EXPLICAŢIUNEA

TEORETICĂ ŞI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

DE

DIMITRIE ALEXANDRESCO

DECANUL FACULTĂŢEI JURIDICE DIN IAŞI

> „*Les autorités, excepté celle de la loi, ne sont pas pour moi des arguments irréfragables*".
> *(Delvincourt, Cours de code civil, II, p. 200, ed. din 1839)*

TOMUL IV, PARTEA I

(Donaţiunile între vii)

— Art. 800—802, 806—855; 932—941 —

(Ed. a doua, revăzută și corectată, mărită în mod considerabil).

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co. SOCIETATE ANONIMĂ
1913

D. ALEXANDRESCO

Ioan Sincu
IV. 1916.

DREPTUL CIVIL ROMÂN

IN COMPARAŢIUNE CU LEGILE VECHI

ŞI CU

PRINCIPALELE LEGISLATIUNI STRAINE

TOMUL IV, PARTEA I

Donaţiunile între vii

(Art. 800—802, 806—855; 932—941)

58704

„Il n'est pas nécessaire de faire de grands efforts pour prouver que la donation est une suite naturelle du droit de propriété et qu'elle est, par conséquent, du droit naturel, comme le droit de propriété lui-même, . . . et Ricard a raison d'enseigner qu'elle a pris naissance avec la société des hommes, qui ne se sont pas plutôt fréquentés qu'ils ont cherché par des libéralités et des présents réciproques à s'entretenir en amitié".

(Troplong, **Don. et Testaments,** *I, No. 9,*
p. 10 și No. 51, p. 71)

„Pour avoir l'intelligence complète de chaque partie de la législation, il ne suffit pas de savoir d'où elle vient, il faut voir aussi où elle va; il faut l'étudier non seulement dans son passé, mais aussi dans son avenir".

Duvergier (continuatorul lui Toullier) **Louage,**
tom. XIX (al IV-lea al continuărei), No. 84, p. 95
(ed. din 1837)

EXPLICAȚIUNEA

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

DE

DIMITRIE ALEXANDRESCO

DECANUL FACULTĂȚEI JURIDICE DIN IAȘI

> „*Les autorités, excepté celle de la loi, ne sont pas pour moi des arguments irréfragables*“.
> *(Delvincourt, Cours de code civil, II, p. 200, ed. din 1839)*

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201200637
BCU Cluj / Central University Library Cluj

TOMUL IV, PARTEA I

(Donațiunile între vii)

— Art. 800—802, 806—855; 932—941 —

(Ed. a doua, revăzută și corectată, mărită în mod considerabil).

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co. SOCIETATE ANONIMĂ
1913

183938

No. 1102

Toate exemplarele acestui volum vor fi numerotate şi semnate de autor **(manu propria).**

Orice exemplar, pus în vânzare, care nu va întruni aceste condiţii, va fi considerat ca contrafăcut şi va fi urmărit ca atare.

D. Alexan

CARTEA III

TITLUL II

DESPRE DONAȚIUNI ÎNTRE VII ȘI DESPRE TESTAMENTE.

Tranziție.

După ce legiuitorul s'a ocupat în titlul precedent despre modul de a dobândi proprietatea prin singurul efect al legei, el trece apoi la modurile de a o dobândi cu titlu gratuit, prin voința expresă a proprietarului.

Obiectul titlului de față.

Acesta este obiectul titlului de față, care se împarte în două părți. Partea întâia se ocupă despre donațiuni, adecă: despre transmiterea bunurilor încă din timpul vieței proprietarului, iar partea a doua, despre testamente, adecă: despre transmiterea care se îndeplinește după moartea lui(1).

Locul unde diferitele legislații se ocupă de donațiuni și testamente.

(1) In proiectul primitiv al codului francez, donațiunile erau separate de testamente, ca și în dreptul anterior, unde fiecare din aceste două materii erà cârmuită printr'o ordonanță specială: donațiunile prin ordonanța dela 1731, iar testamentele prin ordonanța dela 1735. La urma urmei însă, ambele materii au fost întrunite sub acelaș titlu, din cauza punctelor de asemănare care există între aceste două moduri de dispozițiune. (Duranton, VIII, 2; Demolombe, XVIII, 13). — Codul italian a despărțit însă donațiunile de testamente, tratând mai întâiu despre succesiunea ab intestat și cea testamentară (art. 759 urm.) și apoi, într'un alt titlu, despre donațiuni (art. 1050 urm.). Vezi și codul german (art. 516 urm. și 2229 urm.). Justinian, în Institutele sale, a pus donațiunile între mijloacele de a dobândi proprietatea (Lib. II, tit. 7), iar codul Calimach (art. 1257—1290) ca și cel austriac, între tocmeli.

Despre natura dreptului de a dispune cu titlu gratuit.

Natura dr. de a dispune. Dr. natural. Controversă.

Autorii, care au comentat titlul de faţă, se întreabă dacă facultatea ce are omul de a dispune de bunurile sale cu titlu gratuit aparţine dreptului natural sau este o concesie a dreptului civil. Soluţia acestei chestiuni atârnă de o altă chestiune şi anume: de acea de a se şti dacă proprietatea este o creaţiune a legei sau aparţine dreptului natural; căci facultatea de a dispune este o consecinţă firească şi directă a dreptului de proprietate. Dacă se admite că proprietatea este o creaţiune a legiuitorului, atunci nu mai încape îndoială că toate modurile de a o transmite sunt o concesie a dreptului civil. Dacă se recunoaşte, din contra, precum trebue să fie în realitate, că proprietatea este de drept natural, facultatea de a dispune de bunurile sale, atât prin donaţiuni între vii cât şi prin testamente, este şi ea tot de drept natural, ca o consecinţă firească a dreptului de proprietate; şi legiuitorul nu intervine pentru a conferì un drept, care nu emană dela dânsul, ci numai pentru a organizà şi a regulà exerciţiul acestui drept. Această soluţie este incontestabilă, cel puţin în privinţa donaţiunilor între vii, şi ea a fost recunoscută încă din timpurile cele mai depărtate(1).

Este adevărat că unii, chiar dintr'acei care nu admit că proprietatea îşi are origina şi principiul său într'un pretins contract social, consideră facultatea de a testà ca o creaţiune pozitivă a legiuitorului uman(2), pentrucă, precum

---

Dr. vechiu şi C. olandez.

Vezi şi codul olandez, în care donaţiunile se văd aşezate în titlul obligaţiilor (art. 1703—1730). Cât pentru codul Caragea, el se ocupă despre donaţiuni în aceeaş parte în care se ocupă şi despre moşteniri, însă în capitole deosebite. Codul lui Andr. Donici se ocupă, de asemenea, în părţi deosebite, despre donaţiuni (cap. 24) şi testamente (cap. 35, 37 şi 38).

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 3, 4; Pand. fr., v° *Donations et testaments*, 3—5. „*Nihil enim tam conveniens est naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi*“. (L. 9 § 3, Dig., *De adquirendo rerum dominio*, 41, 1 şi Instit., *De rerum divisione*, § 40, II, I).

(2) Vezi Montesquieu, *Esprit des lois*, lib. XXVI, capit. VI; Ricard, *Donations*, 1-ère partie, No. 4, p. 2 (ed. din 1707); Coin-Delisle, *Don. et testaments*, 7, p. 5 (ed. din 1855);

a zis avocatul general *Gilbert des Voisins* într'o pledare rămasă celebră (afacerea *Pommereuil)*, moartea despoind pe om de toată averea sa, dreptul de a dispune de dânsa, pentru timpul când el nu va mai fi, nu-i aparţine fireşte, ci numai în virtutea legei, care imprimă astfel caracterul autorităţei sale voinţei defunctului, voinţă care, de altmintrelea, ar fi rămas caducă: însă această părere trebue să fie respinsă, pentrucă origina testamentului este legată într'un mod intim şi inseparabil cu origina proprietăţei care, după părerea generalmente admisă, nu este o creaţiune a legei pozitive[1]. Dreptul de a dispune de bunurile sale este, în adevăr, o consecinţă firească a dreptului de proprietate; căci aceasta din urmă n'ar fi întreagă, dacă omul n'ar puteà transmite bunurile sale altuia, fie prin acte cu titlu gratuit, fie prin acte cu titlu oneros.

CAPITOLUL I [2].

Dispoziţii generale. — Modurile de a dispune cu titlu gratuit.

Art. 800. — Nimene nu va puteà dispune de avutul său, cu titlu gratuit, decât cu formele prescrise de lege pentru donaţiuni între vii sau prin testament. (Art. 644, 801 urm., 812 urm., 822, 856 urm., 886 urm., 1138 urm., 1642 C. civ. Art. 893 C. fr.).

Modurile de dispoziţie. Omul poate să dispue de avutul său în două moduri: cu titlu oneros şi cu titlu gratuit.

Titlu oneros. Art. 945. 1° Cu titlu oneros *(titulo oneroso)*, când persoana în folosul căreia se face o dispoziţie, se obligă a dà sau a face ceva în schimb (art. 945):

Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 35, p. 50 urm. (ed. din 1855); Toullier-Duvergier, *Le droit civil français*, III, partea I-a, 343; Bynkershoek, observ. lib. 2, capit. 2, *De origine successionis in causâ testati*, etc.

(1) Vezi Demolombe, XVIII, 4; Troplong, *Donations*, I, 12 urm. şi III, 1429; Laurent, XI, 89 urm.; Arntz, II, 1233 urm., etc. Tot în acest sens se pronunţă şi autorii vechi, precum: Cicerone, Cujas, Hugo Grotius, Vinnius, Gravina, Wolf, Leibnitz, Burlamaqui, Donneau, Furgole, Barbeyrac, Puffendorf, etc.

(2) Din nebăgare de samă legiuitorul nostru n'a reprodus rubrica din codul fr. (capit. I), aşa că avem capit. II, fără ca capit. I să se vadă undeva.

Titlu gratuit. Art. 946.

2⁰ Cu titlu gratuit *(titulo gratuito* sau *lucrativo)*, când acel care face o dispoziţie nu impune celorlalte părţi nicio sarcină, sau când sarcinile impuse sunt aşa de mici încât nu pot fi considerate ca un echivalent (art. 946).

Don. şi testamente.

Legiuitorul actual nu recunoaşte decât două moduri de dispoziţie cu titlu gratuit, şi anume: donaţiunea între vii şi testamentul.

Despre donaţiunile cu pricină de moarte (mortis causa donatio) (¹).

Dr. roman şi dr. vechiu al Moldovei.

La Romani şi în vechile legiuiri ale Moldovei (²), pe lângă modurile de dispoziţie cu titlu gratuit existente astăzi, se mai puteà dispune cu titlu gratuit, prin donaţiune cu pricină de moarte *(mortis causa)* şi prin codicil.

Bibliografie.

(¹) Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6; Cod, *De donationibus causa mortis*, 8, 57. — Vezi asupra acestor donaţiuni *(Schenkung auf den Todesfall)*, Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 170—174, pag. 239 urm. (ed. germ. din 1841); Unger, *Das österreichische Erbrecht*, § 77, p. 322 *(die Folge aus Schenkungen auf den Todesfall)* (ed. din 1871); Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 369, p. 528 urm. *(Schenkung von Todeswegen)* şi III, §§ 675, 676, p. 694 urm. (ed. Kipp din 1900 şi 1901); Wangerow, *Lehrbuch der Pandekten*, II, § 561—563 (ed. a 7-a); Dernburg, *Pandekten*, III, § 117, 118, p. 227 urm (ed. a 7-a, 1903); Van Wetter, *Cours de droit romain*, II, § 750 urm., p. 510 urm. (ed. a 2-a); Glasson, *Etude sur les donations à cause de mort*, *Revue critique de législation et de jurisprudence*, anul 1869, p. 314 urm. şi anul 1870, p. 52 urm.; Ferrini, *Manuale di Pandette*, 699, p. 851, 852 (ed. a 3-a, 1908); Girard, *Manuel élément. de droit romain*, p. 943 urm. (ed. a 4-a, 1906), etc. Incât priveşte vechiul drept francez, vezi Ricard, *Tr. des donations*, 1-ère partie, No. 18, p. 4 urm. (ed. din 1707).

Codul Calimach şi Andr. Donici.

(²) Vezi art. 1290 C. Calimach (956 C. austriac) şi codul lui Andr. Donici (capit. 24 § 2), unde se zice: „Unele danii se fac în viaţă . . . . iar altele cu pricină de moarte: când cineva dărueşte altuia vreun lucru, hotărând că, după moartea sa, să aibă a-l luà în stăpânirea sa, care are tot o asemănare cu legatum“. Moartea erà deci mai mult *ocaziunea* decât *cauza* donaţiunei. *„Mortis causa capitur, cùm propter mortem alicujus capiendi occasio obvenit“*. (L. 31. Pr., Dig., *De mortis causa donationibus*, etc., 39. 6). V. şi *infrà*, p. 7, text şi nota 2.

Dr. vechiu fr.

In unele părți ale Franței mai există un alt mod de dispoziție, cunoscut sub numele de *démission de biens* (1).

Don. *mortis causa.*

Donațiunea cu pricină de moarte. sau donațiunea imperfectă ori nedesăvârșită, erà un contract prin care o persoană, în vederea unui pericol de moarte, de exemplu: o boală, o expediție militară, o călătorie îndepărtată, etc. dispuneà de un lucru, sub condiția suspensivă sau rezolutorie a morței sale (2), în favoarea donatarului, care acceptà și asupra căreia dăritorul puteà să revie la orice moment (3).

Revocabilitatea don. *mortis causa.*

Revocabilitatea nu erà însă de esența donațiunei, căci dăruitorul puteà să renunțe la revocare printr'o clauză expresă, fără ca liberalitatea să înceteze de a fi o donațiune *mortis causa*. Această soluție nu este admisă de toți autorii, însă pare să rezulte din L. 13 § 1, Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6. „... *Sed et sic donari potest ut non aliter reddatur, quam si prior ille qui acceperit, decesserit*“ (4).

Deoseb. între don. *mortis causa* și don. între vii.

Donațiunea *mortis causa* se deosebeà de donațiunea între vii prin următoarele caractere: *a)* ea nu erà definitivă decât la moartea dăruitorului; *b)* ea deveneà caducă prin

---

(1) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 852, nota 2, 856, nota 3 și 868. Cpr. Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 75 urm.

(2) In lipsa acestui element, donațiunea făcută *chiar cu ocaziunea morței*, constitueà o donațiune între vii *(donatio absoluta)*, prin opoziție la aceà *mortis causa*, care erà condițională. Cpr. L. 35 § 2, Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6. Papinian arată foarte bine deosebirea ce există între donațiunea făcută, *cu ocazia morței* și donațiunea *mortis causa*. „*Eum autem qui absolutè donaret, non tam mortis causa, quam morientem donare*“. L. 42 § 1, *in fine*, Dig., *loco cit.* Vezi Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 69, pag. 190 (traduc. Vuylsteke).

(3) Cpr. Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1904, No. 68, p. 572. Donațiunea, care nu erà subordonată morței dăruitorului, *ci acelei unui terțiu*, nu erà considerată ca o donațiune *mortis causa*, ci ca o donațiune între vii. Vezi Etienne, *Institutes de Justinien traduites et expliquées*, I, p. 299, nota 1 (ed. din 1846); Savigny, *op. cit.*, IV, § 170, pag. 243; Unger, *Das österreichische Erbrecht*, § 77, p. 325, nota 4 (ed. din 1871). etc.

(4) Cpr. E. Petit, *Tr. élément. de droit romain*, 436, pag. 431 (ed. a 6-a, 1909).

moartea donatarului întâmplată înaintea acelei a dăruitorului; *c)* ea erà revocabilă după voința dăruitorului, afară de cazul unei clauze contrare (1).

Caracter mixt. Art. 1290 C. Calimach.

Această donațiune aveà însă un caracter mixt (2); ca și donațiunea între vii, ea trebuià să fie acceptată de donatar, în timpul vieței dăruitorului, și se formà printr'un contract. „Dăruirea a cărei împlinire numai după moartea dăruitorului este să se facă ... atunci numai se socotește ca o tocmală, *când acela căruia s'au făcut, au primit-o*", zice art. 1290 din codul Calimach (956 C. austriac) (3). „*Mortis causa donatur, quod præsens præsenti dat*", zice legea romană (4).

Asemănare între testament și donația *mortis causa*.

Donațiunea *mortis causa* se apropià de testament în următoarele puncte: 1⁰ Ea erà revocabilă după voința dăruitorului, dacă el se căià de ceeace făcuse, *si eum donationis pœnituisset* (Instit., § 1, *De donationibus*, II, 7); 2⁰ ca și testamentul, ea erà făcută *mortis contemplatione*, *propter mortis suspicionem* (Instit., *loco cit.*); 3⁰ ea erà revocată de drept de câteori donatarul murià înaintea dăruitorului, *si prior decesserit is cui donatum sit* (Instit., *loco cit.*) (5).

Asimilarea acestei donațiuni cu legatul.

Donațiunea *mortis causa* se apropià deci mai mult de testament decât de donațiune (6); de aceea Justinian printr'o constituție a și asimilat-o aproape cu desăvârșire legatului: „*Hæ mortis causa donationes ad exemplum legatorum redactæ sunt per omnia ... a nobis constitutum est, ut per omnia ferè legatis connumeretur*". (Instit. § 1, *in medio*, *De donationibus*, II, 7).

---

(1) E. Petit, *op.* și *loco suprà cit.*

(2) „*Man kann diese Art der Schenkung als ein gemischtes Geschäft bezeichnen*", zice Savigny, *op. cit.*, IV, § 170, p. 243.

(3) Vezi în privința interpretărei art. 1290 din codul Calimach, Cas. rom. Bul. 1867, p. 135.

(4) L. 38, Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6.

(5) Cpr. C. Focșani, *Dreptul* din 1882, No. 52. „*Dass durch des Verschwinden dieser Gefahr die Schenkung selbst ungültig werden soll*", zice Savigny (*op. cit.*, IV, § 170, p. 241).

C. spaniol. Art. 620.

(6) „Donațiunile, care trebue să-și producă efectele lor prin moartea dăruitorului, zice art. 620 din codul spaniol dela 1889, sunt de natura actelor de ultimă voință și sunt cârmuite de regulele statornicite în capitolul succesiunei testamentare".

Asimilarea nu erà însă complectă; căci pe când legatul nu conferea pentru moment niciun drept legatarului şi erà pentru dânsul, ca şi astăzi, o simplă expectativă (1), donaţiunea cu pricină de moarte atrăgeà de îndată transferirea revocabilă a proprietăţei lucrului dăruit.

Dr. nostru vechiu şi dr. străin.

Donaţiunile cu pricină de moarte, admise altă dată la noi, cel puţin în legiuirile Moldovei (2), admise şi astăzi în unele legiuiri străine, de exemplu: în Englitera (3), în codul austriac (art. 956) (4), în codul spaniol (art. 620), în cel german (art. 2301), etc. fost-au ele abrogate prin art. 800 din codul civil?

Abrog. don. *mortis causa* Controversă.

Tribunul Jaubert a declarat în raportul său către Tribunat, că asemenea donaţiuni nu mai există sub codul actual (5), şi această părere se susţine, în adevăr, de majoritatea autorilor din Franţa (6), pentrucă donaţiunile cu pricină de moarte dădeau loc altă dată la contestaţii fără sfârşit, din cauză că arareori ele puteau fi distinse de celelalte liberalităţi, şi pentrucă astăzi ele nu mai prezintă interesul practic pe care îl aveau la Romani, unde fiul de familie care, după dreptul civil, erà incapabil de a testà (1), aveà capacitatea de a face o donaţiune cu pricină de moarte (2).

---

(1) Cpr. C. Iaşi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 22; Bult. 1902, p. 1003. Vezi *infrà*, p. 16, şi 20, nota 2.

(2) Vezi *suprà*, pag. 4, nota 2. — Încât priveşte codul Caragea, Curtea de casaţie a decis că această legiuire nu recunoşteà donaţiunile cu pricină de moarte, ci numai testamentele. Bult. Cas. S-a civilă, anul 1867, p. 120.

C. Caragea.

(3) Vezi Er. Lehr, *Droit civil anglais*, II, 944, p. 320 (ed. a 2-a, revăzută de J. Dumas, 1906).

(4) Vezi asupra art. 956 din codul austriac, Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, IV, p. 202 (Venezia, 1854); Stubenrauh, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, II, p. 149 urm. (ed. a 8-a, 1903).

(5) Iată propriile cuvinte ale lui Jaubert: „... La distinction des dispositions de dernière volonté en testaments, codicilles *ou donations à cause de mort* ne subsistera plus; on ne connaîtrà qu'une seule espèce de dispositions de dernière volonté: elles s'appelleront *testaments*". Vezi Locré, *Législation civile*, XI, p. 436. No. 4; Fenet, *Motifs du code civil*, XII, p. 578 (ed. din 1836); Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 58.

(6) Planiol, III, 2521, 2522; Thiry, II, 271; T. Huc, VI, 2; Baudry et Colin, *Don. et testaments*. I, 7 urm.; Saintespès-Lescot, *Idem*, I, 8, p. 12 urm.; Coin-Delisle, *Idem*. art. 893, No. 3 urm., p. 17 urm.; Troplong, *Idem*, I, 40; Vigié, II, 479; Aubry et Rau, VII, § 644. 645. p. 4, *ad notam*: Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 643, p. 173, 174, text şi nota 1 (ed. Anschütz). § 654, p. 213, text şi nota 1 (ed. Crome); Acollas, II, pag. 379; Laurent, XI, 96; Demo-

Cu toate acestea chestiunea este controversată, şi sunt autori care susţin că donaţiunile cu pricină de moarte îşi au fiinţă şi astăzi (3).

Dr. nostru. Art. 800 şi 821. Această controversă ar puteà aveà loc mai cu seamă la noi, şi în favoarea sistemului care ar admite existenţa acestor donaţiuni, ca un al treilea mijloc de a dispune cu titlu gratuit, s'ar puteà întru câtva invocà atât redacţiunea art. 800 cât şi a art. 821 din codul civil, care ambele se deosebesc de codul francez.

In adevăr, mai întâiu, dacă punem faţă în faţă art. 800 din codul nostru cu textul corespunzător francez (art. 893), vedem o deosebire de redacţie; căci pe când textul francez prevede că nu se poate dispune de avutul său, cu titlu gratuit, decât *prin* donaţiuni între vii şi *prin* testamente, în formele stabilite de lege, textul nostru, reproducând art. 3 al ordonanţei din 1731, prevede că nu se poate dispune cu titlu gratuit decât cu formele prescrise de lege pentru donaţiuni între vii sau testamente.

Din această deosebire de redacţie ar păreà să rezulte că, pe când textul francez cuprinde două restricţii, şi anume: 1⁰ că nu se poate dispune cu titlu gratuit decât prin daruri între vii sau prin testament (ceeace exclude orice alt mod de dispoziţie); şi 2⁰ că aceasta nu se poate face decât cu întrebuinţarea formelor speciale statornicite pentru aceste

---

lombe, XVIII, 39; Arntz, II, 1685; Mourlon, II, 513; Marcadé, III, 437; Cas. fr. D. P. 1900. 1. 358, etc.

(1) Vezi Instit., Pr., *Quibus non est permissum facere testamentum*, II, 12.

(2) L. 25 § 1, Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6.

Art. 1 C. civil. (3) Aceştia sunt mai cu seamă Merlin, Toullier, Delvincourt, Favard de Langlade, etc. In privinţa donaţiunilor cu pricină de moarte, săvârşite sub legea veche, nu mai încape îndoială că ele sunt valide astăzi, chiar dacă dăruitorul a murit sub legea nouă (art. 1 C. civil). Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 61.

acte: textul nostru, apropiindu-se mai mult de art. 3 al ordonanței din 1731, care lasă să subziste donațiunile cu pricină de moarte, n'ar cuprinde, din contra, decât o singură restricție, rostindu-se numai asupra formelor acestor acte (¹).

Dacă această teorie ar fi adevărată, textul nostru ar vorbi numai de formele exterioare ale donațiunilor și testamentelor și, deci, n'ar exclude donațiunile *mortis causa*; pe când textul francez este, din contra, privitor și la fondul dreptului, excluzând aceste donațiuni.

Apoi, posibilitatea donațiunilor cu pricină de moarte pare să mai rezulte încă, în legea noastră, din art. 821 care, spre deosebire de codul francez, nu declară *nule* donațiunile de bunuri viitoare, ci numai *revocabile*, după cum erau și donațiunile *mortis causa*. Art. 821.

Deși am fost și noi altă dată de această părere (²), totuși astăzi, după o mai matură reflexie, argumentele ce s'ar trage din art. 800 și 821, pentru a se ajunge la acest rezultat, nu ni se par îndestulătoare, și fiindcă regretatul Degré este acela care ne-a făcut să recunoaștem eroarea noastră, vom reproduce cuvintele prin care el a combătut în mod victorios teoria noastră.

„Art. 800, zice el, hotărând că nimene nu poate dispune decât cu formele prescrise de lege pentru donațiuni între vii sau prin testament, a exclus orice alt mod de a dispune cu titlu gratuit, afară de donațiunea între vii și testamentul. Oprirea cuprinsă în art. 800 nu privește numai formele, în acest înțeles că nu mai poate să existe o altă formă decât donațiunea între vii și testamentul, ci și *efectele*, în acest înțeles că nu poate să mai existe un al treilea mod de a dispune cu titlu gratuit, afară de donațiunea între vii sau testamentul“ (³).

Cât pentru argumentul ce s'ar trage din art. 821, el este de asemenea neconcludent, pentrucă donațiunile cu pricină de moarte, ca și testamentele, sunt revocabile numai *atât timp cât trăește dăruitorul sau testatorul*; pe când dreptul

---

(¹) Cpr. Demolombe, XVIII. 39; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 56 urm., etc.
(²) Vezi *Dreptul* din 1892, No. 19.
(³) *Dreptul* din 1892, No. 43 și *Scr. juridice*, I. p. 253. Tot în acelaș sens se pronunță și d-l Nacu, II. p. 229, No. 3.

de a cere revocarea donaţiunilor viitoare nu se stinge prin moartea dăruitorului, ci trece la moştenitorii săi (1).

Jurisprudenţa noastră a făcut deci, trebue s'o recunoaştem, o justă aplicare a principiilor de mai sus, când a pus în principiu că art. 800 din codul civil a avut de scop la noi, ca şi în Franţa, abrogarea donaţiunilor cu pricină de moarte (2).

Care ar fi, în adevăr, utilitatea practică a donaţiunilor cu pricină de moarte? Toullier crede că validitatea acestor donaţiuni ar împedică anularea legatului, pe care legatarul l-ar fi acceptat printr'o convenţie intervenită între el şi testator, legat care, de altminterlea, ar fi trebuit să fie anulat, pentrucă acceptarea legatarului, făcută în timpul vieţei testatorului, ar fi prefăcut testamentul într'o donaţiune *mortis causa*.

Utilitatea semnalată de acest autor este însă numai aparentă, pentrucă legatul, fie chiar acceptat de legatar în timpul vieţei testatorului, nu are niciodată caracterul unei donaţiuni cu pricină de moarte, de vreme ce acel care a dispus de averea sa prin testament n'a înţeles niciodată a face un contract. Acceptarea din partea legatarului nu schimbă deci natura legatului şi nu obligă nici pe legatar, nici pe testator (3). Ea este inutilă şi, ca atare, nu poate anulă testamentul. *Utile per inutile non vitiatur* (4).

Donaţiunile cu pricină de moarte neprezentând deci nicio utilitate practică; ba, din contra, putând dà loc la contestaţii serioase, bine a făcut legiuitorul de le-a desfiinţat(5).

---

(1) Vezi *infrà*, explic. art. 821.

(2) Cpr. Cas. rom. Bult. 1880, pag. 342 (motive); *Dreptul* din 1892, No. 46; Bult. 1892, p. 344. Vezi şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1890, No. 45, p. 359; Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1904, No. 68 (cu observ. noastră). Mai vezi şi Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 654, nota 1 dela p. 213, 214 (ed. Crome). — *Contrà:* Bonachi, *Codicele civil român comentat*, IV, pag. 3; G. P. Petrescu, *Donaţiunile*, I, p. 201, etc.

(3) Cpr. Mourlon, II, 515; Arntz, II, 1686; Demolombe, XVIII, 29 şi XXI, 225, etc.

(4) L. 1 § 5, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1.

(5) Astfel, ar fi nulă, ca donaţiune *mortis causa*, donaţiunea manuală făcută de o persoană înaintea morţei sale, sub condiţie că donatarul nu va dispune de lucrul dăruit înaintea morţei

Chestie de fapt.

Cât pentru chestiunea de a se ştì când există legat şi când există donaţiune *mortis causa*, ea este o chestie de fapt şi de apreciere (1). *„In mortis causa donationibus, etiam facti quæstiones sunt“* (2).

Art. 937.

Donaţiunile cu pricină de moarte nu trebuesc confundate cu donaţiunile ce soţii îşi fac în timpul căsătoriei, căci deşi aceste donaţiuni sunt revocabile (art. 937), ca şi vechile donaţiuni *mortis causa*, totuşi ele sunt adevărate donaţiuni între vii atât în privinţa fondului cât şi a formei; de unde rezultă că aceste din urmă dispoziţii sunt cârmuite de principiile aplicabile darurilor între vii (3).

Definiţia donaţiunei (4).

Art. 801. — Donaţiunea este *un act* de liberalitate (5), prin

---

dăruitorului şi va restituì acest lucru, dacă dăruitorul se va însănătoşeà. T. Huc, VI, 2, p. 8.

(1) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1890, No. 45; Demolombe, XVIII, 40; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 62. — Aprecierea judecătorilor fondului nu scapă însă, în această privinţă, de sub controlul Curţei de casaţie, pentrucă aprecierea caracterelor constitutive ale unei donaţiuni, nu este de domeniul excluziv al judecătorilor fondului. Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.* 86. 1. 232. — Vezi însă Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 13 şi Bult. 1891, pag. 132.

(2) L. 13 § 1, Dig., *De mortis causa donationibus*, 39, 6.

(3) Cpr. Planiol, III, 2522, *in fine*; Mourlon, II, 514; Demante et Colmet de Santere, IV, 3 *bis* VII; Laurent, XI, 97, etc.

(4) *„Donatio dicta est a dono, quasi dono datum“*. (L. 35 § 1, Dig., *De mortis causa donationibus et capionibus*, 39, 6). Vezi asupra etimologiei cuvântului *donaţiune*, Ricard, *Tr. des donations*, partea I-a, No. 15, p. 3 şi 4 (ed. din 1707).

Inexactitate de text

(5) Art. 1 al proiectului guvernului prevedeà că donaţiunea este *un contract*, însă această redacţie a fost schimbată în urma observaţiilor primului consul Bonaparte, care găseà cuvântul *act* mai potrivit, *de oarece contractul impune sarcini mutuale ambelor părţi*. Aceste observaţii sunt însă lipsite de temeiu, căci sau donaţiunea impune oarecare sarcini donatarului şi, în asemenea caz, contractul este *sinalagmatic ori bilateral* (art. 943); sau ea nu-i impune nicio sarcină şi, în asemenea caz, contractul este *unilateral* (art. 944). Vezi *infrà*, p. 13. In orice caz, donaţiunea nu este *un act*, ci *un contract*, o toc-

care donatorul dă irevocabil(1) un lucru donatarului, care-l primeşte(2). (Art. 644, 800, 813 urm., 829 urm., 942 urm., 946, 971 C. civ. Art. 894 C. fr.).

---

mală, după cum o defineau vechile noastre legiuiri (art. 1258 C. Calimach) şi după cum ea erà considerată şi la Romani (L. 7, Cod, *De his quæ vi metusve causa gesta sunt*, 2, 20; L. 8, Cod, *De præscriptione 30 vel 40 annorum*, 7, 39). Cpr. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 13; Troplong, *Idem*, I, 58; Thiry, II, 269; Vigié, II, 483; Planiol, III, 2501; Marcadé, III, 440; Mourlon, II, 516; Arntz, II, 1837; Laurent, XI, 99; Demolombe, XVIII, 574. Cu toate acestea, art. 1050 din codul italian a păstrat cuvântul *act (un atto di spontanea liberalità)*. Vezi *infrà*, pag. 13, nota 3. — Vezi însă art. 1452 din codul portughez, care defineşte donaţiunea *un contract* prin care una din părţi transferă celeilalte, în mod gratuit, totul sau parte din bunurile sale prezente. Cuvântul *contract* figurează şi în definiţia dată de Domat (*Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 301, No. 1, ed. Carré din 1822).

Contract solemn.

Dar dacă donaţiunea este un contract, ea este un contract *sui generis* şi, ca atare, îşi are regulele sale particulare. Astfel, ea este un contract solemn (art. 813 şi 1168) (vezi *infrà*, p. 14); acceptarea donatarului trebue să fie făcută prin act autentic (art. 814), art. 932 din codul francez mai cerând ca acceptarea să se facă în termeni expreşi, ceeace textul nostru nu cere. Vezi *infrà*, explic. art. 814.

Deoseb. de redacţie de C. fr.

Cuvântul *liberalitate* lipseşte în textul corespunzător francez. El s'a adaos de legiuitorul nostru după art. 1050 din codul italian, unde se zice că donaţiunea este un act *di spontanea liberalità*, pentru a se arătà că voinţa dăruitorului trebue să fie liberă, *nullo jure cogente* (L. 82, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17). Vezi *infrà*, p. 13, nota 3.

Deoseb. de redacţie de C. fr.

(1) Textul corespunzător francez dispune că dăruitorul dă *actualmente* şi în mod irevocabil. Cuvântul *actualmente*, pe care îl reproduce şi art. 1050 din codul italian, a fost eliminat de legiuitorul nostru; şi, în adevăr, el este de prisos, căci îndată ce cineva dă în mod irevocabil, se înţelege că el se despoae actualmente de averea sa. Cuvântul *actualmente* a fost adaos în textul francez, pentru a se arătà mai bine deosebirea între donaţiune şi testament, prin care nu se dispune actualmente, ci pentru timpul când testatorul nu va mai fi în viaţă (art. 802). Cpr. Demolombe, XVIII, 22; Laurent, XI, 101; Arntz, II, 1839, *in fine*; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 19; Thiry, II, 269, p. 264, 265; Planiol, III, 2508, etc.

(2) De aici rezultă că donaţiunea este un contract. Vezi *infrà*, p. 13, text şi nota 3.

Art. 801.

Art. 801 definește donațiunea, însă această definiție, pe lângă că este inexactă, apoi este și necomplectă.

Definiția donațiunei.

Donațiunea sau darul, după cum uneori se exprimă legea (art. 751 752, 770), este, în adevăr, un contract solemn, prin care o persoană (dăruitorul sau donatorul) dă actualmente, în mod gratuit și irevocabil, de bună voe și nesilit de nimene, un lucru sau un drept (1), unei alte persoane (donatarul sau primitorul darului), care-l acceptă (2).

Don. este un contract.

Donațiunea este *un contract*, iar nu un *act*, după cum impropriu se exprimă art. 801 (3), căci ea nu devine perfectă decât prin concursul consimțimântului ambelor părți (art. 942), *consensus duorum in idem placitum* (art. 946).

Policitație.

Până la acceptarea donațiunei nu există contract, ci numai o simplă policitație *(solius offerentis promissum)*, o ofertă revocabilă (4). Această acceptare nu are însă nevoe de a fi

---

Drept real sau personal.

(1) Donațiunea poate, în adevăr, să aibă de obiect nu numai un lucru, ci și un drept, fie real sau personal, pur și simplu, condițional sau cu termen, etc. Cpr. Demolombe, XVIII, 23; Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrchts*, II, § 97, *ab initio*, p. 207, 208 (Leipzig, 1868). „Daruri sunt ori lucruri, *ori folosuri de lucruri*“, zice codul Caragea (partea IV, capit. I, art. 1). Vezi și art. 1264 C. Calimach.

C. Calimach și C. Andr. Donici.

(2) „Dăruirea este *tocmala* aceea, zice art. 1528 din codul Calimach, prin care cineva, *fără nicio silă, ci din singura plecare, de bună voe și fără plată*, lasă altuia desăvârșita proprietate a unui lucru“. Vezi și art. 1, capit. 24 din codul lui Andr. Donici, unde se zice: „Dania este când cineva dă vreun lucru al său în deplină stăpânire altuia, dăruindu-l, fără a fi la mijloc vreo silă sau nevoe, *ci prin filotimie*“. *„Donari videtur quod, nullo jure cogente, conceditur“*. L. 82, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17. Vezi și L. 1, Pr., Dig., *De donationibus*, 39, 5.

Act de liberalitate.

(3) Vezi *suprà*, p. 11, nota 5. — Se poate însă zice că donațiunea este un act de liberalitate. *„Die Schenkung ist ein Liberalitätsact“* (Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, II, § 195, p. 190). Cpr. art. 1050 C. italian. Vezi *suprà*, p. 12 *ad notam*, *in medio* și *in fine*.

(4) *„Non potest liberalitas nolenti adquiri“* (L. 19 § 2, Dig., *De donationibus*, 39, 5). O altă lege din Digeste se exprimă în termenii următori: *„Invito beneficium non datur“* (L. 69, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17). L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56, vorbește, de asemenea, de *donationis acceptor*. Cpr. Domat, *Lois civiles*, II, p. 306, No. 17

la noi *expresă* (art. 814) şi, în orice caz, nu cere niciun termen sacramental (¹).

Art. 943, 944.

Contractul poate fi unilateral sau bilateral ori sinalagmatic. El este *unilateral*, când dăruitorul nu impune nicio sarcină donatarului (art. 944); el este *bilateral sau sinalagmatic*, când se impune o sarcină acestui din urmă (art. 943) (²).

Contract solemn.

Contractul este *solemn*, fiindcă el este supus nu numai regulelor dela convenţii în genere, ci şi unor forme speciale a căror neobservare atrage nulitatea sau mai bine zis inexistenţa darului (art. 813 urm., 1168). *Forma dat esse rei.* (Vezi *suprà*, p. 12, *ad notam*).

Motivele solemnităţei.

Legiuitorul voind ca bunurile să rămâe, pe cât se poate, în familie, a prescris pentru existenţa donaţiunilor îndeplinirea unor forme solemne anume pentru a garantà pe dăruitor în contra captaţiunei la care el este zilnic expus (³).

Nu e nevoe de tradiţie.

Am zis că donaţiunea este contractul prin care dăruitorul dă *actualmente* şi *irevocabil* (⁴) un lucru sau un drept

---

(ed. Carré din 1822). Vom revenì asupra acestui principiu *infrà*, sub art. 814, când ne vom ocupà despre acceptarea donaţiunei.

(¹) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1114; Laurent, XII, 237; Demolombe, XX, 123. Vezi *infrà*, explic. art. 814.

(²) Vezi *suprà*, p. 11, nota 5.

Origina formelor solemne.

(³) Cpr. Laurent, XI, 100; Planiol, III, 2526. — Formalitatea autenticităţei a fost introdusă pentru prima oară de către cancelarul D'Aguesseau prin ordonanţa sa celebră asupra donaţiunilor din anul 1731.

Dr. străin în care donaţiunea nu este un act solemn.

Sunt însă legislaţiuni străine în care donaţiunea nu este un act solemn. Astfel sunt, de exemplu: Englitera, Serbia (art. 564 Pr. civ.), etc. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 221, nota 2 (ed. a 2-a); tom. VII, p. 47, nota 2, etc. Vezi în privinţa codului sârbesc, Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25. Vezi şi *infrà*, rubrica: *Despre donaţiunile făcute de Români în străinătate şi de străini în România.*

C. Calimach. Art. 1272.

(⁴) *„Hæc propriè donatio appellatur, cùm dat aliquis ea mente ut* **statim** *velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reverti“.* (L. 1, Pr., Dig., *De donationibus*, 39, 5). — „Darurile, după regulă, nu se răstoarnă“, zice art. 1272 din codul Calimach (946 C. austriac). Vezi şi art. 6, partea IV, capit. 1 din codul Caragea. *„Donner et retenir ne vaut“*, ziceà vechiul drept francez (art. 273 cutuma Parisului, art 283 cutuma din Orléans), etc. Vezi Loysel, *Institutes coutumières*, II, p. 92, regula IV, No. 658 (ed. Dupin et Laboulaye din 1846). Vezi *infrà*, rubrica: *Irevocabilitatea donaţiunilor între vii.*

donatarului, pe care el îl primește. Din această formulă n'ar trebuì însă să conchidem că tradițiunea lucrului dăruit este neapărată pentru validitatea donațiunei; căci, în dreptul modern, proprietatea transferându-se prin simplul efect al consimțimântului, independent de orice tradiție (art. 971 și 1295), acest principiu se aplică și donațiunilor [1].

Validitatea don. unui lucru determinat numai în gen.

Așa dar, ar fi validă donațiunea unui lucru determinat numai în genul său, sau a unei sume de bani, plătitoare mai târziu, fie chiar la moartea dăruitorului, deși este vorba în specie de un lucru nedeterminat, a cărui proprietate nu se transmite decât prin tradiție, căci din momentul ce donațiunea întrunește condițiile prescrise de lege, dăruitorul este constituit debitor și va lăsà succesiunea sa grevată de această datorie. Se poate, ce e drept, ca dăruitorul să devie insolvabil și moștenitorii să nu aibă cu ce să execute donațiunea, însă aceasta nu face nimic: căci nu este necesar ca proprietatea lucrului dăruit să fie imediat transferată donatarului, fiind suficient ca donațiunea să-i confere un drept sau o acțiune asupra acestui lucru [2]. Or, liberalitatea conferă în specie o creanță donatarului [3].

Executarea donațiunei.

Nu trebue deci să confundăm desezisarea actuală a dăruitorului cu executarea donațiunei [4], căci donatarul are

---

Dr. muzulman.

In dreptul muzulman, donațiunea este, din contra, revocabilă, după voința dăruitorului. Vezi Pasquale Fiore, *Le droit international privé*, IV, 1713, p. 554 (trad. Antoine).

[1] Cpr. Laurent, XI, 101 și XII, 365; Demolombe, XVIII, 23 și XX, 385; Demante et Colmet de Santerre, IV, 4 *bis* III.

[2] *„Id apud se quis habere videtur, de quo habet actionem; habetur enim quod peti potest“*. (L. 143, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16).

[3] Cpr. Thiry, II, 269, p. 265; Demante et Colmet de Santerre, IV, 4 *bis* III; Duranton, VIII, 23; Coin-Delisle, *Donations et testaments*, art. 894, No. 31, p. 31; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 29, p. 43; C. Caen, Sirey, 80. 2. 68, etc.

[4] Desezisarea propriu zisă este *tradiția de drept*, care singură astăzi mai este cerută. Cât pentru executarea donațiunei, ea consistă în *tradiția de fapt*, care astăzi nu mai este necesară. De aceea Dumoulin (Molineus) ziceà foarte bine: *„In dispositione sunt duo: dispositio et executio. Dispositio vero statim legat, nec suspenditur, licet executio habeat tractum ad mortem.“* Cpr. Demolombe, XX. 385; Laurent, XII, 365, etc.

un drept actual şi irevocabil la lucrul sau dreptul dăruit, îndată ce contractul este perfect, chiar dacă el n'a fost executat prin tradiţie; şi acest drept fiind în patrimoniul său, el îl transmite moştenitorilor săi, chiar când ar murì înaintea executărei contractului; pe când legatarul are numai o simplă speranţă, o expectativă, care dispare îndată ce el a murit înaintea testatorului, sau îndată ce testamentul este revocat(1).

Donaţiune condiţională. Art. 822, 1005, 1008.

Din împrejurarea că donaţiunea este, în principiu, irevocabilă(2), n'ar trebuì, de asemenea, să conchiden că ea n'ar puteà fi supusă unei condiţii pur cazuale (art. 1005); căci legiuitorul n'a înţeles a anulà decât donaţiunile făcute sub o condiţie imposibilă, contrară bunelor moravuri sau oprită de lege (art. 1008), sau a cărei executare ar atârnà numai de singura voinţă a dăruitorului (art. 822). In acest sens unele cutume franceze ziceau altădată: *Donner et retenir ne vaut.* Dăruitorul nu trebue, în adevăr, să se despoae cu uşurinţă de avutul său, şi de aceea el trebue să ştie că de câteori a dat un lucru, de atâtea ori el s'a despoeat pentru totdeauna de acest lucru, fără a mai puteà să revină asupra darului. Toate contractele sunt irevocabile în acest sens, că una din părţi nu poate numai prin voinţa sa unilaterală să distrugă folosul ce derivă din convenţiune. Donaţiunea ar fi irevocabilă chiar în lipsa art. 801, după cum tot irevocabile sunt vânzarea, locaţiunea şi celelalte contracte. O donaţiune revocabilă ar aveà de efect robirea complectă a libertăţei donatarului, care este în totdeauna expus a desplace dăruitorului(3).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 7 şi *infrà*, p. 20, nota 2.

(2) Zicem: în principiu, pentrucă sunt cazuri în care, pentru anume motive, donaţiunea este revocabilă. Vezi explic. art. 821, 829 urm., 937, etc. Dăruitorul nu poate însă să stipuleze revocabilitatea donaţiunei sale. Curtea din Bucureşti zice foarte bine, în această privinţă, că condiţia care ar aveà de efect reîntoarcerea, după bunul său plac, al lucrului dăruit în patrimoniul dăruitorului, constituind o violare a principiului irevocabilităţei darului, urmează că donaţiunea făcută sub o atare condiţie ar fi nulă şi donatarul nu s'ar mai puteà folosì de acea donaţiune. Vezi *Dreptul* din 1912, No. 16, p. 125.

(3) T. Huc, *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, No. II, *in fine*, p. 239 (ed. din 1868).

Regula, care voește ca donațiunea să fie actuală și irevocabilă, nu oprește deci supunerea ei la o condiție cazuală suspensivă sau rezolutorie[1], sau la un termen[2], și asemenea regulă n'a fost statornicită decât în contra condițiilor potestative, care ar face ca donațiunea să atârne de voința viitoare a dăruitorului (art. 822).

Gratuitatea donațiunei.

Donațiunea fiind o liberalitate[3], gratuitatea este de esența ei, căci acel care plătește o datorie, fie civilă, fie naturală, nu face o liberalitate, ci-și îndeplinește o obligație (art. 1265 C. Calimach, 941 C. austriac). „Numirea de danie, zice art. 1 din sobornicescul hrisov dela 1785, nu se poate aplicà la altă împrejurare, decât numai la acturile între vii, prin care o față dănuește și tradă, în stăpânirea altuia, vreun lucru, *fără de nicio plată de bani sau dare de vreun lucru*".

Don. însărcinătoare.

Cu toate acestea, donațiunea și-ar păstrà caracterul său de gratuitate, deși s'ar impune oarecare sarcini donatarului, de exemplu: plata unor datorii ale dăruitorului (art. 823), etc. dacă aceste sarcini n'ar fi mai mari decât valoarea lucrurilor dăruite (art. 1260, 1268 C. Calimach).

Art. 947.

Dacă sarcinile sau obligațiile impuse donatarului ar fi mai mari sau ar întrece valoarea lucrului dăruit, atunci n'ar mai fi vorba de o liberalitate, ci de un contract cu titlu oneros (art. 947).

Don. remuneratorie. Art. 810.

Donațiunea mai poate încă fi răsplătitoare, după cum o numește codul Calimach, sau remuneratorie, după cum o numește art. 810 din codul actual.

Disp. între vii.

Donațiunea este calificată de dispoziție între vii *(inter vivos)*[4], pentru a se arătà că ea trebue să emane dela o persoană în viaţă şi să fie făcută în favoarea unei persoane, care şi ea trăeşte în momentul facerei darului, sau este cel puţin atunci zămislită (art. 808) (¹).

---

[1] Vezi *infrà* explic. art. 822 și 825. Cpr. Laurent, XII, 430 urm.

[2] Donațiunea putând fi făcută cu termen, acest termen poate fi **moartea** dăruitorului. Vezi *infrà*, explic. art. 822.

[3] Orice donațiune este o liberalitate, pe când orice liberalitate nu este o donațiune. Vezi Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 143, p. 10; Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, II, § 95, pag. 189, nota 3 (ed. din 1868).

[4] „*Aliae autem donationes sunt, quae sine ulla mortis cogitatione fiunt, quas* **inter vivos**, *appellamus*. (Instit., § 2, *ab initio*, *De donationibus*, II, 7).

Don. emanată dela un bolnav.

Legiuitorul actual nu mai opreşte astăzi donaţiunile emanate dela un bolnav, care a murit de boala de care zăceà când a făcut dispoziţia (²). Aceasta erà şi părerea lui Furgole, care zicea:

> „Un malade, même à l'extrémité, peut donner entre-vifs; on ne peut pas dire que ce soit une donation à cause de mort: c'est une donation entre-vifs faite par un mourant" (³).

Dr. vechiu fr.

După unele cutume franceze (de exemplu, art. 277 din cutuma Parisului), donaţiunea nu erà, din contra, validă decât sub condiţia ca dăruitorul să fi fost în starea sa normală de sănătate (⁴).

Proiectul primitiv al codului fr.

Proiectul primitiv al codului francez prevedeà, de asemenea, că donaţiunea făcută în cele şease zile, care precedase moartea dăruitorului, să nu fie validă decât ca dispoziţie testamentară. Acest text (art. 54 al proiectului primitiv) a fost însă cu drept cuvânt eliminat, în urma observaţiilor Tribunatului (⁵).

(¹) Cpr. Troplong, *Don. et testaments*, I, 52 şi 56.

Dr. vechiu francez.

(²) Art. 277 din cutuma Parisului şi art. 297 din cutuma Orleanului erau redactate în acest sens. Vezi Pothier, *Tr. des donations entre vifs*, VIII, 11 urm., p. 350 urm. (ed. Bugnet). Cpr. Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 302, No. 5. Donaţiunile făcute de către un bolnav erau deci presupuse făcute *mortis contemplatione*. Boala trebuià însă să fie destul de gravă pentru a împedicà facerea unei donaţiuni *inter vivos*. Vezi L. 1 §§ 7 şi 8, Dig., *De ædilitio edicto*, 21, 7. Cpr. Domat, *op.* şi *loco suprà cit.* Vezi asupra art. 277 din cutuma Parisului, Jean Marie Ricard (avocat au Parlement), *Tr. des donations entre-vifs et testamentaires*, 1-ère partie, No. 90, p. 23 (ed. din 1707).

(³) Furgole, *Donations*, art. 4. Cpr. Troplong, *op. cit.*, I, 53; Pand. fr., *v° cit.*, 16 şi autorităţile citate acolo.

(⁴) Vezi *suprà*, nota 2 şi art. 9 (capit. 35) din codul lui Andr. Donici, după care *diata făcută asupra dărei sufletului nu aveà tărie*. Vezi *infrà*, p. 34, nota 1, *in fine*.

(⁵) Vezi Troplong, *op. cit.*, I, 55; Pand. fr., v° *Donations et testaments*, 16.

Definiţia testamentului.

Art. 802. — Testamentul este un act(1) revocabil(2), prin care testatorul dispune, pentru timpul încetărei sale din viaţă, de tot sau parte din avutul său(3). (Art. 480, 644, 800, 856 urm., 886, 887, 920, 923 C. civ. Art. 895 C. fr.) (4).

Definiţie.

Testamentul (dela *testari*, a constata, a atesta) (5), este

Voinţă unilaterală.

(1) Toţi autorii observă că cuvântul *act* este de astădată la locul lui, pentrucă testamentul consistă în manifestarea unei singure voinţe, acea a testatorului. Cpr. Thiry, II, 270; Vigié, II, 484; T. Huc, VI, 7; Planiol, III, 2512; Marcadé, III, 451; Mourlon, II, 525; Duranton, VIII, 15; Demolombe, XVIII, 28; Laurent, XI, 102; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 32; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 156, p. 137.

Deoseb. de C. fr.

(2) Cuvântul *revocabil* nu figurează în textul corespunzător francez. El figurează însă în art. 759 din codul italian.

Art. 906.

(3) In regulă generală, nu se poate dispune decât de avutul său. Vezi însă art. 906 C. civ. şi Instit., § 4, *De legatis*, II, 20.

(4) *„Testamentum est mentis nostræ justa contestatio, in id solemniter factum, ut post mortem nostram valeat"*. *(Ulpiani Regul., liber singularis*, § 1, *De testamentis*, tit. 20). Vezi şi definiţia lui Modestinus, care se exprimă în termenii următori: *„Testamentum est voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit"*. (L. 1, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1). Această definiţie celebră, mult mai largă decât acea pe care o dă art. 802, cuprinde nu numai dispoziţiile de bunuri, dar şi celelalte dispoziţii de ultimă voinţă, precum, de exemplu, cele privitoare la înmormântare, la tutela copiilor (art. 349). Planiol, III, 2512. Iată acum şi definiţia pe care o dă codul Calimach: „Orânduiala în care testatorul lasă toată a sa avere, sau o parte, la una sau mai multe persoane, cu scop ca s'o ieà după moartea sa, este arătarea voinţei celei de pe urmă, pe care, încât va trăì, o poate preface după a sa plăcere." (Art. 707 C. Calimach, 552 C. austriac.) Vezi şi art. 862 din acelaş cod. (695 C. austriac), care prevede că: „testatorul poate preface sau doborî în totul vechiul său testament sau codicil".—In fine, codul lui Andr. Donici (§ 1, capit. 35) dă următoarea definiţie: „Diata este voinţa slobodă ce înscris lasă ale sale omul după moartea sa."

C. Calimach. Art. 707 şi 862.

C. Andr. Donici.

(5) *„Testamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis sit."* (Instit., Pr., *De testamentis ordinandis*, II, 10). Testamentul este mărturia cea mai vie, cea mai solemnă a voinţei intime a omului, zice Troplong, *op cit.*, I, 82, *in fine*. *„Dicat testator et erit lex"*, ziceà legea celor 12 table. Vezi şi Novella 22,

un act solemn și cu titlu gratuit (art. 800), prin care o persoană, numită testator ([1]), dispune în favoarea unei alte persoane, numită legatar, pentru timpul când nu va mai fi în viață, de tot sau parte din avutul său.

Voință unilaterală.

Testamentul nu mai este un contract ca donațiunea, ci *un act*, pentrucă el emană dela singura voință a testatorului.

Revocabilitatea testamentului.

Acest act este esențialmente revocabil ([2]), și revocabilitatea fiind de esența testamentului, testatorul nu poate să renunțe la dreptul de a-și schimbà sau revocà dispoziția sa, căci renunțarea la facultatea de a-și revocà testamentul ar fi un pact asupra unei succesiuni viitoare, condamnat de lege (art. 702, 965 § 2 și 1226) ([3]). Romanii ziceau, în această

---

capit. 2, *ab initio*, unde se zice: *„Disponat itaque unusquisque super suis, ut dignum est, et sit lex ejus voluntas.“* De aceea, un vechiu autor (Mantica) compară testatorul cu un Rege, care poruncește. Vezi Troplong, *op. cit.*, I, 85, nota 3.

Art. 802.

([1]) Art. 802 prevede că testamentul este un act prin care *testatorul dispune*, etc. pentru a arătà că acest drept nu mai poate fi delegat altuia, spre a alege un moștenitor, ceeace erà permis în Franța până la legea din 18 Nivôse, anul II. Cpr. Marcadé, III, 451, *ab initio;* Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 895, No. 7, p. 34; Saintespès-Lescot, *Idem*, I, 43; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 154, p. 135.

Testamentul conferă legatarului numai o expectativă.

([2]) Din împrejurarea că testamentul este un act eminamente revocabil rezultă că el nu constitue pentru legatar un drept câștigat, ci numai o speranță precară, o expectativă, care la orice moment poate să dispară. „Considerând, zice foarte bine Curtea de casație, că testamentul fiind un act revocabil, prin care testatorul dispune pentru timpul încetărei sale din viață, rezultă că acela, în favoarea căruia este făcut testamentul, nu are un drept câștigat, ci numai o speranță cu totul precară, de oarece în fiecare moment testamentul poate fi revocat; că, dar, validitatea intrinsecă a dispozițiilor testamentare trebue să fie apreciată după legea în vigoare în momentul morței testatorului și, prin urmare, și condiția pusă într'o dispoziție testamentară, dacă este sau nu licită, etc.“. Cas. rom. Secții-unite, Bult. 1902, p. 1003; *Dreptul* din 1902, No. 74, p. 602 și *Cr. judiciar* din 1903, No. 1, p. 3. Vezi *suprà*, pag. 7, text și nota 1, precum și p. 16, 24, etc.

([3]) Laurent, XI, 104; Demante IV, 5 *bis*, II; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 39; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 44; Aubry et Rau, VII, § 647, *in fine*, p. 12; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 657 (647), *in fine*, pag. 226

privință, că voința omului este schimbătoare până la moartea lui. „*Ambulatoria est voluntas defuncti, usque ad vitæ supremum exitum*“ (1).

Neadmiterea testamentelor verbale.

Testamentul este un act *solemn* în acest sens că nu poate să existe fără un act scris și fără îndeplinirea formelor prescrise de lege; de unde rezultă că testamentele verbale sau nuncupative, admise altă dată (2), nu mai sunt cu putință astăzi (3).

„Considerând, zice tribun. Iași, că testamentele sunt acte solemne, supuse unor formalități riguroase, fără de care nu există în ochii legei și, prin urmare, toate elementele constitutive ale unui testament trebue să se producă sub această formă pentru a aveà o existență legală, etc.“ (4).

Opera exclusivă a testatorului.

Testamentul trebue să fie opera exclusivă a unei voințe libere și independente. El nu poate să emane decât dela

---

(ed. Crome) etc.; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 157, p. 137.

(1) L. 4, *in fine*, Dig., *De adimendis vel transferendis legatis*, etc., 34, 4. Cpr. Troplong, *op. cit.*, I, 83, *in fine*; Unger, *Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*, § 24, p. 106, 108, text și nota 1. Iată cum se exprimă acest autor: „*Der Erblasser kann sein Testament zu jeder Zeit nach Belieben wieder aufheben.*“

(2) Instit., § 14, *De testamentis ordinandis*, II, 10; art. 745 urm. C. Calimaah (584 urm. C. austriac), etc. Vezi asupra testamentului nuncupativ în vechiul drept francez, Pothier, *Don. testamentaires*, VIII, 38, p. 238 (ed. Bugnet).

Dr. străin în privința testamentelor verbale.

Testamentul nuncupativ este admis și astăzi în unele legiuiri străine, de exemplu: în codul austriac (art. 584 urm.), în codul german (art. 2250 urm.), în noul cod elvețian dela 1907 (art. 498, 506—508), în Brasilia, etc. Vezi în privința acestei din urmă legislații, José Tavares Bastos, *O testamento feito pelo proprio testador*, p. 34 (Rio-de-Janeiro, 1911).

(3) Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 657 (647), p. 223 (ed. Crome); Laurent, XI, 102 și XIII, 105 urm.; Arntz, II, 105, etc.

(4) Trib. Iași, *Dreptul* din 1884, No. 86. Cpr. Laurent, XI, 102 și 373; Arntz, II, 1952; Thiry, II, 270; Mourlon, II, 525; Aubry et Rau, VII, § 646, pag. 9; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 34; Planiol, III, 2515; T. Huc, VI, 7, p. 15; Acollas, II, p. 379 și 384; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 155, p. 136; Nacu, II, p. 233, No. 8; Judecăt. ocol. Strehaia, *Cr. judiciar*, din 1901, No. 46, p. 373, etc.

însuş testatorul şi să fie actul lui propriu şi personal. Această condiţie esenţială distinge testamentul de donaţiunea *mortis causa*, care este o convenţie specială între două părţi. „*Nam satis constanter veteres decreverunt, testamentorum jura ipsa per se firma esse debent, non ex alieno arbitrio pendere*“ (¹). Această condiţie nu este anume prescrisă de legea actuală, pentrucă ea rezultă într'un mod manifest din dispoziţiile generale ale codului şi din însăşi natura testamentului (²).

Recurgerea la luminele unui om de drept. Dar dacă testamentul trebue să fie opera excluzivă şi personală a testatorului, nimic nu împedică însă pe acest din urmă de a recurge la luminele unui om special spre a-şi redactà dispoziţia sa de ultimă voinţă; şi testamentul n'ar fi nul dacă el ar fi fost scris după modelul redactat de un avocat sau chiar de însuş legatarul; destul este ca testatorul să şi-l fi însuşit, scriindu-l el însuş, dacă este vorba de un testament olograf, sau dictându-l altuia, dacă este vorba de un testament autentic ori mistic. Tot ce se cere este numai ca voinţa sa să fi fost liberă şi neînrîurită de nimene (³).

Art. 859. Rămâne însă bine înţeles că testamentul olograf ar fi nul, dacă terţiul nu s'ar fi mărginit numai a dà un sfat, ci ar fi intervenit la scrierea lui, adăogând măcar un cuvânt cu mâna sa. Aceasta rezultă din art. 859, după care testamentul olograf trebue să fie scris în totul cu însăşi mâna testatorului (⁴).

Disp. de bunuri. Controversă. După unii, pentru ca un act să constitue un testament,

---

(¹) L. 32, *in fine*, Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5.

(²) Vezi Locré, *Législation civile*, XI, p. 303, No. 3; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 39, p. 57, 58.

(³) Cpr. Toullier-Duvergier, *Le droit civil français*, III, partea 1-a, 347, p. 192; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 41, p. 59 urm.; Planiol, III, 2688, etc.—Testamentul trebuind să fie expresia voinţei însuş testatorului, acesta nu poate să facă să atârne dispoziţia sa de voinţa unui terţiu, fie el chiar însuş legatarul. „*In alienam voluntatem conferri legatum non potest*“, zice L. 52, *in fine*, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35. 1. — Vezi însă L. 43 § 2, Dig., *De legatis*, XXX, 1°, unde se zice: „*Legatum in aliena voluntate poni potest; in heredis non potest*“. Cpr. Toullier-Duvergier, *op.* şi *loco suprà cit.*, 348, p. 192.

(⁴) Planiol, *loco cit.* V. *infrà* (tom. IV partea II), explic. 859.

nu este suficient ca el să fie făcut cu îndeplinirea formelor legale, ci se mai cere încă ca el să cuprindă o dispoziție de bunuri totală(¹) sau parțială (art. 802, 887), fie ea directă sau indirectă, puțin importă(².)

Această părere este însă combătută de alții, pentrucă orice act de ultimă voință, care conține o dispoziție permisă de lege, constitue un testament(³). Părerea contrară confundă testamentul cu legatul, confuzie regretabilă, căci dacă orice legat este o dispoziție testamentară, orice dispoziție testamentară nu este un legat. Astfel, o dispoziție privitoare la înmormântarea mea, la ridicarea unui monument, la clădirea unei biserici, etc., nu este un legat, ci o sarcină a succesiunei, care se va plăti cu bunurile mele(⁴).

Abrogarea dreptului roman.

Legiuitorul actual are grija de a prevede că testatorul poate să nu dispue *decât de o parte din bunurile sale*, spre a abrogà regula romană, după care se cereà, pentru existența testamentului, o instituire sau rânduire de moștenitori, adecă o dispoziție asupra universalității patrimoniului lăsat

---

(¹) Pentru ca testatorul să poată dispune de toată averea sa prin testament, el trebue să nu aibă moștenitori rezervatari (art. 841 urm.).

(²) Cpr. Laurent, XI, 103; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 36; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 895, No. 3, p. 34, etc.

(³) Cpr. Planiol, III, 2512.

(⁴) Cpr. Toullier-Duvergier, *op. cit.*, 345, p. 191. — „Testamentele cuprind câte odată dispoziții referitoare la înmormântarea testatorului“, zice Pothier *(Don. testamentaires*, VIII, 70, p. 246). Aceste dispoziții vor fi executate dacă sunt raționale. „*Ineptas voluntates defunctorum circà sepulturam (veluti vestes aut alia supervacua ut in funus impendantur) non valere, Papinianus scripsit*“. (L. 113 § 5, Dig., *De legatis*, XXX, 1º).

Exemple de testamente ciudate.

Istoria ne-a păstrat, în această privință, câteva testamente curioase. Astfel, *Richard-sans-Peur*, ducele Normandiei, care a murit la 20 Noembrie 996, a lăsat următorul testament: „*Je veux être ensevelis devant l'huis de l'église, afin d'être conculqué (foulé aux pieds) de tous les entrants dans l'église*“. De asemenea, într'un testament făcut în anul 1280, „un seigneur de la maison du Châtelet fit creuser son tombeau dans un des piliers de l'église de Neufchâteau et ordonna que son corps y fût placé debout — afin, desait-il, que les vilains **ne lui marchassent point sur le ventre**“, etc. Vezi Peignot, *Choix de testaments anciens et modernes*; Michaux, *Tr. pratique des testaments*, 29, 30, p. 7 și 8 (ed. a 2-a).

de testator(1). In adevăr, la Romani, succesiunea ab intestat nu aveà loc, afară de oarecare excepții admise în favoarea militarilor și a locuitorilor dela țară *(pagani)*, decât în lipsa celei testamentare: *„Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest“*; pe când astăzi, aceeași persoană poate să lase și legatari și moștenitori ab intestat(2), ceeace erà permis și prin art. 709, 711 din codul Calimach (554, 556 C. austriac).

Consecințile care rezultă din revocabilitatea testamentului.

Am vĕzut că, în timpul vieței testatorului, testamentul nu este decât un proiect, pe care el poate să-l prefacă după bunul său plac. Legatarul nu are deci, până la moartea testatorului, decât o speranță, o expectativă(3), fiindcă acest din urmă n'a dispus decât pentru timpul când el nu va mai fi în viață (art. 802); de unde rezultă următoarele consecinți foarte importante:

1⁰ Testamentul nu este privitor la bunurile ce testatorul posedă în momentul dispoziției sale, ci la cele ce el va aveà la încetarea lui din viață(4);

---

(1) Astăzi, nu mai este deci nevoe ca testamentul să cuprindă o instituție de moștenitori, ca altă dată (L. 20, Dig., *De jure codicillorum*, 29, 7 și art. 708 urm., 770 urm. C. Calimach). Cpr. Laurent, XI, 103; Arntz, II, 1948; Thiry, II, 270; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 38; Marcadé, III, 451; Aubry et Rau, VII, § 647, p. 12; Massé-Vergé, III, § 416 p. 22; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 657, p. 225 (ed. Crome); Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 57, p. 101; Fillipis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 153, p. 134. — Vezi însă T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon*, I, p. 218 urm.

Testamentul făcut de un Grec în România.

S'a decis că lipsa instituției de moștenitor în testamentul unui Grec făcut în România, chiar dacă s'ar dovedì că asemenea instituire ar fi necesară după legile grecești, pentru validitatea testamentului, nu atrage nulitatea lui, întrucât această formalitate este o condiție de formă, care nu face parte din statutul personal al testatorului. Cas. rom. Bult. 1906, p. 1959 și *Dreptul* din 1907, No. 10.

(2) Marcadé, III, 451; Mourlon, II, 525; Demante, IV, 5 *bis* I; Planiol, III, 2516; Unger, *Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*, § 4, p. 19, nota 2; C. Iași, *Dreptul* din 1909, No. 60, etc. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 40, nota 1.

(3) Vezi *suprà*, p. 20, nota 2 și trimeterile făcute acolo.

(4) Marcadé, III, 452.

2° Partea disponibilă și rezerva se vor determinà după legea în vigoare în momentul morței testatorului(1).

Codicil.

Testamentul de astăzi nu este deci decât codicilul de altă dată, introdus sub împăratul August de către Lucius Lentulus(2); căci, pe lângă că codicilul erà un act mai puțin solemn decât testamentul(3), apoi, el nu puteà să cuprindă o instituție sau rânduire de moștenitori(4). Deci, fiind că, în dreptul actual, testamentul nu are nevoe să cuprindă o instituție de moștenitori, este evident că el se confundă astăzi cu codicilul de altă dată(5).

Deosebire între donațiune și testament.

Așa dar, în rezumat, donațiunea este un *contract*, pe când testamentul este un *act*; donațiunea își produce efectele sale *hic et nunc*, adecă îndată ce convenția părților este perfectă prin consimțimântul lor, conferind donatarului un drept actual; pe când testamentul nu-și produce efectele sale

---

(1) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 101 și 104, 105 (ed. a 2-a). Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord. Marcadé susținuse mai întâi, ce e drept, că pentru a se determinà partea bunurilor disponibile, trebue să se aibă în vedere atât legea în vigoare în momentul confecțiunei testamentului, cât și acea din ziua morței testatorului; însă în edițiile din urmă, acest autor și-a schimbat părerea, mărturisind însuș că s'a înșelat. Vezi Marcadé, I, 49 și III, 453 Această din urmă soluție este singură juridică, pentrucă legea în vigoare în momentul facerei testamentului nu poate fi luată în considerație decât pentru a se determinà capacitatea de a testà și formele testamentului. *Tempus regit actum.* Vezi tom. I suscitat, p. 99—101 (ed. a 2-a) și numeroasele autorități citate acolo.

(2) Inst., Pr., *De codicillis*, II, 25.

(3) „*Codicillos autem etiam plures quis facere potest, et nullam solemnitatem ordinationis desiderant*“. (Instit., *loco cit.*, § 3).

(4) „Dacă arătarea voinței celei de pe urmă cuprinde o rânduire de moștenitori, zice art. 708 din codul Calimach (553 C. austriac), se numește testament; iar dacă cuprinde numai alte orânduieli, se zice *codicil*, și întru aceasta numai se deosebește codicilul de testament, căci nu poate cineva să rânduească prin codicil rânduirea sau subrânduirea de moștenitor“. Cpr. L. 20, Dig., *De jure codicillorum*, 29, 7. — „Când cineva, după diată, își va aduce aminte și de altele și le va trece în deosebit izvod, zice codul lui Andr. Donici (§ 2, capit. 35), se numește *codikel*“.

C. Calimach. Art. 708.

C. Andr. Donici.

(5) Cpr. Marcadé, III, 438; Arntz, II, 1948; Pand. fr., *v° cit.*, 80 urm.; Demolombe, XXI, 10; Laurent, XIII, 102 urm., etc.

decât în urma morței testatorului (art. 802); donațiunea este, în principiu, *irevocabilă* (art. 801), pe când testamentul este totdeauna *revocabil* (art. 802) (¹), etc.

CAPITOLUL II

Despre capacitatea de a dispune sau de a primi prin donațiune între vii sau prin testament.

Ce este capacitatea.

Prin capacitate (dela *capere*) sau *destoinicie*, după cum se exprimă codul Calimach, se înțelege aptitudinea de a face un act juridic.

Capacitatea de a dispune se numește capacitate *activă*, iar acea de a primi se numește capacitate *pasivă* (²).

Art. 902 C. fr.

Art. 902 din codul francez prevede că oricine are capacitatea de a dispune și de a primi, fie prin donațiuni între vii, fie prin testamente, afară de persoanele pe care legea le declară incapabile.

Art. 949 C. civ. rom.

Deși acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, totuși principiul este acelaș și la noi; căci, în lipsa art. 902 din codul francez, avem art. 949 dela convenții, după care oricine poate contractà, dacă n'a fost declarat incapabil de lege, după cum dispune anume art. 762 din codul italian. „*Omnes testamentum facere possunt qui non prohibentur*“ (³).

Așa dar, capacitatea este regula generală, iar incapacitatea o excepție (⁴); de unde rezultă că acel care pretinde că cineva este incapabil de a dispune sau de a primi cu titlu gratuit, trebue să dovedească incapacitatea, și dovada nu se poate face decât după un anume text de lege (⁵).

Stricta interpretare a legei.

Textele de lege, care prevăd o incapacitate, fiind dispoziții excepționale, sunt de strictă interpretare și, ca atare, nu pot fi întinse dela un caz la altul. *Exceptiones sunt stric-*

(¹) Cpr. Mourlon, II, 526.

(²) Troplong, *Don. et testaments*, I, 428; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XII, 164, p. 144; Demolombe, XVIII, 325; Michaux, *Testaments*, 53, p. 11, etc.

(³) Cpr. art. 856 din codul nostru, explicat în tom. IV, partea II.

(⁴) Vezi Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XII, 163, p. 144.

(⁵) Filippis, *op.* și *loco suprà cit.*

tissimæ interpretationis. Astfel, sunt, în principiu, capabili de a dispune: bărbații, femeile, eunucii, hermafrodiții (1), etc. și toți acei pe care legea nu i-a declarat incapabili.

Incapacități absolute și relative.

Incapacitățile sunt absolute sau relative: *absolute* în privința celora care nu pot nici să deà, nici să primească dela nimene (art. 806); *relative* în privința celora, care sunt opriți de a dà unor persoane determinate, și de a primì numai dela unii (art. 809 urm.).

Art. 809.

Incapacitatea relativă de a dispune este totdeauna corelativă cu cea de a primì. Astfel, incapacitatea minorului de a dispune: în folosul tutorului său, atrage după sine incapacitatea tutorului de a primì dela minor (art. 809) (2).

Nereciprocitatea incapacităților.

Incapacitățile relative nu sunt însă totdeauna reciproci. Astfel, în exemplul mai sus citat, minorul nu poate dispune în folosul tutorului său, însă tutorul poate dispune în favoarea minorului (3).

Incapacități de fapt și de drept.

Dintr'un alt punct de vedere trebue să mai distingem două feluri de incapacități: incapacitatea *de fapt*, firească sau fizică, care rezultă din starea fizică a unei persoane și care împedică pe acea persoană de a dispune, atât cu titlu gratuit cât și cu titlu oneros (art. 948); și incapacitatea *de drept*, civilă, juridică sau morală, care rezultă din anumite împedicări prevăzute de lege.

Deoseb. între incapacitatea de fapt și cea de drept.

Intre aceste două incapacități există următoarea deosebire: incapacitatea de fapt nu împedică pe cineva decât de a dispune cu titlu gratuit, iar nu de a primì sub acelaș titlu, de oarece persoana incapabilă de fapt poate fi repre-

---

(1) Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 4, p. 8. Impăratul Constantin a permis, în termeni expreși, eunucilor de a testà: *„Eunuchis liceat facere testamentum, componere postremas exemplo omnium voluntates, conscribere codicillos, salva testamentorum observantia"*. (L. 5, Cod, *Qui testamentum facere possunt, vel non*, 6, 22). Cpr. Domat, *Lois civiles*, VI, No. 1, p. 25 (ed. Carré din 1824). In sentințele lui Paul găsim, de asemenea, cu privire la testamentul eunucilor sau neputincioșilor, următoarea dispoziție: *„Spadones eo tempore testamentum facere possunt quo plerique pubescunt, id est, annorum decimooctavo"*. *Pauli Senten.*, *De testamentis*, III, 4, § 2.

Dr. roman în privința eunucilor.

(2) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 937.

(3) Cpr. Arntz, II, 1720; Demolombe XVIII, 328; Mourlon, II, 532, 533; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 337, etc.

zentată printr'un mandatar; pe când incapacitatea de drept se aplică atât la facultatea de a dispune cât şi la cea de a primì (¹).

Despre incapacitatea absolută de a dispune.

Unele persoane sunt incapabile de a dispune, atât prin donaţiuni cât şi prin testament; altele sunt capabile de a testà şi incapabile de a dărui; in fine, altele sunt capabile de a dărui şi incapabile de a dispune prin testament.

Persoanele absolut incapabile de a dispune atât prin donaţiune cât şi prin testament.

Persoanele absolut incapabile de a dispune.

Sunt absolut incapabili de a dispune, atât prin donaţiune cât şi prin testament: 1⁰ cei care nu se bucură de întregimea minţei lor (²) şi care sunt într'o stare *constantă*, iar nu numai *obişnuită* de imbecilitate, smintire sau nebunie cu furie (art. 435), puţin importă numele ce ştiinţa ar dà afecţiunei de care ei sunt atinşi, fie manie, monomanie (³), melancolie, demenţă, idiotizm, etc. (⁴): 2⁰ cei in-

---

(¹) Cpr. Arntz, II, 1720; Demolombe, XVIII, 325, 329, etc.

C. german. Art. 105 şi 116.

(²) „Declaraţia de voinţă *(die Willenserklärung)* a unui incapabil este nulă", zice art. 105 din codul german şi acest text adaogă: „Tot nulă este şi declaraţia făcută în stare de inconştienţă sau de tulburare trecătoare a activităţei spiritului". Mai vezi asupra declaraţiei de voinţă, art. 116 urm. C. german şi Saleilles, *De la déclaration de volonté* (Paris, 1901), p. 5 urm.

(³) *„Auch eine fixe Idee (Monomanie) kann nach Befinden ein Grund der Nichtigkeit eines Testaments sein"*, zice Zachariæ *(Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 648, p. 184, nota 2, ed. *Anschütz)*. Vezi *infrà*, p. 32. — Parlamentul din Toulouse a anulat în anul 1729 testamentul unui individ, care-şi închipueà că erà femee. Vezi Troplong, *op. cit.*, I, 456; Michaux, *Testaments*, 108, p. 19 (ed. a 2-a), etc.

C. elveţian din 1907. Art. 16.

(⁴) „Orice persoană, care nu este lipsită de facultatea de a lucrà cu raţiune din cauza vârstei sale prea fragede sau din cauza unei boli mintale, slăbiciune de spirit, *beţie* sau alte cauze de asemenea natură, zice art. 16 din codul civil elveţian dela 1907, este capabilă de judecată în sensul prezentei legi".

terzişi: 3° minorii de 16 ani, afară de cazurile excepţionale prevăzute de art. 806 şi 1231.

4° Despre cei care nu se bucură de întregimea minţei lor (art. 901 din codul francez eliminat de legiuitorul nostru).

— Incapacitate naturală sau de fapt —

Art. 901 C. fr.

Art. 901 din codul francez dispune că pentru ca o persoană să poată face o donaţiune sau un testament, trebue ca ea să fie cu mintea întreagă *(saine d'esprit)* (¹).

Art. 948 C. civ. rom.

Acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, probabil ca inutil, după observaţiile lui Marcadé (III, 485) (²), căci consimţimântul fiind o condiţie esenţială cerută pentru existenţa oricărei convenţii (art. 948), acel care nu se găseşte în deplinătatea minţei sale nu poate consimţi (³).

Pentru ca o donaţiune sau un testament să fie valide, se cere deci la noi, ca şi în Franţa, ca dispunătorul să înţeleagă, pe de o parte, caracterele şi efectele actului pe care el îl face, iar pe de alta, să aibă voinţa de a face acest act şi să-şi manifeste această voinţă în toată libertatea sa.

C. Calimach. Art. 723.

„Testatorul, zice art. 723 din codul Calimach (565 C. asustriac), trebue să arăte însuş cu bună socotinţă, cu statornicie şi cu buna judecată a minţei cea de pe urmă voinţă a sa.

Dr. roman şi dr. nostru anterior.

(¹) *„In eo qui testatur, ejus temporis, quo testamentum facit, integritas mentis, non corporis sanitas exigenda est“* (L. 2, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1). Cpr. şi L. 17, Dig., *loco cit.* Vezi şi L. 23 § 1, Dig., *De donationibus*, 39, 5, unde se zice: *„Modestinus respondit, mente captum donare non posse“*. Cpr. art. 723, 724 C. Calimach (565. 566 C. austriac); C. Andr. Donici, §§ 3 şi 9, capit. 35; C. Caragea, art. 2, partea I-a, capit. 4 şi art. 28, partea IV, capit. 3, etc.

(²) Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 72, nota 1 (ed. a 2-a) şi autorităţile citate acolo.

(³) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I-a, anul 1872, p. 317; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 29; Trib. Putna, *Cr. judiciar* din 1911, No. 84 (cu observ. noastră). Vezi şi Aristidi Eustaţiu, *Dreptul* din 1889, No. 65. — Trib. Ilfov a decis că bigotizmul şi ducerea unei vieţe excentrice nu constituesc prin ele însşile demenţa propriu zisă, însă faptul manifestărei unor sentimente religioase unit cu alte fapte, poate aduce, după împrejurări, nulitatea unei dispoziţii de ultimă voinţă. *Dreptul* din 1901, No. 20, p. 157.

cu hotărîre, aflându-se întru întregimea simţirilor sale şi cu mintea sa pironită la cuvintele şi scopul său, fiind slobod de silă şi de vicleşug, etc.“ (¹).

Corpul poate să fie oricât de bolnav; dacă mintea este sănătoasă, actul va fi valid. (L. 15, Cod, *De testamentis*, etc., 6, 23) (²).

Ce trebue să dovedească reclamantul, care invoacă incapacitatea dispunătorului.

Pentru a doborî donaţiunea sau testamentul nu este suficient ca reclamantul, care invoacă incapacitatea, să dovedească că a fost un timp când dăruitorul sau testatorul nu s'a bucurat de întregimea minţei sale, ci trebue să stabilească cu precizie că el nu se bucurà de toate facultăţile sale intelectuale în momentul facerei actului, *eo tempore, quo testamentum fecit* (L. 2, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1), sau că el erà într'o stare de smintire permanentă şi obişnuită şi fără niciun interval lucid, căci dacă se dovedeşte că el aveà intervale lucide, dispoziţia a putut fi făcută în unul din acele intervale (³).

C. lui Andr. Donici.

(¹) Vezi şi codul lui Andr. Donici (§ 3, capit. 25), unde se zice: „Cel ce face diată trebue să fie *întreg la minte* şi voinţa sa s'o arăte de faţă cu toată slobozenia, fără a fi silit prin îndemnări, măguliri (captaţiune) sau alte chipuri“.

(²) Cpr. Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 901, No. 2, p. 79; Michaux, *Testaments*, 125 şi 157; Demolombe, XVIII, 350; Troplong, *op. cit.*, I, 536. Vezi *infrà*, p. 34, nota 1.

(³) Laurent, XI, 116. Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 245; Demolombe, XVIII, 361; Michaux, *Testaments*, 96, p. 18.

Chestie de fapt.

Dacă dăruitorul sau testatorul a avut în momentul facerei dispoziţiei întregimea minţei sale, aceasta este o chestie de fapt de domeniul suveran şi excluziv al instanţelor de fond. Cas. fr. *Pand. Périod.* 89. 193; *Pand. Périod.* 98. 1. 160, precum şi multe alte decizii citate în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 59 urm.; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 29; Laurent, XI, 119; Demolombe, XVIII, 369; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 8, p. 10; Michaux, *Testaments*, 76, p. 15, etc.

S'a decis, cu drept cuvânt, că instanţa de fond poate să respingă ca inutilă proba testimonială, care tindeà a stabilì că testatorul erà atins de demenţă senilă în momentul facerei testamentului, dacă motivează că din celelalte dovezi, produse înainte şi pe care le arată în hotărîre, şi-a format convingerea că testatorul erà în întregimea facultăţilor sale intelectuale când a făcut testamentul, fără ca prin aceasta să violeze art. 948, 2-a din codul civil. Cas. S-a I-a, decizia No. 695

Validitatea actelor făcute într'un interval lucid.

Actele făcute de un smintit într'un interval lucid, *in suis induciis* (L. 9, Cod, *Qui testamentum facere possunt*, 6, 22) sau *per intervalla quæ perfectissima sunt*, după cum se exprimă Justinian (L. 6, Cod, *De curatore furiosi vel prodigi*, 5, 70), sunt deci valide, dacă el nu erà interzis (¹), pentrucă știința dovedește că, în aceste momente, smintitul se bucură de toată rațiunea sa (²). „*Ea omnia alia facere quæ sanis hominibus competunt*". (L. 6, Cod, *in fine, loco cit.*) (³). Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord.

„*Un intervalle lucide*, a zis avocatul general D'Aguesseau, într'una din pledările sale remarcabile (⁴), *n'est point une triequillité superficielle, ni une ombre de repos (inumbrata quies, quetis umbra)* (⁵). *Ce n'est point une simple dimunition, une rémission du mal, mais une espèce de guérison passagère, une intermission si clairement marquée, qu'elle est entièrement semblable au retour de la santé*..." (⁶).

In caz când s'ar stabilì cu preciziune că depunătorul nu se bucurà de toate facultățile intelectuale, dispoziția va

---

din 20 Octombrie 1912, *Jurisprudența română* din 1913, No. 3, p. 37, No. 54.

(¹) Smintitul, care a fost interzis, nu are capacitatea de a lucrà nici chiar în intervalele lucide, pentrucă el este presupus în tot timpul interdicției lipsit de facultățile sale intelectuale. Cu toate acestea chestiunea este controversată. Vezi *infrà*, p. 50, text și nota 2.

Căsătoria interzisului. Controversă.

(²) De aceea se și decide, de unii, că interzisul se poate căsătorì într'un interval lucid. Chestiunea este însă controversată. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 551 (ed. a 2-a); tom. III, partea I, p. 66, text și nota 2 (ed. a 2-a); tom. VII, p. 2, nota 2; tom. VIII, p. 62, nota 3, etc.—*Contrà:* Art. 61 C. italian. Vezi asupra acestei controverse, conferințele foarte interesante ale d-lor Siliu Rădulescu și G. Mantu, publicate în ***Dreptul*** din 1908, No. 18 și 21.

(³) Vezi și Instit., ***Quibus non est permissum facere testamentum***, II, 12, § 1, unde se zice: „***Furiosi autem, si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum intermissus est, jure testatu esse videntur***".

(⁴) Afacerea testamentului abatelui dela Orléans.

(⁵) L. 18 § 1, Dig., ***De adquirenda vel amittenda possessione***, 41, 2.

(⁶) Cpr. Coin-Delisle, ***Comment. du titre des don. et testaments***, art. 901, No. 9, p. 82 (ed. din 1855); Troplong, ***Don. et testaments***, I, 458; Laurent, XI, 119, etc.

fi anulată, chiar dacă ar fi raţională, căci este de temut ca ea să nu fie opera lui, ci a celui care a putut abuzà de starea sa intelectuală (¹).

Monomanie.

Pentru ca actul să fie anulat nu este nevoe ca nebunia să fie complectă sau obişnuită, ca în materie de interdicţie (art. 435). Monomania, adecă dezorganizarea echilibrului cerebral numai asupra unui punct, încă ar puteà, în unele cazuri, să deà loc la anularea dispoziţiei, după aprecierea judecătorilor (²). Totul este deci o chestie de fapt (³).

Ce trebue să dovedească acel care atacă dispoziţia.

Acel care atacă o dispoziţie cu titlu gratuit pentru insanitate de spirit, fie donaţiune, fie testament, trebue să articuleze faptele care constituesc demenţa (analogie din art. 439) (⁴) şi să stabilească că dăruitorul sau testatorul nu se bucură de întregimea minţei sale *în momentul când a făcut dispoziţia* (⁵), sau puţin timp înainte ori după confecţionarea actului, căci câteodată ar fi prea greu de a se stabilì insanitatea de spirit *chiar în momentul facerei dispoziţiei* (⁶).

Cazul când pâritul devine reclamant.

In caz când legatarul sau donatarul, în contra căruia s'ar fi administrat proba insanităţei de spirit, ar pretinde că

(¹) Cpr. Demolombe, XVIII, 336; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 901, No. 7, p. 81; Planiol, III, 2874; Cas. fr. Sirey, 64. 1. 163; D. P. 64. 1. 168. etc.

(²) Vezi *suprà*, p. 28, text şi nota 3.

(³) Demolombe, XVIII, 339, 340. Cpr. Cas. fr. D. P. 66. 1. 366. — Vezi însă Troplong, *op. cit.*, I, 451 urm., după care monomanul trebue, ca şi cel smintit cu desăvârşire, să fie considerat în toate cazurile ca incapabil de a dispune, pentrucă raţiunea omului nu este susceptibilă de diviziune.

(⁴) Vezi însă Laurent, XI, 139.

(⁵) Planiol, III, 2876; Demolombe, XVIII, 361; Laurent, XI, 116. — Reclamantul trebue să articuleze cu precizie fapte pozitive, din care să rezulte insanitatea dispunătorului, iar nu numai să facă nişte alegaţii vagi, căci aceasta nu l-ar conduce la niciun rezultat. Cpr. Demolombe, XVIII, 368; Laurent, XI, 139; Marcadé, III, 488; Troplong, *op. cit.*, I, 471, etc.

(⁶) Michaux, *op. cit.*, 73, p. 14; Demolombe, XVIII, *loco cit.* Curtea de casaţie din Franţa a decis că este suficient, pentru ca testamentul să fie valid, ca testatorul să fi avut mintea întreagă în momentul confecţionărei actului, chiar dacă s'ar stabilì că el erà dement la o epocă anterioară. Cas. fr. Sirey, 42. 1. 937.

dispoziţia a fost făcută într'un interval lucid, adecă într'un moment pe când dăruitorul sau testatorul se bucură de întregimea minţei sale, lui incumbă sarcina de a face această probă, conform regulei cunoscute: *Reus in excipiendo fit actor* (¹).

Dovezile admisibile în specie.

Dacă dovada insanităţei de spirit a dispunătorului nu rezultă din însuş actul atacat, ea se va puteà face prin orice soiu de mijloace, chiar prin martori sau prezumpţii, demenţa fiind un fapt material, şi judecătorii fondului apreciază în mod suveran împrejurările fiecărei cauze (²).

(¹) Laurent, XI, 119; Demolombe, XVIII, 337, 362; Michaux, *op. cit.*, 74, p. 14, etc.

(²) Cas. fr. D. P. 72. 1. 415; Sirey, 73. 1. 200; D. P. 75. 1. 166; Planiol, III, 2878; T. Huc, VI, 70; Laurent, XI, 117; Troplong, *op. cit.*, I, 471; Demante, IV, 17 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 17; Duranton, VIII, 157; Demolombe, XVIII, 364 şi toţi autorii.

Cazurile când înscrierea în falş nu este necesară.

Proba testimonială este admisibilă, fără înscriere în falş, chiar dacă testamentul ar fi fost autentificat de tribunal şi judecătorul, care a instrumentat, ar fi afirmat că dispunătorul, în momentul facerei actului, se bucură de toate facultăţile sale intelectuale; pentrucă, pe deoparte, judecătorul nu are competenţa de a constată acest fapt, iar pe de alta, pentrucă el a putut fi indus în eroare asupra stărei dispunătorului. Cpr. Laurent, XI, 118 şi XIX, 132; Demolombe, XVIII, 365; Marcadé, III, 488 *bis;* Michaux, *op. cit.*, 87 urm., Planiol, II, 91; Troplong, *op. cit.*, I, 472; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 17; Larombière, *Oblig.*, V, art. 1319, No, 7; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 274; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 901, No. 31 urm.; Cas. fr. şi C. Lyon, *Pand. Périod.* 88. 1. 440; *Pand. Périod.* 89. 2. 214; Sirey, 98. 1. 312, etc.

Cazurile când înscrierea în falş este necesară.

Inscrierea în falş va fi însă necesară de câteori se va contestà de reclamant una din împrejurările pe care judecătorul le-a constatat *de visu et auditu*; de exemplu, că judecătorul n'a cetit testamentul din cuvânt în cuvânt, sau că testatorul n'a declarat că testamentul este semnat de dânsul şi din libera sa voinţă (art. 862); pentrucă aceste menţiuni făcute de judecător sunt crezute până la înscrierea în falş (art. 1171, 1173). Vezi Massé-Vergé, III, § 417, p. 27, nota 7, col. 1-a şi autorii supra citaţi, precum şi C. din Bucureşti (*Dreptul* din 1887, No. 36), care arată foarte bine cazurile în care actul autentic face credinţă până la înscrierea în falş. Vezi asupra acestei chestiuni multe alte autorităţi citate în tom. VII al Coment. noastre, p. 155, 156, nota 2.

Slăbiciune de minte.

Nu trebue să confundăm insanitatea de spirit, care aduce anularea dispoziției, cu o slăbiciune mai mult sau mai puțin simțitoare a minței sau cu unele curiozități ale dispunătorului, căci aceste din urmă nu pot face dispoziția anulabilă, dacă el a avut destulă inteligență și pricepere pentru a-și dà seamă de actul ce a făcut.

Bătrânețe, infirmități fizice, etc.

Bătrânețele cele mai adânci (1) și infirmitățile fizice, care n'au alterat încă facultățile intelectuale, nu sunt, de asemenea, prin ele însile, o cauză de anulare a dispoziției, dacă dispunătorul este în stare de a-și manifestà voința sa (2) „Un om, oricât de bătrân ar fi, fie el centenar, zice Pothier, nu este incapabil de a dispune de averea sa„ (1).

---

(1) Cpr. Domat, *Lois civiles*, VI, No. 5, p. 30 (ed. Carré din 1824); Laurent, XI, 126; Demolombe, XVIII, 354; Michaux, *Testaments*, 97, p. 18. „*Senium quidem ætatis, vel egritudinem corporis, sinceritatem mentis tenentibus, testamenti factionem certum est non auferri*“. (L. 3, Cod, *Qui testamentum facere possunt, vel non*, 6, 22). O altă lege din Codul lui Justinian zice, de asemenea: „*Senectus ad donationem faciendam sola non est impedimento*“. (L. 16, Cod, *De donationibus*, 8, 54). — Așa dar, donațiunile și testamentele făcute *in extremis*, adecă aproape de darea sufletului, după cum se exprimă codul Calimach (art. 723), *seminecis et balbutiens lingua* (L. 15, Cod, *De testamentis*, etc., 6, 23), sunt astăzi valide, dacă în momentul facerei actului, dispunătorul aveà uzul rațiunei sale. Vezi *suprà*, p. 30, text și n. 2. Vezi Ricard, *Tr. des donations*, 1-ère partie, 88, p. 22 (ed. din 1707). Codul lui Andr. Donici (§ 9, capit. 35) declară, din contra, fără tărie *testamentul făcut asupra dărei sufletului*. Vezi *suprà*, p. 18, n. 4.

Capacitatea orbilor, surdo-muților, etc.

(2) Așa dar, nu mai încape îndoială că orbii, surzii și muții au capacitatea de a dispune prin acte între vii. Cpr. Demolombe, XVIII, 351; Arntz, II, 1725; Michaux, *op. cit.*, 128 urm., p. 22 urm.; Laurent, XI, 125; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 258; Cas. fr. D. P. 79. 1. 409. — Chiar surdo-muții din naștere au capacitatea de a dispune prin acte între vii și testamente, dacă pot să-și manifeste voința lor într'un mod clar și precis și în formele prescrise de lege (art. 816, 866). Cpr. Demolombe, XVIII, 352; Arntz, Laurent, *loco cit.*; Troplong, *op. cit.*, I, 537 urm.; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 18; Michaux, *Testaments*, 130 urm.; Rèpert. Sirey, v° *Sourd-muet*, 31 urm.; C. Colmar, Sirey, 70. 2. 211; D. P. 74. 5. 168, No. 11. Surdo-mutul, zice Curtea noastră de casație, chiar când nu știe să scrie, dar căruia nu i se contestă capacitatea legală, poate încheià valabil orice act, afară de acceptarea unei donațiuni, pentru care, în mod excepțional, el are a fi asistat de un curator (art. 816). Cas. rom. Bult. S-a I. 1878, p. 84. Vezi asupra capacităței surdo-muților, cu privire la actele cu

Impiedicări materiale de a dispune.

Se poate însă ca unele infirmităţi corporale să împedice câteodată pe cel suferind de a îndeplini solemnităţile cerute pentru cutare sau cutare act juridic. Astfel, este evi-

---

titlu gratuit, Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 901, No. 120 urm. Incât priveşte vechiul drept francez, vezi Domat, *Lois civiles*, VI, p. 32 urm., No. 7 urm. (ed. Carré din 1824). Vezi şi *infră*, explic. art. 816.

Incapacitatea surdo-muţilor în dreptul roman.

La Romani, surdo-mutul din născare nu puteà să testeze pentrucă erà asimilat unui mort: *quod neque scribere, neque articulate loqui potest, mortuo similis est* (L. 29, *ab initio*, Cod, *De testamentis*, 6, 23). Mai vezi L. 10, Cod, *Qui testamentum facere possunt*, 6, 22; L. 6 § 1 şi L. 7, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1; Instit., § 3, *Quibus non est permissum facere testamentum*, II, 12, etc. Prin excepţie, militarii puteau însă testà prin semne: „*Mutus et surdus miles testamentum facere potest*“ (Instit., § 2, *De militari testamento*, II, 11).

Donaţiuni.

In privinţa donaţiunilor, acel care erà surd *sau* mut puteà să facă o donaţiune, pe când acel care erà în acelaş timp *şi* surd *şi* mut nu aveà această capacitate. Aceasta este, după toate probabilităţile, sensul legei 33 § 2, Dig., *De donationibus*, 29, 5, unde se zice: *Mutus, et surdus donare non prohibentur*“. Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 304, No. 7 (ed. Carré din 1822).

C. Calimach. Art. 727 şi 751.

După art. 727 şi 751 din codul Calimach (591 C. austriac), surdo-muţii din născare nu aveau capacitatea de a testà, nici de a fi martori într'un testament. Orbul puteà însă să testeze (art. 743 C. Calimach). Cpr. Instit., § 4; *Quibus non est permissum facere testamentum*, II, 12. — Şi după codul lui Andr. Donici (§ 9, capit. 35), diata surdului şi a mutului şi a celui ce nu erà întreg la minte, *nu aveà nicio tărie*.

C. Andr. Donici.

Paraliticii şi acei atinşi de o boală mortală.

(1) Pothier, *Donations entre-vifs*, VIII, 23. — Astfel, paraliticul, care s'ar face a fi înţeles cu multă greutate, păstrează facultatea de a dispune de bunurile sale, dacă este în stare să-şi exprime voinţa. Michaux, *op. cit.*, 155, p. 25. Tot astfel, individul atins de o boală mortală, este în drept a-şi face testamentul său. Michaux, *op. cit.*, 156; Troplong, *op. cit.*, I, 536.

Arterio-scleroza.

S'a decis, de asemenea, că boala *arterio-scleroza* nu implică o slăbire a facultăţilor mintale, aşa că motivul de anulare al actului de ultimă voinţă, întemeiat numai pe faptul că testatorul suferea de această boală, nu atrage anularea testamentului, dacă se dovedeşte, în fapt, că testatorul îşi aveà uzul raţiunei sale în momentul când a testat. Tribun. Vlaşca, *Cr. judiciar* din 1901, No. 60.

dent că orbul n'ar puteà testà în forma mistică (art. 865), după cum acel atins de o boală, care l-ar împedicà de a scrie, n'ar puteà testà în forma olografă (art. 859), etc.; însă acestea sunt mai mult nişte împedicări materiale, care nu constituesc o incapacitate propriu zisă, nici de drept, nici de fapt (¹).

Delirul febril.

Dar dacă bătrâneţele şi infirmităţile corporale nu atrag neapărat nulitatea dispoziţiei, dezorganizarea facultăţilor intelectuale, care ar fi rezultatul trecător al unei boli, precum ar fi, de exemplu, delirul febril, ar puteà uneori să aducă o insanitate de spirit, care se opune la exerciţiul facultăţei de a dispune de averea sa (²).

Beţia.

Acelaş lucru trebue să-l zicem şi despre beţie, care erà anume prevăzută ca o cauză de anulare în art. 724 din codul Calimach (566 C. austrac) şi în codul lui Andr. Donici (§ 9, capit. 35) (³); căci beţia este o stare trecătoare a demenţei, de oarece omul cu desăvârşire beat nu-şi dă seama de ceeace zice şi face (⁴). Lucrul este aşa de adevărat, încât

---

(¹) Cpr. Demolombe, XVIII, 352 *bis*.

(²) Cpr. Demolombe, XVIII, 343; Demante, IV, 17 *bis* V; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 901, No. 3, pag. 79; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 9, p. 10 şi 11, etc.

(³) Vezi şi art. 16 din noul cod elveţian dela 1907, citat textual, *suprà*, p. 28, nota 4.

(⁴) Cpr. Demolombe, XVIII, 344; Laurent, XI, 121; Duranton, VIII, 153; Troplong, *op. cit.*, I, 506; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 13; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 658, p. 228, nota 6 (ed. Crome); Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 254; Michaux, *Testaments*, 120 urm., p. 21.

Provocarea beţiei prin manoperele părţei interesate.

Dacă beţia a fost provocată prin uneltirile viclene ale persoanei interesate la liberalitate, atunci ea este complicată cu dol şi liberalitatea este anulabilă dintr'un îndoit punct de vedere. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 27, *ad notam*.

Dovedirea beţiei.

In orice caz, proba testimonială este totdeauna admisibilă spre a se constatà starea de beţie a dispunătorului în momentul facerei actului, şi judecătorii fondului sunt suverani în aprecierea unor asemenea probe. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1889, No. 58 şi din 1892, No. 8; Trib. Boulogne-sur-mer, *Dreptul* din 1908, No. 20, p. 160.

Prav. lui V. Lupu şi M. Basarab.

Şi fiindcă vorbim de beţie, vom reamintì că, după pravilele lui Vasile Lupu şi a lui Matei Basarab (glava 358), ea erà, în materie penală, o circumstanţă uşurătoare. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 13 (Introducere, ed. a 2-a). Mai vezi St.

art. 6 din codul german prevede beţia *(Trunksucht)* printre cauzele de interdicţie (¹), dispoziţie care este aprobată de autori, pentrucă ea este edictată atât în interesul alcoolicului cât şi în acel al familiei sale şi al societăţei (²).

Dar dacă beţia, mai ales când este desăvârşită, alterează facultăţile intelectuale ale omului, s'a decis însă că ea nu este o cauză de anulare, dacă se dovedeşte că, în momentul facerei actului, dispunătorul îşi aveà întregimea minţei sale (³).

Pasiune violentă.

O pasiune violentă ar puteà, de asemenea, fără a produce o demenţă propriu zisă, să tulbure în aşa mod facultăţile intelectuale ale dispunătorului, încât să nu mai aibă conştiinţă de ceeace face şi, în consecinţă, să aducă anularea dispoziţiei (⁴).

Astfel, Curtea din Liège a anulat, cu drept cuvânt, un testament al cărui autor erà dominat de o gelozie oarbă, care-l făcuse să conceapă o ură de moarte contra soţiei sale şi-l desgustase atât de mult de viaţă, încât la urma urmei s'a şi sinucis (⁵).

G. Longinescu, *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*, p. 263 urm. (Bucureşti, 1912). Cpr. art. 48 din codul penal italian, după care beţia accidentală este o cauză de micşorare a pedepsei. Incât priveşte responsabilitatea penală a autorului unui fapt penal comis în stare de beţie, vezi Garraud, *Tr. théorique et pratique du droit pénal français*, I, p. 512 urm. (ed. a 2-a); Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, I, 682 urm., p. 431 urm. (Bucureşti, 1912).

C. pen. italian. Art. 48.

(¹) Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, pag. 6, nota 2 (ed. a 2-a).

(²) Iată cum se exprimă acest text din codul german: *„Entmündigt kann werden: wer in Folge von Trunksucht seine Angelegenheiten nicht zu besorgen vermag oder sich oder seine Familie der Gefahr des Notstandes aussetzt oder die Sichereit Anderer gefährdet“*.

C. german. Art. 6.

(³) Vezi Michaux, *Testaments*, 122, p. 21 şi deciziile citate de acest autor.

(⁴) Cpr. Laurent, XI, 122: Demolombe, XVIII, 345; Demante et Colmet de Santerre, IV, 17 *bis* V; Michaux, *op. cit.*, 165 urm., pag. 27; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 253; Aubry et Rau, VII § 648, p. 16, nota 9; Marcadé, III, 489, *in fine*, etc.

Sinuciderea.

(⁵) C. Liège, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vi/s*, 236. Cpr. Michaux, *op. cit.*, 172, p. 28. Imprejurarea că autorul unei dispoziţii cu titlu gratuit s'ar fi încercat a se sinucide, sau s'ar fi sinucis

Act. *ab irato*. Ura și mânia (¹) impinse până la violență, dădeau loc altădată la o acțiune în anulare, numită *ab irato*.(²), care se confundà cu plângerea sau querela inoficiosului testament (³), și prin care rudele desmoștenite sau omise în testament, puteau să atace și să doboare această dispoziție *(testamentum ab irato conditum)*, de câteori ea erà rezultatul mâniei sau a urei dispunătorului contra moștenitorilor săi.

Inexist. acestei acțiuni în dreptul actual. Cu toată părerea contrară a lui Merlin (⁴), această acțiune specială și deosebită de insanitatea de spirit, nu mai există în dreptul modern; însă, cu toate acestea, ura și

---

chiar îndată după confecționarea actului, nu este însă singură îndestulătoare pentru a aduce anularea acestei dispoziții, rămânând ca judecătorii să aprecieze în mod suveran dacă autorul dispoziției s'a bucurat sau nu, în momentul facerei actului, de întregimea minței sale. Cpr. Laurent, XI, 120; Demolombe, XVIII, 349; Troplong, *op. cit.*, I, 507; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 13; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 658, p. 228, 229, nota 6 (ed. Crome); § 648, p. 186, nota 6 (ed. *Anschütz)*; Michaux, *op. cit.*, 114 urm.; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, art. 901, No. 153, p. 236 urm.; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 901, No. 4, p. 80; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 11, pag. 11; Cas. fr. Sirey, 30. 1. 36, etc. — Sf. Augustin, deși condamnă sinuciderea ca un atentat la morală și la religie, recunoaște totuși că acest act este adeseori conceput și executat cu mintea rece și o mare luciditate de spirit. Această teorie este contrară acelei a lui J. Jaques Rousseau, care consideră sinuciderea ca o nebunie *(Nouvelle Héloise*, partea III-a, scrisoarea 22). Acest act fiind condamnat de religie, canoanele bisericei latine, ca și cele ale bisericei ortodoxe, refuză slujba bisericească sinucigașului, pentrucă a murit păcătuind. Vezi Loysel, *Institutes coutumières*, II, p. 211, nota de sub regula 17 (ed. Dupin et Laboulaye din 1846).

(¹) Mânia este o scurtă demență: *Ira furor brevis est*, a zis Horațiu (Epist. II, *ad Lollium)*.

(²) Vezi Pothier, *Tr. des donations testamentaires*, VIII, 83—85, p. 249 (ed. Bugnet).

(³) *„Quia plurumque parentes sine causa liberos suos exhæredant vel omittunt, inductum est ut de inofficioso testamento agere possint liberi, qui queruntur aut inique se exhæredatos aut inique præteritos:* **hoc colore, quasi non sanæ mentis fuerint, cum testamentum ordinarent"**. (Instit., Pr., *De inofficioso testamento*, II, 18).

(⁴) Merlin, Répert., tom. I, v⁰ *Ab irato*, secția VII, p. 23 (ed. a 5-a 1827).—*Contrà:* C. Lyon, Sirey, 1905. 2. 303.

mânia împinse la exces pot, ca orice pasiune omenească, să altereze facultățile dispunătorului și, în asemenea caz, nu mai încape îndoială că judecătorii, suverani apreciatori ai faptelor, vor puteà să anuleze dispoziția (¹).

O cauză de tulburare și mai mare decât ura, este violența, care se exercită asupra spiritului testatorului sau dăruitorului. Violența. Art. 955. 956. Violența morală, ca și cea fizică, este deci o cauză de anulare a dispozițiilor cu titlu gratuit (²), ca și a obligațiilor convenționale, fie că ea ar fi opera donatarului sau legatarului, fie chiar a unui terțiu (art. 955), *vel a quolibet alio* (L. 1, Cod, *Si quis aliquem testari prohibuerit*, 6, 34), dacă ea a avut de efect constrângerea dispunătorului a face dispoziția în contra voinței sale (³), *non sponte sua* (L. 1, Cod, *loco cit.*). „Testatorul trebue să fie slobod *de silă* și de vicleșug", zice art. 723 din codul Calimach (565 C. austriac); să arăte voința sa cu toată slobozenia, fără a fi silit prin îndemnări, măguliri sau alte chipuri, după cum se exprimă codul lui Andr. Doniei (§ 3, capit. 35). C. Calimach și Andr. Donici. Orice liberalitate între vii sau testamentară, spre a fi consfințită de justiție, trebue să fie opera unei voințe libere și luminate, zice foarte bine tribunalul din Paris (⁴).

(¹) Cpr. Laurent, XI, 123; Demolombe, XVIII, 346 urm.; Arntz, II, 1723; Marcadé, III, 489; Michaux, *op. cit.*, 168 urm., Planiol, III, 2877; T. Huc, VI, 69, p. 101; Demante, IV, 17 *bis* V; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 16, nota 9; Zachariæ, *Handbuch des französischen Civilrechts*, IV, § 658, pag. 229 (ed. Crome); Grenier, *Don. et testaments*, I, 146, p. 653 (ed. Bayle-Mouillard din 1844); Cas. fr. Sirey, 76. 1. 155; D. P. 76. 1. 367; D. P. 77. 1. 220; D. P. 78. 1. 160, etc.

(²) Violența nu are însă nevoe de a fi așa de gravă pe cât ea trebue să fie în privința contractelor cu titlu oneros (art. 956). Art. 956. Ea trebue însă să fi avut de rezultat nimicirea libertății dispunătorului. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 264; Laurent, XI, 129; Massé-Vergé, III, § 423, p. 55, nota 1, etc.

(³) Cpr. Laurent, XI, 127; Planiol, III, 2886; Demolombe, XVIII, 380; Troplong, *op. cit.*, I. 480; Michaux, *op. cit.*, 2553 urm., p. 425; Aubry et Rau, VII, § 654, p. 69; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 260, 264 urm.; T. Huc, VI, 73. Cpr. Cas. fr. D. P. 78. 1. 160; D. P. 79. 1. 27; C. Paris, D. P. 1900. 2. 493, etc. — Rămâne însă bine înțeles că simpla temere reverențială ce descendenții au în deobște către ascendenții lor, n'ar puteà fi o cauză de anulare (art. 958). Art. 958. Demolombe, *loco cit.*

(⁴) Trib. Paris, *Pand. Périod.* 91. 2. 153.

Chestie de fapt.

Dacă violența este sau nu suficientă spre a produce anularea dispoziției, aceasta este o chestie de fapt, lăsată la suverana apreciere a instanțelor de fond (1).

Dovedirea violenței.

Violența, ca și dolul (art. 960), nu se presupune, ci trebue să fie dovedită de cel care o invoacă. *„Sed hujusmodi præsumptioni debet apertissimas probationes violentiæ opponere“* (2).

Acțiunea în anulare pentru violență va fi respinsă, de câteori a trecut un timp prea îndelungat între momentul facerei liberalităței atacate și moartea dispunătorului.

Aplic. art. 959.

Mai mult încă, se vor aplicà cel puțin donațiunilor, regulele admise de lege în privința confirmărei exprese sau tacite a contractelor smulse prin violență (art. 959) (3).

Dolul sau frauda.

Dolul sau frauda (4) ori *vicleșugul*, după cum se exprimă art. 723 din codul Calimach, este, de asemenea, o cauză de anulare a dispozițiilor cu titlu gratuit, când se stabilește în fapt, de către reclamanți, că mijloacele viclene întrebuințate fie de reclamant, fie de donatar sau legatar, fie chiar de un terțiu (5), sunt de așa natură încât fără ele dispoziția n'ar fi avut loc (6).

Chestie de fapt.

Dacă dolul a fost sau nu de natură a distruge voința dispunătorului, aceasta este, ca și pentru violență, o chestie de fapt de suverana apreciere a instanțelor de fond (¹).

---

(1) Demolombe, XVIII, 381.

(2) L. 23, Pr., *in fine*, Dig., *Quod metûs causâ gestum erit*, 4, 2.

(3) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 266; Demolombe, XVIII, 400; Aubry et Rau, VII, § 654, p. 69; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 172, etc.

(4) Incât privește deosebirea între dol și fraudă, vezi tom. V al Coment. noastre, p. 69, nota 1.

Neaplic. în specie a art. 960 C. civ.

(5) Art. 960, după care dolul, spre a fi o cauză de anulare a actelor cu titlu oneros, trebue să fie întrebuințat *de una din părți*, nu este deci aplicabil în specie, pentrucă ori de unde el ar veni, voința testatorului sau dăruitorului nu este liberă. Demolombe, XVIII, 383; Laurent, XI, 130; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 267; Aubry et Rau, VII, § 651, p. 57 și § 654, p. 67; T. Huc, VI, 73; Planiol, III, 2885; Troplong, *op. cit.*, I, 488; Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 901, No. 157 și 226. Vezi tom. III, partea a II-a, al Coment. noastre, p. 268, nota 1 (ed. a 2-a) și tom. V, p. 77—79; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 59; Cas. fr. Sirey, 78. 1. 103; D. P. 78. 1. 136; *Pand. Périod.* 87. 1. 237; Sirey, 87. 1. 419; D. P. 88. 1. 303, etc.

(6) Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1884, No. 53.

Dolul sau frauda joacă un mare rol în analele judecătorești, sub numele de *sugestiune* și *captațiune* (²).

Sugestiune.

Sugestiunea (dela *suggerere*) există de câteori cineva parvine, fie prin înrâurirea ce are asupra unei persoane, fie prin alte mijloace, oricare ar fi, să facă ca acea persoană să adopte o idee, să ieà o rezoluție, pe care, de altmintrelea, n'ar fi luat-o dela sine (³).

Captațiune.

De asemenea, există *captațiune* (dela *captare*) (⁴), de câteori prin demonstrații de amiciție, adevărate sau simulate, prin diferite mijloace de insinuare, prin îndemnări. măguliri sau alte chipuri, după cum se exprimă codul lui Andronache Donici (§ 9, capit. 35), cineva parvine a captivà bunavoința altuia și a dobândi dela el liberalități, pe care altfel nu le-ar fi dobândit (⁵). Aceste mijloace care, după cum vom vedeà, spre a produce anularea dispoziției, trebue să fie frauduloase, nu se prea întâlnesc în donațiuni, ci mai cu seamă în testamente; ceeace nu împedică însă donațiunile de a fi anulabile pentru dol sau captațiune (⁶).

(¹) Laurent, XI, 130; Cas. fr. D. P. 62. 1. 326. — Dolul nu se presupune, ci trebue să fie dovedit (art. 960 § 2). *„Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit“*. (L. 6, Cod, *De dolo malo*, 2, 21).

Art. 960 § 2.

(²) Vezi asupra captațiunei, Robain, *Des vices du consentement dans les donations entre-vifs et les testaments* (Poitiers, 1902); Caputineanu, *Des vices du consentement dans les liberalités entre-vifs et testamentaires*, Paris, 1906).

(³) Cpr. Marcadé, III, 490; Michaux, *op. cit.*, 177, p. 29. Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1897, No. 12.

Dreptul străin.

(⁴) „Este nul testamentul smuls prin violență sau captat prin dol ori fraudă *(extorquido por violencia ou captado por dolo ou frauda)*, zice art. 1748 din codul portughez. Art. 469 din codul elvețian dela 1907 dispune, de asemenea, că: „sunt nule orice dispoziții pe care autorul lor le-ar fi făcut sub imperiul unei erori, unui dol, unei amenințări sau unei violențe“. Vezi și art. 519 § 2 din acelaș cod. Art. 469 § 2 adaogă că: „aceste dispoziții sunt menținute dacă autorul lor nu le-a revocat într'un an dela descoperirea dolului sau erorei, sau dela încetarea amenințărilor ori a violenței.“

(⁵) Cpr. Marcadé, *loco cit.*; Planiol, III, 2881, 2882, etc.

(⁶) Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 403, p. 435 (ed. a 4-a).

Ordon. din 1735 și proiectul codului francez.

Art. 47 al ordonanței din 1735 asupra testamentelor, menționà anume sugestiunea și captațiunea între cauzele de anulare ale dispozițiilor testamentare, pe când proiectul codului civil, voind a pune un capăt proceselor de altădată, prevedeà, din contra, că dispozițiile cu titlu gratuit nu pot fi anulate din cauză de ură, mânie, ***sugestiune*** sau *captațiune*, text care, la urma urmei, s'a suprimat, lăsându-se cazul la aprecierea suverană a tribunalelor, după cum a spus-o anume Bigot-Préameneu în expunerea de motive (1).

Sugest. și captațiunea nu sunt prin ele însăși o cauză de anulare.

Din cele mai sus expuse rezultă că sugestiunea și captațiunea nu constituesc astăzi prin ele însăși o cauză de anulare a dispozițiilor cu titlu gratuit, mai cu seamă dacă autorul faptelor care constituesc captațiunea sau sugestiunea a fost de bună credință:

> „La suggestion et la captation, zice Furgole, ne sont pas des moyens propres et particuliers pour annuler les dispositions à titre gratuit; *ils sont une branche et une dépendance du dol qui doit leur servir de fondement.*"

și aiurea, acelaș autor se exprimă în termenii următori:

> „Les présents, les affections vraies ou simulées, les complaisances, les caresses, les prières dans la vue d'attirer des libéralités n'ont pas, à la vérité, toute la pureté d'intention et ne sont pas louables à cause du motif d'intérêt sordide qui en est le mobile; mais ces voies ne sont pourtant pas déclarées illicites, parce qu'elles n'ont pas une liaison nécessaire avec le dol et la fraude: ce sera tout au plus ce qu'on appelle *dolus bonus*, qui ne doit point nuire à celui qui le met en usage" (2).

Necesitatea unor manopere frauduloase.

Pentru ca sugestiunea și captațiunea să fie o cauză de anulare a unei donațiuni sau unui testament, se cere deci ca ele să consiste în uneltiri viclene sau alte machinațiuni, care împedecă consimțimântul dispunătorului de a fi liber (3): *nisi falsæ et dolosæ suggestiones adhibitæ sint*, după cum se exprimă legea romană.

---

(1) Vezi Locré, *Législation civile*, XI, p. 365, No. 10.

(2) Furgole, *Des testaments*, chapit. 5, section 3.

(3) Laurent, XI, 132 urm.; Demolombe, XVIII, 385 urm.; Arntz, II, 1723; Marcadé, III, 490; Mourlon, II, 538; Demante, IV, 17 *bis* V; Troplong, *op. cit.*, I, 489 urm.; Michaux, *op. cit.*, 178; Planiol, III, 2884; Baudry et Colin, *op. cit.*, I,

Manopere dolozive posterioare datei testamentului.

S'a decis însă într'o afacere, în care am pledat noi înșine, că manoperele frauduloase, care constituesc captațiunea, spre a vicià voința testatorului, trebue să fie anterioare datei testamentului, căci manoperele posterioare acestei date nu pot fi ținute în seamă, decât numai întrucât ar servì la întărirea sau răsturnarea faptelor constatate, ce ar fi avut loc înaintea și cu ocaziunea facerei testamentului (1).

Dolul, spre a fi o cauză de anulare, poate să emane dela oricine.

Doctrina și jurisprudența sunt de acord pentru a admite că nulitatea, care rezultă din captațiune și sugestiune, poate fi admisă atât în cazul când manoperile dolozive emană dela un al treilea care le-a întrebuințat în folosul legatarului, cât și dela acest din urmă, destul este că aceste uneltiri să fi avut de rezultat viciarea voinței testatorului (2).

271; Aubry et Rau, VII, § 651, p. 57 și § 654, p. 67; Massé-Vergé, III, § 422, p. 53, 54; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 609 (653), p. 264 (ed. Crome); T. Huc, VI, 74, p. 108; Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 901, No. 16, p. 84 urm.; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 391, p. 417 (ed. a 4-a revăzută de Rivière); Nacu, II, p. 248, No. 29, *in fine*. Jurisprudența este foarte bogată în această materie. Vezi Cas. fr. Sirey, 1910. 1. 455; C. Paris, *Pand. Périod.* 1900. 2. 204, precum și numeroasele decizii citate în Pand. fr., v° *Donations et testaments*, 701 urm., în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 181 și în Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 901, No. 43 urm.; Cas. rom. Bult. 1898, p. 837; Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1897, No. 7, 12 și 17; *Dreptul* din 1897, No. 6; *Dreptul* din 1901, No. 20; Trib. Vlașca și Iași, *Cr. judiciar*, din 1901, No. 60 și 63; Trib. Suceava și Putna, *Dreptul* din 1910, No. 35 și *Cr. judiciar* din 1911, No. 84 (cu observ. noastră), etc. Captațiunea, zice trib. Vlașca, consistă în întrebuințarea mijloacelor care tind să inducă în eroare pe cel ce voește să testeze, fie prin lingușiri, fie prin machinațiuni frauduloase, precum: sechestrarea testatorului, denigrarea rudelor lui, etc. La aceasta trebue să adăogăm: controlarea corespondenței, depărtarea vechilor prieteni și a unor slugi credincioase; calomniarea și depărtarea membrilor familiei; amestecul legatarului în afacerile testatorului, etc. Cpr. Planiol, III, 2884.

(1) C. Iași, *Dreptul* din 1912, No. 6, p. 45 urm.

(2) Laurent, XI, 132, *in fine;* Demolombe, XVIII, 383; Rivière asupra lui Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, p. 415, nota 1; Cas. fr. Sirey, 77. 1. 117; Sirey, 78. 1. 103; D. P. 78. 1. 136; *Pand. Périod.* 87. 1. 237, etc. Vezi și *suprà*, p. 40, text și nota 5.

Dovedirea manoperelor frauduloase prin orice mijloace de probă.

Acel care atacă un testament pentru captaţiune sau sugestiune, trebue să articuleze fapte pozitive şi precize, care constituesc manoperele ce au avut de scop viciarea voinţei testatorului(¹), şi să le dovedească prin orice mijloace: martori, prezumpţii(²), etc., căci altfel acţiunea lui va fi respinsă(³); lucru, de altmintrelea, ce se va întâmplà foarte des, fiindcă, pe lângă că sugestiunea şi captaţiunea sunt greu de dovedit, apoi arareori asemenea procese sunt serioase. Iată cum s'a exprimat, într'un proces de asemene natură, avocatul general Delangle, înaintea Curţei de casaţie din Franţa:

> „Qui ne sait que le plus souvent les procès de ce genre sont imaginés par ceux qui n'ont pas d'autres moyens d'attaquer un testament. Sur cent procès, c'est à peine si un réussit; aussi, quoi de plus scandaleux! Sous les prétextes les plus frivoles et dans un misérable intérêt d'argent, on exhume le testateur et l'on dirige contre sa mémoire d'insultantes accusations. Sa vie privée, ses mœurs, ses pensées, ses habitudes les plus intimes, rien n'est respecté; tout, au contraire, revêt, au gré d'une polémique ardente, les plus odieuses couleurs“(⁴).

(¹) Laurent, XI, 139; Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 901, No. 196; Cas. rom. Bult. 1897, p. 1186; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 53 şi din 1891, No. 1; *Cr. judiciar* din 1897, No. 17, p. 130; Trib. Putna, *Cr. judiciar* din 1911, No. 84 (cu observ. noastră), etc.

(²) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 53; Cas. rom. Bult. 1897, p. 1186; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 273; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 193 şi toţi autorii. Coroborarea diferitelor depoziţii ale martorilor, sinceritatea şi puterea lor de convingere este o chestie de apreciere, rezervată exclusiv instanţelor de fond. Cas. rom. Bult. 1899, p. 753.

(³) S'a decis chiar că judecătorii fondului, suverani apreciatori în interpretarea probelor ce se aduc, pot respinge, fără a comite un exces de putere, proba cu martori produsă pentru a stabilì sugestiunea şi captaţiunea, ca motive de anulare a unui testament, când din alte elemente supuse aprecierei lor, ei şi-au format convingerea că n'au existat manopere frauduloase. Cas. rom. Bult. 1906, p. 1001, 1002 şi *Drptul* din 1907, No. 10. Cpr. Michaux, *op. cit.*, 185, p. 30; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 197, etc.

(⁴) Vezi Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 389, p. 415, dela care am împrumutat această citaţie.

Judecătorii nu pot reduce liberalitatea. La caz de îndoială asupra punctului de a se ști dacă există sau nu captațiune sau insanitate de spirit, judecătorii nu vor puteà să reducă liberalitatea, nici un text de lege neautorizând acest mod de procedare; ei vor puteà numai s'o anuleze sau s'o mențic[1].

Chestie de fapt. Incât privește chestiunea de a se ști dacă liberalitatea este rezultatul voinței libere a dispunătorului, sau este rezultatul sugestiunei ori a captațiunei, aceasta este o pură chestiune de fapt de atribuția exclusivă a instanțelor de fond[2].

Fapte care nu constituesc captațiune. Astfel, s'a decis că nicio captațiune nu rezultă din faptul că ambii soți și-au făcut testamentul lor reciproc în aceeași zi;

Că afecțiunea excesivă a testatorului pentru legatar nu este un motiv de nulitate;

Că îngrijirea dată de către o rudă unei alte rude, în timpul boalei acesteia din urmă, precum și insinuările întrebuințate spre a complace acestei rude și a dobândi dela ea o favoare, nu constituesc manoperi dolozive de natură a aduce anularea testamentului rudei îngrijite[3].

Fapte care, din contra, constituesc o captațiune. S'a decis însă că faptul unei persoane, lipsită de orice avere, de a-și face testamentul său în favoarea unei alte persoane bogate, numai în scopul de a face pe aceasta din urmă să testeze și ea în favoarea celei dintâi, constitue o manoperă frauduloasă de natură a aduce anularea acestui din urmă testament.

Tot ca o captațiune a fost considerat și faptul unui individ de a promite unei femei bolnave, ce se află pe patul morţei, că o va luà de soţie, şi de a-i lăsà toată averea sa în schimbul testamentului acestei femei care, din cauza stărei debile în care ea se găsea, trebuià să-şi primească singur efectele sale, etc. (1).

---

[1] Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 272; Laurent, XI, 140; Demolombe, XVIII, 370 și 402; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 174; Aubry et Rau, VII, § 654, p. 68. — Se admite însă, în genere, că anularea, mai ales pentru violență, nu are nevoe de a fi totală, ea putând fi și parțială. Demolombe, XVIII, 401; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, p. 649, nota *c* (ed. din 1844); Aubry et Rau, VII, § 654, *in fine*, p. 69; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 264, etc.

[2] Cas. fr. *Pand. Périod.* 86. 1. 177; Michaux, *Testaments*, 179 și 196, p. 29 și 31.

[3] Michaux, *Tr. pratique des testaments*, 180 urm., p. 20 și deciziile citate de acest autor; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 183 urm.

Concubinajul nu este o prezumpţie de captaţiune.

Concubinajul nu mai este astăzi, prin el însuş, o dovadă irefragabilă a captaţiunei, chiar dacă el ar constitui un adulter (2), şi darurile ca şi legatele dintre concubini nu mai sunt oprite, după cum erau în vechiul drept francez (art. 132 al ordonanţei din 1629 şi edictul lui Carol-Quint din 1540) (3). Părerea contrară, susţinută cu multă convingere şi cu un lux de argumentare de către Delvincourt(1), a rămas izolată.

---

(1) Michaux, *op. cit.*, 183, 184, p. 29, 30 şi deciziile citate acolo.

C. portughez şi spaniol.

(2) Troplong, *op. cit.*, I, 572.—*Contrà:* Bedel, *Tr. de l'adultère*, 62, p. 94 (ed. din 1826). „Sunt nule, zice art. 1480 din codul portughez, donaţiunile făcute de către un bărbat însurat concubinei sale *(á sua concubina)*". Acest text adaogă însă că: „nulitatea nu poate fi pronunţată decât după cererea femeei sau a moştenitorilor ei rezervatari, sub condiţie ca această cerere să fie introdusă în cei doi ani care au urmat desfacerea căsătoriei". După art. 1771 din acelaş cod, nici soţul adulter nu poate dispune prin testament în favoarea complicelui său, de câteori dovada adulterului a fost judecătoreşte constatată în timpul vieţei testatorului. Trebue să menţionăm, în aceeaşi ordine de idei, art. 756, § 5 din codul spaniol, care declară incapabil de a moştenì pentru cauză de nedemnitate *(por causa de indignidad)*, pe acel care a fost judecătoreşte condamnat pentru adulterul comis cu femeea testatorului *(il condenado en juicio por adulterio con la mujer del testador)*. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 185, nota *

Dr. roman.

La Romani, concubinii adulteri nu puteau să-şi facă nici daruri, nici legate (L. 13, Dig., *De his quæ ut indignis auferuntur*, 34, 9). Mai mult încă, nici copiii născuţi din aceste însoţiri culpabile nu puteau să primească alimente dela tatăl lor. Vezi Troplong, *loco suprà cit.*, care citează în acest sens părerea lui Ricard.

Dr. vechiu francez.

(3) Cpr. Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 31, p. 358, şi *Don. testamentaires*, 151, p. 267. *„Un homme qui a vécu en concubinage ne peut rien léguer à sa concubine, si ce n'est des aliments,"* zice acest autor. Mai vezi Michaux, *Testaments*, 189, 190, p. 30; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 649, p. 189, nota 3 (ed. Anschütz). „Don de concubin à concubin ne vaut": aceasta erà regula dreptului vechiu francez. „Donation en mariage ni concubinage ne vaut", zicea Loysel *(Institutes coutumières*, I, p. 161, regula 25, ed. din 1846).

Cazurile în care concubinajul poate dà loc la anulare.

Cu toate acestea, concubinajul, pe care unele legiuiri străine îl pedepsesc ca un delict *sui generis*(2), poate da şi astăzi loc la anularea liberalităţei, de câteori ea este rezultatul dolului şi al fraudei; căci, în asemenea caz, consimţimântul dispunătorului n'a fost dat în deplină libertate(3).

Dr. roman.

La Romani, unde concubinatul erà o adevărată căsătorie permisă de lege (*concubinatus a lege nomen assumpsit*) (vezi Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 31, p. 358), nu puteà să fie vorba de oprirea liberalităţilor între concubini. Cpr. Michaux, *Testaments*, 187, p. 30. Vezi şi Roguin, *Cours de droit comparé (Successions)*, III, 1224, p. 238 (Paris, 1912), care citează în acest sens părerea lui Vitali; Capuţineanu, *Vices du consentement dans les libéralités entre-vifs ou testamentaires* (teză p. doctorat), p. 44 urm. Cu toate că concubinatul erà permis la Romani, totuşi nimene nu puteà să aibă, în timpul căsătoriei, o concubină în casa lui. „*Nemini licentia conceditur, constante matrimonio, concubinam penes se habere*“ (L. 1, Cod. *De concubinis*, 5, 26). Concubinatul a fost oprit de împăratul Leon, prin Novella 91. Vezi Troplong, *Don. et testaments*, I, 568, *in fine*, p. 542.

(1) Delvincourt, *Cours de code Napoléon*, II, p. 209 urm. (ed. din 1834).

(2) Vezi Répert. Sirey, v° *Concubinage*, 73 urm. Cpr. art. 646 din codul civil al cantonului Zurich dela 1887, reprodus în tom. IX al Coment. noastre, p. 478, nota 1, unde am văzut că societatea poate să aibă loc între concubini.

(3) Vezi Planiol, III, 2943 *bis*; T. Huc, VI, 74, p. 108; Répert. Sirey, v° *Concubinage*, No. 49; Grenier, *Don. et testaments*, I, 148, p. 669 urm. (ed. Bayle-Mouillard din 1844); Laurent, XI, 136; Demolombe, XVIII, 396 şi 566; Michaux, *op. cit.*, 191 urm., p. 30, 31; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 393; Troplong, *op. cit.*, I, 496 şi 568 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 525, 526; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 26, 27; Massé-Vergé, III, § 418, p. 33, nota 6; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 901, No. 48 şi art. 902, No. 16; Bonnet, *Dispositions par contrat de mariage et entre époux*, III, 889 urm.; Roguin, *Cours de droit comparé (Successions)*, III, 1227, p. 240; Trib. Paris, *Pand. Périod.*, 91. 2. 153; D. P. 95. 2. 115; Trib. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1902, No. 84; C. Amiens, *Cr. judiciar* din 1912, No. 77.—Curtea de casaţie a decis, de asemenea, că dacă concubinajul nu mai constitue astăzi o incapacitate în privinţa liberalităţilor între vii şi testamentare dintre concubini, totuşi el este o prezumpţie pu-

Eroarea.

Până acum am vorbit numai de violenţă şi de dol. Ce trebue să decidem în privinţa *erorei*, care poate să vicieze şi ea voinţa dispunătorului (art. 953)(¹)?

Eroare substanţială.

Pentru ca eroarea să poată aduce anularea unei dispoziţii cu titlu gratuit, ea trebue să fie *substanţială*, adecă să se stabilească că eroarea este cauza liberalităţei: *nisi probetur alias legaturus non fuisse*(²).

Obiectul erorei.

Eroarea poate să fie relativă la identitatea persoanei donatarului sau legatarului, *in ipso corpore hominis* (L. 9, Pr., Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5), la calitatea acestei persoane, la însuş lucru dăruit sau legat, *in*

---

ternică a manoperelor dolozive întrebuinţate de un concubin spre a despoeà pe celalt concubin de averea sa. (Bult. 1899, p. 753 şi *Cr. judiciar* din 1899, No. 29). Principiul astfel pus de Curtea de casaţie ni se pare inadmisibil, pentrucă nicio prezumpţie legală nu poate să existe fără un anume text de lege; or, legea actuală nu edictează nicio prezumpţie de fraudă în privinţa liberalităţilor dintre concubini. O asemenea prezumpţie nu este statornicită de lege decât în cazurile excepţionale, prevăzute de art. 809 şi 810. Tot ce se poate deci zice în specie, este numai că liberalitatea va puteà fi anulată, conform dreptului comun, dacă se va dovedì că a existat sugestiune sau captaţiune, adecă manopere frauduloase de natură a vicià libertatea consimţimântului dispunătorului. Vezi în această privinţă observaţia ce am publicat în *Cr. judiciar* din 1902, No. 38, p. 320, asupra unei cărţi de judecată a judecătoriei ocol. Olt-Topolog (Argeş), care a pus în principiu, că o concubină nu poate fi considerată ca intrând în prevederile legei pentru servitori din 16 Iunie 1892, întrucât concubina nu este enumerată în suszisa lege, enumerare care, fiind limitativă, nu se poate întinde şi asupra altor persoane neprevăzute de lege.

Şi fiindcă vorbim de concubinaj, care este pedepsit de unele legiuiri străine ca un delict *sui generis* (vezi pag. 47, nota 3), vom menţionà o decizie a Curţei de casaţie din Franţa, care a pus în principiu că o donaţiune ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, poate fi anulată ca fiind contrară bunelor moravuri (art. 968), când se stabileşte că ea n'a avut altă cauză decât concubinajul. Cas. fr. *Pand. Périod.* 87. 1. 197.

(¹) Vezi asupra erorei în materie de liberalităţi între vii şi testamentare, Roguin, *Cours de droit comparé (Successions)*, III, 1204 *bis*, urm., p. 227 urm. (Paris, 1912).

(²) L. 72, § 6, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1. Cpr. art. 2078 C. german.

re, in corpore rei (L. 9 § 1, Dig., *loco cit.*,)(1) şi, în fine, la cauza determinantă a donaţiunei sau legatului.

In toate aceste cazuri, liberalitatea va fi anulată, pentrucă voinţa dispunătorului n'a fost liber exprimată(2).

Eroare de drept şi de fapt.

Eroarea de drept, când este cauza determinantă a dispoziţiei, o infectează de acelaş viciu radical ca şi eroarea de fapt, pentrucă, în ambele cazuri, voinţa exprimată de dăruitor sau testator nu este dreaptă şi sănătoasă(3).

C. Calimach. Art. 731 urm.

Art. 731 urm. din codul Calimach (570 urm. C. austriac) dispune, în această privinţă, că *înfiinţata greşală a testatorului* (textul corespunzător austriac zice eroarea *esenţială, ein wesentlicher Irrthum*) *face neputernică orânduirea lui.* Şi înfiinţată greşala este atunci când testatorul nu nimereşte persoana pe care voeà s'o rânduească moştenitor (orânduind, de exemplu, un copil străin drept al său), sau nu nimereşte obiectul, adecă lucrul pe care voià să-l lase altuia, dând un lucru străin.

C. Calimach. Art. 733.

Dacă, din întâmplare, s'a greşit numai numele de botez sau porecla familiei moştenitorului(4), sau descrierea obiectului legat, orânduirea este puternică, fiindcă în testament mai pe larg se tălcueşte voinţa testatorului (art. 733 C. Calimach, 571 C. austriac)(5). (Vezi *infrà*, p. 105, nota 2).

---

(1) „*Si quis in corpore errabit, non debebitur.* L. 4, Pr., Dig., *De legatis et fideicommissis*, XXX, 1°.

(2) Cpr. Demolombe, XVIII, 389 urm.; Laurent, XI, 128; T. Huc, VI, 72; Planiol, III, 2879; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 261 urm.; Aubry et Rau, VII, § 654, p. 66; Massé-Vergé, III, § 421, p. 52, nota 1; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 901, No. 146 urm., etc.

(3) Cpr. Troplong, *op. cit.*, I, 504; Aubry et Rau, VII, § 654, p. 66; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 263; Caputineanu, *op cit.*, p. 98, etc. Am constatat că acest din urmă autor, în teza sa suscitată, de altfel bine scrisă, reproduce la pag. 95 urm., mai multe părţi din tom. IV al Coment. noastre (ed. 1-a), uitând însă de a menţionà această lucrare.

(4) Cpr. L. 4, Cod. *De testamentis*, 6, 23.

(5) Cpr. Troplong, *op. cit.*, I, 505.—S'a decis, în consecinţă, că eroarea comisă de testator asupra numelui de botez sau de familie al legatarului, nu atrage nulitatea dispoziţiei, dacă judecătorii au elemente suficiente pentru a determinà persoana gratificată, şi numai când n'ar existà niciun indiciu spre a se decide care este persoana gratificată, dispoziţia fiind în-

C. Calimach. Art. 734.

In privinţa motivului determinant al liberalităţei, codul Calimach are următoarea dispoziţie: „Are putere orânduirea testatorului, zice art. 734 din acest cod (572 C. austriac), şi de nu se va adeveri pricina pe care au scris-o în testamentul său, că îndemnându-se au rânduit moştenitor pe cel scris, zicând poate că el îi este dator, sau că moştenitorul i-a făcut bine, ori vreo slujbă, ori că este mulţumit de dânsul, sau dacă se lasă cuivà moştenire sau legatum, numindu-l fiu sau frate, măcar că nu-i erà nici fiu, nici frate, căci o asemenea arătare nu vatămă nici pe moştenitor, nici pe legatar“ (¹).

2º Despre interzişi.—Incapacitatea de drept.

Până acum ne-am ocupat numai despre persoanele care au rămas *integri status*, adecă a căror situaţie juridică n'a fost întru nimic schimbată. Ce trebue să decidem în privinţa interzişilor (art. 435)?

Incapacitatea interzişilor. Art. 448 C. civ.

Liberalitatea, fie între vii, fie prin testament, făcută de un interzis, în urma publicărei hotărârei de interdicţie şi înainte de ridicarea acestei incapacităţi, trebue cu orice preţ să fie anulată, chiar dacă a fost făcută într'un interval lucid, pentrucă interzisul este presupus lipsit de facultăţile sale intelectuale în tot timpul interdicţiei, prezumpţie care nu poate fi răsturnată prin dovada contrară. Aşa dar, interzisul este incapabil de a dispune în tot timpul interdicţiei, atât prin donaţiuni între vii cât şi prin testamente (art. 448), după cum dispune anume codul italian (art. 763 şi 1052) (²).

---

tunecoasă, va fi considerată ca neavenită. Judecăt. ocol. Strehaia (Mehedinţi), *Cr. judiciar* din 1901, No. 46, p. 373.

C. portughez. Art. 1746.

(¹) Incât priveşte lipsa de cauză în liberalităţile între vii sau testamentare, vezi Planiol, III, 2509 şi 2518. „Enunţarea unei cauze falşe sau adevărate, însă contrară legilor (*contrariá á lei*), anulează întotdeauna dispoziţia (*produz sempre a nullidade da disposiçao*), zice art. 1746 din codul portughez dela 1867.

(²) Cpr. Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 7, p. 17, şi 18; Laurent, V, 304 şi XVIII, 108, 108 bis; Demante, IV, 17 bis III; Marcadé, III, 487; Arntz, I, 798, 799 şi II, 1726; Mourlon, II, 540; Troplong, *op. cit.*, I, 462; Planiol, I, 2078, 2084 şi III, 2898; T. Huc, III, 519 şi VI, 76; Baudry

Validitatea actelor făcute înainte de public. interdicţiei.

Cât pentru donaţiunile şi testamentele făcute înainte de publicarea interdicţiei, ele sunt valide, dacă dispunătorul se bucurà de întregimea facultăţilor sale intelectuale, căci pronunţarea interdicţiei nu are efect retroactiv (1).

---

et Colin, *op. cit.*, I, 244; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 149; Aubry et Rau, I, § 127, *ab initio*, p. 807 (ed. a 5-a) şi VII, § 648, p. 14, text şi nota 6 (ed. a 4-a); S. Rădulescu, *Dreptul* din 1908, No. 18, p. 140; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 901, No. 10, p. 35, 36, etc. Vezi şi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 61, text şi nota 3.— Cu toate acestea, chestiunea este controversată şi unii susţin că interzisul poate, în intervalele lucide, să dispue, atât prin donaţiune cât şi prin testament (vezi Merlin, Répert., v^0 *Interdit*, § VI, No. 1 şi *Testament*, S-a 1, § 1, art. 1, No. 6; Valette, *Explic. sommaire du 1-er livre du code Napoléon*, p. 363, 364), iar alţii voesc ca, în intervalele lucide, interzisul să poată dispune numai prin testament. Vezi în acest din urmă sens, Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 901, No. 10; Demolombe, VIII, 647 şi XVIII, 371; Massé-Vergé, III, § 417, p. 25, nota 4. Cpr. art. 725 şi 1156 C. Calimach (567, 865 C. austriac).

Art. 503 din codul francez

(1) Vezi tom III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 58 (ed a 2-a) şi autorităţile citate acolo în nota 1.— Art. 503 din codul francez, eliminat de legiuitorul nostru, dispune că actele anterioare interdicţiei vor puteà fi anulate, dacă cauza interdicţiei erà notorie în momentul când actele au fost făcute, şi această dispoziţie, după părerea tuturor, nu se aplicà la donaţiuni şi testamente. Vezi Laurent, XI, 109; Demolombe, XVIII, 356; Demante, IV, 17 bis IV, etc.

Consecinţile eliminărei art. 503 fr. din codul nostru. Aplic. art. 948.

Art. 503 din codul francez fiind eliminat de legiuitorul nostru, de aci rezultă că, la noi, de câteori se va atacà un act făcut de o persoană care, în urmă a fost interzisă, reclamantul va trebuì să *dovedească*, *conform dreptului comun* (art. 948), că acea persoană nu se bucură de uzul raţiunei în momentul facerei actului, de oarece prezumpţia de continuitate a demenţei, care-şi are loc în dreptul francez, ca şi în cel italian (art. 336) *(semel demens, semper talis præsumitur)*, nu poate, în lipsa unui text expres de lege, să existe în dreptul nostru. Vezi autorităţile citate în tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 58, nota 2, la care trebue să adăogăm: Trib. Iaşi şi Argeş, *Dreptul* din 1909, No. 24 şi 80; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1901, No. 35, etc.

Cazul când terţii, care au contractat cu interzisul, au fost de rea credinţă.

Dar dacă, în dreptul nostru, actele făcute înainte de publicarea hotărîrei de interdicţie nu pot fi anulate, când cauza interdicţiei erà în deobşte cunoscută, decât dacă se dovedeşte că, în momentul facerei actului, cel ce l-a făcut nu puteà consimţi, totuşi asemenea acte trebuesc anulate, chiar fără

C. Calimach. Art. 729.

„Orânduirea voinţei celei de pe urmă, care s'a făcut legiuit, nu se doboară, zice art. 729 din codul Calimach 575 C. austriac), din pricinile în urmă întâmplate; căci, după regula obştească, cele din început temeinice nu se doboară de cele în urmă întâmplate".

Persoanele internate într'un stabiliment de alienaţi, conform legei din 1894.

Aceeaşi soluţie este admisibilă în privinţa persoanelor internate într'un stabiliment de alienaţi, conform legei din 1894, fără a fi fost interzise. Testamentul acestor persoane va puteà fi menţinut sau anulat, după cum judecătorii se vor convinge, din probele ce va aduce reclamantul, că testatorul se bucurà sau nu se bucurà de întregimea minţei sale, în momentul facerei actului (1).

Neaplic. art. 449 la actele cu titlu gratuit. Controversă.

Venim acum la o chestiune foarte controversată în dreptul nostru, şi anume: aceea de a se şti dacă art. 449 din codul civil (2) este sau nu aplicabil la actele cu titlu gratuit: donaţiuni sau testamente? Negativa este în genere şi cu drept cuvânt, admisă în Franţa (3). Proiectul art. 901 (dispoziţie finală), prevedeà, în adevăr, că atât *donaţiunile cât şi testamentele să nu poată fi atacate pentru cauză de smintire, decât în cazurile şi după modurile prescrise de art. 499*, dispoziţie care s'a suprimat în urma observaţiilor foarte judicioase ale lui Cambacérès şi Emmery (4).

---

această dovadă, dacă terţii care au contractat cu cel pretins în stare de a fi interzis, au fost de rea credinţă, pentrucă altfel s'ar încurajà frauda, lăsându-se fără apărare pe cei în stare de a fi interzişi, tocmai faţă cu acei care, cunoscând starea lor, voesc să profite de ea. Vezi tom. III, partea 1-a suscitat, p. 59, *ad notam* şi Trib. Argeş, *Dreptul* din 1909, No. 80, p. 638; C. Craiova, S-a II, decizia No. 187/910.

(1) Cpr. Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 18, p. 19.

Textul art. 449 C. civ.

(2) Art. 449 dispune că, după moartea unei persoane, *actele* săvârşite de ea nu vor mai puteà fi atacate pentru smintire de minte, decât în cazul când interdicţia acelei persoane ar fi fost pronunţată sau cerută înaintea morţei sale, afară de cazul când dovada smintirei minţei rezultă chiar din cuprinderea actului ce se atacă.

(3) Vezi autorii citaţi în tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 71, nota 2, la care trebue să adăogăm: Laurent, XI, 110; Demolombe, VIII, 674 şi XVIII, 355; Mourlon, II, 586; Demante, tom. II, 276 *bis* III şi tom. IV, 17 *bis* II; Arntz, I, 805 şi II, 1722: Alex. Degré, *Dreptul* din 1891, No. 35, etc.

(4) Locré, *Législ. civile*, XI, p. 132, No. 21 şi p. 334, No. 84.

Aşa dar, cu toate că un dăruitor sau testator ar fi încetat din viaţă, fără ca interdicţia să fi fost pronunţată sau măcar provocată şi fără ca smintirea să rezulte din cuprinsul actului, totuşi liberalitatea va puteà fi atacată pentru cauză de smintire, căci art. 449 dela titlul interdicţiei nu se referă decât la actele ordinare ale vieţei civile şi este străin de materia dispoziţiilor cu titlu gratuit, care vor puteà fi atacate conform dreptului comun, de câteori autorul lor a fost lipsit de raţiune(¹). Această chestiune, pe care o atingem aci numai în treacăt, a fost mai pe larg discutată în tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 71 urm. (ed. a 2-a).

3° Despre minorii mai mici de 16 ani.—Altă incapacitate de drept.

Art. 806. — Minorul mai mic de 16 ani nu poate dispune nici într'un fel(²), afară de excepţiunile regulate la capitolul IX(³) al acestui titlu. (Art. 342, 434, 807, 809, 936 urm., 1161, 1231 C. civ. Art. 903 C. fr.)

Art. 1231. — Minorul, care este capabil de a se căsătorì (⁴),

---

(¹) Cu toate acestea, atât jurisprudenţa noastră cât şi puţina doctrină ce avem este în sens contrar. Vezi tom. III, partea I al Coment. noastre, p. 71, nota 3 (ed. a 2-a) şi autorităţile citate acolo, la care trebue să adăogăm, Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 1.

(²) Adecă: nici prin donaţiune, nici prin testament. Demolombe, XVIII, 412. — Cât pentru minorul, care a împlinit vârsta de 16 ani, el poate dispune numai prin testament şi numai într'o limită oarecare (art. 807). Art. 807.

(³) Acest capitol ar trebuì în realitate să fie capit. VII. Vezi *infrà*, explic. art. 936 urm.

(⁴) Pentru ca minorul să aibă capacitatea de a face donaţiuni viitorului său soţ, prin contractul de căsătorie, el trebue să aibă vârsta legiuită spre a se puteà căsătorì, adecă 15 ani împliniţi în privinţa femeilor şi 18 ani împliniţi în privinţa bărbaţilor (art. 127), afară de cazul când soţii ar fi dobândit o dispensă legală (art. 128). Cpr. Demolombe, XVIII, 414; Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, I, 38, etc.—S'a decis, în consecinţă, că un act dotal, făcut fără respectarea dispoziţiilor art. 1231, de un soţ care nu aveà 18 ani împliniţi şi care n'a fost asistat de nimene, este izbit de o nulitate absolută. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1911, No. 77, p. 613. Vezi explic. art. 1231 în tom. VIII al Coment. noastre, este capabil de a face orice convenţiuni relative la contractul său de căsătorie. Acele convenţiuni făcute de dânsul sunt valabile, dacă a fost asistat, la facerea lor, de persoanele a căror consimţimânt este necesar pentru validitatea căsătoriei[1]. (Art. 127 urm., 806, 936 urm., 1161 C. civ. Art. 1398 C. fr).

Dr. roman. La Romani, minorul nu puteà dispune de averea sa prin acte între vii, chiar dacă împlinise vârsta de 16 ani[2].

---

p. 50 urm.—Capacitatea minorului trebue să existe nu numai în momentul celebrărei căsătoriei, dar şi în momentul facerei convenţiei matrimoniale, căci donaţiunea se face prin contractul matrimonial. Demolombe, XVIII, 415, 416; Duranton, VIII, 183; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 171, etc.

Din cele mai sus expuse rezultă că, dacă femeea s'ar fi căsătorit înainte de 15 ani, iar bărbatul înainte de 18 ani (art. 127), fără a fi dobândit dispensa legală (art. 128), donaţiunile făcute de unul din soţi celuilalt, chiar cu asistenţa şi consimţimântul celor în drept (art. 1231), n'ar fi valide, deşi nulitatea care ar rezultà din neîndeplinirea vârstei legiuite ar fi fost acoperită conform art. 167, şi căsătoria n'ar mai puteà fi anulată din această cauză. Demolombe, XVIII, 416. Cu toate acestea chestiunea este controversată. Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 52 şi 53.

Dr roman. La Romani, nulitatea căsătoriei pentru neîndeplinirea vârstei nubile a femeei lăsà însă să subsiste convenţiile matrimoniale. „*Quod vir ei, quæ nondum viripotens nupserìt, donaverit, ratum futuro existimo*“, ziceà jurisconsultul Labeon. (L. 65, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1). Dota trebuià, în adevăr păstrată femeei, pentru ca ea să se poată căsătorì în văduvie. „*Reipublicæ interest mulieres dotas salvas habere, propter quas nubere possunt.*“ (L. 2, Dig., *De jure dotium*, 23, 3).

(1) Vezi în privinţa dreptului roman. L. 8, Dig., *De pactis dotalibus*, 23, 4; L. 61 § 1 şi L. 73, Dig., *De jure dotium*, 23, 3, etc.

(2) Argument *ex* L. 165, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17 şi *ex* L. 3, Cod, *De integrum restitutione*, etc. 2, 22.

C. Calimach. Codul Calimach cereà pentru donaţiuni aceeaş capacitate ca şi pentru facerea tocmelilor în genere (art. 1262). Minorii până la 14 ani, parte bărbătească, şi 12 ani parte femeiască, nu puteau nici într'un fel, nici să deà nici să primească o făgăduinţă (art. 1156 C. Calimach, 865 C. austriac). Ei puteau însă să primească o donaţiune, pentrucă aceasta erà spre folosul lor (art. 1157 C. Calimach, 865 C. austriac). „*Namque placuit meliorem quidem suam conditionem licere eis facere, etiam sine tutoris auctoritate; deteriorem vero, non aliter quam tutoris auctoritate*“. (Instit., Pr.,*in medio*, *De auctoritate*

Dreptul actual. Incapacitatea minorilor.

Astăzi, minorul, fie el sub puterea părintească, fie sub tutelă, sau chiar emancipat prin căsătorie[1], este absolut incapabil de a dispune de bunurile sale până la împlinirea vârstei de 16 ani. Odată însă această vârstă îndeplinită, el poate dispune prin testament într'o limită oarecare (art. 807), în favoarea oricărei persoane afară de tutorul său (art. 809). El rămâne însă, în principiu, incapabil de a dispune de averea sa *prin daruri între vii*, pentrucă nu are încă judecata destul de matură (*integritas mentis*), *quia nullum eorum animi judicium est*[2]. Donațiunea este, în adevăr, un act mai grav decât testamentul, pentrucă ea își produce de îndată efectele sale și este, în principiu, irevocabilă, legând pentru totdeauna pe dăruitor (art. 801)[3].

Excepție dela regula de mai sus.

Prin excepție însă[4], minorul mai mic de 16 ani, capabil de a se căsători, poate, cu asistența celor în drept, să deà viitorului său soț totul sau parte din averea sa (art. 936, 1231); și el nu are, în asemenea caz, acțiunea în resciziune, dacă donațiunea a fost făcută cu consimțimântul celor în drept (art. 1161), pentrucă asistența ascendenților sau a familiei sale îl garantează în contra propriei sale inexperiențe și oricărui soiu de surprinderi. Aceasta nu este decât aplicarea maximei cunoscute: *Habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia*[5].

---

tutorum, 1, 21). — Incât privește capacitatea minorului de a face un testament, vezi *infrà*, explic. art. 807, p. 57 urm.

[1] Vezi *infrà*, p. 59.

[2] Instit., § 1, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12.

Dr. internațional. Statut personal.

[3] Vezi T. Huc, VI, 81; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 280 și autoritățile citate acolo. Dispoziția art. 806, ca și acea a art. 807, prin care se permite minorului ajuns la vârsta de 16 ani să testeze într'o limită oarecare, nu determină partea de care el poate dispune, ci capacitatea persoanei acelui minor (statut personal); de unde rezultă mai multe consecințe importante, pe care le vom expune mai la vale, p. 61, 62.

[4] Excepția poate fi de folos în ipoteza căsătoriei unei fete în vârstă de 15 ani (art. 127) sau a unui băeat, care a dobândit dispensa legală dela Rege (art. 127, 128). Cpr. T. Huc, VI, 80, p. 115; Acollas, II, p. 392, etc.

Dr. roman.

[5] Minorul capabil de a se căsătorì puteà, în adevăr, să facă și la Romani, toate convențiile relative la contractul său matrimonial. Convențiile și donațiunile făcute prin acest contract erau valide (L. 28, Cod. *De jure dotium*, 5, 12).

Facerea unei donaţiuni de către soţul minor, soţului său. Controversă.

Chestiunea este însă de a se şti dacă această excepţie se aplică numai la donaţiunile ce viitorul soţ poate să facă celuilalt prin contractul de căsătorie. Cu alte cuvinte, minorul poate el, în timpul căsătoriei, să facă o donaţiune soţului său (art. 937 urm.)? Chestiunea este controversată şi mai delicată la noi decât în Franţa. In adevăr, art. 806 din codul civil nu ne trimite la art. 1231, care, cu adevărat, vorbeşte de convenţiile ce minorul face *prin contractul de căsătorie şi în vederea căsătoriei sale*, ci la capitolul IX, sau mai bine zis, la capitolul VII al titlului de faţă (art. 936—940), unde, în legea noastră, nu găsim nicio dispoziţie privitoare la minori. S'ar putea deci foarte bine susţine că, la noi, donaţiunile făcute de un minor în timpul căsătoriei, în favoarea soţului său, sunt perfect valide, pentrucă capitolul la care ne trimite art. 806 se ocupă atât de donaţiunile ce pot fi făcute de unul din viitorii soţi celuilalt, prin contractul de căsătorie (art. 936), cât şi de donaţiunile ce unul din soţi poate face celuilalt în timpul căsătoriei (art. 937 urm.); cu atât mai mult cu cât această soluţie este admisă de unii chiar în Franţa([1]), unde capit. IX (corespunzător cu al VII-lea al nostru) cuprinde o dispoziţie privitoare la minori, şi anume: art. 1095 (eliminat de legiuitorul nostru), după care minorul nu poate, prin contractul de căsătorie, să dispue prin donaţiuni în favoarea celuilalt soţ decât cu asistenţa şi consimţimântul celor a căror intervenţie este neapărată pentru validitatea căsătoriei, dispoziţie la care, de bună seamă, a înţeles a se referì legiuitorul francez.

Cu toate acestea, părerea contrară admisă generalmente şi în Franţa, după care art. 806 a înţeles a face excepţie dela incapacitatea minorului numai în privinţa donaţiunilor ce el ar face celuilalt soţ prin contractul său de căsătorie, ni se pare mult mai juridică, căci este necontestat că această excepţie a fost admisă numai în vederea căsătoriei şi pentru înlesnirea ei, raţiune care nu mai există în urma celebrărei căsătoriei. Atât din scopul pe care legiuitorul îl urmăreşte,

---

([1]) Vazeille, *Don. et testaments*, II, art. 904, No. 2, p. 123 (ed. din 1837); *Saintespès-Lescot*, *Idem*, I, 172, p. 267 urm.; Trib. Périgueux, D. P. 67. 2. 165, etc.

cât și din art. 1231, rezultă deci că numai acele donațiuni sunt valide, care au fost făcute de minor soțului său. *în vederea căsătoriei și prin contractul său matrimonial.* Nu se poate zice, în adevăr, că revocabilitatea donațiunilor făcute în timpul căsătoriei, admisă de art. 937, ar pune pe soțul minor la adăpost de orice pericol. căci slăbiciunea care l-a făcut să dispue de averea sa l-ar împedicà de a revocà donațiunea[1].

Despre persoanele capabile de a testà și incapabile de a dăruì.

Persoanele incapabile de a dăruì și capabile de a testà sunt următoarele: 1⁰ minorii care au împlinit vârsta de 16 ani (art. 807); 2⁰ majorii puși sub consiliul judiciar, fie pentru slăbiciune de minte (art. 445), fie pentru risipire (art. 458 urm.); 3⁰ femeile măritate (art. 199. 208): 4⁰ faliții (art. 720 C. com.); 5⁰ și în fine. cei aflați în stare de interdicție legală în urma unei condamnări temporare la munca silnică sau la recluziune (art. 13 și 16 C. pen.).

1⁰ Minorii care au împlinit vârsta de 16 ani.

Art. 807. — Minorul de șasesprezece ani[2] poate dispune prin testament (¹) şi numai pentru jumătate din bunurile de care, după lege, poate dispune majorul. (Art. 342, 806—809, 847 urm., 937 C. civ. Art. 904 C. fr.)

---

[1] Cpr. Laurent, XI. 142 și XV, 337; Demolombe, XVIII, 417 și XXIII, 462; Marcadé, III, 495, și IV, 328; Demante, IV, 276 *bis* III; Massé-Vergé, III, § 417, p. 31, nota 19 și § 522, p. 335, nota 6; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 19, nota 21; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 658, p. 230. nota 15 (ed. Crome); Arntz, II, 2316; Mourlon, II, 105; Thiry, II, 541; Michaux, *op. cit.*, 237, p. 37; Levasseur, *Quotité disponible*, No. 63; Acollas, II, p. 392, 393: Troplong, *op. cit.*, I, 587 și IV, 2645; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 1096, No. 9, p. 602: T. Huc, VI, 80; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 279; Planiol, III, 2897; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 903, No. 5; Dalloz, *Nouveau Code civil annoté*, II, art. 903, 904, No. 3; C. Bordeaux, D. P. 67. 2. 125; Sirey, 67. 2. 145; Cas. fr. Sirey, 43. 1. 273, etc. Vezi și *infra* (tom. IV, partea II), explic. art. 937.

[2] Prin minor de 16 ani *(parvenu à l'âge de 16 ans*, după cum se exprimă textul francez), trebue să înțelegem, ca și în

Ce se înțelege prin minor de 16 ani.

---

art. 809 (vezi *infrà*, p. 117 nota 1), acel *care a împlinit vârsta de 16 ani*, prin opoziţie cu minorul mai mic de 16 ani, de care se ocupă art. 806. In adevăr, pentru a se puteà zice că cineva are 16 ani, trebue să aibă cel puţin 16 ani şi o zi. Cpr. Mourlon, II, 542; Demolombe, XVIII, 408; Laurent, XI, 143; Planiol, III, 2892; Michaux, *op. cit.*, 232 urm., p. 36; T. Huc, VI, 80; Demante, IV, 22 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 19, text şi nota 19. Massé-Vergé, III, § 417, p. 31; Troplong, *Don. et testaments*, I, 589; Saintespès-Lescot, *Idem*, I, 177; Baudry et Colin, *Idem*, I, 280; Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 904, No. 2. Cpr. Cas. rom. Bult. 1897, p. 1133; *Dreptul* din 1892, No. 62; *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 36; Degré, *Scr. juridice*, I, p. 70 urm. şi *Dreptul* din 1897, No. 68. Tot astfel se înţelegeau lucrurile şi la Romani. Vezi L. 48, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, I. — *Contrà:* Bernardi, *Donations*, p. 29 urm., după care minorul de 16 ani ar fi cel care ar fi intrat numai în al 16-lea an. Deşi am fost şi noi în ediţia I-a de această părere, totuşi credem astăzi că ea este inadmisibilă, fiindcă legiuitorul actual n'a admis maxima *annus inceptus pro completo habetur*, admisă de Andr. Donici, (§ 10, capit. 35). Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 548, text şi nota 1 (ed. a 2-a); tom. II, p. 633, nota 3; tom. VIII, p. 52, nota 1 (la art. 1161 şi 1231). Când legiuitorul voeşte să vorbească de un minor care n'a împlinit încă vârsta de 16 ani, el se exprimă altfel. Vezi, de exemplu, art. 330. Cpr. art. 127, 131, 139, 141, 154, 331, 342, 422, 423, 434 C. civil, etc.

Vârsta de 16 ani trebue să fie împlinită.

Aşa dar, pentru ca un minor să poată dispune prin testament, conform art. 807, el trebue să aibă 16 ani *împliniţi*, şi pentru ca el să aibă 16 ani împliniţi trebue să fi expirat ultima zi în care el împlineşte vârsta de 16 ani, căci această zi face parte din anul al 16-lea. Vezi în acest sens, Bugnet asupra lui Pothier, *Don. testamentaires*, VIII, p. 260, nota 1; Demolombe, VIII, 407 şi XVIII, 409; Michaux, *Testaments*, 234, p. 36, 37; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 21, p. 21, etc. — *Contrà:* Pothier, *Don. testamentaires*, VIII, 131, p. 260; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 903, No. 6, p. 92, etc., după care ziua începută ar fi considerată ca împlinită, conform L. 5, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28. 1. Această soluţie este însă inadmisibilă astăzi, deşi ea erà susţinută în vechiul drept francez de Pothier, Ricard, Furgole, etc.

Art. 809.

(¹) Minorul poate dispune prin testament, în folosul oricui, afară de tutorul său (art. 809).

Dr. roman.

La Romani, vârsta la care omul puteà să testeze erà pubertatea. Astfel, bărbații aveau capacitatea de a testà la 14 ani, iar femeile la 12 ani(¹): și ei puteau să dispue întocmai ca și majorii, dacă nu erau sub puterea părintească(²). (Vezi *infrà*, p. 79, text și nota 5).

Dreptul actual.

Această vârstă fiind însă prea fragedă pentru ca minorul să-și poată dà seama de gravitatea unui act ca testamentul, și vechile noastre legiuiri căzând în excesul contrar(³), legiuitorul actual s'a depărtat atât dela principiile romane cât și dela cele ale vechilor noastre legiuiri, admițând dreptul de a testà numai pentru minorul care a împlinit vârsta de 16 ani, soluție admisă și prin art. 2229 din codul german(⁴), fără a se distinge dacă el este sub tutelă, sub puterea părintească, sau chiar emancipat prin căsătorie ori altfel(⁵); și încă și în asemenea caz, partea de care mi-

---

(¹) „*Testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi judicium est*" (Instit. § 1, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12 și L. 5, Dig., *Qui testamenta facere non possunt*, 28, 1). Mai vezi Instit. Gaius, Coment. II, §§ 112, 113.—Aceeași vârstă erà admisă și în codul lui Andr. Donici (§ 10, capit. 35), unde se prevede că diata are tărie, chiar dacă a fost făcută cu o zi înainte de împlinirea anilor 14 și 12.

(²) Minorii, care nu eșise încă de sub puterea părintească, nu puteau dispune prin testament decât de peculiul *castrens* și *quasi-castrens*. (Instit., Pr., *in fine, loco cit.*, 2, 12).

Dr. nostru anterior și dr. străin.

(³) In adevăr, după art. 727 din codul Calimach, băeții erau incapabili de a testà până la 20 de ani, iar fetele până la 18 ani. Codul Caragea prevede pentru bărbați și femei, fără nicio deosebire, vârsta de 20 ani (art. 27, partea IV, cap. 3). După art. 569 din codul austriac, impuberii sunt incapabili de a testà: „*Unmündige sind zu testiren unfähig*". — Minorii, care n'au împlinit încă vârstă de 18 ani, nu pot testà decât în mod verbal înaintea tribunalului (*können nur mündlich vor Gericht testiren*). După 18 ani, minorul poate însă testà fără nicio restricție. Vezi art. 762 din codul italian și art. 467 din codul elvețian dela 1907, după care minorii pot testà la 18 ani împliniți fără nicio restricție, în codul spaniol și cel portughez, 14 ani (art. 663 C. spaniol, 1764 C. portughez), etc.

C. german. Art. 2229.

(⁴) Iată cum se exprimă art. 2229 din codul german: „*Ein Minderjähriger kann ein Testament erst errichten, wenn er das sechzehnte Lebensjahr vollendet hat*". Vezi și art. 2247 din acelaș cod.

(⁵) Cpr. Demolombe, XVIII, 407, 410; Laurent, XI, 141; Aubry norul poate să dispue, fie chiar în favoarea soţului său, a fost mărginită de lege la jumătatea bunurilor de care el ar fi putut dispune dacă ar fi fost major; aşa că partea disponibilă a minorului nu se va puteà determinà decât avându-se în vedere calitatea şi numărul moştenitorilor lăsaţi de el (art. 841 urm.) [1].

Aplic. dispoziţiei de mai sus la toate cazurile.

Această dispoziţie fiind generală, se aplică în toate cazurile, fie că persoana, care are să se folosească de testamentul minorului, este o persoană străină sau o rudă a lui [2].

Critica art. 807.

Autorii critică, în genere, dispoziţia art. 807, care edictează în privinţa minorului o incapacitate relativă, căci, una din două: sau minorul ajuns la vârsta de 16 ani este capabil de a testà, şi atunci trebue să i se deà dreptul de a dispune de toată averea sa; sau el nu are încă destulă experienţă pentru a îndeplini un act atât de grav şi, în asemenea caz, trebue să i se refuze în totul dreptul de a testà. Prin urmare, drept vorbind, legiuitorul ar fi trebuit să menţie incapacitatea absolută a minorului pentru actele cu titlu gratuit, ca şi pentru acele cu titlu oneros [3]. Oricum ar fi, legea a dispus altfel: *statuit lex*.

Statut personal.

Toţi autorii sunt unanimi spre a recunoaşte că regula

---

et Rau, VII, § 648, p. 19; T. Huc, VI, 80, *in fine*, p. 116; Michaux, *op. cit.*, 235; Massé-Vergé, III, § 417, p. 31, nota 15; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 904, No. 3, etc.— *Contrà*: Taulier, *Théorie raisonnée du C. civil*, IV, p. 27, 28.

Determinarea părţei de care poate dispune minorul.

[1] Cpr. T. Huc, VI, 81, p. 117; Michaux, *op. cit.*, 1048 urm., p. 159. Astfel, dacă minorul are un singur copil, el nu va puteà dispune decât de o pătrime din averea sa; de a şeasea parte, dacă el are doi copii; de o optime, dacă are trei copii sau mai mulţi, etc. Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 913, 914, No. 16; Michaux, *op. cit.*, 1048 urm.— Dacă minorul nu lasă moştenitori în gradul succesibil, el va puteà dispune numai de jumătate din averea sa, Statul putând cere reducerea legatului universal lăsat de testator. Michaux, *op. cit.*, 1053, p. 160; Planiol, III, 2894, etc.

Minorul nu poate aveà un legatar universal.

[2] Cpr. Demolombe, XVIII, 421; Laurent, XI, 144; Duranton, VIII, 187, etc.— Din împrejurarea că minorul nu poate nici într'un caz să dispue prin testament de averea sa întreagă, rezultă că el nu poate să aibă un legatar universal (art. 888 urm.). Cpr. Laurent, XI, 149; Demolombe, XVIII, 427, etc.

[3] Cpr. Laurent, XI, 141; T. Huc, VI, 78, *in fine*, p. 113.

art. 807, ca și acea a art. 806, nu are de obiect fixarea bunurilor de care minorul poate să dispue, ci fixarea capacității sale personale în privința testamentelor. Aceasta rezultă nu numai din locul ce ocupă acest text, sub rubrica capit. II, care este întitulată: *despre capacitatea de a dispune sau de a primì prin donațiuni între vii sau prin testament*, dar și din motivele pe care se întemeiază restricția legei și care sunt: inexperiența minorului și imperfecțiunea judecăței sale. Este, deci, vorba în specie de o lege care aparține statutului personal.

Consecințile care rezultă din capacitatea personală.

Din împrejurarea că art. 807 nu are de scop garantarea dreptului moștenitorilor, ci apărarea a însuși acestui minor în contra propriei sale inexperiențe, rezultă mai multe consecințe foarte importante:

1° Partea de avere (jumătate), de care minorul n'a putut să dispue din cauza incapacității sale personale, se va împărți, conform dreptului comun, între moștenitorii săi ab intestat, oricare ar fi acești moștenitori, sezinari sau nesezinari (1).

2° Pentru a se puteà aprecià capacitatea personală a minorului, nu se va aveà în vedere momentul morței sale, ca în cazul când va fi vorba de a se aprecià partea bunurilor de care el a putut să dispue, ci momentul facerei testamentului (2);

---

(1) Laurent, XI, 149; Demolombe, XVIII, 424; Coin-Delisle *op. cit.*, art. 904, No 12, p. 93, etc.

(2) Astfel, dacă un minor a făcut un testament înainte de a fi împlinit vârsta de 16 ani și apoi a murit, chiar în urma majorității sale, acest testament va fi nul și neavenit, nefiind valid nici măcar în limitele capacității determinate de art. 807; pentrucă, în momentul facerei testamentului, minorul erà cu desăvârșire incapabil: *„quia nullæ sunt tabulæ testamenti, quas is fecit, qui testamenti faciendi facultatem non habuerit“* (L. 19, *in fine*, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28. 1). „Dacă cineva fiind nevrâsnic, au arătat voința sa cea de pe urmă, nu se întărește pentrucă în urmă au ajuns în legiuită vârstă, dacă nu va face alt testament“, zice art. 730, *in fine* din codul Calimach (576 C. austriac). — De asemenea, dacă minorul a testat după ce a împlinit vârsta de 16 ani, acest testament nu va fi valid decât pentru partea disponibilă determinată de art. 807, chiar dacă autorul testamentului ar fi murit după ce a împlinit vârsta legiuită; pentrucă, în momentul facerei testamentului,

C. Calimach. Art. 730.

3⁰ Partea bunurilor de care minorul poate să dispue, în vederea calităţei moştenitorilor rămaşi în urma lui, este invariabil aceeaşi, fără ca renunţările sau excluderea acestora pentru nedemnitate să poată aveà de rezultat schimbarea ei; şi aceasta chiar când toţi moştenitorii rezervatari, rămaşi în urma minorului, ar fi renunţat la succesiune sau ar fi fost recunoscuţi nedemni (1);

Aplic. art. 2 C. civ.

4⁰ Art. 806 şi 807 din codul nostru civil stabilind nişte regule relative la capacitatea minorului, aceste dispoziţii se aplică minorilor români, chiar când ei s'ar aflà în ţară străină (art. 2 C. civ.).

Determinarea părţei de care minorul poate dispune.

Dar, dacă pentru a se puteà determinà capacitatea personală a minorului, trebue a se aveà în vedere momentul facerei testamentului, partea de care minorul a putut să dispue conform art. 807, se va determinà după legea în vigoare în momentul morţei sale, avându-se în vedere calitatea şi numărul moştenitorilor rămaşi la acea epocă (2).

Reducerea testamentului.

Dacă minorul a dispus peste ceea ce-i permite art. 807,

---

minorul nu puteà să dispue decât de jumătatea bunurilor de care ar fi putut dispune dacă erà major. Cpr. Marcadé, III. 493; Troplong, I, 591; Mourlon, II, 543, 578; Demante, IV, 22 *bis* III; Laurent, XI, 146, 379 şi 386; Demolombe, XVIII, 425, 710 urm.; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 45, etc. — Şi *vice-versa*, testamentul făcut în timpul capacităţei nu devine nul, dacă mai în urmă testatorul a devenit incapabil. Aubry et Rau, *loco cit.* Cpr. art. 729 C. Calimach (575 C. austriac). Vezi L. 85 § 1, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17 şi Unger, *Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*, § 23, p. 104 (ed. din 1871).

(1) Demolombe, XVIII, 426; Troplong, *op. cit.*, II, 824; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 913, 914, No, 16, p. 125 urm.; Michaux, *op. cit.*, 1047, p. 159; Aubry et Rau, VII, § 688, pag. 251; C. Bourges, Sirey, 39. 2. 529 şi Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 786. — *Contrà:* Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 284; Laurent, XI, 147; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, IV, 583 *quater*, p. 92, nota *a*. Cpr. T. Huc, VI, 82.

(2) Astfel, partea bunurilor de care minorul erà capabil de a dispune în momentul facerei testamentului, nu se va determinà după ceeace această parte ar fi fost, dacă minorul ar fi murit imediat în urma facerei testamentului, ci după ceeace ea va fi în momentul morţei sale. Vezi Demolombe, XVIII, 428; Demante et Colmet de Santerre, IV, 22 *bis* III, *in fine*. Cpr. Laurent, XI, 147, *in fine*, etc

dispoziţia sa nu va fi nulă, ci numai *reductibilă*, ca toate dispoziţiile care întrec partea disponibilă (art. 847 urm.) (1).

Aplic. art. 847 urm.

Reducţiunea dispoziţiei excesive a minorului se va face după regulele care cârmuesc reducţiunea în materie de rezervă (art. 847 urm.) (2).

Incapacitate relativă.

Testamentul va fi nul şi neavenit numai atunci când minorul ar fi dispus înaintea împlinirei vârstei de 16 ani, căci numai în acest caz incapacitatea lui este absolută. În celelalte cazuri ea este relativă (3).

2° Despre cei puşi sub consiliu judiciar (art. 445, 458).

Art. 445, 458.

Tribunalul poate, după cum ştim, să rânduiască persoanelor slabe de minte şi risipitorilor un consiliu judiciar. Aceste persoane sunt lovite de o incapacitate relativă în acest sens că nu pot, fără asistenţa consiliului, să facă actele prevăzute de art. 445 şi 458. Aceste texte prevăzând că cei puşi sub consiliu judiciar nu pot *să înstrăineze* averea lor mişcătoare sau nemişcătoare (4), *fără asistenţa consiliului*, rămâne bine stabilit că cel pus sub consiliu judiciar nu poate, fără asistenţa acestui consiliu, nici să vândă, nici să dăruiască averea sa (5); căci, în adevăr, expresiunea *a înstrăină*

---

(1) Planiol, III, 2894; Demolombe, XVIII, 429; Laurent, XI, 148; Duranton, VIII, 189, 190; Troplong, *op. cit.*, I, 591; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 179, p. 283 urm.; Massé-Vergé, III, § 417, p. 31, nota 18, *in fine*, etc.

(2) Demolombe, XVIII, 430; Laurent, *loco suprà cit.*

(3) Laurent, XI, 148. Vezi şi *suprà*, p. 61, nota 2.

(4) Legea nefăcând, în adevăr, nicio distincţie, ci vorbind *de avere* în genere, dispoziţia ei se aplică atât la averea imobiliară cât şi la cea mobiliară. Chestiunea este însă controversată în privinţa averei mobiliare. Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, pag. 100, text şi nota 1 (ed. a 2-a), unde se arată controversa.

Dr. roman.

(5) La Romani, risipitorul erà pus sub interdicţie (Instit. § 2, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12), rânduindu-i-se un curator, şi erà cu totul incapabil de a-şi înstrăinà averea, atât prin donaţiune cât şi prin testament. (L. 10 Pr., Dig., *De curatoribus furioso*, 27, 10; L. 23 § 1, Dig., *De donationibus*, 39, 5; Instit., *loco cit.*). Cpr. Domat, *Lois civiles*, VI, p. 31 urm., No. 6 (ed. Carré din 1824); Michaux, *op. cit.*, 207, p. 32; Troplong, *op. cit.*, I, 534. — Novella 39 a împăra-

(rem suam alienam facere) (1), care figurează în art. 445 și în art. 458, fiind generală, cuprinde toate actele prin care cineva își înstrăinează averea, fie prin acte cu titlu oneros (vânzare, schimb, tranzacție, etc.), fie prin acte cu titlu gratuit, precum este donațiunea (2). *Donare est perdere.*

Donațiunile făcute viitorului soț. Controversă.

Cel pus sub consiliu judiciar nu poate, fără asistența consiliului, să dăruiască averea sa, după unii, nici chiar viitorului soț, prin contractul de căsătorie (3), fără a se distinge între donațiunile de bunuri prezente și cele de bunuri viitoare, cu toate că, în această din urmă privință, chestiunea este controversată (4).

Soarta donațiunilor făcute cu asistența consiliului.

Donațiunea făcută de o persoană pusă sub consiliu judiciar, cu asistența acestui consiliu, ar fi deci validă, însă aceasta n'ar împedică anularea ei conform dreptului comun, de câteori s'ar constată, în fapt, că autorul ei nu se bucură de facultățile lui intelectuale în momentul facerei darului (5).

Dreptul celui pus sub consiliu judiciar de a testă.

Cât pentru facultatea de a testă, nu mai rămâne îndoială că cel pus sub consiliu judiciar o are, fără asistența consiliului: 1^0 pentrucă niciun text de lege nu-i ridică această capacitate; și 2^0 pentrucă cuvântul *a înstrăină*, care se vede în art. 445 și 458, nu poate să cuprindă, în înțelesul său juridic, și dispozițiile de ultimă voință, care nu constituesc o înstrăinare actuală (art. 802) (6).

---

tului Leon Filosoful menţineà însă testamentele risipitorilor, care cuprindeau dispoziții înțelepte. Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 109, nota 3, *in fine* (ed. a 2-a). Cpr. Domat, *op.* și *loco suprà cit.*, p. 31.

(1) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 2 (ed. a 2-a).

(2) Cpr. Laurent, XI, 111; Demolombe, XVIII, 375; Mourlon, II, 546; Arntz, II, 1730; Michaux, *op. cit.*, 206, p. 32; Troplong, *op. cit.*, I, 466, 534; Pand. fr., v° *Donations*, 654; T. Huc, VI, 77; Planiol, III, 2900 și toți autorii. Vezi și tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 100, 101 (ed. a 2-a).

(3) Demolombe, VIII, 739; Aubry et Rau, VII, § 648, p. 20.— *Contrà:* Michaux, *Donations*, 129, p. 33. Cpr. Duranton, III, 800.

(4) Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 100, text și nota 3 (ed. a 2-a). Cpr. Pand. fr., v° *Donations et testaments*, 655 urm.

(5) Laurent, XI, 111; Duranton, VIII, 170. Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 101 (ed. a 2-a).

(6) Mourlon, I, 1327 și II, 546; Troplong, *op. cit.*, I, 534; Arntz, I, 816 și II, 1730; Michaux, *op. cit.*, 200 urm., p. 32; Thiry,

Aplic. dreptului comun.

Rămâne însă bine înțeles că testamentul făcut de cel pus sub consiliu judiciar va fi anulat, conform dreptului comun, de câteori se va constatà în fapt că, în momentul facerei actului, el nu se bucurà de întregimea minței sale [1].

3º Despre femeile măritate.

Art. 199. — Femeea, având chiar parafernă, *nu o poate dà*, înstrăinà, ipotecà... fără concursul bărbatului la facerea actului, sau prin deosebit consimțimânt înscris. (Art. 196, 200, 201, 687, 914, 950 § 3, 952, 1224, 1249, 1265, 1538, 1769, 1900 C. civ. Art. 15. 16 C. com. Art. 217 C. fr.).

Art. 208. — Femeea poate face testament fără autorizarea soțului său. (Art. 802, 856 urm. C. civ. Art. 226 C. fr.).

Eliminarea din codul nostru a art. 905 fr.

Art. 905 din codul francez prevede că femeea măritată nu poate să dispue, prin daruri între vii, fără asistența sau consimțimântul special al bărbatului sau fără autorizarea justiției. Acelaș text adaogă că ea nu are nevoe nici de consimțimântul bărbatului, nici de autorizarea justiției pentru a dispune prin testament. Acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru ca deprisos, pentrucă el nu face decât a aplicà principiile generale dela titlul căsătoriei (art. 199 și 208) [2].

Testament.

Femeea măritată poate să facă testament fără nicio

I. 644, *in fine;* Planiol, I, 2140 și III. 2901; T. Huc, III, 533 și VI, 77, *in fine;* C. Paris, D. P. 70. 2. 221. Vezi și tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 109, text și n. 2 (ed. a 2-a).

Dr. nostru anterior și C. austriac.

Art. 16 din legiuirea Munteniei dela 1834, permiteà risipitorului de a testà, iar art. 568 din codul austriac îi conferă această facultate numai pentru jumătate din averea sa *(nur über die Hälfte seines Vermögens);* pe când codul Calimach, îi ridică această facultate *în câtă vreme se află sub curatorie, permițându-i numai legatele făcute pentru sufletul său, în ceasul morței* (art. 568). In cât privește codul lui Andr. Donici, el dispune, prin § 9 de sub capit. 35, că: „diata desfrânatului, căruia i se va fi oprit averea din porunca stăpânirei, *nu are tărie*“.

Dr. roman.

Incât privește dreptul roman, vezi *suprà*, p. 63, nota 5.

[1] Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 109, n. 2, *in fine* (ed. a 2-a).

[2] Cpr. Acollas, *Manuel de droit civil*, II, p. 394.

autorizare, pentrucă asemenea dispoziţie n'are să-şi producă efectele sale decât după moartea ei (art. 802), adecă tocmai atunci când căsătoria nu-şi mai are fiinţă (1).

Art. 914.

Femeea nu poate însă fi executoare testamentară fără autorizarea bărbatului (art. 914).

Donaţiune.

Donaţiunea fiind, din contra, irevocabilă şi producându-şi efectele sale îndată ce a fost acceptată (art. 801, 814), buna cuviinţă şi disciplina casnică se opun ca femeea, chiar separată de bunuri, să poată dispune de averea sa mobilă sau imobilă prin daruri între vii, fără concursul sau consimţimântul bărbatului său, sau fără autorizarea justiţiei (2), dacă bărbatul refuză de a dà autorizarea sa sau se găseşte în imposibilitate de a o dà.

Exemple de donaţiuni p. care femeea are nevoe de autorizare.

Femeea măritată n'ar puteà deci, fără autorizare, să facă o donaţiune soţului în timpul căsătoriei (art. 937 urm.) (3), nici să deà averea sa dotală pentru căpătuirea copiilor comuni (art. 1250), nici să dispue cu titlu gratuit de averea sa mobilă, chiar dacă ar fi separată de bunuri, căci art. 1265 nu-i permite de a înstrăinà mobilele sale decât ca o consecinţă a dreptului său de administrare, şi o donaţiune nu poate nici într'un caz fi considerată ca un act de adminis-

---

Dr. vechiu fr.

(1) Această soluţie erà, în genere, admisă şi în dreptul vechiu francez unde numai, prin excepţie, unele cutume împedicau pe femee de a testà fără autorizarea bărbatului sau a justiţiei. Vezi Pothier, *Tr. des donations testamentaires*, VIII, 112, p. 256 (ed. Bugnet); Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 905, No. 1, p. 94; Michaux, *op. cit.*, 247, p. 38.

C. Calimach. Art. 751.

Art. 751, nota 46 din codul Calimach permite femei îngreunate, care s'ar aflà la scăldătoare în primejdie de moarte, să-şi facă testamentul nescris înaintea a nouă femei.

Art. 1021 şi 1077 C. Calimach.

După art. 1021 din codul Calimach, femeea măritată nu puteà să primească o succesiune fără ştirea şi voinţa bărbatului ei, iar după art. 1077 din acelaş cod, ea nu puteà, fără voia bărbatului, să ceară împărţeala unei succesiuni.

(2) Autorizarea pe care ar da-o justiţia, pentru validarea actului, nu poate însă aduce nicio atingere drepturilor bărbatului. Duranton, VIII, 205, *in fine*; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 648, p. 188, nota 16 (ed. Anschütz). „*Das Gericht kann jedoch diese Autorisation nur salvis juribus mariti ertheilen*", zice acest din urmă autor.

Autoriz. tacită.

(3) Primirea donaţiunei de către bărbat ar constituì însă o autorizare tacită din partea acestui din urmă.

traţie. Cu toate acestea chestiunea este, după cum ştim, foarte controversată (1).

Daruri manuale, donaţiuni deghizate, etc.

Darurile manuale, adecă dela mână la mână, care, după cum vom vedeà mai la vale, sunt scutite de formele donaţiunilor ordinare: remiterea unei datorii (art. 1138) (2), precum şi donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, pe care jurisprudenţa şi o parte din doctrină le declară valide de câteori părţile sunt capabile, intră şi ele în această proibiţie (3).

Instituţii contractuale, etc.

Regula de mai sus se aplică, după cum am văzut, tuturor donaţiunilor în genere, instituţiilor contractuale (4), şi chiar liberalităţilor între vii făcute de femee din propriile sale economii (5).

Art. 759.

Ea nu poate, fără autorizare, să facă decât darurile sau prezenturile obişnuite, care se obişnuesc la sărbători, la zile onomastice (art. 759) (6), etc.

---

(1) Vezi autorităţile citate *pro* şi *contra* în tom. VIII al Coment. noastre, p. 386, text şi nota 4. Mai vezi Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 905, No. 3; Sirey et Gilbert, *Idem*, II, art. 905, No. 3; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 905, No. 4, p. 95, etc.

C. italian. Dr. internaţional.

(2) După interpreţii codului italian, femeea măritată putând să remită o datorie fără nicio autorizare, de aci rezultă că o femee italiană n'ar aveà nevoe de a fi autorizată pentru un asemenea act nici în ţara noastră, fiindcă este vorba în specie de un statut personal, care o urmăreşte pretutindeni şi care nu este înfrânat de legea teritorială. Laurent, *Droit civil international*, VI, 198.

(3) Demolombe, XVIII, 445—447; Laurent, XI, 153; Troplong, *op. cit.*, II, 954; Massé-Vergé, III, § 417, p. 32, nota 21; T. Huc, VI, 86; Planiol, *III*, 2902; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 301; C. Pau şi Paris, Sirey, 31. 2. 303; Sirey, 51. 2. 337; D. P. 52. 2. 22. — Astfel dacă, în loc de o vânzare, pentru care femeea a fost autorizată, ea a făcut o donaţiune deghizată, această donaţiune poate fi anulată, pentru lipsă de autorizare, după cererea ei sau a moştenitorilor săi. *„Ist die Frau zu einem Verkaufe autorisirt und macht statt dessen eine verdeckte Schenkung, so ist letztere ungültig"*, zice Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 231, nota 17 (ed. Crome). V. şi Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 905, No. 6.

(4) Massé-Vergé, III, § 417, p. 32, nota 21; Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 905, No. 1 şi autorităţile citate acolo.

(5) Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 386.

(6) Demolombe, XVIII, 448; Troplong, *op. cit.*, II, 594; Planiol, III, 1454. Vezi şi tom. VIII suscitat, *loco suprà cit.*

Autoriz. expresă sau tacită.

Autorizarea bărbatului poate, după cum știm, să fie expresă sau tacită și să rezulte din concursul bărbatului la facerea actului, sau din consimțimântul său scris.

Necesitatea unui act autentic. Controversă.

Actul scris, care cuprinde autorizarea bărbatului, nu are nevoe, după părerea generală, de a fi constatat în forma autentică, ca însăși donațiunea (¹).

Confirmarea bărbatului. Controversă.

Autorizarea bărbatului poate fi dată înainte sau prin însuș contractul de donațiune și, după unii, chiar în urma săvârșirei donațiunei, aceasta echivalând cu o confirmare; și confirmarea emanată dela bărbat, în timpul căsătoriei, după o teorie foarte acreditată în doctrină și în jurisprudență, validează actul nu numai în privința bărbatului, dar și în privința femeei (²).

Cazul când femeea a exercitat acț. în anulare.

Rămâne însă bine înțeles că, chiar în acest din urmă sistem, confirmarea bărbatului nu mai poate să-și producă efectele sale, în privința femeei, de câteori bărbatul a confirmat actul anulabil, în urma exercitărei acțiunei în anulare din partea femeei (³).

Confirm. actului în urma desfacerei căsătoriei.

Dacă bărbatul a confirmat actul în urma desfacerei căsătoriei, această confirmare închide numai acțiunea lui și acea a moștenitorilor săi, nu însă și acea a femeei și a moștenitorilor ei, pentrucă bărbatul ne mai având calitatea de

---

(¹) Demolombe, IV, 194; XVIII, 452 și XX, 32; Laurent, III, 119 și XII, 234; Aubry et Rau, V, § 472, p. 151, text și nota 54; Duranton, II, 446; Planiol, I, 953; T. Huc, II, 250 și alți autori citați în tom. I al Coment. noastre, p. 761, nota 1 (ed. a 2-a) și în tom. VIII, p. 486, nota 3. — *Contrà*: Troplong, *op. cit.*, II, 598 și 1085; C. Besançon și Cas. fr. D. P. 45. 4. 153, No. 2; D. P. 47. 1. 15; Sirey, 47. 1. 289, etc.

(²) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 797 (ed. a 2-a) și tom. VII, pag. 31, text și nota 3, precum și observația ce am publicat asupra unei decizii a Curței de casație din Roma, pronunțată în acest sens și publicată în *Cr. judiciar* din 1902, No. 11, p. 98 urm. Un vechiu autor, Solon, susține foarte bine acest sistem. A se vedeà argumentarea lui reprodusă în observația noastră din *Cr. judiciar*, *loco cit.* — *Contrà:* Trib. Neamț, după care acțiunea femeei ar fi independentă de acea a bărbatului. *Dreptul* din 1908, No. 60, p. 495 urm., precum și alte autorități citate în tom. VII al Coment. noastre, p. 31, No. 3.

(³) Trib. Neamț, *Dreptul* din 1908, No. 60, p. 496 (cu observ. noastră) și tom. I al Coment. noastre, p. 798, nota 1.

soț în urma desfacerei căsătoriei, consimțimântul dat de dânsul nu mai constitue o autorizare validă (1).

Nulitate relativă.

Nulitatea, care rezultă din lipsa de autorizare a bărbatului sau a justiției, nu este absolută, ci numai *relativă*, căci ea nu poate fi propusă decât de bărbat și de femee sau de moștenitorii lor (art. 207 și 952) (2).

Art. 1900.

Acțiunea în anulare pentru lipsă de autorizare se prescrie prin *zece* ani, din ziua morței bărbatului sau transcrierei hotărîrei de divorț (art. 1900).

4° Despre faliți.

Art. 724 (720 vechiu) C. com. — Sunt nule (de drept) față cu masa creditorilor: toate actele și înstrăinările *cu titlu gratuit* (3), făcute cu șase luni înainte de data încetărei plăților (4).

---

(1) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 798 și tom. VII, p. 31.

(2) Cpr. Trib. Neamț, *Dreptul*, *loco cit.* (cu observ. noastră).

(3) Chestiunea de a se ști dacă un act este cu titlu gratuit sau cu titlu oneros și dacă, prin urmare, cade sau nu sub aplicarea art. 724, este câteodată greu de rezolvit și dă loc la dificultăți.

Constituiri de dotă. Controversă.

Astfel, chestiunea de a se ști dacă constituirile de dotă, adecă donațiunile făcute în favoarea și în vederea unei căsătorii, trebue să fie considerate ca acte cu titlu gratuit sau cu titlu oneros, este controversată. Vezi asupra acestei controverse tom. V al Coment. noastre, p. 227 urm., *ad notam* și Thaller et Percerou, *Faillites et banqueroutes*, I, 582 urm., p. 551 urm., care, cu această ocazie se referă la părerea noastră. Cpr. Thaller, *Tr. élément. de droit commercial*, 1831, p. 917 (ed. a 4-a, 1910). Mai vezi asupra acestei chestiuni, C. de casație din Palerma, *Dreptul* din 1910, No. 6, p. 48; M. A. Dumitrescu, *Codul de comerciu comentat*, VI, 683 urm., p. 415 urm.

Asigurările pe viață. Controversă.

Tot controversată este și chestiunea de a se ști dacă asigurările pe viață, contractate de un falit în timpul perioadei suspecte, cad sau nu sub aplicarea art. 724. Vezi asupra acestei chestiuni, specială dreptului comercial, Thaller, *op. cit.*, 1832—1836; Thaller et Percerou, *op. cit.*, I, 587 urm., p. 561 urm. Vezi asupra asigurărilor pe viață un studiu al d-lui M. Macri, publicat în *Cr. judiciar* din 1912, No. 25, precum și Répert. Sirey, tom. II al *Suplimentului*, v° *Assurance sur la vie*, p. 388 urm.

Incetarea plăților.

(4) S'a decis, cu drept cuvânt, că data încetărei plăților fiind un fapt care, conform art. 722 C. com., are a fi anume deter-

Sunt asemenea nule toate înstrăinările, *cu orice titlu, însă numai de bunuri mișcătoare*, făcute de falit în intervalul de șase luni înainte de epoca încetărei plăților, către soțul sau soția falitului, către rudele sale în linie directă și către rudele colaterale sau aliații până în gradul al patrulea (¹). (Art. 708, 717, 722, 725 C. com. Art. 946 C. civ. Art. 707 C. com. ital. *modificat*).

Aplic. art. 724 C. com. la toate donațiunile în genere. Toate donațiunile, fie ele directe sau indirecte, precum ar fi remiterea unei datorii, ca și cele ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (²), și chiar darurile manuale, făcute de falit, fie în urma încetărei plăților sale, fie chiar cu șase luni înainte de încetarea acestor plăți (perioadă suspectă), sunt nule de drept față cu masa creditorilor, pe care legiuitorul a înțeles s'o apere, și aceasta independent de orice fraudă; căci frauda este, în specie, presupusă. Ig-

---

minat de tribunalul comercial, nu atârnă de data pronunțărei sentinței, această sentință putând, din cauza diferitelor formalități, pronunță starea de faliment mai târziu decât ziua încetărei plăților. Numai atunci încetarea plăților este fixată în ziua pronunțărei sentinței declarative de faliment, când acea sentință nu stabilește altă dată de încetare a plăților, iar nu și atunci când tribunalul, cercetând împrejurările, constată o altă zi, pe care anume o precizează. Cas. rom., S-a II (3 Fevruare 1912), *Dreptul* din 1912, No. 27, p. 210.

Pentru fixarea datei încetărei plăților nu este nevoe de o sentință contradictorie, o simplă încheiere în camera de consiliu fiind suficientă. M. A. Dumitrescu, *op. cit.*, VI, 605, p. 373, 374 și autoritățile citate acolo.

(¹) Textul primitiv, care a fost modificat la 1902 împreună cu întreaga cartea III a falimentelor, prevedea: „Sunt nule, față cu masa creditorilor, toate actele și înstrăinările cu titlu gratuit, făcute în urma datei încetărei plăților“.

(²) Cpr. T. Huc, VI, 89, p. 125; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 310; Thaller et Percerou, *Faillites et banqueroutes*, I, 577 *bis*; M. A. Dumitrescu, *Codul de comerciu comentat*, VI, 699, pag. 428; Cas. fr. D. P. 76. 1. 36; Sirey, 76. 1. 155 și alte decizii mai vechi. Această dispoziție se aplică și remiterilor de datorii totale sau parțiale (T. Huc, *loco cit.*; Cas. fr. Sirey, 67. 1. 452; D. P. 68. 1. 86); constituirilor de ipoteci, servituți, etc. T. Huc, *loco cit.* Donațiunile remuneratorii, fiind mai mult o plată decât o liberalitate, nu sunt atinse prin art. 724, însă ele vor fi reduse, în caz de a fi excesive. T. Huc, *loco cit.*; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 312; Cas. fr. Sirey, 61. 1. 85, etc. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Pr. de droit comm.*, II, p. 704, nota 1.

noranța, în care s'ar găsi persoana gratificată, despre starea dispunătorului, n'o apără de aplicarea art. 724 (1).

Acț. pauliană. Art. 975.

In privința liberalităților făcute înainte de perioada suspectă, ele nu sunt nule de drept, însă judecătorul-sindic va puteà să le anuleze pe cale acțiunei pauliene (2).

Aplic. art. 814 C. civ.

Se poate întâmplà ca donațiunea făcută de falit să fie anterioară perioadei suspecte, însă acceptarea donatarului să fi intervenit, sau să fi fost notificată dăruitorului, în timpul acestei perioade. In asemenea caz donațiunea va cădeà, fiindcă ea nu poate să producă efecte decât din ziua notificărei acelei acceptări, care a fost făcută în timpul perioadei suspecte (art. 814) (3).

Cazul când donațiunea a fost transcrisă înlăuntrul perioadei suspecte.

Dacă este vorba de donațiunea unui imobil, acceptată de donatar înaintea perioadei suspecte, însă transcrisă înlăuntrul acelei perioade, donațiunea va fi, din contra, validă, pentrucă, între părți, donațiunea este perfectă independent de orice transcriere (4). (Cpr. și art. 727 C. com., care permite luarea unei inscripții ipotecare până în momentul declarărei falimentului).

Neaplic. art. 724 la testamente.

Art. 724 nu se aplică însă la testamente, fiindcă ele nu aduc nicio jignire masei credale, de oarece legatarii, care nu apar decât la moartea testatorului, nu pot fi plătiți decât în urma creditorilor (5). *Nemo liberalis nisi liberatus*, sau, după cum se exprimă o lege din Digeste: *Bona non intelliguntur nisi deducto ære alieno* (¹).

---

(1) Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 311.

(2) Thaller, *Tr. élément. de droit commercial*, 1830, pag. 916 (ed. a 4-a, 1910). După art. 717 C. com., acțiunile privitoare la patrimoniul falitului se exercită, în adevăr, de judecătorul sindic, afară de cele care privesc drepturile lui excluziv personale sau care sunt străine falimentului. Cpr. Cas. rom., decizia S-a I, No. 41 din 18 Ianuare 1912. *Săptămâna juridică* din 11 Martie 1912, No. 13, p. 204, 205.

Art. 717 C. com.

(3) Thaller, *op.* și *loco cit.*; Thaller et Percerou, *op. cit.*, I, 579, p. 549; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de droit commercial*, VII, 321; T. Huc, VI, 89, pag. 126; Laurent, XII, 264; M. A. Dumitrescu, *Codul de comerciu comentat*, VI, 678, p. 411 urm. Cpr. Boistel, *Cours de droit commercial*, p. 713, nota 1 (ed. a 4-a, 1890).

(4) T. Huc, VI, 89, p. 127; Lyon-Caen et Renault, *op.* și *loco cit.*; Thaller et Percerou, *op. cit.*, I, 579 *bis*; M. A. Dumitrescu, *op. cit.*, VI, 679, pag. 412; Cas. fr. Sirey, 61. 1. 85; D. P. 93. 1. 68, etc.

(5) Cpr. Laurent, XI, 154; T. Huc, VI, 89, *in fine*, pag. 127;

In rezumat, falitul nu poate să-şi dăruiască averea în perioada suspectă (²); el poate însă oricând să testeze, însă testamentul său va puteà să nu producă nici un efect din cauza lipsei de avere în momentul morţei sale (³).

Incât priveşte celelalte dificultăţi la care art. 724 a dat loc în practică se poate consultà excelentul Comentariu al d-lui M. A. Dumitrescu, VI, 677 urm., p. 410 urm.

5⁰ Despre cei condamnaţi la munca silnică sau recluziune (interdicţie legală).

Art. 13 Cod. penal. — In timpul pedepsei lor, cei osândiţi la munca silnică vor fi incapabili de a-şi administrà averea *şi de a dispune de dânsa prin acte între vii.* (Art. 10 urm., 16 C. pen. Art. 435 urm. C. civ. Art 11 C. pen. prusac din 14 Aprile 1851).

Art. 16 Cod. pen. — Se va aplicà osândiţilor la recluziune dispoziţiile art. 13. (Art. 13, 15 urm. C. pen.).

Art. 13 § 2 C. penal.

Cei condamnaţi la munca silnică şi la recluziune sunt în stare de interdicţie legală (⁴). In tot timpul pedepsei lor, ei au un curator (în codul francez un tutor), care le administrează averea (art. 13 § 2 C. pen.).

Când începe şi când încetează interdicţia legală.

Această interdicţie, care este un efect virtual al condemnărei, începe din ziua în care condemnarea a devenit

---

Demolombe, XVIII, 469; Berton, *op. cit.*, 27, p. 25; Michaux, *op. cit.*, 251, p. 30; Boistel, *Cours de droit commercial*, 944, *in fine*, p. 714 (ed. a 4-a); Thaller et Percerou, *op. cit.*, I, 218 *bis* şi 580; M. A. Dumitrescu, *op. cit.*, VI, 697, p. 426 şi toţi autorii.

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre. p. 414, 582, 583, 687, 715, 754, etc.

(²) Donaţiunile făcute de falit *„sont un véritable larcin fait aux créanciers“*, zice Boulay-Paty (*Faillites et banqueroutes*, 197); *il faut payer ce qu'on doit avant de donner: être juste avant d'être généreux“*. Cpr. Calamandrei, *Del falimento*, I, 185, p. 156 (ed. din 1883).

(³) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Précis de droit commercial*, II, p. 705, text şi nota 1 (ed. din 1885).

(⁴) Interdicţia legală nu trebue confundată cu interdicţia judiciară şi cu cea corecţională. Vezi Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, II. 1857, p. 398 urm. (Bucureşti, 1912).

irevocabilă și încetează de drept din momentul când condamnatul se găsește liberat de pedeapsă, fie prin îndeplinirea ei, fie prin amnistie sau grațiare, fie prin prescripție, fie, în fine, prin revizuirea judecăței (art. 445 urm. Pr. pen.) (¹).

Efectele interdicției legale.

Interdicția legală este în totdeauna accesoriul unei alte pedepse: a muncei silnice și a recluziunei (²). Ea ridică condamnatului exercițiul drepturilor sale și, prin urmare, gestiunea și administrația averei sale, punându-l sub curatelă.

Păstrarea drepturilor excluziv personale.

Interzisul legal păstrează însă bucurarea și chiar exercițiul drepturilor personale, care nu pot fi exercitate prin mijlocirea altuia. Astfel, condamnatul, care se află în stare de interdicție legală, poate să vândă, să contracteze, să cumpere, să ipoteceze, etc., însă nu singur, ci prin mijlocirea curatorului ce i se rânduește (³).

Căsătoria, divorțul, etc.

El poate, de asemenea, să se căsătorească, să se despartă, să consimtă la căsătoria copiilor săi, etc. (⁴).

Testamentul interzisului. Controversă.

El poate să testeze în timpul pedepsei sale, pentrucă incapacitățile fiind de drept strict, legea nu-i ridică decât dreptul de a dispune *prin acte între vii*, adecă prin donațiuni (art. 13 C. pen.) (⁵).

(¹) Aubry et Rau, I, § 85, p. 563 (ed. a 5-a).

(²) Tanoviceanu, *op. cit.*, II, 1856, p. 397.

Contumaci, etc.

Chestiunea de a se ști dacă interdicția legală se aplică și contumacilor, este controversată. Vezi Tanoviceanu, *op. cit.*, II, p. 398, nota 2. — Tot controversată este și chestiunea de a se ști dacă interdicția legală durează în timpul evadărei interzisului. Vezi Tanoviceanu, *op. cit.*, II, 1857, p. 400.

(³) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 377 (ed. a 2-a) și autoritățile citate acolo. — Incât privește tranzacția, vezi tom. X al Coment. noastre, p. 200.

(⁴) Thiry, *Cours de droit criminel*, 326, p. 232; Ortolan, *Eléments de droit pénal*, II, 1556, etc.

(⁵) Cpr. Cas. fr. D. P. 83. 1. 113 și Sirey, 84. 1. 65 (concluzii conforme ale proc. general Barbier); Baudry et Colin, I, 305; Michaux, *Testaments*, 310, p. 41; Berton, *op. cit.*, 32, *in fine*, p. 28; Aubry et Rau, I, *loco cit.*, p. 563 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 192 și XVIII, 462; Ortolan, *op. cit.*, II, 1556, p. 166; F. Thiry, *op. cit.*, 326, p. 232 (ed. din 1892); Garraud, *Tr. th. et pratique du droit pénal français*, II 427, p. 200 urm. (ed. a 2-a); Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, No. 113, p. 516, nota *a*, etc. Vezi tom. I

Donaţiuni.

El nu poate însă să dispue de averea sa prin acte între vii (donaţiuni, fie chiar manuale), nici s'o administreze singur, pentru ca nu cumva, prin astfel de mijloace, să-şi poată procurà bani spre a-şi înlesnì evadarea (art. 13 din C. penal) (¹).

Deoseb. între actele emanate dela cel interzis legalmente şi dela cel interzis judecătoreşte.

Actele făcute de cel interzis *legalmente*, în contra dispoziţiilor formale ale legei, fiind lovite de o nulitate *absolută*, această nulitate poate fi invocată de orice persoană interesată, prin urmare, atât de însuş interzisul cât şi de cocontractantul său. Nulitatea actelor făcute de interzisul judiciar fiind, din contra, *relativă*, nu poate fi invocată decât de interzis (art. 952 C. civ. (²).

Motivele acestei deosebiri.

Motivul acestei deosebiri este că, pe când interdicţia legală este o pedeapsă, cea judiciară este, din contra, o măsură de protecţie care are de scop apărarea unui incapabil. Or, a permite tuturor celor interesaţi de a invocà nulitatea, ar însemnà a întoarce în contra incapabilului protecţiunea înfiinţată în favoarea lui şi a o conferì unei persoane care nu are nevoe de a fi apărată (³).

Dr. nostru anterior. C. Andr. Donici şi C. Calimach.

In vechile noastre legiuiri (capit. 35 § 9 C. Andr. Donici şi art. 728 C. Calimach), cel osândit pentru vreo vinovăţie nu aveà voe să facă testament. El nu-şi redobândeà

---

al Coment. noastre, p. 377 (ed. a 2-a) şi tom. II, pag. 385 (ed. a 2-a). — *Contrà:* Duranton, VIII, 181; Troplong, *Don. et testaments*, I, 525; Valette sur Proudhon, *Etat des personnes*, II, p. 555; Demante, I, 79 *bis* I, etc., care contestă celui interzis legalmente dreptul de a testà, întemeindu-se pe art. 29 din codul penal francez (al nostru 13 modificat după codul penal prusac din 1851).

Căsătoria interzisului. Controversă.

După cei mai mulţi autori, individul interzis legalmente păstrează chiar dreptul de a se căsătorì. Vezi Aubry et Rau, I, § 85, pag. 553 (ed. a 5-a); Demolombe, I, 192; Demante, *loco cit.*; Garraud, *op. cit.*, II, 427, p. 200 urm. (ed. a 2-a); Thiry, Ortolan, *loco suprà cit.* — *Contrà:* Valette sur Proudhon, *op.* şi *loco suprà cit.*

(¹) Cpr. Garraud, *Tr. théorique et pratique du droit pénal français*, II, 425, p. 192 urm. (ed. a 2-a); Blanche, *Etudes pratiques sur le code pénal*, I, 146, p. 193 urm. (ed. a 2-a); Bădulescu şi Ionescu, *Codul penal adnotat*, art. 13, p. 21, No. 1 (tip. *Cr. judiciar.* 1911), etc.

(²) Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 62 (ed. a 2-a).

(³) Cpr. Tanoviceanu, *op. cit.*, II, 1857, p. 399.

capacitatea sa decât prin iertarea vinovăției. care îl reintegrà în drepturile sale civile (politicești) (1).

Despre alte incapacități, existente în dreptul nostru anterior, care astăzi nu-și mai au ființă.

Călugării, arhierii, etc.

In dreptul nostru anterior mai erau și alte incapacități relative la dreptul de a testà. Aceste incapacități priveau pe arhierei (art. 761 C. Calimach) (2) și călugări, adecă pe acei

---

C. Andr. Donici și C. austriac, Art. 574.

(1) După codul lui Andr. Donici (capit. 35, § 11), cel osândit la moarte puteà să-și facă testamentul său, *pentrucă osândirea spre moartea cea firească ridică din mijloc osândirea cea politicească*. — Art. 574 din codul austriac dispune. din contra, că cel condamnat la moarte sau la închisoare grea ori foarte grea, nu poate să facă un testament valid, cel dintăi din ziua notificărei condamnărei, iar cel de al doilea în tot timpul pedepsei sale. *„Ein Verbrecher, der zur Todesstrafe verurteilt worden. kann von dem Tage des ihm angekündigten Urteiles; wenn er aber zur schwersten, oder schweren Kerkerstrafe verurteilt wird, so lange seine Strafzeit dauert. keine giltige Erklärung seines letzen Willens machen“*. Vezi § 5 din legea dela 15 Noembrie 1867, care abroagă această dispoziție.

C. Calimach și prav. lui Matei Basarab.

(2) Iată cum se exprimă art. 761 din codul Calimach: „Arhiereii sunt slobozi a rânduì pentru toate cele ce au avut la primirea darului Arhieriei, și pentru cele în urmă dobândite moșteniri sau legaturi dela rudeniile lor; *iar câte vor fi câștigat din alte prilejuri, după lege și după canoane, se cuvin legiuit la scaunele lor*“. Acest text este împrumutat dela Harmenopol (cartea V, tit. 4, *De testamento episcoporum et monachorum*, § 1). Iată cum se exprimă textul suscitat: „Câte a avut Arhiereul înaintea Arhieriei *(quæcumque Episcopus ante episcopatum habuit)*, bine le dă și le înstrăinează precum voește. Bunurile însă ce el dobândește în urma Episcopatului sunt ale Bisericei și nu poate dispune de ele, decât dacă aceste bunuri provin dela frați, unchi sau alte rude *(nisi forte a parentibus aut thiis aut fratribus ad ipsum pervenerint)*“. Reproducând acest text din Harmenopol, pravila lui Matei Basarab, în glava 57, se exprimă în termenii următori: „Câte au avut Arhiereul mai înainte până nu intrase la rânduiala Arhieriei, acealea le dă unde-i easte voia, și le împarte la moarte și întru viața lui: iară câte au făcut deacă s'au pus Arhiereu, acealea sunt ale Besearicei, adecă ale Episcopiei sau ale Mitropoliei, și prea acealea nu face zapis; iară de se va fi tâmplat să ia

care îmbrăţişease viaţa monachicească (art. 762 — 769 din C. Calimach).

Origina acestor dispoziţii. Aceste incapacităţi extrase, după cum ne arată însuş codul Calimach (art. 769), din Novella 123, capit. 51 a lui Justinian şi din Basilicale (cartea IV, tit. 1, capit. 9), au fost abrogate prin codul civil actual (art. 1912) (¹).

Dr. străin. Asemenea incapacităţi, care se văd şi în codul austriac (art. 573), au avut fiinţă altă dată şi în Franţa până la legea din 13 Fevruar 1790 (²).

Dr. Munteniei. In Muntenia, singurile dispoziţii care regulau raporturile călugărilor, în privinţa bunurilor lor, erà hrisovul din 1776 al lui Ipsilant Vodă, precum şi legiuirea princip. Gr. Ghica din 1827, prevăzută în ofisul princip. Ştirbeiu din 1851 (³).

Aceste dispoziţii prevăzând numai două cazuri în privinţa bunurilor călugărilor, adecă ceea ce trebuià să se facă cu ele mai 'nainte de a primì monahul tunderea, şi cum trebuià să se reguleze bunurile ce posedau călugării la încetarea lor din viaţă, de aici rezultă că călugării puteau, în urma tunderei lor, să dobândească avere fie prin succe-

---

niscare lucruri dela părinţii lui, sau dela unchi, sau dela surori, sau dela fraţi, sau dela alte rudenii, aceastea la dânşii se împart şi easte volnic să le facă ce-i e voia". Prin aplicarea acestor texte, Curtea din Bucureşti S-a I, judecând sub legea veche, la 15 Martie 1863, şi infirmâd o sentinţă a tribun. Ilfov, a anulat testamentul Episcopului de Buzău, Filoteiu (v. *Gazeta tribunalelor* din 8 Iunie 1863, No. 101. p. 809 urm.), testament pe care tribunalul refuzase de a-l anulà, sub cuvânt că legea pozitivă a ţărei nu ridică celor ce au îmbrăţişat viaţa călugărească dreptul de a dispune prin testament de averea lor. (Vezi această sentinţă, din care se vede că tribunalul admisese în totul argumentele date de C. Bozianu, publicată în *Gazeta tribunalelor* din 24 Martie 1867, No. 56, p. 465 urm.).

(¹) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 52 (ed. a 2-a) şi tom. III, partea II, p. 46 urm. (ed. a 2-a).

(²) Cpr. Pothier, *Donations testamentaires*, VIII, 115 urm., p. 257 (ed. Bugnet); Demolombe, XVIII, 465; Berton, *op. cit.*, 33 urm., p. 28 urm.

(³) Vezi acest ofis, publicat în codul Caragea (ed. Brăiloiu), p. 366, nota 1 şi în *Gazeta tribunalelor* din 24 Martie 1862, p. 463, nota 1. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 46 şi 47 nota 3, unde am reprodus o parte din hrisovul lui Ipsilant Vodă dela 1776.

siune, fie prin alt mod, având capacitatea de a dispune prin acte între vii de bunurile astfel dobândite (¹).

C. Andr. Donici.

Codul lui Andr. Donici (capit. 35, § 9) mai prevedeà că testamentul celor care se lepădau de sfântul botez, nu aveà nicio tărie (²).

C. Calimach. Art. 1263.

In fine, în codul Calimach mai găsim o incapacitate, relativă la daruri, împrumutată dela dreptul bizantin (Nov. VI a împăratului Profirogenit din anul 947 al erei creştine): „Darurile ce se fac de către cei săraci şi neputernici, ori cu ce fel de chip, celor bogaţi şi puternici, nefiind rudenii, sunt cu totul oprite“, zice art. 1263 din codul Calimach. Această dispoziţie a dreptului bizantin, figurează şi în sobornicescul hrisov dela 1785, modificat de obşteasca obişnuită Adunare, sub domnia lui Mihail Sturza, la 1839 (³).

Sobornicescul hrisov din 1785. Art. 1.

„Se opreşte cu hotărîre de istov, zice art. 1 din acest hrisov, să nu fie slobod a se mai face danii de către cei săraci şi de starea de jos la cei mai bogaţi şi puternici, ci daniile să fie slobode a se face numai între cei de starea de o potrivă, sau puternici la cei săraci, şi de către toată starea la sfintele monastiri şi biserici; iar care vor cutezà a întrebuinţà vicleşug, dând şi luând împrotiva hotărîrei aceştia, asemenea danii prin zapise viclene cu date mai dinainte, unii ca aceia aflându-se şi dovedindu-se, să fie supuşi la pedeapsă a păgubì amândouă părţile, atât lucrul ce se va face danie, cât şi preţul lui, cu care să se folosească neamurile sau răzeşii celor ce vor dà asemenea danii, etc.“.

C. Calimach. Art. 1938.

O altă dispoziţie, care prezintă oarecare analogie cu dispoziţia precedentă, este aceà a art. 1938 din codul Calimach, care consacrând un vechiu obiceiu al pământului, opreşte pe *cei puternici*, ce ar fi împresurat şi stăpânit cu putere lucruri nemişcătoare ale celor *neputernici*, de a

---

(¹) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1876, No. 30.

Dr. roman.

(²) *„Hi qui sanctam fidem prodiderunt, et sanctum baptisma hæretica superstitione profanarunt, a consortio omnium segregati sint; a testimoniis alieni testamenti (ut ante jam sanximus), non habeant factionem; nulli in hereditati succedant; a nemine scribantur heredes*, etc.“. (L. 3, *ab initio*, Cod, *De apostatis*, 1, 7). Vezi *infrà*, p. 80, 9⁰.

(³) Vezi acest hrisov publicat în Colecţia Pastia, p. 170, No. 9. Vezi şi art. 12, capit. 24 din codul lui Andr. Donici, care reproduce textul menţionat al sobornicescului hrisov. Vezi şi tom. VI al Coment. noastre, p. 8, *ad notam*.

puteà invocà uzucapiunea, fie chiar de 40 de ani, întemeiată pe asemenea posesiune (¹).

Origina art. 1938 C. Calimach.

Această dispoziţie, lăudabilă din toate punctele de vedere, împrumutată tot dela Novelele împăratului Profirogenit, după cum ne atestă Andronache Donici (capit. 9 § 28) (²), se aplicà numai la lucruri şi la prescripţia achizitivă, iar nu şi la cea liberatorie (³).

Persoanele căror se aplică acest text.

Cât pentru chestiunea de a se şti ce se înţelegeà prin cei puternici, trebue să ne referim la textul grecesc al codului Calimach, unde nu se vorbeşte *de cei puternici*, ci *de cei care deţin puterea:* οἱ ἐν δυνάμει (Andronache Donici vorbeşte, după cum am văzut, *de cei ce sunt în putere)*. Prin urmare, această dispoziţie se aplică tuturor acelor care deţin o părticică cât de mică a puterei publice.

Statul.

După interpretarea dată de Curtea de casaţie, Statul nu face parte dintr'acei puternici, de care se ocupă codul

---

Textul art. 1938 C. Calimach.

(¹) Iată cum se exprimă, în această privinţă, art. 1938 din codul Calimach: „Prin stăpânirea în termen de patruzeci de ani, nu se ajută acei puternici, măcar deşi prin hrisoave se va cuprinde acea cu strâmbătate şi în putere stăpânita împresurare a lucrurilor nemişcătoare acelor neputernici".

C. Andr. Donici.

(²) Iată textul din Andr. Donici, la care facem aluzie: „Osebit scrie pravila, că ori moşie bisericească, ori moşie dreaptă împărătească, stăpânindu-se cu pace şi fără curmare în curgere de 40 de ani, prin posesie adecă, stăpânirea se câştigă. — In pământul Moldovei, pentru ale fiscului, adecă ale visteriei Principatului, nu s'au urmat a se păzì paragrafia anilor: pentru pricinile ce s'au arătat mai sus la capit. 23, ci s'au urmat după Novela împăratului Romano şi după Novela împăratului Vasile Profirogenit, care prin aşezământ arată că pentru trecerea a 30 şi 40 ani, *cei ce sunt în putere* din ale celor slabi să nu rămâe câştigaţi cu apucături şi alte chipuri, nici cei slabi şi săraci să se deznădăjduiască pentrucă au trecut vremea rânduită a anilor, ci să se asculte jalobele lor, şi să se urmeze a le se face dreptate. Asemenea şi pentru împresurarea hotarelor, măcar să fie şi prin hrisoave şi întărituri, dacă se va dovedì că se vor fi făcut cu strâmbătatea. Asemenea şi pentru lucrurile ce sunt ale fiscului, cu trecerea anilor să nu să poată câştigà, ci să se ceară şi să se icà dela cei ce au pus stăpânire pe dânsele fără dreptate". Acest text are următoarea notă: Ceteşte Novela 1 a împăratului Vasile Profirogenit, care s'au publicat la anii 6504 dela zidirea lumei.

(³) Cpr. C. Iaşi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 72 şi Bult. Cas., anul 1887, p. 1.

Calimach, pentrucă această dispoziție nu s'ar aplicà decât la persoanele private (1).

Domnul țărei.

Astfel, Domnul țărei, sau orice membru al unei dregătorii publice, nu puteà să prescrie o avere nemișcătoare contra unui particular.

Boerii.

Față cu textul grecesc al codului Calimach, nu se poate susține că boerii în genere, ca clasă, nu se puteau folosi de prescripția achizitivă a imobilelor particularilor, pentrucă ei nu dețineau nicio putere, ci se bucurau numai de oecare privilegii (2).

Dr. vechiu fr.

In vechiul drept francez, din contra, *le seigneur ne pouvait prescrire contre son vassal, ni le vassal contre son seigneur*, după cum ne atestă Loysel (3). Insă acelaș autor adaogă: „*Un seigneur peut prescrire contre l'autre, par trente ans; et contre l'Eglise par quarante*“ (4).

Despre câteva incapacități din dreptul roman.

Pe lângă incapacitățile mai sus expuse, Romanii mai aveau și altele. Astfel, nu puteau să testeze: 1º Minorul, care erà sub puterea părintească (5); 2º robii (L. 19, Dig., *Qui testamenta faccere possunt*, 28, 1); 3º cei care se îndoiau de starea lor, *de statu suo dubitantes vel errantes*

---

(1) Cas. Rom. Bult. 1887, p. 1.

(2) Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 8, *ad notam*.

(3) Loysel, *Institutes coutumières*, II, p. 130, No. 734, regula 24 (ed. Dupin et Laboulaye din 1846).

(4) Loysel, *op.* și *loco cit.*, p. 130, No. 736, regula 26. Prescripția de 40 de ani erà admisă și în codul Calimach în privința lucrurilor bisericești și altor lucruri publice (art. 1936).

(5) „*Qui in potestate parentis est, testamenti faciendi jus non habet*“. (L. 6, Pr. Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1).— Minorii, care erau sub puterea părintească, puteau însă să dispue prin testament de peculiul lor castrens și quasi-castrens (Instit., Pr., *in fine*, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12). Vezi și *suprà*, p. 59, text și nota 2. Cât pentru minorul eșit de sub puterea părintească, el puteà să dispue prin testament ca și majorul, dacă erà puber (14 ani pentru bărbați și 12 ani pentru fete). L. 5, Dig., *loco cit.* Minorul nu puteà însă niciodată să dispue de averea sa prin daruri între vii. L. 165, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17; L. 3, Cod, *De in integrum restitutione*, etc., 2, 22, etc.

(L. 15, Dig., *loco cit.)*; 4⁰ cei care căzuse în mânile inamicului, în timp de răsboiu, *qui apud hostes sunt* (L. 8, Dig., *loco cit.)* (1); 5⁰ ostaticii *(obsides)*, cât timp nu li se dădeà voe de a testà (L. 11, Dig., *loco cit.)*; 6⁰ risipitorii, în timpul interdicţiunei lor, *prodigus cui bonorum suum administratio interdicta est* (Instit., § 2, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12): 7⁰ ereticii *(manichæi)* (L. 1 § 5, Cod, *De hereticis et manichæis*, 1, 5); 8⁰ cei condamnaţi pentru difamaţie *(ob carmen famosum)* (L. 18 § 1, Dig., *loco cit.)*; 9⁰ apostaţii (L. 3, Cod, *De apostatis*, 1, 7) (2); 10⁰ cei care contractase o căsătorie incestuoasă sau oprită de legi nu puteau testà în favoarea celor care erau străini de familia lor (L. 6, Cod, *De incestis et inutilibus nuptiis*, 5, 5), etc.

Despre străini.

Art. 11 Constit. si 11 C. civil.

La Romani şi în vechiul drept francez, străinii erau incapabili de a testà (3). Astăzi, dreptul de a testà nu mai este un privilegiu al cetăţenilor. Toţi străinii pot să testeze în ţara noastră, pentrucă dreptul de a testà este un drept civil şi străinii se bucură de toate drepturile civile, ca şi Românii (art. 11 Const. şi 11 C. civ.) (4).

Despre persoanele capabile de a dărui şi incapabile de a testà (art. 806 şi 1231).

Persoanele capabile de a dărui şi incapabile de a testà sunt minorii, *care n'au împlinit încă vârsta de 16 ani.* In adevăr, am văzut *suprà*, p. 55, că acești minori, deși incapabili de a testà, totuși pot, prin contractul lor matrimonial, să deà viitorului soț totul sau parte din avutul lor, cu asistența persoanelor al căror consimțimànt este neapărat pentru validitatea căsătoriei (art. 806 și 1231); pe cànd autorizarea acestor persoane nu poate niciodată să-i abiliteze a face un testament.

---

(1) Vezi şi Instit. § 5, *Quibus non est permissum facere testamentum*, 2, 12, unde se zice: *„Ejus qui apud hostes est, testamentum quod ibi fecit, non valet, quamvis redierit“*. — Astăzi, prizonierii de răsboiu au capacitatea de a testà (art. 870). Cpr. Berton, *op. cit.*, 36, p. 34.

(2) Vezi *suprà*, p. 77, nota 2.

(3) Vezi în privinţa dreptului roman, *Ulpiani Regul.*, *De testamentis*, 20, § 14; L. 1, Pr., Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

Art. 885.

(4) Vezi şi art. 885, care reglementează dreptul Românilor de a testà în străinătate. Acest text este explicat în tom. I al Coment. noastre, p. 203 urm. (ed. a 2-a).

Incapacitatea de a primì.

Până acum ne-am ocupat numai de capacitatea de a dispune prin donațiune sau testament. Trecem acum la incapacitatea de a primì.

Art. 856.

Capacitatea fiind regula generală, iar incapacitatea o excepție (art. 856), oricine este capabil de a primì prin donațiune sau testament, afară de persoanele pe care legea le declară incapabile; și după cum omul nu poate să renunțe la facultatea de a dispune, tot astfel el nu poate să renunțe la acea de a primì (1).

Despre incapacitatea de a primì prin donațiune sau testament.

Incapacitățile de a primì.

Incapacitățile de a primì sunt de două feluri: unele sunt *absolute* și se opun ca o persoană să primească dela oricine (art. 808, 811), iar altele sunt *relative* și se opun numai ca cineva să primească dela unele persoane determinate. (Vezi *infrà*, p. 116 urm.).

I. — Incapacitățile absolute de a primì.

Incapacitățile absolute.

Incapacitățile absolute lovesc: 1^0 persoanele care nu au o existență fizică (art. 808); 2^0 persoanele care nu au o existență civilă (art. 811, 817); 3^0 străinii, *însă numai în privința imobilelor rurale* (art. 7 § 5 Constit.); 4^0 și în fine, persoanele necerte.

Călugării.

Cât pentru călugări, s'a decis, cu drept cuvânt, că dreptul bisericesc nu-i oprește de a dobândi avere cu titlu gratuit, în urma intrărei lor în tagma monachală (2).

---

(1) Michaux, *Tr. pratique des testaments*, 341, p. 45 (ed. a 2-a); Berton, *op. cit.*, No. 37, p. 37.

(2) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1901, No. 20, consid. dela p. 158.

1º Despre persoanele care nu au o existență fizică (1).

Art. 808. — Este capabil de a primi prin donațiune între vii oricine este conceput în momentul donațiunei.

Este capabil de a primì prin testament oricine este conceput în momentul morței testatorului (2). (Art. 120, 286 urm., 654, 924 C. civ. Art. 906 C. fr.).

Cea dintâi condiție pentru a puteà primi o liberalitate, ca și pentru a puteà dispune de averea sa, este de a aveà ființă. *Esse enim debet cui datur* (3).

Așa fiind lucrurile, donatarul ar trebuì neapărat să existe în momentul facerei darului, iar legatarul în momentul morței testatorului, pentrucă până în momentul nașterei sale, copilul conceput nu are încă o existență personală (4):

---

(1) Vezi asupra acestei materii, Lambert, *Stipulations pour autrui* (teză pentru doctorat, Paris, 1893), § 165 urm.

(2) Cpr. L. 26 § 8, Dig., *De statu hominum*, 1, 5; L. 3, *in fine*, Cod, *de posthumis heredibus instituendis*, 6, 29, etc.

Deoseb. de codul fr. în privința viabilităței.

Codul francez și cel italian mai cer ca copilul să fie viabil (*vitæ habilis, perfecte natus*), adecă să fie astfel conformat încât să poată trăi. Această condiție nu se mai cere însă de legiuitorul nostru care, depărtându-se de codul francez, a modificat în această privință art. 288, 654 și 808 din codul civil, (cpr. C. București, *Dreptul* din 1892, No. 63), ceeace este conform și cu vechia noastră legislație. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 246 (ed. a 2-a); tom. II, p. 245, 246 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, p. 73, 74, text și note (ed. a 2-a); tom. VII, p. 308, 309, etc. Încât privește dreptul străin, vezi tom. III, partea II, al citatelor Comentarii, p. 74, nota 1.

(3) L. 14, *in medio*, Dig., *De jure codicillorum*, 29, 7.

Excepții admise de codul fr., eliminate de legiuitorul nostru.

(4) Cpr. T. Huc, VI, 90. — Codul francez face oarecare excepții dela principiul că cineva trebue să existe pentru a puteà dobândì prin donațiune și testament, și anume: la donațiunile care se fac prin contractul de căsătorie (art. 1082 urm. C. fr.) și la substituțiile permise (art. 1048 urm. C. fr.), dispoziții care au fost eliminate de legiuitorul nostru. Vezi *infrà* explic. art. 932 urm. și 936 urm.—D-l Petrescu (*Testamentele*, p. 75) n'a observat eliminarea acestor texte; de aceea d-sa zice că se poate și la noi dispune în favoarea unor persoane neconcepute, adecă: în favoarea copiilor care se vor naște din viitoarea căsătorie, ceeace nu este adevărat. Art. 764 § 2 din codul italian dispune, de asemenea, că sunt capabili de a primì și copiii imediați ai unei persoane determinate în momentul morței testatorului, deși ei nu sunt încă concepuți, *quantunque*

quia partus nondum editus homo non recte fuisse dicitur (1).

Art. 654 și 808.

Printr'o favoare specială și excepțională, copilul conceput sau zămislit *(qui in utero est)*, se consideră însă ca existent, de câteori este vorba de interesele lui (art. 654 și 808). Aceasta nu este decât aplicarea maximei cunoscute: *Infans conceptus pro nato habetur, quotiens de ejus commodis agitur; quotiens de commodis ipsius partus quæritur* (2).

Copilul trebue să se nască viu.

Copilul zămislit se consideră deci ca existent, dacă el se naște viu (3), fie chiar *neviabil (non vitæ habilis)* (vezi *suprà*, p. 82, nota 2), chiar dacă el ar fi murit imediat după naștere, *quamvis natus illico decesserit* (L. 2, Cod, *De posthumis heredibus instituendis*, 6. 29), destul este ca el să se fi născut viu, căci copilul născut mort este inexistent (art. 654). „*Qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati videntur*“ (4).

Deoseb. între don. și testamente.

Ce epocă trebue însă a se aveà în vedere pentru a se determinà capacitatea acestui copil? Legea distinge între donațiuni și testamente.

---

non siano ancora concepiti. Cpr. art. 2162, 2163 și 2178, din codul german, citate *infrà*, în nota 2.

(1) L. 9 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(2) L. 7, Dig., *De statu hominum*, 1, 5. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 72, nota 2 (ed. a 2-a). Un text din Institutele lui Justinian § 4, *De tutelis*, I, 13, zice, de asemenea, „*In compluribus causis, posthumi pro jam nati habentur*“. Încât privește dreptul nostru anterior, vezi tom. III, partea II, suscitat, p. 72, text și nota 3. Cpr. art. 22 C. austriac, art. 1923 § 2 C. german, etc.

Dr. german.

Cu toate acestea, în Germania se poate gratificà prin legate o persoană neconcepută în momentul morței lui *de cujus* (art. 2162, 2163 și 2178). Aceasta dovedește, zice un autor, cât de absurdă este teoria după care, pentru a primi un folos ereditar, trebue neapărat a fi conceput în momentul deschiderei succesiunei. Vezi Roguin, *Tr. de droit comparé (Successions*, III, 1552, Paris, 1912).

(3) Cine trebue să dovedească că copilul s'a născut viu? Vezi tom, III, partea II, al Coment. noastre, nota 2 dela p. 74, 75, unde se arată controversa.

Stabilirea momentului concepțiunei.

Chestiunea de a se ștì cum se va stabilì momentul concepțiunei este, de asemenea, controversată. Vezi tom. III suscitat, p. 75, 76. Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 320, 321; Michaux, *Donations*, 283, p. 56.

(4) L. 150, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16.

Capacitatea de a primì prin donațiune. Controversă.

Pentru a fi capabil de a primì prin donațiune, trebue a fi, dacă nu născut, cel puțin conceput *în momentul donațiunei*, adecă, după unii, în momentul autentificărei actului, iar nu în momentul acceptărei, care s'ar face mai în urmă în numele donatarului (art. 814); căci oferta de a se despoià de averea sa nu poate fi făcută acelui care nu există, adecă neantului (1).

Capacitatea de a primi prin testament.

Pentru a fi capabil de a primì prin testament, trebue a fi, dacă nu născut, cel puțin conceput în momentul morței testatorului, și aceasta fără a se distinge dacă legatul este pur și simplu, cu termen sau condițional (2); căci, pe de o parte, legea nu distinge, iar pe de alta, legatarul, cu toată condiția suspensivă pusă legatului, dobândește, la moartea testatorului, un drept eventual, care se va puteà complectà mai târziu (3).

---

(1) Laurent, XI, 158, 376; Demolombe, XVIII, 579, 703; Arntz, II, 1734; Mourlon, II, 586; Pand. fr., v° *Donations*, 903; T. Huc, VI, 90, p. 129; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 43, text și nota 3. — *Contrà:* Demante, IV, 26 *bis* I și *Thémis ou Bibliothèque du jurisconsulte*, tom. VII, p. 371 (anul 1825); Duranton, VIII, 223; Marcadé, III, 499; Troplong, *Don. et testaments*, II, 616; Saintespès-Lescot, *Idem*, I, art. 906, No. 196, pag. 313 urm.; Grenier, *Idem*, I, 138 *bis*, p. 621 (ed. Bayle-Mouillard); Massé-Vergé, III, § 418, p. 32, nota 3; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 660, p. 245 (ed. Crome); *Petrescu, Testamentele*, p. 77, etc. După acești din urmă autori, ar fi suficient ca donatarul să fie conceput în momentul acceptărei donațiunei.

(2) Cpr. C. Bordeaux, D. P. 84. 1. 247 (sub Cas.).

Cum se poate gratifică prin test. un copil neconceput încă în momentul morței testatorului.

Testatorul nu poate deci să gratifice un copil neconceput în momentul morței sale, decât instituind un legatar cu sarcina de a dà o sumă oarecare copilului care se va naște din cutare persoană. Aceasta nu este, în adevăr, o liberalitate făcută în folosul unei persoane inexistente, ci un mod condițional al unei liberalități, făcută în folosul unei persoane capabile, ceeace legea nu oprește. Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 906, No. 6, p. 97 (ed. din 1855); Demolombe, XVIII, 582; Michaux, *Testaments*, 368 urm., p. 48.—Vezi însă Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 43, p. 40; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et test.*, I, 99, p. 475, n. b.

(3) Cu toate că acest drept nu se transmite moștenitorilor legatarului (art. 925), totuși el există sub oarecare raporturi. Legatarul poate deci să dispue de el și să facă actele necesare pentru conservarea lui. Mourlon, II, 853, nota 1.

Cazul unui legat condițional. Controversă.

De câteori legatul este condițional, legatarul va mai trebui încă să fie capabil și în momentul îndeplinirei condiției, fiindcă, după art. 925, transmiterea lucrului legat nu se îndeplinește decât la această epocă [1].

Facerea unui legat unei persoane neconcepute, sub condiția *si nascatur*. Inadmisibilitate.

Testatorul n'ar puteà deci să facă un legat în favoarea unei persoane nezămislite încă în momentul morței sale, nici chiar sub condiția suspensivă a nașterei legatarului, *(si nascatur)*, pentrucă nu se vede, în asemenea caz, care ar fi termenul îndeplinirei acestei condiții, în urma morței testatorului [2].

---

[1] Michaux, *op. cit.*, 367, p. 48; Thiry, II, 315, p. 307; Baudry et Colin, *op. cit.*, I. 627; T. Huc, VI, 120; Vigié, II, 531; Mourlon, II, 583; Demolombe, XVIII, 580, 718, 719; Laurent, XI, 159 și 384; Marcadé, III, 498; Demante, IV, 38 *bis*, care revine asupra primei sale opiniuni susținută în *Thémis;* Zachariæ (ed. Massé-Vergé), III, § 419 *in fine*, p. 50 și ed. germană (Crome), § 660, *in fine*, p. 245, text și nota 8, etc.— Cu toate acestea, chestiunea este controversată și unii susțin că, în privința legatului condițional, este suficient ca legatarul să fie conceput în momentul îndeplinirei condiției, iar nu numai decât în momentul morței testatorului. Vezi în acest din urmă sens, Aubry et Rau, VII, § 650, p. 46, 47, text și nota 11; Massé-Vergé, III, *loco cit.*, nota 9; Arntz, II, 1733, 1756; Duranton, VIII, 229, 231, 233; Troplong, *op. cit.*, I, 439; Grenier, *Donations et testaments*, I, 142, p. 637 (ed. Bayle-Mouillard din 1844), etc.

Dr. roman.

La Romani, legatarul, pentru a puteà primì un legat condițional, trebuià să fie capabil numai în momentul îndeplinirei condiției. Vezi textele citate de Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 47, nota 11. Cpr. art. 890 C. Calimach (703 C. austriac), care admite aceeaș soluție.

Dr. vechiu fr.

Această soluție erà admisă și în vechiul drept francez, după cum ne atestă Domat, Brodeau, Boutaric, etc. Vezi Michaux, *op. cit.*, 364, p. 48. Cpr. L. 64, Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5.

Regula Catoniană.

In privința legatului pur și simplu, legatarul trebuià să fie capabil atât în momentul facerei testamentului cât și în momentul morței testatorului. Vezi L. 1, Pr., Dig., *De regula Catoniana*, 34, 7. Mai vezi L. L. 29 și 210, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17. Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 46. nota 10; Arntz, II, 1756; Mârzescu, *Maximele dreptului roman*, p. 17 urm., etc. Vezi asupra regulei Catoniane, *infrà*, rubrica: *Capacitatea de a dispune și de a primì prin testament*, p. 171, nota 4.

[2] Demolombe, XVIII, 581. — *Contrà:* (în privința dreptului

Aceeaş soluţie este generalmente admisă şi în privinţa persoanelor morale (1).

2° Despre persoanele care nu au o existenţă civilă.

Art. 811. — Dispoziţiunile între vii sau prin testament, făcute în favoarea ospiciilor, săracilor dintr'o comună, sau stabilimentelor de utilitate publică, nu pot aveà efect decât de sunt autorizate *prin decret regal* (2). (Art. 808, 817 C. civ. Art. 910 C. fr.).

Art. 817.—Donaţiunile făcute persoanelor morale nu pot fi acceptate decât prin ordonanţă domnească, *dată în urma avizului Consiliului de Stat* (3). (Art. 96, 811 C. civ. Art. 937 C. fr.).

Liberalităţi făcute persoanei morale.

Art. 811 şi 817 se ocupă de donaţiunile şi legatele făcute persoanelor *morale* sau *juridice* (art. 96 C. civ.) şi săracilor, pe care îi reprezintă comuna.

Săracii.

Săracii dintr'o comună, fiind reprezentaţi de primăria

---

vechiu francez), Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, VI, p. 40, No. 23 (ed. Carré din 1824).

(1) Vezi *infrà*, p. 90.

Inexactitate de text.

(2) Textul oficial zice: *prin ordanante domneşti, în urma avizului Consiliului de Stat.* Acest ultim membru de frază trebue astăzi considerat ca inexistent, în urma desfiinţărei Consiliului de Stat prin art. 131 din Constituţie. Vezi şi L. din 12 Iulie 1866. Cpr. Cas. rom. Bult. 1890, p. 150.

Altă inexactitate de text.

(3) Vezi, în privinţa Cons. de Stat, observaţia din nota precedentă. — Textul, aşa cum este redactat, este inexact. Iată cum ar trebuì să fie redactat: *„Liberalităţile făcute persoanelor morale nu pot fi acceptate decât de administratorii acelor persoane, în urma unui decret regal, care le încuviinţează“.*

L. din 31 Iulie 1894. Art. 89.

Iată cum se exprimă, în această privinţă, art. 89 din legea dela 31 Iulie 1894, pentru organizarea comunelor urbane: „Darurile şi legatele, consistând în averi mobiliare sau imobiliare, făcute comunei sau în favoarea instituţiunilor comunale, ori pentru un serviciu public care intră în atribuţiile comunei, se vor primì de consiliul comunal, cu aprobarea şi a Ministerului de interne, dacă valoarea lor va trece de 20000 lei, pentru comunele urbane reşedinţe de judeţ şi de 5000 lei pentru celelalte comune“.

L. din 8 Maiu 1904. Art. 53.

In privinţa comunelor rurale, art. 53 din legea dela 8 Mai 1904, pentru organizarea acestor comune, dispune că: „sunt supuse aprobărei Ministerului de interne: primirea darurilor şi legatelor făcute comunei şi, în genere, stabilimentelor de binefacere situate pe teritoriul comunei, când valoarea lor trece de 10000 lei“.

respectivă, această autoritate este în drept să culeagă liberalitatea lăsată lor. O asemenea liberalitate fiind validă, nu poate deci să fie vorba de caducitatea ei (¹).

Condițiile cerute pentru aceste liberalități.

Așa dar, se poate dispune prin donațiune între vii sau testament nu numai în folosul persoanelor fizice, dar și în acel al persoanelor morale sau juridice (²), însă pentru ca liberalitatea să fie validă, se cer următoarele condiții:

(¹) Vezi *infrà* p. 111. Cpr. Cas. rom. Bult. 1890, p. 150 și 1907, p. 1876; C. București, *Dreptul* din 1891, No. 43, p. 339. Dispoziția testamentară, zice această decizie, făcută în favoarea săracilor, se consideră ca făcută în favoarea instituțiilor de binefacere sau, în lipsa lor, autorității legalmente însărcinată de lege a se ocupà de interesul lor. In privința liberalităților făcute săracilor în Franța, vezi Planiol, III, 2991 urm. — S'a decis acolo că și legatul unei sume de bani, care urmează a fi întrebuințat *en bonnes œuvres*, se consideră ca făcut tot săracilor. Vezi Michaux, *op. cit.*, 420 p. 55.

C. Calimach. Art. 717.

După art. 717 din codul Calimach (art. 559 C. austriac), o obștime de săraci dintr'o politie se socoteà ca o persoană morală; deci, dacă se lăsà săracilor un legat, el se împărțeà de o potrivă între toți săracii locului unde murise testatorul. Cpr. L. 49 § 1, Cod. *De episcopis et clericis*, 1, 3, unde se zice: „*Sed si pauperes quidem scripserit heredes, et non inveniatur certum ptochotrophium, vel certæ ecclesiæ pauperes, de quibus testator cogitaverit, sed sub incerto vocabulo* **pauperes** *fuerint heredes instituti, simpli modo et hujusmodi institutionem valere decernimus*". Mai vezi L. 24, Cod. *loco cit.* Art. 843 din codul Calimach (651 C. austriac) mai vorbește de legate lăsate pentru pricini cuvioase, adecă: la monăstiri, biserici, școli, spitaluri, orfanotrofii, *săraci*, etc. Vezi *infrà*, p. 111, text și nota 2.

Dacă societățile comerciale pot dobândi liberalități cu titlu gratuit. Controversă.

(²) Societățile comerciale, afară de asociațiile în participație (art. 253 C. com.), fiind proclamate de lege persoane morale (art. 78 § ultim C. com.), chestiunea este de a se ști dacă aceste societăți pot să primească liberalități și dacă ele sunt, în această privință, supuse prescripțiilor art. 811 și 817 C. civil? S'ar puteà zice, și s'a zis chiar, că scopul ce-și propune o societate comercială fiind de a adunà capitalurile necesare la funcționarea ei, nimic nu se opune ca o asemenea societate să poată primì capitaluri cu titlu gratuit, și aceasta fără nicio autorizare. Tribun. Paris, Sirey, 81. 2. 249 (cu nota lui Labbé în sens contrar); D. P. 83. 3. 33; Lyon-Caen et Renault, *Tr. de droit commercial.* II, 118 urm., p. 82 urm. Cpr. Thaller, *Tr. élément. de droit commercial*, 302, p. 183 urm. (ed. a 4-a, 1910). Această soluție este însă combătută de alții, pentrucă persoanele morale nefiind admise de lege

Recunoașterea persoanei morale prin lege.

1^0 Persoana morală gratificată trebue să aibă o existență legală, adecă să fie recunoscută prin lege în momentul donațiunei sau morței testatorului, căci altfel ea ar fi incapabilă, întocmai ca și un copil neconceput (1). „Este vorba aici, a zis cancelarul Pasquier, înaintea Camerei pairilor (ședința din 19 Fevruar 1827), mai mult decât de o lege, căci un principiu etern și independent de legile pozitive nu permite ca o persoană morală să se formeze în Stat fără aprobarea marilor puteri ale Națiunei“ (2).

Persoanele morale străine.

Aceeaș soluție este admisă și în privința persoanelor morale străine; căci dacă, în unele cazuri, legiuitorul a dat delegație guvernului de a recunoaște ca existente unele persoane morale străine, cum sunt societățile comerciale constituite în străinătate, în ce privește însă celelalte persoane morale și, în special, instituțiile de utilitate publică, precum sunt Olimpicile din Atena, nicio lege nu autoriză pe guvern de a le recunoaște existența lor în țară. Autorizarea, pe care o dă guvernul, în baza art. 811 din codul civil, nu are de efect decât complectarea capacității unei instituții de utilitate publică de a primì o liberalitate; ea nu

---

decât în vederea unei misiuni speciale și a unui scop particular, o societate ar puteà cel mult să primească liberalități numai în vederea misiunei ce ea are de îndeplinit, nu însă și pentru un scop străin de atribuțiile sale. Cpr. Laurent, I, 304 și XVI, 62; Beudant, nota în D. P. 79. 1. 5 urm.; Labbé, nota în Sirey, 81. 2. 249 urm. Și încă și în asemenea caz, dacă s'ar admite dreptul societăților de a dobândì avere cu titlu gratuit, ele vor aveà nevoe de autorizarea guvernului, pentrucă altfel o societate ar puteà să se înavuțească din cale afară și să devie uneori un pericol pentru Stat. Lucrul e așa de adevărat încât unii declară societățile absolut incapabile de a dobândì avere cu titlu gratuit, pentrucă societățile comerciale nu au, în genere, de scop utilitatea publică, ci realizarea de beneficii, ceeace ar exclude posibilitatea de a dobândì avere prin donațiuni sau testamente. Cpr. Pand. fr., v^0 *Don. et testaments*, 1045 urm. Vezi și Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 229 urm., p. 101 urm. (ed. a 3-a).

(1) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, 1881, p. 372. Vezi și Judecăt. ocol. III, Iași, *Dreptul* din 1907, No. 84, p. 690 urm. (cu observ. noastră); Pand. fr., v^0 *cit.*, 917. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 257 urm.

(2) Citație împrumutată dela Michaux. *Testaments*, 377, p. 49.

poate însă creà persoana morală, nici a recunoaşte existenţa ei în România, dacă această calitate nu i-a fost conferită printr'o anume lege (¹).

Autorizarea de care au nevoe persoanele morale spre a primi liberalităţi.

2⁰ Persoanele morale, legalmente recunoscute, trebue să fie autorizate a primì liberalitatea, această autorizare, necunoscută la Romani (²), având de scop, pe de o parte, neacumularea în mâna lor a unei prea mare cantităţi de bunuri de mână moartă, iar pe de altă parte, împedicarea liberalităţilor excesive, care ar despoià familiile dispunătorilor (³).

Persoanele morale sunt deci incapabile de a primì o liberalitate, cât timp n'au fost autorizate de puterea executivă (⁴).

Donaţiuni manuale sau deghizate.

Această regulă îşi primeşte aplicare nu numai în privinţa dispoziţiilor cu titlu gratuit făcute în formele ordinare, dar şi în privinţa donaţiunilor manuale, oricât de neînsem-

---

(¹) Cas. rom. Bult. 1909, p. 1287 urm. şi *Dreptul* din 1910, No. 17; *Cr. judiciar* din 1910, No. 80; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1907, No. 43, care infirmă sentinţa trib. Ilfov, pronunţată în afacerea Olimpicilor cu moştenitorii de sânge ai lui V. Zappa, publicată în *Dreptul* din 1903, No. 9. Mai vezi şi o altă decizie a Curţei din Bucureşti, *Dreptul* din 1891, No. 43, p. 339. Vezi şi observaţia ce am publicat asupra unei decizii a Curţei de Casaţie din Turin, în *Cr. judiciar* din 1902, No. 2, precum şi multe alte autorităţi, citate în tom. I al Coment. noastre, p. 264, nota 2 (ed. a 2-a).

(²) Cpr. L. 24; L. 42 § 6; L. 49 § 7, etc. Cod, *De episcopis et clericis*, 1, 3.

(³) Cpr. Demolombe, XVIII, 592 *bis*; Michaux, *op. cit.*, 388, p. 51, etc.

Capacitatea personală a membrilor care compun persoana morală.

(⁴) Rămâne însă bine înţeles că această incapacitate nu loveşte decât însăş persoana morală neautorizată, nu însă şi pe membrii care o compun în mod individual, *ut singuli*. Fiecare din aceşti membri îşi păstrează deci capacitatea sa individuală. Cpr. Demolombe, XVIII, 591; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 956 urm.; Michaux, *op. cit.*, 385, p. 51; C. Paris, D. P. 79. 2. 255, etc. *„Hi enim, non quasi collegium, sed quasi certi homines, admittentur ad legatum“* (L. 20, Dig., *De rebus dubiis*, 34, 5). — N'ar trebui însă să credem, după cum pe nedrept susţin unii, că liberalitatea făcută unui membru al unei comunităţi trebue, până la dovada contrară, să fie presupusă a fi fost făcută însăşi acestei comunităţi, pentrucă frauda nu este niciodată presupusă. Vezi Pand. fr., v⁰ *cit.*, 958 urm. şi autorităţile citate acolo. — *Contrà:* Emile Ollivier, *Revue pratique de droit français*, anul 1858, tom. V, p. 112.

nate ar fi, şi a celor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, pe care vom vedeà mai la vale că jurisprudenţa le admite (¹). (Vezi *infrà*, p. 161).

Recunoaşterea personalităţei nu are efect retroactiv. Controversă.

Din cele mai sus expuse rezultă că nu s'ar puteà gratificà o persoană morală, care n'ar aveà fiinţă în momentul donaţiunei sau morţei testatorului, căci în asemenea caz, gratificarea ar fi făcută neantului. Această soluţie este adevărată chiar atunci când, în momentul donaţiunei sau morţei testatorului, persoana gratificată ar fi existat de fapt, fără a fi fost atunci legalmente recunoscută. Cu alte cuvinte, recunoaşterea personalităţei de către legiuitor nu are efect retroactiv până în ziua constituirei persoanei morale de fapt, ea neproducându-şi efectele sale decât din ziua când s'a manifestat (²).

Cine primeşte liberalitatea. Inexactitate de text.

Venim acum la autorizarea, pe care trebue s'o deà puterea executivă pentru primirea liberalităţei. Liberalitatea nu se primeşte prin ordonanţă domnească (astăzi decret regal), după cum în mod inexact se exprimă art. 817 din codul

---

(¹) Cpr. Laurent, XI, 300 urm., 419; Demolombe, XVIII, 603, 631; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 236, nota 10 (ed. Crome); Aubry et Rau, VII, § 649, *in fine*, p. 41; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1061; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 257 urm.; Baudry et Colin, I, 417 urm. — *Contrà:* (în privinţa darurilor manuale), C. Paris, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 421, nota 2; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, I, 260, p. 406 urm., etc.

Autorizarea trebue să fie dată în timpul vieţei dăruitorului.

Această autorizare nu va puteà nici într'un caz să fie dată în urma morţei dăruitorului, căci o liberalitate nu poate fi consumată decât în timpul vieţei lui (art. 814); de unde rezultă că dacă autorizarea a fost dată în urma morţei dăruitorului, sau n'a fost dată de loc, darul manual va puteà fi revendicat de dăruitor sau de moştenitorii lui. Cpr. Laurent, XI, 304, 305.

(²) Laurent, XI, 192; Demolombe, XVIII, 588; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 24, 25, text şi nota 6; Michaux, *Testaments*, 382; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 48, p. 43; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 75, p. 124, 125 (ed. a 3-a); C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2, p. 12; Al. Degré, *Dreptul* din 1885, No. 84, p. 666; Cas. fr. Sirey, 67. 1. 61; D. P. 67. 1. 110, etc. — *Contrà:* Troplong, II, 612; Arntz, II, 1739, *in fine*, p. 349, 350. Cpr. L. 62, Pr., Dig., *De heredibus instituendis*, 28. 5. Vezi şi tom. I al Coment. noastre, p. 280, text şi nota 2 (ed. a 2-a).

civil, ci de administratorii persoanelor morale, în urma unui decret regal, care încuviințează acceptarea donațiunei sau legatului (¹). Acceptarea donațiunei se va face în formele prescrise de art. 814 C. civil.

Art. 814.

Aprobarea guvernului poate fi implicită.

S'a decis că autorizarea prescrisă de lege, relativă la liberalitățile între vii sau testamentare, nu este solemnă, ci poate să rezulte din orice act al guvernului, care să cuprindă implicit autorizarea prescrisă de lege. Astfel, aprobarea prin decret regal a statutelor unui institut, în care se cuprinde și averea lăsată acelui institut, cuprinde implicit aprobarea guvernului de a primi averea lăsată institutului în chestiune (²).

Transcrierea donațiunei. Art. 818 urm.

De câteori o liberalitate imobiliară este făcută unei persoane morale, printr'o donație între vii, administratorii persoanei morale gratificate sunt obligați a transcrie donațiunea, spre a fi opozabilă terților (art. 818 urm.). Acest punct nu sufere nicio îndoială.

Aplic. art. 820 persoanelor morale.

Ei sunt responsabili nu numai pentru lipsa de acceptare, dar și pentru lipsa de transcriere la timp; căci, cu toată tăcerea legei, art. 820 este, după părerea tuturor, aplicabil și persoanelor morale (³).

Autorizarea guvernului trebue să fie anterioară acceptărei liberalității.

Textul nostru nu prescrie, ca cel francez, ca autorizarea puterei executive să fie anterioară acceptărei din partea celor în drept, însă totuși nu mai încape îndoială că administratorii persoanelor morale nu vor puteà să primească liberalitatea, înainte de a cere și de a dobândi cuvenita autorizare dela guvern, care singur este în drept a apreciá dacă liberalitatea este sau nu folositoare.

Impunerea acceptărei liberalității.

Mai mult încă, se decide, în genere, ca guvernul, uzând de dreptul său de direcțiune superioară, poate, din oficiu, să impue acceptarea liberalității, însă aceasta bine înțeles, numai stabilimentelor publice a căror administrație este mai mult sau mai puțin în legătură cu acea a Statului (⁴). Guvernul va ordonà, în asemenea caz, administratorilor stabilimentului public de a primi liberalitatea oferită.

(¹) Michaux, *Donations*, 239, p. 50 (ed. a 2-a); Mourlon, II, 672. Vezi și *suprà*, p. 86, nota 2.

(²) Cas. rom. Bult. 1907, p. 1091.

(³) Vezi *infrà* explic. acestui text.

(⁴) Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 1114, 1115.

Caracterul nulităţei dispoziţiilor cu titlu gratuit, făcute în folosul unei persoane morale inexistente.— Consecinţile acestei nulităţi.

Inexistenţa liberalităţei făcută în frauda legei. Liberalităţile făcute în frauda legei, unor persoane morale nerecunoscute de lege sau neautorizate, nu sunt numai anulabile, ci inexistente, pentrucă după art. 966 C. civil, obligaţia întemeiată pe o cauză ilicită nu produce niciun efect, adecă este inexistentă şi, în specie, cauza fiind ilicită, este contrară ordinei publice (art. 968) (¹).

Art. 812. Tot nule vor fi şi liberalităţile făcute unor persoane morale, chiar recunoscute şi autorizate conform legei, dacă aceste liberaltăţi au fost ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros sau prin persoane interpuse (art. 812) (²).

Consecinţile inexistenţei liberalităţei. Din împrejurarea că liberalitatea este în specie inexistentă, rezultă pentru moştenitorii dispunătorului dreptul de a revendicà averea dăruită sau legată, însă numai în urma morţei acestui din urmă (³), pentrucă actele făcute în frauda legei, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit, nu pot niciodată să transfere proprietatea. Această revendicare ar puteà fi exercitată şi de însuş autorul dispoziţiei, însă de cele mai multe ori el este tocmai autorul fraudei.

Neopun. uzucapiunei de 10 sau 20 de ani. Posesorii averei dăruite sau legate, complici ai fraudei, nu vor puteà să opue acţiunei în revendicare uzucapiunea

---

(¹) Laurent, XI, 180; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 966 urm.; Cas. fr. D. P. 70. 1. 349.—S'a decis, cu drept cuvânt, că deşi Statul are dreptul de a supravegheà administraţia averei unei persoane morale, totuşi el nu poate exercità, în numele acelei persoane, acţiunile ce ea ar puteà aveà. Cas. rom. Bult. S-a 1, 1879, p. 283 şi *Dreptul* din 1879, No. 30.

(²) Laurent, XI, 419; Demolombe, XVIII, 631; Demante et Colmet de Santerre, IV, 32 *bis* VIII; Vezi şi *infrà*, explic. art. 812, p. 152 urm.

Edictul din 1749. Art. 10. (³) Art. 10 al edictului din August 1749 autorizà acţiunea în revendicare din partea moştenitorilor dispunătorului, *chiar în timpul vieţei sale*, şi Laurent (XI, 181) regretă că această dispoziţie derogatorie dela dreptul comun n'a fost admisă de legiuitorul modern. Oricum ar fi, astăzi moştenitorii nu au niciun drept cât timp succesiunea autorului lor nu este încă deschisă. Asupra acestui punct nu mai încape nicio îndoială. Cas. fr. D. P. 70. 1. 277. Cpr. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 969.

de 10 sau 20 de ani, pentrucă ei nu au nici titlu, nici bună credinţă (art. 1895 urm.)[1].

Neopunerea prescripţiei de 30 de ani.

Ei nu vor puteà să opue nici prescripţia de 30 de ani, care nu cere nici titlu, nici bună credinţă, pentrucă nu există posesiune atunci când persoana morală este incapabilă de a poseda. Orice prescripţie este deci, în specie, cu neputinţă[2].

Neopunerea executărei testamentului.

Detentorii averei dăruite sau legate n'ar puteà opune acţiunei în revendicare nici finea de neprimire trasă din executarea sau confirmarea testamentului, pentrucă este de principiu că renunţările nu se aplică la nulităţile care interesează ordinea publică[3].

Restituirea fructelor.

Detentorii averei dăruite sau legate vor restitui deci nu numai averea ce ei deţin fără drept, dar şi fructele percepute de dânşii şi vor fi în acelaş timp solidar responsabili pentru obligaţiile care rezultă din delictul sau quasi-delictul lor (art. 1003 C. civ.)[4].

Despre dreptul de fondaţiune pioasă[5].

Ştim că o persoană morală nu poate fi gratificată prin liberalităţi decât sub condiţia de a-şi aveà existenţa sa legală, adecă: de a fi recunoscută prin lege în momentul donaţiunei sau morţei testatorului.

---

[1] Laurent, XI, 182; Pand. fr., v° *cit.*, 970 şi deciziile citate acolo.

[2] Laurent, *loco cit.;* Pand. fr., v° *cit.*, 971. — Vezi însă Cas. fr., Sirey, 79. 1. 313; D. P. 80. 1. 145. V. şi Pand. fr., v° *cit.*, 972 urm. — De aceea, Curtea noastră de casaţie a decis, cu drept cuvânt, că o pretinsă persoană morală, chiar existentă de fapt, însă nerecunoscută ca atare de lege, nu poate invocà prescripţia, fie acea prescripţie achizitivă sau liberatorie. Cas. rom. Bult. 1909, p. 716.

[3] Cpr. Laurent, *loco cit.;* Pand. fr., v° *cit.*, 974 urm.; C. Lyon şi Cas. fr. Sirey, 37. 2. 263; D. P. 66. 1. 77; Sirey, 66. 1. 103, etc.

[4] Cpr. Laurent, XI, 183.

Bibliografie.

[5] Vezi asupra fondaţiunilor din iniţiativă privată, pe care atât codul elveţian din 1907 (art. 80 urm.), cât şi codul german (art. 80 urm.) le reglementează sub numele de *Stiftungen (fondations)*, Planiol, III, 3331 urm.; Lévy-Ulmann et Grünebaum-Ballin. *Revue trimestrielle de droit civil*, tom. III, anul 1904, p. 253—283; Geouffre de Lapradelle, *Théorie et pratique des fondations perpétuelles* (Paris, 1895); Escarra, *Les fondations en Angleterre* (teză pentru doctorat, Paris, 1907);

Recunoașterea persoanei morale n'are efect retroactiv.

Mai știm, de asemenea, cu toată controversa ce s'a ivit asupra acestui punct (1), că recunoașterea personalității de către legiuitor nu are efect retroactiv până în ziua când persoana morală a existat de fapt și nu-și produce efectele sale decât din ziua manifestărei acestei recunoașteri.

Fondațiune pioasă.

Nu trebue însă să confundăm ipoteza de mai sus, în care cineva ar gratificà o persoană morală inexistentă, juridicește vorbind, cu acea în care un testator ar lăsà toată sau parte numai din averea sa pentru înființarea unui așezământ de utilitate publică, precum ar fi: o școală, o bibliotecă, un spital, un muzeu, un azil de infirmi sau de copii, etc.; căci o asemenea liberalitate ar fi validă, cu toate că așezământul creat n'ar fi avut ființă la moartea testatorului, rămânând însă ca personalitatea lui să fie recunoscută printr'o lege posterioară. Fiecare particular are deci dreptul de fondațiune, adecă de a întemeià un așezământ de utilitate publică pentru veșnicie (2), în baza unui vechiu obiceiu al pământului, rămas încă din dreptul roman (3), soluție

---

Baudry et Colin, I, 342 urm.; Filippis, *Corso completo di diritto civile italiano comparato*, XI, 618 urm., p. 445 urm.; Alex. Degré, *Dreptul* din 1874, No. 75 și din 1885, No. 83 și 84; C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2, etc. Incât privește, dreptul roman, vezi numeroasele autorități citate mai la vale în nota 3; iar încât privește codul austriac, vezi Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, I, § 44, pag. 247 urm. (Leipzig, 1868).

(1) Vezi *suprà*, p. 90, text și nota 2, precum și tom. I al Coment. noastre, p. 280, text și nota 2 (ed. a 2-a).

Ce se înțelege prin fondațiune.

(2) Prin fondațiune se înțelege, în adevăr, într'un sens metaforic, determinarea unui fond spre a fi întrebuințat în perpetuu, în conformitate cu voința fondatorului, la opere de pietate sau de utilitate publică. Vezi Lapradelle, *op. cit.*, p. 1, nota 1; Filippis, *op. cit.*, XI, 619, p. 446; Baudry et Colin, I, 342; Planiol, III, 3331; Beudant, nota în D. P. 93. 2. p. 1, etc.

C. elvețian. Art. 80.

„Fondațiunea are de obiect, zice art. 80 din noul cod elvețian dela 1907, afectarea unor bunuri în favoarea unui scop special".

Dr. roman. Bibliografie.

(3) Vezi în privința dreptului roman, Girard, *Manuel élément. de droit romain*, p. 234, text și nota 4 (ed. a 4-a); Cuq, *Les institutions juridiques des Romains*, II, p. 794, 795; Accarias, *Précis de droit romain*, I, 187, p. 476 (ed. a 4-a); Saleilles, *Les piæ causæ dans le droit de Justinien*, studiu publicat în cartea scoasă în onoarea profesorului Gérardin, intitulată: *Mélanges*, p. 513—551 (Paris, 1907); Windscheid, *Lehrbuch*

admisă în genere nu numai în Franţa, dar încă în Italia (1), în Austria (2), etc.

„Considerând, zice o decizie a Curţei noastre de casaţie, încă din anul 1878, că decâteori cineva a dispus de averea sa pentru înfiinţarea unui aşezământ de utilitate publică, dispoziţia nu cade *eo ipso*, ci ea se menţine dacă Statul admite mai târziu înfiinţarea acestui aşezământ (3)".

Curtea din Iaşi arată foarte bine în această privinţă că la noi, din vechime, obiceiul pământului împuternicea fondaţiuni de aşezăminte folositoare, precum: şcoli, spitaluri, biserici, monăstiri, etc., fără vreo altă autorizare, afară de bisericile şi monăstirile, care aveau nevoe de binecuvântarea episcopului eparhiot (4).

Cu toate acestea amicul nostru, d-l C. G. Dissescu, întemeindu-se pe mai multe documente, crede că fondaţiu-

---

des Pandektenrechts, I, § 57, nota 5, pag. 223 (ed. Kipp din 1900); Dernburg, *Pandekten*, I, § 62 II, text şi nota 3; Regelsberger, *Pandekten*, I, § 87 urm.; Pfeifer, *Die Lehre von den juristischen Personen*, § 42; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, II, § 86 şi § 88 III, pag. 262 urm. (ed. germ. din 1840); Goudsmit, *Cours de Pandectes* (traduc. Vuylsteke), I (singurul volum apărut), § 37, p. 82 urm., etc.

(1) Vezi Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 75, p. 124 urm. Cu toate acestea, chestiunea este controversată în Italia. Vezi asupra discuţiei ivite între autorii italieni, Lapradelle, *op. cit.*, p. 460 urm.

(2) Vezi Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, I, § 44 *(von den Stiftungen)*, p. 347 urm. (ed. din 1868).

(3) Bult. Cas. S-a I-a, anul 1878, pag. 359. Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1897, No. 14. — *Contră:* C. Iaşi, *Dreptul* din 1908, No. 11 (cu observ. noastră). Cpr. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1889, No. 75. Vezi şi Alex. Degré, *Dreptul* din 1874, No. 75 şi din 1885, No. 83, p. 658, nota 8. Acest din urmă autor mărturiseşte însă că părerea sa a rămas izolată.

(4) Vezi *Dreptul* din 1885, No. 69, p. 550. „Nimenea să nu zidească monăstire, zice pravila lui Matei Basarab (glava 116), fără de voia Arhiereului, carele iaste întru eparhia lui". Vezi şi art. 6 din legea asupra clerului mirean şi seminariilor, dela 26 Februarie 1906, la discuţia căreia am luat şi noi parte în Senat. Aceeaş soluţie este admisă şi în dreptul canonic al bisericei latine. Vezi Répert. Sirey-Carpentier, v° *Dons et legs aux établissements publics*, 20.

Prav. lui Matei Basarab şi L. asupra clerului mirean din 1906.

nile înfiinţate din iniţiativa privată nu existau decât în urma confirmărei lor de către Domnul ţărei (¹).

S'a decis şi în dreptul actual că legatul făcut pentru a se clădì o biserică, *acolo unde va fi o nevoe mai mare*, se consideră ca făcut comunei unde defunctul a murit şi a testat, şi pe care el a înţeles a o gratificà (²). Curtea, interpretând testamentul în chestiune, deduce voinţa testatorului din însişi termenii acestui testament, *ex propriis verbis testamenti, et non aliunde... non extrinsecus.*

Infiinţarea unui aşezământ prin rânduirea unui legatar cu sarcină.

Oricum ar fi, modul cel mai des întrebuinţat astăzi, şi cel mai sigur în acelaş timp, de a înfiinţà o fondaţiune, admis atât de jurisprudenţa noastră cât şi de cea străină, este de a instituì legatară universală pe o persoană morală legalmente recunoscută (³), sau pe o persoană fizică capabilă, cu

---

(¹) *Dreptul* din 1892, No. 2, p. 11.

(²) Vezi *Dreptul* din 1902, No. 68, p. 556. Vezi şi *infrà*, p. 108.— S'a decis, de asemenea, că liberalitatea făcută pentru înfiinţarea şi întreţinerea unui spital, în care să se primească bolnavi, cu preferinţă acei din localitate, este o liberalitate în folosul judeţului respectiv şi, ca atare, în folosul unei persoane morale existente. Cas. rom. Bult. 1891, p. 160. — S'a mai decis că este validă donaţiunea făcută în persoana Episcopului eparhiei, ca reprezentant al unui spital ce erà să se înfiinţeze. In consecinţă, Episcopul a fost considerat ca reprezentant al unui spital inexistent. Cas. rom, Bult. S-a I-a, 1881, p. 714.

(³) Cpr. art. 525 urm. şi 2192 urm. din codul german. Vezi Saleilles, nota asupra art. 80 din acest cod (ed. oficială publicată de comisia de legislaţie străină instituită pe lângă Ministerul justiţiei din Franţa), p. 63. Cpr. Lapradelle, *op. cit.*, p. 466 urm.; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 50, p. 43, 44.

Infiinţarea de burse, premii, stipendii, etc.

Se poate, de asemenea, însărcinà o persoană morală, precum: Statul, comuna, judeţul, Academia română, casa şcoalelor, casa bisericei, casa centrală a meseriilor, înfiinţată prin legea din 1912, etc., de a dà premii, burse, stipendii, etc. Cpr. Demolombe, XVIII, 582; Michaux, *Testaments*, 372, p. 49; Troplong, *Don. et testaments*, II, 614, 615. Vezi Trib. Ilfov şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 86 şi din 1886, No. 29; C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 84, pag. 702 urm. (cu observ. noastră). Vezi şi pag. 112, 113. Această din urmă decizie pune în principiu că, de câteori testatorul lasă prin testamentul său să se deà o sumă de bani unui tânăr din familia sa, care s'ar socotì cel mai vrednic, pentru creştere şi învăţătură, desemnând astfel persoanele cărora acest stipendiu urmează să fie atribuit, arătând şi persoana însărcinată cu sarcina de a consacrà averea legată la înființarea așezământului de binefacere.

„Considerând, zice Curtea de casație în afacerea celebră Oteteleșanu-Kalinderu, că pe cât este de exact în drept că ceeace legea oprește de a se face direct, nu se poate face nici indirect, pe atât este și adevărat că ceeace legea permite să se facă se poate îndeplinì prin orice mijloc, fie direct, fie indirect, cu condiția subînțeleasă ca mijlocul întrebuințat să fie și el permis; că, așa fiind, nu se poate declarà nul un legat care conține ca sarcină pentru legatar împlinirea unui fapt, pe care însuș testatorul l-ar fi putut săvârșì în viață, fără ca prin aceasta să se aducă o arbitrară atingere libertăței de a testà; că, prin urmare, dacă netăgăduit este că orice persoană poate, trăind, să facă a se dà viață ființei juridice, unei instituții permisă de lege, s'o organizeze și s'o înzestreze în condiții de asemenea permise, legea nu se opune ca această facultate, ca acest drept civil să se transmită prin act de ultimă voință dela o persoană la alta; că, în speță, Curtea de apel privind cu drept cuvânt că sarcina impusă de Oteteleșeanu lui Kalinderu constă în a întemeià un institut de creștere, educațiune și înzestrare de fete române, n'a violat legea, validând legatul și din punctul de vedere al caracterului licit al sarcinei, etc. (¹)".

„Considerând, zice o altă decizie mai recentă, tot a Curței de casație (17 Noembrie 1909), că este netăgăduit că o persoană poate, în timpul vieței sale, să-și afecteze bunurile sale pentru înființarea unui așezământ de binefacere și să facă să i se deà mai târziu recunoașterea de persoană morală din partea Statului; că facultatea de a creà un asemenea așezământ constituind exercițiul dreptului de proprietate, poate să fie transmisă prin act de ultimă voință

---

aducerea la îndeplinire a acestei obligații, asigurată pentru totdeauna în fondul unei moșii a sale: în acest caz moștenitorul universal al testatorului, sau urmașii săi, în moștenirea cărora ar cădeà această moșie, sau, în fine, oricare detentor al acelei moșii, are îndatorirea de a aduce la îndeplinire voința testatorului, plătind din venitul fondului suma fixată de testator, iar nu Ministerul instrucțiunei publice, care n'ar aveà competență decât în cazul când testatorul ar fi lăsat acea bursă în interesul general al instrucțiunei publice (cpr. Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1887, p. 217), fără a arătà nici persoanele ce aveau să beneficieze de acest stipendiu, nici pe aceeace aveà să aducă la îndeplinire această obligație. Numai în acest din urmă caz s'ar puteà atribuì Ministerului instrucțiunei publice dreptul de a regulà o acțiune privitoare la instrucția publică în genere, și de a determinà eventual persoana și condițiile sub care se poate acordà acea bursă.

(¹) Vezi *infrà*, p. 99, 100, n. 3. Cpr. Baudry et Colin, I, 349.

către altă persoană; că, în asemenea caz, legatul nu este adresat unei persoane incerte, ci este făcut unei persoane capabile de a-l primì, adecă unei persoane fizice, cu sarcina de a creà și întreține un așezământ de binefacere și de a face, bine înțeles, ca acest așezământ să fie recunoscut ca persoană morală de către Stat, etc. (¹)".

Tot în acelaș sens se pronunțase și Curtea din București în afacerea Oteteleșanu-Kalinderu, asupra căreia a intervenit decizia Curței de casațiune mai sus menționată.

„Considerând, zice Curtea, că art. 808 din codul civil nu se opune la validitatea dispoziției, pe cât timp Ion Kalinderu, fiind o persoană capabilă de a primì bunurile ce i s'au transmis, proprietatea lor nu va rămâneà în suspensie decât până la înființarea institutului, iar după ce va aveà o existență legală, institutul le va primì dela legatarul instituit, etc. (²)".

(¹) Bult. 1909, p. 1280 și *Dreptul* din 1910, No. 12; *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 14. Mai vezi Trib. Buzău și Ilfov, *Cr. judiciar* din 1893, No. 38 și *Dreptul* din 1906, No. 2; C. București, *Cr. judiciar* din 1904, No. 53 și din 1907, No. 9; C. Iași, *Dreptul* din 1908, No. 11 (cu observ. noastră). Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența franceză. Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.* 93. 1. 205; Trib. Beaume-les-Dames și C. Besançon, D. P. 93. 2. 1 urm. (cu nota lui Beudant); C. Caen, D. P. 95. 2. 236 și Sirey, 96. 2. 281 (cu nota lui Albert Wahl), precum și alte decizii citate de Planiol, III, 3344. Mai vezi Lapradelle, *op. cit.*, pag. 119 urm., 135 urm., 150 urm.; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 349 urm.; 393 urm.; Berthomieu, *Des legs avec charge*, p. 116 urm., etc.

Acest mod de a întemeià o fondațiune este foarte vechiu. Autorii ne vorbesc, în adevăr, de testamentul filozofului Teofrast, mort în anul 285 înaintea lui Christos, care voind să afecteze grădinele sale unei școli de filozofie, le-a lăsat la zece din prietenii săi, pentru ca aceștia să deschidă acolo școli de știință și de filozofie și să nu poată niciodată schimbà această destinație. Vezi Lapradelle, *op. cit.*, p. 13. Este însă de observat că, prin acest mod de a dispune, fondatorul nu asigură existența operei sale decât pentru timpul unei generații, iar nu pentru veșnicie.

(²) Vezi *Dreptul* din 1891, No. 12; Trib. Ilfov (în aceeaș afacere), *Dreptul* din 1889, No. 46.

„Considerând, zice tribunalul, că precum legatele făcute cu îndatorirea de a înființà un așezămât având existența sa proprie, se poate, fără îndoială, face persoanelor morale existente, tot astfel dispoziția testamentară, prin care se institue o persoană fizică capabilă, cu îndatorirea de a transmite totul sau parte din bunuri unei fondațiuni ce va creà și când va fi

In zadar moștenitorii testatorului Oteteleșanu s'au încercat a susține că legatul este nul, pentrucă testatorul ar fi ales o cale piezișă spre a face indirect, sub o altă formă, ceeace nu-i erà permis să facă într'un mod direct, căci și acest mijloc a fost cu drept cuvânt respins; de oarece instituirea unui legatar universal cu sarcină, fie acest legatar o persoană morală, ce funcționează în mod regulat, după cum s'a spus mai sus, fie o persoană fizică capabilă, ca în specie, nu este oprită de lege, dacă, bine înțeles, persoana însărcinată cu primirea legatului și executarea voinței testatorului este un adevărat legatar, iar nu o persoană interpusă sau un simplu executor testamentar, însărcinat a întrebuințà averea legată la scopuri ascunse, nearătate de testator (1).

Art. 803.

In specie nu există nici substituție fideicomisară, pentrucă legatarul nu erà obligat a păstrà bunurile legate și a le remite unei a treia persoane, așa cum cere art. 803 din codul civil (2).

Testamentul defunctului I. Oteteleșanu a fost deci menținut, și această teorie, nu se poate mai juridică, a fost consființită și de Curtea supremă, prin considerentele pe care le-am reprodus mai sus, în urma unor concluzii foarte judicioase ale procurorului general de atunci, G. Filitti, care ne-a făcut onoarea de a invocà înaintea Inaltei Curți modesta noastră părere (3).

---

recunoscută, este juridică și licită; căci, în asemenea caz, liberalitatea nu se adresează neantului, ci are drept cauză legitimă crearea unui stabiliment ce legea permite de a fi recunoscut; legatul, în acest caz, nu este făcut așezământului, ci este numai sarcina unei liberalități, făcută persoanei instituite, etc".

(1) Cpr. C. G. Dissescu, *Dreptul* din 1892, No. 2, p. 14; Demolombe, XVIII, 610; Cas. fr. Sirey, 70. 1. 119; Sirey, 1905. 1. 137; C. Nancy, *Pand. Périod.* 99. 2. 223, etc.

(2) Cpr. Cas. rom. Bult. 1909, p. 1274; *Dreptul* din 1910, No. 12 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 14; C. București, *Cr. judiciar* din 1907, No. 9; C. Angers, *Pand. Périod.* 88. 2. 28; Répert. Sirey, v° *Dons et legs aux établissements publics*, 765, precum și consultația profesorilor Bufnoir și Colmet de Santerre, publicată în ziarul *La Loi* din 22 Noembrie 1889.

(3) Vezi aceste concluzii, publicate în *Dreptul* din 1892, No. 25. Decizia Curței de Casație, de care vom mai aveà ocazia de a vorbì sub art. 888, când ne vom ocupà despre legatul uni-

Orice s'ar zice, acestă jurisprudenţă, care a fost consacrată şi prin alte decizii posterioare (¹), nu va puteà prin nimic fi zdruncinată, căci pe lângă că dreptul de fondaţiune pioasă este tradiţional în ţara noastră, unde strămoşii noştri au întemeiat atâtea aşezăminte de binefacere, apoi el înlesneşte o operă umanitară, permiţând unor testatori filantropi de a face ca munca şi averea lor să nu rămâe neroditoare, ci să servească la uşurarea mizeriei şi la propăşirea culturei naţionale.

3⁰ Despre incapacitatea străinilor de a dobândì imobile rurale (art. 7 § 5 Constit. revizuită la 1879).

Dreptul de *a dobândì* imobile rurale (²) fiind, în urma Constituţiei revizuite la 1879, *un drept politic*, art. 7 § 5 din pactul nostru fundamental pune în principiu că numai Românii sau cei naturalizaţi români pot *dobândì* imobile rurale în România; de unde rezultă că străinii nu pot primi prin donaţiune sau testament decât imobile urbane, pentrucă atât convenţiile (prin urmare şi donaţiunile) cât şi legatele fac parte din modurile prin care se dobândeşte proprietatea (art. 644 C. civil) (³). Drepturile anterior dobândite sunt însă respectate (art. 7 § 5 Constit.).

Drept politic.

---

versal, este publicată în Bult. din anul 1892, p. 184 urm. şi în *Dreptul* din 1892, No. 25. Această importantă decizie a mai fost publicată în Sirey, 92. 4. 17 (cu nota lui Labbé) şi într'o notă a lui Ch. Beudant (D. P. 93. 2. 4). Ea este remarcabilă şi toţi autorii vorbesc de ea. Vezi Lapradelle, *op. cit.*, p. 120; Planiol, III, 3344; Saleilles, nota în Sirey, 94. 2. pag. 188; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, p. 164, nota 1, *in fine* (ed. a 3-a); Al. Wahl, nota în Sirey, 96. 2. 281, etc.

(¹) Vezi deciziile citate *suprà*, p. 98, nota 1.

(²) Incât priveşte chestiunea de a se ştì ce se înţelege prin imobile rurale, vezi tom. I al Coment. noastre, p. 343 şi tom. VIII, p. 559, nota 3. Cpr. Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1904, No. 45, p. 375. — S'a decis că terenurile de cultură (in specie, o vie), chiar dacă sunt situate într'un cătun, care atârnà de o comună urbană, sunt tot rurale (Trib. Prahova, *Dreptul* din 1912, No. 82), însă această soluţie este foarte contestabilă.

Inţelesul cuvintelor imobile rurale.

(³) Cpr. Trib. Suceava şi C. Iaşi, *Dreptul* din 1891, No. 75 şi din 1892, No. 13. Atât tribunalul cât şi Curtea se referă, în considerente, la părerea noastră. — S'a decis, cu drept cuvânt, Dobând. unei proprietăţi cu bezman sau cu dijmă.

In consecinţă, s'a decis că art. 7 din Constit. se aplică la dobândirea din partea străinilor chiar a unui drept de folosinţă a pământurilor rurale, precum ar fi, de exemplu, o proprietate cu bezman sau cu dijmă (1).

Dreptul străinilor la valoare.

O teorie, pe care am combătut-o (2), decide însă că străinii, care nu pot dobândì imobilele rurale în natură, au drept la valoarea acestor imobile (3). Curtea din Craiova a decis

---

Posesor de rea credinţă.

că străinul, care cumpără imobile rurale, în contra proibiţei formale a art. 7 din Constituţie, nu poate să invoace necunoştiinţa viciului de care este pătat titlul său, de oarece proibiţia edictată de acest text, fiind o dispoziţie de ordine publică şi de interes naţional, toţi locuitorii sunt presupuşi a o cunoaşte; aşa că un asemenea posesor nu poate fi considerat ca fiind de bună credinţă, de oarece el este presupus că aveà cunoştiinţă de viciul actului său de cumpărare. Cas. rom. Bult. 1909, p. 1123 şi *Dreptul* din 1910, No. 9. In consecinţă, s'a decis în această afacere, în care am pledat noi înşine, atât înaintea instanţelor de fond cât şi înaintea Curţei de casaţie, alăturea cu distinsul nostru confrate, d-l Vladimir Athanasovici, că un asemenea străin nu are drept nici la plus-valuta imobilului cumpărat de dânsul, nici la valoarea construcţiilor (art. 494), el nefiind în drept a cere decât cheltuelile făcute pentru conservarea lucrului. El nu are drept nici la pădurea de pe moşia cumpărată, căci această pădure fiind un fruct al moşiei, nu poate folosì posesorului de rea credinţă. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1909, No. 70, p. 557 şi din 1910, No. 37 p. 298; Bult. 1910, p. 1330 urm. şi *Dreptul* din 1911, No. 8. Această din urmă decizie pune în principiu că judecătorii fondului apreciază în mod suveran care sunt lucrările pentru conservarea lucrului, pentru care proprietarul trebue să despăgubească pe posesor şi care sunt cele pentru care nu se poate recunoaşte posesorului decât dreptul prevăzut de art. 494, adecă de a-şi ridicà construcţiile şi plantaţiile. Prin urmare, această apreciere scapă de sub controlul Curţei de casaţie.

(1) Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1909, No. 38, p. 299 (cu observ. noastră).

(2) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 76, 77 şi mai ales p. 510, nota 2, unde reproducem considerentele unei decizii a Curţei din Bucureşti, foarte bine redactată, dată sub prezid. d-lui G. Bagdat.

(3) Vezi Bult. 1911, p. 344 şi *Dreptul* din 1911, No. 39, p. 306, 307. Vezi şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1912, No. 31, p. 404.— Jurisprudenţa aplică teoria aşa zisă a valorei nu numai la succesiunile ab intestat şi cele testamentare (cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1901, No. 20, p. 157), dar şi la donaţiuni. Cas.

de curând (28 Aprilie 1912), că străinii, care au drept la această valoare pot înstrăinà ei înşişi imobilul moştenit şi a realizà singuri valoarea lui (¹).

Critica jurisprudenţei.

Această teorie păcătueşte însă prin baza ei, căci spre a puteà vinde trebue a fi proprietar, şi toţi recunosc că străinul este incapabil de a deveni proprietar. Recunoaştem că teoria ce susţinem este nedreaptă, însă nu avem ce face. O lacună regretabilă există în lege, şi această lacună ar trebuì îndreptată cu o oară mai 'nainte (²).

Românii din alte State. Controversă.

Incât priveşte pe Românii din alte State, este bine înţeles că ei nu pot dobândì imobile rurale în ţara noastră, sub orice titlu ar fi, decât în urma recunoaşterei calităţei lor pe cale legislativă (art. 9), pentrucă după suscitatul text, ei sunt străini, cât timp calitatea lor n'a fost recunoscută printr'o lege nominală, de către corpurile legiuitoare, şi prin cuvântul „Români", care se vede în art. 7 din Constituţie, legiuitorul constituant n'a înţeles şi n'a putut înţelege decât

---

rom. Bult. 1904, p. 1651 şi *Cr. judiciar* din 1904, No. 84, p. 709; C. Craiova, *Cr. judiciar* din, 1899, No. 7, p. 51.

(¹) Vezi *Dreptul* din 1912, No. 54, p. 429. O altă decizie tot a Curţei din Craiova, citată în nota precedentă, pune în principiu că, deşi străinii nu pot dobândì bunuri rurale prin donaţiuni între vii, totuşi ei sunt în drept a conservà şi administrà aceste bunuri până ce prin vânzare se va realizà darul în bani. *Cr. judiciar* din 1899, No. 7, p. 51.

Constituţionalitatea legilor.

(²) Mijlocul prin care s'ar puteà face că această lacună să înceteze, este următorul: să se facă o lege prin care se recunoaşte străinilor dreptul la valoarea bunurilor rurale, dându-se dreptul Ministerului public de a provocà vânzarea acestor bunuri, atunci când ele s'ar cuvinì străinilor. Trebue însă să se respecte principiul statornicit de Constituţie, că străinii nu pot, sub niciun cuvânt, posedà imobilele rurale în natură, căci dacă s'ar admite contrariul, o asemenea lege ar fi anticonstituţională şi, în asemenea caz, jurisprudenţa cea mai recentă recunoaşte judecătorilor dreptul de a înlăturà legea şi de a aplicà Constituţia. Vezi Trib. Ilfov, C. Bucureşti şi Cas. rom. (în afacerea tramwaielor din Bucureşti), *Dreptul* din 1912, No. 12, 32, 39 şi 63; *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 13 şi 32, etc. Vezi asupra acestei chestiuni, tom. I al Coment. noastre, p. 62, unde se va vedeà că noi ne-am raliat la părerea contrară. Tot în sensul jurisprudenţei noastre, s'a pronunţat şi Areopagul (C. de casaţie) din Atena. Vezi *Dreptul* din 1905, No. 83, p. 683 (cu observ. noastră).

pe naționalii români, adecă pe cei ce face parte din Statul românesc (1).

Cu toate acestea, o teorie contrară triumfă și Curtea de casație, tăgăduind principiile, pe care altă dată le-a consacrat atât de bine, decide astăzi că Românul de origină a putut în mod valid să dobândească imobile rurale în România, deși, în momentul acestei achiziții, cumpărătorul sau donatarul nu dobândise recunoașterea sa decât dela unul din corpurile legiuitoare, și numai posterior achiziției sale, el a dobândit-o dela celalalt corp legiuitor (2).

Mai mult încă, Curtea de casație a decis, în secții unite, că Românii din alte State au capacitatea de a dobândì imobile rurale în țara noastră, independent și înainte chiar de recunoașterea calității lor de către corpurile legiuitoare (3).

Și pe ce se întemeiază această soluție, pe care am criticat-o din răsputeri? Pe un principiu, greșit după noi și care nu rezultă de nicăiri, și anume: pe împrejurarea că recunoașterea calității de cetățean român, conform art. 9 din Constituție, ar avea efect retroactiv, în deosebire de naturalizare, care nu conferă străinilor această calitate decât din momentul împământenirei lor (4). Acest pretins principiu nu rezultă însă din niciun text de lege, Românii din alte State neavând decât o singură favoare, și anume: acea de a fi scutiți de stagiu. In colo ei au nevoe de o lege individuală ca și ceilalți străini. Este adevărat că, după art. 2 din legea dela 3 Aprilie 1882, pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea, Românii de origină pot, înainte de

---

(1) Cas. rom. Bult. 1891, p. 1081 și *Dreptul* din 1891, No. 72; Bult. 1903, p. 1216; *Dreptul* din 1903, No. 68 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 79 (cu observ. noastră); Tribun. Prahova, *Dreptul* din 1912, No. 82, p. 686.

(2) Cas. S-a I, 27 Ianuarie 1912, *Dreptul* din 1912, No. 30 (cu observ. noastră critică). Curtea din Galați, ca instanță de trimetre, s'a conformat jurisprudenței Curței de casație, spre a nu-și vedeà decizia sa casată. Vezi *Dreptul* din 1912, No. 56 (cu nota d-lui S. Rădulescu).

(3) Vezi Bult. 1901, p. 1482 și *Cr. judiciar* din 1902, No. 1 (cu observ. noastră critică).

(4) Vezi Cas. rom. Bult. 1910, p. 506, precum și alte decizii anterioare.

recunoaşterea lor de către Corpurile legiuitoare, să dobândească imobile rurale în Dobrogea. însă tot Curtea de casaţie a decis altă dată, cu drept cuvânt şi în secţii-unite, că această dispoziţie de favoare, constituind o derogare dela dreptul comun, nu poate fi întinsă la alte cazuri prin analogie (¹).

Aşa dar, drept vorbind, efectul retroactiv al recunoaşterei calităţei de Români nu are niciun temeiu juridic, şi este de mirat cum jurisprudenţa a putut să-l consacre.

Iată ce scriam în această privinţă, în *Dreptul* din 1912, No. 30, cu privire la chestiunea de faţă:

„Dacă Românii din alte State, precum: Austro-Ungaria, Basarabia, Macedonia, etc. n'au uitat încă limba dulce, pe care au gângărit-o în copilărie, auzind-o dela părinţii şi doicile lor; dacă ei mai simt inima lor bătând pentru patria străbună; dacă ei mai simt încă adevărat româneşte şi au aspiraţiunile neamului nostru, ei nu au decât să vie la noi. însă pe poarta cea mare, îndeplinind formele legale. Ţara le deschide braţele şi-i primeşte cu bucurie, deşi ei au o misiune sfântă de împlinit pe pământul negru al străinătăţei, şi anume: acea de a păstrà limba, religia şi sentimentele româneşti, pe care păgânii, ce i-au cucerit, voesc cu orice preţ a le distruge".

Străinii şi chiar Românii din Statele vecine, cât timp calitatea lor n'a fost recunoscută printr'o lege individuală, sunt deci incapabili de a dobândì imobile rurale, prin orice mod ar fi, fie prin acte cu titlu oneros. fie prin acte cu titlu gratuit, chiar prin persoane interpuse capabile, fie chiar aceste persoane ascendenţii, descendenţii ori soţul străinului incapabil (art. 812 C. civ.): pentrucă frauda ar fi patentă şi ordinea publică se opune ca străinul să poată, prin orice mod, dobândì imobile rurale în România (²).

Dovedirea fraudei.

Frauda ar puteà, în asemenea caz, fi stabilită prin orice mijloace, chiar prin jurământul decizoriu (³). *Fraus omnia corrumpit.*

(¹) Bult. 1903, p. 1216; *Dreptul* din 1903, No. 68 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 79 (cu observ. noastră).

(²) Cas. rom. Bult. S-a I, 1879, p. 502 şi *Dreptul* din 1879, No. 34. Vezi şi *infrà*, p. 154, 155.

(³) Cpr. Cas. rom., *loco suprà cit.* Vezi şi *infrà*, explic. art. 812, p. 155.

4⁰ Despre persoanele necerte. — Incapacitatea acestor persoane de a culege o liberalitate între vii sau testamentară (¹).

Persoane necerte.

După cum un copil, spre a puteà culege o liberalitate, trebue să fie conceput în momentul facerei darului sau morţei testatorului (art. 808), tot astfel persoanele necerte sau nedeterminate cu preciziune nu pot fi gratificate prin liberalităţi.

Donaţiune.

Donaţiunea făcută unei persoane necerte este deci inexistentă, pentrucă donatarul trebue să accepte oferta dăruitorului (art. 814) şi, în specie, nu are cine acceptà.

Testament.

Persoanele necerte nu pot, de asemenea, să fie gratificate prin testament, pentrucă nu se ştie cine sunt (²). Există

Bibliografie.

(¹) Vezi asupra acestei materii E. Audouin, *Des dispositions en faveur des personnes incertaines* (teză p. doctorat, Paris, 1890); Planiol, III, 2924 urm.; Baudry et Colin, I, 357 urm., etc.

(²) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 72, consid. dela p. 583, col. 2. Arătarea clară şi preciză a legatarului, este deci o condiţie esenţială a validităţei legatului. C. Nancy, Sirey, 89. 2. 5.

Arătarea profesiunei legatarului.

Nu este însă nevoe ca legatarul să fie indicat numai decât prin numele său de familie sau de botez, fiind suficient ca el să fie arătat prin profesiunea sa, prin raporturile sale de înrudire cu testatorul, etc. Aubry et Rau, VII, § 657, *ab initio*, p. 73; Zachariæ, *Handbuch des französischen Civilrechts*, IV, § 659, p. 233, nota 5 (ed. Crome); Trib. Ilfov, sentinţa *suprà cit.*; Trib. Brăila, *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră). — Astfel, s'a decis că este valid legatul prin care testatorul institue moştenitori pe copiii sau descendenţii prin reprezentaţie ai cutărei persoane (C. Douai, Sirey, 78. 2. 283), sau pe membrii familiei lui X..., atât din partea tatălui cât şi a mamei. Cas. fr. Sirey, 1904. 1. 277.

Cazul când legatul ar fi nul, cu toate că s'ar fi arătat numele legatarului.

Se poate întâmplà ca testatorul să fi arătat numele legatarului şi, cu toate acestea, legatul să fie nul. Astfel, ar fi nul legatul conceput în termenii următori: „Las atâta amicului meu Petru“, dacă s'ar stabilì că am mai mulţi prieteni care poartă acelaş nume şi dacă din testament n'ar rezultà care este prietenul ce am înţeles a gratificà prin liberalitatea mea. Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 66, p. 64.

Eroarea asupra numelui legatarului.

Eroarea comisă de testator asupra numelui de familie sau de botez a legatarului, nu face ca dispoziţia să fie nulă, dacă nicio incertitudine nu există asupra persoanei pe care el a înţeles a o gratificà. Cpr. art. 733 din codul Calimach, reprodus *suprà*, p. 49. Cpr. Judecăt. ocol. Strehaia, *Cr. judiciar* din 1901, No. 46. Pothier (*Don. testament.* VIII, 76, p. 247) dă ca exemplu cazul în care un testator neavând deci, în specie, mai mult un obstacol de fapt decât o incapacitate propriu zisă (¹). „*Incertæ personæ legatum inutiliter relinquitur*“ (²).

Toată dificultatea este numai de a se şti ce trebue să se înţeleagă prin persoane necerte.

Dr. roman.

La Romani, persoana necertă erà aceea a cărei individualitate testatorul nu puteà să şi-o închipuiască decât într'un mod imperfect, fără a aveà despre ea o idee precisă (³).

Exemple de persoane necerte.

Astfel, se considerau ca legate făcute unor persoane

---

decât o nepoată sau o slugă numită Ioana, ar fi făcut un legat acestei nepoate sau acestei slugi, numind-o Maria. Vezi Capuţineanu, *Vices du consentement dans les liberalités entre-vifs et testamentaires* (teză p. doctorat, Paris, 1906), p. 13.

Eroarea asupra unor calităţi accesorii.

A fortiori, deci, eroarea asupra profesiunei, originei sau altor calităţi accesorii ale legatarului nu atrage nulitatea legatului. Aubry et Rau, VII, § 657, p. 73 şi 74. Cpr. L. L. 33 şi 34, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1; L. 9 § 8 şi L. 48 § 3, Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5.

C. elveţian. Art. 469.

Art. 469 § ultim din codul civil elveţian dispune, în această privinţă, că în caz de eroare manifestă în arătarea persoanelor sau lucrurilor, dispoziţiile greşite sunt rectificate conform voinţei reale a autorului lor, dacă această voinţă poate fi constatată cu certitudine.

(¹) Cpr. Planiol, III, 2928. — In principiu, arătarea cu preciziune a legatarului este, deci, o condiţie esenţială a validităţei testamentului; căci, deşi legea nu spune că persoanele necerte sunt incapabile de a primì un legat, totuşi legatul fiind o liberalitate, o specie de donaţiune, urmează că aşa cum donaţiunea nu poate existà fără un donatar bine determinat, tot astfel şi un legat nu poate aveà fiinţă pe câtă vreme beneficiarul nu este indicat cu certitudine. Afară de aceasta, prin instituirea, ca legatari, a unor persoane necerte s'ar înlăturà cu uşurinţă prescripţiile legei, relative la dispoziţiile proibitive, precum şi cele privitoare la persoanele incapabile de a primì liberalităţi, ceeace nu se poate admite. Trib. Brăila, *Cr. judiciar* 1901, No. 73 (cu observ. noastră).

C. italian. Art. 830.

(²) Gaius, Instit., Coment. II, § 238.—„Este nulă, zice art. 830 din codul italian, orice dispoziţie făcută în favoarea unei persoane care ar fi necertă, aşa ca ea să nu poată fi determinată“. „*E nulla ogni disposizione fatta a favore di persona che sia incerta in modo da non poter essere determinata*“.

(³) „*Incerta autem persona videtur, quam per incertam opinionem animo suo testator subjicit*“. (Gaius, Instit., Coment. II, § 238 şi Instit. Justinian, *De legatis*, II, 20, § 25).

necerte, următoarele: „las atâta aceluia care va dà copila lui, fiului meu în căsătorie (1), sau dau atâta aceluia care va venì cel dintâi la înmormântarea mea: *qui primus ad funus meum venerit*" (2).

Legatul făcut unei persoane necerte, *sub certa demonstratione*.

In toate aceste cazuri, testatorul nu aveà, în adevăr, o idee preciză despre persoana ce înţelegeà a o gratificà, pentrucă acea persoană îi erà necunoscută. Cu toate acestea, însuş Gaius admiteà validitatea legatului făcut unei persoane necerte, *sub certa demonstratione*, adecă unei persoane necerte aparţinând însă unei categorii de persoane certe şi cunoscute. Astfel, erà valid următorul legat: „Las atâta aceluia din cognaţii mei, actualmente în viaţă, care va luà pe fiica mea de soţie, sau care va venì cel dintâi la înmormântarea mea" (3).

Justificarea soluţiei de mai sus.

Această soluţie este logică, fiindcă testatorul n'ar fi avut decât să numească pe toţi cognaţii săi în viaţă, zicând că cel dintâiu care va luà pe fiica lui de soţie, sau care va venì la înmormântarea lui, va beneficià de legat. Legatarul este deci, în specie, cunoscut în acest sens, că testatorul n'a dispus în folosul celui dintâiu venit. Justinian reaminteşte acest lucru în Institutele sale (II, 20, § 25—27), arătând că a modificat dreptul anterior printr'o Constituţie, care însă nu se găseşte în compilaţiile acestui împărat (4).

---

(1) „*Veluti si quis ita dicat: quicumque filio meo in matrimonium filiam suam collocaverit*". (Gaius, Instit., *loco cit.*, şi Instit. Justinian, *loco cit*).

Tot pentru aceleaşi motive, postumul extern, *alienus postumus (qui natus inter suos heredes testatori futurus non est)*, nu puteà să primească un legat, pentrucă erà considerat ca o persoană necertă. (Gaius, Instit., Coment. II, § 242 şi Instit. Justinian, *loco cit.*, § 26).

(2) Gaius, Instit., II, § 238.—Tot ca nule au fost considerate în vechiul drept francez următoarele legate: „Las atâta acelui care va râde mai bine la înmormântarea mea, sau aceluia care va jucà pe mormântul meu". Vezi Michaux, *Testaments*, 455, p. 60, care citează aceste testamente făcute de Ludovic Curtusio din Padua (anul 1418) şi de Martin Theimskerk. Vezi şi Berton, *op. cit.*, 63, p. 62.

(3) Gaius Instit., II, § 238 şi Instit. Justinian, *loco cit.*, § 25, *in fine*.

(4) Cpr. Planiol, III, 2926; Laurent, XI, 308; Girard, *Manuel élément. de droit romain* p. 818, nota 2 (ed. a 4-a); Maynz,

Dr. actual.

Astăzi, trebue să înţelegem prin *persoane necerte* toate acele a căror individualitate nu este nici actualmente determinată, nici susceptibilă de a fi determinată prin îndeplinirea unui eveniment arătat în testament (¹). *ex propriis verbis testamenti et non aliunde... non extrinsecus*, după cum se exprimă autorii.

Exemple de persoane care nu se consideră ca necerte.

Astfel, legatul făcut în scopuri pioase şi unde persoana legatarului este susceptibilă de determinare, nu poate fi considerat ca făcut unei persoane necerte, spre a se puteà anulà; de unde rezultă că legatul făcut pentru a se clădì o biserică *acolo unde va fi o nevoe mai mare*, este considerat ca făcut comunei unde defunctul a murit şi a testat, şi pe care el a înţeles a o gratificà (²).

Tot valide sunt, după dreptul actual, următoarele legate: „Las atâta aceluia care va luà pe fiica sau pe nepoata mea de soţie; sau las atâta părintelui al cărui fiu va luà pe fiica mea de soţie, etc."; pentrucă, în asemenea cazuri, legatarul va fi determinat prin contractarea căsătoriei, fapt prevăzut în testament (³).

Tot astfel, ar fi valid legatul făcut de un aviator aceluia care, la caz de accident mortal, va aduce corpul lui familiei sale, etc.

Iată însă un bărbat neînsurat, care institue pe soţia sa legatară universală, fără nicio altă menţiune. Dacă el s'a căsătorit, soţia lui va culege legatul, nefiind o persoană

Cours de droit romain, III, § 383, pag. 335. Cpr. Cod, *De incertis personis*, 6, 48, constituţie reconstituită în parte cu ajutorul Basilicalelor.

(¹) Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 122, p. 195 (ed. a 3-a); Demolombe, XVIII, 608; Demante, IV, 26 *bis* I; Aubry et Rau, VII, § 655 şi 656, p. 71; Troplong, *Don. et testaments*, I, 546; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 61, pag. 60. Cpr. Planiol, III, 2927; Cas. fr. Sirey, 1904. 1. 277; C. Nancy, Sirey, 89. 2. 5; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 72, consid. dela p. 583, 584, etc.

(²) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1902, No. 68, p. 555, 556. Vezi şi *suprà*, 96, text şi nota 2.

(³) Pacifici-Mazzoni, *op.* şi *loco cit.*; Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 317, p. 703 (ed. din 1907); Aubry et Rau, VII, § 655, 656, pag. 71, nota 4; Demolombe, XVIII, 608, etc.

necertă, de oarece ea este determinată prin căsătoria testatorului.

Mai mult încă, testatorul s'a căsătorit și, apoi devenind văduv, contractează o a doua sau chiar o a treia căsătorie; legatul făcut în timpul celibatului se va culege de ultima sa soție rămasă în viață, căci testamentul lui se referă, de bună seamă, la această soție, care îi va supraviețui.

Dacă însă testamentul în chestiune a fost făcut de un bărbat însurat, acest testament, afară de împrejurări particulare, nu se referă decât la soția lui de atunci. Deci, dacă el s'a săvârșit din viață, fiind căsătorit cu o altă femee decât aceea din timpul facerei testamentului, a doua sau a treia lui soție, rămasă în viață, nu se va folosi de acest legat, în prevederile căruia ea nu intră (1).

Fideicomise tacite. Neadmiterea lor.

Dar dacă asemenea legate sunt valide, nu mai încape îndoială că este nulă dispoziția făcută în folosul unei persoane, pentru ca acea persoană să dispue de legat conform voinței și dorinței testatorului, pe care ea o cunoaște *(fideicommissa tacita)*, fiindcă adevăratul legatar nu este arătat în testament (2). (Vezi *infrà*, p. 125 urm.).

Asupra acestui punct avem în jurisprudența noastră un exemplu așa zis celebru, fiindcă procesul, la care facem aluzie, s'a judecat aproape de toate curțile din țară și a fost de mai multe ori în Casație. Lucrul se prezintă astfel: La 1878, defuncta Maria Catargi, face un testament, prin care lasă toată averea ei, nepotului său N. Calimachi Catargi, adăugând *că acest din urmă cunoaște de mult voința testatoarei și că ea este încredințată că o va păzi*. In cazul de față nu mai rămâne îndoială că pretinsul legatar (nepotul testatoarei) erà legatar universal numai în aparență, el nefiind în realitate decât o persoană interpusă, însărcinată de a transmite averea unei alte persoane cunoscută numai de dânsul și de testatoare. De aceea testamentul a și fost anulat (¹). Curtea din Iași n'a contestat principiul, însă a refuzat în două rânduri de a admite martori și interogatorul părței pentru a se dovedi că pretinsul legatar erà o persoană interpusă, sub cuvânt că această probă nu poate să rezulte decât din însuș cuprinsul testamentului (²). Această soluție a fost însă cu drept cuvânt condemnată atât de Curtea de casație cât și de instanțele de trimetere, pentrucă, în specie, fiind vorba de o fraudă la lege, orice dovadă este admisibilă, chiar și jurământul decizor (³).

---

(1) Cpr. Berton, *op. cit.*, 65, p. 63.

(2) Cpr. Demolombe, XVIII, 609; Laurent, XI, 317 urm. și 324; Demante, IV, 26 *bis* II; Marcadé, IV, art. 1031, No. V; Troplong, *op. cit.*, I, 549 urm.; Michaux, *Testaments*, 464, p. 71; Berton, *op. cit.*, 66, p. 65; Aubry et Rau, VII, § 655, 656, p. 71; Massé-Vergé, III, § 418, p. 34; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, pag. 234, text și nota 6 (ed. Crome). Vezi și Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 902, No. 30 (ed. a 4-a), etc.

Din cele mai sus expuse rezultă că trebue să considerăm ca nul legatul făcut unei persoane certe și determinate, dacă, în fapt, s'ar stabilì că pretinsul legatar nu este decât o persoană interpusă în folosul unei persoane necerte. căreia averea urmează a fi transmisă, sau un executor testamentar, însărcinat a întrebuințà averea legată la scopuri pe care testatorul nu le-a arătat în testament; și aceasta chiar dacă scopul ascuns ar fi licit și dacă adevăratul legatar ar fi capabil de a primi (⁴).

Tot ca nul, din cauza nedeterminărei persoanei legatarului, a fost considerat de jurisprudență următorul legat:

(¹) Trib. și C. Iași, *Dreptul* din 1884, No. 86 și din 1885, No. 67; *Dreptul* din 1888, No. 21; C. Galați și Craiova, *Dreptul* din 1886, No. 75 și din 1887, No. 88; Cas. rom. Bult. 1885, p. 819; Bult. 1889, p. 515; *Dreptul* din 1886, No. 3 și din 1889, No. 43. Toate aceste decizii sunt pronunțate în aceeaș afacere (anularea testamentului defunctei Maria Catargi), de care am vorbit mai sus. Cpr. Planiol, III, 3022 urm. — Vezi însă C. Lyon, Sirey, 62. 2. 314. Cpr. Cas. fr. D. P. 1903. 1. 302. Ca și legatele, zice cu această ocazie Planiol (III, 3025), deciziile judecătorești își au uneori motivele lor secrete.

(²) Vezi *Dreptul* din 1885, No. 67 și din 1888, No. 21.

(³) Vezi deciziile citate *suprà*, în nota 1. Cpr. Demolombe, XVIII, 611; Demante, IV, 26 *bis* II; Pand. fr., v⁰ *Don. et testàments*, 1341; C. Nîmes, Sirey. 74. 2. 174; D. P. 75. 2. 44, etc. Vezi și *suprà*, p. 104.

(⁴) Demolombe, XVIII, 610; Laurent, XI, 319; Aubry et Rau, VII, § 655, 656, p. 72; Cas. fr. Sirey, 70. 1. 119; C. Nancy, *Pand. Périod.* 99. 2. 223 și alte decizii citate în Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1340. Mai vezi Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 902, No. 32.

„Las atâta rudelor mele cele mai nevoeşe, pe care le-aş fi uitat sau trecut cu vederea“ [1].

Legatele făcute săracilor.

Legatele făcute în folosul săracilor unei comuni (art. 811 C. civ. şi 843 C. Calimach, corespunzător cu art. 651 din codul austriac) [2], sau în folosul săracilor în genere, de exemplu: în folosul tuturor săracilor din lume, aşa cum testase Mihail Mamin, mort în anul 1779 [3]; legatele făcute pentru binefacere [4], etc., nu pot fi anulate sub cuvânt că printr'însele s'ar gratificà nişte persoane necerte, căci aceste legate vor fi primite de comună, care, după legea comunală, are îndatorirea de a îngrijì de săraci şi de neputincioşi [5].

Art. 749 C. spaniol şi 2072 C. german.

Dacă legatul a fost făcut pur şi simplu *săracilor*, fără nicio altă explicaţie, se presupune că testatorul a avut în vedere săracii din comuna în care el domicilià sau îşi aveà reşedinţa de fapt [6]. (Cpr. art. 749 C. spaniol şi 2072 C. german).

---

[1] C. Douai, Sirey, 1906. 2. 78 şi *Cr. judiciar* din 1906, No. 43, p. 340 (cu observ. noastră).

C. Calimach. Art. 717.

[2] După art. 717 din codul Calimach (559 C. austriac), obştimea săracilor dintr'o politie se socoteà ca o persoană morală. „Considerând, zice o sentinţă a Trib. din Coutances, citată de Demolombe (XVIII, 612), că obştimea săracilor dintr'o comună formează o fiinţă morală asimilată de lege ospiciilor sau stabilimentelor de utilitate publică“. Vezi *suprà*, p. 87, nota 1.

[3] Vezi Michaux, *Testaments*, 480, p. 63. — S'a decis, de asemenea, că legatul lăsat spitalului sau şcoalei unei comuni este un legat lăsat însăş comunei. Trib. Tecuci, *Dreptul* din 1895, No. 14. Această sentinţă pune în principiu că legatul făcut locuitorilor unei comuni, împroprietăriţi după legea rurală, se cuvine tuturor locuitorilor aflători în viaţă înscrişi în tabela lit. *A* şi moştenitorilor celor decedaţi

C. portughez. Art. 1836.

[4] Cpr. Demolombe, XVIII, 613; Michaux, *op. cit.*, 482, p. 63; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 72, pag. 583. „Legatele pioase făcute fără altă arătare, se aplică operelor de binefacere şi de caritate“, zice art. 1836 din codul portughez dela 1867.

[5] Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bult. 1890, p. 150 şi anul 1907, pag. 1876; *Dreptul* din 1891, No. 43; Cas. fr. Sirey, 1904. 1. 69; Demolombe, XVIII, 612; Planiol, III, 2991 urm.; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 234 (ed. Crome). Vezi asupra legatelor lăsate săracilor, Roguin, *Tr. de droit comparé (Successions)*, III, 1554, p. 504 urm.; Berton, *op. cit.*, 69 *bis*, p. 68 urm. Vezi şi *suprà*; p. 87, n. 1.

[6] Pothier, *Introduc. au titre des testaments*, I, 38, p. 413; De-

C. Calimach. Art. 842.

Art. 842 din codul Calimach admite această soluţie în privinţa legatelor lăsate pe numele lui Christos sau al unui sfânt. „Lăsând cineva legatum pe numele lui Christos, zice acest text, îl va luà biserica locului unde testatorul îşi are locuinţa sa“.

Legatele făcute in folosul instrucţiunei publice.

De asemenea, legatul *făcut în folosul instrucţiunei publice* nu va fi nul, ci va fi considerat ca făcut Statului, care are sarcina de a creà şi întreţine şcoalele publice. Asemenea legat se va primì deci de Ministerul instrucţiunei publice, în urma unei autorizări dată prin decret regal [1].

Controlul casei şcoalelor.

Fondurile destinate învăţământului public, provenite din liberalităţi, se privighează, se administrează şi se controlează de către Casa şcoalelor [2].

Infiinţarea de burse, stipendii, etc.

Tot astfel, ar fi valid legatul prin care s'ar înfiinţà un premiu, o bursă, un stipendiu pentru trimeterea de studenţi în străinătate, etc., deşi persoana care se va folosi de

---

molombe, XVIII, 612; Laurent, XI, 312; Aubry et Rau, VII, § 655, 656, p. 72. Cpr. Planiol, III, 2994. — Dacă testatorul şi-a schimbat domiciliul în urma facerei testamentului, sau ar avea mai multe rezidenţe de fapt, guvernul va apreciă, când va dà autorizarea, care sunt săracii pe care testatorul a înţeles să-i gratifice. Laurent. XI, 312.

(1) Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1880, p. 267; Bult. 1887, p. 213 şi *Dreptul* din 1887, No. 40; C. Bucureşti. *Dreptul* din 1886, No. 29. Cpr. şi Trib. Buzău, *Dreptul* din 1902, No. 17, p. 137. — Dar dacă Ministerul instrucţiunei publice este în drept a primì liberalităţile făcute în folosul instrucţiunei publice, acele făcute unei şcoli libere nu pot fi privite ca făcute Statului. Prin urmare, liberalităţile făcute unei şcoli libere vor fi nule, dacă acea şcoală n'a fost recunoscută printr'o anume lege ca persoană morală. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 34.

(2) Vezi art. 50 § 3, L. din 4 Maiu 1910, pentru organizarea centrală a Ministerului instrucţiunei publice şi al Cultelor. Vezi şi art. 83 din suscitata lege, privitor la Casa bisericei. Cpr. Cas. rom. Bult. 1904, p. 361. — După art. 65 lit. *b* din legea dela 1906 pentru organizarea Minist. instrucţiunei publice şi a Casei şcoalelor, fondaţiunile şcolare puse sub controlul acestei Case, sunt obligate să verse 10 % din venitul lor, pentru controlul ce se exercită de numita Casă. Această dispoziţie înfiinţând un impozit, are un caracter general şi, ca atare, se aplică tuturor fondaţiunilor şcolare puse sub controlul acestei Case. Cas. rom. S-a III, 26 Noembrie 1912, *Cr. judiciar* din 1913, No. 13, p. 156.

acest legat nu erà poate nici concepută la moartea testatorului. In asemea caz. Ministerul instrucţiunei publice sau persoana morală arătată de testator, precum: Academia, Casa şcoalelor, etc. va acceptà legatul şi va remite premiul sau bursa celui în drept (1).

Legatele făcute rudelor, etc.

Se poate face un legat, în termeni generali, *rudelor* şi *slugilor*, fără a se arătà anume pe care rude sau slugi testatorul a înţeles a gratificà.

Legatul făcut slugilor sale.

Dacă cineva a lăsat un legat *slugilor sale*, legatul se adresează, afară de împrejurări din care ar rezultà contrariul (2), slugilor ce se aflau în serviciu la moartea testatorului (art. 828 C. Calimach, 683 C. austriac) (3).

C. Calimach. Art. 826.

Art. 826 din codul Calimach (681 C. austriac) mai dispune că dacă s'a zis: „las atâta copiilor lui X...“, atunci legatul se mărgineşte numai la copii lui X... şi nu se întinde şi la nepoţii lui. Dar dacă am zis: „las atâta din partea mea disponibilă *copiilor mei*“, legatul se întinde şi la nepoţii mei (4).

Art. 808 C. civ. actual.

Asemenea legat ar fi valid şi astăzi, însă numai în privinţa copiilor concepuţi în momentul morţei testatorului (art. 808) (5).

---

(1) Cpr. Laurent, XI, 311; Demolombe, XVIII, 582; C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 84 (cu observ. noastră). Mai vezi Trib. Ilfov şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 86 şi din 1886, No. 29. Vezi şi *suprà*, p. 96, nota 3.

C. Calimach. Art. 828.

(2) Prezumpţia statornicită de art. 828 din codul Calimach, întemeindu-se pe voinţa presupusă a testatorului, poate fi combătută prin dovada contrară. Vezi Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco, avvicinati dalle legi romane, francesi e sarde*, III, p. 367 (Venezia, 1853).

C. austriac. Art. 681-683.

(3) Vezi asupra art. 681—683 din codul austriac, Roguin, *op. cit.*, III, 1550, pag. 503; Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 869 urm. (ed. a 8-a din 1902).

Art. 812 C. civ. şi art. 62 C. Calimach.

(4) Sub numele de *fii* sau *copii*, se înţelege, în adevăr, toţi descendenţii în infinit de orice grad (art. 842). „*Liberorum appellatione nepotes et pronepotes, cæterique qui ex his descendunt, continentur*“ (L. 220, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16 şi art. 62 C. Calimach). S'ar puteà însă întâmplà ca testatorul să nu fi înţeles prin copii sau fii pe toţi pogorîtorii săi. Aceasta este o chestie de fapt şi de intenţie. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1908, No. 48, p. 389.

(5) Cpr. Berton, *op. cit.*, 65, p. 62.

Legate făcute Dumnezeilor.

In Roma păgână se făceau legate Dumnezeilor, și asemenea legate profitau templelor divinităților.

Legate făcute lui D-zeu, lui Christos, etc.

Mai târziu, după ce christianizmul a răsturnat cu mâna sa puternică divinitățile de marmoră ale păgânizmului, s'au văzut legate mistice făcute lui Dumnezeu, lui Christos, Maicei Domnului, sfinților, apostolilor, etc. (¹).

C. Calimach, Art. 842.

Codul Calimach fiind redactat la o epocă, în care predomneà spiritul religios, vorbește în art. 842 de legatul ce s'ar lăsà pe numele lui Christos (²), dispunând că asemenea legat se va luà de biserica locului unde testatorul își aveà domiciliul, soluție admisă de unii și astăzi (³).

Tot după acest text al codului Calimach, legatul lăsat la biserica unui sfânt, într'un oraș unde erau două sau mai multe biserici cu acelaș hram, se luà de biserica la care testatorul erà poporan sau mergeà mai des, ori de biserica cea mai săracă (⁴).

Acest misticizm, după cum observă unii autori (⁵), nu mai este din timpurile noastre, și asemenea legate nu se mai văd astăzi.

Legatul făcut sufletului său.

S'a întâmplat însă, la începutul secolului trecut (1808), ca un preot să instituiască sufletul său legatar universal (⁶); și Curtea din Turin a validat testamentul, pentrucă, în specie, un executor testamentar fusese însărcinat cu întrebuințarea

---

(¹) Cpr. Michaux, *Testaments*, 485 urm., p. 64. — Un testator, mort la 1606, a legat condeiul său de argint Maicei Domnului din Hall, iar altul, mort la 1823, a legat tot condeiul său de argint imaginei Maicei Domnului. Toate aceste testamente sunt reproduse într'o carte foarte curioasă a lui Peignot, *Choix de testaments anciens et modernes.*

(²) Cpr. L. 26, Pr., Cod, *De sacrosanctis ecclesiis*, etc., 1, 2.

(³) Vezi Michaux, *op. cit.*, 490; Demolombe, XVIII, 615; Troplong, *op. cit.*, I, 559; Berton, *op. cit.*, No. 60, pag. 60 și No. 68, p. 67.

(⁴) Cpr. L. 26, Pr., Cod, *tit. cit.*, 1, 2.

(⁵) Vezi Demolombe, XVIII, 615.

C. italian, portughez și spaniol.

(⁶) Art. 831 din codul italian declară nule dispozițiile făcute pentru suflet sau în favoarea sufletului, *per l'anima o a favore dell'anima.* După art. 1775 din codul portughez dela 1867, nimene nu poate să ordone întrebuințarea de rugăciuni pentru odihna sufletului său *(suffragios)* pentru mai mult de o treime din partea disponibilă ce el lasă la moartea sa. Cpr. art. 747 din codul spaniol dela 1889.

întregei averi a defunctului la liturghii, pomeniri și alte grije sufletești (¹).

Iată însă un caz curios, în care testamentul a fost, cu drept cuvânt, anulat de către tribunalul din Orange (²).

Legatul făcut rămășiților sale mortuare.

Un testator legase o parte însemnată din averea sa *rămășițelor sale mortuare (à sa dépouille mortelle)*, pentru a le asigurà o odihnă veșnică, hotărînd ca cadavrul lui să fie înmormântat într'o proprietate a sa, care să servească, în întregimea ei, de anexă mormântului său. Ideea este originală, însă testamentul a fost cu drept cuvânt anulat: 1⁰ pentrucă această proprietate erà scoasă din comerț, și știut este că inalienabilitatea perpetuă a bunurilor este contrară ordinei publice (³); și 2⁰ pentrucă un drept presupune o persoană care să facă obiectul lui și, în specie, legatul erà făcut unui subiect lipsit de individualitate, adecă neantului.

Legatele făcute unui lucru.

Tot astfel, un lucru, de exemplu: o casă, o moșie, un animal, etc., nu pot fi beneficiarii unui legat; de unde rezultă că legatul făcut unui asemenea lucru va fi nul, dacă n'ar puteà fi considerat ca o sarcină impusă moștenitorului sau legatarului (⁴).

Legatul nu este nul dacă persoana legatarului poate fi determinată.

Din cele mai sus expuse rezultă că legatul nu este nul decât atunci când persoana legatarului este necertă, adecă nu este determinată și nici poate fi determinată. De câteori însă această persoană poate fi bine determinată, legatul nu

---

(¹) Cpr. Michaux, *op. cit.*, 491, p. 64; Demolombe, XVIII, 611; Troplong, *op. cit.*, I, 560; C. Caen, D. P. 66. 2. 43. Este, în adevăr, admis că se pot face legate având de scop slujbe bisericești pentru odihna sufletului testatorului. Cpr. Michaux, *op. cit.*, 483, p. 63; Aubry et Rau, VII, § 655, 656, p. 72, 73, text și nota 8, etc.

(²) Vezi D. P. 89. 3. 63.

(³) Vezi *infrà*, p. 192 urm. Se poate însă ca cineva să fie înmormântat într'o proprietate privată, bine înțeles, cu învoirea autorităței comunale. Cpr. C. Poitiers, D. P. 84. 2. 185.

Cui aparține dreptul de a hotărî înmormântarea unei persoane

Incât privește chestiunea de a se ști cui aparține dreptul de a hotărî înmormântarea unei persoane: soțului rămas în viață, sau moștenitorilor defunctului (chestie controversată), vezi tom. I al Coment. noastre, p. 735, text și nota 6 (ed. a 2-a) și tom. X, p. 384 urm.

(⁴) Cpr. Demolombe, XVIII, 617; Berton, *op. cit.*, 69, p. 67, 68; Michaux, *op. cit.*, 493, p. 65, etc.

poate fi anulat ca făcut unei persoane necerte. Chestiunea determinărei persoanei legatarului este o chestie de fapt, care se rezolvă de judecătorii fondului din diferitele împrejurări ale cauzei (¹). Trib. din Brăila a decis, şi soluţia ne pare la adăpost de orice critică, că judecătorii pot recurge în mod accesoriu, spre a determinà persoana legatarului, şi la elemente străine de testament; căci, deşi testamentul este un act solemn, care nu poate aveà existenţă legală dacă voinţa defunctului n'a fost exprimată în formele statornicite de lege, totuşi de câteori o dispoziţie testamentară satisface condiţiile de formă şi este numai întunecoasă sau îndoelnică, judecătorii sunt autorizaţi să interprete voinţa testatorului, coroborând prin probe externe dovezile ce rezultă din însăş substanţa testamentului, nu spre a modificà dispoziţiile ce el cuprinde, ci pentru a le lămurì şi explicà în scopul de a le dà efectul dorit de testator (²).

II. — Incapacităţile relative de a primì.

Ne-am ocupat până acum de incapacităţile absolute de a primì prin donaţiune sau testament. Trecem acum la incapacităţile relative.

Incapacităţile relative de a primì.

Incapacităţile relative, adecă care se opun ca cineva să primească dela unele persoane anume determinate (vezi *suprà*, p. 81), sunt privitoare: 1⁰ la tutori în raportul lor cu minorii (art. 809); 2⁰ la medicii, ofiţerii de sănătate, farmaciştii şi minştrii cultului, în raporturile lor cu bolnavul ce ei au îngrijit sau asistat în ultima sa boală (art. 810); 3⁰ şi în fine, la ofiţerii bastimentelor pentru care testamentul a fost făcut, în timpul unei călătorii pe mare (art. 883).

(¹) C. Galaţi, *Dreptul* din 1902, No. 69 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 25 (cu observ. noastră).

(²) *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră). — Vezi asupra dreptului ce au judecătorii fondului de a interpretà voinţa testatorului, atât spre a determinà beneficiarul dispoziţiilor testamentare, cât şi obiectul şi întinderea liberalităţei, Cas. rom. Bult. 1904, p. 360. Cpr. Trib. Suceava, *Cr. judiciar* din 1902, No. 62, p. 514. Asemenea interpretare scapă de sub controlul Curţei supreme. Cas. rom. Bult. 1906, p. 1059.

1° Incapacitatea minorului sau fostului minor de a dispune în folosul tutorului sau fostului său tutor.

Art. 809. — Minorul de 16 ani[1] nu poate, prin testament, dispune în favoarea tutorului său.

Minorul, ajuns la majoritate, nu poate dispune nici prin donațiune între vii, nici prin testament, în favoarea fostului său tutor, dacă socotelile definitive ale tutelei n'au fost prealabil date și primite.

Sunt exceptați din amândouă cazurile de mai sus ascendenții minorilor, care sunt sau au fost tutori ai lor. (Art. 342 urm., 415 urm., 418, 419, 434 urm., 807, 812, 1900, 1901 C. civ. Art. 907 C. fr.).

Dr. romam.

La Romani și în dreptul nostru anterior, minorul puteà să dispue prin testament în folosul curatorului sau tutorului său, ca și în folosul oricărei alte persoane[2].

Dr. actual.

In dreptul actual, minorul, care a împlinit vârsta de 16 ani, nu poate, în principiu, să dispue prin testament[3] în favoarea tutorului său, cu toate că, la această vârstă, el este capabil de a testà într'o limită oarecare față cu celelalte persoane (art. 807).

Motivele art. 809.

Legiuitorul s'a temut, și nu fără oarecare temeiu, ca tutorul să nu uzeze cumva de înrîurirea ce necontestat are asupra minorului, pentru a-l silì a face liberalități, care ar acoperì abuzurile administrației tutelei, liberalități pe care testatorul n'ar puteà să le revoace din cauza raporturilor existente între el și tutorul său[4].

---

[1] Adecă: care a împlinit vârsta de 16 ani (*quoique parvenu à l'âge de 16 ans*, zice textul francez), căci minorul mai mic de 16 ani este, în principiu, incapabil), afară de excepția prevăzută de art. 1231 (art. 806). Vezi *suprà*, p. 58. *ad notam.*

[2] Cpr. L. 28 § 4 și L. 31 § 2, Dig., *De liberatione legata*, 34, 3. — Tutorul, care luà de soție pe pupila sa, deveneà însă nedemn de a primì ceva prin testament dela ea, și averea legată treceà la fisc. L. 2 § 1, Dig., *De his quæ ut indignis auferuntur*, 34, 9. — Aceeaș incapacitate aveà loc, după această lege, în privința ofițerilor care, contra ordonanțelor, luau de soție pe o femee din provinciile în care ei își exercitau funcțiunea lor.

[3] In privința donațiunilor, minorul, chiar mai mare de 16 ani, este incapabil de a dispune *erga omnes* (art. 806). Vezi *suprà*, p. 55.

[4] Cpr. Planiol, III. 2960; Laurent, XI. 329 și *Dr. internațional*, VI. 208; Arntz, II, 1738; Mourlon, II, 554; Thiry,

Prezumpţie *juris et de jure.*

Prezumpţia legală de sugestiune, statornicită de art. 809; fiind *juris et de jure*. nu poate fi combătută prin dovada contrară (¹).

Justificarea acestei incapacităţi

Această incapacitate se explică deci, atât în privinţa donaţiunilor cât şi a testamentelor, şi în zadar unii autori (²) s'au încercat a o criticà în privinţa testamentelor; căci, precum am spus mai sus, autoritatea ce tutorul exercită asupra minorului, chiar ajuns la majoritate, ar puteà să împedice pe acest din urmă de a-şi revocà testamentul său (³).

Sancţiunea acestei incapacităţi.

Sancţiunea acestei dispoziţii salutare este anularea testamentului, care ar puteà fi anulat, deşi minorul l-ar fi făcut tutorului înainte ca acesta să fi fost tutor, şi ar fi murit în urmă după ce legatarul a devenit tutor (⁴).

Stabilirea unei îndoite incapacităţi. Controversă.

Această dispoziţie, care ne vine din vechiul drept francez (⁵), are de scop înfiinţarea unei îndoite incapacităţi:

II, 303; Demolombe, XVIII, 470; Michaux, *op. cit.*, 535, p. 70; Baudry et Colin, I, 430, etc.

(¹) Michaux, *loco cit.*; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 907, No. 1; Troplong, *op. cit.*, II, 619; Marcadé, III, 504, etc. Vezi *infrà*, p. 121, nota 3.

(²) Vezi Duranton, VIII, 198.

(³) Cpr. Demolombe, XVIII, 483. Iată cum se exprimă în această privinţă un autor: „Cette prohibition repose sur des motifs de la plus haute importance; maître des biens et de la personne du mineur, le tuteur est, en quelque sorte, l'arbitre de sa fortune et de sa vie. Il a donc fallu, pour prévenir tous les dangers auxquels cet enfant serait exposé, ne laisser à son tuteur aucun sujet de tentation; et pour cela, lui ôter toute capacité de recevoir de lui des libéralités, soit entre-vifs, soit et surtout à cause de mort". Chardon, *Du dol et de la fraude*, 164, p. 103 (ed. belg. din 1835).

(⁴) Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 902, No. 8, p. 90; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, 141, nota *d*; Demolombe, XVIII, 726. — *Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, IV, 39 *bis* I.

Dreptul vechiu francez

(⁵) Ordonanţa dela Villers-Cotterets, dată sub Francisc I, în August 1539 (art. 31), precum şi declaraţia lui Henric al II-lea din Februarie 1549. Mai târziu, art. 276 din cutuma Parisului opreşte şi ea pe minori de a face *„toutes dispositions gratuites au profit de leurs tuteurs, curateurs, pédagogues ou autres administrateurs, ou de leurs enfants, pendant le temps de leur administration et jusqu' à ce qu'ils aient rendu compte"*. Vezi Pothier, *Don. testamentaires*, VIII, 148 et *Don. entre-vifs*, 37 urm., p. 360 urm.; Demolombe, XVIII, 471; Michaux, *Testaments*, 519 urm., pag. 68; Troplong, *op. cit.*, II, 618, etc.

pe de o parte, incapacitatea activă a minorului de a dispune în folosul tutorului său, iar pe de alta, incapacitatea pasivă a tutorului de a primì dela pupilul său (1); de unde rezultă că dispoziția făcută de un minor către tutorul său, în timpul incapacităței sale, rămâne nulă, chiar dacă această incapacitate relativă ar fi încetat în momentul morței minorului (2).

Dr. internațional, statut personal.

Din împrejurarea că oprirea statornicită de art. 809 se intemeiază, nu numai pe incapacitatea tutorului, ci și pe acea a minorului, rezultă că ea constitue un statut personal care, ca atare, urmărește pe minor ori unde s'ar aflà și-l oprește de a dispune de averea sa în favoarea tutorului, atât în privința bunurilor ce el ar aveà în țară cât și in străinătate, căci legea îi datorește aceeaș protecție peste tot locul (3).

Minorii străini.

Această incapacitate nu se va aplicà deci minorului străin, dacă ea nu este admisă de legea sa personală, precum este, de exemplu, legea engleză, căci legea română nu poate

---

(1) Laurent, XI, 330; Demolombe, XVIII, 498 și 725; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 448 urm.; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 75, *in fine*, p. 80; Michaux, *op. cit.*, 525 și alți autori citați în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 907, No. 6; Sirey et Gilbert, *C. civil annoté*, II, art. 907, No. 16.—Cu toate acestea chestiunea este controversată, și unii susțin că art. 809 nu face pe minor incapabil de a dispune, ci numai pe tutor incapabil de a primì (Thiry, II, 307; Marcadé, III, 505), iar alții zic că acest text face pe minor numai incapabil de a dispune (Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 907, No. 2 și 15), etc.

(2) Demolombe, XVIII, 498; Pand. fr., v° *cit.*, 1422 și 2070 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 907, No. 7 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 449. Cpr. Cas. fr. D. P. 48. 1. 225; Sirey, 49. 1. 12; D. P. 64. 1. 187; Sirey, 64. 1. 261, etc.— *Contrà:* Marcadé, III, 505; Thiry, II, 307. — Opinia acestor din urmă autori nu este decât consecința logică a sistemului lor, după care art. 809 n'ar face pe minor incapabil de a dispune, ci numai pe tutor incapabil de a primì. (Vezi nota precedentă). Laurent (XI, 330), zice însă că părerea lui Marcadé este contrară evidenței lucrurilor.

(3) Laurent, I, 110 și XI, 330, precum și *Dr. international*, VI, 208; Demangeat asupra lui Fœlix, *Tr. de droit international*, I, p. 122, nota *a*. Vezi asupra acestei chestiuni controversate, Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v° *Testament*, 82 urm.

fi obligată decât de a păstrà străinilor protecţia organizată de legea lor personală (¹).

Aplic. art. 809 celor care ar fi încetat de a fi tutori. Controversă.

Art. 809 oprind pe minor de a dispune prin testament în favoarea tutorului său, păstrează tăcerea în privinţa celor care ar fi încetat de a fi tutori, fie că ar fi fost scutiţi sau înlocuiţi prin alţii, fie că minorul ar fi fost emancipat. Ce trebue să decidem în această privinţă? In lipsă de text chestiunea este controversată. Se decide în adevăr, de unii, că minorul, emancipat sau neemancipat, poate dispune în folosul vechiului său tutor, îndată ce socotelile definitive au fost date şi primite, chiar dacă tutorul n'ar fi plătit încă suma cu care el ar fi rămas dator minorului din administraţia tutelei. Pentru a se ajunge la acest rezultat se zice că, în specie, fiind vorba de *un minor*, prima parte a art. 809 este aplicabilă, iar nu partea a doua, care se ocupă de minorul devenit major. Or, această parte a textului opreşte pe minor de a dispune în folosul *tutorului*, iar nu în folosul aceluia care a fost şi actualmente nu mai este tutor; de unde ar rezultà că, în această din urmă ipoteză, minorul ar aveà capacitatea de a dispune şi tutorul ar aveà pe acea de a primi (²).

Rămâne însă bine înţeles că, după acest sistem, incapacitatea fostului tutor nu va încetà decât dacă retragerea sa din tutelă n'a fost dolozivă sau frauduloasă (³).

Ipotezele prevăzute de art. 809.

Incapacitatea statornicită de art. 809 se aplică în două cazuri: 1⁰ ea se opune ca minorul să dispue prin testament în folosul tutorului său; 2⁰ ea se opune ca minorul, în urma ajungerei sale la majoritate, să poată dispune atât prin donaţiune cât şi prin testament în favoarea fos-

---

(¹) Laurent, *Droit civil international*, VI, 208, p. 370.

(²) Vezi în acest sens, Demolombe, XVIII, 476; Laurent, XI, 331; Marcadé, III, 502; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 435; Massé-Vergé, III, § 418, p. 39, 40, nota 18; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 28, 29.—Vezi însă celelalte sisteme arătate şi combătute de Demolombe, *loco suprà cit.* Vezi asupra acestei controverse, Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 907, No. 10 şi 11; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 907, No. 14; Michaux, *op. cit.*, 536 urm., p. 70, urm., care nu împărtăşeşte această părere.

(³) Demolombe, XVIII, 478; Massé-Vergé, *loco cit.*; Troplong, *op. cit.*, II, 619, etc.

tului său tutor, cât timp socotelile definitive ale tutelei n'au fost date şi primite(1); şi aceasta fără a se disintge dacă liberalitatea este sau nu de o însemnătate oarecare(2), sau dacă minorul a putut fi sustras dela orice înrîurire din partea tutorului (3).

Predarea socotelilor de către tutor.

Minorul, devenit major, poate deci să dispue, atât prin donaţiune cât şi prin testament, în favoarea fostului său tutor, dacă el nu are altă înpedicare, însă el nu poate să facă asemenea dispoziţii decât în urma predărei şi primirei socotelilor definitive, *izbrănitoare sau obşteşti*, după cum le numeà legea pentru epitropii din 26 Aprilie 1840, fie prin justiţie, fie prin bună înţelegere (4).

„Lorsque le compte a été rendu, zice foarte bine Pothier, le mineur est pleinement instruit de tous ses droits; il demeure créancier d'une somme liquide contre le tuteur, qu'il peut exiger de lui comme d'un autre débiteur; il cesse d'être dans sa dépendance; l'incapacité doit cesser, autrement il faudrait dire que tous

---

(1) La Romani, minorul, devenit major, puteà să dispue fără nicio restricţie în favoarea fostului său curator.

(2) Nulitatea se aplică deci atât dispoziţiilor remuneratorii cât şi celor pur gratuite, căci legea actuală n'a reprodus de astă dată excepţia admisă prin art. 810, în privinţa medicilor, farmaciştilor, etc. Cpr. Marcadé, III, 504; Demolombe, XVIII, 475; Michaux, *op. cit.*, 534, p. 70; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 907, No. 7, p. 100, etc.

(3) Liberalitatea făcută de minor, tutorului său, ar fi deci nulă, chiar dacă s'ar stabili că el a trăit departe de acest tutor (Demolombe, XVIII, 474), şi acest din urmă n'ar puteà să dovedească că n'a întrebuinţat nicio manoperă spre a dobândi liberalitatea, căci legiuitorul admiţând, în specie, o prezumpţie legală de fraudă şi captaţiune, nicio dovadă nu este primită în contra acestei prezumpţii. Vezi *suprà*, p. 118, text şi n. 1.

(4) Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 793 urm. (ed a 2-a), unde am văzut, cu toată controversa ce există în această privinţă, că socotelile obşteşti sau definitive pot fi date, în dreptul nostru, şi prin bună înţelegere, fără intervenţia justiţiei.

Socotelile tutelei trebue să fie complecte şi regulate.

Pentru ca incapacitatea prevăzută de art. 809 să înceteze, se cere însă ca socotelile date de tutor să fie complecte şi regulate. Astfel, dacă tutorul actual a primit şi el socoteli dela un tutor anterior, socotelile lui vor trebuì să cuprindă tabloul ambelor administraţii, căci altfel socotelile fiind incomplecte, incapacitatea statornicită de lege nu va încetà de a aveà fiinţă. Cpr. Demolombe, XVIII, 481; C. Besançon, D. P. 62. 2. 214.

les créanciers sont dans la dépendance de leurs débiteurs, et que tous débiteurs sont incapables de recevoir des libéralités de leurs créanciers, ce qui est tout à fait absurde“ (¹).

Aplic. art. 419 în privința donațiunilor.

Minorul, devenit major, va puteà să testeze în favoarea fostului său tutor, chiar în ziua primirei socotelilor, în urma dărei chitanței descărcătoare (²), însă el nu va puteà să dispue prin donațiune decât în urma expirărei unei luni dela primirea socotelilor, căci art. 419 declară fără tărie orice convenție (deci și o donație) săvârșită între tutor și minorul ajuns major, dacă ea a fost făcută înaintea expirărei unei luni dela desfacerea definitivă a tutorului. Art. 419 este deci aplicabil în specie, pentrucă, după cum știm, donațiunea este un contract, pe când acelaș text nu este aplicabil la testamente, fiindcă acest act nu este o convenție (³).

Neaplic. în specie a art. 420 C. civ.

Incapacitatea statornicită de art. 809 încetează îndată ce socotelile tutelei au fost date și primite, chiar dacă tutorul n'a plătit încă fostului minor sumele cu care el ar fi rămas dator din administrația sa (art. 420), pentrucă art. 809 nu prevede plata acestui reliquat (⁴).

Aplic. art. 1901.

Incapacitatea minorului încetează nu numai când tutela a încetat și tutorul și-a dat socotelile sale în mod definitiv, dar încă și atunci când au trecut 10 ani dela majoritatea fostului minor, pentrucă în asemenea caz tutorul este liberat de obligația de a dà seamă de administrația sa (art. 1901) (⁵).

(¹) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 362 (ed. Bugnet).

(²) Cpr. C. Aix, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs et testamentaires*, 346, nota 1.

Deoseb. de redacție de C. fr.

(³) In codul francez, art. 472 (corespunzător cu art. nostru 419) nu vorbește *de orice convenții* în genere, ci de *tout traité*, referindu-se astfel numai la convențiile relative la socotelile tutelei (vezi tom. II al Coment. noastre, ed. a 2-a, p. 799, 800), mai cerând încă din partea tutorului remiterea actelor justificative, și unii aplică acest text atât la donațiunile cât și la testamentul emanate dela minorul ajuns major (cpr. Demolombe, XVIII, 480; Marcadé, III. 508), iar alții nu-l aplică (Laurent, XI, 332).

(⁴) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 362; Demolombe, XVIII, 482; Laurent, XI, 334; Mourlon, II, 556; Arntz, II, 1739; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 432; Demante, IV, 27 *bis* III, etc.

(⁵) Marcadé, III, 503; Mourlon, II, 556; Arntz, II, 1739; Demolombe, XVIII, 480; Laurent, XI, 336; Demante, IV, 27 *bis* IV; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 29; Baudry et Colin, Aplic. art. 809 tutorilor de fapt. Controversă.

Incapacitatea, de care am vorbit mai sus, se aplică la orice tutori în genere: legali, testamentari sau dativi; la cotutori (art. 347, 348) şi, după unii, chiar tutorilor de fapt, adecă acelora care administrează tutela *pro tutore*, fără a avea calitatea legală de tutori (art. 347) (¹).

Tutori ad hoc. Controversă.

Ea nu este însă aplicabilă tutorilor *ad hoc*, pentrucă aceştia sunt numai nişte mandatari, care nu sunt însărcinaţi nici cu paza persoanei, nici cu administraţia averei minorului (²).

Neaplic. art. 809 cons. de familie, etc.

Tot pentru aceleaşi motive, incapacitatea prevăzută de art. 809 nu se aplică membrilor consiliului de familie, nici curatorului minorului emancipat, nici consiliului judiciar, nici consiliului îngrijitor rânduit mamei de către tată, conform art. 345 din codul civil (³).

Nici curatorilor interzişilor. Controversă.

Ea nu se aplică, de asemenea, curatorului celui interzis legalmente (art. 13, 16 C. pen.) (⁴), nici tutorului celui interzis judecătoreşte pentru imbecilitate, smintire de minte sau nebunie cu furie; fiindcă, pe de o parte, art. 809 nu vorbeşte decât de tutorul minorului, iar pe de alta, pentrucă, în specie, lipsesc motivele pe care se întemeiază art. 809 (⁵).

---

op. cit., I, 438; C. Colmar, Sirey, 42. 2. 365; Répert. Dalloz, v.º *Disp. entre-vifs et test.*, 347, nota 2.—Vezi însă C. Montpellier, Sirey, 38. 2. 390 şi Répert. Dalloz, v.º *cit.*, 351, n. 2.

(¹) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 442 urm.; Demolombe, VII, 129 şi XVIII, 485; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 29; Troplong, *op. cit.*, II, 625, 626; Michaux, *op. cit.*, 527—529; Magnin, *Tr. des minorités*, II, 925, p. 83 (ed. a 2-a, 1842); Planiol, III, 2961; Thiry, II, 303; Cas. fr. D. P. 48. 1. 225; Sirey, 49. 1. 12. — *Contrà:* T. Huc, VI, 95; Laurent, IV, 39 şi XI, 335 (în privinţa tutorilor de fapt), părere pe care am adoptat-o şi noi. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 568 (ed. a 2-a).

(²) Demolombe, XVIII, 489; Planiol, III, 2961; Michaux, *op. cit.*, 530; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 440; Marcadé, III, 501; Demante, IV, 27 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 30; Troplong, *op. cit.*, II, 624. — *Contrà:* Massé-Vergé, I, § 224, p. 446, text şi nota 5.

(³) Marcadé, III, 501; Arntz, II, 1739; Michaux, *op. cit.*, 530, p. 69; Planiol, III, 2961; T. Huc, VI, 95, etc.

(⁴) Arntz, II, 1739; Demolombe, XVIII, 487; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 441, etc.

(⁵) Baudry et Colin, *loco cit.*; Thiry, II, 304; Marcadé, III, 507; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 30, text şi nota 31; Michaux

Tatăl administrator legal.

Art. 809, nevorbind decât de *tutor*, nu poate fi aplicat tatălui administrator legal în timpul căsătoriei: de unde rezultă că acest din urmă poate să primească o liberalitate dela copilul său minor (1).

C. portughez. Art. 1768.

Unele legiuiri străine, precum este, de exemplu, codul portughez dela 1867, mai opreşte, prin art. 1768, pe minor de a dispune prin testament către profesorii şi pedagogii săi, sau către orice alte persoane sub îngrijirea cărora el a fost lăsat (2).

Stricta interpretare a legei.

O asemenea dispoziţie neexistând în dreptul nostru, trebue să decidem că această incapacitate fiind, ca toate incapacităţile, de strictă interpretare, nu poate fi întinsă la institutori, profesori, pedagogi; nici la păzitori, intendenţi sau administratori; nici la mandatarii sau geranţii de afacere ai minorului, etc (3).

Stăpâni, patroni, etc.

A fortiori, deci, această incapacitate nu atinge pe stăpâni, patroni, etc. faţă de servitorii, calfele şi subordonaţii lor; pe superiori faţă de inferiorii lor, etc. (4).

Copiii, soţia testatorului, etc.

Incapacitatea, de care am vorbit mai sus, fiind personală tutorului, nu se întinde nici la copii, nici la soţia lui, nici la moştenitorii săi; de unde rezultă că aceşti din urmă pot, după moartea autorului lor, adecă a tutorului (5), să fie gratificaţi de minor, înainte de orice predare şi primire a socotelilor (6).

---

op. cit., 564, p. 75; Vigié, II, 502; Demolombe, XVIII, 488; Demante, IV, 27 *bis* II. — *Contrà:* Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 907, No. 12, p. 101; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 30; Boileux, *Comment. sur le code Napoléon*, III, p. 489 (ed. a 6-a).

(1) Aubry et Rau, I, § 123, p. 786, text şi nota 45 (ed. a 5-a); Vigié, II, 502, precum şi alte autorităţi citate în tom. II al Coment. noastre, p. 503, nota 1 (ed. a 2-a).

Dr. vechiu fr.

(2) Cpr. art. 276 din cutuma Parisului, care aveà o dispoziţie analogă. Vezi Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 361 şi 363; Demolombe, XVIII, 492. Vezi *suprà*, p. 118, nota 5.

(3) Michaux, *op. cit.*, 532; Demolombe, XVIII, 491, 492; Marcadé, III, 501; Troplong, *op. cit.*, II, 624, etc.

(4) Michaux, *op.* şi *loco suprà cit.*

Art. 812.

(5) Zicem: în urma morţei tutorului, pentrucă dacă liberalitatea ar fi fost făcută în timpul vieţei sale, aceste persoane ar fi presupuse interpuse (art. 812). Cpr. Demolombe, XVIII, 497.

(6) Demolombe, XVIII, 497; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 30;

Cazul când tutela este administrată de un ascendent.

Principiul pus în art. 809 sufere o excepţie importantă, căci incapacitatea statornicită de acest text nu mai există atunci când tutela este administrată de un ascendent al minorului, precum: tatăl, mama, *bunul*, străbunul [1], şi chiar mama naturală sau un ascendent al ei (art. 652, 677, 678) [2].

Motivele acestei excepţii.

Legiuitorul a crezut că afecţiunea, ce ascendenţii au pentru descendenţii lor, este o garanţie că ei nu vor abuzà de autoritatea lor spre a smulge o liberalitate dela minor [3].

Stricta interpretare a excepţiei. Ascendenţii prin alianţă ai minorului.

Excepţia admisă de art. 809, întemeindu-se pe relaţiile de familie şi pe afecţiunea presupusă în persoana ascendenţilor, este, ca toate excepţiile, de strictă interpretare, aşa că ea nu poate fi întinsă la ascendenţii prin alianţă ai minorului, precum ar fi, de exemplu: al doilea bărbat al mamei, epitropă a copiilor săi născuţi din prima căsătorie [4].

Colateralii minorului.

A fortiori, deci, această excepţie nu poate fi întinsă la colateralii minorului, fie ei chiar moştenitorii lui prezumptivi [5].

2º Incapacitatea medicilor, ofiţerilor de sănătate, farmaciştilor şi a miniştrilor cultului.

Art. 810. — Doctorii în medicină sau în chirurgie, ofiţerii de sănătate şi spiţerii, care au tratat pe o persoană în boala din care

---

Fréminville, *Tr. de la minorité et de la tutelle*, II, 985, p. 415 (Clermont. 1845), etc.

Dr. vechiu fr.

[1] Art. 276 din cutuma Parisului puneà ca condiţie ca ascendentul să nu se mai căsătorească de al doilea (Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 362), dispoziţie care n'a mai fost reprodusă de codul actual. Demolombe, XVIII, 494; Marcadé, III, 506; Michaux, *op. cit.*, 561, 562, p. 75 (ed. a 2-a).

Dr. străin.

[2] Art. 769 § 2 din codul italian cuprinde în excepţie nu numai pe ascendenţii, care sunt sau care au fost tutori, dar şi pe descendenţii, fraţii, surorile şi soţul testatorului. Cpr. art. 1767 § 2 C. portughez; art. 753 C. spaniol, etc.

[3] Cpr. Demolombe, XVIII, 493; Laurent, XI, 337; Marcadé, III, 506; Mourlon, II, 557; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 446; Thiry, II, 306, etc.

[4] Demolombe, XVIII, 495; Michaux, *op. cit.*, 563; Laurent, XI, 338; Troplong, *op. cit.*, II, 626; Fréminville, *op. cit.*, II, 989; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 30; Massé-Vergé, I, § 223, p. 446, *nota* 4; Duranton, VIII, 197; C. Metz, Répert. Dalloz, vº *Disp. entre-vifs et testament.*, 350, nota 1.

[5] Demolombe, XVIII, 496.

moare, nu pot profità de dispozițiunile între vii sau testamentare ce dânsa a făcut în favore-le, în cursul acestei boli.

Sunt exceptate: 1⁰ dispozițiunile remuneratorii făcute cu titlu particular; se va ține însă seamă de starea dispunătorului și de serviciile făcute; 2⁰ dispozițiunile universale [1], în caz de rudenie până la al patrulea grad incluziv, afară numai dacă defunctul va avea erezi în linie dreaptă, și dacă acela, în profitul căruia s'a făcut dispozițiunea, nu este el chiar erede în linie dreaptă.

Aceleași regule sunt aplicabile în privința preoților [2]. (Art. 660, 812, 883, 888 urm., 894, 1498 C. civ. Art. 909 C. fr.).

Motivele art. 810. Prezumpție de captațiune.

Motivele care au făcut pe legiuitor să edicteze art. 809 din codul civil, l-au făcut să edicteze și art. 810. Erà, în adevăr, necesar de a pune pe bolnavi la adăpostul înrîuririi ce, fără îndoială, exercită asupra spiritului și voinței lor acei chemați a le dà ajutorul artei și al religiunei [3].

Dr. roman și dr. nostru anterior.

Incapacitatea medicilor, hirurgilor, etc., statornicită de art. 810 din codul actual, nu există nici în dreptul nostru anterior nici în dreptul roman [4].

---

[1] Sau mai bine zis, *chiar* universale. Vezi *infrà*, p. 140, n. 3.

Deosebire de redacție de C. fr.

[2] Textul fr. are o expresie mult mai generală, și anume: *miniștrii cultului*, ceeace cuprinde miniștrii tuturor cultelor în genere. Vezi *infrà*, p. 131 urm.

[3] Cpr. Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 364; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 162, p. 126 urm. (ed. a 4-a); Planiol, III, 2962; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 473. „Art. 810 are de scop, zice Curtea de apel din Gand, înlăturarea înrîurirei ce un medic sau un ministru al cultului ar puteà să exercite asupra spiritului unui bolnav, pentru a-i smulge liberalități excesive". (*Flandre judiciaire* din 24 Decembrie 1890, anul al 3-lea, No. 1, p. 31 și *Cr. judiciar* din 1907, No. 12, p. 96). Iată cum se exprimă, în această privință, un autor: „L'homme conserve la faculté de disposer à son gré de sa fortune, jusqu'à son dernier soupir, quel que soit l'état de faiblesse et d'infirmités où ses organes soient réduits. Toutefois celui qui est arrivé à ce moment critique, où l'âme ne semble conserver de puissance que pour apercevoir la mort qui s'approche, pourrait facilement recevoir des impressions contraires à sa volonté propre, de la part de ceux qui l'entourent. Ce dol serait surtout facile de la part de son médecin, ou du ministre du culte appelé auprès de lui, dont l'un le flatte d'un retour à la santé, et l'autre, le disposant à faire son sacrifice, l'effraie inévitablement de l'avenir qui se prépare pour lui". Chardon, *Du dol et de la fraude*, 166, p. 105 (ed. belg. din 1835).

[4] Legile romane, fără a lovì pe medici cu incapacitate, îi

Dr. vechiu francez.

Ea nu erà consacrată în termeni expreşi nici în dreptul vechiu francez, unde ea n'a fost admisă decât prin interpretarea extensivă, ce jurisprudenţa parlamentelor a dat, atât art. 131 din ordonanţa dela 1539, cât şi art. 276 al cutumei din Paris (¹).

Prezumpţie *juris et de jure*. Controversă.

Proibiţia art. 810, ca şi cea a art. 809, se întemeiază pe o prezumpţie de sugestiune şi de captaţiune *juris et de jure*, aşa că persoanele oprite de a primi liberalităţi dela bolnav nu sunt admise a dovedì că aceste liberalităţi sunt opera unei voinţe libere şi că ele ar aveà mai mult în vedere calitatea de rudă sau de amic al beneficiarului, decât calitatea sa de medic, farmacist, etc. sau membru al clerului (²).

Indoită incapacitate. Controversă.

Din împrejurarea că art. 810 dispune cum că medicii şi celelalte persoane prevăzute de acest text nu se pot fo-

---

opreau de a tratà cu bolnavi despre salariul lor, înainte ca aceştia să fie vindecaţi „*Quos etiam ea patimur accipere, quæ sani offerunt pro obsequis, non ea, quæ periclitantes pro sulute promittunt*“. (L. 9, *in fine*, Cod, *De professoribus et medicis*, 10, 52). Vezi şi L. 20, *De episcopis*, etc., 16, 2 din codul Theodosian, care pronunţă nulitatea donaţiunilor făcute de văduve, membrilor clerului. Mai vezi L. 3, Dig., *De extraordinariis cognitionibus*, 50, 13, unde se prevede că, dacă un medic, care ar fi tratat pe un bolnav pentru boală de ochi, i-ar fi dat medicamente, care să-l facă a perde vederea, în scopul de a-i răpì averea, prezidentul provinciei trebue să reprime o aşa faptă şi să oblige pe medic a restituì ceeace a primit dela bolnav, luând măsuri în contra acestui medic. „*Incivile factum præses provinciæ coerceat, remque restitui jubeat*“.

(¹) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 363, 364 (ed. Bugnet); Chardon, *Du dol et de la fraude*, 166, p. 106 (ed. belg. din 1835).

(²) Demolombe, XVIII, 548; Laurent, XI, 345 şi 358 *bis*; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 474; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 909, No. 60 urm.; Sirey et Gilbert, *C. civil annoté*, II, art. 909, No. 6; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 238, nota 17 (ed. Crome); Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 176, p. 153 (ed. a 4-a, revăzută de Rivière); Planiol, III, 2965; Demante, IV, 30 *bis* I; Cas. fr. D. P. 92. 1. 260; Sirey, 92. 1. 518; *Pand. Périod.* 93. 1. 54.—*Contrà*: Troplong, *op. cit.*, II, 640, care citează în sensul părerei sale o decizie a Curţei de casaţie din Franţa, cu data din 24 Iulie 1832 (Sirey, 32. 1. 503). Vezi *infrà*, p. 145.

losì de liberalitățile făcute în favoarea lor, s'ar puteà deduce, după cum se și decide de unii, că textul de mai sus edictează o incapacitate pasivă de a primì. Adevărul este însă că atât art. 810 cât și art. 809 înființează o îndoită incapacitate: pe de o parte, incapacitatea bolnavului de a dispune, iar pe de altă parte, acea a medicului, a farmacistului și a ministrului cultului, de a primì (1).

Medicii, ofițerii de sănătate, etc.

Incapacitatea statornicită de art. 810 se aplică, în primul loc, doctorilor în medicină sau în chirurgie, adecă acelor care au profesiunea de a tămăduì bolnavii, după studiile ce au făcut anume pentru aceasta. Textul mai vorbește și de ofițerii de sănătate *(les officiers de santé)* care, după noua lege sanitară din 20 Decembre 1910, nu mai există și despre care nu vorbește nici legea sanitară din 1874 (2).

Medicii cărora art. 810 este aplicabil.

Această dispoziție se aplică și medicilor, care s'au retras și care nu mai profesează medicina, precum și celor care, dobândind o diplomă în străinătate, n'au trecut încă examenul de liberă practică (art. 82 L. sanitară din 1910) (3).

Persoanele care exercită medicina în mod ilegal. Controversă.

Această incapacitate se aplică nu numai celor care exercită medicina în mod legal, dar și celor care, fără nicio diplomă sau titlu regulat, exercită de fapt medicina și arta de a tămăduì. Aceștia sunt: studenții în medicină, somnambulii, magnetizorii, empiricii (adecă tămăduitorii care se întemeiază mai mult pe experiență decât pe o teorie rațională), șarlatanii, etc. In adevăr, toate aceste persoane, comițând un delict, după legea sanitară, prin exercițiul ilegal al medicinei (art. 88 L. din 20 Decembrie 1910), nu pot să fie mai bine tratate decât acei care s'au conformat legei.

---

(1) Demolombe, XVIII, 500; Laurent, XI, 346.—*Contrà*: Coin-Delisle (art. 909, No. 1), care vede în art. 810 numai o incapacitate pasivă de a primì. Vezi și Marcadé, III, 501.

Ofițerii de sănătate.

(2) Art. 20 din noua lege sanitară dela 1910 vorbește însă de *agenți sanitari.*—In regul. școalei de medicină din București, aprobat prin decretul No. 1902 din 16 August 1858 (art. 1), se prevede însă că scopul școalei naționale de medicină este de a formà ofițeri de sănătate pentru serviciul sanitar al armatei. Cuza-Vodă a înființat ofițeri sanitari în armată prin decretul din 21 August 1862. Despre ofițeri de sănătate mai vorbește încă art. 246 din codul penal.

(3) Cpr. Demolombe, XVIII, 514, 515; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 809, No. 4 și 5, p. 103, etc.

Șarlatanii mai cu seamă, care exercită medicina în mod ilegal și amăgesc lumea, trebue să fie cu atât mai puțin scutiți, cu cât ei se adresează, de cele mai multe ori, la persoane lesne crezătoare și ignorante, mai ales dela țară, care, mai mult decât oricine, merită protecțiunea legei [1].

Moașe. Controversă.

Chestiunea de a se ști dacă incapacitatea prevăzută de art. 810 se aplică sau nu la moașe, este controversată. Curtea noastră de casație a decis altă dată negativa: 1⁰ pentrucă legea nu vorbește de moașe; și 2⁰ pentrucă nașterea de copii nu este o boală în sensul art. 810 [2].

Se decide însă, în genere, și cu drept cuvânt, că moașa intră în prescripțiile legei de câteori ea a căutat pe lehuză, fără ajutorul medicului, exercitând astfel medicina în mod ilegal [3].

Infirmieri, poșlujnice, etc.

Dar dacă oarecare discuție există în privința moașelor, nu mai încape indoială că art. 810 este inaplicabil infirmierilor și poșlujnicelor *(gardes-malades, Krankenwärter)*, a căror rol se mărgineşte a îngrijì numai pe bolnavi (1). Cu toate acestea, chestiunea este controversată.

---

[1] Vezi în acest sens, Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 38, p. 364; Thiry, II, 308, p. 302; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 480; Arntz, II, 1740; Demolombe, XVIII, 511; Mourlon, II, 564; Laurent, XI, 349; Marcadé, III, 509; T. Huc, VI, 100; Troplong, *op. cit.*, II, 648; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 31; Massé-Vergé, III, § 418, p. 41, text și nota 26; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 238, text și nota 17 (ed. Crome); Planiol, III, 2963; Michaux, *op. cit.*, 600 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 909, No. 2 urm.; Pand. fr., v⁰ *Don. et test.*, 1614; Nacu, II, p. 257, No. 51; Trib. și C. Lyon, D. P. 96. 2. 349 și 97. 2. 419; *Pand. Périod.*, anul 96. 2. 38 și anul 97. 2. 256; Sirey, 98. 2. 124, etc.—*Contrà:* Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 909, No. 6, p. 103, 104 (ed. din 1855); Demante, IV, 30 *bis* III, după care enumerarea art. 810 ar fi limitativă.

[2] Cas. rom. Bult. S-a 1, anul 1876, p. 121. Cpr. Demolombe, XVIII, 510; T. Huc, VI, 100; Troplong, *op. cit.*, II, 648; Massé-Vergé, III, § 418, p. 42, nota 26, *in fine:* Saintespès-Lescot, *Don. et test.*, I, 242. — *Contrà:* Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 481; Thiry, II, 308, p. 302; Marcadé, III, 509; Mourlon, II, 564; Laurent, XI, 341; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 167, p. 133 (ed. a 4-a din 1887); Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, I, No. 128, nota, *a*, p. 548 (ed. din 1841).

[3] Vezi Michaux, *op. cit.*, 605, p. 83; Bédarride, *op. cit.*, I, 168, p. 133, 134; Sirey et Gilbert, *C. civil annoté*, II, art. 909, No. 22 și autorii citați în nota precedentă.

Farmaciştii.

Incapacitatea statornicită de art. 810 se aplică, în al doilea loc, farmaciştilor; însă pentru aceasta ei trebue să fi *tratat* pe bolnav în boala de care a murit; de unde rezultă că farmacistul care s'a mărginit a eliberà medicamentele după ordonanţa medicului, fără a prescrie el însuş medicamente şi fără a se amestecà în atribuţiile medicului, are capacitatea de a primì liberalităţi dela bolnav, întocmai ca şi medicul, care ar fi asistat numai la un consult, fără a căutà şi îngrijì pe bolnav în ultima sa boală, de care a murit (2).

Preoţii.

In fine, incapacitatea prevăzută de art. 810 se aplică *preoţilor*, adecă acelor persoane care, învestite cu un caracter religios, au asistat în permanenţă spiritual pe dispunător în cursul boalei de care a murit; de unde rezultă că preotul, care n'ar fi îndeplinit nicio funcţiune a ministerului său pe lângă bolnav, sau care a îndeplinit un singur act izolat (3), rămâne capabil de a primì o liberalitate dela bolnav,

---

(1) Michaux, *op. cit.*, 607, p. 84; Thiry, II, 308, p. 302; Marcadé, III, 509; Laurent, XI, 341; Demolombe, XVIII, 509; Troplong, II, 648; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 31; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 238, nota 17; Sirey et Gilbert, *op. cit.*, II, art. 909, No. 20; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, 168, p. 134; Berton, *op. cit.*, 88, *in fine*, p. 94; Trib. şi C. Lyon, D. P. 1912. 2. 358 şi *Dreptul* din 1913, No. 19 (cu observ. noastră). — Vezi însă Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 481. Vezi şi Delvincourt, *Cours de code civil*, II, p. 202, nota 5 (ed. din 1834).

(2) Planiol, III, 2964; T. Huc, VI, 99, *in fine;* Mourlon, II, 565; Demolombe, XVIII, 506; Troplong, II, 645; Demante, IV, 30 *bis* IV; Arntz, II, 1740; Laurent, XI, 340; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 164, p. 130 (ed. a 4-a); Duranton, VIII, 253; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 31; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 239 nota 19 (ed. Crome); Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 479; Nacu, II, p. 257, No. 53; Trib. şi C. Angers, D. P. 75. 2. 80, etc.

Preoţii capabili de a primi liberalităţi dela bolnav.

(3) Astfel, este şi rămâne capabil preotul, care a fost chemat numai spre a spovăduì şi a împărtăşì pe bolnav, sau spre a-i cetì molifteele pentru darea sufletului. Vezi Demolombe, XVIII, 517; Laurent, XI, 358; Vigié, II, 509; Demante, IV, 30 *bis* V; Bédarride, *op. cit.*, I, 171, p. 150; Duranton, VIII, 259; Michaux, 630 urm.; Aubry et Rau, VII, § 649,

cu toate că ar fi stat necontinuu la căpătâiul lui și l-ar fi îngrijit în cursul ultimei sale boli, rămânând a se aprecià, în fapt, dacă a existat din partea lui sugestiune sau captațiune (1).

Ce se cere pentru ca preotul să fie lovit de incapacitate.

Ceeace se cere deci pentru ca preotul să fie lovit de incapacitatea de a primi o liberalitate dela bolnav, este ca el să-l fi vizitat și asistat incontinuu, să-i fi dat sfaturile și consolațiile religiunei, să fi îngrijit sufletește de dânsul, căci numai atunci se poate presupune că preotul a dobândit un imperiu așa de mare asupra spiritului bolnavului, încât el n'a mai avut libertatea care se cere pentru a dispune de averea sa (2).

„Pour ce qui est des confesseurs ou *directeurs de conscience*, zice Ricard (3), il n'y a personne qui ne sache combien leur pouvoir est plus grand que tout autre sur l'esprit de leurs pénitents; conséquemment il n'y a point de difficulté qu'ils doivent être compris sous les termes de notre ordonnance".

Intelesul cuvântului preoți.

Se naște însă întrebarea: ce trebue să înțelegem prin cuvântul *preoți*, întrebuințat de textul nostru? Această expresie cuprinde, fără îndoială, pe toți miniștrii cultului ortodox și celui catolic, precum: preoții de mir, chiar și acei cărora li s'a luat darul de către autoritățile bisericești, fie în mod definitiv sau provizoriu (4); diaconii, călugării, arhiereii, ieromonachii, etc., căci toți aceștia pot, prin ajutorul religiei, să exercite și să dobândească un imperiu asupra spiritului bolnavului.

Dascalii, paraclisierii, etc.

Dascalii, paraclisierii și ceilalți slujitori ai bisericei nu sunt însă loviți de nicio incapacitate, pentrucă art. 810 nu

---

p. 35, text și note; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 255, p. 400; Baudry et Colin, *Idem*, I, 487, p. 243; Sirey et Gilbert, *C. civil annoté*, II, art. 909, No. 27 urm.; C. Amiens, *Pand. Périod.* 88. 2. 279.

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 516; Laurent, XI, 358; Duranton, VIII, 259; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 35; Thiry, II, 309; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 175, p. 153, etc.

(2) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1903, No. 5, p. 38 urm.; C. Toulouse și Cas. fr. D. P. 80. 1. 263; Sirey, 80. 1. 361; Sirey, 88. 1. 377, etc.

(3) Ricard, *Donations*, 1-ère partie, No. 515, p. 115 (ed. din 1707). Vezi și Chardon, *Du dol et de la fraude*, 168, p. 107 (ed. belg. din 1835).

(4) Cpr. Demolombe, XVIII, 520.

vorbeşte de ei şi pentrucă incapacităţile sunt de strictă interpretare.

Miniştrii cultului ebraic, protestant, etc.

Ce trebue să decidem în privinţa miniştrilor cultului ebraic (rabini), protestant (pastori), etc.? In Franţa nu mai încape îndoială că toţi aceştia sunt incapabili, petrucă textul francez întrebuinţează expresiunea de *miniştri ai cultului* în genere (¹).

Aplic. art. 810 miniştrilor tuturor cultelor în genere.

Quid juris la noi, unde termenii legei nu sunt aşa de generali şi unde se vorbeşte numai de *preoţi?* Luând de bună argumentarea lui Toullier (vezi nota 1, *in fine),* ar trebuì să decidem că art. 810 se aplică numai miniştrilor cultului ortodox şi catolic. Dacă ne referim însă la scopul legiuitorului, trebue să aplicăm art. 810 miniştrilor tuturor cultelor, chiar şi acelui muzulman, care au asistat pe bolnav în condiţiile prescrise de acest text, dându-i sprijinul spiritual după regulele şi dogmele credinţei lor, căci numai astfel vom pune pe dispunător la adăpostul oricărei înrîuriri străine.

Condiţiile cerute p. existenţa incapacităţei.

Calitatea de medic, farmacist şi ministru al cultului nu este prin ea însăşi o cauză de incapacitate. In adevăr, pentru ca aceste persoane să fie incapabile, se cer următoarele condiţii:

Disp. trebue să fi fost făcută în cursul boalei de care bolnavul a murit.

1⁰ Dispoziţia trebue să fi fost făcută *în timpul sau în cursul boalei de care bolnavul a murit*, căci ea ar fi validă, dacă a fost făcută mai înainte, pe când dispunătorul erà sănătos, sau chiar în cursul unei alte boli de care bolnavul

---

(¹) Cpr. Laurent, XI, 357; Demolombe, XVIII, 518, 519; Marcadé, III, 510; Troplong, *Don. et testaments*, II, 651; Michaux, *op. cit.*, 627; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 34, 35; Massé-Vergé, III, § 418, p. 45, nota 36; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts,* IV, § 659, p. 240, nota 27 (ed. Crome); Sirey et Gilbert, *op. cit.*, II, art. 909, No. 24, 25. Astfel, Curtea din Alger a aplicat art. 810 miniştrilor cultului izraelit (D. P. 59. 1. 81; Sirey, 59. 1. 396), iar Curtea din Bordeaux l-a aplicat miniştrilor cultului protestant (D. P. 58. 2. 196; Sirey, 58. 2. 481). Este adevărat că Toullier (III, partea I, No. 70) a susţinut că acest text nu se aplică pastorilor protestanţi, pentrucă cultul evangelic nu admite confesiunea auriculară, însă această părere a rămas izolată. Vezi Demolombe, XVIII, 519; Marcadé, III, 510, *in fine;* Massé-Vergé, *loco cit.;* Vigié, II, 506, etc.

ar fi scăpat (1). Legea presupune, în adevăr, că în caz când boala n'a fost mortală, medicul, farmacistul sau ministrul cultului n'a putut să exercite asupra bolnavului o înrîurire destul de mare pentru a-i distruge libertatea.

Validitatea dispoziţiei făcută în timpul sănătăţei.

Mai mult încă, dispoziţia făcută în timpul sănătăţei ar fi validă, chiar dacă dispunătorul ar fi devenit mai în urmă bolnav şi ar fi murit de această boală, în care el ar fi fost îngrijit de donatar sau legatar; căci, în asemenea caz, dispoziţia fiind făcută pe când dăruitorul sau testatorul erà sănătos, ea a fost făcută în timpul capacităţei sale, pe când spiritul său erà la adăpost de orice influenţă străină. Cu alte cuvinte, dispoziţia făcută fie în timpul sănătăţei, fie în timpul unei boli, trebue să fie menţinută, dacă a fost făcută înainte de boala care a cauzat moartea (2);

Boala trebue să fi fost mortală.

2⁰ Moartea trebue să fie cauzată prin această boală, căci liberalitatea ar fi validă dacă dispunătorul ar fi scăpat de pericolul ce-l ameninţà, sau ar fi murit din întâmplare, de exemplu: într'un accident, de apoplexie (dambla), de un anevrism, etc. (3)

Aşa dar, decâteori dispunătorul moare de boala în care el a fost tratat (4), liberalitatea este nulă; dacă el se întoarce la sănătate, ea este validă.

---

(1) Cpr. Planiol, III, 2964; Cas. fr. D. P. 92. 1. 260; Sirey, 92. 1. 518.

(2) Laurent, XI, 342, 386; Demolombe, XVIII, 524; Marcadé, III, 511; T. Huc, VI, 103, *in fine;* Mourlon, II, 565; Arntz, II, 1740; Demante et Colmet de Santerre, IV, 30 *bis* IV; Trib. Lyon, *Pand. Périod.* 88. 2. 120.

(3) Marcadé, III, 511; Mourlon, II, 565; Pand. fr., v⁰ *Don. et testestaments.* 1652; Planiol, III, 2964; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 492, 494; Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 91, p. 96; Cas. fr. D. P. 80. 1. 264; Sirey, 80. 1. 361, etc.

Cazul când moartea se datoreşte unei boli chronice.

(4) Dacă dispunătorul a murit în urma unei boli chronice, care s'a prelungit mult timp, dispoziţia sa nu cade sub aplicarea art. 810 decât atunci când a fost făcută în perioada în care starea bolnavului a fost declarată dezesperată şi în care progresele boalei au cauzat moartea. Demolombe, XVIII, 528; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 32; Baudry et Colin, I, 495; Bressolles, *Revue critique*, tom. XXIV, p. 426; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1247; Trib. Niort şi C. Paris, D. P. 59. 3. 15; D. P. 74. 2. 205. Cpr. Laurent, XI, 343. — Vezi însă C. Toulouse, D. P. 64. 2. 9; Sirey, 64. 2. 114.

Critica legei.

Această regulă nu sufere nicio dificultate în privința testamentului, căci testamentul fiind un act eminamente revocabil (art. 802), testatorul redevenit sănătos îl va revocà, când el ar crede că voința sa n'a fost liberă, și dacă el nu-l revoacă aceasta este cea mai bună dovadă că voința sa n'a fost alterată. Ceeace este însă mai inexplicabil este menținerea unei donațiuni, pe care însuș legiuitorul o presupune făcută sub influența unei presiuni sau captațiuni nelicite. In adevăr, art. 810 presupune că donațiunea n'a fost în specie opera unei voințe libere, de oarece o declară nulă de câteori dispunătorul moare sub influența preotului care l-a asistat sau a medicului ori farmacistului care l-a îngrijit; și cu toate acestea, îndată ce dăruitorul redobândește sănătatea, dispoziția este declarată validă și irevocabilă, ne mai rămânându-i decât singurul mijloc de a o doborî pentru captațiune, dovadă care, de cele mai multe ori, va fi foarte greu de administrat; căci cei care abuzează de slăbiciunea unui bolnav spre a-i smulge o liberalitate iau, în genere, măsurile cuvenite pentru ca manoperele lor să nu fie descoperite. Legea este deci, în cazul de față, lipsită de logică și critica adusă ei de către autori este de astă dată foarte întemeiată. Această eroare a legiuitorului nu se poate explicà decât printr'o rațiune istorică: donațiunile făcute de un bolnav, medicului său, erau altă dată revocabile, pentrucă erau considerate ca donațiuni *mortis causa;* și legiuitorul francez uitând că donațiunile cu pricină de moarte au fost desființate prin legea actuală, dispozițiile despre care este vorba au rămas *irevocabile* conform regulei generale (art. 801) (¹).

Donatarul sau legatarul trebue să fi tratat pe bolnav.

3⁰ Donatarul sau legatarul trebue să fi *tratat* pe bolnav, adecă să fi întreprins tămăduirea lui, după cum se exprimă Pothier *(Don. entre-vifs,* VIII, p. 364), și îngrijirile sale să fi fost continue. In privința medicilor sau celor care exercită medicina în mod ilegal, tratamentul consistă în îngrijiri medicale date în mod regulat și obișnuit (²).

(¹) Cpr. Thiry, II, 308, *in fine*, p. 302; Demante, IV, 30 *bis* IV; Planiol, III, p. 732, nota 1 (ed. a 5-a); Mourlon, II, 565; Arntz, II, 1740; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 494, etc.

(²) Cpr. Mourlon, II, 565; Marcadé, III, 509; Demolombe, XVIII, 505; Laurent, XI, 340; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, 169, p. 135 (ed. a 4-a); Thiry, II, 308, p. 302, etc.

In ce consistă tratamentul preoților.

In privința preoților, sau mai bine zis a miniștrilor cultului, trebue, pentru ca art. 810 să fie aplicabil, să existe din partea lor un tratament așa zis moral și sufletesc, care consistă în îngrijirile spirituale date bolnavului (1).

Chestie de fapt.

In orice caz, fie vorba de medici sau de miniștri ai cultului, tratamentul cerut de art. 810 este un fapt complex și împrejurările în mijlocul cărora el se produce, precum și îngrijirile sau sfaturile ce trebue să existe, se apreciază, după fiecare specie, în mod suveran de judecătorii fondului (2).

Sancțiunea incapacității statornicită de art. 810. Anularea liberalității.

Sancțiunea proibiției prevăzută de art. 810 este anularea liberalității, chiar dacă ea ar fi fost ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, pentrucă nu se poate face în mod indirect ceeace legea oprește de a se face pe cale directă (3). Actul nu este însă inexistent (4), ci numai anulabil, și această

Capacitatea medicului chemat numai la consult.

Astfel, medicul chemat numai la consult sau care a dat numai oarecare sfaturi (cpr. Michaux, *Testaments*, 614), sau care s'a mărginit a dà bolnavului medicamentele prescrise de alții (cpr. Trib. și C. Angers, D. P. 75. 2. 79), nu sunt loviți de incapacitate. Cpr. Bédarride, *op* și *loco cit.*; Laurent, XI, 340; Demolombe, XVIII, 507; Marcadé, III, 509, *in fine*; Thiry, *loco cit.*; Berton, *op. cit.*, 85, p. 93, 94; Michaux, *op. cit.*, 612, p. 84; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 31; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 239, nota 19 (ed. Crome); C. Limoges, Sirey, 89. 2. 173, etc.

S'a decis deci, cu drept cuvânt, că un student în medicină, care și-a întrerupt studiile și a venit în țara lui pentru a îngrijì pe binefăcătorul său, care-l crescuse, nu intră în prevederile art. 810; căci acest student nu exercità în specie medicina nici de fapt, nici de drept, ci căută numai, din recunoștință, să îngrijească pe acela care avusese către el afecțiunea unui părinte. (Cas. fr., 24 Iulie 1832), Sirey, 32. 1. 503. Cpr. Michaux, *op. cit.*, 613; Berton, *op. cit.*, 88, p. 94.

Pentru ca medicul consultant să fie declarat incapabil în baza art. 810, trebue ca vizitele sale să fi fost atât de dese, încât să poată fi considerat, în fapt, ca medic curant. Vezi autorii *suprà* citați.

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 516 urm.; Laurent, XI, 358; T. Huc, VI, 102; Demante, IV, 30 *bis* V; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 35; C. București, *Dreptul* din 1903, No. 5. Vezi și *suprà*, p. 130, 131.

(2) Cas. fr. D. P. 68. 1. 378; D. P. 76. 1. 181; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 32, etc.

(3) Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 184, p. 166 (ed. a 4-a).

(4) Cpr. Laurent, XI, 421.

Nulitate relativă.

anulare va puteà fi pronunţată numai după cererea moştenitorilor dispunătorului sau a legatarilor. Cu alte cuvinte, nulitatea este *relativă* (¹).

Incet. incapacităţei înainte de moartea dispunătorului.

Liberalitatea făcută în contra dispoziţiilor art. 810 ar fi anulabilă, chiar dacă cauza incapacităţei ar fi încetat înainte de moartea testatorului, când, de exemplu, femeea bolnavă s'ar fi căsătorit cu medicul care a curarisit-o (²).

Stricta interpretare a art. 810.

In fine, trebue să observăm că acest text nu vorbeşte decât de medici, farmacişti şi preoţi; de unde rezultă că incapacitatea, de care sunt lovite persoanele de mai sus, nu poate fi întinsă, ca altă dată, la stăpâni, patroni, servitori (³), intendenţi, avocaţi, etc. Art. 810 stabilind, în adevăr, o incapacitate, este ştiut că incapacităţile sunt de drept strict şi nu pot fi înfiinţate fără un anume text de lege (⁴).

Dr. internaţional privat. Statut personal. Controversă.

Art. 810 a dat loc la dificultăţi în privinţa dreptului internaţional privat. Se decide în adevăr că, deşi proibiţia de a primì prin donaţiune şi testament, edictată contra medicului, care a curarisit pe o persoană de boala de care aceasta a murit, constitue o regulă de incapacitate şi, ca atare, atârnă de statutul personal, totuşi ea se aplică imobilelor situate în Franţa (şi deci şi în România), de câteori un bolnav străin a făcut o liberalitate unui medic străin (⁵).

Deşi această soluţie este admisă de unii (⁶), totuşi soluţia contrară, după care dispoziţia art. 810 atârnă de statutul personal al străinului, este cu mult mai juridică, fiindcă

(¹) Planiol, III, 2965.

(²) Demante et Colmet de Santerre, IV, 39 *bis* I, *in fine*.

(³) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1882, No. 70, p. 566.

(⁴) Cpr. Demolombe, XVIII, 551, 552; Troplong, *op. cit.*, II, 657; Michaux, *op. cit.*, 644, 645, etc. Vorbind mai cu samă de avocaţi, un magistrat francez (avocatul general Talon) a zis: *„la pureté de leur ministère est détachée des mauvaises impressions qui ont mis les médecins et autres dans la prohibition"* (citaţie împrumutată dela Troplong) Vezi şi Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII; 39, p. 364. Nu ştim dacă aceste frumoase cuvinte, zise la adresa avocaţilor din Franţa, unde ele sunt meritate faţă cu tradiţia barourilor de acolo, ar fi potrivite cu moravurile din ţara noastră.

(⁵) Vezi Trib. Narbonne, *Dreptul* din 1910, No. 61, p. 131, 132 (cu nota d-lui S. Rădulescu).

(⁶) Cpr. Trib. Nice, *Pand. Périod.* 1904. 5. 43; Fœlix-Demangeat, *Tr. de droit international privé*, I, p. 64, etc.

acest text este aşezat sub rubrica: *despre capacitatea de a dispune sau de a primì*, etc. In specie, fiind deci vorba de o chestie de incapacitate, art. 810 se aplică Românilor, nu însă şi străinilor, care vor fi cârmuiţi de statutul lor personal, chiar dacă bunurile de care a dispus bolnavul sunt situate în România (1).

Excepţiile dela principiul de mai sus, admise de art. 810.

Deşi legiuitorul loveşte, în principiu, de nulitate liberalităţile făcute medicilor sau miniştrilor cultului, de către acela care a fost curarisit sau asistat de aceste persoane în cursul ultimei sale boale, totuşi sunt cazuri excepţionale în care bolnavul poate să dispue în favoarea medicului sau directorului său spiritual. De aceea, art. 810 declară valide: 1⁰ dispoziţiile remuneratorii cu titlu particular, potrivite cu starea dispunătorului şi cu serviciile prestate: şi 2⁰ dispoziţiile cu titlu universal în oarecare cazuri şi sub oarecare condiţii: 3⁰ în fine, unii admit că incapacitatea prevăzută de art. 810 nu se aplică medicului care ar fi curarisit pe soţia sa, nici preotului care ar fi asistat pe soţia sa în ultima sa boală (2). Vom vedeà însă *infrà*, p. 144, 145, că această din urmă chestiune este foarte controversată şi chiar îndoelnică.

Prima excepţie. — Dispoziţiile remuneratorii cu titlu particular.

Donaţiuni remuneratorii.

Medicii (3), farmaciştii şi miniştrii cultului, care au curarisit sau asistat pe un bolnav în cursul ultimei sale boli, pot să primească dela acest bolnav donaţiuni remuneratorii sau *răsplătitoare*, după cum le numește codul Calimach (1), făcute cu titlu particular (2), pentrucă ar fi fost nedrept de a se împedică răsplătirea serviciilor prestate de acei care au curarisit sau asistat pe un bolnav în ultimele sale momente.

---

(1) Cpr. Weiss, *Tr. théorique et pratique de droit international privé*, IV, p. 617; Laurent, *Droit civil international*, VI, 209, etc. Vezi asupra acestei controverse, Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v⁰ *Testament*, 83 urm.

(2) Acest caz nu poate fi aplicat preoţilor catolici care, precum se ştie, nu se pot căsători.

(3) Nu numai medicii, dar şi cei care exercită medicina în contra legei (vezi *suprà*, p. 128) pot să primească donaţiuni remuneratorii cu titlu particular, căci toate persoanele declarate

Reducerea dispozițiilor excesive.

Aceste dispoziții trebue însă să fie proporționate cu starea dispunătorului și însemnătatea serviciilor prestate (3); de unde

---

incapabile de a primi trebue să intre în excepția pe care o admite legea. Cpr. Demolombe, XVIII, 549; Laurent, XI, 355; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 32, nota 38; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 1679; Répert. Sirey, v⁰ *Donations entre-vifs*, 1269; T. Huc, VI, 104, *in fine*, etc.

C. Calimach. Art. 1259.

(1) Donațiunile remuneratorii sau *răsplătitoare* sunt acele care se fac pentru plata unui serviciu sau altă facere de bine (art. 1259 C. Calimach).

Liberalitatea nu are nevoe să arăte că ea este răsplătitoare. Controversă.

Donațiunea sau testamentul făcute de bolnav nu au nevoe să arăte că dispoziția este răsplătitoare, fiind destul ca aceasta să rezulte din împrejurări. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 489; Laurent, XI, 347; Demolombe, XVIII, 534; Marcadé, III, 515; Demante, IV, 30 *bis* VI; Troplong, II, 639; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 32, nota 39; T. Huc, VI, 103; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1271 urm.; Michaux, *op. cit.*, 648, p. 89, etc. — *Contrà:* C. Montpellier, Répert. Dalloz, *Disp. entre-vifs et testamentaires*, 388, 1⁰.

Ce trebue să dovedească donatarul sau legatarul.

Dispoziția remuneratorie fiind o excepție dela principiul incapacității, donatarul sau legatarul va trebuì să dovedească, conform dreptului comun, că liberalitatea ce-i este adresată este răsplătitoare, în caz când moștenitorii o vor atacà, susținând că ea intră în regula comună. Laurent, XI, 347, *in fine;* T. Huc, VI, 104, etc.

Art. 994 § 2.

(2) Dispoziția este cu titlu particular când cuprinde o sumă de bani sau un lucru cert și determinat, fie mobil sau imobil (art. 894 § 2).

Persoana căreia i se face o liberalitate răsplătitoare nu poate cere, în principiu, în acelaș timp plata onorarului său.

(3) Medicul sau farmacistul, în favoarea căruia ar fi fost făcută o asemenea dispoziție răsplătitoare, n'ar puteà, în principiu, s'o primească, cerând în acelaș timp onorariul ce i s'ar cuvenì, pentrucă caracterul remunerator al dispoziției implică răsplătirea serviciilor prestate și plata datoriei care rezultă din acest serviciu. Cpr. C. Gand, *Pag. juridice* din 1912, No. 100 (cu nota d-lui D. D. Stoenescu); Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 502; Demolombe, XVIII, 533; Duranton, VIII, 254; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 32, nota 40; T. Huc, VI, 104; Thiry, II, 310, p. 304; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1688; Répert. Sirey, v⁰ *Donations entre-vifs*, 1277, etc.

Am zis că medicul n'ar puteà, *în principiu*, odată cu primirea liberalității remuneratorii, lăsată lui de defunct, să ceară rezultă că, la caz de o disproporție prea mare, ele vor fi supuse reducțiunei, după aprecierea judecătorilor de fond, în măsura determinată de lege, adecă: avându-se în vedere starea dispunătorului și serviciile primite de dânsul, fără ca judecătorii să poată anulà întreaga dispoziție, după cum făcuse Curtea din Orléans (a cărei decizie a fost casată) [1].

Anularea dispozițiilor cu titlu universal. Controversă.

Cât pentru dispoziția făcută de bolnav *cu titlu universal*, judecătorii o vor anulà, cu toate că ea ar fi fost calificată de remuneratorie sau răsplătitoare, pentrucă legea nu admite în specie decât o dispoziție cu *titlu particular*. A reduce asemenea liberalitate ar însemnà a o denaturà [2].

și plata serviciilor sale, pentrucă contrariul poate să rezulte din împrejurări și din voința dispunătorului. Iată de exemplu, un medic, care a îngrijit pe un bolnav timp îndelungat; bolnavul, drept mulțumire, îi lasă un obiect de artă. Aceasta fiind mai mult o amintire decât plata serviciilor prestate, medicul va puteà, în asemenea caz, să ceară dela moștenitorii defunctului plata serviciilor sale. T. Huc, Baudry et Colin. *op.* și *loco suprà cit.*

[1] Baudry et Colin. I, 501; Demolombe, XVIII. 532; Troplong, II. 637; T. Huc, VI, 104; Laurent, XI, 349; Aubry et Rau. VII, § 649, p. 32; Thiry. II, 310; Pand. fr., v° *cit.*. 1686; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 178, p. 155 (ed. a 4-a); Michaux, *op. cit.*, 652; Cas. fr. Sirey, 44. I. 710 și Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 373. Această din urmă decizie, casând decizia Curței din Orléans, de care am vorbit mai sus, pune, cu drept cuvânt, în principiu că tribunalele nu pot să pronunțe nulitatea dispoziției răsplătitoare și să adjudece legatarului o sumă de bani drept onorariu.

[2] Bédarride, *op. cit.*. I. 177, pag. 154, 155; T. Huc, VI. 104; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 1278; Demolombe. XVIII, 531; Laurent, XI, 548; Marcadé, III, 515; Aubry et Rau, VII. § 649, p. 33; Massé-Vergé, III, § 418, p. 42, nota 29; Demante, IV, 30 *bis* VI; Thiry, II, 310; Baudry et Colin, I. 500; Berton, *op. cit.*, 94, p. 97; Michaux, *op. cit.*, 647, p. 89; Nacu, II. p. 259, No. 57; Cas. fr. Sirey, 70. I. 233; D. P. 70. 1. 329; C. Grenoble, Sirey, 31. 2. 186. — *Contrà:* Troplong, *op. cit.*, II, 638; Valette (consultație dată în favoarea dr. Déclat), *Mélanges de droit, de jurisprudence et de législation* II, p. 98 urm. După acești din urmă autori, dispoziția remuneratorie cu titlu universal ar fi numai *reductibilă*, judecătorii putând astfel s'o transforme într'un legat cu titlu particular, soluție care ne pare în opoziție cu însuși textul art. 810.

A doua excepţie. — Dispoziţiile universale făcute în favoarea unor rude determinate.

Dispoziţiile făcute persoanelor rude cu dispunătorul până la al patrulea grad.

Prin excepţie şi pentru respectul datorit legăturilor de sânge şi afecţiunilor de familie, legea mai permite medicilor şi miniştrilor cultului, care sunt rude cu dispunătorul până la al patrulea grad inclusiv (adecă veri primari) (¹), fără a se distinge dacă înrudirea este directă sau colaterală (²), să primească dela el o dispoziţie universală sau cu titlu universal şi, *a fortiori*, deci, o dispoziţie cu titlu particular (³); şi aceasta chiar atunci când această dispoziţie n'ar avea caracterul de răsplătitoare (⁴), afară de cazul când defunctul ar avea *erezi*, adecă moştenitori în linie dreaptă, cu alte cuvinte descendenţi sau ascendenţi; şi încă şi în asemenea caz dispoziţia ar fi validă, dacă medicul, farmacistul sau ministrul cultului gra-

---

Cazul când medicul este rudă cu dispunătorul peste al patrulea grad.

(¹) Această excepţie nu se întinde deci la un medic sau ministru al cultului, care ar fi rudă cu dispunătorul *peste al patrulea grad*, chiar dacă acest medic sau ministru al cultului ar fi moştenitorul legitim al defunctului. Laurent, XI, 350; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 34; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 506; Cas. fr. Sirey, 63. 1. 172; D. P. 63. 1. 231.

Neaplic. dispoziţiei de mai sus cuscriei.

Dispoziţia excepţională, statornicită în favoarea înrudirei, nu se întinde, de asemenea, la cuscrie sau alianţă, ştiut fiind că cuscria nu inspiră afecţiunea pe care o inspiră înrudirea. Planiol, III, 2966, *in fine;* Laurent, XI, 352; Demolombe, XVIII, 542; Marcadé, III, 517; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 34; Massé-Vergé, III, § 418, pag. 43, nota 30; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, pag. 239, nota 22 (ed. Crome); Arntz, II, 1742; Duranton, VIII, 255; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 507; Michaux, *op. cit.*, 661, p. 91; Troplong, *op. cit.*, II, 641; Bédarride, *op. cit.*, I, 180; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1287; Cas. fr., Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre vifs*, 370, etc.

(²) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 505; Demante, IV; 30 *bis* VIII. Nu se cere de asemenea, în regulă generală, ca beneficiarul dispoziţiei să fie moştenitorul prezumptiv al dispunătorului. Demolombe, XVIII, 536; Demante, *loco suprà cit.*, etc.

(³) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 504; Demolombe, XVIII, 535; Demante, IV, 30 *bis* VII. Textul pentru a fi exact, trebuia deci să se exprime astfel: „Dispoziţiile, chiar universale, etc.“ Cpr. Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 649, p. 194, nota 23 (ed. *Anschütz)*. Vezi *suprà*, p. 126, nota 1.

(⁴) Demolombe, XVIII, 535. Cpr. Trib. imperiului german, *Pand. Périod.* 87. 5. 20.

tificat ar fi el însuș moștenitor în linie dreaptă sau directă cu dispunătorul.

Așa dar, dispunătorul, care nu are moștenitori în linie dreaptă (descendenți sau ascendenți), poate să facă o dispoziție universală sau cu titlu universal în folosul medicului care l-a curarisit sau a ministrului cultului care l-a asistat în ultima sa boală: 1⁰ chiar când acest medic sau preot n'ar fi rudă cu dânsul decât în linie colaterală (însă numai până la al patrulea grad inclusiv); și 2⁰ chiar când dispunătorul ar aveà o rudă în linie dreaptă, dacă această rudă n'ar fi moștenitorul lui.

Dacă, din contra, dispunătorul are moștenitori în linie dreaptă, înrudirea medicului sau preotului, de orice linie și de orice grad ar fi, nu face să înceteze incapacitatea sa, afară de cazul când ar fi el însuș moștenitor în linie dreaptă.

Ce se înțelege prin cuvântul erezi, ce figurează în art. 810. Controversă.

Cu alte cuvinte, de câteori bolnavul are descendenți sau ascendenți, el nu poate să facă o dispoziție universală sau cu titlu universal medicului ori ministrului cultului, care s'ar găsì în condițiile art. 810, dacă acest medic sau ministru al cultului nu este el însuș moștenitor în linie dreaptă. Legea preferă deci, în asemenea caz, pe moștenitorii direcți, adecă pe descendenți sau ascendenți, și prin *moștenitori sau erezi*, legea înțelege de astădată, ca în totdeauna, persoanele chemate a luà succesiunea, iar nu *rudele* care n'ar fi chemate la succesiune. Acesta este adevăratul înțeles al excepției de față (1).

---

(1) Vezi în acest sens, Laurent, XI. 351; Demolombe, XVIII, 536 urm.; Marcadé, III, 516 urm.; Demante, IV, 30 *bis* IX; Mourlon, II, 569; Arntz, II, 1741; T. Huc, VI, 104; Massé-Vergé, III, § 418, p. 43, nota 33; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 239, text și nota 24 (ed. Crome); Baudry et Colin, I, 508; Troplong, *op. cit.*, II, 641; Michaux, *op. cit.*, 655 urm.; Thiry, II, 310; Acollas, II, p. 402; Berton, *op. cit.*, 95, pag. 98; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 1708; Répert. Sirey, v⁰, *Don. entre-vifs*, 1289; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 909, No. 13; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 909, No. 85 urm.; Bonachi, *Codicele civil român comentat*, IV, art. 810, pag. 56. D-l Naeu (II, p. 259, No. 58), nu discută chestiunea. Această doctrină nu este însă admisă de toți autorii, căci unii susțin că cuvântul *erede* însemnează aci *rudă* iar nu moștenitor, așa că rudele

Exemplu. Un exemplu va lămurì și mai bine această delicată ipoteză.

Defunctul lasă în viață pe un bun al său și pe un frate: bunul, *rudă* în linie directă ascendentă, nu est în specie *moștenitor* sau *erede*, după cum se exprimă art. 810, fiindcă este exclus dela succesiune de fratele defunctului (art. 672). El nu face deci obstacol la dispoziția făcută în favoarea medicului sau preotului, rudă în al patrulea grad.

Defunctul lasă copii: medicul sau ministrul cultului, care l-a îngrijit sau asistat, nu poate să primească, dacă el nu este unul din acei copii, chiar dacă el ar fi tatăl sau fratele dispunătorului, sau chiar nepotul lui, afară de cazul

---

ar exclude pe medicul sau preotul legatar ori donatar, *chiar când ele n'ar fi chemate la succesiunea defunctului;* de unde se pot trage următoarele consecințe: 1° bolnavul, care ar aveà un frate și un bunic, n'ar puteà dispune în folosul vărului său, medic sau preot, care l-ar fi îngrijit sau asistat în ultima sa boală, pentrucă el are o *rudă* în linie dreaptă, bunul său; 2° bolnavul, care ar aveà pe bunul său, pe tatăl său, un fiu și un nepot de fiu, ar puteà să facă o dispoziție în folosul bunului, tatălui sau nepotului, care l-ar fi îngrijit ca medic, sau asistat ca preot, pentrucă donatarul sau legatarul este o *rudă* în linie dreaptă. Vezi în acest din urmă sens, Aubry et Rau, VII, § 649, pag. 33, nota 43; Duranton, VIII, 256; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 909, No. 17, p. 105 urm.; Guilhon, *Tr. des donations entre-vifs*, I, 187 (ed. din 1810), etc.

După sistemul pe care l-am expus mai sus, soluția contrară va trebuì să fie admisă în ambele ipoteze. După acest sistem, soarta liberalității, făcută în folosul aceluia care a îngrijit sau asistat pe bolnav, în calitate de medic sau preot, nu va atârnà deci de compunerea familiei în momentul facerei liberalității, ci în momentul morței dispunătorului, căci numai atunci se va puteà ști dacă există moștenitori în linie dreaptă și dacă donatarul sau legatarul face parte din această categorie de moștenitori. Cpr. Demolombe, XVIII, 538; Demante, IV, 30 *bis* X; Berton, *op. cit.*, 95, p. 98, etc.

Din acest sistem mai decurge încă consecința că incapacitatea donatarului sau legatarului ar încetà prin renunțarea sau nedemnitatea moștenitorilor în linie dreaptă, căci numai vocațiunea ereditară a acestor moștenitori se opune la validitatea liberalității. Demolombe, XVIII, 539.

Cât pentru cazul când defunctul ar aveà moștenitori și în line dreaptă și în linie colaterală, vezi Demolombe, XVIII, 540, 541; Demante, IV, 30 *bis* XI; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 1293 urm., etc.

când ar venì la succesiunea dispunătorului prin reprezentarea părintelui său defunct.

Defunctul lasă în viață pe tatăl său și pe un frate: tatăl moștenitor în linie directă, neavând drept decât la o pătrime, iar fratele la trei pătrimi (art. 671, 673), dispoziția făcută în favoarea medicului sau ministrului cultului, rudă în gradul al patrulea, va puteà să absoarbă cele trei pătrimi cuvenite fratelui (¹).

Art. 812. Dispoziția făcută în folosul soției medicului sau ministrului cultului, care n'ar fi rudă cu dispunătorul în gradul determinat de lege, va fi considerată ca făcută însuș medicului sau preotului printr'o persoană interpusă (art. 812).

Dispoziția făcută acestei soții, care ar fi rudă cu dispunătorul în gradul arătat de art. 810, 2⁰, adecă până la al patrulea grad inclusiv, ar fi însă validă, după cum tot validă ar fi și dispoziția făcută însuș medicului sau ministrului cultului, dacă aceștia ar fi rude cu dispunătorul (²).

Așa dar, după părerea generală care, de bună seamă, este cea mai juridică, tatăl care, în realitate de medic, ar fi curarisit pe fiul său în ultima să boala, nu are capacitatea de a primì o donațiune sau un legat dela fiul său bolnav, care ar fi murit de boala în care a fost îngrijit, dacă acest din urmă a lăsat descendenți, pentrucă descendenții excluzând pe toți ceilalți moștenitori (art. 669), tatăl nu are, în specie, calitatea de moștenitor și nu moștenește pe fiul său (³).

Fiul, care ar fi curarisit pe tatăl său în boala de care acesta a murit, ar puteà însă să primească dela el o libe-

---

(¹) Cpr. Michaux, *op. cit.*, 657—659, pag. 90, 91; Marcadé, III, 517; Demolombe, XVIII, 540, etc.

(²) Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 51, 52; Demolombe, XVIII, 649; Demante, IV, 32 *bis* V; T. Huc, VI, 133; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 572, 573; C. Toulouse, D. P. 59. 2. 223; Sirey, 60. 2. 145. Vezi și *infrà*, p. 162. — *Contrà:* Michaux, *Tr. pratique des testaments*, 663, p. 91.

(³) Cpr. Arntz, II, 1741; Dalloz, *Nouveau Code civil annoté*, II, art. 909, No. 86, etc. — După părerea celor care susțin că, în art. 810, cuvântul *erede* este luat în sensul de *rudă*, tatăl ar puteà, în specie, să primească liberalitatea, fiind rudă cu dispunătorului în linie dreaptă. Vezi *suprà*, p. 142, *ad notam*.

ralitate, bine înţeles, în limitele părţei disponibile, chiar dacă ar existà alţi copii, moştenitori în linie dreaptă (¹).

A treia şi ultima excepţie. — Dispoziţiile făcute în favoarea soţului.

Doctrina este aproape unanimă spre a recunoaşte că incapacitatea stabilită de art. 810 nu se aplică bărbatului medic sau ministru al cultului, care ar fi curarisit ori asistat pe soţia sa în cursul boalei de care a murit, pentrucă bărbatul nu face, în asemenea caz, decât să-şi îndeplinească o datorie impusă de lege (art. 194 C. civ.) (²); şi autorii admit această soluţie chiar în caz când medicul s'ar fi căsătorit cu femeea bolnavă în cursul boalei de care ea a murit, bine înţeles, dacă căsătoria a fost contractată de bună credinţă, iar nu în scopul fraudulos de a înlăturà incapacitatea statornicită de lege (³). „*Le titre de médecin disparaît devant celui de mari*, zice un autor (⁴); *et quelle que soit la libéralité, on doit croire que sa femme a voulu reconnaître beaucoup moins ses efforts pour lui sauver la vie, que ce qu'il avait fait jusques-là, pour la lui rendre agréable*".

Dacă am fi chemaţi să facem legea, de sigur că am face-o astfel; însă deocamdată, această părere este contrară

(¹) Arntz, *loco. cit.*; Thiry, II, 310; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 508, etc.

(²) Aceeaşi soluţie se aplică şi femeei medic, care ar fi îngrijit şi curarisit pe bărbatul său în boala de care a murit. T. Huc, VI, 104, p. 144.

(³) Cpr. Planiol, III, 2966; Demolombe, XVIII, 543; Demante, IV, 30 *bis* XIII; Duranton, VIII, 257; Aubry et Rau, VII, § 649, p. 34; Massé-Vergé, III, § 418, p. 44, text şi nota 34; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 240 (ed. Crome); Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 909, No. 18 şi 19, p. 106; Marcadé, III, 513; Troplong, II, 642; Michaux, *op. cit.*, 665 urm., p. 91 urm.; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 250, p. 393; Chardon, *Du dol et de la fraude*, 395, p. 366, urm. (ed. belg. din 1835). Vezi şi Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1465, p. 72 urm. (ed. a 4-a, revăzută de Rivière). Cpr. Cas. fr., Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 378, nota 2.

(⁴) Chardon, *Du dol et de la fraude*, 170, p. 108.

însuşi textului art. 810 care, statornicind, ca principiu general, incapacitatea medicilor, farmaciştilor şi a miniştrilor cultului, nu admite decât două excepţii dela această regulă, din care soţul nu face parte. Cât pentru argumentul tras din art. 194, după care soţii îşi datoresc reciproc sprijin şi ajutor, el este departe de a fi decisiv, căci şi tatăl datoreşte ajutor copilului său, şi cu toate acestea ştim că, după părerea generală, el este incapabil de a primì liberalităţi dela fiul său bolnav, dacă nu se găseşte între acei chemaţi a-l moştenì. Strict vorbind, trebue deci să aplicăm art. 810 în toată rigoarea lui şi bărbatului, medic sau ministru al cultului, care ar fi curarisit sau asistat pe soţia sa în ultima sa boală [1].

Excepţiile prevăzute de art. 810 sunt de strictă interpretare.

Excepţiile fiind de strictă interpretare şi neputând fi întinse prin analogie, se decide, cu drept cuvânt, că bolnavul n'ar puteà să dispue în favoarea medicului care l-a curarisit, sau a ministrului cultului care l-a asistat în ultima sa boală, în afară de excepţiile admise de lege, chiar dacă aceste persoane ar fi amicii lui intimi. Aceasta nu este decât o consecinţă firească a art. 1202 § 2, după care prezumpţiile, în baza cărora legea anulează un act, nu pot fi combătute prin dovada contrară [2].

3º Incapacitatea ofiţerilor de bastiment.

Art. 883. — Testamentul făcut pe mare nu va puteà cuprinde nicio dispoziţiune în favoarea ofiţerilor bastimentului, dacă dânşii nu sunt rude cu testatorul [3]. (Art. 660 urm., 676, 810, 874 urm.,

---

[1] Vezi în acest din urmă sens, Laurent, XI, 353; Thiry, II, 310; T. Huc, VI, 104; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 510, 511; F. Herman, *C. civil annoté*, II, art. 909, No. 64; Jacquey, *Des dispositions spéciales du Code civil relatives aux médecins*, 129. Cpr. Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1465, p. 72 urm. (ed. a 4-a). Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, vº *Don. entre-vifs*, 5715 urm.

[2] Demante, IV, 39 *bis* XII; Laurent, XI, 356; Demolombe, XVIII, 547.— *Contrà*: Troplong, II, 640; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 474, p. 240. Vezi şi *suprà*, p. 127, text şi nota 2.

Origina art. 883.

[3] Art. 883 este iarăşi de origină franceză, fiind reprodus după art. 3 al ordonanţei asupra marinei din August 1681. Vezi Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 997, No. 1; Demolombe, XXI, 464.

886 C. civ. Art. 995 C. fr. actual (vechiul art. 997, modificat prin legea din 8 Iunie 1893).

Aplic. art. 883 la toate testamentele în genere.

Pentru motive analoage acelora care au edictat incapacitățile statornicite de art. 809 și 810 (1), testamentul făcut pe mare nu poate să cuprindă, din partea unui călător nicio dispoziție în favoarea ofițerilor bastimentului (2), chiar dacă ei n'ar fi luat parte la confecționarea acestui testament (3); și această dispoziție se aplică tuturor testamentelor făcute pe mare, chiar și celor făcute în formă olografă (4).

Prezumpție de captațiune.

Legea stabilește și de astă dată o prezumpție de captațiune în contra ofițerilor vasului, din cauza autorității și înrîurirei ce aceștia exercită, în timpul călătoriilor, asupra călătorilor și întregului personal al vasului. „*Les officiers qui commandent un navire sont maîtres à leur bord, après Dieu*“, zice o veche formulă (5).

Sancțiunea art. 883.

Testamentele făcute în contra acestei dispoziții nu sunt nule în totul, ci numai în privința dispozițiilor care gratifică pe ofițerii vasului; căci, în regulă generală, incapacitatea unui legatar viciază numai legatul său, iar nu și celelalte dispoziții ale testatorului (6).

---

(1) Cpr. Planiol, III, 2968; T. Huc, VI, 105, etc.

(2) Pe bastimentele de războiu, această incapacitate se aplică comandantului vasului și tuturor ofițerilor militari, chiar și celor de administrație (art. 874 C. civ.), iar pe bastimentele sau vasele de comerț, ea se aplică numai căpitanului sau patronului (art. 874 § 3 C. civ. și 506 urm. C. com.) și aceluia care-l înlocuește. Nici într'un caz însă, ea nu poate fi aplicată călătorilor, nici oamenilor echipagiului, care nu au gradul de ofițer, precum este *scribul* (grefierul) bastimentului (art. 874 C. civ.). Vezi Demolombe, XXI, 465; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 997, No. 3, p. 437.

(3) Cpr. Demolombe, XXI, 466.

(4) Demolombe, XXI, 469; Troplong, *op. cit.*, III, 1726; Aubry et Rau, VII, § 674, p. 148; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 997, No. 2, p. 437; Demante, IV, 135 *bis* I; Marcadé, IV, 75; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 203, etc.

Neaplic. art. 883 la donațiuni.

Art. 883 nu se aplică însă la donațiuni, legea fiind mută în privința lor. Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 1754.

(5) Vezi Planiol, III, 2968; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 201; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 513.

(6) Demante, IV, 135 *bis* II; Marcadé, IV, 75; Demolombe, XXI,

Aceeaş soluţie este admisibilă chiar atunci când ofiţerul gratificat a luat parte la facerea testamentului[1].

Excepţiile admise de art. 883 în privinţa rudelor testatorului.

Pentru motive analoage celor care au determinat excepţiile prevăzute de art. 809 şi 810, în privinţa rudelor, ofiţerul bastimentului devine capabil, dacă este rudă cu testatorul[2]; şi fiindcă legea nu mărgineşte de astădată excepţia, ca în art. 809 şi 810, la o linie sau la un grad oarecare, trebue să înţelegem prin *rude* toate rudele până la al 12-lea grad inclusiv (art. 676), fiindcă numai până la acest grad înrudirea îşi produce efectele sale în privinţa dreptului de succesiune[3].

Testamentele făcute într'o călătorie pe un fluviu.

In fine, spre a terminà cu explicarea art. 883, vom adăogà că ofiţerii bastimentului fiind declaraţi incapabili numai în privinţa testamentelor făcute *pe mare*, această incapacitate nu există în privinţa testamentului, pe care cineva l-ar face călătorind pe Dunăre sau pe alt fluviu. Incapacităţile sunt, în adevăr, de drept strict.

Despre art. 908 din codul francez, privitor la incapacitatea copiilor naturali. — Incapacitate inexistentă în codul nostru.

In toate timpurile şi în toate ţările, copilul natural a fost victima greşelei părinţilor săi şi legea, de cele mai

---

467; Troplong, III, 1727; Aubry et Rau, VII, p. 674, p. 148; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 206, etc.

[1] Vezi Marcadé, Troplong, *loco suprà cit.*; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 995, No. 2. — Părerea unor autori care, în Franţa, se pronunţă în sens contrar, este inadmisibilă la noi, pentrucă ea se întemeiază pe nişte dispoziţii legislative inexistente în dreptul nostru (legea asupra notariatului din Ventôse, anul XI şi art. 975 fr., eliminat din codul nostru).

Cuscria.

[2] Această excepţie nu se întinde la alianţă sau cuscrie, de care legea nu vorbeşte. Noul text francez (art. 997), modificat prin legea din 8 Iunie 1893, adaogă însă la înrudirea, de care vorbeà vechiul text, şi cuscria.

[3] Marcadé, IV, 76; Demolombe, XXI, 470; Duranton, IX, 167; Troplong, III, 1728; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 210. — *Contrà:* Vazeille, *Successions et donations*, II, art. 997, p. 531 (ed. din 1837), după care excepţia relativă la înrudire s'ar întinde *in infinitum* şi peste al 12-lea grad. «*Si, au 13-ème*

multe ori, s'a făcut complicele acestei greşeli (1). Iată cum se exprimă, în această privinţă, un vechiu scriitor, Loysel:

> „Quelques coutumes disent qu'un bâtard, depuis qu'il est né, est entendu hors de pain; mais l'on juge que, *qui fait l'enfant le doit nourrir.*"

Şi mai departe

> „Maître Martin Doublé (2) tenoit que bâtards ne pouvoint recevoir legs de père ni de mère, ce qui se doit entendre des legs excédans leur nourriture" (3).

Dr. francez. Consecvent acestei nedrepte defavori, care a apăsat atât de mult şi atât de greu şi care apasă şi astăzi asupra copiilor naturali, art. 908 din codul francez, modificat în parte, însă în mod insuficient, prin legea din 25 Martie 1896, puneà în principiu că: „copiii naturali nu vor puteà să primească nimic, prin donaţiune între vii şi testament, peste ceeace li se dă la titlul succesiunilor"; şi expunerea de motive zice că acest text are de scop cinstirea şi înlesnirea căsătoriei.

Dar cine nu vede că a împinge cu orice preţ pe om la căsătorie este a-l lovì în afecţiunea lui cea mai scumpă, aceea pe care el o are pentru copiii săi (4).

---

degré, on n'est plus compté pour la succession légale, on peut encore être compté pour la validité d'un legs", zice acest din urmă autor, fără a ne arătà însă pe ce se întemeiază această soluţie, pe care o credem arbitrară.

(1) Delvincourt (*Cours de code civil*, ed. din 1834, II, p. 211) zice că: *„l'incapacité des enfants naturels n'a jamais pu être établie in odium eorum, mais bien en haine du crime qui a présidé à leur naissance et, par conséquent, en haine des père et mère qui l'ont commis"*.

(2) Acest Martin Doublé, de care ne vorbeşte Loysel, erà consilier *au Chatelet*, sub Carol al VI-lea, cam pe la anul 1322.

Dr. vechiu fr. (3) Loysel, *Institutes coutumières*, I, regul. 61 şi 63, p. 91, 93 (ed. Dupin et Laboulaye din 1846).— Pothier (*Introduction au titre des testaments*, I, 43, p. 415) zice că este indecent ca o persoană să prefere pe bastarzii săi copiilor legitimi şi să-i pue pe aceeaş treaptă. Şi mai departe (*loco cit.*), acelaş autor adaogă: *„Les bâtards adultérins ou incestueux étant beaucoup plus défavorables que les simples bâtards, ne sont capables de recueillir aucun don et legs de leurs père et mère, si ce n'est de simples aliments."*

(4) Planiol, III, 2944 (ed. a 6-a).

Această dispoziție erà nu numai inumană, dar și injustă, pentrucă este nedrept de a oprì pe un părinte să deà copilului său ceeace el ar fi putut dà unui străin.

Dr. străin. De aceea, dispoziția de mai sus a dispărut din mai multe legiuiri străine posterioare compilației napoleoniene. Astfel, ea nu mai figurează în codul austriac, nici în codul Calimach(1), nici în codul portughez dela 1867, nici în codul spaniol dela 1889, nici în codul german, nici în noul cod elvețian din 1907, aplicabil în toată Elveția cu începere dela 1 Ianuarie 1912(2), etc.

Dr. nostru. Ea nu figurează, din fericire (mare minune!), nici în codul nostru: de unde rezultă că la noi, ca și în legiuirile străine mai sus menționate, atât mama cât și tatăl pot să dispue prin daruri între vii și testament în folosul copiilor naturali, *fie chiar adulterini sau incestuoși*, bine înțeles în limitele părței disponibile(3). Părinții nu mai au deci nevoe, spre a înlătură legea, ca în Franța, să nu-și recunoască copiii lor, pentru ca astfel să-i poată avantajà ca pe orice străini(4).

Dr. internațional. Cât pentru natura statutului art. 908 din codul francez, adecă dacă el este real sau personal, chestiunea este controversată, după cum am arătat în tom. III, partea II, al Coment. noastre de drept civil(5).

Situația juridică a copiilor naturali este, în legislația noastră, deplorabilă și plină de lacune. Am avut de mai multeori ocazia de a semnalà unele din aceste lacune(6).

---

(1) Vezi încât privește dreptul nostru anterior și dreptul roman, tom. III, partea II al Coment. noastre, nota 2 dela pag. 184, 185 (ed. 2-a).

(2) Vezi Roguin, profesor la universitatea din Lausanne, *Cours de droit comparé (Successions)*, II, p. 229 și III, p. 254 urm. (Paris, 1912).

(3) Cas. rom. Bult. 1892, p. 473. Vezi și tom. III, partea II-a, al Coment. noastre, p. 184 (ed. a 2-a).

(4) Cpr. Planiol, III, 2945; Roguin, *op. cit.*, III, 1252, p. 255.

(5) Vezi aceste Comentarii, p. 185, text și notele 1 și 2. Mai vezi asupra acestei chestiuni și tom. I al Coment. noastre, p. 140, 141 (ed. a 2-a), la care ne mărginim a trimete pe cetitori, spre a nu mai reveni asupra chestiunei.

(6) Vezi, între altele, *Dreptul* din 1911, No. 54 și tom. III, partea II-a, al Coment. noastre, p. 175 urm.

Totuşi trebue să mărturisim că eliminarea din codul nostru a art. 908 fr. este un progres şi un pas spre bine. Legiuitorul nostru a fost de astădată mai uman şi mai drept decât cel francez. Care să fie oare cauza acestui revirimenț? Lucrul nu se prea explică din partea unui legiuitor, care nu vreà să ştie de copiii naturali şi pe care el îi lasă la voia întâmplărei. Se vede că greşind şi nedându-şi seama de însemnătatea reformei, tocmai atunci a nemerit-o. *Une fois n'est pas coutume.*

Donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros.

Liberalitatea este **deghizată** sau ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, când una din părţi declară în mod fals că a primit un echivalent bănesc în schimbul folosului prestat de dânsa, pe când, în realitate, ea n'a primit absolut nimic(¹), sau când una din părţi recunoaşte a datori o sumă de bani pe care n'o datoreşte în realitate.

Art. 960 § 2 1169. Convenţia, care întruneşte caracterele unui contract cu titlu oneros, este presupusă serioasă până la dovada contrară (art. 960 § 2), şi cei care pretind că ea ascunde o liberalitate trebue să dovedească simulaţia, pe care se întemeiază cererea lor de anulare (art. 1169)(²).

(¹) Vom vedeà mai la vale că atât jurisprudenţa cât şi o parte însemnată din doctrină validează asemenea liberalităţi, atunci când părţile sunt capabile de a primi şi de a dispune cu titlu gratuit. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 557, *ad notam* şi *infrà*, pag. 296 urm.

(²) Thiry, II, 316, p. 308; Mourlon, II, 572; Laurent, XI, 391, 410; Demolombe, XVIII, 633; Arntz, II, 1749; Marcadé, III, 531; Duranton, VIII, 267; Troplong, II, 729; Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 50, text şi nota 8; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 538; T. Huc, VI, 123; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 911, No. 28; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4133 urm. — Vezi însă Delvincourt, *Cours de code civil*, II, pag. 207 (ed. din 1834), nota 1, după care donaţiunea ar fi, din contra, presupusă, de câteori contractul cu titlu oneros a fost făcut cu un incapabil, acestui incapabil incumbând, în asemenea caz, sarcina de a dovedi că contractul este cu titlu oneros. Această părere a rămas însă izolată.

Dovada simulației se va puteà face, în specie, prin orice soiu de mijloace: martori și chiar prezumpții luate în afară de act, fără niciun început de probă scrisă, pentrucă cei de al treilea au fost în imposibilitate de a-și procurà o dovadă scrisă despre existența fraudei (art. 1198)(¹); și apoi, în specie, fiind vorba de o fraudă la lege, proba testimonială și a prezumpțiilor este în totdeauna admisibilă(²).

Cum se dovedește simulația.

Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă un act constitue sau nu o donațiune deghizată(³).

Sancțiunea incapacităților statornicite de lege în privința dreptului de a dispune și de a primì.

Art. 812.—Dispozițiunile (făcute) în favoarea unui incapabil(⁴) sunt nule, fie ele deghizate sub forma unui contract oneros, fie făcute în numele unor persoane interpuse.

Sunt reputate ca persoane interpuse: tatăl și mama, copiii și

---

(¹) Vezi numeroasele autorități citate în tomul V al Coment. noastre, p. 275, nota 1; tom. VII, p. 156, 157; tom. X, p. 333, text și nota 2. Cpr. Baudry et Colin, op. cit., I, 539; Thiry, II, 316, p. 308; Demolombe, XVIII, 634; Laurent, XI, 392, 410; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 911, No. 29; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 911, No. 4 și 59; Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 149, p. 356 și deciziile italiene citate de acest autor; Cas. rom. Bult. 1910, p. 218 și *Cr. judiciar* din 1910, No. 68, etc. Vezi *infrà*, rubrica: *Dovedirea simulației sau ascunderei donațiunei sub forma unui contract cu titlu oneros*, p. 311.

(²) C. București, *Dreptul* din 1910, No. 80, p. 641.— Această din urmă decizie pune, cu drept cuvânt, în principiu că nulitatea, de care este isbită o donațiune deghizată, fiind relativă la un viciu de consimțimânt, este inerentă actului în sine, adecă este o nulitate de formă, astfel că poate fi invocată de oricine are interes.

(³) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 539; Répert. Sirey, vº *Don. entre-vifs*, 4181 urm.: Demolombe, XVIII, 635; Cas. fr. D. P. 71. 1. 481; D. P. 87. 1. 433, etc.

(⁴) Și trebue adaos: *sau emanate dela un incapabil*, căci nu este nicio rațiune de a se distinge între incapacitatea pasivă de a primì și cea activă de a dispune. In ambele cazuri, în adevăr, sancțiunea este aceeaș, adecă nulitatea actului (art. 806). Cpr. Laurent, XI, 390; Pand. fr., vº *Don. et testaments*, 1805; Thiry, II, 316, *ab initio*, etc.

Aplic. art. 812 dispozițiilor emanate dela un incapabil.

descendenţii şi soţul persoanei incapabile. (Art. 940, 941, 1200, 1202, 1308 C. civ. Art. 911 C. fr.)(¹).

Sancţiunea incapacităţilor de mai sus.

Orice dispoziţie proibitivă sau imperativă a legei trebue să fie garantată printr'o sancţiune, căci altfel ea ar deveni iluzorie. De aceea legiuitorul, după ce prin art. precedente statorniceşte incapacităţile de a dispune şi de a primi prin acte cu titlu gratuit, se grăbeşte să proclame nulitatea actelor făcute în contra dispoziţiilor de mai sus(²).

Nulitatea dispoziţiilor indirecte.

Nu este însă suficient ca legea să declare nule dispoziţiile directe, care ar contraveni legei, căci părţile n'ar aveà decât să recurgă la fraudă pentru a face indirect ceeace legea opreşte de a se face *recta via*(³). De aceea, art. 812 declară nule şi neavenite nu numai dispoziţiile directe făcute în favoarea unui incapabil, sau emanate dela un incapabil (vezi *suprà*, p. 151, nota 4), dar şi cele indirecte, adecă care ar fi ascunse sub forma unui contract cu titlul oneros (vânzare, schimb, tranzacţie, etc.) sau făcute sub numele unor persoane interpuse(⁴).

Liberalităţile făcute prin persoane interpuse. Interpunerea de fapt.

Fraudarea legei printr'un fideicomis tacit.

Dispoziţiile proibitive ale legei pot fi fraudate nu numai prin ascunderea liberalităţei sub forma şi aparenţa unui contract cu titlu oneros, dar încă şi printr'un fideicomis tacit (v. p. 109 şi 153 urm.), adecă prin interpunerea unei persoane capabile, însărcinată de a remite liberalitatea unui incapabil(⁵).

(¹) Cpr. Pothier, *Introduction au titre des testaments*, I, 44, p. 415. Textul francez a fost complectat prin legea din 1 Iulie 1901.

(²) De câteori însă legiuitorul statorniceşte o incapacitate de a primi peste o parte oarecare (art. 810, 1⁰), dispoziţia care întrece această parte nu este cu desăvârşire nulă, ci numai reductibilă. Vezi *suprà*, p. 139. Cpr. Laurent, XI, 390; Thiry, II, 316; Arntz, II, 1748; Demolombe, XVIII, 532; Berton, *op. cit.*, 106, p. 107, etc.

(³) Cpr. L. 29, Dig., *De legibus*, 1, 3.

Art. 940.

(⁴) Vezi şi art. 940 din codul civil, care face aplicarea aceluiaş principiu.

(⁵) S'ar puteà întâmplà ca dispoziţia cu titlu gratuit, făcută în favoarea unui incapabil, să cuprindă o îndoită fraudă la lege,

„Cette fraude, zice un autor, pourrait être appelée le crime des honnêtes gens; celui qui la conçoit n'y est porté que par un sentiment excessif d'affection ou de reconnaissance; et trouvant la loi trop parcimonieuse pour ce qu'elle lui permet de faire, il se décide à franchir la barrière qu'elle lui oppose, et à mettre sa libéralité à la merci d'un tiers“ (¹).

Fideicomis tacit. Dr. roman.

Liberalitatea este făcută sub numele unei persoane interpuse când donatarul sau legatarul, arătat în donațiune sau testament, este însărcinat a restitui beneficiul liberalității acelui lovit de o incapacitate absolută sau relativă de a primi. Această fraudă se practică și la Romani (²), și fiscul se foloseà de dispoziția frauduloasă, declarându-se astfel nedemn de a primi liberalitatea pe cel instituit în mod fraudulos (³), purtarea sa fiind asimilată unui furt. „*Prædonis loco intelligendus est qui tacitam fidem interposuit, ut non capienti restitueret hereditatem*“ (⁴).

Art. 939, 940, 941.

Legiuitorul mai face încă odată aplicarea acestui principiu în art. 940, 941, în privința soților care și-ar dărui indirect mai mult decât permite legea prin art. 939 (⁵).

Când există fideicomis tacit.

Pentru ca să existe o interpunere de persoane frauduloasă sau un *fideicomis tacit* (⁶), trebue ca liberalitatea să fi fost făcută numai în aparență unei persoane capabile, cu scop ca această persoană s'o transmită unui incapabil.

De cele mai multe ori obligația de a remite lucrul incapabilului va rezultà dintr'un pact secret, fie expres, fie tacit

---

adecă: să fie făcută printr'o persoană interpusă și, în acelaș timp, sub forma unui contract cu titlu oneros, în care caz se înțelege că ea va fi anulată. Cpr. Demolombe, XVIII, 632; Duranton, VIII, 269; C. Toulouse, D. P. 65. 2. 214.

(¹) Chardon, *Du dol et de la fraude*, 27, p. 163 (ed. belg. din 1835).

(²) L. 10, Pr., Dig., *De his quæ ut indignis auferuntur*, 34, 9.

(³) „*Imperator noster rescripsit, fiscum in rem habere actiones ex tacito fideicommisso*“. (L. 43, Dig., *De jure fisci*, 49, 14).

(⁴) L. 46, Dig., *De hereditatis petitione*, 5, 3.

(⁵) Vezi L. 5 § 2 și L 7 § 6, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1, în puterea cărora erau nule, și la Romani, convențiile făcute prin persoane interpuse, în scop de a se avantajà pe unul din soți.

(⁶) Fideicomisele tacite erau oprite și în vechiul drept francez. Vezi Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, VII, p. 94, No. 5 (ed. Carré din 1824). Dr. vechiu fr.

între testator și fideicomisar; însă fideicomisul tacit poate să rezulte independent de orice convenție sau de orice înțelegere frauduloasă între tastator și legatarul instituit[1], chiar dacă acest din urmă ar fi refuzat de a se legà printr'o obligație oarecare[2], sau dacă el n'ar fi cunoscut voința testatorului[3].

Dovedirea interpunerei de persoane. Interpunerea de persoane, fiind o fraudă la lege, nu se presupune (art. 960), ci trebue să fie dovedită de acel care cere anularea dispoziției (art. 1169)[4], dovada putându-se face prin orice soiu de probe: martori, prezumpții grave, precise și concordante[5], și chiar prin interogato-

---

Art 803. [1] Cpr. Cas. Turin, *La Legge* din 1878. 1. 61.—Deci, dacă sarcina de a remite unui incapabil ar fi fost anume prevăzută în donațiune sau testament, *si quis* **palam** *rogatus est*, după cum se exprimă L. 3 § 1, Dig., *De jure fisci*, 49, 14, atunci n'ar mai fi vorba de fraudă la lege, ci de o substituție fideicomisară, care va fi anulată în baza art. 803 C. civil. Cpr. Troplong, *op. cit.*, II, 702.

[2] Cpr. Laurent, XI, 413 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 542; T. Huc, VI, 127; Troplong, II, 704; Massé-Vergé, III, § 418, p. 38, nota 13; Demolombe, XVIII, 640; Planiol, III, 2985 și deciziile citate de acest din urmă autor. Mai vezi Sirey et Gilbert, *Code civil annoté* (ed. a 4-a), II, art. 911, No. 60. Cu toate acestea chestiunea este controversată, căci după unii, interpunerea de persoane n'ar puteà să rezulte decât dintr'o convenție, fie chiar tacită, între dispunător și donatarul sau legatarul aparent, iar după alții, existența unei convenții, fie chiar și tacită, n'ar fi necesară, dovada interpunerei de persoane putând să rezulte din raporturile de sumisiune și de atârnare în care persoana presupusă interpusă s'ar aflà față cu incapabilul. Vezi autoritățile citate de Demolombe, *loco suprà cit.*

[3] Laurent, XI, 415; Cas. fr. D. P. 62. 1. 436; C. Nîmes, D. P. 75. 2, 44, etc.

[4] Vezi *suprà*, p. 150. Dovada va fi adeseori foarte anevoioasă. De aceea, Quintilian ziceà foarte bine: „*Natura esse difficile tacitum fideicommissum probare*". (Citație extrasă din Chardon, *Du dol et de la fraude*, No. 26, p. 163).

[5] Cpr. Domat, *Lois civiles*, VII, p. 95, No. 7 (ed. Carré); Laurent, XI, 410; Demolombe, XVIII, 634; Mourlon, II, 572; Planiol, III, 2986; T. Huc, VI, 127; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 544; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1669, p. 318 (ed. a 4-a); Berton, *op. cit.*, 104, p. 105; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 911, No. 60 și 62; Cas. fr.

rul(1) şi jurământul beneficiarului aparent(2). Acest din urmă va trebui să jure nu numai că nu există niciun pact secret, pentrucă se poate întâmplà ca, în realitate, să nu existe nici unul, dar că pretinsul donatar sau legatar nu are intenţia de a remite liberalitatea unei terţii persoane(3). Şi fiindcă orice dovadă este admisibilă din partea reclamantului, pârîtul este şi el în drept a recurge la aceleaşi dovezi, spre a stabilì că el este un beneficiar serios(4).

Chestie de fapt.

Judecătorii fondului apreciază în mod suveran faptele care constituesc interpunerea de persoane, precum şi dacă legatarul arătat într'un testament este sau nu o persoană interpusă(5).

Interpunerea de persoane, care rezultă din prezumpţii legale.

Am văzut că, în principiu, frauda nu se presupune şi că partea care o invoacă trebue s'o dovedească conform dreptului comun (art. 1169). Cu toate acestea, prin excepţie, şi numai în unele cazuri strict şi limitativ determinate de lege, frauda este prezumtă şi unele persoane sunt presupuse interpuse, din cauza raporturilor de intimitate, de supunere şi de atârnare ce există între ele şi persoana incapabilă. Această prezumpţie de fraudă se întemeiază pe experienţa de toate zilele, care dovedeşte că adeseori se serveşte cineva de rudele sale cele mai de aproape pentru

---

Pand. Périod. 89. 1. 201; Sirey, 92. 1. 23; D. P. 92. 1. 116. Cpr. L. 3, § 3, Dig., *De jure fisci*, 49, 14.

(1) Chardon, *op. şi loco suprà cit.*

(2) Vezi *suprà*, p. 104, text şi nota 3.

(3) Pothier, *Introduction au titre des testaments*, I, 44, p. 415; Chardon, *Du dol et de la fraude*, 27 urm., p. 163 urm. (ed. belg. din 1835); T. Huc, VI. 127, etc.

(4) Cas. belg. D. P. 89. 2. 39.

(5) Planiol, III, 2986, *in fine*; Laurent, XI, 411; Demolombe, XVIII, 635, 640; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 1851; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 543; Aubry et Rau, VII, § 650, *bis*, p. 54, text şi nota 21; Répert. Sirey, v° *Legs*, 399. Vezi şi deciziile citate, p. 154, nota 5, precum şi Cas. fr. Sirey, 92. 1, 23 şi 136; D. P. 92.1. 116 şi 360; D. P. 94. 1. 257; Sirey, 96. 1. 29, etc.

a ascunde o liberalitate făcută în favoarea unei persoane incapabile (¹).

Persoanele declarate interpuse.

Persoanele pe care art. 812 § 2 le declară interpuse, sunt: *tatăl şi mama, copiii şi ceilalţi descendenţi, precum şi soţul persoanei incapabile* (²).

Bunii şi străbunii persoanei incapabile.

Din împrejurările că numai *tatăl şi mama* persoanei incapabile sunt presupuse persoane interpuse, rezultă că această prezumpţie nu poate fi întinsă la ceilalţi ascendenţi: buni, străbuni, etc. (³).

Descendenţii incapabilului.

A doua categorie de persoane presupuse interpuse cu-

(¹) Cpr. Thiry, II, 316, p. 309.

Neaplic. în specie a art. 941.

(²) In art. 941 C. civ. sunt presupuse persoane interpuse: *copiii ce soţul donatar are din altă căsătorie şi rudele soţului donatar, la a căror moştenire acesta este chemat în momentul donaţiunei*. Cu toate că, şi în acest text, este vorba de o liberalitate făcută unui incapabil de a primì (soţul), totuşi art. 941 nu poate servì spre a interpretà art. 812, şi prezumpţia de interpunere de persoane, statornicită de art. 812, nu poate fi întinsă prin analogie la toate rudele a căror moştenitor prezumptiv ar fi incapabilul, în momentul donaţiunei, pentrucă excepţiile sunt de cea mai strictă interpretare. *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis*. Laurent, XI, 394; Demolombe, XVIII, 662; Arntz, II, 1750; Demante et Colmet de Santerre, IV, 32 *bis* VI; Aubry et Rau, VII § 650 *bis*, p. 52; T. Huc, VI, 129, *in fine*, p. 172, etc.

(³) Cpr. Laurent, XI, 395; Demolombe, XVIII, 652; Mourlon, II, 574; Marcadé, III, 718; Troplong, II, 718; Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 52, text şi nota 15; Massé-Vergé, III, § 418, p. 47, nota 43; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 649, p. 195 nota 33 (ed. Anschütz), § 659, p. 241, nota 33 (ed. Crome); Planiol, III, 2988; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 550; T. Huc, VI, 130; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 84, p. 154; Cas. fr. şi C. Orléans, D. P. 84. 1. 117; Sirey, 84. 1. 277; Sirey, 85. 2. 152; D. P. 86. 2. 166. — *Contrà:* Delvincourt, *Cours de code civil*, II, p. 208, nota 4 (ed. din 1834.)

Mama naturală.

Această prezumpţie de interpunere de persoane, care loveşte pe mama legitimă, se întinde şi la mama naturală a incapabilului, mai ales la noi unde s'a admis principiul: *mater est semper certa* (art. 652, § 2, 677, 678), soluţie care ar fi adevărată chiar dacă copilul n'ar fi născut, ci numai conceput în momentul liberalităţei. Pacifici-Mazzoni, *op* şi *loco cit.*; Laurent, XI, 396; Demolombe, XVIII, 657; Troplong, II, 722; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 911 No. 165 şi deciziile citate acolo.

prinde *copiii și ceilalți descendenți ai incapabilului*, fără a se distinge dacă ei sunt majori sau minori, supuși sau nu puterei părintești [1].

Copiii adoptați, naturali, etc.

Sub denumirea de copii trebue să cuprindem nu numai copiii legitimi și legitimați, dar și cei adoptați [2] și chiar copiii naturali recunoscuți, fie chiar adulterini și incestuoși [3].

Copilul născut din a doua căsătorie.

Nu poate însă fi considerat ca persoană interpusă copilul născut din a doua căsătorie, față cu soțul rămas în viață [4].

Soțul incapabilului.

In fine, art. 812 consideră ca persoană interpusă *soțul*

Dr. roman.

[1] Demolombe, XVIII, 653; Troplong, II, 721. — La Romani se considerau, din contra, ca persoane interpuse, numai cele care erau unite printr'o legătură de putere, cu incapabilul. *„Nec inter eas quidem personas, quarum juri subjecti sunt vir et uxor, qui quæve in eorum potestate sunt, donationes jure civili fieri possunt“*. (L. 4, Cod, *De donationibus inter virum et uxorem*, etc., 5, 16).

[2] Copiii adoptați au, în adevăr, față cu adoptătorul, aceleași drepturi și îndatoriri ca și copiii legitimi (art. 314, 315). Cpr. Laurent, XI, 397; Marcadé, III, 522; Mourlon, II, 574; Demolombe, XVIII, 654; Arntz, II, 1750; T. Huc, VI, 130; Beudant, *Cours de code civil*, II, 678, p. 320; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 557; Troplong, II, 723 și toți autorii.

[3] Cpr. Demolombe, XVIII, 655; Laurent, XI, 397; Mourlon, II, 574; Marcadé, III, 522; Planiol, III, 2988; T. Huc, VI, 130; Troplong, II, 721; Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 51, text și nota 10; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 241, nota 34 (ed. Crome); C. Gand, *Cr. judiciar* din 1912, No. 76, p. 298 (cu observ. noastră). — *Contrà:* Demante, IV, 32 *bis* VII; Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 154, p. 368 urm., după care prin expresia *copii* s'ar înțelege numai pe cei legitimi și legitimați. La noi, chestiunea nu poate suferì nicio dificultate în privința copiilor naturali, față de mama lor. Cât pentru tatăl natural, nicio înrudire neexistând între el și copiii săi firești, ei nu pot fi considerați ca persoane interpuse față de dânsul. Cpr. Petrescu, *Testamentele*, p. 138. — *Contrà:* Bonachi, *Codicele civil român comentat*, IV, p. 63, care aplică legea franceză, fără a observà că, în legea noastră actuală, ca și în codul Caragea, nu se vorbește nicăiri de tatăl natural. Lucrul este așa de adevărat, încât s'ar puteà susține, dacă aceasta n'ar fi monstruos, că la noi tatăl ar puteà să ieà de soție pe fiica sa naturală.

[4] Cas. Napoli, *La Gazetta dei tribunali (di Napoli)*, 1884, p. 726. Vezi și Pacifici-Mazzoni, *op. cit.*, VI, 84, p. 155.

legitim al incapabilului, se înţelege cât timp ţine căsătoria, adecă până la transcrierea hotărîrei de divorţ (art. 246 urm. şi 276).

Concubinul, logodnicul incapabilului. Controversă.

Această prezumpţie nu se întinde însă la persoana care ar fi trăit în concubinaj cu incapabilul (¹), nici la viitorul soţ al incapabilului (logodnicul lui), logodna ne mai dând astăzi loc la nicio legătură juridică (²).

Donaţiunea făcută prin contr. de căsătorie.

Această soluţie ar fi admisibilă, după unii, chiar atunci când donaţiunea a fost făcută viitorului soţ prin contractul de căsătorie, la care ar fi luat parte incapabilul (³).

Prezumpţiile de mai sus sunt de strictă interpretare.

Aceste fiind persoanele pe care legea le presupune interpuse, interpretul şi judecătorul nu pot întinde aceste prezumpţii la alte persoane decât acele anume prevăzute de lege: *Odia restringenda.*

Cuscrii, colateralii incapabilului, etc.

Astfel, prezumpţia statornicită de art. 812 nu poate fi întinsă la cuscrii incapabilului, de exemplu: la socrul sau soacra sa (⁴); nici la colateralii săi cei mai apropiaţi, pre-

---

(¹) Demolombe, XVIII, 659 *bis;* Planiol, III, 2988, *in fine;* Marcadé, III, 522; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 562. — *Contrà:* Delvincourt, *Cours de code civil*, II, pag. 209 urm. (ed. din 1834). Mai vezi asupra concubinajului, *suprà*, p. 46 urm.

(²) Pacifici-Mazzoni, *op.* şi *loco suprà cit.;* Marcadé, III, 452; Laurent, XI, 401; Demolombe, XVIII, 659; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1926; Troplong, II, 718; Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 51, nota 12; Planiol, III, 2988; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 560; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 911 No. 33 şi toţi autorii, afară de Grenier (*Don. et testaments*, ed. Bayle-Mouillard), I, 133, p. 604, 605. Aceasta din urmă părere a rămas însă izolată.

Cât pentru cazul în care căsătoria ar fi fost anulată, vezi Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 155, p. 370.

(³) Demolombe, XVIII, 659; Cas. fr. Sirey, 81. 1. 404; D. P. 82. 1. 249. — *Contrà:* Planiol, III, 2988; T. Huc, VI, 130; Laurent, XI, 401; Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 51, nota 12; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 561; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1929; C. Lyon şi Bordeaux, D. P. 61. 2. 111; Sirey, 61. 2. 421; D. P. 87. 2. 216. Această din urmă părere este, de bună seamă, cea mai juridică, pentrucă în asemenea caz, liberalitatea fiind inspirată prin calitatea de soţ, pe care logodnicul o va aveà în curând, este just ca ea să fie lovită de prezumpţia legei.

(⁴) Demolombe, XVIII, 660; Duranton, VIII, 275; Troplong, II, 718; Pacifici-Mazzoni, *op. cit.*, VI, 84, p. 155; Tribun.

cum: fraţii şi surorile sale (¹); nici la concubinul persoanei incapabilului (²), etc.

Interpunere de fapt.

Dar dacă toate aceste persoane nu sunt presupuse interpuse, se va puteà stabili, în fapt, că ele nu sunt, în realitate, adevăraţii beneficiari ai donaţiunei sau legatului, şi că aceste liberalităţi sunt făcute în folosul incapabilului, în care cazuri liberalitatea va fi anulată (³).

Prezumpţie *juris et de jure*.

Prezumpţia statornicită de lege este atât de puternică (*juris et de jure*), încât nu poate fi doborîtă prin proba contrară, chiar dacă donatarul sau legatarul ar voi să stabilească că el este adevăratul beneficiar al liberalităţei, iar nu persoana incapabilă (⁴), şi chiar dacă ar fi vorba de un dar manual (⁵), sau de un dar remunerator ori răsplătitor, căci orice donaţiune cade sub scutul art. 812 (⁶).

Deferirea jurământului.

Persoana presupusă interpusă ar puteà însă să recurgă la interogatorul adversarului şi să defere acestui din urmă jurământul decizor, pentru ca el să declare dacă nu are cunoştinţă că liberalitatea, deşi este făcută unei persoane presupusă interpusă, totuşi se adresează în realitate acestei persoane, iar nu unui incapabil (⁷).

Volognes, Sirey. 1909. 2. 96 şi *Cr. judiciar* din 1912, No. 71.

(¹) Demolombe, XVIII, 661; Marcadé, III, 552; Baudry et Colin, I, 562; Troplong, *loco cit.*; Thiry, II, 316, p. 309, etc.

(²) Vezi *suprà*, p. 158.

(³) Thiry, II, 316, p. 309.

(⁴) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 548 şi 563; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, p. 27; Thiry, II, 316, p. 309; Arntz, II, 1750; Laurent, XI, 402; Demolombe, XVIII, 671; Mourlon, II, 573; Demante, IV, 32 *bis* IV; Planiol, III, 2989; T. Huc, VI, 128; Troplong, II, 708; Pacifici-Mazzoni, *op. cit.*, VI, 84, p. 155; Cas. fr. D. P. 84. 1. 117; Sirey, 84. 1. 227; Trib. Volognes, *Cr. judiciar* din 1912, No. 71, p. 838.—S'a decis că nulitatea, care loveşte dispoziţiile făcute în frauda legei sub nume de persoane interpuse, nu poate fi acoperită prin renunţări, recunoaşteri, sau acte analoage, emanate dela voinţa părţilor. Cas. fr. Sirey, 1905. 1. 218.

(⁵) Cpr. C. Nancy, D. P. 92. 2. 268.

(⁶) Demolombe, XVIII, 676; Laurent, XI, 405. – Numai atunci art. 812 n'ar fi aplicabil când dispoziţia făcută printr'o persoană interpusă n'ar constitui o liberalitate, ci ar fi numai plata unor servicii prestate. Vezi Laurent, Demolombe, *loco cit.*; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1949; Planiol, III, 2989, etc.

(⁷) Laurent, XI, 402; Demante, IV, 32 *bis* IV, etc.

Incapacităţile la care se aplică art. 812 C. civil.

Incapacităţile de a primi absolute şi relative.

Ştim că incapacităţile de a primi liberalităţi sunt absolute şi relative. Incapacităţile absolute lovesc: 1^0 persoanele care nu au o existenţă fizică (art. 808); 2^0 persoanele care nu au o existenţă civilă sau morală (art. 811, 817); 3^0 străinii, însă numai în privinţa imobilelor rurale (art. 7 § 5 Constit.); 4^0 şi în fine, persoanele necerte; pe când incapacităţile relative sunt privitoare: 1^0 la tutori, în raporturile lor cu minorul (art. 809); 2^0 la medici, farmacişti şi miniştri ai cultului în raporturile lor cu bolnavul, pe care l-au curarisit sau asistat sufleteşte în boala de care a murit (art. 810); 3^0 şi în fine, la ofiţerii bastimentului, pe care testamentul a fost făcut de către un călător, în timpul călătoriei sale pe mare (art. 883).

Chestiunea este de a se şti dacă art. 812 se aplică la toate aceste incapacităţi, fie ele absolute sau relative, sau numai la unele din ele.

Pentru a răspunde la această chestiune, trebue să distingem partea întâi a textului de partea a doua.

Partea întâi a art. 812 se aplică la toate incapacităţile, fie absolute, fie relative.

Partea întâi a art. 812, după care dispoziţiile făcute unui incapabil sunt nule, chiar dacă ar fi ascunse sub forma sau aparenţa unui contract cu titlu oneros, sau dacă ar fi făcute în numele unor persoane interpuse, se aplică la toate incapacităţile de a primi, atât la cele absolute cât şi la cele relative, căci textul fiind general, trebue să lovească cu nulitate toate dispoziţiile făcute în frauda legei (1).

Art. 809.

Astfel, în baza acestui principiu, un minor, ajuns chiar la majoritate, nu poate, înainte de primirea socotelilor tutelei, să facă, în favoarea tutorului său, o liberalitate ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, sau în numele unor persoane interpuse, căci nu se poate face în mod indirect ceeace legea opreşte de a se face *recta via*.

Art. 810.

De asemenea, bolnavul nu poate, în principiu, să dispue, prin persoane interpuse sau sub forma unui contract cu titlu oneros, în favoarea medicului care l-a îngrijit şi curarisit sau a ministrului cultului, care l-a asistat sufletește în ultima sa boală.

---

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 629; Laurent, XI, 419; Massé-Vergé, III, § 418. p. 45, nota 38; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 574, etc.

Persoane morale inexistente.

Tot pentru aceleași motive se decide, în genere, că nu se poate dispune prin persoane interpuse sau prin contracte ascunse sub forma unor acte cu titlu oneros, în favoarea persoanelor morale, care n'ar aveà o existență legală (1), și nici chiar în favoarea celor legalmente recunoscute; căci legea ar fi fraudată chiar atunci când primirea liberalităței ar fi fost autorizată de guvern (art. 817), pentrucă persoana morală existentă legalmente ar fi fost autorizată, în specie, a contractà cu titlu oneros, iar nu a primi o liberalitate, după cum este în realitate. (Vezi *suprà*, p. 89, 90).

Din cele mai sus expuse rezultă că trebue să considerăm ca nule liberalitățile făcute unor persoane morale recunoscute de lege și autorizate de guvern, dacă aceste liberalități au fost ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros sau făcute în numele unor persoane interpuse (2).

Aplic. părței a 2-a a art. 812 numai la incapacitățile relative. Controversă.

Cât pentru partea a doua a art. 812, după care unele persoane anume determinate sunt presupuse a fi interpuse, doctrina este aproape unanimă pentru a n'o aplică decât la incapacitățile relative, prevăzute de art. 809 și 810 C. civ. (3).

Art. 883.

Astfel, după părerea generală, prezumpția art. 812 § 2 nu se aplică incapacităților absolute, nici chiar incapacităței relative prevăzută de art. 883, privitoare la ofițerii bastimentelor (4).

Art. 1308.

Ea nu este aplicabilă nici tutorilor sau altor administratori, pe care art. 1308 îi oprește de a se face adjudecatari, fie prin ei înșiși, fie prin persoane interpuse, a ave-

---

(1) Demolombe, XVIII, 630; Laurent, XI, 172 urm., 419, etc.

(2) Cpr. Laurent, XI, 419; Demolombe, XVIII, 631; Demante, IV, 32 *bis* VIII; Massé-Vergé, III, § 418, p. 46, nota 38, *in fine*; Aubry et Rau, VII, § 650, *bis*, p. 49. — *Contrà*: Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 289; Grenier, *Don. et testaments*, I, 132, text și nota *a*, p. 598 urm. (ed. Bayle-Mouillard); C. Angers, D. P. 49. 2. 92; Sirey, 49. 2. 217, etc.

(3) Demolombe, XVIII, 628, 646; Laurent, XI, 420; Duranton, VIII, 276; Troplong, II, 724; Massé-Vergé, III, § 418, p. 46, nota 38, *in medio* și toți autorii, afară de Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 38.

(4) Demolombe, XVIII, 647; Laurent, XI, 420, etc.

rilor ce ei sunt însărcinaţi a administrà; pentrucă, în specie, nu este vorba de o liberalitate, ci de contracte ordinare sau acte comutative (¹).

Art. 809, 810 Trebue să adăogăm că, chiar în ipotezele prevăzute de art. 809 şi 810, la care, fără îndoială, se referă art. 812, prezumpţia legală de interpunere de persoane încetează în cazurile în care însăş incapacitatea ar încetà de a-şi aveà fiinţă.

Astfel, dacă presupunem că un minor mai mare de 16 ani, care are de tutor pe unchiul său, face o liberalitate tatălui acestui tutor (bunul său), acest legat este valid, pentrucă minorul ar fi putut dispune în favoarea bunului său, chiar când acest bun ar fi fost tutor (art. 809, *in fine*) (²).

Tot astfel, dacă presupunem că un bolnav a dispus în favoarea copilului sau soţiei medicului, care l-a îngrijit şi curarisit în ultima sa boală, liberalitatea este validă, dacă copilul sau soţia sunt rude în gradul determinat de lege, adecă până la gradul al patrulea (art. 810), căci dacă beneficiarul liberalităţei ar fi fost însuş medicul, care a îngrijit pe bolnav, el ar fi putut să se folosească de liberalitate, în caz când ar fi fost rudă cu defunctul în gradul determinat de art. 810 (³).

Unii ar voì ca soţia medicului să nu fie considerată ca persoană interpusă, de câteori ea este moştenitoare prezumptivă a dispunătorului, chiar dacă ar fi rudă peste al patrulea grad. Această soluţie este însă inadmisibilă, pentrucă, în asemenea caz, însuş medicul fiind incapabil de a primì dela bolnav, soţia sa va fi considerată ca persoană interpusă, în baza art. 812 § 2 C. civ. (⁴).

In fine, prezumpţia de interpunere de persoane încetează de a fi aplicabilă de câteori liberalitatea este făcută în urma morţei incapabilului, pentrucă atunci el ne mai existând, n'ar mai puteà să se folosească de liberalitatea făcută tatălui, mamei, fiului sau soţului său. *Sublata causa, tollitur effectus* (⁵).

(¹) Demolombe, *loco cit.;* Troplong, *Vente*, II, 193, etc.
(²) Demolombe, XVIII, 649; Laurent, XI, 408, etc.
(³) Vezi *suprà*, p. 143.
(⁴) Demolombe, XVIII, 650; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 1963. Vezi şi *suprà*, p. 140 urm.
(⁵) Demolombe, XVIII, 663; Laurent, XI, 407; Troplong, II,

Despre acțiunea în nulitate pentru fraudă la lege.

Art. 812 dispune că liberalitățile ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros sau făcute prin persoane interpuse, sunt *nule*.

Inexistența și anulabilitatea liberalităței.

Când incapacitatea este de ordine publică, precum este acea a străinilor de a dobândi imobile rurale (art. 7 § 5 Constit.) (¹), liberalitatea este *inexistentă*, pe când în celelalte cazuri ea este numai *anulabilă*.

Necesitatea unei acțiuni.

In ambele cazuri este nevoe de o acțiune, însă în cazul întâi, tribunalele nu vor anulà liberalitatea, ci vor declarà că ea n'a avut niciodată ființă. In asemenea caz, nulitatea nu poate fi confirmată și nicio prescripție nu poate s'o valideze (²).

Art. 809, 974.

Anularea unei dispoziții pentru cauză de incapacitate poate fi propusă de orice parte interesată, și chiar de însuș dăruitorul, în cazul art. 809 (³), prin urmare și de creditorii lui (art. 974).

Acț. moștenitorilor sau legatarilor.

Moștenitorii sau legatarii lui universali ori cu titlu universal, precum și creditorii acestora, nu au însă interes decât în urma morței dispunătorului (⁴).

Efectele anulărei.

Anularea liberalităței face să reintre bunurile în patrimoniul dispunătorului, ca și cum ele n'ar fi eșit niciodată din acest patrimoniu.

Cazul când liberalitatea a fost făcută prin persoane interpuse.

Dacă liberalitatea a fost făcută printr'o persoană interpusă, această persoană va restituì tot ce a primit. Nulitatea are deci loc atât în privința incapabilului cât și a persoanei interpuse (⁵); și aceasta atât în cazul când dovada

---

717. Cpr. L. 3, *in fine*, Cod, *De donationibus inter virum et uxorem*, etc. 5, 16.

(¹) Vezi *suprà*, p. 100 urm.

(²) Vezi *infrà*, p. 164.

(³) Cât pentru incapacitatea bolnavului de a dispune în favoarea medicului, farmacistului, etc. care l-au îngrijit (art. 810), ea neputând fi constatată decât la moartea dispunătorului, nu poate fi vorba de anularea dispoziției din partea acestui din urmă. Cpr. Laurent, XI, 423. Art. 810.

(⁴) Laurent, XI, 423; Arntz, II, 1750; Demolombe, XVIII, 685 urm.; Aubry et Rau, VII, § 655 *bis*, p. 55; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 592, etc.

(⁵) Cpr. Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I. 290, p. 449.

interpunerei rezultă din prezumpția legală cât și în cazul când interpunerea unei persoane capabile a fost stabilită, în fapt, prin mijloacele legale (1). In acest din urmă caz însă, dovada interpunerei, pentru a fi opozabilă tuturor părților, va trebuì să fie făcută în contradictor față de ele (2).

Restituirea fructelor.

Stabilirea interpunerei unei persoane capabile, dovedind reaua credință din partea acestei persoane, ea va trebuì să restituiască nu numai bunurile, care fac obiectul dispoziției, dar și fructele naturale sau civile ale acestor bunuri, din ziua punerei acelei persoane în posesiune (art. 485 urm.) (3), soluție care erà admisă și la Romani (4).

Buna credință a persoanei interpuse.

Persoana interpusă va puteà însă să câștige fructele când interpunerea ar rezultà din prezumpția legală statornicită de art. 812, dacă ea a fost de bună credință (5).

Aplic. art. 1890.

Acțiunea în anulare a unei donațiuni sau a unui legat făcut unui incapabil se stânge, conform dreptului comun, prin treizeci de ani din ziua în care donațiunea a devenit perfectă sau din ziua morței testatorului (art. 1890) (6).

Art. 1900.

In cazul unei donațiuni făcută de o femee măritată neautorizată, sau în caz de anularea donațiunei pentru violență ori dol, se va aplicà art. 1900 din codul civil (7).

Acțiunea în anulare se stânge prin renunțarea celor în drept (8), sau prin executarea voluntară a liberalităței din partea moștenitorilor, în urma morței dispunătorului.

Neconfirmarea nulităților de ordine publică.

Principiul de mai sus se aplică numai în cazurile de incapacitate relativă, căci de câteori este vorba de o incapacitate de ordine publică, în care caz liberalitatea este inexistentă, confirmarea este, după cum știm, cu neputință, pentrucă neantul nu poate fi confirmat. *Quod nullum est confirmari nequit* (argument din art. 1168) (9).

---

(1) Demolombe, XVIII, 676 *bis*.

(2) Demolombe, XVIII, 677; Demante, IV, 32 *bis* II, etc.

(3) Demolombe, XVIII, 678; Pand. fr., v° *cit.*, 2102; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 911, No. 23, p. 116, etc.

(4) L. 18, Dig., *De his quæ ut indignis auferuntur*, 34, 9.

(5) Cpr. Demolombe, XVIII, 678.

(6) Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 55; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 605. Cpr. Cas. fr. Sirey, 79. 1. 313.

(7) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 605, text și nota 2.

(8) Aubry et Rau, VII, § 650 *bis*, p. 55; Baudry et Colin, I, 607, etc.

(9) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 633 (ed. a 2-a); tom. III,

Art. 5.

Renunţarea nu poate, de asemenea, să aibă loc în asemenea caz, pentrucă părţile nu pot să deroage, prin convenţiile lor, dela legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri (art. 5 C. civ.)(1).

Momentul când trebue să existe capacitatea de a dispune şi de a primì.

Distincţie între donaţiuni şi testamente.

Pentru ca să putem determinà momentul când trebue să existe capacitatea de a dispune şi acea de a primì prin acte cu titlu gratuit, trebue să distingem între donaţiuni şi testamente.

1° Capacitatea de a dispune şi de a primì prin donaţiune.

Momentul când se formează contractul.

Donaţiunea fiind un contract solemn (art. 813, 1168), dăruitorul trebue să fie capabil de a transmite proprietatea lucrului dăruit, iar donatarul capabil de a o primì(2) în momentul când se formează contractul, adecă: în momentul când părţile îşi manifestă voinţa de a dà şi de a primì.

Capacitatea dăruitorului.

Dacă voinţa dăruitorului de a dà şi acea a donatarului de a primì se manifestează prin unul şi acelaş act, ambele părţi trebue să fie capabile în momentul când ele îşi declară voinţa lor înaintea tribunalului. In acest moment dăruitorul trebue să aibă capacitatea de drept, adecă să nu fie supus nici unei incapacităţi juridice, fie absolută, fie relativă de a dispune, şi capacitatea de fapt, adecă să fie cu mintea întreagă (3).

Capacit. donatarului.

Cât pentru donatar, este de ajuns ca, în acest moment,

---

partea II, p. 274, 314, 319, etc.; tom. VII, p. 43, 44 şi 72 urm.; tom. X, p. 230. Mai vezi *infrà*, explic. art. 813 şi 1168, p. 208, 209. Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 580.

(1) Cpr. Cas. fr. Sirey, 1905. 1. 218; Demolombe, XVIII, 691; Laurent, XI, 293, 421, 424; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 607.

(2) *„Donari non potest, nisi quod ejus fit, cui donatur“*. (L. 9 § 3, Dig., *De donationibus*, 35, 5). Vezi Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 70, p. 191 (trad. Vuylsteke).

(3) Vezi *suprà*, p. 29. Cpr. Planiol, III. 2972; Vigié, II, 524.

el să aibă capacitatea de drept de a primi, chiar dacă n'ar aveà capacitatea de fapt, căci se poate face o donaţiune în favoarea unui minor sau unui interzis reprezentat prin tutorul său (art. 808, 815) (¹).

Aplic. soluţiei de mai sus în toate cazurile.

Această soluţie este aplicabilă în toate cazurile, fie că donaţiunea este pură şi simplă, fie că ea este condiţională sau cu termen, căci nici condiţia nici termenul nu împedică donaţiunea de a fi formată actualmente şi în mod irevocabil între dăruitor şi donatar (²).

Deci, dacă dăruitorul sau donatarul erau incapabili în momentul manifestărei voinţei lor, donaţiunea va fi nulă, chiar dacă părţile ar deveni mai în urmă capabile. Art. 730 din codul Calimach (576 C. austriac) o spune anume pentru testamente, şi acelaş principiu se aplică şi la donaţiuni (³).

Art. 814 § 2.

Cât pentru cazul când acceptarea donatarului s'ar face printr'un act posterior ofertei de a dărui (art. 814 § 2), *dăruitorul* trebue să aibă capacitatea de fapt şi cea de drept nu numai în momentul facerei ofertei, dar şi în momentul acceptărei, pentrucă numai atunci contractul devine perfect (⁴).

Capacitatea trebue să existe şi în momentul notificărei acceptărei. Controversă.

El trebue să mai aibă această capacitate şi în momentul notificărei acceptărei, de oarece donaţiunea nu-şi produce efectele sale decât prin notificarea actului de acceptare, atunci când acceptarea are loc printr'un act posterior, la care dăruitorul n'a luat parte (art. 814, partea finală) (⁵).

(¹) Laurent, XI, 374 *bis;* Demolombe, XVIII, 695; Mourlon, II, 584; Arntz, II, 1751; Demante et Colmet de Santerre, IV, 35; Baudry et Colin, I, 610; T. Huc, VI, 121. Vezi p. 169.

(²) Laurent, XI, 374 *bis;* Demolombe, XVIII, 696; Mourlon, II, 584; Arntz, II, 1751; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 42; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts,* IV, § 650, p. 197 (ed. Anschütz), § 660, p. 243 (ed. Crome); Thiry, II, 315, p. 306; Michaux, *Donations,* 269, p. 54 (ed. a 2-a); Vigié, II, 525; Baudry et Colin, I, 611. Vezi *infrà,* explic. art. 822.

(³) Pothier, *Don. entre-vifs,* VIII, 43, p. 366 (ed. Bugnet); Demolombe, XVIII, 697; Laurent, XI, 374 *bis,* etc.

(⁴) Deci, dacă dăruitorul, capabil în momentul ofertei, ar fi incapabil în momentul acceptărei donatarului, donaţiunea n'ar existà, pentrucă în specie n'ar fi contract, adecă acordul a două voinţe (art. 942). Cpr. Mourlon, II, 587; Duranton, VIII, 418; Demante, IV, 35; Laurent, XI, 375, 377; Troplong, I, 440; Demolombe, XVIII, 699, 700, etc.

(⁵) Baudry et Colin, *op. cit.,* I, 614; Thiry, II, 315, p. 306; T.

Capacitatea intermediară. Controversă.

Nu este însă nevoe ca capacitatea dăruitorului să fi subzistat în tot timpul intermediar între policitaţie şi notificarea acceptărei. *Media tempora non nocent* (L. 6 § 3. Dig., *De heredibus instituendis.* 28, 5). In contra acestei soluţii se obiectează că, pentru ca acceptarea să fie validă, trebue ca oferta să subziste fără nicio întrerupere până la acceptare. Aceasta nu este însă exact, pentrucă oferta de a dărui este presupusă a fi neîncetat reînoită până la intervenirea acceptărei (1).

Până acum am vorbit numai de capacitatea dăruitorului. Ce trebue să decidem în privinţa capacităţei donatarului?

Capacitatea donatarului.

Dacă donaţiunea şi acceptarea se fac prin acte deosebite, nu este necesar, după unii, ca donatarul să aibă capacitatea de drept în momentul facerei darului; pentrucă în acest moment numai voinţa dăruitorului se manifestează, nu însă şi acea a donatarului. Este deci suficient ca oferta dăruitorului să nu fie revocată în momentul acceptărei, pentru ca ea să fie considerată că continuă până în momentul când se formează contractul prin concursul voinţelor. Donatarul trebue deci să fie capabil de drept numai în momentul acceptărei şi al notificărei acestei acceptări (2).

Dr. francez.

In Franţa se decide de unii că donatarul nu are nevoe de a fi capabil în momentul notificărei acceptărei, şi această părere se întemeiază pe împrejurarea că art. 932 din codul francez (al nostru 814) nu prescrie notificarea acceptărei *decât în privinţa dăruitorului;* de unde se trage concluzia

---

Huc, VI, 117 *in fine*, p. 160; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 43, text şi nota 2; Mourlon, II, 589 *ter* şi *quatuor;* Laurent, XI, 377 şi XII, 267; Arntz, II, 1753; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1357. — *Contrà*: Marcadé, III, 636, 637; Demante, IV, 71 *bis* XI, *in fine.* şi *Thémis* (anul 1826), tom. VII, p. 380 urm.; Massé-Vergé, III, § 426, p. 64, nota 4, etc., după care ar fi suficient ca dăruitorul să fie capabil în momentul acceptărei donaţiunei.

(1) Vezi în acest sens, Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 1360; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 615; Demante, IV, 71 *bis* VII. — *Contrà:* Demolombe, XVIII, 701; Laurent, XI, 377 şi XII, 264 urm.; Arntz, II, 1752; Michaux, *Donations*, 272, p. 54, etc.

(2) Vezi Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 617, 618; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1362—1366 şi autorităţile citate acolo. Vezi şi *suprà*, p. 84.

puţin logică că donaţiunea este perfectă, *în privinţa donatarului*, din momentul acceptărei (1).

Zicem că această concluzie, chiar faţă cu textul francez, este lipsită de logică şi de temeiu, pentrucă nu se poate pricepe cum un contract poate să existe pentru donatar şi să fie fără fiinţă pentru dăruitor (2).

Deoseb. de C. francez. Oricum ar fi, soluţia admisă de o mare parte din doctrina franceză nu poate fi admisă la noi sub niciun cuvânt, pentrucă redacţia art. 814 a fost din fericire schimbată. In adevăr, acest text nu cere notificarea acceptărei numai în privinţa dăruitorului, ci eliminând aceste cuvinte din textul corespunzător francez, prevede, ca şi art. 1057 din codul italian, că donaţiunea nu are efecte decât din ziua în care se va fi comunicat dăruitorului actul de acceptare; de unde rezultă că la noi, ca şi în Italia, de câteori acceptarea se face printr'un act posterior actului de donaţiune, de atâteaori donaţiunea nu are fiinţă, *atât în privinţa dăruitorului cât şi 'a donatarului*, decât din ziua notificărei, pentrucă numai atunci există concursul de voinţe al ambelor părţi. Cu alte cuvinte, legiuitorul nostru, reproducând pe cel italian, a admis în termeni expreşi părerea pe care unii autori (Laurent, Duranton, etc.) o susţin în Franţa, şi Trib. Ilfov, într'o sentinţă bine motivată, nu lipseşte de a arăta această modificare însemnată a legiuitorului nostru (3).

---

(1) Vezi în acest sens, Demolombe, tom. XX, 138 urm.; Marcadé, III, 636 urm.; Mourlon, II, 588 urm.; Demante, IV, 71 *bis* VIII şi *Thémis*, VII, pag. 371; Michaux, *Donations*, 282, p. 56; Vigié, II, 528; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 44, text şi nota 4, etc. — *Contrà:* Laurent, XII, 264 urm.; Duranton, VIII, 420; T. Huc, VI, 184; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 618; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 902, No. 5 şi art. 932, No. 7. Cpr. Planiol, III, 2974.

(2) Cpr. Laurent, XII, 267.

(3) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 31. C. de apel din Venezia, *Cr. judiciar* din 1912, No. 74 (cu observ. noastră). Cpr. Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 322, p. 627 (ed. din 1907). Vezi şi *infrà*, p. 252. Iată cum se exprimă acest din urmă autor:

„Nell' articolo 932 del codice francese, corrispondente all' art. 1057 del codice patrio (814 C. civil rom.), si dice che la donazione non avrà effetto, *relativamente al donante*, se non dal giorno in cui gli si è notificato l'atto contenente

Aşa dar, nu mai încape îndoială că, după textul nostru, atât dăruitorul cât şi donatarul trebue să aibă capacitatea de drept (1), nu numai în momentul acceptărei donaţiunei, dar şi în momentul notificărei acceptărei; de unde rezultă mai multe consecinţe, pe care le vom semnalà *infrà*, sub art. 814, partea finală.

Capacitatea în timpul intermediar.

In fine, se decide, în genere, că donatarul trebue să conserve capacitatea de drept de a primi în timpul intermediar, adecă dela prezentarea actului tribunalului şi până în momentul acceptărei şi chiar a notificărei acestei acceptări: pentrucă oferta de a dărui, care este unul din elementele esenţiale ale contractului, n'ar mai existà dacă el ar fi devenit incapabil de a primi această ofertă (2).

2° Capacitatea de a dispune şi de a primì prin testament.

Momentul facerei testamentului.

Testatorul trebue să fie capabil şi de drept şi de fapt: 1° In momentul facerei testamentului, pentrucă atunci se manifestă voinţa sa. Testamentul emanat dela un incapabil va fi deci nul, chiar dacă testatorul ar fi devenit capabil şi de drept şi de fapt în momentul morţei sale. Asupra acestui punct toţi autorii sunt de acord (3).

---

l'accettazione; la quale espressione, *relativamente al donante*, ha dato luogo in Francia alla disputa se l'accettazione, quantunque non notificata, fosse efficace ad obbligare il donatorio. Il legislatore italiano, sopprimendo quelle parole, a tolto ogni pretesto a cosiffatta disputa, etc.".

Ne credem scutit de a traduce aceste cuvinte, toţi cetitorii noştri înţelegând frumoasa limbă italiană.

(1) Dăruitorul trebue să aibă atât capacitatea de drept cât şi cea de fapt, pe când donatarului îi ajunge numai capacitatea de drept, căci cu toate că el ar fi incapabil de fapt, de exemplu: interzis, atât acceptarea cât şi notificarea s'ar puteà face prin reprezentantul său legal (art. 808, 815). Cpr. Demolombe, XVIII, 695; Duranton, VIII, 421; Répert. Sirey, v° *cit.*, 1353 şi 1369. Vezi şi *suprà*, p. 165, 166.

(2) Cpr. Laurent, XI, 377; Demolombe, XVIII, 704; Michaux, *Donations*, 281, p. 56, etc.

(3) Cpr. Planiol, III, 2975; Laurent, XI, 379; Demolombe, XVIII, 710, 711; Mourlon, II, 576; Troplong, I, 430; T. Huc, VI, 116; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 1375 urm. şi v° *Testament*, 253 urm.; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2044 urm.;

C. Calimach. Art. 730.

„Cea din început netemeinică orânduire a voinței celei de pe urmă, zice art. 730 din codul Calimach (576 C. austriac), nu se întărește prin cele din urmă întâmplări, ci la așa fel de întâmplare are loc moștenirea ab intestat (adecă fără testament). Deci, dacă cineva fiind nevârstnic, au arătat voința sa cea de pe urmă, nu se întărește pentrucă pe urmă au ajuns în legiuită vârstă, dacă nu va face alt testament“ (¹).

Capacitatea testatorului în momentul morței sale.

2⁰ Testatorul trebue să fie capabil *de drept, nu însă și de fapt* în momentul morței sale, pentrucă acesta este momentul când testamentul își produce efectele sale (art. 802). Testatorul nu are nevoe să fie în acest moment capabil de fapt, pentrucă voința sa odată legal exprimată este presupusă să dureze cât timp o voință contrară n'a fost legalmente exprimată (²).

C. Calimach. Art. 729.

„Orânduirea voinței celei de pe urmă, care s'au făcut legiuit, nu se oboară din pricini în urmă întâmplate, zice art. 729 din codul Calimach (575 C. austriac), căci, după regula obștească, cele din început temeinice nu se oboară de cele din urmă întâmplate“.

Smintirea, nebunia cu furie sau alte întâmplări de asemenea natură pot, în adevăr, să împedice exercițiul dreptului, dar nu distrug dreptul în sine, nici efectele acestui drept exercitat înainte în mod regulat. *„Nam neque testamenta recta facta, neque ullum alium negotium recte gestum, posteà furor interveniens perimit“* (³).

Capacitatea intermediară. Controversă.

Cât pentru timpul intermediar, cuprins între momentul facerei testamentului și acel al morței, testatorul nu are nevoe, după părerea generală, să păstreze în acest interval de

---

Duranton, VIII, 175; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 44, 45; Michaux, *Testaments*, 731, 732; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 620, etc.

(¹) Cpr. L. 8 § 1 și L. 19, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28. 1.

(²) Planiol, III, 2976; Demolombe, XVIII, 712; Laurent, XI, 380; Mourlon, II, 576; T. Huc, VI, 116; Baudry et Colin, I, 620; Michaux, *Testaments*, 737, p. 103; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 44, 45: Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2050; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 259, etc.

(³) Instit. Justinian, *Quibus non est permissum facere testamentum*, II, 12, § 1, *in fine*.

timp atât capacitatea de fapt cât și chiar cea de drept, conform vechei maxime: *Solemus dicere, media tempora non nocere* (L. 6 § 2, Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5) (¹).

Dr. roman.

La Romani, incapacitatea legală a testatorului, survenită în timpul intermediar, făceà, din contra, ca testamentul să fie nul *(irritum)* (²); însă dreptul pretorian îndulcise această rigoare, dând acelui instituit posesiunea bunurilor *secundum tabulas* (³).

Legatarii.

Ce trebue să decidem în privința legatarilor?

Regula Catoniană.

La Romani, legatarul trebuià să fie capabil nu numai la moartea testatorului, dar și în momentul facerei testamentului, conform regulei Catoniane (⁴), datorită lui *Portius*

(¹) Planiol, III, 2977; Répert. Sirey, v° *Testament*, 260 urm.; Demolombe, XVIII, 713; Mourlon, II, 576; Demante, IV, 36 *bis* I și II; Troplong, I, 431; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 45; Duranton, VIII, 163; Michaux, *Testaments*, 738 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 622; T. Huc, VI, 116, p. 158.— *Contrà*: Laurent, XI, 381.

(²) Instit. Justinian, *Quibus modis testamenta infirmantur*, II, 17, §§ 4 și 5.

(³) Instit., *loco cit.*, § 6 și L. 6 § 2, Dig., *De heredibus instituendis*, 28, 5.

Regula Catoniană.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 85, nota 1. Iată cum erà formulată această regulă: „**Catoniana** *regula sic definit: Quod, si testamenti facti tempore decessit testator, inutile foret: id legatum, quandocunque decesserit, non valere. Quae definitio in quibusdam falsa est*“. (L. 1, Pr., Dig., *De regula Catoniana*, 34, 7); ceeace înseamnează că: legatul, care ar fi fost inutil, dacă testatorul ar fi murit în momentul facerei testamentului, nu poate să fie valid când el a supravețuit. Prin aplicarea acestui principiu, L. 210, Dig., *De div. reg. juris antiqui*, 50, 17, zice: „*Quae ab initio inutilis fuit institutio, ex postfacto convalescere non potest*“. Vezi și L. 29, Dig., *loco cit.*, care zice, de asemenea: „*Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere*“. Cpr. art. 729, 730 C. Calimach (575, 576 C. austriac). Vezi Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 781, No. 3 (ed. a 8-a, 1902). Vezi asupra acestei regule celebre, M. Massol, profesor la facultatea din Toulouse, *Principe rationnel de la règle Catonienne en droit romain et en droit français* (Toulouse, 1876); Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, III, § 638, p. 584 urm. *(Catonianische Regel);* Dernburg, *Pandekten*, III, § 104, p. 201 urm. (ed. a 7-a, 1903), etc.

Cato Censorius, sau fiului acestuia (acest punct este nesigur și foarte îndoelnic) (1).

Neadmiterea regulei Catoniane în dreptul actual.

Această soluție nu mai este admisibilă astăzi, pentrucă regula catoniană nu mai are putere de lege și pentrucă legatarul nu primește nimic în momentul facerei testamentului, ci numai la moartea testatorului (art. 802 și 808). (Vezi și art. 928). De aceea toți autorii sunt unanimi spre a decide că legatarul nu are nevoe de a fi capabil în momentul facerei testamentului, ci numai în momentul morței testatorului (2); și încă și atunci nu poate să fie vorba decât de capacitatea de drept, căci capacitatea de fapt va fi suplinită prin reprezentantul său legal.

Capacitatea intermediară a legatarului.

A fortiori, deci, legatarul nu are nevoe de a fi capabil în timpul intermediar între facerea testamentului și acel al morței testatorului, art. 808 necerând ca el să fie capabil decât în momentul morței testatorului (3).

Legate condiționale. Controversă.

Regula, după care este suficient ca legatarul să fie capabil de a primi în momentul morței testatorului, s'ar aplicà, după unii, și legatelor condiționale, însă chestiunea este, după cum știm, foarte controversată (4). Părerea generală este că, în privința condițiilor de capacitate, altele decât acea a existenței legatarului (art. 808 § 2), este suficient ca ele să fie îndeplinite în momentul realizărei condiției, posterior morței testatorului; de unde rezultă că legatul condițional, făcut unei persoane actualmente existentă, însă incapabilă

---

(1) Vezi Windscheid, *op. cit.*, III, § 638, pag. 585, nota 3 (ed. Kipp din 1901).

(2) Thiry, II, 315, p. 306; Demolombe, XVIII, 715 urm.; Laurent, XI, 382, 383; Mourlon, II, 582; Troplong, I, 435 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 624 urm.; T. Huc, VI, 119; Aubry et Rau, VII, § 650, p. 45, 46, text și nota 10; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 660, pag. 245, text și nota 7 (ed. Crome); Massé-Vergé, III, § 419, p. 50; Duranton, VIII, 230; Michaux, *Testaments*, 759 urm.; Marcadé, III, 498; Planiol, III, 2979; Vigié, II, 530; Filippis, *Corso di diritto civile italiano*, XI, 555, p. 414; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2056; Répert. Sirey, v⁰ *Testament*, 264 urm.—*Contrà*: Cas. fr. D. P. 48. 1. 225; Sirey, 49. 1. 12. Vezi sensul acestei decizii în Planiol, III, 2979.

(3) Demolombe, XVIII, 716.

(4) Vezi *suprà*, p. 85, nota 1. Cpr. Répert. Sirey-Carpentier, v⁰ *Testament*. 268.

de a primi, ar fi valid, dacă legatarul ar fi redobândit capacitatea sa în momentul îndeplinirei condiţiei (1).

Despre efectul condiţiilor imposibile, imorale şi ilicite asupra donaţiunilor şi testamentelor. (Art. 900 din codul francez, eliminat de legiuitorul nostru) (2).

Art. 1008. — Condiţiunea imposibilă, sau contrară bunelor moravuri, sau proibită de lege, este nulă şi desfiinţează convenţiunea ce depinde de dânsa. (Art. 5, 620, 702, 728, 925, 965, 968, 1009, 1226 C. civ. Art. 1172 C. fr.) (3).

Condiţia. Definiţie.

In termeni generali, condiţia poate fi definită: un eveniment viitor şi necert (art. 1004), care suspendă fie naşterea unui drept (condiţie suspensivă), fie desfiinţarea acelui drept (condiţie rezolutorie), şi care îşi produce efectul său în mod retroactiv (art. 1015) (4).

Sarcinile impuse donatarului sau legatarului.

In materie de donaţiuni şi testamente, legiuitorul mai înţelege încă prin *condiţii* sarcinile *(modus)* impuse donatarului sau legatarului (art. 823, 829, 830) (5).

---

(1) Cpr. T. Huc, VI, 120, p. 163; Planiol, III, 2980; Baudry et Colin, I, 627; Répert. Sirey, vo *Testament*, 269 şi vo *Legs*, 302 urm., etc.

Bibliografie.

(2) Vezi asupra acestei importante materii, E. Bartin, *Théorie des conditions impossibles, illicites et contraires aux mœurs* (Paris, 1887); Massol, *Des condition simpossibles, contraires aux lois et aux mœurs, dans les dispositions à titre gratuit*; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV. § 702 (692), p. 363 urm. (ed. Crome); Al. Oteteleşanu, *Effets de la condition impossible, illicite et contraire aux mœurs dans les actes gratuits* (teză p. doctorat, Paris, 1910).

(3) Art. 1008 a mai fost odată explicat în tom. VI, p. 35 urm.

C. austriac şi C. Calimach.

(4) Cpr. Planiol, I, 325. „Se numeşte condiţie *(Bedingung)*, zice art. 696 din codul austriac, un eveniment de care se face să atârne un drept". Vezi şi definiţia condiţiei pe care o dă codul Calimach în art. 863. Vechiul legiuitor al Moldovei se ocupă pe larg despre condiţii în capit. 13 din partea a II-a (art. 863 urm.). Vezi asupra diferitelor condiţii, Troplong, I, 190 urm.

(5) Cpr. Beudant, *Contrats et obligations*, 599, p. 360; Laurent, XII, 487. „*In legatis quidem et fideicommissis etiam modus adscriptus pro conditione observatur*". (L. 1. *ab initio*, Cod, *De his quæ sub modo legata*, etc., 6, 45).—Incât priveşte deo-

Ce se înţelege prin sarcină.

Prin sarcină se înţelege o obligaţie pe care dăruitorul sau testatorul o impune donatarului, moştenitorului sau legatarului său, precum ar fi de exemplu: acea de a dà ceva unui terţiu, de a-i servì o rentă viageră, etc. (1).

Donaţiuni cu termen sau sub condiţie.

Donaţiunile şi testamentele pot fi făcute atât pur şi simplu cât şi sub un termen (2) sau sub o condiţie oarecare (art. 925) (3) şi, în acest din urmă caz, liberalitatea este

---

sebirea între condiţie şi mod, vezi Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 348, pag. 788, text şi nota 1. Cpr. şi Aubry et Rau, VII, § 701, p. 376, 377. Mai vezi Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 64, p. 169 (trad. Vuylsteke).

(1) *„Quisquis mihi heres heredesve erunt, do, lego... ut dent Gaio Seio, sororis meæ filio quadraginta"*. (L. 36, Pr., Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1).— *„Damnas esto heres Titium sinere in illa domo habitare, quoad vivet"*. (L. 15, Pr., Dig., *De usu et usufructu*, etc., 33, 2).

Termen cert şi necert.

(2) Termenul poate să întârzie numai executarea dispoziţiei, sau să facă să atârne de el validitatea ei. Termenul poate să fie *cert* şi determinat, de exemplu: cutare zi a cutărui an, sau în atâţia ani, cu începere din cutare zi (cpr. L. 30, Pr., Dig., *De legatis*, XXX, 1°). El poate fi *necert*, când, de exemplu, este fixat la moartea unei persoane sau la căsătoria ei. *„Dies* **incertus** *est, quum ita scribitur: heres meus quum morietur decem dato"*. (L. 1 § 2, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1). Termenul cert şi determinat nu este o condiţie a legatului, ci întârzie numai executarea lui: *ante diem peti non potest* (L. 21, Pr., Dig., *Quando dies legatorum*, etc., 36, 2), pe când termenul necert este, din contra, o condiţie a legatului. *„Dies incertus conditionem in testamento facit"*. (L. 75, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1). Nu trebue, deci să confundăm legatele cu un termen necert cu cele plătitoare într'un timp oarecare. Vezi *infrà*, explic. art. 926. Cpr. Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, VI, p. 198, No. 12 (ed. Carré).

C. Calimach. Art. 862.

(3) „Testatorul, zice art. 862 din codul Calimach (695 C. austriac), poate îngrădì orânduirea sa prin condiţie, prin punere de termen, prin însărcinări şi prin altă arătare a scopului său". S'a decis, cu drept cuvânt, de către Curtea din Craiova, că cuvintele: „în caz când m'aş prăpădì pe unde umblu, aceasta va ţine loc de testament", scrise de testator într'o scrisoare olografă, nu constituesc o condiţie care să afecteze însăş existenţa testamentului şi a legatelor cuprinse în el, ci arată numai motivul şi ocazia care au determinat pe testator a-şi face testamentul, motiv care nu are nicio influenţă asupra efectelor acestui testament. *Dreptul* din 1912, No. 65. Şi

subordonantă îndeplinirei condiției sub care ea a fost făcută (1). Aceasta lasă însă a se presupune că condiția impusă de dăruitor sau testator este cu putință, iertată de lege și necondemnată de morala publică (2).

Efectul condițiilor ilicite în privința donațiunilor. Art. 1008.

Ce se va întâmplà deci în caz când condiția impusă de dăruitor sau testator ar fi imposibilă, ilicită sau contrară bunelor moravuri? In privința convențiunilor și, deci, și a donațiunilor, avem un text pozitiv și anume: art. 1008, care declară că asemenea condiție este nulă și desființează însăș convenția ce depinde de ea (3). „Tocmala împrotiva pra-

---

Chestie de fapt.

Curtea de casație, respingând recursul făcut contra acestei decizii, pune, cu drept cuvânt, în principiu că chestiunea de a se ști dacă un testament este sau nu supus unei condiții suspensive, care afectează existența testamentului și a legatelor cuprinse în el, este o chestie de apreciere a intenției testatorului, nesupusă controlului Curței de casație. Cas. rom. *Dreptul* din 1012, No. 65.

C. Calimach.

(1) „Nimene, zice art. 883 din codul Calimach (699 C. austriac), nu poate câștigà dritul cel sub condiție prin putință și neoprit, dacă nu va împlini această condiție în termenul rânduit, la locul hotărît și după chipul rânduit“. Vezi și art. 5 (partea IV, capit. 4) din codul Caragea, unde se zice: „Când vreun legat se va scrie *cu legătură*, până a nu se împlinì legătura nu e dator clironomul să-l deà“.

Chestie de fapt.

(2) Chestiunea de a se ști dacă condiția inscrisă într'o donațiune sau un testament este sau nu imposibilă, ilicită sau imorală, constitue o chestie de fapt, de resortul excluziv al judecătorilor fondului și nesupusă controlului Curței de casație. Cas. Turin, 12 Decembre 1899, *La Legge* din 1900. 1. 440; *Il Foro italiano (di Roma)*, anul 1900. 1. 416.

Dr. roman în privința convențiilor.

(3) Acest sistem erà admis și la Romani, în privința convențiilor, căci condițiile fizicește sau moralmente imposibile viciau, în esența lor, convențiile, deci, și donațiile și le anulau cu desăvârșire. „*Si impossibilis conditio obligationibus adjiciatur, nihil valet stipulatio*“. (Instit. Justinian, *De inutilibus stipulationibus*, III, 19. § 11, *ab initio*). Mai vezi L. 137 § 6, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1, precum și L. 31, Dig., *De oblig. et actionibus*, 44, 7. — Numai condițiile afirmative aveau însă acest efect radical, adecă cele care consistau în *a face (in faciendo)*, de exemplu: *si cœlum tetigeris*. Cât pentru condițiile negative, care consistau în a nu face *(in non faciendo)*, de exemplu: *si in cœlum non ascenderis*, ele nu făceau obstacol la validitatea convenției, fie ea cu titlu oneros sau gratuit, care se considerà imediat ca pură și simplă. (Instit., *De inutilibus stipulationibus*, III, 19, § 11). Vezi și

vilelor și a năravurilor celor bune, nu se tocmește", zice codul Caragea (art. 4, partea III, capit. 1, *de obște, pentru tocmeli).*

C. nostru și C. italian. Așa dar, donațiunile, ca și orice convenții, în genere, făcute sub o condiție imposibilă, ilicită sau contrară bunelor moravuri, sunt nule în baza art. 1008 C. civ. (¹), soluție admisă în termeni expreși și prin art. 1065 din codul italian (²).

C. italian. Art. 849. In privința testamentelor, art. 849 din codul italian admite soluția codului francez (³). (Vezi p. 179, *ad notam*).

L. 7, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1, unde se zice: *„Impossibilis conditio, cùm in faciendum concipitur, stipulationibus obstat; aliter atque si talis conditio inseratur stipulationi,* **si in cœlum non ascenderit**. *Nam utilis et præsens est, si pecuniam creditam continet".*

C. Calimach. Art. 1194, 1195. Art. 1194 din codul Calimach (897 C. austriac) dispune că dispozițiile privitoare la condițiile inscrise în actele de ultimă voință se aplică, în genere, și condițiilor inscrise în convenții. „Orânduelele pentru condițiile voinței celei de pe urmă, au tărie în de obște și la condițiile cele puse la tocmeli"; și art. 1195 din acelaș cod (898 C. austriac) se grăbește a adăogă că: „cuvintele urmate sub acest fel de condiții, care, punându-se la voințile cele de pe urmă, se socotesc a fi nepuse, rămân fără de putere"; ceeace, după toate probabilitățile (*), însemnează că tocmelele sau contractele, deci și donațiunile, erau nule, de câteori erau făcute sub o condiție imposibilă, fie ea rezolutorie sau suspensivă.

C. austriac. In codul austriac, din contra, numai condiția *suspensivă* imposibilă sau ilicită anulează donațiunea, iar cea *rezolutorie* se consideră ca nescrisă atât în donațiuni cât și în testamente (art. 698 C. austriac). Cpr. Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi, etc.*, III, p. 406, No. 11 (Venezia, 1853); Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 887 urm. (ed. a 8-a, 1902). Vezi și *infrà*, p. 178, *ad notam*.

(¹) Trib. Prahova și Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 38 și 82; Cas. rom. Bult. 1902, pag. 214 și *Cr. judiciar* din 1902, No. 18 (cu observ. noastră); C. București, *Cr. judiciar, loco cit.;* Trib. Dorohoi, *Cr. judiciar* din 1904, No. 1 (cu observ. noastră); Alex. Degré, *Dreptul* din 1890, No. 7, p. 50, nota 1; G. Meitani, *Dreptul* din 1891, No. 82, etc.

(²) Vezi asupra acestui text, Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 287 urm., p. 574 urm. (ed. din 1907).

(³) Vezi asupra art. 849 din codul italian, Ricci, *op. cit.*, III,

---

(*) Zicem: după toate probabilitățile, fiindcă art. 1194 și 1195 par a se exclude unul pe altul.

Eliminarea art. 900 fr. din codul nostru. Aplic. art. 1008 la testamente. Controversă.

Acest text este însă el aplicabil la testamente (¹)? Codul actual păstrează tăcerea cea mai adâncă, mulţumindu-se a eliminà art. 900 din codul francez, după care, prin derogare dela dreptul comun, *orice condiţie imposibilă, contrară legilor sau bunelor moravuri, făcând parte dintr'o donaţiune sau dintr'un testament, nu anulează liberalitatea, ci se consideră ca nescrisă.* Aşa dar, codul francez, condus mai mult de nişte preocupări politice (²), părăseşte distincţia pe care Romanii o făceau între donaţiuni şi testamente, punând ambele liberalităţi pe aceeaş treaptă (³).

---

332 urm.; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 128 urm., p. 302 urm. (ed. a 3-a), etc.

Cazul când testatorul n'ar aveà mintea întreagă.

(¹) Dacă condiţia pusă de testator dovedeşte că el nu aveà mintea întreagă, nu mai încape îndoială că testamentul va fi nul în baza principiilor generale. Această soluţie erà admisă şi la Romani, cu toate că condiţiile imorale sau ilicite nu anulau dispoziţiile testamentare. Vezi L. 27, Dig., *De conditionibus institutionum*, 28, 7.

(²) In adevăr, Barrère, care a propus legea din 5—12 Septembrie 1791, în care s'a înscris pentru prima oară dispoziţia art. 900 din codul francez, a zis înaintea Adunărei constituante că această lege are de scop garantarea libertăţei contra duşmanilor principiilor dela 1789. Vezi Laurent, XI, 430, 441; Demolombe, XVIII, 198; Arntz, II, 1710; Thiry, II, 290, p. 282, etc. Vezi şi Planiol, III, 3029, care reproduce cuvintele lui Barrère. Cu această ocazie, distinsul profesor şi jurisconsult vorbeşte de dreptul românesc, citând Tratatul nostru în limba franceză (III, 3027).

Dr. roman.

(³) In adevăr, pe când la Romani, *orice convenţii*, în care figurà o condiţie imposibilă, contrară legei sau bunelor moravuri erau, după cum ştim, nule (vezi *suprà*, p. 175, nota 3); *în dispoziţiile testamentare*, din contra, condiţia imposibilă, contrară legilor sau bunelor moravuri, erà presupusă nescrisă, iar testamentul erà valid şi considerat ca pur şi simplu. Această doctrină n'a fost însă admisă fără dificultăţi, căci discuţiile erau mari între cele două tabere adverse. Şcoala proculeiană susţineà, în adevăr, că orice condiţii imposibile sau imorale *in faciendo*, trebuiau să anuleze atât donaţiunile cât şi testamentele, pe când Sabinienii susţineau, din contra, că asemenea condiţii nu puteau să anuleze testamentele, ci numai donaţiunile. După multe discuţii, *post multas controversias*, Sabinienii au triumfat, căci iată cum se exprimă Ulpian în această privinţă: „*Obtinuit, impossibiles conditiones testamento adscriptas pro nullis habendas*“ (L. 3, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1). Vezi şi Instit. Justinian, *De he-*

Critica C. fr.

Această dispoziţie, derogatorie dela dreptul comun, este

---

redibus instituendis, II, 14, § 10, unde se zice: „*Impossibilis conditio in institutionibus et legatis, necnon fideicommissis et libertatibus, pro non scripta habetur*". Cpr. Gaius, Instit., Coment. III, § 98. Acelaş lucru se mai spune şi în L. L. 1 şi 14, Dig., *De conditionibus institutionum*, 28, 7. Iată cum se exprimă L. 14, Dig., *loco cit.*: „*Conditiones contra edicta Imperatorum, aut contra leges, aut quæ legis vicem obtinuit, scriptæ, vel quæ contra bonos mores, vel derisoriæ sunt, aut hujusmodi quas Prætores improbaverunt, pro non scriptis habentur*".

C. Calimach. Art. 881 şi 900.

Doctrina Sabinienilor trecuse atât în vechiul drept francez (Pothier, *Oblig.*, II, 204) cât şi în codul Calimach, cu toate că după mărturisirea lui Cujacius, unul din Sabinieni, ea nu poate fi sprijinită prin motive serioase, după cum o recunoaşte însuş Gaius în Institutele sale: „*Et sanè vis idonea diversitatis ratio reddi potest*". In adevăr, după ce art. 881 din vechia legiuire a Moldovei, pune în principiu că condiţia peste putinţă se *socoteşte nimic şi că va luà niştene, fără împedicare, cele lăsate lui sub asemenea condiţie*, apoi art. 900 din codul Calimach se grăbeşte a adăogà că: „dacă testatorul lăsând cuiva moştenire sau legatum, l-au însărcinat cu o globire ca să facă un lucru peste putinţă, sau împrotiva legilor, sau într'alt chip necinstit şi prihănit, atuncea acest fel de orânduire a testatorului nu are nicio putere *şi moştenitorul sau legatarul acela va luà fără oprire moştenirea sau legatum*". Art. 737 şi 887 sunt redactate în acelaş sens. Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1876, p. 189. S'a decis chiar că dispoziţiile codului Calimach n'au fost abrogate prin codul actual (?). Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 1.

C. Caragea.

Acelaş sistem trebue admis şi în codul Caragea; căci, după acest cod, numai tocmelele făcute în potriva legilor şi a bunelor moravuri fiind nule (art. 4, partea III, capit. 1), de sigur că în privinţa testamentelor se aplică dreptul Justinian. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 1. Vezi şi Degré, *Dreptul* din 1884, No. 45, p. 356 şi din 1890, No. 7, p. 50.

Deoseb. între C. Calimach şi C. austriac.

Codul Calimach a reprodus deci în totul doctrina romană, lăsând de astă dată la o parte codul austriac, pe care l-a avut de model, căci după art. 698 din acest cod, numai condiţia *rezolutorie*, imposibilă sau ilicită, se consideră ca nescrisă, iar acea suspensivă anulează testamentul (vezi *suprà*, p. 176, *ad notam, in fine)*, ceeace se vede admis în Englitera (v. Er. Lehr, *Droit civil anglais*, I, 499, p. 372, ed. a 2-a, revăzută de J. Dumas) şi în alte legislaţii de origină germană.

C. italian.

Codul italian a păstrat însă distincţia ce Romanii făceau între donaţiuni şi testamente, căci după art. 1065 din acest cu drept cuvânt criticată de autori(1). In adevăr, încât privește donațiunile mai cu seamă, nu mai încape îndoială că ele ar trebui să fie anulate, conform principiului general înscris în art. 1008, căci donațiunea fiind un contract, trebue să i se aplice principiile dela contracte.

In privința testamentelor, de asemenea, dispoziția excepțională a dreptului francez nu poate fi justificată prin nimic, căci astăzi nu mai este o dezonoare de a muri fără testament, cum erà altă dată la Romani(2). Testamentele

---

cod, condițiile imposibile, contrare legilor și bunelor moravuri anulează numai donațiunea, nu însă și testamentul, în care asemenea condiții se consideră ca nescrise, *si hanno per non apposte*. In privința testamentelor însă, art. 849 din codul italian admite soluția codului francez. Cpr. art. 792 C. spaniol, art. 1743 § 2 C. portughez, etc. Codul italian este însă criticat de unii autori: „Este de mirat zice, între alții, Laurent (*Droit civil international*, VI, 277, p. 473), că acest cod să fi admis principiul tradițional în privința testamentelor, respingându-l în privința donațiunilor, căci el se justifică tot atât de puțin în privința testamentelor ca și a donațiunilor".

C. german. Art. 2171.

Cât pentru codul german actual, el dispune prin art. 2171, că legatul, care are de obiect o prestație imposibilă în momentul devoluției succesiunei, sau oprită de lege în acel moment, nu produce niciun efect *(ist unwirksam)*.

C. elvețian. Art. 182.

Art. 482 din noul cod elvețian dela 1907, aplicabil în toată Confederația cu începere dela 1 Ianuar 1912, are următoarea cuprindere: „Este nulă orice dispoziție grevată de sarcini și de condiții ilicite sau contrare bunelor moravuri. Sunt însă considerate ca nescrise sarcinile și condițiile lipsite de sens sau vexatorii pentru terții".

(1) Vezi Vallabrègue, *Revue pratique de droit français*, anul 1884, tom. 55, pag. 410; Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, 278, etc.

(2) Marcadé, III, 481; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 69; Thiry, II, 291; Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, p. 473, și 278, p. 474, etc.

Iată cum se exprimă în această privință, un autor:

„Si la condition impossible est une simple erreur dans le testament ou dans la donation, elle doit être aussi une erreur dans le contrat; si elle annule le contrat, elle doit aussi annuler la donation et le testament. Par exemple, quelle distinction plausible peut-on admettre entre un legs fait à la condition que le légataire prendra la lune avec la main, ou proférera sur la place publique des paroles obscènes, et un contrat de vente dans lequel l'acheteur s'est également soumis à ces confăcute sub o condiţie imposibilă, ilicită sau imorală, ar trebui deci să fie nule ca şi donaţiunile, iar averea legată sub astfel de condiţii să se întoarcă la moştenitorii ab intestat, cu atât mai mult cu cât succesiunea ab intestat este astăzi regula dreptului comun, care se bucură de favoarea legei, iar nu testamentul, care este o excepţie (¹). Pentru a se justifică această dispoziţie stranie, lipsită de logică şi contrară tuturor principiilor, s'a zis că de câteori testamentul este făcut sub o condiţie imorală sau ilicită, este de crezut că această condiţie a lunecat din eroare în testament şi că, prin urmare, ea trebue ştearsă ca nefiind expresia voinţei defunctului (²). Aceasta este atât de puţin adevărat încât mai totdeauna testatorul declară nulă dispoziţia pentru cazul când condiţia nu va fi îndeplinită. Prin urmare, el ştie ce face; el pune anume condiţia şi ţine ca să se îndeplinească; şi, cu toate acestea, legiuitorul francez o consideră ca nescrisă. Sub cuvânt de a se respectà voinţa testatorului, se calcă deci, din contra, această voinţă, ceeace legea nu are dreptul să facă (³). Legea trebue sau să menţie liberalitatea, sau s'o anuleze şi, fiindcă în specie, nu poate s'o menţie, testamentul trebue să fie declarat nul, ca şi contractele (art. 1008).

Elimin. art 900 fr. din codul nostru. Bine a făcut deci legiuitorul nostru de a eliminat din cod art. 900 francez, şi această eliminare nu se datoreşte unei inadvertenţe, ci a fost făcută anume, pentrucă s'a ţinut socoteală de criticile ce se aduceau acestui text.

---

ditinos? Ne voit-on pas dans tous les cas, une volonté privée de toute autorité, déshéritée de toute puissance, parcequ'elle se subordonne elle-même à un fait ridicule ou immoral?

Comment surtout trouver place pour une distinction entre le contrat et la donation entre-vifs, quand on songe que celle-ci n'est pas autre chose qu'un contrat?

Disons donc que l'article 900 renferme une regrettable réminiscence de la doctrine absurde du droit romain, et que c'est encore une hypothèse dans laquelle les auteurs du code civil ont accepté le passé sans esprit de critique et sans discernement". Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 325.

(¹) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1876, No. 29, consid. dela p. 229.

(²) Cpr. Demante et Colmet de Santerre, IV, 16 *bis* IV, *in fine;* Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, p. 472, etc.

(³) Cpr. Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, p. 473.

S'a zis, uneori, că dispoziţiile ciudate ce se văd într'un testament, pot fi efectul unei glume. Este straniu ca omul să glumească când e vorba de moartea lui, sau când poate el se găseşte pe patul morţei, şi La Bruyère a putut zice cu drept cuvânt: *que toute plaisenterie chez un mourant est hors de sa place*. Spectacolul morţei este prea înfiorător, zice cu drept cuvânt regretatul C. C. Ştefănescu, pentru a ne mai lăsà orice veselie în inimă (¹).

Din cele mai sus expuse rezultă că am răspuns de mai 'nainte la întrebarea ce am pus, şi anume: la aceea de a se şti dacă testamentul făcut sub o condiţie imposibilă, imorală sau ilicită, trebue sau nu să fie anulat; şi faţă cu eliminarea conştientă din codul nostru a art. 900 fr., răspunsul nu poate fi decât afirmativ, căci altfel judecătorul şi interpretul ar înfiinţà o excepţie şi o derogare dela dreptul comun, pe care, de bună seamă, legiuitorul nostru a înţeles a le respinge prin eliminarea acestui text din codul nostru; cu atât mai mult cu cât, la noi, n'au existat şi nu există nici astăzi consideraţiile politice, care au putut să motiveze o asemenea dispoziţie excepţională în Franţa (²). Apoi, în favoarea acestui sistem, pe care l-am susţinut întotdeauna, se mai poate trage argument şi din art. 5 C. civ., a cărui redacţie este iarăş schimbată, căci acest text adaogă: „că nu se poate derogà la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri nu numai prin convenţiuni, *dar şi prin dispoziţiuni particulare*".

„Considerând, zice decizia menţionată în nota 2 a Curţei din

(¹) C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1879, No. 12 şi *Probleme juridice*, pag. 96. Cpr. Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, p. 472.

(²) „Considerând, zice foarte bine Curtea din Bucureşti, că suprimarea art. 900 fr., în faţa istoricului acestui text, în faţa criticilor nenumărate ce i se făceau de întreaga doctrină franceză, şi în faţa regulei admisă că, în convenţiuni, condiţia ilicită atrage nulitatea întregei convenţii, această suprimare, în legea noastră, nu se poate explicà în mod mai plauzibil decât în sensul că legiuitorul nostru a voit să părăsească sistemul francez, să admită sistemul preconizat de doctrină şi, intrând în dreptul comun, să şteargă deosebirea între actele cu titlu oneros şi cele cu titlu gratuit, etc." *Dreptul* din 1892, No. 27.

Bucureşti, că această schimbare a art. 5 din codul civil n'ar aveà absolut niciun sens şi nu s'ar puteà explicà nici într'un fel, dacă nu i-am dà înţelesul că legiuitorul, prin aceste cuvinte, a voit să vizeze donaţiunile şi testamentele, pe care le-a asimilat cu convenţiunile, în cazul când ele ar cuprinde condiţii ilicite sau imorale, etc. (1)".

Prin urmare, atât donaţiunile cât şi testamentele, făcute sub o condiţie imposibilă, imorală sau ilicită, vor fi nule, conform principiului general inscris în art. 1008 din codul civil (2).

Cu toate acestea, chestiunea este foarte controversată şi jurisprudenţa Curţei de casaţie decide în mod constant că o clauză ilicită, contrară ordinei publice sau bunelor moravuri, cuprinsă într'un testament, se consideră ca nescrisă (3).

---

(1) *Dreptul* din 1892, No. 27. Vezi şi *Dreptul* din 1881, No. 59, consid. dela pag. 478. Mai vezi şi C. Iaşi, *Dreptul* din 1908, No. 11 (cu observ. noastră), consid. dela p. 86. — Vezi însă Cas. rom. (Bult. 1884, p. 266 şi 409), care zice că art. 5 din codul civil se referă numai la convenţii, nu însă şi la testamente.

(2) Vezi în acest sens, Trib. Ilfov şi Prahova, *Dreptul* din 1876, No. 29 şi din 1889, No. 38 şi 82; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1881, No. 59 şi din 1892, No. 27; Trib. Brăila, *Dreptul* din 1883, No. 59 şi *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră). Trib. din Vaslui şi Tecuci, *Dreptul* din 1895, No. 74 şi din 1896, No. 14; C. Iaşi, *Dreptul* din 1907, No. 5 şi din 1908, No. 11, 29 şi 68 (toate aceste decizii cu observ. noastră); *Cr. judiciar* din 1909, No. 6, p. 45. Vezi şi minoritatea Curţei Iaşi (C. N. Buzdugan), într'o afacere în care am pledat noi înşine, *Cr. judiciar* din 1906, No. 14, p. 107, 108. Vezi în acelaş sens, C. C. Ştefănescu, *Dreptul* din 1879, No. 12 (studiu reprodus în *Probleme juridice şi discursuri*, p. 73 urm., Bucureşti, 1906); D. Kebapci, *Tr. teoretic şi practic de procedură civilă*, I, p. 288 urm.; Petrescu, *Testamentele*, p. 356 urm. şi 363; D. S. Neniţescu, *Dreptul* din 1895, No. 20; G. Pârvulescu, *Dreptul* din 1903, No. 20; Tabacovici, *Prime elemente de drept civil*, II, 286, pag. 197, 198 (Bucureşti, 1912), etc. —Vezi asupra acestei chestiuni, tom. I al Coment. noastre, p. 223, nota 2 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, p. 465, *ad notam* (ed. a 2-a); tom. VI, p. 41, 42; tom. VIII, p. 22, text şi nota 3, etc.

(3) Vezi în acest din urmă sens, Cas. rom. şi C. Focşani, Bult. S-a I-a, 1884, p. 266 şi 407; *Dreptul* din 1884, No. 22 şi 47; Bult. 1904, p. 366, 367; Bult. 1908, pag. 818 şi *Dreptul* din 1908, No. 68; Bult. 1909, p. 290 şi *Dreptul* din 1909, No. 33 şi din 1910, No. 56 (cu nota d-lui S. Rădulescu); C. Iaşi,

Dar cine nu vede că, cu acest mod, se aplică art. 900 din codul francez, pe care legiuitorul nostru l-a eliminat cu drept cuvânt. Lucrul este aşa de adevărat încât unele decizii au mers până a zice că *eliminarea acestui text se explică prin inutilitatea unei dispoziţii, care se subînţelege dela sine*(¹).

Auziţi argument: o dispoziţie excepţională şi derogatorie dela dreptul comun, criticată de toţi autorii, cu Marcadé în frunte, pe care legiuitorul nostru l-à urmat mai în totdeauna, se înţelege dela sine! La asemenea argument nu mai avem ce răspunde, şi condeiul ne cade din mână(²).

Cazul când condiţia a fost cauza impulsivă şi determinantă a liberalităţei.

Singura excepţie, pe care o admite atât jurisprudenţa noastră cât şi cea străină, în care condiţia ilicită sau contrară bunelor moravuri poate aduce anularea testamentului, este atunci când din natura şi termenii dispoziţiunei rezultă, că ceeace a predominat în intenţia testatorului a fost îndeplinirea condiţiei, liberalitatea nefiind decât un mijloc pentru a ajunge la îndeplinirea ei şi neputându-se menţine fără dânsa decât nesocotindu-se în totul voinţa testatorului. Cu alte cuvinte, testamentul va fi anulat numai atunci când condiţia a fost cauza impulsivă şi determinantă a liberalităţei(³), ceeace se apreciază în mod suveran de judecătorii

---

Dreptul din 1895, No. 82 şi *Cr. judiciar* din 1901, No. 14 (cu observ. noastră critică); Trib. Ilfov şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1891, No. 1 şi 17; Trib. Botoşani şi Buzău, *Cr. judiciar* din 1893, No. 38 şi din 1902, No. 15; *Dreptul* din 1902, No. 17; C. Galaţi, *Dreptul* din 1902, No. 69 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 25 (cu observ. noastră); *Idem*, *Dreptul* din 1912, No. 55, p. 438; Trib. Neamţu, *Dreptul* din 1907, No. 8 (cu observ. noastră), etc. In acelaş sens, Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 45; din 1890, No. 7 şi din 1892, No. 38; G. Meitani, *Dreptul* din 1901, No. 82 şi din 1902, No. 11; Nacu, *Elemente de drept privat român*, II, p. 93, etc.

(¹) Vezi Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1884, p. 267 şi 409.

(²) Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 42.

(³) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1891, No. 17; Cas. rom. Bult. 1902, consid. dela p. 1004 şi *Dreptul* din 1902, No. 74, precum şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 1 (cu observ. noastră); Bult. 1909, p. 290 şi *Dreptul* din 1909, No. 33. Cpr. şi Trib. Romanaţi, *Dreptul* din 1903, No. 77, etc. Jurisprudenţa franceză este în acelaş sens. Cpr. Cas. fr. Sirey, 89. I. 212; D. P. 90. I. 206. Vezi T. Huc, VI. 56, pag. 86; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 290; Demolombe, XVIII, 207. Cpr. Arntz, II, 1713, 1718, fondului (¹). Ba nici aceasta nu este încă sigur, căci s'au găsit autori care să conteste până și acest principiu.

Odată ce am expus adevăratele principii care, după noi, cârmuesc condițiile ilicite și imorale în materie de donațiuni și testamente, ne mai rămâne acum să examinăm condițiile care atrag nulitatea donațiunilor și testamentelor și acele care le lasă să subziste.

Observ. generală aplicabilă la toate condițiile în genere.

Și mai înainte de toate, trebue să facem o observație generală, care se aplică la toate condițiile ce pot afectà o liberalitate, și anume că: pentru a se decide dacă o condiție trebue să fie considerată ca imposibilă, ilicită sau imorală, se va aveà în vedere starea de lucruri existentă și legislația în vigoare în momentul când dispoziția începe a-și produce efectele sale. Deci, în privința donațiunilor, se va aveà în vedere momentul facerei darului, iar în privința testamentelor, momentul morței testatorului (²).

Se decide însă de unii că, pentru a se vedeà dacă clauza inserisă într'un act juridic este sau nu contrară ordinei publice, trebue să se aibă în vedere, în principiu, momentul când se ridică dificultatea, iar nu epoca la care s'a petrecut faptul juridic în litigiu (³).

---

in fine; Thiry, II, 295, pag. 289; Planiol, III, 3034 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 73 urm. — Vezi însă Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 334, p. 740, care combate părerea generală admisă de Borsari. Vezi și Cas. rom. *Dreptul* din 1910, No. 56, pag. 448. Această decizie pune în principiu că condiția ilicită, cuprinsă într'un testament, fiind considerată ca nescrisă, indiferent dacă cauza impulsivă și determinantă a testatorului a fost liberalitatea sau condiția pusă de dânsul, este inutil ca instanța de fond să mai intre în cercetarea actelor și faptelor din care s'ar fi putut deduce acea cauză determinantă, așa că Curtea de apel, nepronunțându-se asupra lor, nu comite nicio omisiune sau lipsă de motivare.

(¹) Cas. fr. Sirey, 1910. 1. 341; *Pand. Périod.* 1907. 1. 188; Trib. Narbonne, *Pand. Périod.* 1906. 2. 338. Cpr. Pand. fr. v⁰ *Don. et testaments*, 108 urm.

(²) Arntz, II, 1714; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 117; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 290; Duranton, VIII, 115; Demolombe, XVIII, 230; C. Chambéry, D. P. 1911. 2. 196, 197; Cas. rom. Secții-unite, Bult. 1902, p. 1003 și *Dreptul* din 1902, No. 74, p. 602; *Cr. judiciar* din 1903, No. 1 (cu observ. noastră), etc.

(³) Vezi Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, nota 1 dela p. 64. 65 (ed. a 2-a).

Condiţii imposibile.

Incât priveşte condiţiile imposibile, avem puţine de zis, căci ele nu se întâlnesc mai niciodată în liberalităţi [1]. In rarele cazuri în care o condiţie fiziceşte imposibilă ar figurà într'o liberalitate, se va examinà dacă autorul, care a făcut asemenea dispoziţie, aveà mintea întreagă când a făcut-o, căci dacă el n'ar fi avut mintea întreagă, liberalitatea va fi nulă, în baza principiilor generale [2].

Exemple de condiţii materialmente imposibile.

Condiţia este fiziceşte peste putinţă când legile firei nu iartă împlinirea ei (art. 878 C. Calimach): când, de exemplu, voiu zice: îţi las atâta dacă vei beà toată apa mărei; dacă vei face o călătorie în lună; dacă vei trăì 500 de ani, sau dacă vei atinge cerul cu degetul [3], etc., sau dacă îmi vei face un monument trei zile după moartea mea, atunci când efectuarea acestui monument ar cere un timp mai îndelungat [4]. In toate aceste cazuri există imposibilitate de fapt. Romanii dădeau aceste exemple, nu doar pentrucă ele figurau în testamente, ci pentru a face o mai mare impresie asupra imaginaţiei şi pentru a arătà o adevărată imposibilitate de fapt de a îndeplinì condiţia.

Pothier dădea ca exemplu de condiţie imposibilă, aceea de a face un triunghiu fără unghiuri, iar ca condiţie contrară bunelor moravuri, aceea de a se primblà pe uliţă în pielea goală [5].

Cazul când condiţia ar fi imposibilă numai pentru unii.

Dacă lucrul n'ar fi în sine peste putinţă, ci ar fi peste putinţă numai pentru unii, de exemplu: pentru donatar sau legatar, condiţia n'ar fi socotită ca imposibilă, fiindcă

Interpretarea legilor.

Cât pentru chestiunea delicată de a se şti ce moment trebue să aibă în vedere interpretul, când el caută a descoperì cugetul legiuitorului: momentul confecţionărei legei, sau acel al aplicărei ei, vezi Geny, *Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif*, 99, p. 233.

[1] Cpr. Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, p. 473.

[2] Thiry, II, 295, *in fine*, p. 290; Arntz, II, 1711; Demolombe, XVIII, 206. Vezi *sprà*, p. 177, nota 1.

[3] Instit. Justinian. *De inutilibus stipulationibus*, III, 19, § 11.

[4] *„Si quis ita institutus sit, si monumentum post mortem testatoris in triduo proximo mortis ejus fecisset: cum monumentum in triduo perfici non possit, dicendum erit conditionem evanescere, quasi impossibilem“*. (L. 6, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 28, 7). Cpr. Maynz, *Cours de droit romain*, III, § 387, p. 354, nota 23 (ed. a 5-a).

[5] Vezi Pothier, *Oblig.*, II, 204, p. 95 (ed. Bugnet).

Condiţii falşe.

ceeace este posibil pentru unii este presupus posibil pentru toţi [1]. *„Si ab eo stipulatus sit, qui efficere non possit, cùm alio possibile sit, jure factam obligationem Sabinus scribit“* [2].

Tot ca imposibile trebue să fie considerate şi condiţiile falşe, adecă întemeiate pe nişte fapte posibile, dar inexistente în cauză [3], precum ar fi, de exemplu: condiţia de a plăti o datorie a testatorului, care n'ar aveà fiinţă.

Condiţia de a nu face un lucru imposibil.

Condiţia de a nu face un lucru imposibil nu este o condiţie imposibilă. Ea este o condiţie necesară, care nu produce niciun efect asupra actului juridic. Exemplu: Iţi dau atâta, dacă vei emancipà pe fiul d-tale, care actualmente are doisprezece ani [4].

C. Calimach. Art. 879.

Condiţia poate să fie imposibilă nu numai fiziceşte, dar şi moraliceşte, şi art. 879 din codul Calimach dispune că: „condiţia este moraliceşte peste putinţă când împlinirea ei fiind împrotiva legilor şi a bunelor moravuri, vatămă respectul sau reputaţia, ori sfiala cerşută dela un om“.

Aceasta ne aduce a vorbi de condiţiile ilicite şi imorale, adecă condemnate de legi şi de morala publică.

Condiţiile ilicite sunt potestative.

Toate condiţiile ilicite sunt potestative, pentrucă împing pe donatar sau legatar a face un fapt determinat. Condiţiile cazuale nu sunt deci niciodată ilicite, pentrucă, în aceste condiţii, îndeplinirea sau neîndeplinirea evenimentului prevăzut nu atârnă niciodată de voinţa părţilor [5].

Condiţii contrare legilor de ordine publică.

După art. 1008, cum se vede redactat, s'ar păreà că o condiţie contrară *oricărei legi* ar trebui să anuleze convenţia şi, după părerea noastră, chiar testamentul. Această soluţie ar fi însă greşită, căci sunt legi dela care se poate derogà, iar altele dela care nu se poate derogà. Numai acele condiţii vor atrage deci anularea liberalităţei, care vor fi contrare legilor dela care nu se poate derogà, şi ştiut este că particularii nu pot derogà dela legile care interesează ordinea publică, adecă organizarea socială şi bunele moravuri (1). „*Nam quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram et, ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est*" (2).

---

[1] Cpr. Laurent, XI, 437; Duranton, VIII, 112; Thiry, II, 293; Troplong, I, 226; Baudry et Colin, I, 120. — Vezi însă Demolombe, XVIII, 223.

[2] L. 137 § 5, Dig., De *verborum obligationibus*, 45, 1.

[3] Cpr. Troplong, I, 227; Demolombe, XVIII, 227; Michaux, *Testaments*, 1224 urm. *„Falsam conditionem Cassius et Cælius Sabinus impossibilem esse dixerunt, veluti: Pamphilus, si quod Titio debeo solverit, liber esto, si modo nihil Titio fuit debitum“*. (L. 72 § 7, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1).

[4] Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, pag. 323 (ed. a 2-a).

[5] Capitant, *op. cit.*, p. 324.

Bunele moravuri.

Ordinea publică cuprinde în sine şi bunele moravuri, imoralitatea fiind asimilată ilegalităţei, de câteori este vorba de a se aprecià validitatea unui act juridic (3).

Legile care interesează ordinea publică.

Legile care interesează ordinea publică, adecă organizarea societăţei, sunt: legile politice, constituţionale, administrative şi penale; cele care regulează starea civilă a persoanelor şi determină capacitatea sau incapacitatea lor; dispoziţiile relative la instituţiile menite a determinà capacitatea sau incapacitatea lor; legile relative la succesiuni; acele care regulează capacitatea de a dispune între soţi şi care hotărăsc partea disponibilă, etc. (4).

Ce se înţelege prin ordine publică.

(1) Incât priveşte chestiunea de a se şti ce se înţelege prin ordine publică şi bunele moravuri, vezi tom. I al Coment. noastre, p. 224 urm. (ed. a 2-a). „Ordinea publică, zice tribunalul Ilfov, este interesată ori de câteori în mod necesar predomină interesul social asupra acelui individual. Această regulă se aplică şi în ordinea economică, deşi ea poate varià după împrejurările mediului în care are a se examinà un fapt juridic, fără ca să existe, în această privinţă, vreo regulă scrisă în lege". *Cr. judiciar* din 1909, No. 10, p. 75. Vezi asupra ordinei publice şi bunelor moravuri, Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, p. 38 urm., iar în privinţa condiţiilor imposibile, imorale sau ilicite, vezi acelaş autor şi acelaş op., p. 321 urm. (ed. a 2-a, Paris, 1904). Mai vezi asupra principiului de ordine publică sau de interes superior, Geny, *Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif*, 175.

(2) L. 15, Dig., *De conditionibus institutionum*, 28, 7.

C. german. Art. 138 § 1.

(3) Vezi tom. I al Coment. noastre. pag. 226 (ed. a 2-a). Cpr. Planiol, I, 293, *in fine*. Vezi şi art. 138 § 1 din codul german, care declară nul actul juridic ce ar aduce o atingere bunelor moravuri *(das gegen die guten Sitten verstösst)*.

(4) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 227 urm. Vezi asupra ordinei publice observaţia ce am publicat asupra unei cărţi de judecată a judecăt. ocol. II din Iaşi (Vespasian Erbiceanu), in *Cr. judiciar* din 1902, No. 17.

Legile de drept privat pot interesă ordinea publică.

Nu numai legile de drept public, dar și cele de drept privat pot să intereseze ordinea publică. Aceasta se va întâmplà de câteori dispozițiile legei vor fi motivate printr'o considerație de interes general, care ar fi compromis, dacă particularii ar împedicà aplicarea legei (¹).

Așa dar, numai condițiile contrare legilor care interesează ordinea socială, vor anulà donațiunea și, după părerea noastră, chiar testamentul.

Condițiile contrare legilor de interes privat.

Cât pentru condițiile contrare legilor de interes privat, care nu au raport decât la interesele particularilor dintre ei, ele nu vor produce acest efect, căci rezultă *a contrario* din art. 5 C. civ. că părțile sunt libere de a modificà prin convenții particulare legile care nu au raport decât la interesul lor privat (²). *„Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare“* (³).

Constrângerea libertăței individuale. Art. 13 Constit.

In baza acestor principii, se consideră ca ilicite toate condițiile care ar impune o constrângere libertăței individuale (art. 13 Constit.), restrângând sau desființând în totul drepturile ce aparțin individului, *per quam jus libertatis infringitur* (⁴).

(¹) Vezi tom. I suscitat, p. 225. Cpr. Planiol, I, 291.

(²) Vezi tom. I suscitat, pag. 230, 231 (ed. a 2-a) și tom. VIII, p. 703, text și nota 3.

(³) L. 29, Cod, *De pactis*, 2, 3.

Exemple de condiții contrare sau necontrare libertăței individuale.

(⁴) L. 71 § 2, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1. — Astfel, ar fi ilicită condiția impusă unei persoane de a trăì în comun cu alții, ca una ce ar fi contrară libertăței individuale (Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 340, p. 765 și Cas. Napoli, 9 Decembrie 1876, *La Legge*, 1877, 1, 232), după cum tot contrară acestei libertăți ar fi și condiția prin care s'ar impune legatarului obligația de a-și fixà reședința sa într'un loc determinat, fără a-l puteà părăsì vreodată (Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, VI, No. 18, p. 205, ed. Carré; Ricci, *op. cit.*, III, 341, p. 767; Pacifici-Mazzoni, *op. cit.*, III, 132, p. 214 și Cas. Turin, 3 Iulie 1874; Michaux, *Testaments*, 1265, 1266, etc.). — Condiția de a ședeà la un loc cu dăruitorul nu se consideră însă ca ilicită; pe când, din contra, ar fi ilicită condiția impusă unei femei măritate de a trăì separată de bărbatul său; acea impusă unui copil de a trăì separat de familia sa, etc. Michaux, *op. cit.*, 1268, p. 195. Demolombe, XVIII, 270, etc. — Este însă licită condiția impusă legatarului de a nu ședeà într'un loc determinat sau cu anumite persoane. Pacifici-Ma-

Declarația drepturilor omului din 1789.

Iată cum se exprimă, în această privință, celebra declarație a drepturilor omului și ale cetățeanului, decretată de Adunarea națională în ședințile memorabile dela 20, 21, 22, 24 și 26 August 1789, semnată de nenorocitul Ludovic al XVI-lea în ziua de 5 Octombrie 1789:

„Les hommes naissent et demeurent libres et égaux en droit...

„Le but de toute association politique est la conservation des droits naturels et imprescriptibles de l'homme; ces droits sont *la liberté*, la propriété, la sûreté et la résistance à l'oppression . . .

„La liberté consiste à pouvoir faire tout ce qui ne nuit pas à autrui; ainsi, l'exercice des droits naturels de chaque homme n'a de bornes que celles qui assurent aux autres membres de la société la jouissance de ces mêmes droits; ces bornes ne peuvent être déterminées que par la loi.

„La loi n'a le droit de défendre que les actions nuisibles à la société. Tout ce qui n'est pas défendu par la loi ne peut être empêché, et nul ne peut être contraint à faire ce qu'elle n'ordonne pas.

„La loi est l'expression de la volonté générale; tous les citoyens ont droit de concourir personnellement ou par leurs réprésentants à sa formation; elle doit être la même pour tous, soit qu'elle protège, soit qu'elle punisse. Tous les citoyens étant égaux à ses yeux, sont également admissibles à toutes les dignités, places et emplois publics, selon leur capacité, et sans autres distinctions que celles de leurs vertus et de leurs talents, etc. (1).

Condiție de a îmbrățișà sau de a nu îmbrățișà o carieră.

Condiția de a îmbrățișà sau de a nu îmbrățișà o carieră sau o profesiune, precum ar fi: acea de avocat, medic, militar, etc., ar fi validă după unii (2), și ilicită după alții (3).

Nu mai încape însă îndoială că condiția de a nu îmbrățișà nicio profesiune, sau de a îmbrățișà o profesiune rușinoasă, precum ar fi, de exemplu, acea de a ține o casă de toleranță, ar fi ilicită (4).

Art. 23 Constituție.

Libertatea de conștiință fiind absolută și garantată prin

---

zoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, III, 132, pag. 215; Demolombe, XVIII, 272. Cpr. L. 73, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1.

(1) Vezi E. Blum, *La déclaration des droits de l'homme et du citoyen (texte avec commentaire)* pag. 4 urm. (Paris et Montpellier, 1902).

(2) Demolombe, XVIII, 263 urm.; Troplong, I, 250 urm.

(3) Laurent, XI, 443; Demante et Colmet de Santerre, IV, 16 *bis* VI; T. Huc, VI, 58, etc.

(4) Marcadé, III, 384; Demolombe, XVIII, 265, 268; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 176; Michaux, *Testaments*, 1235, 1244.

Condiţiile privitoare la religie.

Constituţie (art. 23), trebue să decidem, de asemenea, că orice condiţie contrară acestei libertăţi este ilicită şi, prin urmare, anulează atât donaţiunea cât şi testamentul (¹).

Astfel ar fi, de exemplu, condiţia de a-şi schimbà sau de a nu-şi schimbà religia, de a-şi creşte copiii în cutare sau cutare religie, etc. (²).

Condiţia de a se face sau de a nu se face preot.

Ce trebue să decidem în privinţa condiţiei impuse donatarului sau legatarului de a se face sau de a nu se face preot ori călugăr? Unii consideră această condiţie ca ilicită, mai cu seamă din cauză că preoţii catolici neputându-se căsătorì, condiţia de a se face preot ar condemnà pe donatar sau legatar la celibat, ceeace fatalmente l-ar împinge la imoralitate (³).

La noi, nu vedem, mai ales în privinţa preoţilor de mir, pentru ce o asemenea condiţie ar fi ilicită, dacă dărui-

---

(¹) Laurent, XI, 445.

(²) Cpr. Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 291; Duranton, VIII, 40; Thiry, II, 294; Michaux, *Testaments*, 1233, 1234; Demolombe, XVIII, 261, 262; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 900, No. 40; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, III, § 123, No. IV, p. 184, 185 (ed. germ. din 1840); C. Colmar, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 160, nota 1; Curtea de apel din Turin, *Raccolta di giurisprudenza italiana*, anul 1888. 2. p. 505, etc. — Vezi însă Troplong, I, 255.

Condiţiile contrare religiunei.

Condiţiile contrare religiei sunt în genere considerate ca ilicite. Astfel, ar fi ilicită condiţia de a arde cadavrul testatorului sau de a-l lăsà neînmormântat, ori de a-l aruncà în mare. O condiţie de asemenea natură a fost impusă, prin testamentul său, de către Eduard I, regele Scoţei, în 1307, după cum ne atestă cronicarul francez Froissard. Vezi Michaux, *op. cit.*, 1290, p. 198, 199.

Dr. roman.

La Romani se considerà ca nescrisă condiţia de a înmormântà pe defunct cu hainele sale cele mai scumpe, cu juvaerele sale, etc. (L. 113 § 5, Dig., *De legatis,* XXX, I⁰; L. 40 § 2, Dig., *De auro argento*, etc. 34, 2). Asemenea condiţii ar puteà fi executate astăzi, ca o deferenţă pentru memoria defunctului, însă inexecutarea lor n'ar aduce nulitatea legatului, pentrucă astăzi, ca şi altă dată (Cpr. L. 14 § 5, Dig., *De religiosis et sumptibus funerum*, 11, 7), ele nu au nicio putere obligatorie. Michaux, *op. cit.*, 1291, 1292; Demolombe, XVIII, 319; Troplong, I, 236, etc.

(³) Cpr. Laurent, XI, 503; Marcadé, III, 484 *bis;* Demante IV. 16 *bis* VI; Michaux, *op. cit.*, 1326, p. 191; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 132, pag. 213 (ed. a 3-a), torul sau testatorul n'ar fi exercitat nicio presiune asupra conștiinței celui gratificat (1).

Călugărie.

Chestiunea poate însă fi mai delicată în privința călugărilor, din cauză că ei nu se pot căsători. (V. *infrà*, p. 198).

Cond. de a nu se face călugăr.

In orice caz, s'a decis că este licită condiția impusă legatarului, sub pedeapsă de a perde legatul, de a nu se face călugăr *(non accedere agli ordini monastici)* (2).

Substituție fideicomisară. Neexecutarea drepturilor civile sau politice, etc.

Tot ca ilicite vor fi considerate și condițiile, care ar însărcinà pe donatar sau legatar de a conservà și de a remite averea legată unei a treia persoane, ceeace ar constituì o substituție fideicomisară oprită de lege (art. 803) (3); acele prin care s'ar impune donatarului sau legatarului de a nu exercità drepturile sale civile sau politice; de a votà într'un sens determinat, sau de a nu fi funcționar public (4); condițiile care ar derogà dela puterea părintească sau maritală, dela tutelă, dela ordinea succesiunilor și, în fine, dela toate legile care interesează ordinea publică și organizarea corpului social (5).

Punerea unei biserici sub ocrotirea unui suveran străin.

Intr'un proces, care a făcut oarecare zvon, acel al anulărei testamentului defunctului colonel Roznovanu, Curtea din Iași a pus în principiu că este ilicită clauza prin care testatorul, înzestrànd cu patrimoniul lui o biserică, recunoscută de lege ca persoană morală, pune acea biserică sub privigherea, ocrotirea și autoritatea excluzivă a Țarului Rusiei sau a reprezentantului său din țară, scoțând-o astfel de sub controlul și autoritatea legilor și instituțiilor românești, atât în privința recrutărei și numirei preoților, cât și a rânduelei slujbelor bisericești.

Schimbarea calendarului.

Tot ca ilicită și contrară legilor de ordine publică a fost considerată în acest proces, clauza testamentară prin

---

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 259; Trib. Audenarde (Belgia), *Flandre judiciaire* din 1903, No. 4, pag. 58 și *Dreptul* din 1909, No. 31, p. 248 (cu observ. noastră).

(2) Curtea de apel din Catanzaro, *La Legge* din 1903, pag. 969.

(3) Michaux, *op. cit.*, 1285, p. 197.

(4) Cpr. Marcadé, III, 484; Demante, IV, 16 *bis* VI; Duranton, VIII, 139; Demolombe, XVIII, 237 urm.; Michaux, *op. cit.*, 1230, 1231; Thiry, II, 294, etc. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 137.

(5) Cpr. Laurent, XI, 446 urm.; Michaux, *op. cit.*, 1232, p. 191; Demolombe, XVIII, 238, etc.

care se oprește în viitor schimbarea prin lege a calendarului ortodox, cu privire la sfintele sărbători, chiar cu învoirea Sinodului, care singur, după legea sinodală din 1872, este chemat a păstrà unitatea administrativă, disciplinară și națională a bisericei ortodoxe, în cuprinsul Statului român.

Vânzarea averei legate prin reprezentarea unei puteri străine și depunerea banilor în străinătate.

In fine, tot ca ilicită a fost considerată, cu drept cuvânt, clauza prin care se dispune că, în caz când printr'o lege viitoare s'ar seculariză, fie în totul, fie în parte, moșiile legate de testator suszisei biserici, acele moșii să se vândă prin intervenția reprezentantului împăratului rusesc, iar banii să se depue în Rusia, și cu procentele lor să se întreție biserica înainte; căci o asemenea dispoziție îndeamnă pe străini la călcarea legilor românești, fără niciun amestec din partea autorităților și organelor noastre publice (¹).

Oprirea în mod absolut de a înstrăinà sau ipotecà averea dată sau legată.

Ce trebue să decidem în privința condiției prin care donatarul sau legatarul ar fi oprit de a înstrăinà sau ipotecà averea dată sau legată? Dacă această condiție ar fi impusă într'un mod absolut, fără nicio limită sau restricție, nu mai încape îndoială că astăzi (²) ea va anulà atât donațiunea cât și testamentul, căci inalienabilitatea absolută a bunurilor este contrară legilor de economie politică, care voește ca aceste bunuri să circule din mână în mână.

„Considerând, zice foarte bine Curtea din București, că deși în lege nu există vreun text formal, care să interzică inalienabilitatea bunurilor, totuși din economia întregei legi, din principiul că capacitatea persoanelor de a înstrăinà nu poate fi restrânsă decât prin lege, din dispozițiile excepționale relative la inalienabilitatea fondului dotal, din art. 475 urm. C. civil și mai cu seamă din principiile economiei politice, care cer liberul schimb al bunurilor, din toate acestea reesă în mod vădit că legiuitorul consideră inalienabilitatea ca fiind contrară ordinei publice și interesului general“ (³).

(¹) Vezi C. Iași, *Dreptul* din 1908, No. 68 (cu observ. noastră) și *Cr. judiciar* din 1909, No. 6.

Tot Curtea din Iași a decis însă că este licită clauza prin care testatorul împedică orice amestec al ocârmuirei, adecă al Statului, în averea sa. *Dreptul* din 1899, No. 76 (cu observ. noastră).

C. Caragea.

(²) Zicem: astăzi, pentrucă asemenea condiție erà licită sub codul Caragea, unde niciun text de lege n'o opreà. Cas. rom. Bult. 1864, p. 325.

(³) *Dreptul* din 1892, No. 27; din 1891, No. 17 și din 1881

Proibiția temporară de a înstrăinà bunurile dăruite sau legate. Controversă.

Dar dacă proibiția absolută de a înstrăinà, cuprinsă într'o donațiune sau un testament, este, după părerea tuturor, ilicită, ca fiind contrară interesului public a circulărei bunurilor, se decide însă de unii că proibiția temporară sau vremelnică de a înstrăinà bunurile lăsate, ar fi licită, decâteori ea ar aveà de scop garantarea unui interes serios și legitim, fie al dispunătorului, fie al unui terțiu, fie al persoanei gratificate (donatarul sau legatarul). Asemenea clauză ar fi deci validă, după aprecierea judecătorilor, de câteori ea a fost inspirată prin motive serioase și legitime și de câteori dispunătorul n'a violat nicio lege sau vreun principiu de ordine publică (¹).

No. 59; C. Iași, *Cr. judiciar* din 1901, No. 14 (cu observ. noastră); Trib. Prahova și Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 38 și 82; *Dreptul* din 1876, No. 29; Trib. Brăila, *Dreptul* din 1883, No. 59 și *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră); Cas. rom. Bult. 1896, p. 170 și *Dreptul* din 1896, No. 19; Cas. fr. D. P. 97. 1. 51; *Pand. Périod.* 99. 1. 219, etc. Vezi și numeroasele decizii italiene citate de Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 342, pag. 770, nota 1 (ed. din 1907). Doctrina este în acelaș sens. Vezi Planiol, I, 2344 și III, 3042; T. Huc, IV, 84 și VI, 63; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 296; Demolombe, XVIII, 292 urm.; Laurent, XI, 460; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 124; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 343 urm.; Thiry, II, 293, p. 287; Bartin, *Théorie des conditions impossibles, illicites*, etc., p. 164 urm.; Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, p. 323, text și nota 4 (ed. a 2-a); Michaux, *Testaments*, 1298 și toți autorii.

(¹) C. Galați și Iași, *Dreptul* din 1902, No. 69; *Cr. judiciar* din 1903, No. 25 și din 1904, No. 67 (ambele cu observ. noastră); C. București, *Dreptul* din 1907, No. 28 și din 1908, No. 55; Trib. Vaslui, *Dreptul* din 1895, No. 74; Cas. fr. *Pand. Périod.* 1901. 1. 255 și *Dreptul* din 1901, No. 60; Sirey, 1901. 1. 240; D. P. 1901. 1. 254; Demolombe, XVIII, 294 urm.; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 296; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 243 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 351 urm., 359 urm., 372 urm.; Troplong, I, 271; Bartin, *op. cit.*, pag. 172 urm.; Thiry, II, 293, pag. 287; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, VI, 132, p. 215 (ed. a 3-a), etc. — In baza acestor principii s'a decis că este licită clauza de neînstrăinare vremelnică inscrisă într'o donațiune sau testament, atunci când ea are de scop asigurarea unei pensii alimentare donatarului sau legatarului. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 1900. 2. 84 și 215.

Această soluţie este însă arbitrară. In adevăr, dacă oprirea vremelnică de înstrăinare poate, până la un punct oarecare, fi justificată, când are de obiect interesul dispunătorului sau al unei terţii persoane, ea nu poate fi justificată prin nicio consideraţie, de câteori este vorba de interesul gratificatului, pe care o asemenea dispoziţie îl declară pentru un timp oarecare incapabil, atunci când ştiut este că numai legei aparţine de a mărginì într'un interes general capacitatea persoanelor. Apoi, cine nu înţelege că a validà clauzele de neînstrăinare vremelnică este a deschide uşa arbitrarului, căci nu se vède care va fi limita unei asemenea interdicţii. Ea putând fi stabilită pentru tot timpul vieţei donatarului sau legatarului, această viaţă se poate prelungì un timp îndelungat, în care bunurile vor fi scoase din comerţ, în detrimentul interesului obştesc. Deciziile care admit o asemenea derogare dela dreptul comun, fără niciun text de lege, sunt de o slăbiciune extremă. Ele ar puteà fi casate pentru lipsă de motivare, căci se mărginesc pur şi simplu a afirmà, şi a afirmà nu este a dovedì.

„Considerând, zice o decizie a Curţei de casaţie din Franţa (camera reclamaţiunilor), citată p. 193, nota 1, că proibiţa vremelnică de a înstrăinà, stabilită în interesul legatarului pentru motive de o înţeleaptă prevedere, este licită“.

Atât şi nimic mai mult.

Aşa dar, clauza de neînstrăinare, fie perpetuă, fie vremelnică, scoţind bunurile din comerţ, lezează interesul obştesc. Prin urmare, o asemenea clauză fiind ilicită, va aduce nulitatea donaţiunei sau testamentului, în care ea a fost inscrisă (¹).

Ipotec. imobilului. Controversă.

Dar, dacă s'ar admite, împreună cu jurisprudenţa şi o

(¹) Cpr. T. Huc, IV, 85 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 128, 129; Laurent, XI, 460 urm., 464; Planiol, I, 2347; Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 342, p. 771, 772; Trib. Tecuci şi Dorohoi, *Dreptul* din 1896, No. 14 şi *Cr. judiciar* din 1904, No. 1 (cu observ. noastră, sentinţă infirmată fără cuvânt de Curtea din Iaşi), etc. Vezi asupra acestei chestiuni articolul ce am publicat în *Cr. judiciar* din 1901, No. 72 şi în *Revista de drept şi sociologie*, anul 1901, tom. II, p. 361 urm. Vezi şi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 235 urm.

parte din doctrină, validitatea clauzei de neînstrăinare vremelnică, oprirea de a înstrăinà n'ar împedicà, în genere, pe donatar sau legatar de a ipotecà imobilul dăruit ori legat, sau de a constitui alte drepturi reale asupra lui (servitute, uzufruct, etc.), pentrucă această clauză derogând, în specie, dela o lege de ordine publică, este de strictă interpretare și trebue strict mărginită la limitele ei (1).

Dispunerea bunurilor prin testament. Controversă.

Oprirea de a înstrăinà ar cuprinde însă și pe acea de a dispune prin testament, căci dacă voința dispunătorului a fost ca el să-și rezerve dreptul de reîntoarcere (art. 825), este evident că scopul său nu s'ar atinge dacă donatarul ar puteà să dispue prin testament de lucrurile dăruite (2).

Clauza prin care bunurile dăruite sau legate sunt declarate neurmăribile.

O clauză, care se apropie de acea a inalienabilității, este clauza prin care se declară neurmăribile bunurile dăruite sau legate (3). Curtea de casație din Franța a decis că, în cazurile excepționale, în care clauza de inalienabilitate este validă, această clauză atrage, pe cale de consecință, neurmărirea bunurilor dăruite sau legate (4).

Ce trebue să decidem deci în privința clauzei, prin care dispunătorul, fără a interzice înstrăinarea bunurilor dăruite sau legate, s'ar mărgini a le declarà neurmăribile? Asemenea clauză va fi, în principiu, considerată ca ilicită, cel puțin în privința imobilelor, căci interesul general cere ca ele să rămâe în comerț (5). Cu toate acestea, chestiunea este controversată în Franța și jurisprudența admite acolo validitatea acestei clauze, cel puțin în privința credi-

---

(1) Laurent, XI, 468; Pand. fr., v° *cit.*, 256; Cas. fr. decizie citată p. 193, nota 1. — *Contrà:* Demolombe, XVIII, 298.

(2) Laurent, XI, 469; Demolombe, XVIII, 299; Pand. fr., v° *cit.*, 257. — *Contrà:* Cas. fr. Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1735, nota 1 și Sirey, 38. 1. 634.

Art. 408. Pr. civ.

(3) Art. 408, 2° din procedura civilă permite de a se dărui debitorului o rentă viageră sub condiția de a nu puteà fi urmărită.

(4) Cas. fr. Sirey, 63. 1. 465; D. P. 64. 1. 494. Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 131; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 297, etc.

(5) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 132; Laurent, XI, 472; Cas. belg. Sirey, 80. 2. 108. Cpr. C. Riom și Montpellier, D. P. 47. 2. 122; D. P. 65. 1. 24. — *Contrà:* Troplong, I. 272; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 297. Cpr. Demolombe, XVIII, 311.

torilor donatarului sau legatarului anteriori donaţiunei sau deschiderei legatului (1).

Cererea separaţiei de patrimonii.

Autorii se întreabă dacă este validă condiţia prin care testatorul ar opri pe creditorii săi de a cere separaţia patrimoniului defunctului de acel al moştenitorilor săi (art. 761 urm.). Răspunsul trebue să fie negativ, pentrucă nu aparţine testatorului de a modificà, după plăcerea sa, drepturile creditorilor săi, în dauna lor (2).

Legatarii.

Chestiunea este însă controversată, cel puţin în privinţa legatarilor (3).

Condiţia de a nu atacà testamentul. Clauză penală.

Se întâmplă uneori ca dispunătorul, făcând un legat unui moştenitor sau unui străin, să impue legatarului condiţia de a nu atacà testamentul, adăogând că legatarul va fi lipsit de beneficiul legatului, dacă nu va respectà această condiţie. Se înţelege că asemenea clauză va fi validă în principiu, dacă dispoziţiile cuprinse în testament sunt licite, fiindcă ea tinde la menţinerea voinţei testatorului, şi testatorul are dreptul de a voi, de oarece voinţa sa face lege, de câteori această voinţă este exprimată în mod legal (4).

---

(1) Argument din art. 581 Pr. civ. fr. (eliminat la noi). Cpr. Arntz, IV, 1647, p. 248; Troplong, I, 271, 272.

(2) Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 346 *ter*, p. 781. Vezi şi alţi autori citaţi în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 716, nota 2 (ed. a 2-a).

(3) Vezi tomul suscitat, p. 716, text şi nota 4.

(4) Laurent, XI, 474, 483 urm.; Demolombe, XVIII, 278 urm.; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 316 urm.; Cas. fr. D. P. 75. 1. 453, 454. Cpr. Trib. şi C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1902, No. 45 şi din 1906, No. 14; Cas. fr. Sirey, 1908. 1. 190 şi *Cr. judiciar* din 1908, No. 49, p. 392 (cu observ. noastră); C. Bourges, D. P. 1911. 2. 333 şi *Dreptul* din 1912, No. 57 (cu nota d-lui S. Rădulescu). Vezi tom. III, partea II-a, al Coment. noastre, p. 855, text şi nota 3, p. 882 şi 890, nota 2, precum şi tom. X, p. 218, nota 3. Mai vezi tom. VI, p. 257, text şi nota 3. Vezi asupra clauzelor penale cuprinse într'un testament, o consultaţie a noastră, publicată în *Dreptul* din 1901, No. 78, p. 758, şi concluziile depuse de noi în afacerea Al. Delimarcu cu Epitropia Sf. Spiridon din Iaşi, publicate în *Cr. judiciar* din 1902, No. 45. — Curtea de casaţie a decis în această din urmă afacere, în care am pledat noi înşine atât înaintea instanţelor de fond cât şi înaintea Curţei supreme, că clauza penală inscrisă într'un testament, ca orice altă dispoziţie testamentară, este susceptibilă de interpretare,

„*Paterfamilias uti legassit super pecunia tutelave sua, ita jus esto*" (1).

Clauza penală inserisă într'un testament își va produce deci efectele sale, de câteori ordinea publică nu este la mijloc (2).

De câteori însă testamentul va cuprinde dispoziții ilicite, de atâteaori clauza accesorie de a respectà testamentul va cădeà împreună cu întreaga dispoziție (3).

Cazul când testamentul cuprinde o dispoziție ilicită, etc.

Astfel, legatarul va puteà, cu toată clauza penală, să atace testamentul care ar cuprinde o dispoziție ilicită, de exemplu: o substituție fideicomisară (art. 803) (4), sau o dispoziție făcută unei persoane incapabile (5). El ar puteà, de asemenea, să-l atace pentru sugestiune sau captațiune, pentrucă înțeleasă altfel, clauza penală ar aveà de scop înlesnirea fraudei (6).

Cazul când testamentul atacă rezerva moștenitorilor.

In fine, pentru ca o clauză penală, inserisă într'un testament, să-și poată produce efectele sale, trebue ca dispozițiile cuprinse în el să nu atace rezerva moștenitorilor neapărați (7) și ca testamentul să nu fie anulabil pentru viciì

---

spre a se stabilì care a fost intenția testatorului, când a inscris această clauză în testament, și această interpretare, fiind de atributul suveran al instanțelor de fond, scapă de sub controlul Curței de casație. Bult. 1910, p. 1345 și *Dreptul* din 1910, No. 83 (cu observ. noastră).

(1) Legea celor 12 table, tabla 5 § 1.

(2) Cpr. Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 295; Thiry, II, 294, p. 288: Cas. Turin, 22 Decembrie 1893, *Il Foro italiano (Roma)*, 1894. 1. 546.

(3) C. București, *Dreptul* din 1894, No. 40, p. 322.

(4) Cpr. Laurent, XI, 475; Demolombe, XVIII, 187 și 283; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 140; Troplong, I, 264; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 295; C. Nancy, Sirey, 72. 2. 71; D. P. 72. 2. 164; C. Douai. D. P. 76. 2. 83, etc.

(5) Laurent, XI, 476; Demolombe, XVIII, 284; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 295; Baudry et Colin, I, 140; Cas. fr., Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 185, 1°, etc.

(6) Cas. fr. D. P. 55. 1. 257; Sirey, 55. 1. 702; Thiry, II, 294. p. 288. — Dacă legatarul a parvenit să anuleze testamentul, clauza penală va rămâne fără efecte; dacă, din contra, testamentul a fost menținut, clauza penală își va produce toate efectele sale. Thiry, *loco cit.*

(7) Cpr. Cas. fr. Sirey, 69. 1. 125. Mai vezi Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile.* III, 353 *bis* și deciziile italiene citate

de formă, formele testamentelor fiind prescrise de lege sub pedeapsă de nulitate (art. 886) (¹). „*Testamenti factio non privati sed publici juris est*“ (²).

Validitatea condiţiei de a se căsători. Controversă.

Condiţia de a se căsători, impusă donatarului sau legatarului, este generalmente recunoscută ca validă, dacă nicio înpedicare nu există din partea celui gratificat, pentrucă, în sine, căsătoria are un scop nobil (³). „*Le mariage est une chose sainte*, zicea Furgole; *les conditions qui y invitent ne doivent pas être rejetées*“ (⁴).

Călugări.

Condiţia de a se căsători, impusă unui călugăr, ar fi însă ilicită, pentrucă canoanele îl opresc de a se însura (⁵).

---

de acest autor; Trib. şi C. Paris, D. P. 95. 2. 115; C. Bourges, D. P. 1911. 2. 333 şi *Dreptul* din 1912, No. 57, p. 456; Planiol, III, 3395; Michaux, *Testaments*, 1301; Baudry et Colin, *op. cit.*, 135 urm.; Laurent, XI, 479; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 295, etc. Vezi şi *Revue trimestr. de droit civil*, tom. IX, anul 1910, p. 460, No. 8 şi p. 866, No. 6.

(¹) Baudry et Colin, I, 140; Laurent, XI, 482; Demolombe, XVIII, 285; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 295; Massé-Vergé, III, § 464, p. 181, nota 14, *in fine*; Troplong, I, 266; Cas. fr. D. P. 58. 1. 25; Sirey, 58. 1. 173, etc.

(²) L. 3, Dig., *Qui testamenta facere possunt*, 28, 1.

(³) Demolombe, XVIII, 251; Thiry, II, 294, p. 286; Aubry et Rau, VII, § 692, p. 292, 293; Michaux, *Testaments*, 1240, 1346; Larombière, *Oblig.*, tom. II, art. 1172, No. 27; Répert. Sirey, v° *Condition*, 224 urm.; Cas. fr. Sirey, 32. 1. 44; Trib. Audenarde, *Flandre judiciaire* din 1903, No. 4, pag. 58 şi *Dreptul* din 1909, No. 31, p. 248 (cu observ. noastră).—*Contrà*: Laurent, XI, 495; Demante, IV, 16 *bis* VI; T. Huc, VI, 59.

Condiţia de a se căsători cu o persoană anume determinată. Controversă.

Tot ca licită este considerată, după unii, şi condiţia de a se căsători cu o persoană anume determinată, dacă acea persoană nu este rudă cu gratificatul în gradul oprit de lege şi dacă ea n'a fost lovită de o condemnare penală sau nu are moravuri rele. Vezi Demolombe, XVIII, 252, 255; Thiry, II, 294, p. 286; Répert. Sirey, v° *cit.*, 228 urm., 236 şi autorităţile citate acolo. Cpr. L. 63 § 1 şi 71 § 1, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1, precum şi art. 884 C. Calimach (700, *in fine* C. austriac), care admit aceaş soluţie. — *Contrà*: Laurent, XI, 499; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 323; T. Huc, VI, 59; C. Bastia, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 136. Vezi în această privinţă observaţia ce am publicat asupra unei sentinţe a Trib. din Brăila, în *Cr. judiciar* din 1901, No. 73, p. 613.

(⁴) Cpr. art. 885, 886 C. Calimach.

(⁵) Cpr. Demolombe, XVIII, 251. *in fine*. Vezi şi *suprà*, p. 191.

Cond. de a nu se căsători. Dr. roman și dr. vechiu.

Condiția absolută de a nu se căsători, *de non nubendo... si non nupserit*, erà considerată ca ilicită la Romani și în legislația noastră anterioară, fără a se distinge dacă ea erà impusă unui bărbat sau unei femei (¹).

Dr. actual. Controversă.

Astăzi chestiunea este controversată. In adevăr, unii consideră asemenea condiție ca licită (²), iar alții o consideră, cu drept cuvânt, ca fiind contrară bunelor moravuri, pentrucă deși celibatul nu are în sine nimic imoral, totuși morala și ordinea publică nu pot tolerà ca asemenea condiții să fie impuse unei persoane, în contra voinței sale. Apoi, o asemenea condiție ar împinge pe donatar sau legatar la concubinaj, ceeace este o imoralitate (³).

Condiția absolută de a nu se căsători ar fi însă licită, după părerea generală, dacă acela căruia ea a fost impusă a trecut vârsta de a se căsători (⁴).

Cond. de a nu se căsători decât cu consimțimântul unui terțiu.

Am zis că condiția absolută de a nu se căsători, impusă unui donatar sau legatar, este ilicită. Tot astfel trebue să fie considerată și condiția de a nu se căsători decât cu consimțimântul unui terțiu (⁵), *arbitratu Titii* (⁶), afară de

---

(¹) „Insărcinându-se moștenitorul sau legatarul ca să nu se însoțească, când va venì în vârstă legiuită, zice art. 887 din codul Calimach (700 C. austriac), *atunci această condiție se socotește ca nimic*". Cpr. L. L. 22 și 79 § 4; L. 72 § 5, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1. Vezi și art. 850 § 1 din codul italian, care declară contrară legei condiția care ar împedicà atât prima căsătorie cât și pe cele ulterioare *(tanto le prime nozze, quanto le ulteriori)*.

C. Calimach. Art. 887.

C. italian. Art. 850.

(²) Favard de Langlade, Répert., v⁰ *Don. entre-vifs*, S-a I, § 2, No. 2 urm.; *Chardon, Du dol et de la fraude*, 597 urm., p. 477 (ed. belg. din 1835). Cpr. C. Caen, *Pand. Chron.*, V (anii 1870 - 1877), 2, p. 175.

(³) Laurent, XI, 496; Demolombe, XVIII, 240; Demante, IV, 16 *bis* VI; Marcadé, III, 384; Aubry et Rau, VII, § 692, pag. 291; Massé-Vergé, III, § 464, pag. 177, text și nota 8; Duranton, VIII, 120; Thiry, II, 294; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 243; Michaux, *op. cit.*, 1237; T. Huc, VI, 59; Troplong, I, 237. Cpr. Planiol, III, 3041, *in fine*. Vezi și Trib. Brăila, *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră).

(⁴) Demolombe, XVIII, 240; Troplong, I, 237. — Vezi însă Laurent, XI, 496.

(⁵) Laurent, XI, 500; Demolombe, XVIII, 244 urm.; Thiry, II, 294; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 253 și autoritățile citate acolo.

(⁶) L. 72 § 4, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1.

cazul când acest terţiu ar fi tatăl sau mama persoanei gratificate (¹). Este, în adevăr, de esenţa căsătoriei ca ea să fie rezultatul liberei voinţe a părţilor, *ne quod omnino nuptiis impedimentum inferatur*, după cum se exprimă legea romană (²).

Condiţia de a nu se căsători înaintea unui timp oarecare.

Condiţia de a nu se căsătorì înaintea unui timp oarecare, de exemplu: înaintea vârstei de 30 sau 40 de ani, ar fi însă licită, dacă timpul, în care căsătoria ar fi oprită, n'ar fi prea lung, căci o oprire indefinită ar fi ilicită (³), soluţie care erà admisă şi la Romani (⁴).

Condiţia impusă unui văduv.

Condiţia de a nu se căsătorì, impusă unui văduv sau unei văduve, *si uxor nuptui se post mortem mariti non collocaverit* (⁵), a dat loc, în dreptul actual, la dificultăţi.

Dr. roman.

Jurisconsulţii romani declarase mai întăi asemenea clauză ilicită, afară de câteva excepţii introduse în favoarea copiilor (⁶). Sub împăratul August, văduvia ne mai fiind însă considerată ca demnă de favoare, legea *Iulia Miscella* permite femeilor, cu toată condiţia de văduvie impusă de bărbaţii lor, de a se căsătorì în anul încetărei lor din viaţă, jurând însă că această căsătorie nu are de scop decât naşterea de prunci (⁷). Jurământul prescris de această lege ne-

---

(¹) Thiry, *loco cit.*; Demolombe, XVIII, 246; T. Huc, VI, 59, pag. 90; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 256 urm.; Troplong, I, 241; Cas. fr. D. P. 83. 1. 147; Sirey, 84. 1. 25. — *Contrà:* Laurent, XI, 500.

(²) L. 72 § 4, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1.

(³) Demolombe, XVIII, 243; Larombière, *Oblig.*, tom. II, art. 1172, 1173, No. 33; Duranton, VIII, 122; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 252; Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 900, No. 31, p. 74, etc.

(⁴) L. 72 § 5, Dig., *loco cit.*

(⁵) L. 1, Cod, *De indicta viduitate et lege Iulia Miscella tollenda*, 6, 40.

(⁶) L. 62 § 2, Dig., *De conditionibus et demonstrationibus*, 35, 1.

Cauţiunea Muciană.

(⁷) In caz când căsătoria nu avea loc în anul întăi al văduviei, condiţia de a nu se căsătorì de al doilea subzistă în toată puterea sa, şi femeea legatară nu puteà să ceară sau să păstreze legatul decât sub condiţia de a dà cauţiune că nu se va recăsătorì *(cautio Muciana)*. Legea Iulia Miscella şi cauţiunea Muciană sunt însă abrogate de Justinian, atât în privinţa femeilor cât şi a bărbaţilor. *„Ne tamen quædam ambiguitas simplices animos moveat, etiam expressim sancimu* fiind însă decât o ocazie de sperjururi, Justinian îl abrogă prin legea 2, Cod, *De indicta viduitate*, etc., 6, 40 (1). Mai târziu însă, sub înrîurirea ideilor creștinismului, acelaș împărat declară ilicită condiția de văduvie, prin Novella 22, capit. 43 și 44, soluție care trecuse atât în dreptul vechiu francez (2), cât și în codul Calimach; căci iată cum se exprimă vechiul legiuitor al Moldovei în partea finală a art. 887 (700, *in medio* C. austriac): „Insărcinându-se văduvoiul sau văduva ca să nu se însoțească, *atunci are putere această condiție*" (3).

C. Calimach. Art. 887.

---

legem Iuliam Miscellam et senatusconsultum, quod circa eam factum est, necnon Mucianam cautionem, quæ super talibus nuptiis introducta est, non solum in fœminis, sed etiam in masculis cessare". (L. 3, Cod, *De indicta viduitate*, etc., 6, 40).

(1) „*Ambiguitates legis Iuliæ Miscellæ generali lege tollentes, nullum concedimus fieri juramentum secundum prædictam legem*". (L. 2, *ab initio*, Cod, *loco cit.*).

(2) Vezi Thiry, II, 294, pag. 286. In dreptul intermediar (legea din 17 nivôse, anul II), condiția de viduitate erà însă considerată ca ilicită. Vezi Thiry, *loco cit.*

Dr. intermediar fr.

(3) Este însă de observat că codul Calimach nu face nicio deosebire între văduvul sau văduva, *care are sau nu are copii*, pe când art. 700 din codul austriac dispune că văduvul *care are unul sau mai mulți copii (wenn sie Ein oder mehrere Kinder hat)*, sunt singuri obligați a se supune condiției de a nu se căsătorì; căci altfel, tot după acest text, se consideră ca neavenită condiția care oprește pe moștenitor sau legatar de a se căsătorì, chiar în urma majorității sale. In fine, acest text adaogă că se poate impune în mod valid legatarului sau moștenitorului condiția de a se căsătorì cu o persoană anume determinată. Cpr. art. 884 C. Calimach. Vezi asupra textului menționat din codul austriac, Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, III, p. 412 urm. (Venezia, 1853); Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 892 urm. (ed. a 8-a, Wien, 1902).

Deoseb. între C. Calimach și C. austriac.

Soluția codului austriac, privitoare la văduva sau văduvul care are copii, este admisă de unii și în Franța, căci în cazul când există copii din prima căsătorie, se decide că este validă condiția de văduvie impusă de soțul donator sau testator în interesul copiilor, și neavenită când nu există copii, ea nefiind, în acest din urmă caz, decât un capriciu. Vezi Duranton, VIII, 128, p. 142 (ed. a 4-a); Demante et Colmet de Santerre, IV, 16 *bis* VI, *in fine*. — *Contrà:* Demolombe, XVIII, 250; Thiry, II, 294, p. 287, etc.

Cazul când văduvul are copii. Controversă în C. francez.

C. Calimach. Așa dar, sub codul Calimach, erà validă condiția de văduvie impusă femeei sau bărbatului, căci ceeace este aplicabil unuia din soți este aplicabil și celuilalt: *Idem namque est utrinque* (Nov. 22, capit. 44, *ab initio*).

Dr. actual. Controversă. Ce trebue să decidem în legislația actuală? Chestiunea este controversată, însă o parte din doctrină decide, cu drept cuvânt, că condiția absolută de a nu se recăsătorì trebue să fie considerată ca ilicită, întocmai ca și condiția de a nu se căsătorì pentru prima oară; căci căsătoria fiind baza familiei, a o împedicà ar însemnà a înlesnì imoralitatea, puțin importă dacă oprirea de a se căsătorì se adresează unei persoane care n'a fost niciodată căsătorită, sau unei persoane văduve[1].

---

[1] Laurent, XI, 501 și XXI, 116; T. Huc, VI, 60; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 323; Pezzani, *Tr. des empêchements au mariage*, 135; Trib. civ. Périgueux, D. P. 67. 1. 332 (sub cas.); Trib. Brăila, *Cr. judiciar* din 1901, No. 73 (cu observ. noastră). — *Contrà:* Berton, *L'art de faire soi-même son testament*, 188. p. 190, 191; C. Galați, *Dreptul* din 1902, No. 69 și *Cr. judiciar* din 1903, No. 25. Această din urmă decizie, care infirmă sentința mai sus citată a tribun. din Brăila, pune în principiu că condiția impusă legatarei de a nu se căsătorì, sub pedeapsa de a pierde legatul, nu este contrară ordinei publice, dacă ea a fost dictată dintr'un sentiment binevoitor al testatorului care, făcând o liberalitate, poate în acelaș timp să ieà măsuri spre a pune pe legatară la adăpost de consecințile incapacității sale și de a o împiedecà să devie obiectul lăcomiei oamenilor, pentru care căsătoria este o speculă. Cu alte cuvinte, clauza de văduvie, impusă unei femei, este validă, dacă este pornită dintr'un sentiment de protecțiune către femee, iar nu dintr'un sentiment egoist din partea bărbatului. C. București, *Dreptul* din 1906, No. 19, p. 151. Vezi și Cas. fr. *Pand. Périod.* 97. 1. 321; *Dreptul* din 1897, No. 5, p. 37. Această din urmă decizie pune în principiu că condiția de văduvie, impusă de un testator soției sale, pentru ca ea să se poată folosì de liberalitățile lui, nu este interzisă prin nicio dispoziție și nu trebue, în regulă generală, să fie considerată ca contrară bunelor moravuri. Astfel fiind, ar fi lipsită de orice temeiu juridic decizia care, pentru a pronunțà nulitatea testamentului, s'ar întemeià numai pe vârsta femeei și pe pericolele ce ar rezultà pentru ea din obligația de văduvie, fără a constatà că bărbatul, impunându-i această condiție, a fost inspirat de o intenție condemnabilă. Cpr. Planiol. III, 3040.

Acestea sunt condiţiile licite sau ilicite asupra cărora a avut ocazia de a se pronunţà mai des jurisprudenţa.

Schimbarea numelui.

In privinţa condiţiei impusă donatarului sau legatarului de a-şi schimbà numele sau de a adăogà un nou nume la acel pe care îl are, se decide, în genere, că ea este licită (1).

Cond. de a nu trăi în concubinaj, etc.

S'a decis, de asemenea, că nu este contrară legei condiţia impusă unei persoane de a nu trăi în concubinaj (2), sau de a trăi în mod cinstit, chiar dacă moştenitorii sau alte persoane ar fi însărcinate cu privigherea purtărilor legatarului (3).

Păstrarea unei slugi vechi, etc.

S'a mai decis că este licită condiţia impusă legatarului de a păstrà pe o slugă veche în tot timpul vieţei sale (4); condiţia impusă legatarului, la caz de a vinde fondul legat, de a preferà pe moştenitorul testatorului (5), etc.

Consecinţă a dreptului de proprietate.

In fine, s'a decis, ca o consecinţă a dreptului de proprietate ce exercităm asupra lucrurilor noastre, că trebue să fie executată clauza unui testament, prin care testatorul ordonase ca, în urma morţei sale, caii săi de călărie să fie ucişi (6).

3041 şi deciziile citate de acest autor. Mai vezi Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 273 urm. şi autorităţile citate acolo. Vezi asupra acestei controverse tom. VIII al Coment. noastre, p. 10 şi 11, text şi nota 1.

(1) Vezi Demolombe, XVIII, 274; Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, III, 337 *quatuor*; Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano,* VI, 133, p. 217. Cpr. L. 19 § 6, Dig., *De donationibus*, 39, 5. — Impunerea unei asemenea condiţii implică, pentru legatar, obligaţia virtuală de a cere dela Ministerul justiţiei cuvenita autorizare şi de a îndeplinì formalităţile prescrise de lege asupra numelui din 18 Martie 1895. Cpr. Demolombe, *loco cit.*

L. asupra numelui din 18 Martie 1895.

(2) Cas. Napoli, *Il Filangieri (di Napoli)*, anul 1886, p. 401.— *Contrà:* C. de apel din Trani (decizie casată). Vezi asupra acestei controverse, Ricci, *op. cit.,* III, 347, p. 782 urm.

(3) Pacifici-Mazzoni, *op. cit.*, VI, 132, p. 217; Demolombe, XVIII, 269; Troplong, I. 524; Berton, *L'art de faire soi-même son testament,* 175, p. 188; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, 156, p. 693, nota *b*, etc.

(4) C. de apel din Roma, *Il Foro italiano (Roma)*, anul 1902. 1. 924.

(5) C. de apel din Roma, *Raccolta di giurisprudenza italiana (Bettini)*, anul 1886, I, p. 120.

(6) Trib. Louviers, *Pand. Périod.* 1900. 2. 16.

Dr. internațional. Statut personal.

Incât privește statutul condițiilor imposibile, ilicite sau imorale, autorii par a fi de acord pentru a decide că el este personal. Astfel, dacă legea străină, precum este a noastră și cea italiană (art. 1065), anulează donațiunea făcută sub o condiție ilicită sau imorală, donațiunea făcută de un Italian sau de un Român în Franța nu va produce niciun efect. De asemenea, dacă un Francez a făcut o donațiune în România sau în Italia, el va puteà să reclame beneficiul art. 900 din codul francez, chiar în privința bunurilor situate în România, cu toate că legea noastră anulează donațiunea făcută sub o condiție imorală sau ilicită (1).

Fondație pioasă. Statut real.

Incât privește însă fondațiunile cu caracter de perpetuitate, care sunt de interes general, dispoziția art. 900 din codul civil francez formează un statut real; de unde rezultă că guvernul, făcând să dispară condiția ilicită, ar puteà să deà efecte unei donațiuni făcută într'o țară, în care ea ar fi lovită de nulitate (2).

Aplic. legei române în privința ilicitățeì condiției.

Chestiunea de a se ștì dacă cutare sau cutare condiție, impusă într'o liberalitate, este sau nu ilicită ori imorală, se va decide după legea română, rămânând a se aplicà legea dispunătorului numai asupra punctului de a se ștì dacă asemenea condiție se consideră ca nescrisă sau anulează însăș liberalitatea (3).

CAPITOLUL III

Despre donațiuni între vii.

SECȚIUNEA I

Despre forma și efectele donațiunilor între vii.

I. Forma donațiunilor între vii.

Art. 813. — Toate donațiunile se fac prin act autentic (4). (Art. 800 urm., 1168, 1171 urm. C. civ. L. p. autentif. actelor din 1886. Art. 931 C. fr.).

---

(1) T. Huc, VI, 65; Laurent, *Droit civil international*, VI, 277, 278, p. 473 urm.

(2) T. Huc, VI, 65, care citează în acest sens pe Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 900, No. 90.

(3) Cpr. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 1717, p. 755 (ed. a 3-a).

(4) Art. 931 din codul fr. și art. 1056 din codul italian adaogă:

Art. 1168. — Donatorul nu poate repară prin niciun act confirmativ viciurile unei donațiuni între vii; nulă în privința formei, ea trebue să se refacă cu formele legiuite[1]. (Art. 800 urm., 813, 1167 C. civ. Art. 1339 C. fr.).

Contractele consensuale.

In regulă generală, contractele se formează prin efectul consimțimântului părților contractante (art. 975 și 1295 § 1). Indată ce ele au convenit, există contract (art. 942)[2]. Astfel, dacă am convenit, cu cineva să-i vând un lucru, fie mobil, fie imobil, cu un preț determinat, pe care cumpărătorul l-a acceptat, vânzarea este perfectă și proprietatea acestui lucru este transferată la cumpărător, deși prețul nu s'a plătit încă și deși lucrul vândut n'a fost predat (art. 1295 § 1). Nu este chiar nevoe, în specie, de un act scris, pentrucă contractul poate fi dovedit cu martori, în cazurile în care, bine înțeles, această dovadă este admisă de lege (art. 1191 urm.) și, în orice caz, prin mărturisire și jurământ. Cu alte cuvinte, actul scris nu e cerut, în specie, ca un element constitutiv al contractului *(ad solemnitatem)*, ci numai ca un mijloc de probă *(ad probationem)*, și aceasta este adevărat nu numai în privința vânzărilor, dar în privința tuturor contractelor consensuale în genere.

Contractele solemne.

Prin excepție însă, unele contracte sunt *solemne*, adecă supuse, în privința perfecțiunei lor, unor forme anume statornicite de lege, fără care ele nu pot aveà ființă. Pentru aceste contracte actul scris nu mai este cerut ca un simplu mijloc de probă, precum este cerut în contractele consensuale, ci este un element constitutiv al contractului. Astfel

---

sub pedeapsă de nulitate *(altrimenti sonno nulli)*. In dreptul nostru, nulitatea rezultă virtual din art. 813 și mai ales din art. 1168. Vezi *infrà*, p. 207, 208. Cpr. Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, p. 249 (ed. a 2-a), care zice, cu drept cuvânt, că de câteori un act juridic este supus la anumite formalități, neobservarea acestor forme ridică actului orice valoare. *Forma dat esse rei.*

[1] *Contrà*: Art. 518 § 2 C. german. Vezi *infrà*, p. 210, nota 2.

Art. 942.

[2] Este de observat că art. 942, care definește contractul, leapădă definiția pe care o dă art. 1101 din codul francez, reproducând art. 1098 din codul italian. Vezi tom. V al Comment. noastre, p. 9, nota 1. Contractul este specia, iar convenția (dela *cum venire*) este genul. Contractul este totdeauna o convenție, pe când convenția nu este totdeauna un contract. Vezi Duranton, X, 55. Vezi și tom. și V suscitat, p. 9.

sunt: donaţiunile, convenţiile matrimoniale, ipotecile, testamentele, etc.(¹).

Donaţiune. Contract solemn.

Donaţiunea este deci astăzi un contract solemn, pentru care se cer anumite condiţii. *Forma dat esse rei.* Deci, dacă una numai din aceste condiţii ar lipsi, donaţiunea ar fi *inexistentă* sau fără fiinţă (²). Aceasta rezultă nu numai

---

(¹) Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 15, 16, precum şi tom. VII, p. 17.

Inexistenţa donaţiunei neregulate.

(²) Acest principiu se stabileşte foarte bine într'o decizie a Curţei din Iaşi. *Dreptul* din 1881, No. 4. Cpr. Trib. Iaşi şi Ilfov, *Dreptul* din 1883, No. 17 şi din 1887, No. 31; C. Craiova, *Dreptul* din 1898, No. 84 şi din 1899, No. 43; Trib. Vaslui, şi Romanaţi, *Cr. judiciar* din 1907, No. 62 şi *Dreptul* din 1909, No. 5. Mai vezi Cas. rom. Bult. 1888, p. 590 şi 936; *Dreptul* din 1888, No. 59 şi 80, etc. Cpr. Thiry, II, 357, *in fine*; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 1064; Demolombe, XX, 13 şi 20; Laurent, XII, 227, 230 şi XVII, 13; Planiol, III, 2523; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 931, No. 8 *bis* urm.; Pand. belges, v⁰ *Donations*, 86; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 3611 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 124 urm., etc. Aceeaş soluţie este admisibilă în privinţa celorlalte contracte solemne, de exemplu: în privinţa convenţiilor matrimoniale. Trib. Mehedinţi, *Cr. judiciar* din 1902, No. 68 (cu observ. noastră).

Cine poate propune inexistenţa donaţiunei.

Donaţiunea fiind în specie inexistentă, inexistenţa ei va puteà fi propusă de toate părţile interesate, deci şi de însuşi dăruitorul, fără ca acţiunea sa să poată fi declarată prescrisă. Baudry et Colin, I, 1101; Demolombe, XX, 21; Laurent, XII, 228, etc.

Acţ. în repetiţie.

Dacă dăruitorul a executat contractul inexistent, el va puteà, în timp de 30 de ani, cere înapoi tot ce donatarul a primit în virtutea acestui contract. Laurent, XII, 228, 481; Beudant, *Oblig.*, 299, p. 168.

Neaplic. în specie a art. 1900 C. civ.

O altă consecinţă a inexistenţei contractului este că prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, nu poate fi opusă dăruitorului, această prescripţie nefiind, după cum ştim, decât o confirmare tacită; iar dăruitorul nu va puteà să confirme actul nici în mod expres nici tacitamente. Cpr. Planiol, I, 339; Beudant, *Oblig.*, 294, p. 164; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 727; Laurent, XII, 229 şi 481; Demolombe, XXIX, 50; Baudry et Colin, I, 1101, 1107; Aubry et Rau, IV, § 339, p. 431 (ed. a 5-a); Trib. Beauvais (motive) şi Cas. fr. Sirey, 98. 1. 277; D. P. 98. 1. 105; Trib. Iaşi şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 17 şi din 1887, No. 14; Cas. rom. Bult. 1899, p. 948 şi *Dreptul* din 1899, No. 60;

din art. 813 (nulitate virtuală), dar şi din art. 1168, după

Bult. 1900, p. 166; *Cr. judiciar* din 1900, No. 22 şi *Dreptul* din 1900, No. 74; Bult. 1903, p. 1349 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 84 (motive); Trib. Bacău, *Dreptul* din 1912, No. 14 (cu observ. noastră), etc. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 633 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, p. 274, 314 şi 319 (ed. a 2-a); tom. V, p. 116; tom. VII, p. 43, 44 şi 72 urm., tom. X, pag. 230, etc. Vezi şi *suprà*, pag. 164. Cpr. art. 1310 din codul italian, care este expres în această privinţă.

Art. 1167 § 3.

Cât pentru moştenitorii dăruitorului, art. 1167 § 3 din codul civil le permite de a confirmà donaţiunea, fie în mod expres, fie tacitamente, prin executarea voluntară a donaţiunei, şi aceasta chiar dacă donaţiunea n'a fost acceptată de donatar în timpul vieţei dăruitorului (Cas. rom. Bult. 1903, p. 1347 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 84. — *Contrà*: Trib. Tutova, *Cr. judiciar*, *loco cit.*, p 714). Acest text, derogator dela dreptul comun, care a fost explicat în tom. VII al Coment. noastre, p. 49 urm., pune deci pe moştenitorii sau reprezentanţii dăruitorului în dreptul comun; de unde rezultă că art. 1900, inaplicabil dăruitorului, este aplicabil moştenitorilor săi. Aceşti din urmă vor puteà deci să confirme donaţiunea prin tăcerea lor (confirmarea tacită), după cum ei vor puteà s'o confirme în mod expres printr'un act deosebit sau prin executarea ei. Printr'o stranie anomalie donaţiunea care, în timpul vieţei dăruitorului, nu-şi aveà fiinţă, se consideră ca existentă după moartea lui, fiindcă ea este supusă confirmărei. Moştenitorii dăruitorului vor trebuì deci să propue nulitatea în timp de 10 ani dela moartea autorului lor, căci dacă, în acest timp, ei au rămas în inacţiune, viciile actului dispar, el devenind valid. Cpr. Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1883, No. 17; C. Craiova, *Dreptul* din 1898, No. 84, p. 707 şi *Dreptul* din 1899, No. 43; Cas. rom. Bult. 1899, p. 948 şi *Dreptul* din 1899, No. 60, p. 487; Bult. 1900, p. 166; *Cr. judiciar* din 1900, No. 22; *Dreptul* din acelaş an, No. 74; *Gazeta Tribunalelor* din Iaşi (revistă din care a apărut numai câteva numere), anul 1900, No. 2 (cu nota d-lui Alex. Cerban); Bult. 1903, p. 1347 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 84 (cu observ. noastră); Bult. 1904, p. 150; C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1902, No. 2, p. 26 urm. (cu observ. noastră); Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25; Trib. Vaslui, *Cr. judiciar* din 1907, No. 62; Trib. Tecuci, şi C. Galaţi, *Dreptul* din 1910, No. 27 şi 33 (cu observ. noastră); Laurent, XII, 229, 482 urm. şi XVIII, 592 urm.; Demolombe, XX, 22; Baudry et Colin, I, 1108, etc. Mai vezi tom. I al Coment. noastre, p. 633, nota 2 (ed. a 2-a) şi tom. VII, p. 49 urm.; Vezi şi *infrà*, rubrica: *Despre acţiunea în anulare a donaţiunilor*.

Aplic. în specie a art. 1900.

care donaţiunea, nulă în privinţa formelor, trebue să fie refăcută cu formele legale (1). Viciile unei donaţiuni nu pot deci fi îndreptate nici de dăruitor, nici de donatar (2), printr'un act confirmativ sau prin executarea voluntară a donaţiunei (3), fiindcă nu se poate confirmà neantul. „Nu se poate confirmà decât ceeace a existat în realitate, a zis Jaubert, raportorul art. 1338 din codul francez (al nostru 1190), cu

---

Anomalie.

Doctrina caută a justificà această anomalie, zicând că, în urma morţei dăruitorului, nulitatea îşi schimbă caracterul său, devenind relativă din absolută ce erà în timpul vieţei dăruitorului. Vezi Planiol, III, 2532. Cpr. Laurent, XVII, 13 şi XVIII, 593; Mourlon, II, 1597; Thiry, III, 147; T. Huc, VIII, 278; Demolombe, XXIX, 744, etc.

Oblig. naturală transformată în oblig. civilă. Controversă.

Sunt însă autori care susţin că nulitatea donaţiunei lasă să subziste o obligaţie naturală, care se transformă în obligaţie civilă prin confirmarea moştenitorilor. Cpr. Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 727; Marcadé, V, art. 1339, 1340, p. 101 (ed. a 6-a); Demante, V, 313, etc. Această din urmă explicaţie este însă, ca toate celelalte, insuficientă, căci transformarea obligaţiei naturale într'o obligaţie civilă, prin confirmare, este contrară regulei: *Confirmatio nihil dat novi*. O confirmare nu este deci suficientă în specie, ci ar trebuì o novaţie. Cpr. Planiol, *loco cit.* Adevărul este deci că, prin această excepţie, legiuitorul s'a condemnat el însuş, după expresia lui T. Huc (*loco cit.*, p. 348).

Neaplic. art. 1167 § 3 la testamente. Controversă.

In orice caz, art. 1167 § 3 fiind excepţional, nu este aplicabil, după părerea noastră, la testamente, cu toate că jurisprudenţa şi o mare parte din doctrină se pronunţă în sens contrar, după cum vom vedeà în tom. IV, partea II, sub rubrica: *Despre confirmarea testamentului.* Vezi şi tom. VII al Coment. noastre, p. 51, 52.

Uzucapie de 10 sau 20 de ani.

(1) Din acest principiu s'a tras, cu drept cuvânt, concluzia că donaţiunea neînvestită cu formele legale nu poate servì ca un just titlu spre a conduce la uzucapiunea de 10 sau 20 de ani. Cas. rom. Bult. 1902, p. 519.

(2) Legea vorbeşte numai de dăruitor, însă aceeaşi soluţie este, de bună seamă, admisibilă şi în privinţa donatarului, pentrucă o donaţiune inexistentă pentru dăruitor, nu poate fi numai anulabilă pentru donatar; ea este inexistentă faţă de ambele părţi contractante. Vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 47, text şi nota 4.

(3) Laurent, XVIII, 587; Demolombe, XXIX, 739 şi alte autorităţi citate în Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 1339, No. 7 (ed. a 4-a). — *Contrà*: Teste, *Encyclopédie du droit*, v⁰ *Acte récognitif et confirmatif*, No. 26.

toate că ar fi atins de un viciu oarecare" (1). *Quod nullum est confirmari nequit.* (Vezi *suprà*, pag. 164 şi *infrà*, rubrica: *Despre acţiunea în anulare a donaţiunilor*).

Critica unei decizii a C. de casaţie.

Este deci de mirat cum Curtea de casaţie a putut altă dată să pue în principiu, că forma autentică nu este prescrisă de lege, pentru darurile între vii, sub pedeapsă de nulitate (2), atunci când din texte rezultă contrariul. Inalta Curte a voit să zică, de bună seamă, că donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros n'au nevoe de a fi făcute sub forma autentică. Aceasta este o altă chestie, pe care o vom examinà mai la vale; însă din modul cum această decizie este redactată şi din mai multe considerente rezultă principiul *că forma autentică nu este de esenţa donaţiunei*, ceeace este fals şi ceeace n'a fost contestat de nimene până acum (3). Cată însă

Confirmarea donaţiunei când este vorba de un viciu străin de formele ei.

(1) Cpr. Beudant, *Oblig.*, 294, p. 764. — Este vorba în specie numai de un viciu de formă, căci dacă ar fi vorba de incapacitatea dăruitorului, sau de un alt viciu, străin de formele donaţiunei, ea ar puteà fi confirmată de dăruitor. Cpr. Laurent, XVIII, 587; Demolombe, XXIX, 736; Larombière, *Oblig.*, tom. VI, art. 1339, 1340, No. 1 şi 10, p. 383, 387; T. Huc, VIII, 277; Aubry et Rau, IV, § 337, p. 434, nota 10 (ed. a 5-a); Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 1339, No. 42 urm. Vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 48.

Art. 827.

Nulitatea unei donaţiuni mobiliare lipsită de actul estimativ, prescris de art. 827, este o nulitate de formă cârmuită de art. 1168. Sirey et Gilbert, *C. civil annoté*, II, art. 1339, No. 4 şi autorităţile citate acolo. — *Contrà:* Laurent, XII, 375.

(2) Bult. 1880, p. 343 şi Dreptul din 1881, No. 4.

Critica unei sentinţe a tribun. Botoşani.

(3) Tribunalul Botoşani, urmând teoria stranie şi falşă a Curţei de casaţie, a decis că donaţiunile şi acceptarea lor pot fi constatate şi prin acte sub semnătură privată, întrucât autenticitatea n'ar fi prescrisă sub pedeapsa de nulitate; şi majoritatea tribunalului, logică până la capăt în raţionamentul său, a admis martori pentru a complectà începutul de dovadă, care rezultă în specie dintr'o scrisoare a dăruitorului (*Dreptul* din 1885, No. 21). Cum am puteà oare calificà o asemenea sentinţă?... Destul este să spunem că minoritatea, compusă din d-l judecător T. Criveţ, astăzi consilier la Curtea de casaţie, a protestat în termeni energici contra acestei soluţii, lipsită de logica cea mai elementară şi contrară tuturor principiilor de drept. Trib. din Roman a decis deci, cu drept cuvânt, că o donaţiune nu poate fi dovedită prin nicio altă probă decât

să mărturisim că Inalta Curte, prin mai multe decizii posterioare, a recunoscut însăș greșala sa, reîntorcându-se la adevăratele principii și admițând de astădată că forma autentică, cerută de lege, este un element substanțial și constitutiv al existenței contractului (¹).

Proced. autentific. actului.

Donațiunea fiind un act solemn, va trebui deci să fie făcută prin act autentic (art. 813) (²). Spre acest sfârșit,

---

un act. autentic; prin urmare, nici prin jurământul decizor al dăruitorului. *Dreptul* din 1893, No. 79.

Conv. matrimoniale.

Tot în baza principiului solemnității actului s'a decis că nici convențiile matrimoniale nu pot fi dovedite prin jurământul decizor. Cas. rom. Bult. 1910, p. 383 și *Dreptul* din 1910, No. 37 (cu observ. noastră).

(¹) Cas. rom. Bult. 1888, p. 590 și 936; *Dreptul* din 1888, No. 59 și 80 (motive). Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1893, No. 89, etc.

C. olandez și german. Art. 518.

(²) Donațiunea este un contract solemn în codul neerlandez (art. 1719) și în codul german (art. 518). Acest din urmă text adaogă însă că lipsa formelor se acopere prin executarea prestației promise, și aceasta fără a se distinge între dăruitor și moștenitorii lui. *„Der Mangel der Form wird durch die Bewirkung der versprochenen Leistung geheilt“.*

Iată cum se exprimă, în această privință, un autor german: *„Zur Gültigkeit des Schenkungsvertrags ist im B. G. B., wie auch im französischen Recht, welches die gerichtliche Form nicht kennt, ein solenner Akt, notarielle oder gerichtliche Beurkundung erforderlich, doch wird der Mangel der Form durch die Bewirkung der versprochenen Leistung geheilt. Darin geht das B. Gesetzbuch weiter wie das französiche Recht, welches nur bei Handgeschenken von der notariellen Form absieht“.* (Ernst Barre, *Bürgerliches Gesetzbuch und Code civil, vergleichende Darstellung des deutschen und französischen büregerlichen Gesethzbuchs*, § 104, p. 157, 158).

C. spaniol și C. portughez.

După codul spaniol (art. 633), numai donațiunile imobiliare sunt solemne, cele mobiliare putând fi făcute atât în mod verbal cât și prin acte scrise *(verbalmente ó por escrito)*. Donațiunea verbală trebue să fie urmată de remiterea imediată a lucrului dăruit (art. 632 § 2). Cpr. art. 1458 C. portughez. După acest din urmă cod, donațiunea de bunuri imobiliare, a căror valoare nu întrece suma de 50000 de *rei* (280 lei), poate fi făcută prin act sub semnătură privată, numai donațiunile imobiliare de o valoare superioară fiind supuse existenței unui act public *(ser feita por escriptura publica)* (art. 1459).

Dr. englez, sârbesc, etc.

Donațiunea nu este, de asemenea, un act solemn în Serbia (cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1901, No. 25), nici în Anglia, ambele părţi, fie în persoană, fie reprezentate prin mandatari (¹), sau numai dăruitorul, dacă acceptarea urmează a

---

unde se cere un act scris numai pentru imobile. Vezi Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 489; Répert. Sirey, v⁰ *Donations*, 7123. Vezi şi tom. I al Coment. noastre, p. 221, nota 2 (ed. a 2-a). Mai vezi *suprà*, p. 14, nota 3 şi *infrà*, p. 326.

C. austriac.

Art. 943 din codul austriac (1269 C. Calimach) dispune, în această privinţă, că un contract de donaţiune verbal, fără predarea reală a lucrului dăruit, nu conferă donatarului o acţiune în justiţie. Acest drept nu se poate întemeià decât pe un titlu scris *(durch eine schriftliche Urkunde)*, fie acest titlu public sau privat *(lex non distinguit)*: *o scrisoare de dăruire* zice art. 1269 din codul Calimach. Vezi *infrà*, p. 216. Vezi Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, II, p. 133 urm. (ed. a 8 a. 1903). In caz când donaţiunea ar aveà de obiect bunuri imobiliare, se va aplicà art. 434 din codul austriac, adecă se va încheià un act scris, semnat atât de părţile contractante cât şi de doi martori vrednici de credinţă. Vezi Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francese e sarde*, IV, p. 168, No. 5 (Venezia, 1854).

Reprezentarea donatorului şi donatarului prin mandatari.

(¹) Atât dăruitorul cât şi donatarul pot deci să fie reprezentaţi prin mandatari, conform dreptului comun. In ambele cazuri, mandatul va trebuì să fie autentic, pentrucă el formând un tot indivizibil cu actul, pentru care a fost dat, trebue să fie supus aceloraşi condiţii, la care este supus însuş actul. Cpr. C. Craiova (în privinţa convenţiilor matrimoniale şi deci a tuturor actelor solemne în genere), *Pagini juridice* din 1912, No. 12 (cu observ. noastră) şi *Dreptul* din 1898, No. 84; C. Bucureşti, *Cr. judiciar* din 1902, No. 68 (în privinţa ipotecei) şi *Dreptul* din 1907, No. 28 (în privinţa donaţiunei); Cas. rom. (în privinţa donaţiunilor), Bult. 1888, p. 590 şi 936; *Dreptul* din 1888, No. 59 şi 80, etc.: Planiol, II, 2243, 2276 şi III, 2529; Nacu, III, p. 720, No. 245, precum şi alte autorităţi citate în tom. I, al Coment. noastre, p. 219, nota 1 (ed. a 2-a); tom. VI, p. 611, nota 1; tom. VII, p. 128, text şi nota 5; tom. VIII, p. 11 şi 12; tom. IX, p. 566; tom. X, p. 590, text şi nota 5, etc. Mai vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 281, nota 3 şi p. 347, nota 3. V. şi *infrà*, p. 227, nota 3.

Cazurile în care mandatul, pe lângă autentic, trebue să fie expres şi special.

Mandatul emanat dela dăruitor, care împuterniceşte pe altul de a dăruì în numele lui, pe lângă autenticitate, va trebuì să fie *expres* şi *special*, pentrucă el cuprinde o înstrăinare (art. 1536). Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 1116. Cât pentru mandatul ce donatarul ar dà altuia sprea a primì donaţiunea în numele lui, el nu are nevoe de a fi special, ci numai autentic, fiindcă donatarul, în loc de a-şi înstrăinà averea, o măreşte, aveà loc mai târziu, conform art. 814 § 2, se vor înfățișà înaintea tribunalului, cu actul de donațiune scris în dublu exemplar, și judecătorul care instrumentează, după ce se va încredință de identitatea părților, dacă el nu le cunoaște personal, le va cetì actul în auzul lor, întrebându-le dacă cele cuprinse în el sunt cu consimțimântul lor; iar dacă unul din cele două exemplare este subscris de părți, judecătorul le pune să semneze al doilea exemplar în prezența sa, luând act de declarația părților și constatând toate acestea într'un proces-verbal, care se înscrie în josul actului, pe ambele exemplare, subscriindu-l împreună cu grefierul (¹). Unul din exemplare se remite donatarului, iar al doilea exemplar rămâne la dosar. Acesta este *minuta*, de care vorbește textul francez.

Indeplinirea formelor autentificărei pe ambele exemplare ale actului.

S'a decis că, pentru ca un act autentic să poată aveà ființă, formalitățile cerute de legea autentificărei actelor trebuesc îndeplinite pe ambele exemplare, atât pe cel ce se remite părței în drept, cât și pe cel care rămâne în archivă, legea considerând ambele aceste exemplare ca originale (art. 8, 10 și 18 L. pentru autentif. actelor), așa că lipsa semnăturei uneia din părți părtașe la actul de donațiune, în exemplarul rămas la tribunal, atrage nulitatea autentificărei și, în consecință, și nulitatea donațiunei (²).

Art. 861, 862.

In privința testamentelor, art. 861 și 862 din codul

---

din contra, printr'o nouă achiziție. Cpr. Laurent, XII, 236; Demolombe, XX, 30; Demante, IV, 72 *bis* IV; Troplong, II, 1084, etc. Vezi *infrà*, p. 227, nota 3 și p. 288, *ad notam.*

(¹) Este suficient ca procesul-verbal de autentificare să constate prezența părților și declarația voinței lor, adecă acea a dăruitorului de a dà și cea a donatarului de a primì. Cas. rom. și C. București, *Dreptul* din 1886, No. 30 și din 1887, No. 32. Vezi și Cas. S-a 1, Bult. anul 1887, p. 179.—Chestiunea de a se ști dacă părțile și-au manifestat în mod suficient voința lor, spre a se autentificà actul, este o chestie de fapt, care scapă de sub controlul Curței de casație. Cas. rom. Bult. 1892, p. 242 și *Dreptul* din 1892, No. 36.

(²) Trib. Romanați *Dreptul* din 1909, No. 5, p. 40. — S'a decis, înainte de legea pentru autentificarea actelor din 1886, că nu erà nevoe pentru autentificarea unui act, ca procesul-verbal al tribunalului să se încheie pe însuș actul autentic, dacă se dovedeà că nicio fraudă sau intervertire nu există în specie. C. București, *Dreptul* din 1886, No. 30.

civil, menținute prin art. 33 din legea pentru autentificarea actelor, mai cer ca procesul-verbal de autentificare să constate, *sub pedeapsă de nulitate*, cetirea testamentului *din cuvânt în cuvânt* și declarația testatorului că *testamentul este al său iscălit de el și făcut din libera sa voință*; însă aceste dispoziții, speciale testamentelor, nu se mai aplică astăzi la donațiuni, nici la celelalte acte autentice în genere (¹).

Aplic. art. 862 C. civil la toate actele autentice în genere.

S'a decis însă că, sub regimul codului civil, înainte de promulgarea legei pentru autentificarea actelor, cetirea actului din cuvânt în cuvânt, de către judecătorie, în auzul părților, înainte de autentificare (art. 862 C. civ.), erà o formalitate esențială pentru toate actele autentice în genere: deci, și pentru donațiuni, așa că neîndeplinirea acestei formalități atrăgeà nulitatea autentificărei (²).

Art. 861 C. civ. și 19 L. pentru autentific. actelor.

Art. 861 dela testamente, care prevede cazul când testatorul nu se poate duce la tribunal din cauză de boală constatată, se aplică, de asemenea, la orice act autentic în genere, prin urmare, și la donațiuni, dacă una din părți se găseà în imposibilitate de a se transportà la tribunal (³). (Vezi art. 19 din L. pentru autentif. actelor, care astăzi aplică această dispoziție la toate actele autentice, în genere).

Lipsa unei formalități a autentificărei.

Dacă vreuna din formalitățile pentru autentificarea actelor ar lipsì, actul n'ar fi autentic și, în consecință, donațiunea n'ar aveà ființă, cu toate că actul ar fi semnat de dăruitor (⁴).

Motivele solemnităței donațiunilor.

Care să fie oare cauza pentru care legiuitorul actual a prescris solemnitatea în materie de donațiuni, solemnitate neadmisă în Franța până la ordonanța din 1731 (art. 1) (⁵), neadmisă nici astăzi de unele legiuiri străine (⁶).

(¹) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a 1, 1887, p. 179; Trib. Ilfov, C. Focșani, Iași și Craiova, *Dreptul* din 1882, No. 18; din 1886, No. 64; din 1887, No. 31 și din 1890, No. 2.

(²) Cas. rom. Bult. 1910, p. 365. *Idem*, Trib. Iași, *Dreptul* din 1883, No. 17.

(³) Cas. rom. și C. București, Bult. S-a 1, 1877, p. 305; C. București și Iași, *Dreptul* din 1876, No. 30 și din 1882, No. 18, etc.

(⁴) Laurent, XII, 220, 233. Cpr. Trib. Romanați, *Dreptul* din 1909, No. 5, p. 40.

(⁵) Vezi Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 130, p. 393 (ed. Bugnet).

(⁶) Vezi *suprà*, p. 210, nota 2.

Mai întâiu, actul autentic va asigurà odată şi mai mult neatârnarea voinţei dăruitorului, căci necesitatea de a se înfăţişà înaintea tribunalului îi va deschide ochii şi îi va atrage atenţia asupra însemnătăţei actului, intimidând în acelaş timp, într'o măsură oarecare, pe cei care ar voì să exploateze slăbiciunile şi pasiunile lui (1).

Apoi, solemnitatea actului va aveà de scop asigurarea irevocabilităţei darului, căci după cum a zis Bigot-Préameneu în expunerea de motive, nu trebue să fie în puterea uneia sau a celeilalte din părţi de a desfiinţà donaţiunea, desfiinţând actul care constată dovada lui *(instrumentum probationis)*, ceeace ar fi fost foarte lesne, dacă nu s'ar fi prescris în specie existenţa unui act autentic (2).

Dr. roman. Cu toate acestea, formalităţile cerute astăzi pentru existenţa donaţiunilor, nu erau prescrise la Romani, căci deşi o constituţie a Impăratului Constantin pare a impune necesitatea unui act scris pentru validitatea donaţiunilor (3), totuși Impărații care au urmat, părăsind aceste forme, declarau valide donațiunile făcute fără niciun act scris. *etsi sine scripto* [1], și chiar fără martori, când dovada existenței lor puteà să rezulte din alte documente [2].

---

(1) Vezi Planiol, III, 2526, 1°; Mourlon, II, 656; Demolombe, XVIII, 5 şi XX, 8; Baudry et Colin, I, 1066; Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil*, p. 248 (ed. a 2-a). Cpr. Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1883, No. 17 (motive). Iată cum se exprimă, în această privinţă, o frumoasă decizie a Curţei de apel din Florenţa (30 Aprilie 1875): „Il nostro legislatore, facendo tesoro dell'esperienza di tanti secoli, ha ordonato per le donazioni la solennità sostanziale dell'atto pubblico, perchè ha visto nella prezenza del publico ufficiale una guarentigia sufficiente della maturità e libertà del consenso del donante, ed un freno salutare di pudore contro tutte quelle libiralità immorali, che non aveva altri mezzi per impedire. Nè contento di ciò, a voluto che anche l'accettazione fosse fatta per atto pubblico, quasi per rendre di queste contratti più difficile la perfezione e più facile l'annullamento". (Citaţie textual extrasă din Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 223, p. 452 (ed. din 1907).

(2) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 130, p. 393 (ed. Bugnet); Planiol, III, 2526, 2°; Demolombe, XX, 8; Mourlon, II, 656: Laurent, XII, 220 urm.; Thiry, II, 357, etc. — Duranton (VIII, 382) zice că formalităţile multiple, de care se văd înconjurate donaţiunile, se explică prin defavoarea cu care cutumele vedeau altă dată aceste contracte, din cauză că despoieau familiile de legitimele lor speranţe.

(3) L. 25, *in fine*, Cod. *De donationibus*, 8, 44. Vezi şi *Fragmenta Vaticana*, § 249, p. 75 urm. (ed. Mommsen et Kueger).

Justinian consacră din nou, atât în Institute cât și în Cod, facultatea de a dăruì cu sau fără un act scris [3].

Dela acest împărat donațiunea este perfectă prin simplul efect al consimțimântului, și îndată ce contractul s'a format, donatarul sau moștenitorii săi au o acțiune pentru a cere predarea lucrului dăruit, tradiția acestui lucru ne mai fiind necesară pentru perfectarea contractului, ci numai pentru strămutarea proprietăței [4].

Deoseb. între dr. roman și dr. actual.

Cu alte cuvinte, între dreptul roman și dreptul actual există următoarea deosebire: la Romani, donatarul unui lucru cert și determinat deveneà, în puterea contractului, numai *creditor* al lucrului dăruit sau vândut, rămânând ca

---

[1] *„In extraneos, et sæpe ignotos, donationem collatam valere receptum est. Et si sine scripto donatum quid fuerit, adhibitis aliis idoneis documentis: hoc quod geritur, comprobatur“*. (L. 29, Cod, *De donationibus*, 8, 54).

[2] L. L. 29 și 31, Cod, *loco cit.*

[3] *„Perficiuntur autem (donationes) cùm donator scriptis aut sine scriptis manifestaverit“*. (Instit., *De donationibus*, II. 7, § 2, *ad initio)*. Vezi și L. 34, Cod, *De donationibus*. 8. 54.

[4] L. 35 § 5, *in medio*, Cod, *loco cit.*, și Instit., *De donationibus* II, 7, § 2. Vezi asupra formei donațiunilor în dreptul roman. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 365 urm.; Dernburg, *Pandkten*, II, § 106 urm.; Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 68 urm., p. 185 urm. (trad. Vuylsteke); Ferrini, *Manuale di Pandette*, 694 urm., p. 844 urm. (ed. a 3-a, 1908), etc.

L. Cincia.

In dreptul vechiu, după legea *Cincia*, *de donis et muneribus*, lucrurile *mancipi* nu puteau fi dăruite decât cu solemnitatea mancipațiunei, adecă printr'o vânzare fictivă *(per æs et libram)*, pe când lucrurile *nec mancipi* puteau fi dăruite numai prin tradiție, fără alte formalități. Constantin și Theodosie cel tânăr confirmă această lege (L. 1 și 8, *Cod Theodosianus*, *De donationibus*, 8, 12), care rămâne în vigoare până la Justinian. Vezi asupra plebiscitului cunoscut sub numele de legea *Cincia*, care este din anul 550 dela fondarea Romei, Girard, *Manuel élément. de droit romain*, p. 933 urm. (ed. a 4-a, 1906). Cpr. Dernburg, *Pandekten*, II, § 108, nota 2; Ferrini, *op. cit.*, 696, p. 847 urm.

proprietatea să se strămute mai în urmă prin tradiţie (1); pe când în dreptul actual, consimţimântul părţilor îl face nu numai creditor, dar şi proprietar (art. 971, 1295), tradiţia servind numai a-i pune lucrul la dispoziţie, spre a se servì de el (2).

Trecând acum la vechia noastră legislaţie, trebue să deosebim legiuirea Moldovei de acea a Munteniei.

C. Calimach. Art. 1269.

„Nimene, zice art. 1269 din codul Calimach (943 C. austriac) (3), nu are drit să pornească jalbă pentru dăruirea care i s'a făgăduit numai, *iar nu i s'a trădat; dritul acesta trebue să se întemeieze pe o scrisoare de dăruire*".

Tradiţia făceà deci ca darul să fie desăvârşit şi proprietatea strămutată în mod irevocabil dela dăruitor la donatar (art. 1269, 1272 C. Calimach) (4). Ea nu erà însă neapărată la perfectarea contractului, căci de câteori se încheiase un act scris pentru constatarea donaţiunei, fie chiar prin punerea degetului (5), dăruitorul sau moştenitorii săi

---

Dr. străin.

(1) *„Traditionibus et usucapionibus dominium rerum, non nudis pactis transferuntur"*. (L. 20, Cod, *De pactis*, 2, 3). Cpr. art. 570 urm., 841, 1269, 1398, 1412, 1454, etc. C. Calimach. Acest sistem este admis şi astăzi în codul austriac (art. 425, 426), în codul olandez (art. 639), în codul spaniol (art. 609), în codul german, în privinţa mobilelor (art. 446, 929), etc.

(2) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 71, nota 2 (ed. a 2-a); tom. V, p. 161 urm.; tom. VIII, p. 542 urm.; tom. X, p. 733, 734, etc.

(3) Vezi în privinţa textului austriac, *suprà*, p. 211, nota şi *infrà*, p. 263.

C. Andr. Donici şi C. Caragea.

(4) „Desăvârşita danie, zice codul lui Andr. Donici (capit. 24 § 3), este acea, când cineva dăruind cuiva vreun lucru mişcător, *într'acel ceas îi va dà în mână şi stăpânirea lucrului*". Vezi şi art. 4, partea IV, capit. I din codul Caragea, unde se zice: „Până a nu se dà darul, poate să se lege orice legătură (adecă să se pue o condiţie sau sarcină), iar după dare, nu"; şi art. 6 din acelaş cod *(loco cit.)* adaogă: „după ce se va dà darul, nu se va mai cere înapoi". Cpr. C. Focşani, *Dreptul* din 1882, No. 52.

Semnarea prin punerea degetului.

(5) Punerea degetului sau a unei peceţi se consideră, în adevăr, după un vechiu obiceiu al pământului, ca o iscălitură. Vezi art. 8, partea VI, capit. 2 din codul Caragea şi art. 1179 C. Calimach. Cpr. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 75 şi Bult. 1876, p. 299. Vezi şi alte autorităţi citate în tom. VII al Coment. noastre, p. 171, nota 2. — Punerea

erau obligaţi a preda donatarului lucrul făgăduit (¹). Dacă nu se încheiase însă niciun act scris pentru constatarea donaţiunei, donatarul nu aveà o acţiune în justiţie spre a cere lucrul dăruit. Se puteà, ce e drept, dărui şi fără niciun act scris (donaţie verbală), însă, în asemenea caz, donaţiunea nu deveneà perfectă decât prin tradiţie (²).

Darurile manuale şi C. Calimach. Art. 841.

Darurile manuale erau admise la noi altă dată, după cum vom vedeà pag. 257 urm., că sunt admise şi astăzi. Tot astfel, în privinţa legatelor, art. 841 din codul Calimach (684 C. austriac) dispune că legatarul dobândeşte, prin moartea testatorului, dreptul de a cere legatul în justiţie, tradiţia nefiind iarăş necesară decât pentru strămutarea proprietăţei.

Regul. organic al Moldovei.

Regulamentul organic al Moldovei (anexa lit. T, punctul 5) cere însă ca *daniile şi darurile în viaţă să se adeverează sau de către judecătoriile ţinutale, sau de către divanurile ţărei de sus şi ale ţărei de jos, după voinţa şi înlesnirea feţelor alcătuitoare.* Este de observat că acest text este, pe de o parte, imperativ, iar pe de alta, nu distinge între donaţiunile mobiliare şi cele imobiliare. Prin urmare, cu drept cuvânt s'ar puteà zice că, dela punerea în lucrare a acestui Regulament, donaţiunile sunt, în Moldova, acte solemne, afară, bine înţeles, de cele manuale (³).

---

de deget sau a unei peceţi, recunoscută judecătoreşte, constitue însă o semnătură şi poate dà loc la obligaţii. In asemenea caz, proba rezultă din mărturisirea părţei. Cas. rom. Bult. 1894, p. 95 şi *Dreptul* din 1894, No. 35. Cpr. Cas. rom. S-a 1 (19 Aprilie 1911), Revista *Jurisprudenţa* din 1911, No. 19, p. 303 (decizie nereprodusă în Bulr. Curţei). Vezi tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 493, *ad notam* şi tom. VII, p. 171, nota 2.

(¹) Astăzi, din contra, simpla făgăduinţă scrisă de a dărui, fără tradiţie, nu obligă pe dăruitor la predarea lucrului făgăduit. Planiol, III, 2540. Cpr. Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels*, 67, p. 102 urm.

(²) Vezi Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco, avvicinati dalle leggi romane, francesi*, etc., IV, pag. 168. No. 3 (Venezia, 1854).

(³) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a 1, anul 1880, consid. dela p. 243. S'a decis însă că, după vechea legislaţie a Moldovei, *între părţi şi moştenitorii lor*, darul puteà fi dovedit prin orice mijloace, de oarece art. 1616 din codul Calimach este înlocuit prin art 6, Anexa lit. T din Regulamentul organic, care

C. Andr. Donici.

O asemenea adeverire se cere şi de codul lui Andr. Donici, căci acest cod, pe lângă actul scris şi adeverinţile martorilor, mai cere şi *o întăritură*, pentru ca darul să aibă tărie (§ 10, capit. 24), şi această întăritură nu poate fi decât acea a ispravnicului, care, după cum observă Curtea din Iaşi, erà atunci singura autoritate competentă de a autentificà şi întărì actele (¹).

Dr. Munteniei. Circulara din 1848.

Incât priveşte Muntenia, în lipsa unei dispoziţiuni cu privire la formele donaţiunilor, o circulară a Ministerului justiţiei din 2 Ianuar 1848, asimilând donaţiunile cu vânzările, ordonà că donaţiunile imobiliare *să se adevereze cu îndeplinirea formelor cerute pentru vânzări*, şi să se treacă cuprinderea şi adeverirea lor într'un registru special (²).

C. Caragea.

Admiţând chiar că această circulară ar fi avut putere de lege, totuşi ea nu pronunţă nulitatea darurilor, aşa că lipsa transcrierei nu puteà fi opusă decât de terţiile persoane. In codul Caragea donaţiunile nu erau deci supuse, între părţi, la nicio formalitate, afară de tradiţia lucrului dăruit (³). De aceea s'a şi decis, cu drept cuvânt, că, sub imperiul acestei legiuiri, darul puteà să fie şi verbal, devenind perfect fără

---

prescrie anumite forme numai faţă de terţiile persoane. C. Iaşi, *Dreptul* din 1891, No. 61.

(¹) C. Iaşi, *Dreptul* din 1885, No. 69.

C. Ipsilant.

(²) Vezi această circulară în codul Caragea (ed. Brăiloiu), p. 322, nota 1. Vezi şi codul Ipsilant, art. 6, capit. pentru judecători de pe la judeţe, unde se zice că celelalte cărţi (afară de foile de zestre, dietele, etc.), să se iscălească numai de către judecători, însemnându-se dedesupt şi logofeţelul *cum că s'au trecut în condică*.

(³) Cpr. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 38 şi din 1882, No. 71; *Dreptul* din 1887, No. 75 şi Bult. 1889, p. 889. Vezi şi decizia Cas. S-a 1, No. 289/893 (nepublicată). — Vezi însă Trib. Ilfov (*Dreptul* din 1886, No. 80), care pare a cere îndeplinirea formalităţilor prescrise de circulara de mai sus, chiar între părţile contractante. Dacă aceasta este ideea tribunalului, cată să mărturisim că ea este greşită. Tot în acest din urmă sens se pronunţase mai întâi şi Curtea de casaţie, punând în principiu că, sub codul Caragea, actul de donaţiune nu aveà nevoe de a fi transcris, ci numai *legalizat* (Bult. S-a I, 1880, p. 227 şi Bult. 1883, p. 1049), însă mai târziu Inalta Curte s'a întors, după cum am văzut mai sus, la adevăratele principii, statuând de astă dată că circulara din 1848 nu erà privitoare decât la interesul terţiilor.

nicio altă formalitate decât numai tradiția lucrului în posesiunea donatarului.

Donațiunile imobiliare.

In privința imobilelor însă, circulara No. 45 din 2 Ianuar 1848, socotind donațiunea ca un act de înstrăinare, a dispus ca ea să fie inscrisă la tribunalul situației imobilului, urmându-se aceleași formalități ca și la vânzările bunurilor imobiliare; de unde rezultă că actul de donațiune, subscris numai de dăruitor, este perfect, fără ca să fie nevoe și de semnătura donatarului întrucât regulele dela tocmeli nu se aplică la donațiuni, și nici acceptarea donatarului nu este cerută, ca sub codul civil actual, tradiția lucrului dăruit împlinind această acceptare (1), ceeace erà admis și în vechile legiuiri ale Moldovei (2).

Despre formalitățile speciale la care sunt supuse donațiunile mobiliare.- Actul estimativ (3).

Art. 827. — Orice act de donațiune de mobile este valabil numai pentru obiectele trecute într'un act estimativ, subsemnat de donator și de donatar (4). (Art. 472 urm., 772, 814 urm., 934, 1909 C. Civ. Art. 948 C. fr.).

Necesitatea actului estimativ

Actul de donațiune al unor lucruri mobile, pe lângă formalitatea autenticității, mai este încă supus la o formalitate specială, și anume: la încheierea unui act, prin care se descrie în mod individual și se prețuesc toate mobilele dăruite. Acest act trebue să fie semnat de dăruitor și donatar, sau de persoanele care acceptă pentru acest din urmă, după cum se exprimă textul corespunzător francez.

---

(1) C. Galați, *Dreptul* din 1910, No. 33, p. 263 (cu observ. noastră).

(2) C. Iași, *Dreptul* din 1885, No. 69. Vezi *infrà*, p. 230, *ad notam*.

(3) Cpr. asupra acestei materii, *Zachariæ*, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 667, p. 260 urm. (ed. Crome), § 660, p. 212, 213 (ed. Anschütz).

Origina art. 827.

(4) La Romani, formalitatea actului estimativ nu erà prevăzută de lege. Acest text este reproducerea art. 15 din ordonanța dela 1731, cu această deosebire că, după citata ordonanță, nu se cereà un act estimativ, ci numai un act enumerativ sau descriptiv al mobilelor dăruite. Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 28, p. 359, 360. Cpr. Demolombe, XX, 340; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1260; Thiry, II, 365, p. 356, etc.

Scopul actului estimativ.

Scopul acestei formalităţi este de a menţine principiul irevocabilităţei darurilor, împedicând pe dăruitor de a reţine unele obiecte cuprinse în liberalitate şi de a o revocà astfel în parte. Pe de altă parte, această formalitate mai are de scop garantarea exerciţiului unor drepturi eventuale la care donaţiunea poate dà loc, precum ar fi de exemplu: reîntoarcerea bunurilor dăruite în patrimoniul dăruitorului (art. 825); determinarea sumei ce descendentul donatar va trebui să raporteze la succesiunea dăruitorului, în caz când ar veni la succesiunea lui (art. 772), etc. (¹).

Darurile manuale nu sunt supuse actului estimativ.

Din însuş textul art. 827 rezultă că actul estimativ nu este cerut de lege decât în privinţa donaţiunilor care se fac *printr'un act*, aşa că darurile manuale, de care vom vorbì mai la vale, nu sunt supuse acestei formalităţi, pentrucă, în asemenea caz, tradiţia lucrului dăruit garantează în deajuns irevocabilitatea darului (²).

Donaţiunile făcute printr'un act.

Indată însă ce donaţiunea unor lucruri mobile este făcută *printr'un act*, art. 827 este aplicabil, chiar dacă lucrurile dăruite au fost predate donatarului, căci legiuitorul actual n'a admis dispoziţia art. 15 a ordonanţei din 1731, care exceptà cazul când se făcuse tradiţia lucrurilor dăruite (³).

(¹) Cpr. Thiry, II, 365; T. Huc, VI, 225; Planiol, III, 2556, 2560; Marcadé, III, 682; Mourlon, II, 674; Laurent, XII, 372; Demolombe, XX, 341; Troplong, II, 1229; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1260 etc. Vezi şi Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 667 (690), p. 261 (ed. Crome), etc.

(²) Thiry, *loco cit.*; Laurent, XII, 375; Demolombe, XX, 343; Marcadé, III, 682; Arntz, II, 1853; Mourlon, II, 674; Planiol, III, 2559; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 948, No. 2 şi art. 931, No. 46; T. Huc, VI, 225; Baudry et Colin, I, 1153 şi 1265; Aubry et Rau, VII, § 660, p. 87; Massé-Vergé, III, § 420, p. 74, nota 2; Michaux, *Donations*, 615; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 46, etc.

(³) Cpr. Laurent, XII, 375; Planiol, III, 3559; Arntz, II, 1853; Demolombe, XX, 344; Baudry et Colin, I, 1259, 1266; Thiry, II, 365, p. 356; Troplong, II, 1232; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 518, etc.—Dacă lucrurile dăruite fără act estimativ, au fost predate donatarului, actul de donaţiune nu este valid, însă donaţiunea este validă ca dar manual. Laurent, *loco cit.*

Neaplic. art. 827 donaţiunilor deghizate.

Din împrejurarea că actul estimativ nu este cerut decât atunci când donaţiunea este făcută printr'un act, s'a tras cu drept cuvânt, concluzia că art. 827 nu se aplică donaţiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, pentrucă jurisprudenţa nu supune aceste donaţiuni, în privinţa formelor, decât la regulele stabilite pentru contractul care serveşte a ascunde liberalitatea (1).

Aplic. art. 827 la mobilele incorporale.

Art. 827 se referă nu numai la mobilele corporale, dar şi la cele incorporale, precum: rentele, creanţele, etc. cu deosebire însă că aceste din urmă nu au nevoe de a fi preţeluite, ci numai inventariate, arătându-se numele debitorului şi capitalul dăruit (2).

Creanţe. Art. 1393.

Donaţiunile de creanţe nu vor fi opozabile terţiilor decât sub condiţia de a se îndeplini formalităţile art. 1393 (3).

Aplic. art. 827 tuturor don. mobiliare în genere.

In privinţa mobilelor corporale sau incorporale, art. 827 se aplică tuturor donaţiunilor în genere, atât celor cu titlu universal cât şi celor cu titlul particular (4), şi chiar celor făcute între soți, sau făcute soților prin contractul de căsătorie, căci legea nu face nicio deosebire în această privință (1).

---

(1) T. Huc, VI, 225; Laurent, XII, 307 şi 319; Baudry et Colin, I, 1241 şi 1265; Aubry et Rau, VII, § 660, p. 87; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 387; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4591; *Pand. belges*, v⁰ *Donation déguisée*, 181; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 56 şi art. 948, No. 3; C. Limoges, D. P. 57. 1. 308; Sirey. 59. 1. 836 (sub Cas.), etc.

(2) Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 6; Laurent, XII, 384; Demolombe, XX, 346, 354; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4037; Baudry et Colin, I, 1266, 1267; Planiol, III, 2559; Thiry, II, 365, p. 356; C. Pau, D. P. 90. 2. 345; Sirey, 91. 2. 228, etc.

Valorile cotate la bursă.

Deci, dacă s'au dăruit valori cotate la bursă, precum: rente asupra Statului sau alte efecte publice, actul estimativ va cuprinde numărul titlurilor dăruite şi valoarea lor după cursul zilei. T. Huc, VI, 225, p. 292.

Imobile prin natură, prin destinaţie, etc.

Art. 827 nu este însă aplicabil imobilelor prin natură, nici imobilelor prin destinaţie sau prin incorporaţie. Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 5; Laurent, XII, 377; Marcadé, III, 684; Thiry, II, 365; Demolombe, XX, 349, 350, etc.

Art. 827 ar fi aplicabil imobilelor prin destinaţie numai atunci când ele au fost date spre a fi separate de fondul la care erau alipite. Laurent, Demolombe, *loco cit.*

(3) T. Huc, VI, 225, p. 292; Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 7; Laurent, XII, 379; Demolombe, XX, 228 şi 356; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4039, etc.

(4) Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 5 *bis*; Laurent, XII, 378; Arntz, II. 1853; Marcadé, III, 683; Demolombe, XX, 347; Pand.

Don. remuneratorii, oneroase, condiționale, etc.

In fine, art. 827 este aplicabil tuturor donațiunilor mobiliare în genere, fie remuneratorii sau răsplătitoare, oneroase, condiționale, cu termen, sau pure și simple (2), etc.

Ce cuprinde actul estimativ.

Actul sau *statul* estimativ, după cum se exprimă art. 772 C. civ., trebue să cuprindă descrierea *individuală* (3) și pre-

---

fr., v⁰ *cit.*, 4010; Michaux, *Donations*, 619 urm.; Aubry et Rau, VII, § 660, p. 87. — *Contrà;* Duranton, VIII, 412, a cărui părere a rămas izolată.

Don. de drepturi succesorale.

Cu toate că art. 827 se aplică, în principiu, donațiunilor unei părți din averea dăruitorului, totuși această dispoziție nu poate fi întinsă la donațiunea unor drepturi succesorale, pentrucă aceste drepturi nefiind încă lichidate, actul estimativ cerut de lege este, în specie, cu neputință. Demolombe, XX, 348; Troplong, II, 1246; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4011; Répert. Sirey, v⁰ *Donation entre-vifs*, 539, etc.

(1) Marcadé, III, 683, 684; Arntz, II, 2296; Demolombe, XX, 103, *in fine*; Laurent, XII, 381, 382 și XV, 306, 320; Demante, IV, 90 *bis* I; Troplong, II, 1250; Planiol, III, 3213; Beltjens, *op.* și *loco cit.*, No. 9; Baudry et Colin, I, 1268, 1269; Aubry et Rau, VIII, § 735 *bis*, p. 55; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12091; *Pand. belges*, v⁰ *Don. mobilières*, 22, 23 și v⁰ *Don. par contrat de mariage*, 90, etc.

Neaplic. art. 827 instituțiilor contractuale.

Rămâne însă bine înțeles că art. 827 nu se aplică donațiunilor de bunuri viitoare sau instituțiilor contractuale. Marcadé, III, 684; Aubry et Rau, VII, § 660, p. 87, 88 și VIII, § 735 *bis*, pag. 55; Demolombe, XXIII, 277; Laurent, XII, 381; Beltjens, *op.* și *loco cit.*, No. 9; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1270, etc.

(2) Demolombe, XX, 351; Laurent, XII, 380; Beltjens, *op.* și *loco cit.*, No. 8 și 12, etc.

(3) Cpr. Laurent, XII, 383; Demolombe, XX, 358; Aubry et Rau, VII, § 660, *ab initio*, p. 86; Michaux, *Donations*, 642, p. 127; Judecăt. ocol. II Iași (V. Erbiceanu), care în motivele sale se referă la părerea noastră. *Cr. judiciar* din 1904, No. 69, p. 583 (cu observ. noastră); Cas. fr. D. P. 48. 1. 10[illegible].

Cazul când don. cuprinde mai multe lucruri, care formează un tot indivizibil.

De câteori însă donațiunea cuprinde mai multe lucruri, care formează un tot indivizibil, precum ar fi, de exemplu, cazul când s'ar fi dăruit o bibliotecă, o colecție de medalii, de geologie, de mineralogie, de antichități, de autografe, de tablouri, etc. este suficient ca lucrurile să fie descrise cu deamănuntul și prețeluite de o dată *(en bloc)*. Laurent, *loco* ţeluirea fiecărui mobil dăruit. Legea actuală a adaos preţeluirea, pe care n'o prevedeà ordonanţa din 1731, pentrucă ea asigură mai bine irevocabilitatea darului [1].

Act sub semnătură privată.

Actul estimativ poate, după părerea tuturor, să fie făcut printr'un act sub semnătură privată, destul fiind ca el să fie semnat de dăruitor şi de donatar sau de acei care acceptă pentru acest din urmă, părţile nefiind nevoite de a recurge la un act autentic decât atunci când nu ştiu a scrie [2].

Cazul când actul estimativ face parte din donaţiune.

Art. 827 presupune că donaţiunea nu cuprinde nici arătarea, nici preţeluirea mobilelor dăruite, căci dacă ea ar cuprinde aceste formalităţi, actul descriptiv şi estimativ n'ar mai aveà niciun scop. Asupra acestui punct toţi autorii sunt de acord. Actul estimativ ar puteà deci face parte din actul de donaţiune.

Actul estimativ nu are nevoe să fie redactat în momentul facerei darului. Controversă.

Părţile ar puteà chiar să se scutească de orice act estimativ, referindu-se la un act anterior, precum ar fi inventarul încheiat de un judecător [3] şi, după unii, la un act întocmit chiar în urma donaţiunei, legea necerând ca actul estimativ să fie redactat în momentul facerei darului [4].

---

cit.; Troplong, II, 1240; T. Huc, VI, 225; Massé-Vergé, III, § 429, p. 77, nota 8, *in medio*; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 667, p. 261, nota 5 (ed. Crome); Michaux, *Donations*, 643. — Dar dacă, în asemenea caz, preţeluirea poate fi colectivă, lucrurile dăruite trebue însă să fie arătate cu deamănuntul. Astfel, se va indicà numărul cărţilor, medaliilor de aur, de argint sau de bronz, numărul autografelor, tablourilor dăruite, etc., căci altfel s'ar puteà cu uşurinţă micşorà, nunumărul obiectelor dăruite. Michaux, *op. cit.*, 644, 645 Cpr. Demolombe, XX, 359.

(1) Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1260; Planiol, III, 2558.

(2) Marcadé, III, 685; T. Huc, VI, 625; Duranton, VIII, 409. Cpr. art. 16 din legea pentru autentificarea actelor.

(3) Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 10; T. Huc, VI, 225, p. 292; Répert. Sirey, v° *Donation entre-vifs*, 565; Laurent, XII, 385; Baudry et Colin, I, 1264; Thiry, II, 365, p. 356, 357; Michaux, *Donations*, 637; — *Contrà*: Cas. fr., Sirey, 31. 1. 225; Marcadé, III, 685.

(4) Laurent, XII, 385; Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 948, No. 22, p. 255 (ed. din 1855). — *Contrà*: Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1263; Demolombe, XX, 360; Michaux, *op. cit.*, 647, p. 128; Arntz, II, 1854; Troplong, II, 1242; T. Huc, VI, 225, p. 292; Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 11, etc. După aceşti din urmă autori, actul estimativ ar trebui să fie făcut

Sancţiunea lipsei actului estimativ. Anularea donaţiunei. Controversă.

Orice act de donaţiune mobiliară, zice art. 827, este valabil *numai* pentru lucrurile trecute în actul estimativ (¹); de unde rezultă că, în privinţa mobilelor nedescrise şi nepreţeluite, donaţiunea nu este valabilă (²). Ce trebue însă să înţelegem prin aceasta? Mai toţi autorii, făcând o confuzie regretabilă între actele inexistente şi cele anulabile, susţin că actul estimativ ar fi o solemnitate a donaţiunei, întocmai ca şi actul autentic şi, în consecinţă, consideră ca inexistentă donaţiunea lipsită de acest act (³).

---

atunci când se face donaţiunea, ceeace nu rezultă de nicăiri.

(¹) Deci, dacă donaţiunea ar cuprinde în acelaş timp şi imobile şi mobile, din care numai unele ar fi fost descrise şi preţeluite, ea va fi validă numai în privinţa imobilelor şi a mobilelor trecute în actul estimativ. Demolombe, XX, 366; Arntz, II, 1855; Demante, IV, 90 *bis* IV; Laurent, XII, 386; Duranton, VIII, 405; Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 15 *bis*; *Pand. belges*, v⁰ *Donation mobilière*, 59; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments,* 4054; Trib. Liège, *Pasicrisie belge*, 1889, III, p. 303, etc.

Dacă s'a preţeluit numai o parte din lucrurile dăruite, donaţiunea nu este nulă pentru tot. Beltjens, *loco cit.*, No. 16; Baudry et Colin, I, 1271; Pand. fr., *loco cit.*; Arntz, II, 1855, etc.

(²) Cpr. Trib. Ilfov, *Cr. judiciar* din 1904, No. 68, p. 572 (cu observ. noastră).

(³) Planiol, III, 2556 şi 2561; Baudry et Colin, I, 1278; Demolombe, XX, 363, 364; Arntz, II, 1855; Mourlon, II, 677; Aubry et Rau, VII, § 660, p. 88; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, II, p. 78, No. 170, nota *b;* Judecăt. ocol. II Iaşi (V. Erbiceanu), *Cr. judiciar*, din 1904, No. 69 (cu observ. noastră). Această din urmă carte de judecată, foarte bine motivată, pune în principiu că judecătoriile de ocol fiind chemate a se pronunţă asupra acestei chestiuni în mod incidental, spre a decide care sunt efectele lipsei actului estimativ cerut de art. 827, au căderea de a examină validitatea şi caracterul actelor emanate dela o instanţă superioară, în specie tribunalul, de oarece ele exercită, în limitele competinţei lor, o plenitudine de jurisdicţie. Vezi în acelaş sens Judecăt. ocol. Strehaia şi Bolentin, *Cr. judiciar* din 1901, No. 46 şi din 1903, No. 51 (cu observ. d-lui Şt. Scriban), precum şi observaţia noastră asupra cărţei de judecată menţionată a judecăt. ocol. II din Iaşi. Vezi şi Trib. Roman, *Dreptul* din 1899, No. 67, p. 548 (motive). Cpr. Cas. rom. Bult. 1904, p. 1240 şi *Dreptul* din 1904, No. 72, p. 585.—*Contrà:* Trib. Botoşani, considerente reproduse şi combătute de d-l C. Botez, în lucrarea sa

Această soluție este însă, după părerea noastră, inadmisibilă, pentrucă actul estimativ nu are nimic comun cu consimțimântul părților, și el n'a fost prescris *ad solemnitatem*, ca o condiție esențială a însăși existenței donațiunei, ci numai pentru a garantà irevocabilitatea darului. Cea mai bună dovadă despre aceasta este că actul estimativ poate fi înlocuit prin acte echivalente: printr'un inventar, de exemplu, care ar stabili consistența și valoarea lucrurilor dăruite (¹), ceeace de sigur n'ar puteà să aibă loc în caz când actul estimativ ar face parte din solemnitatea donațiunei, știut fiind că caracterul esențial al formelor solemne este tocmai de a nu admite echipolente.

Apoi, art. 827 cuprinzând o dispoziție tradițională, extrasă, după cum știm, din ordonanța dela 1731, trebue s'o interpretăm prin tradiție, și Furgole, comentând art. 15 din citata ordonanță, ne arată că actul estimativ nu erà nici atunci o condiție substanțială a existenței donațiunei (²).

Aplic. art. 1900 C. civ.

Actul estimativ, nefiind deci prescris de lege *ad solemnitatem*, lipsa lui nu va atrage inexistența donațiunei mobiliare, ci numai anularea ei (³); de unde rezultă că această anulare nu mai poate fi cerută dacă au trecut zece ani dela săvârșirea donațiunei (art. 1900). Această prescripție curge, în asemenea caz, din ziua săvârșirei contractului, iar nu din ziua morței dăruitorului (⁴).

Confirmarea donațiunei.

Din împrejurarea că actul estimativ nu este prescris *ad solemnitatem*, ca o condiție neapărată a existenței dona-

---

foarte conștiincioasă, *Noul codice de ședință al judecătorului de ocol*, p. 231 urm. (București, 1908).

(¹) Vezi *suprà*, p. 223. Cpr. Répert. Sirey v⁰ *Donations*, 568; C. Bordeaux, Sirey, 53. 2. 623; D. P. 54. 2. 61; Cas. fr. D. P. 54. 1. 246; Sirey. 55. 1. 297, etc.

(²) Cpr. Laurent, XII, 373.

(³) Vezi în acest sens, T. Huc, VI, 225; Laurent, XII, 373; Toullier-Duvergier, III, partea II, 180; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4044 urm.; M. Colin, *Dons manuels*, *Revue pratique de droit français*, tom. 54, anul 1883, p. 247 urm.; Dumont, *Dons manuels*, p. 34; Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels*, 130, p. 182 urm., etc.

(⁴) Troplong, II, 1238; C. Bordeaux, Répert. Dalloz, v⁰ *Oblig.*, 2876, nota 2. — *Contrà:* C. Chambéry (decizie citată în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4049), după care termenul prescripției ar curge din ziua morței dăruitorului.

ţiunei, mai rezultă că dăruitorul, care ar fi făcut tradiţia mobilelor nedescrise şi nepreţeluite, nu le va puteà cere înapoi dela donatar, pentrucă, în asemenea caz, donaţiunea nefiind inexistentă, ci numai anulabilă, anularea care rezultă din lipsa actului estimativ a putut fi confirmată prin executarea voluntară a donaţiunei şi, în specie, tradiţia lucrurilor dăruite se consideră ca o confirmare tacită în sensul art. 1167 (¹).

Dar manual. Aşa dar, până la trădarea lucrurilor dăruite, donaţiunea nu este validă şi dăruitorul poate să refuze predarea lor. Odată însă tradiţia efectuată, donatarul a devenit proprietar prin dar manual şi dăruitorul nu mai poate cere înapoi lucrurile ce el a trădat donatarului *animo donandi.* Asupra acestui punct toţi autorii sunt de acord (²).

Dreptul creditorilor dăruitorului de a cere anul. donaţiunei pentru lipsa actului estimativ. Controversă. Doctrina şi jurisprudenţa admit că creditorii dăruitorului pot să propue anularea donaţiunei pentru lipsa actului estimativ (³), ceeace implică că şi însuşi dăruitorul are acest drept. Soluţia fiind însă prea absolută trebue să facem, conform tradiţiei vechi, următoarea distincţiune: 1⁰ sau dăruitorul a predat de bună voe donatarului lucrurile dăruite, şi atunci el ne mai putând să le revendice dela acest din urmă, nici creditorii săi nu pot să aibă acest drept; 2⁰ sau dăruitorul a rămas în posesiunea lucrurilor dăruite şi, în asemenea caz, creditorii săi vor puteà să le urmărească, pentrucă ele neîncetând de a fi proprietatea debitorului lor, adecă a dăruitorului, fac parte din patrimoniul lui şi, ca atare, sunt gajul lor (⁴).

(¹) Bressolles, *op.* şi *loco suprà cit.;* M. Colin, *Revue pratique de droit français, loco cit.*, anul 1883, p. 247; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4052. — *Contrà:* Aubry et Rau, VII, § 660, pag. 88; Troplong, II, 1234, 1235, etc.

(²) T. Huc, VI, 225, *in fine*, p. 293; Laurent, XII, 375; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4052; Thiry, II, 365, *in fine*, p. 357; Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, No. 2, p. 165, etc.

(³) Cas. fr. D. P. 48. 1. 106 (motive); T. Huc, VI, 225. — Acest drept este recunoscut chiar creditorilor *posteriori* donaţiunei, căci dreptul lor nu rezultă din data titlului lor, ci din viciul titlului donatarului. Aubry et Rau, VII, § 660, p. 88; Troplong, II, 1236, 1237, etc.

(⁴) Laurent, XII, 374; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4053 şi autorităţile citate acolo.

Despre acceptarea donaţiunei.

Art. 814. — Donaţiunea nu obligă pe donator şi nu va produce niciun efect decât din ziua în care va fi fost acceptată (1).

Acceptaţiunea poate fi făcută sau în act, sau printr'un act autentic posterior, mai înainte însă de moartea celui ce dărueşte; în acest din urmă caz, donaţiunea nu are efect decât din ziua în care se va fi comunicat donatorului actul de acceptaţiune. (Art. 691, 795, 801, 815 urm., 827, 942, 1171 C. civ. L. pentru autentific. actelor din 1886 şi 1887. Art. 932 C. fr.).

Don. este un contract.

Donaţiunea fiind, după cum ştim, un contract (art. 942), nu se perfectează decât prin acceptarea ei, şi lipsa de acceptare poate fi opusă chiar dacă donatarul a fost pus în posesiunea lucrurilor dăruite şi a perceput fructele lor (2).

Retragerea ofertei dăruitorului.

Acceptarea se poate face atât de însuş donatarul capabil, cât şi de un împuternicit sau mandatar al său, fie legal, fie convenţional (3): de unde rezultă că, până în

---

Deoseb. de redacţie de C. fr.

(1) Art. 932 din codul francez adaogă: *în termeni expreşi*, adaos care nu figurează nici în textul nostru, nici în art. 1057 din codul italian. Textul nostru reproduce în mai multe puncte mai de aproape pe cel italian decât pe cel francez. Vezi *infrà*, p. 230.

(2) Michaux, *Donations*, 677 şi autorităţile citate de acest autor. Cpr. Troplong, *Don. et testaments*, II, 1090.

Acceptarea donaţiunei prin mandatar.

(3) Art. 933 din codul fr. prevede anume că donaţiunea poate fi acceptată printr'un mandatar, adăogând că mandatul trebue să fie *special* şi autentic. Cu toate că acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, totuşi dreptul donatarului de a fi reprezentat printr'un mandatar convenţional rezultă în deajuns din principiile dela mandat (art. 1532 urm. C. civ.), căci toate actele vieţei civile pot fi făcute prin mandatar, afară de acele în care natura lor ar împedică reprezentaţia, precum este căsătoria (art. 61), testamentul, etc. Rămâne însă bine înţeles că mandatul dat de donatar va trebui să fie autentic, ca şi în Franţa, pentrucă toate actele, al căror concurs este necesar pentru constituirea unei donaţiuni şi oricărui act solemn în genere, nu pot fi făcute decât în formă autentică. Vezi *suprà*, p. 211, nota 1 şi trimeterile făcute acolo. Cpr. Cas. rom. Bult. 1888, p. 590 şi 936, precum şi *Dreptul* din 1888, No. 59 şi 80; Trib. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 14, 21 şi 31; *Dreptul* din 1900, No. 46 şi din 1907, No. 28; C. Craiova, *Dreptul* din 1890, No. 2 şi din 1898, No. 84; Alex. Degré, *Dreptul* din 1888, No. 22, etc. Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 457, nota 2 şi p. 612, nota 2; tom. VIII, pag. 42

momentul acceptărei sau notificărei ei, dacă acceptarea s'a făcut prin act separat, dăruitorul este în drept să-şi retragă oferta sau policitaţia sa (1). Donaţiunea nu obligă deci pe

---

şi tom. IX, p. 566, etc. — *Contrà:* C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 52 şi din 1888, No. 22.

Mandatul nu are nevoe la noi de a fi special.

Dar dacă mandatul trebue în specie să fie autentic (art. 813, 814 C. civ. şi art. 8 L. p. autentificarea actelor), el nu are nevoe de a fi *special*, după cum cere textul francez, o procură generală de administraţie fiind suficientă, de oarece donatarul nu-şi înstrăinează averea sa, ci dobândeşte, din contra, alta. Cpr. Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 39, p. 361 (ed. Bugnet); Laurent, XII, 242; Arntz, II, 1858, etc.

Cazurile în care mandatul trebue să fie special.

Nu numai acceptarea, dar şi oferta de a dărui poate fi făcută prin mandatar, însă mandatul va trebuì, în asemenea caz, să fie nu numai autentic, dar şi *special*, fiindcă el cuprinde o înstrăinare (art. 1536). C. Bucureşti, *Dreptul* din 1907, No. 28. Vezi şi *suprà* p. 211, nota 1.

Accept. donaţiunei printr'un gerant de afaceri.

Şi fiindcă legiuitorul nostru se referă la dreptul comun, nu vedem pentruce donaţiunea n'ar puteà fi acceptată printr'un *negotiorum gestor* (art. 987 urm.), rămânând, bine înţeles, ca donatarul, a cărui afaceri au fost gerate de un terţiu, să ratifice gestiunea printr'o declaraţie autentică, ceeace ar echivalà cu un mandat. „*Ratihabitio mandato æquiparatur*" (L. 12 § 4, Dig., *De solutionibus et liberationibus*, 46, 3). In Franţa chestiunea este însă îndoelnică şi chiar decisă generalmente în sens contrar, din cauza art. 933 (eliminat din codul nostru), care, reproducând în parte ordonanţa din 1731, pare a decide că ratificarea din partea donatarului n'are efect retroactiv. Cpr. Laurent, XII, 241; Arntz, II, 1858; Mourlon, II, 661; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 933, No. 7; Marcadé, III, 641; Baudry et Colin, I. 1282; Demolombe, XX, 158. — Vezi însă Toullier-Duvergier, III, partea 1-a, 192, p. 124; Vazeille, *Successions et donations*, II, art. 933, No. 1, p. 233 (ed. din 1837), etc.

Faptele care pot atrage retragerea ofertei de a dărui.

(1) Cpr. Demolombe, XVIII, 19 şi XX, 130; Arntz, II, 1873; Marcadé, III, 635. — Retragerea din partea dăruitorului, cât timp oferta sa n'a fost acceptată, poate fi totală sau parţială. Ea poate fi expresă sau tacită şi să rezulte din distrugerea sau înstrăinarea lucrului dăruit, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit, de exemplu: din dăruirea acelui lucru altuia, sau din dispunerea lui prin testament, dacă acest testament ar denotà cu adevărat o schimbare de voinţă din partea dăruitorului. Cpr. Demolombe, XX, 133, 134. — Vezi însă în privinţa testamentului, Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, p. 363, nota *d*. „Instrăinarea sau o altă dăruire a lucrului ar constituì o revocare tacită a

dăruitor și nu-și produce efectele sale decât din ziua în care ea a fost acceptată (art. 814) [1]. Deci, dacă o femee, căreia

---

donațiunei, zice acest din urmă autor. Acceptarea donațiunei făcută în timpul vieței dăruitorului, își va produce însă efectele sale chiar dacă dăruitorul ar fi dispus mai înainte de lucrul dăruit prin testament, pentrucă testamentul, chiar când este autentic, nu-și produce efectele sale decât din ziua morței testatorului".

Pentru a fi validă, revocarea donațiunei nu are nevoe de a fi adusă la cunoștința donatarului. Arntz, II, 1874, *in fine*.

Acceptarea donațiunei în dreptul roman. Controversă.

[1] Chestiunea de a se ști dacă donațiunea trebuià să fie acceptată în dreptul roman, este controversată. Cei mai mulți admit necesitatea acceptațiunei: 1° pentrucă nimene nu poate să impue o favoare cuiva (*Non potest liberalitas nolenti adquiri*, zice L. 19 § 2, Dig., *De donationibus*, 39, 5; mai vezi și L. 69, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17, unde se zice: „*Invito beneficium non datur*); și 2° pentrucă toate textele fac să figureze donațiunea printre convenții și o tratează ca atare. Vezi L. 4, Cod, *De litigiosis*, 8, 37; L. 14, Pr., Cod, *De sacrosanctis ecclesiis*, 1, 2; L. 17, Cod, *De fide instrumentorum*, etc. 4, 21; L. 44, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1; L. 18, Pr., *ab initio*, Dig., *De rebus creditis*, 12, 1; L. 55, Dig., *De obligationibus et actionibus*, 44, 7, etc. De aceea Cicerone ziceà: „*Neque donationem sine acceptatione intelligi posse*“ (Topica, capit 8, *in fine*). Vezi în acest sens, Goudsmit, *Cours de Pandectes*, § 69, p. 188, nota 1 (traducere Vuylsteke); Ruben de Couder, *Résumé de droit romain*, I, p. 201, nota 4 (ed. a 7-a, 1888); Dernburg, *Pandekten*, II, § 106, text și nota 4; Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 365, nota 5; Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, II, § 95, p. 196, nota 26 (Leipzig, 1868), etc. Vezi și *suprà*, p. 13, nota 4. — *Contrà:* Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 160 (*Schenkung, Vertragsnatur*), p. 145 urm. (Berlin 1841). Vezi asupra acestei chestiuni Ferrini, *Manuale di Pandette*, 695, p. 846, 847 (ed. a 3-a, 1908).

Solemnitatea acceptărei erà necunoscută la Romani.

Solemnitatea acceptațiunei erà însă necunoscută la Romani. Ea este de origină franceză și se datorește numai defavoarei cu care erau privite altădată donațiunile, din cauză că ele înlesnesc eșirea bunurilor din familie. Cpr. Mourlon, II, 657; Arntz, II, 1871; Troplong, II, 1087, etc.

Dr. nostru anterior.

In vechea legiuire a Moldovei (codul Andr. Donici) nu se cereà însă o acceptare expresă din partea donatarului, ci numai tradiția lucrului dăruit în posesiunea lui. C. Iași, *Dreptul* din 1885, No. 69. Aceeaș soluție erà admisă și sub codul Caragea, unde tradiția lucrului înlocuià de asemenea, acceptarea dos'a făcut o propunere de dăruire, s'a măritat mai în urmă, constituindu-și averea sa prezentă dotă (art. 1235) și în urma căsătoriei sale, a acceptat donațiunea, averea dăruită nu va fi dotală, pentrucă acceptarea ei nu are efect retroactiv până în ziua ofertei (1).

Solemnitatea acceptărei în dreptul actual.

Totul fiind solemn în materie de donațiuni, nu numai oferta de a dărui, dar și acceptarea trebue să se facă în formă autentică, fără a se cere însă vreun termen sacramental (2); căci dacă ar lipsì această solemnitate, donațiunea ar fi inexistentă.

Deoseb. de redacție de C. fr.

Textul francez, reproducând art. 6 al ordonanței din 1731, cere ca acceptarea să se facă în termeni expreși. Această dispoziție fiind însă, cu drept cuvânt, criticată de autori (3), n'a mai fost reprodusă de legiuitorul nostru; de unde rezultă că, la noi, prezența donatarului la autentificarea actului și semnarea lui ar fi o acceptare suficientă, chiar dacă nu s'ar zice anume în act că el a acceptat donațiunea (4).

Don. manuale.

In privința donațiunilor manuale, de care vom vorbi mai la vale (*infrà*, p. 268), acceptarea va consistà în primirea lucrului dăruit (5).

---

natarului. C. Galați, *Dreptul* din 1910, No. 33, p. 263 (cu observ. noastră). Incât privește codul Calimach, s'a decis însă că acceptarea din partea donatarului este o condiție esențială a existenței donațiunei (argument din art. 1153 și 1235). Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1880, p. 243. Această acceptare puteà însă fi tacită și rezultà din primirea lucrului dela dăruitor (tradiție) (argum. din art. 1269 C. Calimach, 943 C. austriac). Vezi *suprà*, p. 217.

C. Calimach.

(1) Demolombe, XX, 137; Arntz, II, 1874; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 3, p. 146.

(2) Beltjens, *op. cit.*, art 932, No. 1; Marcadé, III, 634.

(3) Vezi Laurent, XII, 237; Demolombe, XX, 124. Autorii vechi tratau formalismul ordonanței din 1731 de accesoriu barbar, *barbaro annexu*. Cpr. Demolombe, *loco cit.*; Troplong, II, 1087.

(4) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 31. — Majoritatea Curței din Galați greșește deci când pare a cere acceptarea expresă și formală a donațiunei și în legislația noastră. Vezi *Dreptul* din 1892, No. 31, p. 247. Vezi și *suprà*, p. 14, text și n. 1.

Dr. austriac și german.

Acceptarea tacită a donațiunilor mai este încă admisă în codul austriac (vezi Unger, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, II, § 95, p. 196 urm.), în codul german (art. 516), etc.

(5) Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 21; Laurent, XII, 290.

Accept. donaţiunei nu poate aveà loc decât înaintea morţei dăruitorului sau perderei capacităţei sale.

Acceptarea poate să aibă loc şi, de cele mai multe ori, va aveà loc prin însuş actul de donaţiune. Ea poate însă fi făcută şi printr'un act posterior ([1]), *însă numai înaintea morţei dăruitorului sau perderei capacităţei sale*, căci concursul consimţimântului neproducându-se decât în momentul acceptărei (art. 942), este cu neputinţă ca să existe concurs a două voinţe între un om viu şi altul săvârşit din viaţă sau smintit, chiar dacă s'ar presupune că acest din urmă ar fi persistat în voinţa sa de a dărui ([2]).

Don. deghizate.

Aceeaşi soluţie este admisibilă şi în privinţa donaţiunilor deghizate ([3]).

Don. făcute prin contractul de căsătorie.

Donaţiunile făcute prin contractul de căsătorie nu pot însă fi anulate pentru lipsă de acceptare, căci ele cad sub regula generală a convenţiilor şi sunt implicit acceptate prin semnarea convenţiei matrimoniale şi celebrarea căsătoriei ([4]).

Moştenitorii donatarului nu pot primi donaţiunea în urma morţei sale.

Pentru motivele mai sus expuse, moştenitorii donatarului n'ar puteà să primească donaţiunea în urma morţei acestui din urmă, căci ei reprezentând pe defunct numai în privinţa drepturilor ce acesta aveà în patrimoniul lui, în specie el nu aveà şi, deci, n'a putut transmite nici un drept, de oarece nu acceptase încă donaţiunea ([5]).

Neaplic. în specie a art. 974 şi 975.

Din împrejurarea că o donaţiune neacceptată nu face parte din patrimoniul donatarului mai rezultă că creditorii lui nu pot s'o accepte nici în baza art. 974 ([6]), nici în baza

---

([1]) Acceptarea nu poate însă niciodată să fie anterioară donaţiunei. Demolombe, XX, 136; Michaux, *Donations*, 308, p. 60 (ed. a 2-a), etc.

([2]) Cpr. Arntz, II, 1873, *in fine*. Vezi şi *infrà*, p. 270.

([3]) Laurent, XII, 313; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 17 *bis*; Baudry et Colin, I, 1254; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 65; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3920 urm.; Cas. fr. şi C. Paris, D. P. 1910. 1. 462; Sirey, 1911. 1. 489; D. P. 1912. 1. 266 (sub. Cas.). — *Contrà:* C. Amiens şi Riom. D. P. 54. 2. 255; D. P. 92. 2. 25.

([4]) T. Huc, VI, 190; Arntz, II. 1878. Vezi şi *infrà*, p. 256.

([5]) Cpr. Laurent, XII, 238, 239; Arntz, II, 1873. Vezi şi *infrà*, p. 252.

([6]) Dreptul de a primì o donaţiune este, în adevăr, o facultate exclusiv personală donatarului. Cas. fr. Sirey, 46. 1. 691. Cpr. Larombière, *Oblig.*, II, art. 1166, No. 18; Laurent, XII, 239; T. Huc, VI, 184, p. 239; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 8 şi alte autorităţi citate în tom. V al Coment. noastre, p. 205, n. 2.

art. 975, pentrucă acţiunea pauliană lasă a se presupune că debitorul şi-a micşorat averea printr'un act fraudulos şi, în specie, donatarul pierde numai ocaziunea de a se înavuţì, ceeace el este în drept să facă fără a dăunà pe creditorii săi (¹). „*Non fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur a debitore sed cùm quid de bonis diminuitur*“ (²).

Acceptarea nu poate aveà loc decât în momentul capacităţei dăruitorului.

In fine, din împrejurarea că concursul consimţimântului nu se îndeplineşte decât în momentul acceptărei donaţiunei, s'a tras concluzia foarte juridică că donatarul trebue să accepte atunci când dăruitorul este capabil de a-şi dà consimţimântul. Deci, dacă în momentul acceptărei, dăruitorul nu mai aveà uzul raţiunei, donaţiunea ar fi inexistentă, fiindcă ar lipsì concursul consimţimântului *(duorum in idem placitum consensus)* (³).

Art. 814, partea finală.

Ne-a mai rămas de explicat partea finală a art. 814, relativă la notificarea actului de acceptare. Această parte a textului, modificată de codul francez, va fi explicată a parte, *infrà*, p. 250 urm.

Acceptarea donaţiunilor făcute minorului şi interzisului.

Art. 815. — Donaţiunile făcute unor minori neemancipaţi sau unui interzis, se acceaptă de tutor *sau de părinte* (⁴).

Minorul emancipat poate acceptà cu asistenţa curatorului.

Mama, cu toate că tatăl ar fi în viaţă, şi ceilalţi ascendenţi, cu toate că genitorii ar fi în viaţă, vor puteà, de asemenea, să accepteze donaţiunea făcută minorului emancipat sau neemancipat şi interzisului, deşì ei nu ar aveà calitatea de tutori. (Art. 342, 355 urm., 407, 421 urm., 425, 435 urm., 454, 801, 820 C. civ. Art. 935 C. fr. Art. 1059 *C. italian*).

Art. 407. — Donaţiunea făcută unui minor nu se poate primì

(¹) Cpr. Laurent, XII, 239 şi XVI, 425; Demolombe, XX, 155 şi XXV, 58; Troplong, II, 100; Aubry et Rau, VII, § 652, *in fine*, p. 64. Vezi şi tom. V al Coment. noastre, p. 247, etc.

(²) L. 134, Pr., Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50, 17.

(³) Pothier, *Donations entre-vifs*, VIII, 55, p. 370 (ed. Bugnet); Demolombe, XX, 128; Laurent, XII, 238, *in fine;* Arntz, II, 1873, *in fine*, etc. Vezi şi *suprà*, p. 231.

C. italian. Art. 1059.

(⁴) „*Dal tutore o dal padre*“, după cum se exprimă art. 1059 din codul italian. Cuvântul *părinte* nu figurează în textul francez, ci este împrumutat dela textul suscitat din codul italian.

decât cu autorizarea consiliului de familie. Ea (1) va avea, în privința minorului, acelaș efect ca și în privința majorului (2). (Art. 357 urm., 815, 820 C. civ. Art. 463 C. fr.).

Minor emancipat.

Donațiunea făcută unui minor emancipat se acceptează de însuș minorul, cu asistența curatorului său (art. 425 și 815 § 2), fără autorizarea consiliului de familie, sau de părinții ori ceilalți ascendenți ai minorului (art. 815 § 3) (3).

Tutor *ad hoc*.

Dacă tatăl curator ar fi în acelaș timp și dăruitor, el n'ar putea să asiste pe donatar, o persoană neputând să figureze în acelaș act și ca dăruitor și ca reprezentant al donatarului. Minorul va fi deci asistat, în asemenea caz, de un curator *ad hoc*.

Responsabilitatea curatorului.

Curatorul minorului emancipat nu are deci nici facultatea, nici obligația de a acceptà donațiunea în numele minorului, nici de a cere transcrierea ei, dacă ea cuprinde imobile. El nu va fi responsabil decât dacă a refuzat pe nedrept asistența sa la acceptarea donațiunei (art. 815 § 2 și 820). (Vezi *infrà*, p. 353).

Minor neemancipat.

Donațiunea făcută unui minor neemancipat, care se află sub tutelă, sau unui interzis, se acceptează de tutorul său cu autorizarea consiliului de familie (art. 407, 815 § 2).

Acceptarea don. de către părinții minorului.

Donațiunea făcută unui minor, fie el emancipat sau neemancipat, mai poate încă fi primită de către părinții săi, adecă atât de tată cât și de mamă, care nu are de astă dată nevoe de autorizarea bărbatului, pentrucă ea nu lucrează în numele ei, ci intervine, în specie, ca un reprezentant legal al minorului (4).

---

(1) *Ea*, adecă: acceptațiunea.

(2) Vezi explic. art. 407 C. civ. în tom. II al Coment. noastre, p. 745 urm. (ed. a 2-a).

(3) Cpr. Planiol, III, 2935; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 10; Michaux, *Donations*, 208 urm., etc.

(4) Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 747 (ed. a 2-a).

C. Caragea.

Sub imperiul codului Caragea, acceptarea donațiunei făcută minorilor se puteà face numai de ei, atât în mod expres cât și în mod tacit, fără autorizarea părinților sau a tutorului, întrucât acele donațiuni erau spre folosul lor, decizia instanței de fond, care se întemeiază pe diferitele fapte și împrejurări din care se deduce manifestarea unei asemenea acceptări, scăpând de sub controlul Curței de casație. Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1877, p. 116.

Dr. mamei de a primì donaţiunea făcută minorului.

Mama este în drept a primì, fără nicio autorizare, donaţiunea făcută copilului său, chiar când tatăl ar fi în viaţă şi n'ar voì s'o primească (¹).

Mama naturală.

Mama naturală este şi ea în drept a primì donaţiunea ce s'ar face copilului ei firesc neemancipat (²).

Ascendenţii de pe mama naturală.

Mai mult încă, în legislaţia noastră, şi ascendenţii de pe mamă au acest drept, pentrucă recunoaşterea mamei face pe copil să intre în familia ei, ca şi cum el ar fi legitim (art. 652 § 2, 677, 678) (³). *Nul n'est bâtard de par sa mère* (⁴).

Dr. roman şi dr. vechiu.

Aceeaş soluţie erà admisă atât la Romani cât şi în vechiul drept francez. Vezi Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 31, p. 360 (ed. Bugnet). Cp. L. 11, Dig., *De adquirendo rerum dominio*, 41, 1, unde se zice: *„Pupillus, quantum ad adquirendum, non indiget tutoris auctoritate“*. Mai vezi L. 28, Pr., *in fine*, Dig., *De pactis*, 2, 14, unde se zice: *„Pupillum meliorem conditionem suam facere ei, etiam sine tutoris auctoritate, concessum est“*.

(¹) Vezi tom II al suscitatelor Comentarii, p. 747, nota 2. Cpr. Planiol, III, 2934; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 4; Cas. fr. D. P. 96. 1. 184; Sirey, 96. 1. 344. — Dacă se va constatà însă că liberalitatea primită de mamă, în numele copilului, se adresează în realitate ei, acceptarea va fi nulă, ea fiind făcută fără autorizarea bărbatului. Beltjens, *op.* şi *loco cit.*; Baudry et Colin, 1, 1299 *ter*, etc.

(²) Vezi tom. II, *loco suprà cit.*

(³) Cpr. Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 5; Laurent, XII, 247 etc. Vezi tom. II suscitat, p. 748 (ed. a 2-a). Dreptul ascendenţilor nu este, în specie, o consecinţă a puterei părinteşti, fiindcă el aparţine şi bunilor în timpul când trăesc părinţii (art. 815 § 3). Acest drept, consacrat şi prin ordonanţa din 1731, a trecut în codul actual după oarecare discuţii, căci *Berlier* şi *Treilhard* obiectau că el constitue o injurie şi o jignire adusă puterei părinteşti, la care obiecţiune *Tronchet* a răspuns că tatăl poate să fie absent, sau să refuze donaţiunea din ură ori din invidie, nădăjduind că el are să pue càndva mâna pe averea dăruită, cu titlu de moştenitor; deoarece, în regulă generală, asemenea donaţiuni nu se fac copiilor de către străini, ci de rude. In urma acestor observaţii ale lui *Tronchet* şi ale Consulului *Cambacérès*, dreptul ascendenţilor a fost admis în codul francez, de unde a trecut şi într'al nostru. Vezi Demolombe, XX, 181; Planiol, III, 2934, etc.

(⁴) *„Keine Mutter trägt einen Bastart“*, zice o veche maximă germană. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre p. 177.

Dreptul ascendenților copilului de a primi donațiunea.

Dreptul de a primì donațiunea făcută unui copil minor îl mai au încă, după art. 815, pe lângă părinți, și ceilalți ascendenți ai copilului, fără deosebire de sex și de linie, chiar când ei n'ar fi tutori și părinții, care s'ar aflà în viață, ar refuzà donațiunea (¹).

Art. 407.

Acceptarea din partea părinților și a celorlalți ascendenți nu este supusă la nicio formalitate; numai tutorul, care n'ar fi ascendentul minorului, are nevoe de autorizarea consiliului de familie (art. 407). Ascendenții pot acceptà singuri donațiunea făcută descendentului lor minor, *chiar când ei ar fi tutori*, pentrucă tutela nu le poate ridicà dreptul ce le conferă titlul lor de ascendenți (²).

Tutor *ad hoc*.

Dacă tutorul sau ascendentul este însuș dăruitor, acceptarea se va face de un alt ascendent sau de un tutor *ad hoc* (³). *Nemo in re sua auctor esse potest.*

Don. făcută unui copil zămislit.

Donațiunea făcută unui copil zămislit, nenăscut încă, se va primì de tatăl ori mama lui, sau de un alt ascendent (⁴), după cum dispune anume art. 1058 § penultim din codul italian. Pentru ca primirea donațiunei să fie validă, copilul va trebui însă să se nască *viu* (art. 654 și 808).

Don. făcută unui copil găsit.

Cât pentru copiii găsiți, cărora nu s'ar puteà rânduì un tutor, ei vor puteà fi reprezentați de primarul comunei, comunele având sarcina de a se îngrijì de ei (⁵).

Don. făcută unui interzis.

Donațiunea făcută unui interzis se va primì de tutorul *sau de ascendenții săi* (art. 454, 815). Tutorul care n'ar fi ascendent, va aveà nevoe de autorizarea consiliului de familie (art. 407 și 454) (⁶), pe când ascendenții nu au, după cum am văzut, nevoe de nicio autorizare.

(¹) Vezi tom. II, nota 2 dela p. 747, 748.

(²) Vezi tom. II al Comet. noastre, p. 748 (ed. a 2-a). Cpr. Planiol, III, 2934. Tot acolo se discută și celelalte chestiuni care s'au ivit în practică asupra art. 407 și 815 din codul civil.

(³) Cpr. Planiol, III, 2934; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 8.

(⁴) Marcadé, III, 644; Troplong, II, 1132; Laurent, XII, 249, *in fine*; Demolombe, XX, 200; Demante et Colmet de Santerre, IV, 74 *bis* IV; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 10; Michaux, *Donations*, 204, etc.

(⁵) Cpr. art. 311 din codul civil, modificat prin legea din 19 Martie 1906, după care primarul reprezintă în adopțiune pe minorii care n'au ascendenți.

(⁶) Cpr. Planiol, III, 2930.

Deoseb. de textul fr. în privința interzișilor.

In Franța, cei mai mulți autori contestă dreptul ascendenților de a accepta donațiunea în numele interzisului, pentrucă dispoziția, care conferă dreptul de acceptare ascendenților minorului, este excepțională și aplicabilă numai minorilor (¹). Această soluție este însă inadmisibilă la noi, pentrucă textul nostru, deosebindu-se de cel francez și reproducând, după cum am observat mai sus, art. 1059 din codul italian, prevede că donațiunile făcute unui minor neemancipat *sau unui interzis* se acceptează de tutor *sau de părinte*. Interzișii sunt deci în totul asimilați de textul nostru minorilor. Această soluție este cu atât mai admisibilă în codul nostru, cu cât chiar în Franța sunt autori care se pronunță în acest din urmă sens (²).

Don. făcută acelor puși sub consiliul judiciar. Art. 445. 458.

Răsipitorii și cei slabi de minte, cărora li s'a rânduit un consiliu judiciar, în baza art. 445 și 458 C. civ., au capacitatea de a primì singuri donațiunile făcute în folosul lor, fără asistența consiliului, și să ceară transcrierea donațiunilor imobiliare (³), pentrucă ei au capacitatea de a face toate actele neoprite și, în specie, legea nu-i oprește de a primì o donațiune (⁴).

Don. cu sarcină.

De câteori însă donațiunea ar fi *sub modo*, adecă ar aveà oarecare sarcini, asistența consiliului va fi neapărată (⁵).

Neaplic. în specie, a art. 815.

In orice caz, tatăl, mama și ascendenții donatarului pus sub consiliu judiciar, nu au capacitatea de a primi donațiunea în numele lui, dispoziția excepțională a art. 815 nereferindu-se decât la minori și interziși (⁶).

(¹) Vezi Marcadé, III, 649; Arntz, II, 1866; Laurent, XII, 251; Michaux, *Donations*, 216 urm.; T. Huc, VI, 195; Baudry et Colin, I, 1302, precum și alți autori citați de Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 12.

(²) Vezi Demolombe, XX, 192; Duranton, VIII, 442; Troplong, II, 1130; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 935, No. 14; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, p. 381, No. 60, nota *a* și p. 400, No. 64, nota *b*, etc.

(³) Cpr. Laurent, XXIX, 153.

(⁴) Planiol, III, 2931; Laurent, XII, 252; Mourlon, II, 662; Demolombe, XX, 175 *bis*; Arntz, II, 1859; Beltjens, *op. cit.*, art. 935. No. 13; Michaux, *Donations*, 221, p. 48, etc.

(⁵) Vezi autorii supra citați și *Pand. belges, v⁰ Acceptation de donations*, No. 102.

(⁶) Cpr. Michaux, *Donations*, 223, p. 48.

Acceptarea donaţiunei făcută unei femei măritate (art. 199 şi 201).

Aplic. dreptului comun. Art. 199, 201.

Art. 934 din codul francez dispune că femeea măritată nu poate să accepte o donaţiune fără autorizarea bărbatului şi, la caz de refuz din partea lui, fără acea a justiţiei. Acest text a fost însă, cu drept cuvânt, eliminat de legiuitorul nostru, după cum el a fost eliminat şi din codul italian, pentrucă el este deprisos faţă de art. 199 şi 201, care prevăd că femeea măritată, sub orice regim, deci chiar separată de bunuri (1), nu poate să dobândească avere cu titlu oneros *sau gratuit*, fără consimţimântul bărbatului sau autorizarea justiţiei (2).

A fortiori, deci, femeea măritată, neautorizată, nu poate să dispue de averea sa prin daruri între vii (3).

Aşa dar, principiile generale ale incapacităţei femeei măritate, în lipsă de text, vor fi admise şi în specie.

Donaţiuni nesolemne.

Femeea are necontestat nevoe de autorizare atât în privinţa donaţiunilor solemne cât şi a celor scutite de orice forme (4).

Este suficient ca autorizarea să fie scrisă.

Dreptul comun fiind aplicabil în specie, vom decide că autorizarea bărbatului nu are nevoe de a fi autentică, fiind suficient ca ea să fie scrisă (5).

---

(1) Vezi Arntz, II, 1862; Beltjens, *op. cit.*, art. 934, No. 1.

(2) Deşi femeea, în specie, nu-şi înstrăinează averea sa, ci dobândeşte, din contra, altă avere cu titlul gratuit, totuşi buna cuviinţă şi moralitatea voese ca bărbatul să cunoască şi să aprobe liberalităţile făcute soţiei sale. Planiol, III, 2933.

Primirea de legate.

Art. 199 din codul civil oprind pe femee de a primi, fără autorizare, avere *cu titlu gratuit*, această dispoziţie se aplică şi la legate. Planiol, *loco cit.*

(3) Vezi *suprà*, p. 66 urm.

(4) Vezi Beltjens, *op. cit.*, art. 934, No. 1 *bis*; Baudry et Colin, I, 1289, etc.—Astfel, s'a decis de mai multe ori că femeea are nevoe de autorizare în privinţa donaţiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros. C. Toulouse, Aix şi Trib. Draguignan, Sirey, 81. 2. 49; D. P. 87. 1. 443, text şi nota *a*; Cas. fr. D. P. 1910. 1. 463; Sirey, 1911. 1. 490.— Vezi însă Cas. fr. D. P. 89. 1. 369; Sirey, 89. 1. 471.

(5) Beltjens, *op.* şi *loco cit.*, art. 934, No. 1 *bis*. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 761, nota 1.

Autorizare tacită.

Autorizarea poate fi și tacită, de câteori bărbatul ieà parte la act (art. 199) (1).

Cazul când bărbatul e dăruitor.

Femeea nu are deci nevoe de o autorizare specială, de câteori însuș bărbatul este dăruitor, autorizarea fiind, în specie, implicită (2).

Bărbatul poate să primească o donațiune în numele femeei, însă pentru aceasta el are nevoe de un mandat autentic, fie chiar general (3).

Cazurile în care bărbatul poate fi responsabil.

Bărbatul nu este deci niciodată răspunzător pentru lipsă de autorizare, nici chiar atunci când el s'ar crede în drept a o refuzà; căci, în asemenea caz, femeea nu are decât să se adreseze justiției. Bărbatul nu poate fi responsabil decât pentru lipsa de transcriere, și aceasta numai atunci când el va aveà administrația averei dăruită femeei (art. 1242 urm. C. civ.) (4).

Nulitatea accept. făcută fără autorizare. Nulitate relativă. Controversă.

De câteori o femee măritată va primì o donațiune, fără a fi autorizată conform legei, acceptarea ei va fi nulă. Chestiunea este numai de a se ști dacă nulitatea este, în specie, absolută sau relativă, și aceaș chestiune se prezintă când minorul emancipat a acceptat fără asistența curatorului său, sau când tutorul a acceptat donațiunea făcută minorului, fără autorizarea consiliului de familie (5).

---

(1) Laurent, XII, 243; Beltjens, *op.* și *loco cit.*, art. 934, No. 2, precum și deciziile belgiene citate de acest autor. Vezi și tom. I al Coment. noastre, p. 762 (ed. a 2-a). — S'a decis, în consecință, că este nulă donațiunea deghizată făcută de o femee măritată fără autorizarea bărbatului, dacă nu se stabilește că bărbatul a luat parte la act sau și-a dat cosimțimântul său în scris. Cas. fr. D. P. 1910. 1. 463; Sirey, 1911. 1. 490, punctul al 6-lea din speță. Cpr. Répert. Sirey-Carpentier, *v⁰ Don. entre-vifs*, 3949 și numeroasele autorități citate acolo.

(2) Arntz, II, 1862; Thiry, II, 361; Laurent, XII, 243; Demolombe, XX, 171; Beltjens, *op. cit.*, art. 934, No. 4; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 3828. — *Contrà: Pand. belges, v⁰ Accept. de donaion*, 79.

(3) Vezi *suprà*, p. 227, nota 3.

(4) Demolombe, XX, 213; Marcadé, III, 670; Mourlon, II, 691; Arntz, II. 1870, etc. Vezi *infrà*, p. 354, explic. art. 820 și numeroasele autorități citate acolo.

(5) Vezi *infrà*, p. 245, 246, unde se discută această controversă celebră.

Acceptarea donaţiunei făcută unui surdo-mut.

Art. 816. — Surdo-mutul, care nu ştie să scrie, nu poate accepta o donaţiune decât cu asistenţa unui curator special numit *de autoritatea judiciară*, după *regulele stabilite pentru minori* (1). (Art. 355 urm., 425 C. civ. Art. 693 Pr. civ. Art. 936 C. fr.).

Capacitatea surdo-mutului, care ştie să scrie.

Surdo-mutul, care ştie să scrie, adecă: care ştie nu numai să-şi iscălească numele (căci unii ştiu a iscălì chiar fără să ştie a cetì), ci să-şi comunice voinţa şi ideile sale prin scris (2), poate să primească donaţiunea el însuş, sau printr'un mandatar învestit cu procură autentică, după cum dispune anume art. 936 § 1 din codul francez, dacă, bine înţeles, el este major şi capabil (argument *a contrario* din art. 816) (3).

Inexactitate de text.

(1) Din capul locului trebue să observăm că acest text cuprinde o inexactitate şi o contradicţie în acelaş timp: căci, în regulă generală, curatorul nu se numeşte de tribunal, ci de consiliul de familie (art. 425). Deci, dacă tribunalul numeşte pe curator, el nu se conformează regulelor statornicite pentru minori, iar dacă curatorul se numeşte de către consiliul de familie, el nu mai este numit de autoritatea judecătorească, după cum prevede textul. Dacă aplicăm regulele dela tutelă, nu mai încape îndoială că acest curator se va numì de consiliul de familie.

Pentru ca textul să nu cuprindă această inexactitate, el trebuià să zică, ca şi cel francez, că curatorul va fi numit după regulele dela tutelă, fără a mai adăogà cuvintele: de autoritatea judiciară.

C. italian.

Codul italian a eliminat cu totul acest text, dispunând prin art. 340 că surdo-mutul şi orbul din naştere, ajunşi la majoritate, sunt puşi sub interdicţie parţială, afară de cazul când tribunalul i-ar declarà apţi a se îndeletnicì cu afacerile lor.

(2) Demolombe, XX, 166; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 936, No. 3, p. 208; Michaux, *Donations*, 227, 238, etc.

Cazul când surdo-mutul este minor neemancipat sau major interzis. Aplicarea art. 815.

(3) Deci, dacă surdo-mutul ar fi minor neemancipat şi chiar major, însă interzis, aceptarea donaţiunei nu va puteà fi făcută, chiar dacă el ar ştì a cetì şi a scrie, decât de reprezentantul său legal, conform art. 815. Demolombe, XX, 164; Marcadé, III, 652; Beltjens, *op. cit.*, art. 936, No. 4; Baudry et Colin *op. cit.*, I, 1310, etc. Art. 816 ar fi însă aplicabil: 1° surdo-mutului minor emancipat; 2° surdo-mutului major, însă pus sub consiliu judiciar; 3° şi, in fine, femeei surdo-mute măritate, căci în asemenea cazuri, nici curatorul nici consiliul

Surdo-mutul care nu știe să scrie.

De câteori, din contra, surdo-mutul nu va ști a scrie, acceptarea donațiunei se va face tot de dânsul, însă cu asistența unui curator *ad hoc*, numit de consiliul de familie, după cererea surdo-mutului (¹).

Critica art. 816.

Acceptarea făcându-se, în legea noastră, de însuș surdo-mutul, rolul curatorului special este deci acel al unui simplu interpret. Mult mai logic este textul francez, după care acceptarea donațiunei se face de curator, în numele surdo-mutului, și schimbarea de redacție a textului nostru nu se datorește, de bună seamă, decât unei inadvertențe a legiuitorului.

Responsabilitatea curatorului. Deoseb. de C. fr.

Curatorul surdo-mutului, ca și acel al minorului emancipat, nu are deci, în legea noastră, nici facultatea, nici obligația de a acceptà donațiunea în numele surdo-mutului, nici de a cere transcrierea ei. El nu va fi deci responsabil decât atunci când ar refuzà pe nedrept asistența sa (art. 816, 820). In Franța se decide însă cu drept cuvânt contrariul (²), pentrucă acolo textul francez impune curatorului obligația de a acceptà donațiunea, ceeace este mult mai logic, după cum am observat mai sus.

Altă deoseb. de C. francez

In Franța se decide, în genere, că donațiunea trebue să fie acceptată de curator, în numele surdo-mutului, *care nu știe a scrie*, chiar dacă el ar fi în stare de a-și exprimà voința prin semne, pentru ca limbagiul semnelor, îndestulător spre a-și manifestà consimțimântul, nu constitue o acceptare *expresă*, după cum știm că o cere textul francez (³).

La noi însă, unde art. 814 nu cere o acceptare expresă

---

judiciar, nici bărbatul n'ar aveà calitatea de a reprezentà pe surdo-mutul care n'ar ștì carte. Beltjens *op. cit.*, art. 936, No. 2; Demolombe, XX, 165; Michaux, *Donations*, 234 urm., p. 49, etc.

(¹) Beltjens, *op. cit.*, art. 936, No. 6; *Pand. belges*, v⁰ *Conseil de famille*, 204, 222.

(²) Demolombe, XX, 167 și 210; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 942, No. 5, p. 239, etc.

(³) Laurent, XII, 254; Demolombe, XX, 168; Marcadé, III, 652; Troplong, II, 1137. 1138; Demante, IV, 75 *bis*; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 3819; Beltjens, *op. cit.*, art. 936, No. 1; Michaux, *op. cit.*, 231, 232; Baudry et Colin, I, 1309. — *Contrà:* Aubry et Rau, VII, § 652, p. 63, text și nota 13; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 380, etc.

(vezi p. 14 şi şi 230) unde surdo-mutul lucrează singur cu asistenţa curatorului (art. 816), nu vedem pentru ce surdo-mutul, care ar fi în stare a-şi manifestà voinţa sa prin semne, n'ar puteà să primească singur o donaţiune, semnând actul prin punere de deget, conform art. 16 din legea pentru autentificarea actelor. Dacă această soluţie îşi are partizanii săi în Franţa (1), cu atât mai mult ea poate fi admisă în legea noastră.

Stricta interpretare a art. 816.

Excepţia statornicită de legiuitor în privinţa acceptărei unei donaţiuni fiind, ca toate excepţiile, de cea mai strictă interpretare, nu poate fi întinsă prin analogie la alte cazuri.

Astfel, surdo-mutul, bine înţeles, major şi neinterzis, chiar când n'ar şti carte, este capabil de a-şi dà singur consimţimântul său în celelalte contracte, fie chiar solemne, semnând cu punerea de deget actul ce urmează a fi autentificat (2).

Facerea unei donaţiuni, unui testament olograf, etc.

Surdo-mutul ar puteà să facă o donaţiune şi un testament olograf, dacă ştie a scrie (3). In privinţa donaţiunei şi testamentului autentic, chestiunea este, ce e drept, mai delicată. însă nimic nu se opune la facerea acestor acte, dacă el poate să-şi manifeste voinţa într'un mod clar şi precis, în formele prescrise de lege (4).

Primirea unei plăţi. Validitate.

S'a decis, cu drept cuvânt, că surdo-mutul are capacitatea de a primi singur o plată şi că plata făcută în mânile lui este validă (5).

---

(1) Vezi autorităţile citate în nota precedentă.

(2) Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, p. 84; Répert. Sirey, v° *Sourd-muet*, 45. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 71, nota 1 (ed. a 2-a); tom. VI, nota 1, *in fine*, dela p. 454, 455. Vezi şi studiul ce am publicat asupra condiţiei juridice a surdo-muţilor, în *Dreptul* din 1907, No. 56, p. 463. In acest studiu cetitorii vor găsì şi starea diferitelor legiuiri străine asupra acestor nenorociţi, desmoşteniţi de natură.

(3) Vezi *suprà*, p. 34, nota 2. Vezi in tom. IV, partea II, explic. art. 859.

(4) Vezi Répert. Sirey, v° *Sourd-muet*, 30—44; Michaux, *Testaments*, 131 urm., p. 22 urm. Vezi şi *suprà*, p. 34, nota 2. S'a decis însă că surdo-mutul nu poate testà în forma autentică, pentrucă el nu poate să audă cetirea testamentului ce trebue să-i se facă din cuvânt în cuvânt (art. 816), C. Nancy, Sirey, 1904. 2. 209.

(5) C. Riom, D. P. 80. 2. 58. Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 455, *ad notam*.

Căsătorie, conv. matrimonială.

Surdo-mutul, capabil de a-şi manifestà voinţa sa prin semne, ar puteà să se căsătorească ([1]) şi, deci, să facă şi o convenţie matrimonială ([2]). *Habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia* sau *ad matrimonii consequentias.*

Adopţiune.

El ar puteà să adopteze, căci nu trebue să refuzăm acestor nenorociţi dreptul de a-şi creà o familie şi o consolaţie.

Capacitatea generală a surdo-muţilor.

Aşà dar, concluzia firească la care ajungem este următoarea: surdo-muţii sunt capabili de toate actele vieţei civile, afară de excepţia prevăzută de art. 816 din codul civil, de câteori ei au uzul raţiunei. Starea lor de necultură nu atrage pentru dânşii altă incapacitate decât cea prevăzută de suscitatul text, şi este absurd de a-i pune sub tutelă, sau sub curatelă, după cum dispun unele legiuiri străine ([3]), numai pentrucă natura a fost ingrată în privinţa lor.

Acceptarea donaţiunei făcute unei persoane morale.

Primirea liberalităţilor făcute persoanelor morale.

Donaţiunile făcute persoanelor morale se primesc, după cum ştim, ca şi legatele, de administratorii acelor persoane ([4]), în urma unui decret regal, care învoeşte acceptarea donaţiunei (art. 811, 817). Pentru ca o persoană morală să fie capabilă de a primì o liberalitate, se cere însă ca să aibă existenţa legală, existenţă care nu poate să emane decât dela lege ([5]).

Fondaţie făcută pentru învăţământul public.

S'a decis însă că o fondaţie făcută în folosul învăţământului public, sub forma unei sarcine pusă într'o donaţiune, nu este supusă acceptărei solemne prevăzută de art. 814

([1]) Trib. Saintes, *Dreptul* din 1890, No. 68 şi multe alte autorităţi citate în tom. I al Coment. noastre, p. 552, nota 1 (ed. a 2-a).

([2]) Vezi numeroasele autorităţi citate în tom. VIII al Coment. noastre, p. 64, nota 1.

Dr. străin.

([3]) Cpr. art. 340 din codul italian şi alte legislaţii străine, citate în studiul menţionat asupra condiţiei juridice a surdo-muţilor, ce am publicat în *Dreptul* din 1907, No. 56, p. 462.

([4]) Vezi *suprà*, p. 90, 91. „*Les donations faites aux corps ou communautés peuvent être acceptées par leurs syndics*“, zice Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 36, p. 362.

([5]) Vezi *suprà,* p. 88.

C. civil și poate fi acceptată chiar în urma morței dăruitorului (¹).

Efectele acceptărei.

Sub această rubrică ne vom ocupà: 1⁰ despre efectele acceptărei regulate; și 2⁰ despre efectele acceptărei neregulate.

1⁰ Efectele acceptărei regulate.

Art. 407.

Acceptarea făcută în formele și cu condițiile prescrise de lege, leagă pe donator și pe donatar, făcând ca donațiunea să fie perfectă și irevocabilă. Aceasta se spune anume în art. 407 C. civ., care prevede că acceptarea făcută de tutor în numele minorului, cu autorizarea consiliului de familie, *va aveà, în privința minorului, acelaș efect ca și în privința majorului.*

Art. 815.

Acelaș principiu este aplicabil și în privința acceptărei făcută de ascendenți în numele minorului (art. 815), pentrucă ei sunt reprezentanții legali ai acestui din urmă, de oarece legea le dă mandat de a acceptà pentru ei (²).

Lipsa de acțiune din partea incapabililor p. care s'au îndeplinit formele legale.

Așa dar, persoanele incapabile nu pot să atace, nici chiar sub cuvânt de leziune, actele făcute de reprezentanții lor legali, în limitele legei și a atribuțiilor lor, ele fiind destul de apărate prin îndeplinirea formelor, pe care legea le-a statornicit în interesul lor (³).

Art. 390, 1540.

De câteori însă, cu toată observarea formelor legale, incapabilii au suferit o daună, ei au o acțiune contra reprezentantului lor legal (art. 390 și 1540).

(¹) Vezi Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 16 și deciziile belgiene citate de acest autor.

(²) Laurent, XII, 257; Demolombe, XX, 184; Marcadé, III, 648; Michaux, *Donations*, 205, 206; Aubry et Rau, VII, § 652, p. 60, text și nota 11, etc.

(³) Cpr. Laurent, XII, 256 și XVI, 24 urm.; Baudry et Colin, I, 1304; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 15. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 835 (ed. a 2-a), precum și tom. VII, p. 18 și p. 20, text și nota 2. Cpr. Cas. rom. S-a I, 22 Mai 1912, *Cr. judiciar* din 1912, No. 63, p. 735. Cu această ocazie vom observà că în tom. III, partea II,

2° Efectele acceptărei neregulate. — Nulitatea acceptărei.

Nulitate absolută.

Nulitatea acceptărei atrage după dânsa nulitatea donaţiunei, şi de câteori nulitatea este absolută, de atâtea ori ea va puteà fi propusă de însuş dăruitorul şi de moştenitorii sau reprezentanţii săi (¹).

Cazurile când nulitatea este absolută.

Trebue să considerăm ca absolută orice nulitate care rezultă de neîndeplinirea formelor solemne ale acceptărei, sau din lipsa de calitate din partea celor care au acceptat donaţiunea (²).

Cazurile în care acceptarea donaţiunei făcută unui incapabil, este nulă.

Don. neacceptată conform legei.

Donaţiunea neacceptată conform legei este lipsită de una din condiţiile necesare la perfecţiunea ei şi la efectele sale obligatorii; de unde rezultă că, de câteori donaţiunea a fost acceptată în numele incapabilului, de o persoană lipsită de calitate, de exemplu: de o persoană care n'ar fi nici tutorul, nici ascendentul minorului, de atâtea ori donaţiunea va fi nulă, şi această nulitate absolută va puteà fi propusă de orice persoană interesată (³).

Accept. unei persoane lipsită de mandat.

De asemenea, nulitatea ar fi absolută şi ar puteà fi propusă de orice persoană interesată, dacă donaţiunea făcută unei persoane capabile ar fi fost acceptată de o persoană neavând mandat, sau având un mandat, însă neautentic.

Neobserv. formelor legale de către reprezentantul incapabilului, etc.

Acceptarea donaţiunei făcută unui incapabil mai este încă nulă în următoarele două cazuri: 1° când reprezentantul legal al incapabilului n'a observat formele prescrise de lege; când, de exemplu, tutorul a primit donaţiunea făcută minorului sau interzisului fără autorizarea consiliului de familie (art. 407) (⁴); şi 2° când acceptarea a fost făcută de însuş incapabilul, fără observarea formelor legale; de

---

la pag. 836, nota 1 se citează greşit p. 90, nota 2 din tom. VII, în loc de pag. 20, nota 2.

(¹) Demolombe, XX, 218.

(²) Demolombe, XX, 218.

(³) Demolombe, *loco cit.*; Cas. fr. *Pand. Périod.* 90. 1. 24; D. P. 90. 1. 100. Vezi şi *suprà*, p. 243.

(⁴) Cpr. Laurent, XII, 258.

exemplu: o femee măritată a primit o donaţiune fără autorizarea bărbatului sau a justiţiei (art. 199, 201); un minor emancipat sau un surdo-mut a primit o donaţiune fără asistenţa curatorului (art. 815, 816), etc.

Nulitatea este în specie, relativă. Controversă.

Chestiunea este însă de a se şti dacă nulitatea este, în asemenea cazuri, absolută sau numai relativă? Cu alte cuvinte, nulitatea unei asemenea acceptări poate ca să fie opusă donatarului de către dăruitor? In acest conflict, care datează de mai bine de 100 ani (¹), nu ezităm un singur moment de a ne pronunţà astăzi, după cum ne-am pronunţat şi altădată, pentru relativitatea nulităţei; căci este de principiu că contractul săvârşit între un incapabil şi o persoană capabilă, leagă pe persoana capabilă, fără a legà pe acea incapabilă, în acest sens că rămâne la alegerea incapabilului de a menţine contractul sau de a cere anularea lui. Se pretinde însă că art. 207 şi 952 C. civ. n'ar fi aplicabile contractelor solemne în genere şi, prin urmare, nici donaţiunilor (²); însă această excepţie nu rezultă nici din textele, nici din spiritul legei. Sistemul nulităţei relative este cu atât mai admisibil la noi, cu cât teoria acestei nulităţi se întemeiază în Franţa mai cu seamă pe art. 934 şi 938 din codul francez, care au fost eliminate de legiuitorul nostru, după cum foarte bine observă Curtea din Bucureşti (³). Şi apoi, chiar în Franţa nu este generalmente admis că aceste texte au înţeles a derogà, în privinţa donaţiunilor, dela dreptul comun, adecă dela art. 205 şi 952 C. civil. In fine, deşi acceptarea este o solemnitate a donaţiunei, totuşi, de câte ori este vorba de a se şti dacă această acceptare emană dela o persoană capabilă sau incapabilă, nu mai este vorba de o chestie de formă, ci de o chestie de capacitate. Conchidem deci că, de câteori tutorul a primit o donaţiune fără autorizarea consiliului de familie, sau de câte ori o femee măritată a primit o donaţiune fără autorizarea bărbatului ori a justiţiei, nulitatea acceptărei nu

---

(¹) Chestiunea erà, în adevăr, controversată chiar în vechiul drept francez. Vezi Demolombe, XX, 219; Pand. fr., v^c *Don. et testaments*, 3988, etc.

(²) Cpr. Cas. fr. Sirey, 89. 1. 412; D. P. 90. 1. 100; Laurent, XII, 259, etc.

(³) Vezi *Dreptul* din 1876, No. 30.

este absolută, ca și în caz când minorul emancipat sau surdo-mutul a primit o donațiune fără asistența curatorului, ci numai relativă; de unde rezultă că asemenea nulitate va puteà fi propusă numai de incapabil, iar nici într'un caz de către dăruitor, nici de către moștenitorii sau reprezentanții săi, și în acest sens s'au pronunțat, în adevăr, atât Curtea noastră supremă cât și Curtea din București (¹).

Prescrierea acțiunei. Nulitatea fiind relativă, se prescrie prin zece ani din ziua morței dăruitorului (²).

Donațiunile deghizate. Controversă. Aceeaș soluție este, *a fortiori*, admisibilă în privința donațiunilor deghizate, pentrucă asemenea donațiuni fiind, în privința formelor, un contract cu titlu oneros, art. 207 și 952 trebue să fie aplicate și în specie. Lucrul este așa de adevărat încât chiar partizanii nulităței absolute în privința donațiunilor solemne, admit, în ceeace privește donațiunile deghizate, că nulitatea este relativă; pentrucă după părerea lor, caracterul absolut al nulităței este o consecință a solemnităței contractului, solemnitate care, în specie, nu există (³).

(¹) Vezi Bult. S-a I, 1877, p. 305 și *Dreptul* din 1876, No. 30; C. Lyon, Sirey, 78. 2. 138; D. P. 78. 2. 33; Planiol, III, 2576; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 666; Demolombe, IV, 348 și XX, 219; Arntz, II, 1867; Marcadé, III, 650, 651; Mourlon, II, 673; Larombière, *Oblig.*, I, art. 1125, No. 5; Valette sur Proudhon, *Etat des personnes*, I, p. 479, nota *a;* Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 660, p. 139 urm.; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1307; Beltjens, *op. cit.*, art. 935, No. 14, p. 152 și art. 938, No. 6, p. 154 și deciziile belgiene citate de acest autor. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 788 (ed. a 2-a); tom. II, p. 746, text și nota 4 (ed. a 2-a) și tom. V, p. 34. — *Contrà:* Laurent, XII, 259; T. Huc, VI, 195 și VII, 62; Troplong, II, 1118 și 1126; Demante et Colmet de Santerre, IV, 73 *bis;* Solon, *Théorie de la nullité des conventions et des actes en tout genre*, I, 441, p. 298 urm. (ed. din 1835); Thiry, II, 362; Aubry et Rau, VII, § 652, p. 60, 61, text și nota 12; Massé-Vergé, III, § 425, p. 60, text și nota 12; *Pand. belges*, v⁰ *Accept. de donation*, 120 urm.; Petrescu, *Donațiunile*, I, p. 72 urm.; Cas. fr. Sirey, 89. 1. 412; D. P. 90. 1. 100; Sirey, 97. 1. 89; *Pand. Périod.* 97. 1. 197; D. P. 97. 1. 449; C. Paris, D. P. 99. 2. 313. Vezi asupra acestei controverse, Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 934, No. 20 urm.

(²) Beltjens, *op.* și *loco suprà cit.*

(³) Vezi Laurent, XII, 315; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4670; Cas. fr. D.

Aplicarea art. 1900.

Acțiunea în anulare a unei donațiuni deghizate, intentată pentru neregularitatea acceptărei, având un caracter pur relativ, se va prescrie deci prin zece ani, conform art. 1900, iar nu prin treizeci de ani (art. 1890) (¹).

Acț. în simulație. Aplic. art. 1890.

Numai acțiunea în simulație, care tinde a se declară că, sub aparența unui contract cu titlu oneros, se ascunde o liberalitate deghizată, se va prescrie prin 30 de ani, conform dreptului comun (²).

Persoane morale Art. 811, 817. Nulitate absolută.

Donațiunea primită de o persoană morală, fără autorizarea guvernului (art. 811, 817), este însă lovită de o nulitate *absolută*, căci incapacitatea persoanelor morale n'a fost statornicită numai în interesul lor propriu, ci mai mult într'un interes public (³).

Consecințile lipsei de acceptare.

Art. 820. — Minorii, interzișii, *femeile măritate*, în lipsă de acceptațiunea sau de transcripțiunea donațiunei, nu pot cere obiectele dăruite; au însă, de se cuvine (⁴), recurs în contra tutorilor sau *bărbaților*. (Art. 199, 201, 390, 407, 815, 928, 999, 1753 C. civ. Art. 942 C. fr.).

P. 89. 1. 369; Sirey, 89. 1. 471. Cpr. Planiol, III, 2578. — *Contrà:* Nulitatea este absolută: C. Aix, Toulouse și Trib. Draguignau, Sirey, 81. 2. 49, (cu nota lui Labbé); D. P. 87. 1. 443, text și nota *a;* Sirey, 86. 1. 316; *Pand. chron.*, II (anii 1876-1886), 2, 45, etc.

(¹) C. Riom, D. P. 92. 2. 25. *Vezi infrà*, rubrica: *Despre acțiunea în anulare a donațiunilor.*

(²) Laurent, XIX, 33, Aubry et Rau, IV, § 339, p. 458, text și nota 28 (ed. a 5-a); Demolombe, XXIX, 128; T. Huc, VIII, 191, *in fine*, p. 244. Cpr. Cas. rom. și C. București, Bult. S-a I, 1887, p. 419 și *Dreptul* din 1887, No. 36 și 68, etc. Vezi și *infrà*, p. 312.

(³) Planiol, III, 2577; Mourlon, II, 673, etc.

(⁴) Adecă: în caz când lipsa de acceptare ar fi rezultatul unei greșeli sau cel puțin al unei negligențe din partea celor însărcinați cu îndeplinirea acceptărei (art. 390, 998, 999). Astfel, tutorul n'ar fi supus la niciun recurs din partea minorului sau interzisului, dacă el n'ar fi avut cunoștință de donațiune, sau dacă n'ar fi putut s'o accepte din cauză de absență sau de boală, ori din cauza sarcinilor donațiunei, etc. Cpr. Planiol, III, 2573, *in fine;* Demolombe, XX, 217; T. Huc, VI, 216; Laurent, XII, 263; Beltjens, *op. cit.*, Minorii și interzișii nu pot, în lipsă de acceptare, cere lucrurile dăruite.

Minorii și interzișii, cărora li s'a făcut o donațiune, nu pot cere obiectele dăruite, dacă această donațiune n'a fost primită în numele lor de către cei în drept, adecă de tutorul sau ascendentul lor (art. 815), căci neexistând acceptațiune, nu există nici donațiune (art. 814) (1). Aceasta este atât de evident încât legea nici nu aveà nevoe de a o mai spune, și dacă art. 820 o spune, aceasta este pentru a curmà controversa din vechiul drept francez, unde unii, sprijinindu-se pe niște texte din dreptul roman, susțineau că minorii tre-

---

art. 942, No. 1, *in fine* și No. 3; Baudry et Colin, I, 1398. In acest din urmă caz însă, tutorul, spre a-și pune răspunderea sa la adăpost, va face foarte bine de a luà avizul consiliului de familie. Demolombe, *loco suprà cit.*

Eroarea art. 820 în privința femeilor măritate.

(1) Din eroare art. 820 prevede recursul femeei măritate în contra bărbatului său, căci el nu poate fi responsabil pentru lipsă de acceptare, de oarece el nu are dreptul de a acceptà donațiunea în numele femeei. In adevăr, el trebue numai să autorize acceptarea, și refuzul de a-i dà această autorizare nu este decât exercițiul puterei maritale, în contra căreia ea poate să apeleze la justiție (art. 201). De aceea, art. 1063 din codul italian nu mai vorbește de femeile măritate. Cpr. Laurent, XII, 261; Demolombe, XX, 213; Marcadé, III, 670; Mourlon, II, 691; Arntz, II, 1870; Thiry, II, 362; Beltjens, *op. cit.*, art. 942, No. 4, etc.

Bărbatul nu este responsabil nici pentru lipsă de transcriere.

Bărbatul nu poate fi chemat la răspundere nici pentru lipsă de transcriere, pentrucă art. 940 din codul francez, care îi pune obligația de a cere transcrierea donațiunei făcută soției sale, a fost eliminat din codul nostru, ca și din cel italian. Prin urmare, recursul ce art. 820 dă femeei în contra bărbatului, atât pentru lipsa acceptărei cât și pentru lipsa transcrierei donațiunei, trebue considerat ca inexistent.

Lipsa de răspundere a ascendenților. Art. 815.

Răspunderea pentru lipsă de acceptare nu incumbă nici ascendenților minorului, fie ei chiar tatăl sau mama, pentrucă art. 815 le dă numai *facultatea* de a primi donațiunea făcută descendentului lor, iar nu le impune o obligație. Laurent, XII, 262; Demolombe, XX, 212; Arntz, II, 1870; Thiry, *loco cit.*; Beltjens, *op. și loco cit.*, etc.

Cazurile când ascendenții minorului sunt responsabili.

Ascendenții ar fi însă responsabili, de câteori ar fi primit o donațiune dăunătoare minorului, de exemplu, prea oneroasă, pentrucă acei, care exercită dreptul ce le conferă legea, sunt responsabili de câteori ei fac un rău uz de această facultate (art. 998). Cpr. Laurent, *loco cit.* — După o altă părere, pe care însă noi n'am admis-o (tom. II, p. 748, ed. a 2-a), ascendenții n'ar puteà să primească singuri o donațiune, care ar impune o sarcină descendentului lor.

buiau să fie restituiți contra lipsei de acceptare a donațiunei.

Acț. în daune. Art. 390.

Minorii și interzișii au însă, în asemenea caz, recurs contra tutorului lor, care neglijând de a acceptà donațiunea, le-au adus o daună în averea lor. Aceasta nu este decât aplicarea principiului înscris în art. 390 C. civ., după care tutorul este responsabil de pagubele aduse minorului prin reaua sa administrare [1].

Curatorul minor. emancipat sau surdomutului, tatăl administrator legal, etc.

Art. 820, fiind aplicarea unui principiu general, vom decide că aceeaș răspundere incumbă tuturor acelor care sunt însărcinați de a primì donațiunea în numele incapabililor, sau de a-i asistà, precum este: curatorul minorului emancipat (art. 815 § 2), tatăl administrator legal în timpul căsătoriei (art. 343), curatorul rânduit surdo-mutului, care nu știe a scrie (art. 816), și administratorii persoanelor morale [2].

Am văzut însă *suprà*, p. 248, nota 1, că această responsabilitate nu incumbă tatălui, mamei și celorlalți ascendenți care lucrează în această singură calitate, nici bărbatului, care refuză de a autorizà pe soția sa spre a primì o donațiune.

Aplic. art. 820 tutorului sau ascendentului, care a făcut o donațiune.

Responsabilitatea prevăzută de art. 820 este ea însă aplicabilă tutorului, care a făcut o donațiune minorului ori interzisului, sau ascendentului, care a făcut o donațiune descendentului său? Cum că ei nu pot fi responsabili pentru lipsă de acceptare, aceasta este evident, căci ei având interese opuse cu acele ale minorului, interzisului sau descendentului donatar, nu sunt, după cum știm, în drept a acceptà, ci numai a vegheà la interesele donatarului, provocând rânduirea unui tutor *ad hoc*, care va primì donațiunea.

Responsab. ascendentului dăruitor pentru neprovocarea unui tutor *ad hoc*. Controversă.

Ascendentul sau tutorul dăruitor este el însă responsabil când acceptarea n'a putut să aibă loc din cauză că el n'a provocat rânduirea acestui tutor? Unii răspund în mod afirmativ, fără nicio distincție [3]. Această soluție este însă prea absolută, căci atâta timp cât donațiunea n'a fost acceptată, ea nu există și tutorul sau ascendentul dăruitor poate s'o revoace, fără a-și angajà întru nimic responsabilitatea. Nu există, în adevăr, răspundere decât atunci când există culpă; or, dăruitorul, care n'a făcut ca donațiunea să fie acceptată, nu este în culpă, deoarece el își păstrează dreptul absolut de a o revocà (1).

---

[1] Vezi și art. 998, 999 C. civil.

[2] Cpr. Planiol, III, 2573; Laurent, XII, 262; Demolombe, XX, 207 urm., 211; Demante et Colmet de Santerre, IV, 83 *bis*, I; Beltjens, *op. cit.*, art. 942, No. 4, etc.

[3] Aubry et Rau, VII, 652, p. 59, 60, text și nota 9; Massé-Vergé, III, § 425, p. 59, nota 10; Troplong, II, 1135; Merlin, Répert., v⁰ *Mineur*, § 7, No. 5, etc.

Cazul când ascendentul sau tutorul dăruitor este responsabil.

Tutorul sau ascendentul, care a făcut o donațiune incapabilului, va fi responsabil într'un singur caz, și anume: când ar fi participat la o acceptare, care ar puteà fi declarată nulă, acceptând, de exemplu, el însuș donațiunea în numele incapabilului; căci, în asemenea caz, departe de a uzà de dreptul său de revocare, el a manifestat, din contra, intenția de a menține donațiunea și, în asemenea caz, erà dator a vegheà ca ea să fie acceptată în mod regulat (2).

Despre notificarea acceptațiunei.

Art. 814, partea finală. — In acest din urmă caz (3), donațiunea nu are efect decât din ziua în care se va fi comunicat donatorului actul de acceptațiune. (Art. 1393 C. civ. Art. 1057, *in fine C. italian).*

Acceptarea donațiunei poate, după cum știm, să se facă atât prin însuș actul de donațiune, cât și printr'un act autentic posterior, *mai înainte însă de moartea dăruitorului*(4). In acest din urmă caz, donațiunea nu-și produce efectele sale decât din ziua în care se va fi comunicat dăruitorului actul de acceptare (5).

---

(1) Vezi Laurent, XII, 262; Demolombe, XX, 214; Demante, IV, 83 *bis* II; Beltjens, *op. cit.*, art. 942, No. 5; Pand. fr., v° *cit.*, 3980 urm.; Pand. belges, v° *Accept. de donation*, 135; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 736, pag. 260 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 383, etc.

(2) Laurent, XII, 262; Demolombe, XX, 215; Pand. fr., v° *cit.*, 3982, etc.

(3) Adecă: când acceptarea este făcută printr'un act autentic posterior actului de donațiune.

(4) Vezi *suprà*, p. 231.

Consimțimântul părților nu are nevoe de a fi concomitent.

(5) Faptul că acceptarea donatarului poate să aibă loc printr'un act posterior donațiunei dovedește un lucru, și anume că: în actele solemne, ca și în cele nesolemne, consimțimântul părților contractante nu are nevoe de a se manifestà în acelaș

Origina notificărei acceptărei.

Formalitatea notificărei nu-și aveà ființă în ordonanța dela 1731; ea a fost, cu drept cuvânt, adaosă în codul francez, în urma observațiilor Tribunatului, căci concursul consimțimântului și, prin urmare, contractul nu se produce decât în momentul când acceptarea este cunoscută de acel care a făcut oferta de a dărui (1).

Exemplu. Deoseb. de redacție de codul francez.

Să presupunem, în adevăr, că dăruitorul, care domiciliază în Iași, a făcut lui X, domiciliat în București, oferta de a-i dărui un imobil, constituind pentru aceasta un act autentic înaintea tribunalului (art. 813). Nu există încă donațiune, ci o simplă ofertă, o policitațiune *(solius offerentis promissum)*. Donatarul a făcut și el mai târziu, înaintea tribunalului Ilfov, declarația că acceptă această donațiune (art. 814). Contractul nu este nici de astă dată perfect, și donațiunea va puteà fi revocată cât timp acceptarea n'a fost adusă la cunoștința dăruitorului prin notificarea actului de acceptare (2). Notificarea acceptațiunei nu este deci decât o formalitate suplimentară, și donațiunea

---

timp și în mod concomitent. De aceea s'a și decis, cu drept cuvânt, după părerea noastră, că în caz de a se instrumentà, în materie de ipoteci, de exemplu, la domiciliul uneia din părți, care este în imposibilitate de a se transportà la tribunal, nu se poate luà la acest domiciliu consimțimântul părței, care nu erà bolnavă, ci numai în pretoriul tribunalului; de unde și concluzia firească că actul autentificat aiurea decât în pretoriul tribunalului este nul, ca atare, în privința părței care nu erà bolnavă, el nefiind valid decât în privința acelei bolnave, singura pentru care judecătorul delegat puteà să instrumenteze la domiciliul ei. Această nulitate rezultă din art. 33 § ultim al legei pentru autentificarea actelor din 1886. C. Iași, *Dreptul* din 1902, No. 10 (cu observ. noastră). — *Contrà:* Cas. rom. Bult. 1901, p. 79; Bult. 1906, p. 1771; Trib. Tecuci (afacere în care am pledat noi înșine, alăturea cu distinsul nostru amic, d-l N. Chirculescu, din Focșani), *Dreptul* din 1913, No. 14 (cu observ. noastră).

(1) Cpr. Planiol, III, 2565. „Formalitatea notificărei, a zis raportorul Jaubert înaintea Tribunatului, care nu se găsește în legile anterioare, este o măsură înțeleaptă, necesară pentru a împedicà ca dăruitorul să nu fie victima unor tranzacții ce el ar fi făcut în credința că nu este angajat". Arntz, II, 1874.

(2) Cpr. C. Craiova și Limoges, *Dreptul* din 1890, No. 2 și D. P. 73. 2. 89; Laurent, XII, 267; Demolombe, XX, 148 și toți autorii.

nu va există decât din momentul când această notificare a parvenit la cunoştinţa dăruitorului, pentrucă numai în acest moment există concurs al consimţimântului ambelor părţi *(duorum in idem placitum consensus)* (¹). Notificarea acceptărei este deci, în specie, una din formalităţile substanţiale ale existenţei donaţiunei şi, ca atare, lipsa ei ar face ca donaţiunea să fie inexistentă, *atât în privinţa dăruitorului cât şi a donatarului*, de oarece, după cum foarte bine observă tribunalul Ilfov (²), textul nostru nu face distincţia nelogică pe care o face textul francez între dăruitor şi donatar (³).

Consecinţile care rezultă din modificarea textului nostru.

Din împrejurarea că donaţiunea nu este perfectă, *în privinţa ambelor părţi*, decât din momentul notificărei acceptărei, rezultă mai multe consecinţe importante. Astfel, dacă donatarul ar deveni incapabil sau ar muri după acceptare, însă înainte de notificare, notificarea acceptărei n'ar mai puteà să aibă loc şi, în consecinţă, donaţiunea nu va aveà fiinţă.

Notif. din partea creditorilor. Inadmisibilitate.

De asemenea, creditorii donatarului şi creditorii moştenitorilor săi n'ar puteà să notifice dăruitorului acceptarea donatarului defunct (⁴).

(¹) Cpr. Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 322, p. 626 (ed. din 1907).

(²) Vezi *Dreptul* din 1887, No. 31, sentinţă citată, împreună cu alte autorităţi, *suprà*, p. 168, nota 3.

(³) Textul francez dispune, în adevăr, că donaţiunea nu are efect, *în privinţa dăruitorului*, decât din ziua în care actul care constată acceptarea ei i-a fost notificat, pe când textul nostru, reproducând partea finală a art. 1057 din codul italian şi eliminând cuvintele *„în privinţa dăruitorului"*, admite că donaţiunea nu are fiinţă, până la notificare, nici în privinţa dăruitorului, nici în privinţa donatarului, ceeace este mult mai logic, un act neputând fi valid sau nevalid decât în privinţa tuturor părţilor contractante. Cpr. Laurent, XII, 267. Vezi şi *suprà*, p. 168.

(⁴) Cpr. Laurent, XII, 266; Duranton, VIII, 421; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 8; T. Huc, VI, 184, p. 239. — *Contrà:* Demolombe, XX, 141 urm.; Arntz, II, 1876. Părerea acestor din urmă autori este consecinţa sistemului puţin logic admis de codul francez, după care donaţiunea este perfectă *în privinţa donatarului* din momentul acceptărei, notificarea necerându-se *decât în privinţa dăruitorului*, soluţie neadmisă în legea noastră. Vezi *suprà*, p. 168.

Revocarea donaţiunei cât timp notificarea acceptărei n'a avut loc, etc.

Tot astfel, dăruitorul rămâne liber de a revocà donaţiunea, fie în mod expres, fie tacitamente, cât timp notificarea acceptărei n'a avut loc[1], iar notificarea nu s'ar puteà face moştenitorilor săi, în caz când el ar fi murit înaintea primirei ei, pentrucă donaţiunea nu există cât timp acceptarea n'a fost notificată. Asupra acestui punct toţi autorii sunt de acord[2].

Notificarea nu poate fi făcută dăruitorului, devenit incapabil în urma acceptărei.

Tot pentru aceleaşi motive trebue să decidem că notificarea n'ar puteà fi făcută dăruitorului, care ar fi devenit incapabil, fie de fapt, fie de drept, în urma acceptărei, de exemplu: prin perderea uzului raţiunei; căci contractul devenind perfect numai prin notificare, dăruitorul trebue să fie capabil de a consimţi în momentul când se îndeplineşte această formalitate substanţială[3].

Formele notificărei acceptărei. Controversă.

Legea nearătând forma în care trebue să se facă notificarea, s'au născut oarecare discuţii asupra acestui punct atât în doctrină cât şi în jurisprudenţă. Se admite însă, în genere, că notificarea acceptărei unei donaţiuni făcută prin ministerul portăreilor este validă[4]. Notificarea este în

---

[1] Cpr. Planiol, III, 2569; T. Huc, VI, 184, p. 239; Laurent, XII, 267; Aubry et Rau, VII, § 653, p. 64; Marcadé, III, 632; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 3; Arntz, II, 1874. — Astfel, ar fi validă vânzarea imobilului dăruit, făcută de dăruitor înainte de primirea notificărei. Arntz, II, 1876; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 9, p. 146 şi toţi autorii. Vezi şi *suprà*, p. 228, text şi nota 1.

[2] Vezi Laurent, XII, 267; Demolombe, XX, 149; Marcadé, III, 638; Troplong, II, 1102; Aubry et Rau, *loco cit.*; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 4; Arntz, II, 1875, etc.

[3] Demolombe, XX, 150; Laurent, XII, 267; Aubry et Rau, VII, § 653, p. 64; Troplong, II, 1102; Marcadé, III, 638; Beltjens, *op.* şi *loco cit.* Vezi şi *suprà*, pag. 228. — *Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, IV, 71 *bis* XI.

[4] C. Iaşi, *Dreptul* din 1882, No. 18. Cpr. Demolombe, XX, 153; Laurent, XII, 269; Arntz, II, 1877; Duranton, VIII, 422; Demante, IV, 71 *bis* XII; Marcadé, III, 639; Beltjens, *op. cit.*, art. 932, No. 10. — Actul autentic cerut pentru facerea notificărei poate fi înlocuit printr'un act autentic încheiat între dăruitor şi donatar, care constată că dăruitorul a luat cunoştinţă de acceptare, sau prin declaraţia unilaterală a dăruitorului, într'un act autentic, că el cunoaşte acceptarea, sau prin prezenţa dăruitorului la actul de acceptare.

adevăr făcută, în asemenea caz, prin act autentic, pentrucă portăreii au căderea de a face somații, notificări, etc. (art. 16 Regul. pentru serviciul portăreilor din 30 Maiu 1909).

Excepțiile admise dela principiul solemnității donațiunilor. — Donațiuni indirecte.

Știm că donațiunile sunt, în principiu, acte solemne și că lipsa solemnităților prescrise de lege aduce inexistența contractului. *Forma dat esse rei.* Prin excepție însă, formele solemne nu mai sunt necesare în cazurile următoare:

Art. 1138. 1⁰ Când creditorul renunță la creanța sa, restituind debitorului titlul original, care constată această creanță (art. 1138) (¹).

Arntz, II, 1877; Marcadé, III, 639. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 653, pag. 64, nota 1. — După alții, nici n'ar fi nevoe în acest din urmă caz de un act autentic, notificarea devenind inutilă de câteori dăruitorul ar fi dobândit *prin orice mod* cunoștință despre acceptare. „Considerând, zice Curtea din București, că notificarea acceptărei nefiind supusă de lege vreunei formalități speciale, dânsa poate să rezulte din orice împrejurări din care s'ar deduce într'un mod oarecare că donatorul a cunoscut această acceptare". *Dreptul* din 1888, No. 22. Cpr. C. Paris, D. P. 49. 2. 189. Astfel, ar fi suficientă remiterea în mânile dăruitorului, fie de către însuș donatarul, fie de către un terțiu, a actului autentic de acceptare. Marcadé, III, 639. Curtea din Iași a decis însă că notificarea trebue să fie posterioară acceptărei, iar actul de notificare trebue să fie autentic, ca și acceptarea. *Dreptul* din 1884, No. 53, p. 421. Cpr. Laurent, XII, 269.

Aplic. art. 818 și 1182 în privința terțiilor. In orice caz, dacă notificarea ar fi avut loc printr'un act sub semnătură privată, acest act nu va fi opozabil terțiilor decât dacă va aveà dată certă (art. 1182); iar dacă este vorba de o donațiune imobiliară, actul de notificare va trebuì să fie transcris (art. 818). Cpr. Demante et Colmet de Santerre, IV, 71 *bis* VII, *in fine*; Marcadé, III, 639, *in fine*, etc.

(¹) Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 52 *bis*. Vezi asupra art. 1138 C. civ., tom. VI al Coment. noastre, p. 706 urm., 711 urm. — Vezi însă Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 176, p. 296 (ed. germ. din 1841).

Cazurile când se aplică art. 1138. Pentru ca prezumpția de liberare, stabilită de art. 1138 C. civ., să existe, trebue ca remiterea titlului să fie volun-

Art. 1642.

2⁰ Când cineva servește prețul unei rente viagere ce el constitue cu titlu gratuit în folosul unui terțiu (art. 1642) (1).

Indeplinirea prescripției.

3⁰ Când cineva se abține de a exercità un drept și rămâne în inacțiune cu intenția de a gratificà pe altul, ceeace s'ar întâmplà atunci când un proprietar sau un creditor, cu voința de a face o liberalitate, lasă anume să se împlinească prescripția, care curgeà în contra lui (2).

Art. 1839.

4⁰ Când cineva renunță la beneficiul unei prescripții câștigate (art. 1839) (3).

Art. 697.

5⁰ Când se renunță la un drept în mod unilateral, sau când părăsindu-se dreptul ce aveà cineva, acest drept profită altuia, precum este. de exemplu, în materie de succesiune, unde partea renunțătorului profită comoștenitorilor săi, sau trece la gradul următor (art. 697) (4).

---

tară. Posesiunea titlului creanței făcând a se presupune o remitere voluntară, creditorul care invoacă că titlul i-a fost sustras, sau că l-ar fi predat din eroare, dol sau violență, trebue să dovedească aceste împrejurări excepționale de fapt. C. București, *Dreptul* din 1912, No. 59, p. 474 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 74, p. 878.

(1) Astfel, dacă vânzând moșia mea lui X, am obligat pe cumpărător ca, pe lângă prețul ce mi-a plătit, să servească o rentă viageră de 1000 lei pe an mamei mele, în realitate eu fac o liberalitate mamei, însă această liberalitate fiind o parte din prețul vânzărei și formând o clauză a unui contract cu titlu oneros, este, ca atare, scutită de formele solemne prescrise pentru donațiuni în genere. Cpr. Laurent, XII, 270 și XXVII, 266; Mourlon, II, 679; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4220, etc.

(2) Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4168; Pélissié de Rausas, *Des libéralités indirectes entre époux*, p. 139.

(3) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4213; Laurent, XII, 353, etc.

(4) In privința renunțărilor la succesiune se cer însă anume forme, adecă o declarație la grefa tribun. sau judecătorului de ocol al județului unde s'a deschis succesiunea (art. 695). Renunțarea la succesiune este deci un act solemn, și aceasta chiar între moștenitori, iar nu numai în privința terțiilor, ceeace exclude renunțarea printr'o convenție, fie chiar autentică. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4180; Thiry, II, 121; Laurent, IX, 432. Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vezi tom. III, partea II al Coment. noastre, pag. 279, nota 2 (ed. a 2-a). Art. 695.

Renunțarea unilaterală la uzufruct.

Renunțarea unilaterală la uzufruct, fără concursul proprietarului, nu este supusă la nicio formalitate, pe când renunțarea la exercițiul dreptului de uzufruct, care s'ar face cu titlu

Asigur. pe viaţă.

6⁰ Când se face o donaţiune printr'un contract de asigurare pe viaţă (¹).

Plata taxelor prevăzute de legea timbrului.

S'a decis, în această privinţă, că primile de asigurare plătite de către *de cujus* pentru asigurarea copiilor săi, sunt nişte adevărate liberalităţi în ceeace priveşte raporturile dintre *de cujus* şi moştenitorii săi. Asemenea liberalităţi, deşi esenţialmente revocabile în timpul vieţei acelui ce a achitat poliţa de asigurare, devenind definitive şi irevocabile din momentul morţei lui, dacă până atunci n'au fost revocate, urmează a fi supuse taxelor de înregistrare prevăzute de legea timbrului (²).

Datio in solutum.

7⁰ Când se face o donaţiune remuneratorie sau răsplătitoare cu caracterul unei *datio in solutum*, sau în executarea unei obligaţii naturale (³).

Donaţiuni făcute soţilor prin contractul de căsătorie. Art. 932.

8⁰ Legea mai scuteşte încă de formele solemnităţei donaţiunile făcute soţilor sau unuia din ei prin contractul de căsătorie (art. 932), pentrucă aceste liberalităţi înlesnesc căsătoriile şi sunt cuprinse în convenţiile matrimoniale, care sunt contracte solemne (art. 1228 C. civ. şi 708 urm. Pr. civ.) (⁴), etc.

Don. manuale şi don. deghizate.

9⁰ In fine, atât doctrina cât şi jurisprudenţa mai scu-

---

gratuit, prin concursul voinţei ambelor părţi, va trebui, din contra, să întrunească formele prescrise pentru donaţiuni. Cpr. Laurent, VII, 75 XII, 352 precum şi alte autorităţi citate în tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 570, text şi nota 5, unde se arată controversa. In această notă se citează din greşală Laurent, X, 75, în loc de Laurent, VII, 75. Vezi asupra renunţărei la uzufruct, Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4206 urm.

(¹) T. Huc, VI, 190. Cpr. C. Amiens, Sirey, 88. 2. 177. Vezi şi C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 şi *Dreptul* din 1902, No. 39. Vezi asupra asigurărilor pe viaţă, Baudry-Lacantinerie, *Précis de droit civil*, II, 1176 urm. (ed. a 9-a, 1905); Planiol, II, 2182 urm. Cpr. Cas. rom. S-a a III-a (12 Mai 1912), *Cr. judiciar* din 1912, No. 47 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 49. Vezi şi C. Craiova, *Dreptul* din 1913, No. 23.— Asigurarea pe viaţă constituită în mod gratuit de către ascendent în folosul descendenţilor săi succesibili, este supusă raportului. Vezi tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 558, *ad notam* (ed. a 2-a), unde se arată controversa. Cpr. Planiol, III, 2256 *bis*.

(²) Cas. rom. Bult. 1906, p. 1030, 1031.

(³) T. Huc, *loco cit.*; C. Riom, D. P. 85. 2. 101.

(⁴) Vezi *suprà*, 231. Cpr. Arntz, II, 1878; T. Huc, VI, 190.

tesc de formele solemne: donațiunile manuale și cele ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, deși niciun text expres de lege nu consacră aceste excepții.

Aceste liberalități având însă o deosebită însemnătate, ne vom ocupà despre fiecare din ele în deosebi.

Despre donațiunile manuale (¹).

Doctrina și jurisprudența asupra don. manuale.

Doctrina și jurisprudența franceză, întemeindu-se pe tradiția anterioară chiar ordonanței din 1731 (²), după cum ne atestă Furgole, sunt unanime pentru a recunoaște validitatea donațiunilor manuale *(donations de main chaude*, după cum erau numite altă dată), adecă a unei sume de bani sau a altor mobile corporale, *oricare ar fi valoarea lor* (³), făcute dela mână la mână *(de manu ad manum)*, numai

---

Bibliografie

(¹) Vezi asupra acestei importante materii, P. Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels* (Paris, 1885), operă premiată de facultatea de drept din Paris cu premiul Rossi; M. Colin, *Etude de jurisprudence et de législation sur les dons manuels* (1885) și *Revue pratique de droit français*, anul 1883, tom. 54, pag. 193 urm. și p. 385 urm.; J. J. Pradelle, *Des dons manuels* (1886); Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 229 urm., p. 467 urm. (ed. din 1907); Zachariæ, *Handbuch des französischen Civilrechts*, IV, § 666, p. 256 urm. (ed. Crome); Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 931, No. 26—54 *bis*; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 493—503; G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 84; E. Mazlâm, *Dreptul* din 1904, No. 28; St. R. Scriban, *Darurile manuale* (teză pentru licență foarte conștiincioasă, Iași, 1895); G. P. Petrescu, *Donațiunile*, I, p. 485 (București, 1891). Nu putem, de astă dată, face nicio trimetere la Comentariile d-lui Nacu, pentrucă cartea d-sale fiind elementară, nu are asupra darurilor manuale decât *trei* rânduri (tom. II, pag. 267, No. 72).

(²) Vezi în privința timpurilor anterioare acestei ordonanțe, Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels*, p. 16 urm.

(³) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1909, No. 31; C. Nancy, D. P. 75. 2. 6; Sirey, 75. 2. 141; C. Rouen, Sirey, 46. 2. 104; Demolombe, XX, 58; Planiol, III, 2538; Troplong, II, 1042; Massé-Vergé, III, § 428, pag. 70, nota 10; Baudry et Colin, I, 1147; Bressolles, *op. cit.*, 56, p. 90, 91; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge (code civil)*, art. 931, No. 28, etc.— Cu toate acestea, unii nu admit donațiunile manuale decât pentru lucrurile de o valoare minimă. Cpr. C. București, prin predarea lucrului dăruit, fără altă formalitate, după cum se exprimă Curtea noastră de casaţie(¹).

„Donaţiunile manuale, a zis tribunul Jaubert, nu sunt supuse la nicio formă şi nu sunt cârmuite de altă regulă decât de tradiţie, afară de reducerea şi raportul lor în cazurile respective“ (²). „Donaţiunile mobilelor corporale nu sunt supuse niciunei formalităţi, zicea de asemenea Pothier, de câteori există tradiţie reală“ (³).

Mai mult încă, ilustrul cancelar D'Aguesseau, autorul ordonanţei din 1731, zicea că darul manual nu are nevoe de nicio lege, iar jurisprudenţa repetă după el că darul manual aparţine dreptului natural mai mult decât dreptului

---

Dreptul din 1882, No. 53 şi *Dreptul* din 1883, No. 51; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1884, No. 76; Trib. Dolj, *Pagini juridice* din 1913, No. 106 (cu observ. noastră critică); Michaux, *Donations*, 505, p. 103 (ed. a 2-a, 1873); G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 84; Ef. Mazlâm, *Dreptul* din 1904, No. 28; Nacu, II, p. 267, No. 72, care, precum am observat *suprà*, pag. 257, nota 1, *in fine*, nu are asupra darurilor manuale decât *trei* rânduri. Vezi şi St. Scriban, *Daruri manuale* (teză pentru licenţă), p. 35 urm.

Deoseb. între don. manuale şi prezenturile obişnuite.

Nu trebue însă să confundăm donaţiunile manuale cu *prezenturile obişnuite*, de care ne vorbeşte art. 759, *in fine*, din codul civil, căci cele dintăi sunt supuse tuturor regulelor de fond privitoare la donaţiuni, precum: capacitatea părţilor, raportul, reducţiunea, etc., ele fiind scutite numai de formele solemne; pe când cele de al doilea nu sunt supuse regulelor particulare dela donaţiuni. Vezi Bressolles, *op. cit.*, 57, p. 92.

(¹) Vezi Bult. 1899, consid. dela p. 610; Bult. 1903, p. 642 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 41; *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 6, pag. 91, şi alte decizii citate *infrà*, pag. 259, 260, nota 5. Toate aceste decizii recunosc validitatea donaţiunilor manuale, însă, contrar părerei noastre, le scutesc de taxa de înregistrare. — *Contrà:* (în privinţa taxelor de înregistrare): Trib. Iaşi şi Roman, *Dreptul* din 1902, No. 74 şi *Cr. judiciar* din 1902, No. 72 (cu observ. noastră). Vezi asupra chestiunei fiscale, C. Botez, *Legea taxelor de timbru şi înregistrare*, p. 198 (ed. a 3-a); St. Scriban, *Cr. judiciar* din 1903, No. 57, p. 503, 504, etc.

(²) Vezi Locré, *Législ. civile*, XI, pag. 459; Laurent, XII, 274; Demolombe, XX, 57; T. Huc, VI, 185, p. 240; Bufnoir, *Propriété et contrat*, pag. 499. Toţi autorii reproduc cuvintele lui Jaubert.

(³) Pothier, *Tr. des don. entre-vifs*, VIII, 62, p. 372 (ed. Bugnet).

scris, și că el se impune din ce în ce în fiecare zi, ca o necesitate în mijlocul relațiilor ordinare ale vieței [1].

Justificarea don. manuale Controversă. Autorii se încearcă a justifică această derogare atât de gravă dela dreptul comun, însă nu sunt de acord asupra motivelor ce dau. Astfel, după unii, darul manual trebue să fie valid, pentrucă el reprezintă executarea unei obligații naturale. Dăruitorul, zic partizanii acestui sistem, îndată ce s'a obligat a face o donațiune mobiliară unei persoane determinate, a contractat către donatar o obligație naturală. Indată deci ce el a predat de bună voe obiectul dăruit, el nu mai poate reveni asupra liberalității sale, de oarece executarea unei obligații naturale exclude orice acțiune în repetiție (art. 1092 § 2) [2].

Art. 644 și 1909 C. civ. Această explicație este însă cu totul insuficientă, căci dacă ea ar fi adevărată, aceeaș soluție ar fi aplicabilă și în cazul când dăruitorul ar fi trădat donatarului lucrul în urma unei donațiuni neregulate în privința formelor, ceeace nimene nu susține, pentrucă aceasta ar fi contrar textului expres al art. 1168.

Alții invoacă art. 1909 C. civ. [3], iar alții art. 644, zicând că donatarul a dobândit proprietatea lucrului dăruit prin tradiția lui. Această soluție este mai potrivită cu legislația noastră, unde art. 644 din codul nostru, deosebindu-se de cel francez, menționează, ca și art. 639 din codul olandez, *tradiția* între modurile de a dobândì și transmite proprietatea [4]. De aceea s'a și decis, cu drept cuvânt, de către Curtea de casație, în secții-unite, în urma concluziilor noastre, că între condițiile ce se cer pentru validarea unui dar manual este și aceea ca tradiția lucrului dăruit să fie făcută donatarului *înaintea morței dăruitorului;* așa că nu poate să existe dar manual de câteori instanțele de fond constată că tradiția lucrului dăruit nu s'a făcut donatarului de către dăruitor, *în timpul vieței acestuia* [5].

---

[1] Cpr. C. Nancy, decizie citată *suprà*, p. 257, nota 3. Vezi și C. Bordeaux, D. P. 52. 2. 125.

[2] Vezi, în acest sens, Duranton, VIII, 390.

[3] Cpr. Troplong, II, 1041; Demolombe, XX, 57. Vezi și C. Iași, *Dreptul* din 1881, No. 4.

[4] Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 7 (ed. a 2-a).

[5] C. București, *Dreptul* din 1909, No. 31, p. 242; *Idem*, Cas.

Contract real.

Cu drept cuvânt s'a zis, deci, că darul manual este un contract *re* în sensul riguros și strâmt ce această expresie aveà la Romani (1).

Dr. vechiu fr.

Validitatea darurilor manuale nu poate însă fi justificată în vechia jurisprudență franceză prin aceste considerații, ci mai mult prin modicitatea obișnuită altă dată a acestor donațiuni, și mai cu seamă prin deprecierea valorei lucrurilor mobile *(vilis mobilium possessio)*, considerație, care a perdut mult din însemnătatea sa, din cauza dezvoltărei averei mobiliare care, în timpurile actuale, tinde a deveni din ce în ce mai mare (2).

Critica legei.

Oricum ar fi, legiuitorul modern ar fi trebuit să nu lase această materie nereglementată, ci, din contra, ar fi trebuit să fi supus și darurile manuale de o însemnătate oarecare la îndeplinirea formelor solemne; căci, în practica de toate zilele, se constată că, de cele mai multe ori, pretinsul dar manual, ce se invoacă, este numai un pretext spre a înlesni frauda și dosirea averilor de moștenire.

Dr. nostru.
Controversă.

Aceste considerații generale și istorice odată expuse, se naște întrebarea dacă, în legislația noastră, validitatea

---

rom. (secții-unite) în aceeaș afacere, Bult. 1911, pag. 1352 și *Cr. judiciar* din 1911, No. 78. In această afacere am pledat noi-înșine înaintea Curței supreme, alăturea cu distinșii noștri confrați și amici, d-nii Barbu Păltineanu și Alex. Dimitrescu, în contra d-lor M. Pherekyde și Tache Ionescu (acest din urmă astăzi Ministru de interne). Mai vezi și alte decizii citate în tom. IX al Coment. noastre, p. 642, nota 1. Cpr. Planiol, I, 2744 și III, 2536 (ed. a 5-a și a 6-a); T. Huc, VI, 186; Arntz, II, 1881; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 27; Bressolles, *op. cit.*, 69, p. 105 urm., etc. — Decizia menționată a Curței de casație mai pune, cu drept cuvânt, în principiu, că constatarea instanței de fond, că o sumă de bani depusă la Casa de consemnații de către soț, pe numele soției, și că recipisa constatând depunerea acestei sume a rămas în totdeauna în mânile soțului cât el a trăit, având libera dispoziție a sumelor și efectelor depuse, este o constatare de fapt de atributul suveran al judecătorilor de fond și, ca atare, nu poate cădeà sub censura Curței de casație.

(1) Bressolles, *op. cit.*, 72, p. 110. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 8. Cpr. art. 1269 C. Calimach (943 C. austriac). Vezi *infrà*, pag. 330.

(2) Cpr. Laurent, XII, 276; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4228; Planiol, III, 2538, etc.

darului manual, îndeplinit numai prin tradiție, fără nicio altă formalitate, poate sau nu să fie contestată?

In lipsă de text, autorii francezi, pentru a justificà odată și mai mult validitatea darului manual, se întemeiază pe art. 931 (al nostru 813), care, reproducând textul ordonanței din 1731, nu supune formelor autenticității *toate donațiunile* în genere, ci numai orice acte *cuprinzătoare de donațiuni (tous actes portant donations entre-vifs)*; de unde rezultă că numai atunci când se încheie un act pentru constatarea donațiunei, trebue să se observe formele solemne, sub pedeapsă de nulitate (¹). Acest argument trebue însă considerat ca neavenit la noi, pentrucă textul nostru nu se mai exprimă ca cel francez, ci dispune că *toate donațiunile* se fac prin act autentic; de unde ar păreà să rezulte că și darurile manuale sunt supuse acestei formalități și, în adevăr, această soluție a fost consacrată, la noi, prin mai multe hotărîri judecătorești (²).

Nu credem însă ca această părere să poată fi susținută cu succes, nici chiar față cu redacția art. 813 din codul nostru, căci legiuitorul, când a modificat redacția textului francez, nu s'a gândit, de bună seamă, la darurile manuale. Apoi, validitatea acestor daruri mai rezultă din art. 751, 758, 772, 972, 827 (³), 1642, 1909 (⁴) și 644 din codul civil, care, după cum am arătat mai sus, prevede anume *tradiția* între modurile de a dobândi proprietatea.

(¹) Cpr. Baudry et Colin, I, 1142; T. Huc, VI, 185; Troplong, II, 1041; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 80, nota 13; Thiry, II, 358, etc.

(²) Vezi Trib. Ilfov și C. București, *Dreptul* din 1882, No. 53; din 1883, No. 51 și din 1884, No. 76; Trib. Iași, *Dreptul* din 1894, No. 22 (sentință bine motivată). Cpr. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 84; Mazlâm, *Dreptul* din 1904, No. 28; Bonachi, *Codicile civil român comentat*, IV, p. 65; St. Scriban, *Darurile manuale* (teză pentru licență), p. 35 urm.; Bertheau, *Revue de la réforme judiciaire*, anul 1889, tom. V, p. 165 urm.

(³) Art. 827 lasă a se presupune că sunt donațiuni mobiliare nesupuse formalității prescrisă de acest text, ceeace n'ar fi cu putință, dacă donațiunea ar fi fost făcută prin act autentic. Cpr. Thiry, II, 358. Art. 227.

(⁴) Art. 1909 se întemeiază pe ideea că transmiterea mobilelor corporale nu se constată prin acte scrise. Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 66, p. 36. Art. 1909.

A admite numai validitatea darurilor manuale de mică însemnătate, după cum decisese Curtea din București (1), și după cum se admiteà și în vechiul drept francez de către Furgole și D'Aguesseau (2), ar însemnà a deschide calea arbitrarului, căci cutare donațiune ar puteà fi socotită ca însemnată, iar alta ca neînsemnată, după aprecierea suverană și necontrolată a judecătorilor de fond. O asemenea distincție s'ar puteà face numai de lege, și fiindcă ea n'a făcut-o, trebue să decidem că orice donațiuni de bani, titluri la purtător sau alte mobile corporale, *oricare ar fi valoarea lor* (3), sunt scutite de formele obișnuite ale donațiunilor ordinare, și că ele devin perfecte numai prin tradiția lucrului dăruit, dacă această tradiție reală și efectivă a fost făcută, fără fraudă, de un dăruitor capabil de a dispune, unui donatar capabil de a primi, cu intenția de a transmite proprietatea actualmente și în mod irevocabil (4).

Validitatea darului manual, zice Curtea din Iași, rezultă din însăș natura lucrurilor, posesorul lucrului dăruit fiind apărat prin însuș faptul posesiunei sale (5).

Dr. străin.
C. elvețian.

Unele legiuiri străine sunt exprese în această privință. Iată, în adevăr, cum se exprimă art. 273 lit. *d* (titlul final) din codul civil elvețian, aplicabil în toată Elveția cu începere dela 1 Ianuar 1912: „Donațiunea manuală are loc prin remiterea lucrului, pe care dăruitorul o face donatarului“ (6).

---

(1) Vezi *Dreptul* din 1882, No. 53 și alte decizii citate *suprà*, p. 258, *ad notam*. Vezi și Trib. Dolj, sentință citată tot acolo.

(2) Vezi Demolombe, XX, 58; Laurent, XII, 276, etc.

(3) Vezi *suprà*, p. 257, text și nota 3.

(4) Vezi în acest sens, Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 53 și din 1885, No. 9; Trib. Roman, *Cr. judiciar* din 1902, No. 72 și *Dreptul* din 1902, No. 74; Cas. rom. Bult. 1899, p. 610; Bult. 1903, p. 642 și *Cr. judiciar* din 1903, No. 41; Bult. 1911, p. 1352 și *Cr. judiciar* din 1911, No. 78; *Cr. judiciar* din 1913, No. 5, pag. 54; *Jurisprudența română* din 1913, No. 6, p. 91, No. curent 121; C. București, *Dreptul* din 1909, No. 31. Tot în acest sens este atât doctrina cât și jurisprudența franceză. Vezi p. 257, nota 3 și p. 260, *ad notam*.—Vezi în sens contrar autoritățile citate *suprà*, p. 261, nota 2.

(5) C. Iași, *Dreptul* din 1881, No. 4. Cpr. Demolombe, XX, 57, p. 50 (ed. din 1878); Répert. Sirey, v° *Don manuel*, 21 și autorii citați acolo.

cantonului
Berna.

(6) Codul civil elvețian al cantonului Berna cuprindeà, cu pri-

C. neerlandez. Art. 1724.

Art. 1724 din codul neerlandez dispune de asemenea că: „darurile manuale de lucruri mobile corporale şi de efecte la purtător vor fi valide fără niciun act, numai prin remiterea acestor lucruri donatarului sau unui terţiu, care primeşte pentru dânsul“.

Alte legislaţii străine.

Celelalte legislaţii străine admit şi ele darurile manuale. Astfel, aceste donaţiuni sunt admise în Italia, deşi uneori jurisprudenţa a variat (1), în Englitera (2), în Suedia, în Rusia, în imperiul otoman (3), în Germania, în Spania şi Portugalia, însă în aceste două din urmă ţări numai până la o sumă oarecare, etc. (4).

C. austriac.

Cât pentru codul austriac, cunoaştem dispoziţia art. 943 de care am mai vorbit *suprà*, p. 216, şi după care un contract de donaţiune verbal, *fără trădarea reală a lucrului*, nu conferă donatarului o acţiune în justiţie, dacă nu există un titlu scris, soluţie admisă şi în codul Calimach prin art. 1269. Iată cum se exprimă în această privinţă Savigny. „Sistemul codului austriac este foarte simplu: formalităţile ce el prescrie consistă într'o făgăduinţă scrisă, sau în tradiţie. Una

---

vire la darurile manuale, dispoziţii care cu greu pot fi justificate. In adevăr, după art. 728 şi 729 din acest cod (astăzi abrogat), donaţiunea emanată dela o femee, *neurmată de tradiţia reală*, nu erà validă decât sub condiţia de a fi făcută printr'un act autentic, faţă cu doi martori, pe când acea emanată dela un bărbat erà validă sub orice formă ar fi fost făcut actul care o constată. Motivul acestei dispoziţii nu poate fi altul decât că femeea, fiind mai slabă, este mai uşor de amăgit; de aceea legea prescrie în favoarea ei o garanţie mai mult, acea a actului autentic.

(1) Cpr. Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1882, p. 617. Vezi şi Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 229 urm., p. 467 urm. „*Riteniamo*, zice acest autor, *che il rigore delle forme non siasi voluto dal legislatore patrio estendere alle donazioni manuali. Ed invero, è un fatto, che non doveva certamente sfuggire all' attenzione del legislatore, quello che un lungo uso costante ha consacrato donazioni di questo genere*, etc.“.

(2) Vezi Er. Lehr, *Droit civil anglais*, 625 (ed. 1-a).

(3) Vezi codul muzulman de Khalil (traduc. Seignette), art. 1288 urm., p. 407 urm.

(4) Vezi în privinţa altor legiuiri străine, Bressolles, *op. cit.*, 293 urm., p. 420 urm.; M. Colin, *Revue pratique de droit français*, tom. 54, anul 1883, p. 493 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 419, etc.

sau alta ajunge pentru validitatea donaţiunei cele mai importante, chiar în privinţa tuturor bunurilor prezente; cât pentru bunurile viitoare, nu se poate dispune decât de jumătate din ele (art. 944)“ (¹).

Necesitatea tradiţiei pentru existenţa darului manual.

Darul manual, fiind o adevărată donaţiune şi orice donaţiune fiind un contract, cere, pe de o parte, acordul voinţelor în vederea de a face şi de a primì o liberalitate (²), iar pe de alta, tradiţia *reală* a lucrului dăruit (art. 1316), care nu se consideră, în specie, numai ca o executare a contractului, ci ca un element constitutiv şi o cauză eficientă a donaţiunei. Tradiţia este deci aceea care, în specie, dă valoare şi efecte concursului de voinţe. Ea creează deci darul manual şi transmite donatarului proprietatea lucrului dăruit (³).

C. austriac.

(¹) Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 176, p. 295 (ed. germ. din 1841). Cpr. Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francese e sarde*, IV, p. 167 urm.; Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, II, p. 133, urm. (ed. a 8-a), etc. Aşa dar, darurile manuale sunt admise în codul austriac, după cum erau admise şi în codul Calimach. Vezi în privinţa codului Calimach, St. Scriban, *Daruri manuale*, p. 49 urm.

Deoseb. între codul astriac şi codul Calimach.

Este de observat că art. 1270 din codul Calimach modifică art. 944 din codul austriac, căci pe când acest din urmă text prevede că nu se poate dispune decât de jumătatea bunurilor sale viitoare, art. 1270 din codul Calimach prevede că proprietarul neîngrădit, care poate dispune de averea sa întreagă, este liber să-şi oprească partea cât îi va ajunge pentru trebuincioasa hrană.

Ce se cere pentru existenţa darului manual.

(²) Darul manual nefiind însă un contract solemn, consimţimântul nu va fi exprimat în forme solemne (art. 814), ci conform dreptului comun, el putând fi şi tacit. Cpr. Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 257, nota 10, *in medio* (ed. Crome). Pentru ca să existe dar manual, tradiţia lucrului dăruit nu este suficientă, ci se mai cere ca această tradiţie să fie făcută în mod irevocabil de către un dăruitor capabil de a dispune, cu intenţia de a gratificà pe un donatar capabil de a primì. Cpr. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 87. 2. 196; C. Lyon şi Paris, D. P. 78. 2. 142; *Pand. Périod.* 98. 2. 293; *Pand. Period.* 1900. 2. 333; Laurent, XII, 284; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 35; Bressolles, *op. cit.*, 65, p. 101; Baudry et Colin, I, 1156 urm.

(³) Bressolles, *op. cit.*, 69, p. 105; Planiol, III, 2540; Baudry et Colin, I, 1159, etc.

Aplic. art. 972.

Deci, dacă un lucru mobil a fost dăruit succesive la mai multe persoane, dăruitorul pus în posesiunea lucrului va fi preferat și va fi proprietarul lui (art. 972).

Moartea dăruitorului înainte de tradiția lucrului.

De asemenea, dacă dăruitorul a murit înainte de tradiția lucrului, moștenitorii săi sunt în drept a nu predà lucrul făgăduit, sau a-l cere înapoi dela donatar, în caz când acesta s'a pus pe nedrept în posesiunea lui, fără ca acest din urmă să aibă drept la vreo despăgubire (1).

Condițiile ce trebue să întrunească tradiția.

Tradiția necesară, pentru ca darul manual să existe, trebue să se îndeplinească într'un mod extern și vizibil și să procure donatarului posesiunea reală și efectivă a lucrului dăruit, căci numai astfel el va puteà să invoace *erga omnes* art. 972 și 1909 (2)

Remiterea cheilor, etc.

Astfel, faptele susceptibile de a îndeplinì predarea lucrurilor mobile în materie de vânzare, precum ar fi, de exemplu, remiterea cheilor clădirei în care se găsesc obiectele dăruite, sau simplul consimțimânt al părților (art. 1316) (3), nu sunt prin ele însişi, în genere, suficiente pentru a face ca darul manual să fie valid, şi judecătorii fondului vor aprecià dacă împrejurările permit de a vedeà în predarea cheilor o tradiţie reală şi adevărată de natură a constitui darul manual (1).

---

(1) Bressolles, *op. cit.*, 67, p. 102 urm.; Répert. Sirey, v° *Don. manuel*, 39—41 și autoritățile citate acolo. Cpr. Planiol, III, 2540. — După art. 1269 din codul Calimach (943 C. austriac), făgăduința scrisă de a dăruì erà, din contra, obligatorie pentru dăruitor. Vezi *suprà*, p. 216.

C. Calimach. Art. 1269.

(2) Bressolles, *op. cit.*, 98, p. 142: Arntz, II, 1881; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 236; Pand. fr., v° *cit.*, 4249, etc. — Dacă tradiția este sau nu *reală*, aceasta este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului, după împrejurările cauzei. Bressolles, Colin, *loco cit.*; Pand. fr., v° *cit.*, 4251; Baudry et Colin, I, 1160.

Chestie de fapt.

(3) Art. 1316 din codul civil, vorbind de predarea care se îndeplinește prin simplul efect al consimțimântului, se referă la *constitutul posesor* și la ceeace altă dată se numeà *traditia brevi manu*.

Art. 1316.

Dacă presupunem o tradiție îndeplinită pe cale de constitut posesor, adecă un act prin care donatarul păstrează cu titlu de uzufructuar, de chiriaș, de depozitar, de împrumutător, etc. posesiunea lucrului dăruit, nu mai încape îndoială că o atare tradiție nu produce existența darului manual, pentrucă pretinsul donatar nu are posesiunea reală și efectivă, care este neapărată la existența acestui dar. Cpr. Arntz, II, 1881; Bressolles, *op. cit.*, 99, p. 143 urm.; Colin, *op. cit.*, p. 49 și *Revue pratique*, tom. 54, p. 238; Laurent, XII, 277; Répert. Sirey, v° *Don manuel*, 42; Pand. fr., v° *cit.*, 4258 urm. Vezi asupra constitutului posesor, anume prevăzut prin art. 573

Constitutul posesor.

Punerea unui semn pe lucrul dăruit.

De asemenea, simplul fapt din partea donatarului de a pune o marcă sau un semn pe lucrul dăruit, fără a-l luà în posesiunea sa, nu înlocueşte tradiţia cerută pentru existenţa darului manual (2).

Când trebue să intervie tradiţia şi *animus donandi*.

Tradiţa lucrului dăruit trebue să intervie, în principiu, în momentul concursului de voinţe al ambelor părţi şi înaintea morţei dăruitorului, însă intenţia de a gratificà *(animus donandi)* poate, în unele cazuri, să se producă înainte sau după tradiţia lucrului dăruit (3). In lipsa unei declaraţii

---

din codul Calimach (428 C. austriac), tom. V al Coment. noastre, p. 164, text şi nota 2; tom. VIII, p. 636, nota 2 şi p. 638. Cpr. asupra acestei instituţii, Planiol, I, 2592, 2595; Aubry et Rau, II, § 179, p. 113 (ed. a 5-a).

Tradiţia *brevi manu*.

Cele spuse în privinţa constitutului posesor nu se aplică însă tradiţiei *brevi manu*, care are loc atunci când creditorul gagist sau depozitar al unui lucru mobil ar deveni donatarul lui; căci, în asemenea caz, depozitarul sau creditorul gagist are posesiunea reală a lucrului dăruit, şi pentru a se realizà un dar manual este suficient ca la această posesiune să se adaoge din partea proprietarului intenţia de a dărui, la care să consimtă şi donatarul. Arntz, II, 1881; Laurent, XII, 277; Demolombe, XX, 73; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 82; Pand. fr., v° *cit.*, 4260; Bressolles, *op. cit.*, 99, p. 145; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 239, etc.

(1) Cpr. Bressolles, *op. cit.*, 98, p. 142; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 237; Pand. fr., v° *cit.*, 4253, etc.

(2) Colin, *op. cit.*, p. 237; Pand. fr., v° *cit.*, 4255. Cpr. Cas. fr. D. P. 74. 1. 318.

Dr. roman. Controversă.

Această chestiune erà discutată la Romani, căci pe când Ulpian credeà, după părerea lui Labeon, că marca pusă de cumpărător pe lucrul cumpărat, în specie un vas de vin *(si dolium signatum sit ab emptore)*, nu făceà a se presupune tradiţia lucrului (L. 1 § 2, Dig., *De periculo et commodo rei venditæ*, 18, 6), Paul credeà, din contra, că marca pusă de cumpărător pe lemnele cumpărate echivală cu tradiţia lor. „*Videri autem trabes traditas, quas emptor signasset*“. (L. 14 § 1, Dig., *loco cit.*).

Dar manual in extremis.

(3) Vezi Pand. fr., v° *cit.*, 4263 urm.—Cu toate că tradiţia trebue să aibă loc înaintea morţei dăruitorului, totuşi darul manual

exprese, existența sau inexistența voinței de a gratificà pe altul, se deduce din împrejurările cauzei (¹).

Tradiția scutește darul de celelalte formalități.

Tradiția reală și efectivă a lucrului dăruit scutește darul manual de toate formalitățile statornicite de lege pentru perfecțiunea celorlalte donațiuni, și redactarea unui act scris, departe de a asigurà eficacitatea darului, ar puteà din contra, în unele cazuri, să-l compromită; căci tradiția ar puteà, față cu un act scris redactat odată sau înainte de efectuarea ei, să fie considerată ca executarea unei donații inexistente, din cauză că ea a fost făcută printr'un act sub semnătură privată. Și, în adevăr, unii susțin că, îndată ce există un act scris iregular, anterior sau contemporan cu tradiția, darul manual este cu neputință, pentrucă tradiția n'ar fi, în asemenea caz, decât executarea sau confirmarea unei donațiuni nulă în privința formelor, lucru ce știm că nu este cu putință (art. 1168) (²). După această părere se aplică deci maxima:

---

poate fi făcut *in extremis vitæ*, aproape de darea sufletului, dacă dăruitorul, având încă toată luciditatea sa de spirit, s'a desezisat de lucrul dăruit actualmente și în mod irevocabil, în folosul donatarului, care a primit lucrul. Colin, *op. cit.*, p. 387 urm., Laurent, XII, 299; Demolombe, XX, 62; Marcadé, III, 630; C. Nancy, D. P. 75. 2. 6; Sirey, 75. 2. 741, etc.

(¹) Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 257, nota 11 (ed. Crome).

(²) Cpr. Troplong, II, 1234. „Un dar manual, zice acest autor, nu este acela care se face prin act scris“, de unde el trage concluzia că îndată ce există un act scris, darul manual nu mai este cu putință. După o altă părere se susține că, tradiția fiind tranzlativă de proprietate, constitue totdeauna un dar manual, adecă o nouă donațiune independentă de actul scris, pe care donatarul nu are nevoe să-l invoace. Cpr. Laurent, XII, 375; Duranton, VIII, 390. — In fine, după o a treia părere intermediară, se face următoarea distincție: dacă tradiția apare ca o simplă executare sau confirmare a actului neregulat, atunci liberalitatea nu va fi validă în baza art. 1168; dacă din împrejurările cauzei rezultă că dăruitorul a înțeles a face un dar manual, actul scris nu va împedicà validitatea darului, căci dacă o donațiune, nulă în privința formelor, nu poate fi confirmată, ea poate, după art. 1168, să fie refăcută cu formele legale, și tradiția este, în privința mobilelor, o formă legală prin care donațiunea, făcută mai întâiu printr'un act nul, poate să fie refăcută, dacă aceasta a fost voința dăruitorului. Cpr. Demolombe, XX, 75; Larombière, *Melius est non habere titulum, quam habere vitiosum.* Pentru a înlăturà orice discuţie, dăruitorul va face deci foarte bine de a nu redactà niciun act scris, fie înainte, fie odată cu efectuarea tradiţiei.

Cazul când actul scris neregulat ar fi fost redactat în urma facerei tradiţiei.

Cât pentru cazul în care actul scris, iregular, ar fi fost redactat în urma tradiţiei, care a realizat darul manual, această tradiţie nu mai poate fi considerată ca făcută în executarea unui act de donaţiune neredactat încă, căci darul manual devenise perfect mai înainte prin tradiţie. Nu se poate, în adevăr, concepe cum un contract valid în momentul formărei sale, ar puteà fi invalidat mai în urmă prin redactarea unui act iregular, care nu erà necesar la validitatea contractului şi care aveà tocmai de scop de a garantà pe donatar contra oricărei bănueli de fraudă (1).

Accept. darului manual nu se face conform art. 814 C. civil.

Din împrejurarea că tradiţia reală şi efectivă a lucrului dăruit scuteşte darul manual de formele celorlalte donaţiuni, rezultă că donatarul nu are nevoe de a acceptà donaţiunea ce i se face, conform art. 814 din codul civil, fiind suficient ca el s'o accepte conform dreptului comun, şi consimţimântul lui se va manifestà prin primirea lucrului dăruit (2), însă, bine înţeles, totdeauna înaintea morţei dăruitorului.

Săvârşirea tradiţiei prin mijloacele unei terţii persoane.

Până acum am presupus faţă în faţă numai pe dăruitor şi donatar. Se poate însă întâmplà ca tradiţia să se săvârşească prin intermediarul unui terţiu însărcinat de dăruitor de a trădà lucrul dăruit, sau de donatar de a-l primì şi, în asemenea caz, nu mai încape îndoială că mandatul de a primì lucrul dăruit nu are nevoe de a fi autentic, de oarece însăş donaţiunea este scutită de formele solemne (3).

Oblig., tom. VI, art. 1339, 1340, No. 5; Aubry et Rau, VII, § 660, *in fine*, p. 88, text şi nota 14; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4276 urm.; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 244.

Trebue însă să observăm că, în toate cazurile în care darul manual este menţinut, tradiţia dă naştere la o nouă donaţiune; de unde rezultă că donatarul nu va fi proprietarul lucrului dăruit din ziua actului neregulat, ci numai din ziua tradiţiei lucrului. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4281.

(1) Cpr. Colin, *op. cit.*, p. 242; Demolombe, XX, 77; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4270 urm.; C. Lyon, D. P. 78. 2. 142, etc.

(2) Laurent, XII, 290. Vezi şi *suprà*, p. 230.

(3) Bressolles, *op. cit.*, 131, p. 185 urm.; Colin, *op. cit.*, p. 214; Demolombe, XX, 64; C. Rouen, D. P. 46. 2. 87, etc.

Existența unui mandat verbal.

Mandatul ar puteà fi chiar verbal, și judecătorii fondului vor apreciă în mod suveran existența sau inexistența unui asemenea mandat (¹).

Cazul când lucrul dăruit a fost trădat unui reprezentant legal al donatarului, etc.

Nicio dificultate nu se prezintă dacă lucrul dăruit s'a trădat unui reprezentant legal al donatarului minor, de exemplu: tutorului sau unui ascendent al său (art. 407, 815), sau dacă tradiția s'a făcut donatarului de către un terțiu, care aveà dela dăruitor mandat de a remite lucrul dăruit, *dacă acest mandat a fost executat în timpul vieței dăruitorului*; căci în toate aceste cazuri, donațiunea a putut să se formeze prin concursul de voințe al ambelor părți, dăruitorul și donatarul (²).

Cazul când mandatarul dăruitorului n'a făcut tradiția donatarului, înaintea morței mandantului. Controversă.

Ce trebue să decidem în cazul când mandatarul dăruitorului n'a făcut tradiția donatarului, înaintea morței mandantelui? Unii s'au încercat a suține că tradiția ar puteà fi făcută și în urma morței dăruitorului, sub cuvânt că mandatarul ar trebuì să fie considerat ca un *negotiorum gestor* al donatarului (art. 987 urm.) (³). Această părere este însă inadmisibilă, căci pentru ca să existe gestiune de afaceri, trebue, înainte de toate, să fie o afacere de gerat și, în specie, atâta timp cât donatarul n'a acceptat donațiunea, el nu are niciun drept, nici măcar eventual și, deci, niciun interes sau afacere de gerat (⁴).

Art. 1611.

Aceeaș concluzie este admisibilă și în caz când terțiul nu se consideră ca mandatar, ci ca un depozitar, căci art. 1611 dispune că, în caz de moarte a deponentului, lucrul depus nu se poate restitui decât moștenitorilor săi, și acest text pare a aveà în vedere tocmai ipoteza unei liberalități făcută prin intermediarul unui terțiu (⁵).

(¹) Cas. fr. D. P. 74. 1. 481.

(²) Demolombe, XX, 64.

(³) Vazeille, *Successions, donations et testaments*, II, 12 urm., p. 225 urm. (ed. din 1837); C. Lyon, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1648, nota 1. Cpr. C. Amiens, Sirey, 54. 2. 60; D. P. 54. 2. 255. Vezi și P. Pont, *Petits contrats*, VIII, 481 urm.

(⁴) Marcadé, III, 630; Laurent, XII, 296; Demolombe, XX, 66, 67; Baudry et Colin, I, 1172; Colin, *op. cit.*, p. 221 urm.; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4358 urm.; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 82, text și nota 18. Vezi și *infrà*, p. 271.

(⁵) Cpr. Planiol, III, 2541; Colin, *op. cit.*, p. 217, 218; Demo-

Terţiul însărcinat cu remiterea lucrului dăruit, se consideră, în genere, ca un mandatar al dăruitorului.

Cel de al treilea însărcinat cu remiterea lucrului dăruit fiind deci, în genere, considerat ca un mandatar al dăruitorului, trebue să facem următoarea distincţie: 1^0 sau el are în acelaş timp mandat dela donatar de a primì, în numele lui, lucrul dăruit şi, în asemenea caz, darul manual devine perfect prin remiterea acestui lucru în mânile mandatarului, căci există concurs al voinţelor constatat prin mandatul dat de donatar, de oarece dăruitorul execută voinţa donatarului prin predarea lucrului dăruit în numele mandatarului (1); 2^0 sau cel de al treilea are mandat numai dela dăruitor spre a remite lucrul donatarului, fără ca acest din urmă să-i fi dat şi el mandat de a-l primì şi, în asemenea caz, darul manual nu devine perfect prin predarea lucrului în mânile mandatarului, ci numai prin acceptarea darului din partea donatarului şi prin remiterea lucrului în mânile acestuia de către mandatar, căci numai atunci se face tradiţia lucrului dăruit (2).

Revocarea ofertei de a dărui cât timp donatarul n'a acceptat darul.

Cât timp, deci, donatarul n'a acceptat darul manual, dăruitorul este liber de a-şi revocà oferta sa, de oarece simpla remitere a lucrului dăruit în mânile mandatarului nu-l leagă întru nimic, dacă acest mandatar nu aveà mandat şi dela donatar de a primì lucrul ce i se dărueşte (3).

Accept. donaţiunei nu poate fi făcută decât în timpul vieţei şi capacităţei dăruitorului.

Cât timp dăruitorul nu-şi revoacă oferta sa, donatarul poate să primească darul, însă această acceptare nu poate să aibă loc decât în timpul vieţei dăruitorului şi în momentul când acesta este capabil de a consimţi (art. 814) (4). Deci, dacă dăruitorul moare, acceptarea nu mai poate aveà loc, concursul de voinţe al ambelor părţi ne mai fiind cu putinţă; de unde rezultă că tradiţia lucrului dăruit, făcută donatarului, în urma morţei dăruitorului, este lipsită de orice efecte, chiar dacă donatarul acceptase darul în timpul vieţei dăruitorului, de oarece acceptarea fără tradiţia lucrului nu

---

lombe, XX, 67; Laurent, XII, 291 urm. şi XXVII, 117; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4365, etc.

(1) Laurent, XII, 291; Planiol, III, 2541.

(2) Vezi autorii citaţi în nota precedentă.

(3) Laurent, XII, 292. Cpr. Cas. fr. Sirey, 67. 1. 280; D. P. 67. 1. 401.

(4) Vezi *suprà*, p. 231.

este suficientă şi, în specie, tradiţia nu poate să mai aibă loc (1).

Restit. lucrului moştenitorilor dăruitorului.

Ce se va face deci cu lucrul dăruit care, la moartea dăruitorului se găseşte încă în mâinile mandatarului său şi pe care acest din urmă nu-l mai poate remite donatarului? Acest lucru, făcând parte din patrimoniul dăruitorului, va fi restituit moştenitorilor săi (2).

Cazul când dăruitorul a poruncit ca lucrul să nu fie trădat decât în urma morţei sale.

Soluţia de mai sus va fi aplicată şi atunci când dăruitorul ar fi poruncit terţiului de a nu remite lucrul donatarului, decât în urma morţei sale, pentrucă această pretinsă liberalitate nu este nicio donaţiune, niciun legat. In adevăr, ea nu are caracterul unei donaţiuni, ci numai al unei simple oferte, fiindcă-i lipseşte acceptarea din partea donatarului, şi dăruitorul nu poate, prin singura sa voinţă, să transforme o ofertă într'un contract. Ea nu are nici caracterele unui legat, fiindcă-i lipsesc formele prescrise de lege pentru existenţa testamentelor (3).

Cazul când darul manual a fost făcut cu titlu de restituire. Controversă.

Aşa dar, donaţiunea manuală va trebui să fie anulată, cel puţin după teoria generală, decâteori dăruitorul ar fi subordonat condiţiei morţei sale tradiţia ce trebue să se facă donatarului, chiar dacă el ar fi prevăzut ca această tradiţie să se facă cu titlu de restituire, pentru motive de delicateţă şi de onoare (4).

Cazul unei liberalităţi pioase. Controversă.

Aceeaş soluţie este, în genere, admisă şi în cazul când liberalitatea, în loc de a se explicà prin motive de onoare şi de delicateţă, s'ar datorì numai unei intenţii pioase, precum ar fi, de exemplu, darul ce s'ar fi lăsat pentru a fi distribuit săracilor (¹).

---

(1) Laurent, XII, 293; Planiol, III, 2541, etc.

(2) Planiol, III, 2541; Colin, *op. cit.*, p. 216; Demolombe, XX, 65, *in fine*; Cas. fr. Sirey, 67. 1. 280; D. P. 67. 1. 401; D. P. 82. 1. 313; D. P. 1903. 1. 238, etc.

(3) Planiol, III, 2540; T. Huc, VI, 186, p. 241; Bressolles, *op. cit.*, 141 urm., p. 197 urm.; Colin, p. 229 urm.; Laurent, XII, 296. — Vezi însă P. Pont, *Petits contrats*, VIII, 481 urm.; Massé-Vergé, V, § 736, p. 9, nota 17. Vezi şi *suprà*, p. 269, text şi nota 3.

(4) Colin, *op. cit.*, p. 232 urm.; Demolombe, XX, 67; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4381 urm. — *Contrà:* Duranton, VIII, 397; Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1650, după care darul manual ar trebuì menţinut de câteori el ar fi fost făcut cu titlu de restituire (argum. din art. 1092 § 2), soluţie care este cu drept cuvânt respinsă, pentrucă defunctul n'a însărcinat pe cel de al treilea a face o plată, ci o donaţiune.

Lucrurile care pot face obiectul unui dar manual. Mobile corporale.

Tradiţia fiind neapărată pentru perfectarea darului manual, şi ea nefiind posibilă decât în privinţa mobilelor corporale, de aci rezultă că numai aceste mobile, precum: banii, productele, juvaerele, etc., pot face obiectul unui dar manual (²).

Imobilele şi mobile incorporale. Art. 1391 urm.

Astfel, imobilele şi mobilele incorporale (creanţele), *quæ in jure consistunt* (Instit., *De rebus corporalibus et incorporalibus*, II, 2, § 2), nu pot fi dăruite *de manu ad manum* (³). Pentru aceste din urmă se cere un act de cesiune (art. 1391 urm.) (⁴).

(¹) Colin, *op. cit.*, p. 234; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4384. — *Contrà*: Demolombe, XX, 67, p. 64.

(²) Arntz, II, 1881; Laurent, XII, 279; T. Huc, VI, 187; Marcadé, III, 630 *bis;* Colin, *op. cit.*, p. 251; Baudry et Colin, I, 1185; Planiol, III, 2359; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil*, art. 931, No. 28 şi *Code civil annoté*, I, art. 931, No. 5; Pand. fr., v⁰ *Donations et testaments*, 4287; Pand. belges, v⁰ *Dons manuels*. No. 14; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 438; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 256 (ed. Crome), etc. Cpr. C. Pau, Sirey, 42. 2. 82.

Vasele sau corăbiile. Art. 490 C. com.

Vasele sau corăbiile, deşi sunt lucruri mobile (art. 490 C. com.), totuşi nu pot fi dăruite de la mână la mână, pentrucă ele nu pot fi înstrăinate decât printr'un act scris (art. 493 C. com.). Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4297; Baudry et Colin, I, 1174. Cpr. Cas. fr. D. P. 70. 1. 127; Sirey, 70. 1. 145. Actul scris nu este însă cerut *ad solemnitatem*, ci *ad probationem*. Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 545, text şi nota 2, unde se arată controversa.

O universalitate de mobile nu poate face obiectul unui dar manual.

Darul manual nu poate, de asemenea, să aibă de obiect o universalitate de mobile, ci numai unul sau mai multe mobile individuale, după cum el nu poate să aibă de obiect o parte indiviză dintr'un mobil, fiindcă tradiţia reală ar fi atunci cu neputinţă. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4298 urm. Se decide, însă, că o universalitate de lucruri mişcătoare poate fi dată de la mână la mână mai multor persoane, care o vor împărţi între ele. Pand. belges, v⁰ *Dons manuels*, No. 16.

(³) *„An res incorporales gibt es kein Handgeschenk"*, zice Zachariæ, IV, § 666, p. 257, nota 10, *in fine* (ed. Crome).

(⁴) Cpr. Laurent, XII, 279; Planiol, III, 2539; Demolombe, XX, 70; Arntz, II, 1881; Troplong, II, 1057; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 83; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4316 urm.; Trib. Bruges

Titlurile la purtător.

Cât pentru creanțele constatate printr'un titlu la purtător, ele pot, după părerea tuturor, să facă obiectul unui dar manual, pentrucă, în asemenea caz, creanța este incorporată titlului și aparține purtătorului. (Cpr. art. 171 C. com.) (1).

Rezerva dreptului de uzufruct.

Darul manual poate să aibă de obiect titluri la purtător, chiar atunci când dăruitorul și-ar rezervà venitul sau uzufructul lor, sau ar fi impus donatarului sarcina de a-i servi o dobândă echivalentă cu aceea ce produce titlul dăruit. Nu se poate zice, în adevăr, că dăruitorul nu s'ar fi desezisat actualmente și în mod irevocabil de valorile dăruite (2).

Rezerva nudei-proprietăți.

După cum dăruitorul poate să-și rezerve uzufructul titlurilor dăruite, tot astfel el poate să-și rezerve nuda proprietate a acestor titluri la purtător, dăruind numai venitul lor (3).

(Belgia), *Dreptul* din 1909, No. 9, p. 72, etc.—Vezi însă C. din Trèves, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1618, nota 1.

Titluri nominative, etc.

Nu pot, de asemenea, face obiectul unui dar manual titlurile nominative (cpr. Trib. Paris, *Pand. Périod.* 87. 2. 196; Baudry et Colin, *op. cit.*, I. 1185; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 96 și autoritățile citate acolo), nici drepturile personale și cele reale, aplicabile la un lucru, care nu poate fi transmis dela mână la mână. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4288.

(1) Planiol, III, 2539; Arntz, II, 1881; Laurent, XII, 281; Demolombe, XX, 69; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 30; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4331; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 101 urm.; Baudry et Colin, I, 1186; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 66, p. 36; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 83; Massé-Vergé, III, § 428, p. 70, text și nota 10; Troplong, II, 1042; Bressolles, *op. cit.*, 87, p. 129; Thaller, *Tr. élément. de droit commercial*, 1495, p. 719 (ed. a 4-a, 1910). Cpr. Cas. fr. Sirey, 1910. 1. 216.

(2) Arntz, II, 1881; Planiol, III, 2542; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 394 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 31 *bis* și 33 *quinquies*; Trib. Melun și C. Paris, *Dreptul* din 1891, No. 34 și 35; Sirey, 83. 2. 36; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4256 și 4293 urm.—*Contrà*: C. Paris, D. P. 79. 1. 253 și D. P. 81. 1. 461 (decizii casate). Vezi și Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 434, nota 1; C. Gand, *Pasicr. belge*, 80. 2. 295; Labbé, *Revue critique*, anul 1882, p. 338 și Sirey, 83. 2. 241. Vezi și *infrà*, p. 278, text și nota 4.

(3) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4296; C. Paris, Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 434, nota 2 și *Pand. chron* (anii 1870—

Cambiile și celelalte efecte negociabile nu pot face obiectul unui dar manual.

Dar dacă titlurile la purtător pot face obiectul unui dar manual, toți autorii recunosc că efectele negociabile, precum: cambiile, polițele, tratele, biletele la ordin sau la domiciliu, etc., nu pot fi transmise de la mână la mână numai prin tradiție, chiar dacă ele ar fi fost emise pentru contractarea unei creanțe pur civile (¹), pentrucă proprietatea lor se transmite prin gir (art. 277 C. com.) (²).

Girarea efectului negociabil dăruit.

De câteori, deci, dăruitorul va voì să transmită de la mână la mână proprietatea unei cambii, sau unui alt efect la ordin, pe lângă tradiția titlului în mânile donatarului, el va mai trebuì încă să-l gireze pe numele acestuia, fie chiar în alb, rămânând ca, în acest din urmă caz, girul să fie complectat de donatar (art. 279 C. com.) (³). Planiol observă însă că, în asemenea caz, există mai mult o donațiune deghizată, fiindcă de cele mai multeori girul va spune că valoarea efectului a fost plătită girantului, cu toate că el n'a primit nimic (⁴).

Art. 280 C. com.

Girul în care s'ar adăogà clauza: „pentru încasare“, „prin procurațiune“, „pentru mandat“, „valoarea în garanție“, etc. n'ar transmite însă proprietatea cambiei, ci s'ar considerà numai ca un mandat (art. 280 C. com.).

Darul manual a unui manuscris.

Proprietatea unui manuscris se poate strămutà, ca și aceea a unei cărți imprimate, prin tradiția lui, făcută *animo donandi*, și donatarul va puteà să tragă din el toate foloa-

---

1877), tom. V. 2. 238, nota *b*; Sirey, 83. 2. 241 (cu nota lui Labbé).

(¹) Cpr. Cas. fr. D. P. 78. 1. 241.

(²) Cpr. Laurent, XII, 310; Marcadé, III, 630 *bis*; Troplong, II, 1057; Massé-Vergé, III, § 428, p. 70, nota 13; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 258, nota 13 (ed. Crome), § 659, p. 211, nota 13 (ed. Anschütz); Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4334; Baudry et Colin, I, 1187; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 106 urm.; Bressolles, *op. cit.*, 89 urm., p. 130 urm.—S'a decis însă că biletul care ar cuprinde numai suma de plată și semnătura debitorului, ar fi transmisibil prin tradiție, pentrucă, în asemenea caz, el ar constituì un titlu la purtător. C. Pau, D. P. 86. 2. 230.

C. com. vechiu. Art. 133.

(³) După vechiul cod comercial (art. 133), girul în alb nu strămută proprietatea efectului girat, ci se considerà numai ca o procură. Cpr. C. Besançon, *Dreptul* din 1889, No. 30; Thaller, *Tr. élément. de droit commercial*, 1495 (ed. a 4-a).

(⁴) Planiol, III, 2545.

sele legale, putând să-l instrăineze, să-l transmită prin succesiune, etc. (¹).

Dacă donațiunea manuscrisului atrage sau nu proprietatea literară. Controversă.

Unde însă chestiunea devine îndoelnică și chiar controversată, este asupra punctului de a se ști dacă donațiunea manuscrisului atrage sau nu transmiterea proprietății literare, adecă dreptul de a-l dà publicității. Conform adevăratelor principii, trebue să decidem că donațiunea manuscrisului nu atrage după dânsa transmiterea proprietății literare, pentrucă această proprietate nefiind un lucru corporal, ci un drept intelectual, aceste drepturi nu sunt susceptibile de a fi date de la mână la mână (²).

(¹) Laurent, XII, 283; Demolombe, XX, 71; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4302; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 124; Baudry et Colin, I, 1181; Bressolles, *op. cit.*, 214, p. 303; C. Bordeaux, Sirey, 43. 2. 381; Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1615; *Pand.* chron. (anii 1830—1844), tom. II, 2. p. 208. — Remiterea unui manuscris în mânile unei persoane ar puteà însă, în unele cazuri, constituì numai un depozit sau o donațiune cu pricină de moarte și, în acest din urmă caz, va trebuì să fie supusă formelor testamentelor. Trib. și C. Paris. *Pand. chron.*, *loco cit.*, p. 208, nota *a*.

(²) Laurent, XII, 283 și XXXII, 570; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 83, 84, text și nota 23; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 31; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4306 urm., Pand. belges, v⁰ *Dons manuels*, No. 21; Répert. Sirey, *eod. v⁰.*, 128 urm.; Baudry et Colin, I, 1182 urm.; T. Huc, VI. 187, p. 244; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III. p. 36, nota 3; Poincaré, *Du droit de suite dans la propriété mobilière*, p. 159; Acollas, *De la propriété littéraire*, p. 54; Répert. Sirey, *v⁰ Edition*, 66 și *Propriété littéraire*, 281; C. Paris, Sirey, 1911, 2, p. 305 și *Revista critică de drept și jurisprudență*, anul 1913, partea II, No. 1, p. 18 urm. (cu observ. noastră); Bressolles, *op. cit.*, 219 urm., p. 307 urm.; Colin, *Dons manuels*, p. 72 și *Revue pratique*, tom. 54, p. 259 urm.; Jeanlet, *Protection des œuvres de la pensée*, II, p. 104. — *Contrà:* Demolombe, XX, 72; Troplong, II, 1056; Massé-Vergé, III, § 428, p. 72, nota 13; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 595; Renouard, *Tr. des droits d'auteurs*, II, 167.—După un alt sistem intermediar, judecătorii vor apreciă intențiunea dăruitorului. Vezi Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, II, 179 *bis*, nota *c*, p. 101; Pouillet, *Propriété littéraire*, 377, etc. Vezi și Demolombe, *loco cit.* Acest sistem transformă însă o chestie de drept într'o chestie de fapt. Vezi asupra acestei controverse, Pand. fr., v⁰ *Propriété littéraire*, No. 2128 urm.

Propriet. artistică, brevet de invenție, etc.

Aceeaș soluție este fără îndoială, admisibilă și în privința proprietăței artistice (1), în privința drepturilor alipite de dobândirea unui brevet de invenție, la concesiunea unui monopol, etc., căci în toate aceste ipoteze este vorba de drepturi imateriale, care există independent de titlul ce le constată, așa că transmiterea lor nu poate fi consecința tradiției acestui titlu (2).

Aplic. regulelor de fond dela donațiuni în genere.

Darurile manuale nu deroagă dela regulele de fond ale donațiunilor, ci numai dela regulele de formă. Acesta este un principiu necontestat și proclamat de însuș Jaubert în raportul său către Tribunat, citat *suprà*, p. 528. *„Das Handgeschenck ist wahre Schenkung*, zice Zachariæ. *Von der Form abgesehen gelten die Regeln des Schenkungsrechts*(3)".

Primirea unui dar manual de către persoanele morale.

Din cele mai sus expuse rezultă că darul manual nu poate să aibă loc decât între persoane capabile de a primì și de a dispune (4); de unde rezultă că persoanele morale nu au capacitatea de a primì un dar manual, fără a fi autorizate de puterea executivă (art. 811, 817) (5).

---

(1) Pand. fr., v° *cit.*, 4312; Baudry et Colin, I, 1182 urm.; Colin, *Revue pratique*, p. 261 urm. — Cu toate acestea, Curtea de casație din Franța a decis, în secții-unite, că vânzarea unui tablou, fără nicio rezervă, transferă cumpărătorului dreptul de a-l reproduce prin gravură sau altfel; de unde ar rezultà că dreptul de reproducere n'ar fi decât accesoriul proprietăței tabloului. Vezi această decizie, publicată în Répert. Dalloz, v° *Propriéte littéraire*, 281, nota 1 și în *Pand. chron.* (anii 1830—1844), tom. II, partea I-a, p. 334. Această soluție, admisă și de Curtea din Paris (Sirey, 80. 2. 257; D. P. 81. 2. 61), este însă contestată cu drept cuvânt. Vezi Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 269 urm. Cpr. Pouillet, *op. cit.*, 863.

(2) Baudry et Colin, I, 1184; Colin, *op. cit.*, p. 262; Trib. St.-Quentin (29 August 1838), Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, p. 508, No. 1621.

(3) Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 257, nota 10, *in medio* (ed. Crome). Cpr. Baudry et Colin, I, 1153, 1154; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 66, p. 36; Planiol, III, 2555; Demolombe, XX, 59, 61; Laurent, XII, 290 și 300; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 82, nota 18 și toți autorii. Cpr. Cas. fr. Sirey, 80. 1. 294.

(4) Laurent, XII, 300; Colin, *op. cit.*, *Revue pratique*, tom. 54, p. 401 urm.; Pand. fr., v° *cit.*, 4398; Surville, *op.* și *loco cit.*; Répert. Sirey, v° *Don manuel*, 233 urm. și toți autorii.

(5) Vezi *suprà*, p. 89, 90.

Art. 13, 16 C. pen.

Acei osânditi la munca silnică și la recluziune sunt, de asemenea, incapabili de a face chiar un dar manual în timpul pedepsei lor (art. 13, 16 C. penal) (1).

Darurile manuale dintre soți.

Darurile manuale pot aveà loc și între soți, căci deși intimitatea vieței conjugale poate dà loc la fraude, după cum foarte bine observà Curtea din Paris (2), totuși posibilitatea fraudei, care nu se presupune, nu poate să oprească validitatea unei liberalități pe care niciun text de lege n'o oprește (3).

Art. 937.

Rămâne însă bine înțeles, că darurile dintre soți vor fi revocabile, conform principiului inscris în art. 937 C. civ. (4).

Raportul darurilor manuale. Controversă.

Tot prin aplicarea dreptului comun se decide, în genere, deși chestiunea este controversată, că darurile manuale făcute unui fiu sau alt descendent, vor fi supuse raportului, de câteori acest descendent va veni la succesiunea ascendentului dăruitor (5), numai prezenturile obișnuite fiind scutite de raport (art. 759).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 74.

(2) D. P. 59. 1. p. 412, coloana 2.

(3) Laurent, XII, 298; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4398; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 236 urm.; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 401 urm.; Cas. fr. D. P. 59. 1. 411, etc.

Autoriz. necesară femeei măritate.

Femeea va trebuì să fie autorizată, atât pentru a primì cât și pentru a face un dar manual, autorizarea putând fi nu numai expresă, dar și tacită, conform dreptului comun. S'a decis chiar că femeea nu are nevoe de nicio autorizare pentru a face daruri manuale răsplătitoare din economiile veniturilor sale, și aceasta chiar dacă mai multe daruri succesive, ce ea ar fi făcut, ar formà împreună o sumă destul de importantă. C. Paris, D. P. 52. 2. 22.

(4) C. Bordeaux, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1602, nota 1; Trib. Tutova, *Dreptul* din 1913, No, 23, p. 181 (cu nota d-lui S. Rădulescu); Colin, *op. cit.*, p. 403.—Calitatea de soț fiind însă susceptibilă de a face echivocă posesiunea ce ar invocà pretinsul donatar, pentru a stabilì darul manual ce ar pretinde că i s'a făcut, judecătorii sunt în drept a pune în sarcina soțului gratificat dovada liberalității. Colin, *op. cit.*, *Revue pratique*, tom. 54, p. 402; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4400; Trib. Florac și C. Toulouse, D. P. 49. 5. 120; D. P. 82. 1. 433 (sub Cas.), etc.

(5) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 566, nota 1, și la autoritățile citate acolo, *adde:* Colin, *Revue pratique*, tom. 54, pag. 453 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 33 *bis*; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 66.

Reducerea lor.

Ele vor fi, de asemenea, reductibile, de câteori vor întrece partea disponibilă (art. 847 urm.) (1).

Irevocabilitatea darurilor manuale.

Darurile manuale sunt, în principiu, irevocabile ca orice donaţiuni în genere şi dăruitorul nu se poate sustrage, în această privinţă, dela regula inscrisă în art. 801 C. civ. (2).

Ar fi deci nul darul manual făcut de către un bolnav unui servitor sau unei alte persoane, sub condiţia că dăruitorul îşi va relua lucrul dăruit, dacă el se va însănătoşà, o asemenea donaţiune având caracterul unei donaţiuni *mortis causa*, pe care legea actuală n'o admite (3).

Darul manual făcut sub condiţie sau sub sarcină.

Darul manual poate fi făcut sub o condiţie sau o sarcină oarecare, precum ar fi, de exemplu: acea de a servì o rentă viageră dăruitorului sau unui terţiu, căci nimic nu se opune la aceste pacte accesorii (4); de unde rezultă că darul manual va fi revocat, în baza art. 829, dacă donatarul nu va executà sarcina sau condiţia impusă de dăruitor (5).

Dovedirea darului manual. Art. 1169.

Venim acum la dovedirea darului manual, chestiune care, în practică, a dat adeseori loc la dificultăţi. Legea nerezolvând chestiunea de a se şti cui incumbă sarcina de a dovedì darul manual, s'a referit, de bună seamă, la dreptul comun; de unde rezultă că acel care invoacă darul manual

---

(1) Vezi Colin, *op. cit.*, p. 445 urm.; Beltjens, *op.* şi *loco cit.*; Surville, *op.* şi *loco cit.*, etc.

(2) Cpr. Laurent, XII, 297; Demolombe, XX, 61 urm.; Colin, *op. cit.*, p. 385 urm.; Pand. fr., v^0 *cit.*, 4414; Baudry et Colin, I, 1156. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1903. 1. 174; D. P. 1903. 1. 205; Trib. Arras, *Pand. Périod.* 88. 2. 85. Această din urmă sentinţă pune, cu drept cuvânt, în principiu că darul manual este, ca orice alt dar, nul, dacă este făcut sub o condiţie a cărei executare atârnă numai de voinţa dăruitorului.

(3) Vezi *suprà*, p. 4 urm. Cpr. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1156.

(4) Demolombe, XX, 78; Laurent, XII, 290; Colin, *op. cit.*, *Revue pratique*, tom. 54, p. 394 urm.; Pand. fr. v^0 *cit.*, 4420 urm.; Cas. fr. şi C. Paris, D. P. 80. 1. 461; *Pand. chron.* (anii 1870—1877), tom. V, partea II, p. 238, nota *b*; Sirey, 83. 2. 241 (cu nota lui Labbé). In specie, dăruitorul unor titluri la purtător îşi rezervase nuda proprietate a acestor titluri.' (Vezi *suprà*, p. 273). — *Contrà:* Labbé, *Revue critique*, anul 1882, p. 273 şi nota în Sirey, 83. 2. 241; Bressolles, *op. cit.*, 170 urm., p. 255 urm., 183 urm., p. 267 urm.

(5) Pand. fr. v^0 *cit.*, 4427.

va trebuì să-l dovedească conform principiului inscris în art. 1169 C. civ. (1). *Actori incumbit onus probandi.*

Situația care se prezintă generalmente în practică.

Cât pentru modul cum se va puteà face această dovadă, vezi *infrà*, p. 286. Situația care se prezintă de cele mai multe ori în practică este acea în care pretinsul donatar se găsește în posesiunea mobilelor litigioase și susține că ele i-au fost dăruite, pe când reclamantul tăgăduește existența darului.

Iată, de exemplu, niște moștenitori ai pretinsului dăruitor, care stabilise că lucrurile mobile, deținute actualmente de pârît, au aparținut defunctului, înaintea morței sale (2), susținând, însă fără a dovedì alegațiunea lor, că posesorul deține în mod fraudulos aceste lucruri sau că el trebue să le restitue în baza unui contract. Care va fi valoarea posesiunei acelui care le deține? Fi-va el obligat, în asemenea caz, a dovedì existența darului manual față de pretențiile moștenitorului?

Aplic. art. 1909 C. civ.

Atât doctrina cât și jurisprudența sunt de acord pentru a decide că, în specie, detentorul mobilelor litigioase nu are nicio probă de făcut și că posesiunea lui constitue pentru dânsul un titlu de proprietate (art. 1909) (3).

---

(1) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1884, No. 76; Pand fr., v° *cit.*, 4439; Répert. Sirey, v° *Don manuel*, 387; Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1190; Colin, *Revue pratique*, tom 54, anul 1883, p. 268, 269 și p. 296; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*. III, 66, *in fine*, p. 37, etc.

(2) Este vorba, de exemplu, de niște titluri la purtător pentru care se invoacă un borderou eliberat de un bancher pe numele defunctului.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 79; Laurent, XII, 285 urm.; Planiol, III, 2543; Baudry et Colin, I, 1193; T. Huc, VI, 186, *in fine*; Bressolles, *op. cit.*, 249 urm., p. 345 urm.; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 271 urm.; Aubry et Rau, VII, § 659, p. 81; Troplong, II, 1043 urm.; Daniel de Folleville, *Possession des meubles*, p. 59 și 87; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 4442 urm.; Répert. Sirey, v° *Don manuel*, 392 și numeroasele decizii citate acolo. Vezi și Saleilles, *Possession des meubles*, p. 164, 165.

Controversa la care a dat loc art. 1909 din codul civil.

După unii, art. 1909 ar puteà fi invocat cu succes de către posesorul mobilelor litigioase nu numai atunci când el ar pretinde că le-a primit ca dar dela altul decât dela reclamant, dar și dela însuș reclamantul sau dela autorul său. Vezi Bressolles, *op. cit.*, 252 urm. p. 348 urm.; Pand. fr., Condițiile ce trebue să întrunească posesiunea.

Pentru ca posesiunea să producă acest efect, trebue însă ca ea să fie *animo domini*, adecă continuă, neîntreruptă, publică și sub nume de proprietar (art. 1847) (¹); de unde rezultă că art. 1909 nu va mai fi aplicabil de câteori reclamantul va stabilì că posesiunea pretinsului donatar este precară, delictuoasă, necertă, obscură sau echivocă (²). Cu alte cuvinte, prezumpția de proprietate, întemeiată pe posesiune, este fragilă și poate fi distrusă prin proba contrară, care incumbă adversarilor posesorului (³).

Cazul când posesiunea este precară.

Posesiunea ar fi precară când pretinsul donatar n'ar stăpânì lucrul ca proprietar, ci în virtutea unui contract care-l obligă la restituire, precum ar fi, de exemplu: un depozit, un contract de locațiune, etc. (⁴).

---

v⁰ *cit.*, 4451; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 448, 449. Vezi și nota în D. P. 86. 2. 209. — *Contrà:* Marcadé, *Prescription*, art. 2279, 2280, No. III, p. 250 urm.; Cas. fr. D. P. 79. 1. 253; Sirey, 80. 1. 2. 294; Trib. Château-Thierry și C. Amiens, Répert. Dalloz, *Supplément*, *v⁰ cit.*, 448, nota 1; Sirey, 80. 2. 207, etc. Această din urmă soluție este, de bună seamă, singură juridică, fiindcă, după cum foarte bine observă Trib. Ilfov (*Dreptul* din 1884, No. 76), art. 1909 are de scop apărarea posesorului unui lucru mobil contra unei revendicări din partea terțiilor, iar nu în contra acțiunei aceluia care, printr'însul sau prin autorii săi, fiind parte la actul ce este cauza posesiunei, atacă acest act, susținând că posesorul este obligat a-i restituì lucrul ce deține în baza unei obligații personale. Tot astfel se exprimă și Curtea din Paris. Vezi *Pand. Périod.* 91. 2. consid. dela p. 48, coloana 1.

(¹) Cpr. Cas. fr. Sirey, 95. 1. 136 și *Dreptul* din 1895, No. 37, p. 311; C. Nancy, Sirey, 94. 2. 95.

(²) Laurent, XII, 286, 287; Demolombe, XX, 79; Planiol, III, 2543, II; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4454 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 396; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 272; Bressolles, *op. cit.*, 255, p. 355 urm.; Baudry et Colin, I, 1194; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 35, 35 *bis*, 36 *bis*; C. București, *Dreptul* din 1883, No. 51, p. 416 (motive); Trib. Château-Thierry, Répert. Dalloz, *Supplément*, *v⁰ cit.*, 448, p. 140, *ad notam;* Cas. fr. *Pand. Périod.* 90. 1. 265; D. P. 98. 1. 479, 480; C. Lyon, *Pand. Périod.* 1905. 2. 196. Vezi și C. Paris, *Dreptul* din 1888, No. 24, p. 190.

(³) Planiol, III, 2543 și deciziile citate de acest autor. Cpr. C. Pau, D. P. 91. 2. 232.

(⁴) Cpr. Planiol, *loco cit.*, nota 3; C. Besançon, D. P. 1902. 2. 191.

Cazurile când posesiunea este echivocă.

Posesiunea ar fi echivocă când faptul detențiunei ar puteà fi explicat printr'o împrejurare oarecare, de exemplu: o comunitate de locuință între donatar și dăruitor, care ar împiedicà posesiunea de a fi exclusivă (1).

Dovedirea precarității posesiunei. Aplic. dreptului comun.

Dovada precarității confundându-se cu acea a contractului, din care ea rezultă (2), este supusă regulelor de probă ale dreptului comun, așa că dovada testimonială și a prezumpțiilor nu va fi admisă decât pentru o valoare mai mică de 150 lei, sau când va existà un început de probă scrisă (art. 1191 urm.)(3).

Mărturisirea și jurământul posesorului.

Dovada precarității posesiunei va mai puteà încă să rezulte din mărturisirea posesorului și refuzul de a prestà jurământul ce i s'ar fi deferit (4).

---

(1) Planiol, *loco cit.*, Cpr. C. Lyon, D. P. 97. 2. 343.

Abuzul de încredere. Doved. contractelor a căror violare constitue acest delict.

(2) In rândul contractelor trebue să punem delictele care implică existența unui contract, precum este abuzul de încredere (art. 322 urm. C. penal). In adevăr, dovada prealabilă și neapărată a acestui contract (mandatul, depozitul, etc.) nu se va puteà face, chiar înaintea tribunalelor represive, decât conform regulelor codului civil (art. 1191 urm.). Cpr. Pand. fr., v⁰ *Abus de confiance*, 179 urm. și v⁰ *Don. et testaments*, 4456 urm.; Laurent, XII, 287; Demolombe, XX, 80; Bressolles, *op. cit.*, 256, p. 358; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 274, nota 1 și p. 280, nota 4; C. Iași și Rennes, *Cr. judiciar* din 1904, No. 38 și *Pand. Périod.* 1905. 2. 4; Cas. rom. Bult. 1892, p. 1127; *Cr. judiciar* din 1907, No. 22 și *Dreptul* din acelaș an, No. 26 (cu observ. noastră); Bult. 1907, p. 87; Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 250. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 275, nota 2 (ed. a 2-a); tom. VII, p. 252, nota 1; tom. VIII, p. 798, nota 1; tom. X, p. 2, nota 6, precum și numeroasele autorități citate în toate aceste tomuri.

(3) Vezi L. Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 1890. 2. p. 265, coloana 2; Planiol, III, 2543. p. 590 (ed. a 5-a); Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 274; Bressolles, *op. cit.*, 256, p. 357; Laurent, XII 287; Demolombe, XX, 80; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 36; Baudry et Colin, I, 1219; C. Pau, Sirey. 76. 2. 2; D. P. 75. 2. 113; Cas. fr. Sirey, 91. 1. 343.

(4) Demolombe, XX, 80; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 282; Bressolles, *op. cit.*, 256, p. 357; C. Grenoble, Sirey, 69. 2. 99.— Din mărturisire poate să rezulte o probă complectă sau numai un început de probă, care va puteà fi complectat prin alte dovezi, conform principiilor generale. Baudry et Colin, I, 1210; Laurent, XIX, 504; C. Pau, D. P. 75. 2. 113; Sirey, 76. 2. 2; Cas. rom. Bult. 1907, p. 1475 și *Dreptul* din 1907,

Aplic. art. 1198.

Dacă reclamantul susţine însă că posesiunea pretinsului donatar este rezultatul unui furt, unei înşălăciuni sau al unui depozit necesar (art. 1198 § 2 şi 1621), se înţelege că orice probă este admisibilă, chiar martorii şi prezumpţiile, oricare ar fi valoarea mobilelor litigioase (art. 1198) (¹).

Faptul că posesorul lucrului a fost achitat pentru furt nu împiedică acţiunea în restituire întemeiată pe inexistenţa unui dar manual (²).

Contestarea certitudinei şi publicităţei ce trebue să întrunească posesiunea.

Proba testimonială şi a prezumpţiilor este, de asemenea, admisibilă de câteori reclamantul contestă posesorului certitudinea şi publicitatea ce trebue să întrunească posesiunea pentru a fi apărată de art. 1909, pentrucă, în specie, este vorba de stabilirea unor fapte pur materiale (³).

Atacarea posesiunei ca echivocă.

In fine, reclamantul va puteà să atace posesiunea pretinsului donatar ca echivocă şi, în asemenea caz, fiind vorba de nişte împrejurări şi fapte materiale, care n'au putut fi constatate prin acte scrise, dovada testimonială şi prezumpţiile sunt, fără îndoială, admisibile (⁴).

Faptele care fac ca posesiunea să fie echivocă.

Caracterul echivoc al posesiunei putând să rezulte din diferite împrejurări, este cu neputinţă de a le semnalà pe toate, cu atât mai mult cu cât tribunalele au, în această privinţă, o apreciere suverană (⁵). Faptele care se invoacă de cele mai multeori în această privinţă sunt: 1⁰ comunitatea de locuinţă între pretinsul dăruitor şi detentorul lu-

---

No. 68 (cu observ. noastră). Vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 274, 322 şi 430.

(¹) Planiol, III, 2543, p. 590 (ed. a 5-a); Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4461; Laurent, XII, 287; Demolombe, XX, 79; Colin, *op. cit.*, p. 273 şi 280; Bressolles, *op. cit.*, 258, p. 359, 360; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 410; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 36; Baudry et Colin, I, 1218; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 90. 1. 265; C. Pau şi Toulouse, D. P. 75. 2. 113; Sirey, 76. 2. 2; D. P. 89. 2. 182, etc.

(²) Planiol, III, 2543, *in fine;* Cas. fr. D. P. 1907. 1. 201. Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 412, etc.

(³) Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 273.

(⁴) Bressolles, *op. cit.*, p. 259; p. 360 urm.; Colin, *op. cit.*, p. 275; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4462; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 451; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 90. 1. 265; C. Orléans, D. P. 70. 1. 84 (sub. Cas.); C. Pau, D. P. 75. 2. 113; Sirey, 76. 2. 2 (motive).

(⁵) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4463.

crurilor litigioase; 2⁰ oarecare acte emanate dela defunct; 3⁰ încasarea cupoanelor titlurilor pretinse dăruite; 4⁰ atitudinea detentorului în urma morței pretinsului dăruitor [1].

Comunitatea de locuință.

Câteva cuvinte numai în privința fiecărei din aceste împrejurări: 1⁰ Conform unei doctrine și unei jurisprudenți constante, comunitatea de locuință între pretinsul dăruitor și posesorul efectelor pretinse dăruite poate, după aprecierea judecătorului [2], să facă ca posesiunea acestui din urmă să fie necertă, nesigură și echivocă și să-l pue în poziție de a dovedì legitimitatea posesiunei sale, adecă darul manual [3].

Cazurile asupra cărora a avut a se pronunță jurisprudența.

Jurisprudența a avut a se pronunță în privința comunităței de locuință care există între soți [4]; între pretinsul dăruitor și rudele sale [5]; între superiorul unui ospiciu și pensionarii săi [6]; între stăpân și servitori [7]; între călători și hangiul care-i găzduește (¹), și între concubini (²), etc.

---

[1] Cpr. Bressolles, *op. cit.*, 260, p. 361 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 413 urm.

[2] Cpr. Répert. Sirey, *v⁰ Don manuel*, 416; Cas. fr. *Pand. Périod.* 90. 1. 265; D. P. 91. 1. 388. In consecință, s'a decis, cu drept cuvânt, că comunitatea de locuință nu este un element juridic, care să facă prin el însuș ca posesiunea să fie echivocă; ea nu este decât un element de fapt a cărui apreciere suverană aparține, din punctul de vedere al caracterului acestei posesiuni, judecătorilor fondului. Cas. fr. Sirey, 95. 1. 136 și *Dreptul* din 1895, No. 37, p. 311.

[3] Vezi Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 415 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4463; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 276 urm.; Bressolles, *op. cit.*, 260 urm., p. 361 urm.; Baudry et Colin, I, 1199; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 90. 2. 165; C. București, *Dreptul*, din 1883, No. 51, p. 416 (*motive*); C. Pau, D. P. 75. 2. 113 și Sirey, 76. 2. 2; C. Paris, *Dreptul* din 1888, No. 24; Cas. fr. *Pand. Périod.* 90. 1. 265; Sirey, 91. 1. 342; D. P. 91. 1. 388, etc.

[4] Cpr. Trib. Florac, D. P. 49. 5. 120; Sirey, 49. 2. 434; C. Toulouse, Sirey, 82. 1. 214; D. P. 82. 1. 433, etc.

[5] Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4471 și autoritățile citate acolo.

[6] C. Lyon, D. P. 97. 2. 343; Baudry et Colin, I, 1199, etc.

[7] C. Besançon, Sirey, 66. 1. 189; D. P. 66. 1. 347. Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 421 și 447. Vezi și C. Paris, D. P. 77. 2. 56. — Curtea din Lyon (D. P. 65. 2. 115) a admis, cu drept cuvânt, pe un servitor a stabilì darul manual prin faptul posesiunei sale, fiindcă, în specie, voința stăpânului de a gratificà pe servitorul său erà exprimată într'un mod cert și neîndoelnic printr'o scrisoare a dispunătorului. Faptul că dăruitorul locuià la un loc cu donatarul nu poate, în adevăr,

Aprecierea suverană a instanțelor de fond.

Această jurisprudență a dat soluții diverse, admițând uneori existența unui dar manual, cu toată comunitatea de locuință, iar altădată tăgăduind existența acestui dar, din cauza împrejurărilor de fapt, pe care judecătorii le apreciază în mod suveran, fără niciun control superior. Nicio normă nu poate să existe în această privință. Tot ce se poate zice este numai că judecătorii nu vor recunoaște existența darului pretins și vor pune proba acestui dar în sarcina detentorului lucrurilor pretinse dăruite, de câteori ei vor aveà destule elemente spre a decide că posesiunea detentorului acelor lucruri nu este *animo domini;* că ea este precară, delictuoasă sau echivocă (³). De câteori se va stabili, din contra, în mod clar și neîndoelnic, că defunctul a avut intenția de a face o liberalitate detentorului care invoacă darul, comunitatea de locuință nu va face ca acest dar să fie suspect(⁴).

---

să facă darul suspect, de câteori dăruitorul a manifestat în mod clar și precis intenția sa de a face această liberalitate. C. Pau, D. P. 91. 2. 232.

(¹) C. Bourges, 30 Iulie 1828, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1656, nota 1. Cpr. Troplong, II, 1050, *in fine;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4474; Colin, *op. cit.*, p. 276.—Remiterea unei sume de bani otelierului, de către un călător, a fost cu drept cuvânt considerată, din cauza comunităței de locuință, ca un depozit, iar nu ca un dar manual.

(²) C. Pau, D. P. 75. 2. 113; Sirey, 76. 2. 2; Cas. fr. *Pand. Périod.* 90. 1. 265; D. P. 91. 1. 388; Sirey, 91. 1. 342, etc. Aceste decizii pun în principiu că concubina, care domicilià la un loc cu defunctul, nu poate, când invoacă un dar manual, să se pue sub scutul art. 1909, ci trebue să stabilească existența acestui dar. Donațiunile dintre concubini ne mai fiind oprite astăzi, ca altădată (vezi *suprà*, p. 46), darul manual făcut unei concubine, în limitele părței disponibile, este valid, dacă a existat din partea dăruitorului *animus donandi* și dacă lucrul dăruit a fost trădat în posesiunea ei, cu intenție de a se despoià actualmente și în mod irevocabil. Dacă lucrurile pretinse dăruite au fost însă găsite în casa defunctului, fie chiar în odaea concubinei, sau într'un scrin afectat la serviciul ei, această concubină va puteà fi considerată că a posedat acele lucruri *animo domini*, deși ea ar fi trăit mult timp cu defunctul și ar fi fost în casă ca o adevărată stăpână. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4469 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 420.

(³) Cpr. Cas. fr. Sirey, 1910. 1. 558.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 283, nota 7.

Chestie de fapt.

Și, în toate aceste cazuri, ei judecă în fapt, iar nu în drept; de aceea judecata lor scapă de sub orice control al Curței de casație.

Cazurile când verosimilitatea darului rezultă din înseși actele defunctului.

2⁰ A doua categorie de acte de natură a infirmà valoarea posesiunei pretinsului donatar și verosimilitatea darului invocat, este împrumutată dela înseși actele defunctului. Astfel, judecătorii vor puteà admite cererea de restituire a lucrurilor mobile deținute de un pretins donatar, de câteori se va dovedi că defunctul aveà o dragoste particulară și egală pentru moștenitorii săi de sânge și că el n'a putut să aibă intenția de a avantajà pe vreunul din ei sau de a micșorà cu ceva partea lor ereditară (¹).

Incasarea cupoanelor efectelor pretinse dăruite.

3⁰ A treia împrejurare, care poate să facă ca posesiunea pretinsului donatar să fie considerată ca echivocă și *sine animo domini*, este faptul încasărei cupoanelor efectelor pretinse dăruite. Astfel, dacă se constată că, până în momentul morței, defunctul a încasat cupoanele efectelor actualmente deținute de alții, este firesc lucru de a se presupune că posesiunea actuală este efectul unei sustracțiuni frauduloase. Cel puțin, în asemenea caz, posesiunea pretinsului donatar este posterioară morței pretinsului dăruitor și, ca atare, nu poate constituì elementele unui dar manual (²).

Incasarea cupoanelor devenite exigibile în urma morței dăruitorului, de către detentorul titlurilor pretinse dăruite.

Faptul încasărei cupoanelor, devenite exigibile în urma morței dăruitorului, de către detentorul titlurilor pretinse dăruite, va puteà servì și el de normă judecătorilor spre a caracterizà posesiunea acestui din urmă. Astfel, dacă el a încasat aceste cupoane în mod regulat, sau dacă a cerut ridicarea opozițiilor făcute de către moștenitorii dăruitorului, în baza legei dela 21 Ianuarie 1883, pentru titlurile la purtător furate, distruse sau perdute, nu mai încape îndoială că el are încredere în titlul său și că posedă *animo*

(¹) Cpr. C. Rouen, Grenoble și Paris, D. P. 45. 2. 159; Sirey, 45. 2. 464; Sirey, 69. 2. 39; D. P. 77. 2. 9. Vezi Répert. Sirey, v⁰ *Don manuel*, 427 urm.; Bressolles, *op. cit.*, 260, p. 362, etc.

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4476; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 431; Répert. Dalloz, *Supplément*, *v⁰ Disp. entre-vifs*, 453; Baudry et Colin, I, 1201; Beauchet, nota în *Pand. Période.* 90. 2. p. 266; Colin, *op. cit.*, p. 278 urm.; Bressolles, *op. cit.*, 260, p. 362, 363; C. Toulouse, Sirey, 82. 1. 214; D. P. 82. 1. 433, etc.

domini, de oarece el își exercită dreptul său la lumina zilei, ca orice proprietar de bună credință. Se va aplicà deci, în specie, art. 1909. Dacă el se abține însă de a încasà cupoanele, sau dacă se încearcă a le încasà prin ascuns sau dacă, fugind de desbateri contradictorii, el nu cere ridicarea opozițiilor făcute de moștenitorii dăruitorului, este, din contra, foarte probabil că titlurile ce el deține nu i-au fost dăruite, ci au fost sustrase și că, prin urmare, el nu le posedă *animo domini*. In asemenea cazuri, posesiunea sa nu va fi apărată de art. 1909 (¹).

Atitudinea luată de pretinsul donatar în urma morței pretinsului dăruitor.

4⁰ In fine, a patra împrejurare, care poate să facă posesiunea pretinsului donatar suspectă, rezultă uneori din atitudinea pe care o ieà pretinsul donatar în urma morței pretinsului dăruitor. De exemplu: după moartea pretinsului dăruitor, el a pus mâna pe mai multe lucruri de ale acestui din urmă; sau el n'a invocat darul manual decât după ce moștenitorii s'au plâns că el a sustras mai multe lucruri de ale defunctului; sau el n'a făcut nicio declarație atunci când s'a inventariat averea defunctului, deși a luat parte la acest inventar, ori a făcut ca cupoanele titlurilor litigioase să fie încasate de către un terțiu, etc. In toate aceste cazuri, și în altele de aceaș natură, purtarea sa denotând o posesiune suspectă, această posesiune nu va fi apărată de art. 1909 (²).

Dovedirea darului din partea pretinsului donatar. Controversă.

Aceasta nu împedică însă pe detentorul lucrurilor revendicate de a dovedi că, în realitate, aceste lucruri i-au fost dăruite de către defunct și că, prin urmare, posesiunea sa este acea a unui adevărat proprietar. Se naște însă întrebarea: cum va puteà el să dovedească pretinsul dar manual? După părerea generală se decide că, în lipsă de text. se vor aplicà principiile dreptului comun, așa că darul manual, care ar întrece suma de 150 lei, n'ar puteà fi sta-

---

(¹) Cpr. Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 432; Baudry et Colin, *loco cit.*; Colin, *op. cit.*, p. 278 urm.; Beauchet, nota citată în *Pand. Périod.* 90. 2. p. 266. Cpr. C. Bordeaux și Paris, D. P. 68. 2. 223; Sirey, 76. 2. 140; D. P. 77. 2. 9; C. Toulouse, decizie citată în nota precedentă, etc.

(²) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 433 urm.; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 90. 1. 266. Cpr. C. Rouen, Bordeaux, Paris, etc. Sirey, 45. 2. 464; Sirey, 66. 1. 189; D. P. 77. 2. 9, etc.

bilit cu martori sau prezumpţii decât atunci când ar existà un început de probă scrisă(1).

Dovedirea tradiției prin martori, prezumții, etc.

Rămâne însă bine înțeles că, după acest sistem, numai acordul de voință al părților, adecă faptul juridic sau contractul este supus dreptului comun, nu însă și tradiția lucrului dăruit, necesară pentru existența darului manual care fiind un fapt material, poate în toate cazurile fi stabilit prin martori și prezumpții, fără nici un început de probă scrisă(2).

După un alt sistem, se fac următoarele destincții: 1⁰ sau pârîtul donatar se opune la o acțiune în restituire, întemeiată pe precaritatea posesiunei sale și, în asemenea caz, fiind vorba de a se răsturnà un titlu, un contract dovedit, el va trebuì să producă un act scris; 2⁰ sau pârîtul se opune la o acțiune întemeiată pe precaritatea posesiunei sale, ori pe o acuzare de sustragere și, în asemenea caz, el este în drept a administrà proba testimonială și a prezumpțiilor, fără niciun început de probă scrisă, fiind just de a se acordà pârîtului aceeaș înlesnire pe care o are reclamantul(3).

Noi însă credem că donatarul este, în toate cazurile, în drept să dovedească darul manual prin martori și prezumpții, oricare ar fi valoarea acestui dar, pentrucă proibiția dovezei testimoniale nu este decât rezultatul indirect al dispoziției, care prescrie existența unui act scris pentru toate faptele juridice al căror obiect este de o valoare mai mare de 150 lei(1). Or, în specie, ideea darului manual excluzând orice act scris, şi validitatea unui asemenea dar fiind independentă de orice act scris, după cum a spus-o tribunul Jaubert, nicio cauză binecuvântată nu se opune la admiterea probei testimoniale şi, deci, şi a prezumpţiilor. Dăruitorul va face, fără îndoială, foarte bine de a remite donatarului un act scris, chiar sub semnătura privată(2), pentru ca acesta să poată respinge pretenţiile celora care ar aveà interes a atacà darul manual; însă, în lipsa unui asemenea act, nimic nu s'ar opune la administrarea probei testimoniale şi a prezumpţiilor din partea donatarului, oricare ar fi valoarea lucrului dăruit. Acestea ni s'au părut în totdeauna adevăratele principii (3).

---

(1) Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 270; T. Huc, VI, 186, p. 243; C. Paris, *Dreptul* din 1888, No. 24; *Pand. Périod.* 91. 2. 47; Cas. fr. *J. Clunet*, 1899, p. 804; Sirey, 1900, 1 225; Sirey, 1901. 1. 60; *Pand. Périod.* 1905. 1. 370; Sirey, 1907, 1. 393; C. Iași, *Cr. judiciar* din 1904, No. 22 (cu observ. noastră), etc. Cpr. și Trib. Paris, *Dreptul* din 1881, No. 29, p. 233. Această din urmă sentință pune în principiu că, dacă proba unei donațiuni manuale, de o valoare mai mare de 150 lei, nu poate să fie făcută prin martori, această restricție nu se aplică însă și la proba împrejurărilor de fapt, care dau unei posesiuni materiale necontestate, stabilită în specie prin depozițiile făcute în cursul unei proceduri corecționale, caracterul de just titlu și bună credință.

(2) Laurent, XII, 285; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 269 urm. Cp. C. Paris, D. P. 73. 2. 131, etc.

(3) Cpr. Dumont, *Dons manuels*, p. 71. Vezi *suprà*, p. 281 urm.

Dovedirea datei donaţiunei.

Rămâne însă bine înţeles că nu numai existenţa darului manual va puteà fi stabilită prin mijloacele de mai sus, dar şi data lui(4).

Dar făcut în străinătate.

Dacă darul manual a fost făcut în străinătate, el este cârmuit, în privinţa dovedirei lui, de legea ţărei unde a fost făcut(5).

Aceasta nu este decât aplicarea unui principiu cunoscut, şi anume: că mijloacele de probă ale obligaţiilor sunt cârmuite de legea ţărei în care s'a încheiat contractul (6), principiu consacrat în termeni expreşi prin art. 10 § 2 din codul italian (disp. prelimniare).

Capacitatea femeei măritate.

S'a decis, de asemenea, că de câteori o femee măritată a făcut un dar manual în străinătate, capacitatea ei nu va fi cârmuită de legea ţărei unde darul a fost făcut, ei de legea sa națională(¹). Asupra acestui punct nu mai încape nicio îndoială, fiind vorba în specie de o chestie de capacitate.

---

(1) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 309, nota 24.

(2) Cpr. Planiol, III, 2543.

(3) Vezi în acest sens, Bressolles, *op. cit.*, 263, p. 366 urm; Beauchet, nota în *Pand. Périod.* 90. 1, p. 266, coloana 2; Judecăt. ocol Brăila, *Dreptul* din 1884, No. 37, etc.

(4) Bressolles, *op. cit.*, 277, *in fine*, p. 394.

(5) Cas. fr. *J. Clunet*, anul 1906, p. 412 şi *Cr. judiciar* din 1906, No. 33, p. 268 (cu observ. noastră).

(6) Vezi asupra acestui principiu incontestabil, autorităţile citate în tom. I al Coment. noastre, p. 177, nota 1 (ed. a 2-a) şi în tom. VII, p. 242, nota 5, la care trebue să adăogăm: Cas. fr. *J. Clunet*, anul 1899, p. 804; Massé, *Dr. comm.*, II, 770, p. 43 urm. (ed. a 3-a). — *Contrà*: Mittermaier, *Archiv für civilistische Praxis*, tom. 13, p. 315 urm.; Vareilles-Sommières, *Synthèse du droit international privé*, II, p. 281urm.

Aplic. regulei de mai sus în toate cazurile. Controversă.

Regula mai sus expusă, după care proba testimonială și a prezumpțiilor este admisă pentru dovedirea darului manual, oricare ar fi valoarea acestui dar, se aplică, după părerea noastră, nu numai când dovada darului manual se face de donatar sau de moștenitorii lui, în contra dăruitorului sau moștenitorilor săi, dar și atunci când dovada acestui dar s'ar face în contra donatarului, de către dăruitor sau de moștenitorii lui, motivele fiind aceleași și într'un caz și într'altul(²). Cu toate acestea, părerea generală este că dăruitorul nu poate să dovedească darul manual prin martori sau prezumpții decât atunci când va produce un început de probă scrisă, pentrucă el a avut facultatea și chiar îndatorirea de a-și procură o asemenea dovadă despre liberalitatea ce a făcut(³).

Cazul când darul se invoacă de moștenitorii dăruitorului, în virtutea unui drept personal al lor.

Cât pentru cazul când darul manual ar fi invocat de moștenitorii dăruitorului, în virtutea unui drept propriu și personal al lor, pe care ei nu-l țin dela autorul lor, ci dela lege, precum ar fi, de exemplu, în cazul când ei ar cere raportul sau reducțiunea acestui dar, care ar fi tăgăduit de donatar, se admite că ei pot stabilì existența darului numai prin martori și prezumpții, fără niciun început de probă scrisă, fiindcă, în specie, ei sunt terții persoane, iar nu reprezentanții dăruitorului(⁴).

Cazul când donatarul tăgădueşte posesiunea, pe care o are.

Până aici am presupus că posesiunea pretinsului donatar este constatată în fapt. Se poate însă întâmplà ca el s'o aibă în realitate, însă s'o tăgăduiască, în care caz recla-

---

(¹) Trib. Paris, *J. Clunet*, tom. IX, anul 1882, p. 617. Vezi și Répert. Sirey, *v° Don manuel*, 255.

(²) Cpr. Pand. fr., *v° Don. et testaments*, 4530; Bressolles, *op. cit.*, 271, p. 378. - Dăruitorul sau moștenitorii săi vor fi puși în situația de a dovedì darul manual contra donatarului atunci când se va cere revocarea darului sau executarea sarcinilor, ori reducerea sau raportul acestui dar, pe care donatarul l-ar tăgădui. Bressolles, *op.* și *loco cit.*

(³) Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 296 urm.; Trib. Bar-sur-Aube și C. Paris, D. P. 50. 2. 27; Pand. fr., *v° cit.*, 4531.

(⁴) Colin, *op. cit.*, p. 297 urm.; Pand fr., *v° cit.*, 4533 urm. și deciziile citate acolo.

mantul trebue s'o dovedească, şi dovada se va puteà face prin orice mijloace, fiind vorba de un fapt material.

Recurgerea la mărturisirea pârîtului.

In lipsă de probe, reclamantul va puteà, de bună seamă, să recurgă la mărturisirea pârîtului. Dacă pârîtul se mărgineşte a recunoaşte pur şi simplu că el se găseşte în posesiunea mobilelor litigioase, fără a arătà niciun titlu, el va puteà invocà art. 1909 C. civ. şi posesiunea lui nu va cedà decât înaintea dovezei ce va face reclamantul cum că el posedă lucrurile litigioase în baza unui contract sau unui delict, care-l obligă la restituirea lor(¹).

Indivizibilitatea mărturisirei pârîtului. Art. 1206. Controversă.

Ce se va întâmplà însă când pârîtul va mărturisì că, în adevăr, el are în posesiunea sa mobilele reclamate, adăogând însă că el le-a primit dela defunct cu titlu de dar manual? Această mărturisire fi-va ea indivizibilă, sau reclamantul putea-va el să stabilească că darul manual n'a avut loc? Chestiunea este foarte controversată.

După un sistem se susţine că mărturisirea pârîtului este indivizibilă şi că această indivizibilitate împedică, pe de o parte, pe reclamant de a despărţì partea din mărturisire ce-i este defavorabilă, iar pe de alta, de a dovedì că declaraţia pârîtului este mincinoasă. Prin urmare, după acest sistem, reclamantul va trebuì, să primească mărturisirea pârîtului întreagă, fără a puteà dovedì inexistenţa darului manual sau sustragerea lucrurilor deţinute; de oarece, în specie, faptul detenţiunei n'a fost adus la cunoştinţa reclamantului decât prin mărturisirea pârîtului, care este complexă şi indivizibilă (art. 1206)(²).

După un sistem opus se susţine, din contra, că indivizibilitatea mărturisirei, prevăzută de art. 1206, este inaplicabilă în specie, fiindcă dacă această indivizibilitate este admisă de câteori faptele mărturisite au un raport intim între ele, precum este, de exemplu, în cazul când cineva mărturiseşte că a datorit o sumă de bani însă că datoria a fost plătită(³), această soluţie nu mai este admisibilă aci,

---

(¹) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4495; Bressolles, *op. cit.*, 266, p. 370.

(²) Laurent, XII, 288; C. Paris, D. P. 52. 2. 224. Cpr. Cas. rom. Bult. 1882, p. 1183 şi *Dreptul* din 1883, No. 15; Trib. Ilfov, C. Bucureşti şi Focşani, *Dreptul* din 1882, No. 53 şi 59; *Dreptul* din 1881, No. 42, etc.

(³) Vezi Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1882, No. 31 (afacere în care unde faptele mărturisite nu au niciun raport comun şi sunt cu totul străine unele de altele, cu atât mai mult că principiul indivizibilităţei ar înlesni frauda. Reclamantul ar puteà deci, după acest sistem, să conteste partea declaraţiei pârîtului relativă la darul manual, admiţând de adevărată numai partea întâia a mărturisirei(¹).

Ambele aceste păreri sunt însă prea absolute. In adevăr, a declarà divizibilă mărturisirea pretinsului donatar, este a trece peste art. 1206, iar a admite principiul indivizibilităţei în aşa mod, încât reclamantul să nu poată dovedì de mincinoasă declaraţia pârîtului, este a înfiinţà în favoarea lui o prezumpţie legală, pe care nu numai că niciun text de lege n'o autoriză, dar pe care însuş textul art. 1206 o condamnă; căci acest text autorizând pe autorul mărturisirei a o revocà de câteori se va stabilì că ea a fost făcută din eroare de fapt (art. 1206, partea finală)(²), admite în contra acestei mărturisiri dovada contrară, şi dacă această dovadă este admisă în favoarea autorului mărturisirei, cum s'ar puteà ea interzice adversarului său? Lucrul este aşa de adevărat, încât însuş Laurent, care vorbind de darurile manuale (XII, 288), susţine teoria indivizibilităţei, se constrazice el însuş şi uită cele spuse în tomul al XII-lea, când ajunge la comentariul art. 1206 (tom. XX, 206 urm.); căci de astădată, savantul profesor dela Gand nu mai este de pă-

---

am pledat noi înşine); Cas. rom. Bult. 1897, p. 1178. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 832; Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 176. text şi nota 27; Massé-Vergé, III, § 606, p. 539, nota 6; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, I, § 152, p. 441, nota 15 şi p. 442, nota 18.—Vezi însă Cas. rom. Bult. 1907, p. 604; Zachariæ (ed. Massé-Vergé), III, § 606, p. 539, 540 (text). Vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 338, 339, text şi nota 3. Vezi asupra indivizibilităţei mărturisirei observ. ce am publicat în *Cr. judiciar* din 1901, No. 38; din 1902, No. 83 şi din 1905, No. 23. Mai vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 335 urm. şi tom. X, p. 15, nota 1, etc.

(¹) Claude, *Dons manuels*, p. 164. Conform acestei teorii, Curtea din Dijon a decis că este divizibilă mărturisirea părţei care, după ce a recunoscut că a primit un depozit, adaogă că lucrul depus i-a fost mai în urmă dăruit dela mână la mână. D. P. 69. 1. 338. Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, 1881, p. 844 urm. şi *Dreptul* din 1882, No. 7.

(²) Cp. Pothier, *Oblig.*, II, 833, p. 445 (ed. Bugnet).

rere că acel care are interes a invocà declaraţia principală dintr'o mărturisire nu poate să combată declaraţia accesorie, ci recunoaşte, din contra, dreptul părţei interesate de a restabilì adevărul, de câteori acest adevăr este alterat printr'o declaraţie mincinoasă. Altfel, zice cu drept cuvânt acest autor, *minciuna ar face lege, de câteori ea s'ar manifestà sub forma unei mărturisiri judiciare*. Tot astfel se exprimă şi Aubry et Rau (VIII, § 751, p. 179, nota 3), care zic că s'ar dà principiului indivizibilităţei o întindere contrară raţiunei, dacă acela, căruia se opune o mărturisire indivizibilă, n'ar aveà posibilitatea de a stabilì falşitatea declaraţiilor ce-i sunt contrare. Prin urmare, adevărul este într'un sistem intermediar. După acest sistem, mult mai raţional, regula art. 1206 scuteşte pe posesor de a face dovada darului ce el invoacă, însă reclamantul poate să stabilească inexistenţa acestui dar sau origina vicioasă a posesiunei pretinsului donatar (¹).

Cazurile când se aplică dreptul comun.

Reclamantul va face această dovadă conform dreptului comun. Deci, dacă el impută posesiunea detentorului, unui delict, unui quasi-delict sau unui depozit necesar, lipsa de sinceritate a mărturisirei va puteà fi dovedită în toate cazurile prin martori şi prezumpţii (²).

Dacă reclamantul invoacă, din contra, că pârîtul posedă în baza unui contract, care-l obligă la restituire, sau în baza unui delict, precum este abuzul de încredere, care implică existenţa unui contract (³), dovada nu se va puteà face pentru o sumă mai mare de 150 lei decât prin acte scrise şi prin martori sau prezumpţii, însă numai atunci când va existà un început de probă scrisă (⁴).

Cazurile când mărturisirea nu este indivizibilă.

Dar dacă chestiunea de a se ştì când mărturisirea pârîtului poate sau nu să fie divizată este, după cum am văzut,

---

(¹) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4519 urm., 4525 urm.; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, p. 286 urm.; Bressolles, *op. cit.*, 269, p. 374 urm. Cpr. Répert. Sirey, *v⁰ Don manuel*, 464 urm.

(²) Colin, *op. cit.*, p. 288; Bressolles, *op. cit.*, 270, p. 376; Pand. fr., *v⁰ cit.* 4526. Vezi *suprà*, p. 281.

(³) Vezi *suprà*, p. 281, nota 2.

(⁴) Colin, *op. cit.*, p. 289; Bressolles, *loco cit.*; C. Dijon, D. P. 77. 2. 129; *Pand. chron.* (anii 1870—1877), tom. V, partea II, p. 237, etc.

controversată, toată lumea recunoaşte că regula indivizibilităţei, prevăzută de art. 1206, nu mai este aplicabilă atunci când mărturisirea pretinsului donatar nu constitue singură o dovadă a dreptului său şi când el, independent de mărturisire, invoacă alte fapte pentru a stabilì darul manual; căci altfel el n'ar aveà în totdeauna decât să facă o mărturisire mincinoasă pentru a stànjinì dreptul reclamantului (¹).

Pârîtul nu va puteà deci opune reclamantului indivizibilitatea mărturisirei sale, atunci când acest din urmă ar dovedì prin martori sau prezumpţii că lucrurile pretinse dăruite au fost sustrase de către posesorul lor actual, pentrucă, în specie, dovada nu se întemeiază numai pe mărturisire (²).

Cazul când mărturisirea denotă indicii de dol sau fraudă.

Principiul indivizibilităţei mărturisirei mai sufere o restricţie, necontestată atât de doctrină cât şi de jurisprudenţă, în cazul când însăş mărturisirea denotă indicii de dol sau de fraudă; când, de exemplu, una din părţile ei este recunoscută de falşă sau prea puţin verosimilă (³).

In asemenea caz, mărturisirea pretinsului donatar nu este indivizibilă, şi el nu poate invocà art. 1206 pentru a

---

(¹) Laurent, XII, 289 şi XX, 205; Pand. fr., v^0 *cit.*, 4497 urm.; Larombière, *Oblig.*, tom. VII, art. 1356, No. 21; Marcadé, V, art. 1356, No. II; Colin, *op. cit.*, p. 284; Trib. Paris, *Pand. Périod.* 88. 2. 53, etc.

L. din 1883 asupra titlurilor la purtător pierdute, furate, distruse, etc.

(²) Această margină firească a indivizibilităţei mărturisirei a dobândit o însemnătate şi mai mare în urma promulgărei legei dela 21 Ianuar 1883, asupra titlurilor la purtător pierdute, furate, distruse, etc. (v. L. franceză din 15 Iunie 1872), căci cea mai mare parte din darurile manuale având astăzi de obiect titluri la purtător, mărturisirea posesorului va fi a rareori singura dovadă ce se va produce pentru posesiunea sa, fiindcă prin opoziţiile ce se pot face în privinţa titlurilor sustrase (art. 2 urm. din citata lege dela 1883), pretinsul donatar va fi pus în alternativa sau de a se arătà, sau de a nu trage nici un folos din titlurile ce deţine, fiindcă nu va puteà să încaseze cupoanele. Cpr. Pand. fr., v^0 *cit.*, 4505; Répert. Sirey, v^0 *Don manuel*, 473; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 284, nota 3.

(³) Lipsa de verosimilitate trebue însă să fie atât de mare, încât să poată fi asimilată cu o adevărată imposibilitate. O simplă neverosimilitate, rezultând din partea judecătorilor, n'ar fi deci suficientă. Cas. fr. D. P. 58. 1. 153.

împedică pe reclamant de a stabilì sustragerea efectelor pretinse dăruite(¹).

Reformarea dreptului actului în privința darului manual. Critica legei.

Aceasta este teoria darurilor manuale, asupra cărora s'ar puteà scrie și s'au scris chiar volume. Precum am văzut, această materie este bogată în discuții și în controverse. Mài mult încă, darurile manuale dau loc la abuzuri, la fraude și la combinații necinstite, care foarte a rareori pot fi înlăturate, din cauză că legea le-a lăsat la voia întâmplărei. De aceea, am și văzut că unii autori contestă chiar existența lor în dreptul actual. Este deci timpul ca legiuitorul să intervie și, cu o oară mai înainte, să reglementeze darurile manuale, fie desființându-le în totul (ceeace n'ar fi de dorit), fie supunându-le la oarecare condiții de formă. In orice caz, o reformă se impune, căci legea actuală este defectuoasă(²).

Despre donațiunile deghizate sau ascunse sub forma și aparența unui contract cu titlu oneros.

Donațiuni indirecte.

Sunt donațiuni indirecte, făcute prin contracte cu titlu oneros, a căror validitate este în afară de orice îndoială. Astfel, dacă presupunem că ți-am vândut cu 100000 de lei moșia mea, care valorează 200000 lei, ți-am făcut o liberalitate de 100000 lei, și această liberalitate indirectă este validă, deși n'am întrebuințat în specie nicio formă solemnă și deși contractul valorează numai ca vânzare(³).

Contractul valorează ca vânzare.

Cum că contractul valorează, în specie, ca vânzare, deși el are un caracter mixt, nu mai încape nicio îndoială, pentrucă părțile au avut în vedere mai mult o vânzare

---

(¹) Laurent, XII, 288 și XX, 206; Demolombe, XX, 81; Marcadé, V, art. 1356, No. II; Pand fr., v⁰ *cit.*, 4506 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 475 urm.; Colin, *Revue pratique*, tom. 54, anul 1883, p. 284 urm.; Cas. fr. D. P. 58. 1. 153, etc.

(²) Vezi în privința reformelor ce ar trebuì introduse în această privință, Bressolles, *op. cit.*, 304 urm., p. 437 urm.

(³) Cpr. Baudry-Lacantinerie, *Précis de droit civil*, III, 941, p. 613 (ed. a 9-a) și toți autorii. Mai mult încă, o vânzare nulă pentru lipsă de preț poate să producă efecte ca donațiune deghizată. Guillouard, *Vente*, I, 95 *bis*; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3705 urm. Cpr. Cas. fr. Sirey, 86. 1. 359.

decât o donaţiune, şi vilitatea preţului nu împedică contractul de a fi serios. Donaţiunea cuprinsă în această vânzare este şi ea validă, fiindcă, pe de o parte, formele de observat pentru validitatea unui contract se determină prin obiectul principal ce părţile au avut în vedere, iar pe de altă parte, fiind vorba în specie de o vânzare, această vânzare trebue să fie validă în întregimea ei, cu toate clauzele şi condiţiile care sunt elementele constitutive ale contractului (1).

Cazul unei donaţiuni indirecte simulate.

Mai mult încă, nu se distinge în această ipoteză cazul când donaţiunea indirectă ar fi fost făcută pe faţă de acel în care ea ar fi fost făcută în mod simulat. Astfel, dacă într'o vânzare, săvârşită între persoane capabile, în care un imobil a fost vândut cu 100000 lei, vânzătorul declară că a primit întregul preţ, pe când, în realitate, el n'a primit decât 50000 de lei, există simulaţie şi o liberalitate indirectă pentru 50000 de lei; însă, cu toate acestea, liberalitatea este validă, pentrucă contractul nu este o donaţiune, ci o vânzare, care este validă, cu toate clauzele ei accesorii (2).

Donaţiunile deghizate.

Dar nu de aceste liberalităţi este vorba aci, ci de adevăratele donaţiuni deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros. Iată, de exemplu, o persoană care, printr'un act sub semnătură privată, declară că a vândut altuia un imobil cu 100000 lei; cumpărătorul declară şi el că a cumpărat imobilul, plătind preţul; în realitate însă totul este simulat: nu există, în specie, nici cumpărător, nici vânzător, nici preţ, ci o donaţiune ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros (3), la care părţile au recurs, fie

---

(1) Cpr. Pothier, *Vente*, III, 21, p. 10; Thiry, II, 358, p. 347; Laurent, XII, 302; Demolombe, XX, 97; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 70, p. 38; Troplong, *Vente*, I, 148; Arntz, II, 1883; Pand. fr., *v*^{0} *cit.*, 4546 urm. Aceeaş soluţie erà admisă şi la Romani: „*Si quis, donationis causa, minoris vendat, venditio valet. . . ; quoties viliore pretio res donationis causa distrahitur, dubium non esse venditionem valere*". (L. 38, Dig., *De contrahenda emptione*, 18, 1).

(2) Laurent, XII, 303; Arntz, II, 1883; Demolombe, XX, 98; Demante et Colmet de Santerre, IV, 3 *bis* V; Pand fr., *v*^{0} *cit.*, 4549; Répert. Sirey, *v*^{0} *Don. entre-vifs*, 3697 urm.; Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 506, etc.

(3) Donaţiunea poate fi ascunsă nu numai sub forma unei vânzări (cpr. Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 3693 urm.), dar

pentru a fraudà legea timbrului (¹), fie pentru alte motive, pe care ele singure le cunosc. Chestiunea este de a se ștì dacă asemenea liberalitate este sau nu validă? Această chestiune nu poate să se prezinte decât în ipoteza când părțile sunt capabile de a dispune și de a primì cu titlu gratuit, căci dacă ele sunt incapabile, avem două texte pozitive, art. 812 și 940, care pe de o parte opresc, iar pe de alta anulează asemenea liberalități (²).

Starea jurisprudenței asupra donațiunilor deghizate.

Jurisprudența franceză este aproape unanimă pentru a recunoaște validitatea donațiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, dacă contractul care servește a ascunde liberalitatea a fost redactat după prescripțiile legei; dacă el a fost făcut între persoane capa-

---

încă sub forma unui contract de locațiune (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3798 urm.); sub forma unui împrumut, convenindu-se că suma împrumutată să nu fie restituită (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3803 urm.); sub forma unui contract de societate (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3826 urm.); sub forma unei chitanțe simulate (Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 3814 urm.); sub forma girărei unei cambii (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3825); sub forma unei fidejusiuni (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3847); sub forma unei ipoteci (cpr. Cas. rom. Bult. 1891, pag. 756 și *Dreptul* din 1892, No. 5); sub forma unei tranzacții (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3849 urm.); sub forma unui mandat sau a recunoașterei unui depozit (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3853 urm.); sub forma renunțărei la o succesiune sau la un uzufruct (Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3864, 3865), etc. Se poate, de asemenea, face o donațiune deghizată printr'o convenție matrimonială, recunoscându-se, de exemplu, că viitoarea soție a adus cutare sumă ca dotă, pe când, în realitate, ea n'a adus nimic. Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3837 urm.; Planiol, III, 2554, *in fine*, etc.

L. timbrului.

(¹) Vânzările imobiliare sunt în adevăr supuse, după legea timbrului, la taxa invariabilă de 3%, pe când donațiunile sunt din contra, supuse la taxa de 2, 3, 4, 6 și 12%. Prin urmare, părțile au interes a ascunde o donațiune sub aparența unei vânzări, pentru a plătì o taxă de înregistrare mai mică. Donațiunea făcută între străini se taxează cu 12%, dota în bani, ce soțul constitue soției mai înainte de săvârșirea căsătoriei, cu 6%; iar donațiunea făcută între soți, în timpul căsătoriei, cu 3%. Cas. rom. Revista *Jurisprudența* din 1910, No. 24, p. 383 și Bult. 1910, p. 885.

(²) Cpr. Beltjens, *op. cit.*, art. 941, No. 57; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3658, 3670, 3934 urm.; Cas. fr. Sirey, 1911. 1. 489, 490; C. Paris, Sirey, 1906. 2. 276, etc.

bile, fără fraudă şi fără prejudiciul terţiilor; dacă liberalitatea are de obiect numai partea disponibilă (1) şi, în fine, dacă ea a fost acceptată de donatar (2).

Jurisprudenţa română a intrat şi ea pe această cale. Singură Curtea din Iaşi, printr'o decizie foarte strâns motivată, a protestat altă dată contra acestei teorii, care permite de a se călcà legea şi de a se înlăturà prescripţiile ci printr'o minciună, însă această decizie, foarte juridică şi foarte bine motivată, a fost casată (1).

---

(1) Dintre numeroasele decizii, care admit acest mod de a vedeà, vom cità numai pe cele mai recente. Vezi Trib. Paris, *Dreptul* din 1883, No. 51, p. 419; Cas. fr. D. P. 89. 1. 369; *Pand. Périod.* 89. 1. 414; Sirey, 89. 1. 471; D. P. 93. 1. 359; Sirey, 93. 1. 413; Sirey, 96. 1. 69; D. P. 96. 1. 153; *Pand. Périod.* 96. 1. 447; *Dreptul* din 1896, No. 79; Sirey, 97. 1. 809; Sirey, 99. 1. 488; D. P. 1910. 1. 462; Sirey, 1911. 1. 489; D. P. 1912. 1. 266; C. Lyon, D. P. 1910. 2. 100 şi *Dreptul* 1910 No. 60 (cu nota d-lui S. Rădulescu); C. Douai, D. P. 99. 2. 73; C. Paris, Sirey, 1906. 2. 276, etc. Vezi şi alte decizii mai vechi citate în Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 3670 urm. şi în Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 894, No. 45 urm. Aceeaş soluţie este admisă de jurisprudenţa belgiană (vezi deciziile citate de Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 931, No. 54 *ter)* şi de cea italiană (Cas. Napoli, *Il Foro italiano*, 1903, 1. pag. 472 şi alte decizii citate de Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, p. 465, nota 1). Tot în acest sens se pronunţă şi o parte din doctrină. Planiol, III, 2553; Aubry et Rau, I, § 35, p. 175, 176 (ed. a 5-a) şi VII, § 659, p. 84, text şi nota 24 (ed. a 4-a); Vigié, II, 670; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, I, 13 şi 292; Marcadé, III, 333; Troplong, II, 730, 1082 şi 1105; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 893, No. 13; Grenier, *Don. et testaments*, II, 180, pag. 109 urm. (ed. Bayle-Mouillard); Solon, *Théorie sur la nullité des conventions et des actes en tout genre*, I, 245, p. 145 urm. (ed. din 1835); M. A. Dumitrescu, *Codul de comerciu comentat*, VI, p. 428, nota 1. etc.

Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă un pretins contract cu titlu oneros constitue, în realitate, o liberalitate (cpr. Cas. rom., S-a 1, 17 Septembrie 1910, Revista *Jurisprudenţa* din 1910, No. 33, p. 515, decizie nereprodusă în Bult. Curţei), însă Curtea de casaţie determină dacă formele contractului cu titlu oneros au fost întrebuinţate şi care este caracterul aparent al contractului. Cas. fr. Sirey, 96. 1. 69; D. P. 96. 1. 153; *Pand. Périod.* 96. 1. 447 şi *Dreptul* din 1896, No. 79, p. 674. Vezi şi Pand. fr., *Supplément*, v° *Don. et testaments*, 649 urm.

(2) C. Paris, D. P. 1912. 1. 266 (sub Cas). Vezi *infrà*, p. 303.

Argumentele pe care se întemeiază validitatea donaţiunilor deghizate.

Sistemul validităţei donaţiunilor ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, se întemeiază pe următoarele argumente: 1⁰ pe dreptul roman (2) şi pe tradiţia vechiului drept francez, după care numai donaţiunile *exprese* erau supuse formelor solemne, nu însă şi cele tacite (3); 2⁰ pe adagiul că se poate face pe cale indirectă tot ce se poate face *rectâ viâ* (4); 3⁰ pe consideraţia că această soluţie curmă din rădăcină procesele şi o mulţime de dificultăţi, care nici-odată n'ar fi întemeiate pe un interes legitim, din cauză că simulaţia n'ar lezâ dreptul nimănui, fiindcă, în specie ea este presupusă a fi lipsită de fraudă; 4⁰ pe unele texte din codul actual, și anume: pe art. 812, 845, 940 și 1642, care par a admite în mod implicit validitatea donațiunilor indirecte (¹).

---

(1) Vezi Bult. Cas. S-a I-a, anul 1880, pag. 342 şi *Dreptul* din 1881, No. 4; *Idem*, Bult. S-a I-a, 1883, pag. 175 şi *Dreptul* din 1883, No. 34; Bult. 1892, pag. 981; *Dreptul* din 1892, No. 46 şi 79; Bult. 1903, p. 198; Bult. 1911, pag. 1657 şi *Săptămâna juridică* din 1912, No. 8, p. 126; C. Bucureşti şi Focşani, *Dreptul* din 1881, No. 42; *Dreptul* din 1882, No 59; *Dreptul* din 1890, No. 45; *Dreptul* din 1903, No. 45; C. Craiova şi Iaşi, *Dreptul* din 1896, No. 81 şi din 1908, No. 56; *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 (cu observ. noastră); *Dreptul* din 1902, No. 39 şi *Pagini juridice* din 1911, No. 75; Trib. Brăila, *Dreptul* din 1897, No. 53; Trib. Dolj, *Cr. judiciar* din 1908, No. 14 şi *Pagini juridice* din 1912, No. 95; Trib. Vaslui, *Dreptul* din 1909, No. 73; Trib. Putna şi Olt, *Cr. judiciar* din 1911, No. 77 (cu observ. noastră) şi *Pagini juridice* din 1911, No. 77; Judecăt. ocol. Suraia (Putna), *Pagini juridice* din 1912, No. 90, etc. — *Contrà:* C. Iaşi, *Dreptul* din 1881, No. 4 (decizie casată); Trib. Gorj, *Dreptul* din 1891, No. 67. Această din urmă sentinţă reproduce în totul argumentarea dată de noi într'un articol publicat în *Dreptul* din 1891, No. 57. Vezi şi autorităţile citate *infrà*, p. 301, nota 3.

(2) L. L. 36 şi 38, Dig., *De contrahenda emptione*, 18. 1; L. 46, Dig., *Locati conducti*, 19, 2; L. 6, Dig., *Pro donato*, 41, 6; L. L. 3 şi 9, Cod, *De contrahenda emptione et venditione*, 4, 38, etc.

(3) Cpr. Furgole asupra art. 1 al ordonanţei din 1731. Cu toate acestea, chestiunea erà discutată în vechiul drept francez. Vezi Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3653. Această chestiune erà controversată şi în dreptul intermediar. Cpr. Demolombe, XX, 100; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 36, 57 şi numeroasele autorităţi citate acolo.

(4) Cpr. Cas. fr. D. P. 78. 1. 123; Planiol, III, 2553, *in fine*.

Combaterea argumentelor de mai sus.

Aceste argumente, oricât de grave ar fi, nu ni se par însă decisive în cauză. In adevăr, mai întâiu, deși la Romani, vânzarea făcută *donationis causâ* nu erà considerată ca o vânzare, ci ca o donațiune (²), totuși dreptul roman nu poate fi invocat astăzi cu succes, căci după legislația lui Justinian, donațiunea fiind perfectă prin simplul consimțimânt al părților, fără nicio altă formalitate (³), soluție admisă și astăzi în unele legiuiri străine (⁴), nimic nu se opuneà sub o atare legislație ca actul nul ca vânzare să valoreze ca donațiune; pe când aceeași soluție nu mai este admisibilă astăzi, fiindcă, în dreptul modern, vânzarea este un contract consensual (art. 1295), iar donațiunea un contract solemn (art. 813, 814, 1168). Cât pentru vechia tradiție franceză, chiar în Franța ea erà îndoelnică din momentul de când donațiunea a devenit un act solemn, față cu părerea lui Pothier, pe care autorii codului l-au urmat, și care ziceà că *donațiunea deghizată trebue să fie supusă tuturor formelor donațiunilor în genere* (⁵).

Al doilea argument invocat de jurisprudență pentru admiterea validităței donațiunilor deghizate, este iarăș neîntemeiat, căci ceeace se poate face în specie *rectâ viâ,* nu este numai *de a dà, ci de a dà cu îndeplinirea formelor legale,* și a dà fără aceste solemnități nu însemnează a face indirect un lucru permis, ci a face tocmai contrariul (⁶).

Cât pentru considerațiile morale ce se invoacă în al treilea argument, admițându-le chiar întemeiate, ele ar constituì o critică a legei și o încurajare a o violà.

Ce să mai zicem de argumentul ce se trage din diferitele

(¹) Cpr. Cas. fr., D. P. 54. 1. 390.
(²) Vezi textele citate, *suprà*, p. 298, nota 2.
(³) Cpr. Instit. *De donationibus*, II, 7, § 2. Vezi *suprà*, p. 215.
(⁴) Vezi *suprà*, p. 210, nota 2.
(⁵) Vezi Pothier, *Vente*, III, 19, p. 10 (ed. Bugnet). Cpr. Laurent, XII, 305; Arntz, II, 1882; Demolombe, XX, 101, etc.
(⁶) Cpr. Arntz, *loco cit.;* Demolombe, XX, 100, p. 101; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4560; Lafontaine, *Revue critique de législation, et de jurisprudence*, tom. X, anul 1857, p. 63, etc.

texte ale C. civil, și mai cu seamă din art. 812? Se pretinde, între altele, că acest text declarând nule donațiunile deghizate făcute unui incapabil, cele făcute unei persoane capabile trebue să fie validate, prin argument *a contrario sensu*. Se știe însă că acest argument nu are nicio valoare, de câteori el conduce, ca în specie, la rezultate contrare principiilor generale ale dreptului [1]. Apoi, chiar dacă s'ar admite că, în art. 812, 845 și 940 C. civ., legea a avut în vedere donațiunile deghizate, ea a putut foarte bine să se fi gândit la acele scutite de orice formalitate, sau care pot fi făcute în mod accesoriu și incidental în contractele cu titlu oneros, valide ca atare [2], sau la cele care, deși cuprind o simulație, totuși întrunesc formele cerute pentru donațiuni, în genere, așa precum ar fi, de exemplu: o vânzare consimțită prin act autentic, acceptată de cumpărător, etc.

Art. 1642. Ne mai rămâne acum de răspuns la un argument, pe care Curtea din Iași îl trage în treacăt, fără a insistà asupra lui, din art. 1642 C. civil [3]. Acest text, prevăzând cazul în care vânzătorul unui imobil însărcinează pe cumpărător de a plăti în numele vânzătorului o rentă viageră, unei terții persoane, această stipulație, făcută în folosul terțiului, este scutită de formele solemne ale donațiunei, deși renta este pentru terțiu o liberalitate, fiindcă ea este un accesoriu al unei convenții oneroase, în specie, a vânzărei. Renta ce se plătește terțiului face parte din prețul vânzărei; de aceea legea o scutește de formele donațiunei [4]. In orice caz, acest text fiind o excepție și o derogare dela dreptul comun (1), nu poate fi aplicat prin analogie la alte cazuri.

---

[1] Cpr. Laurent, I, 279; Arntz, II, 1882; Thiry, II, 358, p. 345; Bufnoir, *Propriété et contrat*, pag. 508. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 73 (ed. a 2-a). Vezi și Ricard, *Tr. des don. entre-vifs et testamentaires*, I, No. 90, *in fine*, p. 23 (ed din 1707), care se exprimă în termenii următori: „*Ces sortes d'arguments (à sens contraire) sont estimés fort perilleux, et ne sont pas reçus en droit, qui n'admet pour lois que ce qui a été expressément rédigé par ecrit*“.

[2] Vezi *suprà*, p. 294, 295.

[3] Vezi *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 (cu observ. noastră).

[4] Cpr. Thiry, II, 598; Planiol, II, 2138, nota 2. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 102, nota 1, precum și observ. ce am publicat în *Cr. judiciar* din 1901, No. 77, p. 650, text și nota 13.

Așa dar, toate argumentele, ce se invoacă pentru a se admite validitatea donațiunilor deghizate, se pot ușor spulberà, iar logica și bunul simț dovedesc că legiuitorul n'a putut înțelege și n'a înțeles un singur moment a admite validitatea acestor liberalități. La ce ar mai servì, în adevăr, formele riguroase prescrise de lege, atât pentru a asigurà irevocabilitatea darurilor, cât și pentru a garantà libertatea și sinceritatea consimțimântului (2), dacă părțile s'ar puteà sustrage dela îndeplinirea lor, ascunzând liberalitatea sub forma unei vânzări sau unui alt contract cu titlu oneros? Asemenea lege n'ar fi logică, nici morală. Frauda ar fi patronată de însuș legiuitorul; nicio garanție n'ar mai existà în contra ei și toate măsurile luate, spre a o înlăturà, ar fi inutile. Părțile, oricât de capabile ar fi și oricare ar fi interesul lor, nu pot deci să ascundă o liberalitate sub forma unui contract cu titlu oneros. Acestea sunt adevăratele principii, și ele au fost consacrate printr'o decizie remarcabilă a Curței din Iași și o sentință a tribunalului Gorj (3).

---

(1) Cpr. Laurent, XXVII, 266; T. Huc, VII, 50, etc.

(2) Vezi *suprà*, p. 214.

(3) Vezi *Dreptul* din 1881, No. 4 și din 1891, No. 67; Baudry-Lacantinerie, *Précis de droit civil*, III, 941, pag. 614 (ed. a 9-a); Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 1237 urm.; Arntz, II, 1882; Thiry, II, 358; Laurent, XII, 304 urm.; Demolombe, XX, 101; Duranton, VII, 325 și VIII, 401; T. Huc, VI, 191; Mourlon, II, 681; Demante, IV, 3 *bis* VI; Massé-Vergé, III, § 428, p. 72, nota 14; Bufnoir, *Propriété et contrat*, pag. 506 urm.; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 72, p. 39; Vernet, *Revue pratique de droit français*, tom. 15, anul 1863, p. 193 urm.; Noirot, *Dons manuels et donations déguisées*, p. 155 urm.; Chesnelong, *Des donations déguisées*, p. 100 urm.; Rivière, *Variations de la jurisprudence de la cour de cassation*, 280; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4556 urm.; Michaux, *Donations*, 531 urm., p. 108 urm.; Nacu, II, 71, p. 266; Petrescu, *Donațiunile*, I, p. 524 urm.; Tabacovici, *Prime elemente de drept civil*, II, 326, pag. 219 (București, 1912); Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 228, p. 464 urm. (ed. din 1907), care citează în acest sens o decizie a Curței de apel din Florența, cu data din 30 Aprilie 1875, în care motivele invocate de jurisprudența franceză sunt foarte bine combătute. Vezi, asupra acestei controverse, Répert.

In zadar însă o parte însemnată din doctrină și câteva Curți se încearcă, din timp în timp, a protestà; deciziile lor sunt casate fără cruțare, iar o teorie stranie și contrară legei triumfă, așa că jurisconsultul se găsește dezarmat, și unii din ei renunță chiar și dezesperă de a răsturnà o doctrină aproape constantă, și unanimă. „Validitatea donațiunilor deghizate, zice Baudry-Lacantinerie, este consacrată printr'o jurisprudență atât de constantă, încât este poate temerar de a protestà contra ei“ (1). Este însă de regretat ca jurisprudența să fi ajuns, atât la noi cât și în Franța, a se substituì legei, căci aceasta nu este misiunea ei. Tribunalele și mai ales Curtea de casație trebue să tindă, în adevăr, a stabilì o uniformitate de jurisprudență; scopul acestei jurisprudențe nu este însă de a îndreptà legea, ci de a o menține și de a face ca ea să fie de toți respectată.

Dar dacă jurisprudența și o parte din doctrină admit validitatea donațiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui

---

Sirey, v0 *Don. entre-vifs*, 3658 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 931, No. 170 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 54 *ter* urm., etc. Mai vezi asupra donațiunilor deghizate tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 557, *ad notam, in medio* și pag. 868, nota 4 (ed. a 2-a); tom. V, pag. 270, nota 2; tom. X, p. 101, nota 1, etc.

(1) Baudry-Lacantinerie, *Précis de droit civil*, III, 941 (ed. a 9-a). Vezi și Demolombe (XX, 99), care zice că a sosit prea târziu pentru a se încercà de a sguduì o jurisprudență atât de statornică. Cu toate acestea, un alt autor, Duvergier, își exprimà la 1843, convingerea că această jurisprudență va fi în curând părăsită (*Recueil des lois*, p. 265). De atunci au trecut 70 de ani și mulți vor trece încă fără ca să se facă un reveriment în jurisprudență. Nimeni nu susține că statornicia în jurisprudență nu este un bine; însă, cu toate acestea, uneori o schimbare se impune, căci judecătorii sunt și ei oameni și pot să greșească. Jurisprudența și doctrina nu trebue să fie două surori rivale, geloase una de alta, așa cum au fost în prima jumătate a secolului al XIX-lea (vezi Esmein, *Revue trimestrielle de droit civil*, anul I, 1902, pag. 9, No. II), ci trebue să meargă mână în mână, spre a-și îndeplinì greaua lor misiune de a interpretà legea, atunci când ea este întunecoasă. Or, am văzut că, în cazul care ne preocupă, marea majoritate a doctrinei protestează contra validităței donațiunilor deghizate, protestare pe care jurisprudența n'o bagă în seamă. Aceasta este o greșeală imensă, care are consecinți regretabile.

contract cu titlu oneros, se cer însă anume condiţii, pe care avem să le semnalăm în puţine cuvinte.

1° Condiţiile de formă.

Lipsa de act autentic.

Aceste donaţiuni nu sunt supuse formelor solemne cerute de art. 813 urm. C. civ.; de unde rezultă că nu se cere pentru existenţa lor niciun act autentic şi nicio acceptare expresă (1).

Acceptarea poate fi tacită.

Acceptarea poate deci fi tacită, însă nu va puteà să aibă loc în urma morţei dăruitorului, pentrucă concursul de voinţe n'ar mai fi atunci cu putinţă (2).

Neaplic. în specie a art. 827.

Actul estimativ, prescris de art. 827, pentru validitatea donaţiunilor mobiliare, nu este, de asemenea, necesar, de câteori este vorba de o donaţiune ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros (3).

Art. 1801 C. civ. şi 721 urm. Pr. civ.

Donaţiunile deghizate, care ar aveà de obiect bunuri ce pot fi ipotecate, sunt însă supuse transcrierei, dacă nu în baza art. 818, cel puţin în baza art. 1801 C. civ. şi 721 urm. Pr. civ., căci aceste texte supun transcrierei *toate* actele de înstrăinare ale proprietăţei imobiliare sau ale drepturilor susceptibile de ipotecă (4). Ceeace se va transcrie în specie va fi actul cu titlu oneros, care ascunde liberalitatea (1).

---

(1) Laurent, XII, 307 şi 313; Demolombe, XX, 102; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 460; Pand. fr., *v° cit.*, 4587 urm.; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 3878 urm., 3889 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 64, 65 şi art. 932, No. 17 *bis;* Baudry et Colin, I, 1241; T. Huc, VI, 194, *in fine*; C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 şi *Dreptul* din 1902, No. 39; Cas. fr. Sirey, 1911. 1. 489. Cpr. C. Paris, Sirey, 1911. 1. 137 (sub Cas.).

Chestie de fapt.

(2) Vezi *suprà*, pag. 231. Cpr. C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 şi *Dreptul* din 1902, No. 39. Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă din împrejurările cauzei rezultă că donatarul a acceptat sau nu tacitamente donaţiunea. Cas. fr. D. P. 1910. 1. 462; Sirey, 1911. 1. 489.

(3) Vezi *suprà*, p. 221, text şi nota 1.—Vezi însă C. Lyon, D. P. 1910. 2. 100 şi *Dreptul* din 1910, N. 60, p. 484 (cu nota d-lui S. Rădulescu).

(4) Cpr. Demolombe, XX, 103, 249 *bis*, 259; Baudry et Colin, I, 1241; Pand. fr., *v° cit.*, 4592.—Vezi însă Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 939, No. 17, p. 226, 227, după care donaţiunea deghizată ar fi supusă transcrierei, bine înţeles în privinţa terţiilor, chiar

Indeplinirea condiţiilor cerute pentru existenţa actelor cu titlu oneros.

Dar dacă donaţiunile deghizate nu sunt supuse formelor solemne neapărate la existenţa donaţiunei, nu urmează de aci că ele sunt scutite de orice condiţie de formă, căci toţi autorii recunosc că trebuesc îndeplinite condiţiile cerute pentru existenţa actelor cu titlul oneros, sub care se ascunde liberalitatea. Astfel, dacă liberalitatea se ascunde sub forma unei vânzări, va trebui neapărat să existe un obiect, un preţ şi consimţimântul părţilor (2).

Cazul când actul de vânzare sub semnătură privată n'a fost întocmit în dublu exemplar. Art. 1179. Controversă.

Se decide însă, în genere, că nu este necesar ca părţile să observe, sub pedeapsă de nulitate, formele statornicite pentru actul scris care constată vânzarea, pentrucă donaţiunea deghizată nefiind un contract solemn, actul scris nu este cerut *ad solemnitatem*, ci *ad probationem*. Deci, dacă actul de vânzare întocmit sub semnătură privată, care ar ascunde o donaţiune, n'a fost făcut în dublu exemplar, conform art. 1179, donaţiunea nu va fi nulă, ci actul fiind numai neregulat, nu va putea servi de probă a donaţiunei. Nimic n'ar împedica însă stabilirea acestei donaţiuni prin alte mijloace, de exemplu: prin mărturisire sau jurământ, şi chiar prin martori şi prezumpţii, după părerea acelora care cred că actul neregulat constitue un început de probă scrisă (3).

în baza art. 818. Cpr. Flandin, *Transcription*, I, 180, p. 110 şi 688, p. 503; Verdier, *Transcription*, I, 155, p. 314 (ed. a 2-a, 1881); Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4018, etc.

(1) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4865. Vezi *infră*, p. 346.

(2) Vezi Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4593 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3866 urm., Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 462 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 59 *bis;* Demolombe, XX, 104; T. Huc, VI, 192; Laurent, XII, 308; Baudry et Colin, I, 1242. Jurisprudenţa a făcut nenumărate aplicări a acestui principiu. Cpr. Cas. fr. D. P. 96. 1. 153; Sirey, 97. 1. 69; D. P. 97. 1. 584; D. P. 1910. 1. 462; Sirey, 1911. 1. 489; C. Lyon, D. P. 1910. 1. 100 şi *Dreptul* din 1910, No. 60, p. 484 (cu nota d-lui S. Rădulescu); Trib. şi C. Caen, Sirey, 1911, 2. 271, etc.

(3) Laurent, XII, 308; T. Huc, VI, 192; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 59 *bis*; Pand. belges, v⁰ *Donation déguisée*, 22; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4607; Noirot, *Dons manuels et donations déguisées*, p. 167. — *Contră:* Demolombe, XX, 104 şi XXIX,

S'a decis însă că, de câteori se face o donațiune deghizată prin recunoașterea unei datorii care, în realitate, nu există, actul prin care se recunoaște datoria trebue să fie scris în întregimea lui cu însăș mâna dăruitorului sau, cel puțin, să cuprindă mențiunea: bun și aprobat, precum și suma pretinsei datorii scrisă în litere (art. 1180) (¹). Aplic. art. 1180.

Actul care n'ar îndeplinì aceste formalități n'ar fi însă nul, ci ar constituì numai un început de probă scrisă (²). Inceput de probă.

2⁰ Condițiile relative la natura contractuală a donațiunei deghizate.

Condițiile relative la natura contractuală a donațiunei.

Donațiunea deghizată fiind un contract, nu poate să aibă loc decât sub următoarele condiții: 1⁰ părțile trebue să fie capabile de a contractà; 2⁰ donațiunea trebue să aibă o cauză licită; 3⁰ în fine, trebue să existe acord de voințe, adecă intenția de a dăruì din partea donatorului și acea de a primì din partea donatarului.

Capacitatea părților contractante.

Părțile, care ascund o liberalitate sub forma unui contract cu titlu oneros, trebue, fără îndoială, să aibă capacitatea cerută pentru donațiuni, adecă să fie capabile de a primì și de a dispune cu titlu gratuit (³). O donațiune deghizată ar puteà deci fi anulată pentru insanitate de spirit (⁴).

---

421 urm. Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3885, 3886. Vezi asupra controversei la care art. 1179 a dat loc în această privință, tom. VII, p. 199, text și nota 1; tom. IX, pag. 24, nota 1 și tom. III, partea, II, p. 492, nota 4 (ed. a 2-a), etc. Curtea de Casație admite, cu drept cuvânt, că neîndeplinirea formalității dublului exemplar, prevăzută de art. 1179, nu atrage nulitatea actului, așa că acel care-l invoacă poate dovedì existența lui și prin alte mijloace. Cas. rom. Bult. 1911, p. 523 și *Cr. judiciar* din 1911, No. 43 (cu observ. noastră). Cpr. Planiol, II, 1149.

(¹) Cas. fr. Sirey, 1902. 1. 231.

(²) Vezi tom. VII al Coment. noastre, text și nota 7 dela p. 207, 208. Vezi și tom. X, p. 128. Cpr. Planiol, II, 1160.

(³) Cpr. C. Iași, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 (cu observ. noastră) și *Dreptul* din 1902, No. 39; Laurent, XII, 315; Demolombe, XX, 111; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 55; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4666 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3952 urm., etc.

(⁴) Laurent, XII, 316. Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.* 87. 1. 148. Vezi și *suprà*, p. 29 urm.

Persoane morale.

Condiţiile de capacitate trebue să fie observate chiar când donaţiunea deghizată este acceptată de o persoană morală (1).

Aplic. art. 966.

Donaţiunea ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, trebuind să întrunească condiţiile prescrise pentru existenţa acestui contract, va fi nulă, de câteori va aveà o cauză ilicită sau imorală (art. 966)(2).

Existenţa intenţiunei de a dărui şi a celei de a primi.

Donaţiunea deghizată presupune, înainte de toate, intenţia părţilor de a face o donaţiune, adecă intenţia de a dărui din partea donatorului şi cea de a primi din partea donatarului, pentrucă numai în aparenţă părţile au înţeles a face un contract cu titlu oneros; de unde rezultă că consimţimântul aparent, dat în privinţa acestui contract, nu echivalează cu concursul de voinţe necesar pentru ca să existe o donaţiune. Pentru ca donaţiunea deghizată să aibă fiinţă se cere deci ca, pe de o parte, dăruitorul să consimtă a dispune, iar pe de alta, ca donatarul să consimtă a primi tot cu titlu gratuit (3). Ştim însă că consimţimântul donatarului nu are nevoe de a fi expres, el putând fi şi tacit (4).

Astfel, de câteori există un act scris, dovada consimţimântului va rezultà, conform dreptului comun, din semnătura contractului (5). In lipsa unui act scris, executarea convenţiei va constatà existenţa ei şi, deci, concursul de voinţe al ambelor părţi (6).

Chestie de fapt.

Dacă există sau nu intenţiune de a dăruì, aceasta este o chestie de fapt, care atârnă de natura contractului şi de împrejurările cauzei.

Consimţimântul părţilor poate fi manifestat în mod tacit.

Ca şi consimţimântul donatarului, intenţia donatorului, de a dăruì nu are nevoe de a se manifestà în mod expres şi în termeni solemni; ea trebue însă să rezulte într'un mod clar şi neîndoelnic din actul făcut de părţi (7), pentrucă intenţiunea de a se despoià de lucrul său nu se presupune niciodată. *Nemo res suas jactare præsumitur*, sau după cum se exprimă un alt adaj: *Nemo censetur donare.*

---

(1) Laurent, XI, 187 urm. şi XII, 317; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4669, etc.

(2) Cas. fr., *Pand. Périod.* 87. 1. 197; C. Orléans, D. P. 77. 2. 177; Laurent, XII, 318; Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 67; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 4674 urm., etc.

(3) Laurent, XII, 311; Demolombe, XX, 110; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4615 urm, etc.

(4) Vezi *suprà*, p. 231 şi 303.

(5) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4656; C. Rouen, D. P. 53. 2. 26.

(6) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4657; Laurent, XII, 313.

(7) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4621 urm.; Cas. fr. D. P. 80. 1. 54. Judecătorii fondului sunt suverani pentru a decide, în fapt,

La caz de îndoială, dispoziţia va fi deci interpretată contra donatarului [1].

Aplic. dispoziţiilor dela obligaţii.

Şi fiindcă vorbim de interpretarea contractului de donaţiune, vom adăogà că toate lacunele ce s'ar găsi la titlul donaţiunilor, vor fi complectate cu dispoziţiile dela titlul obligaţiilor [2].

3⁰ Regulele de fond la care sunt supuse donaţiunile deghizate.

Aplic. regulelor de fond dela donaţiuni.

Donaţiunile ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros nu sunt, după cum am văzut, supuse formelor solemne, prescrise de art. 813 urm. In privinţa fondului, ele rămân însă supuse tuturor regulelor, la care sunt supuse orice donaţiuni în genere.

Capacitate, indisponibilitate, revocare, etc.

Astfel, nu mai încape îndoială că regulele relative la capacitatea de a dispune şi de a primì, la indisponibilitatea bunurilor, la cauzele de revocare, etc., se aplică şi donaţiunilor deghizate [3].

Aplic. regulelor de revocare dela donaţiuni.

Prin urmare, cauzele de revocare statornicite de lege în privinţa donaţiunilor ordinare, precum sunt: neîndeplinirea de sarcini, ingratitudinea donatarului şi survenirea de copii la dăruitor, în urma donaţiunei, se aplică şi donaţiunilor deghizate [4].

---

dacă părţile au înţeles a face un act cu titlu oneros sau o donaţiune deghizată. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4642 urm.; Laurent, XII, 212; Demolombe, XX, 110, etc.

(1) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 19.

(2) Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 20; Laurent, XI, 99; Demolombe, XIII, 10 urm; Arntz, II, 1837; Beltjens, *op. cit.*, art. 894, No. 1, etc.

(3) Cpr. C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 (cu observ. noastră) şi *Dreptul* din 1902, No. 39.

(4) Laurent, XII, 321 şi XIII, 18, 77; Demolombe, XX, 111 şi 759; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4693; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 465; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 931, No. 276; art. 954, No. 7; art. 960, No. 8 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4109 şi 4110 urm., 4115 urm.; Baudry et Colin, I, 1560, 1655; T. Huc, VI, 194, *in fine*; Aubry et Rau, VII, § 709, pag. 428, text şi nota 6,

Revocarea prin voinţa părţilor.

Donaţiunea mai poate încă fi revocată în virtutea voinţei ambelor părţi, fără a puteà însă fi revocată numai prin voinţa unilaterală a dăruitorului (1).

Raport.

Donaţiunile făcute unui descendent succesibil, fără dispensă de raport, sunt de asemenea supuse raportului, pentrucă ele aduc un folos indirect acestui descendent (2).

Reducţiune.

Ele sunt supuse reducţiunei, de câteori atacă rezerva moştenitorilor neapăraţi (3).

Cazurile în care don. deghizată poate fi anulată.

O liberalitate, ascunsă sub forma şi aparenţa unui contract cu titlu oneros, va puteà fi anulată numai atunci când simulaţia ar fi avut de scop înlăturarea unei incapa-

---

etc. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa. Vezi C. Riom, D. P. 92. 2. 25; Cas. fr., D. P. 96. 1. 284; Sirey, 97. 1. 235, etc.

(1) Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 4130, 4131.

(2) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 557, *ad notam*, *in medio*, unde se arată controversa. Cpr. C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1901, No. 77 şi *Dreptul* din 1902, No. 39. Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4024 urm.

Aplic. art. 849.

Donaţiunile deghizate, ca şi cele manuale, sunt, de asemenea, supuse raportului fictiv statornicit de art. 849. Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 895. Vezi *infrà*, explic. art. 849.

Neaplic. art. 702 şi 712.

Faptul din partea donatarului, de a nu fi dat pe faţă donaţiunile deghizate, cu care el a fost gratificat, nu constitue însă o ascundere în sensul art. 702 şi 712. C. civil. C. Paris, *Pand. Period.* 99. 2. 61.

(3) Baudry et Colin, I, 852, 895 şi 1258; Demolombe, XIX, 316 şi XX, 112; Laurent, XII, 323, 325; Aubry et Rau, VII, § 683, p. 184; Dalloz, *Nouveau C. civil annoté*, II, art. 920, No. 32 urm. şi art. 931, No. 279 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 465; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2777, 3290 urm.; 4696 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 4040 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 919, No. 6; 922, No. 15 şi art. 931; No. 72; Labbé, nota în Sirey, 91. 1. 97; Nacu, II, 181, p. 331; C. Craiova, *Dreptul* din 1896, No. 81; Trib. Ilfov, *Drepul* din 1905, No. 38, p. 307. Cpr. şi C. Iaşi, decizie citată în nota precedentă. Vezi şi *infrà*, explic. art. 847 urm.—Cu toate acestea, chestiunea este controversată şi, după un alt sistem, donaţiunile deghizate, făcute în frauda rezervei, n'ar fi numai reductibile, ci nule pentru tot, de câteori simulaţia a avut de rezultat scopul fraudulos de a atinge rezerva. C. Angers şi Bastia, D. P. 53. 2. 209; D. P. 56. 2. 149; C. Pau, Pand. chron, tom. V (anii 1870—1877), partea II, p. 74, etc.

cităţi, de care erà lovit donatarul, sau fraudarea unei dispoziţii proibitive a legei (¹).

Creditorii dăruitorului pot cere anularea unei donaţiuni deghizate, făcută de acest din urmă în mod fraudulos, în prejudiciul drepturilor lor (art. 975) (²). Art. 975.

Acţiunea creditorilor se va prescrie, în asemenea caz, prin treizeci de ani (art. 1890), iar nu prin zece ani (art. 1900) (³). Aplic. art. 1890. Controversă.

Dovedirea simulaţiei sau ascunderei donaţiunei sub forma unui contract cu titlu oneros.

De câteori simulaţia nu constitue, prin ea însăş, o cauză de nulitate, orice persoană interesată este în drept a stabilì adevăratul caracter al unei donaţiuni deghizate, pentru ca să se poată aplicà, acestei dispoziţii, regulele de anulare, de revocare sau de reducţiune, aplicabile în genere tuturor dispoziţiilor cu titlu gratuit (⁴). Orice persoană interesată poate stabili caracterul unei donaţiuni deghizate.

(¹) Cpr. C. Bordeaux, Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 464, nota 1; Sirey, 77. 2. 12; Aubry et Rau, I, § 35, p. 176 (ed. a 5-a), etc.

(²) Laurent, XII, 324; Pand. fr., *v° cit.*, 4695.

(³) Laurent, XVI, 467; Larombière, *Oblig.*, I, art. 1167, No. 54; Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1886, p. 917 şi *Dreptul* din 1887, No. 9; Cas. fr. D. P. 65. 1. 19.— *Contrà:* C. Bucureşti (decizie casată), *Dreptul* din 1886, No 63; Duranton, X, 585.

(⁴) Aubry et Rau, I, § 35, p. 176 (ed. a 5-a). — Dacă părţile au recurs la forma autentică, de exemplu, la o vânzare autentificată de tribunal, pentru a constatà convenţia simulată, care ascunde liberalitatea, această convenţie va puteà fi atacată şi se va puteà dovedì, în specie, că nu există vânzare, ci o adevărată liberalitate, fără a se înscrie în falş în contra actului aparent, căci actul autentic nu face credinţă, în privinţa realităţei şi a sincerităţei faptelor juridice, ce el constată, până la înscrierea în falş, ci numai până la dovada contrară. Ceeace se crede până la înscrierea în falş sunt, în adevăr, numai faptele pe care funcţionarul public le atestă că s'au petrecut înaintea lui, *quorum notitiam et scientiam habet propriis sensibus visus et auditus*, după expresia lui Dumoulin (Molineus). Art. 1317 § 1 din codul italian este expres în această privinţă. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1875, No. 7 şi din 1887, No. 36; Cas. rom. Bult. 1898, pag. 190; Cas. fr. *Pand. Périod.* 1900. 1. 332 şi *Dreptul* din 1900, No. 72 (cu observ. noastră), precum Ce se crede într'un act autentic până la înscrierea în falş.

Dovedirea simulaţiei între părţi. Controversă.

Se naşte însă întrebarea: cum se va dovedi, în asemenea caz, inexistenţa contractului oneros şi, deci, ascunderea liberalităţei sub forma unui alt contract? Legea nesupunând nici unei regule speciale dovedirea existenţei donaţiunilor deghizate, s'a decis, atât de Curtea noastră de casaţie, cât şi de cea din Franţa, că proba simulaţiei şi a ascunderei liberalităţei, sub forma unui contract cu titlu oneros, se poate în totdeauna face prin martori şi prezumpţii (¹). Această soluţie este însă prea absolută şi, ca atare, inexactă, căci de câteori legea nu prevede niciun mod special de probă, de atâtea ori trebue să recurgem la dreptul comun. Prin urmare, trebue să distingem, conform principiilor generale, între cazul când acei care propun simulaţia au fost parte contractantă şi între cazul când ei n'au luat parte la actul învestit cu aparenţa unui contract cu titlu oneros. In cazul întâi, cei interesaţi au fost în situaţia de a-şi procurà o dovadă scrisă despre simulaţie (art. 1875) şi, în consecinţă, ei nu vor puteà administrà proba testimonială şi a prezumpţiilor decât în condiţiile şi în cazurile când aceste dovezi sunt admise de dreptul comun (art. 1191) (²).

Fraudă la lege.

Pentru ca simulaţia să poată fi dovedită *inter partes* cu martori sau prezumpţii, ea trebue să constitue o fraudă la lege (³).

şi multe alte autorităţi citate în tom. VII al Coment. noastre, nota 2 dela p. 155, 156. Vezi şi tom. V al aceloraşi Comentarii, p. 280, text şi nota 1. Cpr. Planiol, II, 91; Demolombe, XXIX, 271; Cas. rom. Bult. 1910, p. 1354 şi *Dreptul* din 1910, No. 80, p. 639. Vezi şi *suprà*, p. 33, nota 2, *in fine*.

(¹) Cas. rom. Bult. 1891, p. 756 şi *Dreptul* din 1892, No. 5; Cas. fr. D. P. 63. 1. 429; D. P. 66. 1. 261, etc.

(²) Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1885, p. 386 şi *Dreptul* din 1885, No. 50, precum şi multe alte autorităţi citate în tom. V al Coment. noastre, p. 275, nota 2 şi în tom. VII, p. 257 şi pag. 258, text şi nota 3. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1910, No. 79 şi 82, p. 633 şi 657.

(³) C. Bucureşti şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1884, No. 62 şi din 1882, No. 54; Judecăt. ocol. Dorohoi (S. Scriban), *Cr. judiciar* din 1904, No. 55; C. Galaţi şi Craiova, *Dreptul* din 1909, No. 75 şi din 1910, No. 80. Cpr. Bonnier, *Tr. des preuves*, 142; Larombière, *Oblig.*, V, art. 1348, No. 19; Laurent, XII, 331; Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 351, text şi nota 28, etc. Vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 285, Doved. simulaţiei din partea terţiilor.

In cazul de al doilea însă, cei de al treilea vor puteà administrà proba testimonială şi a prezumpţiilor în toate cazurile, chiar când liberalitatea ar întrece suma de 150 lei şi n'ar existà niciun început de probă scrisă, pentrucă ei au fost în imposibilitate de a-şi procurà o probă scrisă despre simulaţia făcută în dauna lor(1).

Pârîtul va puteà, de sigur, uzà şi el de aceleaşi mijloace pentru a stabili că nu există simulaţie(2).

Moştenitorii dăruitorului se consideră ca terţii.

Se naşte acum întrebarea: cum trebue să se considere moştenitorii dăruitorului: ca părţi contractante sau ca terţii? Nu mai încape îndoială că ei trebue să fie consideraţi ca terţii, pentrucă de câteori un moştenitor atacă o dispoziţie a defunctului, care îi este defavorabilă, el nu lucrează în calitate de reprezentant al lui *de cujus,* ci în virtutea unui drept propriu, pe care îl ţine dela lege(3).

---

text şi nota 4; tom. VIII, p. 871, text şi nota 1, etc. Astfel, dacă o liberalitate a fost ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, în scopul de a atinge rezerva moştenitorilor rezervatari, însuş dăruitorul poate să stabilească prin martori sau prezumpţii că actul aparent este simulat. Pand. fr., v° *cit.*, 4708. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bult. S-a 1, anul 1887, p. 417 şi *Dreptul* din 1887, No. 36 şi 68.

Cazul când simulaţia este rezultatul dolului sau violenţei.

Tot astfel, de câteori simulaţia, în loc de a fi opera ambelor părţi, a fost rezultatul unor manopere viclene sau a unei violenţe întrebuinţată numai de una din părţi, cealaltă parte va puteà să recurgă la proba testimonială şi la prezumpţii, pentrucă ea a fost pusă în imposibilitate de a-şi procurà o dovadă scrisă. Pand. fr., v° *cit.*, 4704; Laurent, XII, 331; Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 351, text şi nota 28 (ed. a 4-a); Trib. Putna, *Dreptul* din 1892, No. 42. Vezi şi tom. VII al Coment. noastre, p. 284.

(1) Cpr. Laurent, XII, 327, 328 şi XIX, 585; Bonnier, *op. cit.*, 142; Pand. fr., v° *cit.*, 4701 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 466; Larombière, *Oblig.*, V, art. 1348, No. 18; Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 350 şi multe alte autorităţi citate în tom. V al Coment. noastre, p. 275, nota 1. Mai vezi tom. VII, p. 157 şi tom. X, p. 333, text şi nota 2. Cpr. Cas. rom. Bult. 1910, p. 218 şi *Cr. judiciar* din 1910, No. 68, p. 576 (cu observ. noastră). Vezi şi *suprà*, p. 151.

(2) Cas. belg. D. P. 89. 2. 39.

(3) Vezi C. Iaşi şi Trib. Putna, *Dreptul* din 1881, No. 4 şi din 1892, No. 42. Cpr. C. Pau şi Cas. fr. D. P. 61; 2. 96; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 329, nota 1; Laurent, XII, 328, *in fine*, etc.

Aplic. art. 1890. Acţiunea în simulaţie se prescrie prin 30 de ani, conform art. 1890 din codul civil, iar nu prin 10 ani, art. 1900 nefiind aplicabil în specie (1).

Despre liberalităţile care nu constituesc o donaţiune.— Alte excepţii dela principiul solemnităţei donaţiunilor.

Tratând despre excepţiile, care deroagă dela principiul solemnităţei donaţiunilor, am vorbit până acum de oarecare donaţiuni indirecte, de darurile manuale şi de donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros. Rămâne acum să ne ocupăm de liberalităţile care nu constituesc adevărate donaţiuni. Acestea sunt: 1⁰ donaţiunile remuneratorii sau răsplătitoare; 2⁰ donaţiunile oneroase sau însărcinătoare; 3⁰ donaţiunile mutuale; 4⁰ pactele de familie; şi, în fine, 5⁰ liberalităţile făcute pentru plata unei obligaţii naturale.

1⁰ Donaţiunile remuneratorii sau răsplătitoare (2).

C. Calimach. Art. 1259. Donaţiunile remuneratorii (art. 810, 836) sau răsplătitoare sunt cele care au de obiect răsplătirea serviciilor ce dăruitorul a primit dela donatar. „Dăruirea răsplătitoare sau contra-dăruire este atunci, zice art. 1259 din codul Calimach, când cineva dărueşte altuia, în semn de mulţumire, pentru vre-o slujbă ce i-au făcut, sau pentru altă facere de bine“.

Aplic. art. 813 urm. C. civ. Distincţie. Aceste donaţiuni sunt ele supuse formelor solemne prescrise de art. 813 şi urm.? Sunt două cazuri în care chestiunea nu poate fi îndoelnică, şi anume: 1⁰ în cazul când serviciile prestate de donatar nu pot fi apreciate în bani; și 2^0 în cazul când serviciile prestate pot fi apreciate bănește și pot dà loc la o acțiune în justiție, însă sunt egale cu valoarea lucrurilor dăruite ca răsplătire.

---

(1) Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bult. 1886, p. 917; Bult. 1887, p. 419 şi *Dreptul* din 1887, No. 36 şi 68; Bult. 1890, p. 1100 şi *Dreptul* din 1890, No. 67; Laurent, XIX, 33; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 714; Larombière, *Idem*, IV, art. 1304, No. 44; T. Huc, VIII, 191, *in fine*, p. 244; Aubry et Rau, IV, § 339, p. 458 (ed. a 5-a). Vezi *suprà*, p. 247 şi tom. V al Coment. noastre, p. 283, text şi nota 1.

(2) Vezi asupra acestor donaţiuni, Pothier, *Vente*, III, 607-611, p. 241, 242 (ed. Bugnet).

Cazul când serviciile prestate de donatar nu pot fi apreciate bănește.

In adevăr, în cazul întâi, adecă când serviciile prestate de donatar nu pot fi apreciate bănește și nu pot dà loc la o acțiune în justiție, răsplătirea acordată donatarului este o adevărată liberalitate și, ca atare, este supusă atât formelor necesare pentru existența donațiunilor în genere, cât și cauzelor de revocare, căci ar fi absurd de a se pretinde că nu există donațiune tocmai atunci când există un motiv juridic, recunoștința dăruitorului, care îi servește drept cauză (1).

Cazul când serviciile prestate sunt apreciabile în bani. *Datio in solutum*.

In cazul al doilea, adecă când serviciile prestate pot fi apreciate bănește și pot dà loc la o acțiune în justiție, însă valoarea acestor servicii este egală sau aproape egală cu valoarea lucrurilor dăruite, iarăș nu poate să existe îndoială, căci răsplătirea acordată donatarului nu mai este în asemenea caz o liberalitate, ci o *datio in solutum* și, ca atare, constitue un act cu titlu oneros, atât în privința formelor cât și a fondului. Pretinsa liberalitate nu este deci, în asemenea caz, supusă regulelor dela donațiuni (2). „*Labeo scribit, extra causam donationum esse talium officiorum mercedes*“ (3).

Alt caz controversat.

Cât pentru cazul când serviciile prestate pot fi apreciate bănește și liberalitatea întrece suma ce donatarul ar puteà cere în justiție drept răsplată a serviciilor sale,

---

(1) Cpr. Pand. fr., v^0 *cit.*, 4095; Laurent, XII, 333; Demolombe, XX, 49; Troplong, II, 1073; Marcadé, III, 442; Aubry et Rau, VII, § 702, p. 380; Baudry et Colin, I, 1134. Cpr. C. Riom (sub Cas.), D. P. 96. 1. 284; Sirey, 97. 1. 234.—Vezi însă Duranton, VIII, 254.

(2) Planiol, III, 2506; Pand. fr., v^0 *Don. et testaments*, 4096; Troplong, II, 1073 și autoritățile citate în nota precedentă. Cpr. Cas. fr. D. P. 62. 1. 188; Trib. Paris, *Pand. Périod.* 90. 2. 249.— Dacă există *datio in solutum* sau o liberalitate, aceasta este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de instanțele de fond. Laurent, XII, 336; Baudry et Colin, I, 1135; Cas. fr. D. P. 96. 1. 284; Sirey, 97.1. 234.

Chestie de fapt.

(3) L. 19 § 1, Dig., *De donationibus*, 39, 5. Cpr. L. 34 § 1, Dig., *loco cit.*

chestiunea este controversată; însă părerea cea mai juridică este, de bună seamă, acea care aplică unei asemenea liberalităţi toate regulele dela donaţiuni, atât în privinţa formelor cât şi a fondului, căci actul nu poate fi schimbat, ci trebue să fie considerat sau ca o donaţiune sau ca o convenţie oneroasă.

Exemplu.

Astfel, dacă presupunem că am dăruit lui X 5000 de lei, care mi-a adus servicii numai pentru 1000 lei, i-am dăruit 4000 lei, şi această liberalitate va fi supusă nu numai regulelor de fond ale donaţiunilor în genere, precum sunt acele care determină capacitatea de a dispune şi de a primì, partea disponibilă, cauzele de revocare, etc., dar şi formelor solemne prevăzute de art. 813 urm., căci niciun text de lege nu scuteşte această liberalitate de formele solemne (¹).

2° Donaţiunile oneroase sau însărcinătoare (²).

C. Calimach. Art. 1260.

Donaţiunea oneroasă sau însărcinătoare este cea făcută sub oarecare sarcini *(sub modo)*, pe care dăruitorul le impune donatarului (art. 823) (³). „Insărcinătoare dăruire este,

---

(¹) Vezi art. 810 C. civ., din care se poate trage un argument serios în sensul acestei păreri. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 4097; Laurent, XII, 334; Troplong, II, 1074. — Vezi însă Demolombe (XX, 50), care distinge între cazul când valoarea serviciilor prestate este cu totul inferioară sau egală numai cu jumătate, ori mai puţin sau mai mult decât jumătatea sumei dăruite, distincţie care este arbitrară şi care, cu drept cuvânt, este criticată de autori. Vezi şi art. 1268 din codul Calimach, unde se zice: „Dacă cineva, mai înainte de a trădà darul, se va alcătuì să ieà contra dar, nu se socoteşte de adevărat dar întregul lucru dăruit, ci numai partea preţului său, încât nu va covârşì preţul contra-darului."

C. Calimach. Art. 1268.

(²) Vezi asupra acestor donaţiuni, Pothier, *Vente*, III, 612-614, p. 242, 243 (ed. Bugnet).

Deoseb. între don. făcute sub. modo şi cele condiţionale.

(³) Planiol, III, 2505. — Donaţiunea făcută *sub modo* diferă de cea făcută sub o condiţie suspensivă, din mai multe puncte de vedere: 1° condiţia suspendă nu numai executarea, dar chiar însăşi existenţa donaţiunei, pe când sarcina sau modul nu suspendă nici executarea nici existenţa donaţiunei; 2° donatarul poate fi obligat la îndeplinirea sarcinilor, de câteori este vorba de nişte prestaţii apreciabile în bani, pe când el zice art. 1260 din codul Calimach, când cineva va dărui altuia, poruncindu-i să facă un lucru pentru însuş al său folos, sau pentru folosul altuia".

Impunerea sarcinei în mod expres.

Sarcina nu poate, în regulă generală, fi impusă donatarului în mod tacit, ci numai în mod expres, printr'o anume clauză a donaţiunei, pentrucă donaţiunile fiind solemne, autenticitatea care se cere pentru însuş actul de donaţiune se cere şi pentru clauzele sau condiţiile cuprinse în liberalitate (1).

Cazurile când don. oneroasă este un contract cu titlu oneros.

Aceleaşi chestiuni, pe care le-am discutat în privinţa donaţiunilor remuneratorii, se prezintă şi în privinţa donaţiunilor oneroase. Trebue însă să ne grăbim a adăogà că de câteori sarcinile impuse de dăruitor pot fi apreciate băneşte şi sunt egale sau aproape egale cu valoarea lucrului dăruit, de atâteaori dispoziţia nu mai este o liberalitate, ci un contract comutativ, cu titlu oneros (art. 947), care nu va fi deci supus la nicio condiţie de formă, ci va fi cârmuit, *în privinţa donatarului* (2), de principiile relative la actele

---

rămâne în totdeauna liber de a îndeplinì sau de a nu îndeplinì condiţia la care darul este supus. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 701, p. 376.

Cazurile când modul se confundă cu condiţia.

Modul se confundă însă cu condiţia de câteori sarcina a fost impusă donatarului ca o condiţie a donaţiunei. Chestiunea de a se ştì dacă sarcina constitue un mod propriu zis *(modus purus)*, sau o condiţie *(modus mixtus)*, se va decide după intenţia presupusă a dispunătorului. La caz de îndoială asupra adevăratei sale intenţiuni, dispoziţia va fi considerată ca făcută *sub modo*, iar nu condiţională, conform regulei: *„Semper in obscuris, quod minimum est sequimur"*. (L. 9, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17). Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 377; Pand. fr., v° *cit.*, 5462 urm, etc.

Sarcina de a plătì datoriile dăruitorului poate fi tacită.

(1) Cpr. Laurent, XII, 488. — Prin excepţie se admite însă, în genere, că sarcina de a plătì datoriile dăruitorului nu are nevoe de a fi expresă şi că ea poate să rezulte tacitamente din intenţia comună a părţilor, fiind de principiu că consimţimântul tacit are aceeaş putere ca şi consimţimântul expres. Laurent, XII, 402 şi 488; Planiol, III, 2588; Baudry et Colin, I, 1353; Aubry et Rau, VII, § 706, p. 403; Cas. fr. D. P. 57. 1. 7. Curtea din Grenoble a decis că plata datoriilor poate fi impusă printr'o clauză expresă sau *implicită*. Vezi Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, No. 472, p. 146, nota 1. Vezi şi *infrà*, p. 336, nota 4 şi p. 380, nota 3.

(2) Zicem: *numai în privinţa donatarului*, căci dacă sarcinile

cu titlu oneros (¹). „*Sed et hæ stipulationes, quæ ob causam fiunt, non habent donationem*“ (²).

Cazul unei subscripţii publice.

Prin aplicarea acestor principii, Curtea de casaţie din Franţa a decis că, în caz de o subscripţie deschisă de autoritatea comunală, pentru clădirea unui edificiu public, subscripţia voluntară, făcută în mânile primarului, nu trebue să fie considerată ca o donaţiune, ci ca un act interesat şi un contract comutativ, din cauza folosului comun ce urmează a trage subscriitorul din clădirea acestui edificiu (³), soluţie aplicabilă tuturor subscripţiilor organizate într'un scop de binefacere sau de utilitate publică (⁴).

Cazul când sarcina este mai mică decât lucrul dăruit.

Se poate întâmplà ca sarcina impusă donatarului să fie mai mică decât lucrul dăruit, în care caz actul va aveà o natură mixtă, fiind considerat şi ca vânzare şi ca donaţiune (⁵). Astfel, dacă presupunem că am dăruit 3000 de lei lui X, impunându-i o sarcină numai de 2000 de lei, se înţelege că, în realitate, nu i-am dat decât 1000 de lei; încât pentru această sumă se vor aplicà regulele de fond dela donaţiuni, în ceeace priveşte, de exemplu: raportul (⁶),

---

ar fi stabilite în folosul unui terţiu, pentru care ele ar constituì o liberalitate, nu mai încape îndoială că această liberalitate va fi cârmuită, în privinţa fondului, de regulele relative la dispoziţiile între vii. Aubry et Rau, VII, § 701, p. 378, nota 13; Baudry et Colin, I, 1136.

(¹) Cpr. Pothier, *Vente*, III, 612 şi *Don. entre-vifs*, VIII, 89; Planiol, III, 3009; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4112; Laurent, XII, 339; Demolombe, XX, 52; Marcadé, III ,442; Aubry et Rau, VII, § 701, p. 378, etc.

(²) L. 19 § 5, Dig., *De donationibus*, 39, 5.

(³) Cas. fr. Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1300, nota 1. Cpr. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4124; Demolombe, XX, 52 *bis*; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 594, p. 44, etc.

(⁴) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4125; Demolombe, *loco suprà cit.*

(⁵) Pothier, *Vente*, III, 613, p. 242, 243. — Actul se consideră ca vânzare numai în proporţia sarcinilor impuse; de aceea art. 828 supune pe dăruitor la obligaţia de garanţie, în privinţa donaţiunilor oneroase, *numai până la suma sarcinilor*.

Raportul don. oneroase şi remuneratorii.

(⁶) Aceste donaţiuni sunt, ca şi celelalte, supuse raportului, însă numai în privinţa sumelor care întrec sarcina impusă donatarului, căci numai pentru acest excedent există liberalitate. Tot astfel, în privinţa donaţiunilor remuneratorii, nu este supus raportului decât ceeace întrece valoarea serviciilor răspartea disponibilă, reducţiunea, etc. In adevăr, actul în specie poate să fie scindat şi supus reducţiunei numai pentru folosul ce el cuprinde.

Formele don. oneroase. Aplic. art. 813 C. civ.

Incât priveşte însă condiţiile de formă, actul ne mai putând fi scindat, el va trebuì să fie redactat conform art. 813 urm. C. civ., cu toate solemnităţile prescrise pentru donaţiuni în genere, căci formele solemne devin aplicabile îndată ce actul coprinde un element de liberalitate(1).

Don. prin care se impune donatarului sarcina de a întreţine pe dăruitor.

Astfel, Curtea din Bruxelles a decis, cu drept cuvânt, că actul, prin care o persoană cedează toate bunurile sale altuia, cu sarcina de a fi alimentată şi întreţinută de cesionar, este o adevărată donaţiune supusă, ca atare, formelor solemne ale donaţiunilor în genere(2).

3° Donaţiunile mutuale sau reciproce (3).

Art. 836.

Donaţiunea mutuală sau reciprocă este acea pe care două sau mai multe persoane şi-o fac reciproc prin unul şi acelaş act(4). Ea este un act cu titlu gratuit, de oarece

---

plătite. Cpr. Planiol. III, 2248. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 557, *ad notam.*

(1) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 4129; Marcadé, III, 442; Laurent, XII, 340, etc. — Vezi însă Demolombe (XX, 52), care reproduce distincţiile admise de Ricard în vechiul drept francez, distincţii care sunt arbitrare şi care nu rezolvă dificultatea. Singura concluzie logică este deci următoarea: donaţiunea făcută sub o sarcină inferioară valorei lucrului dăruit este un contract solemn, supus, prin urmare, formelor prescrise de art. 813 urm. C. civil. Dacă, din contra, sarcina impusă este aproape echivalentă cu valoarea bunurilor dăruite, dispoziţia este un contract cu titlu oneros. Cpr. Planiol, III, 3009.

(2) Vezi Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs et test.*, 579, nota 1 şi 1295. Cpr. Pand. fr. *v° cit.*, 4132 urm.

(3) Vezi Pothier, *Don. entre mari et femme*, VII, 129 urm., p. 496 urm.

(4) Cpr. Planiol, III, 2249 şi 2507; Laurent, XII, 342; Demolombe, XX, 385; Troplong, II, 1392; Pand. fr., *v° cit.*, 4146, 5517; Aubry et Rau, VII, § 703, pag. 380; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 3502. — O donaţiune poate fi mutuală chiar dacă n'a fost făcută prin acelaş act. Répert. Sirey, *v° cit.*, 3503 şi autorităţile citate acolo. — Soţii nu pot în timpul căsătoriei, să-şi facă nici prin acte între vii, nici prin testament, vre-o donaţiune mutuală sau reciprocă

art. 836 o declară revocabilă pentru survenire de copii. Prin urmare, i se vor aplicà, atât în privința formelor cât și a fondului, regulele dela donațiuni.

Chestie de intenție și de fapt.

Toată dificultatea este numai de a se ștì dacă actul trebue să fie considerat ca o donațiune propriu zisă sau ca un schimb, atunci când lucrurile dăruite reciproc au aceeaș valoare. Totul atârnă de voința și intenția părților (¹). Dacă ele au calificat actul ca schimb, se vor aplicà principiile privitoare la actele cu titlul oneros; dacă, din contra, ele au înțeles a face o donațiune, această donațiune va trebuì să îndeplinească formele prescrise de art. 813 urm. C. civil. In acest din urmă caz, donațiunea va fi supusă raportului și celorlalte regule de fond ale donațiunilor în genere (²).

Art. 818.

Donațiunile mutuale sunt, fără îndoială, supuse transcrierei, dacă cuprind bunuri imobiliare (art. 818), etc. (³).

Act simulat.

Rămâne însă bine înțeles că părțile sunt libere de a dovedì că actul calificat de ele ca donațiune sau ca un act cu titlu oneros, nu cuprinde adevărata voință a părților contractante (⁴).

Clauza de supravețuire.

Donațiunile mutuale se fac, în regulă generală, cu clauză de supravețuire. De exemplu: îți dau casa mea din Iași, dacă voiu murì înaintea d-tale; îmi vei dà casa d-tale din București, dacă vei murì înaintea mea, etc. In dreptul vechiu francez, Ricard credeà că donațiunea mutuală, supusă unei

---

printr'unul și acelaș act (art. 938), și această proibiție se aplică și la donațiunile deghizate. Planiol, III, 3216. Asemenea donațiuni sunt însă permise între celelalte persoane. Cpr. Aubry et Rau, *loco supra cit.;* Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3514. Vezi în tom. IV, partea, II, explicarea art. 857 și 938.

(¹) Beltjens, *op. cit.*, art. 931, No. 96; Laurent, XII, 342, 343; Demolombe, XX, 53 și 587; Planiol, III, 2507; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3506; Baudry et Colin, I, 1137, etc.

(²) Cpr. Planiol, III, 2249; Baudry et Colin, I, 1137. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 555 urm. (ed. a 2-a).

(³) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3517; Verdier, *Transcription*, I, 157, p. 315 (ed. a 2-a). Aceeaș soluție este admisibilă în privința donațiunilor remuneratorii, în privința donațiunilor cu sarcini, etc. Verdier, *loco suprà cit.* V. p. 345.

(⁴) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4146 urm.; Laurent, XII, 342, 343; Demolombe, XX, 53; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 598, p. 54 urm., etc.

asemenea condiții, erà mai de grabă un fel de schimb decât o donațiune, prezumpție care nu rezultă din niciun text al legei actuale. Asemenea act nu va fi deci considerat ca schimb, decât atunci când părțile au înțeles a face un schimb, ceeace este o chestie de fapt, după cum am arătat mai sus.

Revoc. don. mutuale.

Revocarea donațiunilor mutuale a dat loc la mai multe dificultăți, pe care le vom examinà *infrà*, sub art. 830 urm.

4⁰ Pactele sau aranjamentele de familie.

După Zachariæ, contractele sau pactele făcute între membrii aceleași familii, în scopul de a regulà drepturile lor reciproce, n'au nevoe de a fi învestite cu formule solemne, chiar dacă ar aveà caracterul unei donațiuni (¹). Propoziția astfel formulată este însă prea absolută și chiar inexactă, căci dacă părțile nu au nevoe de a recurge la formele autenticității pentru a face tranzacții sau aranjamente de familie, spre a curmà pretențiile lor reciproce, dând fiecare aproape ce primește în schimb, totuși nu mai puțin adevărat este că ele vor trebui să recurgă la formele solemne, de câteori actul va aveà caracterul unei donațiuni (²).

5⁰ Liberalitățile făcute pentru plata unei obligații naturale.

Obligație. Definiție.

Obligația este, după cum știm, o necesitate juridică sau o legătură de drept pozitiv ori natural *(juris vinculum)*, care silește pe o persoană a dà, a face sau a nu face un lucru, în folosul unei sau mai multor persoane (³).

C. german. Art. 241.

„In virtutea obligației, zice art. 241 din codul german, creditorul este în drept a cere dela debitor o anumită prestație *(eine Leistung zu fordern)*. Această prestație poate să consiste și într'o abstențiune *(in einem Unterlassen)*“ (⁴).

(¹) Zachariæ (ed. Massé-Vergé), III, § 428, *in fine*, p. 74 și *Handbuch des französischen Civilrechts*, IV, § 659, p. 211 (ed. Anschütz). — Această părere a ilustrului profesor german a fost însă părăsită de Crome *(Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 666, p. 259, text și nota 17).

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4148 urm.; Demolombe, XX, 53 *bis*; Laurent, XII, 344 urm. Cpr. Baudry et Colin, I, 1141.

(³) Cpr. Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 447.

(⁴) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 252, Oblig. civilă și naturală.

Din cele mai sus expuse rezultă că obligațiile sunt *civile* sau *naturale* (¹).

Oblig. civ.

Obligațiile civile sunt acele ale căror executare este garantată printr'o acțiune în justiție.

Oblig. naturale.

Obligațiile naturale sunt acele care nu dau loc la o acțiune în justiție, însă care pot fi executate de debitor, fără ca el să mai poată exercità acțiunea în repetiție pentru ceeace a plătit de bună voe (art. 1092 § 2 și 1638)(²).

Oblig. morale.

Nu trebue să confundăm obligațiile naturale cu datoriile morale sau de conștiință, căci legea nu intervine în executare acestor din urmă(³).

Oblig. naturale în dreptul actual.

Care sunt, în dreptul actual, obligațiile naturale? Chestie spinoasă și plină de dificultăți. Legea fiind mută în această privință, părerea generală este că chestiunea de a se ști dacă există sau nu obligație naturală este lăsată la suverana apreciere a instanțelor de fond, ceeace rezultă și din raportul lui Jaubert către Tribunat(⁴). Deși legiuitorul modern nu enumeră și nici nu definește obligațiile naturale, zice Curtea noastră de casație, totuși el recunoaște existența lor și arată în art. 1092 C. civil sancțiunea acestor obligații, lăsând ca judecătorii să aprecieze în fiecare speță dacă există sau

---

p. 12 (ed. Kipp din 1900). Este de observat că textul german nu vorbește de valoarea bănească a prestațiunei, de unde rezultă că obligația poate să aibă de obiect un interes moral sau de afecțiune al creditorului, contrar vechei teorii romane, care cereà ca obiectul obligațiunei să poată fi apreciat în bani. Vezi Saleilles, *Etude sur la théorie générale de l'obligation*, No. 8 p. 7 și 8, precum și nota asupra art. 241 din codul german (ed. oficială), I, p. 355, 356.

Bibliografie.

(¹) Se poate consultà asupra obligațiilor naturale două teze remarcabile: acea a lui Ed. Cuq (astăzi profesor la Paris), *Des obligations naturelles* (Bordeaux, 1874) și acea a unui japonez, astăzi profesor la Tokio, Tanaka Yudourou, *Des oblig. naturelles en droit français* (Aix, 1897). Vezi și alți autori citați în tom. VI al Coment. noastre, p. 6, nota 1.

(²) Vezi asupra obligațiilor naturale, tom. VI al Coment. noastre, p. 6 urm. Mai vezi Beudant, *Contrats et obligations*, 546 urm., p. 325 urm.

(³) Cpr. Bufnoir, *op. cit.*, p. 449; Beudant, *op. cit.*, 548, p. 327; C. Venezia, *Dreptul* din 1913, No. 26 (cu observ. noastră).

(⁴) Vezi autoritățile citate în tom. VI al Coment. noastre, p. 9, nota 2.

nu obligație naturală(1). Această materie fiind tratată în tom. VI, p. 6 urm., puține cuvinte ne-au mai rămas de zis în această privință.

Exemple de oblig. naturale.

Ca exemple de obligații naturale putem cità: aceea care rezultă din joc sau prinsoare (art. 1638)(2); obligația de a-și înzestrà copiii (art. 186)(3), etc.

Neaplic. regulelor dela donațiuni.

Acel care achită o obligație naturală nu face, după părerea generală, o donațiune. Prin urmare, nu poate să fie vorba în specie de a aplicà regulele de formă sau de fond dela donațiuni(4).

Controversa la care a dat loc înzestrarea copiilor.

Dar aci se prezintă o chestie foarte controversată. Jurisprudența noastră și o parte din doctrină admit, în adevăr, că deși, în principiu, înzestrarea constitue un act cu titlu gratuit, supus formelor solemne ale donațiunilor, chiar când ea este făcută de părinți și deși, prin urmare, în lipsa acestor forme, înzestratul nu are nicio acțiune în contra înzestrătorului, totuși atunci când, chiar fără nicio formă, înzestrarea a fost executată de bună voe, adecă când lucrul a fost transmis copilului înzestrat și se găsește, de fapt, în posesiunea lui, părintele înzestrător nu mai poate cere restituirea acelui bun, față cu dispoziția art. 1092 § 2 C.

---

(1) Vezi Bult. 1909, p. 31 și *Dreptul* din 1909, No. 16, p. 125; *Cr. judiciar* din 1905, No. 65 și *Dreptul* din 1906, No. 4, etc.

(2) Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 9, nota 3 și tom. X, p. 89, 90, precum și autoritățile citate acolo.

(3) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 697, nota 3 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, p. 590, nota 5 și p. 623, nota 2 (ed. a 2-a); tom. VI, p. 10, text și nota 2; tom. VIII, p. 136, text și nota 2; Cas. rom., 10 fevruar 1903, *Cr. judiciar* din 1905, No. 65 și *Dreptul* din 1906, No. 4 (decizie nereprodusă în Bult. Curței de Casație); Aubry et Rau, IV, § 297, p. 7, text și nota 8 (ed. a 5-a); Laurent, XVII, 18; Thiry, III, 40; Planiol, III, 853, etc. — *Contrà:* C. Montpellier, Sirey, 1905, 2. 185 (cu nota lui J. Hémard, prof. la Dijon); D. P. 1907. 2. 241 (cu nota lui H. Capitant, pe atunci profesor la Grenoble); Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1668, p. 763 urm.; T. Huc, II, 196; Colmet de Santerre, V, 174 *bis* X, etc.

(4) Demolombe, XX, 37; Baudry et Colin, I, 1138; Aubry et Rau, VII, § 659, *in fine*, p. 86; Troplong, II, 1075; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, II, No. 158, pag. 10, nota *a:* C. Angers, Sirey, 72. 2. 198. — *Contrà:* Laurent, XII, 355.

civil, care nu admite repetiţia în privinţa obligaţiilor naturale plătite de bună voe(¹).

Inzestrarea copiilor printr'un act sub semnătură privată. Controversă.

Curtea din Bucureşti a mers şi mai departe, punând în principiu că îndatorirea luată de un părinte de a-şi înzestrà copiii săi este validă, *chiar dacă ea a fost cuprinsă într'un act sub semnătură privată*, şi că nu este nevoe ca actul să însuşească condiţiile de formă ale unei donaţiuni, de oarece obligaţia de înzestrare este o obligaţie naturală, care poate formà cauza unei obligaţii civile(²); şi această decizie a rămas în picioare prin respingerea recursului, Curtea de casaţie punând în principiu că aprecierea judecătorilor de fond scapă de sub controlul Curţei supreme, fiindcă instanţele de fond apreciază în mod suveran caracterul convenţiilor petrecute între părţi(³).

Am considerat aceste soluţii în totdeauna ca inadmisibile, pentrucă donaţiunile care n'au fost, ca în specie, învestite cu formele solemne, nu pot dà naştere unei obligaţii. Făcându-se, în adevăr, să decurgă o obligaţie dintr'o donaţiune neînvestită cu formele legale, se atribue un efect neantului, ceeace, după rigoarea principiilor, este inadmisibil (art. 1168), oricât de echitabilă ar fi soluţia contrară.

(¹) Cas rom. (10 Febr. 1903), *Cr. judiciar* din 1905, No. 65 şi *Dreptul* din 1906, No. 4 (cu observ. noastră) (decizie nereprodusă în Bult. Curţei de Casaţie); Bult. Cas. 1909, p. 31 şi *Dreptul* din 1909, No. 16 (cu nota d-lui S. Rădulescu); Trib. Tutova, *Dreptul* din 1910, No. 41 (cu observ. noastră). Tot în acest sens se pronunţă şi o parte din doctrină. Vezi Aubry et Rau, V, § 500, p. 223, text şi nota 6 (ed. a 4-a); Planiol, III, 853; Guillouard, *Contrat de mariage*, I, 140; Rodière et Pont, *Idem*, I, 96; Pand. fr., *v⁰ Mariage*, 3475 urm.; Beudant, *Contrats et obligations*, 559, *in fine*, p. 335. Vezi şi Aubry et Rau, IV, § 297, p. 7, text şi nota 6 (ed. a 5-a).

(²) Vezi *Dreptul* din 1886, No. 57. In acelaş sens, Cas. fr. Répert. Dalloz, *v⁰ Disp. entre-vifs*, 1408, nota 1; Sirey, 43. 1. 335; Aubry et Rau, V, § 500, p. 223, nota 6.— *Contrà*: Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, I, 96, p. 82 (ed. din 1865).

(³) Cas. rom. Bult. S-a I, 1887, p. 40 şi *Dreptul* din 1887, No. 26. — Curtea de Casaţie din Franţa a decis, de asemenea, că aprecierea de fapt, care are de scop de a determinà dacă actul dintre părţi este o donaţiune sau o simplă obligaţie, scapă de sub controlul Curţei supreme. Cas. fr. Répert. Dalloz, v⁰ *Oblig.*, 505 şi *Disp. entre-vifs*, 1311.

Cât pentru argumentul, care consistă în a zice că obligaţia naturală se preschimbă într'o obligaţie civilă îndată ce a fost achitată, el este fără nicio valoare juridică, căci legea nu zice aceasta, ci dispune numai că repetiţiunea *nu este admisă, în privinţa obligaţiilor naturale, care au fost achitate de bună voe* (art. 1092 § 2), ceeace însemnează că obligaţiile naturale nu-şi produc efectul lor decât atunci când sunt stinse; şi când o obligaţie este stinsă, nu se poate zice că ea este civilă, fiindcă ea nu mai are fiinţă ([1]).

Oblig. luată de un bărbat de a servì o rentă unei femeei spre a trăi cu ea.

Iată încă o ipoteză, care uneori se poate ivi în practică. Un bărbat se obligă printr'un act sub semnătură privată a servì o rentă unei femei cu care el a întreţinut relaţii ilicite. Asemenea obligaţie ar fi nulă, de bună seamă, dacă ar fi fost subscrisă înainte de orice relaţii, cu scop de a le provocà, sau în cursul unor relaţii începute, cu scopul de a le face să continue; căci o atare obligaţie ar aveà o cauză ilicită (art. 948 § 4, 966, 968), iar suma promisă ar constituì preţul ruşinos cu care femeea ar fi consimţit a se vinde acelui bărbat ([2]).

Răsplătirea daunei adusă unei femeei prin seducţiunea ei.

Obligaţia ar fi însă validă, dacă n'ar aveà de scop întreţinerea sau răsplătirea relaţiilor ilicite, ci despăgubirea prejudiciului cauzat prin seducţiunea femeei şi îndeplinirea unei datorii de conştiinţă. In asemenea caz nu există, deci, decât recunoaşterea şi plata unei obligaţii, ceeace exclude ideea de donaţiune ([3]).

([1]) Vezi în acest din urmă sens, Laurent, XII, 355; XVII, 13, 30 şi XXI, 159; Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1671, p. 769, 770 (ed. a 3-a); Massol, *Oblig. naturelles*, p. 293; Demolombe, XX, 43 şi XXV, 213; Troplong, *Contrat de mariage*, I, 187; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 4080; Trib. imper. german şi C. Montpellier, D. P. 93. 2. 115; Sirey, 1905. 2. 185; D. P. 1907. 2. 241. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 698, *ad notam* (ed. a 2-a); tom. VI, p. 10, nota 2; tom. VIII, p. 136, 137, etc.

([2]) Cpr. C. Bucureşti, *Cr. judiciar* din 1904, No. 29; C. Alger, D. P. 97. 2. 453; Laurent, XVI, 153; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 310, p. 345 (ed. a 3-a); Demolombe, XX, 40 şi XXIV, 375. Vezi şi tom. V al Coment. noastre, p. 138, text şi nota 2.

([3]) Laurent, XII, 358; Demolombe, XX, 40 şi XXIV, 375; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 4077, etc.

Seducţiune.

Faptul unui bărbat de a abuzà de inexperienţa unei femei

Art. 307.

Astfel, obligaţia luată de un tată natural, fie chiar printr'un act sub semnătură privată, de a alimentà şi creşte copilul ce a născut o femee, nu are de cauză paternitatea acelui obligat, care nu poate fi cercetată (art. 307), ci manifestarea voinţei de a reparà prejudiciul cauzat prin delictul său(1).

Repar. daunelor cauzate de un copil minor.

S'a decis, de asemenea, că nu are o cauză ilicită obligaţia luată de mamă de a reparà, într'o limită oarecare, daunele cauzate de fiul său minor unei femei, cu care el a avut relaţii trupeşti(2).

Despre donaţiunile făcute de Români în străinătate şi de străini în România.

Art. 885.

Legiuitorul, care a prevăzut cazul când un Român ar voì să-şi facă testamentul său în străinătate (art. 885), nu

---

şi de a o face, prin ademeniri mincinoase, să-şi uite datoriile sale şi să-şi peardă cinstea, constitue, în adevăr, o culpă gravă, care-l obligă la repararea prejudiciului material şi moral ce femeea a încercat prin acest fapt al bărbatului. C. Bucureşti, *Cr. judiciar* din 1911, No. 1, p. 6. Vezi asupra seducţiunei, tom. II al Coment. noastre, p. 357 urm. (ed. a 2-a) şi tom. V, p. 465 urm., etc.

Repararea prejudiciului cauzat prin naşterea unui copil. Art. 307.

S'a decis de asemenea, cu drept cuvânt, că deşi cercetarea paternităţei este oprită de legea noastră (art. 307), totuşi femeea abandonată de bărbatul cu care, în urma relaţiilor sexuale ce a avut, a dat naştere unui copil, poate cere în justiţie ca acesta să fie condamnat ca, prin plata unei sume de bani, să-i repare prejudiciul moral şi material cauzat prin naşterea acestui copil, iar instanţele judecătoreşti pot admite o asemenea acţiune, fără ca prin aceasta să se stabilească vreo legătură juridică între copil şi tatăl său natural, care vor continuà şi în viitor a rămâneà tot străini unul de altul. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1911, No. 3, p. 23.

(1) Vezi autorităţile citate în tom. II al Coment. noastre, p. 357, nota 3, la care trebue să adăogăm, C. Chambéry, D. P. 1909, 2. 263 şi *Dreptul* din 1910, No. 53, p. 428 (cu nota d-lui S. Rădulescu). Mai vezi tom. I al Coment. noastre, p. 230, nota 2 (ed. a 2-a); tom. V, p. 138, nota 2 şi p. 468, nota 2. Cpr. Planiol, I, 1530 (ed. a 5-a).

(2) C. de apel din Venezia, *Dreptul* din 1913, No. 26, p. 206 urm. (cu observ. noastră).

s'a ocupat de cazul când el ar voì să facă o donaţiune în ţară străină. Pentru a complectà această lacună trebue deci să recurgem la principiile generale.

Facerea unei donaţiuni în străinătate.

Românul, care va voì să facă o donaţiune în ţară străină, o va face deci sau înaintea funcţionarilor competenţi străini (notari), conform regulei *locus regit actum* (art. 2 § ultim C. civil)(1), sau înaintea agenţilor români din străinătate, conform legilor române: căci, după art. 23 al legei din 13 Februar 1894, pentru reorganizarea Minist. afacerilor străine şi după art. 34 din legea pentru autentificarea actelor, aceşti agenţi au dreptul de a instrumentà ca notari pentru confecţionarea actelor autentice(2).

L. din 13 Februar 1894. Art. 24.

Dreptul de a autentificà o donaţiune şi orice alt act, îl au nu numai agenţii români, dar şi secretarii, ataşaţii şi cancelarii agenţiilor noastre (prin delegaţie) (art. 24 L. din 13 Februar 1894), şi chiar consulii noştri onorifici (3).

---

(1) Prin aplicarea regulei *locus regit actum* se decide, în genere, că trebue să se respecte orice donaţiune făcută în ţară străină, conform legei străine. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v° *Testament*, No. 56, 57 şi 61.

Don. deghizate.

Astfel, o donaţiune deghizată sau ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, trebue să-şi producă efectele sale în România, ca şi în ţara în care a fost făcută. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, 61.

Don. manuale.

Aceeaş soluţie este admisă în privinţa darurilor manuale, şi un asemenea dar se consideră ca îndeplinit în ţara în care a avut loc tradiţia materială a lucrului dăruit. Vincent et Pénaud, *op.* şi *loco suprà cit.*

(2) Vezi C. Iaşi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 53 şi din 1885, No. 31; Bult. Cas. S-a I, anul 1885, p. 92. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 22 (în privinţa unui testament autentificat în Turcia); C. Bucureşti, *Dreptul* din 1900, No. 17 şi *Cr. judiciar*, din acelaş an, No. 18 (în privinţa unei ipoteci autentificată de primul secretar al unei legaţiuni române, chiar în lipsa grefierului). Vezi şi C. Galaţi (*Dreptul* din 1907, No. 74, p. 611), care pune în principiu că agenţii noştri consulari şi diplomatici au dreptul de a legalizà şi autentificà orice acte şi documente menite a fi produse în România, independent dacă producătorul acelor acte este român sau naţional al ţărei unde sunt acreditaţi agenţii noştri. Mai vezi Demolombe, XX, 113; Arntz, II, 1884; G. Flaişlen, *Attribution des consuls en matière de notariat et d'état civil*, p. 18 urm. (Paris, 1892).

(3) Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bult. 1903, p. 1293 şi *Cr. judi-*

Cazul când Românul voește a face o donațiune într'o țară în care don. nu este un act solemn. Controversă.

Se poate întâmplà ca Românul, care voește să facă o donațiune, să se găsească într'o țară în care donațiunea nu este un contract solemn, precum este, de exemplu: Serbia, Anglia, etc. (¹). In asemenea caz, el nu va puteà să dispue de averea sa în acea țară printr'un act sub semnătură privată, ci va trebuì să facă actul în forma autentică, înaintea funcționarilor respectivi străini, în genere notarii, care, după legea străină, au competința de a autentificà actele; căci nu se poate pricepe cum o donațiune sau un alt act solemn ar puteà fi constatat printr'un act sub semnătură privată, atunci când solemnitatea este esențială și substanțială. In toate actele sau contractele solemne, formele consimțimântului părților sunt deci cârmuite de legea personală a acelui care contractează. Dacă această lege prescrie autenticitatea, străinul va trebuì neapărat să facă un act autentic, chiar dacă legea locală ar permite un act sub semnătură privată. Art. 1773 și 1789 o spun în privința ipotecilor, și ceeace legea zice în privința ipotecilor se aplică, pentru identitate de motive, tuturor contractelor solemne în genere. Cât pentru formele autenticității, ele vor fi acele ale țărei în care se face actul, potrivit regulei: *locus regit actum*. Acestea ni s'au părut în totdeauna adevăratele principii și ne mărginim a trimete la cele spuse altă dată cu ocazia explicărei art. 1773 și 1789 din codul civil (²).

---

ciar din 1904, No. 78. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 191 (ed. a 2-a).

(¹) Vezi *suprà*, p. 14, nota 3; p. 210, 211, *ad notam*, precum și tom. I al Coment. noastre, p. 221, nota 2 (ed. a 2-a).

(²) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 220 urm. (ed. a 2-a) și tom. VIII, p. 72, text și nota 3. Cpr. Laurent, *Principes*, I, 99 și XXI, 49; Laurent, *Droit civil international*, II, 238, 240 urm., 392 urm. și V, 213 (în privința convențiilor matrimoniale); Duranton, I, 91; Demangeat, *Condition civile des étrangers*, 83; Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de code Napoléon*, I, 154, etc. — *Contrà:* Demolombe, I, 106 și XX, 113; Baudry et Colin, I, 1713; T. Huc, I, 168; Aubry et Rau, I, § 31, p. 167, 168, text și nota 70 (ed. a 5-a), precum și tom. VII, § 659, p. 85, text și nota 29; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 659, p. 211 (ed. Anschütz); Massé-Vergé, III, § 427, p. 73, text și nota 16; Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v⁰ *Testament-Donation*, 56, 57 și autoritățile citate acolo; Thiry, Observ. regulelor de ordine publică.

In orice caz, sunt prescripţii ale legei teritoriale care, după părerea tuturor, trebue să fie observate. Astfel, dacă donaţiunea are de obiect imobile situate în România, ea va trebuì neapărat să fie transcrisă, pentrucă această formalitate este de ordine publică, ca una ce interesează pe terţii şi creditul public al ţărei (1).

Don. străinilor în România.

Cât pentru donaţiunile ce străinii ar voì să facă în România, ele vor puteà fi făcute conform legilor române, potrivit principiului de drept internaţional, inseris în art. 2 C. civil: *locus regit actum* (2).

Dr. străinilor de a recurge la agenţii lor diplomatici.

Străinii vor mai puteà să recurgă şi la agenţii lor diplomatici, observând formele şi regulele prescrise de legea lor respectivă, dacă aceşti funcţionari au capacitatea de a instrumentà în asemenea materie, după legea străină. Românii având, după cum am văzut, facultatea de a recurge în străinătate la agenţii noştri diplomatici, nimic nu este mai natural decât a admite aceeaş reciprocitate şi pentru străini (3).

II. Despre efectul donaţiunilor între vii.

Rubrica secţiunei I-a de sub capit. III este intitulată: despre forma şi efectele donaţiunilor între vii (vezi *suprà*, p. 204). Până acì ne-am ocupat de forma donaţiunilor. Trecem acum la efectele acestui contract.

Efectele donaţiunilor sunt relative la părţile contractante şi la terţiile persoane.

1º Efectele donaţiunilor între părţi.

Intre părţi, donaţiunea transferă proprietatea şi dă naştere la oarecare obligaţii din partea dăruitorului şi a donatarului.

I, 58; Trib. Albi, *Dreptul* din 1912, No. 71, p. 599 (cu observ. noastră). Cpr. Pillet, *Pr. de droit international privé*, 259, p. 478.

(1) Baudry et Colin. I, 1717; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, vº *Testament*, 63 şi toţi autorii.

(2) Cpr. Demolombe, XX, 114.

(3) Cpr. Trib. Ilfov şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 56

A) Transferirea proprietăţei.

Art. 644 şi 801.

Efectul direct şi principal al donaţiunilor este de a transmite donatarului proprietatea lucrului dăruit, chiar faţă de terţii (¹), fără ca să fie nevoe de tradiţie (art. 971) (²). Donaţiunea fiind, în adevăr, o convenţie, art. 644 prevede convenţiile între modurile de a dobândì şi transmite proprietatea, iar art. 801 defineşte donaţiunea un act prin care dăruitorul dă în mod irevocabil un lucru, donatarului, care îl primeşte (³).

Contract solemn.

Dar, dacă donaţiunea este un contract consensual în

şi din 1888, No. 15. Aceste decizii sunt relative la testamente, însă aceleaşi regule se aplică, pentru identitate de motive, donaţiunilor şi tuturor actelor juridice în genere.

Art. 818 urm.

(¹) Donaţiunile de imobile susceptibile de ipotecă, deşì sunt şi ele perfecte între părţi şi moştenitorii lor universali prin simplul efect al consimţimântului, totuşi, prin excepţie, nu transferă donatarului, în privinţa terţiilor, proprietatea bunurilor dăruite decât din momentul transcrierei actului de donaţiune (art. 818 urm. C. civ.). Aubry et Rau, VII, § 704, p. 381, 382.

Creanţe. Art. 1393.

Dacă s'a dăruit o creanţă, donatarul nu va devenì proprietarul ei *erga tertios*, decât prin îndeplinirea uneia din formalităţile prescrise de art. 1393, adecă prin notificarea actului de donaţiune debitorului, sau prin acceptarea acestui din urmă făcută într'un act autentic. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 381; T. Huc, VI, 209, etc.

Eliminarea art. 938 fr.

(²) Art. 938 din codul francez este expres în această privinţă, însă acest text lăsând de dorit în privinţa redacţiei sale, a fost eliminat de legiutorul nostru. Cpr. Marcadé, III, 655; Laurent, XII, 365, etc.

Dr. roman.

(³) Cpr. Aubry et Rau, VII, § 704, p. 381. — La Romani, cel puţin în ultima stare a legislaţiunei, donaţiunea erà, de asemenea, perfectă prin simplul consimţimânt al părţilor şi obligà pe dăruitor sau pe moştenitorii lui a trădà lucrul dăruit, fără ca această tradiţie să fie necesară la perfectarea contractului: „*ut non ex hoc inutilis sit donatio, quod res non traditæ sunt, nec confirmetur ex traditione donatio*“ (L. 35 § 5, *in medio*, Cod, *De donationibus*, 8, 54). Vezi şi Instit., II, 7, *De donationibus*, § 2, unde se zice: „. . . *ut etiamsi non tradantur, habeant plenissimum et perfectum robur, et traditionis necessitas incumbat donatori*“. Cpr. art. 841 şi 1269 C. Calimach (684, 943 C. austriac). Vezi *suprà*, p. 214 urm. Cât pentru proprietate, ea nu erà transferită decât prin tradiţie (L. 20, Cod, *De pactis*, 2, 3). Vezi *suprà*, p. 215, 216, text şi nota 1.

acest sens că el se formează *solo consensu*, fără nicio tradiție, totuși nu mai puțin adevărat este că simplul consimțimânt al părților nu este de astă dată suficient pentru formarea contractului, precum este în materie de contracte consensuale în genere (art. 971 și 1295), căci donațiunea fiind, după cum știm, un contract solemn, solemnitatea este prescrisă pentru însăș existența ei (1).

Art. 813 urm.

Pentru ca să existe donațiune, simplul consimțimânt al părților nu ajunge deci; mai trebue încă și îndeplinirea formelor solemne prescrise de art. 813 urm. C. civil. *Forma dat esse rei.*

Corp cert și determinat.

Transmiterea proprietății prin simplul efect al consimțimântului este supusă, în privința donațiunilor, ca și în privința contractelor nesolemne, principiilor generale. Astfel, pentru ca o donațiune între vii să poată transferì proprietatea prin efectul consimțimântului, trebue să aibă de obiect un corp cert și determinat (2); căci proprietatea fiind un drept real, cel mai însemnat din toate, presupune un lucru cert și determinat *in ipso individuo*, asupra căruia el se exercită (art. 971, 1102, 1156 C. civ.). Este cu neputință, în adevăr, ca proprietarul să poată exercità dreptul absolut ce-i conferă legea prin art. 480, asupra unui lucru nedeterminat.

Cazul când lucrul e determinat numai în specie.

Deci, dacă lucrul dăruit nu este determinat decât în specia sa, *in genere* (art. 964), de exemplu: dacă s'a dăruit un cal, fără a se arătà care cal anume, sau o casă din București, fără a se determinà care casă, proprietatea nu va fi strămutată donatarului decât prin tradiție, sau printr'o nouă convenție, care va determinà lucrul dăruit și-l va specializà (3).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 206, text și nota 2.

Când lucrul e determinat.

(2) Lucrul este determinat când se arată natura sa, cantitatea, calitatea sa, etc., *quid, quale, quantum sit* (L. 74 § 1, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1). Vezi și L. 8, Dig., *De periculo et commodo rei venditæ*, 18, 6.

(3) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 8 (ed. a 2-a); tom. V, p. 17, text și nota 2; p. 126 și 167; tom. VIII, p. 542, 543; tom. X, p. 734, etc. Cpr. Laurent, XII, 364 și XVI, 359; Demolombe, XX, 228 și XXIV, 403 și 414; Mourlon, II, 684 și 1226; Planiol, I, 2744; T. Huc, VI, 209; VII, 74 și

Dar manual.

Tradiţia mai joacă încă rol în materie de daruri manuale, darul manual fiind astăzi un contract *real*, în sensul riguros ce această expresie aveà la Romani (¹).

Don. lucrului altuia.

Donaţiunea fiind un contract translativ de proprietate, autorii francezi aplică, în specie, art. 1599 din codul francez, după care vânzarea lucrului altuia este nulă; aşa că, în Franţa, donaţiunea lucrului altuia este tot nulă (²). Aceeaş soluţie este admisibilă şi la noi, unde ştim că, cu toată eliminarea din codul nostru a art. 1599 fr., vânzarea lucrului altuia tot nulă este pentru lipsă de cauză (art. 966). Chestiunea este, cu toate acestea, foarte controversată (³).

Recursul donatarului contra dăruitorului.

Rămâne însă bine înţeles că, dacă dăruitorul a dat cu rea credinţă donatarului un lucru străin de care acest din urmă a fost evins, el va aveà recurs în contra dăruitorului (⁴).

B) Obligaţiile dăruitorului şi ale donatarului.

Obigaţiile dăruitorului sunt relative la garantarea donatarului pentru evicţiune, iar acele ale donatarului sunt relative la plata datoriilor dăruitorului.

X, 11; Baudry et Saignat, *Vente*, 12; Troplong, *Idem*, I, 48; Marcadé, VI, art. 1582, 1583, No. II, p. 145, etc.

(¹) Vezi *suprà*, p. 260 şi tom. III, partea II, al susziselor Comentarii, p. 8. Cpr. Planiol, I, 2744.

(²) Cpr. Laurent, XII, 363; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4730; Aubry et Rau, VII, § 675, 676, p. 151, 152; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 686 (676), p. 302, nota 3 *a* (ed. Crome).

Vânzarea lucrului altuia.

(³) Vezi în privinţa vânzărei lucrului altuia, tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 588, nota 4 (ed. a 2-a); tom. VI, p. 261, nota 1; tom. VIII, p. 569 urm.; tom. X, p. 194, nota 2, etc. Judecătoria ocol. Ferbinţi (Ilfov) a decis de curând că vânzarea lucrului altuia nu este nulă în sens de inexistentă, ci numai rezolubilă din partea cumpărătorului (*Cr. judiciar* din 1912, No. 37, p. 441) şi, în adevăr, această soluţie, susţinută în Franţa de Colmet de Santerre (V, 28 *bis* VI), a fost consacrată la noi prin mai multe hotărîri judecătoreşti. Vezi tom. VIII suscitat, p. 571, nota 2. Mai vezi Judec. ocol. rural Albeni (Gorj), *Cr. judiciar*, din 1910, No. 19 (cu nota d-lui St. Scriban). Tot în acest din urmă sens s'a pronunţat şi Curtea de casaţie. Vezi Bult. 1900, p. 50 şi *Dreptul* din 1900, No. 46 (cu nota lui Degré), etc.

Art. 1271 C. Calimach.

(⁴) „Acel ce cu ştiinţă va dărui un lucru străin şi nu va des-

Garanţia pentru evicţiune.—Obligaţia dăruitorului.

Art. 828. — Donatorul nu este responsabil de evicţiune către donatar pentru lucrurile dăruite.

Donatorul este însă responsabil de evicţiune, când el a promis expres garanţie.

Este asemenea responsabil, când evicţiunea provine din faptul său; când este în chestiune o donaţiune care impune sarcini donatarului: într'acest caz, însă, garanţia este obligatorie numai până la suma sarcinilor (¹). (Art. 787, 1240, 1337, 1339 C. civ. Art. 1077 *C. italian)* (²).

Predarea lucrului dăruit donatarului.

Convenţiile legal făcute, având putere de lege între părţile contractante (art. 969), dăruitorul trebue să deà lucrul dăruit în primirea donatarului; căci, la din contra, acest din urmă poate cere executarea contractului printr'o acţiune personală, care se va exercità fie în contra însuş dăruitorului, fie în contra moştenitorilor săi (³).

---

coperi aceasta la primitorul darului, zice art. 1271 din codul Calimach (art. 945 C. austriac), rămâne îndatorit a răspunde păgubirile ce s'ar puteà întâmplà". Vezi *infrà*, p. 332, n. 1.

(¹) Acest text lipseşte în codul fr. şi este reproducerea art. 1077 din codul italian. Vezi şi art. 638 din codul spaniol. Cu toate acestea, soluţia admisă de textul nostru este admisă şi în Franţa, în baza principiilor generale. Vezi Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4734 urm.; Laurent, XII, 387 urm.; Demolombe, XX, 543 urm.; Arntz, II, 1885 urm.; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 399 urm.; T. Huc, VI, 209; Baudry et Colin, I, 1344 urm., etc. Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 180 şi 821.

(²) Vezi asupra art. 1077 din codul italian, Ricci, *Corso teorico-pratico di diritto civile*, IV, 275—286, p. 557 urm. (ed. din 1907).

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4739; Arntz, II, 1885; Demolombe, XX, 542; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 398, etc.

Cazul când lucrul dăruit este determinat numai în specie.

Dacă lucrul dăruit este determinat numai în specia sa *(in genere)*, de exemplu: dacă s'a dat un cal sau 100 de chile de grâu, se admite că, la caz de evicţiunea acestui lucru, dăruitorul va trebuì să deà altul de aceeaş specie, pentrucă el are obligaţia de a plătì acest lucru, şi plata nefiind validă în caz de evicţiune, dăruitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia sa şi, deci, nu este liberat. (Argument din art. 1095, după care, pentru a face o plată validă, trebue a fi proprietarul lucrului dat drept plată). Nu este deci vorba, în specie, de garanţie pentru evicţiune, ci de executarea a însăş donaţiunei. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4750; Demolombe, XX, 555; Duranton, Art. 828 § 1.

Dăruitorul nu este însă, în principiu, obligat a garantà pe donatar de evicţiunea totală sau parţială a lucrului dăruit (art. 828 § 1), pentrucă, pe de oparte, el n'a înţeles a dà mai mult decât are, iar pe de alta, pentrucă donatarul, care primeşte o binefacere, nu poate s'o întoarcă în contra binefăcătorului său, spre a-i cere mai mult decât acest din urmă a înţeles şi a voit să-i deà (¹).

Art. 494, 539.

Donatarul evins nu are deci, în principiu, acţiune contra dăruitorului nici pentru restituirea taxelor ce el ar fi plătit conform legei timbrului, nici pentru cheltuelile voluptuoare ce el ar fi făcut la imobilul dăruit, cheltueli care sunt perdute pentru dânsul, proprietarul revendicant nefiind obligat a le restituì (art. 494, 539).

Dol.

Dăruitorul nu va răspunde, deci, de o simplă greşeală, ci numai de *culpa lata* şi de dol *(de dolo)* (²).

C. german. Art. 521.

„Dăruitorul, zice art. 521 din codul german, nu răs-

VIII, 530; Aubry et Rau, VII, § 705, *in fine*, p. 402. — *Contrà:* Laurent, XII, 392.

Cazul unei donaţii a două lucruri alternative.

Aceeaş soluţie se aplică, după autorii de mai sus, tuturor cazurilor analoage. Astfel, când într'o donaţiune a două lucruri alternative, s'a dat unul din aceste lucruri şi donatarul a fost evins, el este în drept a cere celalt lucru (art. 1026, 1029). Aubry et Rau, *loco cit.*; Demolombe, XX, 556; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4751, etc.

(¹) Cpr. Laurent, XII, 387; Demolombe, XX, 543; Duranton, VIII, 525; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 399, nota 4, etc.

Dr. roman.

Aceleaşi principii erau admise şi la Romani, unde dacă se dăduse un lucru străin, donatarul nu aveà, la caz de evicţiune, nicio acţiune în contra dăruitorului, ci numai acţiunea *de dolo*, când dăruitorul erà de rea credinţă: *„Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit, inque eam sumptus magnos fecero, et sic evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: planè de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo fecit"*. (L. 18 § 3, Dig., *De donationibus*, 39, 5). Vezi şi L. 2, Cod, *De evictionibus*, 8, 45. Vezi *infrà*, p. 333, n. 2.

C. Calimach. Art. 1271.

Aceeaş soluţie erà admisă şi prin art. 1271 din codul Calimach (945 C. austriac), după care acel ce *cu rea credinţă* dădeà lucrul altuia, erà dator să răspundă pagubele cauzate prin evicţiune. Vezi *suprà*, p. 330, nota 4.

(²) Cpr. Pothier, *Donations entre-vifs*, VIII, 133, p. 395 (ed. Bugnet); Laurent, XII, 389; Demolombe, XX, 544, 545; Duranton, VIII, 525; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 399; Ricci, *op. cit.*, IV, 276; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4735, etc.

punde decât de dolul său și de negligența sa gravă. „*Der Schenker hat nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten*“ (1). Art. 524 § 1 din acelaș cod dispune, de asemenea, că: „de câteori dăruitorul a ascuns în mod dolosiv *(arglistig)* un viciu al lucrului dăruit, de atâteaori el trebue să repare dauna pe care o sufere din această cauză donatarul“.

C. german. Art. 524 § 1.

Dar, dacă dăruitorul nu garantează pe donatar de evicțiune, toată lumea admite că el răspunde de faptele sale personale (2), textul nostru fiind chiar expres în această privință (art. 828 § ultim). (Cpr. art. 1339).

Art. 828 § ultim.

Care este însă întinderea acestei obligații? In Franța, dăruitorul nefiind, în asemenea caz, obligat la garanție, se poate foarte bine susține că dispozițiile relative la garanție nu sunt aplicabile în specie și că dăruitorul rămâne sub imperiul principiilor generale, care cârmuesc materia daunelor-interese. (Laurent, XII, 390).

Intinderea oblig. dăruitorului. Dr. francez.

---

(1) Cpr. Dernburg, *Pandekten*, II, § 107, 2°; Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 366, p. 514 (ed. Kipp). Iată cum se exprimă acest din urmă autor: „*Der Schenker haftet nur wegen Arglist und wegen der Arglist gleichstehenden Nachlässigkeit*“.

(2) Astfel, donatarul va puteà cere daune dela dăruitor, dacă lucrul dăruit a perit din culpa acestui din urmă, sau dacă el a dispus de imobilul dăruit în urma acceptărei donațiunei și înaintea transcrierei ei. Demolombe, XX, 542, 550; Laurent, XII, 390; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 401; Pand. fr., *v° cit.*, 4739; Baudry et Colin, I, 1346; Ricci, *op. cit.*, IV, 284, p. 569 urm. Cpr C. Montpellier, D. P. 56. 2. 126.

Cazurile când dăruitorul răspunde către donatar.

Dăruitorul ar mai fi încă responsabil către donatar, dacă el ar fi ipotecat bunurile dăruite înaintea transcrierei donațiunei: căci, în asemenea caz, el este mai în totdeauna de rea credință. Laurent, XII, 390; Baudry et Colin, *loco cit.*; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 401; Pand. fr., v° *cit.*, 4741; C. Riom, D. P. 49. 2. 55; Sirey, 49. 2. 88.

Ipotecarea bunurilor dăruite înaintea transcrierei donațiunei.

El va restitui, de asemenea, donatarului *de bună credință* toate cheltuelile, chiar și cele voluptoare făcute la lucrul dăruit, dacă el a dat *cu rea credință* lucrul altuia. (L. 18 § 3, Dig., *De donationibus*, 39, 5, textual citată *suprà*, p. 332, nota 1). Cpr. Demolombe, XX, 552.

Dăruirea lucrului altuia cu rea credință.

Tot pentru aceleași motive, trebue să decidem că dăruitorul va răspunde de viciile lucrului, dacă *cu rea credință* el a dat un lucru vicios. Arntz, II, 1887.

Răspund. p. viciile lucrului.

Dr. nostru. Art. 1337 urm.

La noi, însă, unde art. 828 dispune anume că dăruitorul este responsabil, de câteori evicţiunea provine din faptul lui personal, se pot aplicà, prin analogie, dispoziţiile privitoare la răspunderea de evicţiune în materie de vindere-cumpărare (art. 1337 urm.) (1).

Cazul când dăruitorul s'a obligat a garantà pe donatar.

Dăruitorul mai răspunde de evicţiune când s'a obligat, în termeni expreşi, a garantà pe donatar; căci dacă, în principiu, donaţiunea nu este supusă garanţiei, totuşi nu este de esenţa ei ca dăruitorul să nu fie supus acestei obligaţii (2). Dovada de aceasta este art. 1240 din codul civil, care impune dăruitorului obligaţia de garanţie, de câteori este vorba de o donaţiune făcută cu titlu de dotă.

Cazul unei donaţiuni oneroase.

Tot prin excepţie, dăruitorul mai este responsabil de evicţiune, când este vorba de o donaţiune oneroasă, adecă care impune donatarului oarecare sarcini. In acest caz însă, garanţia este obligatorie numai până la suma sarcinilor, căci numai în această măsură donaţinnea este un contract comutativ având caracterul unui contract cu titlu oneros (art. 947) (3).

Osebit de aceste cazuri anume prevăzute de art. 828 C. civ., dăruitorul mai răspunde către donatar de evicţiune:

Art. 1240.

1⁰ Când donaţiunea are caracterul unei convenţiuni cu titlu oneros, adecă când este făcută cu titlu de dotă, în favoarea căsătoriei (art. 1240);

Art. 1108 § 3.

2⁰ Când donatarul a plătit, fără a fi obligat, o datorie personală a dăruitorului, care grevà bunurile dăruite, în care caz el este subrogat în drepturile creditorului (art. 1108 § 3) (4);

Don. remuneratorie.

3⁰ Şi, in fine, când este vorba de o donaţiune remune-

---

(1) Cpr. Demolombe, XX, 550, 551.

Aplicarea art. 1344 C. civ.

(2) Această clauză de garanţie va face ca dăruitorul să garanteze pe donatar întocmai ca un vânzător; de unde rezultă că, dacă în momentul evicţiunei, lucrul dăruit are o valoare mai mare, dăruitorul, pe lângă paguba produsă prin evicţiune, va plătì şi excendentul valorei în timpul evicţiunei (art. 1344). Demolombe, XX, 546; Laurent, XII, 395; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4755.

(3) Cpr. Pothier, *Vente*, III, 613; Laurent, XII, 398; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4756. etc.

(4) Arntz, II, 1887; Laurent, XII, 394 şi XVIII, 91; Colmet de Santerre, V, 195 *bis* III; Massé-Vergé, III, § 482, p. 225. Cpr. C. Grenoble, D. P. 72. 5. 148. No. 5.

ratorie sau răsplătitoare, de câteori donațiunea are de scop răsplătirea unor servicii apreciabile în bani, și de câteori valoarea acestor servicii este egală sau aproape egală cu valoarea lucrului dăruit; căci, în asemenea caz, pretinsa donațiune este un contract comutativ și cu titlu oneros (art. 947) (¹).

In toate aceste cazuri, donatarul poate să-și exercite recursul său atât în contra dăruitorului cât și în contra moștenitorilor săi (²).

Exercițiul acțiunei, care ar fi aparținut dăruitorului.

In fine, spre a complectà explicarea art. 828, referitor la răspunderea pentru evicțiune, vom adăogà că donatarul evins poate, în calitatea sa de reprezentant al dăruitorului, să exercite acțiunea în garanție pe care însuș dăruitorul ar fi putut s'o exercite în contra autorilor săi, dăcă el ar fi fost acela care ar fi fost evins.

Această soluție nu sufere nicio îndoială: 1⁰ atunci când este vorba de o donațiune universală a tuturor bunurilor prezente, care cuprinde toate bunurile și, deci, toate drepturile și acțiunile dăruitorului; 2⁰ chiar în cazul unei donațiuni cu titlu particular a unui corp cert și determinat, dacă dăruitorul ar fi cedat donatarului acțiunea sa în garanție, sau când, independent de orice cesiune expresă, donatarul s'ar găsì în cazurile excepționale, în care el are acțiunea în garanție contra dăruitorului. Asupra acestor puncte nicio discuție nu este cu putință.

Aceeaș soluție este admisibilă și în cazul unei donațiuni cu titlu particular a unui corp cert și determinat, care n'ar cuprinde nicio cesiune expresă a acțiunei în garanție din partea dăruitorului, nici n'ar conferì donatarului vreun drept de garanție; căci donatorul transmite donatarului prin însuș contractul de donațiune, independent de orice stipulație, toate drepturile și acțiunile ce el are în privința lucrului dăruit (³).

(¹) Vezi *suprà*, p. 313. Cpr. Demolombe, XX, 549; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 399, 400; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4762, etc.

(²) Pand. fr., *v⁰ Don. et testaments*, 4763.

(³) Laurent, XII, 393; Demolombe, XX, 557; Duranton, VIII, 532; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 402, text și nota 17; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4764, 4765; Bayle-Mouillarad asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, 97, nota *c*, p. 470, 471.

Plata datoriilor. — Obligaţiile donatarului.

Art. 831. Donatarul contractează către dăruitor o obligaţie de recunoştinţă sancţionată prin art. 831 (1).

Art. 829, 832. Dacă donaţiunea este făcută sub oarecare sarcini *(sub modo)*, el trebue să le execute, căci altfel donaţiunea este revocabilă (art. 829 şi 832) (2). (Vezi *infrà*, p. 420 urm.).

Donatarul nu s'ar puteà deci sustrage dela această obligaţie, renunţând la beneficiul liberalităţei (3).

Cazul când donatarul s'a obligat a plăti datoriile dăruitorului. Dacă donatarul s'a obligat, fie în mod expres, fie tacitamente (4), a plătì datoriile dăruitorului până la concurenţa unei sume anume determinate, el este ţinut a-şi îndeplinì obligaţia sa cu bunurile sale personale, chiar peste valoarea lucrurilor dăruite, căci obligaţia sa rezultând în asemenea caz din convenţie, orice debitor este dator să-şi îndeplinească în infinit obligaţiile sale (5).

Art. 823. Dacă donatarul s'a obligat a plătì toate datoriile prezente ale dăruitorului, el nu trebue să plătească decât acele care au dată certă în ziua donaţiunei (art. 823).

Plata datoriilor dăruitorului independent de orice convenţie. Independent însă de orice stipulaţie, donatarul este el obligat a plătì datoriile dăruitorului? Este un caz asupra căruia nu poate să existe nicio îndoială, şi anume: atunci când donaţiunea are de obiect o sumă fixă de bani sau unul ori mai multe lucruri determinate şi specificate în individualitatea lor; căci, în specie, fiind vorba de o donaţiune cu titlu particular, donatarul nu poate să fie obligat la plata datoriilor, precum nici legatarul singular sau particular nu este obligat la plata datoriilor testatorului (art. 775, 909) (¹). *Aes alienum universi patrimonii non certarum rerum onus est.*

---

(1) Planiol, III, 2585, 2586; Aubry et Rau, VII, § 706, *ab initio*, p. 403; Massé-Vergé, III, § 482, *ab initio*, p. 225.

(2) Planiol, III, 2586, 2587. — S'a decis însă că judecătorii pot să acorde donatarului un termen de graţie pentru a-şi executà obligaţiile sale. Cas. fr. D. P. 1905. 1. 456.

(3) Planiol, III, 2587; Baudry et Colin, I, 1351; Massé-Vergé, III, § 482, p. 225. Vezi *infrà*, explic. art. 830, 832, p. 430.

(4) Ştim, în adevăr, că obligaţia de a plătì datoriile poate să rezulte pentru donatar din intenţia comună a părţilor, fără nicio stipulaţie expresă. Vezi *suprà*, p. 315, nota 1 şi *infrà*, p. 380, nota 3.

(5) Laurent, XII, 404; Demolombe, XX, 459; Planiol, III, 2588; Aubry, et Rau, VII, § 706, p. 407, text şi nota 10. Vezi *infrà*, p. 382. —Judecătorii, interpretând actul de donaţiune, ar puteà însă să decidă că părţile au avut intenţiunea de a restrânge sarcinile donaţiunei la valoarea bunurilor dăruite. Laurent, Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

Plata dat. ipotecare.

Donatarul n'ar puteà, în asemenea caz, să fie obligat decât ipotecar, dacă imobilul dăruit ar fi grevat de o ipotecă, rămânându-i însă recurs în contra dăruitorului sau moștenitorilor săi (²).

Art. 975.

Creditorii chirografari ai dăruitorului n'au deci acțiune directă în contra donatarului. Ei vor puteà numai să ceară revocarea donațiunei pe cale acțiunei pauliene, ca fiind făcută în dauna și frauda lor (art. 975) (³).

Cazul unei donațiuni universale. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința unei donațiuni universale sau cu titlu universal, adecă care ar cuprinde toate bunurile prezente ale dăruitorului, sau numai o parte din aceste bunuri, precum ar fi, de exemplu: jumătate sau a treia parte din mobilele ori din imobilele sale, etc?

Dreptul roman.

La Romani, donatarul nu erà nici în acest caz obligat la plata datoriilor (⁴), și această soluție este foarte logică în principiu, pentrucă numai moștenitorii universali sau cu titlu universal fiind obligați la plata datoriilor, nu se poate pricepe cum dăruitorul ar aveà asemenea moștenitori, pe cât timp el se află încă în viață; căci o donațiune, chiar a tuturor bunurilor prezente, nu constitue o succesiune *per universitatem.* Donatarul tuturor bunurilor prezente sau al unei părți numai din aceste bunuri, nu este deci un succesor cu titlu universal și, ca atare, nu poate fi asimilat legatarului universal sau cu titlu universal (art. 893, 896). El fiind

---

(¹) Vezi Laurent, XII, 399; Demolombe, XX, 451; Thiry, II, 370; Arntz, II, 1889; Demante. et Colmet de Santerre, IV, 87 *bis* III; Baudry et Colin, I, 1352; Aubry et Rau, VII, § 706, p. 403; Planiol, III, 2588; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4768 și toți autorii; C. Caen, D. P. 64. 4. 164.

(²) Baudry, et Colin, I, 1354; Laurent, XII, 394. Cpr. C. Grenoble, D. P. 72. 5. 148.

(³) Laurent, XII, 402; Demolombe, XX, 451; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4782; Thiry, II, 370, p. 362, etc.

(⁴) *„Æris alieni, quod ex hereditaria causa venit, non ejus qui donationis titulo possidet, sed totius juris successoris onus est“.* (L. 15, Cod, *De donationibus*, 8. 54). Mai vezi L. 22, *Cod, loco cit.* și L. 72, Pr., Dig., *De jure dotium*, 23, 3.

un succesor cu titlu particular, în această calitate nu poate fi obligat la plata datoriilor dăruitorului (1).

Cu toată logica ce militează in favoarea acestui sistem, sunt autori în Franţa care, întemeindu-se pe tradiţie (2) şi mai cu seamă pe lucrările pregătitoare ale codului (3), susţin că donatarul este personal şi de drept obligat la plata tuturor datoriilor, dacă donaţiunea cuprinde toate bunurile prezente ale dăruitorului, existente în momentul donaţiunei, sau numai pentru partea corespunzătoare din bunurile primite, dacă donaţiunea nu cuprinde decât o parte din aceste bunuri. (Analogie din art. 893, 896 şi 897) (4). „*Bona non intelliguntur, nisi deducto ære alieno* (5).

Comparaţie între art. 610 fr. şi 550 C. civ. român.

In sensul acestei păreri s'ar puteà invocà art. 550 dela titlul uzufructului, care a fost modificat de legiuitorul nostru după părerea lui Marcadé. Iată, în adevăr, cum se exprimă textul corespunzător francez (610): „*Le legs fait par un testateur, d'une rente viagère ou pension alimentaire, doit être acquitté par le légataire universel de l'usu-*

---

(1) Vezi în acest sens, Arntz, II, 1890; Thiry, II, 370; Laurent, XII, 399 urm.; Demolombe, XX, 454; Baudry et Colin, I, 1352; Aubry et Rau, VII, § 706, p. 403, text şi nota 2; Planiol, III, 2588; Demante, IV, 87 *bis* III; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4770 urm., 4776 urm.; Troplong, *Vente*, I, 449 urm. şi *Donations*, II, 1214, 1215; Duranton, VIII, 472 urm.; Desjardins, *Revue pratique de droit français*, tom. 25, anul 1868, p. 90; Al. Degré, *Dreptul* din 1892, No. 32, p. 251, nota 1; C. Toulouse şi Grenoble, D. P. 73. 2. 111; Sirey, 73. 2. 200; Sirey, 82. 2. 246; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 472, nota 1, precum şi alte decizii mai vechi citate în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4781, 4782.

(2) Vezi autorităţile citate în Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4770.

(3) Vezi raportul lui Jaubert, care reproduce teoria lui Pothier. Locré, *Législ. civile*, tom. XI, No. 49, p. 459, 460. Vezi şi Pand. fr., v⁰ *cit*, 4771.

(4) Vezi Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 83 urm.; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 781; Merlin, Répert., tom. 17, v⁰ *Tiers-détenteur*, No. VIII, p. 705 urm. (ed. a 5-a din 1828); Vazeille, *Successions et donations*, II, art. 945, No. 1, p. 292 urm. (ed. din 1837); Marcadé, III, 678 şi VI, art. 1626—1629, No. VII, p. 266 (ed. a 6-a), etc. Vezi şi tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 687 (ed. a 2-a).

(5) L. 39 § I, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16.

fruit dans son intégrité, et par le légataire à titre universel de l'usufruit, dans la proportion de sa jouissance, sans aucune répétition de leur part". In loc de această dispoziție, iată ce cuprinde textul nostru (art. 550): „Acel ce câștigă *cu titlu gratuit*(1) un uzufruct universal sau cu titlul universal, este dator a achità *în proporțiune cu folosința sa*(2) și fără niciun drept de repetițiune, *legaturile*(3), pensiunile alimentare și veniturile *rentelor perpetue*(4) sau pe viață, care privesc asupra patrimoniului".

Sistemul lui Marcadé, admis de legiuitorul nostru.

Acest text reproduce *ad litteram* formula dată de Marcadé (II, 528)(5). Legiuitorul nostru luând și de astă dată de normă pe Marcadé, cată să vedem care este sistemul acestui autor. El susține că donatarul universal sau cu titlul universal contribue de drept şi fără nicio stipulaţie la plata datoriilor dăruitorului, în proporţie cu ceeace a primit(¹), şi făcând aplicarea acestei regule la uzufruct, propune schimbarea redacţiunei art. 610 din codul francez, schimbare pe care legiuitorul nostru a admis-o în totul în art. 550. Cuvintele: *uzufruct dobândit cu titlu gratuit*, cuprinzând şi uzufructul constituit prin donaţiune între vii(²), donatarul unui uzufruct universal sau cu titlul universal trebue să contribuiască la plata dobânzilor, iar nu la plata datoriilor, adecă a capitalului, după cum în mod inexact se exprimă art. 552 din codul civil(³), iar donatarul nudei proprietăţi trebue să contribuească la plata capitalului. Prin urmare, după sistemul lui Marcadé, care este şi acel al legiuitorului nostru, donatarul universal sau cu titlu universal este considerat ca un succesor universal sau cu titlu universal, pe când, în realitate, el nu este, după rigoarea principiilor, decât un succesor cu titlu particular şi, ca atare, n'ar fi trebuit să fie obligat la plata datoriilor(⁴).

---

(1) Adecă: prin testament, *donațiune* sau succesiune. Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 522, nota 4 (ed. a 2-a). Cpr. Marcadé, II, 525, 526.

(2) Iar nu în întregimea sa, după cum se exprimă art. 610 din codul francez, în privința legatarului uzufructului universal. Și această modificare este făcută tot după Marcadé (II, 525). Vezi tom. III suscitat, p. 523, nota 3 (ed. a 2-a).

(3) Cuvântul „*legaturi*", care nu figurează în textul corespunzător francez, nici în formula dată de Marcadé, din eroare se vede trecut în textul nostru, din care trebue să-l ștergem. Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 523, nota 4.

Deoseb. de redacție de codul francez.

(4) Textul francez nu vorbește de *rentele perpetue*, ci numai de cele viagere. Redactorii codului nostru au adaos însă acest cuvânt tot după propunerea lui Marcadé (II, 527 *bis*, 528). Vezi tom. III suscitat, p. 523, nota 5 (ed. a 2-a). Și art. 509 din codul italian vorbește de rente perpetue, a căror existență am contestat-o în dreptul nostru. Vezi tom X al Coment. noastre, p. 96 urm. — *Contrà:* C. Craiova, *Dreptul* din 1911, No. 80 și *Cr. judiciar* din 1912, No. 8, p. 91; G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 58, etc.

Modific. art. 550 C. civ. după formula dată de Marcadé.

(5) Iată, în adevăr, redacțiunea pe care Marcadé (II, 528) o substitue art. 610 francez: „Celui qui acquiert *à titre gratuit un usufruit universel ou à titre universel*, est tenu d'acquitter, *en proportion de sa jouissance*, et sans aucune répétition, les pensions alimentaires et les arrérages *des rentes perpetuelles* ou viagères, qui frappent sur le patrimoine". Punând față în față această formulă cu art. 550 din codul nostru, vedem că acest text nu este decât reproducerea formulei lui Marcadé, afară de cuvântul *legaturi* care, după cum am observat mai sus, a fost adaos de redactorii codului nostru.

Dacă aceasta este adevărata teorie a legiuitorului nostru, atunci nu mai încape îndoială că donatarul universal sau cu titlu universal va plăti datoriile dăruitorului *ultra vires emolumenti*, pentrucă aceşti donatari sunt consideraţi ca nişte succesori universali sau cu titlu universal, şi ştiut este că, în dreptul nostru, toţi moştenitorii plătesc dato-

---

(¹) Cpr. Marcadé, III, 678 şi VI, art. 1626 urm., No. VII, p. 266. Vezi de acelaş autor, tom. II, 524 urm.

(²) Vezi *suprà*, p. 339, nota 1.

(³) Vezi tom. III, partea I-a, al Coment. noastre, p. 524, nota 2 şi p. 526. — Moştenitorul universal fiind singur, în principiu, obligat la plata datoriilor autorului său (art. 774 urm., 893, 896, 897), rigoarea principiilor cereà ca uzufructuarul să nu fie niciodată obligat la plata datoriilor, pentrucă el nu este un moştenitor universal. (Cpr. Laurent, VII, 17, 19). Art. 552 din codul civil face însă o derogare dela principiile generale, pentrucă uzufructuarul universal se foloseşte de tot venitul averei, şi nudul proprietar nu are, în timpul uzufructului, decât capitalul, fără niciun folos. Iată cauza pentru care echitatea a fost de astă dată pusă mai presus decât însuş dreptul. Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 526.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 337.

riile *ultra vires hereditarias*, de câteori ei nu au recurs la beneficiul de inventar (art. 897)(¹).

Don. de bunuri presente şi viitoare.

Până acum am vorbit numai de donaţiunile de bunuri prezente. Pentru cazul când donaţiunea ar cuprinde atât bunurile prezente cât şi acele viitoare, vezi *infrà*, explic. art. 933.

2° Efectele donaţiunilor în privinţa terţiilor.

Spre a vedeà cum donatarul devine proprietar faţă de terţii, trebue să distingem cazul când donaţiunea are de obiect mobile corporale şi drepturi mobiliare (creanţe) de acela în care ea are de obiect bunuri imobiliare.

A) Mobilele corporale sau incorporale.

Mobile corporale Art. 972.

Incât priveşte mobilele corporale, proprietatea lor se transmite în privinţa terţiilor, ca şi între părţi, prin singurul efect al perfecţiunei contractului. Deci, dacă un lucru mobil a fost dăruit succesiv la două persoane, fără ca nici una să fi dobândit posesiunea lui, cel întâi donatar va fi proprietarul acelui lucru. Dacă dăruitorul a trădat lucrul unuia din donatari, cel pus în posesiunea lui va fi preferat şi va fi proprietar, chiar când titlul său ar fi posterior în dată, destul este ca posesiunea sa să fie de bună credinţă (art. 972)(²).

Don. manuale.

Tradiţia este necesară pentru perfectarea donaţiunei mobiliare numai în privinţa darurilor manuale(³).

Creanţe. Aplicarea art. 1393

Cât pentru mobilele incorporale (creanţele), donatarul nu devine proprietar faţă de terţii, decât prin notificarea do-

---

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 688, 689 (ed. a 2-a). Cpr. Demolombe, XX, 459. — In Franţa, autorii care admit că donatarii tuturor sau ai unei părţi numai din bunurile prezente sunt de drept obligaţi la plata datoriilor, susţin că aceasta este o obligaţie *ob rem*, care nu se întinde peste emolumentul donaţiunei. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 706, p. 407, nota 10.

(²) Laurent, XII, 366; Duranton, VIII, 498; Baudry et Colin, I, 1360; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4818.

(³) Vezi *suprà*, p. 264 urm.

naţiunei, debitorului sau recunoaşterea donatarului de creditor, făcută de debitor printr'un act autentic (art. 1393) (¹).

Titluri la purtător. art. 1909.

Această regulă sufere excepţie în privinţa creanţelor constatate prin titluri la purtător care, în privinţa transferirei proprietăţei faţă de terţii, sunt supuse principiilor aplicabile mobilelor corporale (²).

Efecte de comerţ. Art. 277 C. com.

Ea sufere, de asemenea, excepţie în privinţa efectelor de comerţ negociabile, în privinţa cărora donatarul devine proprietar *erga omnes* prin gir (art. 277 urm. C. com.) (³).

B) Imobilele. — Transcripţie.

Art. 818. — Când se dăruesc bunuri (⁴) ce pot fi ipotecate (⁵), transcripţiunea actului ce conţine donaţiunea şi acceptaţiunea, ca şi notificaţiunea acceptaţiunei făcută prin act separat, se va face la tribunalul districtului unde sunt situate bunurile. (Art. 814, 819 urm., 834, 1295 § 2, 1750, 1801 urm. C. civ. Art. 721 urm., Pr. civ. Art. 939 C. fr.).

Toate donaţiunile, care au de obiect imobile, nu sunt opozabile terţiilor decât în urma transcrierei lor. (Vezi *infrà*, p. 345).

Art. 834 § 1.

Art. 834 § 1 supune publicităţei şi cererile de revocare pentru ingratitudine, relative la imobile. Aceste cereri se înscriu pe marginea registrului în care s'a transcris donaţiunea; şi orice înstrăinări, ipoteci sau alte sarcini reale consimţite de donatar asupra imobilului dăruit, în urma acestei inscripţii, sunt lipsite de efect în privinţa dăruitorului şi terţiilor achizitori ai imobilului. (Vezi *infrà*, explic. art. 834).

Ce este transcrierea.

Transcrierea este copia literală într'un registru special şi public, pe care fiecare poate să-l consulte (art. 1816 urm. C. civ.).

(¹) Laurent, XII, 367; Baudry et Colin, I, 1360; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4820, etc.

Titluri la purtător. Art. 1909.

(²) Baudry et Colin, I, 1360.—S'a decis, cu drept cuvânt, că art. 1909 din codul civil este aplicabil titlurilor la purtător. Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 59. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 802 şi 919.

(³) Baudry et Colin, *loco cit.* Vezi *suprà*, p. 274.

(⁴) Nu numai dreptul de proprietate, ci şi celelalte drepturi reale.

(⁵) In privinţa bunurilor ce pot fi ipotecate, vezi art. 1750, explicat în tom. X al Coment. noastre, p. 554 urm.

Scopul transcrierei.

Transcrierea are deci de scop prevenirea terţiilor în contra fraudelor dăruitorului: *ne quis, clam facta donatione, creditores fraudare possit*, după cum se exprimă Voët(1).

Origina transcrierei. Dreptul roman.

Origina acestei publicităţi care, pe lângă vestirea terţiilor, apără în acelaş timp familiile contra dispoziţiilor clandestine, datează încă dela Romani. In adevăr, sub Justinian, donaţiunile mai mici de 5000 solizi (aproape 7500 lei) (2), nu erau supuse la nicio formalitate. Acele superioare acestei sume, fie ele mobiliare sau imobiliare, erau însă supuse insinuaţiei, adecă trebuiau să fie trecute în registre publice. „*Et cùm retro principum dispositiones insinuari eas, actis intervenientibus volebant, si majores fuerant ducentorum solidorum, constitutio nostra eam quantitatem* **usque ad quingentos solidos** *ampliavit, quam stare etiam sine insinuatione statuit; sed et quasdam donationes invenit, quæ penitus insinuationem fieri minime desiderant, sed in se plenissimam habent firmitatem*“ (3).

Dr. intermediar francez.

Formalitatea transcrierei a fost introdusă în Franţa prin legea din 16 brumariu al anului VII, toate donaţiunile fiind, înainte de această epocă, supuse numai insinuărei (4).

---

(1) Vezi Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4822; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1792; Thiry, II, 374, p. 365. Cpr. Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 85, *in fine*, p. 380 (ed. Bugnet).

(2) Solidul valoră aproape 12 lei 50 din moneda noastră. Pand. fr. v⁰ *cit.*, 4826.

(3) Instit., *De donationibus*, II, 7, § 2, *in medio*. Vezi şi L. 36 § 3, Cod, *De donationibus*, 8, 54, unde se zice: „*Cæteris etiam donationibus, quæ gestis intervenientibus minimè sunt insinuatæ, sine aliqua distinctione usque ad quingentos solidos valituris, hoc etenim tantummodò ad augendas hujusmodi donationes addendum esse, ex præsenti lege decernimus: anteriore tempore nostra lege præcedente moderando, qua usque ad trecentos solidos factæ donationes, et sine insinuatione, firmitatem obtinere jussæ sunt*“.

Dr. vechiu francez.

(4) Baudry et Colin, I, 1363; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 714, p. 409, text şi nota 4 (ed. Crome).— După ordonanţa din 1731, insinuarea eră prescrisă sub pedeapsă de nulitate, însă această nulitate nu puteà fi opusă de către dăruitor (art. 27 al suscitatei ordonanţe). Cpr. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4831. Vezi asupra insinuaţiei donaţiunilor în dreptul vechiu francez, Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 85 urm., p. 379 urm.

Dr. nostru anterior. Reg. organic.

Această publicitate erà necunoscută în dreptul nostru anterior, unde terţii nu aveau niciun mijloc de a fi preveniţi în contra fraudelor, şi ea a fost de abia introdusă în Moldova prin Regulamentul organic(¹).

Dr. Munteniei.

In Muntenia, transcrierea donaţiunilor imobiliare a fost prescrisă printr'o circulară a Ministerului Justiţiei din 2 Ianuar 1848(²).

Dr. actual.

Codul actual a generalizat principiul transcrierei, aplicându-l la toate actele translative de drepturi reale imobiliare, cu titlu oneros sau cu titlu gratuit(³), omiţând însă de a aplicà aceleaşi principii şi în privinţa actelor *declarative* de drepturi, precum este împărţeala(⁴).

Validitatea înstrăinărilor constituite de dăruitor înaintea transcrierei donaţiunei.

Aşa dar, toate actele prin care se dăruesc imobile ce sunt în comerţ, sau uzufructul asupra acestor imobile (art. 1750), sunt supuse transcrierei şi donatarul nu devine proprietarul lor, faţă de terţii, decât în urma acestei transcrieri; de unde rezultă că înstrăinările cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, precum şi constituirile de drepturi reale efectuate de dăruitor asupra imobilului dăruit, înaintea transcrierei donaţiunei, sunt valide(⁵).

Don. mobiliare şi imobiliare.

Donaţiunile mobiliare nu sunt, din contra, supuse acestei formalităţi. Deci, dacă donaţiunea ar cuprinde şi mobile şi

---

(ed. Bugnet), iar în privinţa dreptului roman, vezi Gr. Dimitrescu, *Introducere la studiul transcripţiunei* (Bucureşti, 1908).

(¹) Regul. organic al Moldovei, anexa lit. T. Vezi *suprà*, p. 217.

(²) Vezi *suprà*, p. 218.

(³) Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1882, p. 157 şi *Dreptul* din 1882, No. 26.

(⁴) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 790 şi tom. X, p. 739, nota 3.

Art. 723 § ultim Pr. civ.

(⁵) Cas. rom. Bult. 1911, p. 193 şi *Dreptul* din 1911, No. 29. Cumpărătorul sau donatarul posterior nu s'ar puteà însă prevalà de transcrierea actului său de cumpărare sau de donaţiune, atunci când achiziţia sa ar fi rezultatul fraudei concertată cu vânzătorul sau dăruitorul, în contra primului cumpărător sau donatar. *Fraus omnia corrumpit* (art. 723 § ultim Pr. civ.). Cpr. Cas. rom. şi C. Craiova (motive). Bult. 1890. p. 1292 şi *Dreptul* din 1889, No. 78.—Simpla cunoştinţă a primei înstrăinări nu poate însă fi considerată ca o fraudă din partea achizitorului posterior (art. 723 § 1, Pr. civ., partea finală). Cpr. Baudry et Colin, I. 1370, *in fine*. V. *infrà*, p. 360, 361.

Art. 723 § 1 Pr. civ.

imobile. ea n'ar fi supusă transcrierei. după părerea tuturor, decât în privința imobilelor(¹).

Dreptul de a revendicà un imobil sau de a cere anularea unei înstrăinări anterioare. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința dreptului de a revendicà un imobil sau de a cere anularea ori desființarea unei înstrăinări imobiliare anterioare? Actul prin care un asemenea drept ar fi dăruit unei persoane, este el supus transcrierei? Afirmativa este singură admisibilă, de câteori cesiunea cu titlu gratuit a acțiunei imobiliare implică transferirea unui drept de proprietate imobiliară, căci obiectul principal al acestei cesiuni este însuș lucrul, adecă un imobil, iar acțiunea nu este decât mijlocul de a realizà acest scop (²) *„Is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur*(³).

Cedarea cu titlu gratuit a acțiunei p. exercitarea pactului de răscumpărare. Controversă.

Tot astfel, și cesiunea cu titlul gratuit a acțiunei, care ar aveà de obiect exercitarea pactului de răscumpărare relativ la un imobil, este supusă transcrierei, pentrucă în ziua când cesionarul va exercità această acțiune, transmiterea proprietății se va operà de drept în folosul său (⁴).

Transcrierea tuturor donațiunilor în genere.

Toate donațiunile imobiliare sunt supuse transcrierei, fie ele pure și simple, condiționale sau cu termen, fără a se distinge dacă sunt remuneratorii sau oneroase, mutuale sau reciproce, etc. (⁵)

Impărțeala ascendenților făcută prin donațiune.

Transcrierea este aplicabilă și împărțelelor imobiliare făcute de ascendenți *prin acte între vii*, căci după art. 795

(¹) Demolombe, XX, 252; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4925; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1843; Michaux, *Donations*, 727, etc.

(²) Vezi Flandin, *Transcription*, I, 378, p. 262, 263; Mourlon, *Transcription*, I, 16, p. 30 urm.; Troplong, *Transcription*, 56 și *Don. et testaments*, II, 1165; Duranton, VIII, 504; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4917 urm., 4919 și numeroasele autorități citate acolo. — *Contrà:* Demolombe, XX, 250; Demante, IV, 80 *bis* III. Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1831 urm.

(³) L. 15, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17.

(⁴) Flandin, *Transcription*, I, 384, 385, p. 271; Mourlon, *Idem*, I, 17, p. 32, 33; Troplong, *Idem*, 59, 60; Verdier, *Idem*, I, 86, p. 205 (ed. a 2-a); Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 1836.—Vezi însă Aubry et Rau, II, § 209, p. 464, text și nota 69 (ed. a 5-a).

(⁵) Demolombe, XX, 253, 254; Troplong, II, 1167; Michaux, *Donations*, 725; Verdier, *Transcription*, I, 157, p. 315 (ed. a 2-a). Vezi *suprà*, p. 318, text și nota 3 și p. 342.

C. civ., aceste împărţeli sunt supuse formelor, condiţiilor şi regulelor prescrise pentru donaţiuni între vii (1).

Don. de drepturi succesorale.

Donaţiunea unor drepturi succesorale este şi ea supusă transcrierei, de câteori cuprinde bunuri succeptibile de ipotecă (2).

Netranscr. don. de fructe sau recolte, păduri supuse tăerei, etc.

Nu sunt însă supuse transcrierei donaţiunile fructelor sau recoltelor prinse de rădăcini, nici acele ale pădurilor supuse tăerei, cu toate că ele au de obiect imobile, pentrucă aceste imobile fiind un accesoriu al solului, devin mobile prin separarea lor de pământ (3).

Netranscr. don. de imobile prin destinaţie. Controversă.

Tot pentru aceleaşi motive, nu sunt supuse transcrierei donaţiunile având de obiect imobile prin destinaţie, precum ar fi, de exemplu: animalele destinate culturei pământului, căci asemenea donaţiuni nu-şi produc efectul lor decât atunci când aceste lucruri au fost deslipite de pământ, adecă când au redobândit calitatea lor primitivă de mobile (4).

Don. deghizate.

Cât pentru donaţiunile deghizate, se va transcrie numai actul cu titlu oneros, care ascunde liberalitatea (art. 1295 § 2) (5).

---

(1) Pand. fr., v° *cit.*, 4897, şi 11022; Mourlon, II, 965, 5° şi *Transcription*, I, 202, p. 421; Baudry et Colin, II, 3530; Aubry et Rau, II, § 209, p. 435, 436 (ed. a 5-a) şi VIII, § 729, p. 10 (ed. a 4-a), precum şi alte autorităţi citate în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 874, nota 3.

Netranscr. împărţelei făcută prin testament.

Impărţeala prin testament nu are însă nevoe de a fi transcrisă, pentrucă, după cum ştim, dreptul de proprietate imobiliară, ce rezultă dintr'un testament, este opozabil terţiilor, independent de orice transcriere. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 7, nota 1 şi tom. X, p. 715, n. 1 şi 742.

(2) Michaux, *Donations*, 728; Flandin, *Transcription*, I, 197, p. 122 urm.; Troplong, II, 1166; Demolombe, XX, 252; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 1837; Aubry et Rau, II, § 209, p. 435 (ed. a 5-a), etc.

(3) Demolombe, XX, 251; Michaux, *Donations*, 726; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 526 şi 1813, precum şi autorităţile citate acolo.— Se decide însă, în genere, că dacă donaţiunea are de obiect mai multe recolte succesive, ea este supusă transcrierei, pentrucă atunci echivalează cu un uzufruct asupra solului. Flandin, *Transcription*, I, 686, p. 503; Répert. Sirey, v° *cit.*, 1814, etc.

Don. mai multor recolte succesive.

(4) Cpr. Flandin, *op. cit.*, I, 684, 685, p. 501 urm.; Répert. Sirey, v° *cit.*, 1815.— Vezi însă T. Huc, VI, 210, p. 274; Massé-Vergé, III, § 480, p. 217, nota 4, *in fine*.

(5) Pand. fr., v° *cit.*, 4865. Vezi *suprà*, p. 303, 304.

Don. făcute în timpul căsăt. şi prin contractul de căsătorie.

Donaţiunile făcute soţilor prin contractul de căsătorie (art. 932), ca şi cele făcute între soţi în timpul căsătoriei, sunt supuse transcrierei, de câteori cuprind bunuri imobiliare prezente(1).

Instit. contractuale.

In privinţa donaţiunilor de bunuri viitoare (instituţii contractuale), chestiunea este însă foarte controversată(2).

Locul unde se face transcrierea.

Actul de donaţiune se transcrie într'un registru special al tribunalului judeţului unde este situat imobilul dăruit (art. 818 C. civ. şi 722 Pr. civ.). S'a decis însă că este validă transcrierea donaţiunei făcută în registrul de inscripţiuni al tribunalului care a autentificat-o, registru în care se transcrieau actele de mutaţiune ale proprietăţei, pe timpul când la acel tribunal nu există un registru special pentru transcrierea actelor autentice(3).

Dacă bunurile dăruite sunt situate în diferite districte, transcrierea se va operà la tribunalele respective(4).

Legea nu fixează niciun termen pentru facerea transcrierei.

Legea nefixând termenul în care urmează a se face transcrierea, ea poate să aibă loc oricând, chiar în urma morţei dăruitorului sau donatarului(5), rămânând ca donatarul să sufere consecinţile întârzierei transcrierei.

Falimentul dăruitorului.

Chestiunea poate să prezinte un interes şi mai mare când dăruitorul a fost declarat în stare de faliment, căci dacă donaţiunea a fost transcrisă înaintea datei încetărei plăţilor, ea va fi opozabilă creditorilor, pe când, în caz contrar, ea nu le va fi opozabilă (art. 724 C. com.)(6).

---

(1) Laurent, XV, No. 174, 319 şi XXIX, 53; Arntz, II, 2278, 2279; Beltjens, *op. cit.*, art. 939—941, No. 3. Vezi *infrà*, explic. art. 932.

(2) Vezi *infrà*, explic. art. 933. Cpr. asupra acestei controverse Thiry, IV, 308; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 4813 urm.

(3) Cas. rom. Bult. 1896, p. 1352.

(4) Demolombe, XX, 289; Michaux, *Donations*, 784, p. 154.

(5) Pand. fr., v° *cit.*, 4977; Michaux, *Donations*, 779, 780; Baudry et Colin, I, 1368; Demolombe, XX, 285, 286; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 387; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 704, p. 332, nota 9 (ed. Anschütz). Iată cum se exprimă acest din urmă autor: *„Ein Frist für die Transkription hat der C. civil nicht bestimmt... Die Transkription kann auch erst nach dem Tode des Schenkgebers geschehen“*. *etc.*

(6) Cpr. Michaux, *Donations*, 781, 782; Baudry et Colin, I, 1369, 1370, 1423 urm.; Demolombe, XX, 304; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 714, p. 411, nota 9, *in fine*

Transcr. acceptărei și notificărei acceptărei.

Toate actele constitutive ale donațiunei urmând a fi transcrise, de aici rezultă că trebue să se transcrie nu numai actul autentic care cuprinde policitațiunea (art. 813), dar încă acceptarea și notificarea acceptațiunei, când ele au avut loc prin act separat (art. 814)(¹).

Persoanele care pot și care trebue să ceară transcrierea donațiunei.

Elimin. art. 940 fr. din codul nostru.

Cine poate și cine trebue să ceară transcrierea donațiunei? Art. 940 din codul francez, care se ocupă de această ipoteză, fiind eliminat de legiuitorul nostru, trebue să rezolvim chestiunea după principiile generale.

Persoanele care pot cere transcrierea, fără a fi silite la aceasta. (Art. 940 din codul francez eliminat din codul nostru).

Donatarul.

Persoana cea mai interesată a cere transcrierea donațiunei este mai întâi donatarul, care are să se folosească de ea. *Ipsius donatarii interest festinare transcriptionem.* El are interes a îndeplini cât de repede această formalitate, pentru ca terții să nu dobândească drepturi asupra bunurilor dăruite. Dacă el întârzie, cu atât mai rău pentru dânsul; el va suferi consecințile neglijenței sale (²).

Succes. universali.

Succesorii universali ai donatarului au și ei acest drept.

Succesorii cu titlu particular și creditorii.

In fine, dreptul de a cere transcrierea trebue să aparție și succesorilor săi cu titlu particular, precum și creditorilor săi (art. 974), fiindcă toți aceștia sunt interesați la conservarea drepturilor autorului lor (³).

(ed. Crome); Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1959 urm. 1961 și autoritățile citate acolo.

Dr. german.

In privința dreptului german vezi art. 12 *Konkursordnung* (L. asupra falimentelor, din 10 Februar 1877, modificată prin legea din 17 Mai 1898).

(¹) Demolombe, XX, 288; Arntz, II, 1894; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 940, No. 2.

(²) Duranton, VIII, 512.

(³) Demolombe, XX, 261, Arntz, II, 1896; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4931

Cazul când donatarul este incapabil.

Donatarul poate cere transcrierea donaţiunei singur şi fără autorizarea nimănui, chiar când el ar fi incapabil, pentrucă transcrierea nu este decât un act de conservare, şi ştiut este că incapabilii au facultatea de a face acte conservatorii (1).

Donatarul minor sau interzis poate deci, ca şi femeea măritată, să ceară transcrierea donaţiunei (2).

Femeea măritată.

Femeea măritată nu are nevoe pentru aceasta de nicio autorizare, findcă autorizarea ce i s'a dat pentru acceptarea donaţiunei cuprinde şi pe acea de a transcrie actul (3).

Bărbatul.

Dreptul de a cere transcrierea donaţiunei făcută femeei măritate îl are şi bărbatul. Mai mult încă, el este chiar obligat a îndeplinì această formalitate, de câteori el are prin contractul matrimonial administraţia averei dăruite (art. 1242); căci, la din contra, femeea ar aveà recurs în daune în contra lui (art. 820) (4).

Tutorul, ascendenţii minorului donatar, etc.

Acelaş drept îl au: tutorul (5), precum şi ascendenţii minorului donatar care, după art. 815, sunt în drept a primì donaţiunea în numele lui (6), şi chiar tatăl administrator al bunurilor dăruite, în timpul căsătoriei, copiilor săi minori (7).

---

(1) Demolombe, XX, 262; Baudry et Colin, I, 1377, p. 614 (ed. a 3-a); Planiol, I, 1617, 1° şi III, 2591, 1°. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 548, nota 1, *in medio* şi p. 718 (ed. a 2-a).

(2) Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 714, p. 411, nota 10 şi 412 (ed. Crome.); Michaux, *Donations*, 766. Vezi, în privinţa femeei măritate, art. 1754, după care ea poate luà singură inscripţia care garantează ipoteca sa legală.

(3) Vezi *suprà*, p. 237 urm.

(4) Vezi *infrà*, p. 353, 354, 355.

(5) Tutorul are nu numai facultatea, dar şi obligaţia de a acceptà donaţiunea în numele minorului şi de a cere transcrierea ei (art. 815, 820). Vezi *infrà*, p. 351.

(6) Cpr. Demolombe, XX, 266, 267, 282; Pand. fr., v° *cit.*, 4935. — *Contrà:* (în privinţa ascendenţilor minorului), Baudry et Colin, I, 1391.

Deoseb. de codul francez.

In Franţa se decide, în baza art. 2139 şi 2194 (eliminate de legiuitorul nostru), că transcrierea mai poate încă fi cerută de toţi acei care pot cere inscrierea ipotecei, adecă de rudele şi amicii donatarului şi chiar de procurorul tribunalului (cpr. Demolombe, XX, 264; Pand. fr., v° *cit.*, 4934; Planiol, III, 2591, 2°), ceeace la noi este inadmisibil, fiindcă legiuitorul nostru n'a reprodus art. 2139 şi 2194 din codul francez.

(7) Planiol, III, 2573; Demolombe, XX, 275; Baudry et Colin, I, 1384, etc.

Curatorul minorului emancipat.

Cât pentru curatorul minorului emancipat, el nu are nici obligaţia, nici facultatea de a cere transcrierea donaţiunei, minorul fiind singur în drept a face aceste acte (¹).

Dăruitorul.

Dăruitorul ar puteà şi el cere transcrierea donaţiunei făcută de dânsul, pentrucă el fiind parte contractantă, nimic nu-l împedică de a face ca această donaţiune să fie opozabilă terţiilor (²).

Transcrierea făcută prin mandatar.

Transcrierea se poate face şi prin mandatar. Mandatul de a acceptà donaţiunea cuprinde pe acel de a o transcrie, pentrucă transcrierea nu este decât complimentul acceptărei. Mandatul de a administrà averea cuiva (art. 1356) cuprinde şi pe acela de a face transcrierea, pentrucă transcrierea este un act de administraţie şi de conservare (³).

Persoanele obligate a cere transcrierea donaţiunei.

Art. 820. — Minorii, interzişii, femeile măritate, în lipsă de acceptaţiunea sau de transcripţiunea donaţiunei, nu pot cere *obiectele* (⁴) dăruite; au însă, de se cuvine, recurs în contra tutorilor, sau bărbaţilor (⁵). (Art. 390, 416, 454, 815, 998, 1084, 1242 urm. C. civ. Art. 942 C. fr. modificat în redacţia sa).

Legiuitorul nostru nu ne arată persoanele *obligate* a

(¹) Vezi *infrà*, p. 553.

(²) Demolombe, XX, 268; Baudry et Colin, I, 1393; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4936; Flandin, *Transcription*, I, 717, p. 529; Aubry et Rau, VII, § 704 p. 384, etc.

(³) Mourlon, *Transcription*, I, 252, p. 470.

Inexactitate de text.

(⁴) Cuvântul „*obiecte*“, care se referă numai la lucrurile mişcătoare, este impropriu întrebuinţat aci, căci în acest text este vorba de *imobile*, iar nu de lucruri mobiliare.

Altă inexactitate de redacţie.

Apoi, art. 820 mai cuprinde încă o inexactitate de redacţie, când pune pe aceeaşi linie lipsa de acceptare şi lipsa de transcriere, căci deşi persoanele incapabile nu pot fi restituite în ambele aceste ipoteze, totuşi nu există o asimilare complectă între ambele cazuri, încât priveşte recursul pe care legea îl rezervă incapabilului, de vreme ce unele persoane, precum este bărbatul (vezi *infrà*, p. 353, 354), răspunde, după cum ştim, numai de lipsa de transcriere, şi aceasta numai sub regimul dotal, iar nu şi de lipsa de acceptare. Cpr. Demolombe, XX, 205; Marcadé, III, 669; Demante, IV, 83 *bis* II, etc.

(⁵) Art. 820 a mai fost odată explicat, încât priveşte consecinţile lipsei de acceptare. Vezi *suprà*, p. 247 urm.

cere transcrierea donaţiunei. Din faptul însă că art. 820 conferă o acţiune în daune minorilor, interzişilor şi femeilor măritate, contra tutorilor şi a bărbaţilor, pentru lipsa transcrierei, rezultă implicit că atât tutorii cât şi bărbaţii (în unele cazuri) sunt obligaţi a cere transcrierea donaţiunei făcută minorilor, interzişilor şi femeilor măritate.

Tutorul. Responsabilitatea lui pentru lipsa transcrierei.

Tutorul, având obligaţia de a reprezentà pe minori şi interzişi, în toate actele civile şi de a administrà averea lor ca un bun părinte de familie (art. 390), este obligat a cere transcrierea donaţiunei făcută minorului sau interzisului, pentrucă transcrierea, ca şi înscrierea unei ipoteci, este un act de administraţie şi o măsură conservatorie(1). Deci, dacă tutorul a omis de a cere transcrierea şi donatorul a înstrăinat imobilul dăruit, dându-l sau vânzându-l altuia, minorul nu mai poate cere imobilul dăruit(2), însă are recurs în daune contra tutorului, care nu şi-a îndeplinit obligaţia sa de bun administrator(3). Este, în adevăr, de principiu că persoanele incapabile nu pot fi restituite în contra actelor de administraţie ale mandatarilor lor legali, rămânându-le numai dreptul de recurs contra acestor administratori, în caz de leziune(4).

Acceptarea donaţiunei din partea tutorului. Art. 815, 820.

Tutorul are nu numai obligaţia de a cere transcrierea, dar şi de a acceptà donaţiunea în numele minorului sau interzisului (art. 815), aşa că minorul sau interzisul, în numele cărora s'a omis de a se face acceptarea şi care astfel au fost păgubiţi în averea lor, au recurs în contra tutorului şi pentru lipsă de acceptare (art. 815, 820).

Ei nu pot însă cere dela dăruitor imobilul dăruit, chiar dacă acest din urmă nu l-a înstrăinat încă, pentrucă neexistând în specie acceptare, nu există contract şi imobilul a rămas tot în patrimoniul dăruitorului. Ei trebue însă să aibă recurs contra tutorului, care nu şi-a îndeplinit obligaţiile sale.

Art. 1762.

In ambele cazuri, adecă: atât în caz de lipsă de acceptare, cât și în caz de lipsă de transcriere, recursul minorului sau interzisului este garantat prin inscripția ipotecară care a trebuit să se ieà la începutul tutelei asupra imobilelor tutorului (art. 1753 și 1762 urm.). Dacă garanția tutorului este insuficientă sau dacă tutorul este unul din părinții rămași în viață (art. 1767), recursul incapabilului va fi iluzoriu, la caz de insolvabilitatea tutorului.

---

(1) Laurent, XXIX, 153.

(2) Minorul va puteà însă cere imobilul dela dăruitor, cât timp acesta nu l-a înstrăinat, în care caz el nu mai are interes a exercità recursul său contra tutorului, care a fost negligent.

(3) Cpr. L. 1, Pr., Dig., *De tutelae et rationibus distrahendis*, 27, 3.

(4) Laurent, XXIX, 155.

Recursul femeei măritate contra bărbatului său.

Cele zise în privința minorului și interzisului sunt aplicabile și celorlalți incapabili. Astfel, în cazurile în care bărbatul este obligat a cere transcrierea donațiunei făcută soției sale, aceasta din urmă nu poate cere imobilul dăruit, dacă el a fost înstrăinat de dăruitor, înainte de îndeplinirea transcrierei, însă ea va aveà recurs în contra bărbatului, care n'a executat obligația impusă de lege, recurs garantat prin ipoteca legală a femeei măritate (art. 1754 urm.).

Recursul persoanelor morale.

Tot astfel, persoanele morale, în folosul cărora s'a făcut o donațiune, nu pot fi restituite în contra lipsei de acceptare sau de transcriere din partea administratorilor lor, însă vor aveà recurs contra acestor din urmă, recurs care va fi iluzoriu dacă acești administratori sunt insolvabili (1).

Cine e dator să accepte donațiunea e dator să ceară transcrierea ei.

Art. 820 cuprinzând o aplicare a principiilor generale, trebue să decidem că toți acei care au dela lege însărcinarea de a primì donațiunea făcută unui incapabil, au și obligația de a cere transcrierea acelei donațiuni, pentrucă transcrierea nu este, după cum am mai spus-o, decât complimentul firesc al acceptărei. Prin urmare, cine e dator să facă acceptarea e dator să facă și transcrierea (2).

Responsab. ascendentului, care a acceptat donațiunea și n'a cerut transcrierea ei. Controversă.

Mai mult încă, trebue să decidem că acei care, după art. 815, au numai facultatea de a primì donațiunea făcută unui incapabil, contractează prin exercițiul acestei facultăți obligația de a cere transcrierea donațiunei; de unde rezultă că ascendentul, care a acceptat o donațiune în numele descendentului său minor, va puteà fi declarat responsabil pentru lipsa dn transcriere a acelei donațiuni (3).

Deoseb. de redacție de codul francez.

(1) Partea finală a art. 942 din codul francez, eliminată de legiuitorul nostru, dispune anume că incapabilii nu se bucură de dreptul de restituție, nici chiar atunci când mandatarii lor legali, supuși recursului, ar fi insolvabili.

(2) Cpr. Demolombe, XX, 281.

(3) Demolombe, XX, 282; Demante, IV, 82 *bis* 1; Flandin, *Tran-*

Curatorul unui minor emancipat sau a unui surdo-mut.

Curatorul unui minor emancipat sau al unui surdo-mut (art. 816) este el obligat a cere transcrierea donaţiunei? In Franţa chestiunea este controversată, din cauza art. 940, care dă drept curatorului de a cere transcrierea [1]. La noi însă, unde acest text nu există, nu mai încape îndoială că curatorul nu are nici facultatea, nici obligaţia de a cere transcrierea donaţiunei, fiindcă averea nu se administrează de el, ci de însuş minorul emancipat (art. 427). Curatorul va asistà numai pe minor sau pe surdo-mut, când va fi vorba de acceptarea donaţiunei (art. 815, § 2, 816). Cât pentru transcrierea ei, ea se va cere de însuş minorul sau de surdo-mut, fiindcă acesta este un act de administrare şi de conservare [2].

Cazurile când curatorul este responsabil.

Din cele mai sus expuse rezultă că curatorul nu va fi responsabil decât atunci când va refuzà pe nedrept asistenţa sa la aceptarea donaţiunei, ceeace ar aduce o daună minorului sau surdo-mutului (art. 998) [3].

Consiliul rânduit risipitorilor sau celor slabi de minte. Art. 445, 458.

Dacă curatorul unui minor emancipat sau al unui surdo-mut nu are dreptul de a cere transcrierea donaţiunei, *a fortiori*, acest drept nu-l are consiliul rânduit unui risipitor sau unui slab de minte *(mente captus)*, căci acest consiliu nu face decât a-şi dà asistenţa sa în cazurile anume determinate de lege (art. 445, 458) [4].

Recursul femeei măritate contra bărbatului ei.

Art. 820 prevede că femeea măritată are recurs în contra bărbatului, când el n'a acceptat sau n'a transcris donaţiunea făcută femeei, pentrucă, prin acest fapt, el i-a cauzat o daună (art. 998, 1084). Recursul pe care art. 820 îl conferă femeei, lasă a se presupune că bărbatul este obligat, cel puţin în unele cazuri, a cere transcrierea donaţiunei făcută ei.

---

scription, I, 737, p. 544; Marcadé, III, 670. — Vezi însă în sens contrar, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1586.

(1) Vezi Demolombe, XX, 276; Baudry et Colin, I, 1385 urm.

(2) Cpr. Laurent, XXIX, 153, care, chiar faţă cu textul francez, se pronunţă tot în acest sens, zicând că din eroare art. 940 fr. (eliminat la noi), vorbeşte de curatori. In acelaş sens, Aubry et Rau, VII, § 704, p. 385, text şi nota 15; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 704, p. 332, nota 11 (ed. Anschütz), § 714, p. 411, nota 11 (ed. Crome); Mourlon, *Transcription*, I, 249, p. 465, etc.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 210. Vezi *suprà*, p. 233.

(4) Laurent, XXIX, 153.

Inexactitate de text în privința accept. donațiunei de către bărbat.

Mai mult încă, după textul art. 820, cum se află redactat, s'ar păreà că bărbatul este obligat a acceptà donațiunea făcută femeei. Trebue însă să ne grăbim a adăogà că, în ceeace privește acceptarea donațiunei, bărbatul nu este niciodată în drept a o face, afară de cazul, bine înțeles, când el ar aveà mandat dela dânsa. Știm, în adevăr, că acceptarea donațiunei se face numai de femee, cu autorizarea bărbatului sau a justiției (art. 199, 201) (1). Bărbatul nu poate deci fi niciodată responsabil pentru lipsă de acceptare, nici chiar atunci când el ar refuzà autorizarea sa, pentrucă în asemenea caz, femeea va recurge la justiție, care-i va dà autorizarea, de câteori donațiunea va fi avantajoasă (2). Textul cuprinde deci, în această privință, o inexactitate, pe care am semnalat-o de mai multe ori (3).

Cazurile când bărbatul este obligat a cere transcrierea donațiunei făcută femeei.

Să vedem acum în care cazuri bărbatul este obligat a cere transcrierea donațiunei făcută femeei sale. Art. 940 din codul francez impune bărbatului, în termeni generali, obligația de a cere transcrierea acestei donațiuni, de unde ar păreà să rezulte că bărbatul ar fi obligat a cere transcrierea chiar atunci când femeea ar aveà, după convenția sa matrimonială, administrația bunurilor dăruite. Acest text lipsind însă în legislația noastră, nu se poate admite că bărbatul are obligația de a cere transcrierea în totdeauna ci numai atunci când el are administrația bunurilor femeei, adecă numai sub regimul dotal (4).

Cazurile când bărbatul este responsabil.

Deci, dacă bărbatul, în acest caz, n'a transcris donațiunea, el va fi responsabil și numai atunci femeea va puteà exercità recursul ei în contra lui (art. 820). In celelalte cazuri bărbatul nu poate fi responsabil şi femeea nu va aveà niciun recurs în contra lui, pentrucă, încă odată, el nu este obligat a face transcrierea decât sub regimul dotal. Dacă această distincţie se face de autori în Franţa, unde art. 940 impune bărbatului de a cere transcrierea în termeni generali şi în toate cazurile[1], apoi, cu atât mai mult ea trebue să fie făcută la noi, unde art. 940 nu-şi are fiinţă.

---

(1) Vezi *suprà*, p. 237.

(2) Vezi *suprà*, p. 238.

(3) Vezi *suprà*, p. 350, nota 4 și altè trimeteri făcute acolo.

In caz când bărbatul are administrația averei femeei, el trebue să ceară transcrierea, chiar când don. a fost primită de femee. Controversă.

(4) Vezi *suprà*, p. 238.—In caz când bărbatul are administrația averei femeei, el este dator a cere transcrierea chiar dacă donațiunea a fost primită de femee cu autorizarea justiției, pentrucă, în calitatea lui de administrator, el este dator să facă toate actele de conservare și de administrație. Demolombe, XX, 273; Mourlon, II, 689, *in fine;* Demante, IV, 81 *bis* I; Baudry et Colin, I, 1382; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, III, 735, p. 259. — *Contrà:* Marcadé, III, 661; Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 942, No. 9, p. 240; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, II, 166, nota *b*, p. 28; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 385 text și nota 14; Flandin, *Transcription*, I, 729, pag. 534 urm., etc.

Cazul când femeea şi-a rezervat administraţia averei sale.

Din cele mai sus expuse rezultă că femeea nu va aveà niciun recurs în contra bărbatului pentru lipsa transcrierei, dacă prin contractul matrimonial ea şi-a rezervat administraţia averei sale. In asemenea caz, transcrierea din partea bărbatului este facultativă, iar nu obligatorie[2].

Aplic. art. 820 tuturor mandatarilor legali în genere.

Art. 820 nu vorbeşte decât de minori, interzişi şi femei măritate, conferindu-le recurs contra administratorilor lor, când ei n'au acceptat donaţiunea sau nu au cerut transcrierea ei, atunci când legea le pune această îndatorire. Această dispoziţie se aplică însă tuturor mandatarilor legali, în genere, care gerează interesele altora[3].

Administratorii persoanelor morale.

Astfel, ştim că donaţiunile făcute persoanelor morale se primesc de către administratorii acestor persoane (art. 811, 817), care sunt obligaţi a cere şi transcrierea actului[4].

Deci, dacă aceşti adminstratori au neglijat de a acceptà donaţiunea sau de a o transcrie la timp, persoanele morale gratificate nu pot cere imobilele dăruite[5], însă au recurs contra acestor administratori, pentrucă, din cauza lor, ele au suferit o daună în patrimoniul lor[6].

Cazul când incapabilii nu au niciun recurs.

Se poate însă întâmplà ca, cu toată lipsa de acceptare sau de transcriere din partea celor obligaţi la îndeplinirea acestor formalităţi, minorul, femeea sau persoanele morale să nu aibă niciun recurs în contra mandatarilor lor legali, cu toate că, în realitate, ei au suferit o daună, când actul n'a fost transcris şi dăruitorul a înstrăinat imobilul, vânzându-l sau dându-l altuia (1). Aceasta se va întâmplà atunci când mandatarii legali n'au fost în culpă; când, de exemplu, ei n'au avut cunoştinţă despre donaţiune, sau au fost puşi în imposibilitate de a-şi îndeplinì obligaţia lor printr'un caz de forţă majoră, precum ar fi, de exemplu: refuzul consiliului de familie de a primì donaţiunea în numele minorului (art. 407). Se înţelege că, în asemenea caz, tutorul nu va aveà nicio răspundere, pentrucă personal el n'a adus nicio daună minorului (2). De aceea, art. 820 zice că acei în folosul cărora trebue să se facă acceptarea sau transcrierea, au recurs contra administratorilor lor, *de se cuvine*.

---

[1] Vezi Demolombe, XX, 271; Mourlon, II, 689; Baudry et Colin. I, 1382, etc.

[2] Vezi *suprà*, p. 349.

[3] Cpr. Planiol, III, 2573 şi toţi autorii.

[4] Vezi *suprà*, p. 91 şi 352.

[5] Cpr. Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 714, p. 412, nota 13 (ed. Crome). Vezi şi *suprà*, p. 352.

[6] Vezi Demolombe, XX, 207, 211, 283; Demante, IV, 83 *bis* I; Arntz, II, 1869, 1898; Duranton, VIII, 523; Anbry et Rau, VII, § 704, p. 387, text şi notele 20, 21, etc.

Chestie de fapt.

Dacă mandatarii legali, însărcinaţi cu administraţia averei incapabililor, sunt sau nu în culpă, aceasta este o chestie de fapt, lăsată la aprecierea suverană a instanţelor de fond (3).

Culpa mandatarilor legali.

Aşa dar, recursul incapabililor nu va fi admis în contra mandatarilor lor legali, pentru lipsă de acceptare sau de transcriere a donaţiunei, decât atunci când se va dovedì o culpă din partea lor (4).

Recursul mandatar. legali contra dăruitorului.

Şi încă şi în asemenea caz, mandatarul legal, în contra căruia s'ar exercità recursul, ar aveà şi el, la rândul lui, recurs în contra dăruitorului, care ar fi înstrăinat imobilul înainte de transcrierea actului (5).

---

(1) Este de observat că lipsa de acceptare produce în totdeauna o daună, care consistă în perderea beneficiului donaţiunei, pe când lipsa de transcriere nu produce daună decât atunci când dăruitorul a înstrăinat imobilul dăruit înaintea transcrierei actului.

(2) Cpr. Demolombe, XX, 217, 284; Arntz, II, 1870; Laurent, XXIX, 155; Troplong, II 1190; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 387, nota 19; Duranton, VIII, 524; Mourlon, *Transcription*, I, 255, p. 473, etc.

(3) Mourlon, *Transcription*, I, 255, p. 473; Demolombe, XX, 217; Zachariæ, *Handbuch de fr. Civilrechts*, IV, § 714, p. 411, nota 12 (ed. Crome): *„Damit ist dem Gerichte, ein gewisses Ermessen eingeräumt“*, zice acest autor.

(4) Planiol, III, 2573, *in fine*; Laurent, XXIX, 155; Demolombe, XX, 217 şi toţi autorii.

(5) Arntz, II, 1898.

In fine, pentru a complectà comentariul art. 820, vom adăogà ca acest text fiind o consecință a principiilor generale, se aplică nu numai înstrăinărilor imobiliare cu titlu gratuit, dar și celor făcute cu titlu oneros, așa că mandatarii legali ai persoanelor incapabile vor fi responsabili nu numai de lipsa de transcriere a unei donațiuni, dar și de lipsa de tanscriere a unei vânzări (art. 1295 § 2) și a oricărui alt contract cu titlu oneros (1). Aplic. art. 820 înstrăinărilor cu titlu oneros.

Persoanele care pot opune și care nu pot opune donatorului sau reprezentanților săi lipsa de transcriere.

Art. 819. — Lipsa transcripțiunei poate să fie invocată de orice persoane au interes la aceasta; se exceptă însă persoanele obligate a stărui să se facă transcripțiunea sau reprezentanții lor; asemenea și donatorul. (Art. 818, 820, 1802 C. civ. Art. 941 C. fr.).

1° Persoanele care pot opune lipsa transcrierei.

Transcripția nu este, după cum știm, o formalitate substanțială a donațiunei, ea nefiind privitoare decât la interesul terțiilor. In adevăr, între părți, adecă între donator și donatar, liberalitatea este perfectă prin simplul efect al consimțimântului. manifestat în forma solemnă (art. 813 urm. C. civ.)(2). In privință terțiilor însă, ea nu-și produce efectele sale, de câteori este vorba de drepturi imobiliare susceptibile de ipotecă, decât din ziua transcrierei actului de donațiune în registrele tribunalului situației imobilului dăruit (art. 818). Transcripția nu este privitoare decât la interesul terțiilor.

Din cele mai sus expuse rezultă că toți acei care au interes a dărâmà liberalitatea pot să opue lipsa transcrierei (3). Aceștia nu pot fi decât toți acei care, între donațiune și transcriere, au dobândit dela dăruitor, fie cu titlu oneros, *fie cu titlu gratuit*, proprietatea imobilului dăruit, sau măcar un drept real asupra acestui imobil, precum ar Persoanele care pot opune lipsa transcrierei.

---

(1) Laurent, XXIX, 155, *in fine*; Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 284, p. 323 urm.

(2) C. București, *Cr. judiciar* din 1898, No. 4, p. 30.

(3) Cpr. Cas. rom. Bult. 1896, p. 1352.

fi de exemplu: un drept de uz, de abitaţie, de uzufruct, o ipotecă, o servitute, etc. (¹).

Dreptul donatarului de al doilea, care ar fi transcris actul său, de a opune lipsa de transcriere a donaţiunei anterioare.

In Franţa se controversează chestiunea de a se şti dacă acei care au dobândit imobilul cu titlu gratuit dela dăruitor, în urma primei donaţiuni, pot sau nu să opue lipsa transcrierei, primului donatar, şi unii admit negativa, invocând mai multe argumente, care la noi lipsesc şi anume: art. 1070 şi 1072 din codul francez, eliminate de legiuitorul nostru, precum şi art. 26 din legea dela 11 brumariu anul VII (²). Aceste argumente lipsind în legislaţia noastră, nu mai încape îndoială că al doilea donatar, care ar fi transcris actul său, va puteà să opue lipsa de transcriere a donaţiunei anterioare a aceluiaşi imobil. In acest sens se pronunţă mai mulţi autori chiar în Franţa (³).

Dobânditorul cu titlu oneros al imobil. dăruit.

Cât pentru dobânditorul cu titlu oneros al imobilului dăruit, nu mai încape îndoială că el va puteà să opue donatarului sau reprezentanţilor săi .lipsa de transcriere a donaţiunei (⁴).

Creditorii care au inscripţie asupra imobilului.

Creditorii, care aú o inscripţie ipotecară asupra imobilului dăruit, pot şi ei, fără îndoială, să opue donatarului

---

(¹) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 4987 urm.; Mourlon, II, 697; Arntz, II, 1899; Marcadé, III, 662; Demolombe, XXIV, 294, 295; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 389 urm.; Michaux, *Donations*, 788, p. 154; Beltjens, *op. cit.*, art. 941, No. 13; T. Huc, VI, 213, etc.

(²) Vezi Marcadé, III, 666, 667; Massé-Vergé, III, § 480, p. 223, nota 26; Troplong, II, 1179; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, III, 726, p. 248 şi alte autorităţi citate în Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5026.

(³) Vezi Demolombe, XX, 298, 299; Laurent, XXIX, 168; Mourlon, II, 703 şi *Transcription*, II, 429 urm., pag. 23 urm.; Flandin, *Idem*, II, 938 urm., p. 116 urm.; Bressolles, *Idem*, 52; Lesenne, *Idem*, 167; Verdier, *Idem*, II, 319 urm.; Arntz, II, 1899; Duranton, VIII, 515; Demante, IV, 82 *bis* IV; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 390, text şi nota 29; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 704, text şi nota 21 (ed. Anschütz); Baudry et Colin, I, 1414 urm.; T. Huc, VI, 213; Michaux, *Donations*, 808 urm., p. 158 urm.; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5028 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1973 urm. Vezi şi o disertaţie a lui Mourlon, publicată în *Revue pratique de droit français*, anul 1864, tom. 17, pag. 468 urm., care combate o decizie pronunţată în sens contrar de Curtea din Bordeaux.

(⁴) Beltjens, *op. cit.*, art. 941, No. 14; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 1923 urm.; Baudry et Colin, I, 1412 şi toţi autorii.

lipsa transcrierei, şi aceasta fără a se distinge dacă inscripţia lor a fost luată înainte sau în urma donaţiunei (¹).

Ipoteca nu-şi va produce însă efectele sale asupra bunurilor dăruite decât dacă a fost înscrisă înaintea transcrierei donaţiunei (²).

Creditorii chirografari ai dăruitorului. Controversă.

Creditorii chirografari ai dăruitorului, având interes a opune lipsa transcrierei, ar trebui să aibă şi ei acest drept care, în adevăr, li se conferă de unii autori (³); însă chestiunea este, cu toate acestea, controversată în Franţa şi aceeaş îndoială există şi în dreptul nostru, din cauza art. 723 Pr. civ., după care numai terţii, *care au drepturi asupra imobilului*, pot opune lipsa transcrierei (⁴).

Anomalie în codul francez.

Intr'un sistem general de publicitate, zice un autor (⁵), care are de scop garantarea tuturor intereselor legitime, *excluderea creditorilor chirografari este o anomalie inexplicabilă*, şi acelaş autor, făcând comparaţie între legea franceză şi cea belgiană, adaogă mai la vale (⁶) că această anomalie există în codul francez, căci art. 3 al legei din 23

(¹) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 1930 urm., 1937 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4993 urm.; C. Riom şi Rouen, D. P. 49. 2. 55; Sirey, 49. 2. 88; Sirey, 53. 2. 263; D. P. 54. 2. 75. — Vezi însă Toullier-Duvergier, III, partea I, 240.

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4999.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5004; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 1942 urm.; Demolombe, XX, 301; Mourlon, II, 704; Demante, IV, 82 *bis* VIII; Baudry et Colin, I, 1430; T. Huc, VI, 213; Beltjens, *op. cit.*, art. 941, No. 14; Arntz, IV, 1644; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 391, text şi nota 31; Massé-Vergé, III, § 480, pag. 221, nota 20; Troplong, *Donations*, II, 1183 şi *Transcription*, 365; Duranton, VIII, 517; Michaux, *Donations*, 789 urm.; C. Limoges, D. P. 80. 2. 126; C. Bucureşti, *Cr. judiciar* din 1898, No. 4, p. 30. Vezi şi Cas. fr. Sirey, 1906. 1. 505.

(⁴) Tot astfel se exprimă şi art. 3 al legei franceze din 23 Martie 1855 şi de Belleyme, raportorul acestei legi, a declarat că *aceste cuvinte au tocmai de scop depărtarea creditorilor chirografari, care altfel ar fi putut opune lipsa transcrierei.* Vezi Demolombe, XX, 300 şi XXIV, 456; Aubry et Rau, II, § 209, p. 463, nota 91 (ed. a 5-a); Flandin, *Transcription*, II, 848; Mourlon, *Idem*, II, 434; Troplong, *Idem*, 146; Bressolles, *Idem*, 47, etc.

(⁵) Laurent, XXIX, 175, *in fine.*

(⁶) Laurent, XXIX, 176, *ab initio.*

Martie 1855 (reprodus în art. 723 din procedura noastră civilă), *exclude pe creditorii chirografari*. Tot astfel se exprimă și Mourlon (¹), constatând că principiul excluderei creditorilor chirografari, deși prea puțin rațional și logic, totuși rezultă până la evidență din raportul legei asupra transcripției (²).

Anomalie în dreptul nostru.

Ei bine, dacă aceasta este starea legislației franceze, anomalia din Franța își are ființă și la noi; de unde rezultă că creditorii chirografari ai dăruitorului nu sunt în drept a opune lipsa transcrierei donațiunei, deși ei au un interes necontestat, pentrucă ei *nu au niciun drept asupra imobilului* (³).

Urmăr. imobilului dăruit.

Creditorii chirografari pot însă să urmărească imobilul dăruit, căci donațiunea nu există față de ei, cât timp ea n'a fost transcrisă (⁴).

Art. 514 Pr. civ.

Donatarul va puteà, ce e drept, să oprească urmărirea, făcând să se transcrie donațiunea, însă dacă creditorii au apucat a transcrie comandamentul, transcrierea donațiunei, care s'ar face mai în urmă, n'ar mai opri urmărirea, deoarece art. 514 Pr. civ. declară nulă de drept orice înstrăinare a imobilului urmărit, făcută de debitor în urma transcrierei comandamentului.

Succesorii cu titlu particular ai dăruitorului.

In fine, succesorii cu titlu particular ai dăruitorului pot, după cum am văzut, să invoace lipsa transcrierei. Astfel, între doi donatari succesivi ai aceluiaș imobil, cel care a transcris mai întâiu donațiunea, va fi proprietarul acelui imobil (⁵).

Art. 723 § ultim Pr. civ.

Donatarul posterior nu se va puteà însă folosì de anterioritatea transcrierei sale, când donațiunea va fi rezultatul fraudei concertată cu dăruitorul în contra primului donatar, pentrucă frauda corupe totul (art. 723 § ultim Pr. civ.). Simpla cunoștință ce donatarul posterior ar fi avut despre

---

(¹) Mourlon, *Transcription*, II, 434, p. 47 urm.

(²) Vezi *suprà*, p. 359, nota 4.

(³) Vezi în acest sens, Marcadé, III, 662; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 941, No. 9 urm., pag. 230; Flandin, *Transcription*, II, 956 urm., p. 138 urm.; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, III, 720, p. 238 urm., etc.

(⁴) Laurent, XXIX, 181.

(⁵) Vezi *suprà*, p. 358 urm., unde se arată controversa.

donaţiunea anterioară, nu se consideră însă ca fraudă (art. 723 § 1, *in fine*, Pr. civ.) (1).

Legatarul cu titlu particular. Controversă.

Cele zise în privinţa donatarului posterior, care şi-a transcris actul său, sunt aplicabile şi legatarului cu titlu particular. Astfel, dacă în urma unei donaţiuni, care n'a fost transcrisă, imobilul dăruit a fost legat altuia, legatarul va puteà să opue lipsa de transcriere donatarului sau reprezentanţilor săi, căci interesul pe care îl are al doilea donatar, îl are necontestat şi legatarul (2).

2º Persoanele care nu pot opune lipsa transcrierei (art. 819, partea finală).

Persoanele care nu pot opune lipsa transcrierei.

Din partea finală a art. 819 rezultă că persoanele, care nu pot opune lipsa transcrierei, sunt: 1º dăruitorul şi moştenitorii săi universali; 2º donatarul şi reprezentanţii săi: 3º persoanele obligate a face transcrierea şi reprezentanţii lor. Transcrierea donaţiunilor, zice Curtea de casaţie din Franţa, are de obiect de a apărà numai pe terţii care sunt în relaţii juridice cu dăruitorul (3), iar persoanele interesate a opune lipsa transcrierei, nu pot fi, după art. 941 C. fr., (819 C. rom.), decât reprezentanţii sau creditorii dăruitorului. Lipsa transcrierei nu poate deci fi propusă de acela care, pretinzând că proprietatea sa a fost uzurpată, revendică imobilul dăruit (4).

---

(1) Cpr. Michaux, *Donations*, 815, p. 159. Vezi p. 344, nota 5.

(2) Pand. fr. vº *cit.*, 5039, 5040; Répert. Sirey, vº *cit.*, 1992; Laurent, XXIX, 188; T. Huc, VI, 213; Baudry et Colin, I, 1417; Flandin, *Transcription*, II, 947 urm., pag. 130 urm., etc. — *Contrà:* Marcadé, III, 668; Massé-Vergé, III, § 480, p. 222, nota 24; Troplong, II, 1178, etc. Această din urmă soluţie este logică în părerea acelor care, precum sunt autorii de mai sus, refuză donatarului de al doilea dreptul de a opune lipsa de transcriere primului donatar, căci ar fi imposibil ca legatarul să aibă mai multe drepturi decât are donatarul. Ceeace însă e mai greu este de a se admite donatarului de al doilea dreptul de a opune lipsa transcrierei şi de a se refuzà acelaş drept legatarului. Cu toate acestea, mai mulţi autori se pronunţă în acest din urmă sens. Vezi Demolombe, XX, 310; Duranton, VIII, 516. Cpr. C. Caen, Répert. Dalloz, vº *Disp. entre-vifs*, 1581, nota 2.

(3) Sirey, 1906. 1. 505. Cpr. Cas. rom. Bult. 1896, p. 1352.

(4) Cas. fr. Sirey, 1906. 1. 505 (cu nota lui E. Naquet).

Dăruitorul nu poate opune lipsa transcrierei.

Intre donator şi donatar, donaţiunea fiind perfectă prin simplul efect al consimţimântului, manifestat în forma solemnă (1), şi transcripţia nefiind relativă decât la interesul terţiilor, se înţelege că dăruitorul nu va puteà să opue donatarului sau reprezentanţilor săi lipsa de transcriere (2); de unde rezultă că donatarul dobândeşte o acţiune personală în daune contra dăruitorului care, în urma donaţiunei, chiar netranscrisă, ar fi dispus în favoarea altuia de imobilul dăruit, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit (3).

Nici moştenitorii lui cu titlu universal. Controversă.

Moştenitorii universali ai dăruitorului nu pot, de asemenea, să invoace lipsa transcrierei, pentrucă în calitatea lor de reprezentanţi ai dăruitorului, ei nu pot să aibă mai multe drepturi decât autorul lor (4).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 357.

(2) Pand. fr., v^0 *cit.*, 5042; Baudry et Colin, I, 1408; Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1882, p. 682, 683; C. Dijon, D. P. 88. 2. 42.

Cazul când dăruitorul este insolvabil sau falit.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 316; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5043; C. Dijon, decizie citată în nota precedentă. Deci, la caz de faliment sau de insolvabilitate a dăruitorului, donatarul va puteà să urmărească, pentru îndestularea creanţei sale, averea falitului sau insolvabilului, deopotrivă cu ceilalţi creditori chirografari ai dăruitorului sau ai moştenitorilor săi, şi aceasta fără ca creditorii sau moştenitorii dăruitorului să poată opune lipsa de transcriere. Demolombe, XX, 317; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5044 urm.; Aubry et Rau, VII, § 705, p. 398.

Cazul când dăruitorul a constituit, în folosul donatarului, o ipotecă ca garanţie a donaţiunei.

De asemenea, trebue să decidem că, în caz când dăruitorul ar fi constituit în folosul donatarului o ipotecă convenţională, ca garanţie a donaţiunei, donatarul ar puteà să exercite dreptul său de preferinţă contra celorlalţi creditori şi dreptul de suită în contra terţiilor detentori ai imobilului ipotecat, independent de orice transcriere. Demolombe, XX, 318; Aubry et Rau, *loco suprà cit.;* Pand. fr., v^0 *cit.*, 5046; Cohéndy, *Des modes de publicité des donations entre-vifs*, p. 125 (Paris, 1877).

(4) Baudry et Colin, I, 1409; Demolombe, XX, 306, 307; Laurent, XXIX, 186; Arntz, II, 1901; Marcadé, III, 664; Duranton, VIII, 518; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 388; Massé-Vergé, III, § 480, p. 222, nota 23; Troplong, II, 1176. 1177; Saintespès-Lescot, III, 724; Demangeat asupra lui Mourlon, II, 702, nota 1; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5049 urm.; C. Orléans şi Cas. fr. D. P. 68. 2. 194; Sirey, 69. 2. 231; Sirey, 79. 1. 483; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 30; Cas. rom. Bult. 1882, p. 680. — *Contrà:* Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 116, p. 389 şi nota 1 a lui Bugnet; Mourlon, II, 701, 702 şi *Transcription*, II, 427 urm.; Bressolles, *Idem*, 52; Demante, IV, 82 *bis* I;

Moştenitorii neregulaţi, donatarii, legatarii, etc.

Cele zise în privinţa moştenitorilor universali ai dăruitorului sunt aplicabile tuturor moştenitorilor universali, care sunt *loco hæredum*, precum: moştenitorii neregulaţi, legatarii, donatarii, etc., căci toţi aceştia continuă persoana juridică a defunctului şi nu pota veà mai multe drepturi decât el însuş (¹).

Succesorii cu titlu particular.

Cât pentru succesorii particulari ai dăruitorului, precum ar fi, de exemplu: al doilea donatar al imobilului dăruit mai înainte altuia, am văzut, cu toată controversa ce există în această privinţă, că ei sunt în drept a invocà lipsa transcrierei (²).

Donatarul.

Donatarul, deşi ar puteà şi el, în unele cazuri, să aibă interes a opune lipsa de transcriere a donaţiunei, totuşi el nu va puteà s'o invoace niciodată, căci formalitatea transcrierei n'a fost înfiinţată în interesul lui, ci în interesul terţiilor, ca o garanţie a proprietăţei imobiliare şi a creditului public (³).

Creditorii donatarului.

Aceeaş soluţie este admisibilă în privinţa creditorilor şi reprezentanţilor donatarului, deşi ei ar puteà să aibă interes a opune lipsa transcrierei (⁴).

Persoanele obligate a cere transcrierea.

In fine, lipsa transcrierei nu poate fi opusă de persoanele obligate de lege la îndeplinirea acestei formalităţi, nici de reprezentanţii acestor persoane.

Şi mai înainte de toate, se înţelege dela sine că persoanele obligate a cere transcrierea donaţiunei făcută unui incapabil, nu pot să opue lipsa de transcriere, deşi ele ar

---

T. Huc, VI, 214; Planiol, *Revue critique*, anul 1880, p. 172. Acest autor trage argument din lucrările pregătitoare ale codului francez. Vezi T. Huc, *loco cit.*, care reproduce argumentarea lui Planiol.

(¹) Demolombe, XX, 309; Massé-Vergé, *loco cit.*, p. 222; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5054 urm.; C. Bordeaux, Sirey, 49. 2. 672; D. P. 50. 5. 447 (în privinţa donatarului universal).

(²) Vezi *suprà*, p. 358 urm., 360.

(³) Cpr. Demolombe, XX, 312; T. Huc, VI, 215; Baudry et Colin, I, 1410; Aubry et Rau. VII, § 704, pag. 393; Massé-Vergé, III, § 480, p. 222, nota 24; Flandin, *Transcription*, II, 969; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5082 urm. Répert. Sirey, v^0 *cit.*, 1994 urm.; Arntz, II, 1901; T. Huc, VI, 215; Beltjens, *op. cit.*, art. 941, No. 14; C. Nancy şi Paris, Sirey, 76. 2. 129; Sirey, 82. 2. 35; Cas. fr. D. P. 61. 1. 323; Sirey, 61. 1. 481, etc.

(⁴) Demolombe, XX, 312; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 393, text şi nota 36. Vezi şi autorităţile citate în nota precedentă.

aveà interes la aceasta, căci aceste persoane s'au făcut culpabile de dol sau, cel puţin de o negligenţă gravă, prin faptul că nu s'au conformat obligaţiei ce le impuneà legea, şi ştiut este că: *Nemo ex delicto suo meliorem suam conditionen facere potest.* Apoi, mai este şi o altă raţiune juridică, care împedică pe aceste persoane de a propune lipsa transcrierei. Aceste persoane fiind responsabile către donatarii incapabili pentru lipsa transcrierei (art. 820), nu pot fi tocmai ele acele care să cauzeze dauna pe care ar fi silite a o reparà, dacă această daună ar fi fost comisă de alţii (¹): *„Quem de evictione tenet actio, eumdem agentem repellit exceptio“* (²).

Tutorul, bărbatul, etc.

Aceste persoane sunt, după cum ştim, administratorii persoanelor morale, tutorul şi bărbatul, când ei au administraţia bunurilor dăruite.

Bărbatul.

Astfel, dacă presupunem că, în urma unei donaţiuni, care a fost făcută femeei şi care n'a fost transcrisă de bărbat, deşi el aveà administraţia bunurilor ei, bărbătul a cumpărat dela dăruitor imobilul dăruit sau l-a dobândit drept danie, transcriind vânzarea sau donaţiunea, el nu va puteà să opue femeei lipsa de transcripţie a donaţiunei ei, pentrucă el erà obligat de lege a transcrie această donaţiune (art. 820).

Persoanele obligate a transcrie prin convenţie.

Cele zise în privinţa persoanelor *obligate de lege* a face transcrierea, sunt aplicabile şi persoanelor care s'au obligat la transcriere în virtutea unei convenţiuni. Astfel, persoana care a primit mandat de a transcrie donaţiunea şi reprezentanţii săi universali nu pot opune lipsa de transcriere, la caz de a dobândi un drept asupra aceluiaş imobil (³).

Ascendenţii minorului, care au primit donaţiunea.

Ascendenţii minorului care, uzând de facultatea ce le dă art. 815, au primit o donaţiune imobiliară făcută minorului, contractând, prin exerciţiul acestei facultăţi, obligaţia de a cere transcrierea acestei donaţiuni (⁴), n'ar puteà, de asemenea, să invoace lipsa de transcriere, pentrucă în

---

(¹) Cpr. Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 120, p. 391; Demolombe, XX, 321.

(²) Vezi asupra acestei maxime celebre, tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 374, text şi nota 3; p. 375 şi 696, text şi nota 31; p. 818, 841, 847, etc. (ed. a 2-a).

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5060; Marcadé, III, 663, etc.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 352.

specie, ei s'au obligat implicit a cere transcrierea donaţiunei acceptată de dânşii; şi aceeaş soluţie este admisibilă şi în privinţa moştenitorilor lor universali (art. 819, partea finală).

Reprezentanţii persoanelor obligate a face transcrierea. Controversă.

Din partea finală a art. 819 rezultă că nu numai persoanele obligate a face transcrierea, dar *şi reprezentanţii lor* nu pot opune lipsa de transcriere. Se naşte însă întrebarea: ce trebue să înţelegem *prin reprezentanţi?* (1). Este vorba, în specie, numai de moştenitorii universali sau şi de cei particulari? (2).

Reprezentanţii unei persoane sunt moştenitorii ei.

(1) Reprezentanţii fiind acei care reprezintă sau înfăţişează drepturile unei persoane, după cum uneori se exprimă legiuitorul nostru (cpr. art. 848, 1176, etc.), nu sunt decât moştenitorii acelei persoane. Textul fr. întrebuinţează expresiunea *ayants-cause*, pe care amicul nostru, d-l G. P. Petrescu, o traduce la fiecare pas, în tratatul său asupra donaţiunilor, prin cuvintele *avânzii-cauză* (italineşte: *gli aventi diritto)*. Trebue să ne ferim însă de asemenea barbarizme, căci ele sunt prea numeroase în codul nostru, fără ca să le mai înmulţim numărul. Ar fi de dorit să ne dăm osteneala ca, cel puţin, să scrim româneşte.

Moştenitorii unei persoane.

(2) O persoană se zice că moşteneşte pe alta, atunci când ea dobândeşte, fie în virtutea legei (succesiune *ab intestat)*, fie în virtutea voinţei omului (succesiune *testamentară)*, toate drepturile sau o parte numai din drepturile acestei din urmă.

Moştenitorii universali.

Moştenitorii sau succesorii sunt *universali* şi *particulari*. Moştenitorii *universali* sunt cei care moştenesc universalitatea bunurilor unei persoane sau o parte numai din această universalitate, iar moştenitorii *particulari* sunt cei care moştenesc numai un obiect particular sau singular. Moştenitorii universali sunt rudele până la al 12-lea grad inclusiv (art. 676) şi creditorii, întrucât exercită toate drepturile debitorului lor (art. 974). Legatarii universali sau cu titlu universal, adecă ai unei fracţiuni de succesiune (art. 894 urm.), sunt şi ei moştenitori universali, cu toate că, în acest din urmă caz, legatul nu are de obiect decât o parte din patrimoniul defunctului.

Moştenitorii particulari.

Cât pentru moştenitorii particulari, aceştia sunt: cumpărătorul, donatarul şi legatarul cu titlu particular sau singular, chiriaşul, cesionarul, creditorul ipotecar şi, în genere toţi acei care exercită un drept al autorului lor asupra unui lucru particular. Cpr. Aubry et Rau, II, § 175, p. 96 (ed. a 5-a); Laurent, XVI, 12, etc.

Donatarul tuturor bunurilor prezente.

Donatarul tuturor bunurilor prezente nu este, de asemenea, decât tot un moştenitor cu titlu particular (Aubry et Rau, *loco cit.;* Laurent, XII, 399; Demolombe XX, 454, etc.) şi

Moșt. universali ai celor obligați a transcrie.

Nicio dificultate nu poate să existe în privința moștenitorilor universali sau cu titlu universal, căci ei fiind reprezentanții autorului lor, nu pot să aibă mai multe drepturi decât are acest autor care, în specie, nu poate să invoace lipsa transcrierei.

Prin urmare, moștenitorii universali ai persoanelor obligate a face transcrierea nu pot nici ei să invoace lipsa acestei transcrieri (¹).

Divizibilitatea oblig. de garanție.

Dacă se admite însă divizibilitatea obligației de garanție, trebue să decidem că moștenitorul persoanei însărcinată cu facerea transcrierei, nu va fi lipsit de dreptul de a opune lipsa de îndeplinire a acestei formalități decât pentru partea sa ereditară (²).

Reprezentanții cu titlu particular. Controversă.

Cât pentru reprezentanții cu titlu particular, chestiunea este controversată. Unii aplică soluția de mai sus și acestor reprezentanți, pentrucă legea nu distinge între reprezentanții universali și cei cu titlu particular (³).

Distincție.

După părerea generalmente admisă se face însă următoarea distincțiune: 1⁰ sau donațiunea a fost făcută unui incapabil de către o persoană străină; 2⁰ sau ea i-a fost făcută de însăș persoana însărcinată cu îndeplinirea transcrierei. In prima ipoteză, reprezentanții cu titlu particular și creditorii persoanei însărcinate cu facerea transcripției, nu vor puteà să invoace lipsa îndeplinirei acestei formalități; pe când ei vor puteà, din contra, să opue lipsa ei în ipoteza a doua, pentrucă, în acest din urmă caz, acești reprezentanți sunt terții (⁴).

---

cu toate acestea, el pare, în legea noastră, a fi supus la plata datoriilor dăruitorului. Vezi *suprà*, p. 338 urm.

(¹) Laurent XXIX, 190; Mourlon, II, 699; Demante et Colmet de Santerre, IV, 82 *bis* IX; Baudry et Colin, I, 1402; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 393; Demolombe, XX, 322; Marcadé, III, 663. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2028; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5062 urm.

(²) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5063; Duranton, VIII, 521.

(³) Marcadé, III, 663; Arntz, II, 1291; T. Huc, VI, 215; Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 2030, etc.

(⁴) Pand. fr., v⁰ *cit*, 5067 urm.; Demolombe, XX, 325; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 393, 394, text și nota 37; Baudry et Colin, I, 1404 urm. Cpr. Flandin, *Transcription*, II, 977 urm., p. 154 urm., etc.

Finele de neprimire opozabile persoanelor, care pot să opue lipsa transcrierei.

Pentru a terminà ceeace este relativ la consecințile lipsei de transcriere, cată să ne întrebăm dacă persoanele primite a invocà lipsa acestei formalități o mai pot propune, atunci când ele au avut cunoștință de prima înstrăinare prin alte mijloace?

Tribunalul Ilfov a decis, înaintea modificarei procedurei civile prin legea din 1900, că lipsa transcrierei unui act de înstrăinare nu poate fi invocată de achizitorul posterior care, în momentul achiziției sale, aveà cunoștință de înstrăinarea anterioară (¹).

Art. 723 Pr. civ.

Această soluție erà inadmisibilă chiar înaintea modificărei art. 723 Pr. civ., prin legea din 1900, pentrucă simpla cunoștință a primei înstrăinări nu poate fi considerată ca o fraudă din partea celui de al doilea achizitor (²). Această soluție este cu atât mai inadmisibilă astăzi, față de termenii expreși ai noului art. 723 Pr. civ., partea finală.

Cazul când s'a întrebuințat manopere viclene. Art. 723 § ultim Pr. civ.

Lucrurile s'ar schimbà însă dacă terțiul achizitor al imobilului n'ar fi avut numai cunoștință de donațiunea anterioară, ci ar fi întrebuințat manopere frauduloase împreună cu dăruitorul, spre a nimicì efectele primei donațiuni; căci frauda făcând excepție dela toate regulele, el n'ar mai puteà, în asemenea caz, să invoace lipsa transcrierei. *„Se exceptează, bine înțeles, cazurile de viclenie“*, zice noul text § ultim al art. 723 Pr. civ. Chestiunea tot astfel erà decisă de jurisprudență și înainte de modificarea acestui text (³).

(¹) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 69.

(²) Cas. rom. și C. Craiova, Bult. 1889, p. 897 și *Dreptul* din 1889, No. 78. Cpr. Demolombe, XX, 313; Mourlon, II, 697; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5104 urm.; Aubry et Rau, VII, § 704, pag. 395; Garsonnet, *Revue pratique*, anul 1871, tom. 31, p. 244 urm. — *Contrà:* Boissonade, *Revue pratique*. anul 1870, tom. 30, p. 537 urm., și răspunsul făcut de acelaș autor lui Garsonnet, *Revue pratique*, anul 1871, tom. 31, p. 259 urm.; Arntz, II, 1900; Laurent, XXIX, 191; Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 71, p. 108.

(³) Vezi Cas. rom. Bult. 1889, p. 897 și *Dreptul* din 1889, No. 78; Bul. 1890, p. 1292; Bult. 1895, p. 574 (în privința transcrierei vânzărei). Cpr. Demolombe, XX, 314; Aubry et Rau, Renunţarea la dreptul de a opune lipsa transcrierei

Terţiul achizitor n'ar mai puteà, de asemenea, opune lipsa transcrierei, dacă el a renunţat în mod neîndoelnic la această excepţie, o asemenea renunţare fiind validă, ca una ce nu este contrară nici legei, nici bunelor moravuri (¹). Curtea de casaţie a decis, în adevăr, în materie de vindere-cumpărare, că acel care a recunoscut un act de vânzare, nu mai poate invocà lipsa transcrierei acestui act (²).

Prescripţia poate ea să înlocuiască transcrierea? Controversă.

Cât pentru chestiunea de a se şti dacă donatarul, care n'a transcris donaţiunea, poate sau nu, prin efectul prescripţiei, să dobândească faţă de cei de al treilea, proprietatea pe care titlul său nu i-a transmis-o decât faţă de autorul său şi moştenitorii universali sau cu titlu universal ai acestui din urmă, chestiunea este viu controversată, şi această importantă controversă îşi va găsi locul său firesc la titlul prescripţiei (³).

Irevocabilitatea donaţiunilor între vii.

Don. nu poate fi declarată revocabilă prin convenţia părţilor.

Caracterul principal al donaţiunei este, după cum ştim, *irevocabilitatea* (art. 801). Şi acest principiu este atât de esenţial, încât am văzut *suprà*, p. 16, nota 2, că dăruitorul n'ar puteà să stipuleze revocabilitatea donaţiunei după bunul său plac (⁴). „Irevocabilitatea este sufletul donaţiunilor“,ziceà Ricard (⁵). (Cpr. Laurent, XII, 410).

Dăruitorul nu poate să revie asupra donaţiunei.

Donaţiunea fiind, în principiu, irevocabilă, numai printr'o anomalie inexplicabilă legiuitorul nostru declară *revocabilă* donaţiunea de bunuri viitoare (art. 821), în loc de a o declarà nulă, ca în codul francez. (Vezi *infrà*, p. 390 urm.). Irevocabilitatea este atât de esenţială donaţiunilor, încât

---

loco cit., pag. 395, nota 38; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5102. Vezi şi *suprà*, p. 344, nota 5 şi p. 360, 361.

(¹) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5109; Demolombe, XX, 314.

(²) Cas. rom. Bult. 1884, p. 787 şi *Dreptul* din 1884, No. 84.

(³) Vezi de pe acum asupra acestei chestiuni, Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5114 urm.; Mourlon, *Transcription*, II, 505 urm., p. 140 urm., etc.

Dr. muzulman.

(⁴) Am văzut însă *suprà*, p. 15, *ad notam*, că, în dreptul muzulman, donaţiunea este, din contra, revocabilă, după voinţa dăruitorului.

(⁵) Ricard, *Donations*, partea I-a, No. 900, p. 200 (ed. din 1707).

legea declară donaţiunea nulă de câteori printr'un mijloc oarecare, fie chiar indirect, dăruitorul şi-a rezervat posibilitatea de a reveni asupra ei, împedicând-o de a-şi produce efectele sale sau nimicind efectul ce ea a produs. Cu alte cuvinte, acel care de bună voea sa dă un lucru, nu poate în acelaş timp să-l reţie, nici să-şi rezerve facultatea de a nu-l dà, căci donaţiunea ar fi nulă, *chiar dacă dăruitorul n'ar face uz de facultatea ce şi-a rezervat* (¹).

In dreptul vechiu francez, principiul irevocabilităţei darului erà formulat în următoarea maximă: *Donner et retenir ne vaut* (²). Dr. vechiu fr.

Iată cum se exprimă, în această privinţă, Domat (*Lois civiles*, II, p. 323, No. 3, ed. Carré).

„Le donateur ne peut révoquer les donations qu'il a faites, sous le seul prétexte qu'il se repent de les avoir faites; il doit en effet s'imputer de s'être déterminé trop légèrement à faire la donation dont il se repent; mais quand la donation est une fois revêtue de toutes ses formalités, le donateur ne peut la révoquer que dans les cas où les lois ont autorisé la révocation“ (³).

(¹) Cpr. Laurent, XII, 410; Arntz, II, 1841; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5159, etc.

(²) Vezi şi art. 1272 din codul Calimach (946 C. austriac), care zice că: „după regulă, darurile nu se răstoarnă“. „*Schenkungsverträge dürfen in der Regel nicht widerrufen*“, zice art. 946 din codul austriac. C. Calimach. Art. 1272.

Donaţiunea este, în principiu, irevocabilă şi în codul german, ea neputând fi revocată decât pentru cauză de ingratitudine (art. 530). Este adevărat că comisia parlamentară a făcut să se introducă o dispoziţie, după care dăruitorul poate să ceară restituirea lucrului dăruit, de câteori el nu poate să subvie în mod convenabil existenţei sale, nici să-şi execute obligaţia ce-i incumbă de a-şi întreţine familia şi soţul său; însă donatarul poate să împedice restituirea, dând dăruitorului sumele necesare la întreţinerea sa şi acea a familiei sale. Vezi Ernst Barre, *Bürgerliches Gesetzbuch und Code civil*, § 104, p. 158. Vezi şi *infrà*, explic. art. 831, p. 440, *ad notam*. C. german. Art. 530.

In fine, trebue să adăogăm că art. 534 din acelaş cod dispune că donaţiunile, care consistă în îndeplinirea unei obligaţii morale sau de bună cuviinţă, nu sunt supuse nici restituirei, nici revocărei, *unterliegen nicht der Rückforderung und dem Widerrufe*. Art. 534 C. german.

(³) „*Aliæ autem donationes fiunt, quæ sine ulla mortis cogitatione fiunt, quas* **inter vivos** *appellamus, quæ non omninò*

Origina irevocabilităţei. Controversă.

Această regulă, străină, după unii, de dreptul roman (1), şi-ar trage origina sa din dreptul obişnuelnic francez şi ar dată încă din primele timpuri ale dreptului germanic (2).

Scopul irevocabilităţei darurilor.

Irevocabilitatea donaţiunilor are de scop mărginirea facultăţei de a dispune cu titlu gratuit. Legiuitorul este deci favorabil înstrăinărilor cu titlu oneros şi ostil celor cu titlu gratuit, pentrucă el voeşte ca bunurile să rămâe în familie şi să treacă la moştenitori. Iată cum se exprimă Pothier în această privinţă:

„La raison pour laquelle notre droit a requis, pour la validité des donations, la necessité de l'irrévocabilité, se fait assez apercevoir. L'esprit de notre droit français incline à ce que les biens demeurent dans les familles et passent aux héritiers“ (3).

Legiuitorul a permis donaţiunile, pentrucă nu puteà să împedice pe proprietar de a dispune de lucrul său (art. 480), însă în acelaş timp el le-a declarat irevocabile, precum ne arată tot Pothier, spre a pune o piedică care să facă exerciţiul acestei facultăţi cât se poate de greu.

„Dans cette vue, comme on ne pouvait justement dépouiller les particuliers du droit que chacun a naturellement de disposer de ce qui est à lui et, par conséquent, de donner entre-vifs, nos lois ont jugé à propos, en conservant aux particuliers ce droit, de mettre néanmoins un frein qui leur en rendit l'exercice plus difficile“ (4).

Acesta este sensul şi scopul regulei cunoscute: *donner et retenir ne vaut*, a cărei aplicare legiuitorul actual o face în art. 822—824.

---

comparantur legatis, quæ si fuerint perfectæ, **temere revocari non possunt**“. (Instit., *De donationibus*, 2, 7, § 3, *ab initio*).

(1) Vezi însă Planiol, III, 2594, după care regula menţionată ar fi de origină romană (L. 1, C. Theodosian, *De donationibus*, 8, 12).

(2) Vezi Arntz, II, 1841, 1842. Regula „*donner et retenir ne vaut*“ figurează în Institutele cutumiere ale lui Loysel (II, No. 659, p. 92, ed. Dupin et Laboulaye din 1846). Ea erà consacrată prin mai multe cutume şi prin ordonanţa din 1731 (art. 15 şi 16). Vezi Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 64, p. 373 (ed. Bugnet). Vezi şi *suprà*, p. 14, nota 4, *in fine*.

(3) Pothier, *op. cit.*, VIII, 65, p. 373. Vezi şi Ricard, *Donations*, partea I-a, No. 900, p. 200 (ed. din 1707).

(4) Pothier, *op.* şi *loco cit.*, p. 374.

Aplicarea principiului irevocabilităţei donaţiunilor.

1° Despre donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului. — Nulitate.

Art. 822. — Este nulă (¹) orice donaţiune făcută cu condiţiuni a căror îndeplinire atârnă numai de voinţa donatorului (²). (Art. 823, 826, 1006, 1010 C. civ. Art. 944 C. fr.).

Condiţiile sub care o obligaţie poate fi contractată sunt *cazuale*, *mixte* şi *potestative*.

Condiţia cazuală. Art. 1005.

Condiţia *cazuală (casualis)*, *întâmplătoare*, după cum o numeşte art. 874 din codul Calimach, este acea care nu atârnă de voinţa nici uneia din părţi, ci numai de hazard sau întâmplare (art. 1005), *dela împrejurările pe din afară*, după cum se exprimă textul suscitat din codul Calimach. De exemplu: dacă cutare corabie va venì din Asia; dacă voiu aveà sau dacă nu voiu aveà copii, etc.

Condiţia mixtă. Art. 1007.

Condiţia *mixtă (mixta)*, *amestecată*, după cum o numesc art. 873 şi 876 din codul Calimach, este acea care atârnă tot de odată de voinţa uneia din părţile contractante şi de acea a unei alte persoane (art. 1007). De exemplu: îţi dau atâta, dacă vei luà de soţie pe sora mea, etc.

Condiţia potestativă.

In fine, condiţia *potestativă (potestativa)* este acea care face să atârne executarea unei convenţii de un eveniment, pe care şi una şi alta din părţile contractante poate să-l facă a se întâmplà sau poate să-l înpedice (art. 1006). De exemplu: îţi dau atâta dacă te vei duce la New-York (³).

Art. 1006. 1010.

Doctrina şi jurisprudenţa au distins în totdeauna două feluri de condiţii potestative: condiţiile *pur* potestative (art. 1010) şi condiţiile *simplu* potestative (art. 1006).

Condiţia pur potestativă.

Condiţia *pur* potestativă este acea care face să atârne obligaţia numai de voinţa debitorului, *ex mero arbitrio*

Sensul cuvântului nul.

(¹) Cuvântul nul nu este întrebuinţat aci în sens de *inexistent*, ci în sens de *anulabil*. Laurent, XII, 438, 484. — *Contrà*: C. Lyon, D. P. 67. 2. 154. Vezi *infrà*, p. 373.

(²) Cpr. Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 18, p. 355 şi *Don. entre-vifs*, VIII, 80, 2°, p. 377 (ed. Bugnet). Art. 822 reproduce aproape literalmente art. 16 al ordonanţei din 1731. Cpr. Planiol, III, 2605; Baudry et Colin, I, 1459, etc.

(³) Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 29, 30.

donatoris. De exemplu: îți voiu dà atâta dacă îmi va plăceà, *si voluero* (art. 1162 C. italian); dacă voiu crede de cuviință *(si je le juge bon et raisonnable)*, etc.

Condiția simplu potestativă.

Condiția *simplu* potestativă este acea care atârnă în acelaș timp și de voința uneia din părți și de întâmplare. De exemplu: dacă voiu cumpărà cutare casă sau cutare moșie, etc.

Deoseb. între condiția simplu și pur potestativă.

Condiția *simplu* potestativă nu viciază obligația, pe când condiția *pur* potestativă o viciază, din contra, pentrucă obligația fiind atunci cu totul subordonată voinței uneia din părți, este evident că nicio legătură de drept n'a putut să se formeze [1]. „*Sub hac conditione*, **si volam**, *nulla fit obligatio*“ [2].

Sistemul admis de art. 822. Controversă.

Aceste considerații generale odată expuse, să vedem ce a înțeles legiuitorul când, prin art. 822, proclamă nulitatea donațiunei făcută sub o condiție potestativă din partea dăruitorului. Liberalitatea este ea nulă numai când a fost făcută sub o condiție *pur* potestativă din partea dăruitorului (art. 1010), sau și când a fost făcută chiar sub o condiție *simplu* potestativă (art. 1006)? Sunt autori care, ținându-se strict de litera legei, anulează liberalitatea *numai când ea a fost făcută sub o condiție pur potestativă din partea dăruitorului*, zicând că art. 822 nu face decât a aplicà la donațiuni principiul general inseris în art. 1010. După acest sistem, art. 822 ar fi de prisos și nicio deosebire n'ar existà între contractele cu titlu oneros și cele cu titlu gratuit [3].

Alții, întemeindu-se pe vechia tradiție, de unde ne vine regula *donner et retenir ne vaut*, a cărei aplicare o găsim în art. 822, dau cu totul un alt sens acestui text, admiţând că, în privinţa liberalităţilor, nu numai condiţia *pur* potestativă, adecă a cărei executare atârnă *ex mera voluntate, ex mero arbitrio* (art. 1010), anulează convenţiunea, dar şi condiţia *simplu* potestativă, adecă care în acelaş timp atârnă de un fapt pe care dăruitorul ar puteà să-l împedice sau să-l facă să se îndeplinească (art. 1006). Prin urmare, condiţia *simplu* potestativă, permisă în contractele cu titlu oneros, este interzisă în donaţiuni. Principiul irevocabilităţei donaţiunilor a făcut să se admită această derogare dela dreptul comun, ca o consecinţă a regulei: *donner et retenir ne vaut*. Această interpretare restrictivă, ostilă donaţiunilor, conformă tradiţiei vechiului drept francez, este preferabilă (¹).

---

[1] Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 30 urm. Cpr. T. Huc, VI, 222.

[2] L. 8, Dig., *De obligationibus et actionibus*, 44, 7. Mai vezi L. L. 17, Dig. și L. 108 § 1, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1. Vezi tom. VI al Coment. noastre, p. 32, text și nota 2. Cpr. Trib. Tecuci, *Cr. judiciar* din 1903, No. 63 (sentință pronunțată în urma concluziilor noastre orale și scrise, publicate tot în *Cr. judiciar* din 1903, No. 63, p. 550 urm.).

[3] T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon*, I, p. 241, No. IV. Cpr. Vazeille, *Successions et donations*, II, art. 944, No. 1, p. 285 (ed. din 1837); Duranton, VIII, 474; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, pag. 82; Bauby, *Revue pratique*, anul 1862, tom. 13, p. 10, 11, etc.

Aplic. art. 822 la toate donaţiunile în genere.

Aşa dar, toate donaţiunile, afară de cele pentru care art. 826 face excepţie (²), chiar şi cele indirecte (³), deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (⁴), sunt nule, în sens de *anulabile*, iar nu de inexistente (⁵), dacă au fost făcute sub o condiţie potestativă, fie suspen-

---

(¹) Cpr. Planiol, III, 2605; T. Huc, VI, 221; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5152 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 145, 146; Aubry et Rau, VII, § 699, pag. 364, 365, nota 5; Massé-Vergé, III, § 415, p. 17, nota 15; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 655, p. 222, nota 9 şi § 709, p. 397, nota 2 (ed. Crome); Demolombe, XX, 418; Laurent, XII, 409; Marcadé, III, 675; Mourlon, II, 518; Arntz, II, 1841, 1843; Demante, IV, 86 *bis* I; Pand. belges, v⁰ *Condition potestative*, 5 urm.; Troplong, II, 1206, 1207; Beltjens, *op. cit.*, art. 944, No. 1: Acollas, II, p. 482; Thiry, II, 368; Baudry et Colin, I, 1459; Cas. fr. D. P. 80. 1. 464; Sirey, 81. 1. 57; C. Douai, Sirey, 83. 2. 215. Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, p. 119, nota 1, etc.

Art. 932 urm., 936 urm.

(²) Donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.) sau între soţi, în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), sunt valide chiar când au fost făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului. Vezi *infrà*, explic. art. 826. Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 153.

(³) Baudry et Colin, I, 1464 şi autorităţile citate acolo.

(⁴) Laurent, XII, 410; Baudry et Colin, I, 1464; T. Huc, VI, 222, *ab initio*. Cpr. Cas. fr. şi C. Lyon, D. P. 57. 1. 38; Sirey, 59. 1. 836; D. P. 58. 2. 3.

(⁵) Vezi *suprà*, p. 371, nota 1.

sivă, fie rezolutorie (¹), adecă a cărei îndeplinire atârnă numai de voința dăruitorului; pentrucă, după cum se exprimă Pothier, orice clauză, care lasă dăruitorului facultatea de a distruge sau de a nimici efectul donațiunei, o face nulă, sau mai bine zis anulabilă.

Exemple de condiții potestative, care anulează donațiunea.

Astfel, vor fi nule ca cuprinzând o condiție potestativă din partea dăruitorului, următoarele donațiuni: îți dau atâta dacă mă voiu duce sau nu mă voiu duce la Beauvais (²); dacă mă voiu căsători sau nu mă voiu căsători (³); dacă voiu îmbrățișà cariera de avocat sau de medic (⁴); dacă voiu

---

Cond. suspensivă și rezolutorie.

(¹) In adevăr, dacă condiția potestativă ar fi rezolutorie, donațiunea n'ar aveà caracterul irevocabilității, iar dacă ea ar fi suspensivă, donațiunea ar păcătuì prin lipsa de legătură. Duranton, VIII, 476.

(²) Acest exemplu, dat de Ricard (*Donations*, partea I-a, 1038, pag. 232, ed. din 1707), este reprodus de toți autorii. Vezi Laurent, XII, 412; Duranton, VIII, 477; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 366, nota 7; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5161; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2393; Beltjens, *op. cit.*, art. 944, No. 5; Arntz, II, 1848; T. Huc, VI, 221, etc.

Promisiunea făcută sub condiția de a merge la Beauvais sau aiurea, este însă validă. Pothier, *Oblig.*, II, 48, pag. 28; Duranton, *loco cit.*; Laurent, XII, 412 și XVII, 56, etc.

(³) Laurent, XII, 412; Marcadé, III, 675; Arntz, II, 1843; Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 7; Demante, IV, 86 *bis* II; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5163; Troplong, II, 1211; C. Orléans, D. P. 46. 2. 203; Sirey, 46. 2, 177, etc. — Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vezi diversele sisteme arătate în Demolombe, XX, 422.

Condiția că dăruitorul se va căsătorì cu o persoană anume determinată. Validitate.

Donațiunea făcută sub condiția că dăruitorul se va căsătorì sau nu se va căsătorì cu o persoană anume determinată, ar fi însă validă, pentrucă condiția n'ar mai fi în specie potestativă, ci mixtă (art. 1007), de oarece ea nu atârnă numai de voința dăruitorului, ci și de acea a viitorului soț, anume determinat. Demolombe, XX, 422; Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 7, *in fine*; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 709, p. 397, nota 2, *in fine* (ed. Crome); Marcadé, III, 675; Demante, IV, 86 *bis* II; Troplong, II, 1211; Saintespès-Lescot, III, 576, p. 290 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5164, etc. Vezi *infrà*, p. 378.

Cât pentru donațiunea sau legatul ce s'ar face cuiva sub condiția ca donatarul sau legatarul să se căsătorească sau să nu se căsătorească, vezi *suprà*, p. 198 urm.

(⁴) Bergier asupra lui Ricard, *Donations*, partea I-a, sub No. 1038; Marcadé, III, 675; Arntz, II, 1843; Demolombe, XX, 423; Duranton, VIII, 477, p. 544; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5168, etc.

cumpărà cutare casă sau cutare moșie, etc. Credem deprisos de a mai înmulțì din cale afară exemplele.

Condiția cazuală nu anulează donațiunea. Art. 1005.

Dar dacă condiția potestativă, adecă care atârnă numai de voința dăruitorului, *ex mera voluntate donatoris*, anulează donațiunile, celelalte condiții nu le anulează. Așa dar, donațiunile, ca și celelalte convenții, pot fi făcute sub o condiție cazuală, adecă care atârnă numai de hazard sau întâmplare (art. 1005); căci, după cum se exprimă Ricard, condiția este acea care revoacă donațiunea, iar nu dăruitorul (¹). In acest sens art. 1266 din codul Calimach declară aplicabile la donațiuni regulele dela tocmeli

Aceste condiții pot fi suspensive sau rezolutorii. Principiile generale sunt deci aplicabile în specie.

Don. făcută sub o cond. rezolutorie.

Astfel, donațiunea va puteà fi făcută sub condiția rezolutorie că bunurile dăruite se vor întoarce la dăruitor, în cazul când el va scăpà de pericolul de care erà amenințat în momentul donațiunei; dacă, de exemplu, el se va tămăduì

Art. 1007.

Donațiunea ar fi însă validă, dacă îndeplinirea condiției n'ar atârnà numai de voința dăruitorului, ci și de acea a unui terțiu (art. 1007), precum ar fi, de exemplu, în cazul când aș zice: îți dau atâta dacă voiu deveni asociatul lui Titius, în comerțul întreprins de el. Demolombe, Duranton, *loco cit.*; Pand. fr., vº *cit.*, 5168, etc.

(¹) Ricard, *Donations*, partea I-a, 1045, p. 234 (ed. din 1707); Baudry et Colin, I, 1462; Demolombe, XX. 419 și 537; Arntz, II, 1843; Mourlon, II, 518; Laurent, XII, 430 urm., etc. Vezi *suprà*, p. 16. Cpr. L. 1, Pr., Dig., *De donationibus*, 39, 5.

Condiția de a aveà sau de a nu aveà copii. Validitate. Controversă.

Astfel, ar fi validă donațiunea făcută sub condiția de a aveà sau de a nu aveà copii. Caracterul cazual al unei asemenea donațiuni rezultă chiar din unele dispoziții ale legei. Cpr. art. 836, 841 C. civ. Cpr. Demolombe, XX, 425; Demante, IV, 86 *bis* III; Duranton, VIII, 479; Pand. fr., vº *cit.*, 5171.— Vezi însă Grenier, *Don. et testaments*, I, 20, pag. 306 (ed. Bayle-Mouillard din 1844).

Condiția ca donatarul să aibă un copil viu la moartea dăruitorului. Validitate.

Tot astfel, ar fi validă donațiunea făcută sub condiția că donatarul să aibă un copil viu la moartea dăruitorului. Pand. fr., vº *cit.*, 5172. In asemenea caz, condiția nu va fi însă considerată ca îndeplinită decât dacă donatarul sau reprezentanții săi vor dovedì existența copilului la moartea dăruitorului. C. Paris, Répert. Dalloz, vº *Actes de l'état civil*, 36, nota 1.—Infățișarea unui act, care ar constatà nașterea unui copil înaintea morței dăruitorului n'ar fi deci suficientă. C. Paris, decizia *suprà cit.*

Art. 825. de boala de care erà atunci atins (1). Legiuitorul prevede însuş o condiţie rezolutorie în art. 825 din codul civil, pe care îl vom explicà mai la vale (2).

Don. făcută sub o cond. suspensivă. Donaţiunea va puteà, de asemenea, fi făcută sub o condiţie suspensivă, al cărei eveniment nu se va puteà îndeplinì decât la moartea dăruitorului. Astfel, ar fi, de exemplu, donaţiunea făcută sub condiţia de a nu-şi produce efectele sale decât dacă dăruitorul va murì de boala de care este atins în momentul facerei donaţiunei. In asemenea caz, donatarul dobândeşte, din momentul formărei contractului, un drept condiţional de care el poate actualmente să dispue şi care trece la moştenitorii săi. Dacă condiţia nu se îndeplineşte, donaţiunea cade, însă nu prin voinţa dăruitorului, ci în virtutea convenţiei, care este legea părţilor (art. 969) (3).

Exemplu de condiţie suspensivă. Tot sub condiţia suspensivă ar fi şi donaţiunea, care va trebuì să-şi primească efectele sale la moartea dăruitorului, dacă donatarul va trăì la acea epocă. Astfel, este deci validă donaţiunea făcută sub condiţia dacă donatorul va murì înaintea donatarului; căci, în specie, condiţia este cazuală şi revocarea donaţiunei nu atârnă de voinţa dăruitorului care, în urma donaţiunei, nu va puteà decât eventual să dispue de bunurile dăruite şi sub rezerva drepturilor donatarului. Cât pentru acest din urmă, el va fi considerat ca proprietar încă din ziua donaţiunei, dacă condiţia se îndeplineşte (art. 1015) (4).

Art. 825. Nu trebue deci să confundăm donaţiunea făcută sub o atare condiţie suspensivă cu donaţiunea prin care s'ar fi stipulat dreptul de reîntoarcere, care e făcută sub o condiție rezolutorie (art. 825).

---

(1) Cpr. Demolombe, XX, 538; Laurent, XII, 430; Arntz, II, 1843; Marcadé, III, 695; Mourlon, II, 518; Duranton, VIII, 22 şi 475, etc.

(2) Vezi *infrà*, p. 400 urm. explic. acestui text.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 539; Laurent, XII, 431; Arntz, II, 1839; Demante, IV, 86 *bis* IV; Duranton, VIII, 20 şi 478; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 364, text şi nota 4; Troplong, II, 1271; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5182. Vezi şi Cas. fr. D. P. 78. 1. 377.—*Contrà:* Grenier, *op. cit.*, I, 10, p. 291 urm.; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 951, No. 34, p. 266, care văd în asemenea donaţiuni o donaţiune *mortis causă* Cpr. în acest din urmă sens, C. Bordeaux, Sirey, 53. 2. 641.

(4) Cpr. Laurent, XII, 411; Duranton, VIII, 480; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5179; C. Lyon, D. P. 49. 2. 220, etc.

Nulitatea clauzei prin care dăruitorul își păstrează proprietatea și uzufructul lucrului dăruit.

Nu trebue, de asemenea, să confundăm, după cum a confundat Curtea din Bastia, donațiunea făcută sub condiția ca donatarul să supravețuiască dăruitorului, cu clauza prin care dăruitorul și-ar fi rezervat pentru tot timpul vieței sale atât proprietatea cât și uzufructul bunurilor dăruite; căci dăruitorul rămânând în asemenea caz proprietar, poate să dispue de lucrul dăruit și, deci, a dat pe de o parte și a reținut pe de alta, ceeace face că asemenea clauza este nulă, pentrucă: *donner et retenir ne vaut.* De aceea, decizia menționată a Curței din Bastia a fost, cu drept cuvânt, casată (¹).

Donațiunea cu termen. Art. 1022.

Donațiunea poate fi făcută nu numai sub o condiție suspensivă sau rezolutorie, bine înțeles, dacă această condiție este posibilă și licită (art. 1008), dar și cu un termen oarecare, pentrucă termenul nu suspendă formarea obligațiunei, ci amână numai executarea ei (art. 1022 (²).

Moartea dăruitorului.

Donațiunea putând aveà un termen, acest termen poate fi moartea dăruitorului (³).

Don. unui corp cert și determinat.

Când donațiunea are de obiect un corp cert și determinat, dăruitorul dobândește proprietatea acestui lucru îndată ce donațiunea este perfectă, și numai tradiția de fapt a lucrului are să facă mai târziu, adecă la moartea dăruitorului.

Don. unei sume de bani.

Chestiunea este controversată numai când donațiunea are de obiect o sumă de bani sau o cantitate de lucruri fungibile ori cheltuitoare (⁴).

Don. făcută sub o condiție mixtă. Controversă.

Am văzut până acum că donațiunile pot în mod valid fi făcute sub o condiție cazuală, fie acea condiție suspensivă sau rezolutorie, și că ele sunt, din contra, anulabile, dacă au fost făcute sub o condiție potestativă, adecă care atârnă numai de voința dăruitorului. Ce trebue să decidem în pri-

---

(¹) Cas. fr. D. P. 63. 1. 286; Sirey, 63. 1. 421. Cpr. Laurent, XII, 411; Pand. fr., v° *cit.*, 5183, 5184, etc.

(²) Cpr. Laurent, VII, 418, 432; Arntz, II, 1839; Troplong, 1, 73; Duranton, VIII, 21; Pand. fr., v° *cit.*, 5178, etc. Vezi și *suprà*, p. 17.

(³) Baudry et Colin, I, 1444. Vezi *suprà*, p. 17, n. 2 și *infrà*, p. 394.

(⁴) Vezi explic. art. 821, *infrà*, p. 394, 395, unde ne vom ocupà atât de donațiunile plătitoare la moartea dăruitorului, cât și de cele făcute în privința bunurilor ce dăruitorul va aveà la moartea sa.

vința condițiilor mixte, adecă care atârnă atât de voința dăruitorului cât și de acea a unei terții persoane sau de întâmplare (art. 1007)? Donațiunea făcută sub o asemenea condiție este ea anulabilă, în baza art. 822, sau validă, ca și în celelalte convenții? S'ar puteà zice, și s'a zis chiar că condiția mixtă trebue să anuleze donațiunea, pentrucă, deși mixtă, ea totuși atârnă întru câtva de voința dăruitorului, și este suficient ca donațiunea să atârne cât de puțin de această voință, pentru ca ea să fie anulabilă (¹).

Deși această opinie riguroasă pare a fi în armonie cu tradiția vechiului drept francez, totuși părerea generală este că condiția mixtă nu anulează donațiunea, pentrucă legea nedeclarând anulabile decât donațiunile făcute sub o condiție a cărei îndeplinire atârnă numai de voința dăruitorului, a înțeles prin aceasta a admite donațiunea făcută sub o condiție mixtă; de oarece asemenea condiție atârnând atât de voința dăruitorului cât și de acea a unei alte persoane sau a întâmplărei (art. 1007), nu se poate zice, în specie, că ea atârnă numai de voința dăruitorului, după cum prescrie art. 822 (²). Dovadă că acesta este sensul legei e că unul din comentatorii ordonanței dela 1731, anume Boutaric,ziceà în termeni expreși că donațiunea este validă, *de câteori ea a fost făcută sub o condiție, fie cazuală, fie mixtă* (³).

Condiția de a se căsători cu o persoană determinată. Validitate.

Prin aplicarea acestui principiu am văzut *suprà*, p. 374, nota 2, că donațiunea făcută sub condiția de a se căsătorì cu o anume persoană determinată este validă, pentrucă, în specie, condiția nu este potestativă, ci *mixtă*, de oarece ea atârnă nu numai de voința dăruitorului, ci și de voința celui de al treilea, în specie, viitorul soț.

(¹) Laurent, XII, 409, 412; Arntz, II, 1844; Baudry et Colin, I, 1461, etc.

(²) Vezi Demolombe, XX, 420; Duranton, VIII, 477; T. Huc, VI, 221; Planiol, III, 2605; Troplong, II, 1211; Demante, IV, 86 *bis* I; Saintespès-Lescot, III, 762, p. 287, 288; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 365, nota 7; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5158; Répert. Sirey, v⁰ *Condition*, 148 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 944, No. 1; Lesueur, *Caractère de l'irrévocabilité des donations*, p. 242; Cas. fr. Sirey, 78. 1. 213; D. P. 78. 1. 377; D. P. 80. 1. 464; Sirey, 81, 1. 57, etc.

(³) Boutaric asupra art. 16 al ordonanței din 1731 (reprodus aproape textual în art. 822). Cpr. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5158.

A fortiori, deci, n'ar trebuì să considerăm ca potestativă, ci ca *mixtă*, condiţia a cărei îndeplinire ar atârnà nu numai de voinţa dăruitorului, dar şi de acea a donatarului (¹).

Alt exemplu de cond. mixtă.

2⁰ Despre donaţiunile făcute cu sarcina pentru donatar de a plăti datoriile dăruitorului.

A doua aplicare a principiului irevocabilităţei donaţiunilor, o găsim în art. 823. Iată cum se exprimă acest text:

Art. 823. — Donaţiunea este asemenea nulă, dacă s'a făcut sub condiţiunea (²) de a se satisface datorii sau sarcini, care nu existau la epoca donaţiunei, *sau* (³) care nu erau arătate în actul de donaţiune. (Art. 826, 934 C. civ. Art. 945 C. fr.).

Art. 823 este o aplicare a irevocabilităţei donaţiunilor.

Dăruitorul poate să impue donatarului orice sarcini ar crede de cuviinţă, întrucât, bine înţeles, aceste sarcini n'ar fi contrare legilor sau bunelor moravuri (art. 966, 968), în care caz donaţiunea se zice oneroasă sau însărcinătoare (⁴); însă el nu trebue să-şi rezerve dreptul de a-şi luà darul înapoi, pentrucă aceasta ar fi contrar principiului irevocabilităţei şi regulei cunoscute: *donner et retenir ne vaut*. De aceea, art. 823, care nu este decât o aplicare a acestei regule, dispune că donaţiunea este nulă sau mai bine zis *anulabilă*, ca şi în cazul art. 822 (⁵), de câteori s'a impus

---

(¹) Demolombe, XX, 424; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5169; C. Toulouse, Sirey, 33. 2. 147 şi Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 709, nota 5.

(²) Sau mai bine zis: sub *obligaţia* ori *sarcina* de a se satisface datorii, etc. Cuvântul *condiţiune* este, în adevăr, întrebuinţat aci în sens de sarcină sau obligaţie; căci, în acest text, nu mai este vorba, ca în art. precedent, de o condiţie propriu zisă. Marcadé, III, 677. Tot în acest sens este luat cuvântul *condiţie* şi în art. 829, 830. Cpr. Laurent, XII, 487; Marcadé, III, 698; Arntz, II, 1910; Mourlon, II, 719; Demolombe, XX, 563; Aubry et Rau, VII, § 707, p. 410, nota 2. Vezi *suprà*, p. 173. Mai vezi *infrà*, explic. art. 829, p. 418, nota 1.

Sensul cuvântului condiţie. Sarcină.

(³) Disjunctiva *sau* ar trebuì să fie înlocuită, în textul nostru, prin conjunctiva *şi*, pentru a arătà mai bine că cuvintele: *care nu erau arătate în actul de donaţiune*, se referă la datoriile viitoare, iar nu la cele prezente. Cpr. Bonachi, *Codicele civil comentat*, IV, p. 100.

Inexactitate de text.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 314 urm.

(⁵) Laurent, XII, 528. Vezi *suprà*, p. 371, nota 2 şi p. 373.

donatarului obligaţia de a plătì datorii sau sarcini (1), care nu existau în momentul donaţiunei şi care nu erau arătate în actul de danie.

Ipotezele prevăzute art. 823.

Dacă redacţiunea art. 823 lasă mult de dorit în codul francez, după cum observă toţi autorii (2), apoi, această redacţiune este şi mai vicioasă în codul nostru, din cauza întoarcerei frazei. Cu toate acestea, oricât de întunecos ar fi acest text, se poate vedeà că el prevede două ipoteze deosebite, şi anume: 1⁰ cazul unei donaţiuni, prin care donatarul este obligat, fie în mod expres, fie în mod tacit sau implicit (3), a plătì datoriile sau sarcinile prezente ale dăruitorului, adecă care existau în momentul donaţiunei; şi 2⁰ cazul unei donaţiuni, prin care donatarul este obligat a plătì datoriile şi sarcinile viitoare, adecă acele ce dăruitorul va puteà să contracteze în urma donaţiunei.

Plata datoriilor existente în momentul donaţiunei.

In cazul întâi, nu mai rămâne îndoială că donaţiunea este validă şi că donatarul va fi obligat a plătì datoriile existente în momentul donaţiunei, fiindcă totul este irevocabil regulat prin convenţia părţilor şi nu mai stă în puterea dăruitorului de a nimicì efectul donaţiunei prin contractarea de datorii posterioare (4).

Sensul cuvântului sarcini.

(1) Ştim că, în materie de succesiuni, se înţelege prin *sarcini* obligaţiile care n'au luat naştere decât în urma morţei lui *de cujus*, *quæ ab herede cœperunt* (L. 40, Dig., *De oblig. et actionibus*, 44, 7), precum sunt: cheltuelile de înmormântare, de inventar, de preţeluire, etc. Vezi tom. III, partea II-a al Coment. noastre, p. 59, nota 4 (ed. a 2-a).

(2) Vezi Laurent, XII, 434; Demolombe, XX, 433; Mourlon, II, 708, etc.

Plata datoriilor. Clauză implicită.

(3) Consimţimântul tacit producând acelaş efect ca şi cel expres, obligaţia de a plătì datoriile prezente va puteà să rezulte şi dintr'o clauză implicită, însă consimţimântul tacit va fi întotdeauna foarte greu de constatat. Cpr. Laurent, XII, 402, 406; T. Huc, VI, 222; Demolombe, XX, 457; Aubry et Rau, VII, § 706, *ab initio*, p. 403. Vezi *suprà*, p. 315, nota 1 şi p. 336, nota 4. — Celelalte sarcini nu pot însă fi impuse în regulă generală, în mod tacit, ci numai în mod expres, pentrucă donaţiunile fiind nişte convenţii solemne, autenticitatea care se cere pentru însuş actul de donaţiune, se cere şi pentru clauzele sau condiţiile cuprinse în liberalitate, după cum foarte bine decide Curtea de casaţie din Franţa. D. P. 57. 1. 7.

(4) Planiol, III, 2608; Laurent, XII, 405 şi 434; Arntz, II, 1845;

Art. 1182.

Donatarul nu va plătì însă decât datoriile care vor aveà o dată certă anterioară donaţiunei (art. 1182), căci altfel el ar fi la discreţia dăruitorului, care ar puteà să antidateze datoriile contractate în urma donaţiunei (¹).

Datoriile prezente n'au nevoe de a fi trecute în actul donaţiunei.

Datoriile prezente, care au fost puse în sarcina donatarului, nu au nevoe de a fi trecute în actul de donaţiune sau într'un stat anexat (art. 934, 935), căci ultimele cuvinte din art. 823 „care nu erau arătate în actul de donaţiune“, se referă la datoriile viitoare, iar nu la cele prezente (²). Arătarea datoriilor ce urmează a fi plătite va fi necesară atunci când donatarul va fi însărcinat numai cu parte din ele, iar nu cu toate; însă donaţiunea nu va fi nulă, dacă nu s'au arătat datoriile ce urmează a fi plătite (³).

Lipsa de acţiune directă cont a donatarului din partea creditorilor dăruitorului.

Convenţia expresă sau tacită, care ar existà între donatar şi dăruitor, în privinţa datoriilor sau sarcinilor impuse de acest din urmă, donatarului, neproducându-şi efectele sale decât între părţile contractante (art. 969), nu conferă nicio acţiune directă creditorilor dăruitorului, în contra donatarului, pentru plata acelor datorii sau sarcini (⁴), ci îi autoriză numai a exercità drepturile debitorului lor, în baza art. 974 (⁵).

Thiry, II, 369; Mourlon, II, 708; Demolombe, XX, 434; Baudry et Colin, I, 1466, 1468, 1469; Beltjens, *op. cit.*, art. 945, No. 2, etc.

(¹) Laurent *loco cit.*; Demolombe, XX, 436; Demante, IV, 86 *bis* II; Duranton, VIII, 473, 482; Arntz, II, 1845; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 367, nota 11; Baudry et Colin, I, 1469. Donatarul n'ar puteà însă să refuze plata unei datorii, care n'ar aveà dată certă, dacă el ar fi avut cunoştinţă despre dânsa şi ar fi recunoscut-o, dând de exemplu, un acont. Aubry et Rau, *loco cit.* Cpr. C. Amiens, Repert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1715, nota 3.

(²) Cpr. Laurent, XII, 434; Demolombe, XX, 435; Arntz, II, 1845, etc. Art. 823 nu cere, de asemenea, după cum cere art. 934, ca să se anexeze un stat de datoriile şi sarcinile existente.

(³) Demolombe, XX, 435, 437.

(⁴) Aceeaş soluţie erà admisă şi la Romani. Vezi L. 22, Cod, *De donationibus*, 8, 54, unde se zice: „*Cùm res filio tuo emancipato ea conditione, ut creditoribus tuis solveret, te donasse proponas... creditoribus quidem non contra eum ex placito vestro, sed adversus te competit actio*“.

(⁵) Laurent, XII, 403; Duranton, VIII, 472, *in fine*. — *Contrà*:

Plata datoriilor peste valoarea bunurilor dăruite.

In fine, trebue să adăogăm că, în genere, de câteori dăruitorul a impus donatarului plata datoriilor sale prezente, adecă existente în momentul donaţiunei, convenţie care, după cum am văzut, este validă, donatarul este obligat a plătì aceste datorii sau sarcini, *chiar dacă valoarea lor ar fi mai mare decât valoarea bunurilor dăruite*, pentrucă el s'a obligat la plată prin aceptarea donaţiunei (art. 814), şi orice debitor este ţinut în infinit de obligaţia sa (¹).

Renunţarea la donaţiune.

Unii conferă donatarului dreptul de a se liberà de sarcini prin renunţare la donaţiune, însă vom vedeà mai la vale că chestiunea este foarte controversată (²).

Cazul când nu există nicio stipulaţie în privinţa plăţei datoriilor.

Cât pentru chestiunea de a se ştì dacă, independent de orice stipulaţie, donatarul este sau nu obligat la plata datoriilor dăruitorului, am arătat controversa ce există asupra acestui punct, precum şi deosebirea de redacţie între legea noastră şi cea franceză (³).

Plata datoriilor viitoare.

Venim acum la plata datoriilor *viitoare* ale dăruitorului. Dăruitorul poate el să impue donatarului, prin actul de donaţiune, obligaţia de a plătì datoriile sale viitoare, adecă ce el va puteà contractà în urma donaţiunei. Spre a puteà răspunde la această chestiune, trebue să facem următoare distincţiune:

Cazul când datoriile viitoare nu sunt determinate prin actul de donaţiune.

1⁰ Sau aceste datorii nu sunt determinate prin actul de donaţiune şi pot varià după voinţa dăruitorului şi, în asemenea caz, donaţiunea va fi anulabilă, chiar dacă dăruitorul n'ar fi lăsat datorii (⁴); căci el având facultatea de a face oricâte datorii va voi, şi-a rezervat prin aceasta însuş dreptul de a micşorà sau de a nimicì cu totul efectele donaţiunei, ceea ce este contrar principiului irevocabilităţei şi regulei: *donner et retenir ne vaut* (⁵).

Demolombe, XX, 458 (argument din art. 1121 C. fr., eliminat de legiuitorul nostru).

(¹) Vezi *suprà*, p. 336, text şi nota 5.

(²) Vezi *infrà*, explic. art. 830, 832, p. 430.

(³) Vezi *suprà*, p. 337 urm.

(⁴) Cpr. Arntz, II, 1845; C. Lyon, D. P. 67. 2. 154. Siry, 67. 2. 143.

(⁵) Laurent, XII, 435; Demolombe, XX, 438, 439; Arntz, II, 1845; Mourlon, II, 708; Marcadé, III, 677; Troplong, II, 1212; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5284; Baudry et Colin, I, 1471; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 367; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5284;

Excepţia admisă de art. 932 urm. şi 936 urm.

Trebue însă să observăm că nu toate donaţiunile, care cuprind asemenea sarcini, sunt nule, căci donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.) sau între soţi, în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), sunt valide chiar dacă ar impune donatarului obligaţia de a plătì datorii viitoare şi nedeterminate (¹);

Cazul când datoriile viitoare sunt determinate prin actul de donaţiune.

2⁰ Sau datoriile viitoare sunt determinate prin însuş actul de donaţiune (²) şi, în asemenea caz, donaţiunea este validă, pentrucă îndată ce datoriile sunt determinate, nimic nu mai atârnă de voinţa dăruitorului, aşa că sarcina nu mai este de astă dată contrară principiului irevocabilităţei darului.

Determinarea limitei în care donaţiunea este validă.

Trebue însă să determinăm limitele în care asemenea donaţiune este validă. Astfel, dacă presupunem că ţi-am dat 100000 lei, impunându-ţi sarcina de a plătì 50000 lei din datoriile ce voiu lăsà la moartea mea, această donaţiune nu va fi validă în întregimea ei, ci numai pentru 50000 lei, cu toate că, în urma mea, n'ar fi rămas nicio datorie; căci, în specie, impunând donatarului o sarcină viitoare de 50000 lei, mi-am rezervat dreptul de a micşorà donaţiunea cu această sumă şi nu am făcut un dar irevocabil decât pentru 50000 lei. Prin urmare, numai pentru această sumă se va aplicà principiul irevocabilităţei. Pentru suma corespunzătoare cu sarcina, donaţiunea fiind revocabilă după voinţa mea, ea este nulă în esenţa ei, puţin importă dacă eu am uzat sau nu de facultatea ce-mi rezervasem de a face datorii. Cu alte cuvinte, donaţiunea va fi validă numai pentru suma ce va rămâneà în urma deducerei datoriilor vii-

---

Beltjens, *op. cit.*, art. 965, No. 3 şi 4 *bis*; Cas. fr. D. P. 78. 1. 150; Sirey, 78. 1. 395.

Oblig. de a plătì datoriile prezente şi cele viitoare.

Donaţiunea va fi nulă în întregimea ei, chiar dacă ea ar cuprinde, fără nicio determinare, obligaţiile de a plătì datoriile prezente şi cele viitoare, pentrucă sarcina este, în specie, indivizibilă. Dăruitorul n'ar puteà deci divizà donaţiunea spre a pretinde că ea este validă în proporţie cu datoriile prezente. Laurent, XII, 436; Duranton, VIII, 481; Pand. fr., *v⁰* şi *loco suprà cit.*

(¹) Vezi *infrà*, explic. art. 826.

Deoseb. de redacţie de C. francez.

(²) In codul francez, datoriile viitoare trebue să fie arătate sau în actul de donaţiune, *sau într'un stat anexat* (cpr. art. 934 C. civ. rom.), pe când la noi datoriile trebue să fie determinate numai prin actul de donaţiune.

toare, care au fost puse în sarcina donatarului. Acesta este singurul mijloc, pe care îl admit atât doctrina cât și jurisprudența de a împăcà art. 823 cu art. 824 (¹).

Executarea testamentului dăruitorului pusă în sarcina donatarului.

In baza acestor principii se admite că dăruitorul, care ar dispune de toate bunurile sale prezente, n'ar puteà să impue donatarului sarcina de a executà testamentul ce el ar puteà face în urmă, pentrucă deși dăruitorul ar puteà să-și rezerve dreptul de a dispune prin testament de o sumă sau de un lucru oarecare, totuși trebue ca această sumă sau acest lucru să fie determinate cu precizie (²).

Legate pioase.

Nu se exceptează, în această privință, nici legatele pioase sau remuneratorii, ce dăruitorul și-ar rezervà dreptul de a face (³).

Plata cheltuelilor de înmormântare ale dăruitorului.

Se admite însă de toți autorii că dăruitorul poate să oblige pe donatar la plata cheltuelilor sale de înmormântare, pentrucă deși aceste cheltueli nu sunt încă determinate în momentul facerei donațiunei, totuși, determinarea lor nu atârnă de voința dăruitorului (⁴).

Plata datoriei alimentare către familia dăruitorului.

Tot astfel, dăruitorul ar puteà să oblige pe donatar la plata datoriei alimentare ce el ar datorì membrilor familiei sale, care s'ar aflà în lipsă (art. 187). Aceasta este o sarcină care iarăși nu atârnă de voința dăruitorului (⁵).

Art. 824.

Venim acum la a treia aplicare a principiului irevocabilității donațiunilor, pe care o găsim în art. 824 din codul civil.

(¹) Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 18, p. 355; Laurent, XII, 435; Demolombe, XX, 440; Arntz, II, 1845; Mourlon, II, 708; Demante, IV, 87 *bis* I; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5286; Baudry et Colin, I, 1470; T. Huc, VI, 222. Cpr. C. Lyon, Sirey, 67. 2. 143; D. P. 67. 2. 154.

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5289 urm.; Demolombe, XX, 442; Troplong, II, 1220, etc.

(³) Demolombe, XX, 443; Troplong, II, 1213; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5291, etc.

(⁴) Demolombe, XX, 444; Laurent, XII, 437; Arntz, II. 1845; Mourlon, II, 708; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5292; T. Huc, VI, 222, *in fine;* Massé-Vergé, III, § 474, p. 207, text și nota 5, *in fine;* Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 709, p. 397 (ed. Crome); Troplong, II, 1221; Beltjens, *op. cit.*, art. 945, No. 6.

(⁵) Mourlon, II, 708.

3° Despre donaţiunile făcute sub rezerva de a dispune de lucrul dăruit.

Art. 824. — Când donatorul şi-a rezervat dreptul de a dispune de un obiect cuprins în donaţiune, sau de o sumă determinată din bunurile dăruite, dacă moare fără a fi dispus de dânsele, un asemenea obiect sau o asemenea sumă rămâne erezilor donatorului (1). (Art. 480, 826 C. civ. Art. 946 C. fr.).

Rezerva de a dispune de lucrul dăruit. Nulitatea donaţiunei.

De câteori dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a dispune de lucrul dăruit (2), de atâteori donaţiunea este nulă sau mai bine zis *anulabilă*, în întregimea ei, pentrucă el dă cu o mână şi reţine cu alta, după cum dispunea anume art. 274 din cutuma Parisului (3); şi ştiut este că, în materie de liberalităţi, afară de excepţiile admise de lege prin art. 826. *donner et retenir ne vaut* (4).

Rezerva de a dispune de ceeace creditorul va crede de cuviinţă.

Intreaga donaţiune va fi de asemenea nulă, dacă dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a înstrăinà *ceeace ar crede de cuviinţă*; căci, în asemenea caz, el ar puteà să înstrăineze toate lucrurile sau toată suma dăruită, nimicind astfel donaţiunea (5).

Rezerva de a dispune de o parte din lucrurile dăruite.

Dar art. 824 prevede o altă ipoteză şi anume: aceà prin care dăruitorul, printr'o clauză acceptată de donatar, şi-a rezervat dreptul de a dispune numai de o parte din lucrurile dăruite, în care caz donaţiunea este de asemenea nulă, însă nu în întregimea ei, ci numai în privința lucrurilor pentru care dăruitorul și-a rezervat dreptul de a dispune (¹). Donațiunea este nulă în această proporție, chiar dacă dăruitorul n'a uzat de facultatea ce și-a rezervat. Astfel, dacă ți-am dat casa mea cu mobilele din ea, rezervându-mi dreptul de a dispune de mobile, donațiunea va fi nulă numai în privința mobilelor și validă în privința casei(²). Aceasta nu este decât aplicarea maximei cunoscute: *Utile per inutile non vitiatur* (³).

---

(1) Vezi ordonanţa din 1731, art. 16; Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 18 şi *Don. entre-vifs*, VIII, 79 şi 80, p. 377, 378. Vezi de acelaş autor, *Don. entre mari et femme*, VII, 133, p. 499 (ed. Bugnet).

Neaplic. art. 824 la testamente.

(2) Art. 824 fiind o aplicare a regulei: *donner et retenir ne vaut*, nu se aplică la testamente. Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 946, No. 4 şi 5. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 67, consid. dela p. 535. Vezi *infrà*, p. 409, n. 3.

Art. 274 Cut. Parisului.

(3) „*C'est donner et retenir*, zice textul suscitat, *quand le donateur s'est réservé la puissance de disposer de la chose par lui donnée*".

Excepţia admisă prin art. 932 urm. şi 936 urm.

(4) Donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul lor de căsătorie (art. 932 urm.) sau între soţi, în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), sunt valide, chiar dacă dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a dispune mai târziu de lucrurile dăruite. Vezi *infrà*, explic. art. 826.

(5) Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 18, p. 355; Marcadé, III, 679; Laurent, XII, 440; Demolombe, XX, 465, 466, etc.

Cazul când dăruitorul a murit fără a fi dispus de lucrurile asupra cărora el și-a rezervat dreptul de proprietate.

Deci, dacă dăruitorul moare, fără a fi dispus de lucrurile sau sumele asupra cărora el și-a rezervat dreptul de proprietate, aceste lucruri sau aceste sume aparțin de drept moștenitorilor săi ab intestat. Donațiunea, în privința acestor lucruri, fiind în adevăr nulă, ele aparțin dăruitorului și, deci, se cuvin moștenitorilor lui (⁴).

Pentru ca rezerva stipulată de dăruitor să anuleze do-

(¹) Dacă dăruitorul și-a rezervat dreptul de a dispune de un lucru cuprins în donațiune, acest lucru n'a încetat un singur moment de a aparține dăruitorului; dacă el și-a rezervat dreptul de a dispune de o sumă determinată din bunurile dăruite, bunurile trec în proprietatea donatarului, lovite de un drept real, în folosul dăruitorului, pentru acea sumă. Marcadé, III, 679; Demolombe, XX, 467, *in fine*.

(²) Demolombe, XX, 468; Marcadé, III, 679; Mourlon, II, 709; Arntz, II, 1846; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5302 urm.; Cas. fr. D. P. 57. 1. 308; Sirey, 59. 1. 836, etc.

Don. deghizată.

Donațiunea cu rezerva de a dispune ar fi nulă, chiar dacă ea ar fi fost ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros. Laurent, XII, 444; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5303; *Pand. belges*, v⁰ *Don. entre-vifs*, 279; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 946, No. 1 urm.; Beltjens, *op. cit.*, art. 946, No. 9.

(³) L. 1 § 5, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1. Vezi *infrà*, p. 397, nota 1.

Deoseb. de redacție de codul francez. Admiterea însă a aceleiaș soluții.

(⁴) Cpr. Marcadé, III, 679; Laurent, XII, 440, *in fine*.—Textul francez adaogă că bunurile, în privința cărora dăruitorul și-a rezervat dreptul de a dispune, trec la moștenitorii săi, *chiar dacă s'ar fi stipulat contrariul*, cuvinte care s'au șters din textul nostru, probabil ca fiind inutile. In adevăr, astăzi irevocabilitatea fiind de esența donațiunei sau sufletul darurilor, după expresia lui Ricard (vezi *suprà*, p. 368), nu se poate ține nicio socoteală de voința dăruitorului, așa că lucrurile pentru care el își rezervase dreptul de proprietate, vor trece la moștenitori, chiar dacă el ar fi prevăzut în actul de do-

Cazul când rezerva făcută de dăruitor ar fi independentă de voinţa lui. Controversă.

naţiunea în privinţa lucrului rezervat, dreptul de a dispune, astfel cum este stipulat în actul de donaţiune, trebue să atârne numai de voinţa dăruitorului, iar nu de o împrejurare care n'ar stà în putinţa lui de a o realizà. Astfel, dacă ţi-am dat casa mea cu mobilele din ea, rezervându-mi dreptul de a dispune de mobile, *în caz când sora mea se va mărità*, donaţiunea nu va fi nulă în privinţa mobilelor decât dacă condiţia se va îndeplini, şi aceasta chiar dacă n'aş exercità dreptul ce mi-am rezervat. Deci, dacă sora mea nu se va mărità, ceeace nu atârnă de voinţa mea, nu voiu aveà dreptul de a dispune de mobile şi donaţiunea va fi validă, atât în privinţa casei cât şi a mobilelor; căci o donaţiune nu este, după cum ştim, anulabilă decât când a fost făcută sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului, adecă când atârnă de voinţa acestuia de a o nimicì în totul sau, cel puţin, de a-i micşorà efectele (art. 822). Or, în ipoteza de faţă, două lucruri sunt posibile: 1⁰ sau condiţia nu s'a îndeplinit, şi atunci dăruitorul n'a avut niciodată dreptul de a dispune de mobile, liberalitatea fiind irevocabilă din momentul formărei ei (art. 1015); 2⁰ sau condiţia s'a îndeplinit şi, în asemenea caz, dăruitorul a avut dreptul de a dispune de mobile, pentrucă el n'a putut fi legat printr'o donaţiune, care este nulă (1).

Rezerva de a impune donatarului o sarcină.

Dacă dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a impune donatarului o sarcină, art. 824 este fără îndoială aplicabil, căci dreptul de a înfiinţà o sarcină echivalează cu însăş sarcina pe care donatarul trebue s'o execute.

Plata unui capital sau unei rente perpetue.

Nicio dificultate nu se prezintă în aplicarea acestui

---

naţiune ca acele obiecte să rămâe donatarului. Cpr. Laurent, XII, 441; Marcadé, III, 679; Demolombe, XX, 469, etc.

(1) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5309; Marcadé, III, 680; Demolombe, XX, 470; Demante, IV, 88 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 367; Thiry, II, 371; Baudry et Colin, I, 1476; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 946, No. 11 urm.—*Contrà*: Laurent, XII, 442; Troplong, II, 1225, 1226, după care rezerva de a dispune de lucrul dăruit ar atrage în totdeauna nulitatea donaţiunei, în virtutea art. 824, fie că ea ar fi pură şi simplă fie condiţională. Este suficient, zic aceşti din urmă autori, pentru ca donaţiunea să fie nulă, ca revocarea ei să atârne în parte de voinţa dăruitorului. Vezi asupra acestei controverse, Beltjens, *op. cit.*, art. 946, No. 2.

principiu, când sarcina impusă donatarului consistă în plata unui capital sau în prestaţiunea unei rente *perpetue* a cărei cifră ar fi determinată ([1]), admiţându-se, bine înţeles, că rentele perpetue ar există şi la noi, ceeace ştim că este foarte îndoelnic. (Vezi tom. X al Coment. noastre, p. 95 urm.).

Plata unei rente viagere, unei persoane determinate.

Tot astfel, nicio dificultate nu se poate ivi în cazul când dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a dispune de o rentă viageră în folosul unei persoane determinate, căci renta va trebui, în asemenea caz, să fie servită acelui în drept, în tot timpul vieţei sale ([2]).

Cazul când persoana, care urmează a se folosi de rentă, nu este determinată. Controversă.

Chestiunea prezintă însă dificultăţi serioase de câteori anuitatea rentei viagere este singură determinată, fără ca dăruitorul să fi arătat anume persoana în folosul căreia el şi-a rezervat dreptul de a dispune; căci deşi donaţiunea este nulă până la concurenţa sumei acestei rente, nu se ştie cui ea trebue să fie plătită. Părerea cea mai acreditată este acea care admite că, în asemenea caz, renta trebue să fie plătită însuş dăruitorului, pentrucă tot ce el şi-a rezervat nu face parte din donaţiune şi rămâne, prin urmare, în patrimoniul său ([3]).

Anularea donaţiunei din partea dăruitorului.

Art. 824 presupune că dăruitorul n'a făcut el însuş uz de dreptul ce şi-a rezervat; de aceea textul suscitat dispune că bunurile, asupra cărora el şi-a rezervat dreptul de proprietate, trec la moştenitorii săi ab intestat. Nimic n'ar împedică însă pe dăruitor de a propune el însuş anularea donaţiunei pentru bunurile rezervate, refuzând predarea lor sau cerându-le înapoi, dacă el le-a predat donatarului. Dacă el a dispus de aceste bunuri, în timpul vieţei sale, înstrăinarea este validă, fiindcă el erà proprietarul lor ([4]).

([1]) Cpr. Demolombe, XX, 466.

([2]) Cpr. Demolombe, XX, 472, 473.

([3]) Vazeille, *Succes. et Donations*, II, art. 946, No. 2, p. 300 (ed. din 1837); Laurent, XII, 443; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5314.—Chestiunea este însă controversată. Vezi diversele sisteme arătate în Demolombe, XX, 474.

([4]) Cpr. Mourlon, II, 709; Demolombe, XX, 465, 475; Aubry et Rau, VII, § 699, p. 367; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5815; Demante et Colmet de Santerre, IV, 88 *bis* I, etc. Aceşti din urmă autori ar voì ca dăruitorul să nu poată propune anularea donaţiunei în privinţa bunurilor rezervate, când el şi-ar fi rezervat dreptul de a dispune de ele *numai prin testament*, Dobândirea fructelor de către donatar. Dar manual.

In caz însă când dăruitorul, autorizat a refuzà predarea lucrurilor dăruite sau a le cere înapoi, dacă ele au fost predate, n'a uzat de acest drept, ci a lăsat, din contra, pe donatar în posesiunea acelor lucruri, acesta va dobândi proprietatea fructelor percepute de dânsul în timpul posesiunei sale, nu ca proprietar sau uzufructuar, fiindcă titlul său este nul; nici ca posesor de bună credinţă, fiindcă el a trebuit să cunoască viciul titlului său, ci pentrucă perceperea acestor fructe, efectuându-se cu consimţimântul proprietarului, această împrejurare echivalează cu un dar manual (1).

Fructele exigibile în momentul morţei dăruitorului.

Această soluţie nu este însă adevărată decât în privinţa fructelor percepute în realitate, aşa că donatarul nu va puteà să pretindă fructele civile exigibile în momentul morţei dăruitorului, fiindcă condiţiile cerute pentru existenţa darului manual nu există în specie (2).

Despre clauzele compatibile cu caracterul de irevocabilitate al donaţiunilor între vii.

Deoseb. de redacţie de codul francez.

Legiuitorul francez prevede două clauze, care pot figurà într'o donaţiune fără a aduce vreo atingere regulei: *donner et retenir ne vaut*. Aceste sunt: 1⁰ rezerva în folosul dăruitorului sau unui terţiu a uzufructului lucrurilor dăruite (vezi *infrà*, p. 398 urm.); şi 2⁰ stipularea dreptului de reîntoarcere a bunurilor dăruite, în folosul dăruitorului. Legea noastră nu vorbeşte decât de această din urmă clauză (art. 825); însă, printr'o anomalie inexplicabilă, ea declară donaţiunile de bunuri viitoare *revocabile*, în loc de a le

---

donaţiunea fiind, după aceşti autori, validă în tot timpul vieţei dăruitorului, în care timp donatarul ar aveà asupra acestor lucruri un drept real de folosinţă deosebit de uzufructul ordinar; pentrucă acest drept nu s'ar stinge, ca uzufructul, la moartea donatarului, ci ar trece la moştenitorii săi. Demolombe (XX, 476), observă însă, cu drept cuvânt, că această părere este departe de a fi exactă, cel putin în termeni absoluţi, în care ea este propusă, fiindcă totul atârnă de intenţia dispunătorului. Cpr. şi Pand. fr., *v° cit.*, 5317.

(1) Demolombe, XX, 477; Demante, IV, 88 *bis* I, *in fine*; Pand. fr., *v° cit.*, 5318.

(2) Demante et Colmet de Santerre, *loco suprà cit.*

declară nule. Ne vom ocupà mai întâi despre donaţiunea acestor bunuri.

Art. 821.—Donaţiunea între vii pentru bunurile viitoare este *revocabilă*. (Art. 795 § 2, 801, 822, 826, 965, 1168 C. civ. Art. 943 C. fr. *modificat*) (¹).

Deoseb. între codul nostru şi cel francez.

Art. 943 din codul francez, făcând aplicarea principiului irevocabilităţei la donaţiunile de bunuri viitoare, declară asemenea donaţiuni nule, urmând în această privinţă ordonanţa dela 1731 (art. 15), care este opera ilustrului cancelar D'Aguesseau. Această soluţie este logică şi juridică, căci într'o donaţiune de bunuri viitoare atârnă de voinţa dăruitorului de a nimicì darul, ceeace este contrar regulei: *donner et retenir ne vaut.* Va să zică, în codul francez şi în cel italian (art. 1064), nulitatea donaţiunilor de bunuri viitoare nu este decât o consecinţă a irevocabilităţei donaţiunilor (art. 801), consecinţă atât de firească în cât ea ar existà în virtutea principiilor generale (art. 822, 948 § 3, 962, 964, 965 C. civ.), chiar în lipsa unui text expres de lege (²).

Critica legei noastre.

Cu toate acestea, ce face legiuitorul nostru? După ce pune mai întâi în principiu că irevocabilitatea este unul din elementele esenţiale ale donaţiunilor (art. 801), şi că donaţiunea este nulă de câteori atârnă de voinţa dăruitorului de a-i nimicì sau măcar micşorà efectele (art. 822), de odată el părăseşte aceste principii şi declară donaţiunea de bunuri viitoare numai *revocabilă*, fie că ea ar cuprinde o universalitate de bunuri, o parte din această universalitate, sau un lucru determinat *(lex non distinguit)* (³).

Dr. francez şi dr. străin.

(¹) Iată cum se exprimă, în această privinţă, art. 943 din codul francez: „La donation entre-vifs ne pourra comprendre que les biens présents du donateur; *si elle comprend des biens à venir, elle sera* **nulle** *à cet égard*“. Conform: art. 1064 C. italian, Cpr. art. 310 C. german, etc. Vezi şi ordon. din 1731, art. 15; Pothier, *Introduction au titre des donations,* I, 39, 40, p. 355, 356. „*La donation des biens à venir est* **nulle**, zice acest autor, *car il serait au pouvoir du donateur de la rendre sans effet, en n'acquérant pas*“; şi mai departe, acelaş autor zice: “*On ne peut donner ses biens à venir, car o ne peut se dessaisir de ce qu'on n'a pas*“.

(²) Cpr. T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon,* I, p. 240; Marcadé, III, 671.

(³) Cpr. Demolombe, XX, 379 şi 407.

Antinomie între art. 821 şi 932 urm. 936 urm.

Mai mult încă, el uită de a pune în armonie această însemnată schimbare cu celelalte texte din cod, căci art. 826 declarând că art. 821 nu se aplică la donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul lor de căsătorie (art. 932), nici la donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), ar aveà aerul de a spune că asemenea donaţiuni de bunuri viitoare sunt *irevocabile*, ceeace este cu desăvârşire contrar art. 933 şi 937 care, în legislaţia noastră, nu constituesc o excepţie, ca în codul francez, ci aplicarea dreptului comun, adecă a art. 821, după care toate donaţiunile de bunuri viitoare sunt permise, însă sunt *revocabile* (1).

Sensul art. 821.

Ce a voit însă să înţeleagă legiuitorul prin această dispoziţie laconică? Am susţinut altă dată că donaţiunile de bunuri viitoare sunt, în legislaţia noastră, nişte adevărate donaţiuni *mortis causâ* (2), după cum erau altă dată considerate în Franţa (3); însă acum, după matură reflexie, suntem

---

(1) Lucrul e aşa de adevărat încât Curtea de casaţie a decis, cu drept cuvânt, că se poate cere revocarea unei donaţiuni dintre soţi (art. 937), atunci când prin simulaţiei s'a dat un caracter de irevocabilitate. Cas. rom. Bult. 1891, p. 756 şi *Dreptul* din 1892, No. 5.

(2) Vezi *Dreptul* din 1892, No. 19.

Dr. vechiu fr.

(3) Donaţiunile de bunuri viitoare erau, în adevăr, astfel considerate în Franţa, în provinciile de drept scris, unde validitatea lor erà admisă după principiile dreptului roman. In adevăr, Demolombe (XX, 374), ne arată că la parlamentele care validau asemenea donaţiuni, precum erà acel din Toulouse, donaţiunile de bunuri viitoare degenerau în donaţiuni cu pricină de moarte, caduce prin moartea donatarului, întâmplată înaintea morţei dăruitorului.

Dr. roman.

In dreptul roman, anterior lui Justinian, în care donaţiunea nu deveneà perfectă decât prin tradiţia reală a lucrului dăruit, nu puteà să fie vorba de validitatea donaţiunilor de bunuri viitoare, pentrucă lucrurile, care nu aveau fiinţă în momentul facerei darului, nu puteau face obiectul tradiţiei: *Rerum quæ nundum sunt, nulla fieri potest traditio.* (Cujacius asupra L. 35, Cod, *de donationibus*, 8, 54). Mai târziu însă, după ce Justinian făcù ca donaţiunea să fie perfectă prin simplul efect al consimţimântului (vezi *suprà*, p. 215 urm.), lucrurile viitoare puteau face obiectul unei donaţiuni, căci legea permiţând de a-şi dăruì universalitatea bunurilor sale, cuvântul *universitas* cuprinde şi bunurile viitoare. (Vezi L. 34 § 4, Cod, *de do-*

nevoit a recunoaște că ne-am înșelat. In adevăr, atât donațiunea cu pricină de moarte cât și testamentul pot fi revocate *numai în timpul vieței dăruitorului sau testatorului*, pe când dreptul de a cere revocarea donațiunei de bunuri viitoare nu se stinge prin moartea dăruitorului, ci trece la moștenitorii săi. Acest drept poate fi exercitat treizeci de ani pe cale de acțiune, și judecătorii vor revocà donațiunea, fără ca dăruitorul sau moștenitorii săi să aibă nevoe de a arătà vreun motiv (¹).

---

nationibus, 8, 54). Ceeace dovedește că Romanii, prin *universitas bonorum* înțelegeau nu numai bunurile prezente, dar și cele viitoare, este că societatea tuturor bunurilor (*omnium bonorum*) sau a bunurilor prezente și viitoare, erà unul și acelaș lucru (L. 1 § 1 și L. 73, Dig., *Pro socio*, 17, 2). Se puteà dà și o acțiune care nu-și aveà încă ființă: *„Spem futuris actionis, plena interveniente donatoris voluntate, posse transferri, non immerito placuit“*. (L. 3, Cod, *De donationibus*, 8, 54). Nu se puteà însă dispune de o succesiune viitoare nedeschisă încă (L. 3, Cod, *De pactis*, 2, 3 și art. 1032 C. Calimach), ceeace este adevărat și astăzi. Cpr. Marcadé, III, 672; Duranton, VIII, 454, nota 1. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 315 urm. (ed. a 2-a).

C. Caragea și C. Calimach. Codul Caragea prevede, de asemenea, că darurile se fac și pe vremea de acum *și pe vremea viitoare* (art. 2, partea IV, capit. 1). Donațiunile de bunuri viitoare erau permise și în codul Calimach. Aceasta rezultă din art. 1270 care, făcând aplicarea principiilor romane, prevedeà că proprietarul cel neîngrădit, adecă care aveà un drept de proprietate absolut, puteà, observând formalitățile legiuite, să dispue de toată averea sa, fără a se distinge între averea prezentă și *cea viitoare*, după cum distinge art. 944 din codul austriac. Ceeace dovedește încă și mai mult că codul Calimach a părăsit de astă dată codul austriac, pe care l-a avut de model, este că el n'a mai reprodus partea finală a textului austriac (944), în care se zice că nu se poate dispune *decât de jumătate din averea sa viitoare*. *„Ein Vertrag, wodurch das künstige Vermögen verschenket wird, besteht nur in so weit, als er die Hälfte dieses Vermögens nicht übersteigt“*. Este deci necontestat că codul Calimach s'a reîntors la principiile romane unde, în ultima stare a legislației, se puteà dispune de universalitatea bunurilor sale și unde am văzut că cuvântul *universitas* cuprindeà și bunurile viitoare. C. austriac. Art. 944.

(¹) Vezi *suprà*, p. 9 și 10. Cpr. Alex. Degré (*Dreptul* din 1892, No. 33, p. 261, nota 4), care a combătut în mod victorios soluția susținută de noi altădată.

Ce se înțelege prin bunuri prezente și viitoare.

Rămâne acum să cercetăm ce trebue să înțelegem prin bunuri prezente și viitoare. Prin bunuri viitoare *(res futuræ)* se înțeleg, în genere, lucrurile care nu au încă ființă, iar prin bunuri prezente *(res præsentes)*, cele care există actualmente. Prin bunuri *viitoare* se mai înțelege încă cele care, deși au ființă, totuși nu se găsesc încă în posesiunea aceluia care vreà să dispue de ele, precum ar fi, de exemplu: vânatul ce aș fi făgăduit a dà înainte de a-l fi ucis și, prin urmare, înainte de a fi devenit proprietarul lui prin ocupație (¹).

Lucrurile care nu aparțin dăruitorului în momentul donațiunei.

In materia tradițională a donațiunilor, bunurile *viitoare* sunt acele care nu aparțin dăruitorului în momentul donațiunei, asupra cărora el nu are deocamdată niciun drept, nici actual, nici condițional, și care nu vor puteà să intre în patrimoniul lui decât în virtutea unui act atârnând de voința sa (²); iar bunurile *prezente* sunt acele care, în momentul donațiunei, fac parte din patrimoniul dăruitorului, sau care ar puteà fi dobândite de el în virtutea unui drept ce-i aparține de pe acum (³).

Bunurile ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, etc.

Astfel, intră în categoria bunurilor viitoare cele ce dăruitorul își propune de a dobândi, fiindcă atârnă de el de a le dobândi sau nu; cele ce el este eventual chemat a culege în calitate de moștenitor al unei persoane care trăește încă (⁴); cele ce el va lăsà la moartea sa (⁵), etc.

Roada anului viitor a unei moșii.

Tot ca un bun viitor va fi socotită și roada anului viitor a unei moșii, a unei livezi sau unei vii, pe care nu le-am

---

Dobând. proprietăței vânatului.

(¹) Vezi în privința modului cum se dobândește proprietatea vânatului, tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 12 urm. (ed. a 2-a).

(²) Baudry et Colin, I, 1436, 1437; Thiry, II, 366; Arntz, II, 1844; Beltjens, *op. cit.*, art. 943, No. 1 *bis*; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 943, No. 8 și alte autorități citate acolo.

(³) Cpr. art. 15 al ordonanței din 1731.

(⁴) Aubry et Rau, VII, § 675, 676, p. 150; Baudry et Colin, I, 1439, 1440; Laurent, XII, 415.

(⁵) Baudry et Colin, I, 1441; Planiol, III, 2601; C. București, *Dreptul* din 1900, No. 46, p. 374. Această din urmă decizie pune, cu drept cuvânt, în principiu că donațiunea prin care dăruitorul lasă donatarului averea ce va rămâneà la moartea sa, nu constitue un pact succesoral oprit de art. 965, ci o donațiune de bunuri viitoare, permisă de art. 821 C. civ. și declarată revocabilă de acest text.

deocamdată în patrimoniul meu, dar pe care le voiu dobândi în viitor (¹).

Roada viitoare a unei proprietăţi, pe care o am în patrimoniul meu, este un bun prezent.

Donaţiunea roadei anului viitor a moşiei sau viei pe care aş avea-o în deplină proprietate, în uzufruct sau în arendă, ar fi însă o donaţiune de bunuri prezente, pentrucă deşi această roadă este *res futura* în sensul că ea nu-şi are încă fiinţă, totuşi ea se consideră ca un bun prezent, pentrucă eu voiu aveà un drept asupra ei îndată ce moşia sau via va rodì. In acest sens art. 965 zice că lucrurile viitoare pot face obiectul unei obligaţiuni (²).

Beneficiile dintr'o societate anterioară donaţiunei.

Tot ca o donaţiune de bunuri prezente va fi considerată şi acea care ar aveà de obiect beneficiile ce dăruitorul are să primească dintr'o societate contractată înainte de donaţiune (³).

Deoseb. între dr. francez şi dr. nostru.

In codul francez, bunurile viitoare nu pot face obiectul unei donaţiuni decât prin contractul de căsătorie şi între soţi, în timpul căsătoriei, pentrucă atârnă de voinţa dăruitorului de a nimicì efectul donaţiunei; pe când, în dreptul nostru, asemenea donaţiuni sunt, din contra, permise; însă sunt *revocabile*, numai după voinţa dăruitorului, fără arătarea vreunui motiv.

Termen. Moartea dăruitorului.

Legea permite nu numai donaţiunile de bunuri viitoare, dar şi acele cu termen, acest termen putând fi fixat la moartea dăruitorului (⁴).

Cazul când don. are de obiect un corp cert şi determinat.

Principiile de mai sus nu sufer nicio dificultate de câteori donaţiunea are de obiect un corp cert şi determinat, pentrucă donatarul a dobândit proprietatea lucrului dăruit în mo-

---

(¹) Laurent, XII, 416; T. Huc, VI, 217; Demolombe, XX, 378; Mourlon, II, 707; Arntz, II, 1844; Thiry, II, 366, p. 358; Duranton, VIII, 459; Demante, IV, 85 *bis* I; Marcadé, III, 672, 672 *bis*; Aubry et Rau, VII, § 675, 676, p. 150, etc.

(²) T. Huc, *Le Code civil italien et le code Napoléon*, I, p. 240; Thiry, *loco cit.*; Demolombe, XX, 383; Laurent, XII, 416; Mourlon, II, 707; Marcadé, III, 672; Troplong, II, 1203; Demante, IV, 85 *bis* I; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5205; *Pand. belges, Donations entre-vifs*, 209; Baudry et Colin, I, 1436; Beltjens, *op. cit.*, art. 943, No. 3, etc.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5206; Thiry, *loco cit.*; Arntz, II, 1844; Mourlon, II, 707; Demante, IV, 85 *bis* I; Demolombe, XX, 381; Duranton, VIII, 460, etc.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 17, nota 2 şi p. 377.

mentul formărei contractului, şi numai tradiţia de fapt are să se facă mai târziu, adecă la moartea dăruitorului. In cazul de faţă este deci vorba de un bun prezent şi, prin urmare, darul va fi irevocabil (¹).

Cazul când don. are de obiect o sumă de bani. Controversă.

Când donaţiunea nu consistă însă într'un lucru determinat în individualitatea sa, ci într'o sumă de bani plătitoare la moartea dăruitorului, chestiunea este mai grea şi chiar controversată. După rigoarea principiilor aceeaş soluţie ar trebui să fie aplicată şi în cazul de faţă, căci dacă am dăruit 100000 lei *plătitori la moartea mea*, donatarul are drept la această sumă din momentul perfectărei contractului, drept care este în patrimoniul lui, de care el poate dispune şi care este transmisibil moştenitorilor săi, dacă moare fără testament. Prin urmare, după rigoarea principiilor, eu am dispus, în asemenea caz, de un bun prezent şi darul este irevocabil (art. 801). Cu alte cuvinte, nu suma de bani ar fi, în specie, obiectul donaţiunei, ci o creanţă, care este un bun prezent (²).

(¹) Laurent, XII, 418; Demolombe, XX, 386. Vezi *suprà*, p. 377.

(²) Cpr. Pothier, *Introduction au titre des donations*, I, 24, p. 357; Mourlon, II, 519; Marcadé, III, 672 *bis*; Arntz, II, 1844; Duranton, VIII, 23 şi 457; Demante, IV, 85 *bis* II; Demolombe, XX, 387 urm.; Aubry et Rau, VII, § 675, 676, p. 150; Massé-Vergé, III, § 415, p. 15, nota 8; Baudry et Colin, I, 1444; Pand. fr., *v° cit.*, 5219 urm. Cpr. C. Caen, Sirey, 80. 2. 68. In privinţa celorlalte sisteme care au fost propuse asupra acestei chestiuni în Franţa, vezi Pand. fr., *v° cit.*, 5210 urm.

Cazul când dăruitorul este insolvabil.

In caz de insuficienţă de activ, donatarul unei sume de bani plătitoare la moartea dăruitorului, va venì în concurenţă cu creditorii chirografari ai acestui din urmă. Demolombe, XX, 397; Baudry et Colin, I, 1445; T. Huc, VI, 220; Planiol, III, 2603. — *Contrà:* Laurent, XII, 421.

Cazul când ar există două donaţiuni. Controversă.

Dacă ar existà două donaţiuni de sume de bani plătitoare la moartea dăruitorului, ambii donatari, în caz de insuficienţa activului, vor venì în concurenţă, fără a se aveà în vedere faptul că una din donaţiuni ar fi anterioară celeilalte. Baudry et Colin, I, 1450; T. Huc, VI, 220; Demolombe, XX, 401; Bauby, *Revue pratique de droit français*, anul 1862, tom. 13, p. 5 urm. — *Contrà*: Laurent, XII, 422.

Cazul când una din don. este garantată prin ipotecă.

Soluţia contrară ar fi admisibilă numai atunci când una din donaţiuni ar fi fost garantată printr'o ipotecă. Demolombe, XX, 398 şi 402; T. Huc, VI, 220. — *Contrà:* Donaţiunea cea

Această soluţie ar fi însă, după unii, inadmisibilă, căci chiar dacă am avut, în momentul donaţiunei, suma sau lucrurile dăruite, nimic nu mă împedică de a le cheltui, şi dacă la moartea mea sunt insolvabil, creanţa ce donatarul va aveà la moartea mea se va reduce la nimic. Prin urmare, am dispus, în realitate, de un bun viitor; deci, darul va fi revocabil (¹).

Garantarea don. prin constit. unei ipoteci. Controversă.

Donaţiunea ar fi irevocabilă numai atunci când dăruitorul ar fi asigurat plata sumei dăruite prin constituirea unei ipoteci asupra bunurilor sale prezente, pentrucă în asemenea caz, ipoteca îl împiedică de a nimicì şi de a revocà donaţiunea (²).

Soarta don. cumulative de bunuri prezente şi viitoare. Controversă.

Venim acum la o altă chestiune care, în legea noastră, poate dà loc la dificultăţi serioase. Donaţiunile de bunuri prezente fiind la noi irevocabile, iar cele de bunuri viitoare fiind revocabile, se naşte întrebarea: ce se va face cu donaţiunea prin care dăruitorul ar fi dispus atât de bunurile sale prezente cât şi de cele viitoare, ca în cazul art. 934? Asemenea donaţiune fi-va ea revocabilă în întregimea ei, sau numai pentru bunurile viitoare? Art. 15 al ordonanţei

---

mai veche va fi preferată donaţiunilor posterioare, chiar garantate printr'o ipotecă. Planiol, II, 2603, *in fine*; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 943, No. 62; Cas. fr. D. P. 60. 1. 153; Sirey, 60. 1. 203.

Acte conservatorii.

In orice caz, donatarul unei sume de bani plătitoare la moartea dăruitorului este în drept a recurge la măsurile conservatorii ce pot cere creditorii cu termen şi chiar condiţionali. Planiol, *loco cit.*; Baudry et Colin, I, 1446; Demolombe, XX, 395; Dalloz, *op. cit.*, II, art. 943, No. 66.

Cazul când dăruitorul este falit sau insolvabil.

De asemenea, în caz de faliment sau de insolvabilitatea dăruitorului, donatarul unei sume de bani, plătitoare la moartea acestui din urmă, va puteà, ca orice alt creditor cu termen, în caz de faliment sau de insolvabilitate a dăruitorului său, să ceară plată imediată a sumei dăruite. Planiol, *loco cit.*; Baudry et Colin, I, 1446; Demolombe, XX, 396; Dalloz, *op.* şi *loco cit.*, No. 67, etc.

(¹) Cpr. Laurent, XII, 419 urm., 423 urm.

(²) Laurent, XII, 419; Grenier, *Don. et testaments*, I, 7, p. 277 (ed. Bayle-Mouillard din 1844); Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 82; Baudry et Colin, I, 1443; Aubry et Rau, VII, § 675, 676, p. 151; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 943, No. 28 urm.—*Contrà:* Demolombe, XX, 391.

din 1731, curmând controversa ce există în această privință, declarà asemenea donațiune indivizibilă, iar art. 943 din codul francez o declară nulă numai *în privința bunurilor viitoare*; de unde rezultă că astăzi, în Franța, asemenea donațiune este validă în privința bunurilor prezente și nulă în privința celor viitoare. Noi neavând însă niciun text în această privință, nu știm dacă legiuitorul a voit ca asemenea donațiune să fie divizibilă sau indivizibilă; încât chestiunea poate foarte bine fi controversată, după cum erà și în Franța înaintea ordonanței din 1731. Credem, cu toate acestea, că cel puțin în regulă generală, donațiunea cumulativă de bunuri prezente și viitoare poate fi divizată și în dreptul nostru, prin aplicarea maximei: *Utile per inutile non vitiatur* (1); așa că donațiunea de bunuri prezente va fi irevocabilă, iar cea de bunuri viitoare revocabilă, căci nu vedem rațiunea pentru care s'ar declarà revocabilă o donațiune de bunuri prezente numai pentrucă ea a fost făcută printr'un act care cuprinde în acelaș timp și o donațiune de bunuri viitoare (2).

După acest sistem, admis de unii și în Franța înaintea ordonanței din 1731 (3), fiecare parte a dispoziției va fi privită în mod separat. Divizibilitatea donațiunei, pe care o admite art. 934 în folosul donatarului, dacă s'a anexat la actul de donațiune statul constătător al sarcinilor și datoriilor existente, numai atunci ar puteà să nu mai aibă loc, când dăruitorul a înțeles a face un act indivizibil, în care caz întreaga donațiune va fi revocabilă, chiar și în privința bunurilor prezente. Dacă această soluție se admite în Franța, unde art. 943 stabilește o prezumpție de divizibilitate a donaţiunei (¹), apoi ea trebue cu atât mai mult să fie admisă la noi, unde nu se stabileşte nicio prezumpţie, nici acea de indivizibilitate, nici acea de divizibilitate.

---

(1) Iată cum se exprimă L. 1 § 5, *in fine*, Dig., *De verborum obligationibus*, 45. 1, de unde este extrasă această maximă: „*Nam si tot sunt stipulationes, quot corpora, duæ sunt quodammodò stipulationes, una utilis, alia inutilis: neque vitiatur utilis per hanc inutilem*“. Vezi *suprà*, p. 386.

(2) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 874, nota 4 (ed. a 2-a).

(3) Vezi Cujacius asupra legei 33, Cod, *De donationibus*, 8, 54: Lebrun, *Successions*, Cartea IV, capit. II, secția 2, No. 38 urm., p. 644 urm. (ed. din 1735). Aceasta erà și jurisprudența parlamentului din Toulouse. Vezi Pand. fr., *v° cit.*, 5272.

Despre donaţiunile cu rezerva uzufructului (art. 949, 950 din codul fr., eliminate de legiuitorul nostru).

Lucrurile ce pot fi dăruite. Art. 1264 C. Calimach.

Toate bunurile, fie corporale, fie incorporale, mişcătoare sau nemişcătoare, care sunt în comerţ, pot face obiectul unei donaţiuni. „Toate lucrurile supuse comerţului, pentru care este slobod a se face tocmeli, se pot şi dărui, zice art. 1264 din codul Calimach. (Vezi şi art. 795 din acelaş cod).

Don. nudei proprietăţi sau a uzufructului.

Se poate dà nu numai proprietatea plină, dar şi nuda proprietate singură, sau numai uzufructul (²), căci atât rezerva uzufructului cât şi dispunerea de acest drept nu sunt, în genere, contrare principiului irevocabilităţei donaţiunilor şi regulei *donner et retenir ne vaut* (³). Codul francez o

---

(¹) Vezi Demolombe, XX, 412; Laurent, XII, 417; Demante, IV, 85 *bis* V; Pand. fr., *vº cit.*, 5277, etc.

Don. nudei proprietăţi.

(²) In caz când dăruitorul a dat nuda proprietate, rezervându-şi uzufructul, uzufructul se stinge la moartea lui spre a se unì cu nuda proprietate (art. 557).

Dăruitorul nu poate dispune prin testament de uzufructul bunurilor dăruite.

Chestiunea este însă de a se ştì dacă dăruitorul poate să-şi rezerve dreptul de a dispune prin testament de uzufructul bunurilor dăruite? In Franţa răspunsul trebue să fie negativ prin aplicarea principiului care, în toate cazurile, declară nul legatul lucrului altuia (art. 1021 C. fr.). La noi, din acest punct de vedere, chestiunea ar puteà fi rezolvită în sens contrar, pentrucă, după textul nostru, legatul poate fi declarat în unele cazuri valid (art. 906). Cu toate acestea, credem că soluţia va fi aceeaş, ca şi în Franţa, în baza art. 824, căci a-şi rezervà dreptul de a dispune de lucrul care a devenit proprietatea donatarului, este a dà cu o mână şi a reţine cu alta, şi ştiut este că: *donner et retenir ne vaut.* Cpr. Laurent, XII, 445.

Acel care a dăruit nuda proprietate nu-şi poate rezervà dreptul de a dispune de bunurile dăruite prin testament.

Tot prin aplicarea acestui principiu se decide că acel care a dăruit nuda proprietate nu-şi mai poate rezervà dreptul de a dispune prin testament de bunurile dăruite. Vezi *suprà*, p. 385 urm. Nuda proprietate a aceluiaş lucru poate fi dată unuia, iar uzufructul altuia. In asemenea caz însă, ambii donatari vor plătì fiecare câte o taxă de înregistrare. Cpr. Trib. Suceava, *Dreptul* din 1892, No. 8, p. 62.

(³) Cpr. C. Focşani, *Dreptul* din 1882, No. 52.—Vezi însă un spune anume în art. 949. însă acest text, care are o raţiune istorică în Franţa [1], a fost eliminat de legiuitorul nostru, el fiind deprisos, după cum observă, cu drept cuvânt, toţi autorii [2].

Rezerva uzufr. titlurilor la purtător.

Dăruitorul ar puteà să-şi rezerve uzufructul, chiar când donaţiunea ar aveà de obiect titluri la purtător, fără a se puteà zice că, în asemenea caz, el nu s'a desezisat în mod irevocabil de valorile dăruite [3].

Aplic. regulelor dela uzufruct.

Uzufructul pe care şi l-a rezervat dăruitorul, este supus regulelor ordinare dela uzufruct, cu această deosebire că el este scutit de a dà cauţiune [4].

Art. 528.

Astfel, prin aplicarea dreptului comun, vom decide că, de câteori dăruitorul a dat nişte lucruri care, fără a se consumà îndată, se strică după vreme prin întrebuinţare, precum: rufe, mobile, etc., rezervându-şi în acelaş timp uzufructul acelor lucruri, donatarul le va primi, la finele uzufructului, în starea în care se vor găsì, nestricate însă prin dolul sau culpa dăruitorului (art. 528).

Responsab. dăruitorului.

Dăruitorul sub rezerva uzufructului va răspunde deci, în specie, numai de dolul şi culpa sa, conform art. 528 dela titlul uzufructului.

Consecinţile eliminărei art. 950 fr. din codul nostru în privinţa responsabilităţei dăruitorului.

El nu va răspunde însă de cazul fortuit, nici de perderea lucrului întâmplată din cauza vechimei, pentrucă nici cazul fortuit, nici vechimea nu fac ca donaţiunea să fie revocată prin faptul voinţei sale. Este adevărat că, în codul francez, acest punct este controversat, însă această controversă nu mai poate să aibă loc la noi, unde s'a eliminat art. 950 din codul francez care, în partea sa finală, face o derogare dela dreptul comun [5].

---

caz arătat de Laurent (XII, 448) în care rezerva uzufructului a fost considerată ca contrară principiului irevocabilităţei donaţiunilor.

(1) Vezi Laurent, XII, 446; Demolombe, XX, 481.

(2) Marcadé, III, 688; Planiol, III, 2613; Arntz, II, 1903, etc.

(3) Vezi *suprà*, p. 273, text şi nota 2, unde se arată controversa.

(4) Planiol, III, 2614; Laurent, XII, 447; Arntz, II, 1904; Beltjens, *op. cit.*, art. 949, No. 2, etc.

(5) Cpr. Laurent, XII, 447; Demolombe, XX, 491, 492; Marcadé, III, 689; Planiol III, 2614; Pand. fr., v° *cit.*, 5337, 5338, etc. Vezi tom. III, partea 1, al Coment. noastre p. 437 (ed. a 2-a).

Despre reîntoarcerea sau reversiunea convențională a bunurilor dăruite(1).

Art. 825. — Donatorul poate stipulà (2) întoarcerea bunurilor

---

Deoseb. de C. fr. în privința reîntoarcerei succesorale. Eliminarea art. 747 fr. din codul nostru.

(1) Alăturea cu reîntoarcerea convențională, codul francez mai are o reîntoarcere legală a ascendentului dăruitor *(retour successoral)*. Art. 747 din acest cod, eliminat cu drept cuvânt, atât de legiuitorul nostru cât și de cel italian, dispune în adevăr că, ascendentul care a făcut o donațiune descendenților săi, își reià înapoi lucrurile dăruite de dânsul, dacă ele se mai găsesc în natură *(in re)* în succesiunea acestor descendenți, depărtând dela aceste lucruri pe ceilalți moștenitori, în caz când descendenții donatari ar fi murit fără copii legitimi, legitimați sau adoptați.

Origina reîntoarcerei succesorale.

Această instituție, neadmisă prin legea franceză din 17 Nivôse anul II, își are origina sa atât în dreptul roman *(Ulpiani Regul.*, tit. 6, *De dotibus*, § 4; L. 6, Pr., Dig., *De jure dotium*, 23, 3; L. 2, Cod, *De bonis quæ liberis in potestate patris constitutis*, etc., 6, 61; Nov. 25 a împăratului Leon, etc.), cât și în dreptul vechiu francez (art. 313 din cutuma Parisului, 315 din cutuma Orleanului, etc.). Vezi, asupra acestei instituții, inexistentă în dreptul nostru, în cel italian și în cel german, tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 165 urm. — Vezi însă art. 316, 317 din codul nostru, care admit reîntoarcerea succesorală în favoarea adoptatorului și a descedenților săi.

Art. 316, 317.

(2) Prin stipulație trebue să înțelegem astăzi toate clauzele, toate condițiile, toate obligațiile care intervin într'un contract. *Stipulație* sau *convenție* este deci astăzi tot una.

Sensul cuvântului stipulație în dreptul roman.

La Romani acest cuvânt aveà cu totul un alt sens, căci *stipulatio* sau *sponsio* erà o formă de a contractà, în care părțile interveneau în persoană și în care consimțimântul se manifestà printr'o chestiune din partea creditorului și a unui răspuns din partea debitorului: *„Stiputatio est verborum conceptio, ad quam quis congruè interrogatus respondit, velut: spondes, spondeo; dabis, dabo; promittis, promitto; fidei tuæ erit“. (Pauli Sent.*, II, 3, *De contractibus)*. Vezi și L. 5 § 1, Dig., *De verborum obligationibus*, 45. 1. Stipulația, care se puteà aplicà la orice convenție în genere (L. 45, Pr., Dig., *loco cit.)*, aveà următoarele caractere: 1⁰ părțile trebuiau să fie față și să contracteze personal (Instit., *De inutilibus stipulationibus*, 3, 19, § 2, afară de robi și copii, care puteau contractà prin cei sub a căror putere se aflau, pentrucă formau o singură persoană cu capul familiei (L. 45, Pr., Dig., *loco cit.)*; 2⁰ consimțimântul trebuià să fie manifestat prin mijlocul unei întrebări din partea creditorului și unui răspuns din partea dăruite, atât în cazul când donatarul (1) ar murì înaintea lui, cât și în cazul când donatarul și descedenții săi ar murì înaintea sa.

Aceste stipulațiuni nu se pot însă face decât în favoarea donatorului (2). (Art. 316, 769, 829, 830, 836, 969, 1019 urm., 1770 C. civ. Art. 951 C. fr.).

Dreptul de reîntoarcere. Definiție.

O altă clauză, compatibilă cu principiul irevocabilității donațiunilor, este convenția prin care se stipulează că bunurile dăruite se vor reîntoarce la dăruitor, pentru cazul când el ar supravețuì, fie donatarului singur, fie donatarului și descendenților săi. „Se numește drept de reîntoarcere sau de reversiune, zice Domat, dreptul ce poate să aibă un dăruitor, care supravețuește donatarului său, de a-și luà înapoi lucrurile dăruite de dânsul“ (3). „*Quod dedit, iterum ad eum revertatur*“ (4).

L. timbrului. Art. 50.

Legea timbrului, considerând dreptul de reîntoarcere la dăruitor ca o nouă donațiune, îl supune taxelor de înregistrare (art. 50 L. actuală a timbrului din 1900).

Condiție rezolutorie expresă. Art. 1019.

Când această clauză se îndeplinește, donațiunea este revocată și bunurile dăruite se reîntorc la dăruitor prin îndeplinirea condiției rezolutorii (art. 1019) (5). Donațiunea nu este deci, în asemenea caz, revocată prin voința dărui-

---

debitorului (*Pauli Sent.*, *loco cit.* și L. 5 § 1, Dig., *loco suprà cit.*).

Stipulația erà contractul cel mai însemnat din dreptul roman.

Stipulația erà deci contractul cel mai însemnat din dreptul roman. Simpla convenție a părților nu erà obligatorie, afară de contractele consensuale și pactele confirmate, căci ea nu deveneà obligatorie decât prin întrebuințarea formei stipulațiunei, care astfel dădeà putere civilă la o mulțime de convenții. Astfel, o împărțeală, care nu erà desăvârșită prin tradiție sau stipulație, nu produceà nicio acțiune, fiindcă rămâneà în marginele unui pact simplu. „*Divisionis placitum, nisi traditione vel stipulatione summat effectum, ad actionem, ut nudum pactum, nulli prodesse poterit*“ (L. 45, Dig., *De pactis*, 2, 14). Vezi și L. 4, Cod, *De rerum permutatione et præscriptis verbis*. 4, 64, etc.

(1) Textul francez adaogă după donatar, cuvântul: *singur*, care la noi se vede eliminat. Vezi *infrà*, p. 405, nota 3.

(2) Cpr. L. 9, Cod, *De donationibus*, 8, 54; L. 10, Cod, *De pactis*, 2, 3; L. 2, Cod, *De donationibus quæ sub modo*, etc., 8, 55. Vezi *infrà*, p. 402.

(3) Domat, *Lois civiles*, V, p. 354, No. 1 (ed. Carré din 1823).

(4) L. 12, *ab initio*, Cod, *Communia utriusque judicii*, etc., 3, 38.

(5) Vezi *suprà*, p. 376.

torului (art. 822), ci prin convenţia părţilor care, după cum ştim, sunt libere de a supune donaţiunea unei condiţii suspensive sau rezolutorii (¹).

Dr. roman.

Această clauză nefiind incompatibilă cu principiul irevocabilităţei darului, erà admisă şi la Romani: „*Si prædiorum proprietatem dono dedisti, ita ut post mortem ejus, qui accepit, ad te redieret, donatio valet, cùm etiam ad tempus certum vel incertum ea fieri potest, lege scilicet, quæ ei imposita est, conservanda.*" (²).

Deschid. dr. de reîntoarcere.

Dreptul de reîntoarcere se deschide prin moartea donatarului *singur*, sau a donatarului şi descendenţilor săi, întâmplată înaintea morţei dăruitorului.

Absenţa donatarului sau descendenţilor săi. Art. 109.

Absenţa declarată a donatarului sau, după împrejurări, a descendenţilor săi, face, de asemenea, ca dreptul de reîntoarcere să se deschidă, cel puţin în mod provizor. Aceasta rezultă din art. 109, după care toţi acei care ar aveà asupra absentului drepturi subordonate morţei sale, sunt admişi a le exercità provizor sub îndatorirea însă de a dà cauţiune (³).

Aplic. art. 1019.

Intoarcerea bunurilor dăruite la dăruitor fiind efectul condiţiunei rezolutorii exprese, prevăzută în contractul de donaţiune, se face de drept (art. 1019); de unde rezultă că, dacă donatarul refuză de a restituì bunurile, dăruitorul se va adresà la justiţie, însă nu pentru a cere reîntoarcerea acestor bunuri, căci ele au reintrat de drept în patrimoniul său prin îndeplinirea condiţiei rezolutorii, ci pentru a le revendicà, fie dela donatar, fie dela cei de al treilea, care le-ar fi dobândit dela acest din urmă (⁴). Este deci de mirat cum Toullier, argumentând din art. 1184 (al nostru 1021), a putut să susţie că dăruitorul trebue să ceară dela jus-

---

(¹) In specie este vorba de o condiţie rezolutorie expresă. Cpr. Arntz, II, 1905; Laurent, XII, 449; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 1; Baudry et Colin, I, 1493; Thiry, II, 372; T. Huc, VI, 228; Planiol, III, 2627, etc.

(²) L. 2, Cod, *De donationibus quæ sub modo, vel conditione, vel certo tempore conficiuntur*, 8. 55. Vezi şi alte texte citate *suprà*, p. 401, nota 2.

(³) Demolombe, II, 71 şi XX, 517; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5406; Répert. Sirey, v⁰ *Retour (droit de)*, 123.

(⁴) Cpr. Laurent, XII, 464, 465; Arntz, II, 1907; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 14 şi art. 952, No. 1; Baudry et Colin, I, 1511, etc.

tiţie revocarea donaţiunei, pentru ca bunurile să se reîntoarcă în patrimoniul lui (1).

Art. 1890.

Acţiunea în revendicare a dăruitorului poate fi exercitată timp de 30 de ani (art. 1890), şi terţii achizitori pot opune dăruitorului prescripţia (2).

De când curge prescripţia.

Prescripţia va începe a curge din ziua în care terţii detentori au intrat în posesiune, iar nu din ziua deschiderei dreptului de reîntoarcere (3).

Renunţarea dăruitorului la dreptul de reîntoarcere.

Dreptul de reîntoarcere se poate stinge, în timpul vieţei dăruitorului, prin renunţarea sa expresă sau tacită, înainte de îndeplinirea condiţiei rezolutorii, căci dreptul la reîntoarcerea bunurilor, fiind în patrimoniul dăruitorului, el poate fi cedat altuia, deci şi donatarului. Maxima: „*Quod quis si velit habere, non potest, is renuntiare non potest*“, nu este deci aplicabilă în specie (4).

Chestie de fapt.

Dacă dăruitorul a renunţat sau nu la dreptul său, aceasta este o chestie de fapt. Imprejurarea că dăruitorul a luat parte la înstrăinarea bunurilor dăruite dovedeşte în de ajuns că el a înţeles a renunţà la dreptul de reîntoarcere, atât în folosul terţiului achizitor, cât şi în folosul donatarului (5).

---

(1) Iată cum se exprimă acest autor: „Revocarea donaţiunei pentru cauză de reîntoarcere convenţională, în caz de moartea donatarului, întâmplată înaintea acelei a donatorului, *trebue să fie cerută în justiţie*, ca şi revocarea pentru neexecutarea şi neîndeplinirea oricărei condiţii rezolutorii (art. 1184)“. Toullier-Duvergier, *Le droit civil franaçais*, etc. tom. III, partea I, 292, p. 171. Această părere a ilustrului jurisconsult dela Rennes nu se poate explicà decât printr'o confuzie regretabilă între condiţia rezolutorie tacită şi cea rezolutorie expresă.

(2) Laurent, XII, 465; Aubry et Rau, VII, § 700, *in fine*, p. 375; Duranton, VIII, 495, 496; Pand. fr., *v° cit.*, 5421, etc.

(3) Aubry et Rau, *loco cit.*; Laurent, XXXII, 31; Leroux de Bretagne, *Prescription*, I, 706, p. 464, 465; Troplong, *Prescription*, II, 798; Marcadé, *Idem*, art. 2257, No. II, p. 169; Duranton, VIII, 496. — *Contrà*: Vazeille, *Prescription*, II, 521, p. 86 (ed. din 1832), după care prescripţia n'ar începe a curge decât din ziua deschiderei dreptului de reîntoarcere, adecă din ziua morţei donatarului.

(4) Laurent, XII, 466; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 15; Demolombe, XX, 518; Aubry et Rau, VII, § 700, p. 373, text şi nota 16; Pand. fr., *v° cit.*, 5407, etc.

(5) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 373; Laurent, XII, 466; Demo-

Moartea dăruitorului.

Dreptul de reîntoarcere convenţională se mai stinge prin moartea dăruitorului, întâmplată înaintea morţei donatarului sau descendenţilor săi (¹).

Absenţa dăruitorului sau descendenţilor săi.

Absenţa declarată a donatarului sau, după împrejurări, a descendenţilor săi, făcând ca dreptul de reîntoarcere să se deschidă, cel puţin în mod provizor, în baza art. 109 C. civil (vezi *suprà*, p. 402), tot astfel, în sens invers, trebue să admitem că absenţa dăruitorului, declarată înaintea morţei donatarului sau descendenţilor săi, atrage, cel puţin în mod provizor, stingerea dreptului de reîntoarcere (²).

Art. 316 C. civ.

Acest drept, care rezultă din convenţia părţilor, se numeşte reîntoarcere sau reversiune *convenţională*, pentru a se distinge de reîntoarcerea legală, prevăzută de art. 316, care este un adevărat drept de succesiune (³).

Deoseb. de C. fr.

Codul francez mai are şi alte cazuri de reîntoarcere legală (art. 747, 766 C. fr.), pe care însă codul nostru le-a eliminat (⁴).

Necesitatea unei stipulaţii exprese.

Reîntoarcerea convenţională fiind, după cum am văzut, o condiţie rezolutorie expresă, trebue să fie stipulată în mod expres, căci ea nu poate fi tacită şi nu poate fi presupusă niciodată. Nu este însă nevoe ca să se întrebuinţeze vreun termen sacramental, precum este acel de reîntoarcere sau reversiune, ci este suficient ca voinţa părţilor contractante să rezulte în mod neîndoelnic din cuprinsul actului (⁵).

Interpretare strictă.

Din împrejurarea că reîntoarcerea convenţională este

---

lombe, XX, 519; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5417.—Concursul dăruitorului la constituirea unei ipoteci asupra bunurilor supuse reîntoarcerei, n'ar constitui însă o renunţare decât în favoarea creditorului ipotecar. Aubry et Rau, Demolombe, *loco cit.*

(¹) Demolombe, XX, 517; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5404; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 16; Trib. Tournai (Belgia), *Pasicrisie belge*, 1874, 3, p. 250, etc.

(²) Demolombe, II, 71 şi XX, 517.

(³) Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 416 urm. (ed. a 2-a).

(⁴) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 165 (ed. a 2-a).

(⁵) Cpr. Laurent, XII, 457, 458; Demolombe, XX, 512 urm.; Marcadé, III, 690; Baudry et Colin, I, 1494, 1495; Aubry et Rau, VII, § 700, p. 370; Massé-Vergé, III, § 475, p. 208, nota 2; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 10; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5384; T. Huc, VI, 229; Planiol, III, 2617; C. Orléans, D. P. 93. 2. 83, etc.

o condiţie rezolutorie expresă, mai rezultă că asemenea clauză este de strictă interpetare şi că ea nu poate fi întinsă peste cuprinsul ei, căci altfel condiţia rezolutorie expresă ar deveni o condiţie rezolutorie tacită, ceeace este inadmisibil (1).

Cazurile în care se poate stipulà reîntoarcerea convenţională. Ipoteza întâi.

Art. 825 dispune că reîntoarcerea bunurilor dăruite poate fi stipulată în două cazuri (2) 1° când donatarul ar murì înaintea dăruitorului; şi 2° când donatarul şi descendenţii săi ar murì înaintea dăruitorului. În cazul întâi, moartea donatarului, întâmplată înaintea morţei dăruitorului, va aduce revocarea donaţiunei şi reîntoarcerea bunurilor dăruite la dăruitor, *fie că donatarul a lăsat sau n'a lăsat descendenţi*. Cu alte cuvinte, în această ipoteză, dăruitorul se preferă pe sine înaintea descendenţilor donatarului, preferând numai pe donatar înaintea sa. Prin urmare, în acest caz, moartea donatarului, întâmplată înaintea acelei a dăruitorului, aduce revocarea donaţiunei, *chiar dacă donatarul a lăsat descendenţi* (3).

A doua ipoteză.

În ipoteza a doua, adecă când reîntoarcerea bunurilor a fost stipulată pentru cazul când donatarul *şi descendenţii* săi ar fi murit înaintea dăruitorului, dreptul de reîntoarcere are loc îndată ce donatarul a murit, dacă el n'a lăsat descendenţi. În caz când el a lăsat descendenţi, condiţiunea nu se îndeplineşte şi reîntoarcerea nu are loc decât atunci când

---

(1) Laurent, XII, 450; Pand. fr., *v° cit.*, 5345; Planiol, III, 2617, etc.

Supunerea don. oricărei condiţii în genere.

(2) N'ar trebuì să credem că părţile n'ar puteà să prevadă decât aceste două ipoteze, căci ele pot prevedeà şi altele, de oarece contractul de donaţiune poate fi supus oricărei condiţii: cazuală, rezolutorie, etc., dacă această condiţie nu este contrară ordinei publice şi bunelor moravuri (art. 1008). Vezi *suprà*, p. 375 urm. Cpr. Laurent, XII, 450; Demolombe, XX, 497, 506.

(3) Cpr. Mourlon, II, 714; Arntz, II, 1906; Demolombe, XX, 499; Laurent, XII, 451, 452; Marcadé, III, 691; Massé-Vergé, III, § 475, p. 209, nota 3; Aubry et Rau, VII, § 700, p. 370, text şi nota 8; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p. 325, nota 3 (ed Anschütz); Pand. fr., *v° cit.*, 5347; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 3; Baudry et Colin, I, 1497. — Vezi însă Grenier, *op. cit.*, I. 32 şi Bayle-Mouillard, *loco cit.*, nota *a*, p. 316, 317 (ed. din 1844). Dacă această soluţie este generalmente admisă în Franţa, cu atât mai mult ea trebue să fie admisă la noi, unde cuvântul *seul* (singur), care figurează după cuvântul *donataire*, în prima parte a textului francez, a fost eliminat. Vezi *suprà*, p. 401, nota 1.

a murit cel din urmă descendent în linie dreaptă a donatarului(1).

Cazul când dr. de reîntoarcere a fost stipulat pur şi simplu. Controversă.

Dacă dăruitorul a stipulat pur şi simplu în folosul său dreptul de reîntoarcere, fără a face menţiune nici de moartea donatarului, nici de aceea a descendenţilor săi, se decide, în genere, că moartea donatarului, întâmplată înainte de aceea a dăruitorului, este suficientă pentru a aduce deschiderea dreptului de reîntoarcere(2).

Stipul. clauzei de reîntoarcere pentru cazul când donatarul ar murì înaintea dăruitorului, fără a lăsà copii: Controversă.

Nu trebue să confundăm stipulaţiunea dreptului de reîntoarcere, pentru cazul când donatarul *şi descendenţii săi* ar murì înaintea dăruitorului, cu clauza de reîntoarcere stipulată pentru cazul când donatarul ar murì înaintea dăruitorului, *fără a lăsà copii*: căci, în acest din urmă caz, existenţa copiilor la moartea donatarului ar împedicà reîntoarcerea bunurilor, chiar dacă aceşti copii ar murì fără posteritate înaintea dăruitorului; de oarece condiţia rezolutorie *ca donatarul să moară fără copii* nu s'a îndeplinit, pe când în cazul întâi, moartea copiilor fără posteritate, survenită înaintea morţei dăruitorului, ar face ca bunurile să se reîntoarcă la dăruitor, în virtutea a însişi termenelor stipulaţiunei(3).

Renunţ. copiilor la succes. donatarului. Controversă.

Existenţa copiilor lăsaţi de donatar la moartea lui va stinge dreptul de reîntoarcere, chiar dacă aceşti copii ar fi renunţat la succesiunea donatarului(4).

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 454; Demolombe, XX, 503; Mourlon, II, 714; Demante, IV, 93 *bis* IV; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5356; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 370; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 5.

(2) Demolombe, XX, 500; Laurent, XII, 452; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5352; Beltjens, art. 951, No. 3; Baudry et Colin, I, 1497. — Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vezi diversele sisteme arătate în Demolombe, XX, 500 şi în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5349 urm.

(3) Demolombe, XX, 501; Laurent, XII, 453; Arntz, II, 1906; Beltjens, *op. cit*, art. 951, No. 4; Baudry et Colin, I, 1499; Michaux, *Donations*, 970; Marcadé, III, 691; Duranton, VIII, 491; Troplong, II, 1275; Aubry et Rau, VII, § 700, p. 370, text şi nota 9; Massé-Vergé, III, § 475. p. 209, nota 4; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, pag. 325, nota 4 (ed. Anschütz); — *Contrà:* Vazeille, *Succes. et donations*, II, 6, p. 314 urm. (ed. din 1837).

(4) Demolombe, XX, 502. — *Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, IV, 93 *bis* II, care consideră ca inexistenţi copiii do-

Modul cum trebue să fie interpretată clauza de reîntoarcere.

In orice caz, interpretarea sensului ce poate să aibă clauza de reîntoarcere, se va face după intenția probabilă a părților, fără ca, la caz de îndoială, asemenea clauză să fie declarată favorabilă dăruitorului, pentrucă reîntoarcerea bunurilor în patrimoniul acestui din urmă ese din dreptul comun și nimicește efectele contractului, putând, în multe cazuri, să aducă pagube însemnate terțiilor[1].

Sensul cuv. copii. Art. 842.

Cuvântul *copii* cuprinde pe toți descendenții în linie dreaptă, de orice sex (art. 842)[2]; de unde rezultă că dacă

---

natarului renunțători la succesiunea lui. Vezi și distincția arbitrară făcută de Massé-Vergé, III, § 475, p. 209, nota 4, *in medio*.

(1) Duranton, VIII, 491, *in fine*, p. 567 (ed. a 4-a).

C. Calimach. Art. 62 și 826.

(2) „Sub nume de *fii* sau de *copii*, zice art. 62 din codul Calimach, se înțeleg toate rudeniile cele din linia coborâtoare". Vezi și art. 826 C. Calimach (681 C. austriac). „**Liberorum** *appellatione nepotes et pronepotes, cæterique qui ex his descendunt, continentur*". (L. 220, *ab initio*, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16). Vezi și *suprà*, p. 113, text și nota 4.

Copiii legitimați.

Copiii legitimați prin căsătoria subsecventă a donatarului, având aceleași drepturi ca și copiii legitimi (art. 306 C. civ.), chiar dacă ar fi adulterini sau incestuoși (cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1913, No. 22 și *Pagini juridice* din 1913, No. 107, cu nota d-lui D. D. Stoenescu), existența lor va împedicà, fără nicio îndoială, reîntoarcerea bunurilor la dăruitor. Planiol, III, 2620; Laurent, XII, 456; Demolombe, XX, 508; Aubry et Rau, VII, § 700, pag. 371; Saintespès-Lescot, III, 824, pag. 374 urm.; Baudry et Colin, I, 1500; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5369 și toți autorii.

Copiii adoptivi ai donatarului.

Copiii adoptivi ai donatarului n'ar împedicà însă reîntoarcerea bunurilor de a se îndeplinì în persoana dăruitorului, afară, bine înțeles, de cazul când contrariul ar rezultà din termenii actului și din voința părților (art. 977, 1011 C. civ.). Laurent, XII, 456; Demolombe, XX, 509; Marcadé, III, 691 *bis*; Mourlon, II, 714; Arntz, II, 1906; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 8; Demante, IV, 93 *bis* V; Duranton, VIII, 489; Troplong, II, 1273; Baudry et Colin, I, 1501; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5369; Aubry et Rau, VI, § 560, p. 140, text și nota 21 și VII, § 700, p. 371, etc. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 407, text și nota 3 (ed. a 2-a).

Copiii naturali față de mama lor.

Aceleași considerații sunt aplicabile și copiilor naturali, chiar în privința mamei, căci deșì acești copii sunt, în privința succesiunei mamei, asimilați copiilor legitimi, totuși, în specie, nu este vorba de succesiune, ci de un drept rezultând din voința părților. Prin urmare, dacă dăruitorul voește ca s'a stipulat clauza de reîntoarcere pentru cazul când dona-

---

copilul firesc al donatarului să împedice dreptul de reîntoarcere, n'are decât s'o spue în actul de donațiune. Vezi Planiol, III, 2620, *in fine*; Troplong, II, 1274; Demolombe XX, 511; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5373; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, I, p. 318, nota *b* și autorii *suprà* citați.

Copiii naturali ce donatarul ar puteà să aibă în urma donațiunei.

Dar dacă dăruitorul ar puteà, printr'o clauză expresă a contractului, să prevadă că copiii naturali ai donatarului vor împedicà îndeplinirea dreptului de reîntoarcere, aceasta se înțelege numai pentru copiii născuți sau cel puțin concepuți în momentul facerei donațiunei, nu însă și pentru copiii ce donatarul ar puteà să aibă în urma donațiunei, căci asemenea clauză ar fi contrară bunelor moravuri și ar face ca donațiunea să fie nulă (art. 1008). Laurent, XII, 456; Demolombe, XX, 511; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5373; Duranton, VIII, 488; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 951, No. 14, *in fine*, p. 260, etc.

Cazul unei donațiuni făcută prin contractul de căsătorie.

Am văzut că prin cuvântul *copii* sau *descendenți*, trebue să înțelegem toți copiii legitimi sau legitimați și descedenții în infinit, fără a se distinge dacă ei sunt născuți din mai multe căsătorii, admițând că donatarul s'ar fi căsătorit de mai multe ori. Cpr. Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, I, pag. 317, nota *b*. Ce trebue să decidem în privința donațiunilor făcute prin contractul de căsătorie? Prin *copii* trebue oare să se înțeleagă de astădată și cei născuți din altă căsătorie, decât acea care a motivat liberalitatea? Mai întăi este neîndoelnic, că copiii născuți dintr'o căsătorie anterioară acelei care a motivat donațiunea, vor face, afară de o clauză contrară, obstacol la reîntoarcerea bunurilor dăruite în persoana dăruitorului, căci dăruitorul a trebuit de sigur să se gândească la acești copii, și tăcerea sa lasă a se presupune că el a avut în vedere atât copiii existenți cât și cei care au să se nască din căsătoria viitoare. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5362.

Copiii născuți dintr'o căsătorie posterioară acelei care a motivat liberalitatea. Controversă.

Incât privește însă copiii născuți dintr'o căsătorie posterioară acelei care a motivat liberalitatea, chestiunea este controversată. In adevăr, după unii, numai copiii născuți din căsătoria, în vederea căreia a fost făcută donațiunea, vor face obstacol la dreptul de reîntoarcere, nu însă și cei născuți dintr'o căsătorie posterioară la care, după toate probabilitățile, dăruitorul nu s'a gândit și pe care el n'a voit, poate, a o favorizà. Laurent, XII, 454. — După alții, însă, condiția rezolutorie nu va fi îndeplinită și bunurile nu se vor reîntoarce la dăruitor, decât în urma morței tuturor copiilor donatarului, fără a se distinge dacă ei sunt născuți din căsătoria actuală sau dintr'o căsătorie posterioară. Cpr. Demolombe, XX, 505; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5364 și numeroasele autoritățile citate acolo.

tarul și *copiii săi* vor murì înaintea dăruitorului, existența unor copii de ai copiilor, adecă a unor nepoți de ai donatarului, vor face ca bunurile să nu se întoarcă la dăruitor(¹). Cuvântul *copii* este deci, în genere, sinonim cu cel de *descendenți*, afară, bine înțeles, de cazul când o restricție oarecare ar rezultà din voința dăruitorului(²).

Dreptul de reîntoarcere nu poate fi stipulat decât în folosul dăruitorului.

Dreptul de reîntoarcere nu poate fi stipulat decât în folosul dăruitorului(³), căci dacă el ar fi stipulat în folosul moștenitorilor săi sau al unui terțiu, aceasta ar constitui, după împrejurări, fie o substituție fideicomisară, oprită de lege (art. 803), fie o condiție contrară legei, care ar produce anularea donațiunei, în baza art. 1008(⁴).

Art. 1008.

Noi nu avem însă niciun interes de a distinge cazurile în care clauza de reîntoarcere stipulată în folosul altuia decât a dăruitorului, constitue o substituție oprită sau o condiție ilicită, pentrucă în ambele cazuri donațiunea va fi nulă: în cazul întâi, în baza art. 803, iar în cazul al doilea, în baza art. 1008, fiindcă noi nu avem art. 900

Stipul. clauzei de reîntoarcere pentru cazul când donatarul va murì înaintea dăruitorului, fără moștenitori.

Tot în acest sens se va interpretà și clauza prin care dăruitorul ar fi stipulat dreptul de reîntoarcere pentru cazul când donatarul va murì înaintea sa *fără moștenitori*, căci el e presupus a fi avut în vedere moștenitorii de sânge în linie dreaptă, ***descendentes ex corpore***, după expresia energică a lui Mantica (*De conjecturis*, lib. XI, tit. 8), fără deosebire de grad sau de sex. In asemenea caz, s'ar puteà însă susține că copiii n'ar face obstacol la dreptul de reîntoarcere decât dacă ar primì succesiunea donatarului. Cpr. Demolombe, XII, 507; Pand. fr., *v° cit.*, 5361.

(¹) Cpr. Planiol, III, 2620; Laurent, XII, 455; Demolombe, XX. 505; Beltjens, *op. cit.*, art. 951, No. 7; Pand. fr., *v° cit.*, 5360; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 951, No. 10, p. 259; Marcadé, III, 691 *bis*; Thiry, II, 272, etc.

(²) Vezi autorii citați în nota precedentă. Vezi și *suprà*, p. 113, n. 4.

Dreptul de reîntoarcere nu poate fi stipulat prin testament.

(³) In adevăr, pentru ca să existe o reîntoarcere sau o reversiune în sensul art. 825, trebue ca bunurile dăruite să se reîntoarcă înapoi la dăruitor. Dreptul de reîntoarcere nu poate deci fi stipulat prin testament, pentrucă testamentul neproducându-și efectele sale decât la moartea testatorului (art. 802), bunurile nu se mai pot reîntoarce la testator. Cpr. Laurent, XIV, 474. Vezi și C. București, *Dreptul* din 1887, No. 67, p. 535 (motive). Vezi și *suprà*, p. 385, nota 2.

(⁴) Cpr. Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 951, No. 9; Arntz, II, 1905, etc.

din codul francez, după care condițiile imposibile și ilicite sunt presupuse a fi nescrise(¹).

Art. 932 urm., 936 urm.

Stipulațiunea reîntoarcerei bunurilor la o altă persoană decât dăruitorul este însă, prin excepție, permisă în privința donațiunilor care se fac viitorilor soți prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.) și în prrvința donațiunilor făcute între soți, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei (art. 936 urm.).

Art. 826.

Aceasta rezultă la noi din art. 826 care, spre deosebire de codul francez, declară că art. 825 nu este aplicabil donațiunilor prevăzute în capit. VI și VII (legea zice din eroare capit. VIII și IX din acest titlu).

Efectele dreptului de reîntoarcere convențională (art. 952 din codul francez, eliminat de legiuitorul nostru).

Aplic. principiilor generale.

Care sunt efectele dreptului de reîntoarcere, de care am vorbit până acum? In lipsă de text, trebue să ne referim la principiile generale.

Dispunerea de lucrul dăruit.

Până la îndeplinirea condiției rezolutorii, *pendente conditione*, donatarul fiind proprietar, poate să dispue de lucrul dăruit, să-l schimbe, să-l vândă(²), să-l ipotececze, etc.(³).

Rezolvirea drepturilor dobândite de cumpărător sau creditor ipotecar.

Cumpărătorul sau creditorul ipotecar nu va dobândi însă decât un drept supus rezoluțiunei, astfel cum îl are și donatarul în patrimoniul său, pentrucă acest din urmă nu poate să transmită mai multe drepturi decât are el însuș. *Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet.*

(¹) Vezi *suprà*, p. 175, 176.

Oprirea de a înstrăină lucrul.

(²) Dăruitorul ar puteà însă, stipulând dreptul de reîntoarcere, să interzică donatarului facultatea de a înstrăinà lucrul dăruit, spre a-și asigurà dreptul de reîntoarcere. Beltjens, *op. cit.*, art. 852, No. 5; Laurent, XI, 470 și XII, 467, etc.

Urmăr. bunurilor dăruite, de creditorii donatarului. Controversă.

(³) Bunurile dăruite fiind, până la îndeplinirea condiției, în patrimoniul donatarului, creditorii săi personali ar puteà să le urmărească și să le vândă pentru îndestularea creanței lor. Vezi Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, I, nota *a*, p. 334; Laurent, XII, 467; Demolombe, XX, 520. — *Contrà:* Vazeille, *Successions et donations,* II, art. 952, No. 4, p. 319 (ed. din 1837).

(L. 54. Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17 și art. 580 C. Calimach, 442 C. austriac)(1).

Aplic. art. 1016.

Din cele mai sus expuse rezultă că donatarul nu are dreptul de a degradà sau de a distruge lucrul dăruit, căci asemenea abuzuri din partea lui ar puteà să autorize pe dăruitor a luà măsuri conservatorii (art. 1016)(2).

Aplic. art. 1015 și 1019 în urma îndeplinirei condiții rezolutorii.

In urma îndeplinirei condiției rezolutorii se vor aplicà art. 1015 și 1019, adecă donațiunea va fi revocată cu efect retroactiv *(in præteritum, ex tunc)*, și lucrurile dăruite se vor întoarce la dăruitor libere de orice sarcini, pentrucă donatarul, având un drept de proprietate condițional, supus rezoluției sau desființărei, n'a putut transmite altora mai multe drepturi decât aveà el însuș. Se va aplicà deci în specie maxima cunoscută: *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis*(3), maximă care, de altmintrelea, se vede consfințită prin mai multe texte din codul civil(4). Art. 959 din codul fr. este expres în această privință, și acest text nu face decât a aplicà, în specie, principiul general inseris în art. 1019(5).

Această soluție este dezastroasă pentru terții, ale căror drepturi sunt desființate prin îndeplinirea condiției; ei sunt însă în culpă și sufăr consecințile acestei culpe, pentrucă au contractat cu ușurință, fără a consultà titlul donatarului(6).

Dreptul donatarului de a se folosi de lucru *pendente conditione*.

In baza acestui principiu, actele de administrație făcute de donatar, *pendente conditione*, ar trebui să fie revocate, ca și actele de dispoziție, pentrucă lucrurile fiind puse în starea de mai înainte, donatarul n'a avut niciun drept asupra lucrului dăruit, nici acel de a-l administrà, nici acel de a se folosì de el. Se admite însă, cu toate acestea, atât în baza echităței cât și a intenției presupuse a părților, că donatarul este în drept a se folosì, în tot timpul vieței sale, de lucrul dăruit; încât el nu va restituì fructele percepute de dânsul, ci numai capitalul primit (argum. din art. 762, 834 și 838)(¹).

---

(1) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 36, text și nota 3; p. 654 și 840, nota 1 (ed. a 2-a).

(2) Cpr. Demolombe, XX, 521.

(3) Ex. L. 31, Dig., *De pignoribus et hypothecis*, 20, 1. Vezi asupra acestui adagiu, tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 659, 786, 840, nota 2, 921, etc.

(4) Vezi art. 769, 830, 1380, 1803, 1770, etc. — Vezi însă art. 316, 775, 797, 834, etc., care cuprind, din contra, derogări dela acest principiu. Art. 797 mai sus citat cuprinde și el un caz în care proprietatea este revocată fără efect retroactiv, în privința terțiilor. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 885 (ed. a 2-a).

(5) Cpr. Planiol, III, 2622; Baudy et Colin, I, 1513, 1516; Demolombe, XX, 522, etc.

(6) Cpr. Baudry et Colin, I, 1517.

Aplic. art. 483 în privința fructelor.

Cât pentru moștenitorii donatarului, ei nu vor restituì fructele percepute de autorul lor, ci numai cele percepute de dânșii, în urma îndeplinirei condiției rezolutorii, căci îndeplinirea acestei condiții făcând ca bunurile să reintre de drept în patrimoniul dăruitorului, ca și cum donațiunea n'ar fi avut loc (art. 1015, 1019), fructele aparțin dăruitorului, în calitatea sa de proprietar (art. 483)(²).

Menținerea actelor de administrație făcute de donatar, *pendente conditione*.

Din împrejurarea că donatarul este în drept a percepe fructele până la îndeplinirea condiției rezolutorii, rezultă că el are dreptul de a face acte de administrație, căci administrația nu este decât o consecință a folosinței. Contractele de închiriere sau de arendare, făcute de bună credință de către donatar în cursul folosinței sale, și în limitele actelor de administrație, adecă pe cinci ani cel mult (art. 427, 1268, 1419), sunt deci valide, remânând ca ele să fie revocate pe calea acțiunei pauliene, dacă au fost făcute în frauda drepturilor dăruitorului (³).

Art. 1380 § 2.

Legea făcând aplicarea acestui principiu în materie de vânzare cu pact de răscumpărare (art. 1380 § 2), acest text este aplicabil la toate ipotezele similare.

Art. 1019.

Am zis că, de câteori condiția rezolutorie se îndepli-

(¹) Cpr. Planiol, III, 2624; Thiry, II, 374; Laurent, XII, 471; Demolombe, XX, 524; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 952, No. 1 și 7; Baudry et Colin, I, 1528; Arntz, II, 1907; T. Huc, VI, 232; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5429 și alte autorități citate acolo.

(²) Laurent, XII, 472 și autorii citați în nota precedentă.

(³) Cpr. Laurent, XII, 473, 520; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5434; Demolombe, XX, 522 și XXV, 399 și 464; Aubry et Rau, IV, § 302, p. 123 (ed. a 5-a); Beudant, *Cours de droit civil (Vente et louage)*, 497, p. 355 (ed. din 1908); Planiol, III, 2624; T. Huc, VI, 232; Arntz, II, 1907; Beltjens, *op. cit.*, art. 952, No. 9, etc. Vezi și *infrà*, p. 423, nota 2.

neşte, lucrurile sunt puse în aşa stare ca şi cum donaţiunea n'ar fi avut niciodată fiinţă (art. 1019).

Răspunderea donatarului în privinţa mobilelor corporale.

Acest principiu se aplică atât la lucrurile mobiliare cât şi la cele imobiliare. In privinţa mobilelor trebue însă să ţinem seamă de principiile care cârmuesc materia drepturilor mobiliare. Astfel, dacă este vorba de mobile corporale, care s'ar găsì în posesiunea donatarului, dăruitorul va puteà să le ieà înapoi, în natură, în starea în care se găsesc, nestricate prin culpa donatarului; căci acest din urmă nu răspunde decât de deteriorările pricinuite prin culpa sau dolul său [1].

Invocarea prescripţiei instantanee din partea terţiilor. Art. 1909.

Dacă însă donatarul a înstrăinat mobilele corporale ce i se dăruise, dăruitorul nu le mai poate revendicà dela terţii, care le-au dobândit cu bună credinţă şi au devenit proprietarii lor prin prescripţia instantanee (art. 1909). (V. *infrà*. p. 424). Donatarul sau moştenitorii lui vor restituì deci, în asemenea caz, valoarea mobilelor dăruite, dreptul dăruitorului prefăcându-se, în privinţa acestor mobile, într'o creanţă, adecă într'o acţiune personală contra donatarului [2].

Cazul când don. are de obiect bani sau lucruri care se strică.

Dacă donaţiunea are de obiect o sumă de bani sau lucruri care se consumă prin întrebuinţare, dreptul dăruitorului este din capul locului o creanţă condiţională în contra donatarului, şi acest drept se deschide la îndeplinirea condiţiei rezolutorii [3].

Dacă actul de donaţiune prevede întrebuinţarea de către donatar a banilor dăruiţi, dăruitorul are drept la imobilele cumpărate de donatar cu aceşti bani [4].

Acţ. ce dăruitorul are contra moştenitorilor donatarului. Neaplic. art. 1900.

De câteori dreptul de reîntoarcere se deschide în folosul dăruitorului, acesta, pe lângă acţiunea în revendicare ce-i revine de drept prin efectul rezolvirei proprietăţei, mai are şi o acţiune personală în restituire contra moştenitorilor donatarului. Această acţiune se prescrie prin 30 de ani, iar nu prin 10 ani, art. 1900 nefiind aplicabil în specie [5].

---

(1) Pand. fr., v° *cit.*, 5423; Laurent, XII, 469; Baudry et Colin, I, 514, 515, etc.

(2) Pand. fr., v° *cit.*, 5424; Demolombe, XX, 523; Laurent, XII, 469; T. Huc, VI, 232; Beltjens, *op. cit.*, art. 952, No. 2 şi 4.

(3) Pand. fr., v° *cit.*, 5425; Laurent, XII, 469.

(4) Beltjens, *op. cit.*, art. 952, No. 6; Laurent, XII, 470, etc.

(5) Planiol, III, 2625; Beltjens, *op. cit.*, art. 952, No. 17.

Opunerea din partea terţilor a prescripţiei de 10 sau 20 de ani.

Terţii achizitori vor puteà însă opune dăruitorului prescripţia de 10 sau 20 de ani (art. 1895 urm.). Această prescripţie va curge în favoarea lor din ziua achiziţiei ce au făcut de bună credinţă, iar nu din ziua morţei dăruitorului (1).

Dr. fr. în privinţa ipotecei legale a femeei. Art. 952 C. fr.

Am văzut p. 411, că îndeplinirea condiţiei rezolutorii produce desfiinţarea ipotecilor şi a celorlalte sarcini reale constituite de donatar *pendente conditione*, în baza regulei cunoscute: *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.* Art. 952 din codul fr. aduce o excepţie acestui principiu, lăsând să subziste ipoteca legală a femeei asupra bunurilor dăruite, atunci când donaţiunea a fost făcută bărbatului prin acelaş contract de căsătorie, din care rezultă această ipotecă a femeei. Această excepţie, admisă în favoarea femeei, se întemeiază pe prezumpţia că cel care face o donaţiune viitorului soţ, prin contractul de căsătorie, consimte tacitamente ca imobilul dăruit să garanteze cel puţin în mod subsidiar, adecă după discuţiunea celorlalte bunuri ale bărbatului, drepturile asigurate viitoarei soţii prin acelaş contract de căsătorie, remănând ca părţile să stipuleze contrariul, dacă n'au avut în realitate intenţia pe care le-o presupune legiuitorul (2).

Neexistenţa în dreptul nostru a excepţiei admisă de codul fr. în privinţa ipotecei legale a femeei.

Această dispoziţie, înfiinţată în favoarea femeei, fiind o excepţie dela principiul *resoluto jure dantis*, etc., nu poate, în lipsa unui text expres, să fie admisă la noi, unde dreptul de reîntoarcere, când se va realizà, va atrage şi desfiinţarea ipotecei femeei. Astfel se petreceau lucrurile şi în Franţa, în dreptul anterior, sub ordonanţa dela 1731, unde Furgole erà de părere că reîntoarcerea bunurilor la dăruitor trebue să atragă şi desfiinţarea ipotecei legale (3).

---

(1) Beltjens, *op.* şi *loco suprà cit.*

(2) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5435; Baudry et Colin, I, 1525, 1526; Arntz, II, 1908; Mourlon, II, 717; Laurent, XII, 474, 478; Demolombe, XX, 525; Beltjens, *op. cit.*, art. 952, No. 15; T. Huc, VI, 233; Planiol, III, 2623, etc.

(3) Vezi Merlin, Répert. v⁰ *Réversion*, tom. 15, p. 425 (ed. a 5-a din 1828); Arntz, II, 1908.—Este deci greşită părerea d-lui Petrescu (*Donaţiunile*, I, p. 252 urm.), care aplică şi în dreptul nostru partea finală a art. 952 fr. In adevăr, acest text, deşi eliminat de legiuitorul nostru, poate fi aplicat la noi numai în partea întâi, care face o aplicare a principiilor generale, nu

Aplic. art. 1754 urm. Dreptul părților de a stipulà o ipotecă asupra bunurilor dăruite.

Drepturile femeei nu vor fi deci garantate la noi decât prin ipoteca generală ce ea are asupra imobilelor personale ale bărbatului, dacă această ipotecă a fost specializată și inscrisă conform legei (art. 1754 urm.); de unde rezultă că, în caz când bunurile personale ale bărbatului vor fi neîndestulătoare, femeea nu va aveà nicio siguranță reală, ci va fi un simplu creditor chirografar al bărbatului. Femeea va puteà, ce e drept, să aibă și la noi o ipotecă subsidiară asupra bunurilor dăruite bărbatului, însă pentru aceasta trebue ca părțile să fi prevăzut anume că dreptul de reîntoarcere nu va aduce desființarea ipotecei femeei, ci, din contra, o va lăsà să subziste; și numai în acest caz bunurile se vor reîntoarce la dăruitor lovite de ipoteca femeei. In urma îndeplinirei condiției rezolutorii, prin care se stipulează reîntoarcerea bunurilor dăruite la dăruitor, ipoteca subsidiară a femmeei asupra bunurilor dăruite nu va aveà deci loc la noi, ca în Franța, în baza unei prezumpțiuni legale (art. 952 fr., *in fine*), ci numai în virtutea convenției părților; și în lipsa unei asemenea convenții, îndeplinirea condiției rezolutorii va aduce desființarea ipotecei femeei, ca și desființarea celorlalte sarcini consimțite de donatar.

Despre acțiunea în anulare a donațiunilor. — Aplicarea art. 1900 C. civil.

Aplic. art. 1900 numai donațiunilor care pot fi confirmate.

Art. 1900 dispune că acțiunea pentru anularea sau stricarea unei convenții se prescrie prin *zece* ani în toate cazurile în care legea n'a dispus altfel. Această dispoziție, care derogă dela regula generală, după care prescripția este, în genere, de *treizeci* de ani (art. 1890) (1), se aplică

însă și în partea sa finală, care constitue o excepție, excepție care nici în codul francez n'ar fi putut aveà loc, dacă art. 952 n'ar fi fost expres în această privință.

(1) Cpr. Beudant, *Contrats et obligations*, 904, p. 553.—Prescripția statornicită de art. 1900 nu se depărtează de dreptul comun numai prin termenul său, care este mai scurt decât cel statornicit de art. 1890, dar încă prin caracterul și punctul de vedere care îi servește de temeiu și o explică. Beudant, *op. cit.*, 909, p. 557.

fără îndoială și donațiunei, pentrucă donațiunea este o convenție. Prescripția statornicită de art. 1900 fiind însă o confirmare tacită [1], acest text este inaplicabil de câteori obligația nu poate fi confirmată; de unde rezultă că această prescripție specială este inaplicabilă de câteori donațiunea este nulă în privința formelor (art. 1168), pentrucă după cum se exprimă art. 1310 din codul italian, numai actele anulabile și viciate pot fi confirmate, nu însă și cele care nu au ființă juridică [2]. *Quod nullum est confirmari nequit* [3]. *„Se poate tămăduì un bolnav, nu însă un mort“*, zice un autor [4].

Ce se va întâmplà când dăruitorul va executà o don. nulă în privința formelor.

Deci, dacă dăruitorul a executat o donațiune, care erà nulă în privința formelor, el va cere înapoi ceeace a plătit sau va revendicà imobilul dela orice detentor, dacă este vorba de un imobil, și aceasta în curs de 30 de ani, acest termen fiind termenul obișnuit al acțiunilor judecătorești (art. 1890) [5].

Dacă dăruitorul n'a executat donațiunea, el va puteà în totdeauna să opue inexistența ei.

Cazurile în care art. 1900 este aplicabil.

Din cele mai sus expuse rezultă că art. 1900 nu va fi aplicabil în specie decât atunci când donațiunea va fi anulabilă pentru un viciu oarecare, de exemplu: pentru, neregularitatea acceptărei [6].

---

[1] Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 798 (ed. a 2-a); tom. III partea II, p. 848 (ed. a 2-a); tom. VII, p. 69 urm., etc. Mai vezi *suprà*, p. 206 și 207, nota 2. Cpr. Beudant, *op. cit.*, 909, p. 558; Aubry et Rau, IV, § 339, p. 447, text și nota 3 (ed. a 5-a), etc.

C. italian. Art. 1310.

[2] „*Non si possono sanare con verun atto confermativo i vizi di un atto nullo in modo assoluto per difetto di formalità*“.

[3] Vezi aplicarea acestui principiu *suprà*, p. 164 și 208, 209. Mai vezi tom. I al Coment. noastre, p. 633 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, p. 274, 314, 319, 831, 848, 862, 868 (ed. a 2-a); tom. VII, pag. 43, 44 și 72 urm.; tom. X, pag. 230, etc. Cpr. Trib. Vaslui și Bacău, *Cr. judiciar* din 1907, No. 62 și *Dreptul* din 1912, No. 14 (cu. observ. noastră); Aubry et Rau, IV, § 339, p. 448 (ed. a 5-a), etc.

[4] Beudant, *Contrats et obligations*, 294, p. 164.

[5] Cpr. Laurent, XII, 228, 481 și XIX, 7; Beudant, *Contrats et obligations*, 299, p. 168. Vezi *suprà*, p. 206, nota 2.

[6] Vezi *suprà*, p. 209, n. 1. Cpr. Laurent, XII, 483 și XIX, 8; Cas. rom. Bult. S-a I, 1887, p. 419 și *Dreptul* din 1887, No. 68. p. 541; Cas. fr. D. P. 63. 1. 71.; C. Riom, D. P. 92. 2. 25.

Art. 1167 § 3.

Dar dacă art. 1168 se opune ca dăruitorul să poată confirmà o donaţiune nulă în privinţa formelor, art. 1167 § 3, despre care am mai vorbit *suprà*, p. 207, *ad notam* (¹), permite, din contra, moştenitorilor dăruitorului de a confirmà atât donaţiunea inexistentă cât şi cea anulabilă, fie în mod expres, fie în mod tacit; de unde rezultă că art. 1900, inaplicabil dăruitorului, este aplicabil moştenitorilor săi. Moştenitorii dăruitorului vor puteà deci, în toate cazurile, să confirme donaţiunea prin tăcerea lor în timp de 10 ani (art. 1900), după cum ei vor puteà s'o confirme prin acte osebite, sau prin executarea ei. Printr'o stranie anomalie, pe care unii autori se încearcă în zadar a o justificà, donaţiunea, inexistentă în timpul vieţei dăruitorului, se consideră ca existentă în urma morţei sale: de unde rezultă că prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, va curge în contra moştenitorilor dela moartea autorului lor. Deci, dacă ei au lăsat să treacă 10 ani dela moartea acestuia, fără a propune nulitatea donaţiunei, viciile actului dispar şi el nu mai poate fi atacat (²).

SECŢIUNEA II

Despre cazurile în care donaţiunea se poate revocà (³).

Art. 829. — Donaţiunea între vii se revoacă: pentru neînde-

(¹) Art. 1167 § 3 a fost explicat în tom. VII al Coment. noastre, p. 49 urm.

(²) Vezi *suprà*, p. 207, *ad notam*, precum şi deciziile citate acolo. Cpr. Trib. Vaslui, *Cr. judiciar* din 1907, No. 62, p. 495; Trib. Tecuci şi C. Galaţi, *Dreptul* din 1910, No. 27 şi 33 (cu observ. noastră); Laurent, XII, 229 şi 484, etc.

Cazurile de revocare statornicite de lege nu sunt excepţii dela principiul irevocabilităţei.

(³) Legiuitorul are aerul de a privì cazurile de revocare, de care avem să vorbim mai la vale, ca nişte excepţii dela principiul irevocabilităţei donaţiunilor, şi rubrica codului francez este chiar intitulată: *des exceptions à la règle de l'irrévocabilité des donations entre-vifs*. Vezi şi rubrica marginală din codul Calimach, la art. 1272 urm., care este intitulată: *Neoborîrea darurilor — Excepţie.* Acest mod de a vedeà lucrurile este însă greşit, căci în toate cazurile prevăzute de art. 829 urm., revocarea darurilor nu este o excepţie dela regula: *donner et retenir ne vaut*. In adevăr, în cazul art. 830, donaţiunea este plinirea condiţiunilor (1) cu care s'a făcut; pentru ingratitudine şi pentru naştere de copii în urma donaţiunei. (Art. 801, 830 urm., 835, 937, 1020, 1021 C. civ. Art. 953 C. fr.).

Cazurile de revocare admise de lege.

Ştim că donaţiunile între vii sunt, în principiu, irevocabile (art. 801). Cu toate acestea, o donaţiune poate fi revocată, după cererea dăruitorului sau a reprezentanţilor săi,

---

revocată prin faptul şi culpa donatarului, care nu-şi îndeplineşte obligaţiile sale (art. 1020), iar nu prin voinţa dăruitorului. De asemenea, în caz de ingratitudine sau nerecunoştinţă din partea donatarului (art. 831 urm.), revocarea se îndeplineşte în contra voinţei dăruitorului şi prin efectul unei pedepse, care se aplică donatarului ingrat. Incât priveşte revocarea pentru survenire de copii dăruitorului (art. 836 urm.), este adevărat că această revocare pare a aveà loc prin voinţa părţilor contractante, însă ea se îndeplineşte, în realitate, în baza unei condiţii rezolutorii impusă de lege. Aşa dar, în niciunul din cazurile de revocare prevăzute de lege, afară de cazul prevăzut de art. 821 (revocarea donaţiunilor de bunuri viitoare), donaţiunea nu se revoacă prin voinţa dăruitorului şi, prin urmare, revocarea nu este o excepţie adusă principiului irevocabilităţei. Cpr. Laurent, XII, 485; Arntz, II, 1909; Mourlon, II, 718; Demolombe, XX, 559; Planiol, III, 2628; T. Huc. VI, 234; Baudry et Colin, I, 1542; Aubry et Rau, VII, § 707, p. 409, 410; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 236, etc. Codul italian are rubrica următoare: *Della revocazione delle donazioni*.

Sensul cuvântului condiţie.

(1) Cuvântul *condiţiune* nu este întrebuinţat aci în înţelesul său juridic (art. 1004), ci ca sinonim de sarcină *(modus)* sau obligaţie impusă donatarului, întocmai ca şi în art. 823 şi 832. Cpr. Marcadé, III, 698; Acollas, II, p. 489; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 223, p. 109; Planiol, III, 2630; Baudry et Colin, I, 1545, etc. Vezi *suprà*, p. 173 şi 379, nota 2. Vezi şi art. 948, în care cuvântul *condiţie* însemnează *însuşire*.

C. Calimach şi C. Caragea.

Codul Calimach distinge *însărcinările* de *condiţii* (art. 862, 1288). Codul Caragea vorbeşte de daruri *cu legătură* (art. 3, 4, 6, partea IV, capit. 1), cuvânt care este luat în sensul de condiţie sau *sarcină*.

Chestie de fapt.

Incât priveşte chestiunea de a se şti când clauza din donaţiune va trebuì să fie considerată ca sarcină *(modus)* sau ca o condiţie, aceasta este o chestie de fapt, care atârnă de intenţia părţilor contractante. „*Facti magis, quam juris quæstio est*“, zicea Ulpian (L. 2 § 7, Dig., *De donationibus*, 39, 5). Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5464 urm.; Laurent, XII, 493; Demolombe, XX, 567; Aubry et Rau, VII, § 701, p. 377, text şi n. 6.

în trei cazuri, și anume: 1° pentru neîndeplinirea sarcinilor sau obligațiilor impuse donatarului (art. 830, 832); 2° pentru ingratitudinea donatarului (art. 831, 833 urm.); 3° și in fine, pentru survenire de copii dăruitorului, în urma facerei donațiunei (art. 836 urm.).

Donațiunea se mai revoacă prin îndeplinirea condiției rezolutorii, când ea a fost supusă unei asemenea condiții (art. 1019 urm.) (1). Art. 1019 urm.

In fine, donațiunea bunurilor viitoare este revocabilă după bunul plac al dăruitorului, însă pe cale de acțiune (art. 821) (2). Art. 821.

Este de observat că legiuitorul nu vorbește, în specie, de *rezolvirea* sau *desființarea* donațiunei, ci numai de *revocarea* ei: și aceasta cu drept cuvânt, pentrucă, în unele cazuri, există o mare deosebire între revocarea și desființarea donațiunei. Astfel, revocarea donațiunei pentru neîndeplinirea sarcinilor impuse donatarului, nefiind decât aplicarea principiului condiției rezolutorii tacite (art. 1020, 1201), îndeplinirea ei are efect retroactiv și atrage desființarea tuturor drepturilor constituite de donatar, așa că contractul este presupus a nu fi avut niciodată ființă (art. 830); pe când revocarea pentru ingratitudinea donatarului nu-și produce efectele sale decât în viitor (art. 834). In cazul întâi, revocarea sau rezolvirea este deci tot una; pe când în cazul al doilea, revocarea se deosebește de rezoluțiune. Cât pentru cazul când donațiunea este revocată pentru naștere de copii, survenită donatarului în urma facerei donațiunei (art. 836 urm.), revocarea are loc în puterea legei și produce efectele unei rezoluții ordinare, deși nu este vorba în specie de o condiție rezolutorie propriu zisă. Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord (3). Deoseb. între desființarea și revocarea donațiunei.

---

(1) Vezi *suprà*, p. 401 urm. explic. art. 825, precum și numeroasele autorități citate tot acolo.

Cauzele de revocarea și caracterul lor se determină după legea în vigoare în momentul facerei donațiunei, iar nu după acea din momentul revocărei, căci altfel legea nouă ar avea efect retroactiv, ceeace nu se poate (art. 1 C. civ.). Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 2388. Cpr. Cas. fr. Sirey, 35. 1. 163. Art. 1 C. civ.

(2) Vezi *suprà*, p. 392.

(3) Laurent, XII, 486. Cpr. Duranton, VIII, 535, 536, etc.

I. — Revocarea donaţiunei pentru neîndeplinirea sarcinilor sau obligaţiilor impuse donatarului.

Art. 830. — Când donaţiunea este revocată pentru neîndeplinirea condiţiunilor, bunurile reintră în mâna donatorului libere de orice sarcină şi ipotecă [1]. (Art. 769, 829, 832, 930, 1380, 1746 urm., 1870 C. civ. Art. 954 C. fr.).

Art. 832. — Revocarea pentru neîndeplinirea condiţiunilor nu se face de drept niciodată [2]. (Art. 829, 830, 1020, 1021 C. civ. Art. 956 C. fr.).

Dr. roman. La Romani, dăruitorul puteà să ceară revocarea donaţiunei, pentru neîndeplinirea sarcinilor sau obligaţiilor impuse donatarului prin două acţiuni: 1^0 el puteà, ca în contractele reale nenumite, să exercite *jus pœnitendi* şi să ceară înapoi lucrul dăruit prin *condictio causa data*, *causa non secuta* [3]; 2^0 el mai puteà încă cere revocarea donaţiunei pentru cauză de ingratitudine, căci Justinian priveà neîndeplinirea sarcinilor ca un act de ingratitudine, fie că aceste sarcini erau impuse donatarului printr'un act scris, fie printr'un act verbal [4].

Dr. actual. Legiuitorul modern a despărţit însă, şi cu drept cuvânt, aceste două cauze de revocare: neîndeplinirea sarcinilor şi ingratitudinea, pentrucă ele nu produc acelaş efect (art. 830, 834) [5].

Deoseb. de redacţie de C. francez.

[1] Art. 954 din codul francez şi art. 1079 din codul italian adaogă că: *dăruitorul va aveà contra terţiilor detentori ai imobilelor dăruite toate drepturile ce el ar fi avut contra însuş donatarului*, însă această parte a textului a fost cu drept cuvânt eliminată de legiuitorul nostru, pentrucă dăruitorul poate, uneori, să aibă în contra donatarului drepturi pe care el nu le are contra terţiilor, precum el poate să aibă contra terţiilor drepturi pe care nu le are contra donatarului. Cpr. Laurent, XII, 518.

[2] Cp. Cas. fr. *Pand. Périod.* 99. 1. 335.

[3] L. L. 2, 3, 6 şi 8 Cod, *De condictione ob causam datorum*, 4, 6.

[4] L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56, textual citată *infrà*, p. 435.

C. Calimach şi C. Caragea.

[5] Cauzele de revocare ale donaţiunei erau despărţite şi în codul Calimach. In adevăr, art. 1275 şi 1276 din acest cod se ocupă de revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, art. 1287 de revocare pentru survenire de copii dăruitorului, în urma do-

„Prima obligație a donatarului, zice Domat, este de a îndeplinì sarcinile și condițiile donațiunei, dacă asemenea sarcini sau condiții există; căci, la din contra, donațiunea va puteà fi revocată după împrejurări“ (1).

Așa dar, în dreptul actual, neîndeplinirea sarcinilor, care pot fi impuse donatarului, fie în folosul dăruitorului, fie în folosul unui terțiu (2), nu mai este privită ca un act de ingratitudine, după cum erà altă dată atât la Romani cât și în vechiul drept francez (3); căci revocarea are loc,

Aplic. condiției rezolutorii tacite. Art. 1020, 1021. Contract bilateral.

---

națiunei, iar art. 1288 de revocare pentru neîndeplinirea de sarcini. „Darurile făcute cu însărcinare sau sub condiție atunci numai se oboară, zice acest din urmă text, *„când însărcinările sau condițiile nu se vor împlinì“*. Vezi și art. 6 lit *a* C. Caragea, partea IV, capit 1, unde se zice: *„Darul se va cere înapoi, de va fi dat cu legătură și cel ce l-au luat nu va urmà legăturei“*.

(1) Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 323, No. 1 (ed. Carré din 1822).

(2) Cpr. Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 223, p. 109. Vezi *infrà*, p. 430. Iată exemplul unei sarcini impusă donatarului în folosul unui terțiu: îți dau moșia mea cu sarcina de a plătì mamei mele o rentă viageră de 12000 lei pe an. Cpr. art. 1642. Vezi Répert. Labori, v° *Don. entre-vifs*, 264. Aceasta este o stipulație pentru alții perfect validă în legislația noastră, deși art. 1119—1122 din codul francez, relative la această materie, au fost eliminate de legiuitorul nostru. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 97 urm. și tom. X, p. 102, 103. Jurisprudența noastră validează, cu drept cuvânt, stipulațiile pentru alții. Vezi Cas. rom. Bult. 1903, p. 1313 și Bult. 1904, p. 1226; C. Galați, *Dreptul* din 1903, No. 1; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1910, No. 6 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 32, etc. Vezi, asupra acestei materii, interesanta și conștiincioasa lucrare a d-lui A. P. Zăuleanu, *Despre contractul în favoarea terțiilor* (Craiova și Iași, 1909 și 1912).

Validitatea stipulațiilor pentru alții.

De câteori donațiunea a fost făcută sub sarcina unei rente viagere, plătibilă în folosul dăruitorului, neplata rentei la timp autoriză pe dăruitor să ceară revocarea donațiunei, art. 1647 neființd aplicabil în specie. Michaux, *Donations*, 1134, p. 214; Baudry et Colin, I, 1561; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 954. No. 197; Répert. Labori, v° *Don. entre-vifs*, 273; Laurent, XXVII, 318; C. Caen, Sirey. 41. 2. 433; Cas. fr. D. P. 83. 1. 303; Sirey, 84. 1. 19. Vezi și tom. X al Coment. noastre, p. 111.

Revocarea don. pentru neplata rentei la timp.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 562, 570; Acollas, II, p. 489.—Sarcinile trebue să fie stipulate în mod expres; căci, în principiu,

în specie, ca în toate contractele sinalagmatice, în baza condiţiei rezolutorii tacite (art. 1020, 1021). In adevăr, de câteori se impune donatarului o sarcină, contractul îşi schimbă natura sa, devenind bilateral din unilateral ce erà. Este adevărat că donaţiunea rămâne un act de binefacere, cu toată sarcina impusă donatarului, de câteori suma sau valoarea lucrului dăruit întrece valoarea sarcinei, pe când contractele bilaterale ordinare sunt comutative (art. 947); însă această deosebire nu are niciun efect asupra donaţiunei oneroase sau însărcinătoare (1).

Consecinţile aplicărei art. 1020, 1021.

Art. 830 nefiind decât o aplicare a art. 1020, 1021, vom aplicà revocărei donaţiunei, pentru neexecutare de sarcini, principiile care cârmuesc condiţia rezolutorie tacită. De aceea, art. 832 dispune că revocarea nu se îndeplineşte niciodată de drept, ci numai *prin justiţie* (art. 1021).

Admiterea revocărei pentru trecut.

Executarea sarcinilor impuse donatarului sau legatarului (2), fiind o condiţie a liberalităţei, este evident că neîndeplinirea acestei condiţii va pune lucrurile în starea în care erau mai înainte (art. 1019), şi revocarea va aveà loc nu numai pentru viitor *(ex nunc)*, dar şi pentru trecut *(ex tunc, in præteritum)*. Donatarul neavând, în adevăr,

---

nu poate să existe sarcini tacite. Laurent, XII, 488; Beltjens, art. 954, No. 2.—Vezi însă, în privinţa plăţei datoriilor dăruitorului, *suprà*, p. 315, nota 1.

(1) Cpr. Trib. Putna, *Cr. judiciar* din 1907, No. 46; Planiol, III, 2631; T. Huc, VI, 236; Troplong, II, 1288; Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, p. 411; Laurent, XII, 487; Demolombe, XX, 570; Mourlon, II, 720; Demante, IV, 96 *bis* III; Arntz, II, 1910; Baudry et Colin, I, 1545; Pand. fr., v° *Donations et testaments*, 5478; Beltjens, *op. cit.*, art. 954, No. 1; Vigié, II, 717; Michaux, *Donations*, 1125, p. 213 şi toţi autorii afară de Saintespès-Lescot (III, 853, p. 409, 410) şi de Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 954, No. 5, după care revocarea pentru neexecutarea sarcinilor nu s'ar îndeplinì în baza condiţiei rezolutorii tacite (art. 1020, 1021), ci în virtutea legei şi a aprecierei judecătorilor, ceeace este inadmisibil.

Impunerea unei sarcini prin testament.

(2) Deşi legea actuală n'o spune anume, totuşi nu mai încape îndoială că se poate impune o sarcină nu numai donatarului, dar şi legatarului, destul este ca această sarcină să fie licită şi posibilă. Cpr. art. 897, 898 C. Calimach (art. 709, 710 C. austriac). Vezi în tom. IV, partea II, al Coment. noastre, rubrica: *Despre legatul cu sarcină (sub modo).*

asupra lucrurilor dăruite decât un drept supus revocărei sau desfiinţărei, n'a putut transmite altora mai multe drepturi decât aveà el însuş (L. 54, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17 şi art. 580 şi 1521 C. Calimach), de unde şi regula: *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis*(¹). Prin urmare, înstrăinările totale sau parţiale ale imobilului dăruit, precum şi sarcinile reale (ipoteci, servituţi, etc.), constituite asupra lui de către donatar, în urma donaţiunei, sunt desfiinţate, iar imobilul se întoarce la dăruitor liber de orice sarcini (²).

Revendicarea imobilului dăruit dela terţii detentori.

Cât timp imobilul dăruit se găseşte încă în mânile donatarului, dăruitorul poate să-l ceară înapoi. Dacă donatarul a înstrăinat însă acest imobil, dăruitorul poate să-l revendice dela terţii detentori, după ce el s'a judecat cu donatar şi a dobândit revocarea donaţiunei, putând chiar să cheme în cauză pe aceşti detentori, în acţiunea în revocare introdusă contra donatarului (³).

Dreptul terţiilor de a opune prescripţia.

Terţii detentori ai imobilului dăruit vor puteà să opue dăruitorului prescripţia de 30 de ani şi chiar acea de 10 sau 20 de ani, dacă a existat din partea lor bună credinţă, iar detentorii de mobile corporale vor puteà să opue pres-

---

(¹) Vezi suprà, p 411, 414.

Soarta actelor de administraţie făcute de donatar. Controversă.

(²) După rigoarea principiilor, revocarea donaţiunei ar trebui să aducă nu numai desfiinţarea actelor de dispoziţie, dar şi acelor de administraţie, făcute de donatar, precum ar fi, de exemplu: contractele de închiriere sau de arendare încheiate de dânsul (vezi *suprà*, p. 412), căci donaţiunea fiind revocată cu efect retroactiv, lucrurile trebuesc puse în starea de mai înainte (art. 1019), ceeace însemnează că donatarul n'a avut niciodată vreun drept asupra lucrului dăruit şi, prin urmare, n'a putut să-l închirieze sau să-l arendeze nici chiar pe timp de cinci ani. Cpr. Laurent, XVII, 83, 153 şi XXV, 383; Arntz, IV, 1157; Thiry, IV, 49.— Cu toate acestea, soluţia contrară este generalmente admisă. Vezi Aubry et Rau, IV, § 302, p. 123, text şi nota 75 (ed. a 5-a) şi V, § 369, p. 353, text şi nota 14 (ed. a 5-a); Duranton, XVII, 134, p. 116 (ed. a 4-a); Baudry et Wahl, *Louage*, I, 83; Guillouard, *Idem*, I, 50 şi 449; Beudant, *Vente et louage*, 497, p. 355; Beltjens, *op. cit.*, I, art. 954, No. 13; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2957. Vezi *suprà*, p. 412 şi tom. IX al Coment. noastre, p. 201. Vezi şi Laurent, XII, 520.

(³) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5574; Duranton, VIII, 543; Beltjens, *op. cit.*, art. 954, No. 10.

cripția instantanee, statornicită de art. 1909 (¹). Cu alte cuvinte, vom aplicà, în specie, prin analogie, tot ce am zis *suprà*, p. 410 urm., în privința dreptului de reîntoarcere și a efectelor sale (art. 825) (²).

Restituirea fructelor din partea donatarului. Controversă.

In urma revocărei donațiunei, donatarul va trebuì să restitue nu numai lucrul dăruit, dar și fructele percepute atât în urma cât și înaintea cererei de revocare, pentrucă el nu se poate folosì de un contract pe care el însuș n'a voit să-l execute. Toate fructele se cuvin deci dăruitorului, ca unul ce n'a încetat niciodată de a fi proprietarul lucrului dăruit (art. 483 și 1021). Art. 486 și 487 nu sunt deci aplicabile în specie (³).

Cazul când donatarul poate fi condemnat la daune.

Revocarea donațiunei pentru inexecutare de sarcini nu are însă de efect neapărat supunerea donatarului la daune, el neputând fi condemnat la asemenea daune decât atunci când se constată o culpă din partea lui, care se apreciază de judecători în mod suveran, ca și cuantumul daunelor ce

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 413 și *infrà*, p. 433, 434. Cpr. Planiol, III, 2635; Mourlon, II, 729; Beltjens, *op. cit.*, art. 959, No. 11; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5678; Laurent, XII, 518; Dalloz, *Nouv. code civil annoté*, II, art. 954, No. 199; Michaux, *Donations* 1133; Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, p. 411, nota *b*, *in fine*.

Cazul când revocarea are de obiect don. unei creanțe.

In caz de revocarea unei donațiuni având de obiect un mobil incorporal, de exemplu, o rentă, dăruitorul va puteà să urmărească restituirea lucrului dăruit, chiar în contra unui terțiu achizitor de bună credință. Aubry et Rau, *loco cit.*; Michaux, *op. cit.*, 1532; C. Caen, Sirey, 41. 2. 433.

(²) Cpr. Laurent, XII, 516.

(³) Vezi Laurent, XII, 512, 513; Mourlon, II, 727; Arntz, II, 1915; T. Huc, VI, 239. — Cu toatea acestea, chestiunea este controversată, și unii ar voì ca fructele să nu fie restituite decât din ziua în care donatarul este în culpă (Duranton, VIII, 543; Troplong, I, 295; C. Montpellier, Sirey, 91. 2. 191), iar alții din ziua acțiunei în revocare, conform art. 834, care s'ar aplicà prin analogie și acì (Planiol, III, 2635; Beltjens, *op. cit.*, art. 954, No. 7; Demolombe, XX, 611; Demante, IV, 97 *bis*; Baudry et Colin, I, 1579; Saintespès-Lescot, III, 866; C. Paris și Nancy, Sirey, 91. 2. 74; D. P. 95. 2. 13). In fine, Curtea din Nancy a decis că donatarul este obligat a restituì fructele percepute din ziua de când el a fost pus în întârziere de către dăruitor printr'o somație extrajudiciară. *Pand. Period.* 92. 2. 193. Vezi în acelaș sens, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1819 și *Supplément*, *eod. v⁰*, 502.

el trebue să plătească, daune ce, în orice caz, el nu datorește decât în urma unei puneri în întârziere (art. 1081) [1].

Despăgubirea donatarului pentru cheltuelile necesare.

Rămâne însă bine înțeles că dăruitorul va trebuì să despăgubească pe donatar de cheltuelile necesare făcute pentru conservarea lucrului dăruit, precum și de plus-valuta adusă acestui lucru prin cheltuelile care i-au mărit valoarea [2].

Despăgubirea dăruitorului pentru degradările aduse lucrului.

După cum donatarul are drept la cheltuelile făcute de dânsul asupra lucrului dăruit, tot astfel și dăruitorul este în drept a fi despăgubit de degradările cauzate lucrului dăruit prin faptul donatarului [3].

Restituirea fructelor. Neaplic. art. 486. Controversă.

Fructele vor trebuì să fie restituite nu numai de donatar, dar chiar și de terțiul detentor, de oarece condiția rezolutorie nu este un viciu care infectează titlul său, pentru ca să se poată aplicà art. 486 C. civ. Terții nu se pot plânge de această soluție, pentrucă dacă s'ar fi interesat de drepturile ce aveà donatarul, ei ar fi văzut că acest drept este supus revocărei [4].

Restituirile ce trebue să facă dăruitorul.

Dăruitorul va restituì, și el, tot ce a primit dela donatar în executarea sarcinei, căci donațiunea fiind revocată cu efect retroactiv, lucrurile trebuesc puse în starea lor anterioară (art. 1019). Dăruitorul va restituì nu numai capitalurile primite, dar și dobânda lor [5].

Don. mutuale. Controversă.

Revocarea donațiunei pentru neîndeplinire de sarcini a dat loc la dificultăți în privința donațiunilor mutuale, adecă

Vezi asupra acestei controverse, Laurent, *Supplément*, IV, No. 186, pag. 140, lit. B; Michaux, *Donations*, 1137 urm., p. 214 urm.; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 279, etc.

[1] Cpr. Baudry et Colin, I, 1582; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 280; Répert. Sirey, *eod. v⁰*, 2961 urm.; Demolombe, XX, 60. — *Contrà:* (în privința punerei în întârziere), Laurent, XII, 501.

[2] Cpr. Demolombe, XX, 610; T. Huc, VI, 239; Beltjens, *op. cit.*, art. 954, No. 6 și 12; Baudry et Colin, I, 1581; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 954, No. 220 urm.; Cas. fr. Sirey, 87. 1. 244; C. Agen, D. P. 95. 1. 329 (sub Cas.), etc.

[3] Demolombe, XX, 610; Dalloz, *op. cit.*, II, art. 954, No. 232, etc.

[4] Laurent, XII, 519; Arntz, II, 1915. — *Contrà;* Demolombe, XX, 612; Duranton, VIII, 543, etc., după care terții n'ar datorì fructele decât din ziua acțiunei în revocare exercitată contra lor sau în contra donatarului.

[5] Laurent, XII, 514. Cpr. Demante et Colmet de Santerre, IV, 97 *bis*.

făcute de două persoane, una alteia, prin acelaş act şi în mod reciproc (vezi *suprà*, p. 317); căci se discută chestiunea de a se ştì dacă revocarea unei donaţiuni atrage sau nu revocarea celeilalte donaţiuni. Pentru a rezolvì această chestiune trebue să facem următoarea distincţie: sau donaţiunile mutuale ori reciproci sunt adevărate liberalităţi, întemeiate numai pe afecţiune, independent de orice interes bănesc, şi atunci ambele liberalităţi, fiind independente una de alta, revocarea uneia nu atrage revocarea celeilalte (argument din art. 280 § 2 şi 836)(¹); sau una din liberalităţi este cauza determinantă şi condiţia celeilalte, şi atunci ne mai fiind vorba de o liberalitate, ci de un contract oneros nenumit *(do ut des)*(²), revocarea uneia din donaţiuni va aduce neapărat revocarea celeilalte (³).

Don. deghizate. Cât pentru donaţiunile indirecte şi cele deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, ştim că ele sunt supuse tuturor cauzelor de revocare(⁴).

Don. manuale. Aceeaş soluţie este admisă în privinţa donaţiunilor manuale(⁵) şi celor remuneratorii sau răsplătitoare, cel puţin pentru ceeace excede valoarea serviciilor prestate(⁶), şi chiar în privinţa donaţiunilor făcute prin contractul de căsătorie (⁷).

Art. 832. Revocarea pentru neexecutare de sarcini nu se îndepli-

---

(¹) Laurent, XII, 515 şi XIII, 16; Demolombe, XX, 589; Marcadé, III, 719; Duranton, VIII, 565; Beltjens, *op. cit*, art. 954, No. 9; Aubry et Rau, VII, § 703, pag. 381, text şi nota 3; Baudry et Colin, I, 1560; T. Huc, VI, 236; Troplong, II, 1319, etc. — Cu toate acestea chestiunea este controversată. Vezi sistemele arătate de Demolombe, *loco suprà cit.* In privinţa revocărei donaţiunilor mutuale pentru ingratitudine şi survenire de copii, vezi *infrà*, p. 452 şi 489, 490.

(²) Cpr. L. 25 § 11, Dig., *De hereditatis petitione*, 5, 3.

(³) Laurent, XII, 515; Baudry et Colin, I, 1560; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 954, No. 18, etc.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 307. Cpr. Baudry et Colin, I, 1560; Demolombe, XX, 583, etc.

(⁵) Vezi *suprà*, p. 276 urm.

(⁶) Cpr. T. Huc, VI, 236, *in fine*, p. 304; Demolombe, XX, 583. Vezi asupra donaţiunilor remuneratorii sau răsplătitoare, *suprà*, p. 312 urm.

(⁷) Demolombe, XX, 583; Trib. Albi, D. P. 1912. 2. 329. — Donaţiunile făcute în favoarea căsătoriei nu sunt însă revocabile pentru ingratitudine (art. 835).

neşte nicio dată de drept, afară de cazul unei stipulaţii contrare. Dacă asemenea stipulaţie nu există, revocarea trebue să fie cerută în justiţie (art. 832), şi judecătorii nu o vor admite decât atunci când vor apreciă, în suveranitatea lor, că sarcinile sau obligaţiile impuse donatarului n'au fost executate nici de donatar, nici de un terţiu pentru donatar [1], sau au fost rău executate [2].

Aplic. art. 1021.

Aceasta nu este decât aplicarea dreptului comun în materie de condiţie rezolutorie tacită, adecă: a art. 1021, după care contractul nu este desfiinţat de drept, ci desfiinţarea trebue să se ceară dela justiţie, care, după împrejurări poate să acorde un termen părîtului, spre a-şi puteà executà obligaţia sa.

Acordarea unui termen de graţie. Art. 1021.

Prin urmare, în baza art. 1021, aplicabil şi în specie, judecătorii pot să acorde donatarului nenorocit un termen, pentru a-şi îndeplinì sarcinile ce-i sunt impuse prin actul de donaţiune [3].

---

(1) Astfel, un creditor al donatarului ar puteà să execute sarcina şi să oprească revocarea (cpr. art. 1093), afară de cazul când dăruitorul ar fi înţeles ca sarcina să fie executată de însuş donatarul, precum ar fi, de exemplu, sarcina de a locuì cu dăruitorul sau de a-l îngrijì. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2829 urm., 2837 urm. şi autorităţile citate acolo.

(2) Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1546. — Judecătorii pot admite revocarea, dacă donatarul n'a îndeplinit decât o parte din sarcini. Laurent, XII, 509. Beltjens, art. 956, No. 15. — Dacă inexecutarea sarcinilor provine din faptul dăruitorului, judecătorii nu vor admite revocarea. Laurent, XII, 507; Beltjens, *loco cit.*, No. 13.

Chestie de fapt.

In orice caz, chestiunea de a se ştì dacă sarcina a fost sau nu îndeplinită, este o chestie de fapt. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2780.

(3) Planiol, III, 2634; T. Huc, VI, 238; Beltjens, *op. cit.*, art. 954, No. 1 şi art. 956, No. 11; Thiry, II, 378, p. 369; Vigié, II, 719; Demolombe, XX, 605; Laurent, XII, 504; Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, pag. 411; Marcadé, III, 704; Demante, IV, 96; Mourlon, II, 722; Baudry et Colin, I, 1551; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 956, No. 12 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5590 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2850 urm.; Cas. fr. *Pand. Périod.* 86. 1. 66; D. P. 86. 1. 133; D. P. 89. 1. 107; Sirey, 1906. 1. 39; *Pand. Périod.* 1906. 1. 160 şi *Dreptul* din 1907, No. 17, pag. 140 (cu observ. noastră); C. Pau, D. P. 90. 2. 176. Vezi şi tom. IX al Comment. noastre, p. 197, nota 2.

Stipularea unui pact comisor expres.

Mai mult încă, părţile pot stipulà, ca în orice contract, printr'un pact comisor expres, că neîndeplinirea sarcinilor va aveà de efect revocarea de drept a donaţiunei, fără nicio somaţie sau cerere în judecată (¹). In asemenea caz, judecătorii nu vor puteà să acorde un termen donatarului, ci se vor mărginì numai a constatà că revocarea s'a îndeplinit de drept prin inexecutarea sarcinilor.

„Considerând, zice foarte bine Curtea din Craiova, că în orice contract bilateral, de sine se subînţelege dreptul fiecărei părţi de a cere desfiinţarea lui, când cealaltă parte nu-şi îndeplineşte obligaţiile luate; când însă acest lucru părţile şi-au luat sarcina să-l prevadă în mod expres printr'o clauză clară şi preciză, stipulând că reziliere a va aveà loc de drept, fără nicio cerere în judecată, somaţie sau altă punere în întârziere, *atunci de sigur nici judecătorul nu mai găseşte în puterea sa dreptul de a mai acordà termen de graţie pentru executarea obligaţiei debitorului*, şi nici partea ce n'a îndeplinit condiţiile la care erà supusă, nu mai poate, fără voia celeilalte, să facă să reînvieze un contract desfiinţat în puterea convenţiei părţilor; că, dacă partea ce tinde la reziliere se adresează justiţiei, aceasta o face pentrucă, în sistemul legiuirilor noastre, nimene nu-şi poate face dreptate singur şi numai justiţiei aparţine să pronunţe prin hotărîrile sale, dacă condiţiile din care decurge reziliarea s'au îndeplinit sau nu, etc." (²).

Dreptul dăruitorului de a cere îndeplinirea sarcinilor. Controversă.

In regulă generală, creditorul poate, după cum ştim, la caz de inexecutarea obligaţiei debitorului, să ceară, după alegerea sa, nu numai desfiinţarea contractului cu daune, dar încă şi executarea lui, când această executare este cu

---

(¹) Demolombe, XX, 607; Laurent, XII, 505; Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, p. 411, nota 4; Arntz, II, 1912; Marcadé, III, 704; Demante, IV, 96 *bis* IV; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5596; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2943 urm.; Baudry et Colin, I, 1564; T. Huc, VI, 238; Beltjens, *op. cit.*, art. 956, No. 12; Planiol, III, 3634; C. Pau, D. P. 90. 2. 176; Bourcart, nota în Sirey, 93. 1. 425.—*Contrà*: Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 956, No. 4, p. 284; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, III, 889, p. 437.

(²) C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 24, p. 188 şi alte decizii citate în tom. VI al Coment. noastre, pag. 103, nota 1. Cpr. C. Alger, D. P. 93. 2. 294; Planiol, II, 1324. Vezi asupra pactului comisor expres, două adnotaţii foarte judicioase ale d-lui Ed. Diogenide, asupra unor sentinţe ale Trib. Dolj, publicate în *Paginile juridice* din Craiova, No. 9 din 1907, p. 64 urm., şi No. 49 din 1909, p. 384 urm. Vezi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 46 (motive).

putinţă (art. 1021) (¹). Se naşte însă întrebarea dacă această soluţie se aplică şi la donaţiuni? Cu alte cuvinte, dăruitorul poate el, în loc de a cere revocarea donaţiunei, conform art. 829, pentru neîndeplinirea sarcinilor, să oblige, conform art. 1021, pe donatar, la executarea sarcinilor impuse, după cum dispune anume art. 525 din codul german (²)? Afirmativa, care erà admisă la Romani (³), este admisibilă şi astăzi, cu toată discuţia ce există asupra acestui punct; căci impunerea unei sarcini având de efect prefacerea donaţiunei dintr'un contract unilateral într'un contract bilateral sau sinalagmatic, art. 1021 este aplicabil şi cazului de faţă (⁴).

(¹) Vezi Cas. rom. Bult. 1910, p. 1720 şi Revista *Jurisprudenţa* din 1911, No. 5, p. 66.

(²) Iată, în adevăr, cum se exprimă art. 525 din codul german: „Acel care a făcut o donaţiune cu sarcină *(unter einer Auflage)*, poate cere executarea acestei sarcini, dacă el şi-a îndeplinit prestaţia sa"; şi § 2 din acelaş text adaogă: „Dacă executarea acestei sarcini a fost înfiinţată într'un interes public *(im öffentlichen Interesse)*, autoritatea competentă poate cere executarea acestei sarcini, în urma morţei dăruitorului". C. german. Art. 525.

Afară de executarea sarcinilor, art. 527 din acest cod mai conferă dăruitorului dreptul de a cere restituirea lucrului dăruit, conform regulelor de rezoluţie ale contractelor sinalagmatice şi conform dispoziţiilor relative la restituirea provocată de înavuţirea fără cauză, însă numai în măsura în care donaţiunea ar fi trebuit să servească la executarea sarcinei; de unde rezultă că întreaga donaţiune nu este revocabilă, ci donatarul restitue numai lucrul dăruit în proporţia corespondentă înavuţirei fără cauză. Cpr. Saleilles, nota asupra art. 527 din ed. oficială a codului german, tom. II, p. 71. C. german. Art. 527.

In fine, art. 527 § ultim din acelaş cod mai adaogă că dreptul de restituire, de care s'a vorbit mai sus, este exclus, de câteori un terţiu este autorizat a cere executarea sarcinei: „*Der Anspruch ist ausgeschlossen, wenn ein Dritter berechtigt ist, die Vollziehung der Auflage zu verlangen*". Art. 527 § ultim.

(³) Vezi L. 9, Cod, *De donationibus*, 8, 54. Mai vezi şi L. 3, Cod, *De contrahenda emptione et venditione*, 4, 38, care face o aplicare a acestui principiu la ipoteza unei donaţiuni prin care dăruitorul ar fi impus donatarului sarcina de a-l alimentà.

(⁴) Thiry, II, 378; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 225, p. 109, 110; Demolombe, XX, 575; Laurent, XII, 489, 490; Marcadé, III, 700; Aubry et Rau, VII, § 701, *in fine*, pag. 379; Baudry et Colin, I, 1556; T. Huc, VI, 236; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 954, No. 285 urm.— *Contrà*: Demante et Colmet de Santerre, IV, 96 *bis* I.

Oblig. la executarea sarcinilor, de către terţii.

Donatarul va puteà fi obligat la executarea sarcinilor şi de către terţii, în folosul cărora s'ar fi stipulat o prestaţiune apreciabilă în bani (vezi *suprà*, p. 421, nota 2), fără însă ca aceşti terţii să poată cere revocarea donaţiunei pentru neexecutarea sarcinilor din partea donatarului, această acţiune aparţinând numai dăruitorului, moştenitorilor sau creditorilor săi (¹).

Părăsirea bunurilor dăruite de către donatar. Controversă.

Din cele mai sus expuse rezultă că donatarul nu poate nici într'un caz să se libereze de executarea sarcinilor prin părăsirea şi lepădarea bunurilor dăruite, fie că donaţiunea ar fi pură şi simplă, fie că ea ar fi oneroasă sau însărcinătoare; căci donaţiunea fiind un contract, ea constitue legea părţilor şi nu poate fi revocată decât tot prin consimţimântul lor (²).

Renunţarea la donaţiune.

Rămâne însă bine înţeles că donatarul ar puteà să renunţe la donaţiune, dacă şi-ar fi rezervat anume această fa-

Privilegiul dăruitorilor de imobile. Controversă.

Din momentul ce dăruitorul poate să opteze pentru executarea sarcinilor stipulate de el, autorii se întreabă: ce garanţii poate el să aibă, când a făcut această opţiune. Se decide de unii că, în asemenea caz, executarea sarcinilor este asigurată printr'un privilegiu asupra imobilului dăruit. Vezi autorii citaţi *pro* şi *contrà* în tom. X al Coment. noastre, pag. 483, nota 1. Această soluţie este însă inadmisibilă, pentrucă privilegiile fiind de drept strict şi neputând să existe decât în baza unui text expres (vezi tom. X suscitat, pag. 361, 392), niciun text pozitiv nu există la noi şi în Franţa în această privinţă. Cpr. Planiol, II, 2893; Baudry et Colin, I, 1557 şi alţi autori citaţi în tom. X al Coment. noastre, p. 483, n. 1.

Deoseb. de codul belgian.

Art. 27, 3⁰ din legea ipotecară belgiană din 1851 conferă, în termeni expreşi, un privilegiu donatarilor de imobile, soluţie neadmisă la noi, deşi sistemul nostru ipotecar este, în mare parte, împrumutat dela legea suscitată.

Stipularea unei ipoteci convenţionale.

Dar dacă dăruitorul nu are privilegiul de care s'a vorbit mai sus, el rămâne liber de a stipulà orice garanţie, precum ar fi, de exemplu, o ipotecă convenţională, pentru a asigurà executarea sarcinilor. Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 245

(¹) Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, pag. 412; Demolombe, XX, 597; Thiry, II, 378, p. 369, 370, etc.

(²) Laurent, XII, 489; Planiol, III, 2587; Baudry et Colin, I, 1351; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5486; Aubry et Rau, VII, § 706, p. 408, text şi nota 11; Demolombe, XX, 575; T. Huc, VI, 236, p. 303; Duranton, VIII, 17. Vezi *suprà*, p. 336, 382.— *Contrà:* Troplong, I, 65. Vezi diversele sistem arătate in Demolombe, XX, 572 urm. şi în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5481 urm.

cultate şi, în lipsa unei clauze exprese, judecătorii ar puteà să decidă că aceasta a fost intenţia părţilor (1).

Perderea fortuită a lucrului dăruit nu scuteşte pe donatar de oblig. de a executà sarcinile donaţiunei.

Donatarul fiind personal obligat către dăruitor a executà sarcinile ce i-au fost impuse, de aici rezultă că perderea lucrului dăruit întâmplată prin caz fortuit, în urma donaţiunei, nu-l scuteşte de această obligaţie, şi donatarul este obligat a executà sarcinile cu propria sa avere, în caz când lucrul a perit cu totul, căci donatarul fiind proprietarul acestui lucru, paguba îl priveşte pe dânsul: *Res perit domino* (2).

Art. 974.

Revocarea poate fi cerută de însuş dăruitorul, de moştenitorii (3) şi chiar de creditorii săi, în baza art. 974 (4).

Creditorii moştenitorilor.

Creditorii moştenitorilor au şi ei acelaş drept, dacă debitorul lor n'a renunţat la acţiunea ce-i aparţineà. In caz de o asemenea renunţare, ea ar puteà însă fi atacată ca frauduloasă, în baza art. 975 (¹).

---

(1) Pand. fr., v° *cit.*, 5487; Aubry et Rau, VII, § 706, p. 408, nota 11, *in fine*.

(2) Cpr. Demolombe, XX, 577; Pand. fr., v° *cit.*, 5492. Cpr. Troplong, I, 69, p. 92 şi 369 (ed. a 3-a). — In urma acceptărei donaţiunei, donatarul n'ar fi deci primit să susţie că sarcinile impuse erau mai mari decât valoarea lucrurilor dăruite. Demolombe, XX, 578; Pand. fr., v° *cit.*, 5493.

(3) Moştenitorii dăruitorului pot deci să continue acţiunea în revocare începută de autorul lor şi chiar s'o exercite ei înşişi, pentrucă dreptul de a cere revocarea donaţiunei este un drept eminamente bănesc. Cpr. Trib. Putna, *Cr. judiciar* din 1907, No. 46, p. 367; Michaux, *Donations*, 1149, p. 216; Laurent, XII, 497; Demolombe, XX, 592; Marcadé, III, 700; Arntz, II, 1914; Mourlon, II, 728; Troplong, II, 1300; Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, p. 412; Pand. fr., v° *cit.*, 5547; Répert. Labori, v° *Don. entre-vifs*, 257. — Astfel, s'a decis că moştenitorii dăruitorului pot, după moartea lui, să ceară, pentru inexecutare de sarcini, revocarea unei împărţeli făcută de acest din urmă în calitate de ascendent. C. Limoges, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 4578, nota 1.

(4) Laurent, XII, 498; Arntz, II, 1914; Mourlon, II, 728; Demolombe, XX, 595 şi XXV, 54; Vigié, II, 719; Michaux, *Donations*, 1151, p. 216; Beltjens, *op. cit.*, art. 956, No. 5; Baudry et Colin, I, 1570; Répert. Labori, v° *cit.*, 258; Demante, IV, 96 *bis*, III; Marcadé, III, 700; Duranton, VIII, 540; Pand. fr., v° *cit.*, 5555 urm. *Contrà:* Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 954, No. 11, p. 278, 279. Vom vedeà însă, sub art. 833 § 2, că creditorii dăruitorului nu pot exercità acţiunea în revocare pentru ingratitudine. Vezi *infrà*, p. 465.

Finele de neprimire opozabile acţ. creditorilor.

Acţiunea creditorilor ar puteà însă să fie respinsă atât prin finea de neprimire trasă din renunţarea dăruitorului (²), cât şi prin excepţia întemeiată pe însăş renunţarea creditorilor, renunţare care poate fi nu numai expresă, dar şi tacită (³).

Cesiunea acţ. în revocare.

Acţiunea în revocare putând fi transmisă altuia, fie printr'un contract cu titlu oneros, fie printr'un contract cu titlu gratuit (⁴), poate fi exercitată de cesionarul ei (⁵).

Acel care cere revocarea don. trebue să aibă interes la aceasta.

Pentru ca cineva să poată însă cere revocarea donaţiunei ale cărei sarcini n'au fost executate, trebue să aibă interes la aceasta, căci dacă instanţa de fond ar constatà lipsa de interes şi de prejudiciu în persoana aceluia care urmăreşte revocarea donaţiunei, nu s'ar puteà cere casarea deciziei, care ar fi respins o asemenea cerere (⁶).

Persoanele în contra cărora se urmăreşte acţ. în revocare.

Acţiunea în revocare pentru neexecutare de sarcini se urmăreşte în contra donatarului sau moştenitorilor săi, iar nici într'un caz în contra terţiilor, cărora bunurile dăruite ar fi fost transmise de către donatar şi care nu pot fi acţionaţi decât printr'o acţiune în revendicare, în urma revo-

---

(¹) Beltjens, *op. cit.*, art. 956, No. 5. — Creditorii moştenitorilor nu pot, din contra, cere revocarea donaţiunei pentru ingratitudine. Vezi *infrà*, p. 465.

(²) Renunţarea la acţiunea în revocare poate să intervie în însuş actul de donaţiune (C. Nancy, 14 April 1886), însă ea nu este niciodată presupusă. Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 260. Cpr. Laurent, XII, 496. — In caz de renunţare din partea dăruitorului, creditorii şi reprezentanţii săi nu mai pot cere nici revocarea, nici executarea sarcinilor, ei putând numai să atace această renunţare ca frauduloasă (art. 975). Laurent, XII, 498; Répert. Labori, v⁰ *cit.*, 263; Cas. fr. D. P. 55. 1. 178; Sirey, 55. 1. 417.

(³) Laurent, XII, 498; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5560. Cpr. C. Grenoble, D. P. 62. 2. 204.

(⁴) Vigié, II, 719; Beltjens, *op. cit.*, art. 956, No. 7; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 259.

(⁵) Demolombe, XX, 596; Demante, IV, 96 *bis* III; Laurent, XII, 500; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5562 urm.; Michaux, *op. cit.*, 1152, p. 216; Baudry et Colin, I, 1571, etc.

(⁶) Cas. rom. S-a I. Bult. 1885, pag. 608 şi *Dreptul* din 1885, No. 65, p. 517.

cărei donațiunei față de donatar (1). Am văzut însă *suprà*, p. 423, că terții detentori pot fi puși în cauză în acțiunea de revocare.

Divizibilitatea acțiunei.

Acțiunea în revocare pentru inexecutare de sarcini este divizibilă, de câteori însăș sarcina este și ea divizibilă (2).

Cazurile când acțiunea are un caracter indivizibil.

S'a decis însă că, în caz când s'au făcut două donațiuni conjuncte și solidare, acțiunea în revocare are un caracter indivizibil și că, chiar în lipsa oricărei stipulări de solidaritate, fiecare din dăruitori poate, în urma morței celuilalt, să dobândească revocarea pentru tot și restituirea tuturor bunurilor sau valorilor dăruite (3).

Prescrierea acțiunei. Art. 1890.

Contra donatarului și moștenitorilor săi acțiunea în revocare poate fi exercitată timp de 30 de ani dela nașterea ei (art. 1890) (4), soluție care erà admisă și în vechiul drept francez, după cum ne atestă Dumoulin, Furgole, Ricard, etc. (5).

Aplic. art. 1895, urm.

Cât pentru acțiunea în revendicare, ce dăruitorul ar exercità contra terțiilor detentori ai lucrurilor dăruite, ea se va prescrie, fie prin 30 de ani, fie prin 10 sau 20 de ani, dacă terții au fost de bună credință (art. 1895 urm.) (6).

Aplic. art. 1909.

Incât privește detentorii de mobile corporale, știm că ei pot să invoace prescripția instantanee, statornicită de art 1909, dacă sunt de bună credință [1]. Asupra acestui punct nu mai încape nicio îndoială.

---

(1) Laurent, XII, 501; Demolombe, XX, 594; Mourlon, II, 728; Arntz, II, 1914; Pand. fr., v° *cit.*, 5573, 5574, etc.

(2) Laurent, XII, 502; Beltjens, art. 956, No. 9; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 2921 urm.

(3) Trib. Yvetot, Sirey, 1911. 2. 257.

(4) Baudry et Colin, I, 1572; Mourlon, II, 729; Arntz, II, 1914; Thiry, II, 380; Demante, IV, 96 *bis* III; Laurent, XII, 510; Demolombe, XX, 602; Planiol, III, 2636; Le Roux de Bretagne, *Prescription*, II, 807; Pand. fr. v° *cit.*, 5621 urm.; Répert. Labori, v° *Don. entre-vifs*, 265. — *Contrà*: Marcadé, III, 710, care aplică prescripția de 10 ani, statornicită de art. 1900. Această din urmă soluție este însă inadmisibilă, pentrucă după cum foarte bine observă toți autorii, în specie nu este vorba de o acțiune în anulare, ci de o acțiune în revocare. Această acțiune tinzând la executarea unei stipulații tacite a convenției, toate acțiunile care au de scop executarea contractelor se prescriu prin 30 de ani. Cpr. Thiry, III, 380, p. 370.

(5) Vezi Pand. fr., v° *cit.*, 5621.

(6) Vezi *suprà*, p. 423.

Punerea în întârziere. Controversă.

Rămâne acum să examinăm chestiunea de a se ști dacă cererea în revocare a unei donațiuni pentru neîndeplinire de sarcini este sau nu supusă formalității punerei în întârziere a donatarului. Unii răspund afirmativ, fără a-și dà măcar osteneala de a-și motivà părerea lor [2].

Adevărul este însă că acțiunea în revocare nu poate fi respinsă pentru lipsa de punere în întârziere a donatarului, pentrucă legea nu prevede această formalitate, și orice fine de neprimire a unei acțiuni cere un anume text de lege. Tot ce se poate zice este numai că, în lipsa unei puneri în întârziere, donatarul va puteà, pe de o parte, cât timp revocarea n'a fost încă admisă de justiție, s'o împedice, aducând sarcina la îndeplinire, obținând chiar pentru aceasta un termen dela judecători (art. 1021) [3], iar pe de alta, să nu răspundă de daune, în baza art. 1081, după care daunele nu sunt datorite decât atunci când debitorul este pus în întârziere de a-și îndeplinì obligația sa [4].

Cazul când sarcina consistă într'a nu face ceva.

In orice caz, punerea în întârziere ar fi inutilă, dacă sarcina ar consistà *in non faciendo*, căci nu se poate obligà pe dăruitor a face donatarului în fiecare moment al zilei somație de a nu contravenì obligației ce el și-a luat prin contract [5].

---

[1] Vezi *suprà*, p. 413 și 423, 424.

[2] Aubry et Rau, VII, § 707 *bis*, p. 411; Massé-Vergé, III, § 483, pag. 231, nota 2; Planiol, III, 2634; Arntz, II, 1912; Troplong, II, 1295; Michaux, *Donations*, 1126; Cas. fr. Sirey, 52. 1. 495, etc.

[3] Vezi *suprà*, p. 427.

[4] Laurent, XII, 503; Demolombe, XX, 600; Saintespès-Lescot, III, 856, p. 411; Beltjens, *op. cit.*, art. 956, No. 1 *bis* și 10; Baudry et Colin, I, 1547; T. Huc, VI, 238; Troplong, II, 1295; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5576; Pand. belges, v⁰ *Don. entre-vifs*, 511; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 252; Trib. Putna, *Cr. judiciar* din 1907, No. 46, p. 367; C. Douai și Poitiers, D. P. 53. 2. 241; Sirey, 53. 2. 312; D. P. 86. 2. 38; Sirey, 87. 2. 67. Vezi asupra acestei controverse, Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 956, No. 6 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2933 urm.

[5] Dalloz, *op* și *loco suprà cit.*, No. 11, precum și autoritățile citate acolo; Demolombe, XX, 607.

II. — Revocarea donaţiunei pentru ingratitudinea donatarului (1).

Dr. roman.

La Romani, revocarea donațiunilor pentru ingratitudinea donatarului n'a fost admisă, ca principiu general, decât sub Justinian; căci, înaintea acestui împărat, ea nu erà admisă decât în privința donațiunilor dintre ascendenți și descendenți (2). Justinian, generalizând această dispoziție în anul 530, declară prin legea așa zisă *Generaliter*, toate donațiunile revocabile pentru cauză de ingratitudine. „*Generaliter sancimus, omnes donationes lege confectas, firmas ellibatasque manere, si non donationis acceptor ingratus circa donatorem inveniatur, ita ut injurias atroces in eum effundat, vel manus impias inferat, vel jacturæ molem ex insidiis suis ingerat, quæ non levem sensum substantiæ donatoris imponit, vel vitæ periculum aliquod ei intulerit, vel quasdam conventiones, sive in scriptis donationi impositas, sive sine scriptis habitas, quas donationis acceptor spopondit, minimè implere voluerit*“ (3).

Cazurile de ingratitudine sunt, prin această lege, mărginite la *patru*, și este de observat că între ele nu figurează refuzul de a dà alimente. Dăruitorul dobândeà revocarea donațiunei pentru ingratitudinea donatarului printr'o *condictio ex lege*, care nu aduceà nicio atingere înstrăinărilor și celorlalte drepturi reale consimțite de donatar în folosul terțiilor. Această cauză de revocare nu supraviețuià nici dăruitorului, nici donatarului (4).

C. Calimach.

Pe când Justinian, prin legea menționată, priveà neîndeplinirea sarcinilor impuse de dăruitor ca un act de ingratitudine, ceeace am observat și *suprà*, p. 420, codul Cali-

---

Bibliografie.

(1) Vezi Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718 (708), p. 422 urm. (ed. Crome) (*von dem Widerruf der Schenkungen wegen Undankbarkeit des Beschekten insbesondere*); Pand. fr., *Supplément*, v° *Don. et testaments*, 834 urm., etc.

(2) „*Quod mater filio donat, ex ingratitudine non revocatur postquam transiit ad secundas nuptias, nisi ex tribus causis: 1° si vitæ ejus insidiatur; 2° item si manus impias in eam intulerit; 3° si totius substantiæ molitus est jacturam*“. (L. 7, Cod, *De revocandis donationibus*, 8. 56, *Auth. de nuptiis*, Nov. 22, capit. 35). Vezi și L. 9, Cod. *eod. tit.*

(3) L. 10, Cod, *loco cit.*

(4) L. L. 7 și 10, Cod, *loco cit.*

mach deosebeà, din contra, aceste cauze de revocare, care sunt deosebite şi în dreptul actual.

Art. 1275, 1288 C. Calimach.

In adevăr, art. 1288 din vechiul cod al Moldovei prevede că darurile făcute cu însărcinare *(sub modo)* sau sub condiţie, atunci numai se oboară, când însărcinările sau condiţiile n'au fost îndeplinite, iar art. 1275 din acelaş cod dispune că darurile se oboară, atunci când primitorul lor se va face vinovat *de o mare nemulţumire* către dăruitor, al său făcător de bine (1).

C. austriac. Art. 948.

(1) Art. corespunzător din codul austriac (948) prevede că donaţiunea poate fi revocată, dacă donatarul s'a făcut culpabil către binefăcătorul său de o ingratitudine gravă (*eines groben Undanks schuldig macht)*, adecă de un atac contra persoanei, onoarei, libertăţei sau averei dăruitorului, aşa ca să se poată procede contra culpabilului după codul penal, fie din oficiu, fie după cererea părţei lezate. Vezi şi art. 1276 din codul Calimach, care zice că mare nemulţumire se socoteşte: *vrăjmăşirea vieţei dăruitorului sau vătămarea lui la trup, la cinste, la slobozenie (libertate) sau la avere.* Codul austriac, nefăcând nicio deosebire între diferitele donaţiuni, se decide în genere că şi donaţiunile *propter nuptias* sunt, după acest cod, revocabile pentru ingratitudine. Vezi Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, IV, p. 183, No. 4.

C. Calimach. Art. 1276.

C. german. Art. 530.

Art. 530 din codul german dispune, în această privinţă, că o donaţiune poate fi revocată de câteori donatarul este culpabil de o greşală gravă către donator sau una din rudele sale cele mai de aproape, făcând astfel dovada unei mari ingratitudini.

C. german. Art. 532, 533.

Dreptul de revocare nu aparţine moştenitorului dăruitorului decât atunci când donatarul a ucis cu voinţă şi pe nedrept *(vorzätzlich und widerrechtlich)* pe dăruitor sau l-a împedicat de a revocà donaţiunea. Şi art. 532 din acelaş cod adaogă că revocarea nu mai este admisă, de câteori dăruitorul a iertat pe donatar, sau când a trecut un an dela epoca când acela, care aveà dreptul de revocare, a cunoscut faptele ce-i conferea acest drept. In urma morţei dăruitorului, revocarea nu mai poate aveà loc. In fine, art. 533 dispune că nu se poate renunţà la revocare decât atunci când faptele ce constituesc ingratitudinea au ajuns la cunoştinţa dăruitorului.

C. elveţian din 1907. Art. 273 lit. *l.* tit. final.

Codul elveţian din 1907 are, în această privinţă, următoarea dispoziţie: „In caz de donaţiuni manuale sau de făgăduinţi de daruri executate, dăruitorul poate să execute acţiunea în restituire, până la concurenţa înavuţirei actuale a celeilalte părţi: 1° când donatarul a comis un delict grav

C. Caragea.

Codul Caragea dispune, în această privinţă, că darul nu se cere înapoi, „afară de va necinstì primitorul darului pre dăruitor, sau de-l va păgubì, sau de va cugetà în faptă rău asupra-i, sau de va dà jalbă asupră-i cu pîră nedreaptă“.

Dr. vechiu fr.

In vechiul drept francez, cauzele de ingratitudine erau mai numeroase decât în legislaţia lui Justinian (1).

„Le second engagement du donataire est la reconnaissance du bienfait, zice Domat, et s'il est ingrat envers le donateur, la donation pourra être révoquée, selon que le fait du donataire y aura donné lieu. Ainsi le donateur pourra révoquer la donation, non seulement si le donataire attente à sa vie ou a son honneur, mais même s'il se porte à lui faire quelque violence ou quelque outrage en sa personne, ou par des injures, ou s'il lui cause quelque perte considérable par de mauvaises voies, etc.“ (2).

Temeiul juridic al revocărei pentru ingratitudine.

Care este temeiul juridic al acestei cauze de revocare? Autorii sunt unanimi spre a recunoaşte că revocarea pentru ingratitudine nu se întemeiază pe interpretarea voinţei părţilor, adecă: pe o condiţie rezolutorie tacită, ca revocarea pentru neîndeplinirea sarcinilor, de care am vorbit până acum; căci condiţia rezolutorie tacită, neputând fi subînţeleasă decât în contractele bilaterale sau sinalagmatice (art. 1020), recunoştinţa, această datorie morală a donatarului, pe care Cicerone o numeà, cu drept cuvânt, mama tuturor virtuţilor (3), nu poate să transforme donaţiunea într'un contract sinalagmatic. Revocarea nu este deci, în cazul de faţă, *decât o pedeapsă*, după cum se exprimă Ricard şi Pothier (4), pe

---

contra dăruitorului sau uneia din rudele sale de aproape; 2° când donatarul a lipsit dela datoriile ce-i impune legea către dăruitor sau familia sa; 3° şi în fine, când, fără nicio cauză legitimă, el nu execută sarcinile care grevează donaţiunea“ (art. 273 lit. *l*, tit. final).

(1) Cpr. Aubry et Rau, VII, § 708, p. 413, nota 1; Vigié, II, 721, etc.

(2) Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 324, No. 4 (ed. Carré din 1822).

(3) „*Hæc est virtus non solum maxima*, **sed etiam mater omnium virtutum**“. (Cicerone, *Pro Plancio*, § 33).

(4) Iată propriile cuvinte ale lui Pothier: „Il suffit, pour fonder la révocation des donations, de dire que les injures commises par un donataire envers son bienfaiteur, outre le caractère de malice, commun aux injures faites par d'autres personnes, ayant un caractère particulier de malice, qui est *l'ingratitude*,

care legea o pronunţă contra donatarului ingrat, în numele moralei călcată în picioare, şi această pedeapsă se datoreşte legei, iar nu intenţiei presupuse a părţilor contractante.

Strictă interpretare a ingratitudinei.

Revocarea pentru ingratitudine fiind deci o pedeapsă, toate depoziţiile relative la această materie sunt de strictă interpretare (¹).

Analogie între ingratitudinea şi nedemnitatea în materie de succesiuni.

Faptele, care atrag revocarea donaţiunei pentru ingratitudinea donatarului, au o mare analogie cu acele care pot să atragă excluderea dela succesiune pentru nedemnitate (art. 655). Nu trebue însă să confundăm aceste două materii, căci legea este mai aspră faţă de donatar decât faţă de moştenitorul *ab intestat* (²).

Justificarea asprimei legei în materie de ingratitudine. Deoseb. între ingratitudine şi nedemnitate.

Această asprime a legiuitorului poate fi justificată prin următoarele consideraţii: 1⁰ donatarul, care ţine bunul dăruit numai în virtutea voinţei şi a liberalităţei dăruitorului, este mai culpabil decât moştenitorul, care ţine dreptul său dela lege; 2⁰ legea admite cu o uşurinţă mai mare revocarea donaţiunilor decât excluderea dela succesiune, pentrucă această excludere este o derogare şi o schimbare dela ordinea regulată a moştenirilor ab intestat, pe când revocarea donaţiunilor este o reîntoarcere la ordinea legală a succesiunilor. Aceste motive nu sunt la adăpost de orice critică; însă, cu

---

elles doivent être punies, outre la peine des injures ordinaires, d'une peine particulière; et il n'y en pas de plus naturelle, que de dépouiller le donataire des bienfaits qu'il a reçus de celui qu'il a offensé". (Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 440, p. 412, ed. Bugnet).

(¹) Vezi *infrà*, p. 440, text şi nota 2.

Deoseb. între ingratitudine şi nedemnitate.

(²) Iată, în adevăr, deosebirile cele mai caracteristice între aceste două materii: 1⁰ revocarea pentru ingratitudine are, după părerea tuturor, un caracter penal, pe când nedemnitatea este mai mult o excludere, care derivă din voinţa presupusă a lui *de cujus* (vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 82, ed. a 2-a); 2⁰ atentatul la viaţa dăruitorului este o cauză de revocare a donaţiunei, chiar când nu există în contra donatarului nicio condemnare, pe când moştenitorul nu poate fi exclus dela succesiunea ab intestat pentru aceeaş cauză decât în urma unei decizii rămasă definitivă (art. 655, 1⁰); 3⁰ delictele, cruzimile, injuriile grave şi refuzul de a dà alimente dăruitorului, care s'ar află în lipsă, pot să aducă revocarea donaţiunei, fără a constitui însă o cauză de nedemnitate, etc. Cpr. Mourlon, II, 734.

toate acestea, în lipsă de text, ele sunt singurele pe care legiuitorul a putut să le aibă în vedere (1).

Aceste considerații generale odată expuse, venim acum la examinarea textelor privitoare la această cauză de revocare.

A) Faptele care constituesc ingratitudinea donatarului.

Art. 831.—Donațiunea între vii se revoacă pentru ingratitudine, în cazurile următoare: 1° dacă donatarul a atentat la viața donatorului; 2° dacă este culpabil în privința-i de delicte, cruzimi sau injurii grave; 3° dacă, fără cuvânt(2), îi refuză alimente. (Art. 185 urm., 190, 212, 280, 655 urm., 832 urm., 930 C. civ. Art. 955 C. fr.)

---

(1) Cpr. Arntz, II, 1920; Thiry, II, 381; Mourlon, II, 734; Laurent, XIII, 2; Demolombe, XX, 619; Demante et Colmet de Santerre, IV, 98 *bis* II; Duranton, VIII, 555; Pand. fr., *v° cit.*, 5671; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 144, nota 2; Vigié, II, 722, etc.

(2) Expresiunea *„fără cuvânt"* nu există în textul francez; ea a fost adaosă după art. 1081 din codul italian, unde se zice că donațiunea poate fi revocată pentru ingratitudine: *„se gli neghi* **indebitamente** (adecă fără cuvânt) *gli alimenti"*. Cuvânt de refuz ar fi atunci, când dăruitorul n'ar fi în lipsă, sau când donatarul ar fi scăpătat și el, după cum prevede anume art. 1273 din codul Calimach (947 C. austriac, 529 § 2 C. german). De asemenea, cuvânt legitim de refuz ar mai fi atunci când dăruitorul ar fi având rude bogate dela care el ar aveà dreptul să ceară alimente (art. 185 urm.), căci el n'ar mai fi în lipsă de câteori ar puteà să-și procure cele trebuitoare vieței pe altă cale. Cpr. Laurent, XIII, 10, 11; Demolombe, XX, 647; Marcadé, III, 703; Mourlon, II, 733; Arntz, II, 1919; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 415, 416, text și nota 9; Pand. fr., *v°. cit.*, 5730; Beltjens, *op. cit.*, art. 955, No. 10; Planiol, III, 2646; T. Huc, VI, 243; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 511, etc. — *Contrà:* Duranton, VIII, 558; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, II, 213, nota *c*, pag. 190; Baudry et Colin, I, 1613; Thiry, II, 381. Vezi tom. I al Coment. noastre, nota 2 dela p. 710, 711 (ed. a 2-a).

Deoseb. de redacție de C. fr.

Cazurile în care donatarul este în drept a refuză alimente dăruitorului. Controversă.

Și fiindcă vorbim de alimente, vom menționà o decizie recentă a Curței de casație, care pune în principiu că ginerii și nurorile sunt obligați a procurà alimente socrului și soacrei, chiar în cazul când acești din urmă ar aveà copii sau descendenți cu avere. Cas. S-a I-a, 1 Decembrie 1912, No. 925. Vezi *Jurisprudența în fișe*, revistă de drept, care apare la Craiova, sub direcția noastră, adnot. No. 1 asupra

Oblig. aliment. dintre socri și gineri și nurorile.

Faptele, care atrag revocarea don. p. ingratitudine sunt determinate în mod limitativ.

Faptele, care atrag revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, sunt determinate de lege în mod limitativ. Ele sunt în număr de *trei*, şi anume: 1⁰ atentatul din partea donatarului la viaţa dăruitorului; 2⁰ delictele, cruzimele sau injuriile grave, ce dăruitorul ar fi suferit dela donatar; 3⁰ şi in fine, refuzul de alimente din partea donatarului, dacă dăruitorul este în lipsă.

Stabilirea acestor fapte.

Toate faptele de ingratitudine, imputabile donatarului, pot fi stabilite prin orice dovezi, precum: martori, prezumpţii, etc., pentrucă dăruitorul n'a putut să-şi procure în contra donatarului o dovadă scrisă despre atentatele, cruzimele şi injuriile de care acest din urmă s'a făcut culpabil (¹).

Cauzele de ingratitudine sunt strict determinate de lege.

Aceste cauze, limitativ determinate de lege, sunt singurele care pot să atragă revocarea donaţiunei, pentrucă, în specie, fiind vorba de o pedeapsă, este ştiut că toate dispoziţiile penale sunt de strictă interpretare (²); de aceea textul francez dispune că revocarea nu va puteà să aibă loc *decât în cazurile următoare*, iar L. 10, Cod. *De revocandis donationibus*, 8, 56 zice: *ex his enim tantummodo causis*.

---

art. 188 (cu observ. noastră). Vezi şi *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 9, p. 131, 132.

C. german. Art. 529 § 1.

Art. 529 § 1 din codul german dispune, în această privinţă, că dăruitorul nu mai este în drept a cere restituirea darului, de câteori el a adus însuş starea sa de indigenţă prin dol sau printr'o negligenţă gravă *(vorsätzlich oder durch grobe Fahrlässigketit)*, sau dacă la epoca când survenise starea sa de sărăcie trecuse zece ani dela prestarea lucrului dăruit.

(¹) Demolombe, XX, 641; Baudry et Colin, I, 1607; Beltjens, *op. cit.*, art. 955, No. 19; Troplong, II, 1307; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5722; Répert. Sirey v⁰ *Don. entre-vifs*, 3075; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 133. Cpr. Cas. fr. Sirey, 73. 1. 461; D. P. 74. 1. 198.—Legea 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56 recomandă judecătorilor de a nu se oprì decât la o dovadă clară şi concludentă, *si fuerint in judicium dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ*, ceeace este o regulă aplicabilă la toate acţiunile în genere, mai cu seamă la acţiunile penale şi revocatorii.

Dr. roman.

(²) *Nulla pœna sine lege*, sau *pœnalia non sunt extendenda*. Cpr. Laurent, XIII, 1; Demolombe, XX, 620; Mourlon, II, 731; Arntz, II, 1920; Duranton, VIII, 554; Baudry et Colin, I, 1583, *in fine*; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 287; Beltjens, *op. cit.*, art. 955, No. 1, *in fine*; T. Huc, VI, 241; Planiol, III, 2641, etc. Vezi şi *suprà*, p. 438.

Atentatul la viața dăruitorului.

Prima cauză de ingratitudine, și cea mai gravă din toate, este, după cum se exprimă art. 1276 din codul Calimach, *vrăjmășirea vieței dăruitorului* [1], sau după cum se exprimă textul actual, atentatul de către donatar [2] la viața dăruitorului: *si vitæ periculum aliquod ei intulerit* (L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56). Legiuitorul nu cere, de astă dată, precum cere în art. 655, ca o condemnare să existe în contra donatarului (vezi *suprà*, p. 438, nota 2), fiind suficient ca el să fi manifestat într'un mod neîndoelnic voința de a cauzà moartea dăruitorului, chiar dacă acest din urmă n'ar fi fost nici rănit măcar [3]; de unde rezultă că revocarea va fi pronunțată contra donatarului, chiar dacă condemnarea lui ar fi devenit imposibilă, de exemplu: prin prescrierea acțiunei publice [4], prin moartea donatarului întâmplată înainte de dobândirea unei hotărîri condemnatorii contra lui [5], etc.

Cazul când donatarul nu poate fi condemnat penalicește.

Revocarea donațiunei ar puteà fi admisă chiar atunci când nicio condemnare penală n'ar fi posibilă contra donatarului, pentrucă faptul de care el s'a făcut culpabil n'ar întrunì caracterele unei tentative în sensul codului penal [6].

Art. 215 și 655 C. civ.

[1] Art. 215 din codul civil vorbește, de asemenea, în materie de divorț, de *vrăjmășirea vieței unuia din soți* de către celălalt, iar art. 655 din acelaș cod vorbește de moștenitorul care *a încercat să omoare pe defunct.*

[2] Pentru ca donațiunea să poată fi revocată, actul de ingratitudine trebue deci să fie posterior donațiunei (Demolombe, XX, 638), iar faptele care constituesc ingratitudinea trebue să fi fost comise de însuș donatarul, iar nu de un membru al familiei sale. Demolombe, XX, 635, 635 *bis*. Vezi și *infrà*, p. 446, nota 2.

[3] Cpr. Planiol, III, 2643.

[4] Demolombe, XX, 621; Arntz, II, 1918; Mourlon, II, 731; Demante, IV, 98 *bis*; Saintespès-Lescot, III, 873, p. 424; Beltjens, *op. cit.*, art. 955, No. 2; Vigié, II, 722; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 5674; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 289, etc.

[5] Repert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3001 și autoritățile citate acolo.

Crimă săvârșită, dar neizbutită.

[6] Astfel, faptul donatarului de a trage cu o armă în dăruitor și cu intenția de a-l omorî, deși arma erà încărcată numai cu praf, sau faptul de a-i dà o băutură pe care el o credeà otrăvitoare și care erà inofensivă, etc., se consideră, cu drept cuvânt, ca un atentat la viața dăruitorului, pentrucă donatarul aveà *animus occidendi*. Vezi Demolombe, XX, 622;

Intenţia criminală manifestată printr'un început de executare. Controversă.

Se decide însă, în genere, că intenţia criminală a donatarului de a atentà la viaţa dăruitorului, chiar manifestată prin acte exterioare urmate de un început de executare, nu se consideră ca un act de ingratitudine, dacă această tentativă n'ar fi avut nicio urmare din cauza a însăş voinţei donatarului, care s'ar fi oprit la timp; pentrucă pocăinţa donatarului ar şterge în specie criminalitatea intenţiunei sale. *„Il n'est jamais sage de fermer la voie au repentir“*, zice un autor (¹).

Cuvântul atentat implică o intenţie criminală.

Cuvântul *atentat* implică în sine voinţa criminală de a ucide, *animus occidendi* (²); de unde rezultă că revocarea nu va fi admisă dacă donatarul ar fi cauzat moartea dăruitorului din imprudenţă, nedibăcie sau neobservarea regulamentelor, fără nicio intenţie criminală (³), sau când el ar

---

Aubry et Rau, VII, § 708, p. 414, text şi nota 3; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 5675; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3003; Baudry et Colin, I, 1599; Beltjens, *op. cit.*, art. 955, No. 2; T. Huc, VI, 241, etc. — *Contrà:* Laurent, XIII, 3. Soluţia de mai sus este cu atât mai admisibilă la noi, cu cât în cazurile mai sus expuse, există crima săvârşită dar neisbutită, pe care art. 38 § 2 din codul nostru penal o pedepseşte cu minimul pedepsei ce s'ar fi cuvenit, dacă crima ar fi fost isbutită. Vezi asupra crimelor şi delictelor neizbutite, I. Tanoviceanu, *Cursul de drept penal*, I, 456 urm., p. 287 urm.

(¹) Demolombe, XX, 623. In acelaş sens, Duranton, VIII, 556; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5676; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, II, 212, nota *a*, p. 188. — Credem că această soluţie este inadmisibilă. In adevăr, intenţia culpabilă a existat în mintea donatarului, pe care el a şi început a o aduce la îndeplinire. Ingratitudinea s'a manifestat deci, în specie, prin acţiunea sa. Or, legea nu cere ca donatarul să fi cauzat moartea dăruitorului, ci să fi *atentat* numai la viaţa lui. Cpr. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3006.

Lipsa de îngrijire sau de asistenţă din partea donatarului.

(²) Atentatul la viaţa dăruitorului, presupunând o voinţă criminală din partea donatarului, lipsa de îngrijire sau de asistenţă din partea lui n'ar denotà, în mod neîndoelnic, voinţa de a grăbì moartea dăruitorului şi, ca atare, n'ar puteà produce revocarea donaţiunei. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5683; Planiol, III, 2643; Baudry et Colin, I, 1600; Cas. fr. Sirey, 86. 1. 100; D. P. 86. 1. 222; *Pand. chron.*, VI, 1. 377.

(³) Planiol, III, 3643; Baudry et Colin, I, 1600; Demante, IV, 98 *bis* III; Demolombe, XX, 627; T. Huc, VI, 241; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3012 şi toţi autorii.

Omor fără voe.

Omorul fără voe ar fi însă o cauză de revocare, el fiind fi comis crima într'un acces de nebunie (art. 57 C. penal) (¹), ori în stare de legitimă apărare (art. 58, 256 urm. C. penal), sau când omuciderea erà ordonată de lege şi comandată de autoritatea legală (art. 327 C. penal), etc. (²).

Art. 250 urm. C. penal.

Cât pentru crimele pe care legea penală le declară scuzabile (art. 250 urm. C. penal), ele cad sub scutul art. 831 şi, ca atare, pot aduce revocarea donaţiunei (³).

Art. 253 C. pen.

Astfel, se decide, cu drept cuvânt, că bărbatul care-şi ucide femeea, suprinsă în flagrant delict de adulter, poate fi lipsit de darul ce-i făcuse aceasta din urmă (⁴).

Chestie de fapt.

Judecătorii pot însă să decidă, în fapt, că omorul femeei, scuzabil după lege (art. 253 C. penal), nu este de natură a atrage revocarea, dacă se constată, în fapt, că bărbatul n'a avut intenţia de a cauza moartea soţiei sale (⁵).

Art. 62, 63 C. penal.

Faptul că donatarul ar fi fost minor *(doli capax)* în momentul atentatului, n'ar puteà să-i servească de scuză, dacă s'ar constatà că el a lucrat cu pricepere (cpr. art. 62, 63 C. penal), căci revocarea donaţiunei fiind o penalitate civilă, trebue să se pronunţe contra tuturor acelor care-şi dau seamă de faptele lor. *In delictis neminem ætas excusat* (⁶). (Cpr. art. 1162).

---

un delict (art. 248 C. penal). Demolombe, *loco cit.*; Beltjens, art. 955, No. 2 *ter*; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3013 şi toţi autorii.

(¹) Cpr. C. Dijon, Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, p. 274, nota 2.

(²) Planiol, *loco cit.*; Demolombe, XX, 624; Demante, IV, 98 *bis* III; Troplong, II, 1308; Arntz, II, 1918; Aubry et Rau, VII, § 708, pag. 415; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5677; Beltjens, art. 955, No. 2 *bis*; Répert. Sirey, *v⁰ Don entre-vifs*, 3008; Répert. Labori, v⁰ *Don. entre-vifs*, 290; T. Huc, VI, 241 şi toţi autorii.

(³) Demolombe, XX, 625; Demante, IV, 98 *bis* III; Troplong, II, 1309; Baudry et Colin, I, 1601; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 1578; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3014; Arntz, II, 1918, etc. Vezi tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 87, *ad notam* (ed. a 2-a).

(⁴) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3015.

(⁵) Répert. Sirey, *v⁰ cit*, 3016.

(⁶) Pothier, *Tr. des don. entre-vifs*. VIII, 193, *in fine*, p. 415; Demolombe, XX, 628; Arntz, II, 1918; Duranton, VIII, 564; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 415, text şi nota 6; Massé-Vergé, III, § 484, p. 233; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*. IV, § 718 (708), p. 423 (ed. Crome); Beltjens, art. 955, No. 2, *in fine*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5681; Magnin, *Tr. des mi-*

Donatar interzis. Femee măritată, etc.

Aceeași soluție ar fi, fără îndoială, aplicabilă atât donatarului interzis (¹), cât și femeei măritate care, în calitate de donatară ingrată, nu s'ar puteà sustrage dela pedeapsa revocărei, sub cuvânt că n'ar fi fost autorizată, sau că convenția ei matrimonială n'ar permite înstrăinarea averei sale (²).

Rănirile voluntare, care au cauzat moartea dăruitorului.

Rănirile sau lovirile voluntare, prin care donatarul ar fi cauzat moartea dăruitorului, fără a aveà însă intenția de a-l omorî (art. 241, 242 C. penal), n'ar fi o cauză de revocare a donațiunei, pentrucă, în specie, lipsește *animus occidendi;* însă ar puteà dintr'un alt punct de vedere să constitue un delict care, după § 2 al art. 831, poate să atragă revocarea donațiunei (³).

Omorîrea donatarului în duel, de către dăruitor.

Cât pentru cazul când donatarul ar fi omorît în duel pe dăruitor, aceasta nu poate, cel puțin în regulă generală, fi considerat ca un atentat la viața dăruitorului, afară de cazul când împrejurările, pe care judecătorii fondului le apreciază în mod suveran, ar stabili că donatarul a avut intenția de a omorî pe dăruitor (⁴).

Delicte, cruzimi, injurii grave.

Al doilea caz de ingratitudine, prevăzut de art. 831, este acela în care donatarul s'a făcut culpabil, către dăruitor, *de delicte, cruzimi sau injurii grave* (⁵).

---

norité, tutelles et curatelles, II, 1052, p. 120 (ed. a 2-a, 1842); Michaux, *Donations*, 1183, etc.

(¹) Demolombe, XX, 628; Marcadé, III, 701, Michaux, *op. cit.*, 1183, etc.

Repararea daunelor cauzate de femeea măritată cu averea ei dotală.

(²) Demolombe, XX, 629; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5682. — Știm, în adevăr, că femeea măritată este obligată a reparà pagubele cauzate prin delictele sau quasi-delictele sale, chiar cu averea ei dotală. Vezi tom. I, p. 755 (ed. a 2-a); t. III, partea I-a, p. 196; tom. V, p. 473 urm.; tom. VII, p, 28, text și nota 1; tom. VIII, p. 245, 260, 261, etc.

(³) Demolombe, XIII, 231 și XX, 627; Demante, IV, 98 *bis* III; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5680; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3011. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 86, nota 3 (ed. a 2-a).

(⁴) Cpr. Demolombe, XX, 626; T. Huc, VI, 241; Baudry et Colin, I, 1602; Beltjens, art. 955, No. 2; Michaux, *Donations*, 1182; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3010, etc. Asupra chestiunei de a se ștì dacă uciderea lui *de cujus* în duel atrage sau nu, pentru autorul acestui fapt, nedemnitatea dela succesiunea acelui omorît, vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 87, *ad notam* (ed. a 2-a).

Art. 212.

(⁵) Expresiile: *escese, cruzimi și insulte grave* mai figurează și

Art. 1276 C. Calimach.

Această cauză de ingratitudine este complexă și cuprinde toate actele contrare siguranței proprietăței și onoarei dăruitorului, *care vatămă pe dăruitor la trup, la cinste sau la avere*, după cum se exprimă art. 1276 din codul Calimach (948 C. austriac).

Sensul cuvântului delicte.

Cuvântul *delicte* însemnează aci toate faptele reprimate de codul penal sau de o lege specială, fie acea faptă calificată *crimă*, *delict sau contravenție*. Expresiunea fiind în adevăr generală, conferă judecătorului dreptul de a admite revocarea îndată ce există un fapt reprimat de lege, ori cum ar fi calificat, și fără ca să existe vreo condemnare în contra donatarului culpabil (¹).

Crimele și delictele contra averei dăruitorului.

Prin această expresie *„delicte"* trebue să înțelegem nu numai crimele și delictele în contra persoanei, dar *și în contra averei* dăruitorului, *sive in personam, sive in res donatoris* (²), după cum dispun anume atât L. 10. Cod. *De*

---

in art. 212, ca motive de divorț și au acelaș sens. Cpr. Baudry et Colin, I, 1603. Vezi tom. II, al Coment. noastre, p. 13 urm. (ed. a 2-a).

(¹) Baudry et Colin, I, 1603; Beltjens, art. 955, No. 5; Laurent, XIII, 5; Demolombe, XX, 631; Marcadé, III, 702; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5685, etc.

(²) Cpr. Laurent, XIII, 5; Demolombe, XX, 631; Mourlon, II, 702; Demante, IV, 98 *bis* IV; Marcadé, III, 732; Arntz, II, 1918; Duranton, VIII, 557; Troplong, II, 1310; Saintespès-Lescot, III, 874, p. 424; Aubry, et Rau, VII, § 708, p. 414; Massé-Vergé, III, § 484, p. 233, nota 6; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 708, p. 342, text și nota 4 (ed. Anschütz), p. 422, nota 4 (ed. Crome), *(sowohl gegen die Person als gegen das Vermögen des Schenkers)*; Michaux, *Donations*, 1192, p. 221; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 65 urm.; Baudry et Colin, I, 1603, *in fine*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5689, și toți autorii.

Furt, abuz de încredere, înșălăciune, etc.

Astfel, furtul, abuzul de încredere, înșălăciunea, etc. care lovesc în averea dăruitorului, pot să deà loc la revocarea donațiunei. Cpr. Demolombe, XX, 631; Laurent, XIII, 5; Michaux, *Donations*, 1192; Dalloz, *op.* și *loco cit.*, No. 66; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5690 urm.; Trib. Lyon, D. P. 67. 3. 31.

Incendiu, faliment, ruină, etc.

Tot astfel, acela care pune foc la casa sau pădurea donatorului; care, prin manoperele sale, aduce falimentul sau ruina donatorului, etc., comite un fapt pentru care donațiunea poate fi revocată. Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 184, p. 413; Michaux, *Donations*, 1193, etc.

Nu este însă nevoe ca paguba suferită de dăruitor să fie *revocandis donationibus*, 8. 56, cât şi art. 1276 din codul Calimach (1).

Calificativul grav se referă la injurii.

Calificativul *grav*, care se vede la finele art. 831, se referă necontestat la injurii; însă, cu toate acestea, nu mai puţin adevărat este că judecătorii, suverani apreciatori ai faptelor, nu vor admite revocarea decât atunci când delictul, ca şi injuriile, vor prezentà o gravitate morală oarecare (2): *„si jacturæ molem ex insidiis suis ingerat, quæ non levem sensum substantiæ donatoris imponat“*. (L. 10, Cod, *loco cit.*).

Delictele care nu aduc revoc. donaţiunei.

Astfel, este evident că donaţiunea n'ar puteà fi revocată pentrucă donatarul ar fi vânat fără permisie pe moşia dăruitorului, deşi acest fapt este prevăzut şi pedepsit de legea

---

Paguba nu are nevoe de a fi considerabilă.

considerabilă, aşa precum cere L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8 56; căci, după cum observă cu drept cuvânt Laurent (XIII, 5), revocarea donaţiunei nu atârnă de cuantumul pagubei, ci de caracterul moral al delictului. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5693. Curtea din Paris (v. Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1840 şi Sirey, 33. 2. 155) a mers deci prea departe când a decis că revocarea nu poate să aibă loc decât atunci când paguba adusă dăruitorului compromite mijloacele sale de existenţă. Tot inadmisibilă este şi părerea lui Duranton (VIII, 557), care susţine că sustracţiunile *de o mică însemnătate* n'ar fi suficiente pentru a aduce revocarea donaţiunei.

C. Caragea.

(1) Vezi şi art. 6, partea IV, capit. 1 din codul Caragea, care dispune că darul se poate luà înapoi când primitorul lui *va păgubì* pe dăruitor.

(2) Cpr. Cas. rom Bult. 1906, ultimul consid. dela p. 475. Vezi şi Planiol, III, 2644.—Un fapt, oricât de grav n'ar fi, care n'ar emanà dela însuş donatarul, ci dela tutorul, soţul, copiii sau părinţii săi, n'ar puteà deci să-i fie imputat lui şi să aducă revocarea donaţiunei. Pothier, *Tr. des don. entre-vifs*, 192, p. 414 (ed. Bugnet); Demolombe; XX, 635; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5698. Vezi şi *suprà*, p. 441, nota 2.

Tot pentru aceleaşi motive, donaţiunea făcută femeei, nu devine revocabilă din cauza ofensei adusă donatarului de către bărbatul ei, şi *vice-versa*. Pothier, *loco cit.* şi *Introduction au titre des donations*, I, 111, p. 387; Demolombe, XX, 635 *bis*. Vezi şi *suprà*, p. 441, nota 2.

In fine, delictele sau injuriile ce dăruitorul ar fi suferit dela moştenitorii donatarului, în urma morţei acestui din urmă, n'ar puteà să aducă revocarea liberalităţei. Demolombe, XX, 635 *ter*; Duranton, VIII, 562; Massé-Vergé, III, § 484, p. 232, nota 2; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5701, etc.

asupra poliției vânatului (art. 6, L. din 28 Martie 1906) (1), despre care ne-am ocupat în tom. III, partea I-a, al Comment. noastre, p. 14 urm.

Falșificarea unui testament.

S'a decis însă, cu drept cuvânt, că faptul din partea donatarului de a fi cooperat, în timpul vieței dăruitorului, la falșificarea unui testament, menit a face să treacă în familia donatarului averea dăruitorului, constitue un act de ingratitudine de natură a aduce revocarea donațiunei (2).

Ceeace se caută este intenția criminală.

Pentru ca delictul să poată dà loc la revocarea donațiunei, el trebue să fie comis de însuș donatarul sau de altul, din ordinul său, personal în contra dăruitorului sau a averei sale; de unde rezultă că dacă donatarul, voind să lovească pe altul, din nedibăcie sau din greșeală a lovit pe dăruitor, revocarea donațiunei nu va fi admisă, pe când ea ar puteà, din contra, să fie admisă în ipoteza inversă, adecă în cazul când donatarul voind a lovi pe dăruitor, din greșeală ar fi lovit pe altul (3).

Lovirile provocate de dăruitor.

S'a decis că lovirile, când sunt rezultatul unei porniri trecătoare, provocată de însuș faptul dăruitorului, nu constituesc o ingratitudine de natură a atrage revocarea unei donațiuni (4).

Delictele grave comise contra rudelor dăruitorului. Controversă.

Delictul grav, comis de donatar contra persoanei sau averei soțului dăruitorului, sau contra rudelor sale de aproape, se consideră ca un delict îndreptat în contra însuș dăruitorului (5). (Cpr. art. 957). Această soluție atât de morală, aplicabilă și injuriilor grave, erà admisă și la Romani (6).

---

(1) Marcadé, III, 702; Duranton, VIII, 557; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 71; Baudry et Colin, I, 1604; Michaux, *Donations*, 1195, etc.

(2) C. Poitiers, D. P. 65. 2. 160.

(3) Demolombe, XX, 633; Michaux, *op. cit.*, 1196; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5695. — Tot astfel, donațiunea nu va fi revocată dacă donatarul crezând să fure pe un terțiu, a furat pe dăruitor. Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 79.

(4) C. București, *Dreptul* din 1895, No. 58, p. 486.

(5) Pothier, *Tr. des donations*, VIII, 195, p. 415 și *Introduction au titre des donations*, I, 110, p. 386; Demolombe, XX, 634; Duranton, VIII, 557 *bis*; Saintespès-Lescot, III, 875, p. 425, 426; Troplong, II, 1316; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5696, 5697. — Vezi însă Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 955, No. 10, p. 282; Jacquinot, *De l'irrévocabilité des donations*, p. 112.

(6) „*Patitur quis injuriam non solum per semetipsum, sed etiam*

Cruzimi.

Prin cruzimi *(sævitia)*, legea înţelege *vătămarea la trup*, după cum se exprimă art. 1276 din codul Calimach (948 C. austriac), adecă actele de asprime, de vexaţiune sau de răutate îndreptate în contra dăruitorului [1], *si manus impias in eum inferat* (L. 10, Dig., *De revocandis donationibus*, 8, 56). Se înţelege dela sine că aceste acte vor trebuì să fie grave pentru a aduce revocarea donaţiunei. deşì cuvântul *grav*, care se vede la finele art. 831, nu se referă decât la injurii [2].

Actele de cruzime nu au însă nevoe de a fi pedepsite de codul penal, căci atunci ele ar fi cuprinse sub denumirea de delicte [3].

Injurii.

Donaţiunea poate, în al treilea loc, să fie revocată pentru injurii sau insulte grave *(injuriæ atroces)*. (Cpr. art. 212 Cod. civ.).

In ce consistă injuriile.

Injuriile consistă în cuvinte, scripte sau fapte ofensatoare, prin care se atentează la onoarea şi demnitatea unei persoane, prin care se vatămă pe dăruitor *la cinste*, după cum se exprimă art. 1276 din codul Calimach [4], fără a

---

per liberos suos, item per uxorem suam . ." (Instit., 4, 4, *De injuriis*, § 2, *ab initio*).

Art. 212.

(1) Cpr. art. 212 C. civ. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 17.

(2) Cpr. Laurent, XIII, 4; Demolombe, XX, 630; Beltjens, art. 955, No. 3; Planiol, III, 2644. Vezi şi *suprà*, p. 446.

Faptele din care poate să rezulte cruzimile.

(3) Demolombe, XX, 630; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5684.—Cruzimile pot să rezulte nu numai din rele tratamente îndreptate contra persoanei fizice a dăruitorului, dar şi dintr'o omisiune din partea donatarului, de exemplu: din faptul de a părăsì pe dăruitor într'un pericol de care puteà să-l scape. Demolombe, *loco cit.*

C. Caragea şi dr. vechiu fr.

(4) Vezi şi art. 6, partea IV, capit. 1 din codul Caragea, care prevede că darul poate fi cerut înapoi când primitorul lui va *necinstì pe dăruitor*. „Pour qu'une injure soit *atroce*, zice Pothier (*Tr. des donations*, VIII, 181, p. 412), il faut qu'elle tende à détruire la réputation du donateur dans les parties les plus essentielles, telle que la probité, les mœurs, etc. . . Il faut aussi qu'elle ne soit pas vague, mais qu'elle contienne des faits circonstanciés. Ainsi il ne suffirait pas que le donataire dit en général *que le donateur est un fripon, un libertin*, etc.; il faut qu'il ait rapporté des faits determinés et circonstanciés de friponnerie et de libertinage. La raison en est que les injures vagues font fort peu d'impression et ne font, tout au plus, que jeter des doutes sur la réputation d'une personne, mais ne vont pas à la détruire".

se distinge dacă aceste injurii sau insulte au fost proferate de donatar în public sau în secret, *in conspectu aut in solitudine*, și dacă ele rezultă din acte scrise, din cuvinte şi chiar din fapte, precum ar fi de exemplu: relaţiile culpabile ce donatarul ar fi avut cu fiica sau cu soţia dăruitorului(¹).

Aprecierea gravităței injuriilor.

Singura condiţie pe care o cere art 831, este ca injuria să fie *gravă (atrox)*, adecă, după cum se exprimă Pothier, să atace reputaţia dăruitorului în părţile sale cele mai esenţiale, de exemplu: în probitatea și în moravurile sale. Judecătorii vor aprecià gravitatea injuriei, după împrejurările fiecărei cauze, ţinând seamă de condiţiunea socială și educaţiunea părţilor, de sexul și vârsta lor, de mediul în care injuria s'a produs, de publicitatea mai mică sau mai mare ce i s'a dat, etc.(²).

Refuzul femeei de a locuì la un loc cu bărbatul său.

In baza acestor principii, se decide, cu drept cuvânt, că refuzul obstinat al femeei de a locuì la un loc cu bărbatul său, în urma unei sentinţe, care a condamnat-o a se reîntoarce în domiciliul conjugal, ar constitui din partea ei o injurie gravă de natură a aduce revocarea donaţiunei ce-i făcuse bărbatul(³).

Părăsirea casei părintești de către fata dăruitorului.

S'a mai decis că comite o injurie gravă fata, care persistând în ideea de a se căsătorì în contra voinţei părinţilor săi, însoţește exerciţiul acestui drept de procedeuri nerespectuoase, părăsind, de exemplu, casa părintească, spre a se stabilì într'acea a seducătorului ei(⁴).

Cererea de interdicţie.

O cerere de interdicţie ce un fiu ar face contra părintelui său, nefiind decât exerciţiul unui drept, n'ar constituì însă din partea lui un act de ingratitudine, mai ales dacă ea n'ar fi fost făcută într'un scop răutăcios sau cu o ușurinţă ori imprudenţă echivalentă cu dolul(⁵). „*Nullus videtur*

(¹) Cpr. Marcadé, III, 702; Demolombe, XX, 636; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5707.

(²) Cpr. Marcadé, III, 702; Demolombe, XX, 637; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5708; Michaux, *Donations*, 1199, 1200. Vezi și tom. II al Coment. noastre, p. 19 urm. (ed. a 2-a).

(³) Laurent, XIII, 8; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5714; Cas. fr. Sirey, 70. 1. 167; D. P. 70. 1. 292.

(⁴) C. Bordeaux, D. P. 50. 2. 6. Cpr. Michaux, *Donations*, 1201, p. 223 (ed a 2-a).

(⁵) Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5716.

dolo facere, qui suo jure utitur(¹)“, zice o lege romană, care a fost tradusă în art. 1734 din codul Calimach.

Injuriile aduse memoriei dăruitorului. Controversă.

Cât pentru injuriile grave aduse de donatar memoriei dăruitorului, săvârşit din viaţă, se admite în genere că ele nu dau drept moştenitorilor acestui din urmă, de a cere revocarea donaţiunei, pentrucă art. 931, care admite soluţia contrară, se aplică numai la legate, nu însă şi la donaţiuni (argument din art. 833 § 2)(²).

Refuzul de a alimentà pe dăruitor.

In fine, al treilea caz de ingratitudine, prevăzut de art. 831, este refuzul *fără cuvânt*(³) al donatarului de a ali-

---

(¹) L. 55, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17. O altă lege din Digeste (L. 151, Dig., *loco cit.*), exprimă aceeaş idee când zice: „*Nemo damnum facit, nisi qui id fecit quod facere jus non habet*“. „Acel ce întrebuinţează dritul său în cuprinsul legiuitelor hotare, zice art. 1734 din codul Calimach, nu este răspunzător pentru paguba pricinuită altuia dintru aceasta“. Art. 1305 din codul austriac este identic: „*Wer von seinem Rechte innerhalb der rechtlichen Schranken macht, hat den für einen Andern daraus entspringenden Nachtheil nicht zu verantworten*“. Legea 45 § 4, Dig., *Ad legem Aquiliam* 9, 2, cuprinde o aplicare a acestui principiu, când permite omului, care-şi apără persoana sau averea sa, de a respinge violenţa tot prin violenţă: „*Vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittunt.* Vezi şi alte aplicări ale aceluiaş principiu în Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, IV, p. 778 (Venezia, 1854).

(²) Laurent, XIII, 9; Demolombe, XX, 639. 684; Mareadé, III, 708; Mourlon, II, 732, 746; Troplong, II, 1312; Duranton, VIII, 554; Beltjens, art. 955, No. 8; Planiol, III, 2645; T. Huc, VI, 642; Baudry et Colin, I, 1606; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 415, text şi nota 8; Michaux, *Donations*, 1204; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5719; C. Metz, Sirey, 59. 2. 650 şi *Pand. chron.*, III (anii 1845—1860), II, 207. Vezi şi concluziile proc. general Dupin (Sirey, 60. 1. 65). — *Contra:* Arntz, II, 1218; Thiry, II, 381, p. 371; Demante et Colmet de Santerre, IV, 98 *bis* V; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, II, 213, nota *e*, p. 193. Această din urmă soluţie erà admisă de Pothier în dreptul vechiu francez (*Donations*, VIII, 196, p. 415). Vezi asupra acestei controverse, Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 103 urm.; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 955, No. 15; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3070 urm., etc.

(³) In privinţa chestiunei de a se ştì când există pentru donatar mentà, la caz de nevoe, pe binefăcătorul său. „*Necare videtur, non tantùm is qui partum perfocat, sed et is qui abjicit, et qui alimonia denegat*“ (¹).

Dr. roman.

Această dispoziţie a mai fost odată explicată(²) şi nu mai avem nevoe de a reveni asupra ei. Vom observà însă în treacăt că Justinian nu prevăzuse refuzul de a dà alimente între cauzele de revocare ale donaţiunilor enumerate de L. 10, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56, probabil din cauza beneficiului *competentiæ* sau *deductionis*, de care se bucurà dăruitorul. Acest beneficiu consistà în dreptul ce aveà dăruitorul de a oprì, la predarea lucrurilor dăruite, ceeace-i trebuià pentru hrana lui(³).

C. Calimach. Art. 1273, 1274.

Incât priveşte însă codul Calimach, art. 1273 şi 1274 (947 C. austriac) impun donatarului obligaţia de a alimentà pe dăruitor, fără a declarà însă donaţiunea revocabilă din cauza neîndeplinirei acestei obligaţii (⁴).

B) Donaţiunile supuse revocărei pentru ingratitudine.

Art. 835. — Donaţiunile făcute în favoarea maritajului nu sunt revocabile pentru ingratitudine. (Art. 280, 836, 932 urm., 936 C. civ. Art. 959 C. fr.).

---

cuvânt legitim de a refuzà alimente dăruitorului, vezi tom. I, p. 710, 711, nota 2 (ed. a 2-a) şi *suprà*, p. 439, nota 2.

(¹) L. 4, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25, 3.

(²) Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 709 urm. (ed. a 2-a).

(³) Cpr. Instit., 4, 6, *De actionibus*, § 38. Mai vezi L. 19 § 18 şi L. L. 49 şi 50, Dig., *De re judicata*, 42, 1; L. 173, Pr., Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17, etc. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 710, nota 1, precum şi tom. VIII, p. 182, 183 şi p. 419, nota 3.

(⁴) Vezi tom. I, p. 710 (ed. a 2-a). Incât priveşte codul german, vezi *suprà*, p. 369, nota 2.

C. austriac şi codul german.

Partea finală a art. 947 din codul austriac dispune că, în caz de a existà mai mulţi donatari, acela a cărui donaţiune este mai veche nu este obligat a contribuì la alimentarea dăruitorului decât atunci când porţiunile donaţiunilor posterioare nu sunt suficiente, dispoziţie care n'a mai fost reprodusă în codul Calimach. Tot astfel dispune şi § ultim al art. 528 din codul german. „In caz, când existà mai mulţi donatari, zice acest text, cel mai vechiu nu este obligat decât întru atâta întrucât această obligaţie nu incumbă celui mai re-

Toate donaţiunile sunt revocabile p. ingratitudine.

Toate donaţiunile, *omnes donationes*, zice L. 10, Dig., *De revocandis donationibus*, 8, 56, sunt revocabile pentru ingratitudine, puţin importă persoanele dela care ele emană, forma sau modalităţile sub care ele au fost făcute, afară, bine înţeles, de cele exceptate prin art 835, căci textul de mai sus exceptând dela această regulă *numai donaţiunile făcute în favoarea căsătoriei*, asemenea excepţie confirmă tocmai regula generală. *Exceptio firmat vim legis in casibus non exceptis*(1).

Donaţiuni manuale, oneroase, remuneratorii, mutuale, indirecte, etc.

Astfel, în baza art. 831, care este conceput în termeni generali, toate donaţiunile, chiar şi cele manuale (2), sunt revocabile pentru ingratitudine, fie ele remuneratorii (3), oneroase (4), mutuale (5), fie directe sau indi-

---

cent". „*Unter mehreren Beschenkten haftet der früher Beschenkte nur insoweit, als der später Beschenkte nicht verpflichtet ist*".

(1) Bacon, *De just. univers.*, aforizm 17.

(2) Demolombe, XX, 656; Baudry et Colin, I, 1586; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 4. Ştim, în adevăr, că darurile manuale nu deroagă dela regulele de fond ale donaţiunilor, ci numai dela regulele de formă. Vezi *suprà*, p. 276 şi 426.

Don. remuneratorii. Controversă.

(3) Laurent, XIII, 15; Demolombe, XX, 655; Pand. fr., *v° cit.*, 5737; Arntz, II, 1926; Mourlon, II, 753; Baudry et Colin, I, 1584; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 418, text şi nota 14; Planiol, III, 2639; Dalloz, *op. cit.*, art. 955, No. 5. — *Contrà:* Toullier-Duvergier, *Le droit civil français*, III, partea II, 328, p. 184. — Rămâne însă bine înţeles că donaţiunile remuneratorii nu sunt revocabile decât până la concurenţa sumei care întrece preţul serviciilor prestate. Pothier, *Tr. des donations*, VIII, 197, p. 415; Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 14; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 3491, etc.

Donaţiunile oneroase.

(4) Donaţiunile oneroase sunt şi ele revocabile pentru ingratitudine, rămânând ca dăruitorul să restitue donatarului sumele plătite de acest din urmă pentru achitarea sarcinilor. Pothier, *loco cit.*; Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 14; Laurent, XIII, 17; Marcadé, III, 719; Arntz, II, 1926; Troplong, II, 1318; Planiol, III, 2639; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 955, No. 7 şi 8; Baudry et Colin, I, 1584, 1585; Répert. Sirey, *v° cit.*, 3230, etc.

Don. mutuale.

(5) Donaţiunile mutuale sau reciproce sunt şi ele revocabile pentru ingratitudine, fără a se distinge dacă au fost făcute prin acelaş act sau prin acte deosebite. Donaţiunea va puteà, în acest caz, să fie revocată contra donatarului ingrat, fără ca acest din urmă să fie în drept a revocà donaţiunea făcută

recte (1), sau chiar ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (2), etc.

Don. de drepturi succesorale.

Aceeaş soluţie este aplicabilă donaţiunilor de drepturi succesorale şi renunţărilor ce s'ar face în folosul unuia sau mai multor moştenitori (3).

Don. făcute în favoarea căsătoriei nu se revoacă p. ingratitudine.

Se admite însă, în genere, după Pothier, că revocarea pentru ingratitudine nu se aplică prezenturilor obişnuite, ce se fac dela mână la mână, din cauza micei lor însemnătăţi (4).

Donaţiunile făcute *în favoarea căsătoriei*, adecă sub condiţia că o căsătorie va aveà loc între două persoane anume determinate (5), fie aceste donaţiuni făcute prin contractul de căsătorie sau prin acte separate (6), prin excepţie

---

celeilalte părţi, căci altfel ingratitudinea ar rămâneà nepedepsită (argument prin analogie din art. 280 § 2). Cpr. Arntz, II, 1926; Laurent, XIII, 16; Demolombe, XX, 589, 655; Mourlon, II, 754; Troplong, II, 1319; Demante, IV, 102 *bis* III şi IV; Planiol, III, 2639; Baudry et Colin, I, 1584; Dalloz, *op. cit.*, No. 9, etc. Vezi şi *suprà*, p. 426.

(1) Astfel, această cauză de revocare se aplică şi simplelor renunţări la datorii, făcute de un creditor, debitorului său, *animo donandi*. Pothier, *op cit.*, VIII, 198, p. 416; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 418; Demolombe, XX, 657; Dalloz, *op. cit.*, II, art. 955, No. 10 şi 23 urm.; Arntz, II, 1926; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 1745, etc.

(2) Vezi Dalloz, *op. cit.*, art. 955, No. 3 şi 11 urm. Vezi şi *suprà*, p. 307.

(3) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5746; Duranton, VIII, 566.

(4) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2994; Duranton, VIII, 589, etc.

Don. făcute numai în vederea unei căsătorii.

(5) O donaţiune făcută numai în vedere de a înlesnì căsătoria donatarului, nu va fi deci considerată ca făcută în favoarea căsătoriei, în sensul art. 835, dacă ea n'a fost făcută în favoarea şi ca o condiţie a căsătoriei determinată şi convenită. Aubry et Rau, VII. § 708, p. 416, nota 10; Demolombe, XX, 653; Laurent, XIII, 20; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5754; C. Bordeaux, Sirey, 49. 2. 667; D. P. 50. 2. 6.

(6) Cpr. Planiol, III, 3150; Baudry et Colin, I, 1588; T. Huc, VI, 251; Laurent, XIII, 20; Demolombe, XX, 653; Beltjens, art. 959, No. 1, etc.

De câteori donaţiunea nu se face prin contractul de căsătorie, trebue să se prevadă în act că ea a fost făcută în favoarea căsătoriei proiectate, sub condiţia săvârşirei ei, căci altfel donaţiunea n'ar fi condiţională. Laurent, Demolombe, *loco cit.*

şi din cauza caracterului lor particular, nu sunt, de asemenea, revocabile pentru ingratitudine, căci după cum a zis raportorul Jaubert înaintea Tribunatului, nu trebue ca delictul donatarului să poată aduce anularea unui act, care a dat loc la formarea unei familii nouă. Revocarea pentru ingratutidine având în adevăr, după cum ştim, un caracter penal, nu trebue să atingă decât pe culpabil şi, în specie, ea ar atinge nu numai pe soţul donatar ingrat, dar încă pe celălalt soţ şi pe copiii născuţi din acea căsătorie, în favoarea cărora donaţiunea a fost făcută, şi cărora nu li se poate imputà nicio culpă (1).

Aplic. celorlalte cazuri de revocare don. făcute în favoarea căsătoriei.

Cât pentru celelalte cazuri de revocare, ele sunt aplicabile şi donaţiunilor făcute în favoarea căsătoriei, art. 836 dispunând chiar în termeni expreşi că asemenea donaţiuni sunt revocabile pentru naştere de prunci.

Don. făcute în favoarea căsătoriei.

Donaţiunile pe care legea le declară irevocabile pentru ingratutidine sunt cele făcute de terţii (rude sau străini), fie ambilor viitori soţi, fie numai unuia din ei, în vederea şi în favoarea căsătoriei, fie prin însuş contractul de căsătorie, fie printr'un act separat.

Revoc. donaţiunilor dintre viitorii soţi. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa donaţiunilor ce viitorii soţi şi-ar face între ei, fie prin contractul de căsătorie, fie printr'un act separat, înainte însă de a se însoţi, căci în privinţa donaţiunilor ce ei şi-ar face *în timpul căsătoriei*, este ştiut că ele sunt prin esenţa lor revocabile (art. 937). Chestiunea este foarte discutată în Franţa, şi unii susţin că excepţia prevăzută de art. 835 ar fi aplicabilă şi donaţiunilor dintre viitorii soţi; pentrucă, pe de o parte, legea nu face nicio deosebire, iar pe de alta, pentrucă atât donaţiunile dintre viitorii soţi cât şi cele care emană dela terţii au de scop înlesnirea şi favorizarea căsătoriei (2).

Cazul când soţii n'au copii.

(1) Beltjens, *loco cit.*, No. 1. — Cu toate că excepţia art. 835 are de cauză în mod principal, interesul copiilor, totuşi această dispoziţie se aplică chiar dacă soţii n'ar aveà copii. Beltjens, *loco cit.*

(2) Thiry, II, 382, *in fine;* Duranton, II, 629 şi VIII, 572; Poujol, *Donations*, art. 959, No. 7; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 959, No. 6, p. 294; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 708, p. 342, text şi nota 11 (ed. *Anschütz*); Ducaurroy, Bonnier et Roustain, *Comment. théorique et pratique du code*

Această soluţie este însă inadmisibilă atât în Franţa cât şi mai cu seamă la noi, unde art. 960 din codul fr., din care s'ar puteà trage argument în favoarea ei, a fost modificat în redacţia sa prin art. 835 şi unde art. 1088 fr. lipseşte cu desăvârşire (¹).

Neaplic. art. 835, don. dintre viitorii soţi.

Donaţiunile, ce viitorii soţi îşi fac între ei, fie prin contractul de căsătorie, fie printr'un act separat, intră deci în regula generală a revocabilităţei, iar nu în excepţia statornicită de art. 835, şi această părere este mult mai conformă spiritului legei; căci, pe de o parte, ingratitudinea unuia din soţi este mult mai gravă decât acea care emană dela un donatar străin, iar pe de altă parte, niciunul din motivele mai sus arătate, care justifică revocabilitatea darurilor făcute în favoarea căsătoriei, nu sunt aplicabile donaţiunilor dintre soţi. Apoi, această revocare nu produce nicio daună copiilor născuţi din căsătorie, fiindcă ei vor găsì în patrimoniul soţului inocent şi dăruitor, bunurile pe care ei, de altfel, le-ar fi găsit în patrimoniul soţului ingrat. Donaţiunile făcute între viitorii soţi, trebue deci să fie revocabile, conform principiului general (art. 831), pentrucă, în asemenea caz, pedepsirea unuia din soţi nu se resfrânge nici asupra celuilalt soţ, nici asupra copiilor (²).

C) Despre acţiunea în revocare pentru ingratitudine.

Art. 832. — Revocarea pentru ingratitudine nu se face de drept niciodată. (Art. 280, 831, 832, 833 urm. C. civ. Art. 956 C. fr.).

C. german.

In codul german, revocarea pentru ingratitudine se înde-

---

civil, I. 415. In acest sens, există şi câteva decizii judecătoreşti. Vezi Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 959, No. 9 şi Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 5759.

(¹) Vezi *infrà*, explic. art. 836, p. 492.

(²) Vezi în acest sens, Planiol, III, 3150, 3200; T. Huc, VI, 251; Mourlon, II, 752; Arntz, II, 1928; Demolombe, IV, 528 şi XX, 652; Marcadé, III, 717, 718; Baudry et Colin, I, 1589; Laurent, XIII, 21 urm.; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 416, text şi nota 11; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, p. 423 (ed. Crome); Demante et Colmet de Santerre, IV, 102 *bis* I şi II; Troplong, II, 1348 urm.; Michaux, *Donations*, 1171; Répert. Labori, v° *Don. entre-vifs*, 300, etc. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa. Vezi numeroasele decizii plinește printr'o simplă declarație făcută donatarului, *durch Erklärung gegenüber dem Beschenkten* (art. 531 § 1). In urma acestei revocări, se poate cere restituirea darului conform cu dispozițiile relative la înavuțirea fără cauză.

Dr. nostru. Revocare judiciară.

Nu tot astfel este în dreptul nostru, unde revocarea pentru ingratitudine, ca și acea pentru neîndeplinire de condiții (art. 832), nu se face, în regulă generală, de drept, precum se face acea pentru naștere de prunci (art. 836), ci trebue să fie cerută dela justiție, care apreciază gravitatea faptelor imputate (¹).

Revocarea pentru ingratitudine este deci, pe deoparte, facultativă, iar pe dealta, judiciară.

Motivele revocărei judiciare.

Motivele, care au făcut pe legiuitor să admită această soluție, sunt următoarele: 1^0 revocarea donațiunei pentru ingratitudine fiind un ultragiu al cărui judecător trebue să fie însuș dăruitorul ofensat, ea ar puteà fi invocată nu numai de dăruitor, dar încă de orice persoană interesată, dacă revocarea ar aveà loc de drept; 2^0 asemenea revocare fiind o reparare înființată numai în folosul dăruitorlui ofensat, el trebue să aibă facultatea de a ierta pe donatar, prin renunțarea sa la revocare, și el ar fi lipsit de acest drept, dacă revocarea ar aveà loc *ipso jure* (²).

Art. 280 C. civ.

Trebue însă să observăm că art. 835 este prea absolut, când zice că revocarea pentru ingratitudine nu se face *niciodată* de drept, căci în caz de pronunțarea divorțului pentru cauză determinată, donațiunea făcută între soți se revoacă de drept și în virtutea legei, prin singurul efect al transcrierei hotărîrei de divorț (art. 280) (³).

D) Termenul acțiunei în revocare pentru ingratitudine.

Art. 833 § 1. — Cererea de revocare pentru ingratitudine trebue făcută în termen de un an din ziua faptului, sau din ziua

---

citate în Pand. fr., v^0 *cit.*, 5763 și în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 959, No. 10. Vezi asupra acestei controverse, Beltjens, *op. cit.*, art. 959, No. 3 și 9; Acollas, II, p. 500, 501, etc.

(¹) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1891, No. 35; Mourlon, II, 735; Arntz, II, 1930; Demolombe, XX, 590, 659, etc.

(²) Cpr. Mourlon, II, 735; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5766, etc.

(³) Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 178 (ed. a 2-a). Cpr.

când donatorul a cunoscut faptul. (Art. 931, 1202 C. civil Art. 957 § 1 C. fr.).

Dr. vechiu francez

Autorii erau divizați altă dată asupra chestiunei de a se ștì cât timp trebuià să ție acțiunea în revocare pentru ingratitudine (1).

Dr. actual.

Codul actual a curmat deci vechia controversă, admițând că acțiunea în revocare se stinge în toate cazurile prin trecerea unui an din ziua comiterei faptului sau din ziua de când acest fapt a parvenit la cunoștința dăruitorului (art. 833 § 1) (2).

Prezumția de iertare din partea dăruitorului.

Acțiunea în revocare pentru ingratitudine, fiind în adevăr întemeiată pe o ofensă adusă dăruitorului, legea presupune că el a iertat această ofensă de câteori a lăsat să treacă un an fără a reclamà (Art. 1202) (3).

Beltjens, art. 957, No. 1, *in fine;* Laurent, III, 305 și XIII, 24, precum și autorii citați în tom. II suscitat, p. 178, nota 3.

(1) Vezi Demolombe (XX, 660), care arată diversele păreri. Cpr. Planiol, III, 2649.

C. elvețian. Art. 373 lit. *o*.

(2) Iată cum se exprimă, în această privință, art. 373 lit. *o* din codul elvețian dela 1907 (titlu final, despre donațiune): „Dreptul de a revocà o donațiune se poate exercità timp de un an din ziua în care dăruitorul a avut cunoștință de cauza revocărei. — Dacă dăruitorul moare înaintea expirărei acestui termen, acțiunea trece la moștenitorii săi, care pot s'o exercite până la expirarea acestui termen.

„Moștenitorii pot să revoace donațiunea de câteori donatarul, anume și fără drept, a cauzat moartea dăruitorului sau l-a împedicat de a-și exercità dreptul său de revocare“.

C. german. Art. 532.

Art. 532 din codul german dispune, de asemenea, că revocarea este exclusă când dăruitorul a iertat pe donatar *(wenn der Schenker dem Beschenkten verziehen hat)*, sau când a trecut un an din momentul de când acel care erà în drept să revoace donațiunea a avut cunoștință de survenirea faptelor ce-i confereau acest drept. Revocarea nu mai este cu putință în urma morței dăruitorului. *„Nach dem Tode des Beschenkten ist der Widerruf nicht mehr zulässig“*.

Stingerea acț. în revocare prin iertarea dăruitorului.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 661; Mourlon, II, 741; Thiry, II, 383; Duranton, VIII, 560; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5790. Stingerea acțiunei în revocare fiind întemeiată pe o prezumpție de iertare din partea dăruitorului, acțiunea va fi stinsă și înaintea expirărei acestui termen, de câteori pârîtul va probà că dăruitorul l-a iertat, fie în mod expres, fie tacitamente, de exemplu: prin executarea voluntară a donațiunei, soluție care erà admisă și prin art. 1278 din codul Calimach (949 C. austriac).

Aplic. art. 833 la testamente.

Art. 833 fiind aplicabil și la dispozițiile testamentare, cererea în revocare a unui legat pentru ingratitudine nu mai este admisibilă, dacă dela comiterea pretinsei injurii și până la moartea testatorului a trecut un an (¹).

Acț. în revocare este independentă de acț. publică și de acea civilă.

Din art. 833 § 1 rezultă deci că acțiunea în revocare pentru ingratitudine poate fi stinsă, cu toate că ar subzistà încă acțiunea publică pentru aplicarea pedepsei și acțiunea civilă pentru despăgubirea dăruitorului. Și în sens invers, se poate întâmplà că acțiunea publică și cea civilă să fie stinse, iar aceea în revocare să poată fi exercitată în termen util (²).

Constituirea dăruitorului ca parte civilă.

Rămâne însă bine înțeles că dăruitorul ar puteà să se constitue parte civilă înaintea instanțelor represive, dacă donatarul ar fi urmărit penalicește pentru faptele care constituesc ingratitudinea, cu toate că acțiunea în revocare ar fi stinsă (Demolombe, XX, 662).

Termenul de un an nu este o adevărată prescripție. Controversă.

Din textul suscitat mai rezultă că termenul de un an, ce se acordă dăruitorului, spre a-și exercità acțiunea în revocare, nu este o adevărată prescripție și că, prin urmare, nu se aplică în specie regulele dreptului comun, după care prescripția este suspendată în favoarea minorilor și interzișilor (art. 1876), și nu curge între soți, în timpul căsătoriei (art. 1881) (³).

Cpr. Demolombe, XX, 674; Arntz, II, 1924; Marcadé, III, 707; Thiry, *loco cit.;* Baudry et Colin, I, 1619; Planiol, III, 2651; Beltjens, art. 957, No. 2; Arntz, II, 1924; Troplong, II, 1325, 1327; Laurent, XIII, 31; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5821, etc.

Neaplic. în specie a art. 252 C. civ.

Faptul vechiu al donatarului, șters fie prin iertarea dăruitorului, fie prin inacțiunea sa în termenul prescris de lege, nu poate fi luat în considerație într'o acțiune în revocare întemeiată pe un fapt nou, căci art. 252 dela titlul divorțului nu este aplicabil în specie. Demolombe, XX, 675; Marcadé, III, 707; Pand. belges, v⁰ *Donations*, 654; Beltjens, *loco cit.*; Laurent, *Supplément*, IV, p. 157, No. 194, lit. B; Pand. fr., *v⁰ cit*, 5825. — *Contrà:* Poujol, *Donations*, art. 957, No. 2; Laurent, XIII, 24; Cas. fr. D. P. 56. 1. 154; Sirey, 56. 1. 199.

(¹) Beltjens, *op. cit.*, art. 957, No. 10 și 12; Arntz, II, 2161. Vezi și *infrà*, explic. art. 931.

(²) Cpr. Laurent, XIII, 31; Demolombe, XX, 661, 662; T. Huc, VI, 244, pag. 310; Arntz, II, 1924; Demante et Colmet de Santerre, IV, 100 *bis* II; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5791, etc.

(³) Laurent, XIII, 35; Demolombe, XX, 666; Aubry et Rau

Neaplic. art. 1881.

In baza acestor principii, trebue să decidem că termenul de un an, prevăzut de art. 833, curge între soţi, art. 1881 nefiind aplicabil în specie.

Neaplic. art. 1876. Controversă.

Tot pentru aceleaşi motive vom decide că art. 1876 nu se aplică în specie, aşa că termenul de un an, statornicit de art. 833, va curge contra dăruitorului interzis sau contra moştenitorilor săi minori; căci persoanele incapabile având un tutore, acesta va puteà să exercite acţiunea, fiind responsabil de negligenţa sa, dacă n'a exercitat-o în timp util (art. 390) (¹).

Neaplic. regulei: *Quæ temporiala sunt ad agendum*, etc.

In fine, s'a decis că termenul de un an, conferit de lege pentru revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, constitue o decădere la care nu se aplică regulele ordinare ale prescripţiei şi, în special, regula: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum* (²).

Nesuspendarea termenului de un an prin imposibilitatea fizică in care s'ar găsi dăruitorul.

Termenul prevăzut de art. 833 § 1 nu va fi, de asemenea, suspendat nici prin imposibilitatea fizică în care s'ar găsi dăruitorul de a exercità acţiunea, de exemplu, când el ar fi devenit nebun după ce a luat cunoştinţă de faptele care constituesc ingratitudinea, cu toate că nu erà interzis, căci maxima: *contra non valentem agere non currit præscriptio*, n'a fost nicăieri consacrată de legea actuală (³).

VII, § 708, p. 422, text şi nota 26; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, p. 426, nota 16 (ed. Crome.) „*Das Iahr ist keine Verjährungszeit sondern eine Frist (annus utilis)*", zice acest autor; Baudry et Colin, I, 1620; Beltjens, art. 957, No. 1; Planiol, III, 2650; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 5810; Pand. belges, v⁰ *Don. entre-vifs*, 644 urm; Dalloz, *Noureau code civil annoté*, II, art. 957, No. 27 urm.; C. Aix, D. P. 96. 2. 450; C. Metz, Sirey, 69. 2. 171. — *Contrà:* Troplong, II, 1213; Massé-Vergé, III, § 484, p. 236, nota 19, precum şi deciziile citate în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 5809.

(¹) Cpr. Demolombe, XX, 666, 667; Laurent, XIII, 35; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5813. — *Contrà:* Massé-Vergé, Troplong, *loco suprà cit.* Cpr. Cas. fr. D. P. 45. 1 225.

(²) C. Besançon, D. P. 73. 2. 122; Sirey, 73. 2. 196; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 5811.—Cât pentru chestiunea de a se şti dacă regula romană: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum*, mai este sau nu în vigoare în dreptul actual (chestie controversată), vezi tom. VII al Coment. noastre, p. 84 urm.

(³) Demolombe, XX, 668; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5814. — *Contrà:*

Demența sau interdicția donatarului.

A fortiori, deci, termenul de un an nu va puteà fi sus pendat prin demența sau interdicția donatarului, intervenită în urma comiterei faptelor care constituesc ingratitudinea (¹).

Exercitarea reală a acțiunei.

Dăruitorul nu poate să păstreze acțiunea în revocare decât exercitând-o în realitate în termenul prescris de lege, și cesiunea acestei acțiuni, ce el ar face unui terțiu înaintea expirărei termenului de un an, n'ar echivalà cu o cerere în judecată, dacă n'ar fi exercitat el însuș acțiunea în termenul util (²).

Denunțarea donatarului de către dăruitor sau faptul de a se constitui parte civilă.

Mai mult încă, faptul din partea dăruitorului de a denunțà pe donatar sau de a se constituì parte civilă înaintea instanțelor represive, în caz când el ar fi fost urmărit penalicește, nu l-ar împedicà de a pierde acțiunea în revocare, pentrucă nici denunțarea, nici faptul de a cere despăgubiri nu echivalează cu acțiunea în revocare, care exercitată în termenul util, singură poate păstrà neatins dreptul dăruitorului (³).

De când curge termenul de un an.

Termenul de un an, în care acțiunea revocatorie trebue să fie exercitată, curge din ziua comiterei faptului care constitue ingratitudinea, sau din ziua în care dăruitorul a putut să cunoască acest fapt. Deci, dacă revocarea donațiunei a fost cerută în urma expirărei termenului legal, donatarul va puteà să opue această fine de neprimire, în care caz dăruitorul va trebuì să dovedească sau că termenul legal n'a expirat încă, sau că el n'a putut să afle acest fapt decât mai târziu. Legea rezervă, deci, dăruitorului dreptul de a stabili că el n'a avut cunoștință de faptul donatarului, în care caz termenul statornicit de lege n'a început încă a curge contra lui (⁴).

Mai mult încă, dăruitorul ar puteà să stabilească prin

Grenier, *Don. et testaments*, II, 214, pag. 191 urm., a cărui părere se vede respinsă de adnotătorul său Bayle-Mouillard (*loco cit.*, nota *e*, p. 197).

(¹) Demolombe, XX, 669.

(²) Demolombe, XX, 671. — Vom vedeà în adevăr *infrà*, p. 466, că acțiunea în revocare pentru cauză de ingratitudine poate fi cedată unui terțiu, în urma deschiderei ei.

(³) Demolombe, XX, 672; Troplong, II, 1334; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5817, etc.

(⁴) Thiry, II, 383; Baudry et Colin, I, 1615; T. Huc, VI, 244; Planiol, III, 2649, etc.

orice soiu de mijloace că, cu toate că faptele de ingratitudine ar fi putut să parvie la cunoștința lui, totuși, de fapt, el nu le-a cunoscut încă, căci perderea dreptului de a cere revocarea darului întemeindu-se pe o prezumpție de iertare din partea lui, rațional vorbind, el n'a putut să ierte un fapt despre care n'a avut cunoștință (¹).

Pentru ca termenul de un an să înceapă a curge, nu este suficient ca dăruitorul să fi luat cunoștință de faptul care constitue ingratitudinea, ci trebue să știe că donatarul este autorul acestui fapt (²).

Pluralitatea faptelor de ingratitudine.

Dacă donatarul s'a făcut culpabil de mai multe fapte succesive de ingratitudine, termenul util pentru a cere revocarea donațiunei nu va începe a curge decât din ziua comiterei ultimului fapt (³).

Cazul când faptul, care constitue ingratitudinea, ține toată viața dăruitorului.

Se poate întâmplà ca faptul, care constitue ingratitudinea donatarului, să ție toată viața dăruitorului, ceace se va întâmplà, de exemplu, atunci când femeea donatară, condamnată a reintegrà domiciliul bărbatului, nu s'ar supune acestei hotărîri, în care caz faptul donatarei fiind continuu, termenul de un an n'a început să curgă, și dreptul dăruitorului de a cere revocarea donațiunei făcută femeei, păstrându-se până în ziua morței sale, va trece la moștenitorii săi (⁴).

E) Persoanele care pot cere și în contra cărora se pote cere revocarea donațiunei pentru ingratitudine.

Art. 833 § 2. — Acțiunea de revocare nu se poate intentà în contra erezilor donatarului, nici de erezii donatorului în contra donatarului, afară numai dacă, în acest caz, acțiunea s'a intentat de donator, sau donatorul a murit în anul în care se puteà intentà acțiunea. (Art 834, 931 C. civ. Art. 957 § 2 C. fr.).

(¹) Mourlon, II, 741; Laurent, XIII, 32; Demolombe, XX. 664; Demante, IV. 100 *bis* III; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5795, etc.

(²) Demolombe, XX, 665; Mourlon, II, 741; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5797, etc.

(³) Laurent, XIII. 33; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5798; Beltjens, art. 957, No. 5; C. Caen și Cas. fr. D. P. 56. 2. 132; D. P. 56. 1. 54; Sirey, 56. 1. 199; D. P. 97. 1. 559; D. P. 98. 1. 347, etc.

(⁴) Laurent, XIII, 33, 35; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5799, 5812; Cas. fr. Sirey, 70. 1. 167; D. P. 70. 1. 292.

1⁰ Persoanele care pot cere revocarea pentru ingratitudine.

Dr. roman.

La Romani, acţiunea în revocare pentru ingratitudine, având de scop repararea unei ofense şi pedepsirea donatarului culpabil, nu puteà fi exercitată decât de însuş dăruitorul ofensat, contra donatarului culpabil. „*Actionem ita personalem esse volumus, ut vindicationis, id est vindictæ, tantum habeat effectum, nec in heredem detur, nec tribuatur heredi*“ (¹).

Acţiunea, odată începută de dăruitor, puteà însă fi continuată atât în contra moştenitorilor donatarului, cât şi de către moştenitorii dăruitorului, conform maximei: „*Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio, salvæ permanent*“ (²).

C. Calimach. Art. 1278.

Codul Calimach modificase în această privinţă dreptul roman, căci art. 1278 din acest cod (949 C. austriac) prevede că, dacă vătămatul dăruitor nu va fi iertat cu dovadă pe nemulţămitorul primitor al darului, *se dă dreptate şi moştenitorilor dăruitorului să pornească jalbă şi asupra moştenitorilor aceluia pentru răsturnarea darului* (³).

Dreptul actual.

Codul actual primeşte principiul roman că acţiunea în revocare trebue să fie mărginită între donator şi donatar, admiţând însă două excepţii, care nimicesc aprope cu desăvârşire regula generală. In adevăr, după ce art. 833 § 2 pune în principiu că acţiunea revocatorie este personală între donator şi donatar, *personæ inherens*, apoi tot acest text prevede că această acţiune poate fi exercitată de moştenitorii dăruitorului (⁴): 1⁰ când ea a fost exercitată de dăruitor şi el a murit în cursul procesului *(pendente lite)*; şi 2⁰ când

---

(¹) L. 7, *in medio*, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56.

(²) L. 139, Dig., *Des div. regulis juris antiqui*, 50, 17.

C. german. Art. 530 § 2.

(³) După art. 530 § 2 din codul german, moştenitorul dăruitorului nu este în drept a revocà donaţiunea decât dacă donatarul, cu voinţă şi în mod ilegal, a cauzat moartea dăruitorului sau l-a împiedecat de a face revocarea. Vezi şi *suprà*, p. 436, nota 1.

Sensul cuvântului erezi.

(⁴) Prin moştenitori sau *erezi*, după cum se exprimă textul, trebue să înţelegem aci, ca şi în art. 291 şi 302, toţi succesorii universali, adecă care succed în toate drepturile defunctului, prin urmare şi moştenitorii neregulaţi, legatarii universali sau cu titlu universal, etc. Cpr. Laurent, XIII, 27; Demolombe, dăruitorul a murit înainte de a exercità acţiunea, însă în termenul util, adecă în anul în care puteà să fie exercitată (¹).

Suc. vacantă.

Acest drept îl are şi curatorul succesiunei vacante (²).

Justificarea primei excepţii.

Prima excepţie, care permite moştenitorilor dăruitorului de a continuà acţiunea începută de autorul lor, se justifică în deajuns, căci este de principiu, după cum am văzut mai sus, că acţiunile personale, odată începute, sunt transmisibile moştenitorilor (³).

A doua excepţie.

Cât pentru a doua excepţie, în baza căreia moştenitorii dăruitorului sunt autorizaţi a cere revocarea în caz când autorul lor ar fi murit în termenul util de a exercità acţiunea, ea nu se prea justifică, căci acţiunea fiind personală dăruitorului, ar fi trebuit, după rigoarea principiilor, ca ea să se stingă prin moartea sa. Codul actual s'a depărtat însă dela această rigoare şi a admis dreptul moştenitorilor dăruitorului de a exercità acţiunea începută în persoana autorului lor, presupunând că dăruitorul ar fi cerut el însuş revocarea donaţiunei, dacă ar fi trăit până la expirarea termenului conferit pentru aceasta (⁴).

XX, 690; Demante, IV, 100 *bis* VIII; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5773; Beltjens, art. 957, No. 4, *in medio;* Michaux, *Donations*, 1244, p. 229 (ed. a 2-a). — Vezi însă Aubry et Rau, VII, §, 708, p. 419, nota 18, care înţeleg prin moştenitori numai cei ce reprezintă persoana defunctului.

(¹) Moştenitorii dăruitorului nu pot, deci, să dobândească dreptul de a cere revocarea donaţiunei decât *prin transmitere.* Cu alte cuvinte, moştenitorii exercită dreptul ce s'a născut în persoana autorului lor, fără ca această acţiune să se poată naşte în persoana lor; de unde şi concluzia că o injurie, oricât de gravă, adusă la memoria dăruitorului nu este o cauză de revocare a donaţiunei. Vezi *suprà*, pag. 450, unde se arată controversa.

(²) Demolombe, XX, 691. Vezi *infrà*, p. 464.

(³) Vezi *suprà*, p. 462, unde se citează în acest sens L. 139, Dig., 50, 17. Cpr. Beltjens, art. 957, No. 6 şi autorităţile citate acolo; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 420, text şi nota 21; Baudry et Colin, I, 1623; Laurent, XIII, 30. — *Contrà:* Planiol, III, 2648; Demolombe, XX, 679; T. Huc, VI, 248, etc.

Termenul în care moştenitorii pot exercità acţiunea.

(⁴) Este de observat că legea se mărgineşte a arătà cazurile în care moştenitorii dăruitorului pot să exercite acţiunea în revocare, fără a arătà termenul în care ei trebue s'o exercite. In lipsă de text, termenul este acelaş pentru moştenitori ca şi pentru dăruitor (art. 833 § 1). Deci, dacă dăruitorul a

Critica legei.

Soluţia admisă de lege este însă departe de a fi juridică, căci de câteori dăruitorul n'a iertat pe donatar, moştenitorii lui au, după text, aceleaşi drepturi ca şi autorul lor defunct, ceace este contrar principiului pus de art. 833, după care moştenitorii dăruitorului nu sunt în drept a cere revocarea donaţiunei.

Cu toate aceste, legea fiind expresă, moştenitorii dăruitorului pot, în cazurile mai sus expuse, să exercite acţiunea în revocare şi acest drept aparţine, după cum am văzut *suprà*, p. 460, şi curatorului succesiunei vacante (¹).

---

murit în necunoştinţa faptelor care constituesc ingratitudinea, termenul de un an va curge, pentru moştenitori, din ziua morţei dăruitorului, dacă, bine înţeles, ei cunoşteau faptele comise de donatar; iar la caz contrar, din ziua de când ei au luat cunoştinţă despre aceste fapte. Cpr. Laurent, XIII, 34; Demante, IV, 100 *bis* VII; Demolombe, XX, 685; Troplong, II, 1332; Baudry et Colin, I, 1627; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 421, etc.

Cazul când dăruitorul a murit, fără a cere revocarea şi înaintea termenului de un an, având însă cunoştinţă despre faptele de ingratitudine. Controversă.

Cât pentru cazul când dăruitorul ar fi murit fără a cere revocarea şi înaintea expirărei termenului de un an, *având însă cunoştinţă despre faptele de ingratitudine*, se susţine de unii că moştenitorii lui vor puteà intentà acţiunea numai până la împlinirea acelui an; de unde rezultă că dacă dăruitorul, care a cunoscut faptele de ingratitudine, s'a săvârşit din viaţă după împlinirea unui an fără o singură zi, moştenitorii sunt presupuşi că au iertat pe donatar, pentrucă n'au pornit acţiunea chiar în ziua înmormântărei autorului lor. Aubry et Rau, *loco cit.*, text şi nota 23; Beltjens, art. 957, No. 9; Arntz, II, 1925. Această soluţie este însă, după părerea noastră, inadmisibilă, pentrucă inacţiunea moştenitorilor fiind o iertare tacită, asemenea iertare nu se presupune după art. 833 decât dacă inacţiunea a ţinut un an. Deci, finea de neprimire, care rezultă din iertare, nu poate fi opusă în asemenea caz moştenitorilor, decât dacă a trecut un an dela moartea dăruitorului. Cpr. Laurent, XIII, 34; Baudry et Colin, I, 1628; C. Paris, D. P. 93. 2. 517, etc.

Cazul când moştenitorii n'au avut cunoştinţă de faptele donatarului.

Dacă moştenitorii n'au avut cunoştinţă de faptele donatarului, termenul de un an nu va curge dela moartea dăruitorului, ci din ziua de când faptele de ingratitudine au parvenit la cunoştinţa lor. Demolombe, XX, 686; Demante, IV, 100 *bis* VII; Beltjens, art. 957, No. 9, *in fine;* Thiry, II, 383, Dalloz, Répert., v⁰ *Disp. entre-vifs*, 516, etc.

(¹) Demolombe, XX, 691; Demante et Colmet de Santerre, IV, 100 *bis* VII; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5774.

Art. 270 C. pen.

Moștenitorii soțului dăruitor nu pot însă să intente, contra soțului donatar supravețuitor, o acțiune în revocare întemeiată pe adulterul acestui soț, admițându-se, bine înțeles, că dăruitorul a murit înaintea expirărei anului de când s'a comis faptul, fără a-l fi denunțat, și aceasta fără a se distinge între adulterul bărbatului și acel al femeei, pentrucă acțiunea în adulter este esențialmente personală soțului ultragiat și nu poate fi pornită decât după cererea lui (art. 270 C. pen.) (¹).

Creditorii dăruitorului.

Legea conferind acest drept moștenitor lor ca o excepție, și excepțiile fiind de strictă interpretare, creditorii dăruitorului nu pot cere revocarea donațiunei, căci atâta timp cât trăește dăruitorul, el singur este stăpân pe acțiunea în revocare, care este *personalisimă*, după expresia vechilor autori (²).

Continuarea acțiunei.

Creditorii dăruitorului n'ar puteà, după unii, nici chiar să continue acțiunea începută de autorul lor (³).

Creditorii moștenitorilor dăruitorului. Controversă.

Tot pentru aceleași motive, trebue să decidem că acțiunea în revocare nu poate fi exercitată nici de creditorii moștenitorilor dăruitorului (⁴).

(¹) Cpr. Demolombe, XX, 688, 689; Troplong, II, 1335, 1336; Baudry et Colin, I, 1632; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5777; Pand. belges, v⁰ *Adultère*, 353; Beltjens, art. 957, No. 13; Cas. fr. D. P. 75. 1. 449. Cpr. Pand. fr., v⁰ *Adultère*, 67, 68. — *Contrà:* Laurent, XIV, 264.

(²) Laurent, XIII, 28; Demolombe, XX, 693 și XXV, 83; Demante, tom. IV, 100 *bis* VIII și tom. V, 81 *bis* IX; Marcadé, IV, art. 1166, No, 1; Thiry, II, 383; Arntz, III, 82; Aubry et Rau, IV, § 312, p. 208 (ed. a 5-a) și VII, § 708, p. 419 (ed. a 4-a); Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, *in fine*, pag. 426, text și nota 16 (ed. Crome); Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 613; Baudry et Colin, *Donations*, I, 1621; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 230, p. 111, 112; Larombière, *Oblig.*, I, art. 1166, No. 9; Molitor. *Oblig. en droit romain*, III, 1195; Planiol, III, 2647; Pand. fr., v⁰ *Donations et testaments*, 5776. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 208 și tom. VIII, p. 800 etc.

(³) Aubry et Rau, VII, § 708, p. 420, text și nota 20.—*Contrà:* T. Huc, VI, 246; Larombière, *loco cit.;* Duranton, X, 559, p. 534 (ed. a 4-a), etc.

(⁴) Laurent, XIII, 28; Arntz, II, 1921; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 419 urm., nota 18.—*Contrà:* Demolombe, XX, 692; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5775.

Cedarea acţiunei.

Se admite însă, în genere, că dăruitorul poate să cedeze acţiunea sa unui terţiu, după ce ea s'a deschis, căci prin cesiune el o exercită (¹).

Neîndeplinirea de sarcini.

In fine, am văzut *suprà*, p. 431, că atât creditorii dăruitorului cât şi cei ai moştenitorilor săi pot exercità acţiunea în revocare pentru neîndeplinire de sarcini.

2° Persoanele în contra cărora se poate cere revocarea donaţiunei pentru ingratitudine.

Acţ. în revocare se exercită numai în contra donatarului ingrat.

Acţiunea în revocare pentru ingratitudine având un caracter penal, şi orice pedeapsă neputând fi pronunţată decât în contra celui culpabil, nu poate niciodată fi exercitată contra moştenitorilor, ci numai în contra donatarului ingrat, şi aceasta chiar în cazul când dăruitorul n'ar fi avut timpul necesar spre a exercità acţiunea în contra donatarului, ceeace s'ar întâmplà atunci când acest din urmă ar fi murit imediat după comiterea faptului, care constitue ingratitudinea (²).

Acţ. nu poate nici într'un caz fi exercitată contra moştenitorilor donatarului.

Acţiunea în revocare nu poate fi exercitată contra moştenitorilor donatarului, nici chiar atunci când ei ar fi acei care au comis faptele ce constituesc ingratitudinea, pentrucă deşi ei se folosesc de bunurile dăruite, totuşi nu sunt donatari. Prin urmare, revocarea nu poate nici într'un caz fi cerută în contra lor, nici pentru faptele lor personale, nici pentru faptele autorului lor (³). „Această acţiune nu poate fi începută de moştenitor, *nici în contra moştenitorului*", zicea Ricard (⁴).

C. Calimach, Art. 1278.

Cu toate acestea, după art. 1278 din codul Calimach, (949 C. austriac), răsturnarea darului puteà fi cerută şi în contra moştenitorilor donatarului.

(¹) Demolombe, XX, 694; Laurent, XIII, 29; Demante, IV, 100 *bis* VIII; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 420; Beltjens, art. 957, No. 5; Pand. fr., *v° cit.*, 5779, 5781; T. Huc, VI, 247. Vezi şi tom. VIII al Coment. noastre, p. 800.

(²) Demolombe, XX, 678; Laurent, XIII, 30; Arntz, II, 1922; Pand. fr., *v° cit.*, 5782; Planiol, III, 2648, etc.

(³) Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 192, p. 414; Coin-Delisle, art. 957, No. 20, p. 289; Pand. fr., *v° cit.*, 5783; Duranton, VIII, 562, etc.

(⁴) Citaţie împrumutată dela Duranton, *loco cit.*, p. 654, nota 1.

Continuarea acţiunei în contra moştenitorilor donatarului, atunci când revocarea a fost cerută contra donatarului, şi el a murit în cursul procesului. Controversă.

Dar dacă acţiunea în revocare pentru ingratitudine nu poate niciodată fi exercitată contra moştenitorilor donatarului, chestiunea este de a se şti dacă instanţa poate fi continuată contra acestor din urmă, atunci când revocarea a fost cerută contra donatarului şi el a murit în cursul procesului, *pendente lite?* Această chestiune este foarte controversată. Unii ar voì, în adevăr, ca acţiunea în revocare să se stingă prin moartea donatarului ingrat, întocmai ca şi acţiunea publică (art. 12 Pr. pen.) (1); iar alţii cred, şi cu drept cuvânt după noi, că instanţa începută de dăruitor poate fi continuată în contra moştenitorilor donatarului, pentrucă această acţiune, prefăcându-se, în urma deschiderei ei, din morală ce erà în bănească, nimic nu se opune ca ea să fie continuată în contra moştenitorilor, principiu care, după cum ştim, erà admis atât în dreptul roman (2) cât şi în dreptul nostru anterior (art. 1278 C. Calimach). (Cpr. art. 303 din codul civil actual). Această din urmă soluţie, admisă şi în vechiul drept francez (3), este preferabilă celei dintâi, pentrucă dăruitorul şi-a manifestat voinţa de a revocà donaţiunea şi nu mai rămâne decât să se pronunţe hotărîrea care, ca toate hotărîrile, va aveà efect retroactiv până în ziua cererei în judecată (4).

Dreptul de apel.

Dacă donatarul a murit în urma pronunţărei hotărîrei dela prima instanţă, dreptul de apel va aparţine moştenito-

---

(1) Bugnet asupra lui Pothier, VIII, p. 418, nota 2; Planiol, III, 2648; Demolombe, XX, 679; Demante, IV, 100 *bis* IV şi V; Marcadé, III, 709; Mourlon, II, 744; Thiry, II, 383; T. Huc, VI, 248; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5785, 5786, etc.

(2) Vezi L. 139 Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, citată *suprà*, p. 462.

(3) Vezi Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 330, No. 11 (ed. Carré din 1822).

(4) Laurent, XIII, 30; Arntz, II, 1923; Beltjens, art. 957, No. 6; Duranton, VIII, 562; Saintespès-Lescot, III, 897; Troplong, II, 1328; Baudry et Colin, I, 1623; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 420, text şi nota 21; Massé-Vergé, III, § 484, p. 237, nota 21; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, *in fine*, p. 426 (ed. Crome); Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 230, p. 111; Pand. belges, v⁰ *Don. entre-vifs*, 634; Dalloz, Répert., *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 513, etc.

rilor săi sau dăruitorului, după împrejurări (1). Nicio discuţie nu este cu putinţă în această privinţă.

F) Efectele revocărei donaţiunei pentru cauză de ingratitudine.

Sub această rubrică vom examinà: 1⁰ efectele revocărei în privinţa terţiilor (art. 834 § 1); şi 2⁰ efectele revocărei între părţi (art. 834 § 2).

1⁰ Efectele revocărei în privinţa terţiilor (art. 834 § 1).

Art. 834.—Revocarea pentru ingratitudine nu poate infirmà nici înstrăinările făcute de donatar, nici ipotecile sau alte sarcini reale cu care el ar fi putut grevà obiectul dăruit; este neapărat însă ca acestea să se fi făcut înaintea inscripţiunei extractului cererei de revocaţiune pe marginea transcripţiunei prescrisă prin art. 818.

In caz de revocaţiune, donatarul se condamnă a întoarce valoarea obiectelor înstrăinate după estimaţiunea ce li s'ar face în timpul cererei (2); se condamnă asemenea a întoarce veniturile din ziua cererei. (Art. 480, 485 urm., 765, 818, 830, 855, 1746 urm., 1770 C. civ. Art. 958 C. fr.).

Efectele revoc. în privinţa terţiilor.

Revocarea donaţiunei pentru ingratitudine nu produce niciun efect în privinţa terţiilor, care au contractat cu donatarul, pentrucă această revocare este o pedeapsă, care nu trebue să atingă decât pe cel vinovat, şi singurul vinovat în specie este numai donatarul (3).

Revocarea numai în viitor, fără efect retroactiv.

Mai mult încă, terţii, care au dobândit un drept real asupra imobilului dăruit, n'au putut să prevadă revocarea, precum ei au putut s'o prevadă în caz când donaţiunea a fost făcută *sub modo*, adecă sub oarecare sarcini. Regula: *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis*, aplicabilă revocărei pentru neîndeplinire de sarcini (art. 830), nu mai este deci aplicabilă în specie, și revocarea pentru ingratitudine se face *ex nunc*, adecă numai în viitor, soluție care este foarte juridică; căci dacă donațiunea ar fi desființată nu numai în viitor, dar și în trecut *(ex tunc)*, așa precum se întâmplă în caz de revocare pentru neîndeplinire de sarcini (art. 830) și pentru survenire de copii dăruitorului în urma donațiunei (art. 836 urm.), terții ar fi pe nedrept pedepsiți pentru o faptă ce nu le poate fi imputată. Apoi, mai trebue să adăogăm că, în specie, lipsind condiția rezolutorie tacită, care este subînțeleasă de părți de câteori revocarea are loc pentru neîndeplinire de sarcini (vezi *suprà*, p. 422), revocarea pentru ingratitudine nu pune lucrurile în starea în care erau mai înainte, ci lasă, din contra, pe donatar să rămâe proprietar până în momentul revocărei; de unde rezultă că și actele făcute de dânsul trebue să fie respectate, ca unele ce emană dela proprietar (1). De aceea, art. 834 dispune că revocarea pentru ingratitudine nu desființează înstrăinările cu titlu oneros sau gratuit făcute de donatar, nici ipotecile (2) sau celelalte sarcini reale, precum: servituțile, uzufructul, etc., constituite de dânsul asupra imobilului dăruit, soluție care erà admisă și la Romani (3).

---

(1) Cpr. Beltjens, art. 957, No. 6, *in fine*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5787, 5788; Demolombe, XX, 680.

Inexactitate de text.

(2) Redacţiunea textului este greşită, căci preţeluirea nu se face în timpul cererei, ci experţii decid ce valoare au avut lucrurile în momentul cererei, de când revocarea începe a-şi produce efectele sale. Vezi *infrà*, p. 474.

(3) Cpr. Bugnet asupra lui Pothier, *Tr. des donations*, VIII, p. 412, nota 1.

Efectele revocărei admisă în contra unei femei măritate, cu privire la drepturile bărbatului. Controversă.

In baza acestui principiu trebue să decidem că, de câteori revocarea donațiunei a fost admisă contra unei femei măritate, bărbatul nu pierde dreptul de folosință ce aveà în virtutea convenției sale matrimoniale asupra bunurilor dăruite femeei, rămânând ca dăruitorul să fie despăgubit de dauna suferită prin folosința care rămâne bărbatului (4).

---

(1) Cpr. Laurent, XIII, 37,

Menținerea ipotecilor constituite de donatar.

(2) Ipotecile constituite de donatar înaintea cererei de revocare vor fi menținute, chiar dacă ele n'au fost înscrise *decât în urma înscrierei cererei de revocare* în registrul respectiv, pentrucă ipoteca existând din momentul constituirei sale, înscrierea ei este privitoare numai la interesul terțiilor și, în specie, dăruitorul nu are nevoe de a fi prevestit despre existența ipotecei, de oarece el trebue să prevestească pe ceilalți. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5846; Demolombe, XX, 703. — Vezi însă Massé-Vergé, III, § 484, p. 235, nota 15.

(3) *„Ante inchoatum cœptumque jurgium vendita, donata, permutata, in dotem data, cœterisque causis legitimè alienata, minimè revocamus“*. L. 7, *in medio*, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56.

(4) Cpr. Laurent, XIII, 52; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5848; Beltjens,

Art. 818.

Instrăinările și sarcinile reale constituite de donatar asupra imobilului dăruit, vor rămâneà deci în picioare și vor fi opozabile dăruitorului, dacă au fost făcute înainte de a fi parvenit cererea de revocare la cunoștința terțiilor, prin înscrierea în extract a acestei cereri pe marginea registrului în care donațiunea a trebuit să fie transcrisă conform art. 818 (¹).

Soarta înstrăinărilor consimțite de donatar în urma înscrierei cererei de revocare pe marginea registrului respectiv.

Cât pentru actele de înstrăinare, consimțite de donatar în urma înscrierei cererei de revocare pe marginea registrului respectiv, ele sunt nule prin efectul revocărei (²), soluție foarte dreaptă, căci terții fiind vestiți despre cererea în revocare, au comis o imprudență contractând cu donatarul. Legea s'a gândit deci a ocrotì atât drepturile terțiilor cât și ale dăruitorului, care are interes, îndată ce a pornit acțiunea în revocare s'o transcrie în extract în registrul de transcripțiune respectiv, fiindcă numai astfel el poate să împedice pe donatar de a dispune în mod irevocabil de imobilul dăruit, supus restituirei (³).

Scopul inscripției cererei de revocare.

Această inscripție are de scop prevestirea terțiilor și înlăturarea erorei lor. S'ar puteà însă susține că, dacă ei ar fi de rea credință, atât înstrinările cât și ipotecile anterioare nu numai inscripției, dar chiar însăși cererei de revocare, vor puteà fi anulate. Această soluție, admisă în vechiul drept

---

art. 959, No. 14. — Vezi însă Demolombe, XX, 703 *bis* și Duranton (VIII, 563), care disting între cazul când donațiunea făcută femeei este anterioară sau posterioară căsătoriei, distincție care este inadmisibilă, căci bărbatul fiind în toate cazurile un terțiu, femeea sau legea a putut să-i confere folosința bunurilor dăruite. Tot ce se poate admite este numai dreptul dăruitorului de a fi despăgubit pentru folosința rămasă bărbatului, conform principului general, care cârmuește raporturile dintre donator și donatarul ingrat.

L. belgiană.

(¹) Legea belgiană a generalizat această dispoziție, prevăzând principiul publicității în toate cazurile în care revocarea nu are efect retroactiv (art. 3 și 4 L. din 16 Decembrie, 1851).

(²) Laurent, XIII, 40; Mourlon, II, 736; Thiry, II, 384, etc.

(³) După proiectul primitiv al codului francez, revocarea aveà efect retroactiv până în ziua cererei, conform dreptului roman și vechiului drept francez, însă această dispoziție a fost cu drept cuvânt modificată, în privința imobilelor, după propunerea Tribunatului. Vezi Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5835; Demolombe, XX, 697; Laurent, XIII, 41; Baudry et Colin I, 1638.

francez de Dumoulin, Ricard, Furgole, etc. ar puteà cu atât mai mult fi admisă în dreptul nostru, cu cât legiuitorul nostru a eliminat art. 1071 din codul francez, după care lipsa transcripției nu poate fi înlocuită prin cunoștința ce creditorii sau terții achizitori ar fi avut despre înstrăinările consimțite de donatar [1].

Cazul când donațiunea n'a fost transcrisă. Controversă.

Inscrierea cererei de revocare în marginea registrului respectiv, nefiind cu putință decât atunci când donațiunea a fost transcrisă, se naște întrebarea: ce trebue să decidem în caz când transcrierea ei n'a avut loc? Unii ar voi ca terții să sufere efectele revocărei din ziua cererei în judecată, cu toate că ea n'a fost adusă la cunoștința lor prin publicitate, pentrucă ei au avut imprudența de a tratà și contractà cu donatarul [2]. După alții, cel mai bun mijloc ce ar aveà dăruitorul de a împedicà ca înstrăinările să fie valide, ar fi ca să ceară el însuș transcrierea donațiunei (vezi *suprà*, p. 350), și apoi inscripția cererei de revocare în registrul de transcriere [3], sau să ceară cel puțin înscrierea cererei de revocare în registrul curent de transcrieri, rămânând ca această înscriere să se menționeze în marginea transcrierei actului de donațiune, când acest act se va transcrie mai târziu de către donatar [4].

Efectele revocărei în privința don. de bunuri mobiliare.

Transcrierea donațiunei nefiind prescrisă de lege decât atunci când are de obiect bunuri ce pot fi ipotecate (art. 818), în ceeace privește bunurile mobiliare, revocarea își va produce efectele sale din ziua cererei în judecată, conform dreptului vechiu francez [5] și conform proiectului primitv al codului, dela care nu s'a derogat decât în privința donațiunilor de bunuri imobiliare [6].

---

[1] Cpr. Coin-Delisle, art. 958, No. 8.—Vezi însă art. 723 Pr. civ.

[2] Vezi Demante et Colmet de Santerre, IV, 101 *bis* III.

[3] Aubry et Rau, VII, § 708, p. 425, n. 32; Duranton, VIII, 570.

[4] Demolombe, XX, 700; Mourlon, II, 736; Arntz, II, 1932; Pand. fr., *v° cit.*, 5838; Thiry, II, 384, p. 376; Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 138, p. 185 urm. Cpr. Michaux, *Donations*, 1249, 1250, p. 230 (ed. a 2-a).

[5] Vezi Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, No. 12, p. 330 (ed. Carré din 1822).

[6] Laurent, XIII, 41; Demolombe, XX, 697; Thiry, II, 384; Baudry et Colin, I, 1643; Beltjens, art. 958, No. 4 *bis* și 4 *ter*; T. Huc, VI, 250; Mourlon, II, 737, etc.

Art. 1909.

De câteori va fi îasă vorba de mobile corporale, achizitorii de bună credinţă a acestor mobile vor puteà să invoace prescripţia instantanee, statornicită de art. 1909 din codul civil. (1).

Creanţe. Controversă.

Dacă este vorba de o creanţă, pe care donatarul ei ar fi cedat-o în urma introducerei cererei în revocare, cesiunea va căděà ca fiind făcută de o persoană fără calitate, chiar dacă cesionarul s'ar fi conformat, înainte de judecată, art. 1393 din codul civil (2).

Dreptul dăruitorului de a luà măsuri conservatorii. Art. 1016.

Din cele mai sus expuse rezultă că drepturile dăruitorului pot fi compromise, în privinţa donaţiunilor de bunuri mobiliare, prin actele de dispoziţie ce donatarul ar puteà să facă în urma cererei de revocare, însă înaintea pronunţărei hotărîrei. De aceea, se conferă dăruitorului dreptul de a luà măsuri conservatorii, spre a-şi apărà drepturile sale, căci în urma introducerei acţiunei în revocare, el este un proprietar condiţional (art. 1016) (3).

Cazul don. unei sume de bani sau altor lucruri fungibile.

Demolombe a mers chiar şi mai departe, admiţând că, în privinţa donaţiunilor care ar aveà de obiect o sumă de bani sau alte lucruri fungibile, dăruitorul ar puteà să ceară o inscripţie asupra imobilelor donatarului, până la concurenţa sumei ce s'ar determinà de justiţie (4); însă această soluţie este, după părerea noastră, cu desăvârşire inadmisibilă, pentrucă niciun text de lege nu dă drept judecătorilor de a înfiinţà un privilegiu sau o ipotecă ca măsură conservatorie (5).

---

(1) Baudry et Colin, I, 1643; Demolombe, XX, 704; Arntz, II, 1932; Thiry, II, 384; Beltjens, art. 958, No. 4 *bis;* Laurent, XIII, 41; Demante et Colmet de Santerre, IV, 101 *bis* IV; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 958, No. 21, precum şi autorităţile citate acolo.

(2) T. Huc, VI, 250, *in fine;* Laurent, XIII, 42; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 424, nota 31; Baudry et Colin, I, 1637; Beltjens, art. 958, No. 4 *bis, in medio;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5853. — *Contrà:* Demolombe, XX, 704; Demante et Colmet de Santerre, IV, 101 *bis* IV.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 705; Laurent, XIII, 43; Marcadé, III, 713; Pand. fr., *v⁰ Donations et testaments*, 5854, precum şi alte autorităţi citate acolo.

(4) Demolombe, XX, 705.

(5) Laurent, XIII, 43; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5855, etc.

2º Efectele revocărei între părţi (art. 834 § 2).

Dreptul vechiu fr.

Vechii autori francezi erau împărţiţi asupra efectelor ce trebue să producă, *inter partes*, revocarea donaţiunei pentru cauză de ingratitudine; căci, pe când unii voiau ca donatarul să restitue, în urma revocărei, ceea ce el mai deţineà încă, cu titlu de dar, din obiectele dăruite [1], alţii, precum: Dumoulin, Furgole, etc. susţineau, din contra, că donatarul erà obligat a restituì *valoarea* bunurilor înstrăinate, soluţie admisă şi în codul Calimach.

C. Calimach. Art. 1277.

„Acel ce judecătoreşte s'au dovedit ca un nemulţămitor către dăruitor, făcătorul său de bine, zice art. 1277 din codul Calimach (949 C. austriac), se osândeşte să întoarcă acestuia darul ce l-au primit, de va fi încă de faţă în natură, sau preţul lui, socotindu-se ca un stăpânitor cu rea credinţă, din ceasul ce s'au dovedit nemulţumirea lui“.

Dreptul actual. Art. 834 § 2.

Codul actual a curmat controversa de altădată, punând în principiu prin § 2 al art. 834, că donatarul trebue să restitue dăruitorului *valoarea* obiectelor înstrăinate de dânsul cu titlu gratuit sau oneros [2], iar nu *preţul* cu care

---

[1] Aceşti autori, între care vom cità pe Pothier, Ferrière, Ricard, etc. interpretau în mod greşit L. 7, C. *De revocandis donationibus*, 8, 56, unde se zice: „*Quidquid is ex titulo donationis tenet, eo die cogatur reddere*“. Iată cum se exprimă în această privinţă Domat (*Lois civiles*, etc., II, p. 331, No. 14, ed. Carré): „Lorsque la donation a été révoquée pour cause d'ingratitude, le donataire doit rendre les effets compris dans la donation; cependant si une partie ou même la totalité de ces effets, était périe, le donataire ne serait pas tenu d'indemniser le donateur, à moins qu'on ne pût lui imputer de la fraude“. „*Si id quod donatum sit, perierit, vel consumptum sit, ejus qui dedit est detrimentum*“. (L. 28, Pr., Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1).

[2] Demolombe, XX, 709; Laurent, XIII, 48; Arntz, II, 1930; Pand. fr., vº *cit.*, 5865; Pand. belges, vº *Don. entre-vifs*, 679; Beltjens, art. 958, No. 11; Aubry et Rau, VII, § 708, *in fine*, p. 425, text şi nota 35; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, p. 425, nota 13 (ed. Crome). — *Contra:* L. 7, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56 şi Zachariæ, *op. cit.*, IV, § 708, p. 344, nota 13 (ed. Anschütz), după care donatarul n'ar datorì nicio restituire, de câteori el ar fi dispus *cu titlu gratuit* de lucrul dăruit, ceeace este inadmisibil, pentrucă, după cum am observat mai sus, obligaţia de resti-

el a înstrăinat acele bunuri, ceeace dovedește că obligația de restituire, impusă donatarului, este independentă de împrejurarea dacă el a tras sau nu vreun folos din înstrăinarea totală sau parțială a obiectelor dăruite.

Valoarea ce restitue donatarul.

Valoarea, pe care donatarul o va restitui, va fi aceea ce, după spusa experților, obiectele înstrăinate aveau în momentul cererei în revocare, de când revocarea începe a-și produce efectele sale. (Vezi *suprà*, p. 468, nota 2).

Restituirea fructelor. Controversă.

Donatarul, în contra căruia s'a admis cererea de revocare, va mai fi condemnat a restitui veniturile sau fructele produse de lucrul dăruit, din ziua cererei în revocare, pentrucă din ziua acestei cereri încetează și dreptul său de proprietate. Până în momentul cererei în revocare, donatarul dobândește deci fructele, nu numai cele percepute, dar și cele ce el a neglijat de a percepe și pe care trebue să le ceară dela dăruitor (1). Și el dobândește aceste fructe în calitate de proprietar, iar nu ca un posesor de bună credință, după cum îl consideră art. 1277 din codul Calimach, reprodus *suprà*, p. 473 (2).

Critica legei.

După rigoarea principiilor ar fi trebuit însă ca donatarul să restitue toate fructele, chiar și cele percepute până în ziua cererei de revocare, întocmai ca și moștenitorul nedemn care, în baza art. 657, restitue toate fructele și veniturile a căror folosință a avut-o dela deschiderea succesiunei, pentrucă este nedrept ca un donatar ingrat să se folosească de liberalitatea de care s'a arătat nedemn (3). Cu

---

tuire, impusă donatarului, este independentă de împrejurarea dacă el a tras sau n'a tras vreun folos din înstrăinarea totală sau parțială a lucrului dăruit.

(1) Demante et Colmet de Santerre, IV, 101 *bis* VII.

(2) Cpr. Laurent, XIII, 46; Demolombe, XX, 714; Demante, IV, 101 *bis*, VII; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5864. — Vezi însă Duranton (VIII, 568, *in fine*), Marcadé, III, 715; Mourlon, II, 740, etc., după care donatarul ar datorì restituirea fructelor din ziua cererei în revocare, pentrucă din acest moment el încetează de a fi de bună credință, după cum se exprimă art. 1277 din codul Calimach (949 C. austriac), părere pe care o socotim inadmisibilă, fiindcă donatarul nu este posesor nici de bună, nici de rea credință, și pentrucă el nu are drept la fructe decât în calitate de proprietar (art. 483), calitate care încetează din ziua cererei în revocare.

(3) Demolombe, XX, 713.

toate motivele ce unii autori s'au încercat a dà pentru a justificà această dispoziție, care este mai favorabilă donatarului ingrat decât moștenitorului nedemn, ca nu se prea explică și este în contradicție cu principiul moral, care predomină această materie (¹).

Temeiul juridic al art. 834 § 2. Controversă.

Autorii nu sunt de acord asupra principiului juridic, care servește de bază dispoziției art. 834 § 2. După unii, revocarea donațiunei între părți s'ar face *ex tunc*, iar nu *ex nunc*, ca pentru terții, ceeace însemnează că, între dăruitor și donatar, revocarea ar aveà efect retroactiv, dăruitorul fiind pus în situația de mai înainte, ca și cum donațiunea n'ar fi avut loc, și bunurile dăruite n'ar fi eșit din patrimoniul lui (²).

Această soluție este însă în opoziție cu însuș textul legei, căci dacă donațiunea ar fi desființată cu efect retroactiv, donatarul n'ar aveà niciun drept la fructele și veniturile lucrului dăruit. In adevăr, revocarea pentru ingratitudine neîntemeindu-se, după cum știm, pe o condiție rezolutorie tacită, ci fiind o pedeapsă contra donatarului ingrat, pedepsirea culpabilului nu poate să aibă efect retroactiv. Faptul pentru care donatarul este pedepsit fiind un delict moral, morala se opune ca omul ingrat să tragă vreun folos din actele sale. Iată pentru ce el trebue să restitue dăruitorului ceeace a primit, sau să-l despăgubească, de câteori această restituire este cu neputință. Prin urmare, între părți, ca și în privința terțiilor, revocarea nu are efect retroactiv, ci se îndeplinește tot *ex nunc* (³).

Cazul când donatarul este insolvabil.

Acțiunea ce dăruitorul are în contra donatarului poate deci să devie iluzorie, dacă acest din urmă este insolvabil, pentrucă el nu are nicio garanție în contra acestei insolvabilități (⁴).

(¹) Laurent, XIII, 46; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5864, etc.

(²) Demolombe, XX, 707; Demante, IV, 101 *bis*, V; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 425. „Entre les parties, zic acești din urmă autori, les effets de la révocation *remontent*, en général, *au jour de la donation*".

(³) Laurent, XIII, 44; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5858; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, p. 424, 425, nota 12 (ed. Crome).

(⁴) Laurent, XIII, 50.

Art. 480.

Legea obligă pe donatar a restitui *valoarea* lucrurilor dăruite, pentrucă ea presupune că aceste lucruri au fost înstrăinate, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit (¹), înstrăinare care se respectă, fiindcă donatarul aveà dreptul de a înstrăinà lucrul dăruit, în calitatea sa de proprietar (art. 480).

Neaplic. în specie a art. 772 C. civil.

Cât pentru lucrurile neînstrăinate, mobile sau imobile, ele vor fi restituite dăruitorului în natură, *in re*, după cum dispune art. 1277 din codul Calimach, căci art. 772, care ne arată cum se face raportul mobilelor, nu este aplicabil în specie (²).

Starea în care lucrurile trebue să fie restituite dăruitorului.

Lucrurile dăruite vor fi restituite dăruitorului în starea în care se vor găsì în momentul cererei de revocare, pentrucă atunci donatarul încetează de a fi proprietar. Rămâne numai să se reguleze între dăruitor şi donatar chestiunile de perderi, de degradări sau de îmbunătăţiri ale lucrului dăruit. Şi mai înainte de toate este cert că donatarul nu va răspunde de perderea sau deteriorarea lucrului dăruit, provenită din întâmplare şi fără culpa lui, înainte de cererea de revocare, căci nimene nu răspunde de faptul întâmplărei (³).

Tot pentru aceleaşi motive, dăruitorul nu va datorì nicio despăgubire donatarului pentru îmbunătăţirile survenite fără fapta acestui din urmă (⁴).

Despăgubirea ce trebue să primească şi să plătească dăruitorul.

Echitatea cere însă ca dăruitorul să plătească mărirea valorei lucrului dobândită prin lucrările executate de donatar şi să primească o despăgubire pentru deteriorările sau degradările aduse lucrului prin faptul donatarului, căci dăruitorul nu trebue nici să se înavuţească în detrimentul donatarului, nici să încerce o pagubă din culpa acestui din urmă. Care este însă regula ce trebueşte urmată în privinţa îmbunătăţirilor şi deteriorărilor aduse lucrului dăruit prin faptul donatarului? In privinţa îmbunătăţirilor ce donatarul a adus, prin faptul său, lucrului dăruit, este evident că dă-

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 473, nota 2.

(²) Marcadé, III, 714; Demolombe, XX, 711, 712; Laurent, XIII, 45; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5859; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 425; Beltjens, art. 959, No. 12 *bis*, etc.

(³) Domat, *Lois civiles*, citat textual *suprà*, p. 473, nota, *in fine;* Laurent, XIII, 47, *in fine;* Demolombe, XX, 708; Thiry, II, 384, p. 376, etc.

(⁴) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5860.

ruitorul trebue să le plătească, pentrucă altfel el s'ar înavuți în dauna donatarului, luând mai mult decât a dat. (Cpr. art. 766)(¹).

Plata degradărilor aduse lucrului de către donatar.

Chestiunea poate fi mai delicată, ce e drept, în privința degradărilor aduse lucrului dăruit. Se admite însă, în genere, că donatarul va trebuì să despăgubească pe dăruitor de toate deteriorările aduse lucrului prin faptul său, fără a se aveà în vedere timpul când dauna a fost cauzată; căci este inadmisibil ca un donatar ingrat să poată jignì drepturile dăruitorului. (Cpr. art. 767)(²).

Instrăinările parțiale ale lucrului dăruit.

Donatarul va trebuì să despăgubească pe dăruitor nu numai de înstrăinările totale, dar și de cele parțiale ale bunurilor dăruite, precum și de ipotecile și alte sarcini ce ar fi constituit asupra lor(³).

Degrevarea imobilului.

Dăruitorul n'ar puteà însă să ceară ca donatarul să degreveze imobilul și să-l restitue liber de orice sarcină, pentrucă aceste sarcini sunt valide și opozabile dăruitorului, ca unele ce au fost constituite de către proprietar(⁴).

Respectarea actelor de administrație emanate dela donatar.

Legea nu vorbește în art. 834 decât de înstrăinările totale sau parțiale emanate dela donatar. Ce trebue să decidem în privința actelor de administrație emanate dela el, precum ar fi: contractele de închiriere sau arendare? Dăruitorul va trebuì să respecte aceste contracte, chiar dacă ar fi fost încheiate pe un period mai lung de *cinci* ani, în care caz ele nu se mai consideră ca acte de administrație, ci ca

---

(¹) Laurent, XIII, 47; Demolombe, XX, 708; Marcadé, III, 714; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5861; Planiol, III, 2655, etc.

(²) Laurent, XIII, 47; Demolombe, XX, 708; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 426, text și nota 36; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 718, pag. 424, nota 12 (ed. Crome), în care se vede părăsită părerea susținută în ed. Anschütz, pe care o adoptase și Aubry et Rau, în edițiile anterioare, după care donatarul n'ar trebuì să despăgubească pe dăruitor decât în privința deteriorărilor aduse lucrului numai din ziua cererei de revocare, pentrucă până atunci el a fost proprietar și a putut uzà și abuzà de lucru, după bunul său plac.

(³) Laurent, XIII, 49; Demolombe, XX, 710; Troplong, II, 1347; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5866; Pand. belges, *Don. entre-vifs*, 680; Aubry et Rau, VII, § 708, p. 425; Baudry et Colin, I, 1645, 1646; Beltjens, art. 958, No. 11, *in fine*, etc.

(⁴) Laurent, XIII, 49.

acte de dispoziţie, pentrucă donatarul fiind proprietar până la ziua cererei de revocare, actele de dispoziţie emanate dela el sunt opozabile dăruitorului. Aceste contracte vor fi opozabile dăruitorului, chiar dacă n'au fost transcrise sau nu au dată certă (¹).

Despăgubirea dăruitorului.

Rămâne însă bine înţeles că dăruitorul este în drept a fi despăgubit de donatar, de câteori el va suferi o pagubă din cauza termenului prea lung al contractului de închiriere sau de arendare (²).

III. — Revocarea donaţiunei pentru survenire de copii dăruitorului, în urma donaţiunei (³).

Ultima cauză de revocare a donaţiunilor este survenirea de copii dăruitorului.

Revoc. don. p. survenire de copii.

In adevăr, donaţiunea făcută de o persoană, care nu are copii legitimi sau legitimaţi în momentul facerei ei, este revocată *de drept*, dacă dăruitorul dobândeşte în urma doţiunei un copil, fie chiar postum.

Origina acestei cauze de revocare. Dr. roman.

Această cauză de revocare, necunoscută în dreptul nostru anterior, îşi are origina sa în legea romană aşa zisă *Si unquam*, pentrucă începe prin aceste cuvinte, care nu declară revocabilă pentru naştere de prunci decât donaţiunea făcută de un patron libertului său.

„**Si unquam** *libertis patronus, filios non habens, bona omnia vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, et postea susceperit liberos, totum quidquid largitus fuerat, revertatur in ejusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum*“ (⁴).

(¹) Laurent, XIII, 51; Beltjens, art. 958, No. 13, p. 183; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5868, etc. Vezi şi *infră*, p. 501, 503.

(²) Laurent, *loco cit.*; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 5868, etc.

Bibliografie.

(³) Vezi asupra acestei materii, Berriat St. Prix, *Mémoire sur la révocation des donations pour cause de survenance d'enfants* (Paris, 1844); Guérin-Long, *De la révocation des donations pour cause de survenance d'enfants* (teză pentru doctorat, 1874); Zachariæ, *Handbuch des französischen Civilrechts*, IV, § 719, p. 427 urm. (ed. Crome), *von dem Widerruf einer Schenkung propter liberos supervenientes insbensondere.*

(⁴) L. 8, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56. Mai vezi L. 6, Cod, *De institutionibus et substitutionibus*, 6, 25; L. 40, § 3, Dig., *De pactis*, 2, 14, etc.

Istoricul acestei cauze de revocare. Dr. vechiu fr.

Câteva cutume și ordonanța din 1731 (art. 39 urm.), au generalizat însă principiul legei romane, aplicându-l la toate donațiunile în genere, inovație care, după o vie discuție, urmată în consiliul de Stat, a trecut și în legea actuală, căci art. 65 al proiectului primitiv, care desființase această cauză de revocare, a fost respins și revocarea a fost admisă astfel cum erà organizată prin ordonanța susmenționată (1).

Motivele acestei revocări.

Legiuitorul a crezut că dăruitorul n'ar fi dispus de averea sa, dacă s'ar fi închipuit că are să aibă mai în urmă copii, de unde s'a dedus, după cum se exprimă Pothier că:

„La donation devait être censée contenir en soi une clause tacite et implicite de révocation, en cas de survenance d'enfants“ (2).

Tot cam în asemenea termeni se exprimă și Domat:

„Si après une donation faite par une personne qui n'a point d'enfants, il lui en survient, la donation demeurera nulle, par la présomption que celui qui donnait, n'ayant point d'enfants, n'aurait pas donné, s'il en avait eu, et qu'il ne donnait que sous cette condition, que s'il venait à avoir des enfants, la donation serait sans effet“ (3).

Critica legei.

Această dispoziție este însă departe de a-și ajunge scopul, căci deși donațiunea se revoacă în interesul copiilor, după cum s'a zis în consiliul de Stat, totuși bunurile dăruite nu devin proprietatea lor, ei se întorc la dăruitor, care este liber de a dispune de ele în folosul unui terțiu. Copiii nu se vor puteà deci folosì de revocare decât în mod indirect. Pentru aceasta ei vor trebuì să supravețuiască dăruitorului și să vie la succesiunea lui, iar bunurile dăruite să nu fi fost înstrăinate de acest din urmă (4).

---

(1) Vezi Planiol, III, 2658; Marcadé, III, 720; Arntz, II, 1934; Mourlon, II, 755; Laurent, XIII, 54; Demolombe, XX, 719, Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3262, etc.

(2) Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 146, p. 399 (ed. Bugnet).

(3) Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, II, p. 332, No. 15 (ed. Carré din 1822). Cpr. Beltjens, art. 960, 961, No. 1.— Vezi însă Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3267, unde se zice că acest mod de a vedeà lucrurile este inexact.

(4) Cpr. Planiol, III, 2659; Laurent. XIII, 55, 85, 87, 88; Demolombe, XX, 788; Mourlon, II, 758; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5876;

Proiectul primitiv al codului francez.

Prin urmare, mult mai logic erà proiectul primitiv al comisiei de redacţie (art. 65), după care donaţiunea erà irevocabilă, conform principiului general inscris în art. 801, rămânând numai dreptul copilului, care se năştea în urma donaţiunei, de a cere reducerea ei, de câteori printr'însa i se atacă rezerva lui. Această dispoziţie înţeleaptă erà admisă şi în codul Calimach (¹).

Condiţiile la care este supusă revocarea donaţiunei pentru survenire de copii.

Art. 836. — Orice donaţiuni prin acte între vii, făcute de persoane ce nu au copii sau descendenţi existenţi în timpul facerei lor, oricare ar fi valoarea acestor donaţiuni şi sub orice titlu ele s'ar fi făcut, fie chiar donaţiunea mutuală sau remuneratorie, fie, în fine, donaţiune în favoarea măritajului, făcută soţilor de oricare altă persoană afară de ascendenţii lor, sunt revocate de drept, dacă donatorul, în urma donaţiunei, dobândeşte un copil legitim, postum, sau chiar când a legitimat pe un copil natural prin măritagiu subsecvent (²). (Art. 304 urm., 306, 837 urm., 937 C. civ. Art. 960 C. fr.) (³).

Art. 837. — Revocaţiunea se face şi când copilul donatorului sau al donatricei, ar fi fost conceput în timpul donaţiunei (⁴). (Art. 836 C. civ. Art. 961 C. fr.).

Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3266; T. Huc, VI, 258. Vezi şi *infrà*, p. 494, nota 2.

C. Calimach şi dreptul străin.

(¹) Art. 1283, 1287 C. Calimach. Cpr. art. 951, 954 C. austriac, asupra cărora vezi Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Geetzbuche*, II, pag. 143 urm. şi p. 148 (ed. a 8-a, 1903). — Codul elveţian din 1907 şi codul german nu admit, de asemenea, revocarea donaţiunei pentru survenire de copii. Vezi Ernst Barre, *Bürgerlickes Gesetzbuch und Code civil*, § 104, pag. 158. Codul portughez (art. 1483 urm.), codul spaniol (art. 644 urm.) şi codul italian (art. 1083 urm.) admit, din contra, această cauză de revocare.

(²) Acest text reproduce art. 40 al ordonanţei din 1731. Vezi *infrà*, p. 482, text şi nota 5.

(³) Vezi Pothier, *Introduc. au titre des donations*, I, 99 urm., p. 381 urm. şi *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 145 urm., p. 398 urm. (ed. Bugnet).

Deoseb. de codul francez.

(⁴) Textul francez cere, pentru ca legitimarea să poată aveà loc, ca copilul natural să fie născut în urma donaţiunei *(s'il est né depuis la donation)*, adaos care s'a făcut în urma obser-

Condițiunile cerute pentru ca revocarea să poată aveà loc.

Două condiții sunt necesare pentru ca donațiunea să fie revocată *ob liberos intervenientes:* 1° dăruitorul nu trebue să aibă nici copii, nici alți descendenți existenți în momentul facerei donațiunei (1); 2° în urma donațiunei, el trebue să dobândească un copil legitim sau legitimat. De câteori această îndoită condiție se îndeplinește, *toate donațiunile*, afară de cele exceptate prin însuș textul art. 836 și de prezenturile obișnuite, sunt revocate *de drept*.

Prima condiție.

Prima condiție necesară pentru ca revocarea să poată aveà loc, este ca dăruitorul să nu aibă, în momentul donațiunei, nici copii, nici alți descendenți legitimi.

Cazul când dăruitorul are un copil în momentul facerei darului.

Din împrejurarea că art. 836 vorbește de copii și descendenți *la înmulțit*, ca și legea 8, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56 *„si patronus* **filios** *non habens"*, n'ar trebui să credem că donațiunea emanată dela un dăruitor care, în momentul facerei ei, aveà *un singur copil*, ar fi revocată prin survenirea unui al doilea copil, căci nu se poate zice de cel ce are un copil că nu are copii. *„Non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est: hæc enim enunciatio:* **habet liberos, non habet liberos,** *semper plurativo numero profertur, sicut et pugillares et codicilli"* (2).

Irevocabilitatea darului. Art. 801.

Donațiunea făcută de cel ce are, în momentul darului, *un singur copil*, este deci irevocabilă (art. 801). Această soluție se aplică și celorlalți descendenți; de unde rezultă că existența unui singur copil, sau a altui descendent, va împedicà revocarea donațiunei (3), puțin importă sexul (4) sau gra-

---

vațiilor Tribunatului și care s'a eliminat de legiuitorul nostru. Vezi *infrà*, p. 486, nota 2.

(1) Prin momentul facerei donațiunei se înțelege momentul autentificărei actului. Vezi *suprà*, p. 84, unde se arată controversa.

(2) L. 148, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16.

(3) Laurent, XIII, 56; Arntz, II, 1935; Demolombe, XX, 724; Mourlon, II, 759; Marcadé, III, 722; Aubry et Rau, VII, § 709, pag. 431, text și nota 18; Pand. fr., v° *cit.*, 5879; Pand. belges, v° *Don. entre-vifs*, 688; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 3296; T. Huc, VI, 254; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 960, 961, No. 1; Baudry et Colin, I, 1669; Thiry, II, 387; Planiol, III, 2664; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 969, No. 72 urm, etc.

(4) Astfel existența unei fete ar face ca donațiunea să rămâe irevocabilă, cu toate că dăruitorul ar dobândi mai în urmă un

dul (1) acestui copil ori descendent. In dreptul actual nicio discuţie nu este cu putinţă în această privinţă.

Neaplic. în specie, a maximei: *infans conceptus*, etc. Pentru a împedicà revocarea donaţiunei, copilul (2) trebue însă să fie născut, iar nu numai conceput în momentul facerei ei. De câteori există, deci, un copil legitim conceput în momentul donaţiunei, dăruitorul se consideră ca neavând copii. Maxima: *Infans conceptus pro nato habetur*, etc., nu este deci aplicabilă aci, pentrucă aplicarea ei ar fi contrară interesului copilului (3). Apoi, legiuitorul presupune că dăruitorul n'a putut încă să aprecieze toată puterea afecţiunei părinteşti (4). Consecinţa firească a acestui sistem este că naşterea acestui copil, în urma donaţiunei, o va revocà, după cum prevede anume art. 837, care reproduce, în această privinţă, art. 40 al ordonanţei din 1731 (5). Aşa dar, donaţiunea făcută de o femee îngreunată sau de bărbatul ei, va fi revocată prin naşterea copilului, care erà conceput în momentul facerei darului. Pentru ca naşterea acestui copil să revoace donaţiunea, el va trebuì însă să se nască viu, căci altfel el ar fi considerat ca inexistent.

---

fiu. Bugnet asupra lui Pothier, *Donations*, VIII, pag. 406, nota 2; Planiol, III, 2664; Demolombe, XX, 725; Marcadé, III, 722; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5881; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3293.— *Contrà:* Pothier, care reproduce părerea lui Ricard (în privinţa vechiului drept francez), *Tr. de donations*, VIII, 161, p. 406.

(1) Astfel, existenţa unui nepot, la săvârşirea donaţiunei, va face ca ea să rămâe irevocabilă, cu toate că dăruitorul ar fi dobândit mai în urmă un fiu. Cpr. Marcadé, III, 722; Demolombe, XX, 726; Planiol, *loco cit.*; Laurent, XIII, 56; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5882; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3294; Saintespès-Lescot, III, 917, p. 471 urm., etc. Vezi şi L. 84, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16, unde se zice: *„Filii appellatione omnes liberos intelligimus“*.

(2) Prin *copil* se înţelege aci orice descendent, de orice grad ar fi. Marcadé, III, 738.

(3) Cpr. Planiol, III, 2664.

(4) Cpr. Marcadé, III, 738; Arntz, II, 1935. *„Major solet esse affectio erga filios qui jam sunt in rerum natura, quam in nascituros, ut nos docet experientia, optima rerum magistra“*. zicea un vechiu autor (Tiraqueau).

Ordon. din 1731. Art. 40. (5) „Revocarea va aveà loc, zice acest text, chiar dacă copilul donatorului sau donatoarei erà conceput în momentul donaţiunei“.

Critica legei.

Sistemul legei, după care copilul conceput nu împedică revocarea donaţiunei, nu se prea explică, căci, cel puţin. de câteori dăruitorul a avut cunoştinţă de zămislirea copilului, nu se poate zice că el a dispus de averea sa pentrucă credeà că n'are să mai aibă copii (¹).

Legitimarea unui copil. Art. 306.

Oricum ar fi, numai copilul născut în momentul facerei donaţiunei va împedicà revocarea ei, fără a se distinge dacă acest copil este legitim sau legitimat, de oarece copiii legitimaţi prin căsătorie subsecventă a părinţilor lor, au aceleaşi drepturi, ca şi cum ar fi născuţi din această căsătorie (art. 306) (²).

Existenţa unui copil natural recunoscut în momentul facerei darului.

Donaţiunea va fi deci revocabilă pentru naşterea unui copil legitim în urma ei, deşi dăruitorul, în momentul facerei ei, aveà un copil natural recunoscut, căci legiuitorul nostru nevorbind nicăiri despre tatăl natural, nicio legătură nu există între acest tată şi copiii săi fireşti, chiar recunoscuţi (³). Această lege este însă contrară naturei şi Furgole ziceà cu drept cuvânt: „*Le père est censé avoir un amour aussi fort pour ses enfants naturels que pour ses enfants légitimes*“ (⁴).

Existenţa unui copil natural din partea mamei. Controversă.

Chestiunea este însă cu totul alta, în legislaţia noastră, în privinţa mamei, pentru care niciun copil nu este natural, toţi copiii ei fiind legitimi, conform regulei: *Nul n'est bâtard de par sa mère*, sau după cum se exprimă o veche maximă germană: *Keine Mutter trägt einen Bastart* (art. 652. 677, 678) (⁵). Consecinte acestui principiu ar trebui să decidem că existenţa unui copil natural, recunoscut de către mamă, ar împedicà revocarea donaţiunei de a aveà loc; şi în acest sens se pronunţă, în adevăr, unii autori în Franţa (⁶). Din

---

(¹) Cpr. Laurent, XIII, 57; Demolombe, XX, 727; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5883, etc.

Naşterea şi legitimarea copilului trebue să fie anterioară donaţiunei.

(²) Pentru ca un copil legitimat să facă obstacol la revocarea donaţiunei, trebue deci că atât naşterea cât şi legitimarea lui să fie ambele anterioare donaţiunei. Demante et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* IX; Laurent, XIII, 58; Demolombe, V, 373 şi XX, 728; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5884, etc.

(³) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 175 urm.

(⁴) Citaţie împrumutată dela Troplong, II, pag. 657, nota 3 (ed. a 3-a).

(⁵) Vezi Chaisemartin, *Proverbes et maximes du droit germanique*, p. 363. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 177.

(⁶) Cpr. Troplong, *Don. et testaments*, II, 1381; Guilhon, *Dona-*

partea finală a art. 836 pare însă să rezulte că numai legitimarea copilului natural poate aveà de efect revocabilitatea donațiunei.

Existența unui copil adoptat în momentul donațiunei. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința copiilor adoptați? Existența unui copil adoptat în momentul donațiunei, face ea obstacol la revocarea donațiunei pentru survenire de copii, și survenirea unui copil adoptat revoacă ea donațiunea făcută de către un dăruitor care nu aveà copii în momentul facerei darului? Asupra ambelor chestiuni, negativa este generalmente admisă, pentrucă cuvintele din art. 836 *„ce n'au copii sau descendenți"* nu pot să se refere la copiii adoptați, fiindcă acești copii neintrând în familia adoptătorului (art. 313), alta este iubirea ce un părinte are pentru copilul său legitimat și alta, pentru un copil înfiet(¹).

Don. făcută copilului adoptat.

Faptul că donațiunea ar fi fost făcută însuș copilului adoptat sau natural, nu schimbă întru nimic regula de mai sus (²).

Existența unui copil născut dintr'o căsătorie putativă. Art. 183, 184.

Cât pentru copilul ce dăruitorul ar fi avut dintr'o căsătorie putativă chiar anulată, existența lui în momentul facerei donațiunei împedică revocarea de a aveà loc, chiar în privința aceluia din soți care ar fi fost de rea credință, pentrucă după art. 183 și 184, căsătoria contractată de bună credință, fie chiar numai de unul din soți, produce, în privința copiilor născuți din această căsătorie, aceleași

---

tions, II, 763; Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 104; P. Pont, *Revue de législation*, anul 1844, tom. 19, p. 624. — *Contrà:* Arntz, II, 1935; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5886, 5887 și numeroșii autori citați acolo.

(¹) Cpr. Mourlon, II, 763; Laurent, XIII, 60; Demolombe, XX, 733; Demante et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* VIII; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 434, text și nota 22; Massé-Vergé, III, § 485, p. 241, nota 14; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 719, pag. 429, text și nota 12 (ed. Crome); Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5894; Planiol, III, 2664, *in fine*; T. Huc, VI, 254; Baudry et Colin, I, 1674; Beltjens, art. 960, 961, No. 4. — *Contrà:* Marcadé, III, 727, care revine asupra primei sale opiniuni; Zachariæ (ed. Massé-Vergé) *loco cit.*, text și *Hanbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 709, p. 346, 347 (ed. *Anschütz*).

(²) Laurent, XIII, 59; Demolombe, XX, 731, 734; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5890 urm., 5896. — *Contrà:* (în privința donațiunei făcută copilului natural), Aubry et Rau, VII, § 709, p. 433, text și nota 21; Troplong, *op. cit.*, II, 1381, etc.

efecte civile ca și o căsătorie validă. Or, existența unui copil legitim în momentul facerei darului împedicând revocarea de a aveà loc, aceeaș soluție este admisibilă în privința copiilor născuți dintr'o căsătorie putativă (1).

Existența unui copil absent în momentul donațiunei. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința copilului donatorului, absent în momentul facerei donațiunei? Acest copil este el considerat ca existent sau inexistent? In vechiul drept francez, copilul absent erà considerat ca inexistent (2). Astăzi, trebue să distingem. In timpul perioadei punerei în posesie provizorie (art. 106 urm.), copilul absent este considerat ca existent, iar în urma punerei în posesie definitive (art. 114 urm.), el se consideră ca inexistent, pentrucă din acel moment absentul este presupus a fi murit (3).

Pentru a împedicà revocarea, copii trebue să fie existenți în momentul facerei darului.

Pentru a împedicà revocarea donațiunei, copiii sau descendenții dăruitorului trebue să fie *existenți* în momentul facerei ei, adecă *născuți*, iar nu numai concepuți (art. 837), *actuellement vivants*, zice textul francez; de unde rezultă că nașterea posterioară a unui copil legitim va aduce revocarea donațiunei emanată dela un părinte, care credeà că are un copil în viață, pe când, în realitate, acest copil erà mort, deși motivul legei lipsește în cazul de față: căci, în ipoteza noastră, suntem tocmai în termenii art. 836, care cere, pentruca donațiunea să fie revocabilă, ca dăruitorul să nu aibă în momentul facerei ei niciun descendent existent (4).

Cazul când copiii, ce a avut dăruitorul, nu mai există în momentul donațiunei.

Legea nu cere însă ca dăruitorul să nu fi avut niciodată copii, ci numai să nu aibă actualmente descendenți în momentul facerei donațiunei; de unde rezultă că donațiunea făcută de un dăruitor, care a avut copii, însă care nu-i mai are în momentul săvârșirei donațiunei, este revocată de drept prin nașterea unui alt copil (5).

A doua condiție.

A doua condiție cerută pentru ca donațiunea să fie revocată este ca dăruitorul să dobândească, în urma facerei ei, un copil legitim (1) sau legitimat (2).

---

(1) Cpr. Demolombe, XX, 735; Demante, IV, 103 *bis* X; Mourlon, II, 762; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5897. V. și Marcadé, III, 731.

(2) Vezi Demolombe, XX, 739.

(3) Demolombe, II, 145 și XX, 739; Marcadé, III, 726; Mourlon, II, 761. Chestiunea este însă controversată. Vezi Demolombe, II, 145; Pand. fr., v⁰ *Absence*, 334, etc.

(4) Demolombe, XX, 736; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5898, etc.

(5) Demolombe, XX, 737, 738; Duranton, VIII, 577; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5899, etc.

Naşterea sau recunoaşterea unui copil natural nu revoacă donaţiunea, nici chiar în privinţa mamei.

Naşterea sau recunoaşterea unui copil natural n'ar revocà deci nici într'un caz donaţiunea, nici chiar în privinţa mamei dăruitoare, pentrucă altfel ea ar fi avut interes a-şi creà o descendenţă nelegitimă, spre a puteà redobândi bunurile eşite din patrimoniul ei, soluţie care ar fi contrară moralei (3).

Căsătoria putativă.

(1) Ce trebue să decidem în privinţa copilului născut dintr'o căsătorie putativă? Nici o dificultate nu se prezintă când ambii soţi sunt de bună credinţă; căci, în asemenea caz, căsătoria putativă producând, atât în privinţa soţilor cât şi a copiilor, efectele unei căsătorii valide, este evident că copilul născut dintr'o asemenea căsătorie va aduce revocarea donaţiunei. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5912; Thiry, II, 300. V. şi tom. I, p. 673, t. n. 1.

Cazul când dăruitorul a contractat, cu rea credinţă, o căsătorie anulabilă. Controversă.

Chestiunea este însă controversată în caz când dăruitorul este acela care, cu rea credinţă, a contractat o căsătorie anulabilă. După unii, naşterea unui asemenea copil ar aduce în totdeauna revocarea donaţiunei, chiar dacă soţul dăruitor ar fi fost de rea credinţă, şi aceasta atât în privinţa copiilor cât şi a soţului dăruitor. Aubry et Rau, VII, § 709, pag. 436, text şi nota 29; Thiry, II, 390; Laurent, *Supplément*, IV, 202, p. 166; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5915. — După alţii, revocarea ar aveà loc numai în folosul copiilor. Planiol, III, 2667; Duranton, VIII, 586. — In fine, după ultimul sistem, la care ne-am raliat în tom. I al Coment. noastre, p. 672, t. şi n. 4, revocarea nu va puteà să aibă loc, fiindcă faţă de dăruitorul de rea credinţă, căsătoria neproducând niciun efect civil, nu poate să-i procure vreun folos; de unde şi consecinţa că el nu poate să invoace naşterea unui copil din această căsătorie spre a produce revocarea donaţiunei sale. Vezi în acest din urmă sens, Marcadé, III, 731; Mourlon, II, 702; Demolombe, III, 382 şi XX, 745, precum şi tom. I, p. 672, nota 4 (ed. a 2-a). Mai vezi şi Beltjens, art. 960, 961, No. 5 *bis*.

Deoseb. de redacţie de codul francez.

(2) Legitimarea unui copil firesc va aduce revocarea donaţiunei, *chiar dacă acest copil erà născut mai înainte de donaţiune*. Aceasta rezultă din împrejurarea că legiuitorul nostru a eliminat din textul francez cuvintele: *„s'il (l'enfant naturel) est né depuis la donation“*, cuvinte care au fost adaose proiectului primitiv după cererea Tribunatului. Cpr. Demolombe, XX, 748; Marcadé, III, 782; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5917. Textul nostru este deci astăzi redactat astfel cum erà vechiul proiect al codului francez (art. 72) şi art. 39 al ordonanţei din 1731. Cpr. Demolombe, XX, 748. Vezi şi *suprà*, p. 480, nota 4.

(3) Cpr. Demolombe, XX, 747; Demante, IV, 103 *bis* VII; Troplong, II, 1372; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5903, etc.

Adoptarea unui copil.

Tot astfel, nici adopțiunea unui copil n'ar puteà să aducă revocarea unei donațiuni anterioare (1).

Reîntoarcerea copilului absent nu poate fi asimilată cu naşterea unui copil.

De asemenea, reîntoarcerea unicului copil absent al dăruitorului nu poate fi asimilată cu naşterea sa şi, ca atare, nu poate să aducă revocarea donațiunei făcută în timpul absenței acestui copil, căci reîntoarcerea lui dovedeşte că el există în momentul facerei darului; dăruitorul n'a fost deci în acel moment *fără copii existenți*, după cum cere art. 836, pentru ca donațiunea să fie revocabilă (2).

Survenirea unui copil postum revoacă donațiunea.

După art. 836, donațiunea este revocată chiar prin survenirea unui copil postum, adecă născut în urma morței dăruitorului (3), căci revocarea având efect retroactiv până în ziua facerei donațiunei, când dăruitorul erà în viață, el se foloseşte de dânsa, transmițând bunurile dăruite copilului, care s'a născut în urma morței sale (4).

Naşterea unui nepot încă aduce revocarea donațiunei.

In fine, trebue să adăogăm că, deşi art. 836 nu vorbeşte în partea sa finală decât *de copii*, totuşi donațiunea va fi revocată şi prin naşterea unui nepot, fie chiar postum, căci revocarea fiind întemeiată pe afecțiunea ce dăruitorul are pentru descendenții săi, afecțiunea pe care el o are pentru nepoți este egală, dacă nu mai mare ca acea pe care el o are pentru proprii săi copii (5). „Nimic nu este mai scump decât copilul copilului", zice o veche maximă germană: „*Es ist nichts lieber als Kindes Kind*" (1).

---

(1) Planiol, III, 2669; Thiry, II, 391; T. Huc, VI, 255; Arntz, II, 1937; Baudry et Colin, I, 1686; Beltjens, art. 960, 961, No. 8; Laurent, XIII, 66; Mourlon, II, 763; Demante, et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* VIII; Demolombe, VI, 164 şi XX, 750; Troplong, II, 1373; Duranton, III, 315 şi VIII, 581; Valette sur Proudhon, *Etat des personnes*, II, p. 224, nota *a* (ed. din 1848) şi *Cours de code civil*, p. 471.—*Contrà:* Marcadé, III, 727, care revine asupra primei sale opiniuni, susținută în tom. II, No. 110.

(2) Cpr. Planiol, III, 2670; Marcadé, III, 734; Demolombe, II, 145 şi XX, 752; Pand. fr., v⁰ *Absence*, 335. Vezi şi Demante et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* XII şi XIII.

(3) „*Posthumos autem dicimus eos duntaxat, qui post mortem parentis nascuntur*". (L. 3 § 1, Dig., *De injusto, rupto et irrito facto testamento*, 28, 3).

(4) Cpr. Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, 164, p. 407; Laurent, XIII, 63; Mourlon, II, 759; Arntz, II, 1937; Marcadé, III, 730; Demolombe, XX, 742; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5908; Planiol, III, 2666; Beltjens, art. 960, 961, No. 5, etc.

(5) Cpr. Pothier, *loco cit.*, 163, p. 406, 407; Laurent, XIII, 63;

Exemplu. Astfel, dacă presupunem o donaţiune făcută de un părinte, în urma morţei copilului său căsătorit, care s'a săvârşit din viaţă lăsând pe femeea sa însărcinată, această donaţiune fiind făcută într'o vreme când dăruitorul nu aveà copii, ci un nepot numai conceput, naşterea acestui nepot va revocà donaţiunea făcută de bunul său (2).

Art. 290, 291 C. civ. Donatarul n'ar puteà, pentru a împedicà revocarea, să conteste legitimitatea copilului sau nepotului survenit în urma donaţiunei, tăgăduindu-le paternitatea, pentrucă această acţiune nu aparţine decât tatălui şi moştenitorilor săi (art. 290, 291) (3).

Art. 275 C. penal. El ar puteà însă să dovedească că dăruitorul, în neputinţa în care se găseà de a aveà copii, a recurs la manoperele prevăzute şi pedepsite de art. 275 C. penal, pentru a face să se creadă că femeea sa a născut, în urma facerei donaţiunei, un copil pe care nu l-ar fi născut în realitate (4) şi, în asemenea caz, proba testimonială va fi fără nicio îndoială admisibilă, de câteori vor exista fapte constante şi precize de natură a face suspect actul de naştere al copilului şi posesiunea sa de stat echivocă (5).

Mourlon, II, 759; Arntz, II, 1937; Marcadé, III, 730; Demolombe, XX, 746; Pand. fr., *v° cit.*, 5908, precum şi alte autorităţi citate acolo.

(1) Vezi Chaisemartin, *Proverbes et maximes du droit germanique*, p. 407. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 121, text şi nota 1 (ed. a 2-a).

(2) Cpr. Bugnet asupra lui Pothier, VIII, p. 407, nota 1; Laurent, XIII, 63; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 719, p. 430, nota 14. Iată exemplul pe care îl dă acest din urmă autor: „*A macht eine Schenkung. Das einzige Kind des A war mit Hinterlassung einer Wittwe kurz vor der Schenkung verstorben. Die Wittwe bringt (intra tempus legitimum) ein Kind zur Welt. Die Schenkung ist widerrufen*".

(3) Demolombe, XX, 742; Arntz, II, 1935; Pand. fr., *v° cit.*, 5904, etc. Vezi şi tom. II al Coment. noastre, p. 227 urm. (ed. a 2-a).

(4) Cpr. Laurent, XIII, 62; Demolombe, XX, 742; Troplong, II, 1383; Pand. fr., *v° cit.*, 5904; C. Bordeaux, D. P. 48. 2. 41.

(5) C. Bordeaux, D. P. 48. 2. 41.

Donaţiunile revocabile pentru naştere de copii (art. 836).

Toate donaţiunile sunt, în principiu, revocabile p. survenire de copii.

Toate donaţiunile între vii, oricare ar fi forma sub care au fost făcute şi oricare ar fi valoarea lor [1], fie chiar făcute săracilor sau stabilimentelor publice [2], afară de cele exceptate prin însuş textul art. 836, sunt revocabile pentru naştere de copii.

Don. revocabile p. survenire de copii.

Astfel, sunt revocabile pentru această cauză: 1⁰ donaţiunile ordinare; 2⁰ donaţiunile oneroase sau însărcinătoare *(sub modo)* [3]; 3⁰ donaţiunile remuneratorii sau răsplătitoare [4], rămânând ca să se aprecieze dacă donaţiunea merită acest nume şi dacă ea nu constitue plata unei datorii sau unei obligaţii naturale (art. 1092); 4⁰ donaţiunile mu-

---

Dr. vechiu francez în privința don. de mică însemnătate.

[1] In dreptul vechiu francez se discută chestiunea de a se ştì dacă donaţiunile de o mică însemnătate trebuiau sau nu să fie revocabile pentru naştere de prunci şi L. 8, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56 pare a nu supune revocărei decât donaţiunile universale sau cel puţin considerabile, *omnia bona vel partem aliquam facultatum* (vezi *suprà*, p. 478), discuţie care nu mai este cu putinţă astăzi şi pe care atât ordonanţa din 1731 (art. 30) cât şi art. 836 au voit s'o evite pentru a pune capăt contestaţiilor ce s'ar fi ivit şi a închide calea arbitrarului. Cpr. Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 147, p. 399; Demolombe, XX, 765; Laurent, XIII, 71; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5962. — Cu toate acestea, vom vedeà, că prezenturile obişnuite, care sunt scutite de raport (art. 759), nu sunt revocabile *ob liberos intervenientes*. Cpr. Planiol, III, 2660 şi alţi autori citaţi, *infrà*, p. 493, nota 2.

Prezenturile obişnuite.

[2] Cpr. Demolombe, XX, 762; Duranton, VIII, 595; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3271, etc.

Revoc. unei don. oneroase.

[3] Rămâne însă bine înţeles că, în caz de a se revocà o donaţiune oneroasă, donatarul are o acţiune în contra dăruitorului pentru a fi despăgubit de sarcinile ce el ar fi executat. Cpr. Pothier, *op. cit.*, 150, p. 401; Arntz, II, 1926; Demolombe, XX, 764; Laurent, XIII, 72; Beltjens, art. 960, 961, No. 9. Vezi şi *suprà*, p. 452, nota 4.

Don. remuneratorii sau răsplătitoare.

[4] In caz de revocarea unei danaţiuni remuneratorii sau răsplătitoare, donatarul are o acţiune contra dăruitorului pentru plata serviciilor prestate de dânsul, dacă aceste servicii pot fi apreciate în bani. Demolombe, XX, 764; Laurent, XIII, 74; Baudry et Colin, I, 1658; Beltjens, art. 960, 961, No. 14, p. 187; Arntz, II, 1926; Marcadé, III, 728; Demante, IV, 103 *bis* III; Cas. rom. Bult. 1891, p. 132 şi *Dreptul* din 1891, No. 13. Vezi şi *suprà*, p. 452, nota 3.

tuale sau reciproci (¹); 5⁰ donaţiunile manuale, afară de prezenturile obişnuite (art. 759) (²); 6⁰ donaţiunile indirecte şi deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (³); 7⁰ remiterile de datorii făcute debitorului *animo donandi*, iar nu *transactionis causa*, fie aceste remiteri făcute prin predarea titlului creanţei (art. 1138), fie altfel (⁴); 8⁰ renunţările la o succesiune, la un legat sau la alte drep-

---

(¹) Revocarea uneia din donaţiuni nu atrage însă numai decât revocarea celeilalte, ca şi în caz de ingratitudine. Vezi Bugnet asupra lui Pothier, VIII, p. 400, nota 1; Laurent, XIII, 73, Marcadé, III, 728; Baudry et Colin, I, 1661; Beltjens, art. 960, 961, No. 11 *bis*, *in medio*. — *Contrà:* Demolombe, XX, 589; Duranton, VIII, 590; Aubry et Rau, VII, § 703, p. 380, text şi nota 2; Demante, IV, 103 *bis* III; Troplong, II, 1395, etc. Soluţia acestor din urmă autori, admisă de Pothier (*Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 148, p. 440) şi de art. 1083 § 2 din codul italian, după care revocarea pentru naştere de copii a unei din donaţiuni, ar atrage numai decât revocarea celeilalte, denaturează principiul donaţiunilor mutuale, pe care legea le consideră ca adevărate liberalităţi, pentru a face din ele un contract cu titlu oneros, un schimb.

(²) Demolombe, XX, 755; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 428; Beltjens, art. 960, 961, No. 11 *ter*; Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels*, 222.

(³) Demolombe, XX, 759; Laurent, XIII, 77; Troplong, II, 1400; Demante, IV, 103 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 428, text şi nota 6; T. Huc, VI, 252; Baudry et Colin, I, 1655; Beltjens, art. 960, 961, No. 13; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5950; Cas. fr. D. P. 81. 1. 27; D. P. 96. 1. 284; etc. Astfel, liberalităţile care nu sunt decât condiţia în folosul unui terţiu, a unei stipulaţii făcută pentru sine însuş, sunt revocate prin survenire de copii, ca şi donaţiunile directe. Aubry et Rau, *loco cit*; Demolombe, XX, 756; Demante et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* II; Beltjens, art. 960, 961, No. 13, p. 187, etc.

(⁴) Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 151, p. 401; Demolombe, XX, 757; Arntz, II, 1926; Laurent, XIII, 76; Demante, IV, 103 *bis* II; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 5941; *Zachariæ*, *Handbuch des fr. Civirechts*, IV, § 719, p. 429, nota 10 (ed. Crome). — Vezi însă Toullier, III, partea I-a, 312, p. 180, după care revocarea n'ar avea loc decât atunci când remiterea titlului ar fi constatată printr'un act în regulă, soluţie care, cu drept cuvânt, este respinsă de adnotătorul său, Duvergier (p. 180, nota *a*), pentrucă ea este contrară atât spiritului cât şi textului legei. Cpr. Laurent, XIII, 76; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 428, nota 9; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5943, etc.

turi, făcute *animo donandi*, cu scopul de a face o liberalitate cuiva [1]; 9^0 rentele viagere înfiinţate cu titlu gratuit sub forma unei donaţiuni (art. 1640) [2]. 10^0 In fine, sunt revocabile pentru naştere de copii: donaţiunile făcute soţilor de *cei de al treilea* în favoarea căsătoriei, fie că aceste donaţiuni ar cuprinde atât bunurile prezente şi viitoare ale dăruitorului, cât şi bunurile prezente numai, sau cele viitoare [3].

Nerevocarea testamentelor şi contractelor cu titlu oneros.

Dar dacă toate donaţiunile sunt, în genere, revocabile pentru naştere de copii, numai ele sunt supuse acestei revocări, nu însă şi dispoziţiile testamentare [4], nici contractele cu titlu oneros, care în mod impropriu ar fi fost calificate donaţiuni [5].

---

[1] Demolombe, XX, 758; Laurent, XIII, 76; Troplong, II, 1398; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5944, etc. — Astfel, renunţarea gratuită făcută la un uzufruct, de către un legatar în folosul altuia, este revocabilă pentru naştere de copii. C. Lyon, D. P. 71. 2. 187.

[2] Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1901, No. 6, p. 44 şi *Cr. judiciar* din 1905, No. 69 (cu observ. noastră); C. Bucureşti, *Dreptul* din 1904, No. 58, p. 473; Baudry et Wahl, *Contrats aléatoires (Rente viagère)*, 340. Cpr. Planiol, II, 2138. Vezi tom. III, partea I al Coment. noatre, p. 196, nota 3 şi tom. X, p. 101, nota 2. Decizia Curţei din Bucureşti mai sus menţionată pune, cu drept cuvânt, în principiu că revocarea rentei pentru naşterea unui copil, operându-se de drept în virtutea legei, donaţiunea este revocată, nu din momentul naşterei copilului, ci încă din ziua când ea a fost făcută; de unde rezultă că, dacă donatarul n'a primit încă până atunci veniturile rentei sale, el nu mai are, conform principiilor generale, nici un titlu în baza căruia să le poată reclamà, titlul său fiind, în specie, desfiinţat de lege prin faptul naşterei copilului şi al notificărei ei. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1904, No. 58, p. 473, 474.

[3] Demolombe, XX, 767; Laurent, XIII, 75; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 429; Massé-Vergé, III, § 485, p. 239, n. 8, etc.

[4] Massé-Vergé, III, § 485, p. 237, nota 1; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 709, p. 345, nota 1 (ed. *Anschütz)*, § 719, p. 427, nota 1 (ed. Crome).

Instit. contractuală, împărţeala ascendenţilor.

Sunt însă revocabile pentru survenire de copii instituţiile contractuale (Zachariæ, *loco cit.*, ed. Crome; Grenier, *Don. et testaments*, III, 425, p. 318 urm.) şi împărţelele de ascendenţi făcute în formă de donaţiuni. Zachariæ, *op. cit.*, ed. Crome, § 739, p. 507, nota 1.

[5] Laurent, XIII, 67; Marcadé, III, 728; Pand. fr., v^0 *cit.*, 5926; Cas. fr. Répert. Dalloz, v^0 *Disp. entre-vifs*, 1867, nota 1. —

Testamentul.

Astfel, testamentul făcut de o persoană, care nu știeà că femeea lui erá îngreunată, nu este revocat prin nașterea unui copil (¹).

Remiterea unei datorii, etc.

Nu vor fi, de asemenea, supuse revocărei pentru naștere de copii, remiterea unei datorii făcută *transactionis causă*, renunțarea la prescripție, recunoașterea unui copil natural, adopțiunea, etc. (²).

Donațiunile dintre viitorii soți. Dr. francez.

Ce trebue să decidem în privința donațiunilor ce viitorii soți și-ar face între ei, fie prin contractul de căsătorie, fie printr'un act separat, *înainte însă de a se căsătorì?* Art. 960 din codul francez face să intre asemenea donațiuni în excepție, declarându-se *irevocabile*, și aceasta cu drept cuvânt, pentrucă soții se căsătoresc tocmai în scopul de a aveà copii, și pentrucă este indiferent dacă acești copii vor găsì averea dăruită în patrimoniul dăruitorului sau în acel al donatarului, de oarece ambii au interes la conservarea ei (³).

Dr. nostru. Deoseb. de C. francez.

La noi, nefiind însă niciun text care, prin excepție, să declare asemenea donațiuni irevocabile, de oarece cuvintele: *„par autres que par les conjoints l'un à l'autre"*, care se văd în art. 960 fr., au fost eliminate de legiuitorul nostru, trebue să decidem că ele vor fi *revocabile* pentru naștere de copii, conform principiului general inscris în art. 836 din codul civil, pen-

---

O expertiză prealabilă ar puteà deci să fie ordonată pentru a se verificà dacă condițiile impuse donatarului nu fac să intre actul în contractele comutative ordinare, cărora art. 836 nu este aplicabil. Cas. fr. *loco cit.;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5927; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, II, p. 155, nota *c*, etc.

(¹) Massé-Vergé, *loco cit.* — *Contrà:* Chabot, *Questions transitoires*, v⁰ *Testament*, § 9, No. 2; Vazeille, *Successions, donations et testaments*, III, art. 1037, No. 6, p. 142 (ed. din 1837). — După o lege engleză din anul 1837, inaplicabilă în Scoția, orice testament este revocat prin căsătoria subsecventă a testatorului. *Court of Sessions* din Scoția, *J. Clunet*, anul 1906, p. 848 și *Dreptul* din 1906, No. 67, p. 535 (cu observ. noastră).

(²) Demolombe, XX, 776.

(³) Cpr. Pothier, *Tr. des don. entre-vifs*, VIII, 153, *in fine*, p. 402. — Vezi însă Demolombe, XX, 777 și Demante et Colmet de Santerre, IV, 103 *bis* VI, care justifică această excepție a textului francez prin favoarea calităței de soț, favoare care lasă a se presupune că dăruitorul a avut intenția de a preferà pe soțul donatar înainte chiar a posterităței sale.

trucă nicio excepţie nu poate să existe fără un anume text de lege (¹).

Donaţiunile care, prin excepţie, nu sunt revocabile pentru naştere de copii (art. 836).

Prezenturile obişnuite.

Don. dintre soţi în timpul căsătoriei.

Don. făcute de ascendenţi în favoarea căsătoriei.

Prin excepţie, nu sunt revocabile pentru naştere de copii: 1⁰ prezenturile obişnuite, care sunt scutite şi de raport (art. 759), din cauză că au o însemnătate prea mică pentru a fi considerate ca donaţiuni (²); 2⁰ donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei (art. 937 § 3). Cât pentru acele ce viitorii soţi şi-ar face între ei, *înainte de a se căsătorì*, am văzut mai sus că, în lipsă de text, ele sunt revocabile. 3⁰ In fine, art. 836 dispune că nu sunt revocabile pentru naştere de copii: donaţiunile făcute soţilor de către ascendenţii lor (³), în favoarea căsătoriei.

Inutilitatea art. 836.

Este însă de observat că aceasta nu este o adevărată excepţie, căci ascendentul, care face un dar descendentului său, ce se căsătoreşte, are un copil actualmente existent, şi când el are un copil, donaţiunea nu este revocată prin naşterea altuia. Suntem deci în regula generală, iar nu în excepţie. Ca atare, această dispoziţie este inutilă (⁴).

(¹) Vezi *infrà*, explic. art. 936. Mai vezi şi *suprà*, p. 454, 455, unde se arată că, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, asemenea donaţiuni sunt revocabile pentru ingratitudine.

(²) Pothier, *op. cit.*, VIII, 147, pag. 400; Marcadé, III, 728; Mourlon, II, 765; Demolombe, XX, 766; Laurent, XIII, 71; Arntz, II, 1943; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 719, p. 429 (ed. Crome); Aubry et Rau, VII, § 709, p. 430, 431; Michaux, *Donations*, 1266; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 5963; Répert. Sirey, v⁰ Don. *entre-vifs*, 3270; Beltjens, art. 960. 961, No. 11, etc. Vezi şi *suprà*, p. 489, nota 1, *in fine*. Mai vezi şi *suprà*, p. 453, unde am văzut că prezenturile obişnuite nu sunt, de asemenea, revocabile pentru ingratitudine

(³) Ascendentul poate să facă o donaţiune atât copilului său propriu cât şi soţului acestui copil, adecă ginerelui sau nurorei sale. Cpr. Demolombe, XX, 770; Troplong, II, 1391; Massé-Vergé, III, § 485, p. 239, nota 9.

(⁴) Cpr. Laurent, XIII, 78; Arntz, II, 1945; Mourlon, II, 767; Duranton, VIII, 574, nota 1, etc. — Vezi însă justificarea acestei dispoziţii în Demante et Colmet de Santerre (IV, 103 *bis* IV) şi în Demolombe (XX, 769).

Modul cum se îndeplineşte revocarea pentru naştere de copii (art. 836).

Art. 832.

Revocarea donaţiunilor pentru neîndeplinire de sarcini şi pentru ingratitudine nu se face niciodată de drept, ci trebue în totdeauna să fie admisă de justiţie (art. 832).

Survenirea de copii. Revocare de drept şi absolută.

Incât priveşte însă revocarea pentru naştere de copii, atât art. 49 al ordonanţei din 1731 cât şi art. 836 din codul actual prevăd că revocarea are loc *de drept*; de unde rezultă că această revocare nu este nici facultativă, nici judiciară, pentrucă ea se îndeplineşte imediat, fără ştirea şi voinţa dăruitorului şi fără intervenţia justiţiei: *ita ut nullius hominis sit opus*, după cum se exprimă Godefroy asupra L. 8, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56. Cu alte cuvinte, revocarea pentru neîndeplinire de sarcini şi pentru ingratitudine este *relativă*, pe când revocarea pentru naştere de copii este *absolută;* căci, după cum se exprimă Pothier, îndată ce s'a născut copilul, donatarul nu mai are niciun titlu pentru a reţine lucrul dăruit (1).

Consecinţile care rezultă din revocarea de drept a donaţiunei.

Din cele mai sus expuse rezultă următoarele importante consecinţi: 1⁰ revocarea pentru naştere de copii poate fi opusă de toate părţile interesate, adecă de dăruitor şi creditorii săi, de moştenitorii săi în urma morţei sale, şi chiar de cei de al treilea, lucrând în numele lor propriu, dacă ei ar aveà vreun interes la aceasta (2); 2⁰ lucrurile dăruite vor puteà fi revendicate dela donatar, şi chiar dela cei de al treilea, treizeci de ani dela naşterea copilului (art. 840); 3⁰ donaţiunea fiind desfiinţată *de drept* prin naşterea copilului, nu poate fi confirmată prin niciun eveniment posterior, nici prin moartea copilului, nici prin acea a dăruitorului, nici prin executarea voluntară a donaţiunei (art. 838 § 1, 839), pentrucă nu se poate confirmà ceeace nu există([1]).

---

(1) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 165, p. 407; Demolombe XX, 782, 783, etc.

Copilul nu poate opune revocarea.

(2) Deşi s'a zis în Consiliul de Stat că revocarea se face şi în interesul copilului, totuşi el nu va puteà s'o opue, pentrucă revocarea fiind rezolvirea donaţiunei, copilul, în specie, nu este parte contractantă. El nu se va folosì decât indirect de revocare, dacă bunurile dăruite se vor găsì în succesiunea dăruitorului. Vezi *suprà*, p. 479. — Copilul va puteà însă să revendice bunurile dăruite, dacă părintele său a murit fără a exercità acţiunea, pentrucă el găseşte această acţiune în patrimoniul părintelui său. Laurent, XIII, 85; Cas. fr., Répert. Dalloz, *v⁰ Disp. entre-vifs*, 1923, nota 1.

Condiţie rezolutorie impusă de lege. Revocare legală.

Naşterea unui copil legitim sau legitimarea unui copil firesc producând de drept revocarea donaţiunei, chestiunea este de a se şti dacă această revocare este sau nu aplicarea principiului inscris în art. 1019, 1020 după care contractele sunt de drept desfiinţate, de câteori părţile au stipulat o condiţie rezolutorie? Negativa este afară de orice îndoială. In adevăr, o condiţie rezolutorie expresă nu există în cazul de faţă. Nu se poate zice, de asemenea, că ar există o condiţie rezolutorie tacită propriu zisă, pentrucă legea nu permite dăruitorului de a manifestà o voinţă contrară, renunţând la revocare (art. 839), şi pentrucă condiţia rezolutorie tacită nu operează de drept niciodată, ci trebue să fie cerută în justiţie (art. 832, 1021). Prin urmare, nu poate să fie vorba în specie de o condiţie consimţită tacitamente de părţi, ci de o condiţie rezolutorie impusă de lege. Revocarea este deci legală ([2]).

Consecinţile revocărei de drept.

Art. 838 § 1. — Donaţiunea rămâne revocată, chiar când donatarul ar fi intrat în posesiunea lucrurilor dăruite şi ar fi fost lăsat în posesiunea acelor lucruri după naşterea fiului donatorului. (Art. 836 C. civ. Art. 962 § 1 C. fr.).

Consecinţile revocărei cu privire la proprietatea lucrului dăruit.

Proprietatea donatarului fiind revocată *ipso jure* prin naşterea unui copil legitim sau prin legitimarea unui copil natural (art. 836), faptul că donatarul ar fi intrat în posesiunea lucrurilor dăruite, şi chiar trădarea acelor lucruri din partea dăruitorului, fie înainte, fie în urma revocărei, nu pot să facă ca proprietatea revocată să se întoarcă iarăş la

---

(1) Demolombe, XX, 783; Mourlon, II, 770. Vezi şi *suprà*. p. 416.

C. italian. Art. 1083.

(2) Laurent, XII, 486 şi XIII, 53 şi 81. — In codul italian (art. 1083 urm.), revocarea nu are loc de drept, ci în puterea unei condiţii rezolutorii tacite, ca şi în cazul art. 832. De aceea, art. 1083 din acest cod nu prevede că donaţiunile sunt revocate de drept, ci numai că ele pot fi revocate . . *possono essere rivocate per la sopravvegnenza di un figlio legittimo del donante*, etc.

donatar. Deci, dacă în momentul revocărei, donatarul se găsește în posesiunea lucrurilor dăruite, el va trebui să le restitue, iar dacă lucrurile nu i-au fost încă predate, el nu va puteà să le ceară dela dăruitor.

Neantul nu poate fi confirmat.

Mai mult încă, donatarul care ar fi fost pus în posesiunea lucrurilor dăruite, în urma revocărei, n'ar puteà să pretindă că această executare voluntară a dăruitorului ar constitui o confirmare a donațiunei, căci donațiunea fiind desființată prin survenirea unui copil legitim sau legitimat, ea nu mai are ființă, și ceeace nu există nu poate fi confirmat. *Quod nullum est confirmari nequit* (¹).

Moartea copilului, care a produs revocarea.

Revocarea odată îndeplinită, moartea copilului, care a produs-o, nu poate să reînvie donațiunea (²), și singurul mijloc ce ar aveà dăruitorul de a transmite din nou donatarului proprietatea lucrurilor dăruite, ar fi de a-i face o nouă donațiune (³).

Art. 839. — Orice clauze (⁴) sau convențiuni, prin care donatorul ar renunțà la revocarea donațiunei pentru naștere de fiu, este nulă și fără niciun efect. (Art. 5, 968, 1838 C. civ. Art. 965 C. fr.).

Motivele art. 839.

Dăruitorul nu poate de mai 'nainte să renunțe nici în mod total, nici în mod parțial (⁵), la revocarea donațiunei

---

(¹) Cpr. Marcadé, III, 739; Thiry, II, 392; Laurent, XIII, 83; Demolombe, XX, 786. Vezi aplicarea acestui principiu, *suprà*, p. 164, 208, 209, 416, 495, etc.

Dar manual.

Remiterea voluntară a lucrurilor dăruite făcută, *animo donandi*, în urma revocărei, îndeplinită și cunoscută de dăruitor, ar constitui însă, din partea acestui din urmă, o nouă donațiune, un dar manual, dacă ar fi vorba de mobile corporale, a căror proprietate se dobândește și se transmite prin tradiție. Marcadé, *loco cit.*

C. fr. și codul italian.

(²) Art. 964 din codul francez, eliminat de legiutorul nostru ca deprisos, este expres în această privință. Art. 1090 din codul italian prevede, din contra, că dăruitorul nu mai poate cere revocarea în urma morței copiilor și a descendenților lor, încât moartea descendentului, care a produs revocarea, stinge acțiunea revocatorie.

(³) Cpr. Marcadé, III, 739; Laurent, XIII, 82; Arntz, II, 1941; Beltjens, art. 965, No. 2; Thiry, II, 392; Michaux, *Donations*, 1319.

(⁴) Prin clauză (dela *claudere, clausum*) se înțelege o dispoziție care face parte dintr'o convenție, în specie din donațiune.

(⁵) Demolombe, XX, 778; Baudry et Colin, I, 1650, *in fine;*

pentru naştere de copii, fie printr'o clauză a donaţiunei, fie printr'o convenţie posterioară, nu doar că revocarea donaţiunei ar fi de ordine publică, după cum este prescripţia neîndeplinită, la care nu se poate de asemenea renunţă (art. 1838), ci pentrucă renunţarea ar cuprinde o nouă liberalitate, care ar fi şi ea revocabilă, ca şi donaţiunea anterioară.

Neconfirmarea don. revocate.

Dăruitorul n'ar puteà să renunţe la revocare, nici chiar în urma îndeplinirei ei prin naşterea copilului, pentrucă aceasta ar fi o confirmare a donaţiunei precedente, actualmente inexistentă, şi ştim că neantul nu poate fi confirmat sau validat [1].

Necedarea dreptului de revocare.

Din împrejurarea că dăruitorul nu poate să renunţe în mod direct la revocarea donaţiunei, mai rezultă că el nu poate să cedeze sau să vândă altuia dreptul său de revocare, căci această revocare nu foloseşte numai dăruitorului, ci în mod indirect şi copiilor [2].

Don. deghizate.

Art. 839 se aplică tuturor donaţiunilor, chiar şi celor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros [3].

Cazul când dăruitorul poate renunţă la revocarea donaţiunei.

Dăruitorul ar puteà însă, prin contractul de căsătorie, să renunţe la revocarea donaţiunei atunci când el s'ar căsători cu persoana căreia donaţiunea a fost făcută, fără însă ca asemenea renunţare să poată aveà loc în urma căsătoriei [4].

Efectele revocărei între părţile contractante.

Restituirile dintre dăruitor şi donatar.

Revocarea pentru naştere de copii efectuându-se, după cum am văzut p. 495, în baza unei condiţii rezolutorii legale, şi condiţia rezolutorie punând lucrurile în starea de mai înainte (art. 1019), donatarul va restitui tot ce a pri-

---

Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 965, No. 10 şi 11; Beltjens, art. 965, No. 5, etc.

(1) Marcadé, III, 745; Laurent, XIII, 82. Vezi *suprà*, p. 496.

(2) Demolombe, XX, 780; Baudry et Colin, I, 1651; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 427; Dalloz, *op. cit.*, art. 965, No. 5.

(3) Beltjens, art. 965, No. 4; Dalloz, *op. cit.*, art. 965, No. 12, 13.

(4) Cr. Demolombe, XX, 781 *bis*; Beltjens, art. 965, No. 6; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 965, No. 14 şi 15.

mit dela dăruitor (1) și acest din urmă va puteà să ceară, fie dela donatar, fie dela terții, lucrurile dăruite, căci ele n'au încetat niciodată de a-i aparține.

Acț. dăruitorului contra terțiilor și donatarului.

Contra terțiilor, dăruitorul nu va aveà decât acțiunea în revendicare, care aparține oricărui proprietar; contra donatarului însă, el va aveà acțiunea personală, care izvorăște din contract și din desființarea lui (2).

Dreptul dăruitorului de a dispune de lucrul dăruit, în urma revocărei donațiunei.

Dăruitorul fiind presupus că n'a încetat niciodată de a fi proprietarul lucrurilor dăruite, va puteà, în urma revocărei, să dispue de ele cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, fie în folosul vechiului donatar, fie în folosul altor persoane (art. 480)... *totum quidquid revertatur in donatoris arbitrio*, după cum se exprimă L. 8, Cod, *De revocandis donationibus*, 8, 56; ceeace este contrar interesului copilului, care a produs revocarea. Revocarea nu dă deci niciun drept copiilor, chiar dacă dăruitorul n'ar dispune de lucrurile dăruite, care s'au reîntors în patrimoniul său, și ei nu vor puteà să se folosească de aceste bunuri decât dacă vor supravețui dăruitorului și vor găsì bunurile dăruite în patrimoniul lui (3).

Restituirea fructelor.

Art. 838 § 2. — Donatarul posesor nu va fi obligat a restituì fructele de orice natură, luate de el, decât din ziua în care i se va fi notificat nașterea fiului sau legitimarea sa prin căsătorie subsecventă (4). (Art. 483, 485 urm, 836 C. civ. Art. 962 C. fr.).

Dobândirea fructelor de către donatar.

Revocarea donațiunei având efect retroactiv, ar fi trebuit, după rigoarea principiilor, ca donatarul să restituiască

C. italian. Art. 1089.

(1) Art. 1089 din codul italian dispune că donatarul, în urma revocărei donațiunei, restitue valoarea ce lucrurile înstrăinate de dânsul aveau în momentul cererei, precum și fructele, tot din ziua cererei.

(2) Laurent, XIII, 86, 96.

(3) Vezi *suprà*, p. 479 și p. 494, nota 2.

Deoseb. de redacție de C. francez.

(4) Textul corespunzător francez adaogă: că donatarul va restitui fructele din ziua notificărei, *chiar dacă revendicarea bunurilor dăruite n'ar fi fost făcută decât în urma acestei notificări*, soluție care este adevărată și la noi, unde acest membru de frază s'a eliminat ca deprisos. Cpr. Demolombe, XX, 799.

toate fructele, chiar și cele percepute înainte de revocare, pentrucă, în urma acestei revocări, el se consideră ca și cum n'ar fi fost niciodată proprietar. Cu toate acestea, pentru motive de echitate, s'a admis că donatarul dobândește proprietatea fructelor până în ziua notificărei nașterei sau legitimărei copilului, care a produs revocarea.

Titlul în baza căruia donatarul dobândește proprietatea fructelor. Controversă.

Care este titlul sau principiul în virtutea căruia donatarul dobândește proprietatea acestor fructe, de orice natură ar fi, adecă: naturale, industriale sau civile (art. 483)? Autorii răspund că donatarul le dobândește până în ziua revocărei, *ca proprietar*, iar dela revocare până la notificare, *ca posesor* (1). In realitate, însă, donatarul nu este nici proprietar, dreptul său fiind desființat cu efect retroactiv, nici posesor de bună credință, pentrucă posesor de bună credință este acela care posedă *ca proprietar*, în baza unui titlu tranzlativ de proprietate, ale cărui vicii nu-i sunt cunoscute (art. 486) (2).

Respectarea voinței părților.

Legea atribue donatarului proprietatea fructelor până în ziua notificarei nasterei copilului sau legitimărei sale, pentru a respectà și a consfinți voința părților. In adevăr, dăruitorul a înțeles, de sigur, a gratificà pe donatar, și este necontestat că donațiunea n'ar mai fi pentru dânsul o binefacere, ci o pagubă, dacă el ar fi obligat a restitui fructele percepute și consumate. (Laurent, XIII, 89, 90).

Momentul când donatarul trebue să restitue fructele.

In puterea intenției presupuse a dăruitorului, donatarul va dobândi deci fructele lucrului dăruit de orice natură ar fi, și el nu le va restitui, chiar dacă ar fi avut cunoștință de nașterea sau legitimarea copilului, care a produs revocarea, decàt din ziua notificărei nașterei sau legitimărei sale (3).

---

(1) Cpr. Planiol, III, 2675; Demante, IV, 106 *bis* I; Marcadé, III, 740; Demolombe, XX, 793, etc. Acest din urmă autor zice că, în urma revocărei, donatarul ar fi proprietar numai *de fapt*, fără a fi proprietar *de drept*, ceeace este un nonsens, căci cineva este sau nu este proprietar, legea necunoscând proprietatea de fapt. Cpr. Laurent, XIII, 89.

(2) In privința donatarului, contra căruia s'a admis revocarea pentru ingratitudine, este iarăși controversă asupra punctului de a se ști dacă el dobândește proprietatea fructelor până în ziua cererei în judecată (art. 834 § 2), ca proprietar sau ca posesor de bună credință. Vezi *suprà*, p. 474, text și nota 2.

(3) Donatarul are drept la fructe până în ziua notificărei, *chiar*

Notificare prin portărei.

Aşa dar, pe când donatarul încetează *ipso jure* de a fi proprietar din ziua naşterei sau legitimărei copilului, care a produs revocarea, chiar dacă dăruitorul n'a făcut nicio cerere în contra lui, în privinţa fructelor, din contra, el nu le datoreşte decât din ziua notificărei ce i se va face, în genere, prin corpul portăreilor (¹).

Utilitatea notificărei.

Legea prescriind această notificare, a pus capăt contestaţiilor, care s'ar fi ivit de sigur asupra punctului de a se şti şi de a se determinà momentul când donatarul a aflat despre faptul care a produs revocarea.

Cunoştinţă de naşterea sau legitimarea copilului.

Din cele mai sus expuse rezultă că dăruitorul n'ar puteà cere fructele pentru timpul anterior notificărei, sub cuvânt că donatarul ar fi avut cunoştinţă despre naşterea sau legitimarea copilului (²).

Lipsa de posesiune a lucrurilor dăruite.

Art. 838 § 2 obligă pe donatar a restitui fructele din ziua notificărei, presupunând că el se găseşte în posesiunea lucrurilor dăruite, şi în textul nostru se văd chiar cuvintele *„donatar posesor“*, cuvinte care nu figurează în textul corespunzător francez. Se poate însă întâmplà ca el să nu aibă posesiunea lucrurilor dăruite, în care caz el va fi în

---

dacă el n'ar fi perceput acele fructe, pentrucă intenţia donatorului a fost de a gratificà pe donatar. C. Galaţi, *Dreptul* din 1899, No. 83; Laurent, XIII, 90; Arntz, II, 1939; T. Huc, IV, 256. — *Contrà:* Demolombe, XX, 794; Demante et Colmet de Santerre, IV, 106 *bis* I; C. Grenoble, D. P. 58. 2. 164. Vezi Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, art. 962, No. 4 şi Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 962, No. 13 urm., precum şi atorităţile citate acolo.

Deoseb. de redacţie de C. francez.

(¹) Textul francez voeşte ca notificarea să se facă *„par exploit ou autre acte en bonne forme“*, cuvinte care au fost eliminate de legiuitorul nostru. S'a decis că nicio formalitate nefiind cerută de legea noastră în această privinţă, notificarea poate fi făcută printr'un act extrajudiciar, şi chiar înaintea justiţiei, atunci când, în instanţă, donatarul a luat cunoştinţă de actul de naştere sau de legitimare al copilului. C. Galaţi, *Dreptul* din 1899, No. 83, p. 679. Vezi observaţia ce am publicat asupra unei sentinţe a trib. Ilfov, în *Cr. judiciar* din 1905, No. 69, p. 552, nota 7.

(²) Laurent, XII, 89; Demolombe, XX, 797; Planiol, III, 2675; Arntz, II, 1939; Troplong, II, 1411; Beltjens, art. 962, No. 31; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 440, nota 39; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 962, No. 24.—Vezi însă Duranton, VIII, 597, p. 683, nota 1.

drept a cere fructele dela dăruitor [1]. Asupra acestui punct nu mai încape nicio îndoială.

Dreptul donatarului a face acte de administrație.

Din faptul că legea atribue donatarului proprietatea fructelor, rezultă că el are dreptul de a face acte de administrație, administrația nefiind decât o consecință a folosinței. Prin urmare, actele de administrație, precum: contractele de arendare, închiriere și altele, emanate dela donatar, chiar în urma revocărei, însă înainte de notificare, vor fi respectate de dăruitor [2].

Efectele revocărei în privința terțiilor (art. 963 din codul francez, eliminat de legiuitorul nostru).

Nulitatea actelor de dispoziție făcute de donatar.

Revocarea donațiunei pentru naștere de copii având efect retroactiv, și donatarul fiind presupus că n'a fost niciodată proprietar asupra lucrurilor dăruite, orice act de dispoziție făcut de dânsul, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit, trebue privit ca făcut de un *non dominus* și, prin urmare, este nul în baza maximei: *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis* [3].

Nulitatea înstrăinărilor totale sau parțiale, ipotecilor, servituților, etc.

In baza acestui principiu vom decide deci că înstrăinările totale sau parțiale ale imobilului dăruit, sau sarcinile reale constituite asupra lui, precum: ipotecile, servituțile, uzufructul, etc. sunt nule și că bunurile se vor reîntoarce la dăruitor sau la copilul său postum (art. 836), libere de

---

[1] Demolombe, XX, 793; Demante, IV, 106 *bis* 1; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 440, nota 37; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 6007. Vezi și Cas. fr., considerente reproduse în Pand. fr., v⁰ *cit.*, 6008.

[2] Laurent, XIII, 95; Demolombe, XX, 802; Demante, IV, 107 *bis*, II; Beltjens, art. 962, No. 8, p. 189; T. Huc, VI, 256, p. 324; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 6023. Vezi *suprà*, pag. 477, 478 și *infrà*, p. 503.

C. italian. Art. 1088.

[3] Art. 1088 din codul itatian prevede, din contra, că atât revocarea pentru ingratitudine cât și acea pentru naștere de copii, nu aduce niciun prejudiciu terțiilor, care ar fi dobândit drepturi asupra imobilului dăruit, înainte de transcrierea cererei în revocare . . . *non pregiudica ai terzi che hanno acquistati diritti sugli immobili anteriormente alla transcrizione della domanda*. In codul italian revocarea se face deci *ex nunc*, iar nu *ex tunc*, după cum ea se face atât în codul nostru cât și cel francez.

orice sarcină. Art. 963 din codul francez este expres în această privință, și deși acest text se vede eliminat de legiuitorul nostru, totuși soluția este aceeaș, pentrucă revocarea are efect retroactiv.

Acț. în revendicare a dăruitorului contra terților.

Terții vor restitui deci imobilul dăruit liber de orice sarcină reală, fiindcă prin efectul revocărei, dăruitorul n'a încetat niciodată de a fi proprietarul lui. Pentru aceasta dăruitorul sau moștenitorii lui vor avea o acțiune în revendicare, și această acțiune se va prescrie prin 30 de ani dela naşterea sau legitimarea copilului (art. 840).

Dobândirea proprietăței fructelor de către terții. Aplic. art. 838 § 2.

In privința fructelor percepute de terții, aceștia vor avea aceleaşi drepturi ca și donatarul, adecă vor dobândi proprietatea fructelor, de orice natură ar fi, până în ziua notificărei naşterei sau legitimărei copilului, care a revocat donațiunea, nefiind datori a restitui fructele decât din ziua acestei notificări, întocmai ca și donatarul (art. 838 § 2). Motivul acestei soluții este iarăși intenția presupusă a dăruitorului. In adevăr, acest din urmă având, fără îndoială, intenția de a gratifica pe donatar, donațiunea în loc de a fi fost pentru dânsul o binefacere, ar fi fost o cauză de ruină, căci dacă terții ar fi obligați a restitui fructele până în ziua notificărei, ei ar avea de sigur regres în contra donatarului, dela care au dobândit lucrul dăruit (art. 1337 urm.); aşa că, la urma urmei, acest din urmă n'ar fi câştigat fructele. Pentru ca el să dobândească proprietatea fructelor trebue deci ca terții s'o dobândească și ei. Aceasta este adevărata rațiune pentru care terții nu restituesc fructele decât din ziua notificărei (¹).

Neîndeplin. de sarcini și ingratitudine.

Incât privește restituirea fructelor de către terții în

(¹) Cpr. Beltjens, art. 962, No. 7; Baudry et Colin, I, 1700; T. Huc, VI, 257, *in fine;* Thiry, II, 392, p. 382; Laurent, XIII, 94. — Toullier (III, partea I, 321, *in fine*, p. 182) și Grenier (*Don. et testaments*, II, 208, p. 180), luându-se după Pothier (*Introduction au titre des donations*, I, 108, *in fine*, p. 386), ar voi, prin aplicarea art. 485 urm., ca terții detentori să nu restitue fructele decât din ziua acțiunei în revendicare introdusă în contra lor, însă această soluție este inadmisibilă, pentrucă terțiul nu este un *posesor*, ci un proprietar sub condiție rezolutorie. Cpr. Demolombe, XX, 801; Aubry et Rau, VII, § 709, p. 440, text și nota 40; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 6025; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 3424; Troplong, II, 1415, etc.

caz de revocarea donaţiunilor pentru neîndeplinire de sarcini sau pentru ingratitudine, vezi *suprà*, p. 424 şi 474.

Dreptul terţilor de a face acte de administraţie.

Din împrejurarea că terţii sunt în drept a percepe fructele până la notificare şi a dobândì proprietatea lor, rezultă că ei sunt în drept a face şi acte de administraţie, aşa că contractele de închiriere sau arendare, încheiate pe un period de *cinci* ani cel mult (art. 427, 534, 1268, 1419) şi celelalte acte de administraţie vor fi respectate de dăruitor (¹).

Art. 975.

Dăruitorul ar puteà însă să dovedească că contractul de închiriere sau arendare a fost încheiat în frauda lui, atât de donatar cât şi de terţii, care cunoşteau evenimentul revocărei şi care s'au grăbit a-l încheià înainte de notificare (art. 975) (²).

Prescrierea acţiunei prin care dăruitorul cere înapoi lucrurile dăruite, fie dela donatar, fie dela terţii detentori (³).

Art. 840. — Prescripţiunea acţiunei de revocaţiune se îndeplineşte după 30 de ani dela naşterea fiului. (Art. 645, 1837, 1863 urm., 1875 urm., 1890 urm. C. civ. Art. 966 C. fr. *modificat*).

(¹) Vezi *suprà*, p. 501.

(²) Cpr. Demolombe, XX, 802; Demante, IV, 107 *bis* II; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 6023; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 3425.

Inexactitate de text.

(³) Art. 840 vorbeşte de *prescrierea acţiunei în revocare*, însă aceasta este inexact, căci revocarea pentru naştere de prunci îndeplinindu-se de drept (art. 836), justiţia, în specie, nu pronunţă revocarea, după cum pronunţă acea pentru ingratitudine şi pentru neîndeplinirea de sarcini (art. 832), ci constată numai îndeplinirea ei. Ceeace se prescrie deci în cazul de faţă, nu este acţiunea revocatorie, ci acţiunea prin care dăruitorul cere lucrurile dăruite dela donatar sau dela terţii detentori. Prin urmare, textul nostru cuprinde o greşală de redacţie, greşală care provine din schimbarea ce s'a adus textului fr.

C. italian. Art. 1083 urm., 1090.

Dar dacă acţiunea în revocare nu există la noi, ea îşi are fiinţă în codul italian (art. 1083 urm.), unde revocarea se pronunţă de justiţie şi unde, cu drept cuvânt, art. 1090 vorbeşte de prescrierea acţiunei în revocare. Este însă de observat că, după acest text, acţiunea în revocare nu se prescrie prin 30 de ani ci prin *cinci* ani dela naşterea ultimului fiu. „*L'azione di rivocazione per sopravvegnenza di figli al donante si prescrive col decorso di* **cinque** *anni computabili dal giorno* **della nascita dell' ultimo figlio**". Această acţiune se mai stinge încă prin încetarea din viaţă a descendentului care a produs revocarea. „*Il donante non può proporre la detta azione dopo la morte dei figli e loro discendenti* (art. 1090 § 2).

Art. 836.

După art. 836, donaţiunea se revoacă *de drept* prin naşterea unui fiu legitim, sau prin legitimarea unui copil firesc.

Acţiunile ce aparţin dăruitorului contra donatarului şi terţiilor detentori.

Asemenea revocare având de efect reîntoarcerea bunurilor dăruite în patrimoniul dăruitorului, libere de orice sarcini, acest din urmă poate, în urma revocărei, să ceară înapoi bunurile dăruite, atât dela donatar cât şi dela terţii detentori, care le-ar fi dobândit dela donatar. Acţiunea, pe pe care el o are în contra terţiilor, este o adevărată acţiune în revendicare, iar în contra donatarului, o acţiune personală izvorîtă din rezolvirea contractului.

Prescr. acţiunilor

Ambele aceste acţiuni se prescriu prin 30 de ani, conform dreptului comun (art. 1890). Acesta este sensul art. 840.

Don. deghizate.

Această prescripţie se aplică chiar donaţiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, pentrucă aceste din urmă donaţiuni nu se deosebesc de celelalte, decât în privinţa formelor (¹).

Dobândirea imobilului dăruit de către donatar prin prescripţia de 30 de ani.

Prin urmare, dacă donatarul a posedat neîntrerupt 30 de ani imobilul dăruit, dela naşterea sau legitimarea copilului care a produs revocarea (art. 836), el a devenit proprietarul acestui imobil, nu însă ca donatar, fiindcă donaţiunea nu mai există din momentul revocărei, ci prin prescripţia achizitivă (art. 645, 840, 1837, 1890) (²).

Donatarul nu poate însă să opue uzucapiunea de 10 sau 20 de ani.

Donatarul sau moştenitorii săi nu vor puteà însă să opue uzucapiunea de 10 sau 20 de ani (art. 1895 urm.), pentrucă această uzucapiune nu poate fi opusă decât acţiunei în revendicare şi, în specie, dăruitorul nu exercită contra donatarului o acţiune în revendicare, ci o acţiune personală izvorîtă din reziliarea donaţiunei. Apoi, în urma revocărei, donatarul ne mai având niciun titlu (titlul său fiind

---

(¹) Cpr. Laurent, XIII, 100; Baudry et Colin, I, 1708; Beltjens, art. 966, No. 5, p. 192; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 6049; Cas. fr. Sirey, 32. 1. 801 şi Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1923, nota 1. Vezi în privinţa donaţiunilor deghizate, *suprà*, p. 294.

(²) Marcadé, III, art. 966, No. 748, p. 624 (ed. a 6-a); Laurent, XIII, 99; Beltjens, art. 966, No. 4; Planiol, III, 2676.—Vezi însă T. Huc, VI, 259, pag. 326; Baudry et Colin, I, 1711; Demolombe, XX, 813; Demante et Colmet de Santerre, IV, 110 *bis* III; Mourlon, II, 771, etc.

desființat), condiția esențială a uzucapiunei îi lipsește cu desăvârșire (art. 1895 urm.) (¹).

Prescr. acț. în revendicare.

Acțiunea în revendicare *(rei vindicatio)*, ce dăruitorul are contra terțiilor detentori, se prescrie tot prin 30 de ani(²).

Terții detentori nu pot nici ei opune uzucapiunea de 10 sau 20 de ani.

Ca și donatarul, terții nu vor puteà să opue uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, fiindcă, prin desființarea titlului donatarului, s'a desființat și titlul acelui care a dobândit imobilul dela dânsul: ***Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.*** Neexistând deci în specie un titlu, nici donatarul, nici terții achizitori nu pot să opue uzucapiunea (³).

Chemarea în garanție a donatarului.

Rămâne însă bine înțeles că terții detentori ai bunurilor dăruite vor puteà să cheme în garanție pe donatarul dela care au dobândit aceste bunuri, când, în urma revocărei donațiunei, se vor vedeà amenințați de evicțiune (⁴).

Momentul de când curge prescripția.

Prescripția nu va începe a curge, atât în privința donatarului cât și a terțiilor detentori, decât din ziua nașterei sau legitimărei copilului, care a produs revocarea, și aceasta *chiar dacă în urmă s'ar mai fi născut și alți copii* (⁵).

(¹) Laurent, XIII, 96 și XXXII, 398; Thiry, II, 392, p. 382; Baudry et Colin, I, 1704, etc.

Mobile corporale. Art. 1909.

(²) In caz când donațiunea revocată ar fi avut de obiect mobile corporale, terții detentori de bună credință vor puteà opune dăruitorului prescripția instantanee (art. 1909). Cpr. Laurent, XIII, 101; Beltjens, art. 966, No. 6. Vezi *suprà*, p. 472.

Mobile incorporale.

Art. 1909 nefiind însă, după cum știm, aplicabil mobilelor incorporale (vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 919, nota 1), dăruitorul va puteà să revendice creanțele dăruite, care ar fi fost cedate de către donatar. Laurent. Beltjens, *loco cit.;* Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1938, etc.

(³) Laurent, XIII, 97 și XXXII, 398; Troplong, II, 1423; Marcadé, III, 746; Mourlon, II, 772; Arntz, II, 1942; Thiry, II, 392; Pand. fr., v° *cit.*, 6040 urm.; Planiol, III, 2676. Cpr. Demolombe, XX, 816 urm. — Vezi însă Demante et Colmet de Santerre, IV, 110 *bis* 1.

(⁴) Laurent, XIII, 101.

Deoseb. de redacție de codul francez.

(⁵) Textul nostru este, în adevăr, expres în această privință. — Textul francez (art. 966) și cel italian (art. 1090), reproducând art. 45 al ordonanței din 1731, fac, din contra, o derogare dela dreptul comun pentru cazul când s'au născut mai mulți copii. In adevăr, prescripția nu curge, în acest caz, în contra dăruitorului, dela nașterea primului copil, care a produs revocarea, ci *dela nașterea celui din urmă copil.* Motivul acestei derogări dela dreptul comun, care face să curgă pre-

Intreruperea prescripţiei. Art. 1863 urm. Textul francez mai adaogă că regulele ordinare asupra întreruperei prescripţiei sunt aplicabile şi în specie (art. 1863 urm.), soluţie adevărată şi la noi, deşi textul nostru este mut în această privinţă, pentrucă în specie este vorba de o adevărată prescripţie, şi întreruperea prescripţiei este de drept comun (¹).

Suspendarea prescripţiei. Art. 1874 urm. Cele zise în privinţa întreruperei prescripţiei sunt aplicabile şi în privinţa cauzelor de suspendare, care nu desfiinţează posesiunea, ci pun numai în suspensie cursul prescripţiei (art. 1874 urm.) (²).

CAPITOLUL IV

Despre partea disponibilă a bunurilor şi despre reducţiune (³).

Consideraţii generale şi istorice asupra rezervei.

Restricţiile la dreptul de proprietate. Art. 480 defineşte proprietatea: dreptul ce are omul de a dispune de lucrul său *în mod excluziv şi absolut;* însă,

---

scripţia din ziua naşterei ultimului copil, ar fi că naşterea fiecărui copil dă loc la o creanţă nouă în contra dăruitorului şi că prescripţia fiind intreruptă prin naşterea unui al doilea copil, nu trebue să înceapă decât din acest moment. Această teorie este însă inexplicabilă, căci din momentul în care revocarea a avut loc prin naşterea primului copil, dăruitorul dobândeşte dreptul de a dispune de lucrul dăruit şi, prin urmare, se poate prescrie în contra lui. Bine a făcut deci legiuitorul nostru de a modificat textul francez în această privinţă, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât textul francez este aspru criticat de unii autori. Iată cum se exprimă în această privinţă Acollas (*Manuel de droit civil*, II, p. 512): „Cet article n'est susceptible d'être soumis à aucune théorie; il heurte non seulement l'intérêt économique et la raison, mais même les règles ordinaires de la législation et de la science juridique actuelle".

(¹) Laurent, XIII, 98.

(²) Laurent, *loco cit.*; Demolombe, XX, 810; Troplong, II, 1426; Demante, IV, 110 *bis* VI; Baudry et Colin, I, 1702; Aubry et Rau, VII, § 709, pag. 441; Michaux, *Donations*. 1324; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 966, No. 14 şi toţi autorii.

(³) Codul fr. se ocupă de partea disponibilă a bunurilor şi de cu toate acestea, proprietarul nu are în totdeauna facultatea de a dispune de lucrul său *decât în limitele determinate de lege, quatenus juris ratio patitur.* Or, tocmai legile au mărginit, în unele cazuri, dreptul de a dispune cu titlu gratuit, deosebind cazul când proprietarul nu lasă la moartea sa descendenți sau ascendenți (tată și mamă sau numai unul din ei) de cazul când el lasă asemenea rude în viață.

In cazul întâi, proprietarul poate dispune cu titlu gratuit (donațiune sau testament) de toate bunurile sale, iar în cazul al doilea, el nu poate dispune decât de o parte oarecare (¹).

---

rezervă în capit. III, iar în capit. de față, de donațiunile între vii. Codul nostru a schimbat această ordine, ocupându-se în capit. III de formele donațiunilor între vii și revocarea lor, iar în capit. de față (al IV-lea), de partea disponibilă, rezervă și acțiunea în reducțiune. Codul italian se ocupă și el despre reducerea donațiunilor (art. 1091 urm.) tot după ce s'a ocupat mai întâi despre donațiuni în genere și de revocarea lor. Codul spaniol din 1889 se ocupă în acelaș capit. de revocarea și reducerea donațiunilor.

Bibliografie.

Vezi asupra rezervei, Beautemps-Beaupré, *De la portion de biens disponible et de la réduction* (2 vol. 1855); G. Boissonade, *Histoire de la réserve héréditaire et de son influence morale économique* (1873); Ch. Brocher, *Etude historique et philosophique sur la légitime et les réserves en matière de succession heréditaire* (1868); N. Stănescu, *Despre partagiu și rezervă*, p. 526 urm. (Craiova, 1910), monografie remarcabilă, deși autorul este foarte modest în prefața sa, etc.

C. Calimach. Art. 973.

(¹) Porțiunea disponibilă poate fi dăruită sau legată, în totul ori în parte, atât străinilor cât și moștenitorilor (art. 846). „Testatorul, după ce va lăsà moștenitorilor neapărați legitima, poate dispozà pentru cealaltă avere după voința sa, și să lase o parte sau și toată unuia sau mai multora din ei, sau altor rudenii, sau și străinilor“, zice art. 973 din codul Calimach.

Art. 847 urm. C. civ. actual.

Rezervatarii n'ar puteà să ceară nici reducerea, nici anularea unei asemenea dispoziții, pentrucă proprietarul poate să dispue de această parte a averei sale, prin donațiune sau testament, așa cum înțelege și voește. Din momentul însă ce el ar atinge rezerva, dispoziția sa va fi reductibilă (art. 847 urm.).

Pravila lui Matei Basarab. Glava 282.

Pravila lui Matei Basarab dispune, de asemenea, că partea disponibilă: „o hărăzește tatăl unde-i este voe, sau unuia din feciorii lui, sau la străini, sau unde-i va fi voea; *și de va vreà tatăl s'o arunce în mare, n'are nimene treabă a-l oprì sau să'i ieà seamă*“ (glava 282).

Partea disponibilă şi rezerva.

Partea de care el poate să dispue prin donaţiune sau testament, se numeşte *parte, porţiune sau cantitate disponibilă* (art. 752, 770, 844, 846, 847, 1641, etc.), iar partea pe care legea o păstrează neatinsă în folosul unor moştenitori anume determinaţi (1) şi de care el nu poate dispune cu titlu gratuit *(portio legibus debita, pars legitima)* (2), se numeşte legitimă, parte legitimă (art. 798, 939) sau rezervă (art. 853), *Pflichttheil*, după terminologia germană.

Rezerva constitue o indisponibilitate a bunurilor.

Rezerva unei părţi oarecare din patrimoniul omului, nu este, după cum s'ar puteà crede, o restricţie la capacitatea de a dispune, căci capacitatea rămâne întreagă. Rezerva nu constitue deci o incapacitate a persoanei, ci o indisponibilitate a bunurilor; persoana este şi rămâne capabilă de a dispune, şi numai o parte din bunurile sale este lovită de indisponibilitate (3).

Definiţia rezervei.

Rezerva poate deci fi definită: o parte din succesiunea ab intestat, garantată în folosul unor moştenitori, numiţi *rezervatari*, în contra liberalităţilor lui *de cujus* (4).

Dr. vechiu fr. şi dr. intermediar.

Legitima aveà acest caracter atât în dreptul intermediar francez (5) cât şi în dreptul vechiu, cel puţin în provinciile care urmase obiceiul pământului, unde Dumoulin (Molineus), pe care Curtea noastră supremă îl porecleşte, cu drept cuvânt, *oracolul juris consuetudinari* (6),ziceà în ter-

---

(1) Aceşti moştenitori se numesc astăzi *rezervatari*, iar în codul Calimach, *neapăraţi* (art. 965 urm.).

(2) Cpr. L. 8 § 11, Dig., *De inofficioso testamento*, 5, 2.— Atât codul lui Andr. Donici (§ 7, capit. 35) cât şi codul Calimach (art. 965 urm.) întrebuinţează cuvintele *legitimă* sau *parte legitimă*, expresie care, după cum observă Laurent (XII, 8 şi 12), Demolombe (XIX, 35) şi procurorul general Dupin (D. P. 64. 1. 21) nu se găseşte în tot codul francez. Codul italian (art. 1091 urm.), cel spaniol (art. 806) şi cel olandez (art. 960 urm.), nu se feresc însă de a întrebuinţà cuvântul *legitimă*. Codul nostru întrebuinţează uneori când cuvântul *rezervă* (art. 853), când expresiunea *parte legitimă* (art. 798, 939).

(3) Cpr. Marcadé, III, 524; Michaux, *Testaments*, 876, p. 121 (ed. a 2-a), etc.

C. olandez. Art 960.

(4) „Legitima este o parte din bunurile rezervate unor moştenitori, de care defunctul n'a putut să dispue prin donaţiune sau testament“, zice art. 960 din codul neerlandez.

(5) Vezi asupra dreptului intermediar fr., Planiol, III, 3056.

(6) Cas. rom. Bult. S-a 1, 1876, p. 500.

meni nu se poate mai nemeriţi şi mai energici în acelaş timp: *Apud nos, non habet legitimam, nisi qui heres est*[1].

Parte din succesiunea ab intestat.

Aşa dar, rezerva fiind o parte din succesiunea ab intestat (*pars hereditatis*)[2], de aci rezultă mai multe consecinţi foarte importante:

---

[1] Cpr. Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel,* VI, p. 335, No. 1, (ed. Carré din 1824); Lebrun, *Tr. des successions,* Cartea II, capit 3, S-a 1, p. 220, 221 (ed. din 1735); Baudry et Colin, I, 654; Demolobe, XIX, 23; Cas. rom. Bult. 1876. *loco cit.*—In provinciile de drept scris, unde se aplicà dreptul roman, ligitima erà, din contra, considerată ca o parte a bunurilor defunctului, iar nu ca o parte a succesiunei. *Legitima pars est bonorum, non heredititatis* (cpr. L. 6, Cod. *De inofficioso testamento,* 3, 28; L. 5, Cod. *De inofficiosis donationibus,* 3, 29). Cpr. Planiol, III, 3078; Beautemps-Beaupré, *De la portion de biens disponible et de la réduction,* I, 24, p. 21 urm.; Demolombe, XIX, 12, 13; Laurent, XII, 9; Arntz, II, 1760; Aubry et Rau, VII, § 678, p. 159; Cas. rom. Bult. 1876, p. 500 urm. Vezi şi raportul consilierului Faustin Hélie, în D. P. 64. 1. p. 9.

Dr. vechiu fr. Provinciile de drept scris.

[2] „Rezerva, zice foarte bine Curtea din Bucureşti (*Dreptul* din 1876, No. 13, consid. dela p. 101), este o unitate ereditară, care este însăş succesiunea ab intestat, mai puţin porţiunea bunurilor disponibile“. „Considerând, zice, de asemenea, Curtea de casaţie, că art. 841, determinând bunurile de care părinţii pot dispune, fie în favoarea copiilor lor, fie în favoarea străinilor, rezultă că rezerva nu este alt ceva decât însăş succesiunea micşorată în limitele arătate de acest text“. Bult. 1890, p. 316 şi *Dreptul* din 1891, No. 27, consid. dela pag. 213, col. 1.

Dr. roman şi C. Calimach.

La Romani, legitima erà o parte din bunurile defunctului (*bonorum partem ... debitum bonorum subsidium*) (vezi legile citate *suprà*, nota precedentă), iar nu o parte din succesiune, precum este astăzi; de unde rezultă că ea puteà să fie lăsată legitimarului nu numai cu titlu de moştenire, dar şi cu titlu de legat, de fideicomis, de donaţiune *mortis causâ*, etc., ceeace nu erà permis sub codul Calimach, unde art. 972 (774 C. austriac modificat), dispune că legitima trebue să se lase *cu numirea rânduirei de moştenitori, iar nu sub numirea de legatum sau de fideicomis.* Legitima erà deci, la Romani, o creanţă datorită legăturei de sânge, care nu atârnà de calitatea de moştenitor şi care puteà fi reclamată independent de această calitate. Această stare de lucruri n'a fost schimbată prin Nov. 115, capit. 1, deşi după această Novelă, legitimarul trebuia să fie instituit moştenitor, pentrucă nu se cereà o instituţie universală, ci o instituţie *ex certa re,* şi moştenitorul instituit *ex certa re* nu erà decât un legatar (Instit. *De fideicommis-*

Consecințile care rezultă din împrejurarea că rezerva este o parte din succesiunea ab intestat.

1° Pentru a puteà cere rezerva trebue a fi moștenitor, căci pentru a fi moștenitor rezervatar trebue mai înainte de toate a fi moștenitor. *Prius est esse, quam esse tale*(1);

2° Moștenitorul care renunță la succesiune nu poate reclamà rezerva printr'o acțiune, nici a o reține printr'o excepție (2);

3° Moștenitorul rezervatar, care renunță la succesiune, este străin față de această succesiune și deci, nu are în genere, dreptul, sub titlul de donatar sau legatar, decât la partea disponibilă, nu însă și la rezervă (3);

Dr. internațional.

4° Rezerva fiind o parte din succesiunea ab intestat, de aci rezultă că, de câteori succesiunea unui străin se compune numai din imobile situate în România, devoluția acestor bunuri, prin urmare, și rezerva și partea disponibilă se determină după legea română, conform art. 2 din codul civil (4);

---

sariis hereditatibus, 2, 23 § 9 și L. 13, Cod, *De heredibus instituendis*, 6, 24). Ea n'a fost schimbată nici prin Novela 18, capit. 1 (vezi L. 6, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28), care determină legitima copiilor după numărul lor, fixând-o, ca și codul Calimach (art. 968, care modifică, în această privință, art. 765 din codul austriac), la jumătatea bunurilor tatălui, când ei sunt mai mulți de patru, și la a treia parte în caz contrar. Cpr. Demolombe, XIX, 8 și 9.

Cu toate că rezerva nu mai are astăzi, după părerea generală, caracterul pe care legitima îl aveà la Romani, totuși s'au găsit autori care susțin că rezerva din codul actual nu este decât legitima din dreptul roman. Vezi Chabot *(Comment. sur la loi des successions*, II, art. 845. No. 9, p. 394 urm., ed. Belost-Jolimont din 1839) și Merlin (Répert., v° *Légitime*, S-a II, § 1). Codul italian (art. 808) curmă orice discuție, punând în principiu că porțiunea legitimă este o parte din succesiune. „*La porzione legittima è una porzione dell' eredità*", zice Mattei, asupra art. 767 din codul austriac (976 C. Calimach). *I paragrafi del codice civile austriaco, avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, III, p. 509, No. 1 (Venezia, 1853). Vezi și art. 808, *ab initio* din codul italian, care zice: „*La porzione legittima è quota di eredità.*

(1) Cpr. Baudry et Colin, I, 683. Vezi *infrà*, p 530 și 540.

(2) Vezi *infrà*, p. 541 urm.

(3) Vezi *infrà*, p. 540, 541 urm. și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 564 urm., unde se arată controversa.

(4) Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 47, p. 372; *Cr. judiciar* din 1912, No. 44, p. 526 și No. 58, p. 676. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 135, 136 (ed. a 2-a).

Partea renunţătorului sporeşte partea celorlalţi copii sau partea moştenitorilor din gradul următor.

5⁰ Rezerva fiind o parte din succesiunea ab intestat, iar nu o simplă creanţă aparţinând fiecărui copil în succesiunea părintelui său, după cum erà altă dată legitima, de câteori copilul, căruia ea este datorită renunţă, la ea, această renunţare sporeşte partea celorlalţi copii sau, în lipsa lor, partea moştenitorilor, deci clasa următoare (art. 697); pe când legitima renunţătorului sporià altă dată partea donatarului sau legatarului universal (¹), etc.

Dr. roman primitiv.

La Romani, în dreptul primitiv, libertatea de a dispune prin testament nu aveà nicio margină, şi părintele de familie puteà să dispue de toată averea sa, în favoarea străinilor, fără a lăsà nimic copiilor săi (²).

Iată cum se exprimă, în această privinţă, un autor:

> „Dans la première période du droit, qui est l'époque théocratique ou aristocratique, le patrimoine du père de famille est entièrement disponible pour lui: ses enfants, eux-mêmes, n'ont aucun droit de légitime. Vainement ceux-ci se plaindront-ils qu'on leur ait préféré un étranger, invoquant tous les titres qu'ils auraient à une préférence contraire; on leur imposera silence avec cette règle inflexible du droit formulé: *uti super pecuniâ tutelave suæ rei legassit, ita jus esto*“ (³).

Dr. roman ulterior.

Mai târziu însă, moravurile devenind mai blânde şi mai umane, se priveà ca o datorie de pietate *(officium pietatis)* ca tatăl să nu treacă cu vederea în testament pe copiii săi, căci de câteori aceştia erau omişi, ei erau în drept să atace testamentul ca inoficios, adecă ca contrar datoriei impusă de

---

(¹) Cas. fr. Répert. Dalloz, v⁰ *Successions*, 1028, nota 3; *Pand. chron.*, I, partea 1-a p. 195; Sirey. *1-ere série*, tom. V (anii 1815—1818), partea I-a, p. 422. Vezi şi tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 285 urm. (ed. a 2-a).

(²) „*Paterfamilias, uti legassit super pecunia tutelave suæ rei, ita jus esto*“ (L. celor 12 table, Tab. 5 § 1). Iată cum se exprimă, în această privinţă, Novela 22, capit. 2. „*Ut omnia quæcunque ex hodierna die testator disposuerit de talibus, sive vir sive mulier consistat, hæc valeant. Disponat itaque unusquisque super suis, ut dignum est; et sit lex ejus voluntas: sicut et antiquissima nobis lex et prima penè reipublicæ Romanorum disponens ait (dicimus autem duodecim tabularum), secundum antiquam et patriam linguam ita dicens:* **Uti legassit quisque de suâ re, ita jus esto**“.

L. celor 12 table şi Nov. 22, capit. 2.

(³) Beneeh (profesor la facultatea din Toulouse), *De la quotité disponible entre époux*, p. 21 (ed. din 1843).

natură (1). Această plângere a copilului, care se numeà *querela inofficiosi testamenti* (2), lăsà a se presupune că testatorul, care dăduse toată averea sa la străini, nu erà cu mintea întreagă în momentul facerei acestui testament (3).

Efectele querelei neoficioase.

Prin această acţiune, care se admiteà nu numai în contra testamentelor neoficioase, dar şi în contra donaţiunilor (4), copiii, care erau pe nedrept desmoşteniţi (5), făceau să cadă

C. Calimach.

(1) Şi după codul Calimach, moştenitorul neapărat, desmoştenit pe nedrept (art. 984) sau trecut cu vederea (art. 997 § 1, lit. *g)*, puteà să moştenească în contra testamentului, sfărâmându-l ca neoficios. Fiul cel desmoştenit puteà pornì tânguire asupra testamentului, cu toate că tatăl său l-ar fi tăgăduit, scriind că nu este al său (art. 990 C. Calimach). Fiul bastard puteà şi el să pornească tânguire asupra testamentului mamei sale (art. 991). Naşterea unui copil postum făceà ca testamentul să fie *rumpt*, adecă anulat (art. 986 şi 997 § 3 lit. *a)*, ca şi în codul Caragea (art. 40, lit. *b*, partea IV, capit. 3). Incât priveşte efectele naşterei unui postum în privinţa donaţiunilor, vezi art. 1283 şi 1287 C. Calimach.

(2) Vezi asupra querelei *inofficiosi testamenti* după Novela 115, Dernburg, *Pandekten*, III, § 154, p. 300 urm. (ed. a 7-a).

C. Andr. Donici.

(3) „*Hoc colore*, **quasi non sanæ mentis fuerint**, *cùm testamentum ordinarent parentes*" (Instit., Pr., *De inofficioso testamento*, 2, 18 şi L. 2, *De inofficioso testamento*, 5, 2). Vezi şi codul lui Andr. Donici (capit. 35. § 7), unde se zice: „Atât părinţii cât şi fii *şi fraţii* pot pornì jalobă împrotiva dietei, iar nu şi celelalte rudenii, şi jaloba aceasta are închipuire *ca cum testatorul n'ar fi fost desăvârşit în mintea întreagă*".

(4) In adevăr, fiindcă părintele puteà să dispue cu titlu gratuit, in timpul vieţei sale, de toată averea sa, prin daruri *inter vivos*, constituţiile imperiale au statornicit ... *ad similitudinem inofficiosi testamenti*, *querela inofficiosæ donationis* (Cod, *De inofficiosis donationibus*, 3, 29) şi *querela inofficiosæ dotis* (Cod, *De inofficiosis dotibus*, 3, 30). Vezi şi L. 87 § 3, Dig., *De legatis et fideicommissis*, XXXI, II. Cpr. Dernburg, *Pandekten*, III, § 156, p. 303 urm. (ed. a 7-a).

Dr. roman. Cauzele de desmoştenire.

(5) La Romani, moştenitorii legitimari puteau fi lipsiţi de legitima lor pentru cauză de nedemnitate, motivele acestei nedemnităţi fiind mai întâiu lăsate la aprecierea judecătorilor (Nov. 115, capit. 3, Pr.). Cauzele, pentru care descendenţii şi ascendenţii se puteau reciproc desmoştenì, n'au fost limitativ determinate decât prin Novela 115, capit. 3 § 1 şi capit. 4 § 1 urm. Cauzele pentru care părinţii pot desmoştenì pe copii sunt reduse la patrusprezece, iar acele pentru care copiii pot desmoştenì pe părinţii lor sunt reduse la şapte. Vezi

cu totul testamentul sau donaţiunea autorului lor, şi luau

Dernburg, *Pandekten*. III, § 153, nota 1 dela p. 298, 299. (ed. a 7-a, 1903).

C. Calimach. Codul Calimach, luându-se după Novela suscitată, arată şi el cauzele multiple pentru care descendenţii şi ascendenţii se puteau reciproc desmoşteni. Aceste cauze erau: neîmpărtăşirea în biserica ortodoxă, vrăjmăşirea vieţei, bătaia, necinstirea patului, defăimarea cu sudălmi, impedicarea prin silă şi vicleşug de a face testament, dedarea la desfrâuri sau la alte necuviinţe, neîngrijirea din partea părinţilor pentru creşterea copiilor, etc. Vezi art. 695, 697, 978—980 C. Calimach. Cpr. art. 540, 542, 768 urm. C. austriac, art. 848 urm. din codul spaniol, etc. Testatorul trebuià să arăte anume în testament numele acelui desmoştenit şi pricinile desmoştenirei, a căror probă incumbà moştenitorilor celor scrişi, în caz de tăgăduire din partea celui desmoştenit (art. 982 C. Calimach, 771 C. austriac). Vezi Nov. 115, capit. 3 § 14, art. 850 C. spaniol, art. 1880, 1881, C. portughez, etc.

„Când prin testament un părinte desmoşteneşte pe fiul său pentru o cauză admisă de lege, zice Curtea noastră de casaţie, nu e suficient ca acea cauză să fie menţionată în testament, ci ea trebue probată de acei care au interes la menţinerea testamentului". Cas. rom., S-a I, 6 Octombrie 1879, Bult. 1879, p. 681 şi *Dreptul* din 1879, No. 42, p. 347. Partea copilului desmoştenit se cuvineà celorlalţi copii, prin dreptul sporirei (accesiune) (art. 977 C. Calimach). Testatorul, care aveà un moştenitor neapărat, însărcinat cu datorii, sau risipitor, ori tâmpit la minte şi incapabil de a-şi ocârmuì averea sa, puteà să-l desmoştenească *cu scopos bun şi folositor* şi să lase copiilor acestuia legitima cuvenită lui (art. 981 C. Calimach, 773 C. austriac). Cpr. art. 2338 C. german.

In orice caz, desmoştenirea nu puteà fi anulată decât printr'o revocare expresă declarată fie prin act scris, fie chiar şi verbal, însă în fiinţa unor martori vrednici de credinţă (art. 983 C. Calimach, 772 C. austriac). Vezi şi art. 856 din codul spaniol dela 1889, după care împăcarea posterioară între cel ofensat şi ofensator face ca desmoştenirea să nu mai producă niciun efect, *y deja sin efecto la desheredación ya hechta*.

C. Caragea. Incât priveşte codul Caragea, el prevede, de asemenea, oarecare cauze reciproce de desmoştenire între părinţi şi copii (art. 34, 36, partea IV, capit. 3), însă aceste cauze sunt mult mai puţin numeroase decât în codul Calimach. Art. 35, partea IV, capit. 3 din acest cod adaogă că părinţii cei sufleteşti (adoptivi) pot şi ei să depărteze dela moştenire pe copiii lor de suflet pentru aceleaşi cuvinte pentru care şi cei adetoată averea acestui din urmă cu titlu de succesiune ab intestat.

---

văraţi părinţi îşi lipsesc pe copiii lor de moştenire. Vezi şi codul Ipsilant (capit. pentru diată, art. 1), unde se zice că: cei ce vor face diată să nu lepede pre moştenitorii lor cei adevăraţi, *fără de a nu arătà vina lor.*

C. Andr. Donici. Cauzele pentru care părinţii puteau să desmoştenească pe copiii lor.

Venim, în fine, la codul lui Andr. Donici, care reproduce Nov. 115, capit. 3, *Quæ sunt justæ exheredationis liberorum causæ.* „Părinţii pot depărtà pre fii din moştenire pentru pricini cuviincioase, adecă: când vor pune mâna asupra părinţilor, sau îi vor ameninţà cu băţul sau armă, sau îi vor lovì, sau se vor arătà asupra lor cu silnicii, sau pre alţii vor îndemnà spre aceasta; sau îi vor clevetì, sau îi vor batjocorì cumplit, sau vor pornì asupra lor pâră de vinovăţie; sau când vor spurcà patul părintesc cu maştiha lor *(si novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese immiscuerit)*; sau când se vor bolnăvì părinţii şi fiii nu-i vor căutà; sau când vor sărăcì şi se vor năcăjì în lipsă şi fiii îi vor trece cu vederea, nevrând să-i ajute; sau când vor cădeà la închisoare şi fiii înştiinţându-se de starea lor, nu se vor sirguì a-i scoate, intrând mijlocitori sau chezeşi; însă dacă fiii nu vor fi în mică copilărie, având iertare din pravilă până la 18 ani, iar fiind fiii mai mari de vrâstă, după ce tatăl se va izbăvì dela închisoare, are voe să depărteze pre fii din moştenire. Cum şi de se va întâmplà să moară în închisoare sau în robie şi se va dovedi că nici fiii, nici alte rudenii nu s'au silit a-i izbăvi, atuncea pentru răutatea lor se vor lipsì din moştenire şi averea mortului se va dà la visteria târgului de unde a fost mortul, care acea avere să se cheltuiască pentru cei săraci şi pentru cei robiţi şi pentru grijile lui sau alte miluri. Sau când fiii se vor însoţì cu hoţi şi tâlhari spre fapte rele; sau când se vor dà la vreun meşteşug urât şi defăimat, precum: *făcându-se ghiduşi şi jucăuşi la priveleşte:* sau când fiii vor stà pricină de împedecare sau se vor pune de împrotivire părinţilor spre a nu-i lăsà să-şi facă diată şi să-şi rânduiască ale lor după buna plăcere şi voinţa lor, la care de se vor dovedì, să cază din dreptatea moştenirei. Sau când fiii se vor arătà nebăgători de seamă pravoslavnicei credinţe şi vor părăsì biserica şi pricistania. sau când vor schimbà legea, sau când vor cădeà în erezuri; sau când părinţii vor cădeà în boala nebuniei şi fiii sau rudeniile nu le vor purtà de grijă, vor fi depărtaţi din moştenire. Iar dacă vreun om străin, milostivindu-se, îl va luà în purtarea sa de grijă şi dând de ştire rudeniilor lui, accia nu vor băgà de seamă, atunci moştenirea o va luà acel străin (art. 10, capit. 36).

„Părinţii vrând să căsătorească pre fiica lor, dacă va pune

Această acțiune, care tindeà la desființarea testementului, și care aveà caracterul unei petiții de ereditate, erà însă de-

---

pricină și nu va voì să se mărite, petrecând viață desfrânată, pot părinții s'o depărteze din moștenire“ (art. 11, capit. 36).

Cauzele pentru care copiii puteau să desmoștenească pe părinții lor.

„Asemenea, și fiii pot să depărteze pre părinții lor din moștenirea averei lor pentru pricini cuviincioase, adecă: când tatăl va vrăjmășuì viața fiului, sau când va păcătuì cu noră-sa *(si pater nurui suæ, aut concubinæ filii sui sese immiscuerit)* (Nov. 115, capit. 4, § 3); sau când va pârì pre fiul său cu vinovăție de cap (pedeapsă capitală); sau când văzând pre fiul său bolnav, sau pătimind în golătate și în ticăloșie, sau în închisoare, îl va lepădà, trecându-l cu vederea fără milă; sau când fiul va vedeà pre tatăl său că nu urmează legei pravoslavnice, etc.“ (art. 12, capit. 36).

Dr. vechiu francez.

Toate aceste cauze de desmoștenire sunt împrumutate dela dreptul roman, asupra cărora vezi Boissonade, *Histoire de la réserve héréditaire*, 141, p. 127. La aceste cauze de desmoștenire dreptul vechiu francez adăogase, pentru părinți, facultatea de a desmoștenì copiii, care se căsăotreau fără consimțimântul părinților, fetele înainte de 25 de ani, iar băeții înainte de 30; însă acest caz este criticat de Etienne Pasquier. Iată cum se exprimă acest din urmă autor: „*N'est-ce pas rendre ma viellesse bien malheureuse, que non seulement je voye ce sot à demy misérable pour estre follement lié, mais que pour consolation je n'aye recours qu'à le rendre du tout misérable par une exhérédation que la loi met entre mes mains*“. (Citație împrumutată dela Boissonade, *op. cit.*, 256, p. 251).

Deoseb. între codul Calimach și C. Caragea.

Este de observat că codul Calimach, de care am vorbit mai sus, vorbește în art. 695 urm. *de nevrednicia la moștenire (nedemnitate)*, iar în art. 978 urm., de desmoștenire. Codul Caragea nu vorbește decât de desmoștenire (art. 34 urm., partea IV, capit. 3).

Desmoștenirea nu mai există astăzi.

Astăzi, desmoștenirea a dispărut din legea noastră, ne mai existând decât nedemnitatea. Vezi tom. III, partea II, al Comment. noastre, p. 84, nota 1. Cpr. Planiol, III, 1735, 1736.

Dr. străin.

Desmoștenirea există însă și astăzi în mai multe legiuiri străine, de exemplu: în codul austriac, în codul spaniol, în codul portughez (art. 1875 urm.), în codul german (art. 1938, 2303 urm., 2333), în codul elvețian din 1907 (art. 477 urm.), etc.

Introducerea desmoștenirei în dr. actual. Inadmisibilitate.

Sunt autori care, aprobând unele cauze de desmoștenire prevăzute de Justinian, ar dorì introducerea lor și în dreptul actual (vezi, de exemplu, Batbie, citat de Boissonade, *op. cit.*, 579, p. 155; vezi și Brocher, *Etude historique et philosophique sur la légitime et les réserves*, p. 392, 393); însă pe lângă că aceasta este inutil față de dispozițiile legei actuale, parte de a-şi atinge scopul: căci nu erà vorba de a împedicà pe ascendenţi de a dispune cu titlu gratuit în detrimentul copiilor lor, ci numai de a le asigurà o parte oarecare în averea părinţilor lor. ceeace făcù Justinian (1).

Persoanele care aveau legitima la Romani.

Legitima erà acordată descendenţilor defunctului şi, în lipsă de descendenţi *(deficientibus liberis)*, ascendenţilor săi, iar în lipsă de descendenţi şi de ascendenţi, *fraţilor şi surorilor*, însă numai atunci când defunctul lăsase averea sa unei persoane infame... *turpibus personis scriptis heredibus* (2), sau *la o faţă netrebnică şi defăimată*, după cum se exprimă codul lui Andr. Donici (capit. 36 § 6, *in fine*), ori *la o persoană necinstită* (art. 989 C. Calimach).

Fixarea câtimei legitimei.

Câtimea legitimei, cuvenită fiecărui copil, se fixase mai întâi la *o pătrime*, probabil după analogia cuartei falcidie (3), aşa că fiecare din ei luà a patra parte din averea ereditară ce el ar fi luat ab intestat, *quarta debitæ portionis* (4). Justinian, recunoscând că legitima copiilor este prea mică, a suit-o la *jumătate* sau la a *treia parte* din succesiune, după cum numărul lor erà mai mare sau mai mic de patru (Nov. 18, capit. 1, *De legitima portione liberis relinquenda*, etc.) (5).

---

care depărtează ea însăş pe copiii nedemni dela succesiunea părinţilor lor, apoi aceasta ar fi uneori şi periculos, pentrucă de cele mai multe ori nu tatăl ofensat ar fi acela care ar luà iniţiativa acestei pedepse, ci ea s'ar datori sugestiunei unui frate gelos, unei nurori ambiţioase, unei soacre intrigante, etc. „Puterea părintească trebue să se manifeste, a zis Troplong (*La propriété selon le code civil*, capit. 31), prin acte de iubire şi de dreptate, iar nu prin acte de mânie şi de resentiment". (Citaţie împrumutată dela Boissonade. *op. cit.*, 581, p. 557).

(1) L. 6, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28, Auth. ex Novella 18, capit. 1.

(2) Instit., *De inofficioso testamento*, 2, 18 § 1 şi L. 27, Cod, *loco cit.;* Nov. 115, capit. 3; Nov. 18, capit. 4, etc.

(3) *„In singulis heredibus, ratio legis Falcidiæ ponenda est"* (Instit., *De lege falcidia*, 2, 22, § 1, *in fine)*. Vezi şi Andr. Donici, capit. 35, § 7, care numeşte *falchidion* partea legitimă a fiilor. Mai vezi şi pravila lui Matei Basarab, glava 282, pentru *falchidion*. Cpr. Domat, *Lois civiles dans leur ordre naturel*, etc., VI, p. 331 (ed. Carré).

(4) L. 8 § 8, Dig., *De inofficioso testamento*, 5, 2.

(5) Cpr. Domat, *op. cit.*, VI, p. 332, 333, unde se pot vedeà şi dispoziţiile vechilor cutume franceze.

dispoziţie care trecuse şi în vechile legiuiri ale Moldovei (art. 968 C. Calimach şi Andr. Donici, capit. 35. § 7).

Actio suppletoria. Complectarea rezervei.

Dacă testatorul lăsase ceva moştenitorilor săi neapăraţi, fără însă a le dà toată legitima lor, astfel cum o hotără Nov. 18, capit. 1, aceştia nu puteau să ceară desfiinţarea testamentului, ci numai complectarea legitimei printr'o acţiune numită: *actio suppletoria* sau *expletoria (ad supplendam legitimum)* (¹), acţiunea pe care o prevede şi codul Caragea (²).

Aceste consideraţii istorice asupra rezervei odată expuse, să vedem acum care este, din punctul de vedere filozofic şi social, justificarea acestei instituţii.

Justificarea rezervei.

Obligaţia de a păstrà din averea sa o parte neatinsă pentru moştenitorii neapăraţi sau rezervatari, este sancţiunea unei datorii naturale, unei datorii de pietate, *ex officio pietatis*, după cum ziceau Romanii, care există între ascendenţi şi descendenţi, datorie din care izvorăşte şi obligaţia alimentară (art. 185 urm.). Ar fi fost, în adevăr, nu numai nedrept şi inuman, dar chiar şi imoral ca un ascendent să poată dispune cu titlu gratuit de toată averea sa, fără a lăsà nimic descendenţilor săi, sau ca un copil să aibă dela lege facultatea de a lăsà pe părinţii săi peritori de foame. Ordinea publică ar fi fost adânc zguduită prin acest trist spectacol, şi legiuitorul nu puteà să permită călcarea datoriilor celor mai sacre ale naturei, căci ştiut este că omul are pe această lume nu numai drepturi, dar şi datorii de îndeplinit. Iată pentru ce legiuitorul a voit ca, înainte de a face liberalităţi la străini *(extraneas largitates)*, ascendenţii şi

---

(¹) L. 30, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28.

C. Caragea.

(²) „Se drege diata în parte şi nu se strică de tot, zice acest cod: când cel ce face diată nu va lăsà moştenitorilor din jos sau din sus, deplin partea jumătate ce e dator să le-o lase, sau două părţi din trei, sau trei din patru şi celelalte, şi va dărui legaturi aiurea mai mult de jumătate (de va aveà un moştenitor), sau mai mult de a treia parte (de va aveà doi), sau mai mult de a patra parte (de va aveà trei), etc. Cpr. art. 998 C. Calimach (783 C. austriac). Vezi şi art. 815 din codul spaniol dela 1889, care zice că: „moştenitorul rezervatar căruia testatorul a lăsat, pentru orice cauză ar fi, mai puţin decât rezerva ce i se cuvine, va puteà cere complimentul ei, *podrá pedir el complemento de la misma*".

C. spaniol. Art. 815.

descendenţii să fie obligaţi a lăsà o parte din averea lor neatinsă, îndeplinindu-şi astfel o datorie ce le impune natura. *Et natura primo curata competenter, sic ad extraneas largitates accedere*, după cum se exprimă Novela 18, capit. 1, *in fine*; ceeace însemnează că părinţii nu vor puteà face liberalităţi decât numai după ce vor satisface ceeace ei datoresc naturei. Aceste consideraţii de o înaltă ordine socială sunt suficiente pentru a justificà instituţia rezervei, pe care legiuitorii tuturor ţărilor o consacră fără şovăire[1].

Este adevărat că unii publicişti s'au încercat a combate această instituţie şi a cere abrogarea ei, în numele dreptului de proprietate şi a libertăţei care trebue să aparţie părintelui de familie. Iată cum se exprimă, în această privinţă, unul din cei mai aprigi adversari ai rezervei:

„Que l'on y prenne garde, ce qui constitue l'essence de notre loi sur les héritages, bien plus, de notre législation sur la propriété en général, ce n'est nullement la portion disponible que le Code nous laisse sur nos biens à l'heure de notre mort, pas plus que la faculté de vendre, d'acheter et d'échanger qu'il nous accorde d'ailleurs pendant notre vie; le principe des réserves forcées, voilà la véritable clef de la position que la loi entend nous faire et qu'elle nous fait en réalité. Par cela seul qu'elle se pose comme ayant autorité pour nous *retirer* dans certains cas l'usage d'une partie de nos biens, elle nie absolument la propriété individuelle et la quotité

Dr. străin. [1] Vezi în privinţa diferitelor legiuiri străine, Planiol, III, 3053 şi Boissonade, *op. cit.*, 746 urm., p. 709 urm., care arată că rezerva testamentară există şi în imperiul otoman, unde toate bunurile sunt disponibile numai prin daruri între vii (*op. cit.*, 771, p. 721). După cât cunoaştem, în adevăr, numai legislaţia anglo-saxonă consacră libertatea de a testà în mod absolut, lipsind pe copii de orice rezervă. Vezi Er. Lehr, *Droit civil anglais* (ed. a 2-a); Laurent, *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 472, No. 10; Baudry et Colin, I, 672, p. 319. Vezi în privinţa argumentelor pe care unii autori le trag din exemplele Angliei şi Statelor-Unite, Boissonade, *op. cit.*, 479, p. 461.

Legea neo-zelandeză. Legislaţia neo-zelandeză recunoaşte şi ea părintelui de familie libertatea absolută de a testà, însă conferă tribunalelor dreptul de a corectà abuzurile posibile. Astfel, judecătorul poate să rezerve soţului supravcţuitor şi copiilor lui *de cujus* o parte din succesiune, pe care el o determină în mod discreţionar. Vezi Consiliu privat *(Judicial Commitee)*, 27 Iulie 1911, *J. Clunet*, anul 1913, p. 640.

dont elle nous *permet* d'user à notre gré, ainsi que toutes les autres permissions qu'elle nous octroie, ne sont qu'une autre manière de constater notre déchéance absolue de tout droit immédiat. S'il nous est libre de disposer de notre propre avoir, c'est uniquement par suite d'une concession de la loi et dans la limite, comme dans les circonstances, qu'il lui plait de fixer. En principe, nous sommes au moyen âge, ou dans l'antique Babylone, à Constantinople ou à Memphis; l'État chez nous est seul propriétaire des hommes et des choses...

„En nous soumettant à un régime de tutelle, le principe des réserves forcées nous réconcilie à la fois avec l'idée d'être asservis et avec celle d'asservir les autres; il nous façonne à aimer l'arbitraire sans le savoir, à disposer en maîtres, dans nos systèmes, de la vie et de la propriété de nos semblables; que dis-je, à ne concevoir et à ne vouloir vraiment, même sous le nom de liberté, qu'un système de dictature au profit de nos idées" (1).

Lupta lor, care tinde a ne duce cu câteva secole înapoi, adecă la legea celor 12 table, a rămas însă zadarnică, pentrucă dreptul individului trebue să cedeze înaintea interesului obştesc, şi Statul este interesat, mai ales în privinţa copiilor, ca o parte din averea părinţilor lor să rămâe neatinsă, pentru ca ei să nu cadă în sărăcie şi în mizerie şi astfel să devie o povară şi uneori chiar un pericol pentru societate (2).

Edictul lui Francisc al II-lea din 1560.

In acest sens, un edict al lui Francisc al II-lea, încă din anul 1560, opera ilustrului cancelar *de l'Hospital*, supranumit „*l'édit des secondes noces*", împrumutat dela L. 6, Cod, *De secundis nuptiis*, 5, 9, zice foarte bine că: *mic-*

---

(1) M. I. Milsand, *Le Code et la Liberté, Liberté du mariage, Liberté des testaments* (Paris, 1865). Cpr Acollas, *Manuel de droit civil*, II, p. 408 urm., dela care am împrumutat citaţia de mai sus; Pilastre, *Abrogation de la réserve légale des enfants, Revue pratique de droit français*, anul 1865, tom. 20, p. 437—451; Le Playe, *La réforme sociale en France*, I, p. 102 urm.; H. Fontaine, *La liberté de tester*, *Revue pratique*, anul 1866, tom. 21, p. 233—254, etc. Vezi critica acestor utopii în Planiol, III, 3050.

(2) Cpr. Demolombe, XIX, 2; Mourlon, II, 592; Thiry, II, 317; Troplong, I, 12—31; Baudry et Colin, I, 671 urm.; Planiol, III, 3049; Laurent, *Avant-projet de révision du code civil*, III, pag. 469 urm.; T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon*, I, p. 199 urm.; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2078 urm.; Stănescu, *Partagiu şi rezervă*, 881, p. 533, etc.

şorarea familiilor bune aduce. ca consecinţă neapărată, micşorarea puterilor Statului (¹).

Rezerva a fost deci edictată în toate legislaţiile nu numai în interesul familiilor, dar chiar în acel al însuş Statului:

„Trebue ca voinţa sau dreptul individului să cedeze, a zis Bigot-Préameneu, necesităţei de a menţine ordinea socială. care nu poate să subziste dacă există incertitudine în transmiterea unei părţi a patrimoniului tatălui şi mamei către copiii lor“ (²).

Reforma propusă este deci departe de a fi folositoare şi de a aduce roadele aşteptate; şi dovadă de aceasta este legislaţia anglo-saxonă, unde libertatea absolută de a testà a introdus ura şi discordia în familii. în loc de pacea. armonia şi egalitatea ce trebue să domnească în sânul lor, prin excluderea fetelor dela succesiune în folosul copiilor de sex masculin şi prin menţinerea dreptului de primogenitură (³).

Istoricul edictului din 1560.

(¹) *„Desquelles donations, oultre les querelles et divisions d'entre les mères et les enfans, s'ensuit la désolation des bonnes familles et conséquemment diminution de la force de l'estat publique...“*. Cpr. Planiol. III, p. 222, 223, nota 1 (ed. a 5-a) şi No. 3049. — Iată istoricul acestui edict celebru: O femee din societatea înaltă, văduvă, bătrână şi bogată, având şapte copii, s'a căsătorit cu un tânăr, făcându-i o donaţiune considerabilă. Cancelarul de l'Hospital mişcat, cu drept cuvânt, de acest exemplu pernicios, a făcut pe Francisc al II-lea să semneze acest edict, pentru a împedicà liberalităţile exagerate făcute în detrimentul copiilor. Lebrun şi mai cu samă Pothier *(Tr. du contrat de mariage*, VI, 528 urm., p. 244 urm., şi *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 254 urm., p. 433 urm., ed. Bugnet) vorbesc pe larg de acest edict. Cpr. Planiol, III, 1399. text şi nota 1.

(²) Şedinţa din 30 Nivôse, anul XI. Vezi Locré, *Législ. civile*, XI, p. 68. Cpr. Michaux, *Testaments*, 877, p. 122.

Dr. internaţional.

(³) Vezi Er. Lehr, *Droit civil anglais*, II, 979. Vezi şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 144, *ad notam*—S'a decis, cu drept cuvânt, că validitatea dispoziţiilor testamentare ale unui supus englez, săvârşit din viaţă în Franţa (şi deci şi în România), cu privire la averea mobilă lăsată de el în Franţa (sau în România), trebue să fie apreciată după legile engleze. In consecinţă, rezerva copiilor fiind necunoscută în Englitera, unde tatăl şi mama au dreptul de a dispune cu titlu gratuit de întreaga lor avere, Englezii decedaţi în Franţa (şi deci şi în

Mirabeau într'unul din cele mai frumoase ale sale discursuri, pe care însă moartea nemiloasă l-a împedicat de a-l pronunță, a condemnat în termeni elocinți și fulgerători această stare de lucruri, nedemnă de o țară liberă și civilizată:

„C'est un axiome de droit devenu vulgaire, zice marele orator, que les enfants sont héritiers naturels de leurs parents; ce qui indique à la fois et la légitimité du titre en vertu duquel ils entrent dans l'héritage, et l'egalité du droit que la nature donne à chacun d'eux" (¹).

Amandamentul propus cu ocazia discutărei codului italian.

Cu ocazia discuției codului italian, un membru al parlamentului a adus în Cameră o critică vie în contra proiectului acelui cod, în numele libertăței de a testà, susținând că părintele este liber de a dispune de averea sa după bunul său plac și, la nevoe, chiar de a desmoșteni pe fiul său ingrat: însă acest reformator, apărător zelos al celor 12 table, a rămas singur de părerea lui (²).

Discuția urmată în Camera franceză.

De asemenea, Camera Franceză, la 1865, a respins aproape în unanimitate propunerea deputatului *de Veance*, care aveà de scop abrogarea rezervei și introducerea în lege a principiului libertăței de a testà (³).

Concluzie.

Toate acestea ne dovedesc până la evidență că libertatea omului nu poate să fie absolută și, precum am spus mai sus, că el are nu numai drepturi, dar și datorii de îndeplinit. Or, tocmai, legitima sau rezerva, puțin importă numele, este o datorie a naturei. Instituția rezervei se explică deci și se justifică în de ajuns. Ea își are temeiul său juridic în însăș existența familiei, fiind una din condițiile ei esențiale.

Nu putem mai bine terminà acest capitol, decât reproducând cuvintele a doi oratori de seamă, unul al timpurilor moderne și altul al antichității:

România), nu sunt supuși dispozițiilor proibitive, existente în această privință în Franța și în țara noastră. C. Pau, *J. Clunet*, anul 1907, p. 156.

(¹) Citație împrumutată dela Boissonade, *op. cit.*, 405, p. 400. Vezi și tom III, partea II, al Coment. noastre, p. 143, 144.

(²) Vezi Laurent, *Avan-projet de révision du code civil*, III, p. 471, 472.

(³) Vezi Demolombe, XIX, 2 *bis*.

„Au milieu de toutes ces discussions, a zis Bigot-Préameneu (1), il est un guide que l'on peut suivre avec sûreté: c'est la voix que la nature a fait entendre à tous les peuples et qui a dicté presque toutes les législations“.

Cu mult înaintea lui Bigot-Préameneu, Cicerone zisese:

„Omni in re consensio omnium gentium lex Naturæ putanda est“ (2).

SECȚIUNEA I

Despre partea disponibilă a bunurilor.

In această secție legea determină partea de care omul poate să dispue prin acte cu titlu gratuit (partea disponibilă), ea determinând astfel în mod indirect rezerva. (Vezi *infrà*, p. 530).

Persoanele care au drept la rezervă.

Art. 841—843. Persoanele, care au drept la o rezervă, sunt: descedenții (art. 841, 842) și ascedenții din gradul întâi, adecă tatăl și mama (art. 843).

Frații nu au și nu trebue să aibă drept la o rezervă. Consiliul de Stat admisese o rezervă, bine înțeles cu oarecare restricții, și în folosul fraților: însă această dispoziție, admisă în unele cazuri atât în dreptul roman cât și în dreptul nostru anterior (vezi *suprà*, p. 561) (3), fu părăsită în urma observațiilor Tribunatului (4), pentrucă rezerva fiind întemeiată pe datoria reciprocă ce există între părinți și copii, asemenea datorie nu există între frați. Apoi, rezerva fiind o restricție adusă dreptului de proprietate, proprietarul trebue să aibă dreptul nemărginit de a dispune îndată ce nu există motive suficiente pentru a jusifică asemenea restricţii; şi. în specie, asemenea motiv lipseşte, pentrucă nu poate să fie vorba de o datorie de pietate între fraţi (¹). De aceea. tribunalul din Paris ceruse disfinţarea rezervei dintre colaterali: „pentrucă un om nu datoreşte nimic fraţilor şi surorilor sale; el nu le-a dat viaţă şi nici n'a primit-o dela ei" (²).

---

(1) Bigot-Préameneu, *Exposé des motifs du titre des donations.*

(2) Cicerone, Tusculane, I, XIII, 30. Cpr. Boissonade, *op. cit.*, 772, p. 722.

(3) In privința vechiului drept francez, Domat (*Lois civiles*, etc., VI, p. 338, No. 8, ed. Carré) zice că frații n'aveau drept la legitimă.

(4) Vezi Pand. fr. *v⁰ cit.*, 2085 urm.; Boissonade, *op. cit.*, 575, p. 550, 551, etc.

C. elveţian. Art. 471.

Cu toate acestea, fraţii şi surorile au drept la o rezervă în codul elveţian din 1907 (art. 471).

Femeea săracă nu are nicio rezervă în averea bărbatului ei. Art. 684.

Femeea săracă, care vine la succesiunea bărbatului ei, în baza art. 684, n'are însă în legea noastră drept la nicio rezervă, deşi ea are asupra averei bărbatului un drept de succesiune (anomală), iar nu un drept de creanţă (³), căci rezerva fiind un drept excepţional, care nu aparţine decât unor moştenitori anume determinaţi de lege (art. 841, 842, 843), nu poate fi conferită decât în baza unui text de lege, care în specie nu există (⁴); de unde rezultă că, de câteori

---

(¹) Cpr. Laurent, XII, 4; Planiol, III, 3075; Demolombe, XIX, 72; Troplong, II, 763; Stănescu, *op. cit.*, 894, p. 592. Deci, persoana care n'ar lăsà la moartea sa nici descendenţi, nici ascendenţi din gradul întâi, adecă tată sau mamă, poate să dispue cu titlu gratuit de toată averea sa. Art. 916 din codul francez, eliminat la noi ca de prisos, este expres în această privinţă. Cpr. art. 974 C. Calimach.

(²) Vezi Planiol, III, 3075; Boissonade, *op. cit.*, 574, p. 550. — Un proiect de lege, propus Adunărei legislative în anul 1849, de către A. Crémieux, care tindeà la admiterea unei pensii alimentare între fraţi, a fost retras înainte de a veni în discuţie. Vezi Boissonade, *op. cit.*, 576, p. 551. Art. 141 din codul italian admite obligaţia alimentară între fraţi, însă în anumite condiţii. Vezi tom. I al Coment. noastre, pag. 702, nota 1 (ed. a 2-a). Un profesor dela Toulouse, Rodière, a emis părerea că datoria alimentară nu trebue să existe între fraţi, ca să nu se încurajeze lenea şi trândăvia; însă acelaş autor se pronunţă în favoarea rezervei dintre fraţi. V. Boissonade, *loco cit.* De aceaş părere este şi Vernet, *De la quotité disponible*, p. 349 urm.

(³) Vezi asupra acestei chestiuni tom. III, partea II, al Coment. noastre p. 214 urm. (ed. 2-a).

(⁴) Vezi tom. III suscitat, p. 209 şi autorităţile citate acolo în nota 1. Vezi şi Alex. Degré care, cu această ocazie, zice că, deşi nu împărtăşeşte toate părerile noastre, totuşi mărturiseşte că, fiind dat scurtul timp în care s'a întocmit lucrarea noastră, ea este cea mai bună care a fost produsă până acum. (*Dreptul*, din 1892, No. 23, p. 181, nota 2).

bărbatul a dispus de toată averea sa cu titlu gratuit, femeea nu va luà nimic, ceeace constitue o nedreptate strigătoare.

Legile străine care conferă o rezervă femeei.

De aceea, mult mai logice și mai drepte sunt legile străine, care conferă o rezervă soțului supravețuitor. Acestea sunt: codul italian (art. 812 urm.)(1), codul spaniol din 1889 (art. 807, 3°), codul german (art. 2303 § 2) și codul elvețian din 1907, aplicabil în toată confederațiunea, cu începere dela 1 Ianuar 1907 (art. 470 și 471, 4°)(2), etc.

Rezerva descendenților.

Art. 841. — Liberalitățile, fie făcute prin acte între vii, fie făcute prin testament, nu pot trece peste jumătatea bunurilor dispunătorului, dacă la moartea-i lasă un copil legitim; peste a treia parte, dacă lasă doi copii; peste a patra parte, dacă lasă trei sau mai mulți. (Art. 306, 315, 770, 800 urm., 842 urm., 847 urm., 852 urm., 939 C. civ. Art. 913 C. fr.).

Art. 842. — Sunt cuprinși în art. precedent sub nume de copii, descedenții din orice grad. (Art. 664 urm., 669, 841 C. civ. Art. 914 C. fr.).

Descendenții în infinit.

Pentru motivele mai sus expuse, legea conferă o rezervă copiilor legitimi sau, mai bine zis, *descedenților* în infinit, căci cuvântul *copii* cuprinde în genere toți descendenții de orice grad (art. 842)(3), principiu care erà proclamat atât prin legea 220, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16 cât și de art. 62, 826 și 966 din codul Calimach, (42, 681 și 763 C. austriac)(4). „*Toți nepoții ce sunt din-*

---

(1) Pentru ca soțul supravețuitor să aibă o rezervă în averea soțului defunct se cere ca să nu existe în contra lui o sentință rămasă definitivă, care să fi pronunțat separarea de trup (art. 812, *ab initio*, C. italian). „*Il coniuge contro cui non sussista sentenza di separazione personale passata in giudicato, ha diritto*, etc.“, zice acest text.

C. austriac. Art. 796.

(2) Codul austriac dispune, din contra, anume, că soțul nu are niciun drept la o porțiune legitimă. „*Ein Ehegatte hat zwar Kein Recht auf einen Pflichtteil*“ (art. 796). —Vezi însă art. 1243 din acelaș cod.

(3) Vezi *suprà*, p. 113, text și nota 4; p. 407, nota 2, etc.

C. Calimach.

(4) In codul Calimach, toți descendenții erau moștenitori rezervatari (neapărați) *afară de fetele înzestrate* care, deși erau moștenitoare legitime, totuși nu aveau drept la rezervă; de

tr'un fiu sau o fiică se socotesc un trup", zice codul lui Andr. Donici (§ 6. capit. 36).

Copiii legitimi.

Aşa dar, copilul legitim, fie el conceput chiar în urma facerei liberalităţei [1], are o parte rezervată în averea părintelui său, de care acesta nu poate dispune cu titlu gratuit.

Copiii legitimaţi, adoptaţi, etc.

In rândul copiilor legitimi trebue să punem pe cei legitimaţi (art. 306) [2] şi adoptaţi, în privinţa succesiunei adoptătorului (art. 315) [3]; pe cei născuţi dintr'o căsătorie

---

unde rezultă că fata înzestrată, care venea la succesiunea părintelui său, nu putea să reducă legatele sau donaţiunile făcute de el, legea presupunând că zestrea primită de fiică dela părintele său, echivalează cel puţin cu legitima ce i se cuvină după lege (art. 965, 973, 988, 1003, 1013 C. Calimach). Cpr. B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 3, p. 22. Vezi şi C. Iaşi, *Cr. judiciar* din 1902, No. 36, p. 300 (motive).

(1) Laurent, XII, 18; Arntz, II 1772; Mourlon, II, 596; Planiol, III, 3058, etc.

(2) Planiol, III, 3058; Thiry, II, 320; T. Huc, VI, 144; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible et réserve*, 72; Laurent, XII, 18; Baudry et Colin, I, 705; Demolombe, XIX, 80; Stănescu, *op. cit.*, 903, p. 599, şi toţi autorii. Cpr. art. 806 C. italian.

(3) Laurent, *loco cit.*; Demolombe, XIX, 82; Baudry et Colin, I, 705; Planiol, III, 3058; Beudant, II, 674, p. 314; Baudry et Chéneaux, *Personnes*, IV, 97; Thiry, I, 485 şi II, 320; Mourlon, II, 595; Arntz, II, 1772; Marcadé, II, 108 şi III, 529; T. Huc, III, 126 şi VI, 144; Répert. Sirey, v° *cit.*, 73; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2254 urm.; Nacu, II, 155, p. 318; Stănescu, *op. cit.*, 904, p. 599, etc.: Trib. Tecuci şi Ilfov, *Dreptul* din 1892, No. 30 şi din 1911, No. 1. Vezi şi tom. II al Coment. noastre, p. 406 (ed. a 2-a). Cpr. art. 806 C. italian.

Art. 313.

Pe lângă rezerva ce copilul adoptat are în averea adoptătorului, el va mai avea o rezervă şi în averea părintelui său adevărat, pentrucă el rămâne în familia sa firească (art. 313).

Aplic. art. 939. Controversă.

Adoptatul ar avea, după unii, drept chiar la rezerva specială statornicită de art. 939, el fiind în totul, în privinţa succesiunei adoptătorului, asimilat unui copil născut din căsătorie. Chestiunea este însă controversată. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 406, 407, text şi nota 1 (ed. a 2-a). Vezi şi *infrà* explic. art. 939.

Reducerea liberalităţilor făcute de adoptător.

In orice caz, adoptatul este în drept a reduce donaţiunile făcute de adoptător înainte de adopţiune, pentrucă el fiind în totul asimilat unui copil legitim sau legitimat, este necontestat că aceşti din urmă pot să reducă liberalităţile făcute înainte de naşterea sau legitimarea lor. Planiol, III, 3058.

Copiii naturali.

putativă (art. 183, art. 184) (1), şi chiar pe cei naturali, faţă de mama lor şi ascendenţii de pe mamă (art. 652, 677) (2),

---

Ascendenţii adoptătorului nu au nicio rezervă în averea lui.

Copilul adoptat, excluzând dela succesiune pe toţi ascendenţii adoptătorului, aceştia nu au niciun drept la rezervă, fiindcă ei nu sunt moştenitori. Demolombe, XIX, 83; Laurent, XII, 18; Marcadé, II, 108; Aubry et Rau, VI, § 560, p. 138, nota 16. — Vezi însă Toullier-Duvergier, I, partea II, 1011, nota 2; Favard, Répert., v° *Adoption*, S-a II, § 3, No. 7, despre a cărui părere Aubry et Rau *(loco cit.)* zic că ea pare a fi rezultatul unei erori de tipar.

Succes. rudelor adoptătorului.

Copilul adoptat nu are însă nicio rezervă în succesiunea rudelor adoptătorului, fiindcă el nu este moştenitorul lor (art. 315). Vezi Demolombe, VI, 132 urm. şi XIX, 84.

Descendenţii adoptatului nu au nicio rezervă în averea adoptătorului. Controversă.

Descendenţii adoptatului nu au, de asemenea, nicio rezervă în succesiunea adoptătorului, fiindcă, după părerea noastră, ei nu moştenesc pe adoptător. Cu toate acestea, Curtea de Casaţie s'a pronunţat de mai multe ori în sens contrar. Ultima sa decizie este din 1 Februar 1912. Vezi *Dreptul* din 1912, No. 23. Vezi asupra acestei chestiuni, tom. II, al Coment. noastre, p. 408 urm. (ed. a 2-a). Vezi şi tom. III, partea II, (tabla analitică), v° *Adopţiune*); Stănescu, *Partaj şi rezervă*, 905, p. 600 urm., care discută foarte pe larg şi foarte bine această chestiune, ca şi multe altele. Cartea distinsului fost magistrat al Curţei din Craiova este foarte serioasă şi foarte bine întocmită, după cum am avut ocazia de a observà de mai multe ori.

(1) Arntz, II, 1772 şi toţi autorii.

C. Calimach. Art. 991.

(2) Cpr. art. 991 din codul Calimach, după care şi fiul bastard puteà să pornească tânguire asupra testamentului mamei sale. *„De inofficioso testamento matris spurii quoque filii dicere possunt“*. (L. 29 § 1, Dig., *De inofficioso testamento*, 5, 2). Cpr. Dernburg, *Pandekten*, III, § 149, *ab initio*, pag. 292 (ed. a 7-a).

Dr. francez în privinţa copiilor naturali şi alte legiuiri străine.

In dreptul francez actual, înainte de legea din 25 Martie 1896, chestiunea de a se şti dacă copilul natural recunoscut aveà sau nu drept la o rezervă, erà controversată. Vezi Baudry et Colin, I, 706, 706 *bis*; T. Huc, VI, 145 urm. Astăzi, art. 913 § 2 al codului fr., adaos prin legea suscitată, pune principiul că copilul natural recunoscut *are drept la o rezervă*. Aceeaş soluţie este admisă în codul italian (art. 815 urm.), în codul portughez (art. 1785), în codul spaniol (art. 807, 3°). Codul elveţian din 1907 uită de a prevedeà între rezervatari pe copilul natural, deşi acest cod îi conferă oarecare drepturi de succesiune, chiar în privinţa tatălui. Vezi în privinţa acestor drepturi, tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 174, *ad notam*.

soluție care erà admisă, după unele cutume, și în vechiul drept francez (¹).

Copiii naturali față de tatăl lor.

Față de tatăl natural, nu poate să fie vorbă de nicio rezervă, fiindcă copiii naturali nu moștenesc nici într'un caz pe tatăl lor, cu toată părerea contrară a d-lui G. P. Petrescu (²).

Rezerva nepoților. Art. 842.

Tot astfel, nepoții au o rezervă în succesiunea bunului lor, pe care ei sunt chemați a-l moșteni după art. 669 C. civil (art. 842).

Moștenire prin reprezentație. Art. 664 urm.

Dacă acești nepoți vin la succesiunea bunului sau bunei prin reprezentarea unui fiu săvârșit din viață (art. 664 urm.), rezerva lor este acea pe care ar fi avut-o tatăl lor, dacă ar fi trăit, pentrucă descendenții, care vin la succesiune prin reprezentație, succed *per modum unius* și nu pot aveà, cu toții la un loc, oricare ar fi numărul lor, decât partea ce ar fi avut autorul comun reprezentat (³).

Exemplu.

Deci, dacă defunctul a lăsat ca moștenitori un copil și mai mulți nepoți ai unui alt copil săvârșit din viață, acești nepoți, oricare ar fi numărul lor, nu vor numărà decât drept unul, ceace însemnează că, în specia de mai sus, cotitatea disponibilă va fi a treia parte, iar rezerva *două treimi*, ca și cum defunctul n'ar fi lăsat decât doi copii (art. 841). Textul francez este expres în această privință, și soluția trebue să fie aceeaș și la noi, după principiile generale, deși partea finală a textului corespunzător francez a fost eliminată de legiuitorul nostru (⁴).

(¹) Vezi Lebrun, *Tr. des successions*, Cartea II, capit. III, secția 2 No. 7, pag. 229 (ed. din 1735). Cutuma din Valenciennes zicea, între altele, că: *„en succession maternelle n'y a nuls bâtards naturellement, tant succèdent à leur mère, aussi bien qu'autres enfants procréez en léal mariage“*. Vezi Lebrun, *op.* și *loco suprà cit.*

(²) Vezi Petrescu, *Succesiunile*, I, p. 258. Vezi asupra acestei chestiuni tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 175 urm. Tot de părerea noastră este și d-l Stănescu, *Partaj și rezervă*, 907, p. 606, care discută foarte bine chestiunea. Soluția admisă în dreptul nostru actual erà admisă și în vechiul drept francez. Vezi Lebrun, *Tr. des successions*, Cartea II, capit. III, S-a 2-a, No. 1, p. 228 (ed. din 1735).

(³) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 135 urm.

(⁴) Trib. Gorj, *Dreptul* din 1888, No. 75. Cpr. Demolombe, XIX, 76.

Determinarea rezervei în caz când există un singur copil legitim, legitimat sau adoptat.

In sistemul codului actual, partea disponibilă este, în genere, cât partea unui copil. Dacă există numai un singur copil legitim, legitimat sau adoptat, la moartea părintelui[1], averea acestuia se împarte în două: jumătate este conferită de lege descendentului și constitue rezerva lui, iar celaltă jumătate este partea disponibilă, de care este liber a dispune prin acte cu titlu gratuit (donațiuni și testament)[2], fie în folosul unui străin, fie în folosul unui moștenitor, chiar rezervatar (art. 846), *putând s'o arunce și în mare*, după cum se exprimă pravila lui Matei Basarab. (Vezi *suprà*, p. 507, nota 1, *in fine*)

Cazul când există mai mulți descendenți.

Dacă există doi descendenți, fiecare din ei are, ca rezervă, a treia parte din averea ascendentului său, iar cealaltă treime este partea disponibilă. Dacă există trei descendenți, fiecare din ei are, ca rezervă, o pătrime în averea ascendentului său, iar cealaltă pătrime aparține părintelelui, el putând dispune de ea după bunul său plac. In fine, dacă

Rezerva nepoților, când ei vin la succesiunea bunului lor *jure proprio*. Deosebire de redacție de C. francez.

In Franța se controversează chestiunea de a se ști dacă toți nepoții numără tot drept unul, când ei vin la succesiunea bunului lor *jure proprio*, iar nu prin reprezentație; de exemplu, când tatăl a renunțat la succesiune sau s'a făcut nedemn de ea, controversă care la noi nu mai este cu putință, din cauza eliminărei părței finale a art. 914 fr. La noi, nu mai încape îndoială că nepoții numără și în acest caz tot drept unul și au ca rezervă, în averea bunului lor, numai partea ce ar fi avut-o și tatăl lor, pentrucă ei nu pot trage niciun folos din moartea, nedemnitatea sau renunțarea tatălui lor, fiindcă atât partea disponibilă cât și rezerva se stabilesc *după numărul copiilor ce defunctul a lăsat la moartea sa*. Vezi *infrà*, p. 530. Cpr. Demolombe, XIX, 77; Laurent, XII, 15; T. Huc, VI, 143; Baudry et Colin, I, 704; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2364 urm.; C. Rouen, Sirey, 88. 2. 42; D. P. 89. 2. 181, etc.

(1) Numai la moartea lui *de cujus* poate să fie vorba de partea disponibilă și de rezervă, pentrucă numai atunci se deschide succesiunea lui (art. 651). Cpr. Duranton, VIII, 280; Demante et Colmet de Santerre, IV, 43; Thiry, II, 346, etc.

Proprietarul poate dispune, fără nicio restricție de lucrul său, prin acte cu titlu oneros. Art. 480.

(2) Numai actele cu titlu gratuit, adecă donațiunile și testamentele, sunt supuse restricției prevăzută de art. 841 urm. In privința actelor cu titlu oneros, nu mai încape îndoială că proprietarul poate să dispue de averea sa fără nicio margină și restricție (art. 480), pentrucă, în asemenea caz, intră un echivalent în patrimoniul său. Cpr. Mourlon, II, 590; Laurent, XII, 65 și 202, *ab initio*.

ascendentul a lăsat la moartea sa patru sau mai mulţi descendenţi, partea disponibilă este invariabil fixată la o pătrime, iar rezerva la trei pătrimi. Această rezervă rămâne neatinsă în averea ascedentului, şi descendenţii o moştenesc ab intestat în indiviziune (art. 669) (1).

C. Calimach. Art. 968, 970.

(1) Iată cum codul Calimach fixează câtimea legitimei descendenţilor: „Legitima cuvenită fiilor, zice art. 968 din acest cod, de vor fi până la patru, este a treia, iar de vor fi mai mulţi este jumătate din *curata* avere a părinţilor, adecă: a treia parte sau jumătate din câte s'ar fi cuvenit fără testament". Prin avere *curată*, codul Calimach înţelege acea care rămâne după plata datoriilor, a cheltuelilor de înmormântare şi a pomenirilor făcute după starea defuunctului (art. 970). Vezi şi Andr. Donici, § 7, capit. 35; Nov. 18, capit. 1 şi L. 6, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28, precum şi pravila lui Matei Basarab (glava 282).

C. austriac. Art. 765.

Art. 765 din codul austriac, corespunzător cu art. 968 din codul Calimach, atribue fiecărui copil, cu titlu de porţiune legitimă (*als Pflicttheil)*, jumătate din ceeace s'ar fi cuvenit după ordinea succesiunei legitime. Codul Calimach părăseşte de astădată codul austriac, care i-a servit de model, fixând legitima descedenţilor după numărul moştenitorilor (şi reproducând, în această privinţă, Nov. 18, capit. 1, soluţie admisă atât în pravila lui Matei Basarab (glava 282) cât şi în codul lui Andr. Donici (§ 7, capit. 35).

C. Caragea.

Codul Caragea fixează, de asemenea, rezerva şi partea disponibilă tot după numărul moştenitorilor, însă în această legiuire, partea disponibilă este, după împrejurări, de jumătate, a treia parte şi a patra parte, iar rezerva de jumătate, două treimi sau trei pătrimi (art. 33, partea IV, capit. 3).

Deoseb. între codul Caragea şi C. Calimach.

Este de observat că, în codul Caragea, se puteà dispune de toată averea sa, *prin daruri între vii*, fără a fi obligat a lăsà o parte din această avere cu titlu de rezervă, în folosul moştenitorilor, legitima nefiind admisă în acest cod, *decât în privinţa dispoziţiilor testamentare;* pe când în codul Calimach, darurile între vii nu puteau să atace legitima cuvenită descendenţilor, care, sub pedeapsa reducţiunei, erà fixată *la jumătate* din averea dăruitorului, fără a se face de astădată, ca şi la testamente (art. 968), vreo distincţie în privinţa celor descendenţi (art. 1282, 1283 C. Calimach, 951 C. austriac). — Tot după codul Calimach (art. 1284), dacă dăruitorul aveà numai ascendenţi (suitori), el nu puteà să dăruiască altora mai mult decât două treimi din averea sa. Rezerva ascendenţilor, oricare ar fi fost numărul lor, erà deci o treime, iar partea disponibilă două treimi, ca şi în materie de testamente (art. 969 C. Calimach, 766 C. austriac).

Art. 847 urm.

Sancţiunea acestei dispoziţii este reducerea donaţiunilor şi testamentelor care ar întrece partea disponibilă (art. 847 urm.).

Determinarea rezervei în mod indirect.

Este de observat, după cum am văzut *suprà*, p. 522, că art. 841 nu determină în mod direct câtimea rezervei, ci numai partea disponibilă a ascendentului, aşa că rezerva se găseşte determinată în mod indirect pe cale de consecinţă. In realitate, rezerva nu este deci decât succesiunea micşorată prin dispoziţiile cu titlu gratuit ce poate face ascendentul, după numărul copiilor ce el lasă la moartea sa. De aceea, am şi văzut *suprà*, p. 509, că rezerva este o parte din succesiunea ab intestat *(pars hereditatis)*, *quota di eredità*, după cum se exprimă art. 808 din codul italian (¹).

Rezerva şi partea disponibilă se determină după numărul descendenţilor.

Aşa dar, numărul descendenţilor, pe care ascendentul îi va lăsà la moartea sa, este baza care va determinà câtimea rezervei şi a părţei disponibile. Toată chestiunea este numai de a se şti care copii trebue să fie număraţi şi care nu trebue să fie număraţi.

Nenumărarea descendenţilor incapabili.

Mai întâi, nu încape îndoială că descendenţii incapabili de a moşteni nu se numără, pentrucă nu sunt moştenitori. Astfel ar fi, de exemplu, copilul care nu erà încă conceput în momentul deschiderei succesiunei (art. 654 § 1), sau care a încetat din viaţă înaintea deschiderei ei, fără a lăsà descendenţi, care să-l poată reprezentà (²).

Copilul absent.

Tot astfel, copilul declarat sau numai presupus absent

Aplic. art. 1 C. civil.

Din cele mai sus expuse rezultă că o donaţiune, făcută sub codul Caragea, nu poate fi redusă astăzi, conform art. 847 din codul actual, căci altfel legea nouă ar aveà efect retroactiv, ceeace nu se poate (art. 1 C. civ.). Cas. rom. Bult. S-a 1, 1881, pag. 841 şi *Dreptul* din 1882, No. 8, pag. 69; *Dreptul* din 1881, No. 38, pag. 305 şi din 1891, No. 15, pag. 118. Vezi şi B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 2, p. 16. Cpr. Duranton, VIII, 388.

Revocarea donaţiunilor.

Nu numai reducţiunea, dar şi revocarea donaţiunilor, se face tot după legea în vigoare în momentul donaţiunei. Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 2388; Cas. fr. Sirey, 35. 1. 163. Vezi şi *suprà*, pag. 419, nota 1.

(¹) Vezi *suprà*, p. 510, *ad notam*, *in fine*.

(²) Demolombe, XIX, 90, 91; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2538. Cpr. Planiol, III, 3060, etc.

este socotit ca inexistent şi, ca atare, nu numără pentru determinarea rezervei (1).

Art. 7 § 5. Constit.

De asemenea, dacă presupunem că un străin înpământenit are un copil străin (adecă născut înaintea înpământenirei) şi un copil român (adecă născut în urma înpământenirei), acest din urmă se va numărà, iar celalalt nu se va numărà, după rigoarea principiilor, în privinţa imobilelor rurale lăsate de către părintele său, pentrucă el este incapabil de a moştenì aceste imobile (art. 7 § 5 Constit.) (2).

Cazul când copiii capabili de a moşteni, au renunţat la succesiune ori s'au făcut nevrednici de ea. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa copiilor capabili de a moştenì, însă care au renunţat la succesiune (art. 695 urm.), sau care s'au făcut nedemni de ea? Chestiunea este controversată, însă părerea cea mai juridică este, de bună seamă, acea după care copiii renunţători sau nedemni nu se numără pentru calcularea rezervei. In adevăr, moştenitorul renunţător sau nedemn fiind presupus că n'a fost niciodată moştenitor (art. 696), n'a existat în privinţa succesiunei şi, deci, nici în privinţa rezervei, care, după cum ştim, nu este decât o parte din succesiunea ab intestat (3).

---

(1) Planiol, III, 1720, nota 1 şi 3060, *in fine;* Laurent, II, 254 urm., şi XII, 17, 23; Marcadé, III, 539; Aubry et Rau, I, § 158, p. 954 (ed. a 5-a) şi VII, § 681, p. 173 (ed. a 4-a); Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 680, pag. 255, text şi nota 2 (ed. *Anschütz)*; T. Huc, I, 447 şi VI, 144; Demante, IV, 45 *bis* I; Duranton, VIII, 301; Pand. fr., v^0 *Absence*, 410 urm.; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible*, 81, 115; Troplong, II, 782; Nacu, II, 156, p. 319; Stănescu, *op. cit.*, 901, pag. 595, 596, etc. Vezi şi tom. I al Coment. noastre, nota 3 dela p. 518, 519.

Reprezentarea absentului. Controversă.

Incât priveşte chestiunea de a se ştì dacă absentul poate fi reprezentat de către copiii săi, ea este controversată. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 520, text şi nota 2 (ed. a 2-a), precum şi tom. III, partea II, p. 132, 133 (ed. a 2-a).

(2) Cpr. Demolombe, XIX, 93. — Soluţia contrară va fi însă admisă în teoria consacrată de Curtea de casaţie, după care copilul străin are drept la valoarea imobilului rural. Vezi *suprà*, p. 101 urm.

(3) Planiol, III, 3061; Mourlon, II, 600 urm.; T. Huc, VI, 141; Demolombe, XIX, 97 urm.; Laurent, XII, 21, 22; Baudry et Colin, I, 723 urm.; Thiry, II, 325; Arntz, II, 1773; Marcadé, III, 536; Acollas, II, pag. 422; Vigié, II, 560 şi 575; Demante, IV, 45 *bis* I; Michaux, *Testaments*, 940; Valette, *Mélanges de droit, de jurisprudence et de législation*, I, p. 284

C. austriac. Art. 767. Art. 767 din codul austriac prevede anume că moştenitorul, care a renunţat la succesiune sau care s'a făcut nedemn de ea, nu numai că nu are niciun drept la legitimă, dar trebue să fie considerat ca inexistent în privinţa formărei ~~dar~~ *(hat auf einen Pflichttheil keinen Anspruch, und wird bei der Ausmessung desselben so betrachtet, als wenn er gar nicht vorhanden wäre)* (¹). C. Calimach. Art. 976. Textul corespunzător din codul Calimach (976) nu reproduce partea finală a textului austriac, ci prevede numai că: „moştenitorul cel neapărat (rezervatar) care, de buna voe sa, ori se va lepădà din moş-

---

urm. şi *Revue pratique de droit français*, anul 1868, tom. 25, p. 193 urm.; Vernet, *Revue pratique*, anul 1864, tom. 17, p. 30; Boissonade, *Réserve héréditaire*, 720 urm., p. 684 urm.; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 2547 urm.; Petrescu, *Testamentele*, p. 170; Nacu, II, 157, pag. 319; Tabacovici, *Prime elemente de drept civil*, II, 394, p. 256; Stănescu, *Partaj şi rezervă*, 911, p. 611 urm.; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1885, No. 42; Trib. Milhau şi C. Montpellier, D. P. 66. 2. 208; Sirey, 67. 2. 235; Trib. Bruges (Belgia), Sirey, 1902. 4. 8. şi *Cr. judiciar* din 1902, No. 40 (cu observ. noastră). — *Contrà:* Aubry, et Rau, VII, § 681, p. 173, 174, text şi nota 5; Troplong, II, 784 urm.; Massé-Vergé, III, § 450, p. 131, nota 4; Duranton, VIII, 298; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, II, 312; Grenier, *Idem*, IV, 564, p. 27 urm.; Coin-Delisle, *Idem*, art. 913, No. 8, p. 123, 124; Levasseur, *Quotité disponible*, 40; Labbé, *Revue pratique de droit français*, anul 1858, tom. 5, p. 313, 354 şi 382, precum şi nota sub Cas., Sirey, 81. 1. 97. C. de cas. din Franţa s'a pronunţat în mod invariabil în acest sens, precum şi multe Curţi de apel. Vezi deciziile citate în Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 85; în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 2549 şi în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 913, No. 37. Mai vezi tot în acest sens, în privinţa nedemnităţei, Trib. Lille şi C. Douai, *Dreptul* din 1891, No. 50, p. 399, 400 şi D. P. 92. 2. 89 (cu nota lui Planiol). Vezi asupra acestei controverse, Michaux, *Testaments*, 930, p. 130 (ed. a 2-a).

(¹) Renunţarea, excluderea sau desmoştenirea eredelui, nu conferă testatorului dreptul de a dispune de partea moştenitorului renunţător, exlus sau desmoştenit, căci această parte sporeşte partea celorlalţi legitimari. Vezi Mattei, *I paragrafi del codice austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi et sarde*, III, p. 510, No. 5 (Venezia, 1853). Cpr. Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 937, 938 (ed. a 8-a, 1902).

tenirea cuvenită lui, sau se va depărtà de lege ca un nevrednic de ea, *nu poate să ceară legitima*".

C. german. Art. 2310.

Codul german are o dispoziție contrară. Iată, în adevăr, cum se exprimă art. 2310 din acest din urmă cod: „Când este vorba de a se fixà partea ereditară, care servește de bază calculărei rezervei, trebue să se numere acei ce sunt excluși dela succesiune printr'o dispoziție de ultimă voință *(durch letzwillige Verfügung)*, precum și cei care au lepădat succesiunea sau care au fost declarați nedemni de a moșteni. Nu se numără însă acela care este exclus din dreptul de succesiune printr'o renunțare convențională *(durch Erbverzicht)*" (1).

Rezerva ascendenților.

Art. 843. — Liberalitățile prin acte între vii, sau prin testament, nu pot trece peste jumătatea bunurilor dacă, în lipsă de copii, defunctul lasă tată și mamă, sau numai pe unul dintr'înșii (2). (Art. 670, 671, 673, 675 C. civ. Art. 915 C. fr., *modificat).*

Rezerva tatălui și a mamei.

Tatăl și mama legitimi, sau care au legitimat pe copilul lor natural (art. 306) (3), au și ei dreptul la o rezervă

Dr. roman.

(1) Această soluție este conformă dreptului roman. Vezi Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, III, § 580, p. 361, nota 4, *in fine* (ed. Kipp din 1901). Iată, în adevăr, cum se exprimă acest autor: *„Bei der Berechnung der Intestatportion sind die sämmtlichen Intestaerben in Anzatz zu bringen, mit Einschluss der Armen Wittwe, auch die nicht pflihtteilsberechtigten, auch die gültig ausgeschlossenen;* **nicht aber diejenigen, welche bei Lebzeiten des Erblassers auf ihr Erbr. verzichtet haben**". (Nu se numără însă acei care, în timpul vieței testatorului, au renunțat la dreptul lor de succesiune).

Deoseb. de redacție de codul francez.

(2) Art. 843 modifică textul francez. Iată cum Boissonade a apreciat această modificare: „L'art. 843 (autorul zice din greșeală l'art. 842) accorde aux ascendants une réserve exorbitante: elle est de la moitié des biens, même quand il n'y a d'ascendants que dans une ligne, fût-il seul lui-même. De plus, la réserve des ascendants prime toujours la succession légitime, les collatéraux qui ne sont pas réservataires. Sous ce rapport, l'art. 842 du code roumain (trebuià zis: l'art. 843) répond à l'un des vœux que nous avons exprimés; mais cette réserve de moitié en pleine propriété, destinée à des vieillards, nous paraît excessive". Boissonade, *op. cit.*, No. 754, p. 716.

(3) Cpr. Demolombe, XIX, 105; Mourlon, II, 605; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2286; Planiol, III, 3063, etc.

în averea acestui copil, căci după cum a zis Jaubert în raportul său către Tribunat, pietatea filială, din care rezultă şi obligaţia alimentară către ascendenţi (art. 187), obligă pe copii a lăsà părinţilor o parte din averea lor ca succesiune ab intestat (1).

Art. 847 urm.

Părinţii moştenesc această rezervă întocmai ca şi descendenţii, adecă ca o succesiune ab intestat, iar sancţiunea acestei dispoziţii este reducţiunea liberalităţilor care ar întrece partea disponibilă (art. 847 urm.).

Condiţiile cerute pentru ca părinţii să aibă o rezervă în averea copiilor lor.

Pentru ca părinţii să aibă însă o rezervă în averea copiilor lor, aceştia trebue să nu aibă descendenţi: *în lipsă de copii*, zice art. 843; căci dacă ei ar aveà descendenţi capabili de a moşteni, aceşti descendenţi ar exclude pe ascendenţi (art. 670) şi, în asemenea caz, părinţii nefiind

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 3; Arntz, II, 1770; Mourlon, II, 592, etc.— Vezi însă Thiry, II, 319, p. 314, care zice că nu există motive grave care să justifice rezerva ascendenţilor, pentrucă, după ordinea naturei, ei n'au putut contà pe averea descendenţilor. Legea admite rezerva, în specie, mai mult ca o continuare şi o lichidare a obligaţiei alimentare.

Tatăl natural nu are rezervă în averea copilului său.

Tatăl natural nu are nicio rezervă în averea copilului său natural recunoscut, pentrucă el nu-l moşteneşte niciodată, după cum nici copilul nu moşteneşte pe tatăl său.

Rezerva mamei naturale.

Incât priveşte mama naturală, este însă netăgăduit că ea are drept la rezervă în averea copiilor săi naturali recunoscuţi, dacă aceşti copii n'au lăsat descendenţi legitimi, legitimaţi sau adoptaţi (art. 843), pentrucă ea moşteneşte, în asemenea caz, pe copiii săi naturali, ca şi pe cei legitimi (art. 678). Cpr. Nacu, II, 154, p. 318.

Părinţii adoptivi nu au nicio rezervă în averea copiilor adoptaţi.

Cât pentru părinţii adoptivi, ei nu au drept la nicio rezervă în averea copilului adoptat, pentrucă ei nu moştenesc pe acest copil (art. 315 urm.). Adoptătorul nu va aveà drept la rezervă nici chiar în privinţa bunurilor ce el a dat adoptatului, pentrucă el nu-şi ià înapoi aceste bunuri, decât atunci când ele se găsesc în natură în succesiunea adoptatului (art. 316, 317). Cpr. Demolombe, XIX, 107, 108; Planiol, III, 3053; T. Huc, VI, 149; Troplong, II, 812, 816; Grenier, IV *(Adoption)*, 41, p. 619; Baudry et Colin, I, 742; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, I, 263, pag. 237; Marcadé, III, 543; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, II, 352; Massé-Vergé, III, § 449, p. 129, nota 3; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2287; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 102; Stănescu, *Partaj şi rezervă*, 923, p. 627, etc.

moștenitori, nu pot aveà nicio rezervă (1). Legea este expresă în această privință și nu lasă loc la nicio îndoială.

Descendenții fac obstacol la rezerva ascendenților, numai când sunt moștenitori. Controversă.

Pentru ca acești descendenți să facă obstacol la rezerva părinților, nu este însă suficient ca ei să existe numai, ei trebue să fie moștenitori; de unde rezultă că dacă descendenții au renunțat la succesiune sau au fost recunoscuți nedemni, părinții vor aveà drept la rezerva lor, pentrucă descendenții care nu voesc sau care nu pot fi moștenitori, nu există în privința succesiunei (art. 696) (2).

Numai tatăl și mama au la noi rezerva. Deoseb. de codul francez.

Este de observat că art. 843 nu conferă rezerva *decât tatălui și mamei legitimi*, precum și mamei naturale (art. 678) (3), nu însă și celorlalți ascendenți (bunilor, străbunilor, etc.), după cum o conferă atât textul corespunzător francez (art. 915) cât și cel italian (art. 867). Acești ascendenți nu vor aveà decât dreptul la alimente, când vor fi în lipsă (art. 187) (4).

Dreptul tatălui și mamei în indiviziune.

Prin urmare, numai tatăl și mama sunt rezervatari în legislația noastră. Dacă ambii părinți vin la succesiune, ei au dreptul la rezervă în mod colectiv și o iau în indiviziune (5).

---

(1) Cpr. Pand. fr., *v° cit.*, 2308; Thiry, II, 332; Demolombe, XIX, 115; Troplong, II, 804; Demante et Colmet de Santerre, IV, 50 *bis* VII; Laurent, XII, 25; Mourlon, II, 606, etc.

(2) Planiol, III, 3067; Demolombe, XIX, 116; Thiry, II, 332; Duranton, VIII, 311; Laurent, XII, 26; Mourlon, II, 606; Arntz, II, 1777; Marcadé, III, 541; Troplong, II, 806; Demante, IV, 50 *bis* VIII; Vernet, *Quotité disponible*, p. 365; Pand. fr., *v° cit.*, 2309 urm.; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 120 urm.; Stănescu, *op. cit.*, 924, p. 627; Cas. fr. D. P. 63. 1. 121; Sirey, 63. 1. 190; Sirey, 97. 1. 137; D. P. 97. 1. 601, etc. — *Contrà:* Aubry et Rau, VII, § 680, p. 169. 170, text și nota 10; Héan, *Revue pratique de droit français*, anul 1867, tom. 24, p. 465 urm. Cpr. T. Huc, VI, 148.

(3) Vezi *suprà*, p. 534, nota 1, *in medio*.

(4) Această observație, cu privire la dreptul nostru, se face atât de Planiol (III, 3061, nota 1) și în Répert. lui Sirey, v° *Quotité disponible et réserve*, 1082, unde se trimete la Tratatul nostru în limba franceză.

C. Calimach și dr. roman.

(5) După codul Calimach, bunii și străbunii aveau însă drept la rezervă, căci art. 966 din acest cod (art. 763 C. austriac) declară că: *sub numirea de părinți se înțelege atât bunii și bunele cât și ceilalți suitori*, dispoziție nereprodusă în codul actual (art. 842). Soluția codului Calimach erà admisă și la Romani. Vezi Dernburg, *Pandekten*, III, § 149, pag. 292.

Cazul când defunctul poate dispune de toată averea lui prin acte cu titlu gratuit.

Deci, dacă defunctul n'a lăsat la moartea lui nici descendenți, nici tată sau mamă legitimă, sau chiar naturală, el va puteà dispune, prin acte cu titlu gratuit, de întreaga sa avere, și celelalte rude ale lui, oricare ar fi, n'ar puteà cere reducerea liberalităților sale.

Aplic. părței finale a art. 915 C. fr., nereprodusă de leginitorul nostru.

Art. 915 din codul francez are la sfârșit o dispoziție, eliminată din codul nostru, unde se zice că: *ascendenții vor aveà singuri drept la rezerva lor în toate cazurile în care o împărțeală, în concurență cu colateralii, nu le-ar conferì porțiunea bunurilor la care ea este fixată*, dispoziție care s'a adaos în urma observațiilor Tribunatului (¹) și care însemnează că rezerva ascendenților se împlinește mai înainte de a puteà cere ceva colateralii chemați împreună cu ascendenții privilegiați (tatăl și mama) la succesiunea ab intestat a defunctului (art. 671, 673). Chestiunea este însă de a se ștì dacă această dispoziție este sau nu aplicabilă în legea noastră, unde ea lipsește. Credem că afirmativa este singură admisibilă; căci altfel, în loc de a se face reducțiunea în favoarea părinților, ea s'ar face în favoarea colateralilor privilegiați, care nu au drept la nicio rezervă.

Exemplu.

Un exemplu ne va face mai bine să lămurim această delicată ipoteză. Să presupunem că defunctul a lăsat o avere de 100000 lei, din care a dispus cu titlu gratuit de 40000 lei, așa că a mai rămas 60000 lei avere, care urmează a se împărțì între tatăl, mama și un frate ai defunctului (art. 671, 673). Tatăl și mama vor luà rezerva lor, care este jumătate din averea întreagă, adecă 50000 lei (art. 843), iar fratele va luà restul de 10000 lei. Fratele nu va puteà deci să zică că banii rămași în succesiune fiind în specie 60000 lei, și art. 671, 673 dându-i drept la jumătate din

---

„Aszendenten jeden Grades haben Pflichtteilsrecht gegen ihre Deszendenten“, zice acest autor.

C. Caragea.

Codul Caragea (art. 31 urm., partea IV, capit. 3) vorbește, de asemenea, ca și codul lui Andr. Donici (§ 6, capit. 36), de rudele *din sus*, expresie care cuprinde pe toți ascendenții în genere și în infinit. Cpr. C. București, *Dreptul* din 1883, No. 47. Este deci de mirat cum d-l Petrescu *(Testamentele*, p. 195) a putut zice că, în dreptul nostru anterior, rezerva ascendenților, alții decât tatăl și mama, n'a avut niciodată ființă.

(¹) Vezi Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 2480.

această avere, el trebue să ieà 30000 lei, rămânând ca tatăl şi mama să-şi procure cei 20000 lei ce le lipseşte, până la complectarea rezervei lor, din reducerea liberalităţei defunctului. O asemenea propunere din partea fratelui ar fi inadmisibilă, căci dacă părinţii găsesc destui bani în succesiune spre a-şi complectà rezerva lor, ei nu au nevoe de a reduce liberalităţile defunctului, de oarece atunci reducţiunea nu s'ar mai face în favoarea lor, ci în favoarea fratelui, care nu este rezervatar. Prin urmare, în caz de concurs între părinţi şi colaterali privilegiaţi, reducerea liberalităţilor nu va aveà loc decât atunci când în succesiune nu s'ar găsì destui bani spre a se complectà rezerva părinţilor. Acesta este sensul § 2 al art. 915 din codul francez, şi soluţia trebue să fie aceeaş şi la noi, în baza principiilor generale, deşì legiuitorul nostru a eliminat acest paragraf (1).

Să nu se zică, aşa precum are aerul de a zice d-l Petrescu şi un autor francez, care a rămas singur de această părere (2), că bunurile ce se găsesc la moartea defunctului, formând succesiunea sa ab intestat, trebue să se împartă de o potrivă între ascendenţi şi colaterali şi că, dacă această împărţeală nu conferă părinţilor rezerva ce li se cuvine, ei nu au decât s'o complecteze prin reducerea liberalităţilor defunctului; căci, în specia de mai sus, rezerva părinţilor nu este atacată, şi ştiut este că liberalităţile nu sunt supuse reducerei decât atunci când întrec partea disponibilă (art. 847). Deci, în ipoteza noastră, dacă defunctul ar fi dispus de 60000 lei, în loc de 40000 lei, precum am presupus, părinţii, sau acel din ei rămas în viaţă, va luà cei 40000 lei ce au mai rămas, reducând liberalitatea încă pentru 10000 lei spre a-şi complectà rezerva sa, iar fratele nu va luà nimic, căci el nefiind moştenitor rezervatar, reducţiunea nu poate să aibă loc în folosul lui.

Copilul care, la moartea sa, lasă în viaţă pe tatăl şi mama sa, sau numai pe unul din ei, nu poate dispune prin acte cu titlu gratuit (donaţiune sau testament) decât *de ju-* Art. 843.

---

(1) Cpr., Thiry, II, 334; Marcadé, III, 544; Mourlon, II, 611; Arntz, II, 1779; Demolombe, XIX, 113; Duranton, VIII, 313; Pand. fr., *v° cit.*, 2477 urm., etc.

(2) Petrescu, *Testamentele*, p. 193. Vezi şi Levasseur, *Traité de la portion de biens dont on peut disposer*, No. 52.

mătate din averea sa. O jumătate din această avere este partea disponibilă, iar cealaltă jumătate este rezerva ascendenților (art. 843) (¹).

Ipoteza prevăzută de art. 670.

Dacă presupunem cazul art. 670, adecă ipoteza în care defunctul n'a lăsat descendenți, nici frați sau surori, nici descendenți dintr'aceștia, în care caz părinții iau toată averea copilului lor, ambii părinți sau cel din ei rămas în viață vor fi în drept a reduce liberalitatea copilului lor până la jumătate din averea acestuia. Deci, dacă defunctul a lăsat 200000 lei avere și o liberalitate de 150000 lei, părinții sau cel din ei rămas în viață, vor puteà reduce liberalitatea defunctului la 100000 lei, jumătate din averea întreagă, 100000 lei fiind rezerva ambilor părinți sau celui rămas în viață. In această ipoteză, ambii părinți, dacă trăiesc vor luà din succesiune 100000 lei în indiviziune. Dacă numai unul din părinți se găsește în viață la moartea copilului său, suma de mai sus se va luà de acest părinte. Prin urmare, în ambele cazuri, adecă fie că trăesc ambii părinți, fie că trăește numai unul din ei, rezerva este tot aceeaș, adecă jumătate din averea defunctului (art. 670, 843).

Art. 671 și 843.

Chestiunea nu prezintă, de asemenea, nicio dificultate când ambii părinți se găsesc în viață și vin la succesiunea copilului lor, împreună cu frații sau surorile lui, ori cu descendenții acestora. In această ipoteză, în adevăr, partea cuvenită ambilor părinți fiind jumătate din avere (art. 671), rezerva lor este egală cu partea lor de succesiune, cealaltă jumătate din avere fiind partea disponibilă (art. 843)(²).

C. Calimach. Art. 969, 970 și 1283.

(¹) După art. 969 din codul Calimach (766 C. austriac), legitima cuvenită părinților erà *a treia parte* din curata avere a copiilor, și art. 970 din codul Calimach (inexistent în codul austriac) adaugă că avere *curată* se numește ceeace rămâne după scăderea datoriilor, a cheltuelilor de înmormântare și a pomenirilor făcute după starea defunctului. Averea nu se cercetà câtă erà la facerea testamentului, ci câtă se aflà la moartea testatorului (art. 970 C. Calimach). In privința donațiunilor însă, art. 1283 din codul Calimach (951 C. austriac) pune în principiu că nu în momentul morței dăruitorului are să se examineze dacă legitima a fost atinsă prin donațiune, ci în momentul facerei darului. V. *infrà*, p. 554, n. 2 și p. 605 n. 2.

Anomalie.

(²) Aceasta constitue însă o anomalie, căci rezerva fiind o parte ereditară redusă, *pars portionis* (L. 8 § 5, Dig., *De inofficioso*

Ipoteza prevăzută de art. 671, 673.

Chestiunea se complică însă când numai *unul* din părinţi vine la succesiune, în concurenţă cu fraţii şi surorile defunctului sau descendenţii lor. In adevăr, în această ipoteză, fraţii şi surorile sau descendenţii lor luând trei pătrimi din avere, iar părintele numai *o pătrime* (art. 671, 673), rezerva acestuia fiind de jumătate (art. 843), este mai mare decât partea lui de succesiune [1].

Altă anomalie a legei.

Mai mult încă, rezerva părintelui fiind în totdeauna de jumătate (art. 843), poate uneori fi mai mare decât acea a descendentului. In adevăr, când defunctul lasă doi descendenţi, rezerva fiecăruia este numai de o treime, iar când el lasă patru descendenţi, rezerva fiecăruia este numai de

---

testamento 5, 2), ea ar trebui să fie, precum este în codul austriac (art. 765, 766), mai mică, iar nu egală, nici mai mare decât partea creditară a ascendentului, după cum este în realitate, ceeace a făcut pe unii autori să decidă că, de câteori unul din părinţi vine la succesiunea copilului său, în concurenţă cu fraţi şi surori sau descendenţi din ei (art. 671, 673), el nu are drept, ca moştenitor rezervatar, la jumătate din bunurile copilului, ci la jumătate din bunurile ce i s'ar cuvenì ca moştenitor ab intestat, după art. 671, 673; prin urmare, la jumătate dintr'o pătrime, adecă la o optime. Vezi Levasseur, *op. cit.*, No. 50. Această soluţie este însă inadmisibilă, pentrucă legea n'a înţeles a vorbì de jumătatea bunurilor ce s'ar cuvenì părintelui ca moştenitor ab intestat, ci de jumătatea bunurilor ce copilul a lăsat la moartea lui. Art. 843 fiind, în adevăr, în legătură cu art. 841, trebue să aibă acelaş înţeles. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 681, pag. 174, nota 6; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2473 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible*, 106. Vezi şi Planiol, III, 3064.

(1) Deşì, după art. 673, fiecare din părinţii supraveţuitori nu are drept decât *la o pătrime* din succesiunea copilului, când vine la succesiunea lui în concurenţă cu fraţii şi surorile lui, totuşi art. 843, fixând invariabil rezerva părinţilor *la jumătate* din averea succesorală, fie că defunctul lasă tată şi mamă, fie numai pe unul din ei, s'a decis că liberalităţile defunctului sunt reductibile la jumătatea averei succesorale, când defunctul lasă numai mamă şi surori, întrucât art. 673 s'ar aplicà numai la succesiunea ab intestat. Cas. rom. Bult. S-a I-a, 1883, p. 1068 şi *Dreptul* din 1884, No. 9. Cpr. Trib. Râmnic-Sărat, C. Focşani şi Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 20, p. 158, 161 şi No. 52, p. 424. — Vezi însă Cas. rom. Bult. 1893, p. 305. Vezi şi C. Galaţi, *Dreptul* din 1912, No. 55, p. 438.

o pătrime (art. 841), adecă: în ambele cazuri, mai mică decât acea a părintelui, ceeace necontestat este iarăş o anomalie, căci descendenţii formează prima clasă de moştenitori, fiind în totdeauna preferaţi ascendenţilor (art. 659). Ca atare, ei ar fi trebuit deci să aibă o rezervă mai mare decât părinţii.

Condiţiile cerute pentru ca descendenţii şi ascendenţii să aibă drept la rezervă.

Pentru a aveà drept la rezervă trebue a fi moştenitor.

Rezerva nefiind, precum ştim, decât succesiunea ab intestat micşorată cu liberalităţile defunctului (¹), trebue neapărat ca descendenţii sau părinţii să fie moştenitori pentru a fi în drept a o reclamà (²).

Căile prin care se poate reclamà rezerva.

Rezerva poate fi reclamată pe două căi: 1⁰ pe calea acţiunei în reducţiune; şi 2⁰ pe cale de excepţie, când descendentul sau părintele, către care s'a făcut liberalitatea, o reţine din bunurile ce le are în mâna sa.

Primul caz. Moştenitor renunţător.

In privinţa primului caz, autorii sunt aproape unanimi pentru a recunoaşte că descendentul sau părintele, care renunţă la succesiune nu poate reclamà rezerva prin acţiunea în reducţiune, căci moştenitorul renunţător, încetând de a fi moştenitor (art. 696), încetează neapărat de a fi şi rezervatar (³).

(¹) Vezi *suprà*, p. 509, nota 2.

(²) Vezi *suprà*, p. 510.

(³) Laurent, XII, 13, 36 urm., 137 şi 161; Demolombe, XIX, 41 urm., 207, 222; Arntz, II, 1767; Acollas, II, p. 418; Marcadé, III, 533; Demante et Colmet de Santerre, IV, 59 *bis* IV; Aubry et Rau, VII, § 682, p. 174, 175, text şi notele 1, 2; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 693, *ab initio*, text şi p. 316, text şi nota 2 (ed. Crome); Planiol, III, 3078; Baudry et Colin, I, 684, 685; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2194 urm.; C. Craiova, *Dreptul* din 1912, No. 45 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 67 (cu observ. noastră); Cas. fr. D. P. 56. 1. 97; Sirey, 56. 1. 385; Sirey, 63. 1. 513 şi D. P. 64. 1. 5. (cu un remarcabil raport al consilierului Faustin Hélie). Vezi şi *suprà*, p. 510. — Vezi însă Troplong (II, 914 urm.), după care n'ar fi numai decât nevoe de a fi moştenitor pentru a exercità acţiunea în reducţiune, atunci când nu există nimic

Art. 701. Controversă.

Moștenitorul, care a renunțat la succesiune, având însă, după art. 701 C. civ., facultatea de a primi în urmă succesiunea, cât timp dreptul său de acceptare nu este prescris și cât timp succesiunea n'a fost acceptată de altul, ar aveà, după unii, dreptul de a cere reducerea donațiunilor și legatelor, care întrec partea disponibilă, îndată ce el a revenit asupra renunțărei sale(¹).

Dacă moștenitorul, donatar sau legatar, care renunță la succesiune, poate cumulà rezerva cu partea disponibilă. Controversă.

Venim acum la a doua ipoteză, care este mult mai grea și anume: la acea de a se ști dacă moștenitorul rezervatar poate să reție rezerva pe cale de excepție. Cu alte cuvinte, moștenitorul, care renunță la succesiune, fiind donatar sau legatar, poate el, pe lângă partea disponibilă, să reție și rezerva? Aceasta este faimoasa și celebra chestiune a cumulărei rezervei cu partea disponibilă, care a dat loc la atâtea discuții și care, după expresia unui autor (²), din cauza divergenței jurisprudenței, păreà tot atât de insolubilă ca și cercetarea pietrei filozofale de către alchimiștii secolului al XVI-lea.

Sistemul cumulului.

1⁰ După un sistem, se susține că moștenitorul renunțător poate cumulà rezerva cu întreaga parte disponibilă. (Argument din tradiția veche și din Novela 92, care erà admisă în provinciile de drept scris)(³).

în succesiune și când rezerva se reclamă contra unor donatari între vii, părere care, cu drept cuvânt, este respinsă de majoritatea autorilor. Vezi Laurent, XII, 37; Demolombe, XIX, 42; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2200 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 216, 217.

(¹) Vezi în acest sens C. Montpellier, D. P. 66. 2. 208; Sirey, 67. 2. 235; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 3309 urm.; Laurent, XII, 38 și 161. — *Contrà:* Demolombe, XV, 71 și XIX, 223; Aubry et Rau, VI, § 613, p. 445; Massé-Vergé, II, § 380, p. 317, nota 34; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, II, 600, nota 1; Laurent, X, 456 (care se contrazice cu cele spuse în tom. XII, No. 38); Cas. fr. D. P. 78. 1. 344; Sirey, 78. 1. 457.

(²) Michaux, *Testaments*, 951, p. 133.

Exemplu.

(³) Astfel, dacă presupunem că un părinte moare, după ce a dăruit unui copil, fără dispensă de raport, 45000 lei, lăsând la moartea lui o avere de 75000 lei și șease copii, activul total asupra căruia urmează a se calculà partea disponibilă și rezerva, după regula statornicită de art. 849, este 120000 lei; de unde rezultă că rezerva fiecărui copil este de 15000 lei, iar partea disponibilă 30000 lei (art. 841). Ei bine, în exemplul

Inadmisibilitatea sistemului aşa zis al cumulului.

Tradiţia veche trebue însă să fie înlăturată, spre a ne ţine numai de sensul legei, pentrucă aşa, precum foarte bine zice consilierul Porriquet, în decizia celebră *Delaroque de Mons*, prin care Curtea de casaţie a respins sistemul cumulului încă din anul 1818 (18 Fevruar)(1), codul civil a introdus un drept şi un principiu nou. Apoi, sistemul aşa zis al cumulului ar fi, după cum se exprimă un autor (2), stabilirea unui drept exorbitant, care ar aveà de rezultat concentrarea într'o singură mână a părţei celei mai însemnate din patrimoniul familiei, în contra intenţiei dispunătorului, care a voit egalitatea, dacă nu în totul, cel puţin într'o măsură oarecare. Sistemul cumulului este deci negarea complectă a voinţei defunctului şi, ca atare, nu poate fi admis.

Sistemul imputaţiunei, iarăş inadmisibil.

2⁰ După un al doilea sistem, se susţine că moştenitorul donatar sau legatar, care renunţă la succesiune, poate să reţie sau să reclame mai întâi rezerva şi apoi partea disponibilă, însă în aşa mod încât valoarea totală a liberalităţei, reţinută sau reclamată de dânsul, să nu întreacă partea disponibilă (3). Această teorie, aşa zisă a imputaţiunei,

---

de mai sus, după acest sistem, copilul donatar va puteà, cu toate că ar fi renunţat la succesiunea părintelui său dăruitor, să păstreze întreaga donaţiune, adecă 45000 lei, de oarece ea nu întrece rezerva sa (15000 lei), cumulată cu partea disponibilă (30000 lei), la un loc: 45000 lei. Acest sistem, aşa zis al cumulărei sau cumulului, a fost consacrat în Franţa prin mai multe decizii judecătoreşti, deşi Curtea de casaţie respinsese de mult sistemul cumulului prin decizia celebră *Delaroque de Mons*, pronunţată în Secţii-unite încă din anul 1818. Vezi numerasele decizii citate în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 2228 şi 2229, precum şi în Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 220. In acelaş sens se pronunţă şi unii autori. Vezi Grenier, *op. cit.*, IV, 566, 594; Troplong, II, 786 urm.; Labbé, *Revue pratique de droit français*, anul 1858, tom. 5, p. 193, 257, 305, 353; Ragon, *De la rétention et de l'imputation des dons faits à des successibles*, p. 246 urm. şi *Revue pratique*, anul 1863, tom. 15, p. 286 urm., etc.

(1) Vezi această remarcabilă şi celebră decizie în Répert. Dalloz, v⁰ *Successions*, 1028, nota 3; în *Pand. Chron.*, I (anii 1789—1829), partea I, p. 195 şi în Sirey, *1-ère série*, tom. V (anii 1815—1818), partea I-a, p. 422 urm.

(2) T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon*, I, No. IV, p. 233.

(3) Vezi în acest sens, Aubry et Rau, VII, § 684 ter, p. 216,

pe care procurorul general *Dupin* o declară cu drept cuvânt *fantastică*(¹), nu se întemeiează pe niciun argument.

Moştenitorul, care renunţă la succesiune nu poate cumulà rezerva cu partea disponibilă.

3⁰ In fine, după ultimul sistem, singur admisibil, admis în termeni expreşi prin art. 1003 din codul italian (²), descendentul donatar sau legatar, fără dispensă de raport, care renunţă la succesiune, nu poate să reţie sau să reclame decât partea disponibilă. El nu poate însă să reţie, nici să primească nimic cu titlu de rezervă sau legitimă: *non può retinere o conseguire nulla a titulo di legittima*, după cum se exprimă art. 1003 din codul italian (³). In adevăr, rezerva fiind, după cum ştim, o parte din succesiunea ab intestat, şi descendentul care renunţă la succesiune, fiind presupus că n'a fost niciodată moştenitor (art. 696), nu poate nici să reţie, nici să reclame vreo parte din această succesiune. Descendentul donatar sau legatar nefiind, în urma renunţărei sale, decât un donatar sau legatar, după cum

---

text şi nota 39; C. Aubry, *Revue pratique*, anul 1857, tom. III, p. 481 urm. Demante, IV, 42 *bis* V urm.; Coin-Delisle, art. 919, No. 15 urm., p. 147 urm.; Guilhon, *Donations*, 109, precum şi deciziile citate în Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2219.

(¹) Concluzii puse înaintea Curţei de casaţie, Sirey, 63. 1. 522 urm.; D. P. 64. 1. 18 urm.

C. Calimach. Art. 1016.

(²) Vezi textul italian reprodus în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 565, nota 2. Vezi şi art. 1016 din Codul Calimach, care are următoarea cuprindere: „Fiul sau nepotul fiind de sâneşi stăpân, dacă nu vor voi să intre în moştenirea tatălui sau a bunului lor, nu sunt datori să pue la mijloc darurile şi câştigurile ce au luat ori au câştigat dela aceia; *iar dacă darurile, covârşind legiuita măsură, vor pricinuì micşorarea legitimelor a celorlalţi moştenitori, se va luà din acele daruri atâta numai câte vor ajunge spre indeplinirea acestor legitime*".

(³) Descendentul donatar sau legatar nu va puteà să cumuleze partea disponibilă cu rezerva decât atunci când partea disponibilă i-a fost dată sau legată cu dispensă de raport şi când el a acceptat succesiunea. Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bult. 1891, p. 315; *Dreptul* din 1890, No. 82, p. 655 şi din 1891, No. 27; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1883, No. 86. Cpr. Laurent, XII, 39. Judecătorii fondului apreciază deci şi decid în suveranitatea lor dacă intenţia testatorului a fost ca moştenitorul rezervatar să poată cumulà rezerva cu partea disponibilă. Cas. S-a 1, decizia No. 270 din 22 Aprilie 1911 (nereprodusă în Buletin), *Revista Jurisprndenţa* din 1911, No. 19, p. 291. Vezi şi Cas. fr. D. P. 69. 1. 519. Cpr. Baudry et Colin, I, 934; T. Huc, VI, 173, *in fine*, p. 225, etc.

ar fi şi un străin, el nu poate să reţie ca donatar sau să reclame ca legatar decât partea disponibilă, care singură poate să facă obiectul unei donaţiuni sau unui legat şi să fie distrasă din succesiunea ab intestat. In adevăr, art. 752 prevede că moştenitorul, care renunţă la succesiune, poate să oprească darul sau să ceară legatul făcut, *însă numai în limitele părţei disponibile* (¹).

Acest sistem, după care copilul donatar, fără dispensă de raport, se consideră ca un străin, de câteori el a renunţat la succesiunea părintelui său dăruitor, este admis nu numai de majoritatea autorilor (²) şi de jurisprudenţa străină, dar chiar de jurisprudenţa noastră (³).

El fusese consacrat, după cum am văzut, de către Curtea de casaţie din Franţa încă din 1818 (18 Fevruarie), prin celebra decizie *Delaroque de Mons*, atunci când pentru

---

Exemplu spre lămurirea sistemului de mai sus.

(¹) Iată un exemplu, care ne va lămurì mai bine. Să presupunem că un părinte, care are patru copii, a lăsat la moartea sa o avere de 100000 lei şi că acest părinte a dăruit, fie cu titlu de dotă, fie altfel, în timpul vieţei sale, 60000 lei unuia din aceşti copii, lăsând unei alte persoane un legat de 10000 lei. Dacă copilul donatar renunţă la succesiune, iată ce se va întâmplà: averea rămasă la moartea părintelui adăogându-se prin calcul fictiv la suma dăruită, după regula prescrisă de art. 849, formează suma de 160000 lei, asupra căreia se va calculà partea disponibilă, care după art. 841, este a patra parte, adecă; 40000 lei; de unde rezultă că rezerva este de 120000 lei. Ei bine, copilul donatar, care a renunţat la succesiunea părintelui său, nu poate să reţie din cei 60000 lei primiţi ca donaţiune, decât partea disponibilă, adecă 40000 lei. El trebue deci să restitue 20000 lei pentru a complectà rezerva de 120000 lei, care aparţine celorlalţi trei copii ce au primit succesiunea. Legatul de 10000 lei lăsat de defunct nu poate deci să fie executat, toată partea disponibilă fiind reţinută de copilul donatar, care a renunţat la succesiune. Cpr. şi art 1016 din codul Calimach, citat *suprà*, p. 543, nota 2.

(²) Vezi autorii citaţi în tom. III, partea II al Coment. noastre, p. 565, nota 2, la care trebue să adăogăm, Vigié, II, 577 urm.; Planiol, III, 3079 urm.; Baudry et Colin, I, 685 urm.; Nacu, II, 158, p. 322 şi Stănescu, *op. cit.*, 884—891, p. 542—589, care discută foarte pe larg chestiunea. Vezi asupra acestei controverse, Michaux, *Testaments*, 949 urm., p. 132 urm.

(³) Vezi numeroasele decizii române şi străine, citate în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 564, nota 2.

prima oară chestiunea se înfățișase înaintea justiției, și deși această jurisprudență a fost părăsită mai bine de 20 de ani dela 1843 încoace, și înlocuită prin sistemul cumulului rezervei și a părței disponibile, totuși ea a fost din nou consacrată printr'o decizie solemnă pronunțată în Secții-unite la 27 Noemvrie 1863(¹) și de atunci jurisprudența Curței de casație din Franța n'a mai variat.

Cazul când un ascendent a făcut o donațiune unui descendent succesibil renunțător, după ce epuizase partea disponibilă prin liberalități anterioare

De asemenea, de câteori un ascendent a făcut o donațiune unui descendent succesibil, după ce el dispusese de partea sa disponibilă prin liberalități anterioare, descendentul donatar, în caz de a renunță la succesiunea ascendentului dăruitor, nu poate să reție darul ce i s'a făcut, nici până la concurența părței disponibile, această parte fiind epuizată, nici până la concurența rezervei, această rezervă fiind alipită de calitatea de moștenitor, pe care el n'o mai are (²).

Neadmiterea teoriei imputațiunei. Controversă.

Admițând, precum am văzut mai sus, că descendentul renunțător nu poate să reție liberalitatea făcută de ascendentul său decàt până la concurența părței disponibile, chestiunea este de a se ști dacă această liberalitate trebue să fie imputată numai asupra părței disponibile, sau dacă ea este imputabilă mai întâi asupra părței acestui moștenitor din rezerva sa, și numai în mod subsidiar asupra părței disponibile, așa că ascendentul să poată dispune de întregul excendent al părței disponibile, în folosul altor moștenitori sau al unor persoane străine. Chestiunea este controversată după cum am văzut *suprà*, p. 542, text și nota 3, însă teoria așa zisă a imputațiunei, susținută de Aubry et Rau, n'a triumfat nici în doctrină, nici în jurisprudență. In adevăr, moștenitorul renunțător devenind prin renunțarea sa străin de succesiune (art. 696), *alienus ab hereditate*, după cum se exprimă L. 22 § 1, Dig., *De jure deliberandi*, 6, 30, și fiind asimilat unui donatar străin, trebue să impute li-

---

(¹) Cas. fr. Sirey, 63. 1. 513; D. P. 64. 1. 5 (raportor Faustin Hélie, concluzii conforme ale proc. general Dupin). In tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 564, nota 2, această decisie este citată, din eroare de tipar, în D. P. 64. 15 (în loc de D. P. 64. 1. 5).

(²) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 566, text și nota 1.

beralitatea sa numai asupra părţei disponibile. Acestea ni s'au părut în totdeauna adevăratele principii (¹).

Procurorul general Dupin, în remarcabilele concluzii puse înaintea Secţiunilor-unite ale Curţei de casaţie din Franţa, a dovedit foarte bine că comentatorii codului civil nu se mărginesc de astă dată a interpretà principiile noi, pe care le-a introdus acest cod, ci voesc să reînvieze dreptul anterior.

„*On a défait l'œuvre du code civil*, zice el. *Son objet était de terminer les controverses de l'ancien droit et de les remplacer par des règles fixes: il a abrogé le passé! Les commentateurs, au contraire, ont pris à tâche de le faire revivre*, etc.“ (²).

SECŢIUNEA II

Despre reducţiunea donaţiunilor şi legatelor.

Indreptarea unui viciu de clasificare a codului.

Este de observat că codul nostru, ca şi cel francez, cuprinde un viciu de clasificare, pe care codul italian l-a îndreptat, vorbind mai întâi despre acţiunea în reducţiune şi apoi despre cazurile în care reducţiunea are loc. Ar fi fost însă mai bine ca legiuitorul să ne arăte mai întâi modul cum se procede pentru a se determinà dacă liberalităţile întrec partea disponibilă şi apoi să se ocupe de acţiunea în reducţiune. De aceea, noi vom schimbà ordinea admisă de lege.

Formarea masei asupra căreia urmează a se calculà câtimea părţei disponibile şi a rezervei.

Art. 849. — Partea disponibilă se calculează în chipul următor: pe lângă bunurile (³) ce a lăsat donatorul sau testatorul, în momentul morţei sale, se adaogă prin calcul şi bunurile de care

---

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 566, text şi nota 2 (ed. a 2-a).

(²) Vezi Sirey, 63. 1. p. 522, col. 1-a, *ab initio* şi D. P. 64. 1. 18, col. 2, *in medio*. Vezi asupra chestiunei, Boissonade, *Histoire de la réserve héréditaire*, 713 urm., p. 678 urm. (ed. din 1873).

(³) Textul francez se exprimă în termeni mai energici, vorbind de toate bunurile defunctului (*tous les biens existants*, etc.).

el a dispus prin donațiuni între vii, după starea lor din momentul donațiunei, și după valoarea ce au avut în momentul morței donatorului. Din această masă de bunuri, scăzându-se datoriile, pe ceeace va rămânea se calculează partea disponibilă, după numărul și calitatea erezilor. (Art. 751, 763, 766 urm., 772, 848, 850 C. civ. Art. 922 C. fr.).

Punctele relative la reconstituirea patrimoniului defunctului.

Operația prin care se reconstitue întregul patrimoniu al defunctului și se formează masa [1] asupra căreia trebue să se calculeze partea disponibilă și rezerva, este relativă la cinci puncte principale: 1⁰ la bunurile existente în succesiune, în momentul morței dăruitorului sau testatorului: 2⁰ la prețeluirea acestor bunuri: 3⁰ la bunurile de care el a dispus prin donațiuni între vii; 4⁰ la prețeluirea acestor bunuri; 5⁰ și în fine, la deducerea datoriilor defunctului din averea sa reală.

1⁰ Bunurile existente în succesiune la moartea dăruitorului sau testatorului.

Bunurile care se găsesc în patrimoniul dispunătorului în momentul morței sale.

Toate bunurile, fără nicio deosebire, fie mobile sau imobile (art. 999 C. Calimach), corporale sau incorporale, fungibile sau nefungibile, etc., care se găsesc în patrimoniul dăruitorului sau testatorului în momentul morței sale, chiar și cele de care el a dispus prin testament [2], se adună la

---

Masa succesorală.

[1] Incât privește formarea masei succesorale, vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 517 urm. (ed. a 2-a).

Bunurile legate prin testament fac parte din activul ereditar.

[2] Bunurile legate prin testament fac parte din activul ereditar, în momentul morței testatorului, pentrucă ele n'au eșit încă din patrimoniul său (art. 802). Marcadé, III, 591; Arntz, II, 1806; Beltjens, III, art. 922, No. 3; Baudry et Colin, I, 885; Laurent, XII, 58; Demolombe, XIX, 250; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 185; T. Huc, VI, 167, p. 216; Planiol, III, 3085, etc.

Don. de bunuri viitoare și împărțeala ascendenților.

Tot pentru aceleași motive, fac parte din acest activ: bunurile cuprinse într'o donațiune de bunuri viitoare (art. 821, 933 urm.) (vezi autorii *suprà* citați), precum și cele cuprinse într'o împărțeală făcută de ascendentul defunct, prin testament, pentrucă această împărțeală nu-și produce efectele sale decât la moartea testatorului. Laurent, XII, 58; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2607.

Legate pioase și remuneratorii.

Mai fac încă parte din activul ereditar: bunurile care au făcut obiectul unor legate pioase remuneratorii, rămânând însă ca, în acest din urmă caz, să se deducă valoarea serviun loc şi formează masa sau activul ereditar, asupra căruia are să se calculeze partea disponibilă şi rezerva.

Bunurile trebue să aibă o valoare bănească.

Insă pentru ca bunurile existente în succesiune să fie cuprinse în activul ereditar, se cere ca ele să aibă o valoare reală, apreciabilă în bani (1), *quod refici ex hereditate potest*, după expresia lui Ulpian (2).

Animalele bolnave.

Astfel, nu vor fi cuprinse în masă: animalele care, deşi există în momentul deschiderei succesiunei, totuşi sunt atinse de o boală, care trebue să le facă să piară (3): „*ut eos non posse vivere certum esset*“ (4).

Creanţele lipsite de efecte civile.

Aceste principii se aplică mai cu seamă creanţelor lipsite de efecte civile, adecă: care nu constituesc din partea debitorului decât o obligaţie naturală (5), sau ai căror debitori sunt insolvabili, căci creanţele nesigure nu vor figurà

---

ciilor care ar fi putut să confere legatarului o acţiune în justiţie. Pand. fr., v^0 *cit.*, 2608.

(1) Cpr. Demolombe, XIX, 260, 273; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2611.

(2) L. 82, *ab initio*, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(3) Cpr. Demolombe, XIX, 274; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2612, etc.

Decoraţiile, armele defunctului, etc.

De asemenea, nu se vor pune în masă obiectele care, deşi au o valoare intrinsecă, totuşi se consideră ca o amintire lăsată de defunct, precum sunt: decoraţiile şi armele sale, portretele de familie, etc. Cpr. Demolombe, XIX, 261; Baudry et Colin, I, 882; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2615; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible*, 324; T. Huc, VI, 167, p. 216, etc.

Tablourile, statuele, armele defunctului, etc.

Rămâne însă bine înţeles că se vor pune în masă obiectele de o valoare însemnată, precum ar fi: tablourile sau statuele, care ar fi opera unui pictor sau unui sculptor cu renume; armele defunctului, care ar fi împodobite cu pietre scumpe, biblioteca sa, etc. Pand. fr., v^0 *cit.*, 2616; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, II, 464, p. 266 urm., etc.

Mormintele de familie.

Mormintele de familie nu vor figurà, în genere, în masă, pentrucă ele sunt în afară de regulele ordinare ale dreptului de proprietate şi a liberei dispoziţiuni a bunurilor. T. Huc, VI, 167, p. 217; Beltjens, art. 922, No. 5; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2617 şi deciziile citate acolo. — Vezi însă Laurent, XII, 59.

Dreptul membrilor familiei la înmormântare în mormintele de familie.

In orice caz, mormintele de familie fiind proprietatea moştenitorilor concesionarului, în proporţie cu partea lor ereditară, fiecare din ei poate să înmormânteze în ele pe membrii familiei sale, sub condiţie de a respectà drepturile comoştenitorilor săi şi de a se conformà regulelor edictate de autoritatea comunală. C. Nancy, Sirey, 89. 2. 188.

(4) L. 11 § 4, Dig., *loco cit.*

(5) Demolombe, XIX, 284.

în masă pentru întreaga valoare datorită, ci numai pentru dividendul ce poate fi încasat (¹). *„Cujus debitor solvendo non est, tantum habet in bonis, quantum exigere potest“* (²).

Cazurile în care creanțele insolvabile figurează în masă.

Creanța insolvabilă va figurà în masă numai în două cazuri: 1^0 când debitorul ei va fi însuș moștenitorul rezervatar; căci, în privința donatarilor și a legatarilor, el nu poate niciodată fi considerat ca insolvabil (³); și 2^0 când creanța a fost legată debitorului; căci, după cum se exprimă jurisconsulții romani, în privința socotirei cuartei Falcidie, debitorul este atunci presupus solvabil, de oarece prin efectul compensației, el este presupus a se plătì însuș... *ipse sibi solvendo videtur, et quod ad se attinet dives est* (L. 82, *in medio*, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2) (⁴).

Creanțele îndoelnice. Controversă.

Ce se va face cu creanțele al căror debitor este de o solvabilitate îndoelnică? Autorii propun mai multe soluții. Unii ar voì ca acele creanțe să se vândă și prețul prins din vânzare să figureze în masă; alții propun să nu se cuprindă în masă decât valoarea venală a acestor creanțe, după o prețeluire făcută de justiție, *ex æquo et bono*, sau făcută de bună voe între părți. In fine, s'a mai propus și un alt mijloc, care consistă în a se lăsà creanțele deocamdată la o parte, rămânând a se împărțì pe urmă ceeace se va încasà din ele, în aceeaș proporție între partea disponibilă și rezervă. Toate aceste mijloace, care erau admise altă dată pentru calcularea cuartei Falcidii (⁵), pot fi admise și astăzi (⁶).

(¹) Cpr. Demolombe, XIX, 276; Thiry, II, 339; T. Huc, VI, 167; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2626 urm.; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible et réserve*, 325 urm.; Beltjens, III, art. 922, No. 6 urm ; Trib. Clamecy și C. Bourges (sub Cas.), Sirey, 1903. 1. 459, etc.

(²) L. 61 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2.

(³) Demolombe, XIX, 266; Laurent, XII, 60; Baudry et Colin, I, 884; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 187; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2629. Cpr. L. 87 § 2, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2. — Vezi însă C. Grenoble, D. P. 71. 2. 209.

(⁴) Vezi și L. 22 § 3, Dig., *loco cit.* Cpr. Demolombe, XIX, 277 urm.; Troplong, II, 949, 950; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2631 urm.; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible*, 326, etc.

(⁵) L. 73 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(⁶) Cpr. Laurent, XII, 60 urm.; Demolombe, XIX, 280 urm.; Marcadé, III, 591; Arntz, II, 1806; Duranton, VIII, 332; Mourlon, II, 631; Troplong, II, 948; Aubry et Rau, VII, Creanțele ce defunctul are în contra moștenitorului rezervatar.

Se vor pune în socoteală și vor figurà în masă nu numai creanțele ce defunctul ar aveà în contra terțiilor, dar chiar și în contra moștenitorului rezervatar, cu toate că el ar fi primit succesiunea pur și simplu și fără beneficiu de inventar; pentrucă deși, la moartea creditorului, se operează o confuziune, prin faptul că debitorul a moștenit pe creditor (art. 1154 urm.), totuși această confuziune nu împedică existența creanței în averea defunctului până la încetarea lui din viață, ci împedică numai pe debitorul moștenitor de a se urmărì pe sine, și de a-și face plata el însuș sie: *potius eximit personam ab obligatione, quam extinguit obligationem*. Acest obstacol de fapt, încă odată, nu împedică însă creanța de a-și aveà ființă în realitate și de a constituì o valoare a succesiunei, de care defunctul ar fi putut dispune cu titlu gratuit, micșorându-și patrimoniul. Ca atare, ea trebue deci să fie cuprinsă în masa bunurilor prezente, de câteori defunctul n'a dispus de ea, cu atât mai mult cu cât dacă ar fi altfel, ar atârnà de moștenitorul debitor de a face ca câtimea rezervei să fie schimbătoare, după cum el ar primì succesiunea pur și simplu sau sub beneficiu de inventar, ceeace este inadmisibil (1).

Creanțele moștenitorului.

Tot pentru aceleași motive vom vedeà mai la vale, pag. 581, că creanțele, ce moștenitorul ar aveà contra de-

---

§ 684, p. 186; Baudry et Colin, I, 883; Demante et Colmet de Santerre, IV, 60 *bis* III; Pand. fr., *v° cit.*, 2636, 2637, etc.

Drepturile litigioase, creanțele condiționale, etc.

Soluțiile de mai sus sunt aplicabile drepturilor litigioase (art. 1403), creanțelor condiționale (art. 1004 urm.), etc. Cpr. Arntz, II, 1806; Demolombe, XIX, 286, 287; Pand. fr., *v° cit.*, 2638 urm.; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible et réserve*, 327; Trib. Clamecy și C. Bourges (sub Cas.) Sirey, 1903. 1. 459, etc.

(1) Cpr. Demolombe, XIX, 266 și XXVIII, 718; Mourlon, II, 631; Thiry, II, 339; Arntz, II, 1806; Laurent, XII, 60 și XVIII, 488; Marcadé, III, 591; Beltjens, III, art. 922, No. 7; Vigié, II, 1555; Baudry et Colin, I, 884; Demante, V, 252 *bis* IV; T. Huc, VI, 167 și VIII, 177; Aubry et Rau, IV, § 330, p. 404 (ed. a 5-a); Planiol, II, 601 și III, 3085; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2626 și *Oblig.*, 6163 urm.; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 315, 484. Vezi și tom. VI al Coment. noastre, p. 809. Această soluție erà admisă și la Romani. Vezi L. 1 § 18 și L. 87 § 2, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2.

functului, vor intrà în pasivul succesiunei (1), soluție foarte dreaptă și echitabilă, care, ca atare, erà admisă și la Romani. (Vezi *infrà*, p. 581, nota 3).

Creanțe solidare, indivizibile, etc.

Rămâne însă bine înțeles că creanțele sau celelalte drepturi nu vor fi cuprinse în masă decât pentru suma ce aparținea în realitate defunctului. Astfel, o creanță solidară nu va figurà în activul succesiunei decât pentru partea ce i se cuvine față cu ceilalți creditori solidari (art. 1035). Tot astfel, o creanță indivizibilă va intrà, în genere, în masă numai pentru partea sa virilă (art. 1057 urm.) (2).

Fondurile de comerț, proprietatea literară, artistică, industrială, brevetele de invenție, etc.

Fiindcă tot ce are o valoare reală, apreciabilă în bani, formează, după cum știm, activul ereditar, care servește a determinà reducțiunea, masa va trebui să cuprindă proprietatea, marfa și clientela unui fond de comerț (3); concesiunea dreptului de a aveà o farmacie, proprietatea operelor literare, artistice, științifice, industriale și brevetele de invenție, conservate conform legilor în vigoare (4); uzufructul sau rentele viagere, constituite în folosul unui terțiu, care s'ar aflà încă în viață și ar fi cedat aceste drepturi defunctului (5); interesele ce defunctul ar aveà într'o societate care, după stipulațiile părților, ar trebuì să fie continuată, în urma morței lui cu moștenitorii săi (art. 1526) (1); capitalul ce o societate de asigurare s'ar fi obligat a plătì succesiunei defunctului, pentru premiile plătite de dânsul (2); fructele civile ajunse la scadență și fructele naturale percepute în momentul morței (3); obiectele ereditare ascunse sau puse la o parte de către moștenitorul rezervatar (art. 703) (4); partea indiviză ce defunctul ar fi avut în niște lucruri comune între el și moștenitorul rezervatar sau un terțiu (5); nuda proprietate și bunurile lovite de un uzufruct străin (6); măririle sau sporirile de valoare intervenite în urma deschiderei succesiunei, dacă ele provin dintr'o cauză anterioară morței lui *de cujus*, (7); valorile ce defunctul a avut intenția de a dărui, însă care n'au putut să intre în patrimoniul acelui care le-a primit (¹), etc.

---

(1) Aubry et Rau, *loco cit.*; Demolombe, XXVIII, 719. — S'a decis că un moștenitor rezervatar este în drept a contestà validitatea și sinceritatea unei creanțe a cărei cifră, dacă ar fi justificată, ar micșorà cu atâta drepturile sale de creditor al defunctului. Cas. fr. *Pand. Périod.* 1905. 1. 137.

(2) Demolombe, XIX, 295, 296; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 2645. Cpr. L. 38 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2.

(3) Demolombe, XIX, 263; Répert. Sirey, v° *cit.*, 309; Huc, VI, 167.

(4) Cpr. T. Huc, VI, 167, p. 216; Demolombe, XIX, 264; Répert. Sirey, v° *cit.*, 312; Pand. fr. v° *cit.*, 2623, etc. Vezi asupra proprietății literare, industriale, etc., tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 245 urm. (ed. a 2-a).

Manuscrise needitate.

Cât pentru manuscrisele needitate, care ar fi opera defunctului, ele nefiind în genere considerate ca un bun existent, nu vor figurà în masă decât atunci când defunctul ar fi tratat cu un editor pentru publicarea lor, sau când ar fi vorba de publicarea unei alte ediții a operei publicată mai 'nainte. Demolombe, XIX, 265; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 464, p. 268; Pand. fr., v° *cit.*, 2624; Répert. Sirey, v° *cit.*, 313; Massé-Vergé, III, § 455, p. 138, nota 1. Mai vezi Répert. Sirey, v° *Propriété littéraire et artistique*, 363 urm., etc.

(5) Baudry et Colin, I, 886; Demolombe, XIX, 268; Pand. fr., v° *cit.*, 2648; Répert. Sirey, v° *cit.*, 316, etc.

---

(1) Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 310; T. Huc, VI, 167, p. 216, etc.

Sumele datorite de o societate de asigurare, succesiunei.

(2) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2649 urm.; C. Amiens, D. P. 78. 2. 224.— Vezi însă C. Douai, *Pand. Périod.* 86. 2. 203. Cpr. Boissonade, *Réserve héréditaire*, 735, p. 694 urm. Vezi și *infrà*, p. 560. — Sumele ce, în asemenea caz, ar trebuì să se plătească de societatea de asigurare, moștenitorilor, nu vor puteà, în genere, fi urmărite de către creditorii succesiunei, pentrucă defunctul este presupus a fi făcut stipulația pentru moștenitorii săi. *Qui paciscitur, sibi heredique suo pacisci intelligitur*. Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 103. Cpr. Boissonade, *op. cit.*, p. 696, nota *a*.

Fructele produse de bunurile defunctului.

(3) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 323; Planiol, III, 3086, 4⁰.—Fructele produse de bunurile defunctului în urma deschiderei succesiunei, nu intră însă în masă pentru calcularea rezervei și a părței disponibile, pentrucă ele n'au aparținut niciodată defunctului. T. Huc, VI, 167, *in fine*; Planiol, III, *loco cit.*; Demolombe, XIX, 269; Laurent, XII, 92; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2659, etc. C. Pau, D. P. 86. 2. 252; Cas. fr. D. P. 97. 1. 409.

(4) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 322.

(5) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 317.

(6) Répert. Sirey, v⁰ și *loco cit.*

Plus-valuta dobândită între donațiune și moartea dăruitorului.

(7) Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 318. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1910. 1. 529. Vezi *infrà*, p. 571 urm. — S'a decis însă că plus-valuta dobândită, în intervalul de timp strecurat între donațiune și moartea dăruitorului, de acțiunile unei societăți comerciale, dăruite de defunct unuia din moștenitorii săi, nu intră în masa care se formează pentru calcularea părței disponibile și a rezervei, de câteori această plus-valută nu este rezultatul întinderei firești a operațiilor acelei societăți, nici opera dăruitorului, ci numai consecința cooperărei acestui din urmă,

Bunurile care nu figurează în activul ereditar.

Nu se vor pune însă la socoteală și nu vor figurà în activul ereditar: bunurile care, de fapt, s'ar găsi în patrimoniul defunctului, însă care ar fi încetat de a fi proprietatea lui. Astfel sunt, de exemplu: dreptul unui uzufruct sau a unei rente viagere constituite asupra capului lui, căci aceste drepturi fiind viagere, s'au stins odată cu moartea lui (²); fructele produse de bunurile defunctului în urma morței sale, pentrucă aceste fructe n'au fost niciodată proprietatea lui (³); capitalul unei asigurări contractată de defunct în folosul unui terțiu (⁴); bunurile date defunctului cu stipulația dreptului de reîntoarcere către dăruitor, în caz de a muri donatarul mai înainte (art. 825); drepturile ce legea pensiunilor din 1909 conferă prin art. 6 urm. copiilor asupra pensiunei, pe care o aveà tatăl lor în calitate de funcționar public; pentrucă copiii nu găsesc acest drept în succesiunea tatălui lor, la care ei pot să renunțe, ci îl dobândesc dela lege, care, pentru a încurajà pe funcționarii publici, continuă a servì atât copiilor acestor funcționari, în timpul minorităței, cât și mamei lor, o parte din pensia ce primeà părintele lor (⁵), etc.

---

devenit asociat, la operațiile societăței. C. Rouen, Sirey, 1909. 2. 178. Această decizie, foarte remarcabilă și bine motivată, decide în mod implicit că plus-valuta, de care s'a vorbit mai sus, nu este supusă nici raportului ce trebue să se facă la succesiunea lui *de cujus*.

(¹) Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 321.

(²) Baudry et Colin, I, 886; Planiol, III, 3086; Thiry, II, 339, *in fine*, etc.

(³) Vezi *suprà*, p. 552, nota 3, *in fine*.

(⁴) Planiol, III, 3086 *in fine*.; Cas. fr. Sirey, 96. 1. 361; D. P. 97. 1. 73. Cpr. Albert Wahl, *Revue trimestrielle de droit civil*, anul 1902, tom. I, p. 20 urm. *(L'assurance en cas de décès au point de vue du rapport successoral, de la quotité disponible et des récompenses).*—Incât privește capitalul ce o societate de asigurare s'ar fi obligat a plătì succesiunei defunctului pentru premiile plătite de dânsul, în timpul vieței sale, vezi *suprà*, p. 552, text și nota 2.

(⁵) Boissonade, *Histoire de la réserve héréditaire et de son influence morale et économique*, 733, p. 693 (ed. din 1873); Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 2657, etc.

2º Preţeluirea bunurilor ce dăruitorul sau testatorul a lăsat în momentul morţei sale.

Preţeluirea bunurilor existente în momentul morţei dispunătorului. Art. 999 C. Calimach.

Masa bunurilor existente în momentul morţei dispunătorului odată formată, trebue să se proceadă la preţeluirea acestor bunuri, deşi art. 849 nu prevede decât preţeluirea bunurilor dăruite, căci altfel nu s'ar puteà aflà valoarea întregei averi şi calculul prescris de lege ar fi cu neputinţă. De aceea, art. 999 lit. *b* din codul Calimach dispune că trebue să se preţeluiască cu preţ cuviincios şi adevărat *toate* bunurile, de către persoane experte şi vrednice de credinţă, cu cuget curat, fără vreun vicleşug sau părtinire. Codul actual n'a mai vorbit de preţeluirea bunurilor lăsate în succesiune de către dăruitor sau testator, pentrucă preţeluirea lor nu prezintă nicio particularitate deosebită, precum prezintă acea a bunurilor dăruite (¹).

Valoarea din timpul deschiderei succesiunei.

Această preţeluire se va face după valoarea ce bunurile existente în succesiune aveau *în momentul deschiderei succesiunei*, principiu admis şi la Romani (²), pentrucă acesta este momentul când se deschide dreptul moştenitorilor rezervatari (³).

Dr. roman şi C. Calimach. Deoseb. între C. Calimach şi dr. actual.

Prin urmare, nu se va ţine nicio socoteală de schimbările ce au putut să intervie, în privinţa valorei bunurilor preţeluite, fie înaintea, fie în urma morţei dispunătorului. Deci, orice mărire sau micşorare a valorei lucrului, intervenită în intervalul dela deschiderea succesiunei şi până în ziua preţeluirei, va privì numai pe rezervatari şi nu va aveà

(¹) Cpr. Laurent, XII, 86; Demolombe, XIX, 352, etc.

(²) *„In quantitate patrimonii exquirenda, visum est mortis tempus spectari"*. (L. 73, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2). Vezi şi L. L. 6 şi 30, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28. „Averea nu se cercetează câtă erà la facerea testamentului, zice art. 970 din codul Calimach, *ci câtă se află la* moartea testatorului. Încât priveşte însă donaţiunile, codul Calimach, deosebindu-se de codul actual, prevede prin art. 1283 (951 C. austriac), că nu în momentul morţei dăruitorului are să se examineze dacă legitima a fost sau nu atinsă prin donaţiune, *ci în momentul facerei darului*. Vezi şi *suprà*, p. 538, n. 1 şi p. 605, n. 2.

(³) Cpr. Demolombe, XIX, 353; Laurent, XII, 86; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 194; Pand. fr., *vº cit.*, 2667; Cas. fr. D. P. 67. 1. 55; Sirey, 67. 1. 223; C. Rouen, Sirey, 1909. 2. 178, punctul al 4-lea din speţă. Vezi şi *infrà*, p. 570.

nicio înrâurire asupra drepturilor donatarilor sau legatarilor [1].

Prețeluirea după valoarea reală a lucrurilor.

Această prețeluire se face după valoarea reală ce lucrurile au pentru toată lumea, *secundum rei veritatem*, după cum se exprimă legea romană [2], iar nu după prețul afecțiunei, nici după utilitatea particulară ce moștenitorul, donatarul sau legatarul ar puteà să tragă din lucru. *„Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur“* [3].

Venitul din rolul de contribuții, etc.

Nu se va luà, de asemenea, în considerație venitul ce ar figurà în rolul de contribuții, *ex formali pretio* [4]; nici prețul mai mare sau mai mic ce moștenitorul ar fi putut dobândi dela un cumpărător temerar [5]: *neque ex stultitia emptoris* [6].

Prețeluirea prin bună înțelegere.

Prețeluirea nefiind supusă niciunei forme speciale, poate fi făcută și prin buna înțelegere a părților. Tot ce se cere numai este ca ea să fie făcută față cu părțile interesate: de unde rezultă că prețeluirea făcută de însuș testatorul prin testamentul său (sau printr'un alt act), n'ar fi obligatorie [7], după cum dispune anume art. 999 din codul Calimach [8].

Banii găsiți în numerar.

In regulă generală, *toate* bunurile lăsate de defunct sunt supuse prețeluirei: imobilele, mobilele corporale, ca și cele incorporale (art. 969 lit. *b* C. Calimach), etc. Numai banii care se găsesc în numerar nu comportă nicio prețeluire.

---

[1] Laurent, XII, 86, 89 și 95; Demolombe, XIX, 354, 366; Pand. fr., *v° cit.*, 2668, etc.

[2] L. 62 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2. Vezi și L. 42, Dig., *loco cit.*, unde se zice: *„In Falcidia æstimatio pretii rerum* **ex veritate** *facienda est“*.

[3] L. 63, *ab initio*, Dig., *loco cit.*

[4] L. 62 § 1, Dig., *loco cit.*

[5] Cpr. Demolombe, XIX, 364; Pand. fr., *v° cit.*, 2675 urm.

[6] L. 3, Dig., *loco cit.*

[7] Laurent, XII, 87; Demolombe, XIX, 362; Baudry et Colin, I, 891; Beltjens, III, art. 922, No. 25; Pand. fr., *v° cit.*, 2679; Troplong, II, 976; C. Limoges, D. P. 60. 2. 14; Sirey, 61. 2. 303, etc.

C. Calimach și dr. roman.

[8] „Testatorul nu are voe să prețeluiască însuș...“, zice acest text: *„Quarta, quæ per legem Falcidiam retinetur, æstimatione, quam testator fecit, non magis minui potest, quam auferri“*. (L. 15 § 8, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35. 2).

Valorile cotate la bursă.

Cât pentru rentele asupra Statului și celelalte valori cotate la bursă, ele vor fi prețeluite după cursul ce aveau în momentul morței dăruitorului sau testatorului(¹).

Averea dăruită descendenților fără scutire de raport.

Averea dăruită descendenților prin acte între vii, fără dispensă de raport, trebue a se consideră ca avere existentă la moartea dăruitorului, dacă acei descendenți primesc succesiunea; căci, în asemenea caz, ei trebue să raporteze la masa succesorală toată averea ce li s'a dăruit, și această avere intră în masa succesorală liberă de orice sarcini, înființate de donatari asupra ei (²).

3⁰ Bunurile de care defunctul a dispus prin donațiuni între vii.

Adăogarea bunurilor de care a dispus defunctul.

Masa bunurilor existente odată formată, în urma deducerei din aceste bunuri a datoriilor și a sarcinilor impuse donatarilor (³), se adaogă prin calcul fictiv bunurile de

---

(¹) Demolombe, XIX, 359, 391; Laurent, XII, 94; Beltjens, III, art. 922, No. 25; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2671 urm., 2835; C. Bordeaux, Sirey, 35. 2. 109 și Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1133 și 1134, nota 1.

(²) Cas. rom. Bult. 1895, p. 699.

Deducerea sarcinilor impuse donatarilor în interesul dăruitorului.

(³) Sarcinile impuse donatarilor, în interesul dăruitorului, vor fi deduse din valoarea bunurilor dăruite, căci aceste sarcini nu înavuțesc pe donatar, el nefolosindu-se decât de ceeace rămâne în urma deducerei lor. Planiol, III, 3092; Cas. fr. D. P. 78, 1. 16. Vezi și Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 922, No. 107 urm.—Aceeaș regulă este aplicabilă în privința sumelor plătite de donatar, nu însuș dăruitorului, ci creditorilor săi, pentru achitarea datoriilor acestui din urmă, pentrucă plata datoriilor dăruitorului constituind o sarcină a donațiunei, micșorează cu atâta emolumentul ei. Dar, dacă se ține în seamă donatarului plata datoriilor făcută de dânsul în numele dăruitorului, plata procentelor acestor datorii nu se scade din valoarea bunurilor dăruite, pentrucă aceste procente sunt luate de obiceiu din veniturile bunurilor dăruite. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1904. 1. 121, 122 (cu nota lui E. Naquet); D. P. 1904. 1. 425.

Evaluarea întregei averi a defunctului.

Stabilirea rezervei și a părței disponibile nu se operează pentru fiecare moștenitor în parte, ci se evaluează mai întâi, prin calcul, întreaga avere a defunctului, adecă: atât cea considerată ca existentă la moartea lui cât și cea dăruită la străini sau la moștenitori scutiți de raport, după care, scăzându-se datoriile și sarcinile impuse de dăruitor, se calcucare defunctul a dispus prin donațiuni între vii (1), fără a se ține însă seamă de veniturile acestor bunuri (2). Această întrunire permite de a se reconstitui patrimoniul defunctului astfel cum el s'ar fi găsit în ziua morței sale, dacă n'ar fi făcut nicio liberalitate, și de a socoti astfel rezerva și partea disponibilă.

Intrunirea de care vorbește art. 949 nu este reală, ci fictivă.

Această întrunire nu este însă decât *fictivă*, după cum o spune anume art. 922 din codul francez (3) (pe hârtie), căci ea nu prejudică întru nimic soarta liberalităților. Ea este o simplă operație de calcul, care are de scop fixarea averei defunctului în momentul morței sale. Numai după fixarea părței disponibile, se va procede la imputarea donațiunilor, fie asupra părței disponibile, fie asupra rezervei (art. 945), și atunci numai rezervatarii vor avea acțiunea în reducțiune contra donatarilor, dacă liberalitatea lor întrece partea disponibilă (4).

Cazul când defunctul n'a lăsat nicio avere la moartea lui.

Rămâne însă bine înțeles că bunurile dăruite *inter vivos* trebue să reintre în mod fictiv în succesiune, chiar atunci când defunctul n'ar fi lăsat la moartea lui nicio avere. Dacă art. 849 prevede că pe lângă bunurile lăsate de defunct,

---

lează apoi întreaga parte din averea netă, cuvenită tuturor moștenitorilor ca rezervă, proporțional cu numărul lor, iar restul rămâne ca parte disponibilă. Cas. rom. Bult. 1895, p. 699.

(1) S'a decis însă că nu este nevoe, spre a se calculà partea disponibilă și rezerva, ca bunurile dăruite de către *de cujus*, în specie, soțului său, să fie adaose prin calcul fictiv la masă, de câteori aceste bunuri se regăsesc în întregimea lor și în natură în patrimoniul dispunătorului, unde ele s'au reîntors prin efectele unui legat făcut dăruitorului de către donatar. Cas. belg. Sirey, 1905. 4. 21.

(2) Cas. rom. Bult. 1896, p. 992.

(3) „*On y réunit* **fictivement**“, etc. Vezi și art. 822 din codul italian, care zice, de asemenea: „*si riuniscono quindi fittiziamente i beni*, etc.“

(4) Cpr. Laurent, XII, 62; Demolombe, XIX, 301; Pand. fr., *v° cit.*, 2681, etc. — După formarea masei succesorale, moștenitorii rezervatari trebue să-și retragă rezerva mai întâi din averea existentă, adecă: atât din acea găsită la moartea lui *de cujus* cât și din acea intrată în masa succesorală prin facerea raporturilor, și numai dacă nu li se va acoperi rezerva lor din menționata avere, proporțional cu numărul lor și cu întreaga avere succesorală, numai atunci ei au dreptul să și-o complecteze prin reducerea donațiunilor nesupuse raportului. Cas. rom. Bult. 1895, p. 700.

trebue *să se adaoge* acele de care el a dispus prin donațiune, aceasta este numai din cauză că legea presupune cazul cel mai ordinar, adecă: acela când defunctul a lăsat la moartea lui o avere cât de mică, la care pot atunci fi adăogite bunurile dăruite prin acte între vii. Bunurile dăruite putând însă, în unele cazuri, să formeze unicul element spre a se socotì partea disponibilă și rezerva, nu mai încape îndoială că ele vor figurà în totdeauna în masa care datorește rezerva și asupra căreia se calculează partea disponibilă (¹).

Toate bunurile dăruite intră în calculul fictiv.

Termenii art. 849 fiind generali, se înțelege că toate bunurile dăruite trebue să intre în acest calcul fictiv, oricare ar fi natura lor, fie mișcătoare sau nemișcătoare, corporale sau incorporale, etc. (²).

Nu se are în vedere momentul când s'a făcut donațiunea, etc.

Nu se va aveà, de asemenea, în vedere momentul când s'a făcut donațiunea (³), nici valoarea bunurilor dăruite, nici

---

(¹) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2682; Demolombe, XIX, 303. Ar fi, în adevăr, ridicol, zice Ricard, ca bunurile dăruite să nu intre în mod fictiv în masă, atunci tocmai când rezerva nu se poate exercità decât asupra acestor bunuri. Vezi Demolombe, *loco cit.*

(²) Marcadé, III, 594; Arntz, II, 1807; Demolombe, XIX, 310; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2684, 2726, etc.

(³) Calculul fictiv, prevăzut de art. 849, va aveà deci loc, deși donațiunea ar fi fost făcută înaintea nașterei copilului, sau înaintea căsătoriei dintre tatăl și mama sa, și chiar atunci când ar fi trecut mai bine de 30 de ani dela facerea donațiunei și până la deschiderea succesiunei. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2721; Demolombe, XIX, 306.

Donațiunile făcute sub legea veche.

Din împrejurarea că nu se are în vedere momentul facerei donațiunei, rezultă că și donațiunile făcute sub legea veche vor fi adaose prin calcul fictiv la bunurile existente în momentul morței dăruitorului. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2722; Demolombe, XIX, 307; Troplong, II, 904, 905, etc.

Reducerea donațiunilor făcute sub legea veche.

Donațiunile făcute sub legea veche nu vor fi însă reduse decât până la concurența părței disponibile determinată sub legea sub care au fost făcute, soluție admisă și la Romani, prin Novela 92, capit. I, căci altfel legea nouă ar aveà efect retroactiv, ceeace nu se poate (art. 1). Cpr. Demolombe, I, 51 și XIX, 307; Aubry et Rau, I, § 30, p. 127, text și nota 64 (ed. a 5-a); Troplong, II, 964; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2723, precum, și alte autorități citate în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, I, art. 2, No. 704 urm.; Stănescu, *op. cit.*, 998, p. 675. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 105 (ed. a 2-a), unde se arată controversa.

forma sau caracterul donațiunei și nici chiar persoana donatarului.

Toate donațiunile, oricare ar fi forma lor, sunt supuse calculului fictiv prevăzut de art. 849.

Rezerva nu și-ar mai atinge scopul propus, dacă calculul fictiv pentru compunerea masei n'ar cuprinde decât donațiunile învestite cu solemnitățile prevăzute de art. 813 C. civil. Art. 849 fiind conceput în termeni generali, se aplică deci nu numai donațiunilor solemne, dar tuturor liberalităților între vii, prin urmare: donațiunilor manuale (vezi *infrà*, p. 612), celor directe ca și celor indirecte; donațiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros(¹); celor care procură donatarului achiziția unui lucru mobil sau imobil, ca și celora care-i procură numai liberarea unei obligații(²), etc.

Don. reciproci, remuneratorii, oneroase, etc.

Caracterul donațiunei nu joacă de asemenea niciun rol în această privință. Deci, art. 849 este aplicabil donațiunilor ordinare ca și celor reciproci, remuneratorii, oneroase, etc., rămânând a se deduce valoarea serviciilor prestate sau sarcinilor executate, dacă aceste servicii sau sarcini sunt apreciabile în bani(³).

Donațiunile făcute din capital sau din venituri.

Toate donațiunile între vii, emanate dela defunct, chiar și cele făcute unui așezământ pios sau oricărei alte persoane morale(⁴), intrând în compunerea masei, servesc a determina partea disponibilă și rezerva, fără a se distinge dacă aceste liberalități au fost făcute din capital sau din venit: căci ar fi foarte greu de a se constata care donațiuni sunt făcute din capital și care sunt făcute din venit, veniturile fiind și ele supuse capitalizărei(⁵).

Prezenturile obișnuite. Art. 759.

Pentru ca art. 849 să fie aplicabil, se cere însă ca actul să aibă caracterul unei adevărate donațiuni: de unde rezultă că prezenturile obișnuite (art. 759), actele de bine-

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 308, nota 2. Cpr. Baudry et Colin, I, 895.— S'a decis, în consecință, că în masa succesorală intră nu numai donațiunile, dar și avantagiile indirecte rezultând dintr'o donațiune. C. București, *Dreptul* din 1897, No. 77.

(²) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2729, 2777; Demolombe, XIX, 316. Vezi și *infrà*, explic. art. 847, p. 602 urm.

(³) Demolombe, XIX, 317; Troplong, II, 896, 897; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2731, etc.

(⁴) Cpr. Cas. rom. Bult. 1896, consid. dela pag. 948.

(⁵) Cpr. Planiol, III, 3088; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2734 și autoritățile citate acolo; Cas. fr., Sirey, 82. 1. 129; D. P. 82. 1. 313, etc.

facere şi milele care obişnuit se fac din venituri, fără a se atinge capitalul, şi, în genere, toate liberalităţile pe care legea le scuteşte de raport, pentrucă ele se iau tot din venituri şi nu distrug egalitatea dintre moştenitori, nu se consideră ca adevărate donaţiuni şi nu sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 (¹).

Cazul când donaţiunile de mai sus au fost făcute din capital.

Dacă aceste liberalităţi au fost însă luate din capital, ele vor intrà în masa care serveşte a determinà partea disponibilă şi rezerva (²). Astfel, Curtea din Lyon a declarat, cu drept cuvânt, reductibil, ca făcut în detrimentul rezervatarilor, un legat de milostenie, care cuprindeà aproape averea întreagă a defunctului (³).

Sumele datorite de o societate de asigurare, succesiunei.

De asemenea, capitalul format din venituri ar fi supus reducţiunei şi ar intrà în masa asupra căreia trebue să se calculeze partea disponibilă şi rezerva, atunci când capitalul astfel format ar constituì o donaţiune, dacă nu directă, cel puţin indirectă. Astfel ar fi, de exemplu, folosul ce ar rezultà pentru un copil din contractul prin care tatăl său l-ar fi asigurat la o societate de asigurare, care, în baza primelor primite dela părinte, în timpul vieţei sale, s'ar fi obligat a plăti copilului o sumă oarecare, la moartea tatălui său (⁴).

Cazul când donaţiunea a fost făcută unui moştenitor.

Am zis că, pentru aplicarea art. 849, nu se are în vedere persoana donatarului; de unde rezultă că acest text se aplică nu numai când donaţiunea a fost făcută unui străin, dar chiar unui moştenitor, fie el rezervatar, şi fie că această donaţiune a fost făcută ca o anticipare asupra succesiunei

---

(¹) Laurent, XII, 63; Demolombe, XIX, 312 urm.; Demante, IV, 58 *bis;* Baudry et Colin, I, 893; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 189; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2733, 2736; Planiol, III, 3088; Nacu, II, 182, p. 331; Stănescu, *op. cit.*, 1001, p. 676, etc.

(²) Demolombe, XIX, 314; Demante et Colmet de Santerre, IV, 58 *bis;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2747, etc.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2745.

(⁴) Cpr. Baudry et Colin, I, 895; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2735 şi autorităţile citate acolo. Vezi şi *suprà*, p. 552, text şi nota 2. — Cu toate acestea, soluţia de mai sus se contestă de unii, pentrucă capitalul, pe care îl primeşte copilul la moartea tatălui său, n'a intrat niciodată în patrimoniul defunctului, ci este rezultatul primelor plătite de dânsul societăţei, din veniturile sale. Vezi Caquerai, *Revue pratique de droit français*, anul 1863, tom. 16, p. 203 şi nota 2 în *Pand. Périod.* 88. 1. 186. Cpr. Acollas, II, p. 439.

(en avancement d'hoirie), fie cu dispensă de raport[1]; aşa că toate bunurile dăruite unui succesibil trebue, în regulă generală, să fie aduse prin calcul şi în mod fictiv la masă, ca şi bunurile dăruite străinilor.

Legatarii şi donatarii străini pot cere raportul fictiv statornicit de art. 849. Neaplic. în specie art. 763 C. civ.

Deci, dacă presupunem că un părinte a făcut o donaţiune unui copil al său, lăsând şi oarecare legate, legatarii şi ceilalţi donatari străini, care s'ar vedea ameninţaţi de o acţiune în reducţiune, vor puteà, conform art. 849, să ceară raportul fictiv al donaţiunei, pentru a se determinà partea disponibilă şi rezerva. Este adevărat că, după art. 763, legatarii nu pot pretinde ca moştenitorii să facă raportul, însă în specie nu este vorba de un raport real şi efectiv, ci numai de un calcul, de o operaţie de aritmetică şi de un raport fictiv, necesar pentru a se formà masa asupra căreia trebue să se calculeze partea disponibilă şi rezerva. Art. 763 ar fi opozabil numai atunci când ei ar cere ca obiectele raportate să le fie atribuite în totul sau în parte, pentru a li se complectà legatul, nu însă şi atunci când ei nu cer decât un raport fictiv care, în realitate, n'are să le aducă niciun folos, ci are să servească numai a determinà partea de care defunctul a putut să dispue cu titlu gratuit.

Exemplu pentru lămurirea celor de mai sus.

Un exemplu ne va lămuri mai bine. Astfel, dacă presupunem că *Primus*, care are doi copii, a dat unuia din ei 45000 de lei şi apoi moare, lăsând pe aceşti doi copii moştenitori şi în acelaş timp un legat de 20000 lei şi o avere de 15000 de lei: se naşte întrebarea: cum se va socotì rezerva şi partea de care defunctul a putut să dispue prin testament, căci numai astfel vom puteà şti până la ce sumă legatul este valid. Dacă aplicăm art. 763, partea disponibilă şi rezerva se vor calculà numai asupra sumei de 15000 lei, pentrucă, după acest text, legatarii nu pot cere raportul sumei de 45000 de lei, dată unuia din moştenitori.

---

[1] Este, în adevăr, de principiu că toate donaţiunile, chiar şi cele scutite de raport, trebue să fie întrunite la masă pentru a se socotì partea disponibilă şi rezerva. Deci, dacă este adevărat că tot ce e supus raportului face obiectul întrunirei fictive prevăzută de art. 849, nu se poate zice, în sens invers, că ceeace nu este supus raportului nu trebue să facă parte din masă. Cpr. Laurent, XII, 64; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 484, p. 291; Pand. fr., v° *cit.*, 2749, etc.

După acest sistem, admis de jurisprudența franceză până la celebra decizie așa zisă *St. Arroman*(1), care este din 8 Iulie 1826, partea disponibilă va fi 5000 de lei, iar rezerva 10000 de lei (art. 841, 763), așa că legatarul nu va luà decât 5000 de lei. Dacă, din contra, aplicăm art. 849, trebue mai întâi să adăogăm prin calcul fictiv la 15000 de lei găsiți în succesiune, suma de 45000 de lei, dăruită de defunct, ceeace formează o masă de 60000 lei, asupra căreia rezerva va fi de 40000 de lei, iar partea disponibilă de 20000 de lei (art. 841, 849). Prin urmare, după acest sistem, legatarul ar trebuì să ieà întreaga sumă legată (20000 de lei), însă fiindcă în succesiune nu se găsesc decât 15000 de lei, legatul său va fi redus la această sumă, căci pentru a-l complectà ar trebuì ca ceeace lipsește să se ieà din cei 45000 de lei dăruiți unuia din copii, ceeace este cu neputință, fiindcă după art. 763, legatarul nu poate cere ca moștenitorul să facă raportul real. Acesta este sistemul cel mai juridic și mai rațional în acelaș timp, pe care jurisprudența franceză îl admite acum în mod constant, fără nicio șovăire dela celebra decizie *St. Arroman*, de care am vorbit mai sus și la care a aderat aproape unanimitatea autorilor (2).

---

(1) Vezi această decizie în *Pand. chron.*, tom. I (anii 1789—1829), 1, p. 270, 271 și în *Sirey chron.*, tom. VIII (anii 1825—1827), 1, 383.

(2) Vezi autoritățile citate în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 581, nota 1, *in fine*, la care trebue să adăogăm: Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, art. 922, No. 20 *bis*, p. 115; Beautemps-Beaupré, *Portion disponible et réduction*, II, 691, p. 110 urm. (ed. din 1856); Laurent, XII, 76 urm.; Demolombe, XVI, 289 și XIX, 309; Troplong, II, 981 urm.; Marcadé, III, 598; Arntz, II, 1811; Thiry, II 345; Mourlon, II, 632, nota 1; Aubry et Rau, VI, § 630, p. 617 și VII § 684, p. 188; Demante, tom. III, 192 *bis* II și tom. IV, 60 *bis* VI urm.; Th. Huc, VI, 169; Planiol, III, 2239, 3087; Baudry et Wahl, *Successions*, III, 2727; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 900—902 (în tom. III, partea II, al Coment. noastre, la p. 582, finele notei 1 dela p. 581, din eroare de tipar se citează: Baudry et Colin, I, 2296); Stănescu. *Partaj și rezervă*, 226, p. 121 urm. Vezi asupra acestei controverse, Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2685 urm.; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 922, No. 34 urm.; Dalloz, *Nouveau code*

Dreptul testatorului de a face ca art. 849 să nu fie aplicat în specie.

Dar, dacă trebue să recunoaștem, în principiu, legatarului dreptul de a calculà partea disponibilă a defunctului conform art. 849, este necontestat că judecătorii ar puteà, prin interpretarea voinței testatorului, să decidă că bunurile dăruite nu trebue să figureze în calculul provizor al părței disponibile, pentrucă voința dispunătorului determină în mod suveran întinderea liberalităței sale.

Interpretarea suverană a testamentului de judecătorii fondului.

Dispunătorul poate deci să interzică donatarilor sau legatarilor săi raportul fictiv, pe care îl autoriză art. 849, zicànd, de exemplu: că liberalitatea va fi socotită exclusiv numai asupra bunurilor ce el va lăsà la moartea sa. Chestiunea de a se ști cum trebue să se calculeze partea disponibilă, este, la urma urmei, o chestie de intenție, și voința dispunătorului constitue o lege în această privință. Dacă testatorul nu și-a arătat voința sa în termeni clari și precizi, judecătorii vor interpretà în mod suveran termenii testamentului(1).

Neaplic. art. 849 în cazul art. 684. Controversă.

Curtea din Iași a decis că calcularea părței succesorale cuvenită văduvei sărace, conform art. 684 C. civil, are a se face tot conform art. 849, adecă: adăogându-se la averea găsită în ființă la moartea bărbatului, și valoarea lucrurilor de care el a dispus cu titlu gratuit în favoarea moștenitorilor săi(2), soluție formal admisă prin noua lege franceză din 10 Martie 1891. Această soluție este însă inadmisibilă în dreptul nostru, unde nu avem un text expres în această privință, ca în Franța, pentrucă art. 849 cuprinzând o excepție, care nu poate fi întinsă prin analogie, se aplică numai când este vorba de calcularea părței disponibilă într'o succesiune cuvenită moștenitorilor rezervatari, și știm că femeea nu are nicio rezervă în averea bărbatului ei(3).

---

civil annoté, II, art. 922, No. 83 urm.; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 390 urm.

(1) Cpr. Laurent, XII, 81, 82; Demolombe, XIX, 309, *in fine*; Baudry et Colin, I, 903; Beautemps-Beaupré, *op. cit.*, II, 689, p. 108, 109; Pand. fr., *v° cit.*, 2701. Cpr. Cas. fr. Sirey, 90. 1. 355; D. P. 91. 1. 437, etc.

(2) *Dreptul* din 1890, No. 34.

(3) Vezi Al. Degré; *Dreptul* din 1892, No. 23, p. 180 și *Scr. juridice*, I, p. 174; Stănescu, *op. cit.*, 1008, p. 686. Vezi și tom. III, partea, II al Coment. noastre, p. 523, 524. Vezi pentru

Cazul când donatarul s'a săvârşit din viaţă înaintea dăruitorului.

Bunurile dăruite unui succesibil trebue să fie cuprinse în masă conform art. 849, chiar dacă donatarul s'ar fi săvârşit din viaţă înaintea dăruitorului, pentrucă deşi raportul nu se datoreşte decât de copilul donatar, iar nu de moştenitorii săi, afară de cazul când ei ar veni la succesiune prin reprezentaţie (art. 755), totuşi raportul fictiv, statornicit de art. 849, n'are, precum ştim, nimic comun cu raportul real prevăzut de art. 751 C. civ. Raportul prevăzut de art. 849 fiind o simplă operaţie de calcul, trebue să aibă loc de câteori există o donaţiune(1), chiar dacă această donaţiune ar fi făcută unei persoane necunoscute, destul este ca existenţa liberalităţei să fie certă (2).

Cazul când moştenitorul, care a primit o donaţiune, a renunţat la succesiune.

Această deosebire între raportul real şi cel fictiv, prevăzut de art. 849, face ca moştenitorul, care a primit o donaţiune ca o anticipare asupra succesiunei sale şi a renunţat la succesiune, să poată cere, cu toată renunţarea sa, raportul fictiv al celorlalte donaţiuni, pentru a compune masa ereditară şi a determina apoi asupra acestei mase, partea disponibilă (3).

Impărţeala ascendenţilor făcută prin donaţiune între vii. Controversă.

O controversă destul de vie s'a ridicat asupra chestiunei de a se şti dacă bunurile cuprinse într'o împărţeală de ascendenţi, făcută prin acte între vii (art. 795), trebue sau nu să fie considerate ca supuse raportului fictiv statornicit de art. 849, pentru calcularea părţei disponibile, atunci când se împarte succesiunea ascendentului dăruitor; însă părerea cea mai juridică este, de bună seamă, cea care pune în principiu că bunurile cuprinse în împărţeală urmează a fi aduse în mod fictiv la succesiunea ascendentului dăruitor, pentru socotirea părţei disponibile, căci nu mai rămâne îndoială că, în cazul art. 795 urm., defunctul a dispus de bunurile sale cu titlu gratuit, şi este ştiut că art. 849 prevede raportul fictiv al tuturor bunurilor de care *de cujus* a dispus prin do-

---

mai multe detalii asupra acestei chestiuni, critica deciziei menţionate a Curţei din Iaşi, făcută de noi în *Dreptul* din 1893, No. 12.

(1) Laurent, XII, 85; Pand. fr., *v° cit.*, 2718; Cas. fr. D. P. 57. 1. 363; Sirey, 57. 1. 572.

(2) Pand. fr., *v° cit.*, 2719; C. Rouen, D. P. 80. 2. 49; Sirey, 80. 2. 281.

(3) Pand. fr., *v° cit.*, 2700.

națiuni între vii(1). Cu toate acestea, chestiunea este, după cum știm, foarte controversată.

Cazul când ascendentul a dispus neaplicarea art. 849.

Bunurile cuprinse în împărțeala ascendentului numai atunci nu vor fi supuse raportului fictiv, prevăzut de art. 849, când ascendentul a manifestat o voință contrară(2), sau când împărțeala sa nu mai înfățișează caracterul unei liberalități, ci a unei convenții cu titlu oneros(3).

Instrăinările cu titlu oneros nu intră în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă.

Aceasta ne aduce a vorbì de înstrăinările cu titlu oneros. Rezerva neavând de scop decât apărarea drepturilor moștenitorilor rezervatari, *în contra înstrăinărilor cu titlu gratuit* ale defunctului, nu mai încape îndoială că bunurile înstrăinate de defunct cu titlu oneros (vânzare, schimb, etc.), nu vor fi cuprinse în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă. In adevăr, aceste înstrăinări aducând un echivalent, modifică numai compunerea patrimoniului în loc de a-l micșorà, după cum îl micșorează liberalitățile. Se poate, ce e drept, întâmplà ca, din cauza unor speculații greșite, patrimoniul să fie micșorat și prin înstrăinările cu titlu oneros, însă se poate întâmplà și contrariul. Șansele sunt deci egale. Iată pentru ce înstrăinările cu titlu oneros nu sunt cuprinse în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă(4).

Inzestrare.

Din aceste principii necontestabile ar păreà să rezulte că donaţiunile făcute cu titlu de dotă nu sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849, cel puţin în timpul vieţei bărbatului, pentrucă, după părerea tuturor, faţă cu bărbatul, constituirea dotei este un contract cu titlu oneros, fiindcă acest din urmă joacă rolul unui cumpărător sau unui *creditor*, după expresia lui Iulian: *quodammodo creditor aut emptor intelligitur qui dotem petit* (1).

---

(1) Vezi Planiol, III, 3088; Baudry et Colin, I, 898; Beltjens, III, art. 922, No. 18 și autoritățile citate într'un sens și într'altul în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 860, 861, nota 5, la care trebue să adăogăm, în sensul aplicărei art. 849 la împărțeala ascendenților: Pand. fr., v^0 *Don. et testaments*, 2753 urm. și Repert. Dalloz, *Supplément*, v^0 *Disp. entre-vifs*, 297; C. București, *Dreptul* din 1894, No. 40, etc.

(2) Nimic nu impedică deci pe ascendent să mărginească liberalitatea sa la bunurile ce el va lăsà la moartea sa, în care caz bunurile cuprinse în împărțeală nu vor fi adaose în mod fictiv la cele lăsate de dânsul în succesiunea sa. Cpr. Laurent, XII, 74; Demolombe, XIX, 323; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 190, 191; Massé-Vergé, III, § 455, p. 140, nota 3; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2761, etc.

(3) Pand. fr., v^0 *cit.*, 2764.

(4) Cpr. Planiol, III, 3087, nota 1; Laurent, XII, 65 și 202, *ab initio;* Vigié, II, 585; Baudry et Colin, I, 914; Demolombe, XIX, 324; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3765. Vezi și *suprà*, p. 528, nota 2. — Vezi însă art. 845.

Credem însă, cu toate acestea, că bunurile dăruite de defunct cu titlu de dotă, sunt supuse raportului fictiv prevăzut de art. 849, după cum sunt supuse şi raportului real (art. 758, 761, 1282, 1914), şi aceasta chiar dacă dota s'ar găsì în mânile bărbatului; pentrucă, pe de o parte, tot ce e supus raportului real este supus şi raportului fictiv (2); iar pe de alta parte, dota este, în privinţa constituitorului ei, o adevărată liberalitate, de oarece părinţii nu mai sunt astăzi obligaţi, precum erau altă dată, a-şi înzestrà copiii lor (art. 186) (3). (Cpr. art. 35 al ordon. din 1731).

Cazul art. 761 şi 1282 C. civ. In cazul art. 761 şi 1282, adecă: în caz de insolvabilitate a bărbatului în momentul constituirei dotei, nu se va cuprinde în masă decât acţiunea ce femeea are în contra bărbatului insolvabil, căci bunurile care constituesc dota nu sunt, în asemenea caz, supuse raportului (4).

---

(1) L. 19, Dig., *De obligationibus et actionibus*, 44, 7. Vezi şi L. 25 § 1, Dig., *Quæ in fraudem creditorum*, 42, 8. Vezi tom. V al Coment. noastre, pag. 228, *ad notam*. Cpr. Cas. Palermo, Sirey, 91. 4. 10. 11 şi *Dreptul* din 1910, No. 6, p. 48 (cu observ. d-lui S. Rădulescu). Vezi şi *infrà*, p. 615.

(2) Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 220, p. 422 (ed. Bugnet) şi *Introduction au titre des donations*, I, 71, p. 372; Laurent, XII, 65; Demolombe, XIX, 318; Troplong, II, 958; Pand. fr., *v° cit.*, 2766; T. Huc, VI, 168; Beltjens, art. 922, No. 12; Rivière, *Jurisprudence de la Cour de cassation*, 275; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, II, 661, p. 73; Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 922, No. 3; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 922, No. 75. Vezi şi nota lui Dalambert, în Sirey, 1909. 2, p. 178, col. I-a. Cas. fr. D. P. 56. 1. 145; Sirey, 56. 1. 673; C. Orléans, D P. 85. 2. 204; Trib. Romanaţi, *Cr. judiciar* din 1908, No. 40 (cu observ. noastră).

(3) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 590, nota 5 şi p. 623, nota 2. Vezi şi *suprà*, p. 321, 322.

(4) Demolombe, XIX, 318; Pand. fr., *v° cit.*, 2767; Vernet,

Art. 285 C. civil.

Cât pentru cazul prevăzut de art. 285 C. civil (modificat prin legea din 15 Martie 1906), după care, în caz de despărțenie pentru cauză determinată, o *treime* din averea soțului declarat vinovat prin sentința de divorț trece in proprietatea copiilor născuți din căsătoria desfăcută [1], iar în caz de divorț prin consimțământ mutual, jumătate din averea ambilor soți devine proprietatea copiilor din ziua primei declarațiuni de divorț, nu mai încape îndoială că aceste bunuri nu sunt supuse raportului real și reducțiunei: prin urmare, nici raportului fictiv statornicit de art. 849, în folosul copiilor născuți din altă căsătorie, pentrucă copiii născuți din căsătoria desfăcută nu dobândesc aceste bunuri prin liberalitatea părinților, ci în virtutea legei, care vreà să pue o stavilă atât despărțeniei prin consimțământ mutual, cât și chiar acelei pronunțată pentru cauză determinată. (L. din 15 Martie 1906) [2].

Cazul când bunurile au perit prin caz fortuit.

Bunurile dăruite de defunct în timpul vieței sale, trebuind neapărat să fie adaose, prin calcul fictiv, la bunurile pe care defunctul le-a lăsat în succesiune, în momentul morței sale, spre a se formà astfel masa asupra căreia ur-

---

Quotité disponible, pag. 427. Cpr. Stănescu, *Partaj și rezervă*, 1903, p. 677 urm., etc.

[1] S'a decis că, dacă anterior introducerei acțiunei de divorț, soțul vinovat și-a vândut moșia ce o aveà, primind efectiv o sumă de bani, iar restul întrebuințându-l la plata datoriilor făcute în timpul căsătoriei, averea din care urmează să se atribue treimea cuvenită copilului născut din căsătorie, conform art. 285 C. civil, este suma ce i-a rămas efectiv din vânzarea moșiei. Rezerva ce face instanța de fond prin dispozitivul deciziei sale, pentru atacare în nulitate a actului de vânzare ca fiind simulat, nu atrage casarea acelei deciziuni, întrucât nu se aduce prin aceasta niciun prejudiciu părței și chestiunea simulației acelui act rămâne întreagă a se rezolvà pe cale principală. Cas. rom., S-a II-a, *Cr. judiciar* din 1913, No. 3, p. 35, decizia No. 222 din 9 Octombrie 1912.

[2] Cpr. Laurent, III. 298 și XII. 69; Demolombe, XIX, 331; Duranton, VII, 352; Pand. fr., *v° cit.*, 2792; Petrescu, *Testamentele*, pag. 204, 205. Vezi și tom. II al Coment. noastre, pag. 204 (ed. a 2-a). Este adevărat că Bigot-Préameneu, în expunerea de motive, a exprimat părerea contrară, însă, precum foarte bine observă Laurent (XII. 69), expunerea de motive nu poate să ție loc de lege.

mează a se socoti partea disponibilă și rezerva, se naște întrebarea: ce trebue să decidem în privința bunurilor, care au perit prin caz fortuit, fără culpa donatarului? Aceste bunuri, fie ele mobile sau imobile, nu vor intrà, de bună seamă, în această masă, pentrucă ea necuprinzând decât bunurile care, dacă n'ar fi fost dăruite, ar fi rămas în patrimoniul defunctului, în specie patrimoniul său nu este micșorat prin donațiune, ci printr'un fapt datorit întâmplărei, fapt care n'ar fi împedicat perirea lucrului, chiar dacă el s'ar fi găsit în mânile dăruitorului. Paguba se împarte deci, în asemenea caz, de o potrivă între rezervatari și beneficiarii părței disponibile (1). Art. 970 § 1 din codul neerlandez este expres în această privință, însă acest text este deprisos, întrucât el nu este decât o aplicare a principiilor generale (2).

Soluția de mai sus este admisibilă, fără nicio distincție, fie că lucrurile dăruite au perit în mânile donatarului, fie că ele au perit în mânile unui terțiu achizitor *(apud emptorem)*, pentrucă paguba fiind în toate cazurile fortuită, rezervatarii trebue să sufere toate întâmplările care micșorează averea defunctului (¹).

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 70 și *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 487; Demolombe, XIX, 338, 377; Thiry, II, 343; Beltjens, III, art.922, No. 16; Arntz, II, 1807, *in fine*; Vernet, *Quotité disponible*, p. 430; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 191, text și nota 24; Pand. fr., *v° cit.*, 2838 urm., etc.

Raportul real. Deoseb. între mobile și imobile. Art. 760.

Incât privește raportul, legea face însă deosebire între imobile și mobile, căci imobilele, care s'au pierdut din caz fortuit și fără greșala donatarului, nu sunt supuse raportului (art. 760); pe când mobilele dăruite descendentului succesibil sunt și rămân, din contra, în riscul și pericolul său, și perderea lor fortuită nu-l scutește de raport, pentrucă el nu datorește înseși mobilele dăruite, precum datorește imobilul (art. 760), ci suma care reprezintă valoarea lor. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre p. 641 și p. 660 urm. (ed. a 2-a). Această distincție dela raport între mobile și imobile nu se aplică la reducțiune, pentrucă situația donatarului, supus reducțiunei, este cu totul alta decât acea a descendentului donatar, supus raportului. Cpr. Mourlon, II, 633; Aubry et Rau, VII, § 684, nota 24 dela p. 191, 192, etc.

C. olandez. Art. 970 § 1.

(2) Iată cum se exprimă acest text: „Lucrul dăruit, care a perit înaintea morței dăruitorului, fără culpa donatarului, nu va fi cuprins în masa bunurilor asupra căreia trebue să se calculeze legitima *(zal zij niet worden begrepen onder de massa der goederen over welke het wettelijk erfdeel moet worden berekend)*. Acest text adaogă însă că lucrul dăruit va fi cuprins în masă de câteori el va fi perdut prin insolvabilitatea donatarului.

Lucruri consumptibile, fungibile, etc.

Rămâne însă bine înțeles că nu poate să fie vorbă, în specie, de lucruri consumptibile și fungibile, nici de cele determinate în donațiune numai *in genere*, căci știut este că: *genera non pereunt* (²).

Cazul când defunctul a dăruit o sumă de bani. Controversă.

Sumele de bani dăruite de defunct sunt, din contra, supuse raportului fictiv statornicit de art. 849, și vor intră în masă, chiar atunci când donatarii ar fi devenit insolvabili, după cum dispune anume art. 970 § 2 din codul neerlandez, citat *suprà*, p. 568, nota 2, pentrucă aceste sume eșind din patrimoniul defunctului prin donațiune, orice donațiune trebue, după art. 849, să fie cuprinsă în masă pentru socotirea părței disponibile și a rezervei (³).

Fructele produse de lucrul dăruit până în ziua morței dispunătorului.

Ultima consecință a principiului după care bunurile dăruite trebuesc adăogate, în mod fictiv, la cele existente în succesiune, este că, pentru a se socoti partea disponibilă și rezerva, nu trebue să se facă raportul fictiv al fructelor produse de lucrul dăruit până în ziua morței dispunătorului, pentrucă aceste fructe fiind destinate a fi consumate, iar nu capitalizate, n'ar fi fost reprezentate prin nicio valoare în succesiunea defunctului, chiar dacă el n'ar fi dispus de bunurile care le-a produs.

(¹) Laurent, XII, 71; Demolombe, XIX, 339; Duranton, VII, 392; Malpel, *Successions*, 271; Pand. fr., v° *cit.*, 2840; Stănescu, *op. cit.*, 1031, p. 699, etc.— *Contrà:* Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 486, pag. 292 urm.; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, IV, p. 281, *ad notam*; Vazeille, *Succesions et donations*, I, art. 855, No. 5 și II, art. 922, No. 17, p. 187 (ed. din 1837).

(²) Pand. fr., v° *cit.*, 2841. Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1876, consid. dela p. 306. Vezi și tom. V al Coment. noastre, p. 187.

(³) Laurent, XII, 71; Troplong, II, 996 urm.; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 191, 192; Pand. fr., v° *cit.*, 2842; Beltjens, III, art. 922, No. 17; C. Caen, Sirey, 63. 2. 127.— *Contrà:* Demolombe, XIX, 603, 606; Marcadé, III, 602, 603; Massé-Vergé, III, § 457, *in fine*, p. 151; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695, p. 333, text și nota 36 (ed. Crome); Demante et Colmet de Santerre, IV, 61 *bis* II; Duranton, VIII, 339; Saintespès-Lescot, II, 516, p. 343 urm., etc.

Fructele prinse de rădăcini în momentul deschiderei succesiunei.

In ceeace privește însă fructele prinse de rădăcini în momentul deschiderei succesiunei, ele vor intrà de sigur în masă, pentrucă măresc valoarea bunurilor dăruite din care fac parte, și această plus-valută s'ar fi găsit de sigur în succesiune, dacă defunctul n'ar fi făcut donațiunea (1).

Art. 854.

Cât pentru fructele percepute în urma morței dăruitorului, ele aparțin, în principiu, rezervatarilor (art. 854).

4° Prețeluirea bunurilor dăruite prin acte între vii.

Scopul acestei prețeluiri.

După ce s'au determinat bunurile de care defunctul a dispus prin donațiuni între vii, trebue să se proceadă la prețeluirea lor, pentru a se cunoaște valoarea totală a masei, din care partea disponibilă și rezerva nu sunt decât o fracțiune.

Valoarea ce bunurile aveau în momentul morței dispunătorului.

Această prețeluire se va face, ca și pentru bunurile lăsate de dăruitor sau testator în succesiune, după valoarea ce bunurile dăruite de defunct aveau *în momentul morței sale*, pentrucă atunci numai se datorește rezerva moștenitorilor neapărați. Acesta este deci momentul ce trebue să se aibă în vedere, când este vorba de a se socotì rezerva (2).

---

(1) Pand. fr., *v° cit.*, 2845. Cpr. Demolombe, XIX, 376; Laurent, XII, 92. Vezi și *suprà*, p. 554.

(2) Vezi *suprà*, p. 554. — S'a decis că art. 849 se referă numai la donațiunile făcute persoanelor nesuccesibile, sau celor făcute succesibililor cu dispensă de raport, ori acelor care renunță la succesiune. Cas. rom. Bult. 1895, p. 317. „Considerând, zice această decizie, că, deși prin art. 849 C. civil, se prevede că averea de care defunctul a dispus prin donațiune între vii se calculează la masa succesorală după starea ei din momentul donațiunilor și valoarea din momentul morței donatarului, fără a se face vreo distincție între diferitele categorii de donatari, totuși această dispoziție nu se poate referì decât la donațiunile făcute la persoane nesuccesibile, sau la cele făcute succesibililor cu dispensă de raport, ori acelor care renunță la succesiune; căci, în ceeace privește donațiunile făcute la succesibili nescutiți de raport, ele ne mai putându-se considerà că există îndată ce acei donatari succesibili, nescutiți de raport, au acceptat succesiunea, fiindcă averea din care se compune... se raportează la succesiune, liberă de orice sarcină, ca și cum n'ar fi fost dăruită (art. 769); apoi, este evident că prin citatul text (849), legiuitorul nu mai puteà să

Fixarea valorei bunurilor după starea lor din momentul donaţiunei.

Pentru a se fixà valoarea acestor bunuri, se va luà de bază starea în care ele se găseau în momentul facerei donaţiunei, ceeace însemnează, după părerea tuturor, că nu se va ţine nicio socoteală de îmbunătăţirile sau deteriorările aduse lucrului dăruit prin faptul donatarului (¹), ci se vor ţine în seamă numai îmbunătăţirile şi degradările care ar rezultà din natura lucrurilor sau dintr'un caz fortuit. Legea a voit, cu alte cuvinte, de astă dată, ca şi în materie de raport, ca bunurile dăruite să fie preţeluite după valoarea ce ele ar fi avut dacă rămâneau în patrimoniul defunctului, fără a se ţine în seamă prefacerile aduse prin faptul donatarului. Ar fi fost nedrept, în adevăr, ca prin calculul fictiv prevăzut de art. 849, să se pue în activul succesiunei un imobil care, din cauza îmbunătăţirilor aduse de donatar, ar valorà astăzi 100000 de lei, pe când în momentul facerei donaţiunei, acest imobil nu valorà decât 50000 de lei; pentrucă prin facerea donaţiunei dăruitorul şi-a micşorat patrimoniul cu 50000 de lei, iar nu cu 100000 de lei, cât valorează imobilul dăruit în momentul preţeluirei. Este însă

aibă în vedere asemenea donaţiuni; că această interpretare a art. 849 rezultă clar şi din faptul că el se află aşezat de legiuitor în capit. IV, S-a II, care tratează despre reducerea donaţiunilor şi legatelor, adecă: de donaţiuni şi legate făcute străinilor, sau făcute succesibililor cu dispensă de raport, ori succesibililor care renunţă la succesiune, căci numai asupra unor asemenea donaţiuni se poate face operaţia reducţiunei, iar cele făcute succesibililor fără dispensă de raport, ele sunt supuse raportului, iar nu reducţiunei, îndată ce asemenea donatari acceptă succesiunea".

(¹) Thiry, II, 343; Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 904; Beltjens, III, art. 922, No. 24 *ter*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2800, 2848 urm.; Demolombe, XIX, 368; Laurent, XII, 89; Planiol, III, 3090; Arntz, II, 1807; Marcadé, III, 594; Acollas, II, 438; Mourlon, II, 632; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 133, p. 71, etc.

Despăgubirile ce pot să-şi datorească donatarul şi rezervatarii.

Alta este însă chestiunea de a se şti dacă donatarul are drept la vreo despăgubire pentru cheltuelile făcute de dânsul fie înainte, fie în urma deschiderei succesiunei, sau dacă el trebue să plătească rezervatarilor vreo indemnitate pentru deteriorările pricinuite lucrului dăruit. Chestiunea acestor despăgubiri reciproci va fi studiată mai la vale, sub art. 854, când ne vom ocupà despre efectele acţiunei în reducţiune. Vezi *infrà*, p. 660 urm.

just de a se ține în seamă schimbările de valoare aduse bunurilor dăruite prin natura lucrurilor sau printr'un caz fortuit, pentrucă aceste schimbări s'ar fi întâmplat chiar dacă imobilul n'ar fi eșit din patrimoniul defunctului.

Prefacerile aduse lucrului dăruit prin faptul întâmplărei sunt luate în considerație.

Așa dar, de câteori lucrul dăruit s'a prefăcut în urma facerei donațiunei, dobândind o valoare mai mare sau mai mică, pentru a se ști dacă această prefacere va aveà sau nu vreo înrîurire asupra prețeluirei acelui lucru, trebue a se cercetà cauza acelei prefaceri. Dacă se datorește faptului donatarului, ea nu va fi ținută în seamă; dacă, din contra, ea se datorește întâmplărei, prefacerea se va ține în seamă. Astfel, dacă presupunem că imobilul dăruit valorà în momentul donațiunei 50000 de lei și că, mai târziu, prin deschiderea unei ulițe nouă în apropierea acelui imobil, valoarea lui s'a urcat cu 25000 de lei, imobilul va fi prețeluit drept 75000 lei, pentrucă acest spor rămâneà în patrimoniul defunctului, dacă el nu dăruià imobilul. Dacă presupunem, din contra, că imobilul care, în momentul donațiunei, valorà 50000 lei, astăzi face 100000 de lei, din cauza prefacerilor aduse *prin faptul donatarului*, acest imobil se va prețeluì tot 50000 de lei, asemenea îmbunătățiri nețineându-se în seamă.

Perirea imobilului prin caz fortuit.

Dacă imobilul dăruit a perit prin caz fortuit sau forță majoră, aceste două expresiuni fiind sinonime, raportul fictiv prevăzut de art. 849, neavând loc, nu se va procede la nicio prețeluire (1).

Exproprierea imobilului p. utilitate publică.

In caz când imobilul dăruit a fost expropriat pentru cauză de utilitate publică, se va adăogà la bunurile existente despăgubirea primită de donatar (2).

Vânderea imobilului de creditorii donatarului.

In caz însă când imobilul dăruit s'a vândut de către creditorii personali ai donatarului, ceeace se va adăogà la bunurile existente în succesiune nu va fi prețul adjudecărei, ci valoarea ce imobilul vândut aveà în momentul deschiderei succesiunei (3).

Mobile sau imobile.

Mobilele vor fi prețeluite în acelaș mod ca și imobilele (4).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 568.

(2) Laurent, XII, 91; Demolombe, XIX, 340; Demante et Colmet de Santerre, IV, 60 *bis* I; Pand. fr., *v° cit.*, 3813, etc.

(3) Demolombe, *loco cit.*; Pand. fr., *v° cit.*, 2815, etc.

(4) Marcadé, III, 595; Thiry, II, 343; Mourlon, II, 633; Laurent, XII, 93; Demolombe, XIX, 378; Troplong, II, 974; Demante,

Această soluţie este singură conformă cu textul legei, cu intenţia legiuitorului astfel cum ea rezultă din lucrările pregătitoare (1) şi, in fine, cu principiile asupra cărora se întemeiază art. 849: de unde rezultă că moştenitorul supus reducţiunei, spre deosebire de ceeace se întâmplă în privinţa moştenitorului supus raportului, se va folosì de îmbunătăţiri sau va suferì deteriorările ce vor mări ori vor micşorà valoarea mobilelor în intervalul dela facerea donaţiunei şi până la moartea dăruitorului.

Mobilele incorporale.

Această soluţie se aplică nu numai mobilelor corporale, dar şi celor incorporale, precum: creanţele, rentele, acţiunile societăţilor comerciale sau industriale, etc. (2).

Lucrurile fungibile şi consumptibile.

Din lucrurile mobile se exceptează însă cele fungibile şi consumptibile (art. 526), care vor fi preţeluite după valoarea ce ele aveau *in momentul facerei donaţiunei*, pentrucă

IV, 60 *bis* II; Acollas, II, p. 439; Arntz, II, 1807; Baudry et Colin, I, 909; Beltjens, III, art. 922, No. 32; Dalloz, Répert. *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 300; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2818 urm.; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 133, p. 71, etc. — *Contra:* Duranton, VIII, 342; Grenier, *Don. et testaments*, IV, 637, p. 279 urm.; Levasseur, *Portion disponible ou Traité de la portion de biens dont on peut disposer*, 79, etc., care susţin că mobilele trebue să intre în masă după valoarea ce ele aveau *in momentul facerei donaţiunei* (argum. din dreptul vechiu francez). Cpr. Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 225, p. 424.

(1) Tronchet propusese, în adevăr, ca regula pentru preţeluirea imobilelor să nu fie aplicabilă la mobile, ca şi în materie de raport (art. 772), însă această propunere a fost respinsă în urma observaţiilor lui Bigot-Préameneu, pentru cuvânt că există o mare deosebire între reducţiune şi raport. Vezi Pand. fr., v⁰ *cit.*, 2825.

Art. 844.

(2) Vezi *suprà*, p. 555, 556. Printre lucrurile dăruite sau legate de defunct poate să se găsească un uzufruct sau o rentă viageră (art. 844). Preţeluirea acestor drepturi având în totdeauna un caracter necert, din cauză că valoarea lor atârnă de existenţa mai lungă sau mai scurtă a persoanelor pe capul cărora ele au fost constituite (art. 557, 1651), art. 844, pe care îl vom explicà mai la vale, are tocmai de scop de a pune capăt acestor dificultăţi, conferind moştenitorului rezervatar dreptul sau de a executà dispoziţia fără nicio reducere, astfel cum a fost constituită, sau de a lăsà donatarului ori legatarului proprietatea deplină a părţei disponibile. Vezi *infrà*, explic. acestui text, p. 621 urm.

dacă ele n'ar fi fost dăruite, dispunătorul le-ar fi întrebuinţat sau vândut, aşa că valoarea ce s'ar fi găsit în succesiune este aceea pe care aceste lucruri ar fi avut-o într'un timp apropiat de donaţiune (1).

Cazul când lucrurile fungibile şi consumptibile intră în masă după valoarea din momentul morţei dăruitorului.

Lucrurile fungibile şi consumptibile numai atunci vor intrà în masă după valoarea ce ele aveau în momentul morţei dăruitorului, când acesta şi-ar fi rezervat uzufructul lor şi n'ar fi dispus de ele înaintea morţei sale, fie consumându-le, fie vânzându-le, după cum erà în drept a o face în calitatea sa de uzufructuar (art. 526), pentrucă, în asemenea caz, mobilele dăruite se găsesc identic aceleaşi în succesiune, în momentul morţei dăruitorului (2).

5⁰ Deducerea datoriilor defunctului din averea sa reală.

Deducerea datoriilor defunctului din masă.

Pentru a se socotì partea disponibilă şi rezerva, este, după cum ştim, neapărat de a se compune şi reconstitui întregul patrimoniu al defunctului, astfel după cum el ar fi fost în ziua morţei sale, dacă el n'ar fi făcut nicio liberalitate. In acest scop, la bunurile ce dăruitorul sau testatorul a lăsat în succesiune, în momentul morţei sale, se vor adăogà prin calcul fictiv (pe hârtie numai) bunurile de care el a dispus prin donaţiuni între vii, după starea lor din momentul donaţiunei; apoi, preţeluindu-se ambele aceste categorii de bunuri după valoarea ce ele aveau în momentul morţei dăruitorului, din această masă de bunuri se vor deduce datoriile defunctului, şi câtimea părţei disponibile se găseşte prin aceste operaţii determinată.

Din art. 849, astfel cum se află redactat, s'ar păreà că datoriile trebue să se scadă nu numai din averea reală ce dispunătorul a lăsat la moartea lui în succesiune, dar şi din acea pe care el a înstrăinat-o prin acte între vii şi care s'a adăogat în mod fictiv la acea existentă.

Această soluţie poate fi aplicată fără niciun inconvenient atunci când activul creditar este mai mare sau cel puțin egal cu pasivul(1); ea ar fi însă nedreaptă și inadmisibilă, de câteori datoriile defunctului ar fi mai mari decât activul său real. De aceea, atât doctrina cât și jurisprudența sunt de astădată unanime spre a decide că, de câteori pasivul întrece activul, datoriile trebue să se deducă prin calcul fictiv din bunurile existente în succesiune, înainte de adăogirea fictivă a bunurilor dăruite prin acte între vii, după cum se exprimă art. 822 din codul italian și art. 818 din codul spaniol dela 1889, și că de câteori datoriile sunt mai mari decât averea defunctului, partea disponibilă și rezerva trebue să se socotească exclusiv asupra masei bunurilor dăruite prin acte între vii(2).

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 93; Demolombe, XIX, 381; Marcadé, III, 595; Thiry, II, 343; Baudry et Colin, I, 911; T. Huc, VI, 171; Beltjens, III, art. 922, No. 32, *in fine;* Aubry et Rau, VII, § 684, p. 195, text şi nota 5; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2829. — Vezi însă Cas. fr. Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1129, n. 1.

(2) Demolombe, XIX, 382; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2831, etc.

Exemplu.

(1) In adevăr, dacă presupunem că defunctul a dispus prin donațiuni între vii de 60000 de lei, lăsând în succesiune o avere reală tot de 60000 de lei și datorii pentru 40000 de lei, este indiferent ca deducerea datoriilor să se facă după sau înaintea adăogărei bunurilor dăruite la cele existente; căci, în ambele cazuri, rezultatul va fi acelaș, adecă va da un activ creditar de 80000 de lei, asupra căruia se va socotì partea disponibilă și rezerva. In adevăr, întrunind la un loc bunurile lăsate de defunct în succesiune (60000 de lei) cu acele de care el a dispus prin donațiuni (60000 de lei), avem o masă de 120000 de lei, din care scăzându-se datoriile (40000 de lei), va rămâneà un activ de 80000 de lei. Tot astfel, dacă începem prin a deduce datoriile (40000 de lei) din bunurile existente (60000 de lei), avem un activ de 20000 de lei, care adăogându-se la suma de 60000 de lei, dăruită prin acte între vii, va formà tot acelaș patrimoniu de 80000 de lei. In ambele cazuri, prin urmare, rezultatul este acelaș. Cpr. Laurent, XII, 102; Pand. fr., v° *cit.*, 2572, etc.

(2) Laurent, XII, 102; Demolombe, XIX, 397; Thiry, II, 338; Mourlon, II, 630; Demante, IV, 60 *bis* IV; Marcadé, III, 590; Arntz, II, 1808; Duranton, VIII, 343; Troplong, II, 946; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 132, p. 71; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 469, p. 274 urm.; Aubry et Rau, VII, § 684, nota 3 dela p. 185, 186; Massé-Vergé, III, § 445, p. 139, nota 2; Planiol, III, 3094; Berriat St. Prix, *Notes élémentaires sur le code civil*, II, 3327; Baudry et Colin, I, 916, 917; Pand. fr., v° *cit.*, 2572 urm.; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 302; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 502; T. Huc, VI, 166; Beltjens, III, art. 922, No. 44; Stănescu, *op. cit.*, 1045, p. 707 urm.; Nacu, II, 177, p. 330; Cas. fr. D. P. 56. 1. 67; Sirey, 56. 1. 289, etc.

Exemplu spre lămurirea celor de mai sus.

Un exemplu ne va lămurì mai bine. Să presupunem că defunctul a lăsat un activ de 100000 de lei, un pasiv de 180000 de lei şi o donaţiune de 50000 de lei. Dacă am aplicà textul art. 849 *ad litteram*, ar trebui să adăogăm mai întâiu, prin calcul fictiv suma dăruită (50000 de lei) la activul ereditar (100000 de lei), ceeace ne-ar da masa de 150000 de lei, din care scăzându-se datoriile (180000 de lei) ar rămâneà un deficit de 30000 de lei, iar rezerva ar fi redusă la nimic. Cu chipul acesta creditorii defunctului s'ar folosì de reducţiune în contra art 848, ceeace vom vedeà că este inadmisibil. Dacă, din contra, urmăm după modul arătat mai sus, avem un rezultat mult mai practic şi mai drept în acelaş timp. Astfel, în exemplul de mai sus, vom deduce mai întâi datoriile (180000 de lei) din activul ereditar, care este 100000 lei, ceeace ne va dà un deficit de 80000 de lei, care va rămâneà în sarcina creditorilor. Aceştia nu se pot plânge, pentrucă ei au comis imprudenţa de a contractà cu un debitor insolvabil. Cât pentru suma de 50000 de lei, dăruită de defunct, creditorii nu pot să aibă nicio pretenţie asupra ei, de oarece presupunem că această sumă eşise din patrimoniul defunctului înainte de a deveni ei creditorii lui. Datoriile odată scăzute din averea rămasă în succesiune, vom procede la adăogirea fictivă prevăzută de art. 849, pentru formarea masei asupra căreia trebue să se calculeze partea disponibilă şi rezerva. Adăogându-se deci suma dăruită (50000 de lei) la ceeace a rămas din avere, după scăderea datoriilor, adecă la 0, avem tot 50000 de lei, din care se va determinà partea disponibilă şi rezerva. Deci, dacă presupunem că defunctul a lăsat un singur copil, rezerva acestui copil fiind de jumătate (art. 841), donaţiunea, care erà de 50000 de lei, va fi redusă la 25000 de lei, iar 25000 de lei se vor luà de copilul rezervatar.

Cazul când pasivul defunctului întrece activul.

De câteori, deci, pasivul defunctului va întrece activul, averea reală ce se va găsì în succesiune se va abandonà creditorilor, ca fiind gajul lor (art. 1718), iar rezerva şi partea disponibilă se vor calculà numai asupra bunurilor dăruite prin acte între vii. Dacă art. 849 nu prevede anume acest mod de deducere al datoriilor, cauza este că legiuitorul s'a gândit la ceeace se întâmplă de cele mai multe ori, *de eo quod plerumque fit*, prevăzând numai cazul când defunctul a lăsat un activ mai mare decât pasivul.

Legea voeşte ca, înainte de a se calculà partea disponibilă şi rezerva, să se scadă datoriile, pentrucă nu se consideră ca avere decât ceeace rămâne în urma plăţei datoriilor. *Bona non intelliguntur, nisi deducto ære alieno* (1).

C. Calimach. Art. 968, 970.

Legitima se socoteşte, zice art. 968 din codul Calimach, din *curata* avere a fiilor sau a părinţilor, şi art. 970 din acelaş cod adaogă că averea *curată* (netă) se numeşte aceea ce rămâne după scăderea datoriilor şi a cheltuelilor de înmormântare (2).

Sensul cuvântului datorii.

Se naşte acum întrebarea: ce trebue să înţelegem prin

---

(1) L. 39 § 1, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16. Vezi asupra acestui adagiu, tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 414, nota 3; 583, 687, text şi n. 2; p. 715, 754, 866, nota 3, 877.

C. austriac. Art. 785.

(2) Mai vezi art. 959 şi 999 lit. *v* din codul Calimach, precum şi art. 785 din codul austriac. „Datoriile şi alte sarcini *(und andere Lasten)*, care apăsau asupra succesiunei, din timpul vieţei defunctului, vor fi deduse din masă *(werden von der Masse abgerechnet)*. Chestiunea de a se şti dacă cheltuelile de înmormântare se consideră ca o datorie a succesiunei, conform principiilor romane (L. 8 § 9, Dig., De *inofficioso testamento*, 5, 2), este controversată în Austria. Iată, în adevăr, cum se exprimă în această privinţă Mattei *(I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francesi e sarde*, III, p. 541, No. 11). „Per le leggi romane, le spese funebre erano considerate come un debito dell'eredità, e veniano detratte prima di determinare la porzione legittima; ma il signor *Carozzi, Zeiller e Nippel* portano opinione che questo principio non sia adottabile nella legislazione austriaca, che vuole che sieno dedotti soltanto i debiti ed i pesi che erano inerenti alla sostanza mentre viveva il testatore, quando le spese funebri sopravvengono dopo“. Mattei respinge însă, cu drept cuvânt, părerea acestor autori, pentrucă art. 549 din codul austriac, corespunzător cu art. 704 din codul Calimach, dispune ritos că: „cheltuelile de înmormântare *(die Begräbnisskosten)*, potrivite cu obiceiurile locului, cu starea şi averea defunctului, fac parte din sarcinile inerente succesiunei“. Faţă cu un text atât de formal este de mirat ca să se fi găsit autori care să susţie că, după codul austriac, cheltuelile de înmormântare nu sunt o datorie a succesiunei. Vezi Unger, *Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*, § 81, p. 342 (ed. din 1871); Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, II, p. 754 (ed. a 8-a, 1902).

datorii? Prin datorii trebue să înţelegem toate obligaţiile(1) existente în contra defunctului, oricare ar fi natura lor, la executarea cărora succesiunea este obligată şi cu care, prin urmare, averea succesiunei este micşorată(2).

Exemplu de datorii care urmează a fi deduse din activul ereditar.

Astfel ar fi toate datoriile civile, care aveau fiinţă în momentul deschiderei succesiunei, precum: contribuţiile datorite fiscului(3); salariile servitorilor, oricare ar fi natura serviciilor prestate(4), plata slugilor şi a argaţilor, după cum se exprimă glava 282 din pravila lui Matei Basarab; datoriile ipotecare sau chirografare ale defunctului, existente chiar către moştenitori, care ar fi acceptat succesiunea pur şi simplu şi fără beneficiu de inventar; căci, după cum ştim, art. 1154 este inaplicabil în specie şi confuziunea nu are niciun raport cu compunerea masei (L. 87 § 2, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2)(5).

Dacă o datorie, necunoscută în momentul deschiderei succesiunei, ar fi descoperită mai în urmă, se va face o

---

Datoriile prescrise, naturale, etc.

(1) Nu se ţine însă nicio socoteală de datoriile care nu erau obligatorii pentru defunct, precum ar fi, de exemplu: datoriile prescrise (art. 1842) şi cele care rezultă din obligaţii naturale (art. 1092 § 2), etc., pentrucă defunctul nu puteà fi urmărit în baza lor. Cpr. Demolombe, XIX, 399; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2580.

Datorii neconstatate prin titlu.

O datorie consfinţită printr'o acţiune va fi însă dedusă din activul ereditar, chiar dacă creditorul n'ar aveà niciun titlu pentru dovedirea ei, dacă moştenitorul a recunoscut-o. Demolombe, XIX, 400.

(2) Cpr. Laurent, XII, 96; Marcadé, III, 593; Demolombe, XIX, 398; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2579, etc.

(3) Laurent, XII, 96; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2597.—Unii autori disting însă între contribuţia fonciară şi cea personală. Vezi T. Huc, VI, 170; Demolombe, XIX, 411; Répert. Sirey, v^0 *cit.*, 467 urm.; Baudry et Colin, I, 921, 922.

(4) Laurent, *loco cit.*; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2599. — Unii autori disting însă şi de astădată între servitorii ataşaţi la serviciul persoanei defunctului şi cei ataşaţi la imobil precum, ar fi: grădinarii, feciorii boereşti, etc., ale căror servicii considerându-se ca o sarcină a folosinţei, s'ar socotì în contul succesiunei numai până în ziua morţei lui *de cujus*. Demolombe, XIX, 411; Répert. Sirey, v^0 *cit.*, 500.—Vezi însă T. Huc, VI, 172, *in fine* şi Baudry et Colin, I, 923, după care, în privinţa salariilor servitorilor, se vor urmà convenţiile intervenite între ei şi stăpânul lor.

(5) Vezi *suprà*, p. 550, text şi nota 1.

rectificare din care va puteà să rezulte reducerea unor liberalităţi, care mai întâi fusese menţinute(¹).

Sarcinile succesiunei sunt o datorie a succesiunei. Controversă.

Din cele mai sus expuse ar părea să rezulte că sarcinile succesiunei (art. 774, 777), adecă: obligaţiile care au luat parte în urma morţei lui *de cujus*, *quæ ab herede cœperunt*(²), precum sunt: cheltuelile de înmormântare, cele făcute cu ocazia punerei peceţilor, inventarierei, expertizărei sau preţeluirei averei (art. 708, 723, 849, 919), etc. n'ar mai trebui să figureze în pasivul succesiunei, pentrucă omul nu mai poate contractà datorii în urma morţei sale şi, în adevăr, în acest sens se pronunţă unii autori(³).

Cheltuelile de înmormântare.

Cu toate acestea, părerea generală este că asemenea sarcini trebuesc asimilate datoriilor defunctului. Cheltuelile de înmormântare mai cu seamă *(funeris impensa)*, fiind făcute în interesul memoriei defunctului, au fost în toate timpurile considerate ca o datorie a succesiunei(⁴).

Pomenirile pentru odihna sufletului defunctului, doliul văduvei, etc.

In cheltuelele de înmormântare intră: pomenirile ce se obişnuesc a se face după starea defunctului (art. 970 C. Calimach); pomenile date pentru odihna sufletului lui (pravila lui Matei Basarab, glava 282). Aceste cheltueli mai pot încă cuprinde: doliul văduvei (art. 1279); suma necesară spre cumpărarea terenului pentru ridicarea unui monument în

---

(¹) Demolombe, XIX, 409; Demante et Colmet de Santerre, IV, 60 *bis* V; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2593, etc.

(²) L. 40, Dig., *De obligationibus et actionibus*, 44, 7. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 59, nota 4 (ed. a 2-a).

(³) Laurent, XII, 101; T. Huc, VI, 172, etc.

(⁴) Cpr. Demolombe, XIX, 415; Baudry et Colin, I, 920; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 185, text şi nota 2: Marcadé, III. 593, *in fine*: Beltjens, III, art. 922. No. 42; Thiry, II, 340; Toullier-Duvergier, III. partea I, 144, p. 94; Duranton, VIII, 344; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2601 urm.; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible*, 489; Naquet, nota în Sirey, 1904. 1. p. 121, col. 3. etc. Cpr. L. 8 § 9, Dig., *De inofficioso testamento*, 5, 2; L. 1, § 19, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2 şi Instit. 2, 22, *De lege Falcidia*, § 3, *ab initio; Pauli Sent.*, *De inofficiosi querela* § 6, unde se zice: „*Quartæ portionis portio liberis deducto ære alieno* **et funeris impensa** *præstanda est, ut ab inofficiosi querela excludantur*". Mai vezi art. 704, 970, 999 şi 1005, C. Calimach, precum şi art. 298 din cutuma Parisului. Cpr. şi art. 549 din codul austriac, asupra căruia vezi *suprà*, p. 577, nota 2.

memoria defunctului, *impensa monumenti* (¹), etc. Toate aceste cheltueli vor fi în raport cu starea și poziția socială a defunctului (²).

Chestie de fapt.

Tribunalele vor aprecià în mod suveran cheltuelile făcute, referindu-se la uzurile locale, la starea și poziția socială a defunctului, etc. (³).

C. spaniol. Art. 1894 § 2.

Cu această ocazie vom menționà o dispoziție înțeleaptă a codului spaniol din 1899 care, prin art. 1894 § 2, dispune că cheltuelile de înmormântare, potrivite cu starea defunctului și uzurile locului *(los gastos funerarios proporcionados á la calidad de la persona y á los usos de la localidad)*, urmează a se plăti, chiar dacă defunctul n'a lăsat avere, de acei care, în timpul vieței lui, îi datoreau alimente *(por aquellos que en vida habrìan, tenido la obligación de alimentarle)*.

Punerea peceților, inventariarea averei, etc.

De asemenea, este just ca să se deducă din averea existentă, cheltuelile făcute cu ocazia punerei peceților, inventarierei averei, prețeluirei ei și celorlalte operații ale împărțelei, pentrucă aceste cheltueli sunt făcute în interesul comun al tuturor, atât al donatarilor și al moștenitorilor cât și al legatarilor (⁴).

Pomeniri, pomeni, etc.

Tot astfel, vor puteà fi considerate ca datorii ale succesiunei și, ca atare, vor puteà fi deduse din masă: sumele de mică însemnătate care, după dorința defunctului, trebue să fie întrebuințate la griji sufletești, pomeniri, pomene și altele; căci asemenea dispoziții sunt mai mult niște sarcini

---

(¹) L. 1 § 19, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(²) *„Sumptus funeris arbitrantur pro facultatibus, vel dignitate defuncti.* (L. 12 § 5, Dig., *De religiosis et sumptibus funerum*, 11, 7). Cpr. art. 1729 § 2 C. civil actual, explicat în tom. X al Coment. noastre, p. 378 urm.

(³) Vezi autoritățile citate *suprà*, p. 579, nota 4.

(⁴) Marcadé, III, 593; Demolombe, XIX, 418; Duranton, VIII, 344; Baudry et Colin, I, 920; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2604; Naquet, nota în Sirey, 1904. 1. p. 121, col. 3; C. Grenoble, Sirey, 69. 2. 291; D. P. 71. 2. 115.—*Contrà:* Laurent, XII, 101; Aubry et Rau, VII, § 684, p. 186, etc.

Cheltuelile de timbru pentru actele de înstrăinare.

Nu se vor deduce însă din averea defunctului cheltuelile de timbru și înregistrare făcute pentru actele de înstrăinare, aceste cheltueli fiind în sarcina beneficiarilor acestor acte. Cas. fr. Sirey, 1904. 1. 121; D. P. 1904. 1. 426.

impuse de defunct succesiunei în interesul păstrărei memoriei sale, *ad auctoritatem defuncti conservandam* (1). Dacă ar fi însă vorba de o sumă prea mare, asemenea dispoziție ar constitui atunci un adevărat legat care, ca atare, ar fi imputabil asupra părței disponibile. Tribunalele vor aprecià deci după împrejurări (2).

Creanțele ce moștenitorul ar avea contra defunctului.

După cum creanțele ce defunctul aveà în contra unui moștenitor se pun în socoteala activului succesiunei (vezi *suprà*, p. 550), tot astfel și pentru aceleași motive, se vor scădeà din masă datoriile ce defunctul ar aveà către moștenitorii săi, fără a se ține vreo socoteală de confuziunea ce rezultă din acceptarea pură și simplă a moștenitorului, căci această confuziune nu stinge datoria, ci împedică numai urmărirea ei (3).

Datoriile condiționale.

In privința datoriilor condiționale și litigioase, se va puteà urmà după unul din modurile arătate *suprà*, p. 549, 550, text și nota 6 (4).

Datoriile solidare și indivizibile.

In privința datoriilor solidare sau indivizibile, se admite, în genere, că ele nu se deduc din masă decât pentru partea ce defunctul trebuià să plătească (5).

Cazul când unul din codebitori erà insolvabil.

Rămâne însă bine înțeles că, dacă în momentul deschiderei succesiunei, unul din codebitori erà recunoscut insolvabil, se va deduce din masă nu numai partea personal datorită de defunct, ci și contribuția suplimentară ce el trebue să plătească pentru a acoperì această insolvabilitate (6).

---

(1) L. 7, *in medio*, Dig., *De annuis legatis et fideicommissis*, 32, 3. Cpr. art. 970 C. Calimach. Vezi *suprà*, p. 579.

(2) Demolombe, XIX, 417; Pand. fr., *v° cit.*, 2603. Cpr. Cas. fr. Sirey, 34. 1. 700. — *Contrà:* Laurent, XII, 101.

(3) Laurent, XII, 100; Marcadé, III, 593; Demolombe, XIX, 401; Duranton, VIII, 333; Saintespès-Lescot, II, 475, p. 284; Pand. fr., *v° cit.*, 2581. Cpr. L. L. 12, 54 și 87 § 2. Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2, precum și L. 6, Pr., L. 8, Cod, *Ad legem Falcidiam*, 6, 50, etc.

(4) Cpr. Pand. fr., *v° cit.*, 2582 urm. și autoritățile citate acolo.

(5) Cpr. Laurent, XII, 97; Demolombe, XIX, 405; Beltjens, III, art. 922, No. 38; Pand. fr., *v° cit.*, 2585 urm.—Soluția admisă mai sus pentru cazul de solidaritate ar fi aplicabilă și în cazul când defunctul ar fi obligat ca fidejusor (art. 1662, 1669). Demolombe, XIX, 406; Pand. fr., *v° cit.*, 2588. Cpr. L. 95 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*. 35. 2.

(6) Pand. fr., *v° cit.*, No. 2587 și autoritățile citate acolo.

Datoriile contractate de defunct sub o condiție suspensivă.

Cât pentru datoriile contractate de defunct sub o condiție suspensivă, ele neexistând până la îndeplinirea condiției, deducerea se va face în mod provizor, rămânând să se facă mai în urmă o nouă răfuială, dacă condiția nu se îndeplinește. Părțile n'au decât să curme dificultatea prin bună înțelegere (1).

Cazul când defunctul datorește o rentă viageră.

Se poate întâmplà ca defunctul să datorească o rentă viageră și, în asemenea caz, este greu de a se face deducerea acestei datorii, pentrucă ea consistând în plata unor anuități până la stingerea rentei, datoria este necertă și nu se știe la ce sumă se va suì, fiindcă tot necert este și momentul când renta se va stinge, adecă: când va murì beneficiarul ei (art. 1651). Cel mai bun mijloc ar fi ca părțile să se înțeleagă între ele. In lipsa unei asemenea înțelegeri, s'au propus mai multe moduri de procedare din care însă niciunul nu este lipsit de inconveniente (2). Cel mai bun mijloc ar fi acela care ar consistà în fixarea de către justiție a unui capital, ale cărui dobânzi să servească la plata anuităților rentei și să reintre mai târziu în masă, la stingerea rentei, spre a se împărțì între rezervatari și beneficiarii părței disponibile. In orice caz, tribunalele sunt în drept a luà măsurile necesare spre a se ocrotì drepturile opuse, care se găsesc față în față (3).

Despre imputațiunea liberalităților.

Masa odată formată și prețeluirea bunurilor făcută, este ușor de a se determinà câtimea părței disponibile și a rezervei. Pentru a se ști însă dacă liberalitatea defunctului întrece partea disponibilă și, în consecință, dacă reducțiunea are loc, trebue să știm care liberalități sunt imputabile asupra părței disponibile, și care sunt imputabile asupra rezervei.

---

(1) Marcadé, III, 593; Thiry, II, 340; Laurent, XII, 99; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 485. Cpr. L. 73 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(2) Vezi în privința modurilor propuse, Laurent, XII, 98; Demolombe, XIX, 407; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2589 urm.; Saintespès-Lescot, II, 473, p. 281, 282, etc.

(3) Cpr. Beltjens, III, art. 922, No. 39; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2591.

C. Calimach și C. austriac

Atât codul Calimach (art. 1002 urm.) cât și codul austriac (art. 787 urm.) cuprind oarecare dispoziții asupra imputației liberalităților, însă aceste texte sunt departe de a fi clare și lămurite (¹).

Liberalitățile imputabile asupra părței disponibile.

Sunt imputabile asupra părței disponibile:

1⁰ Toate donațiunile sau legatele, directe ori indirecte, învestite sau nu cu formele solemne, făcute unor persoane străine, sau chiar unor moștenitori, *însă nerezervatari*, pentrucă donatarii sau legatarii neavând în specie dreptul la rezervă, nu poate să fie vorba de a se imputà asemenea liberalități asupra rezervei (²);

2⁰ Toate liberalitățile făcute prin donațiune sau testament unor moștenitori nerezervatari, care au renunțat la succesiune, fără a se distinge dacă liberalitatea a fost făcută cu sau fără dispensă de raport, pentrucă moștenitorul care renunță este presupus că n'a fost niciodată moștenitor (art. 690). Asemenea moștenitor neavând drept la rezervă, liberalitatea nu poate fi imputată asupra rezervei (³);

3⁰ Toate liberalitățile făcute unei persoane, care ar fi venit la succesiunea dispunătorului în momentul facerei donațiunei, dar care s'a săvârșit din viață înaintea deschiderei succesiunei, fără a lăsà reprezentanți (⁴):

(¹) Vezi asupra textelor din codul austriac, Mattei, *I paragrafi del codice civile austriaco avvicinati dalle leggi romane, francezi e sarde*, III, p. 544 urm.; Unger, Das *österreichische Erbrecht*, § 81, p. 342 urm, etc.

(²) Planiol, III, 3097; T. Huc, VI, 173; Laurent, XII, 104; Arntz, II, 1810; Demolombe, XIX, 478; Thiry, II, 345; Beltjens, III, art. 922, No. 46; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 201; Surville, *Eléments d'un cours de droit civil*, III, 134, p. 72; Pand. fr., *v° cit.*; 2882; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 511 urm.; Nacu, II, 195, p. 336, etc.

(³) Planiol, III, 3098; T. Huc, VI, 173; Thiry, II, 345, *in fine;* Arntz, II, 1810; Acolas, II, p. 440; Pand. fr., *v° cit.*, 2894; Cas. fr. D. P. 81. 1. 81. Cpr. Baudry et Colin, I, 958, 959. Vezi și *suprà*, p. 510, precum și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 566 (ed. a 2-a).

(⁴) Thiry, II, 345; T. Huc, VI, 173; Arntz, II, 1810; Laurent, 4° Toate liberalitățile făcute *cu dispensă de raport* unui moștenitor rezervatar, care a primit succesiunea, căci prin această dispensă defunctul a arătat voința sa ca liberalitatea făcută de dânsul să nu fie imputată asupra părței sale ereditare (1). Dacă liberalitatea întrece partea disponibilă, excedentul este supus reducțiunei.

Se poate deci cumulà calitatea de moștenitor rezervatar cu acea de legatar, dacă aceasta a fost intenția defunctului (2).

5° In fine, legea mai declară imputabile asupra părței disponibile liberalitățile prevăzute de art. 845.

Cazul excepțional prevăzut de art. 845.

Art. 845. — Valoarea (3) bunurilor înstrăinate (4) unui succesibil (5) în linie dreaptă, cu sarcina unei rente viagere sau cu rezervă de uzufruct, va fi socotită (6) în porțiunea disponibilă, și excedentul (7), de este, se va trece în masa succesiunei. Imputațiunea și raportul (8) nu pot fi cerute de succesibilul în linie dreaptă

XII, 111; Demolombe, XIX, 479; Pand. fr., v° *cit.*, 2886; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 203; Beltjens, III, art. 922, No. 47; Baudry et Colin, I, 961 urm.; Troplong, II, 989; Beautemps-Beaupré, *op. cit.*, II, 870, p. 282; Cas. fr. D. P. 57. 1. 363; Sirey, 57. 1. 572; C. Limoges, D. P. 60. 2. 14; Sirey, 61. 2. 303.

(1) Thiry, II, 345; Baudry et Colin, I, 923; T. Huc, VI, 173; Arntz, II, 1810; Acollas, II, p. 440; Nacu, II, 197, p. 336; C. Dijon, D. P. 67. 2. 228.

(2) Vezi *suprà*, p. 543, nota 3 și autoritățile citate acolo.

(3) Valoarea, se înțelege *a deplinei proprietăți*, după cum se exprimă atât art. 918 din codul francez cât și art. 811 din codul italian. Vezi *infrà*, p. 595.

(4) Fie aceste bunuri mobile sau imobile *(lex non distinguit)* Vezi *infrà*, p. 591, nota 2.

(5) Prin *succesibil* se înțelege aci moștenitorul prezumptiv, în momentul înstrăinărei, al proprietarului care înstrăinează. Cpr. T. Huc, VI, 156; Acollas, II, pag. 431; Laurent, XII, 127; Baudry et Colin, I, 832; Planiol, III, 3089; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 618. Vezi *infrà*, p. 592, nota 1.

(6) Adecă: va fi *imputată* asupra părței disponibile.

(7) Excedentul este prisosul care întrece partea disponibilă. Cpr. art. 399, 770, 885, 1333, care mai întrebuințează cuvântul *excedent*.

Sensul cuv. raport.

(8) Toți autorii observă că cuvântul *raport* este impropriu în-

care a consimțit la aceste înstrăinări[1]. (Art. 517 urm., 661, 751 urm., 841, 843, 844, 1200 urm., 1639 C. civ. Art. 918 C. fr.).

Origina art. 845. Art. 845, a cărui origină se găsește în legea din 17 Nivôse anul II (art. 26)[2], este obscur și greu de înțeles, cu toate că el este mai bine redactat în codul nostru decât în cel francez.

Acest text prevede două specii de înstrăinări, și anume:

Instrăin. cu sarcina unei rente viagere. 1⁰ Instrăinarea unor bunuri mobile sau imobile, făcută de un ascendent, unui descendent, cu sarcina unei rente viagere. Instrăinarea cu sarcina unei rente viagere este acea prin care dobânditorul bunului înstrăinat se obligă a plăti

---

trebuințat aci, ca și în art. 770 (cpr. Planiol, III, 3125, nota 2), pentrucă ceeace legea numește în specie *raport* nu este decât un caz de reducțiune. (Vezi tom. III, partea, II al Coment. noastre, p. 677 și *infrà*, p. 646). Reducțiunea este calificată în specie *raport*, pentrucă este vorba de un moștenitor care aduce la masă valoarea ce întrece partea disponibilă. Cpr. Marcadé, III, 562; Mourlon, II, 616 *bis*, *in fine*; Laurent, XII, 127 și *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 491; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, nota 24 *in medio* dela pag. 211; Demante, IV, 56 *bis* VI; T. Huc, VI, 158. Vezi și Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*. IV, § 695, p. 324, nota 12, care se exprimă în modul următor; „*Mit dem Ausdruch „rapport" ist hier die im Text bezeichnete „Einstellung" (in die Rechnung), nicht die Kollation gemeint*".—Vezi însă Arntz, II, 1792, care găsește cuvântul *raport* la locul lui.

Deoseb. de redacție de codul francez. (1) Textul francez mai adaogă că reducerea (raportul) și imputarea nu pot nici într'un caz fi cerute *de moștenitorii colaterali*, ceeace se înțelege dela sine, pentrucă colateralii neavând nicio rezervă, n'au calitatea de a reduce liberalitățile directe sau indirecte ce defunctul ar fi făcut în dauna lor. Cpr. Thiry, II, 342, *in fine*, p. 331. Cuvintele relative la colaterali, ce se văd în textul francez, nu s'au mai reprodus în textul nostru, nici în art. 811 din codul italian, pentrucă ele sunt inutile, după cum observă toți autorii. Cpr. Planiol, III, p. 783, nota 1 (ed. a 5-a); Marcadé, III, 574; Mourlon, II, 619; Acollas, II, p. 432; Laurent, XII, 136 și *Avant-projet de révision du code civil*, III, pag. 491; Demolombe, XIX, 537; Baudry et Colin, 1, 840; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695. p. 325 (ed. Crome); Demante, IV, 56 *bis* XI; Duranton, VII, 331, pag. 481 (ed. a 4-a); Stănescu, *Partaj și rezervă*, 1135, p. 781. etc.

(2) Vezi acest text reprodus în Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 808, p. 388 (ed. a 3-a).

vânzătorului. drept preț al acestei vânzări, o sumă oarecare și la timpuri anume determinate, cât timp va trăi vânzătorul. De exemplu: vànd copilului meu cutare imobil, stipulând ca el să-mi plătească în tot timpul vieței mele, drept preț al vânzărei, o rentă de 12000 de lei pe an.

Deoseb. de redacție de codul francez.

Textul francez și cel italian mai vorbesc încă de înstrăinarea *à fonds perdus*, adecă cu capitalul perdut, *a capitale perduto*, după cum se exprimă art. 811 din codul italian, cuvinte pe care legiuitorul nostru a avut bunul simț de a le eliminà, pentrucă înstrăinarea cu sarcina unei rente viagere nu este decât o specie sau o formă a înstrăinărei cu capitalul perdut. In adevăr, de câteori cineva se obligă a plătì altuia o rentă viageră în schimbul unui lucru pe care îl primește în deplină proprietate, capitalul ce cumpărătorul servește vânzătorului, fiind destinat a fi cheltuit zi cu zi, este perdut și moștenitorii acestui din urmă nu-l mai găsesc la moartea lui, fiindcă el se stinge odată cu moartea beneficiarului rentei (¹). Nu este deci exact de a se zice, precum zice un autor român (²), că înstrăinarea cu capitalul perdut este *a treia specie* de înstrăinare, pe care o prevede codul francez, căci, încă odată, înstrăinarea unui lucru cu sarcina unei rente viagere și cea cu capitalul perdut este tot una.

Instrăinarea cu rezerva unui uzufruct.

2° A doua specie de înstrăinare, prevăzută de art. 845, este înstrăinarea cu rezerva unui uzufruct din partea vânzătorului, adecă: vànzarea numai a nudei proprietăți, fie pentru un preț fix, care atunci nu este un capital perdut,

---

(¹) Cpr. Planiol, III, 3089; Mourlon, II, 616; Laurent, XII, 116; Demolombe, XIX, 498; Marcadé, III, 566; Pand. fr., v° *cit.*, 2963, etc. — Textul nostru este deci, în această privință, mai bine redactat decât textul francez. Art. 811 din codul italian vorbește numai *de înstrăinarea cu capital perdut sau cu rezervă de uzufruct*, fără a mai vorbi de înstrăinarea cu sarcina unei rente viagere. Tot în acest sens este redactat și art. 885 din Ante-proiectul de revizuire al lui Laurent. Art. 969 din codul neerlandez se exprimă, din contra, ca și textul nostru, zicând că se consideră ca donațiuni toate înstrăinările de bunuri, fie cu sarcina unei rente viagere, fie cu rezerva de uzufruct *(met voorbehoud van vruchtgebruik)*, făcute unuia din moștenitori.

C. italian. Art. 811.

C. olandez. Art. 969.

(²) Vezi Petrescu, *Testamentele*, p. 230

fie cu un capital perdut, adecă: cu sarcina din partea cumpărătorului de a servì o rentă viageră vânzătorului.

Instrăinări cu titlu oneros.

Precum vedem, legiuitorul vorbește în art. 845 de niște înstrăinări cu titlu oneros și, în adevăr, ele își păstrează acest caracter de câteori au fost făcute între persoane străine sau între rude colaterale și, în dreptul nostru, chiar de câteori ele au fost făcute de un nepot sau strănepot bunului or străbunului său, sau *vice-versa*; pentrucă în dreptul nostru, numai tatăl și mama sunt rezervatari (art. 843) (1).

Asemenea înstrăinări, făcute chiar între străini, pot să ascundă o liberalitate, însă legea le consideră serioase cât timp cel în drept n'a stabilit simulațiunea (2).

Cazul când înstrăinările se consideră ca liberalități.

Când însă asemenea înstrăinări au fost făcute între rezervatari, adecă de un părinte copilului său, sau de un copil părintelui său, legea cu toată denumirea și aparența lor de seriozitate, le lovește de o prezumpție de gratuitate și le consideră ca niște adevărate liberalități, scutindu-le de raport și declarându-le imputabile asupra părței disponibile, pentru valoarea totală a lucrului înstrăinat, fără ca pretinsul cumpărător care, în specie, se consideră ca un donatar, să poată deduce anuitățile ce el ar pretinde a fi plătit. Astfel, dacă presupunem că am vândut unui copil al meu un imobil de 25000 de lei, pentru o rentă anuală de 1000 de lei, acest act se consideră ca o donațiune și, la moartea mea, copilul meu, considerat de lege ca donatar, iar nu ca cum-

---

(1) Vezi *infrà*, p. 592, nota 2.

Art. 845, fiind excepțional, nu se aplică înstrăinărilor dintre străini sau colaterali. Controversă.

(2) Art. 845 fiind o dispoziție cu totul excepțională, nu poate fi aplicat înstrăinărilor dintre străini sau colaterali, care rămân ceeace sunt, adecă niște convenții aleatorii cu titlu oneros. Cpr. Marcadé, III, 564; Mourlon, II, 616 *bis*; Laurent, XII, 118, 126; Demolombe, XIX, 496, 513; Arntz, II, 1790; Demante, IV, 56 *bis* II; Pand. fr., *v° cit.*, 2954 urm., 3004; Cas. fr. Sirey, 69. 1. 429; D. P. 70. 1. 113, etc. — *Contrà:* Duranton, VII, 331 și Cas. belg. (*Pasicrisie belge*, 34. 1. 279), care aplică art. 845 și la colaterali. Cine nu vede însă că acest text este o excepție și, ca atare, nu poate fi întins prin interpretare la cazuri neprevăzute. Iată cum se exprimă, în această privință, Zachariæ (*Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 640, pag. 174, nota 16, ed. Crome): „*Die in art. 918 enthaltene Ausnahme ist nicht auszudehnen*". Excepția cuprinsă în art. 918 nu trebue interpretată în sens extensiv. Mai vezi acelaș autor, tot tom. IV, § 695, p. 325, nota 14.

părător, nu va puteà să reclame anuitățile ce el ar pretinde a fi plătit în tot timpul vieței mele, pentrucă art. 845, făcând aplicarea maximei: *inter proximos fraus facile præsumitur*, presupune tocmai că anuitățile n'au fost niciodată plătite(¹).

Neaplic. in specie, a art. 812.

Pentru ca asemenea prezumpție să fie aplicabilă se cere însă ca înstrăinarea să fi fost făcută direct între tată și fiu, iar nu prin persoane interpuse, fiindcă prezumpția statornicită de art. 812 nu este aplicabilă în specie (²).

Soluția legei din 17 Nivôse anul II.

Legea din 17 Novôse anul II, din care art. 845 își trage origina sa, considerând înstrăinările de care vorbește acest text ca cuprinzătoare de liberalități deghizate, le opreà formal prin art. 26 § 1, ceeace erà logic în spiritul acestei legi, pentrucă ea fiind dominată de principiul egalităței ce trebuià să existe între membrii aceleași familii, opreà pe *de cujus* de a dispune de partea sa disponibilă în favoarea moștenitorilor săi (art. 16).

Soluția dreptului actual. Scopul art. 845.

Redactorii codului actual permițând, din contra, prin art. 846, de a dà totul sau parte din cotitatea disponibilă unuia din moștenitori, nu aveà nicio rațiune de a păstrà proibiția legei din 17 Nivôse anul II. Fiind însă constant că înstrăinările cu sarcina unei rente viagere sau a unui uzufruct sunt a rareori serioase, când cumpărătorul este moștenitor în linie directă a vânzătorului, de vreme ce mai în totdeauna anuitățile rentei viagere sau prețul nudei proprietăți nu se plătesc vânzătorului, chiar atunci când el dă chitanță de primirea lor, legea actuală ținând seamă de aceste împrejurări și părăsind legea din 17 Nivôse anul II, nu le anulează, ci le consideră ca adevărate liberalități. „*Also, es ist eine præsumptio juris et de jure, talem alienationem fuisse donationem*“, zice Zachariæ (³).

Scopul acestei dispoziții este de a împedicà pe de cujus de a avantajà pe unii din moștenitorii săi rezervatari, în

---

(¹) Vezi *infrà*, p. 593.

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3005; Marcadé, III, 565; Laurent, XII, 126; Demolombe, XIX, 514; Demante, IV, 56 *bis* V; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, pag. 205; Massé-Vergé, III, § 455, p. 142, nota 12, *in fine;* Troplong, II, 875. etc.

(³) Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 685, p. 265, nota 12 (ed. *Anschütz*).

dauna celorlalți, făcând liberalități simulate, care ar atinge rezerva (¹). Apoi, o altă cauză care a contribuit la edictarea art. 845 este dificultatea de a socotì valoarea rentei viagere sau a uzufructului, din cauză că aceste drepturi stingându-se odată cu moartea beneficiarului lor, prețeluirea lor are în totdeauna un caracter necert și aleator, fiindcă valoarea lor atârnă de existența mai lungă sau mai scurtă a persoanei în folosul cărora ele au fost constituite. Intâlnim deci și de astă dată aceleași motive care au determinat și dispoziția art. 844 (²).

Elementele pe care se întemeiază prezumpția statornicită de art. 845.

Din cele mai sus expuse rezultă că prezumpția de gratuitate, statornicită de art. 845, se întemeiază pe două elemente: 1° pe natura convenției; și 2° pe calitatea persoanelor între care această convenție a intervenit. In adevăr, pentru ca această prezumpție excepțională și exorbitantă să-și primească aplicare, se cer două condițiuni: A) trebue să fie vorba de o înstrăinare cu titlu oneros sau cu titlu gratuit (³), care să impue cumpărătorului sau donatarului

---

(¹) Cpr. Laurent, XII, 116 urm.; Pand. fr., v° *cit.*, 2949 urm.

(²) Vezi *infrà*, p. 622, explic. acestui text. Cpr. Arntz, II, 1789; Laurent, XII, 116; Demolombe, XIX, 495; Demante, IV, 56 *bis* I; Troplong, II, 846; Pand. fr., v° *cit.*, 2951, etc.

Ce cuprinde cuvântul înstrăinare.

(³) Cuvântul *înstrăinare*, întrebuințat de art. 845 (art. 855 zice *alienare)*, cuprinzând atât înstrăinările cu titlu oneros cât și cele cu titlu gratuit, este generalmente admis că prezumpția statornicită de art. 845 se aplică nu numai *convențiilor* făcute sub aparența unui contract cu titlu oneros, dar și *donațiunilor* cu sarcina unei rente viagere. Cpr. Laurent, XII, 122; Demolombe, XIX, 506; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 204, nota 9; Massé-Vergé, III, § 455, p. 141, nota 10; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 685, p. 265, nota 11 (ed. *Anschütz)*; Demante, IV, 56 *bis* III; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, II, 821, p. 237; Vernet, *Quotité disponible*, p. 433; Pand. fr., v° *cit.*, 2972; Cas. fr. și C. Douai, D. P. 48. 1. 203; Sirey, 49. 1. 139; Sirey, 44. 2. 304; D. P. 48. 2. 190; Cas. rom. S-a I, deciz. No. 184 (27 Februarie 1912), *Săptămâna juridică* din 1912, No. 18, pag. 279 urm. și *Dreptul* din 1912, No. 48 (cu observ. noastră).—*Contrà*: Marcadé, III, 562; Berriat St. Prix, *Notes élément. sur le code civil*, II, 3306; Toullier-Duvergier, III, partea 1-a, 132, nota *a*; Baudry et Colin, I, 830. Vezi și C. M. Sipsom, *Dreptul* din 1912, No. 20.

Dar, dacă art. 845 este aplicabil donațiunilor care impun sarcina unei rente viagere (1), ce urmează a fi plătită fie însuş

Don. care nu impun nicio sarcină donatarului.

o sarcină viageră donatarului, el nu este, din contra, aplicabil donaţiunilor pure şi simple, mărginite la nuda proprietate sau făcute cu rezerva uzufructului, fără a impune nicio sarcină donatarului. Obligaţia donatarului se mărgineşte, în acest caz, pur şi simplu la raport, fără nicio imputare. Cpr. Pand. fr., *v° cit.*, 2978; Cas. fr. D. P. 75. 1. 129; Sirey, 77. 1. 343; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1908, No. 57.

Aplic. art. 845 la împărţeală. Controversă.

Chestiunea de a se şti dacă art. 845 este sau nu aplicabil la înstrăinările care cuprind o împărţeală (art. 791) este însă controversată. Unii aplică, în adevăr, acest text şi la asemenea înstrăinări (Demolombe, XIX, 505; Cas. fr. Sirey, 40. 1. 34; Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1007, nota 1), iar alţii nu-l aplică, şi cu drept cuvânt, pentrucă împărţeala nefiind translativă de proprietate (art. 786), ea nu constitue o înstrăinare în sensul juridic al cuvântului. Cpr. Laurent, XII, 121; Pand. fr., *v° cit.*, 2981.

Instrăinările făcute cu sarcina unei rente perpetue.

(1) Art. 845 nu se aplică înstrăinărei făcute cu sarcina unei rente perpetue, admiţând, bine înţeles, că asemenea rente ar exista şi la noi, ceeace ştim că este foarte îndoelnic; pentrucă, în asemenea caz, bunul înstrăinat se găseşte înlocuit în patrimoniul vânzătorului printr'un drept care, departe de a se stinge odată cu viaţa lui, este, din contra, permanent şi veşnic. Laurent, XII, 116; Arntz, II, 1791; Demolombe, XIX, 500; Marcadé, III, 566; Troplong, II, 858; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 204, nota 8; Massé-Vergé, III, § 455, p. 141, nota 6; Pand. fr., *v° cit.*, 2965 urm.; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 582. — *Contrà*: Duranton, VII, 334.

Instrăinarea cu rezerva unui drept de uz sau de abitaţie.

Legea neprevăzând decât înstrăinările cu sarcina unui uzufruct, şi art. 845 fiind de strictă interpretare, el nu se aplică la vânzarea făcută cu rezerva unui drept de uz sau de abitaţie (art. 565 urm.). Pand. fr., *v° cit.*, 2968; Cas. fr. Sirey, 84. 1. 97; D. P. 84. 1. 253; Trib. imperiului german, *Pand. Périod.* 89. 5. 10 şi *Dreptul* din 1910, No. 46, p. 372 (cu nota d-lui S. Rădulescu). Asemenea înstrăinări nu vor fi deci considerate ca liberalităţi, ci vor fi supuse dreptului comun, partea interesată fiind obligată a face proba simulaţiunei.

Instrăinare cu sarcina unei rente viagere şi stipularea unui capital fix. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz când înstrăinarea a fost făcută în acelaş timp cu sarcina unei rente viagere şi stipularea unui capital fix? Chestiunea este controversată, însă părerea cea mai juridică este, de bună seamă, acea după care art. 845 va fi aplicabil numai pentru partea de bunuri a căror valoare este reprezentată prin renta viageră, iar nu şi partea din bunuri, care se găseşte reprezentată prin capitalul stipulat. După acest sistem, generalmente admis astăzi, înstrăinarea făcută cu sarcina unei rente viagere va fi consideautorului înstrăinărei, fie unui terţiu ales de părţi (1), căci legea nu distinge, şi frauda pe care ea voeşte s'o înlăture ar fi tocmai cu putinţă, prin faptul că s'ar alege anume ca rentier o persoană bătrână şi bolnăvicioasă.

Cumpărătorul lucrului înstrăinat trebue să fie moşt. prezumptiv al proprietarului.

B) Pentru ca prezumpţia de gratuitate statornicită de art. 845 să existe se cere, în al doilea loc, ca cumpărătorul lucrului înstrăinat, fie acest lucru mobil sau imobil (2),

---

rată ca o înstrăinare cu titlu gratuit, conform art. 845, iar pentru partea de bunuri înstrăinată cu sarcina plăţei capitalului, convenţia va fi o înstrăinare cu titlu oneros. Astfel, dacă presupunem că un imobil de o valoare de 100000 de lei a fost vândut pentru suma de 40000 de lei şi o rentă viageră de 5000 de lei, capitalul de 40000 de lei se va plătì succesiunei, iar 60000 de lei, suplimentul care complectează valoarea totală a imobilului, se va imputà asupra părţei disponibile. Cpr. Arntz, II, 1791; Laurent, XII, 123; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, nota 19 dela p. 207, 208; Demolombe, XIX, 502; Acollas, II, p. 430; Pand. fr., v° *cit.*, 2993 urm. Vezi asupra acestei controverse diversele sisteme (patru la număr) expuse pe larg în Demolombe, XIX, 502 şi în Pand. fr., v° *Rit.*, 2989 urm.

ral Universit Library Cluj

Înstrăinarea cu rezerva uzufructului numai a unei părţi din bunurile înstrăinate.

Soluţia de mai sus, admisă pentru cazul în care o înstrăinare a fost făcută cu sarcina unei rente viagere şi stipularea plăţei unui capital fix este, pentru aceleaşi motive, aplicabilă şi înstrăinărei cu rezerva uzufructului numai a unei părţi din bunurile înstrăinate. In asemenea caz, înstrăinarea nu va fi considerată ca o liberalitate decât pentru partea grevată de uzufruct, cealaltă parte rămânând în afară de prezumpţia statornicită de art. 845. Laurent, XII, 124; Demolombe, XIX, 503; Pand. fr., v° *cit.*, 2997 *urm.* Cpr. C. Orléans, D. P. 64. 2. 173; Sirey, 65. 2. 71; Cas. fr. Sirey, 66. 1. 298; D. P. 66. 1. 445, etc.

(1) Laurent, XII, 125; Demolombe, XIX, 501; Troplong, II, 860; Demante, IV, 56 *bis* IV; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 206, text şi nota 17; Massé-Vergé, III, § 455, p. 141, nota 9; Pand. fr., v° *cit.*, 2986 urm.; Baudry et Colin, I, 823; Cas. fr. Sirey, 33. 1. 699. — *Contrà*: Marcadé, III, 568; Acollas, II, p. 430; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, IV, p. 295, nota *a*; Coin-Delisle, art. 918, No. 5, p. 138. Cpr. C. Paris, Sirey, 62. 2. 91; D. P. 63. 2. 192.

(2) Generalitatea cuvintelor *bunuri înstrăinate* cuprinde, în adevăr, fără nicio deosibire, atât imobilele cât şi mobilele şi chiar creanţele (Thiry, II, 342, p. 329). Valorile mobiliare dobândind din ce în ce o însemnătate mai mare, este just de a le pune, ca şi imobilele, la adăpostul unei înstrăinări fraudu-

să fie *succesibil* în momentul înstrăinărei, adecă moștenitor prezumptiv (1) în linie dreaptă ascendentă sau descendentă, a proprietarului care înstrăinează (2).

---

loase. Cpr. Laurent, XII, 120; Demolombe, XIX, 508; Demante, IV, 56 *bis* III; Duranton, VII, 332; Troplong, II, 859; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2970. Cpr. Cas. fr. Sirey, 33. 1. 699 și Répert. Dalloz, v^0 *Disp. entre-vifs*, 988, nota 1.

Sensul cuvântului succesibil.

(1) Cuvântul *succesibil* are mai multe înțelesuri. In adevăr, în unele cazuri (vezi de exemplu, art. 756, 770, 773), el însemnează moștenitor efectiv sau real, adecă care are calitatea de a primì o succesiune deschisă, după cum se exprimă art. 753 și 754. (Vezi și art. 851 unde moștenitorul real este numit *unul din cei cu drept de moștenire*); în alte cazuri *succesibil* însemnează moștenitor prezumptiv (art. 846), adecă care ar moștenì pe o persoană ab intestat, dacă acea persoană ar murì la o epocă anume determinată. (Cpr. art. 106, 107, 109, 112 § 2, etc.). In cazul de față, fiind vorba de încheierea unui contract, nu poate să fie vorba de moștenire între părțile contractante, pentrucă ele sunt încă în viață și știut este că: *nulla est viventis hereditas*. Prin urmare, cuvântul succesibil nu poate să însemneze acì moștenitorul real sau efectiv, ci numai *moștenitorul prezumptiv*, după cum se exprimă și art. 20 al legei din 17 Nivôse anul II, de unde este luat art. 845. Cpr. Thiry, II, 342, pag. 330. Incât privește sensul cuvântului *succesibil* în partea a doua art. 845, vezi *infrà*, p. 596, nota 2, unde se arată controversa.—Deci, dacă contractul a fost încheiat cu o rudă care, în momentul înstrăinărei, nu erà moștenitoarea prezumptivă, art. 845 nu va fi aplicabil, cu toate că în urmă această rudă ar venì la succesiunea autorului înstrăinărei. Art. 845 va fi însă aplicabil, în privința actului suspect încheiat între defunct și unul din moștenitorii săi, chiar dacă acest din urmă n'ar venì la succesiunea lui, fie din cauză că ar fi renunțat la această succesiune, fie din cauză că s'ar fi săvârșit din viață, etc. Cpr. Laurent, XII, 127; Arntz, II, 1790; Marcadé, III, 564; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 206, nota 16 și alți autori citați *suprà*, p. 584, nota 5. Cpr. C. Angers, Sirey, 79. 2. 333; D. P. 80. 2. 137. — *Contrà:* Demolombe, XIX, 510 urm.; Demante et Colmet de Santerre, IV, 56 *bis* VI; Massé-Vergé, III, § 455, pag. 142, 143, nota 15; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3013 urm., etc.

(2) Instrăinarea făcută de un nepot, bunului sau străbunului său, n'ar fi deci cârmuită de art. 845, ci de dreptul comun, pentrucă legiuitorul nostru, spre deosebire de cel francez, nu conferă nicio rezervă bunilor și străbunilor, ci numai tatălui și mamei (art. 843). Instrăinarea cu sarcina unei rente viagere sau cu

Prezumpția art. 845 nu poate fi combătută prin proba contrară. Controversă.

In lipsa ambelor acestor condiții sau a uneia măcar din ele, înstrăinarea va fi considerată, până la dovada contrară, ca făcută cu titlu oneros, așa cum se arată. Dacă, din contra, aceste două condiții sunt îndeplinite, înstrăinarea este presupusă a fi cu titlu gratuit, și această prezumpție legală fiind *juris et de jure*, nu poate fi combătută prin proba contrară (art. 1202); de unde rezultă că moștenitorul, care ar fi în stare să dovedească plata anuităților rentei sau a prețului nudei proprietăței, dacă ar fi vorba de o înstrăinare cu rezerva uzufructului, nu poate să ceară înapoi sumele plătite de dânsul, chiar dacă plata lor ar fi constatată prin chitanțe emanate dela autorul înstrăinărei, pentrucă legea presupune că aceste chitanțe au fost date de complezență și că pretinsa înstrăinare cu titlu oneros este o liberalitate deghizată (¹).

Neadmiterea acț. în repetiție din partea donatarului.

Moștenitorul cumpărător n'ar puteà să exercite acțiunea în repetiție nici chiar în cazul când ar pretinde că a plătit vânzătorului o sumă, fie în capital, fie în anuități, chiar mai mare decât venitul bunurilor înstrăinate, pentrucă convenția fiind, în ochii legei, o liberalitate, nicio acțiune în

---

rezerva unui uzufruct, făcută de un bun sau străbun nepotului sau strănepotului său, va cădeà însă sub aplicarea art. 845, fiindcă nepoții și strănepoții au o rezervă în averea bunilor și străbunilor lor (art. 841, 842). Tot astfel, va cădeà sub aplicarea acestui text înstrăinarea făcută de un copil tatălui său legitim și mamei sale, fie ea chiar naturală (art. 843).

(¹) Vezi *suprà*, p. 588. Cpr. Mourlon, II, 617; Acollas, II, 431; Demante, IV, 56 *bis* VIII; Demolombe, XIX, 494 și 517; Aratz, II, 1792; Thiry, II, 342, p. 330; Marcadé, III, 562; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, pag. 205; Massé-Vergé, III, § 455, p. 142, nota 13; Beautemps-Beaupré, *op. cit.*, II, 825, p. 239 urm.; Vernet, *Quotité disponible*, p. 435; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3932 urm.; T. Huc, VI, 157; Stănescu, *Partaj și rezervă*, 1124, p. 775.—*Contrà*: C. Amiens, D. P. 48. 1. 203 (sub Cas.); Baudry et Colin, I, 819; Planiol, III, 3089 lit. E; Laurent, XII, 130. (Autorii Seplimentului nu admit însă părerea lui Laurent). Vezi Laurent, *Supplément*, IV, pag. 73, 74. D-l Nacu (II, 200, p. 337), semnalează controversa, fără însă a-și dà părerea. Cât pentru d-l Tabacovici (*Prime elemente de drept civil*, II, 404), d-sa atinge întrucâtva chestiunea, însă din cele spuse nu i-am putut aflà părerea, cu toate că pare a înclinà pentru admiterea probei contrare.

repetiţie nu este admisibilă din partea moştenitorului donatar (1).

Imbunătăţirea şi conservarea lucrului.

El nu va aveà drept decât la cheltuelile făcute pentru îmbunătăţirea şi conservarea lucrului înstrăinat (2).

Efectele prezumpţiei statornicite de art. 845.

Readucerea la masa succesorală a excedentului care trece peste partea disponibilă.

De câteori este loc la aplicarea art. 845, înstrăinarea, cu titlu oneros în aparenţă, se consideră, după cele mai sus expuse, ca o donaţiune, însă ca o donaţiune scutită de raport, pentrucă legea o declară imputabilă asupra părţei disponibile. Ca atare, deci, numai excedentul sau prisosul, adecă ceeace trece peste partea disponibilă, se readuce la masa succesorală, dacă moştenitorii rezervatari sau reprezentanţii lor o cer (art. 848). De câteori există deci un excedent, el este reductibil, şi *valoarea* lui se aduce înapoi la masă (3).

Epuizarea părţei disponibile

Pentru ca donaţiunea să poată fi imputată asupra părţei disponibile, se cere ca defunctul să nu fi dispus de această parte prin liberalități anterioare înstrăinărei, căci dacă toată partea disponibilă a fost epuizată prin liberalități anterioare, scutirea de raport, care rezultă din art. 845, nu mai produce niciun efect și înstrăinarea se consideră ca o donațiune, supusă în întregimea ei reducțiunei, pentru a se complectà rezerva celorlalți moștenitori. Când, deci, art. 845 declară asemenea înstrăinări imputabile asupra părței disponibile, el presupune neapărat că partea disponibilă n'a fost epuizată prin alte liberalități (1).

---

(1) Demolombe, XIX, 518; Demante, IV, 56 *bis* VIII; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3032 urm.; Stănescu, *op. cit.*, 1125, p. 775, 776. - *Contrà:* Duranton, VII, 337. Cpr. Baudry et Colin, I, 820.

(2) Pand. fr. *v⁰ cit.*, 3036.

Readucerea excedentului în natură. Controversă.

(3) Chestiunea este însă, în asemenea caz, de a se şti dacă atunci când valoarea lucrului înstrăinat întrece partea disponibilă, excedentul sau prisosul trebue să se aducă înapoi *în natură (in re)*, sau dacă reducţiunea are loc numai prin restituirea *valorei* excedentului lucrului înstrăinat, chiar atunci când este vorba de un imobil? Chestiunea este controversată. Unii cred, în adevăr, că această restituire se face după regula generală *în natură* (art. 765, 770). Vezi Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3047; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, pag. 210, text şi nota 24; C. Paris, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1022, nota 1, etc. Alţii, bazându-se pe cuvântul *valoare*, care se vede în art. 845 şi pe discursul rostit de Jaubert înaintea Tribunatului (vezi Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3046), susţin că, prin derogare dela regula după care reducţiunea se face în natură, această reducţiune trebue să se facă prin restituirea *valorei* lucrului înstrăinat. Vezi Laurent, XII, 129; Demolombe, XIX, 523 urm.; Troplong, II, 871 urm.; Demante, IX, 56 *bis* VII; Massé-Vergé, III, § 455, p. 142, nota 14, etc. Acest din urmă sistem este singur admisibil în legislaţia noastră faţă cu dispoziţia art. 855, care pune la adăpost de orice revendicare pe terţii detentori ai imobilului dăruit.

Ceeace se impută asupra părței disponibile este valoarea deplinei proprietăți a bunurilor.

Art. 845 dispune că ceeace se impută asupra părței disponibile este *valoarea bunurilor înstrăinate*, fără a zice, ca textul francez, *valoarea în deplină proprietate*; însă, cu toate acestea, nu mai încape îndoială că nu valoarea nudei proprietăți, ci acea a deplinei proprietăți a bunurilor înstrăinate va fi imputată asupra părței disponibile, pentrucă prezumpția de liberalitate există în privința întregei valori a bunurilor înstrăinate (2).

Aplic. în specie a art. 849.

Această valoare se va determinà printr'o expertiză, avându-se în vedere momentul morței autorului înstrăinărei, iar nu momentul când a fost făcută înstrăinarea. Art. 849 este deci aplicabil și în specie, întrucât art. 845 nu deroagă dela el (3). Deci, dacă bunurile înstrăinate au perit prin caz fortuit, nici raportul, nici imputația nu vor mai puteà să aibă loc (4).

Mijloacele ce părțile pot să întrebuințeze pentru a se sustrage dela prezumpția de liberalitate, statornicită de art. 845.

Art. 845. partea finală.

Legiuitorul înțelegând că prezumpția de liberalitate, pe care o stabilește art. 845, ar puteà să aducă inconveniente serioase, atunci când înstrăinarea cu sarcina unei rente viagere sau cu rezerva unui uzufruct, făcută către un succesibil în linie dreaptă ascendentă sau descendentă, ar fi lipsită de fraudă, a trebuit să permită părţilor de bună credinţă de a se sustrage dela această prezumpţie cu totul excepţională şi exorbitantă. De aceea, partea finală a art. 845, reproducând art. 25 al legei din 17 Nivôse anul II, declară că imputaţiunea şi reducţiunea (legea zice în termeni improprii *raportul*) (¹) nu pot fi cerute de *succesibilul* (²) în linie dreaptă, care a consimţit la aceste înstrăinări (³).

---

(1) Pand. fr., *v° cit.*, 3029; Demolombe, XIX, 516, etc.

(2) Vezi *suprà*, p. 584, nota 3.

(3) Demolombe, XIX, 521; Laurent, XII, 129; Arntz, II, 1792; Pand. fr., *v° cit.*, 3040; C. Bordeaux, Sirey, 46. 2. 440 și Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1128, nota 1.

(4) Demolombe, XIX, 522; Massé-Vergé, III, § 455, pag. 142, nota 14, *in fine*; Pand. fr., *v° cit.*, 3041. — Vezi însă Saint-

Moştenitorii în privinţa cărora prezumpţia de fraudă încetează.

Partea interesată n'are deci decât să facă să intervie ceilalţi succesibili şi să dobândească recunoaşterea lor că actul este în realitate o vânzare, iar nu o donaţiune, în care caz, autorii acestei recunoaşteri vor fi legaţi prin ea şi nu vor

---

espès-Lescot, *Don. et testaments*, II, 398, p. 155, 156, care nu admite această soluţie decât în privinţa imobilelor (art. 760), perirea mobilelor privind numai pe dobânditorul lor.

(¹) Vezi *suprà*, nota 8 dela p. 584, 585 şi *infrà*, p. 646.

Sensul cuvântului succesibil.

(²) Care este sensul cuvântului *succesibil* întrebuinţat de partea finală a art. 845? Chestiunea este şi de astă dată controversată, ca şi în privinţa înţelesului ce acest cuvânt trebue să aibă în partea întâi a acestui text. (Vezi *suprà*, p. 592, nota 1). Unii ar voi ca, şi de astă dată, prin *succesibil* să se înţeleagă *moştenitorul prezumptiv*, ca şi în partea întâi a textului. Vezi Marcadé, III, 572. Alţii susţin însă că, în partea a doua a acestui text, cuvântul succesibil însemnează moştenitorul real sau efectiv (Laurent, XII, 127; Mourlon, II, 618; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3013; Demante et Colmet de Santerre, IV, 56 *bis* X), soluţie care ni se pare cea mai juridică, căci partea finală a art. 845 oprind pe succesibilul în linie dreaptă de a cere imputarea şi reducţia, aceste drepturi nu pot fi exercitate decât atunci când succesiunea este deschisă. Rămâne însă bine înţeles că persoanele, care au consimţit la înstrăinare, trebueau să fie moştenitori prezumptivi în momentul când au consimţit. Cpr. Laurent, XII, 127. Iată deci că am ajuns la concluzia, care, la prima vedere, ar păreà stranie şi puţin logică că, în partea întâi a textului, cuvântul succesibil însemnează *moştenitor prezumptiv*, iar în partea a doua, *moştenitor real sau efectiv* şi *moştenitor prezumptiv* în acelaş timp.

(³) Moştenitorii, care au consimţit, nu mai pot reveni asupra consimţimântului lor, însă această renunţare va puteà fi anulată conform dreptului comun, dacă consimţimântul a fost dat din eroare, smuls prin violenţă sau suprins prin dol (art. 953 urm.). Demolombe, XIX, 536; Laurent, XII, 134; Troplong, II, 851; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3074, etc.

puteà, la moartea vânzătorului, a face ca bunurile vândute să reintre în masă pentru calcularea rezervei lor. Cu alte cuvinte, prezumpția de fraudă, statornicită de art. 854, va încetà în privința acestor succesibili (1).

Moștenitorii, care au consimțit la donațiune, nu mai pot invocà prezumpția de fraudă statornicită de art. 845.

Art. 845 fiind, după părerea generală, aplicabil nu numai înstrăinărilor cu titlu oneros, *dar și donațiunilor* (2), făcute cu sarcina unei rente viagere, nu mai încape îndoială, dacă se admite acest sistem, că consimțimântul dat de moștenitori la o asemenea donațiune validează înstrăinarea făcută prin donațiune și că moștenitorii, care au consimțit la facerea ei, nu vor mai puteà să invoace prezumpția de fraudă statornicită de art. 845, căci dacă se admite că acest text este aplicabil și donațiunilor, de sigur că el trebue aplicat în întregimea lui, prin urmare, atât în privința principiului cât și a excepției (3).

Pact succesoral. Derogare dela dreptul comun.

Legea deroagă deci, în cazul de față, dela una din regulele sale cele mai esențiale, adecă dela acea care oprește pactele succesorale (art. 702, 965 § 2 și 1226), pentrucă consimțimântul moștenitorilor constitue, în cazul de față, tocmai un pact succesoral sau o convenție asupra unei succesiuni nedeschisă încă (4). „*Die vor dem Tode des Er-*

---

(1) Planiol, III, 3089, lit. F; Laurent, XII, 131. Acest din urmă autor observă însă, cu drept cuvânt, că legea nu-și atinge scopul propus, căci dacă toți moștenitorii n'au recunoscut natura actului, prezumpția art. 845 subzistă pentru acei care au rămas străini de această recunoaștere.

(2) Vezi *suprà* p. 589, nota 3, unde se arată controversa.

(3) Laurent, XII, 132. Vezi și Cas. fr. D. P. 48. 1. 202.

(4) Cpr. Laurent, XII, 131; Demolombe, XIX, 525, 534; Marcadé, III, 573; Mourlon, II, 617, nota 1; Arntz, II, 1793; Demante et Colmet de Santerre, IV, 56 *bis* IX; Pand. fr., *vº cit.*, 3051; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 281; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695, p. 325, nota 13 (ed. Crome). Iată cum se exprimă acest din urmă autor (*loco cit.*, ed. Crome și § 685, p. 266, nota 13 ed. Anschütz) „*Ein in seiner Art einziger Fall, in welchem die Vorschrift der art. 791, 1130 eine Ausnahme leidet*"; ceeace însemnează că: acesta este un caz unic în genul său, în care prescripția art. 791 (702 C. rom.) și 1130 (965 C. rom.) sufere excepție. Vezi și alte exemple de pacte succesorale excepțional permise în tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 321, 322, 682, text și nota 3. Vezi și tom. VI al susziselor Comentarii, p. 238, nota 2.

blassers stattgefundene Anerkennung involvirt einen Erbverzicht", zice Zachariæ (1).

Posibilitatea unui consimţimânt tacit din partea moştenitorilor.

Pentru ca prezumpţia de fraudă statornicită de art. 845 să fie înlăturată, nu este nevoe ca consimţimântul succesibilor să fie dat prin însuş actul de înstrăinare: el poate fi dat fie înainte, fie în urmă, chiar printr'un act separat, căci legea nu cere decât consimţimântul lor, fără ca să prevadă modul şi timpul când ei trebue să deà acest consimţimânt; de unde rezultă că consimţimântul poate fi şi tacit (2).

Nepresupunerea renunţărilor.

De câteori este însă vorba de un consimţimânt tacit, actul din care se deduce acest consimţimânt trebue să-l implice neapărat, pentrucă este de principiu că renunţările nu se presupun niciodată (3). *Nemo res suas jactare præsumitur.* (Vezi şi *infrà*, p. 631, nota 2, *in medio).*

Cazul când numai unii din moştenitori au consimţit.

Dacă numai o parte din moştenitori au dat consimţimântul lor, convenţia va aveà un caracter oneros numai faţă de ei, cei care n'au consimţit putând să invoace prezumpţia de fraudă statornicită de art. 845, pentrucă convenţiile nu pot să-şi producă efectele lor decât între părţile contractante (art. 969) (4).

---

(1) *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695, p. 325 (ed. Crome).

(2) Vezi Cas. rom. S-a I, No. 184 din 27 Februarie 1912, *Dreptul* din 1912, No. 48; *Săptămâna juridică* din 1912, No. 18, p. 279 urm.; *Cr. judiciar* din 1912, No. 32, p. 383 (rezumate de speţe); *Jurisprudenţa în fişe* (revistă de drept, care apare la Craiova sub direcţia noastră şi sub îngrijirea d-lui D. Călinescu), art. 845, No. 1. Cpr. Laurent, XII, 133; Baudry et Colin, I, 838, 839; Demolombe, XIX, 531, 532; Marcadé, III, 572, *in fine*; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 211, 212; Massé-Vergé, III, § 455, p. 143, text şi nota 17; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695, p. 325, (ed. Crome); Pand. fr., v⁰ *cit.*, 3065 şi 3071; Stănescu, *op cit.*, 1132, p. 780; Cas. fr. D. P. 48. 1. 203; Sirey, 49. 1. 137, etc.

(3) Cpr. Baudry et Colin, I, 938.—Astfel, s'a decis că comoştenitorul succesibilului în linie dreaptă, în folosul căruia defunctul consimţise o înstrăinare cu sarcina unei rente viagere, a putut, în mod valid, să deà chitanţă acestui succesibil de veniturile rentei ajunse la scadenţă în ziua deschiderei succesiunei, fără ca să rezulte din partea sa o renunţare la dreptul de a invocà imputaţia prevăzută de art. 845. C. Angers, Sirey, 79. 2. 333; D. P. 80. 2. 137. Cpr. Pand. fr. v⁰ *cit.*, 3069; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 647, etc.

(4) Laurent, XII, 131; Mourlon, II, 617; Marcadé, III, 572;

Consimţimântul dat de moştenitorii existenţi în momentul înstrăinărei nu împedică pe cei care s'ar ivi mai în urmă de a invocă art. 845. Controversă.

Ce se va întâmplà însă în caz când, deşi toţi moştenitorii prezumptivi, care existau în momentul înstrăinărei, au consimţit, totuşi la moartea autorului acestei înstrăinări, s'ar găsi printre moştenitorii săi rude care, în momentul înstrăinărei, nu aveau calitatea de moştenitori prezumptivi, fie că nu erau chemaţi la succesiune, fie că nu erau încă născuţi? De exemplu, în urma înstrăinărei, defunctul a dobândit un copil legitim sau a recunoscut un copil natural(¹); sau în fine, o rudă, care nu erà chemată la succesiune în momentul înstrăinărei, este chemată în momentul morţei autorului acestei înstrăinări. Chestiunea este controversată. In adevăr, o parte din doctrină susţine că toţi aceşti moştenitori sunt legaţi prin consimţimântul dat de către cei care aveau calitatea de moştenitori în momentul înstrăinărei şi că, prin urmare, *nimene* nu va puteà să invoace art. 845 contra succesibilului cumpărător(²). Părerea cea mai juridică este însă, de bună seamă, acea care pune în principiu că finea de neprimire stabilită de partea finală a art. 845 nu poate fi opusă decât moştenitorului care a consimţit de înstrăinare şi reprezentanţilor săi, pentrucă regula generală fiind că imputaţiunea şi reducţiunea pot fi cerute de orice rezervatar (art. 848), legea exceptează dela această regulă numai pe cei care au consimţit la înstrăinare, şi ştiut este că excepţiile sunt de cea mai strictă interpretare, mai ales în cazul de faţă, unde este vorba de un pact succesoral care, de bună seamă, nu poate fi opus decât moştenitorilor care au luat parte la formarea lui(³).

Demante et Colmet de Santerre, IV, 56 *bis* IX; Arntz, II, 1793; Troplong, II, 852; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 3052, etc.

(¹) Vorbim, bine înţeles, în ipoteza în care recunoaşterea ar emanà dela mamă, iar nu dela tatăl copilului. Cpr. C. Agen, Sirey, 48. 2. 29; D. P. 48. 2. 39; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3063; Massé-Vergé, III, § 455, p. 143, nota 16, *in fine*, etc.

(²) Vezi în acest sens, Marcadé, III, 572; Toullier-Duvergier, III, partea I-a, 132, nota 1; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 918, No. 20, pag. 142; Demante et Colmet de Santerre, IV, 56 *bis* X; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, II, 407, p. 165, 166; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible*, 650, etc.

(³) Laurent, XII, 131; Demolombe, XIX, 527; Troplong, II, 852, 853; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 212; Massé-Vergé, III, § 455, p. 143, nota 16; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3055

Liberalităţile imputabile asupra rezervei.

Am arătat *suprà* p. 583, 584, care sunt liberalităţile ce se impută asupra părţei disponibile. Acum trebue să vedem acele care se impută asupra rezervei.

Dispoziţiile directe sau indirecte. făcute unui rezervatar fără dispensă de raport, când el primeşte succesiunea.

1° Sunt imputabile asupra rezervei: toate dispoziţiile directe sau indirecte, chiar cele ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (¹), făcute unui moştenitor rezervatar, *fără dispensă de raport*, atunci când el primeşte succesiunea, pentrucă asemenea liberalităţi se consideră ca un avans făcut moştenitorului asupra părţei cuvenită lui din succesiunea ab intestat a defunctului *(avancement d'hoirie)*. De câteori, deci, defunctul a făcut o liberalitate unui moştenitor rezervatar, fără a-l scutì de raport, sau fără a zice că ceeace i s'a dat este peste partea sa din succesiune (art. 846), această liberalitate se impută asupra rezervei acelui moştenitor, dacă el vine la succesiunea defunctului, iar nu asupra părţei disponibile, de care defunctul este liber să dispue după bunul său plac; căci dacă el ar fi înţeles a nu dà de pe acum moştenitorului său un avans asupra părţei sale din succesiune, ci a-l lăsà să cumuleze partea disponibilă cu rezerva, de bună seamă, el l-ar fi scutit de raport (²).

Moştenitorul, donatar sau legatar nu poate să opue art. 763 acelor care cer imputarea.

Donatarii şi legatarii străini sunt deci în drept a cere ca rezervatarii donatari sau legatari, care au primit succesiunea, să impute asupra rezervei lor toate avansurile primite dela defunct supra părţei lor de succesiune. Moştenitorul donatar sau legatar n'ar puteà să opue acestei pretenţii art. 763, pentrucă donatarul sau legatarul, care cere imputarea liberalităţilor făcute de defunct unui rezervatar, nu-i cere raportul real al lucrurilor dăruite sau legate, adecă, nu cere

---

urm.; Répert. Sirey v° *Quotité disponible et réserve*, 648 urm.; Baudry et Colin, I, 836, 837; Planiol, III, 3089, *in fine*; T. Huc, VI, 159, etc.

(¹) Laurent, XII, 110; Beltjens, III, art. 922, No. 56, etc.

(²) T. Huc, VI, 173, p. 224; Thiry, II, 345; Laurent, XII, 108; Pand. fr., v° *cit.*, 2897; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible et réserve*, 555; Arntz, II. 1811; Acollas, II, p. 440; Demolombe, XIX, 483 urm.; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 212 şi p. 213, text şi nota 32; Baudry et Colin, I, 935; Beltjens, III, art. 922, No. 54; Dalloz, Répert. *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 270; Stănescu, *op cit.*, 1099, p. 754, etc.

o parte în natură sau în valoare din lucrurile date sau legate moştenitorului, ci se apără numai, opunând rezervatarului, care cere reducţiunea, o fine de neprimire trasă din împrejurarea că el şi-a primit rezerva sa şi că, prin urmare, nu mai are nicio cerere de făcut. Cu alte cuvinte, donatarul sau legatarul străin nu opune în specie art. 763, ci art. 849 (1).

Imputarea bunurilor dăruite ca o anticipare a succesiunei.

2° Sunt imputabile asupra rezervei toate bunurile dăruite ca o anticipare asupra succesiunei, când succesibilul donatar se săvârşeşte din viaţă înaintea dăruitorului, lăsând un copil care vine la succesiunea acestui din urmă prin reprezentarea tatălui său (2).

Modul cum trebue să se facă imputarea. Controversă.

Unde însă chestiunea devine controversată, este asupra punctului de a se şti cum trebue să se facă imputaţiunea liberalităţei, atunci când fiind mai mulţi moştenitori rezervatari, care acceptă succesiunea, unul singur din ei sau mai mulţi au primit dela defunct o donaţiune ca anticipare asupra părţei lor viitoare din succesiune. Unii ar voi ca imputarea să se facă asupra rezervei tuturor moştenitorilor, *în masă (in globo)* (3), iar alţii numai asupra părţei de rezervă a moştenitorului donatar şi apoi asupra părţei disponibile (4).

---

(1) Cpr. Thiry, II, 345; Laurent, XII, 108; Pand. fr., v° *cit.*, 2898; Répert. Sirey, v° *cit.*, 537 urm.; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 213, 214, nota 32, *in fine*; Baudry et Colin, I, 836 urm., etc. — Vezi însă C. Agen, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1033, nota 2. Mai vezi şi C. Bordeaux, Sirey, 34. 2. 461.

(2) T. Huc, VI, 173, p. 124.

(3) Demolombe, XIX, 488, 489; Mourlon, II, 632, nota 1; Aubry et Rau, VII, § 684 *ter*, p. 215, text şi nota 36 (care revin asupra primei lor opiniuni); Vernet, *Revue pratique de droit français*, anul 1861, tom. 11, p. 449 şi tom. XII, p. 113 urm.; Pand fr., v° *Donations et testaments*, 2094 şi alte autorităţi citate acolo.

(4) Arntz, II, 1812; Labbé, *Revue pratique*, anul 1861, tom. 11, p. 277 urm., No. 68 urm.; T. Huc, VI, 173, p. 224; Baudry et Colin, I, 947 urm.; Cas. fr. Sirey, 85. 1. 302; D. P. 85. 5. 372 şi alte decizii citate în Pand. fr., v° *cit.*, 2905. Vezi justificarea acestui sistem în Arntz, II, 1812, *in fine*. Vezi asupra acestei controverse, Baudry et Colin, I, 945 urm.; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge (1-ère partie, Code civil)*, III, art. 922, No. 54, etc.

Despre acţiunea în reducţiune.

Art. 847. — Liberalităţile *(făcute)* prin act sau între vii sau prin testament(1), când vor trece peste partea disponibilă, vor fi reduse la această parte. (Art. 651 urm., 841 urm., 848 urm., 1641 C. civ. Art. 920 C. fr.).

Art. 1641. Rendita (renta) pe viaţă, înfiinţată prin donaţiune sau testament, este supusă reducţiunii, dacă întrece porţiunea disponibilă(2). (Art. 841 urm., 844 urm., 847 urm., 1640, 1642 urm. C. civ. Art. 1970 C. fr.

Natura acţiunei în reducţiune.

Sancţiunea dispoziţiilor privitoare la rezervă.

Acţiunea în reducţiune este sancţiunea directă a dispoziţiilor legislative privitoare la rezervă(3). In adevăr, la ce

---

(1) Textul fr. zice: *les dispositions soit entre-vifs, soit à cause de mort.* Prin aceste ultime cuvinte textul fr. nu se referă la donaţiunile *mortis causa* de altă dată, ci la liberalităţile făcute *prin testament.* Cpr. Baudry et Colin, I, 842.

(2) Vezi explic. acestui text în tom. X al Coment. noastre, p. 101.

Persoanele contra cărora poate fi exercitată acţiunea în reducţiune.

(3) Acţiunea în reducţiune fiind sancţiunea rezervei stabilită de lege, poate fi exercitată fie în contra unui donatar străin de succesiune, fie contra unui succesibil donatar, care renunţă la succesiune, fie contra unui succesibil donatar cu dispensă de raport. Ea nu poate însă fi exercitată contra unui succesibil donatar nescutit de raport, care primeşte succesiunea, acesta fiind ţinut să raporteze liberalitatea ce i s'a făcut, pentru a restabili egalitatea ce trebue să domnească între toţi descendenţii care vin la succesiunea ab intestat a aceluiaş ascendent donator. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1909, No. 61, p. 483.

Reducţiunea nu poate fi cerută pentru prima oară în apel

Această decizie mai pune în principiu că acţiunea în reducţiune, neconfundându-se cu acţiunea în raport, ci, din contra, deosebindu-se de această din urmă acţiune, nu se poate cere pentru prima oară în apel raportul unei donaţiuni, atunci când acţiunea intentată la prima instanţă aveà de obiect exclusiv reducerea ei, ca întrecând cotitatea disponibilă. *Dreptul, loco cit.*

Raportul poate fi cerut pentru prima oară în apel.

Cererea în raport dintre moştenitori poate însă fi făcută pentru prima oară în apel, înaintea tragerei loturilor la sorţi, de câteori acţiunea intentată la prima instanţă este o acţiune în împărţeală, aceasta nefiind o cerere nouă, ci un mijloc de apărare. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 531 şi 588. Mai vezi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 48 (cu ar mai servì aceste dispoziţii, care mărginesc dreptul omului de a dispune cu titlu gratuit, dacă acest drept n'ar fi garantat printr'o sancţiune(1).

De càteori, deci, liberalităţile făcute prin donaţiune sau testament, fie chiar sub forma unei rente viagere (art. 1640, 1641), sau sub aparenţa unui contract cu titlu oneros(2), vor trece peste partea disponibilă, de atàtea ori persoanele determinate în mod limitativ în art. 848 sunt în drept a cere dela justiţie reducerea acestor liberalităţi(3), fiind liberi de a renunţà la această acţiune, însă bine înţeles, numai în urma deschiderei succesiunei, căci altfel renunţarea lor ar fi un pact succesoral oprit de lege (art. 702, 965 § 2, 1226)(4).

Acţ. în reducţiune este personală.

Acţiunea în reducţiune este, în legislaţia noastră, o acţiune personală şi, ca atare, va fi introdusă la tribunalul domiciliului sau rezidenţei pârîtului (art. 58 Pr. civ.)(5). Aceasta rezultă din art. 855, modificat dela codul francez,

---

observ. noastră) precum şi *Săptămâna juridică* din 1912, No. 18, p. 280. Cpr. Pand. fr., v° *Successions*, 11019, etc.

(1) Această acţiune întruneşte în ea, zice un autor, funcţiunile querelei *inofficiosi testamenti* din dreptul roman, ale acţiunei *ad supplendam legitimam* şi acele ale querelei *inofficiosæ donationis et dotis*. Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 695, p. 320, nota 1 (ed. Crome).

(2) Vezi *suprà*, p. 308 şi *infrà*, p. 612.

(3) Rămâne însă bine înţeles că reducerea nu poate fi cerută pentru prima oară în apel. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1900, No. 77 şi *Cr. judiciar* din 1901, No. 3, p. 20.

(4) Cpr. Laurent, XII, 162; Arntz, II, 1797, *in fine*; Demolombe, XIX, 190, 204 şi 225; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 921, No. 49 urm.; C. Craiova, *Dreptul* din 1912, No. 45 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 67 (cu observ. noastră); Cas. fr. D. P. 1904. 1. 425; Sirey. 1904. 1. 121. Vezi *infrà*, p. 609.

Dr. francez.

(5) Aceeaş soluţie este admisă şi în Franţa, pentrucă acţiunea în reducţiune se exercită contra donatarului, în scopul de a desfiinţà liberalitatea ce i-a fost făcută. Planiol, III, 3111; Baudry et Colin, I, 1047. — Odată însă desfiinţarea dobândită, moştenitorul are, după art. 930 din codul francez, acţiunea în revendicare contra terţiilor achizitori, în baza principiului: *Resoluto jure dantis*, etc. (Cpr. Planiol, III, 3115, 3118; Baudry et Colin, I, 1048), pe când la noi, terţii achizitori de bună credinţă nu pot fi atinşi prin acţiunea moştenitorului (art. 855). Vezi *infrà* explic. acestui text, p. 653 urm.

după care rezervatarii nu sunt în drept a urmărì bunurile dăruite în mâna terţiilor detentori(¹).

Inexistenţa unei condiţii rezolutorii tacite. Controversă.

Nu este însă exact de a se zice, aşa precum susţin mai toţi autorii(²), că donatarul este eventual obligat a restitui moştenitorului rezervatar totul sau parte din bunurile dăruite, în baza unei condiţii rezolutorii tacite, care ar fi subînţeleasă în donaţiune, căci dacă acţiunea în reducţiune ar izvorî din convenţia părţilor, ea ar trebuì să aparţie atât dăruitorului cât şi moştenitorilor săi, ceeace art. 848 n'a admis(³).

Dreptul la reducţiune izvorăşte din lege.

Dreptul la reducţiune nu izvorăşte din contract, ci din lege, şi rezervatarii îl exercită în contra voinţei dăruitorului, care n'a putut transmite donatarului un drept irevocabil, pentrucă el a dispus de ceeace legea nu-i permiteà. Acţiunea rezervatarilor, deşi relativă la un lucru şi uneori chiar la un imobil, este însă personală, pentrucă ei nu pot revendicà acest lucru dela terţii detentori (art. 855). Art. 930 din codul fr. (corespunzător cu al nostru 855) califică însă acţiunea în reducţiune de *acţiune în revendicare*, ceace a făcut pe unii(⁴) să zică că ea este o acţiune personală *in rem scripta*, adecă: pe de o parte personală, iar pe de alta reală, terminologie împrumutată dela sistemul formular al Romanilor, care nu mai are niciun sens în dreptul modern.

Acţ. în reducţiune nu este o acţ. în anulare a donaţiunei. Controversă.

N'ar trebuì, de asemenea, să credem, după cum iarăş pe nedrept susţin unii(⁵), că acţiunea în reducţiune este *o acţiune în anulare* a donaţiunei; căci defunctul fiind proprietar şi capabil, aveà dreptul de a dispune de bunurile sale, aşa că nu există nicio cauză de nulitate. Moştenitorii ai căror rezervă a fost atinsă nu vor cere deci anularea dispoziţiunei, ci numai reducerea sau micşorarea ei în limitele părţei disponibile. Reducerea poate, ce e drept, să meargă uneori până la desfiinţarea întregei liberalităţi, în care caz reducerea se

---

(¹) Cpr. C. Bucureşti şi Craiova, *Dreptul* din 1884, No. 35 şi din 1912, No. 45, precum şi *Cr. judiciar* din 1912, No. 67 (cu observ. noastră). Vezi şi *infrà*, explic. art. 855, p. 653 urm.

(²) Cpr. Demolombe, XIX, 191; Mourlon, II, 646; Demante et Colmet de Santerre, IV, 67 *bis* VIII; *Pand. fr.*, *v⁰ cit.*, 3200, etc.

(³) Cpr. Laurent, XII, 167.

(⁴) Cpr. Troplong, II, 941.

(⁵) Vezi Marcadé, III, 581.

aseamănă, în privinţa efectelor ei, cu anularea, însă nu este o anulare propriu zisă (1).

Momentul când poate fi exercitată acţiunea în reducţiune.

Care este momentul când acţiunea în reducţiune poate fi exercitată? Art. 920 din codul francez prevede că ea nu poate fi exercitată decât în urma deschiderei succesiunei, *lors de l'ouverture de la succession*. Tot astfel se exprimă şi art. 821, 1091 din codul italian *(al tempo in cui si apre la successione)*. Deşi aceste cuvinte n'au fost reproduse de textul nostru, totuşi nu mai încape îndoială că soluţia este aceeaş şi la noi, căci rezerva nefiind, după cum ştim, decât succesiunea ab intestat micşorată cu partea disponibilă, moştenitorul rezervatar nu poate să ceară rezerva pe calea acţiunei în reducţiune, cât timp succesiunea nu este deschisă. *Nulla est viventis hereditas.*

Consecinţile care rezultă din împrejurarea că acţ. în reducţiune se exercită la deschiderea succesiunei.

Din cele mai sus expuse rezultă: 1° că rezerva se va calculà nu după numărul şi calitatea moştenitorilor ce dăruitorul ar aveà în momentul confecţionărei actului, ci după numărul şi calitatea moştenitorilor ce el a lăsat *în timpul morţei sale*; 2° rezerva şi partea disponibilă se vor calculà după averea ce dispunătorul va lăsà tot *în momentul morţei sale*, iar nu după aceea ce el posedà în momentul facerei donaţiunei sau testamentului (2).

Copiii nu pot silì pe părinţi să le asigure rezerva lor.

Pentru aceleaşi motive, copiii n'ar puteà să oblige pe părinţii lor, care ar fi risipitori sau răi administratori, să le asigure în timpul vieţei rezerva lor, chiar dacă ar existà fraudă din partea acelor părinţi, căci nu poate fi vorba de rezervă cât timp succesiunea nu este încă deschisă (3).

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 54; Demolombe, XIX, 189, 218; Arntz, II, 1796; Aubry et Rau, VII, § 685, *in fine*, p. 220, etc.

Deoseb. între codul actual şi C. Calimach.

(2) Cpr. Arntz, II, 1797; Mourlon, II, 621. — In această privinţă, codul Calimach se deosebeşte de codul actual, căci deşi, în privinţa testamentului, averea nu se cercetà câtă erà la facerea lui, ci câtă se află la moartea testatorului (art. 970), totuşi art. 1283 din codul Calimach (951 C. austriac) dispune că, nu în momentul morţei dăruitorului are să se examineze dacă legitima a fost sau nu atinsă prin donaţiune, ci *în momentul facerei darului*. Vezi *suprà*, p. 538, nota 1 şi 554, nota 2. Cpr. B. M. Missir. *Dreptul* din 1876, No. 3, p. 22.

(3) Cpr. Laurent, XII, 142; Demolombe, XIX, 195 urm.; Troplong, *Contrat de mariage*, I, 134; Aubry et Rau, VII, § 683, *in fine*, p. 174; Baudry et Colin, I, 954, 955; C. Riom, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 2434, etc.

Art. 458 urm.

Cel mult s'ar puteà rândui părintelui risipitor un consiliu judiciar (art. 458 urm.)(1).

Măsuri conservatorii.

Copiii sunt, în asemenea caz, în imposibilitate de a luà chiar măsuri conservatorii, pentrucă nu se poate luà nicio măsură pentru conservarea unui drept care nu există încă (2).

Persoanele care pot exercità acţiunea în reducţiune.

Art. 848. — Reducţiunea liberalităţilor între vii nu va puteà fi cerută decât de erezii rezervatari, de erezii acestora sau de acei care înfăţişează drepturile lor. (Art. 781, 841 urm., 974 C. civ. Art. 921 C. fr.).

Persoanele care pot cere reducţiunea, sunt determinate de lege în mod limitativ.

Persoanele prevăzute de art. 848 sunt *singurile* care pot exercità acţiunea în reducţiune. Aceste persoane sunt: descendenţii (art. 842)(3), iar din ascendenţi numai tatăl şi mama (art. 843). Aceste persoane vor puteà cere reducerea liberalităţilor excesive, numai sub condiţia de a primi succesiunea defunctului; căci, după cum ştim, pentru a aveà drept la rezervă trebue a fi moştenitor (4).

Punerea unei femei măritate sub consiliu judiciar.

(1) Vezi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 86. — S'a decis, cu drept cuvânt, că şi o femee măritată poate fi pusă sub consiliul judiciar, oricare ar fi regimul ei matrimonial, fie chiar cel dotal. Trib. Toulouse, *Dreptul* din 1912, No. 11, p. 88 (cu nota d-lui S. Rădulescu). Vezi şi tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 89, text şi nota 2, precum şi autorităţile citate acolo.

(2) Laurent, XII, 143; Aubry et Rau, *loco cit.;* Baudry et Colin, I, 856; T. Huc, VI, 164; Demante, IV, 67 *bis* IX. Vezi şi *infrà*, p. 705. — *Contrà:* Demolombe, XIX, 200, 201; Troplong, II, 935 şi IV, 2748.

Dreptul copilului adoptat de a cere reducerea liberalităţilor făcute de adoptător.

(3) Copilul adoptat având şi el o rezervă în averea adoptătorului (vezi *suprà*, p. 525), va puteà, ca şi copilul legitim, să ceară reducerea liberalităţilor făcute de părinţii săi adoptivi, chiar anterioare adopţiunei. Pand. fr., v^0 *cit.*, 3241; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible*, 666 şi v^0 *Adoption*, 237 urm. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1911, No. 1. Această sentinţă, pronunţată de d-l Ef. Antonescu (judecător unic), se referă în motivele sale la părerea noastră. In privinţa liberalităţilor *anterioare* adopţiunei, chestiunea este controversată. Vezi Répert. Sirey, v^0 *Adoption*, 238 urm. şi tom. II al nostru, p. 406.

(4) Vezi p. 510, 540 şi p. 630. — Moştenitorul care a renunţat la succesiune poate însă, după unii, să revie asupra renunţărei

Accept. pură şi simplă sau beneficiară a succesiunei.

Moştenitorii rezervatari, care n'au renunţat la succesiune, au acţiunea în reducţiune chiar dacă au primit succesiunea pur şi simplu, fără beneficiu de inventar, căci legea n'a supus exerciţiul acestei acţiuni acceptărei benificiare(1).

Stabilirea insuficienţei bunurilor aflătoare în succesiune. Controversă.

Se naşte însă, în asemenea caz, întrebarea: cum se va stabilì de moştenitorul rezervatar că bunurile aflătoare în succesiune sunt insuficiente pentru a se formà rezerva lui? Unii ar voì ca această dovadă să nu se poată face decât printr'un anume inventar. Legea neimpunând însă această formalitate, câtimea averei găsită în succesiune va puteà fi stabilită prin orice mijloace, conform dreptului comun, rămânând ca judecătorii să aprecieze şi pârîtul să facă dovada contrară(2).

Divizibilitatea acţ. în reducţiune.

Acţiunea în reducţiune fiind divizibilă, ca orice acţiune ereditară, fiecare moştenitor o poate exercità pentru partea lui, şi renunţarea unuia din ei nu împedică exercitarea ei din partea celorlalţi(3). Numai moştenitorul, care a renunţat la dreptul său, nu mai poate exercità această acţiune.

Moştenitorii nu reprezintă pe dăruitor.

N'ar trebuì însă să credem, după cum pe nedrept a decis Curtea din Bordeaux(4) că moştenitorii rezervatari au

---

Eroare de drept.

sale, dacă a existat din partea lui o eroare de drept, adecă dacă a renunţat crezând că va puteà să reţie darul până la concurenţa rezervei, pentrucă eroarea de drept *(error juris)* viciază consimţimântul ca şi eroarea de fapt. Cpr. Laurent, XII, 161 şi XV, 505 urm. Vezi *suprà*, pag. 541. Vezi în privinţa erorei de drept, Cas. fr. *Dreptul* din 1913, No. 40, p. 320 (cu nota d-lui S. Rădulescu). Vezi şi tom. V al Coment. noastre, p. 53, 370, 371. Mai vezi tom. VII, p. 340 urm.; tom. X, p. 221, etc.—*Contrà:* C. Riom, D. P. 55. 2. 61, după care eroarea de dept n'ar vicià consimţimântul, ci numai eroarea de fapt.

(1) Cpr. Demolombe, XIV, 523 şi XIX, 232; Laurent, XII, 138; Baudry et Colin, I, 860; Arntz, II, 1800; Mourlon, II, 622; Marcadé, III, 586; Demante, IV, 59 *bis* III; Pand. fr., v° *cit.*, 3212 urm.; Vernet, *Quotité disponible*, p. 507; T. Huc, VI, 163; Vigié, II, 587; Cas. fr. D. P. 78. 1. 218. — *Contrà*: Malleville, *Successions*, asupra art. 802.

(2) Laurent, XII, 138; Demolombe, XIX, 233; Pand. fr., v° *cit.*, 3215 urm., etc.

(3) Baudry et Colin, I, 863, 1054; Laurent, XII, 150; Demolombe, XIX, 243; C. Craiova, *Dreptul* din 1912, No. 45 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 67 (cu observ. noastră).

(4) C. Bordeaux, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 909, nota 1.

această acțiune în calitate de reprezentanți ai dăruitorului, pentrucă dăruitorul n'o are nici într'un caz. Ei exercită deci acțiunea în reducțiune în puterea legei, ca un drept propriu născut în persoana lor prin deschiderea succesiunei (1); de unde rezultă că actele consimțite de defunct, în frauda rezervei, nu sunt opozabile moștenitorului (2).

Act. în reducțiune trece la moștenitorii rezervatarilor.

Acțiunea în reducțiune nu este personală moștenitorului rezervatar, căci ea fiind un drept ereditar, trece la moștenitorii săi, ca orice drept bănesc. De aceea, art. 848 conferă această acțiune nu numai moștenitorului rezervatar, dar și moștenitorilor săi, soluție care, după cum observă Marcadé (III, 583), ar fi fost adevărată chiar dacă legea n'ar fi fost expresă în această privință.

Exemplu.

Astfel, de exemplu, dacă tatăl meu, după ce m'a moștenit pe mine, culegând cu titlu de rezervatar jumătate din averea mea (art. 843), moare și el, lăsând ca moștenitor pe un frate al său sau o altă rudă, este evident ca acest moștenitor, găsind acest drept de rezervă în succesiunea defunctului, este proprietarul lui și, ca atare, va puteà exercità acțiunea în reducțiune în privința liberalităților lăsate de mine, ca și cum ar fi putut-o exercità însuș tatăl meu (3).

Reprezentanții moștenitorului rezervatar.

In fine, acțiunea în reducțiune mai poate fi exercitată de reprezentanții moștenitorului rezervatar *(les ayants-cause, gli aventi diritto)*. Aceștia sunt: cesionarii, donatarii, legatarii și creditorii moștenitorului (4).

---

(1) Laurent, XII, 137, 138; Demolombe, XIX, 208; Mourlon, II, 622; Arntz, II, 1799; Pand. fr., *v° cit.*, 3211; Répert. Sirey, v° *Quotité disponible*, 669; Baudry et Colin, I, 860, *in fine*; Planiol, III, 3104; T. Huc, VI, 163; Cas. fr. D. P. 68. 1. 70; Sirey, 68. 1. 362; *Pand. Périod*, 91. 1. 52, etc.

(2) Cas. fr. D. P. 65. 1. 222; Sirey, 65. 1. 454; Sirey, 67. 1. 208; D. P. 68. 1. 70; C. Nîmes, Sirey, 67. 2. 174. Prin aplicarea acestui principiu, Curtea de casație din Franța a decis, cu drept cuvânt, că ascunderea unei donațiuni sub forma unui contract cu titlu oneros, îndreptată contra rezervatarilor, nu poate să aducă nicio atingere drepturilor lor. Cas. fr. Pand. Périod. 91. 1. 52. Vezi și *infrà*, p. 615.

(3) Marcadé, III, 583.

(4) Laurent, XII, 139; Thiry, II, 346; Marcadé, III, 583; Demolombe, XIX, 209; Baudry et Colin, III, 866, 867; Vigié, II, 587; Planiol, III, 3104; Pand. fr., *v° cit.*, 3223 și toți autorii.

Creditorii moştenitorului. Art. 974.

Creditorii moştenitorului au, fără îndoială, acţiunea în reducţiune, pentrucă ei pot exercità drepturile şi acţiunile debitorului lor, care nu-i sunt excluziv personale (art. 974), şi acţiunea în reducţiune nu este o acţiune *personæ inherens*, ci o acţiune bănească (1).

Acţ. pauliană. Art. 699, 975.

Dacă rezervatarii au renunţat la acţiunea în reducţiune fie în mod expres, fie tacitamente, ceeace ei sunt în drept să facă, bine înţeles în urma deschiderei succesiunei (2), creditorii pot atacà această renunţare ca frauduloasă (art. 699, 975) (3).

Donatarii şi legatarii defunctului nu au acţiunea în reducţiune.

Acestea sunt persoanele, care pot cere reducerea liberalităţilor excesive. Acţiunea în reducţiune nu aparţine deci donatarilor şi legatarilor defunctului, pentrucă ei fiind reprezentanţii lui, nici defunctul nu aveà această acţiune. Apoi, donatarii şi legatarii defunctului nefiind rezervatari, nu se poate pricepe cum ei ar puteà să exercite o acţiune, care este înfiinţată în contra lor (4).

Creditorii defunctului.

Acţiunea în reducţiune nu aparţine nici creditorilor defunctului, cel puţin în privinţa donaţiunilor: 1° pentrucă ei sunt reprezentanţii lui; şi 2° fiindcă bunurile dăruite de debitorul lor nu mai sunt în patrimoniul lui pentru ca ei să aibă vreun drept asupra lor (5). (Cpr. şi art. 763, după care creditorii defunctului nu pot cere nici raportul).

---

(1) Vezi tom. V al Coment. noastre, p. 201 şi autorii citaţi în nota precedentă. Dreptul creditorilor, ca şi acel al moştenitorului, nu se deschide însă decât prin moartea dispunătorului. Cât timp acesta trăeşte, ei nu au decât un drept eventual, care nu le permite de a luà nici măcar măsuri conservatorii. Planiol, III, 3104.

(2) Vezi *suprà*, p. 603 şi *infrà*, p. 631.

(3) Laurent, XII, 139; Demolombe, XIX, 210; Troplong, II, 930; Pand. fr., v° *cit.*, 3224. Cpr. art. 1186 C. Calimach (953 C. austriac).

(4) Cpr. Laurent, XII, 141; Demolombe, XIX, 212, etc.

Deoseb. de redacţie de C. francez.

(5) Cpr. Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1904, No. 45 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 87 (cu observ. noastră); Laurent, XII, 140; Demolombe, XIX, 219; Pand. fr., v° *cit.*, 3245 urm., etc. Textul francez prevede anume că *donatarii, legatarii şi creditorii defunctului nu pot nici să ceară reducţiunea, nici să se folosească de ea*, dispoziţie care a fost, cu drept cuvânt, eliminată de legiuitorul nostru: 1° pentrucă este inutilă; şi 2° pentrucă, în dreptul francez, ea a dat loc la mai multe

Creditorii defunctului pot cere reducerea legatelor.

Aceste principii nu se aplică însă decât la donaţiuni, căci creditorii defunctului pot totdeauna să ceară reducerea legatelor, pentrucă legatele nu se plătesc decât în urma datoriilor (¹), conform regulei: *Nemo liberalis, nisi liberatus*, sau: *Bona non intelliguntur, nisi deducto ære alieno* (²).

Cazul când creditorii defunctului pot exercită act. în reducţiune în privinţa donaţiunilor.

Mai mult încă, de câteori moştenitorul rezervatar a primit succesiunea *fără beneficiu de inventar*, creditorii defunctului pot exercită acţiunea în reducţiune, chiar în privinţa donaţiunilor; pentrucă, în asemenea caz, patrimoniul defunctului fiind confundat cu acel al moştenitorului, creditorii defunctului au devenit şi creditorii moştenitorului rezervatar, şi ştim că creditorii moştenitorului au acţiunea în reducţiune, conform art. 974 C. civil.

Separaţia de patrimonii.

Pentru ca creditorii defunctului să nu poată reduce liberalităţile sale, trebue sau ca moştenitorul rezervatar să fi primit succesiunea sub beneficiu de inventar, sau ca patrimoniul defunctului să fi fost separat de acel al moştenitorului (³).

Dăruitorul.

Cât pentru dăruitor, nu mai încape îndoială că el nu are acţiunea în reducţiune, pentrucă el despoindu-se de averea sa în mod irevocabil (art. 801), nu poate să-şi întoarcă darul (⁴). *Donner et retenir ne vaut.*

Drepturile dăruitorului.

Dăruitorul, care s'ar găsi în lipsă, ar puteà numai să ceară alimente şi să provoace revocarea donaţiunei, dacă donatarul i-ar refuzà aceste alimente (art. 831, 3⁰).

---

dificultăţi. Cpr. Laurent, XII, 140, 141; Demolombe, XIX, 212 urm.; Mourlon, II, 624 urm.; Marcadé, III, 584 urm.; Demante, IV, 59 *bis* V; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3226 urm., etc.

(¹) Cpr. Arntz, II, 1803; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 449, *in fine*, p. 233. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 414, 582, 583, 687, 715, 754, etc.

(²) L. 39 § 1, Dig., *De verb. significatione*, 50, 16. Vezi *suprà*, p. 72 şi 577.

(³) Cpr. Planiol, III, 3105, *in fine*; Laurent, XII, 140; Thiry, II, 346; Arntz, II, 1802; Baudry et Colin, I, 874, 875; Marcadé, III, 585; Demante, IV, 59 *bis* II; Troplong, II, 913; Mourlon, II, 625 urm.; Demolombe, XIX, 220; Duranton, VII, 269, 276 şi VIII, 324, 325; Vernet, *Quotité disponible*, p. 464; Aubry et Rau, VII, § 685, p. 219; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3246; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible*, 678, etc.

(⁴) Laurent, XII, 137; Demolombe, XIX, 208; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 672; Toullier-Duvergier, III, partea 1, 121, p. 81, etc.

Absenţa. Art. 106 urm. Controversă.

In fine, acţiunea în reducţiune a donaţiunilor, care ar atinge rezerva, fiind subordonată morţei dăruitorului, nu poate să aparţie moştenitorilor rezervatari, care au fost puşi în posesiunea provizorie a averei unui absent (art. 106 urm.), cât timp aceştia nu vor stabili moartea autorului lor absent (1).

Liberalităţile făcute de absent prin testament.

Este vorba bine înţeles, în specie, numai de donaţiunea între vii, căci dacă ar fi vorba de liberalităţi făcute de absent prin testament, legatarii nu vor puteà cere liberarea legatelor decât în limitele părţei disponibile (2).

Liberalităţile supuse reducţiunei (art. 847).

Art. 847.

Art. 847 dispune că acţiunea în reducţiune se exercită în contra liberalităţilor excesive, adecă care întrec partea disponibilă, fie aceste liberalităţi făcute prin acte între vii, fie prin testament.

Reducerea donaţiunilor şi legatelor.

Prin urmare, atât donaţiunile cât şi legatele, fie chiar ale unui corp cert şi determinat (3), sunt supuse reducţiunei, de câteori întrec partea disponibilă; şi dacă art. 847 vorbeşte numai de liberalităţile făcute prin acte între vii, fără a zice nimic despre legate, aceasta nu poate fi decât o scăpare din vedere (¹).

---

(1) Pand. fr. v⁰ *Don. et testaments*, 3250; Demolombe, II, 140; Aubry et Rau, I, § 153, p. 932 (ed. a 5-a); T. Huc, I, 438; Planiol, III, 2478; C. Caen, Sirey, 72. 2. 241; D. P. 73. 2. 81. Vezi şi tom. I al coment. noastre, p. 508 (ed. a 2-a). — *Contrà:* Demante, I, 152 *bis* IV urm.; Garsonnet, nota în D. P. 73. 2. 81. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 45, nota 2 (ed. a 2-a), unde am văzut că absenţa unei persoane, ori cât de prelungită ar fi, nu aduce deschiderea succesiunei cât timp nu se dovedeşte moartea absentului (art. 115). Vezi şi tom. I al Coment. noastre, p. 510 (ed. a 2-a). Numai atunci când moartea absentului nu se constată niciodată, absenţa declarată este *de fapt* o cauză de deschidere a succesiunei, legea presupunând de astădată moartea absentului din ziua dispariţiei sale, sau din ziua de când s'au primit ultimele ştiri dela dânsul. Cpr. Mourlon, II, 20.

(2) Aubry et Rau, I, *loco cit.*, p. 932, nota 26 (ed. a 5-a); T. Huc, I, 438, p. 472, etc.

(3) Laurent, XII, 170; Demante, IV, 64 *bis* II; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3268. Cpr. C. Orléans, D. P. 51. 2. 100; Sirey, 51. 2. 409.— *Contrà:* Toullier-Duvergier, III, partea I, 558, p. 312.

Reducerea tuturor donaţiunilor.

In privinţa donaţiunilor, textul art. 847 este atât de general, încât ele sunt toate supuse reducţiunei, chiar şi cele scutite de raport (art. 759), dacă, bine înţeles, întrec partea disponibilă (²).

Reducerea fidejusiunei.

Prin aplicarea acestui principiu, Curtea de casaţie din Franţa a decis, cu drept cuvânt, că fidejusiunea este şi ea reductibilă, de câteori constitue o liberalitate, adecă de câteori ea a fost subscrisă pentru garantarea unei donaţiuni (³).

Don. de bunuri viitoare.

Toate liberalităţile defunctului sunt deci supuse reducţiunei, chiar donaţiunile de bunuri viitoare şi cele dintre soţi (⁴).

Don. deghizate.

Acţiunea în reducţiune se aplică şi donaţiunilor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, pentrucă ea este aplicabilă tuturor bunurilor care au eşit cu titlu gratuit din patrimoniul defunctului, fără a se ţine seamă de formele actului (⁵).

Legea declară reductibile, fără nicio distincţie, zice Curtea din Iaşi (⁶), toate liberalităţile făcute prin acte între vii sau testament, de câteori acele liberalităţi întrec partea disponibilă; şi sub numele de liberalitate trebue să înţelegem toate actele cu titlu gratuit, independent de forma, scopul, natura şi cauza acelor donaţiuni, sau de calitatea persoanei donatarului.

Don. manuale.

Prin urmare, şi donaţiunile manuale sunt supuse reducţiunei, după cum ele sunt supuse şi raportului fictiv stabilit de art. 849 (⁷), pentrucă după cum a zis raportorul

---

(¹) Cpr. Laurent, XII, 170; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3263 urm., etc.

(²) Laurent, XII, 171; Planiol, III, 3102; Demolombe, XVI, 420; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3273; Demante, III, 188 *bis* I. Cpr. Demante, IV, 58 *bis*. Vezi *suprà*, p. 559 şi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 620, nota 3. — *Contrà:* Toullier-Duvergier, III, partea I, 135, p. 88 (argument din art. 759).

(³) Cas. fr. Sirey, 72. 1. 325; D. P. 73. 1. 15; Laurent, XII, 172; Baudry et Colin, I, 847; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3275. — *Contrà:* C. Lyon (decizie casată), Sirey şi D. P. *loco suprà cit.*

(⁴) Laurent, XII, 173.

(⁵) Vezi *suprà*, p. 308 şi 603.

(⁶) *Dreptul* din 1910, No. 57, p. 456 (cu observ. noastră).

(⁷) Vezi *suprà*, p. 559.

Jaubert înaintea Tribunatului, donaţiunile manuale nu deroagă dela regulele de fond, ci numai dela regulele de formă ale donaţiunilor (1).

Reducerea înzestrărilor.

Se naşte însă întrebarea: dacă înzestrările, pe care legea le supune anume raportului (art. 758, 761, 1282, 1914), sunt sau nu supuse acţiunei în reducţiune? In codul francez chestiunea nu poate fi îndoelnică pentrucă pe de o parte, art. 1090 (eliminat de legiuitorul nostru), le declară reductibile (2), iar pe de altă parte, art. 930 (al nostru 855 modificat), declară acţiunea în reducţiune opozabilă subachizitorilor cu titlu oneros sau cu titlu gratuit.

Această soluţie erà admisă şi în codul lui Andr. Donici.

C. Andr. Donici.

„Dacă zestrea ce va rânduì tatăl prin diată, fiicei sale, cum şi daniile lăsate prin diată nu sunt analogisite ca să rămâe legiuita parte moştenitorilor celor după lege chemaţi, *se porneşte jalobă şi se strică diata*“ (art. 14, capit. 35).

C. Calimach.

Incât priveşte însă codul Calimach, se decide, din contra, că acţiunea în reducţiune nu erà admisă, deşi această acţiune se vede reglementată în menţionatul cod, în privinţa celorlalţi moştenitori rezervatari prin art. 1282—1285. Fetele înzestrate erau deci, în această legislaţie, moştenitoare legitime, fără a fi rezervatare, legea presupunând că dota dată de părinte echivalà cel puţin cu rezerva ce li se cuveneà (3).

Dr. actual. Controversă.

Ce trebue să decidem în legislaţia actuală? Jurisprudenţa admite acţiunea în reducţiune, spre a restabilì egalitatea între copii (4).

---

(1) Vezi *suprà*, p. 258, 276.

Dr. roman.

(2) Conform: L. 8 Pr., *in fine*, Cod, *De inofficiosis donationibus*, 3, 29, unde se zice: *„Quod donatum est, pro ratione quartæ ad instar inofficiosi testamenti convicti deminuetur“*.

(3) Cas. rom. Bult. 1889, p. 915 şi *Dreptul* din 1890, No. 1. (Considerentele acestei decizii sunt reproduse în observaţia ce am publicat în *Dreptul* din 1910, No. 57, p. 458). In acelaş sens, C. Galaţi, *Dreptul* din 1897, No. 31. Cpr. şi B. M. Missir, *Dreptul* din 1876, No. 3, p. 22.

(4) Vezi C. din Bucureşti, *Dreptul* din 1885, No. 42 şi din 1897, No. 77; *Cr. judiciar* din 1898, No. 1 şi 5 şi din 1900, No. 24 (cu observ. noastră); *Dreptul* din 1904, No. 36; Cas. rom. Bult. 1905, p. 844; *Cr. judiciar* din 1905, No. 62 şi *Dreptul* din 1906, No. 11 (soluţie implicită); C. Iaşi, *Dreptul* din 1910,

Chestiunea pare însă a fi îndoelnică, nu atât din eliminarea art. 1090, care nu este decât o aplicare a principiilor dreptului comun (1), dar mai cu seamă din modificarea adusă de legiuitorul nostru art. 930 din codul francez; căci. pe când după acest text, acţiunea în reducţiune sau în revendicare (în virtutea întoarcerei proprietăţei ce, ca consecinţă, atrage reducţiunea), poate fi exercitată în Franţa de către moştenitorii rezervatari contra terţiilor detentori ai imobilelor dăruite de defunct şi înstrăinate de donatar; după art. 855 din codul nostru, înstrăinarea bunurilor dăruite consimţită de donatar rămâne, din contra, validă, şi moştenitorii rezervatari nu pot atacà acea înstrăinare, nici chiar atunci când donatarul ar fi insolvabil, rămânând ca acesta să poată face, dacă are cu ce, reducerea în bani, întocmai ca la raport (art. 765) (2).

Pentru ca acţiunea în reducţiune să-şi poată produce efectele sale, trebue ca ea să se resfrângă şi asupra terţiilor,

---

No. 57, p. 457 (cu observ. noastră). Vezi şi Stănescu, *Partaj şi rezervă*, 1003, p. 677 urm.—*Contrà:* Ştefan Stătescu, concluzii puse înaintea Curţei din Bucureşti, publicate în *Dreptul* din 1897, No. 61; Gr. Păucescu, *Oblig.*, I, 415, p. 432; D. C. Popescu, *Dreptul* din 1884, No. 35; Trib. Teleorman, *Cr. judiciar* din 1896, No. 1; Trib. Fălciu (G. T. Pallade, judecător unic). *Dreptul* din 1910, No. 57, p. 459 urm. (sentinţă infirmată de Curte). Vezi asupra acestei chestiuni, D. Chebapci, *Cr. judiciar* din 1897, No. 39 şi 40. (Fiica înzestrată este ea ţinută să raporteze zestrea şi comoştenitorii ei sunt în drept a cere reducţiunea)?

(1) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1885, No. 42, consid. dela p. 335, col. 2.

Modific. art. 930 din C. fr. prin art. 855.

(2) Curtea din Bucureşti arată foarte bine că acesta este sensul ce trebue să se deà art. 855 (*Dreptul* din 1884, No. 35). Legiuitorul nostru, pentru raţiuni economice a respectat deci drepturile dobândite de terţii, şi această modificare proprie legislaţiei noastre, nu este împrumutată dela codul italian, aşa cum pe nedrept afirmă o altă decizie tot a Curţei din Bucureşti (*Cr. judiciar* din 1900, No. 24, consid. dela p. 192, col. 2), căci art. 1096 din codul italian reproduce, fără nicio schimbare, art. 930 din codul francez. Din împrejurarea că uneori s'a avut în vedere şi codul civil italian care, în momentul redactărei codului nostru, erà în stare de proiect, n'ar trebuì să credem că toate modificările admise de legea noastră sunt datorite acestui din urmă cod.

căci altfel ea nu este de niciun folos, mai ales atunci când bărbatul este insolvabil.

Oricum ar fi, și deși bărbatul intervine în contractul matrimonial ca un subachizitor al femeei: *quasi creditor aut emptor intelligitur qui dotam petit* (¹), totuși acțiunea în reducțiune este echitabilă, pentrucă înlesnirea căsătoriilor nu poate să meargă până a despoià familia dăruitorului în folosul familiei donatarului (²). In favoarea admiterei acestei acțiuni s'a mai zis că, deși bărbatul este considerat ca un achizitor cu titlu oneros al dotei, totuși el trebue să sufere reducțiunea ca unul ce a primit dota sub această sarcină, știind prea bine că ea poate să fie redusă în folosul celorlalți copii ai înzestrătorului, de câteori atacă rezerva lor (³).

In fine, acțiunea în reducțiune are de scop restabilirea egalităței între membrii aceleiași familii, care este baza sistemului succesoral modern, și care pentru un moment fusese distrusă prin dispoziția dăruitorului, încât sunt destule motive care au făcut ca jurisprudența să admită și la noi reducțiunea dotei, deși chestiunea este îndoelnică și, după cum am arătat, mai sus, chiar controversată.

Raportul fictiv. Art. 849.

Cât pentru chestiunea de a se ști dacă bunurile dăruite cu titlu de dotă sunt sau nu supuse raportului fictiv prevăzut de art. 849, vezi *suprà*, p. 566.

Moștenitorul, care atacă liberalitatea nu reprezintă pe defunct, ci se consideră ca un terțiu.

Moștenitorul rezervatar, care atacă liberalitatea defunctului ca întrecând partea disponibilă, sau care invoacă numai art. 849 pentru a determinà partea disponibilă și rezerva, exercitând un drept pe care legea i-l conferă direct, nu este reprezentantul defunctului și, prin urmare, nu poate fi legat de mărturisirile și declarațiile lui, care aveau de scop tocmai fraudarea dreptului său (⁴); de unde rezultă că moștenitorul a cărui rezervă este atinsă, poate să stabilească prin orice mijloace, de exemplu: prin prezumpții grave și

---

(¹) L. 19, Dig., *De obligationibus et actionibus*, 44, 7. Cpr. art. 1240, 1245, 1246 C. civil actual; art. 1634, 1636 C. Calimach, etc. Vezi *suprà*, p. 566, text și nota 1 și tom. VIII, p. 178 și 188. Mai vezi t. III, partea II, pag. 594 (ed. a 2-a).

(²) Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 178.

(³) Cpr. Pothier, *Tr. des donations entre-vifs*, VIII, 220, p 422 (ed. Bugnet); Demolombe, XIX, 318.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 608.

concordante, martori, existența unei donațiuni indirecte, oculte sau simulate, făcută unui străin sau chiar unui alt moștenitor, cu scop de a-i atinge rezerva [1].

Condițiile cerute pentru ca reducțiunea să poată fi admisă (art. 847).

Pentru a fi reduse, liberalitățile trebue să atace rezerva.

Art. 847 determină condițiile esențiale pentru ca reducțiunea să poată aveà loc. Pentru aceasta trebue ca atât donațiunile cât și legatele să *fie excesive*, adecă: să întreacă partea disponibilă și să atace rezerva.

Art. 1169.

Moștenitorul, care cere reducțiunea, trebue să dovedească, conform principiului inscris în art. 1169 C. civil [2], mai întâi, că bunurile existente în succesiune nu sunt suficiente pentru a-i complinì rezerva, și apoi, că liberalitatea făcută de defunct întrece partea disponibilă [3]. Legea nu-l obligă însă a face inventar [4].

Cazul când defunctul și-a dăruit toată averea.

Dacă defunctul a dăruit toată averea sa, reclamantul nu va aveà nicio probă de făcut, ci liberalitatea va fi redusă, după ce se va fixà valoarea bunurilor dăruite [5].

Ce trebue să dovedească moștenitorul rezervatar.

De cele mai multe ori, dăruitorul sau testatorul, care are moștenitori rezervatari, nu va dispune de toate bunurile sale și, în asemenea caz, moștenitorul, care-și urmărește rezerva sa va aveà două lucruri de dovedit: 1^0 el va trebuì să stabilească partea bunurilor de care defunctul puteà să dispue și care variază după art. 841—843; 2° el va stabili că liberalitățile defunctului întrec această parte (1), pârîtul putând, la rândul lui, să combată această îndoită dovadă stabilind, de exemplu, că reclamantul a primit dela defunct mai multe sume de bani, ce trebuesc imputate asupra rezervei (2).

---

[1] Cpr. C. Galați și Craiova, *Dreptul* din 1892, No. 83 și din 1896, No. 81; *Dreptul* din 1902, No. 7 și *Cr. judiciar* 1902, No. 20 (cu observ. noastră); Cas. fr. și belg. Sirey, 89. 1. 426; Sirey, 91. 4. 25; Pand. fr., v^0 *cit.*, 2793 urm. și 3360 urm.; Laurent, XII, 300, 331; Demolombe, XIX, 233, 336; Baudry et Colin, I, 853, 861; Labbé, nota în Sirey, 80. 2. 281; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 921, No. 43 urm. Vezi *suprà*, p. 311 și *infrà*, p. 617. Vezi și tom. V al Coment. noastre, p. 279.

[2] *„Onus probandi incumbit ei qui dicit, non qui negat"*. L. 2, Dig., *De probationibus*, 22, 3. Vezi și alte legi romane citate în tom. VII, al Coment. noastre, p. 106, nota 4.

[3] Cpr. Laurent, XII, 144; Demolombe, XIX, 244; Troplong, II, 907; Répert. Sirey, v^0 *Quotité disponible et réserve*, 692.

[4] Cas. fr. D. P. 78. 1. 218; Sirey, 78. 1. 335. Cpr. Baudry et Colin, I. 861, etc.

[5] Laurent, XII, 144; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3364, etc.

Rezerva moștenitorului trebue să fie atinsă.

Pentru ca moștenitorul rezervatar să fie în drept a exercità acțiunea în reducțiune, trebue însă ca liberalitățile defunctului să-i atingă rezerva, și rezerva n'ar fi atinsă dacă el a dispus de imobilele sale, lăsând în succesiune bunuri mobiliare suficiente pentru a complectà această rezervă (3); de unde rezultă că defunctul a putut să dispue de toate

---

Mijloacele de probă admise de lege.

(1) Această îndoită dovadă se va face conform dreptului comun. Proba testimonială și prezumpțiile vor fi admise, de câteori moștenitorul rezervatar a fost în imposibilitate de a-și procurà o dovadă scrisă și când, de exemplu, defunctul a făcut o donațiune deghizată sub aparența unui contract cu titlu oneros, sau prin persoane interpuse, ori a făcut un dar manual ocult, etc. Vezi *suprà*, p. 615, 616 și tom. V, p. 279.

(2) Cpr. Demolombe, XIX, 246.

Cazul când defunctul a înstrăinat imobilele sale, lăsând în succesiune bani suficienți p. complectarea rezervei moștenitorilor.

(3) Să presupunem, de exemplu, că defunctul a lăsat un singur copil și o avere de 200000 de lei, din care 100000 de lei în bani și un imobil valorând 100000 lei. Dacă defunctul a dispus de acest imobil, copilul său nu va puteà cere reducerea liberalității, pentrucă rezerva sa (100000 de lei) este neatinsă. Este adevărat că moștenitorul are drept la rezerva sa în natură, *in re* (cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1912, No. 45, p. 355 și *infrà*, p. 647), în acest sens că dispunătorul n'ar puteà să institue un legatar universal căruia el ar transmite toate bunurile sale, sub sarcina de a plăti rezerva cu un capital sau alte venituri mobiliare sau imobiliare din patrimoniul legatarului (vezi Demolombe, XIX, 426); însă de aci nu rezultă dreptul moștenitorului de a reduce donațiunile imobiliare, pentru ca el să-și primească partea sa din imobile, atunci când în succesiune ar existà valori mobiliare suficiente spre a-i complectà rezerva. Art 741, care voește ca, la formarea și compunerea loturilor, să se deà în fiecare parte, pe cât se poate, aceeaș cantitate de mobile, de imobile, de drepturi sau de creanțe de aceeaș natură și valoare, nu este deci aplicabil decât atunci când mai mulți moștenitori împărțesc succesiunea între ei. Cpr. Laurent, XII, 146; Demolombe, XIX, 427; Pand. fr., v° *cit.*, 3098 urm.; C. Caen, D. P. 58. 2. 126; Sirey, 59. 2. 417, etc.

imobilele sale, lăsând rezervatarilor numai valori mobiliare, după cum el poate să împuternicească pe legatar a alege bunurile ce i-ar convenì. In toate aceste cazuri moștenitorul nu va aveà acțiunea în reducțiune, dacă rezerva sa a rămas neatinsă (1).

Rezerva trebue să parvie intactă moștenitorului, liberă de orice sarcină.

Fie că rezerva ar fi lăsată moștenitorilor în mobile, fie în imobile, dispunătorul nu se poate atinge de ea (2). El trebue s'o lese moștenitorilor intactă și liberă, nesupusă unui termen, unei condiții sau sarcini, sau modalități oarecare (3): *ut pura mox restituatur*, după cum se exprimă Justinian (4). „Legitima, zice art. 972 din codul Calimach (774 C. austriac), trebue a se dà *fără întârziere, curată și slobodă de condiție sau de alte însărcinări* (5), pentrucă condițiile și celelalte însărcinări se pun numai la acea parte de moștenire ce trece peste legitimă“ (¹).

---

(1) Cpr. Laurent, XII, 147, 148; Demolombe, XIX, 427 *bis;* Pand. fr., *v° cit.*, 3101 și deciziile citate acolo. — Curtea din Chambéry (D. P. 65. 2. 217; Sirey, 65. 2. 249) a anulat ca atingând rezerva o clauză prin care legatarul fusese autorizat de testator a alege bunurile ce-i vor convenì, însă această soluție este criticată de autori, căci pentru a se ștì dacă rezerva este sau nu atinsă, nu trebue a se aveà în vedere *natura*, ci *valoarea* bunurilor lăsate rezervatarilor. Cpr. Pand. fr., *v° cit.*, 3103; Demolombe, XIX, 427 *bis*, etc.

(2) Laurent, XII, 149; Demolombe, XIX, 421; Aubry et Rau, VII, § 679, p. 165, text și nota 3; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 688 (678), p. 307 (ed. Crome).—Astfel tatăl nu poate, nici chiar în interesul copilului, să-i ià administrația bunurilor rezervate, pentrucă copilul fiind proprietarul rezervei sale, numai legea poate să mărginească exercițiul dreptului de proprietate (art. 480). Laurent, *loco cit.;* Pand. fr., *v° cit.*, 3090, etc.

(3) Cpr. C. Galați, *Dreptul* din 1890, No. 75, consid. dela p. 602, col. 2; Cas. rom. Bult. 1887, p. 423; *Dreptul* din 1887, No. 47, p. 374; Demolombe, XIX, 421, 429; Arntz, II, 1783; Pand. fr., *v° cit.*, 3083 urm.; Laurent, XII, 149; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction,* II, 732, pag. 153 urm., etc.

(4) L. L. 32 și 36 § 1, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28. Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, III, § 582, p. 364 urm. (ed. Kipp din 1901); Dernburg, *Pandekten*, III, § 155, p. 302 (ed. a 7-a); Benech, *Quotité disponible entre époux*, p. 23. Vezi și Cas. rom. Bult. 1887, p. 423; *Dreptul* din 1887, No. 4 (motive), etc.

C. spaniol. Art. 813.

(5) „Testatorul, zice art. 813 din codul spaniol, nu poate să lipsească pe moștenitorii săi de rezerva lor decât în cazurile

Cazurile când rezerva poate fi grevata de sarcini posibile și licite.

Toți autorii admit însă că tatăl, care ar lăsà totul sau parte numai din cotitatea disponibilă, moștenitorilor săi rezervatari, ar puteà să greveze rezerva lor de sarcini posibile și licite (²), sarcini pe care legatarii sunt liberi a nu le executà, renunțând însă la partea disponibilă lăsată lor. Dacă ei ar primì legatul, sarcinile vor trebui însă să fie executate, opțiunea lor neaducând nicio atingere rezervei. Nimic nu se opune, în adevăr, ca moștenitorul rezervatar să poată optà între rezerva sa liberă și întreagă, astfel cum o voește legea, și rezerva grevată de o sarcină, însă compensată cu un folos din partea disponibilă (³).

„Considerând, zice foarte bine Curtea de casație, printr'o decizie pronunțată la 15 Mai 1887, că testatorul nu poate impune nicio sarcină rezervei, în acest înțeles că acțiunea în reducțiune a rezervatarului trebue să rămâe neatinsă, dar nimic nu se opune ca testatorul, lăsând rezervatarului mai mult decât rezerva sa, să adaoge condiția expresă ca el să sufere grevarea rezervei, în care caz rezervatarul va aveà opțiunea, ceeace nu se tăgăduește de nimene, să execute legatul și să primească rezerva astfel grevată, sau să ceară rezerva sa negrevată“ (⁴).

---

anume statornicite de lege. El nu poate, de asemenea, să le impue nici sarcini, nici condiții, nici substituții de orice fel *(ni condicióno, ni sustitución de ninguna especie)*“, etc.

(¹) C. austriac. Art. 774. Art. 774 din codul austriac, corespunzător cu art. 972 din codul Calimach, are la sfârșit următoarea dispoziție, care nu se vede reprodusă în codul Calimach: „Orice sarcină sau condiție restrictivă este nulă. Dacă s'a lăsat moștenitorului neapărat o parte ereditară mai mare, condiția sau sarcina nu poate fi aplicată decât părței care întrece legitima“. Cpr. art. 2306 C. german, asupra căruia vezi Stubenrauch, *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, I, p. 945, nota 1 (ed. a 8-a, 1992).

(²) Art. 803 C. civ. Astfel, rezerva n'ar puteà fi grevată de o substituție fideicomisară, asemenea substituție fiind considerată ca ilicită și contrară principiului liberei circulații a bunurilor (art. 803). Cpr. Demolombe, XIX, 425, 431.

(³) Cpr. Laurent, XI, 486 și XII, 149; Aubry et Rau, VII, § 679, p. 165; Demolombe, XIX, 430, 437; Pand. fr., *vº cit.*, 3109; Cas. fr. D. P. 70. 1. 182; Sirey, 70. 1. 261; C. Douai și Paris, Sirey, 52. 2. 398; D. P. 55. 2. 40; Sirey, 55. 2. 425, etc.

(⁴) Cas. rom. Bult. S-a I, 1887, p. 423 și *Dreptul* din 1887, Conferirea legatarului a dreptului de opțiune.

Testatorul, care ar face moștenitorului rezervatar un legat a cărui valoare ar întrece rezerva, poate deci să-i impue o sarcină licită, declarând că legatul va fi redus la rezerva sa, în caz când legatarul ar refuzà de a îndeplinì această sarcină (¹). Opțiunea, pe care testatorul o conferă, în asemenea caz, moștenitorilor, este perfect legală, pentrucă rezerva acestui moștenitor rămâne intactă, de oarece el nu perde decât ceeace trece peste această rezervă.

Cautela Socini.

Această clauză se numește *clausula* sau *cautela Socini* (dela numele jurisconsultului *Mariano Socino junior* din Siena, mort la 1556) (²).

Trecerea la art. 844.

Dreptul de opțiune, pe care moștenitorul rezervatar îl are în cazul menționat, ne aduce a vorbì de art. 844, care nu este decât o aplicare a principiilor de mai sus.

Despre cazul prevăzut de art. 844.

Art. 844. — Dacă dispozițiunea prin acte între vii sau prin testament, constitue un uzufruct sau o rentă viageră, a cărei valoare trece peste cantitatea disponibilă, erezii rezervatari, au facultatea de a executà aceste dispozițiuni, sau de a abandonà proprietatea cantității disponibile (³). (Art. 517 urm., 550 urm., 841 urm., 845, 1639, 1641 C. civ. Art. 917 C. fr.).

No. 47, p. 374. Tot în acest sens s'a pronunțat și Curtea din Galați, ca instanță de trimetere. Vezi *Dreptul* din 1890, No. 75, consid. dela p. 602, col. 2.

(¹) Aubry et Rau, *loco cit.*; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 678, p. 251, nota 3 (ed. Anschütz), § 688 nota 3 dela p. 307, 308 (ed. Crome); Saintespès-Lescot, II, 366, p. 111, 112, etc.

(²) Vezi Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, III, § 582, p. 365, nota 4; Thibaut, *System des Pandektenrechts*, II, § 812; Dernburg, *Pandekten*, III, § 155, p. 302, 303 (ed. a 7-a); Unger, *Das österreichische Erbrecht*, § 82, nota 4, p. 349 (ed. din 1871). Iată cum se exprimă în această privință Zachariæ, (ed. Crome, *loco cit.*, nota 3): „*Jedoch kann ein Erblasser auch dem französischen Rechte nach den Vorbehalt mit einer Last beschweren, wenn er dem Erben mehr als den Vorbehalt hinterlässt und den Erben auf den Fall, dass er sich der Last nicht unterziehen wollte, auf den Vorbehalt beschränkt (clausula oder cautela Socini).*

Combin. art. 844 cu art. 1641.

(³) La prima vedere s'ar părea că există o antinomie între art. 844 și 1641; căci, pe de o parte, art. 1641 dispune că

Curmarea, în parte, a controversei din vechiul drept francez.

Acest text regulează o parte numai dintr'o ipoteză celebră, în care discuţiile erau foarte vii în vechia jurisprudenţă franceză, căci erà mare controversă altădată asupra chestiunei de a se şti cum trebuiau să fie tratate, atât faţă de *legitima* provinciilor de drept scris, cât şi faţă de *rezerva* provinciilor de drept obişnuelnic, liberalităţile care nu aveau de obiect proprietatea bunurilor, ci numai uzufructul lor(¹).

In adevăr, dacă presupunem că dispoziţia cu titlu gratuit a defunctului (donaţiune sau testament) are de obiect un uzufruct (²), un drept de uz sau de abitaţie (³), ori o rentă

---

renta, care întrece partea disponibilă, este supusă reducţiunei, pe când art. 844 conferă moştenitorului, a cărui rezervă este atinsă, facultatea sau de a executà renta excesivă, fără nicio reducere, sau de a lăsà donatarului ori legatarului rentei proprietatea deplină a părţei disponibile. Aceste texte se pot însă uşor împăcà. In adevăr, art. 844, care este o excepţie dela principiul reducţiunei, se referă la raporturile dintre moştenitorii rezervatari cu donatarii sau legatarii rentei, iar art. 1641, care cuprinde aplicarea principiului reducţiunei, se referă numai la raporturile ce donatarii şi legatarii rentei ar puteà să aibă între ei. Cpr. Planiol, III, 3138; Mourlon, II, 614 *bis*; Marcadé, III, 561; Laurent, XII, 153; Demolombe, XIX, 443 urm., 451; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 3143, etc.

(¹) Vezi asupra acestei controverse, Marcadé, III, 557; Demolombe, XIX, 432 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3112; Saintespès-Lescot, II, 368, p. 112 urm., etc.

Chestie de fapt.

(²) Chestiunea de a se şti care este natura legatului lăsat prin testament, dacă este vorba de un legat de venituri sau de uzufruct, etc. este o chestie de fapt de atributul suveran al instanţelor de fond. Cas. rom. S-a I, decizia No. 890 din 7 Decembre 1912, *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 7, p. 98, 99.

Dispoziţia unui drept de uz sau de abitaţie.

(³) Deşi art. 844 nu vorbeşte decât de uzufruct, totuşi se admite, în genere, că şi dispoziţia unui drept de uz sau de abitaţie (art. 565 urm.) sunt cuprinse în acest text, fiindcă asemenea drepturi nu sunt, după expresia lui Demolombe, decât nişte diminutive ale uzufructului. Cpr. Demolombe, XIX, 439; Demante, IV, 55 *bis* VII; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 196; Troplong, II, 841; Saintespès-Lescot, II, 376, p. 127, 128; Baudry et Colin, I, 791; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3158. — Dispoziţa art. 844 fiind excepţională, nu poate însă fi întinsă la o donaţiune ascunsă sub forma unui contract de închiriere, chiar dacă din cauza stipulaţiilor acestui contract el ar aveà cea mai mare analogie cu uzufructul. C. Caen şi Cas. fr. Sirey, viageră sau pe viaţă, după cum o numeşte art. 1639, se naşte întrebarea: cum s'ar puteà oare stabilì că rezerva este sau nu este atinsă, pentrucă atât uzufructul cât şi renta viageră stingându-se cu moartea uzufructuarului sau rentierului (art. 557, 1651), preţeluirea acestor drepturi au în totdeauna un caracter necert, din cauză că valoarea lor atârnă de existenţa mai lungă sau mai scurtă a persoanelor în folosul cărora ele au fost constituite (¹).

Scopul art. 844.

Art. 844 are tocmai de scop de a pune capăt acestor dificultăţi, adoptând o măsură propusă de Lebrun în vechea jurisprudenţă franceză (²) şi conferind moştenitorilor rezervatari (³) dreptul de opţiune.

---

80. 2. 105; D. P. 82. 2. 49; Sirey, 83. 1. 260; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 3159; Baudry et Colin, I, 790; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 917, No. 11, etc.

Exemplu.

(¹) Un exemplu ne va lămurì mai bine: Dacă presupunem o rentă anuală de 10000 de lei legată pe tot timpul vieţei unei persoane determinate, nu se poate şti la ce sumă se va suì această rentă şi, prin urmare, dacă ea întrece sau nu partea disponibilă. In adevăr, dacă această rentă se preţeluește drept 100000 de lei, presupunându-se că rentierul trăeşte 10 ani, această preţeluire va fi cu 90000 de lei prea mare, dacă el moare după un an dela constituirea rentei. Tot astfel, dacă rentierul trăeşte 20 de ani dela constituirea rentei, ea nu va fi destul de redusă, pentrucă, în asemenea caz, ea va valorà în realitate 200000 de lei. Spre a înlăturà toate aceste dificultăţi de calcul, la care dă loc ipoteza de faţă, s'a înfiinţat art. 844, care conferă moştenitorului rezervatar dreptul de a executà dispoziţia astfel cum a fost constituită, fără nicio reducere, sau de a lăsà donatarului ori legatarului proprietatea deplină a părţei disponibile. Tot consideraţii de aceeaş natură au servit în parte a determinà pe legiuitor să edicteze şi art. 845 din codul civil. Vezi *suprà*, p. 589.

(²) Vezi Lebrun, *Tr. des successions*, p. 242 urm. (ed. din 1735). Cpr. Pothier, *Tr. des donations testamentaires*, VIII, p. 281.

Neaplic., în specie, a art. 1385. Controversă.

(³) Când există mai mulţi moştenitori rezervatari, fiecare din ei poate să exercite dreptul său de opţiune pentru partea sa (art. 1060). Art. 1385 dela vânzare nu este deci aplicabil în specie, pentrucă beneficiarul rentei sau uzufructului este un achizitor cu titlu gratuit, iar nu cu titlu oneros. Cpr. Planiol, III, 3137; T. Huc, VI, 153; Arntz, II, 1787; Marcadé, III, 559; Baudry et Colin, I, 798; Demolombe, XIX, 454; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 200; Massé-Vergé, III, § 455, p. 145; Troplong, II, 840; Demante, IV, 55 *bis* VI;

Dreptul de opţiune al moştenitorilor.

Aceşti moştenitori au alegerea sau de a executà dispoziţia, fără nicio reducere, sau de a lăsà donatarului ori legatarului proprietatea deplină a părţei disponibile, ori a rămăşiţei din această cotitate, dacă o parte din ea se găseşte atinsă prin liberalităţile anterioare [1].

Moşt. nu poate recurge la alt mijloc.

Moştenitorul nu are decât alegerea între aceste două mijloace, pe care legea i le pune la dispoziţie. El n'ar puteà deci, fără voea donatarului sau legatarului, să recurgă la un alt mijloc, oricât de favorabil i s'ar păreà [2].

Cu chipul acesta, moştenitorul rezervatar este lăsat el însuşi judecătorul intereselor sale. Dacă el crede că liberalitatea defunctului, care consistă într'un uzufruct sau o rentă viageră, îi atinge rezerva, el n'are decât să-şi oprească acea rezervă, iar restul să-l lese în deplina proprietate a donatarului sau legatarului, care nu se poate plânge, fiindcă i s'a lăsat toată averea de care puteà să dispue defunctul.

Această facultate sau opţiune, pe care o are moştenitorul rezervatar, face ca uzufructul sau renta să nu mai fie supuse reducţiunei, din cauza socotelilor nesigure şi problematice la care ar dà loc reducerea dreptului viager, şi ca ele să fie executate în întregimea lor fără nicio reducere, sau să fie înlocuite prin partea disponibilă în deplină proprietate.

Cazul când exerciţiul opţiunei are efect retroactiv.

Dacă moştenitorul rezervatar, care se găseşte în faţa unei dispoziţii de rentă sau de uzufruct ce-i atinge rezerva, a optat pentru abandonarea părţei disponibile, precum îi permite legea, exerciţiul acestei opţiuni are efect retroactiv, chiar atunci când opţiunea a fost exercitată după mai mulţi ani şi, prin urmare, moştenitorul are drept, în asemenea caz, la fructele rezervei întregi, din ziua deschiderei succesiunei, iar nu din ziua opţiunei sale [3].

Vernet, *Quotité disponible*, p. 458; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 375, p. 124 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3149. — *Contrà:* Duranton (VIII, 346), care aplică în specie, prin analogie, art. 1385 dela vânzare. Părerea acestui autor a rămas însă izolată.

Uzufructul unui lucru indivizibil.

In orice caz, dacă ar fi vorba de uzufructul unui lucru indivizibil, moştenitorii trebue să se înţeleagă între ei pentru a executà legatul într'un mod sau altul. Planiol, III, 3137.

(1) Cpr. Demante et Colmet de Santerre, IV, 55 *bis* IV.

(2) Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 200.

(3) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3183; C. Riom, *Pand. Périod.* 88. 2. 48.

Moartea moştenit. înaintea exercitărei opţiunei.

Dacă moştenitorul rezervatar moare înainte de a-şi fi exercitat opţiunea, el transmite această facultate moştenitorilor săi, care rămân liberi de a luà, fiecare pentru partea sa, decizia ce va crede de cuviinţă.

Art. 974.

Creditorii lor nu pot însă să exercite opţiunea în baza art. 974, pentrucă această facultate nu face parte din gajul lor (¹).

Art. 844 fiind o derogare dela dreptul comun este de strictă interpretare.

Autorii observă că această soluţie este ingenioasă şi fericită în acelaş timp (²); însă trebue să adăogăm că ea constitue o derogare gravă dela dreptul comun, întrucât moştenitorul poate, după voinţa şi interesul său, să schimbe natura liberalităţei. De aceea, ea este excepţională şi, ca atare, nu poate fi întinsă la alte cazuri neprevăzute de lege (³).

(¹) Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 473; T. Huc, VI, 153 şi *Tr. de la cession et de la transmission des créances*, I, 93, p. 138.

(²) Cpr. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 773.

(³) Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 438; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 196; Baudry et Colin, I, 792.

Aplic. art. 844 în cazul art. 939.

Art. 844 se aplică însă, după o doctrină şi jurisprudenţă constantă, în cazul art. 939 C. civ., când unul din soţi având copii născuţi dintr'o căsătorie precedentă, a făcut celuilalt soţ o liberalitate excesivă, consistând într'un uzufruct sau într'o rentă viageră. Baudry et Colin, I, 793; Laurent, XV, 402; Demolombe, XIX, 462 şi XXIII, 605; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 199; Arntz, II, 2341; Vigié, II, 1032; Planiol, III, 3246 *bis*; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible et réserve*, 462; Benech, *Quotité disponible entre époux*, p. 440; Cas. fr. Sirey, 1907. 1. 125; D. P. 1908. 1. 166, etc. Cu toate acestea chestiunea este, după cum vom vedeà, controversată. Vezi *infrà*, explic. art. 939, nota 2 dela pag. 759, 760.

Cazul prevăzut de art. 671, 673 C. civ.

Art. 844 se aplică şi în cazul când moştenitorul rezervatar vine la succesiunea nudei proprietăţi, în concurenţă cu fraţii şi surorile defunctului (art. 671, 673), fără ca rezervatarul să poată obiectà că, în acest caz, nu are drept decât la a patra parte şi deci n'ar puteà să abandoneze legatarului proprietatea cotităţei disponibile. Un asemenea mijloc de apărare al rezervatarului este neîntemeiat, de oarece conflictul de drepturi reglementat de art. 844 este între legatarul uzufructuar cu moştenitorul rezervatar, iar nu şi cu fraţii şi surorile defunctului, care nu au rezervă şi care nu pot, deci, prin prezenţa lor, să schimbe situaţia lor prevăzută de lege. Prin urmare, dacă instanţa de fond constată că rezervatarul a uzat de facultatea ce-i dă art. 844 C. civil şi a declarat expres că respectă legatul, cu drept cuvânt ea decide

Opţiunea, odată acceptată de donatar sau legatar, este irevocabilă.

Odată alegerea sau opţiunea făcută şi acceptată de donatar sau legatar, se înţelege dela sine că moştenitorul rezervatar nu mai poate revenì asupra ei, pentrucă această opţiune constitue pentru donatar sau legatar un drept câştigat la executarea dispoziţiunei sau la stăpânirea în deplină proprietate a părţei disponibile (1).

Art. 844 nu este de ordine publică.

Mai mult încă, art. 844 nu cuprinde o dispoziţie de ordine publică; de unde rezultă că acest text încetează de a fi aplicabil, dacă dispunătorul ar fi prevăzut, pentru cazul când uzufructul sau renta constituite de dânsul ar fi excesive, ca dispoziţia sa să fie redusă în limitele părţei disponibile, fără nicio compensare în plină proprietate (2).

Condiţia la care este supus dreptul de opţiune, pe care îl are rezervatarul. Controversă.

Dreptul de opţiune, pe care îl are moştenitorul rezervatar, este însă supus unei condiţii. In adevăr, pentru ca el să poată aveà loc, art. 844 cere ca *valoarea dispoziţiunei să treacă peste partea disponibilă*. Aceste cuvinte cuprind, fără îndoială, o inadvertenţă din partea legiuitorului, căci dacă ele ar fi observate *ad litteram*, ar trebuì să se facă socoteala aleatorie pe care textul a voit tocmai s'o înlăture. După interpretarea generală şi cea mai juridică în acelaş timp, condiţia necesară pentru ca moştenitorii să aibă dreptul de opţiune este ca dispoziţia, *care are de obiect un uzufruct sau o rentă viageră, să nu treacă peste capitalul, ci numai peste venitul părţei disponibile* (3).

---

că rezultatul nu poate fi altul decât respectarea legatului, fără nicio reducere, şi trimeterea legatarului, în calitate de uzufructuar, în posesiunea averei legate, după ce va face inventar şi va dà cauţiune. Cas. rom. S-a I, decizia No. 890 din 7 Decembrie, 1912, *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 7, p. 99, No. curent 128.

1) Demolombe, XIX, 464; Troplong, II, 845; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3177. „Considerând, zice minoritatea Curţei din Galaţi (*Dreptul* din 1890, No. 75, p. 604), că opţiunea conferită rezervatarului prin art. 844 este o chestiune de fapt, căci legea n'a supus oferta şi acceptarea la vreo formă particulară; *că odată opţiunea făcută, ea devine irevocabilă*“, etc.

(2) Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 200; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3161 şi deciziile citate acolo.

(3) Demolombe, XIX, 442; Arntz, II, 1786; Thiry, II, 344; Demante, IV, 55 *bis* II; Baudry et Colin, I, 776 urm.; Marcadé, III, 557 urm.; Acollas, II, p. 428; Mourlon, II, 615; Massé-Vergé, III, § 456, p. 146, nota 5; Vernet, *Quotité disponible*,

Cum ar trebui să fie redactat art. 844. C. italian. Art. 810.

Textul art. 844, pentru a fi exact, ar trebui să fie astfel redactat: Dacă dispoziția făcută prin acte între vii sau prin testament are de obiect un uzufruct sau o rentă viageră, *ale căror venituri trec peste acele ale părței disponibile*, moștenitorii rezervatari au facultatea, etc. In acest sens este redactat art. 810 din codul italian.

Cazurile când dreptul de opțiune al moștenitorului poate aveà loc. Controversă.

Se naște însă întrebarea: dacă dreptul pe care îl are moștenitorul rezervatar de a lăsà donatarului sau legatarului partea disponibilă în deplină proprietate, este aplicabil numai atunci când există o singură dispoziție de uzufruct sau rentă, sau și când există mai multe dispoziții de asemenea natură, însă în acelaș timp și dispoziții în plină proprietate? Chestiunea este controversată. In adevăr, unii considerând art. 844 ca excepțional, după cum și este în realitate, și derogator dela principiul general, după care donatarul sau legatarul are dreptul de a cere însuș lucrul cuprins în dispoziția defunctului, îl aplică numai la cazul întâiu (1); iar alții îl aplică și la ipoteza a doua, pentrucă scopul textului este de a face ca moștenitorul rezervatar să nu aibă a suferì șansele necerte și problematice ale prețeluirei unui drept viager, șanse la care moștenitorul ar fi expus nu numai în cazul întâi, dar și în cel de al doilea. După acest din urmă sistem, art. 844 ar fi aplicabil în toate cazurile în care există o dispoziție de uzufruct sau de rentă viageră, puțin importă dacă, pe lângă acestea, mai există și dispoziții de nudă sau de plină proprietate (2).

Neaplic. art. 844 la raporturile dintre donatari și legatari între ei.

Oricare ar fi părerea ce s'ar adoptà asupra acestei chestiuni, este necontestat că art. 844 având de scop, pe de o parte, de a păstrà moștenitorului rezerva întreagă, iar pe

---

p. 455; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3132, etc. Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vezi diversele sisteme în Demolombe, XIX, 440 urm. și în Pand. fr. v^0 *cit.*, 3126 urm.

(1) Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 196, 197, text și nota 7; Duranton, VIII, 347; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3139 și autoritățile citate acolo.

(2) Demolombe, XIX, 452; Marcadé, III, 560 și alte autorități citate în Pand. fr., v^0 *cit.*, 3140. — Vezi și sistemul lui Demante (IV, 55 *bis* V), care restrânge facultatea moștenitorului de a lăsà donatarului sau legatarului deplina proprietate a părței disponibile numai la caz când succesiunea a fost primită sub beneficiu de inventar.

de alta. de a dà dreptului de dispoziţie al proprietarului toată întinderea posibilă, nu este aplicabil decât la raporturile dintre rezervatari cu donatarii şi legatarii, nu însă şi la raportul ce donatarii şi legatarii ar puteà să aibă între ei (1).

Art. 1641.

Deci, dacă există mai mulţi donatari sau legatari, cărora moştenitorul rezervatar le-a lăsat deplina proprietate a părţei disponibile, conform art. 844, acela căruia i s'a dat renta sau uzufructul are drept la acea rentă sau acel uzufruct, rămânând ca aceste dispoziţii să fie reduse (2), ceea ce şi presupune art. **1641**. Prin urmare, când art. **1641**, prevede că *renta pe viaţă, înfiinţată prin donaţiune sau testament, este supusă reducţiunei, dacă întrece partea disponibilă*, această reducţiune nu se referă decât la raporturile dintre donatari şi legatari între ei (3). Deci, încât priveşte raporturile dintre donatari şi legatari între dânşii, ei nu pot să ceară, nici să fie siliţi a primi partea lor în plină proprietate din cantitatea disponibilă, pentrucă legatarii şi donatarii nu pot invocà între ei art. 844, care statorniceşte o excepţie aplicabilă numai moştenitorilor rezervatari.

---

(1) Marcadé, III, 561; Laurent, XII, 153; Demante et Colmet de Santerre, IV, 55 *bis* V; Demolombe, XIX, 443 urm., 451; Arntz, II, 1685; Mourlon, II, 614 *bis*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3143; Baudry et Colin, I, 792, etc.

Cazurile când dreptul viager urmează a fi preţeluit şi redus conf. dreptului comun.

(2) Cu toată dispoziţia art. 844, care conferă moştenitorului rezervatar dreptul de opţiune între executarea fără nicio reducere a rentei sau a uzufructului constituite de defunct, şi abandonarea părţei disponibile în deplină proprietate către donatarul acelei rente sau acelui uzufruct, legea n'a făcut în toate cazurile cu neputinţă preţeluirea dreptului viager. Prin urmare, cu toată excepţia textului de mai sus, există cazuri în care dreptul viager trebue să fie preţeluit şi redus conform principiilor generale, dacă el atinge rezerva. Preţeluirea şi reducerea vor aveà loc de câteori va fi vorba de a se stabili raporturile ce donatarii şi legatarii ar puteà să aibă între ei, ipoteză prevăzută de art. 852 şi art. 1641.

In toate aceste cazuri, precum şi în celelalte în care reducerea va puteà să aibă loc, după cum ar fi de exemplu, cazul invers prevăzut de art. 844, adecă când defunctul ar fi dispus cu titlu gratuit de nuda proprietate a unei părţi mai mare decât partea disponibilă, despăgubind pe moştenitorul rezervatar prin aceea că i-ar fi lăsat o mai mare parte în uzufruct (vezi *infrà*, p. 629), reducerea se va face, preţeluindu-se dreptul viager după vârsta şi starea sănătăţei uzufructuarului sau rentierului (L. 68, Pr., Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2). Cpr. Arntz, II, 1785; Laurent, XII, 154; Acollas, II, 428; Troplong, II, 975; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 199, etc.

(3) Vezi *suprà*, nota 3 dela pag. 620, 621.

Formele lăsărei donatarului sau legatarului a proprietăţei părţei disponibile.

Legea nearătând formele în care moştenitorul trebue să lese donatarului sau legatarului proprietatea deplină a părţei disponibile, ea se va puteà face printr'un act extrajudiciar, rămânând a se recurge la justiţie numai în cazurile în care s'ar ivì neînţelegeri (¹).

Tutorul.

Tutorul, care n'ar aveà o autorizare specială a consiliului de familie, n'ar puteà să exercite în numele minorului opţiunea prevăzută de art. 844 (²).

Dacă cantitatea disponibilă trebue să fie lăsată donatarilor sau legatarilor în natură. Controversă.

Autorii se întreabă dacă moştenitorii rezervatari trebue să lese *în natură* donatarilor sau legatarilor de drepturi viagere, bunurile rămase în succesiune, după ce mai întâi şi-au primit rezerva lor sau dacă ei pot să deà o sumă de bani care să reprezinte valoarea acestor bunuri. Deşi chestiunea este controversată, totuşi este greu de admis că moştenitorii rezervatari ar puteà să se achite, dând donatarilor sau legatarilor o sumă de bani, care ar reprezentà valoarea cotităţei disponibile, atunci când după însişi termenii art. 844, ei trebue să *lese proprietatea deplină a părţei disponibile* (³).

Caracterul şi efectul abandonărei proprietăţei cotităţei disponibile. Controversă.

Această chestiune ne aduce a vorbì de alta nu mai puţin controversată şi anume: de acea de a se şti care sunt caracterul şi efectul abandonărei proprietăţei cotităţei disponibile din partea moştenitorilor rezervatari. După Demolombe, acest mare anatomist al dreptului modern, după cum l-a poreclit un autor (⁴), exerciţiul din partea moştenitorilor al dreptului de opţiune, prevăzut de art. 844, ar atrage o novaţiune a obligaţiei lor şi, prin urmare, stingerea tuturor condiţiilor şi sarcinilor impuse legatarului (⁵). Această părere

---

(¹) Demolombe, XIX, 453; Pand. fr. v^0 *cit.*, 3180 urm.; Baudry et Colin, I, 796; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 917, No. 35; Stănescu, *op. cit.*, 1080, p. 732, etc.

(²) Pand. fr., v^0 *cit.*, 3182.

(³) Demolombe, XIX, 458; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 200; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3163. — Vezi însă Demante et Colmet de Santerre, IV, 55 *bis* III şi distincţia admisă de aceşti din urmă autori.

(⁴) Vezi Michaux, *Testaments*, 952.

(⁵) Demolombe, XIX, 459 urm.

a ilustrului profesor dela Caen este însă inadmisibilă, pentrucă novaţiunea nu se presupune niciodată, şi voinţa de a operà o novaţiune trebue să fie cu atât mai puţin presupusă în cazul de faţă, cu cât nu este vorba, în specie, de un act făcut de părţi relativ la o convenţie, care să atârne numai de consimţimântul lor mutual, ci de o derogare adusă de lege dreptului comun, în violarea unei dispoziţii exprese a defunctului. Abandonarea părţei disponibile, la care este obligat moştenitorul rezervatar, care nu voeşte să execute în totul o dispoziţie viageră, nu este deci decât un mod particular de reducţiune, afectând numai obiectul acestei dispoziţii care, pentru rest, va trebui să fie executată conform voinţei defunctului. Acest mod de executare nu aduce nicio schimbare titlului donatarului sau legatarului, care rămâne acelaş. Prin urmare, ideea de novaţiune trebue îndepărtată (1).

Ipoteza inversă acelei prevăzută de art. 844. Controversă.

Până acum ne-am ocupat numai de ipoteza textual prevăzută de art. 844, adecă: de cazul când donaţiunea sau testamentul defunctului a avut de obiect un uzufruct sau o rentă viageră. Ce trebue să decidem în cazul invers, adecă atunci când defunctul a dispus cu titlu gratuit de nuda proprietate a unei părţi mai mare decât partea disponibilă, despăgubind pe moştenitorul rezervatar prin aceea că i-a lăsat o parte mai mare în uzufruct? Chestiunea este şi de astădată controversată. Unii, între care şi Curtea noastră de Casaţie, întemeindu-se pe spiritul legei şi pe scopul ce şi-a propus legiuitorul, aplică art. 844 şi acestei ipoteze, conferind şi în asemenea caz moştenitorului rezervatar dreptul de opţiune (2). Alţii considerând, din contra, art. 844 ca o

---

(1) Proudhon, *Tr. des droits d'usufruit, d'usage personnel et d'habitation*, I, 241, p. 397, 398 (ed. din 1836); Laurent, XII, 155; Troplong, II, 842; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 378, p. 130 urm.; Pand. fr., *v° cit.*, 3168 urm., etc.

(2) Cas. rom. Bult. S-a I, 1887, p. 423 şi *Dreptul* din 1887, No. 47. Vezi şi C. Galaţi (ca instanţă de trimetere), *Dreptul* din 1890, No. 75, pag. 603; Arntz, II, 1788; Demolombe, XIX, 471; Caqueray, *Revue pratique*, anul 1856—1857, tom. II, p. 329 urm. şi anul 1858, tom. IV, p. 481 urm.; Petrescu, *Testamentele*, p. 247. Cpr. Planiol, III, 3139, 3140.

C. italian. Art. 810 § 2.

Art. 810 § 2 din codul italian admite acest sistem în termeni expreşi. Iată, în adevăr, cum se exprimă acest din urmă dispoziție excepțională, îl aplică, cu drept cuvânt, după părerea noastră, numai la cazul anume prevăzut de lege, deși refuză de a-l întinde la dispoziția nudei proprietăți, ceea-ce art. 844 prevede numai pentru cazul unei dispoziții în rentă sau în uzufruct (1).

Neaplicarea în specie a art. 844 nu rezolvă încă chestiunea, pentrucă este vorba de a se determinà dreptul moștenitorului rezervatar în fața dispoziției nudei proprietăți, ceeace iarăși a dat loc la dificultăți și neînțelegeri (2).

Finele de neprimire opozabile acțiunei în reducțiune.

Moșt. renunțător nu poate cere reducțiunea.

Moștenitorul, care a renunțat la sucesiune, nu mai poate fi primit a cere reducerea liberalităților defunctului, căci, spre a aveà drept la rezervă și, deci, și la acțiunea în reducțiune, trebue neapărat a fi moștenitor (3).

---

text: „*La stessa scelta spetta ai legittimari nel caso in cui si è disposto della nuda proprietà di una quota eccedente la porzione disponibile*“. Vezi asupra acestui text C. de apel din Milan, *Raccolta di giurisprudenza italiana (Bettini)*, anul 1886, 2, 97.

(1) C. București, *Dreptul* din 1886, No. 29 (decizie casată); Cas. fr. Sirey, 78. 1. 319; D. P. 80. 1. 346; C. Amiens, D. P. 97. 2. 198; Sirey, 98. 2. 130; Baudry et Colin, I, 787; Laurent, XV, 157; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 198; Fretel, *Revue critique*, anul 1862, tom. 21, p. 169 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3194; Répert. Sirey, v⁰ *Quotité disponible*, 453 urm.; T. Huc, VI, 152; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 917, No. 6, etc.

(2) Vezi diversele soluții propuse de Laurent (XII, 158 urm.) și în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3195 urm.

(3) Vezi *suprà*, p. 510, 540 și 606. — Vezi însă Troplong, *Don. et testaments*, II, 915 urm.

Dr. vechiu francez.

Această chestiune erà controversată în vechiul drept francez, însă soluția de mai sus erà susținută de Dumoulin, Ricard, Argou, Pothier, Lebrun, etc. Iată, în adevăr, cum se exprimă acest din urmă autor: „Pour moi, qui estime qu'il n'y a rien de plus dangereux, que de s'éloigner des règles et qui, d'ailleurs, suis fortement persuadé que la légitime est une portion de la succession ab intestat, qui a dû être laissée au légitimaire......, je ne puis adhérer à l'opinion de ceux qui croyent qu'il suffit d'être fils pour pouvoir demander la légitime“. Și mai departe: ....„Pour ce qui regarde notre droit

Art. 845.

Moştenitorul rezervatar nu va puteà, de asemenea, să exercite acţiunea în reducţiune contra donatarilor sau legatarilor, dacă ar fi primit dela defunct un dar sau un legat, care ar urmà a fi imputat asupra rezervei sale (art. 845)(1).

Renunţarea la acţ. în reducţiune.

Acţiunea în reducţiune mai este încă inadmisibilă, de càteori moştenitorul ar fi renunţat la dânsa, fie în mod expres, fie tacitamente(2), cu toate că ar fi primit succesiunea.

---

coutumier, n'est-ce pas un principe que le légitimaire est saisi de plein droit de la légitime, qu'il peut demander partage, selon Maître Charles du Molin, ce qui marque qu'on l'a toujours présupposé héritier, etc." (Lebrun, *Tr. des successions*, Cartea II, capit. 3, S-a I, p. 220, 221, ed. din 1735).

(1) Demolombe, XIX, 224. Cpr. Aubry et Rau, VII, § 685 *quater*, p. 229.

Deoseb. între renunţarea la acţ. în reducţiune şi la succesiune.

(2) Vezi *suprà*, p. 603 şi 609. Cpr. Planiol, III, 3132; Demolombe, XIX, 226; Aubry et Rau, *loco cit.* — Renunţarea la acţiunea în reducţiune sau la rezervă poate deci fi şi tacită, pe când renunţarea la succesiune trebue să fie în totdeauna expresă, după art. 695 (cpr. Trib. Constanţa, *Cr. judiciar* din 1902, No. 36, p. 301). Nu trebue deci să confundăm ambele renunţări, pentrucă fiecare din ele este cârmuită de principii deosebite. Cpr. Laurent, XII, 162, 163. Demolombe, XIX, 226; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 3316, etc.

Renunţarea expresă.

Renunţarea expresă trebue să fie certă şi neechivocă, fără însă ca să fie nevoe de vreun termen sacramental. Demolombe, XIX, 227.

Renunţarea tacită.

Cât pentru renunţarea **tacită**, ea trebue să rezulte din fapte şi acte emanate dela moştenitor, care presupun din partea lui voinţa de a renunţà la acţiunea în reducţiune, pentrucă este de principiu că renunţările nu se presupun. Demolombe, XIX, 228; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3319 urm. Vezi şi *suprà*, p. 598.

Executarea sau confirmarea legatului excesiv constitue o renunţare tacită. Controversă.

Executarea sau confirmarea legatului, care ar atinge rezerva, constitue o renunţare tacită şi moştenitorul, care a executat sau confirmat legatul, nu mai poate cere reducerea decât stabilind că consimţimântul lui a fost viciat prin eroare (art. 933), adecă că el a executat legatul, crezând că bunurile existente în succesiune erau suficiente pentru complectarea rezervei sale. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3325; Laurent, XII, 164, 165. — Vezi însă Demolombe (XIX, 230), după care executarea legatului n'ar atrage neapărat renunţarea la acţiunea în reducţiune, pentrucă moştenitorul a putut să ignoreze adevărata câtime a bunurilor defunctului şi pentrucă orice renunţare trebue să fie făcută în cunoştinţă de cauză. In orice caz, simpla aprobare a testamentului sau a donaţiunei, făcută de către moştenitorul rezervatar, nu atrage neapărat, Prescrierea acțiunei. Art. 1890.

In fine, acțiunea în reducțiune se stinge prin prescripția de 30 de ani (art. 1890)(¹), și această prescripție începe a curge din ziua deschiderei succesiunei, adecă: din ziua morței dăruitorului sau testatorului, când acțiunea a luat naștere, după cum dispuneà anume art. 38 al ordonanței din 1731 (²).

Art. 1863 urm.

Această prescripție este supusă cauzelor de întrerupere și de suspendare prevăzute de dreptul comun (art. 1863 urm.)(³).

C. olandez și C. austriac.

După art. 976 § ultim din codul neerlandez, acțiunea în reducțiune se prescrie prin *trei* ani din ziua de când rezervatarul a primit succesiunea. Termenul *de trei ani* este admis și de art. 1487 din codul austriac(⁴).

---

ca consecință, renunțarea la dreptul de a reduce legatul sau donațiunea cuprinse în aceste acte. Demolombe, XIX, 231; Pand. fr., v° *cit*, 3324, etc.

(¹) Cpr. Planiol, III, 3132; Laurent, XII, 167; Demolombe, XIX, 235 urm.; Aubry et Rau, VII, § 685 *quater*, p. 231; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 696, *ab initio*, p. 334 (ed. Crome); Duranton, VIII, 378; Pand. fr., v° *cit.*, 3324; C. Bordeaux, Sirey, 72. 2. 163; D. P. 72. 2. 177.—

Deoseb. între dreptul nostru și cel francez.

In Franța se discută chestiunea de a se ști dacă prescripția de 30 ani poate fi invocată numai de donatari și legatari, sau și de terții (v. Planiol, III, 3132, 3°), discuție care la noi nu are niciun interes, pentrucă, în dreptul nostru, moștenitorul rezervatar nu poate revendicà imobilul dăruit sau legat dela terții detentori (art. 855).

(²) Laurent, XII, 169; Demolombe, XIX, 240; Troplong, II, 942; Pand. fr., v° *cit.*, 3340 și autorii citați în nota precedentă.

(³) Demolombe, XIX, 238; Pand. fr., v° *cit.*, 3346, etc.

C. Calimach. Art. 1951.

(⁴) După art. 1951 din codul Calimach, dreptul de a răsturnà cu totul arătarea voinței celei de pe urmă, de a cere moștenirea din testament sau fără testament, *de a cere îndeplinirea lipsei legitimei* sau legatum, se exercită, după obiceiul pământului, în termen de *patruzeci de ani*, iar tânguirea asupra testamentului neoficios se pornește numai până în *cinci ani*.

Art. 1951. 1954 C. Calimach.

S'a decis că acțiunea pentru îndeplinirea legitimei este o petiție de ereditate (jalbă de moștenire), care se poate exercità în termen de 40 de ani numai în contra unei persoane ce posedă *pro herede* sau *pro possessore*, după cum aceasta rezultă din art. 1951 combinat cu art. 1954 din codul Calimach, iar nu și în contra celui ce posedă în baza unui titlu tranzlativ de proprietate, cum ar fi un act de donațiune, caz care constituind o jalbă de reclamarea proprietății (acțiune în revendicare) acțiunea se prescrie numai prin 10 sau 20 de ani. C. Iași, *Cr. judiciar* din 1902, No. 36, p. 299 urm.

Dar, dacă donatarii sau legatarii pot să opue moștenitorului, care exercită acțiunea în reducțiune, prescripția de 30 de ani, ei nu pot să-i opue uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, pentrucă ei nu au un titlu just în sensul legal al cuvântului, de oarece ei n'au dobândit lucrul *a non domino*, după cum presupune uzucapiunea, ci dela adevăratul lui proprietar (¹). **Neopunerea, în specie, a uzucapiunei de 10 sau 20 de ani.**

Modurile prin care se poate recunoaște dacă partea disponibilă a fost sau nu întrecută.

Știm că, după art. 847, acțiunea în reducțiune nu poate fi exercitată decât atunci când dispozițiile cu titlu gratuit, făcute de defunct, au trecut peste partea disponibilă, adecă au înghițit cu totul sau au atins numai rezerva. Art. 847.

Se naște însă întrebarea: cum se va puteà ști dacă liberalitățile defunctului au întrecut sau nu partea disponibilă? Art. 849 ne arată operațiile ce moștenitorii trebue să facă pentru aceasta. Partea disponibilă fiind, după cum știm, o fracțiune a patrimoniului *(pars hereditatis)*, adecă o jumătate, o treime sau o pătrime în cazul art. 841, și o jumătate în cazul art. 843, pentru a se cunoaște această fracțiune, trebue a se cunoaște întreaga avere a defunctului. Prin urmare, operația ce incumbă moștenitorilor rezervatari este reconstituirea întregului patrimoniu al defunctului. Odată averea întreagă cunoscută, partea disponibilă și rezerva se vor socotì, în cazul art. 841, după numărul moștenitorilor, exceptându-se numai pe cei care au renunțat (²), iar în cazul art. 843, după calitatea acestor moștenitori. Apoi, se vor examinà liberalitățile defunctului, spre a se vedeà care sunt imputabile asupra rezervei și care asupra părței disponibile. Odată această imputare făcută, se va vedeà dacă partea disponibilă a fost întrecută, și cu cât anume, în care caz moștenitorii vor aveà acțiunea în reducțiune, dacă ei n'au renunțat la dânsa și dacă acțiunea nu este prescrisă (³). Art. 849.

(¹) Cpr. Laurent, XII, 167.
(²) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1885, No. 42.
(³) Vezi *suprà*, p. 631, 632.

Ordinea în care trebue să se reducă liberalitățile defunctului.

Art. 847.

Odată partea disponibilă determinată, toate liberalitățile care o întrec sunt reductibile. Deci, dacă aceste liberalități nu întrec partea disponibilă, așa că rezerva a rămas intactă, moștenitorii neapărați vor luà rezerva lor din averea rămasă defunctului, fără a se reduce vreo liberalitate. Nu sunt deci reductibile decât liberalitățile care ating rezerva și numai întru atâta întrucât ar trece peste partea disponibilă (art. 847).

Care sunt liberalitățile ce urmează a fi reduse mai întâi? De sigur *cele din urmă*, fiindcă ele sunt acele care atacă rezerva. Trei cazuri se pot ivi în practică: 1⁰ defunctul a făcut numai donațiuni; 2⁰ sau numai legate; sau 3⁰, în acelaș timp, și donațiuni și legate.

1⁰ Cazul întâiu. — Defunctul a făcut numai donațiuni.

Acest caz este prevăzut de art. 850 § 2.

Art. 850 § 2. — Reducțiunea va începe dela cea din urmă donațiune; după săvârșirea acesteia, se va trece îndată la cea de a doua după dânsa, și așa pe rând până la cea mai veche donațiune. (Art. 487 urm., 801, 851 urm. Art. 923 partea finală C. fr.).

Donațiunile nu sunt, ca legatele, reductibile după analogie.

Când defunctul a făcut mai multe donațiuni în diferite timpuri, ele nu sunt toate reductibile după analogie, ca legatele (art. 852) (¹), ci reducțiunea va începe dela cea din urmă donațiune, trecându-se apoi la a doua și așa mai departe, pe rând, până la cea mai veche. *Qui prior est, tempore, potior est jure.*

Reduc. după ordinea datei.

Reducerea se face deci după ordinea datei (²), cu în-

C. Calimach și vechiul dr. fr.

(¹) Art. 1283 și 1284 din codul Calimach (951 C. austriac) declară, din contra, toate donațiunile reductibile *după analogie*, soluție care, înaintea ordonanței din 1731 (art. 34), erà admisă în Franța atât de unii autori cât și de Parlamentul din Paris (decizia *Favrolles* din 14 Martie 1675). Cpr. Planiol, III, 3109, *in fine*; Arntz, II, 1814; Laurent, XII, 183; Demolombe, XIX, 572, etc.

Art. 813.

(²) Stabilirea datei donațiunei, care urmează a fi redusă, a dat loc la dificultăți. In privința donațiunilor propriu zise începere dela cea din urmă donațiune, soluție care erà admisă și la Romani (1), pentru cuvânt că ultimele donațiuni sunt cele care întrec partea disponibilă; de oarece donațiunile anterioare, făcute în limitele părței disponibile, au conferit donatarilor drepturi irevocabile asupra bunurilor dăruite (art. 801). Acest mod de reducere este deci o consecință a irevocabilităței donațiunei (2).

Aplic. regulei de mai sus tuturor donațiunilor în genere.

Regula formulată de art. 850 § 2, fiind o regulă generală, se aplică la toate donațiunile, la cele remuneratorii ca și la cele cu sarcini; la cele care rezultă dintr'o înpărțeală de ascendenți, ca și la cele deghizate sau făcute dela mână la mână (donațiuni manuale); la donațiunile făcute între soți în timpul căsătoriei, deși ele sunt revocabile (art. 937), ca și la cele de bunuri viitoare (art. 821), etc. Intr'un cuvânt, art. 850 se aplică la toate donațiunile în genere, și ele vor fi reduse după ordinea lor chronologică, cu începere dela cea din urmă, fără a se distinge între forma și cauza lor, fără a se avea în vedere modalitățile sub care

---

cheiate printr'un act autentic (art. 813), nu există nicio dificultate; data lor va fi acea a încheierei actului.

Art. 814 § 2.

Dacă acceptarea a fost făcută printr'un act autentic posterior actului de donațiune, ceeace știm că legea permite (art. 814 § 2), data notificărei acceptărei va determinà data liberalităței. T. Huc, VI, 176; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 923, No. 51.

Donațiunile manuale și deghizate, care nu au dată certă.

In privința donațiunilor manuale și celor deghizate, care n'ar fi dobândit dată certă, conform art. 1182 C. civ., inaintea morței dăruitorului, se decide, în genere, că ele vor avea data acestei morți și vor fi reduse prin analogie. Vezi Baudry et Colin, I, 1000 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 923, No. 53; Guillouard, *Revue critique de législation et de jurisprudence*, anul 1879, p. 305 urm. Cpr. Planiol, III, 3110 *bis*. — Curtea din Caen a decis însă că, în privința donațiunilor manuale, data poate fi stabilită prin mențiunea făcută de defunct în hârtiile sale casnice, art. 1182 C. civ. nefiind aplicabil în specie. D. P. 80. 2. 49; Sirey, 80. 2. 281. Cpr. T. Huc, VI. 176, p. 228.

(1) L. L. 7 și 8, Cod, *De inofficiosis donationibus*, 3, 29. Vezi și Novela 92, *De immensis donationibus in filiis factis*, capit. 1, Pr.

(2) Cpr. Planiol, III, 3109; Arntz, II, 1814; Laurent, XII, 183; Demolombe, XIX, 572; Mourlon, II, 635; Baudry et Colin, I, 982, etc.

ele au fost făcute (¹), etc., după cum dispune anume art. 1091 din codul italian (²).

Exemplu. Astfel, dacă presupunem că defunctul, care a dăruit 40000 de lei lui *Primus*, 30000 de lei lui *Secundus* și 30000 de lei lui *Tertius*, la diferite date, lăsând la moartea lui o avere de 20000 de lei și un singur fiu ca moștenitor, masa compusă conform art. 849 fiind de 120000 lei, rezerva cuvenită descendentului este 60000 de lei, iar partea disponibilă tot 60000 de lei (art. 841).

Deci, moștenitorul rezervatar negăsind în averea defunctului decât 20000 de lei, va luà cei 40000 de lei, care îi lipsesc, pentru complectarea rezervei sale, din ultimele donațiuni, adecă 30000 lei dela *Tertius*, iar 10000 lei dela *Secundus*. Astfel, *Tertius* nu va păstrà nimic din donațiunea lui, pentrucă bunurile care i-au fost dăruite au fost luate din rezerva descendentului; de asemenea, donațiunea lui *Secundus* va fi redusă la 20000 de lei, 10000 de lei luându-se de descendent, iar Primus va păstrà întreaga donațiune de 30000 de lei neatinsă, pentrucă bunurile ce i-au fost dăruite au fost luate numai din partea disponibilă și n'au atins rezerva.

Cazul când toate donațiunile sunt reductibile prin analogie. Neaplic. art. 1779. Se poate întâmplà ca mai multe donațiuni să fi fost făcute în aceeaș zi prin unul și acelaș act, sau prin acte deosebite. In asemenea caz, toate donațiunile vor fi reduse prin analogie *(pro rata)*, afară de cazul când donațiunile făcute la două persoane deosebite ar arătà ora facerei lor, în care caz se va reduce mai întâi donațiunea făcută cel mai târziu. Art. 1779, care dispune ca ipotecile inscrise în

---

(¹) Cpr. Beltjens, *op. cit.*, art. 923, No. 2, No. 6, etc.; Baudry et Colin, I, 984 urm.; Marcadé, III, 600; Demolombe, XIX, 573 urm.; Laurent, XII, 185 urm.; Arntz, II, 1817; Mourlon, II, 624 urm.; Acollas, II, p. 443; Aubry et Rau, VII, § 685 *bis*, p. 223; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3428 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 923, No. 11 urm., etc.

C. italian. Art. 1091. (²) Iată cum se expimă acest text: „*Le donazioni di qualunque natura, fatte per qualsiasi causa ed in favore di qualsiasi persona, vanno soggette a riduzione*“, etc. — S'a decis că, în baza acestui text, și constituirea de dotă făcută de un părinte fiicei sale, este supusă reducțiunei, dacă atacă rezerva celorlalți moștenitori. Cas. Torino, *Il Foro italiano (di Roma)*. 1900, 1. 106.

registru în aceeaşi zi au acelaş rang, nu este deci aplicabil în specie[1].

Dăruitorul sau testatorul nu poate derogà dela art. 850.

Ordinea statornicită de art. 850, după care reducţiunea trebue să se facă cu începere dela ultima donaţiune, va fi urmată chiar atunci când dispunătorul ar fi derogat dela această regulă printr'o anume clauză inscrisă fie în testamentul său, fie într'una sau mai multe din donaţiunile sale, pentrucă principiul irevocabilităţei donaţiunilor este un principiu de ordine publică, dela care nu se poate derogà prin convenţii particulare (art. 5 C. civ.)[2].

Cazul când dăruitorul ar puteà regulà ordinea reducţiunei.

Dăruitorul ar puteà regulà ordinea reducţiunei, numai atunci când mai multe donaţiuni ar fi fost făcute în acelaş timp prin unul şi acelaş act, fiindcă toate donaţiunile având aceeaş dată, sunt reductibile prin analogie şi dăruitorul poate să declare, în asemenea caz, ca unele să fie reduse înaintea celorlalte, fără a aduce vreo jignire nici ordinei publice, nici drepturilor donatarilor[3].

Voinţa tacită.

Voinţa dăruitorului poate să se manifeste în această privinţă nu numai în mod expres, ca pentru reducerea legatelor (art. 853), dar şi tacitamente[4].

Cazul când donatarul a devenit insolvabil. Controversă.

Reducerea donaţiunilor după ordinea chronologică, cu începere dela cea mai din urmă (art. 850 § 2), a dat loc la discuţii atunci când donatarul supus reducţiunei, perzând bunurile ce i-au fost dăruite, a devenit insolvabil. Să pre-

---

(1) Beltjens, *op. cit.*, III, art. 923, No. 4; Arntz, II, 1814; Baudry et Colin, I, 992; Laurent, XII, 184, 185; Demolombe, XIX, 585, 586; Planiol, III, 3110; Aubry et Rau, VII, § 685 *bis, in fine*, p. 224; Massé-Vergé, III, § 457, p. 149, nota 8; Troplong, II, 1002; Saintespès-Lescot, *op. cit.*, II, 515, p. 341 urm.; Marcadé, III, 599; T. Huc, VI, 176; Thiry, II, 349; Michaux, *Donations*, 396, p. 78; Pand. fr. *v⁰ cit.*, 3473 urm. — *Contrà*: Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1217.

(2) Laurent, XII, 184; Demolombe, XIX, 582; Baudry et Colin, I, 982; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, II, 947, p. 363; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 923, No. 6; Pand fr., *v⁰ cit.*, 3422. — Vezi însă Cas. fr. D. P. 72. 1. 81; Sirey, 72. 1. 180.

(3) Laurent, XII, 184; Demolombe, XIX, 582; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3423; Baudry et Colin, I, 993; Beltjens, III, art. 923, No. 4.

(4) Laurent, *loco cit.*; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3425 urm., Baudry et Colin, I, 993, *in fine*, p. 460 (ed. a 3-a); C. Agen, D. P. 50. 2. 111, etc.

supunem, în adevăr, că defunctul a făcut lui *Primus* o donaţiune de 10000 de lei, iar lui *Secundus* o donaţiune de 12000 de lei, lăsând un descendent şi nicio avere în succesiunea sa. Masa fiind, după art. 849, de 22000 de lei, rezerva descendentului este de 11000 de lei (art. 841), pe care, conform art. 850 § 2, el trebue s'o ceară dela *Secundus;* pentrucă după ordinea chronologică, acesta este ultimul donatar. Ce se va întâmplà însă când *Secundus* va fi insolvabil? Descendentul a cărui rezervă a fost toată întrebuinţată prin liberalităţi, putea-va el s'o ceară dela *Primus*, donatarul anterior? Cu alte cuvinte, cine va trebuì să sufere paguba care rezultă din insolvabilitatea donatarului supus reducţiunei? Unii ar voì ca toată insolvabilitatea acestui donatar să cadă numai în sarcina donatarului anterior, pentrucă moştenitorul are, după art. 850 § 2, dreptul de a reduce donaţiunile până la complectarea rezervei sale. După acest sistem, pe care unii îl admiteau şi sub ordonanţa din **1731** (¹), descendentul pus în imposibilitate de a-şi luà rezerva sa dela *Secundus*, din cauza insolvabilităţei acestui din urmă, va puteà să reducă donaţiunea anterioară, făcută lui *Primus* (²).

După un alt sistem intermediar, se propune de a se repartizà cu analogie, adecă într'un mod proporţional *(pro rata)*, paguba ce rezultă din insolvabilitatea ultimului donatar între moştenitorul rezervatar şi donatarul anterior (³).

(¹) Vezi Lebrun, *Tr. des successions*, Cartea II, capit. III, S-a 8, No. 25, p. 265 urm. (ed. din 1735). — Vezi însă Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 236, p. 427, 428 (ed. Bugnet).

(²) Aubry et Rau, VII, § 685 *ter*, p. 227, text şi nota 11; Arntz, II, 1815; Beltjens, III, art. 923, No. 9; Grenier, *Don. et testaments*, IV, 632, p. 267 urm. (ed. Bayle-Mouillard din 1847); Troplong, II, 996, 997; Cas. fr. Sirey, 82. 1. 129; D. P. 82. 1. 313. Acest sistem este admis în termeni expreşi prin art. 891 § 2 din Ante-proiectul de revizuire al lui Laurent. „De câteori există conflict între donatar şi un rezervatar, legea trebue să se pronunţe pentru moştenitorul de sânge, zice Laurent *(Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 495), căci nu se poate admite ca dreptul rezervatarului să piară cât timp există un donatar, contra căruia reducţiunea poate fi cerută“.

(³) Pothier, *Don. entre-vifs*, VIII, 236 şi *Introduction au titre des donations*, I, 81, p. 376 (ed. Bugnet); Thiry, II, 350;

In fine, după ultimul sistem, paguba întreagă, care rezultă din insolvabilitatea ultimului donatar, va privi numai pe moştenitorul rezervatar, pentrucă donatarul anterior poate, printr'o fine de neprimire, să respingă acţiunea acestui moştenitor, de oarece liberalitatea sa nu poate fi supusă reducţiunei prin efectul unui eveniment posterior, ca una ce, din capul locului, a fost făcută de defunct asupra părţei sale disponibile (1).

Această soluţie este admisă de toţi autorii, fără discuţie, în caz când insolvabilitatea donatarului a survenit în urma deschiderei succesiunei (2).

Din acestă teorie, singură admisibilă în specie, rezultă că nici donatarii, care au suferit reducţiunea, nu pot să aibă recurs contra donatarilor anteriori, pentrucă primele donaţiuni fiind făcute asupra părţei disponibile, sunt la adăpost de orice reducţiune (art. 850 § 2) (3).

Donatarii care au suferit reducerea nu au recurs contra donatarilor anteriori. Controversă.

2° Cazul al doilea. — Defunctul a făcut numai legate.

Art. 852. — Se vor reduce cu analogie atât legatele universale cât şi cele particulare, fără distincţiune. (Art. 775, 853 urm., 888 urm., 893, 894 urm., 899 urm., 909 C. civ. Art. 926 C. fr.) (4).

Duranton, VIII, 339; Marcadé, III, 602 urm.; Demolombe, XIX, 606; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *op. cit.*, IV, p. 269, 270, nota *a;* Demante, IV, 61 *bis* II; Zachariæ (ed. Massé-Vergé), III, § 457, *in fine*, p. 151; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 685, *in fine*, p. 272 (ed. Anschütz); T. Huc, VI, 179; Baudry et Colin, I, 1007, etc. Vezi şi alte autorităţi citate în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3480.

(1) Vezi în acest sens, Laurent, XII, 191, 203; Mourlon, II, 637; Acollas, II, p. 443; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3481 urm.; C. Amiens, D. P. 53. 2. 127; Sirey, 54. 2. 56; D. P. 55. 2. 108. Acest ultim sistem era admis de unii, precum: Lemaître, Ferrière, etc. şi sub regimul ordonanţei din 1731. Vezi asupra vechiului drept francez, Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3478. Vezi asupra acestei controverse, Sirey et Gilbert, *Code civil annoté*, II, art. 923, No. 10 urm.

(2) Baudry et Colin, I, 1011; T. Huc, VI, 179; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 923, No. 60; Demolombe, XIX, 603, etc.

(3) Laurent, XII, 203; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3483—3485; — *Contrà:* Marcadé, III, 604; Saintespès-Lescot, II, 517, p. 345 urm.

(4) S'a decis că art. 852 nu statuează decât asupra modului cum

Art. 853. — Când testatorul va declarà ca un legat să fie plătit preferindu-se celelalte, acest legat nu va fi supus la reducţiune, decât după ce valoarea celorlalte legate nu va împlinì rezerva legală. (Art. 852 C. civ. Art. 927 C. fr.).

Art. 850 § 1. Inainte de a atinge donaţiunile, reducţiunea loveşte mai întâi legatele (art. 850 § 1), pentrucă donaţiunea transmiţând donatarului proprietatea lucrului dăruit încă din momentul perfecţiunei contractului (art. 801), dăruitorul nu poate să atingă drepturile dobândite de donatar prin nişte dispoziţii de ultima voinţă, care n'au să aibă putere decât la moartea testatorului (art. 802).

Deoseb. de redacţie de C. francez. Pentru ca legatul să fie supus reducţiunei trebue ca să existe în averea testatorului o parte din porţiunea disponibilă, pe care el a întrecut-o. De aceea, art. 926 din codul fr. dispune că dispoziţiile testamentare sunt reductibile, *când vor întrece fie cotitatea disponibilă, fie partea din această cotitate care ar rămâneà în urma deducerei valorei donaţiunilor între vii*, cuvinte pe care legiuitorul nostru le-a eliminat din art. 852.

Cazurile când legatele sunt *caduce*. Deci, dacă defunctul apucase a dispune prin daruri între vii de întreaga parte disponibilă, legatele lăsate în urmă nu vor fi reduse, ci vor cădeà dela sine, vor fi *caduce*, după cum se exprimă art. 924 urm. din codul civil, adecă nu vor mai produce niciun efect, pentrucă toate testamentele având, în privinţa drepturilor ce rezultă din ele, data morţei testatorului (art. 801), chiar când ele ar aveà o dată anterioară donaţiunilor între vii, testatorul a dispus de o avere ce nu-i mai aparţineà şi care erà a moştenitorilor rezervatari; de oarece el dispusese mai 'nainte de întreaga sa parte disponibilă prin daruri între vii. Art. 925 din codul fr. dispune anume că, în asemenea caz, testamentul este caduc, însă acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru ca inutil, pentrucă, după cum observă autorii, el nu este decât o consecinţă a principiului înscris în art. 850 (¹).

---

are să se reguleze raporturile dintre legatarul universal şi cel particular, în caz de reducerea legatelor, fără să aibă nicio înrâurire asupra dreptului de rezervă. Cas. rom. Bult. 1891, consid. dela pag. 1206, 1207.

(¹) Cpr. Marcadé, III, 612; Laurent, XII, 175; Baudry et Colin, I, 967, etc.

Reducerea legatelor.

Cum se vor reduce însă legatele în caz când reducțiunea va puteà să aibă loc?

C. Calimach. Art. 998.

Art. 998 din codul Calimach (783 C. austriac) dispune că: „atunci când judecata va dà dreptul celui înstrâmbătățit moștenitor neapărat ca să ieà partea moștenirei sau legitima, ori lipsa din legitimă, se îndatoresc moștenitorii scriși în testament s'o îndeplinească *după analogie*, împreună cu toate rodurile și veniturile ce s'au luat din vremea întrărei lor în moștenire“ (¹).

Dr. vechiu francez.

In vechiul drept francez, reducțiunea erà, din contra, proporțională numai atunci când legatele erau de aceeaș categorie, adecă când erau toate sau universale sau singulare; în caz însă când erau și legate universale și legate particulare, rezerva se luà mai întâi dela legatarii universali (²), care sufereau singuri reducțiunea, fiind obligați a plătì legatele particulare, și numai în subsidiar, rezerva se luà dela legatarii particulari.

Codul actual.

Spre a înlăturà orice echivoc, codul actual s'a depărtat dela aceste regule, admițând reducerea proporțională sau *prin analogie (pro rata)* a tuturor legatelor în genere, fie ele universale, cu titlul universal (³), sau singulare ori particulare. Nu se distinge, de asemenea dacă legatul are de obiect un lucru mobil sau un imobil, un lucru corporal

---

C. Caragea și dr. roman.

(¹) In privința codului Caragea, vezi art. 14, lit. *c* partea IV, capit. 3, iar în privința dreptului roman, vezi L. 32, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28, precum și Nov. 115, capit. 5, Pr., capit. 3 § 14 și capit. 4 § 9, etc.

Dr. vechiu fr. în provinciile de drept scris.

(²) In provinciile de drept scris, unde se aplicà dreptul roman, legatarii universali aveau însă dreptul de a oprì a patra parte din fiecare legat *(quarta falcidia)*, fără a se distinge, dacă existau sau nu rezervatari. Vezi Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 3371 și autorii vechi citați acolo. Cpr. Demolombe, XIX, 548; Marcadé, III, 616; Laurent, XII, 176, etc.

Legatele cu titlu universal.

(³) Art. 852 vorbind de legatele universale, cuprinde, fără îndoială, în această expresiune și legatele cu titlu universal sau ale unei fracțiuni de moștenire (art. 894 urm.), și chiar sublegatele care ar fi fost puse în sarcina unui legatar particular, fiindcă regula reducțiunei este aceeaș pentru toate legatele în genere. Cpr. Demolombe, XIX, 556, 557; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 3383 urm. Demante et Colmet de Santerre, IV, 64 *bis* I; Baudry et Colin, I, 971; Beltjens, III, art. 925. 926, No. 1 *bis* și No. 7; Stănescu, *op. cit.*, 1144, p. 788, etc.

sau incorporal, un lucru determinat numai în specie, în cantitate, sau şi în individualitatea sa (corp cert şi determinat).

Reducerea proporţională este conformă voinţei defunctului.

Această reducere proporţională a tuturor legatelor şi chiar a sublegatelor de care este grevat un legat particular, s'a părut mai conformă intenţiunei probabile a defunctului, dacă el n'a manifestat o voinţă contrară (1).

Această soluţie este admisibilă, oricare ar fi forma sau data testamentului, pentrucă, după cum am spus-o de mai multe ori, toate testamentele au, în privinţa drepturilor ce rezultă din ele, aceeaş dată, adecă data morţei testatorului (art. 802 C. civ.) (2).

Aplicarea regulei de mai sus în toate cazurile de reducţiune.

De asemenea, regula după care reducţiunea legatelor trebue să se facă cu analogie, afară de cazul când testatorul a dispus altfel (art. 853), se aplică atât în cazul când ele întrec partea disponibilă şi ating rezerva, cât şi în cazul când activul succesoral nu este suficient spre a se puteà plăti în integral toate legatele.

---

(1) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 47; Baudry et Colin, I, 970; Demolombe, XIX, 558 urm.; Laurent, XII, 181; Demante, IV, 64 *bis* II; Aubry et Rau, VII, § 685 *bis*, pag. 221; Beltjens, III, art. 925, 926, No. 5 şi 10, pag. 125; T. Huc, VI, 174; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3387 urm.; Stănescu, *op. cit.*, 1145 urm., p. 788 urm.—Unii ar voì ca legatele de corpuri certe şi determinate să nu poată fi reduse decât în urma tuturor legatelor de sume de bani şi de lucruri nedeterminate (vezi autorii citaţi în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3388, 3389), însă art. 852 nefăcând, în această privinţă, vreo distincţie, nicio deosebire nu poate să existe între legatul unui corp cert şi determinat şi acel al unei cantităţi de lucruri, dacă testatorul n'a manifestat o voinţă contrară, conform art. 853 din codul civil. Vezi autorii *suprà* citaţi şi Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2391.

Legatul de corpuri certe fiind supus reducţiunei, ca şi legatul unei cantităţi, de aici rezultă că nu se face nicio deosebire între deferitele legate de corpuri certe şi determinate, aşa că legatul unor lucruri devizibile, precum ar fi acel al unei moşii, al unui imaş, al unei livezi, etc. va fi reductibil cu analogie, întocmai ca legatul unui lucru indivizibil, precum ar fi acel al unei fabrici, al unei uzini, al unui cal, etc. Vezi Demolombe, XIX, 561; Duranton, VIII, 365; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3399, etc.

(2) Vezi *suprà*, p. 640 şi *infrà*, p. 644. Cpr. Laurent, XII, 174, 176; Demolombe, XIX, 542, 545; Baudry et Colin, I, 968, etc.

„Considerând, zice tribun. Ilfov, că principiul pus de art. 852 este general și are aplicare în toate cazurile de reducțiune, fie pentru atingerea rezervei, fie pentru plata de datorii, și ceeace confirmă mai mult aceasta este că nicăiri legiuitorul nu vorbește despre modul reducțiunei în caz de deficit“ (¹).

Reducțiunea proporțională între un legat universal și un legat particular.

Se naște însă întrebarea: cum se va operà reducțiunea proporțională într'un legat universal și un legat particular? Pentru aceasta trebue să ne închipuim că moștenitorul rezervatar nu există, determinând în asemenea ipoteză partea ce s'ar cuvenì fiecărui legatar, și apoi să imputăm rezerva cu analogie asupra fiecărui legat. Un exemplu ne va lămurì mai bine: Să presupunem că succesiunea se compune din 80000 de lei și că defunctul, având un singur copil, a instituit pe *A* legatarul său universal, pe *B* legatar cu titlu universal pentru o pătrime din succesiune, adecă pentru 20000 de lei și pe *C* legatar particular, pentru 40000 de lei. Dacă n'ar fi existat niciun moștenitor rezervatar, *C* ar fi luat 40000 de lei, *B* 20000 de lei și *A*, tot 20000 de lei. Fiind însă că există un moștenitor a cărui rezervă este de 40000 de lei (art. 841), prezența acestui moștenitor face ca fiecare legat să fie redus cu analogie pe jumătate. Astfel, *C* va luà 20000 de lei în loc de 40000 de lei; *B* va luà 10000 de lei în loc de 20000 de lei și *A* va luà tot 10000 de lei în loc de 20000 de lei, iar partea astfel redusă, care e de 40000 de lei, va compune rezerva moștenitorului (²).

Manifestarea unei voințì contrare din partea testatorului. Art. 853.

Reducerea proporțională a tuturor legatelor fiind întemeiată pe voința presupusă a defunctului, nu va aveà loc de câteori el a arătat o voință contrară, manifestată *în termeni expreși*, fără a se cere însă întrebuințarea vreunui termen sacramental (³).

(¹) *Dreptul* din 1886, No. 47. Cpr. Demolombe, XIX, 566; Demante et Colmet de Santerre, IV, 61 *bis* II; Baudry et Colin, I, 972; Beltjens, III, art. 925, 926, No. 10; C. Alger, D. P. 94. 2. 213, etc.

(²) Cpr. Arntz, II, 1816; Thiry, II, 348; Acollas, II, p. 442; Mourlon, II, 638; Marcadé, III, 614; Demolombe, XIX, 568 urm.; Laurent, XII, 177; Duranton, VIII, 363, etc.

Deoseb. de redacție de C. francez.

(³) Deși textul nostru nu prescrie în termeni formali, după cum prescrie art. 927 din codul francez, ca declarația testatorului să fie *expresă*, aceasta se înțelege însă dela sine; în adevăr, reducerea proporțională a tuturor legatelor fiind întemeiată pe voința

Reducerea unor legate înaintea altora și scutirea unui legat de reducere.

Testatorul ar puteà, deci, să ordone ca unele legate să nu fie reduse decât în urma altora, fiindcă preferința ce el manifestă pentru unele din legate nu atinge întru nimic dreptul rezervatarilor. El ar puteà chiar să scutească un legat cu totul de reducere, dacă rezerva s'ar puteà împlini din reducerea celorlalte legate; de unde rezultă că legatul scutit de reducere va fi, cu toate acestea, redus pentru ceeace n'ar ajunge din reducerea celorlalte legate, fiindcă preferința ce testatorul a arătat pentru un legat se respectă numai întru atâta întrucât el lasă intact dreptul moștenitorilor rezervatari.

Derogare din partea legatarilor.

Legatarii pot, de asemenea, să deroage și ei prin comuna lor înțelegere dela reducerea proporțională a legatelor, prevăzută de art. 852, sub condiția însă, bine înțeles, de a nu aduce nicio jignire rezervei moștenitorilor (1).

3° Cazul al treilea. — Defunctul a făcut în acelaș timp și donațiuni și legate.

Reducerea mai întâi a legatelor și apoi a donațiunilor.

In caz când defunctul a făcut în acelaș timp și donațiuni și legate, se vor reduce mai întâi legatele și apoi donațiunile; și aceasta chiar când testamentul ar fi cu mult anterior donațiunei (2), pentrucă, după cum știm, testamentul nu are, în privința efectelor sale, decât o singură dată, și anume: aceea a morței testatorului (art. 802).

Rezervatarii nu se pot atinge de donațiuni decât atunci când reducerea legatelor nu complectează rezerva lor.

Rezervatarii nu se vor atinge deci de donațiunile făcute de defunct, decât atunci când n'au putut să-și complecteze rezerva lor din reducerea legatelor. Această dispoziție se întemeiază pe următoarele motive: dreptul legatarilor este totdeauna posterior acelui al donatarilor; 2° donațiunile fiind, în principiu, irevocabile (art. 801), donatarul are un drept

---

presupusă a testatorului, nu se poate admite o altă voință din partea lui decât atunci când ea este manifestată *în termeni expreși*. Voința testatorului exprimată în mod tacit n'ar fi deci suficientă pentru a derogà dela reducerea proporțională a legatelor, statornicită de art. 852. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 47, p. 367.

(1) Laurent, XII, 179; Beltjens, III, art. 925, 926, No. 3.

(2) Cpr. Mourlon, II, 641; Demolombe, XIX, 542; Troplong, II, 1011, etc.

câştigat la lucrul dăruit încă din momentul perfectărei contractului, pe care dăruitorul nu i-l poate răpì prin facerea unui testament.

Art. 821, 933, 937.

Donaţiunile revocabile (art. 937) şi cele de bunuri viitoare (art. 821, 933), deşi au o mare asemănare cu legatele, totuşi vor fi considerate ca donaţiuni, iar nu ca legate, şi, deci, nu vor fi reduse decât în urma legatelor (1).

Modul cum se face reducţiunea.

1º Cazul când acţiunea în reducţiune se exercită în contra donatarului.

Art. 851. — Când donaţiunea între vii, supusă reducţiunei, s'a făcut la unul din cei cu drept de moştenire (2), acesta va puteà scădeà partea cu care ar trebuì să se reducă donaţiunea, din partea ce i s'ar cuvenì ca erede în bunurile nedisponibile, dacă aceste bunuri sunt de aceeaşi natură cu cele dăruite. (Art. 736, 752, 764, 765, 770, 846, 850 C. civ. Art. 924 C. fr.).

Art. 770. — Când un succesibil (3) primeşte, cu dispensă de raport, un dar (4) care excede porţiunea disponibilă, *raportul* excedentului (5) se face în natură, dacă întoarcerea excedentului este posibilă.

---

(1) Cpr. Mourlon, II, 642, 643; Demolombe, XIX, 574; Arntz, II, 1817; Marcadé, III, 600: Laurent, XII, 187 urm., etc.

(2) Unul din cei cu drept de moştenire sau *succesibilul*, după cum se exprimă textul corespunzător francez, nu poate fi decât un descendent, pentrucă art. 851 presupunând că donaţiunea este făcută cu dispensă de raport, în legea noastră numai descendenţii sunt supuşi raportului (art. 751 urm.). Vezi *infrà*, nota următoare.

Sensul cuvântului succesibil.

(3) In privinţa diferitelor sensuri ale cuvântului *succesibil*, vezi *suprà*, p. 592, nota 1 şi 596, nota 2. Acì, ca şi în art. 851, succesibilul nu poate fi decât un descendent, pentrucă textul presupunând cazul unei donaţiuni făcute cu dispensă de raport, în legislaţia noastră numai descendenţii au obligaţia de a face raportul. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul*, din 1909, No. 65, p. 518. Vezi *suprà*, nota precedentă şi *infrà*, p. 649, nota *in fine*.

(4) Textul nostru nu prevede formal, ca cel francez şi cel italian (art. 1022), că în specie este vorba de donaţiunea unui imobil, însă din § 2 al art. 770 rezultă că legea a înţeles a vorbi de darul unui imobil. Eliminarea cuvântului imobil din § 1 al textului nostru nu prezintă deci nicio particularitate şi nicio modificare dela textul francez.

(5) Excedentul este prisosul care trece peste partea disponibilă.

In caz contrar, dacă excedentul trece peste jumătatea valorei imobilului, donatarul raportează imobilul în întregimea lui și prelevă asupra masei valoarea porțiunei disponibile; dacă această porțiune trece jumătate valoarea imobilului, donatarul poate ține imobilul în întregimea lui, ià însă mai puțin din celelalte bunuri ale succesiunei și recompensă pe coerezii săi, sau în bani sau oarecum altfel. (Art. 765, 841 urm., 851 C. civ. Art. 866 C. fr.).

Contopirea art. 770 cu art. 851 C. civ.

Art. 892 din Ante-proiectul de revizuire al lui Laurent contopește într'un singur text art. 770 și 851 din codul civil, și aceasta cu drept cuvânt, pentrucă deși art. 770 se vede clasificat în secția a II-a a titlului I din cartea III, care se ocupă despre raport, totuși este generalmente admis, precum am observat și noi (¹), că cuvântul *raport* este în mod impropriu întrebuințat în art. 770, ca și în art. 845 (²), și că art. 770, care prevede cazul când ascendentul a dăruit descendentului său un imobil cu dispensă de raport, nu are în vedere un caz de raport, ci un caz de reducțiune (³). De aceea, locul adevărat al art. 770 fiind în secția care se ocupă de reducțiune, noi îl vom explicà odată cu art. 851, cu atât mai mult cu cât aceste texte, departe de a se contrazice, se complectează unul prin altul (⁴).

Acestea odată expuse, să vedem acum care este explicația cea mai naturală ce se poate dà art. 770 și 851.

Acț. în reducțiune.

Sancțiunea neapărată a dreptului de rezervă este, după cum știm, acțiunea în reducțiune. De câteori, deci, liberali-

---

Vezi *suprà*, pag. 585, *ad notam*. Cuvântul *raport* este luat aici în sens de *reducțiune*.

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 677.

(²) Vezi *suprà*, p. 585, *ad notam* și p. 596.

(³) Cpr. Planiol, III, 2285 și 3125, nota 2; T. Huc, V, 386; Thiry, II, 218, *in fine*; Arntz, II, 1563; Mourlon, II, 422; Acollas, II, p. 316; Marcadé, III, 362 și 605 urm.; Ducaurroy, Bonnier et Roustain, II, 732. — Vezi însă Demolombe (XVI, 168, 223 și 530), care găsește cuvântul *raport* la locul lui.

(⁴) Cpr. Laurent, XII, 195 și *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 496; Arntz, II, 1819; Beltjens, III, art. 924, No. 8; Baudry et Colin, I, 931; Demolombe, XIX, 599; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3504, etc. Cu toate acestea, s'a dat și altă interpretare art. 770 și 851. Vezi diferitele sisteme (cinci la număr) arătate în Demolombe, XIX, 595 urm. și în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3490 urm., precum și în Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 924, No. 23 urm. Cpr. Marcadé, III, 605 urm.

tățile defunctului întrec partea disponibilă, legatarii sau donatarii trebue să restitue acest excedent moștenitorilor rezervatari, pentrucă defunctul a făcut, în asemenea caz, ceeace legea nu-i permite, și anume: a dispus de o avere care trebue să rămâe neatinsă în patrimoniul său.

Reducerea se face, în principiu, în natură. Legea nearătând cum se face reducțiunea legatelor și a donațiunilor, se înțelege că, în principiu, ea se va face, ca și raportul (art. 764, 765), în natură, *in re*, *ex ipsa substantia patris*, după cum se exprimă L. 36, Cod, *De inofficioso testamento*, 3, 28, de câteori va fi vorba de lucruri susceptibile de diviziune, precum ar fi, de exemplu: o moșie, o sumă de bani, etc., pentrucă moștenitorii rezervatari având sezina bunurilor din care se compune succesiunea (art. 653), legatarii vor cere legatul lor dela rezervatari (art. 889, 891, 895, 899) și-l vor dobândi redus cu analogie după regula art. 852. Apoi, moștenitorii având un drept real, un drept de succesiune asupra lucrului dăruit sau legat, și rezerva fiind, după cum știm, o parte din succesiunea ab intestat *(pars hereditatis)*, ei nu pot, în principiu, fi siliți a primi echivalentul rezervei lor în bani (¹). (V. *suprà*, p. 617, nota 3).

Dr. vechiu francez. Această soluție erà admisă și în vechiul drept francez, după cum ne atestă Ricard. Iată, în adevăr, cum se exprimă acest autor:

„La légitime étant dûe à titre d'héritier, elle donne un droit en la chose; tellement que ceux qui la doivent fournir ne peuvent pas se libérer de cette action en offrant aux enfants de les indemniser et de les récompenser en deniers ou autres choses, qui ne soient pas de la succession et des biens de leur défunt père, etc." (²).

Aplic. art. 1388. De câteori deci lucrul legat este un lucru cert și determinat, el va fi împărțit între legatari și rezervatari. In

---

(¹) C. Craiova, *Dreptul* din 1912, No. 45 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 67 (cu observ. noastră); C. București, *Dreptul* din 1904, No. 36, p. 283; T. Huc, VI, 177; Planiol, III, 3112; Arntz, II, 1818; Laurent, XII, 182, 192; Demolombe, XIX, 569, 589, 591; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, II, 969, p. 375; Aubry et Rau, VII, § 685 *ter*, *ab initio*, p. 224; Michaux, *Donations*, 404 urm., p. 80; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 925, 926, No. 6; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3416, 3487; Stănescu, *op. cit.*, 1155, p. 792, etc.

(²) Ricard, *Tr. des donations entre-vifs et testamentaires*, 3-a *partie*, No. 1122, p. 666 (ed. din 1707).

caz însă când împărţeala în natură ar fi cu neputinţă, se va aplicà prin analogie art. 1388, ceeace însemnează că lucrul legat sau dăruit se va vinde prin licitaţie publică şi preţul se va împărţi între moştenitori şi legatari.

Cazurile când licitaţia nu poate aveà loc.

In caz când licitaţia ar fi cu neputinţă, precum ar fi, de exemplu, în cazul când defunctul ar fi legat unui proprietar vecin o servitute de vedere sau de trecere asupra unuia din fondurile sale (¹), legatarii vor păstrà lucrurile indivizibile, fiind obligaţi a plăti moştenitorilor rezervatari suma până la care legatul lor este supus reducţiunei (²).

Aplic. reducerei în natură atât la imobile cât şi la mobile.

Principiul reducţiunei în natură, care rezultă atât din art. 770 cât şi, în mod implicit, din art. 851, este aplicabil atât imobilelor cât şi mobilelor, de câteori ele se găsesc încă în mânile legatarului sau donatarului, pentrucă legea nu face de astă dată deosebirea pe care o face în materie de raport (art. 764, 765, 772) (³).

Excepţii dela regula reducţiunei în natură.

Principiul reducţiunei în natură *(in re)* sufere următoarele excepţii:

1⁰ In cazul art. 851, adecă când donaţiunea excesivă, supusă reducţiunei, a fost făcută unui descendent *cu scutire de raport* (⁴). In acest caz, descendentul, în loc de a dà

(¹) Cpr. L. 80 § 1, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

(²) Duranton, VIII, 366; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3419, etc.

(³) Cpr. Mourlon, II, 644; Arntz, II, 4818; Marcadé, III, 605 urm.; Acollas, II, p. 444; Demolombe, XIX, 589, 591; Laurent, XII, 192; Thiry, II, 351; Troplong, II, 974; Aubry et Rau, VII, § 685 *ter, ab initio*, pag. 224; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3487, etc.

Art. 851 prevede, ca şi art. 770, cazul unei donaţiuni excesive scutită de raport.

(⁴) Condiţia scutirei de raport nu este prevăzută de art. 851, după cum este prevăzută de art. 770; însă nu mai încape îndoială că şi art. 851 presupune cazul unei donaţiuni, care întrece partea disponibilă şi care a fost scutită de raport, pentrucă legea prevăzând că numai ceeace întrece partea disponibilă se dă înapoi, desigur donaţiunea făcută descendentului trebue să fie scutită de raport, căci altfel întreaga donaţiune ar fi supusă raportului, chiar dacă ea n'ar întrece partea disponibilă (art. 751 urm.). Cpr. Arntz, II, 1818; Mourlon, II, 644; Marcadé, III, 605; Laurent, XII, 194; Demolombe, XIX, 594, etc. Vezi şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1908, No. 5, p. 35. Această decizie pune în principiu că dacă este, în genere, admis că reducţiunea donaţiunilor directe sau deghizate, de bunuri mobiliare sau imobiliare, se operează în natură, totuşi, potrivit art. 851 din codul civil, se face o excepţie atunci înapoi partea care întrece cotitatea disponibilă, este în drept de a scădeà această parte din ceeace i se cuvine ca moştenitor rezervatar, dacă în succesiune există bunuri de natura celor dăruite (1), spre a fi atribuite comoştenitorilor săi,

---

când donaţiunea supusă reducţiunei s'a făcut de un ascendent, cu scutire de raport, unui descendent care primeşte succesiunea donatorului şi în patrimoniul acestuia există bunuri de aceeaş natură cu cele dăruite; în acest caz descendentul donatar, în loc de a remite succesiunei donatorului, în natură, partea care întrece cotitatea disponibilă, o reţine cu titlu de rezervă şi ià, până la concurenţa acestei părţi, cu atât mai puţin din bunurile nedisponibile aflate în succesiune. Aşa dar, donatarul succesibil are, după această decizie, dreptul, în cazul prevăzut de art. 851 C. civ., de a reţine asupra bunurilor dăruite, pe lângă cotitatea disponibilă, şi partea sa ca rezervatar, păstrând deci în întregime darul până la concurenţa părţei disponibile, cumulată cu rezerva. Vezi în privinţa cumulărei părţei disponibile cu rezerva, controversa arătată *suprà*, p. 541 urm.

Cazul prevăzut de art. 851 este acela în care descendentul donatar a primit succesiunea donatorului. Controversă.

Art. 851 mai lasă a se presupune că descendentul donatar a primit succesiunea dăruitorului, căci moştenitorul renunţător fiind cu totul străin de ea (art. 696), nu poate să aibă niciun drept la rezervă şi, deci, nu poate să reţie partea lui de rezervă. Laurent, XII, 194; Demolombe, XIX, 595; Marcadé, III, 605; Mourlon, II, 644; Pand. fr., v^0 *cit.*, 3493 urm.; C. Riom, D. P. 51. 2. 48; Sirey, 51. 2. 90. — *Contrà:* Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, III, p. 335, după care art. 851 ar presupune cazul unui moştenitor rezervatar, care renunţă la succesiune, iar art. 770 cazul unui moştenitor rezervatar donatar, care acceptă succesiunea, soluţie respinsă, cu drept cuvânt de majoritatea autorilor. Vezi Baudry et Colin, I, 932. In rezumat, ipoteza art. 851, în care reducţiunea se poate face prin luare mai puţin, este aceea în care ascendentul a făcut, *cu scutire de raport*, unuia din descendenţii săi, care vine la succesiune, o donaţiune care atacă rezerva celorlalţi descendenţi. In legislaţia noastră, art. 851 nu se poate încăodată referì decât la donaţiunile făcute *descendenţilor*, pentrucă acest text presupunând o donaţiune făcută cu scutire de raport, la noi numai descendenţii sunt supuşi raportului (art. 751) şi pot deci fi scutiţi de această obligaţie. Vezi *suprà*, p. 645, nota 2 şi nota 3.

Ce se înţelege prin bunuri de aceeaşi natură. Controversă.

(1) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1904, No. 36, pag. 283. — Pentru ca această condiţie să fie îndeplinită, nu se cere însă ca bunurile găsite în succesiune să fie de *specia* bunurilor dăruite şi supuse aceluiaş mod de cultură sau exploatare, de exemplu: pădure pentru pădure, imaş pentru imaş, etc. Toate imobilele teritoriale se vor considerà deci ca fiind de aceeaş

putând chiar să oprească, pe lângă partea disponibilă, și partea lui din rezervă în natură (1). In acest caz, reducțiunea nu se face în natură, conform principiului general, ci prin luare mai puțin, pentrucă descendentul donatar păstrează cu titlu de rezervă partea pe care el ar trebuì s'o aducă în succesiune, luând până la concurența acestei părți cu atâta mai puțin din bunurile nedisponibile, ce se găsesc în succesiune (2).

Motivul excepției admisă de art. 851. Motivul acestei excepții este lesne de priceput. Acest mod de reducțiune este, pe de o parte, folositor descendentului donatar, iar pe de altă parte nu aduce nicio jignire comoștenitorilor săi, fiindcă, în ipoteza noastră, există alte

---

natură, deși ar fi supuse la culturi deosebite. Cpr. Demolombe, XIX, 602; Troplong, II, 1010; Saintespès-Lescot, II, 527; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3512; C. Caen, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1051, nota 1: Sirey, 39. 2. 336. — Vezi însă Laurent, XII, 194, *in fine*, care admite o interpretare restrictivă.

Această condiție *că: în succesiune să existe bunuri de natura celor dăruite*, nu figură din capul locului în proiectul codului francez. Ea a fost adaosă în urma observațiilor Tribunatului, pentru ca unul din moștenitori să nu aibă toate imobilele iar ceilalți numai mobile sau bani. Cu acest chip s'a pus de acord art. 851 cu art. 859 fr., dela raport, care la noi a fost eliminat. Cpr. Marcadé, III, 609, *in fine*; Demante et Colmet de Santerre, IV, 62 *bis*, II, *in fine*. Vezi și nota în D. P. 71. 1. p. 281.

(1) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1908, No. 5, p. 35, decizie citată *suprà*, p. 648, nota 4. Mai vezi Cas. fr. și C. Nancy, D. P. 71. 1. 281; D. P. 73. 2. 214.

Exemplu. Astfel, dacă presupunem că, la moartea mea, am lăsat doi copii și o avere de 25000 de lei, după ce am dăruit mai întăi unuia din acești copii, cu scutire de raport, un imobil in valoare de 20000 de lei, masa compusă conform art. 849 fiind de 45000 de lei, partea disponibilă este 15000 de lei, iar rezerva fiecărui copil iarăș câte 15000 de lei (art. 841). Ei bine, în asemenea caz, copilul donatar va reține întregul imobil dăruit, deși valoarea lui întrece cu 5000 de lei partea disponibilă, imputând acest excedent asupra rezervei sale, care este de 15000 lei, ceeace face că, în loc de a luà din succesiune 15000 de lei cu titlu de rezervă, el va luà imobile numai pentru suma de 10000 de lei.

Dr. roman. (2) Această soluție erà admisă și la Romani. Vezi Novela 92, capit. 1, Pr., *in medio*. Vezi și L. 5, Cod, *De inofficiosis donationibus*, 3. 29.

bunuri de aceeași natură cu care se vor compune loturile lor.

Aplic. art. 851 descendenților legatari scutiți de raport. Controversă.

Unii aplică, prin analogie, art. 851 și descendenților legatari care, bine înțeles, *au fost scutiți de raport*, cu toate că acest text vorbește numai de descendentul donatar [1]. Reducțiunea prin luarea mai puțin, aplicabilă la donațiuni, fiind însă o excepție dela principiul general, după care ea trebue să se facă în natură, n'ar puteà, după alții, fi întinsă la legatari [2].

A doua excepție admisă de art. 770.

2⁰ A doua excepție dela principiul reducțiunei în natură o găsim în art. 770, care astfel complectează art. 851. Când donațiunea excesivă, făcută cu dispensă de raport, are de obiect un imobil și când în succesiune nu există bunuri de aceeaș natură, care să intre în loturile comoștenitorilor, pentru a se ști dacă reducțiunea trebue sau nu să se facă în natură, este neapărat să distingem între cazul când reducțiunea în natură este cu putință, fără deprecierea imobilului, și acela în care reducerea în natură aduce o depreciere reală imobilului. In cazul întăi, reducțiunea se va face în natură (art. 770 § 1), iar în cazul al doilea, adecă: când reducerea aduce o depreciere imobilului, art. 770 face aplicarea regulei: *pars major trahit ad se minorem*. Dacă partea imobilului supusă reducțiunei (excedentul) trece peste jumătatea valorei imobilului întreg, donatarul va aduce imobilul întreg la succesiune, rămânând ca, în asemenea caz, el să preleveze [3], adecă: să ià mai întăi din masă valoarea părței disponibile la care el are drept. Dacă, din contra, partea imobilului, supusă reducțiunei, este mai mică decât cealaltă parte, donatarul poate să păstreze imobilul în în-

---

(¹) Vezi Arntz, II, 1818, *in fine*; Demolombe, XIX, 600; Demante et Colmet de Santerre, IV, 62 *bis* II; Beltjens, III, art. 924, No. 7; C. Gand, *Belgique judiciaire*, anul 1877, pag. 225; Stănescu, *op. cit.*, 1170, pag. 801, etc.

(²) T. Huc, VI. 178, pag. 230; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3510; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 284; C. Caen, D. P. 81. 2. 209, etc.

Neaplic. art. 851 raportului.

In orice caz, dispoziția art. 851 este aplicabilă numai reducțiunei, nu însă și raportului propriu zis. T. Huc, *loco cit.*; C. Limoges, D. P. 90. 2. 79.

(³) In art. 739, cuvântul *prélever* a fost tradus prin *a luà mai întăiu*, iar în art. 739 § 2 și 740 prin a *preluà*, *preluare*.

tregimea lui, rămânând ca el să despăgubească pe comoștenitorii săi, luând cu atâta mai puţin din succesiune, sau dându-le în bani valoarea părţei care trece peste partea disponibilă (art. 770 § 2) (1).

Cazul când excedentul este întocmai cât jumătate din valoarea imobilului. Controversă.

După cum vedem, legea a prevăzut cazul când excedentul, adecă ceeace trece peste partea disponibilă, este mai mic sau mai mare decât valoarea imobilului. Ce se va întâmplà atunci când excedentul va fi întocmai cât jumătate din valoarea imobilului? In lipsa unui text special, trebue să aplicăm dreptul comun, după care orice imobil în indiviziune, care nu poate fi împărţit fără pagubă, trebue să fie vàndut prin licitaţie, iar preţul împărţit între coproprietari (art. 1388) (2).

A treia excepţie. Art. 526.

3⁰ A treia excepţie rezultă din natura bunurilor dăruite. In adevăr, toţi autorii admit că, de câteori donaţiunea reductibilă a avut de obiect lucruri fungibile ori consumptibile (art. 526), donatarul se va liberà restituind o cantitate egală de lucruri de aceeaş speţă şi calitate, fiindcă el este presupus a fi întrebuinţat lucrurile dăruite după destinaţia lor (3);

A patra excepţie. Art. 855.

4⁰ In fine, ultima excepţie dela principiul reducerei în natură, o găsim în art. 855, care prevede cazul când bunurile dăruite au fost înstrăinate de donatar. Acest text, care modifică principiile admise de codul francez, merită însă un studiu mai amănunţit.

---

(1) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1907, No. 46, p. 384. Această decizie asimilează pe moştenitorul, care renunţă la succesiune, cu succesibilul care a primit un dar cu dispensă de raport şi care dar întrece partea disponibilă.

(2) T. Huc, V, 386; Demolombe, XVI, 535; Demante et Colmet de Santerre, III, 199 *bis* IV; Acollas, II, p. 317.—Vezi însă Mourlon (II, 422, *in fine)* şi Marcadé (III, 363), după care judecătorii vor aprecià în fapt după *quid utilius*, admiţând ca donatarul sau să păstreze sau să raporteze imobilul în întregimea lui, după cum ar fi mai mult sau mai puţin păgubitor pentru ambele părţi. In fine, după Ducaurroy, Bonnier et Roustain *(Commentaire théorique et pratique du code civil*, II, 733), donatarul va trebui să păstreze în totdeauna imobilul în întregimea lui, pentrucă deposedarea şi evicţiunea acestui imobil i-ar fi în totdeauna păgubitoare.

(3) Cpr. T. Huc, VI, 178; Arntz, II, 1818; Thiry, II, 352; Mourlon, II, 644, etc.

2° Cazul când acţiunea în reducţiune se exercită contra terţiilor.

Art. 855. — Donatarul este obligat, dacă a alienat bunurile dăruite, să facă în urmă raportul excedentului peste porţiunea disponibilă, după valoarea lucrurilor din timpul morţei dispunătorului. (Art. 651, 765, 850, 923 C. civ. Art. 930 C. fr. *modificat).*

Cazul când bunurile dăruite au fost înstrăinate de donatar. Deoseb. de codul fr. Art. 855.

Ştim că atâta timp cât bunurile dăruite n'au fost încă înstrăinate de donatar, reducţiunea părţei care întrece cotitatea disponibilă se face, în principiu, în natură atât în privinţa mobilelor cât şi a imobilelor. Art. 855 din codul civil prevede ipoteza în care bunurile dăruite au fost înstrăinate de donatar, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit, însă rezolvă această chestiune cu totul altfel de cum o rezolvă codul francez. In adevăr, atât textul corespunzător francez (930) cât şi alte legislaţii străine(1), dispun că moştenitorii pot să revendice imobilele dăruite dela terţii achizitori, însă numai atunci când donatarul, care a înstrăinat averea dăruită, este insolvabil. Cu chipul acesta, legislaţiile de mai sus au căutat să împace toate interesele: atât interesul rezervatarilor cât şi acel al terţiilor achizitori. Donatarul are el cu ce plăti valoarea bunurilor dăruite şi înstrăinate de dânsul, el va restitui rezervatarilor acea valoare, deşi, după rigoarea principiilor ar fi trebuit ca aceşti din urmă să poată cere rezerva lor în natură dela terţii, întocmai ca şi dela însuş donatarul; donatarul este el, din contra, insolvabil, rezervatarii nu vor rămâneà păgubaşi; căci, în asemenea caz, ei vor puteà să revendice bunurile dela terţii achizitori. In loc de această dispoziţie care, până la un punct oarecare, se justifică(2), ce a făcut legiuitorul nostru? Sacrificând interesul rezervatarilor, de a căror lucruri s'a dispus prin donaţiunea supusă reducţiunei, el a ocrotit numai interesul terţiilor, deşi aceştia nu puteau dobândì decât un drept supus reducţiunei, aşa cum îl aveà în patrimoniul său însuş donatarul, obligând pe autorul înstrăinărei a plătì comoştenitorilor săi în bani, *iar nu în natură*, partea care întrece cotitatea disponibilă, după valoarea ce lucrurile aveau în momentul deschiderei succesiunei, adecă a morţei dăruitorului (art. 651, 855); de unde rezultă că, la caz de insolvabilitatea donatarului, rezervatarii vor rămâneà păgubaşi; pentrucă, după sistemul legei noastre, ei nu pot niciodată să revendice lucrul dăruit, fie el mobil sau imobil, dela terţii achizitori. Această soluţie se impune în legea noastră(1), cu toată părerea contrară a d-lui G. P. Petrescu, care crede că, în caz de insolvabilitatea donatarului, rezervatarii vor puteà revendicà bunurile înstrăinate dela terţii achizitori (2). Sistemul susţinut de acest autor este cu desăvârşire inadmisibil şi chiar contrar textului art. 855, care nu supune la reducţiune decât pe donatar, obligându-l pe el singur, şi numai pe el, să facă raportul excedentului peste partea disponibilă, fără a obligà la aceasta şi pe terţiul achizitor. Teoria contrară nu poate un moment fi susţinută în faţa textului pozitiv al art. 855, de oarece cu modul acesta nu s'ar mai interpretà legea, ci s'ar întroduce în text cuvinte pe care legiuitorul nostru le-a văzut în textul corespunzător francez, însă nu le-a reprodus, în scopul probabil de a consolidà proprietatea în mâna terţiilor achizitori. Codul francez, precum am spus-o mai sus, caută să împace toate interesele, atât acel al rezervatarilor cât şi al terţiilor, pe când codul nostru găsindu-se între două interese opuse, a sacrificat interesul moştenitorilor, ocrotind numai pe acel al terţiilor. Cum că aceasta a fost intenţia legiuitorului nostru, aceasta mai rezultă încă şi din împrejurarea că dânsul n'a reprodus nici dispoziţia art. 929 francez, după care imobilele revendicate de rezervatari dela terţii detentori, sunt declarate libere de ipoteci sau alte sarcini reale înfiinţate de donatar (¹), şi nici nu aveà nevoe s'o reproducă, pentru motivul foarte simplu că n'a conferit nici într'un caz moştenitorilor rezervatari acţiunea în revendicare contra terţiilor detentori de imobile succesorale: de unde rezultă că, dacă imobilul dăruit se găseşte încă, la moartea dăruitorului, în patrimoniul donatarului, reducţiunea se va face în natură, rezervatarii primind imobilul cu sarcinile reale: ipoteci, servitute, uzufruct, etc., constituite de donatar.

---

(1) Cpr. art. 1096 C. italian, art. 976 C. neerlandez, etc.— Vezi însă art. 1502 din codul civil portughez, care are următoarea cuprindere: „Dacă imobilele nu se mai găsesc, în vremea revocărei sau reducţiunei, în mâna donatarului, acesta va restituì valoarea ce ele aveau *în momentul donaţiunei*". *„Se os immoveis se nao acharem ao tempo da revogaçao ou reducçao, em poder do donatario, será este responsavel pelo valor delles ao tempo da doaçao*".

Dr. străin. C. portughez. Art. 1502.

(2) Vezi diferitele consideraţii prin care doctrina caută să justifice dispoziţia codului francez, în Mourlon, II, 648; Demolombe, XIX, 632; Laurent, XII, 196; Marcadé, III, 621, şi în Pand. fr., *v° cit.*, 3518. Cpr. Baudry et Colin, I, 1027.

---

(1) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1984, No. 35; Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1887, No. 58 şi *Cr. judiciar* din 1902, No. 64 (cu observ. noastră); Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1905, No. 38; Alex. Degré, *Scr. juridice*, I, p. 326 urm.

C. Calimach. Art. 1285.

Art. 1285 din codul Calimach (952 C. austriac) dispune în această privinţă următoarele: „Dacă primitorul darului va aveà lucrul dăruit sau preţul lui, sau dacă cu vicleşug s'a lepădat de stăpânirea lui, se îndatoreşte a răspunde pentru aceasta nu numai el însuş, ci şi moştenitorii lui; iar într'alt chip rămân nesupăraţi şi el şi ei“.

Dr. roman.

La Romani, acţiunea în reducţiune se puteà, de asemenea, exercità numai contra donatarului şi moştenitorilor săi. In caz de înstrăinarea bunurilor dăruite, ei nu erau obligaţi la restituire decât numai până la concurenţa sumei cu care se înavuţise din înstrăinare *(ut ita demum computet, si factus sit locupletior)*. (L. 23, Pr., Dig., *De hereditatis petitione*, 5. 3). Vezi şi L. 20 § 21, Dig., *loco cit.*

(2) Vezi G. P. Petrescu, *Testamentele*, p. 270.

Soluţia admisă de art. 855 nu-şi primeşte însă aplicare, după părerea noastră, decât în privinţa înstrăinărilor cu titlu oneros sau gratuit, *anterioare* deschiderei succesiunei dăruitorului, căci dacă donatarul a înstrăinat lucrul dăruit în urma morţei dăruitorului, rezervatarii au acţiunea în revendicare contra terţiilor achizitori, pentrucă dreptul lor la reducţiune fiind deschis în momentul înstrăinărei, donatarul a dispus de un lucru care aparţineà rezervatarilor (²).

Cazul când donatarul a înstrăinat lucrul dăruit în urma morţei dăruitorului. Existenţa acţ. în revendicare.

(¹) Codul francez face, în specie, aplicarea principiului cunoscut: *Resoluto jure concedentis, resolvitur jus concessum.*

(²) Trib. Ilfov a decis, cu toate acestea, contrarul. Vezi *Dreptul* din 1905, No. 38, p. 308. Iată motivele pe care se întemeiază tribunalul pentru a ajunge la acest rezultat, inadmisibil după noi: „Considerând că distincţia sprijinită de o parte din doctrină între înstrăinările făcute înainte şi după moartea donatarului, şi anume: că moştenitorii ar aveà acţiune contra terţiilor achizitori pentru înstrăinările făcute în urma morţei donatorului, nu poate fi întemeiată, întrucât legea, atât în interesul siguranţei circulărei şi transmiterei bunurilor imobiliare, cât şi în vederea consolidărei creditului în genere, a sacrificat în totul interesul moştenitorilor rezervatari, ocrotind

Sistemul admis de legiuitorul nostru.

Aşa dar, iată care este, în rezumat, sistemul admis de legiuitorul nostru: cât timp bunurile dăruite se găsesc încă în patrimoniul donatarului, reducţiunea se va face în natură, afară de excepţiile de care am vorbit mai sus. In urma înstrăinărei acestor bunuri, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit *(lex non distinguit)*, donatarul este personal obligat a plăti rezervatarilor valoarea lucrurilor înstrăinate de dânsul, după preţul ce ele aveau în momentul morţei dăruitorului, iar nu după acel ce ele aveau în momentul donaţiunei, aşa cum dispune art. 1502 din codul civil portughez dela 1867 (¹), fără ca terţii achizitori să poată fi supăraţi (art. 855). Dacă donatarul este insolvabil, rezervatarii nu vor luà nimic, ei neputând nici într'un caz să se adreseze la terţii.

Apropiere între art. 855 şi 765.

Bun sau rău, acesta este sistemul legei noastre, şi trebue, cu această ocazie, să observăm că art. 855 este în perfectă armonie cu art. 765, după care, în materie de raport, comoştenitorii donatarului n'au nici ei acţiunea în revendicare contra terţiilor, atunci când descendentul donatar a înstrăinat sau ipotecat imobilul dăruit, înaintea deschiderei succesiunei (²). In această privinţă nu există deci, la noi, nicio deosebire între reducţiune şi raport, deosebire care, din contra, are loc în codul francez, şi pe care unii o constată numai fără a o puteà explicà (³). Poate că acesta a fost chiar motivul care a făcut pe legiuitorul nostru să modifice textul francez într'un mod atât de radical.

---

pe terţiul achizitor de bună credinţă, contra oricărui atac din partea moştenitorilor, consideraţii ce l-au determinat a modificà dispoziţia foarte echitabilă a codului francez; or, dacă acesta este motivul modificărei admisă de legea noastră, el nu poate varià după cum înstrăinarea s'a făcut înainte sau după moartea donatorului; că, chiar dacă această distincţie ar puteà fi admisă pentru donaţiunile făcute cu respectul formelor solemne, totuşi ea nu poate fi susţinută nici într'un caz atunci când donaţiunea a fost deghizată sau ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, ne mai având în asemenea caz raţiunea de a fi".

(¹) Vezi *suprà*, p. 653, nota 1, *in fine*.

(²) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 649 urm. (ed. a 2-a).

(³) Mourlon, II, 648, *in fine*. Cpr. Planiol, III, 3117. Vezi şi Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1887, No. 58.

Efectele reducțiunei.

Efectele reducțiunei sunt relative: 1⁰ la folosință; 2⁰ la despăgubirile ce donatarul poate să datorească sau la care el poate să aibă drept; 3⁰ și, în fine, la proprietatea bunurilor dăruite.

1⁰ Efectele reducțiunei în privința folosinței.

Art. 854. — Donatarul va restituì fructele porțiunei ce trece peste partea disponibilă, din momentul morței donatorului. (Art. 483 urm., 521 urm., 651, 762, 890 C. civ. Art. 928 C. fr. *modificat).*

Inexistența, în specie, a unei condiții rezolutorii tacite.

Dacă condiția rezolutorie tacită, pe care autorii o subînțeleg în donațiunile excesive (¹), ar fi cu adevărat aplicabilă în specie, ar fi trebuit ca donatarul să restitue, în urma reducțiunei, toate fructele percepute de dânsul, pentrucă dacă reducțiunea are efect retroactiv, ea trebue neapărat să atragă rezolvirea donațiunei și donatarul să fie presupus că n'a avut nicio dată proprietatea bunurilor dăruite (²).

Păstrarea fructelor percepute înainte de moartea dăruitorului.

Art. 854 face însă aplicarea principiului contrar, admițând că donatarul, fie el străin sau succesibil (³), restitue toate fructele, atât cele civile (⁴) cât și cele naturale ale por-

---

(¹) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3565.

(²) Cpr. Planiol, III, 3113.

(³) Cpr. Planiol, III, 3128; Laurent, XII, 209; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3572; Baudry et Colin, I, 1043; T. Huc, VI, 179; Beltjens, III, art. 928, No. 3; Cas. fr. D. P. 70. 1. 359; Sirey, 70. 1. 377.— Vezi însă C. Pau (Sirey, 72, 2, 173; D. P. 73. 2. 94), după care art. 854 n'ar fi aplicabil donatarului care ar veni la succesiune.

Ce se înțelege prin fructe.

(⁴) Cpr. Arntz, II, 1823; Beltjens, art. 928, No. 2. — Prin fructele porțiunei ce depășește cotitatea disponibilă, și pe care donatarul este obligat a-le restituì, se înțelege deci atât veniturile imobilelor cât și dobânzile sumelor de bani ce trebuesc a fi restituite. Cas. rom. Bult. 1896, p. 992 și *Cr. judiciar* din 1896, No. 26; C. Craiova, *Dreptul* din 1897, No. 47.— Această decizie mai pune în principiu că donatarul rezervatar nu este ținut să aducă la masa succesorală decât fructele bunurilor, care depășesc cotitatea disponibilă, percepute din momentul deschiderei succesiunei, și aceasta fără a se ține seamă de buna sau reaua credință a donatarului, precum și de modul cum au fost făcute donațiunile, în mod indirect sau deghizat. Vezi *Dreptul, loco cit.*, p. 377.

ţiunei ce trece peste cotitatea disponibilă, *din momentul morţei dăruitorului* (1); de unde rezultă că el păstrează fructele percepute înaintea morţei dăruitorului, şi aceasta în calitate de proprietar, iar nu în calitate de posesor de bună credinţă, după cum pe nedrept au pretins unii, pentrucă, înainte de reducţiune, donatarul erà proprietar, iar nu posesor, şi dovada cea mai bună că legiuitorul îl consideră ca proprietar este că art. 855 respectă înstrăinările consimţite de dânsul (2). (Vezi *infrà*, p. 661, nota 1).

Aplic. art. 854 don. deghizate.

Art. 854 se aplică nu numai donaţiunilor directe, dar şi celor deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (3).

Justificarea dobând. fructelor până la moartea dăruitorului.

Autorii francezi mai explică dobândirea fructelor din partea donatarului până în momentul morţei dăruitorului prin următoarea consideraţie: dacă aceste fructe aparţin donatarului, cauza este, zic ei, că el se găseşte într'o situaţie

---

Neaplic., în specie, a art. 1088. Controversă.

Art. 1088, după care dobânzile nu se datoresc, cu titlu de daune, decât din ziua cererei în judecată, nu este deci aplicabil în specie. Cpr. Arntz, II, 1823; Laurent, XII, 210; Demolombe, XIX, 611; Mourlon, II, 647, nota 1; Massé-Vergé, III, § 457, p. 150 (text); Baudry et Colin, I, 1042. — *Contrà:* Demante et Colmet de Santerre, IV, 66 *bis* III.

Fructele exigibile înaintea morţei donatorului.

Fructele civile exigibile înaintea morţei dăruitorului aparţin donatarului, chiar dacă el ar fi neglijat de a le percepe şi, în asemenea caz, el le va puteà cere dela rezervatari. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3566; Demolombe, XIX, 609; Demante, IV, 66 *bis* 1, etc.

Restituirea fructelor dotei femeei.

(1) Dota fiind pentru femee o donaţiune, art. 854 este aplicabil în specie, aşa că, în caz de reducţiunea ei, femeea este datoare a restituì fructele porţiunei care întrece partea disponibilă şi ating rezerva, din momentul morţei înzestrătorului, şi fără deosebire dacă aceste fructe au fost percepute de femee sau de bărbatul ei, pentru susţinerea sarcinilor căsătoriei. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1904, No. 36, pag. 284 şi din 1906, No. 11; *Cr. judiciar* din 1905, No. 62, p. 491 şi Bult. 1905, p. 844.

(2) Cpr. Planiol, III, 3113; Laurent, XII, 206, 212; Demante et Colmet de Santerre, IV, 66 *bis* I; Beltjens, III, art. 928, No. 8, etc. — *Contrà:* Duranton, VIII, 375; Troplong, II, 970, etc., după care donatarul ar aveà drept la fructele dinaintea morţei dăruitorului, din cauză că el ar fi asimilat unui posesor de bună credinţă (art. 485), ceeace este inadmisibil.

(3) Aubry et Rau, VII, § 685 *ter*, p. 228; Laurent, XII, 211; Demolombe, XIX, 613; Beltjens, III, art. 928, No. 4, etc.

cu totul specială. În adevăr, reducţiunea făcându-se în folosul moştenitorilor rezervatari, dreptul lor nu se deschide decât la moartea dăruitorului; prin urmare, ei nu pot câştigà fructele decât dela această epocă înainte. Cât pentru fructele percepute până atunci, ele aparţin donatarului, iar nu rezervatarilor, pentrucă defunctul le-ar fi consumat el însuş *lautius vivendo*, dacă ar fi păstrat posesiunea lucrurilor dăruite [1]. Adevărul este însă că el dobândeşte fructele în baza dreptului său de proprietate (art. 483).

Deoseb. de codul francez.

Trebue să observăm că textul nostru se deosebeşte de cel francez, căci pe când acest din urmă cod, pune o restricţie dreptului rezervatarilor, obligându-i a cere reducţiunea, *în timp de un an dela moartea dăruitorului*, sub pedeapsă, la caz contrar, de a nu dobândì fructele decât din ziua cererei în judecată, legiuitorul nostru n'a reprodus această restricţie, care nu are niciun temeiu juridic şi se bazează numai pe echitate [2]; de unde rezultă că, în dreptul nostru, ca şi în dreptul roman [3], rezervatarii vor aveà în totdeauna dreptul la fructe din ziua deschiderei succesiunei, oricând ei ar fi intentat acţiunea în reducţiune.

---

(1) Cpr. Marcadé, III, 619; Mourlon, II, 647; Laurent, XII, 206; Demolombe, XIX, 608; Baudry et Colin, I, 1040; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3565, etc.

Dreptul rezervatarilor la fructe, în caz de reducţiune, este un drept de creanţă.

Obligaţia pe care o are donatarul de a restituì rezervatarilor, la caz de reducţiune, fructele produse de lucrul dăruit, constitue în folosul acestor din urmă o creanţă personală şi ordinară; de unde rezultă că donatarul nu poate fi silit a abandonà, drept plată a fructelor, o parte din însuş imobilul dăruit, pentrucă moştenitorul rezervatar nu are, în ceeace priveşte restituirea fructelor, decât un drept de creanţă. Cpr. Demolombe, XIX, 614; Troplong, II, 1022; Saintespès-Lescot, II, 523, pag. 562 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3568; C. Poitiers, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 1271, nota 3, etc.

Modific. adusă de legiuitorul nostru art. 890 C. civ.

(2) Vezi Laurent, XII, 207; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3568. Cpr. Baudry et Colin, I, 1040.—O modificare analoagă s'a făcut de legiuitorul nostru şi în art. 890 C. civ., căci deşi în textul corespunzător francez (art. 1005), legatarul universal are dreptul la fructele lucrului legat din ziua morţei testatorului, *dacă cererea în judecată s'a făcut în termen de un an dela data morţei lui*, totuşi această dispoziţie nu se vede reprodusă de legiuitorul nostru, în art. 890. Vezi în tom. IV, partea II, explic. acestui text.

(3) L. 5, § 1, Dig., *De dotis collatione*, 37, 7.

Art. 762.

In această privinţă nu există deci, la noi, nicio deosebire între reducţiune şi raport; căci, după art. 762, toate fructele lucrurilor supuse raportului sunt, de asemenea, datorite, fără nicio cerere în judecată, din ziua deschiderei succesiunei (¹).

Neaplic. art. 854 terţiilor achizitori ai bunurilor dăruite.

Dispoziţia art. 854 este ea aplicabilă terţiilor achizitori ai bunurilor dăruite? Chestiunea este controversată în Franţa (²). La noi, nicio controversă nu poate să existe în această privinţă, pentrucă, după art. 855, terţii achizitori ai lucrului dăruit fiind la adăpost de orice revendicare din partea moştenitorilor rezervatari, nu poate să fie vorba în specie de restituirea fructelor.

2° Efectele reducţiunei cu privire la despăgubirile ce donatarul ar puteà să datorească, sau la care el ar puteà să aibă drept.

Dreptul donatarului de a fi despăgubit de câteori el a făcut reparaţii mari lucrului dăruit.

De câteori donatarul, a cărui donaţiune a fost redusă, nu s'a mărginit a face lucrului dăruit numai reparaţii de întreţinere (*modicæ refectiones*) (art. 545, 546), care se consideră ca o sarcină a fructelor şi care, ca atare, îl privesc numai pe dânsul, ci a făcut reparaţii mari din acele prevăzute de art. 546, el va aveà drept la o despăgubire, conform principiilor generale; căci altfel rezervatarii s'ar înavuţi în detrimentul lui, ceeace echitatea nu permite (³). El va fi deci despăgubit de către rezervatari pentru cheltuelile utile şi necesare făcute de dânsul, lucrului dăruit (⁴).

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 625 urm., (ed. a 2-a).

(²) Vezi Baudry et Colin, I, 1044, 1045 şi autorităţile citate acolo. — Curtea din Dijon (D. P. 69. 2. 180) a decis, cu drept cuvânt, că art. 854 (928 C. fr.) având un caracter excepţional, nu este aplicabil terţiilor achizitori ai unui imobil dăruit, aşa că ei vor restituì fructele, conform dreptului comun, dela cererea în judecată formată contra lor.

(³) *„Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem“*. (L. 206, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17). Vezi şi L. 14, Dig., *De condictione indebiti*, 12, 6, unde se zice: *„Nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem“*.

(⁴) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1904, No. 36, p. 284. Cpr. art. 766, 991, 997, 1345 C. civil. etc.

Analogie între situația donatarului supus reducțiunei și aceea a donatorului supus raportului.

Există deci o analogie perfectă între situația donatarului supus reducțiunei și acea a descendentului donatar supus raportului (art. 766), căci în ambele cazuri este vorba de un proprietar al cărui drept este anulat sau desființat. Prin urmare, se va aplicà reducțiunei tot ce s'a spus în privința despăgubirilor la care are drept descendentul donatar supus raportului (¹).

Aceeaș soluție este aplicabilă în privința înbunătățirilor ce donatarul ar fi adus imobilului dăruit, chiar în urma morței dăruitorului (²).

Existența în specie a dreptului de retenție.

Donatarul, care este în drept a fi despăgubit de către moștenitorii rezervatari, poate el să exercite dreptul de retenție asupra lucrului dăruit până la plata acestei despăgubiri? După rigoarea principiilor răspunsul ar trebui să fie negativ, pentrucă, după părerea noastră, dreptul de retenție

---

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 666 urm., (ed. a 2-a). Cpr. Laurent, XII, 212; Demolombe, XIX, 370; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2809 urm.; Baudry et Colin, I, 1036, etc. — Vezi însă Levasseur, *Quotité disponible*, No. 79, care, pe nedrept considerând pe donatar ca un posesor de rea credință, îi aplică art. 494, după care posesorul poate fi silit la ridicarea sau reținerea îmbunătățirilor făcute de dânsul, ceeace este inadmisibil, pentrucă, după cum am văzut *suprà*, p. 658, donatarul nu este posesor, ci un adevărat proprietar, soluție care rezultă și din art. 855.

Cazul când valoarea imobilului a sporit fără nicio cheltuială din partea donatarului.

(²) Laurent, XII, 212; Troplong, II, 972. — Donatarul n'ar puteà însă cere nicio despăgubire, de câteori valoarea imobilului ar fi fost sporită fără nicio cheltuială din partea lui, de exemplu: prin aluviune (art. 495 urm., 535 C. civ.), prin construirea unui drum de fer lângă imobil, sau prin alte împrejurări independente de voința lui, pentrucă lucrul dăruit ar fi câștigat în preț, chiar dacă s'ar fi aflat în mânile defunctului. Laurent, *loco cit.* Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 670 (ed. a 2-a).

Cheltuelile voluptuoare făcute de donatar. Dreptul de a le ridicà.

Donatarul nu va puteà, de asemenea, cere nicio despăgubire dela rezervatari pentru cheltuelile voluptuoare pe care el le-ar fi făcut pentru plăcerea și desfătarea sa personală, căci asemenea cheltueli nu sporesc valoarea fondului, nici profită rezervatarilor, ci numai celuia ce le-a făcut. Donatarul va puteà însă, ca și usufructuarul, să ridice oglinzile, tablourile și celelalte ornamente așezate pe fond, dacă aceasta se poate face *sine rei detrimento*, pentrucă altfel rezervatarii s'ar înavuți în detrimentul lui (art. 539). Vezi tom. III, partea II al suscitatelor Comentarii, p. 669 (ed. a 2-a).

este un drept excepțional care, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, trebue strict mărginit în limitele legei, și niciun text de lege nu conferă în specie donatarului un asemenea drept excepțional (¹). Se admite însă, cu toate acestea, că donatarul supus reducțiunei poate să reție lucrul dăruit până la plata despăgubirei ce i se cuvine, în baza art. 771 C. civ., care conferă acest drept descendentului donatar când raportează imobilul în natură; căci acest text putând, fără îndoială, fi invocat în cazul când donatarul supus reducțiunei ar fi un moștenitor, trebue, *a fortiori*, să poată fi invocat de către un donatar străin (²).

Cazul când imobilul dăruit a fost degradat prin faptul donatarului.

Dreptul rezervatarului la o despăgubire.

Până acum am presupus că imobilul dăruit a câștigat în valoare prin îmbunătățirile făcute de donatar. Se poate însă întâmplà și ipoteza inversă, adecă ca imobilul supus reducțiunei să fi fost degradat sau deteriorat prin faptul, culpa sau negligența donatarului și, în asemenea caz, echitatea voește ca moștenitorul rezervatar să fie despăgubit atât în baza art. 767, cât și în baza principiului general inscris în art. 998 și 999 C. civil. Donatarul va răspunde deci de toate stricăciunile cauzate prin faptul, culpa sau negligența sa, până la concurența scăderei în valoare a imobilului, în momentul deschiderei succesiunei (³).

Schimbările aduse de bună credință imobilului.

El va răspunde, după unii, chiar de micșorarea valorei ce ar rezultà din schimbările ce el ar fi făcut de bună credință lucrului dăruit (⁴).

Degradările datorite forței majore.

Dacă însă degradarea sau deprecierea imobilului n'a provenit din faptul donatarului, ci din întâmplare, din vechime sau din cauză de forță majoră, el nu este respon-

---

(¹) Vezi asupra acestei controverse, tom. III, partea I, al Coment. noastre, p. 282 (ed. a 2-a); tom. III, partea II, pag. 670 și 914 (ed. a 2-a); tom. X, p. 346 urm., etc. Cpr. P. Bobeș, *Les cas d'application du droit de rétention* (teză pentru doctorat, Paris, 1913).

(²) Laurent, XII, 213 și *Supplément*, IV, No. 116, p. 91; Demolombe, XIX, 616; Baudry et Colin, I, 1038; Beltjens, art. 928, No. 6; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3589; Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et testaments*, IV, pag. 267, nota *b*, *in fine*; C. București, *Dreptul* din 1904, No. 36, p. 284, etc.

(³) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 674, 675.

(⁴) Demolombe, XIX, 615; Aubry et Rau, VII, § 685 *ter*, p. 227, 228; Duranton, VIII, 335. — *Contrà:* Laurent, XII, 214.

sabil și paguba va privì numai pe rezervatari, conform principiului: *res perit domino* (1).

3° Efectele reducțiunei în privința proprietăței.

Reducțiunea nu are efect retroactiv. Controversă.

Defunctul care, având moștenitori rezervatari, a dat sau legat în totul ori în parte bunurile sale, după ce a dispus mai întâi de toată partea sa disponibilă, a făcut o dispoziție ce el nu puteà să facă, și moștenitorii săi rezervatari sunt în drept a cere, prin exercițiul acțiunei în reducțiune, ca bunurile astfel dăruite sau legate să reintre în masă. Se naște însă întrebarea: dacă reducțiunea are efect retroactiv, adecă: dacă, cu alte cuvinte, donatarul este presupus că n'a avut nicio dată proprietatea bunurilor dăruite? Afirmativa este, în genere, admisă în Franța (2). Acest principiu foarte contestabil, și chiar contestat de Laurent (XII. 202), bazat pe efectul condiției rezolutorii, care ar fi în totdeauna subînțeleasă în donațiunile excesive, întocmai ca și în donațiunile care se revoacă pentru neîndeplinirea de sarcini (art. 830) (3), este cu desăvârșire inadmisibil la noi. In adevăr, donatarul a cărui donațiune s'a redus, a fost proprietar până în momentul reducțiunei, și dovadă de aceasta este că el a putut în mod valid să transmită altuia proprietatea lucrului dăruit, terții achizitori fiind la adăpost de orice revendicare din partea rezervatarilor. Aceasta rezultă atât din eliminarea art. 929 fr., cât și din principiul nou inseris în art. 855, care menține înstrăinările totale sau parțiale consimțite de donatar. Apoi, aceasta mai rezultă încă și din art. 854, după care donatarul câștigă toate fructele produse de lucrul dăruit până în ziua morței dăruitorului. Toate acestea ne dovedesc că condiția rezolutorie tacită, pe care autorii o subînțeleg într'o donațiune excesivă, nu are ce căutà în specie și că donațiunea este desființată numai în viitor *(ex nunc)*, fără niciun efect retroactiv.

Art. 834.

Aceeaș soluție este admisă, prin art. 834, în privința revocărei donațiunei pentru ingratitudinea donatarului (4).

---

(1) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 675 (ed. a 2-a).
(2) Vezi *suprà*, p. 604.
(3) Vezi *suprà*, p. 422, 423.
(4) Vezi *suprà*, p. 469.

Efectele revoc. pentru neîndeplinire de sarcini și survenire de copii.

Numai revocarea pentru neîndeplinire de sarcini (art. 830) și pentru survenire de copii donatarului, în urma donațiunei (art. 836 urm.), are efect retroactiv și desființează actele de dispoziție, precum și sarcinile reale constituite de donatar, ca făcute de o persoană care n'a avut nicio dată proprietatea lucrului dăruit, în baza maximei: *Resoluto jure concedentis, resolvitur jus concessum* (¹).

Asemănarea și deosebirea ce există între reducțiune și raport.

Punctele de asemănare între reducțiune și raport. Art. 765, 855.

Raportul are mai multe puncte de asemănare cu reducțiunea, mai ales în legislația noastră, unde textele se deosibesc întru câtva de cele franceze. Astfel, între altele: 1⁰ raportul în natură nefiind obligator, de câteori imobilul dăruit a fost înstrăinat sau ipotecat de descendentul donatar (art. 765), rezultă de aci că imobilul supus raportului nu poate fi revendicat de comoștenitorii donatarului dela terții detentori, chiar dacă donatarul ar fi cu desăvârșire insolvabil (²), ceeace este admis și în privința acțiunei în reducțiune; căci după art. 855, modificat în această privință dela codul francez, la caz de înstrăinarea totală sau parțială a imobilului supus reducțiunei, rezervatarii care exercită acțiunea în reducțiune, sunt în drept a cere dela comoștenitorii lor ceeace trece peste partea disponibilă, *fără a puteà însă revendicà imobilul înstrăinat în mânile terțiilor achizitori* (art. 855). (Vezi *suprà*, p. 653 urm.);

Art. 762, 854.

2⁰ Toate fructele, fie naturale, fie civile, produse de lucrul supus raportului, aparțin, după art. 762, descendentului donatar până în momentul deschiderei succesiunei (³), după cum, de asemenea, toate fructele lucrului dăruit supus reducțiunei aparțin donatarului, în calitatea sa de proprietar, tot până în momentul deschiderei succesiunei, și rezervatarii nu dobândesc aceste fructe decât din ziua morței dă-

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 422 urm., și 501, 502.

(²) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 652, text și nota 1 (ed. a 2-a).

(³) Vezi tom. III, partea II, al citatelor Comentarii, pag. 625 (ed. a 2-a).

ruitorului, puțin importă momentul când ei ar fi exercitat acțiunea în reducțiune (art. 854 modificat iarăș dela codul francez) (¹);

Dota femeei.

3⁰ Dota este supusă atât raportului (art. 758, 761, 1282, 1914) cât și reducțiunei, cel puțin după părerea generală (²).

Donatarul supus raportului și acel supus reducțiunei.

In fine, am văzut *suprà*, p. 661. că există o perfectă analogie între situația donatarului supus reducțiunei și acea a descendentului donatar supus raportului, în privința despăgubirilor la care donatarul poate să aibă drept sau să fie obligat (art. 766 urm. C. civ.).

Puncte de deosebire între reducțiune și raport.

Raportul se deosibește însă, în mai multe puncte de reducțiune. Astfel, 1⁰ raportul are de scop păstrarea egalităței între descendenți și se întemeiază pe voința presupusă a defunctului (³); pe când reducțiunea este sancțiunea unei datorii naturale, unei datorii de pietate *(officium pietatis)*, care există între descendenți și ascendenți, datorie din care izvorăște și obligația alimentară (⁴);

Persoanele care pot cere raportul și reducțiunea.

2⁰ Raportul nu poate fi cerut decât de descendenți (art. 751 urm.), pe când reducțiunea poate fi cerută atât de descendenți (art. 841, 842), cât și de ascendenții din gradul întâiu, adecă tatăl și mamă (art. 843), fiindcă aceștia sunt în legislația noastră moștenitori rezervatari;

Donatarul nu poate fi scutit de reducțiune.

3⁰ Descendentul poate fi scutit de raport (art. 751, 754, 756, 846), pe când donatarul, fie el moștenitor sau străin, nu poate fi scutit de reducțiune, pentrucă de câteori defunctul a întrecut prin liberalitățile sale partea disponibilă, de atâteaori el a dispus de lucrul rezervatarilor (⁵);

Exist. unui singur rezervatar.

4⁰ Raportul nu poate fi cerut decât dacă există cel puțin doi moștenitori descendenți, din care unul a fost avantajat, pe când reducțiunea poate fi cerută de moștenitorul rezervatar, chiar dacă ar fi singur moștenitor;

Art. 847 urm.

5⁰ Toate liberalitățile, oricât de mici ar fi, afară de prezenturile obișnuite (art. 759), sunt, în principiu, supuse

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 660.

(²) Vezi *suprà*, p. 613 urm.

(³) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 546.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 517.

(⁵) Cpr. Mourlon, II, 652; Laurent, XII, 171; Demolombe, XVI, 420; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 2747, etc.

raportului, pe când reducţiunea nu are loc decât în privinţa liberalităţilor care întrec partea disponibilă, astfel cum o determină legiuitorul (art. 847 urm.);

Liberalitatea care atacă rezerva trebue să fie redusă.

6⁰ Descendentul supus raportului se poate sustrage dela această obligaţie, renunţând la succesiunea ascendentului său dăruitor (art. 751, 752), pe când nu se poate nicio dată scăpà de reducţiune, dacă liberalitatea defunctului atacă rezerva moştenitorilor neapăraţi (¹). Acesta este un punct statornic asupra căruia nu mai încape nicio discuţie;

Art. 765, 772 şi 849.

7⁰ In materie de raport, *imobilele* se preţeluesc după valoarea ce ele aveau *în momentul deschiderei succesiunei* (art. 765), iar *mobilele* după valoarea ce ele aveau *în momentul facerei donaţiunei* (art. 772) (²); pe când în materie de reducţiune, atât mobilele cât şi imobilele se preţeluesc *după starea lor din momentul donaţiunei şi după valoarea ce ele aveau în momentul morţei dăruitorului* (art. 849) (³);

Deoseb. între mobile şi imobile în privinţa raportului.

8⁰ In materie de reducţiune, atât mobilele cât şi imobilele, care au perit prin caz fortuit sau forţă majoră, nu intră în masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva (art. 849)(⁴); pe când, în materie de raport, numai imobilele, care au perit prin caz fortuit şi fără greşala donatarului, nu sunt supuse raportului (art. 760), iar mobilele sunt, în orice caz, supuse acestei operaţii preliminare, pentrucă donatarul supus obligaţiei raportorului, nu datoreşte înseşi mobilele dăruite, precum datoreşte imo-

---

(¹) Cpr. Mourlon, II, 652.

(²) S'a decis că, pentru a se calculà la masa succesorală averea supusă raportului, se aplică dispoziţia art. 772 C. civil, evaluându-se averea mobiliară, constituită ca donaţiune, după valoarea ei din momentul donaţiunei, iar nu după acea din momentul morţei donatorului, şi aceasta fără nicio distincţiune între cazul când masa succesorală este a se formà numai între comoştenitorii supuşi raportului şi acela când la această masă concurează atât donaţiunile raportabile cât şi cele neraportabile. Cas. rom. Bult. 1895, p. 316.

(³) Vezi *suprà*, p. 570 urm. — Din lucrurile mobile numai cele consumptibile şi fungibile (art. 526) se preţeluesc în materie de reducţiune, după valoarea ce ele aveau în momentul facerei darului. Vezi *suprà*, p. 573 şi autorităţile citate acolo în nota 1 dela pag. 574.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 567, 568.

bilele (art. 760), ci suma care reprezintă valoarea mobilelor ce urmau a fi raportate (art. 772) [1];

9⁰ Reducțiunea, atât în privința mobilelor cât și a imobilelor, se face, după cum știm, în principiu, în natură, de câteori bunurile dăruite se găsesc în mâna donatarului, pe când raportul mobilelor nu se face în natură, ci prin luare mai puțin (art. 772) [2], etc.

Despre partea disponibilă și rezerva din punctul de vedere al dreptului internațional privat.

Legea care cârmuește devoluția succesiunei.

Rezerva fiind, după cum știm, o parte a succesiunei ab intestat *(pars hereditatis)*, trebue, pentru a determinà atât moștenitorii rezervatari cât și partea disponibilă, să ne referim la legea care cârmuește devoluția succesiunei. Or, știm, cu toată controversa foarte vie ce există asupra acestui punct, că în privința devoluției succesiunei, legiuitorul s'a referit, prin art. 2 din codul civil, la vechia teorie a statutelor, așa cum erà admisă și prin art. 396 din codul Calimach (300 C. austriac) [3].

Imobile. Art. 2 C. civ.

Prin urmare, în privința mobilelor, se va aplicà statutul personal al defunctului, iar în privința imobilelor, legea situațiunei lor (art. 2 C. civ.).

Din cele mai sus expuse rezultă că un străin, care ar posedà imobile în România, nu poate să dispue de ele decât respectând legile române, singure aplicabile în specie, oricare ar fi naționalitatea moștenitorilor [4]; și la caz de a se fi violat aceste legi, numai tribunalele române au competința de a reduce liberalitatea excesivă, pentrucă ele au o competință excluzivă în privința imobilelor situate în țară (1).

---

[1] Vezi *suprà*, pag. 568, nota 1. Mai vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 641 și 660 urm. (ed. a 2-a). Cpr. Mourlon, II, 633.

[2] Vezi *suprà*, p. 647, text și nota 1. Cpr. Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 3487.

[3] Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 138, nota 1; p. 191 și 218 urm. Mai vezi Baudry et Colin, *Don. et testaments*, I, 1056; Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v⁰ *Testament*, 128, precum și numeroasele autorități citate acolo.

[4] Baudry et Colin, *op. cit.*, I, 1057; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Testament*, 129; Aubry et Rau, I, § 31, p. 157 (ed. a 5-a); Cas. fr. Sirey, 41. 1. 583; D. P. 81. 1. 381, etc. Vezi și

Mobile. Statut personal.

In cât privește însă averea mobiliară, chestiunea privitoare la rezerva și la partea disponibilă va fi rezolvită după statutul personal al defunctului (2).

Rămâne însă bine înțeles că, pentru calcularea rezervei la care ar aveà drept un moștenitor român, se va aveà în vedere întregul patrimoniu al defunctului, fără a se distinge între bunurile situate în țară și cele situate în străinătate (3).

Am zis că, în privința rezervei și a părței disponibile, imobilele sunt cârmuite de legea situațiunei lor, iar mobilele de statutul personal al defunctului.

Capacitatea testatorului și a legatarilor. Statut personal.

Incât privește capacitatea testatorului și a legatarilor, se va aplicà însă, fără îndoială, statutul personal al acestor din urmă. In sistemul legislației noastre și după principiile generalmente admise în dreptul internațional privat, zice foarte bine Curtea din Iași, legea care trebue să cârmuiască condițiile de fond pentru validitatea testamentului, adecă atât cele privitoare la capacitatea de a dispune a testatorului și la cea de a primì a legatarilor, cât și la natura dispozițiilor permise sau oprite din testament, este legea națională a testatorului, în ceeace privește capacitatea sa și natura dispozițiilor din act, iar în ceeace se atinge de capacitatea de a primì a legatarilor, legea națională a acestora (4).

---

tom. I al Coment. noastre, p. 136, text și nota 1 (ed. a 2-a) și la autoritățile citate acolo, *adde*: Cas. rom. *Dreptul* din 1912, No. 47, p. 372 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 44, p. 526 și No. 58, p. 677.

(1) Vezi tom. I, p. 127, nota 1 și p. 136 (ed. a 2-a).

(2) Baudry et Colin, I, 1058; Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Testament*, 128 și 132. Cpr. Cas. fr., Sirey, 32. 1. 220.

(3) Baudry et Colin, I, 1061; Vincent et Pénand, *op. cit.*, v⁰ *Successions*, 53 și v⁰ *Testament*, 142; Aubry et Rau, VI, § 592, p. 279; C. Chambéry, *J. Clunet*, anul 1878, p. 611; D. P. 79. 2. 82; Sirey, 81. 1, 465 (sub Cas.), etc.

(4) C. Iași, *Dreptul* din 1910, No. 2, pag. 12 (cu nota d-lui S. Rădulescu); Weiss, *Tr. théorique et pratique de droit international privé*, IV, pag. 611 urm. Cpr. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v⁰ *Testament*, 74 urm. Vezi și tom. I al Coment. noastre, p. 136 (ed. a 2-a).

CAPITOLUL VI

(iar nu cap. VIII, după cum din eroare se prevede în ed. oficială) (1).

Schimbarea ordinei admisă de codul nostru.

Atât redactorii codului nostru, cât şi acei ai codului francez se ocupă tocmai la finele titlului II, în urma dispoziţiilor testamentare, de donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi de cele făcute între soţi, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei.

Noi vom schimbà însă ordinea admisă de legiuitor, complectând astfel toată materia donaţiunilor, rămânând ca tomul IV, partea II să fie consacrat numai testamentelor sau succesiunilor testamentare.

Despre donaţiunile făcute soţilor (sau mai bine zis viitorilor soţi) prin contractul de căsătorie (2).

Don. ordinare. Motivele solemnităţei.

Legiuitorul actual, pătruns de vechia tradiţie a dreptului francez, voeşte ca bunurile să rămâe, pe cât se poate, în familie. De aceea el a prescris, pentru existenţa donaţiunilor, îndeplinirea unor forme solemne, spre a garantà pe dăruitor în contra captaţiunei la care el este expus din partea celor interesaţi (3).

Don. făcute în vederea căsătoriei.

De câteori însă donaţiunea se face de un terţiu în vederea unei căsătorii şi pentru întemeierea unei familii nouă,

---

Greşita intitulare a capit. de faţă.

(1) Numerotarea acestui capitol este greşită în codul nostru. In adevăr, legiuitorul eliminând pe de o parte, din codul francez, capit. VI, care se ocupă de substituţiile fideicomisare permise (art. 1048—1074 C. fr.), iar pe de alta, strămutând, după observaţiile lui Marcadé, capitolul VII din titlul de faţă, care se ocupă de împărţeala ascendenţilor, în titlul anterior, secţia a VI-a (art. 794—799) (vezi tom. III, partea II al Coment. noastre, pag. 850 urm.), capitolul de faţă nu trebue să fie intitulat al VIII-lea, ca în codul francez, ci al VI-lea. De aceea am schimbat intitularea lui. Vezi *infrà*, p. 724, n. 1.

Deoseb. de redacţie de C. francez.

(2) Rubrica codului francez mai adaogă: *et aux enfants à naître du mariage*, cuvinte care s'au eliminat de legiuitorul nostru, făcându-se în această privinţă aplicarea dreptului comun (art. 654, 808). Vezi *infrà*, p. 674. Cpr. Păucescu, *Oblig.*, I, 174, p. 144.

(3) Vezi *suprà*, p. 14.

bunurile rămân în familie. Ar fi fost deci nedrept să se aplice în specie toate regulele statornicite pentru donaţiunile ordinare: căci, precum foarte bine a zis Bigot-Préameneu în expunerea de motive, legea trebue să înlesnească căsătoria, baza familiei, şi cel mai bun mijloc de a o înlesni este de a pune cât de puţine piedici donaţiunilor, fără care legătura căsătoriei adeseori nu s'ar puteà formà (¹).

Prin urmare, favoarea, cu care legea priveşte căsătoria, a făcut să se admită, în privinţa donaţiunilor ce o înlesnesc, mai multe regule speciale, care deroagă dela principiile generale, aplicabile donaţiunilor ordinare (²). Vom vedeà însă p. 675, că legiuitorul nostru, mai cu seamă în privinţa donaţiunilor de bunuri prezente (art. 932), n'a înfiinţat nicio favoare.

Cazurile când se aplică dreptul comun.

Rămâne însă bine înţeles că legea nu deroagă dela unele regule ale donaţiunilor decât în privinţa celor făcute viitorilor soţi, *prin contractul lor de căsătorie* (art. 932),

---

(¹) Vezi Locré, *Législation civile*, tom. XI, 81; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 11596; Laurent, XV, 160; Demolombe, XXIII, 245; Thiry, II, 518; Mourlon, II, 973; Arntz, II, 2271; Troplong, IV, 2340; Baudry et Colin, II, 3838; Planiol, III, 3142. Acest din urmă autor zice însă că numai unele din dispoziţiile legei înlesnesc căsătoria, altele având, din contra, de rezultat împedicarea ei. Vezi Planiol, III, *loco cit.*, pag. 801, nota 1 (ed. a 5-a).

Don. *ante* sau *propter nuptias* din dreptul roman.

(²) Trebue să observăm că donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie, prevăzute în capit. de faţă, se deosebesc de donaţiunea *ante* sau *propter nuptias* din dreptul roman (Instit., *De donationibus*, II, 7, § 3), care nu erà decât o *contra-zestre* (cpr. art. 1669 urm. C. Calimach), liberalitate pe care bărbatul sau altul, în numele lui, puteà s'o facă femeei, şi pe care aceasta din urmă o dobândeà prin moartea bărbatului. Această liberalitate, căzând în desuetudine, a fost înlocuită la popoarele moderne prin prezenturile de nuntă *(munera sponsalitia)*. Vezi Troplong, *Don. et testaments*, IV, 2340, 2518 şi *Contrat de mariage*, *Préface*, p. 79 urm. „Contra-zestre, zice nota 77 de sub art. 1669 din codul Calimach, s'au numit în vremea veche darul dinaintea nunţei *(ante nuptias)*, pentrucă se dă înaintea cununiei; iar împăratul Justinian slobozind ca să se facă şi după cununie, l-au numit darul pentru nuntă *(propter nuptias)*, însă unii dintre cei mai noi l-au numit mai potrivit *contra-zestre*, pentrucă se dă împotriva zestrei". Cpr. Instit., *De donationibus*, II, 7, § 3.

căci dacă ele au fost făcute printr'un alt act, dreptul comun va fi în totul aplicabil (¹).

Caducitatea don. în caz de nesăvârșirea căsătoriei.

Donațiunile făcute viitorilor soți prin contractul de căsătorie, fiind condiționale, adecă fiind făcute sub condiția suspensivă a săvârșirei căsătoriei, *si nuptiæ sequerentur*, se înțelege dela sine, deși legea noastră n'o spune, după cum o spune art. 1088 din codul francez și art. 6, partea IV, capit. 2 din codul Caragea (²), că, la caz de neîndeplinirea acestei condiții, donațiunea este caducă și n'a avut niciodată ființă, ca și contractul matrimonial. *Deficiente conditione, deficit donatio* (³). Aceasta nu este decât aplicarea principiilor generale, care cârmuesc contractele condiționale (art. 1017) (⁴), principii care erau admise și la Romani (⁵).

Anul. căsătoriei.

Dacă căsătoria, în vederea căreia se făcuse donațiunea

(¹) Planiol, III, 3143; Baudry et Colin, II, 3839; Demolombe, XXIII, 258 *bis;* Aubry et Rau, VIII, § 735, p. 54; Demante, IV, 249 *bis;* Troplong, IV, 2470; Saintespès-Lescot, *Don. et testaments*, 1878, p. 427, etc. Dumoulin (Molineus) ziceà foarte bine în această privință: „*Nec sufficit quod fiant in favorem, sed quod in ipso contractu, ut sint pars pactorum dotalium*". Vezi Demolombe, *loco cit.*, dela care am împrumutat această citație. „C'est une vieille tradition du droit français, qui remonte au moins au XVI-e siècle, zice Planiol (III, 3143), que les dérogations au droit commun sont réservées *aux dispositions faites par contrat de mariage*".

(²) Vezi, în privința darurilor dinaintea nunței sub codul Caragea, C. Galați, *Dreptul* din 1912, No. 27, decizie reprodusă în rezumat *infrà*, p. 725, nota 2.

(³) Cpr. partea finală a art. 1247 din codul austriac. Vezi *infrà*, p. 727, nota 1. Vezi și p. 710, 711.

(⁴) Cpr. Laurent, XV, 167; Thiry, II, 520; Arntz, II, 2274; Demolombe, XXIII, 251; Baudry et Colin, II, 3849; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11605, etc.—N'ar trebui însă să se creadă că, până la celebrarea căsătoriei, donațiunea nu conferă niciun drept soțului donatar, pentrucă ea face să se nască în folosul lui un drept condițional, pe care dăruitorul n'ar puteà să-l răpească prin revocarea donațiunei. Donațiunea va deveni deci definitivă prin contractarea căsătoriei, chiar dacă ea s'ar celebrà în urma morței dăruitorului, afară de cazul, bine înțeles, în care s'ar fi hotărît un termen fatal în care căsătoria trebue neapărat să se săvârșească (art. 1012). Cpr. Baudry et Colin, II, 3850.

(⁵) Cpr. L. 6, Pr., Dig., *De conditione causâ datâ, causâ non secutâ*, 12. 4; L. 24, Cod, *De nuptiis*, 5, 4. Cpr. Vezi Winda avut loc, însă în urmă a fost anulată, donaţiunea făcută în vederea acestei căsătorii va cădeà, pentrucă o căsătorie nulă fiind ca şi cum n'a avut niciodată fiinţă, donaţiunea făcută în favoarea acestei căsătorii este lipsită de cauză.

Art. 183, 184.

Aceste principii sufăr însă excepţie în privinţa soţului de bună credinţă, căci atât căsătoria cât şi contractul matrimonial subzistând în privinţa lui (art. 183, 184), trebue să subziste şi donaţiunea, care face parte din acest contract (¹).

Efectele caducităţei în privinţa terţiilor. Controversă.

Caducitatea donaţiunei îşi produce efectele sale şi în privinţa terţiilor, chiar dacă ei au fost de bună credinţă, în baza principiului cunoscut: *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis* (²).

Se poate face o donaţiune prin contractul de căsătorie atât ambilor soţi cât şi numai unuia din ei. Aceste donaţiuni pot să emane dela părinţi, rude sau străini.

Don. dintre soţi.

Cât pentru donaţiunile ce unul din soţi poate face celuilalt, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei, ele sunt prevăzute în capitolul următor (capit. VII, iar nu capit. IX, după cum din eroare prevede ediţia oficială). Capit. de faţă (al VI-lea, iar nu al VIII-lea, după cum din eroare prevede ed. oficială) nu se ocupă deci decât de donaţiunea pe care terţii (părinţi, rude sau străini) pot face ambilor soţi sau numai unuia din ei, prin contractul de căsătorie.

Don. de bunuri prezente, viitoare, etc.

Aceste donaţiuni pot fi relative: 1⁰ la donaţiunile de bunuri prezente (art. 932); 2⁰ la cele de bunuri viitoare (art. 933); 3⁰ la cele cumulative de bunuri prezente şi viitoare (art. 934) (³); 4⁰ şi în fine, la cele făcute sub o con-

---

scheid, *Zur Lehre des Cod Napoleon, von der Ungültigkeit des Rechtsgeschäftes*, p. 285.

(¹) Baudry et Colin, II, 3852; Laurent, VII, 170 şi 299; Demolombe, XVIII, 254, 255; Troplong, IV, 2475; Aubry et Rau, VIII, § 737, p. 57; Massé-Vergé, III, § 515, p. 319, text şi nota 5; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 737, *in fine*, text şi nota 4 (ed. Anschütz), § 748, p. 524, text şi nota 4 (ed. Crome); Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11618, 11619.

(²) Laurent, Pand. fr., *loco cit.*; Troplong, IV, 2476. — *Contrà:* Delvincourt, *Cours de code civil*, II, p. 419, n. 1 (ed. din 1834). „La donation demeure révoquée, zice acest autor, mais entre les parties seulement, *et sans préjudice des droits que des tiers de bonne foi ont pu acquérir sur les biens donnés*".

(³) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, consid. dela p. 407.

diţie potestativă din partea dăruitorului (art. 822, 823, 824 şi 826).

1° Despre donaţiunile de bunuri prezente.

Art. 932. — Donaţiunile făcute soţilor, sau unuia dintr'înşii, prin contractul de maritagiu, nu sunt supuse la nicio formalitate (¹). (Art. 835, 933 urm., 1228 C. civ. Art. 708 urm. Pr. civ. Art. 1081 C. fr. *modificat*).

Don. de bunuri prezente.

Art. 932. pe care l-am transcris mai sus, nu prevede anume, după cum prevede textul corespunzător francez (1081), că el are de obiect o donaţiune de bunuri prezente, însă aceasta rezultă din comparaţia textului de mai sus cu textele următoare, care se ocupă de donaţiunile bunurilor viitoare (art. 933) şi de donaţiunile cumulative de bunuri prezente şi viitoare (art. 934, 935). Prin urmare, rămâne bine stabilit că art. 932 se ocupă de donaţiunile bunurilor prezente ale dăruitorului.

„Considerând, zice Curtea noastră de casaţie, că codul nostru prevede în art. 932, donaţiunile de bunuri prezente făcute soţilor prin contractul de căsătorie, iar în art. 933, donaţiunile de bunuri viitoare, şi în art. 934, donaţiunile cumulative, adecă: atât de bunuri prezente cât şi de bunuri viitoare“ (²).

Persoanele capabile de a dispune, fie rude sau străine, pot să deà averea lor, în totul sau în parte, ambilor vii-

---

Deoseb. de redacţie de codul francez

(¹) Art. 932 corespunde cu art. 1081 din codul francez, care prevede că regulele dela donaţiuni între vii se aplică, *chiar când aceste donaţiuni sunt făcute prin contractul de căsătorie, dacă ele au de obiect bunuri prezente.* Paragraful 2 al textului fr. mai adaogă că asemenea donaţiune *(de bunuri prezente)* nu poate aveà loc în folosul copiilor ce se vor naşte din căsătorie, decât în cazurile când ea ar fi făcută cu sarcina de a conservà şi de a remite unuia sau mai multor copii ai donatarului, adecă în cazul unei substituţii fideicomisare permisă de codul francez (art. 1048—1074 C. fr.). Această din urmă dispoziţie are de scop abrogarea dreptului vechiu, care permiteà donaţiunile directe de bunuri prezente făcute copiilor ce urmau a se naşte din căsătoria viitorilor soţi (art. 10 al ordon. din 1731). Cpr. Laurent, XV, 175; Demolombe, XXIII, 267; Baudry et Colin, II, 3876; Planiol, III, 3156; T. Huc, VI, 455; Beltjens, III, art. 1081, No. 11, etc.

(²) Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, p. 407.

tori soți, sau numai unuia din ei, atât prin contractul de căsătorie, cât și printr'un act separat. Dacă donațiunea s'a făcut printr'un act separat, se vor aplicà, după cum știm, regulele dreptului comun [1], iar dacă ea s'a făcut prin contractul de căsătorie, se vor aplicà regulele speciale din prezenta secțiune.

Deoseb. de codul fr. în privința copiilor.

Nici într'un caz însă nu se poate dispune, nici chiar de bunurile viitoare (art. 933), în favoarea copiilor ce se vor naște din căsătoria proiectată, pentrucă acești copii nefiind încă concepuți, nu sunt capabili de a primi (art. 808). Legiuitorul nostru n'a admis în această privință nicio excepție [2].

Altă deosebire de redacție de codul francez.

Art. 1081 din codul francez dispune că orice donațiune de bunuri prezente, cu toate că ar fi fost făcută prin contractul de căsătorie viitorilor soți sau numai unuia din ei, este supusă regulelor generale prescrise pentru donațiuni în genere. Cu alte cuvinte, în dreptul francez, favoarea căsătoriei nu merge până a modificà principiile generale, când este vorba de bunuri prezente. In loc de această dispoziție, care face în specie aplicarea dreptului comun, legea noastră prevede din contra, în art. 932, că donațiunile (de bunuri

---

[1] Vezi *suprà*, p. 670, 671. — Donațiunile făcute *în favoarea căsătoriei*, chiar printr'un act separat, nu sunt însă revocabile pentru ingratitudine (art. 835). Cpr. Arntz, II, 2272. Vezi și *suprà*, p. 453, 454.

Pentru ca o donațiune să beneficieze de dispozițiile excepționale ale legei, nu este suficient ca ea să fi fost făcută prin contractul de căsătorie, ci trebue să fi fost făcută *viitorilor soți sau unuia din ei*, căci dacă ea a fost făcută unui terțiu, fie chiar unei rude a viitorilor soți, se va aplicà dreptul comun. Cpr. Laurent, XV, 162; Demolombe, XXIII, 262; Arntz, II, 2272; Aubry et Rau, VIII, § 735, p. 53; Massé-Vergé, III, § 512, p. 317, nota 1; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11603, etc.

Deoseb. de C. francez.

[2] Vezi *infrà*, p. 679, nota 1 și p. 683, deosebirea de redacție între art. 933 și art. 1082 din codul francez. — In codul francez (art. 1048, 1081 § 2 și 1082), copiii neconcepuți pot, din contra, în unele cazuri, să fie gratificați. Mai vezi art. 764 § 2, din codul italian, precum și art. 2162, 2163 și 2178 din codul german, menționate *suprà*, p. 82, nota 4 și 83, nota 2. Deci, dacă dăruitorul a dispus în favoarea viitorilor soți *și a copiilor ce se vor naște din căsătorie*, donațiunea nu va fi validă decât în privința soților. Cpr. Laurent, XV, 175; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11650. Vezi și *infrà*, p. 697.

prezente), făcute prin contractul de căsătorie viitorilor soți sau unuia din ei, nu sunt supuse la nicio formalitate, destul este ca contractul de căsătorie să fie făcut în formele cerute pentru validitatea unui asemenea act (1). Din acest text, astfel cum este redactat, s'ar păreà, la prima vedere, să rezulte că donațiunile făcute viitorilor soți prin contractul de căsătorie, se bucură de cea mai mare înlesnire și favoare. Această favoare este însă numai aparentă, pentrucă contractul de căsătorie este, ca și donațiunea, un contract solemn (art. 1228 C. civ., 708 Pr. civ.). In codul fr. asemenea donațiuni se bucură de o favoare oarecare, pentrucă art. 1087 (nereprodus în codul nostru), prevăzând că ele nu pot fi atacate nici anulate pentru lipsă de acceptare, autorii decid că acceptarea tacită, care rezultă din subsemnarea convenției matrimoniale, este suficientă (2): ceeace, cu adevărat, constitue o derogare dela art. 932 fr., după care acceptarea donațiunei trebue să se facă *în termeni expreși*. La noi însă, unde, după cum știm, art. 814 nu cere ca acceptarea să se facă numai decât în termeni expreși (3), art. 932 din codul nostru nu face nicio excepție dela dreptul comun; așa că, în realitate, legiuitorul nu înlesnește întru nimic donațiunile făcute soților prin contractul de căsătorie, deși, în aparență, ele au un caracter privilegiat și ar fi trebuit să fie scutite de piedicile dreptului comun.

Aplic. regulelor dela donațiuni.

Art. 932 sustrăgând asemenea donațiuni dela dreptul comun, și aceasta în mod aparent, numai încât privește forma lor, se înţelege că. în privinţa celorlalte condiţii, ele rămân supuse regulelor ordinare ale donaţiunilor în genere. Astfel: 1^0 donaţiunile de bunuri prezente, făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie, sunt revocabile pentru neîndeplinire de sarcini (art. 829, 830) şi survenire de copii, dacă dăruitorul nu este ascendentul soţului donatar (art. 836), ele nefiind însă revocabile pentru ingratitudine (art. 835), nici în caz de moartea soţului donatar întâmplată înaintea dăruitorului, acest caz de revocare fiind aplicabil numai donaţiunilor de bunuri viitoare (art. 933 § ultim) (1); 2^0 ele sunt supuse raportului, de câteori soţul donatar moşteneşte ab intestat pe ascendentul său dăruitor (art. 751 urm.); 3^0 ele sunt reductibile, de câteori întrec partea disponibilă şi atacă rezerva (art. 841 urm.) (2); 4^0 ele nu pot fi făcute de persoane incapabile de a dispune (art. 806 urm.) unor persoane incapabile de a primi (art. 808); 5^0 ele sunt supuse transcrierei, dacă au de obiect imobile (art. 818) (vezi *suprà*, p. 347 şi *infrà*, p. 725), iar dacă au de obiect bunuri mobiliare, trebue să fie trecute într'un act estimativ semnat de părţi şi anexat la actul de donaţiune (art. 827) (3).

---

(1) Cpr. Cas. rom., S-a I, decizia No. 490 din 8 Iunie 1912. *Cr. judiciar* din 1912, No. 53, p. 623, No. 1.

(2) Vezi Thiry, II, 520; Mourlon, II, 973; Laurent, XV, 161; Demolombe, XXIII, 250; Baudry et Colin, II, 2843, etc. Vezi și Cas. rom. Bult. S-a I. 1878, consid. dela p. 407. — N'ar trebuì însă să se creadă, așa precum pe nedrept pare a crede Troplong (IV, 2469), că celebrarea căsătoriei implică prin ea însăș acceptarea tacită a donațiunei, căci dacă viitorii soți n'ar fi consimțit, înaintea celebrărei, cel puțin în mod tacit, la convenția matrimonială și la donațiunea cuprinsă în ea, simpla celebrare posterioară a căsătoriei n'ar fi considerată ca un consimțimânt în privința acestei convențiuni și donațiuni. Cpr. Demolombe, XXIII, 250; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11598.

(3) Vezi *suprà*, p. 14, 227 nota 1, 230, 240, 241.

Garanţia pentru evicţiune. Aplic. art. 1240.

Dăruitorul este el, în cazul unei donaţiuni de bunuri prezente, făcută prin contractul de căsătorie, obligat a garantà pe soţul donatar de evicţiune? Afirmativa este neîndoelnică, cu toate că, după art. 828 (care reproduce art. 1077 din codul italian), dăruitorul nu răspunde, în principiu, de evicţiunea lucrului dăruit. dacă n'a luat asupra-şi această obligaţie şi dacă evicţiunea nu provine din faptul său; pentrucă această donaţiune se apropie, în unele privinţe, de contractele cu titlu oneros şi dă loc la garanţie în baza art. 1240. Şi asemenea garanţie există nu numai în privinţa donaţiunei făcută viitoarei soţii cu titlu de dotă, dar şi în privinţa donaţiunei făcută soţilor sau unuia din ei, în vederea căsătoriei, de către o persoană străină: căci şi această donaţiune constitue, *lato sensu*, tot o dotă, de vreme ce are de scop de a ajută pe soţi în susţinerea sarcinilor căsătoriei. Donaţiunea făcută, în asemenea condiţii, chiar numai unuia din viitorii soţi, nu interesează numai pe soţul donatar, ci şi pe celalalt soţ. Cu alte cuvinte, asemenea donaţiune având caracterul unui contract cu titlu oneros (1), face să se nască pentru donator obligaţia de a garantà pe donatar. Vom aplicà deci în specie art. 1240, iar nu art. 828 (2).

---

(1) Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, consid. dela p. 407, 408.

Art. 1090 C. francez.

(2) Art. 1090 din codul francez o spune anume; textul nostru n'o mai spune însă, aceasta fiind de prisos.

Incât priveşte ordinea în care aceste donaţiuni urmează a fi reduse, se va urmà conform art. 850. Vezi *suprà*, p. 635. Cpr. Laurent, XV, 297; Mourlon, II, 994; Marcadé, IV, 318; Demolombe, XXIII, 396; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11627, etc. — Vezi însă Duranton, VIII, 357. 358.

(3) Vezi *suprà*, p. 222 şi *infrà*, p. 725. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11647, 11648 şi autorităţile citate acolo. Vezi şi Beltjens, *op. cit.*, III. art. 941, No. 3 şi art. 1081, No. 13.

Deoseb. între don. ordinare şi cele făcute prin contractul de căsătorie.

Iată acum câteva deosebiri între donaţiunile ordinare şi cele făcute prin contractul de căsătorie: 1° donaţiunile făcute viitorilor soţi sau unuia din ei de către un terţiu (rudă sau străin), prin contractul de căsătorie, pot fi făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului (art. 826), pe când donaţiunile ordinare sunt nule, dacă au fost făcute sub o condiţie a cărei îndeplinire atârnă numai de voinţa dăruitorului (art. 822). Aceasta rezultă din art. 826, care dispune că art. 822 nu se aplică donaţiunilor prevăzute în capit. de faţă şi în cel următor (3): 2° în donaţiunile făcute viitorilor soţi sau unuia din ei, prin contractul de căsătorie, se poate stipulà că soţul donatar va plăti datoriile dăruitorului şi sarcinile posterioare donaţiunei (art. 826), pe când această stipulaţie nu este cu putinţă în donaţiunile ordinare (art. 823) (4); 3° în donaţiunile făcute viitorilor soţi, prin contractul de căsătorie, dăruitorul îşi poate rezervà dreptul de a dispune de lucrul dăruit (art. 826), pe când în donaţiunile ordinare, o asemenea clauză ar fi o cauză de anulare a întregei donaţiuni (art. 824), pentrucă el dă cu o mână şi reţine cu alta, şi ştiut este că, în materie de liberalităţi, afară de excepţiile admise de lege prin art. 826, adecă tocmai pentru donaţiunile făcute soţilor prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.), sau între soţi, în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), *donner et retenir ne vaut* (1); 4° în donaţiunile făcute soţilor sau unuia din ei, prin contractul de căsătorie, se poate stipulà reîntoarcerea bunurilor dăruite, în favoarea unei alte persoane decât dăruitorul (art. 826), pe când în donaţiunile ordinare, asemenea stipulaţie nu se poate face decât în folosul dăruitorului (art. 825) (2); 5° donaţiunile făcute soţilor sau unuia din ei, prin contractul de căsătorie, nu sunt revocabile pentru ingratitudinea soţului donatar (art. 835), pe când donaţiunile ordinare sunt, din contra, revocabile pentru asemenea cauză (art. 831 urm.); 6° donaţiunile făcute soţilor sau unuia din ei, prin contractul de căsătorie, pot aveà de obiect şi bunuri viitoare (art. 933), pe când lucrurile viitoare pot face obiectul numai a unui testament, nu însă şi a unei donaţiuni ordinare, fiindcă aceasta ar constitui un pact succesoral oprit de lege (art. 702. 965 § 2, 1226), etc.

---

(1) Cpr. Cas. rom. Bult. 1891, p. 177.

(2) Cpr. Troplong, *Don. et testaments*, IV, 2342 şi *Contrat de mariage*, I, 1246 urm.; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 11646. Cpr. Cas. fr. D. P. 47. 1. 241; Sirey, 47. 1. 817; D. P. 47. 1. 172; Sirey, 48. 1. 437, etc.

(3) Cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1884, No. 17. Vezi *suprà*, p. 373, nota 2, şi *infrà*, explic. art. 826, p. 782.

(4) Vezi *suprà*, p. 383.

2° Despre donaţiunile de bunuri viitoare sau instituţii contractuale (3).

Art. 933. — Donatorul poate, în cazul art. precedent, să deà donaţiune şi bunurile sale viitoare. Donatorul, în asemenea caz, nu mai poate dispune gratuit de bunurile sale.

---

(1) Vezi *suprà*, p. 385, nota 4.

Deoseb. de codul francez. (2) Vezi *suprà*, p. 410 şi *infrà*, n. 6 dela p. 780, 781. — In codul francez această deosebire nu există, pentrucă art. 947 (al nostru 826) nu deroagă dela art. 825, ci vizează numai cele patru texte precedente, adecă art. 943—946 (ale noastre 821—824).

Bibliografie. (3) Vezi asupra acestei materii, pe lângă autorii obişnuit citaţi, Casanova, *Tr. des dispositions entre époux, soit par contrat de mariage, soit pendant le mariage* (1 vol., 1865); A. Bonnet, *Des dispositions par contrat de mariage et des dispositions entre époux envisagées sous les points de vue du droit romain, de l'ancienne jurisprudence de la France et du code Napoléon* (3 vol., 1875). Iată cum Flandin (*Transcription*, I, p. 514) apreciază această operă: „Cet ouvrage n'est pas une sèche compilation, mais une œuvre d'érudition et de critique, dans laquelle l'auteur, par l'indépendance de ses opinions, se montre digne du nom de jurisconsulte"; Faure, *De l'institution contractuelle* (1 vol., 1878); G. D. Danielopol, *Instituţia contractuală* (teză p. licenţă, Ploeşti 1904); Ed. Dio-

Când donatorul supravețuește soților sau soțului donatar, donațiunea este *revocabilă* (1). (Art. 821, 932, 934 urm. C. civ. Art. 1082, 1083, 1089 C. fr. *modificate*).

Instit. contractuală. Definiție.

Donațiunea de bunuri viitoare sau instituția contractuală este o dispoziție făcută prin contractul de căsătorie, prin care o persoană, capabilă de a face o donațiune, rudă cu donatarul sau străină, dă viitorilor soți, sau unuia din ei, totul sau parte numai din bunurile ce ea va lăsà la moartea sa.

Origina acestei instituții.

Această dispoziție, numită în doctrină *instituție contractuală*, cel puțin atunci când are de obiect universalitatea bunurilor dăruitorului sau o parte din aceste bunuri (2), pare

---

genide, *Gazeta Tribunalelor* (revistă de drept care apare la Craiova), anul 1913, No. 1 și 2 *(Instituția contractuală, existența ei în dreptul nostru)*. Vezi și bibliografia indicată de Planiol, III, 3157, etc.

Deoseb. de redacție de C. francez.

(1) Art. 933 corespunde cu art. 1082, 1083 și 1089 din codul francez, care au fost însă modificate de legiuitorul nostru. In adevăr, art. 1082 francez prevede în substanță: 1^0 că se poate dà viitorilor soți, sau unuia din ei, prin contractul lor de căsătorie, bunurile viitoare, adecă cele ce dăruitorul va lăsà la moartea sa; 2^0 că se poate face o substituție vulgară în folosul descendenților ce se vor naște din această căsătorie; și în fine, 3^0 că această substituție se presupune în caz de tăcerea contractului.—Cât pentru art. 1083, el statornicește că donațiunea prevăzută de art. 1082 este irevocabilă în acest sens numai că dăruitorul nu mai poate dispune cu titlu gratuit de lucrurile cuprinse în donațiune, permițându-i numai dispunerea de sume mici cu titlu de recompensă sau altfel, judecătorii având a aprecià dacă dispoziția este considerabilă sau de mică însemnătate, ceeace este o chestie de fapt. — In fine, art. 1089, care complectează materia, dispune că donațiunile făcute unuia din soți, în termenii art. precedent, devin *caduce* (nu *revocabile*, ca după textul nostru și art. 1333 din codul spaniol), în caz când dăruitorul supravețuește donatarului și posterității sale.

Cuvintele „instituție contractuală“ sunt împrumutate dela vechiul dr. francez.

(2) Nici legiuitorul francez, nici al nostru, nu întrebuințează nicăiri cuvintele *„instituție contractuală“*, însă doctrina dă acest nume donațiunilor de bunuri viitoare, pentrucă, pe de o parte, ea se referă, ca și legatul, la epoca morței dăruitorului, iar pe de alta, ea se face prin donațiune, adecă prin contract. Cpr. Planiol, III, 3159; Baudry et Colin, II, 3879. Cuvintele *instituție contractuală*, împrumutate dela vechiul drept francez, se găsesc și în lucrările pregătitoare. *„Insti-*

a-și trage origina sa din legile barbare, de unde a trecut în vechiul drept obișnuelnic francez, și chiar în dreptul scris (art. 17 al ordon. din 1731)(1). Desființată prin legea din 17 nivôse anul II, ea a fost din nou restabilită prin codul francez, de unde a luat-o legiuitorul nostru, cu toate că ea este străină de moravurile noastre și necunoscută în vechile noastre așezăminte(2).

Motivele instit. contractuale.

Donațiunea de bunuri viitoare sau instituția contrac-

---

tuțiile contractuale, zice Jaubert în expunerea de motive, vor există și în viitor; legea precizează cu îngrijire natura și efectele acestui soiu de dispoziție". Vezi Locré, *Législ. civile*, tom. XI, p. 484; Pand. fr., *v^0 cit.*, 11655.

Dr. vechiu francez.

Iată cum se exprimă, în această privință, Domat (*Lois civiles dans leur ordre naturel*, tom. V, pag. 29, No. X, ed. Carré din 1823): „Outre les deux sortes de successions, légitimes et testamentaires, nous avons en France une troisième espèce de successions d'une autre nature toute différente, qui est celle des héritiers contractuels ou conventionnels, c'est-à-dire, qui sont institués héritiers par une convention de succéder, dont l'usage est fréquent dans les contrats de mariage, en faveur de ceux qui se marient, soit qu'ils soient institués héritiers par leurs pères et mères ou autres ascendants, ou par des collatéraux, ou même par des étrangers; et quelques coutumes reçoivent même ces dispositions en faveur d'autres contrats que ceux du mariage, comme dans une association universelle".

„On appelle ces sortes d'institutions d'héritier, *des institutions contractuelles*, licites et même favorables parmi nous, à cause des facilités qu'elles apportent aux mariages par l'avantage des assurances de ces institutions, qui, par cette raison, sont irrévocables, au lieu que dans le droit romain, les institutions conventionnelles étaient illicites, comme contraires à la liberté de disposer de ses biens par un testament (L. 15, Cod, *De pactis*, 2, 3)". Mai vezi asupra instituțiilor contractuale în vechiul drept francez, Pothier, *Introduction au titre des successions*, I, 16 urm., pag. 534 urm.; Lebrun, *Tr. des successions*, Liv. III, capit. 2, p. 401 urm. (ed. din 1735), etc.

(1) Cpr. Cas. rom. Bult. 1896, p. 168; Baudry et Colin, II, 3882; Planiol. III, 3160. Vezi și Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 4629 urm.; Répert. Labori, v^0 *Instit. contractuelle*, No. 2.

Dr. străin.

(2) Instituția contractuală există și în codul german, sub numele de pact succesoral (*Erbvertrag*). „*Der Erblasser kann durch Vertrag einen Erben einsetzen...*". Vezi și art. 233 din codul olandez, art. 1327 urm. C. spaniol, art. 1175 urm. C. portughez, etc. — *Contrà:* C. italian. Vezi *infrà*, pag. 686, 687.

tuală având de obiect toate sau o parte numai din bunurile ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, adecă o avere de succesiune, ar fi trebuit să fie astăzi oprită, precum erà și la Romani, ca una ce cuprinde un pact succesoral, adecă o convenție asupra unei succesiuni nedeschisă încă. Mai mult încă, în societatea modernă, unde nu mai poate fi vorba de perpetuarea familiilor ilustre, ea este *un anacronizm și un non-sens*, după cum zice un autor (¹). Cu toate acestea, legea actuală o admite pentru a înlesnì și încurajà căsătoriile. Această instituție prezintă, în adevăr, avantajul pentru dăruitor de a nu se despoià de îndată de avutul său, ca în donațiunile de bunuri prezente (art. 932), iar pentru soții donatari, acela de a aveà o siguranță oarecare, întrucât dispoziția este irevocabilă în acest sens că dăruitorul nu mai poate dispune de averea dăruită prin acte cu titlu gratuit (art. 933 § 2), avantaj pe care nu-l prezintă testamentul, care este un act eminamente revocabil (art. 802) și în care soții n'ar fi avut poate destulă încredere spre a se angajà în legătura unui contract, precum este căsătoria, din care rezultă mai multe sarcini. Iată foarte pe scurt motivele care au făcut pe legiuitor să admită această instituție (²), deși poate, după rigoarea principiilor, ar fi trebuit ca omul să nu mai poată face astăzi, prin voința sa, un moștenitor, ci numai donatari sau legatari. „*Nur Gott, nicht der Mensch, macht die Erben*“, zice o veche maximă germană (³), împrumutată dela Glanvilla, care, la finele secolului al XII-lea, ziceà: *Solus Deus heredem facere potest, non homo.*

Existența instit. contractuale în dreptul nostru. Controversă.

Prima chestiune pe care, din capul locului, trebue s'o examinăm, este următoarea: donațiunile de bunuri viitoare, făcute soților prin contractul de căsătorie, pot ele fi privite în legislația noastră ca adevărate instituții contractuale? Examinând altă dată această chestiune în treacăt, am scris că legiuitorul nostru n'a admis instituțiile contractuale (⁴).

(¹) Acollas, *Manuel de droit civil*, II, p. 676, nota 2.

(²) Cpr. Demolombe, XXIII, 272; Laurent, XV, 179; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11656; Planiol, III, 3163, etc.

(³) Vezi Chaisemartin, *Proverbes et maximes du droit germanique*, p. 425. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 40 și 41, text și nota 1.

(⁴) Vezi tom. III al Coment. noastre, p. 223 și 365 (ed. a 1-a).

şi de atunci, amicul nostru G. P. Petrescu, fost prezident la Curtea de casaţie, despre a cărui moarte neaşteptată suntem informat chiar în momentul când corectăm aceste rânduri, s'a încercat să demonstreze adevărul acestei propoziţii, invocând o serie de argumente pentru a susţine că, în dreptul nostru, donaţiunile de bunuri viitoare nu pot fi privite ca instituţii contractuale, ci ca nişte adevărate donaţiuni, însă excepţionale şi cu un caracter complex (¹).

Acum însă, după matură reflexie, recunoaştem că prima noastră părere erà greşită. In adevăr, deşi legiuitorul nostru, în această materie, a trunchiat pe cel francez, totuşi el a reprodus, în substanţă, cu oarecare schimbări, ideea cuprinsă în art. 1082, 1083 fr. Art. 933 permiţând dăruitorului de a dà viitorilor soţi, sau unuia din ei, *bunurile sale viitoare*, prin contractul de căsătorie, a înţeles prin bunuri viitoare *(res futuræ)* cele ce el va lăsà la moartea lui (²), deşi prin bunuri viitoare se mai înţelege încă şi cele ce el ar puteà să dobândească şi să le deà în timpul vieţei sale (³). Autorii sunt, în adevăr, unanimi spre a decide că donaţiunea bunurilor ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, este o donaţiune de bunuri viitoare (⁴), şi art. 1093 din codul francez îi dă chiar acest nume. Prin urmare, fiind recunoscut de toată lumea că bunurile viitoare sunt cele ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, negreşit că instituţia contractuală îşi are fiinţă şi în legea noastră, fiindcă dăruitorul, care dispune prin contractul de căsătorie de averea sa viitoare, dispune de o avere de succesiune şi, deci, institueşte moştenitor, prin contract, pe soţul donatar. De aceea, jurisprudenţa noastră recunoaşte, cu drept cuvânt, existenţa

---

Vezi şi Planiol, III, p. 806, nota 1 (ed. a 5-a), care menţionează vechia noastră părere.

(¹) Vezi *Dreptul* din 1892, No. 39 şi 40.

(²) Cpr. Cas. rom. Bult. 1896, consid. dela p. 1608.

(³) Vezi explic. art. 821, *suprà*, p. 393.

(⁴) Cpr. Planiol, III, 3158; Marcadé, IV, 278; Demante, IV, 254 *bis* I; Thiry, II, 522; Vigié, II, 975, 980; Mourlon, II, 978 urm.; Demolombe, XXIII, 271 urm.; Acollas, II, 669 urm.; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 1 urm.; etc. Vezi şi Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, p. 407; Bult. 1896, p. 1605; *Cr. judiciar* din 1896, No. 46 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 83, etc.

instituțiilor contractuale în dreptul nostru actual ([1]), și este inexactă afirmația d-lui C. G. Dissescu cum că asemenea instituție ar fi inexistentă la noi ([2]).

Deoseb. de C. francez.

O deosebire însemnată există însă, cu toate acestea, între legea noastră și cea franceză; căci, pe când în codul francez. se poate institui moștenitor, prin contractul de căsătorie, nu numai pe ambii soți sau pe unul din ei, ci se mai poate face încă o substituție vulgară în folosul descendenților neconcepuți ce se vor naște din căsătorie, substituție care se presupune în caz de tăcerea contractului, legiuitorul nostru nu se ocupă de loc de copii și nu deroagă dela dreptul comun decât în privința soților ([3]).

Chestie de fapt.

Când se poate zice că o donațiune are de obiect bunurile ce dispunătorul va lăsà la moartea sa, aceasta este o chestie de intenție. Judecătorii vor interpretà deci voința dăruitorului, ținând seamă de împrejurările de fapt, de termenii dispoziției, etc. ([4]).

Exemple de instit. contractuale.

Astfel, donațiunea întregei cotități disponibile sau a unei părți numai din ea, va fi considerată ca o donațiune de bunuri viitoare, pentrucă partea disponibilă nu se poate determinà decât la moartea dăruitorului ([5]). (Cpr. art. 846).

Tot astfel ar fi și făgăduința ce părintele ar face la

([1]) Vezi Cas. rom., C. Craiova, București, etc.; Bult. 1896, p. 1605; *Cr. judiciar* din 1896, No. 30 și 46; *Dreptul* din acelaș an. No. 83; *Dreptul* din 1900, No. 46; Trib. Dolj și Romanați, *Dreptul* din 1896, No. 60 și *Cr. judiciar* din 1908, No. 40 (cu observ. noastră), etc. Vezi tom. I al Coment. noastre, p. 28, *ad notam*; tom. III, partea II, p. 42, 43 și 321 (ed. a 2-a); tom. V, p. 117, text și nota 3; tom. VIII, pag. 6, nota 3 și p. 286, text și nota 2; tom. X, pag. 740, nota 4, etc. Vezi și Tratatul nostru în limba franceză, p. 179, text și nota 1.

([2]) Vezi tom. I (introducere), p. 28, *ad notam*, unde am semnalat și alte inexactități afirmate de amicul nostru d-l C. G. Dissescu, astăzi Ministru al Instrucțiunei publice și al Cultelor.

([3]) Vezi *suprà*, p. 674 și 679, notà 1.

([4]) Demolombe, XXIII, 300.

([5]) Vigié, II, 981; Demolombe, XXIII, 298; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 60, text și nota 2; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 7 0, p. 526, nota 2 (ed. Crome); Laurent, XV, 181; Cas. fr. Sirey, 32. 1. 755 și Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 1986, nota 3.

căsătoria unuia din copiii săi, că nu-i va lăsà mai puţin decât va lăsà celorlalţi, ceeace, în dreptul francez, se numeşte: *promesse d'égalité, assurance de part héréditaire, réserve à succession*, etc. (¹).

Promisiunea de egalitate.

Promisiunea sau făgăduinţa de egalitate este deci o varietate a instituţiei contractuale (²).

Făgăduinţa de egalitate, făcută unuia din copii, prin contractul său de căsătorie, n'ar înpedicà însă pe acel care a făcut-o de a dispune, în limitele părţei disponibile, în folosul unei persoane străine (³), sau de a gratificà pe alt copil, dacă el face ca copilul, căruia egalitatea a fost promisă, să profite de un asemenea folos (⁴).

Interpretarea dispoziţiei la caz de îndoială.

In caz de îndoială, dispoziţia nu va fi interpretată ca o donaţiune de bunuri viitoare, ci ca o donaţiune de bunuri prezente; pentrucă, pe de o parte, orice dispoziţie excepţională trebue să fie interpretată în mod strict, iar pe de alta, pentrucă în donaţiunile de bunuri viitoare, dăruitorul nu mai poate dispune de averea sa, prin acte cu titlu gratuit (⁵).

Inexistenţa unui termen sacramental.

Niciun termen sacramental nefiind însă cerut pentru existenţa donaţiunei de bunuri viitoare sau instituţiei contractuale (⁶), autorii văd, cu drept cuvânt, o instituţie contractuală în declaraţia părintelui făcută în contractul de căsătorie

---

(¹) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 88, text şi nota 101; Demolombe, XXIII, 78 *bis* şi 301 urm.; Vigié, II, 981; Laurent, XV, 248 urm.; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11895 urm.; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5017 urm.; Baudry et Colin, II, 3943 urm.; Troplong, IV, 2376; Duranton, IX, 698, etc.

(²) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1893, No. 60; C. Craiova, *Cr. judiciar* din 1896, No. 30 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 83; Cas. rom. Bult. din 1896, consid. dela p. 1608. Vezi şi Cas. fr. D. P. 85. 1. 108; C. Paris, *Pand. Périod.* 86. 2. 3; C. Orléans, D. P. 93. 2. 330, etc. Cpr. Baudry et Colin, II, 3946; Planiol, III, 3188; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1082, 1083, No. 51, pag. 388.

(³) Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 90, text şi nota 107; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11912 şi alte autorităţi citate acolo; Beltjens, III, art. 1082. 1083, No. 53 şi numeroasele autorităţi citate acolo.

(⁴) Cpr. Baudry et Colin, II, 3947; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11140; Laurent, XV, 46 şi 253; Demolombe, XXIII, 76, *in fine* şi 78 *bis*; Aubry et Rau, VIII, § 731, p. 20, text şi nota 12, etc.

(⁵) Laurent, XV, 185. Cpr. C. Paris, D. P. 55. 5. 159.

(⁶) Laurent, XV, 180; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 2.

al unui fiu al său, prin care el ar recunoaște pe acest fiu drept moștenitorul său (¹).

Existența raportului. Art. 751 urm.

Ca și donațiunile de bunuri prezente (vezi *suprà*, p. 676), cele de bunuri viitoare sau instituțiile contractuale sunt supuse raportului, de câteori soțul donatar moștenește ab intestat pe ascendentul său dăruitor (art. 751 urm.), fiindcă niciun text nu le scutește de raport (²).

Act. în reducțiune.

Ele sunt de asemenea, supuse reducțiunei, când atacă rezerva celorlalți comoștenitori (art. 847 urm.) (³). Art. 1090 din codul francez este expres în această privință.

Art. 1008.

Instituțiile contractuale pot fi supuse acelorași modalități și sarcini, la care pot fi supuse orice liberalități în genere. Rămâne însă bine înțeles că ele nu pot fi supuse unei condiții imposibile sau ilicite (art. 1008) (⁴).

Caracterele instituției contractuale.

Termen de mijloc între don. și testament.

Donațiunea de bunuri viitoare sau instituția contractuală este un termen de mijloc între donațiunea *inter vivos* și testamentul.

Instrăinarea bunurilor dăruite prin acte cu titlu oneros. Art. 933 § 2.

Ea se deosebește de donațiunea între vii pentru a se apropià de testament, întrucât ea are de obiect *bunurile viitoare*, adecă totul sau parte din averea ce dispunătorul va lăsà la moartea sa, și întrucât ea nu se deschide decât la moartea lui, dăruitorul rămânând proprietar și având facultatea de a instrăinà bunurile dăruite prin acte cu titlu oneros (argument *a contrario* din art. 933 § 2).

„Considerând, zice Curtea noastră de casație, că donațiunile de bunuri prezente trec imediat în proprietatea și posesiunea soțului donatar, ca toate donațiunile în genere; iar cele de bunuri

---

(¹) Troplong, IV, 2358; Répert. Labori, v⁰ *Instit. contractuelle*, No. 19. — In vechia jurisprudență franceză, dispoziția prin care un părinte, căsătorind pe fiul său, îl declarà fiul său cel mai mare și principalul său moștenitor, erà da asemenea o instituție contractuală. Troplong, *loco suprà cit.*

(²) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4914.

(³) Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 4915; Laurent, XII, 58; Demolombe, XXIII, 396 urm.; Beltjens, III, art. 919, No. 28; C. Grenoble, Sirey, 66. 2. 225, etc. Vezi *suprà*, p. 676, nota 2.

(⁴) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4812.

viitoare, *numai la moartea donatorului*; că, prin urmare, *de aceste din urmă bunuri, adecă bunuri viitoare*, donatorul poate dispune de ele cu titlu oneros, după cum prevede § 2 al art. 933, etc." (¹).

Neînstrăinarea lor prin acte cu titlu gratuit. Art. 933 § 2.

Pe de altă parte, ea se deosebește de testament, spre a se apropià de donațiunea între vii prin caracterul său de irevocabilitate, întrucât dăruitorul nu mai poate dispune de bunurile sale cu titlu gratuit (art. 933 § 2) (²). Ea are deci, pe de o parte, caracterul unui testament, iar pe de alta, acel al unei donațiuni, nefiind, în realitate nici una, nici alta (³). De aceea, Furgole o numeà o dispoziție *amphybie*, iar alții, o dispoziție *hermaphrodite* (⁴).

Instit. contractuală este de strictă interpretare.

Instituția contractuală este un mod de a dispune de averea sa cu totul excepțional, de unde rezultă că ea este de strictă interpretare (⁵). Ea constitue, pe de o parte, o derogare dela art. 800, după care omul nu poate dispune de avutul său decât prin donațiune între vii sau testament, iar pe de altă parte, ea constitue o derogare dela art. 702 și 965 § 2, care oprese pactele succesorale, adecă convențiile asupra unei succesiuni nedeschisă încă. Această considerație, destul de serioasă, a și făcut, de bună seamă, atât

---

(¹) Bult. Cas. (S-a I-a), anul 1878, pag. 407. Cpr. Bult. 1896, p. 1605. Vezi și *infrà*, p. 699.

(²) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1893, No. 60 (sentință bine motivată). Vezi și Cas. rom. Bult. 1896, p. 1605. „Institution par paction, ou reconnaissance d'héritier simple ou mutuelle, et donation particulière par contrat de mariage, vaut par la loi salique des François, *et ne se peut révoquer*",ziceà Loysel (*Institutes coutumières*, I, p. 301, No. 308, ed. Dupin et Laboulaye din 1846). Vezi tot acolo și nota lui Laurière.

(³) Cpr. Thiry, II, 523; Arntz, II, 2282; Laurent, XV, 177 urm.; Baudry et Colin, II, 3879; Acollas, II, p. 669. — Instituția contractuală nu este o donațiune *mortis causâ*, pentrucă, după cum știm, asemenea donațiuni sunt revocabile după voința dăruitorului (cpr. Instit., *De donationibus*, 2. 7, § 1), pe când instituțiile contractuale sunt irevocabile în acest sens că dăruitorul nu mai poate dispune de averea sa prin acte cu titlu gratuit (art. 933 § 2). Și apoi, donațiunile *mortis causâ*, care existau altă dată atât la Romani cât și în dreptul nostru anterior, nu-și mai au ființă astăzi. Vezi *suprà*, p. 10.

(⁴) Vezi Baudry et Colin, II, 3879; Planiol, III, 3158.

(⁵) Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, art. 1082, 1083, No. 6, *in fine*, p. 383 (ed. a 3-a).

pe legiuitorul italian cât și pe alți legislatori străini să nu admită asemenea instituție (¹).

Actele prin care se poate face o instituție contractuală.

Instit. contractuală nu poate fi făcută decât prin contractul de căsătorie. Controversă.

Instituția contractuală nu poate fi făcută decât *prin contractul de căsătorie*, sau printr'un act care se referă la un contract matrimonial anterior (art. 1229, 1230), căci art. 933 ne trimete la art. 932, care nu vorbește decât de daruri făcute soților prin contractul de căsătorie. O instituție contractuală făcută printr'un alt act decât contractul matrimonial, ar fi deci inexistentă, iar nu numai anulabilă. Sunt, ce e drept, autori care susțin că instituția contractuală poate fi făcută prin orice act autentic anterior căsătoriei, însă această soluție este contrară art. 932 și 933, care stabilind un mod de dispoziție excepțional, trebue să fie strict mărginit în limitele lui, conform regulei cunoscute: *exceptiones sunt strictissimæ interpretationis* (²).

Mandatari.

Instituția contractuală poate fi făcută printr'un mandatar, însă mandatul va trebui să fie autentic și special (³).

Neaplic., în specie, a art. 857.

Cu toate că instituția contractuală se apropie, sub unele raporturi, de testament, totuși se decide, în genere, că două sau mai multe persoane pot să facă o donațiune de

---

(¹) Vezi Pacifici-Mazzoni, *Trattato delle succesioni*, I, p. 67 urm.; Laurent, *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 458.

(²) Cpr. Planiol, III, 3165; Baudry et Colin, II, 3880; Troplong, IV, 2360; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11665 urm.; Demolombe, XXIII, 276; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4685 urm.; Thiry, II, 524; Laurent, XV, 187; Vigié, II, 979; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 63, text și nota 10; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 739, pag. 417, text și nota 7 (ed. Anschütz), § 750, p. 527 (ed. Crome). Iată cum se exprimă acest din urmă autor: *„Ein solches Vertragsvermächtniss kann nur im Ehevertrage, und nicht auf andere Weise (mittelst einer andern Urkunde) gemacht werden"*. — *Contrà*: Merlin, Répert. v⁰ *Instit. contractuelle*, § 3, No. II, *in fine*; Favard de Langlade, Répert., *eod. v⁰*, No. 7; Toullier-Duvergier, III, partea I, 830, p. 451.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11669; Répert. Labori, v⁰ *Instit. contractuelle*, No. 53; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 6 *in medio*; Cas. fr. D. P. 47. 1. 15; Sirey, 47. 1. 289.

bunuri viitoare, în folosul ambilor soţi sau a unuia din ei, prin acelaş contract de căsătorie. Art. 857, care opreşte testamentul conjunctiv, nu poate fi invocat în specie, pentrucă această dispoziţie se întemeiază pe împrejurarea că testamentul este prin esenţa sa şi în mod absolut revocabil (art. 802); pe când instituţia contractuală este irevocabilă în acest sens că dăruitorul nu mai poate dispune de averea sa cu titlu gratuit (art. 933 § 2). Instituţia contractuală fiind considerată de lege mai mult ca o donaţiune, şi fiind chiar calificată cu această denumire, nu i se pot aplică regulele dela testamente([1]).

Bunurile care pot fi cuprinse într'o instituţie contractuală şi plata datoriilor dăruitorului.

Art. 1082 C. francez.

Instituţia contractuală poate să aibă de obiect, precum o spune anume art. 1082 din codul francez, *toate* sau *parte* numai din bunurile viitoare ale dispunătorului, adecă ce el va lăsà la moartea lui ([2]).

Instit. contractuală universală şi cu titlu universal.

În cazul întâiu, instituţia contractuală este universală (art. 888), iar în cazul al doilea ea este cu titlu universal. Ea va fi, de asemenea, tot cu titlu universal, când va aveà de obiect toate imobilele sau toate mobilele ce dispunătorul va lăsà la moartea lui (art. 894 § 1).

Instit. contractuală cu titlu particular.

Instituţia contractuală poate fi făcută şi cu titlu particular sau singular, adecă să aibă de obiect o sumă de bani sau un lucru anume determinat (art. 894 § 2). Părerea

---

(1) Thiry, II, 524; Demolombe, XXIII, 278; Laurent, XV, 187; Duranton, IX, 675; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 64, text şi nota 12; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11671; Répert. Labori, v⁰ *Instit. contractuelle*, No. 57; Baudry et Colin, II, 3889; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No 2.—Încât priveşte donaţiunile dintre soţi, în timpul căsătoriei, vezi art. 938, explicat în tom. IV, partea II, al Coment. noastre.

(2) Din împrejurarea că textul nostru nu prevede anume, ca cel francez, că dăruitorul poate să dispue de toate bunurile sale sau numai de parte din ele, n'ar trebuì, în adevăr, să conchidem că, la noi, dăruitorul n'ar puteà să dispue, prin contractul de căsătorie, decât de *toate* bunurile sale viitoare, căci această concluzie ar fi falşă. Cpr. Petrescu, *Donaţiunile*, II, p. 63 urm.

lui Duranton (IX, 676), care vede în această din urmă dispoziţie, o donaţiune între vii cu rezerva tacită de uzufruct, a rămas izolată (¹).

Plata datoriilor dispunătorului. Aplic. regulelor dela legate.

Dacă instituţia contractuală este universală, soţul donatar va plăti toate datoriile dispunătorului (art. 893), pe când el nu le va plăti decât în proporţie cu averea ce va luà, în caz când instituţia va fi cu titlu universal (art. 896), necontribuind de loc la plata datoriilor, de câteori instituţia va aveà de obiect un bun anume determinat (art. 775, 909). Aceasta nu este decât aplicarea maximei cunoscute: „*Æs alienum universi patrimonii, non certarum rerum, onus est*“. Cu alte cuvinte, vom aplicà donatarilor de bunuri viitoare, în privinţa plăţei datoriilor, regulele dela legate (²).

In caz de a existà mai mulţi donatari instituiţi cu titlu universal, fiecare va contribuì la plata datoriilor şi a sarcinelor, în proporţie cu emolumentul său (³).

Aplic., în specie, a art. 897 C. civil.

Şi fiindcă regulele dela legate sunt aplicabile în specie, trebue să decidem că soţul instituit atât pentru universalitatea bunurilor, cât şi cel instituit numai pentru o fracţiune a bunurilor dispunătorului, va plăti datoriile, pentru partea sa corăspunzătoare, *ultra vires*, dacă va primì a intrà în posesiunea bunurilor fără inventar, controversa care există în această privinţă în Franţa, fiind înlăturată la noi prin art. 897 C. civil (⁴).

(¹) Cpr. Thiry, II, 525; Laurent, XV, 193; Marcadé, IV, 280; Vigié, II, 980; Mourlon, II, 978; Demolombe, XXIII, 279; Baudry et Colin, II, 3907, 3908; Demante, IV, 254 *bis* II; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 61, text şi nota 8; Massé-Vergé, III, § 517, p. 321; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 739, p. 417 (ed. Anschütz), § 750, p. 527 (ed. Crome); Arntz, II, 2271; Saintespès-Lescot, V, 1887, p. 446; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 11; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11707 urm.

(²) Vezi Thiry, II, 527, *in fine*; Arntz, II, 2228; Laurent, XV, 241; Demolombe, XXIII, 337; Mourlon, II, 986; Marcadé, IV, 289; Duranton, IX, 718; Demante et Colmet de Santerre, IV, 256 *bis* VI; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 83, 84; Baudry et Colin, II, 3909; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11877; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 49, 50 *bis*, p. 387, etc.

(³) Laurent, XV, 242.

(⁴) Vezi în tom. IV, partea II, explic. art. 897 C. civil. In acest sens se pronunţă unii autori chiar în Franţa. Vezi Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 84; Duranton, IX, 721; Beltjens, III, Instituitul nu plătește legatele.

Soțul instituit nu este însă obligat la plata legatelor, care rămân în sarcina exclusivă a moștenitorilor ab intestat sau a legatarilor, pentrucă dăruitorul, care a dispus de bunurile sale printr'o instituție contractuală, nu mai poate dispune de aceste bunuri cu titlu gratuit, de oarece prin asemenea dispoziție el ar revocà instituția contractuală (art. 933 § 2) (¹).

Legatele de mică însemnătate.

El nu va plăti, fie singur, fie împreună cu ceilalți moștenitori universali ai instituitorului, decât legatele de mică însemnătate, care vom vedeà p. 699, nota 1, că pot fi făcute și la noi, deși art. 933 nu le prevede anume (²).

Am văzut că instituția contractuală poate să aibă de obiect toate bunurile, mobile sau imobile, ale dispunătorului, sau numai parte din ele.

Transcrierea instituției contractuale. Controversă.

Presupunând că ea are de obiect averea imobiliară a dispunătorului, chestiunea de a se ști dacă ea trebue sau nu să fie transcrisă este foarte controversată (³). După părerea generalmente admisă, instituția contractuală având de obiect bunuri imobiliare, nu este supusă transcrierei prevăzută de art. 818 și 819 din codul civil, pentrucă, pe de o parte, ea nu strămută proprietatea imobilelor dăruite decât ca succesiune, iar pe altă parte, pentrucă donațiunea de bunuri viitoare nu transmite *actualmente* niciun drept real soțului donatar (⁴). La aceste argumente se mai poate adăogà

---

art. 1082, 1083, No. 49; Baudry et Colin, II, 3938; T. Huc, VI, 460, etc. Vezi *suprà*, p. 336 urm. și *infrà*, p. 710, 719.

(¹) Cpr. Pand. fr., vº 11880 și autoritățile citate acolo.

(²) Cpr. Demolombe, XXIII, 338; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 84; Beltjens, III, *loco cit.*, No. 50; Laurent, XV, 242; Pand. fr., *loco suprà cit.*; T. Huc, VI, 460, etc.

(³) Vezi *suprà*, p. 347, text și nota 2.

(⁴) Vezi în acest sens, Laurent, XV, 188 și XXIX, 49 urm.; Demolombe, XXIII, 277; Troplong, *Don. et testaments*, II, 1169 și IV, 2372 și 2655. *Idem*, *Transcription*, 73 urm.; T. Huc, VI, 210 și 457; Beltjens, art. 941, No. 4; Baudry et Colin, II, 3905; Arntz, IV, 1618; Vigié, II, 979; Duranton, VIII, 411 și IX, 707; Massé-Vergé, III, § 517, p. 322, nota 7; Aubry et Rau, VII, § 704, p. 383 și VIII, § 739, p. 64; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 750, p. 528 (ed. Crome); Planiol, III, 3176; Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 19, p. 41 urm.; Lépinois, *Transcription des privil. et hypothèques*, I, 85; Verdier, *Transcription*, I, 151, p. 306 urm. (ed. a 2-a);

că transcrierea instituţiilor contractuale nu este cu putinţă, cel puţin în timpul vieţei dăruitorului, căci ea având de obiect imobilele ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, aceste imobile sunt necunoscute în momentul instituţiunei, şi necunoscându-se situaţia lor, nu se poate procede la formalitatea transcrierei care, după cum ştim, trebue să se facă la tribunalul judeţului situaţiunei lor (art. 818, 1801 C. civ., şi 721 urm. Pr. civ.) (1). Apoi, contractul de căsătorie, din care donaţiunea formează o clauză specială, fiind transcris într'un registru special (art. 1228 C. civ. şi 708 Pr. civ.), terţii interesaţi au de unde să se informeze de existenţa donaţiunei.

Dr. vechiu fr.

Donaţiunile făcute prin contractul de căsătorie în linie directă erau scutite de insinuaţiune şi în vechiul drept francez (art. 19 şi 20 Ordon. din 1731) (2).

Transcrierea la moartea dispunătorului. Controversă.

Dar dacă se poate admite că transcrierea nu este cu putinţă în timpul vieţei dăruitorului, ea va trebuì neapărat să aibă loc la moartea lui, pentrucă, după cum ştim, instituţia contractuală este un act între vii, deşi ea nu-şi pro-

---

Petit, *Transcription des don. entre-vifs*, p. 30; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 4874 urm.; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*. 4815; Répert. Labori, v° *Instit. contractuelle*, No. 58. V. *infrà*, p. 720, 721. — *Contrà*: Mourlon, *Transcript.*, II, 1117, pag. 759 urm.; Flandin, *Idem*, I, 701, p. 515 urm.; Bonnet, *Disp. par contrat de mariage et disp. entre époux*, II, 686 urm.; Thiry, IV, 308. Acest din urmă autor dă, mai cu seamă, nişte argumente care fac ca chestiunea să fie îndoelnică. Vezi asupra acestei controverse, Acollas, II, p. 674 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 1082, No. 102 urm.

(1) Vezi însă Thiry (IV, 308, *in fine*), p. 275 urm., care combate acest argument, zicând că, în privinţa imobilelor ce aparţin dăruitorului în momentul facerei instituţiei contractuale, transcrierea se va face la tribunalul situaţiei acestor imobile, iar în privinţa celor ce el va dobândì mai în urmă, la tribunalul situaţiei lor respective.

Netranscr. împărţelei.

Ştim că şi împărţeala este opozabilă terţiilor independent de formalitatea transcrierei actului care o constată, pentrucă ea este declarativă, iar nu translativă de drepturi. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 790 şi tom. X, pag. 739, nota 3 şi la autorităţile citate acolo, *adde:* Cas. rom. S-a I-a, decizia No. 261 din 29 Martie 1913. *Jurisprudenţa română* din 19 Maiu 1913, No. 19, p. 294, No. curent 390.

(2) Vezi Planiol, III, 3176.

duce efectele sale decât la moartea dăruitorului și deși i se aplică, în unele privințe, regulele dela legate (¹).

Neaplic., în specie, a art. 827 C. civ. Dacă instituția contractuală are de obiect lucruri mobiliare, ea nu este supusă formalității actului estimativ, prevăzut de art. 827 C. civ., căci la facerea donațiunei, nu se poate cunoaște bunurile ce dăruitorul va dobândì și va lăsà la moartea sa (²).

Persoanele care pot face o instituție contractuală.

Oricine poate face o instit. contractuală. Instituția contractuală poate să emane dela ascendenții soților, dela celelalte rude ale lor și chiar dela persoanele străine. Aceasta este evident, deși textul nostru n'o spune anume, după cum o spune art. 1082 din codul francez, care reproduce, în această privință, art. 10 al ordonanței din 1731; căci orice persoană capabilă poate dispune de averea sa.

Capacitatea ce trebue să aibă dispunătorul. Se naște însă întrebarea: ce capacitate trebue să aibă dispunătorul: acea a unui dăruitor sau a unui testator? Art. 933, considerând această dispoziție ca o donațiune și declarând-o până la un punct oarecare irevocabilă, de oarece dăruitorul nu mai poate dispune de bunurile sale prin acte cu titlu gratuit (art. 933 § 2), credem că dispunătorul va trebuì să aibă capacitatea cerută pentru a face o donațiune, iar nu un testament. Instituția contractuală se apropie deci mai mult, în această privință, de donațiunile între vii decât de testamente (³). De aceea, dispunătorul va trebuì să fie ca-

---

(¹) Vezi Larnaude, *Étude sur la publicité des donations*, p. 175 urm.; Martou, *Privil. et hypothèques*, I, 19, p. 44; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 4878 urm. — *Contrà:* Laurent, XXIX, 50; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4819.

(²) Laurent, XV, 189; Duranton, VIII, 411 și IX, 707; Demolombe, XXIII, 277; Vigié, II, 979; Troplong, IV, 2654, Marcadé, III, 684; Acollas, II, p. 676; Baudry et Colin, II, 3906; Aubry et Rau, VII, § 666, p. 87, 88 și VIII, § 739, p. 64; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11672; Pand. belges, v⁰ *Instit. contractuelle*, 48; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 4700, 4701; Beltjens, III, art. 948, No. 9 și art. 1082, 1083, No. 7. Vezi *suprà*, p. 222, nota 1 și *infrà*, p. 720. — Vezi însă Faure, *Instit. contractuelle*, p. 167.

(³) Cpr. Thiry, II, 526; Arntz, II, 2283; Laurent, XV, 178, 196 urm., 296; Demolombe, XXIII, 283 urm., 394, Mourlon, II, pabil de a dispune prin donațiune, în momentul facerei instituției contractuale, iar nu în momentul morței sale (1).

Legea din momentul facerei contr.

Instituția contractuală este deci cârmuită de legea în vigoare în momentul facerei contractului, iar nu în momentul morței dăruitorului (2).

Minorul de 16 ani.

Din cele mai sus expuse rezultă că minorul de 16 ani nu poate face o instituție contractuală, deși are capacitatea de a testà într'o limită oarecare (art. 807) (3).

Art. 127, 128.

Minorul capabil de a se căsători (art. 127, 128) poate însă, cu consimțimântul celor în drept, să facă o instituție contractuală în folosul viitoarei sale soții (4).

Femeea măritată.

De asemenea, femeea măritată nu poate, fără autorizarea bărbatului sau a justiției, să dispue de bunurile sale printr'o instituție contractuală, deși ea are capacitatea de a-și face testamentul fără nicio autorizare (art. 208) (5).

Femeea măritată sub regimul dotal. Controversă.

Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, nici chiar cu autorizarea bărbatului sau a justiției, să dispue de imobilul său dotal printr'o instituție contractuală, afară, bine înțeles, de cazul când ar fi vorba de stabilirea sau căpătuirea unui copil al ei (6), deși ea poate să dispue de aceste bunuri

---

982; Vigié, II, 977; Troplong, IV, 2368; Marcadé, IV, 278; Duranton, IX, 723; Demante et Colmet de Santerre, IV, 253 *bis* I; Aubry et Rau, VIII, § 739, pag. 64, 65, text și nota 15; Baudry et Colin, II, 3888; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11723; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4773; T. Huc, VI, 457; Planiol, III, 3167, etc.

(1) Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, *loco cit.*, No. 13, *in fine* și autoritățile citate acolo.

(2) Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1082, 1083, No. 6 *bis*.

(3) Baudry, et Colin, II, 3886; Laurent, XV, 197; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 4774 și autoritățile citate acolo.

(4) Cpr. Troplong, IV, 2369. Vezi și *infrà*, explic. art. 936, p. 726.

(5) Laurent, XV, 197 urm.; Demolombe, XXIII, 283; Troplong, IV, 2368; Baudry et Colin, II, 3886; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 4777; Beltjens, III, *loco cit.*, No. 13, *in medio*; Planiol, III, 3167; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11728 urm., etc. — *Contrà:* Grenier, *Don. et testaments*, III, 431, p. 340 urm. (ed. Bayle-Mouillard din 1847).

(6) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1893, No. 60; Cas. fr. *Pand. Périod.* 87. 1. 182; Sirey, 87. 1. 320; D. P. 88. 1. 169; T. Huc, VI, 457 și IX, 460, p. 546; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 9; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11734; Pand. belges, v⁰ *Instit. contractuelle*, 58; Baudry et Colin, II, 3887, etc.

prin testament (art. 208), pentrucă imobilul dotal fiind, în principiu, inalienabil (art. 1248), instituţia contractuală este o înstrăinare, de oarece dăruitorul îşi înstrăinează o parte din dreptul său de proprietate, adecă: dreptul de a dispune cu titlu gratuit (art. 933 § 2)(1).

Dota mobiliară. Art. 1249.

Cât pentru dota mobiliară, ea fiind în dreptul nostru alienabilă (art. 1249), după cum observă şi Planiol (III, 1578) (2), se înţelege că femeea, autorizată conform legei, va puteà dispune de ea printr'o instituţie contractuală (3).

Interzişii.

Ce trebue să decidem în privinţa celorlalţi incapabili? Răspunsul este foarte simplu: toţi cei incapabili de a dispune de averea lor prin acte între vii, sunt incapabili de a face o instituţie contractuală. Astfel sunt, de exemplu, cei interzişi pentru imbecilitate, smintire sau nebunie cu furie, căci este de principiu că, pentru a puteà dispune de averea sa, trebue a aveà mintea întreagă *(mens sana)* (art. 901 din codul fr. eliminat de legiuitorul nostru ca inutil) (4).

Faliţii, etc.

Tot astfel, nu pot face o instituţie contractuală, faliţii

---

(1) Planiol, III, 1527, p. 266 (ed. a 5-a); T. Huc, VI, 457 şi IX, 447; Répert. Sirey, v° *Dot*, 1175 urm.; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 11733, 11734 şi *Mariage*, 9497 urm.; Laurent, XV, 194, 195; Demolombe, XXIII, 284; Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1852; Rodière et Pont, *Idem*, III, 1769; Odier, *Idem*, III, 1247, pag. 226; Sincholle, *Inaliénabilité de la dot*, 188; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 62, text şi nota 9; Faure, *Institution contractuelle*, p. 176; Cas. fr. *Pand. Périod.* 87. 1. 182; Sirey, 87. 1. 320; D. P. 88. 1. 169, etc. Vezi şi tom. VIII al Coment. noastre, pag. 244, text şi nota 6.— *Contrà:* Jouitou, *Etude sur le système du régime dotal*, I, 130 urm., pag. 146 urm.; Troplong, *Don. et testaments*, IV, 2371 şi *Contrat de mariage*, IV, 3272; Massé-Vergé, IV, § 670, p. 231, nota 11; Tessier, *Tr. de la dot*, I, p. 310, 311, text şi nota 507 (ed. din 1835); Casanova, *Tr. des dispositions entre époux*, p. 22, No. 8; C. Bordeaux, Sirey, 71. 2. 241; D. P. 72. 2. 5, etc. Vezi şi Cubain, *Droit des femmes*, 364, p. 225, care zice că admiterea, în specie, a instituţiei contractuale este *evidentă*. La aceasta răspundem că nimic nu este evident în drept.

(2) Vezi tom. VIII al Coment. noastre, pag. 336 urm. Cpr. Judecăt. ocol. Bârlad, *Cr. judiciar* din 1902, No. 4, pag. 38 (cu observ. noastră).

(3) Cpr. Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 11735.

(4) Vezi *suprà*, p. 29. Cpr. Laurent, XV, 198.

(art. 724 C. com.)(¹), cei puși sub un consiliu judiciar, fără asistența acestui consiliu (art. 445, 458)(²), cei interziși legalmente, în tot timpul pedepsei lor, adecă: care sunt condemnați la muncă silnică (art. 13 C. pen.) sau la recluziune (art. 16 C. pen.), etc.(³).

Anulabilitate.

Vom vedeà însă *infrà*, p. 698, că instituția contractuală, consimțită de un incapabil, nu este inexistentă, ci numai anulabilă.

Dr. internațional. Controversă.

Autorii se întreabă dacă un străin, a cărui lege personală nu recunoaște existența instituției contractuale, ar puteà sau nu face asemenea act de dispoziție într'o țară în care, precum este a noastră, instituția contractuală este admisă de lege. Afirmativa este generalmente admisă, căci instituția contractuală fiind un contract, este știut că efectele contractelor se determină după legea pe care părțile au avut-o în vedere în momentul încheierei contractului. De câteori, în adevăr, nu este vorba de o chestie de capacitate sau de ordine publică, această lege este aplicabilă contractelor încheiate de străini în afară de țările cârmuite prin legea lor națională. După această teorie, admisă de Curtea de casație din Franța, instituția contractuală făcută de un străin în Romània, va fi deci validă, chiar dacă această instituție este necunoscută de legea sa personală, de câteori se va constatà, în fapt, că el s'a referit la legea română (⁴).

(¹) Vezi *suprà*, p. 69 urm.

(²) Vezi *suprà*, pag. 63 urm., Cpr. Planiol, III, 3167; Cas. fr. D. P. 92. 1. 369; Sirey, 94. 1. 449.

(³) Vezi *suprà*, p. 72 urm.

Autonomia voinței părților.

(⁴) Cpr. Baudry et Colin, II, 3890; Cas. fr. D. P. 82. 1. 119; Sirey, 82. 1. 145. — Vezi încât privește principiul autonomiei voinței părților în materie de contracte și obligații în genere, Surville et Arthuys, *Cours élément. de droit international privé*, 217 urm., p. 273 urm. (ed. a 5-a, 1910).

Capacitatea părților.

Formele contractelor.

Incât privește capacitatea părților contractante, ea se determină, precum știm, după legea lor națională (art. 2 § 2 C. civ.) (cpr. Surville et Arthuys, *op. cit.*, 146 urm., p. 199 urm., și 180 urm., pag. 235 urm., vezi și tom. 1 al Coment. noastre, p. 146, ed. a 2-a), iar încât privește forma contractelor, ea se determină, în genere, după legea locului încheierei contractului, conform regulei inscrisă în art. 2 § ultim: *locus regit actum*. Vezi Surville et Arthuys, *op. cit.*, 183 urm., Cu toate acestea, chestiunea este controversată, ca tot ce se atinge de dreptul internaţional privat, şi unii decid că instituţia contractuală constituind o regulare anticipată a succesiunei dispunătorului, trebue să se aplice, în specie, legea aplicabilă succesiunei acestuia; aşa că, după acest sistem, instituţia contractuală va fi în totdeauna validă în privinţa bunurilor situate în România, oricare ar fi naţionalitatea autorului ei şi dispoziţiile legei sale personale (1).

Persoanele în folosul cărora instituţia contractuală poate fi făcută.

Viitorii soţi. Art. 932, 933.

In dreptul nostru, instituţia contractuală nu poate fi făcută decât în folosul viitorilor soţi sau al unuia din ei (art. 932, 933).

Ea nu poate niciodată fi făcută în folosul unei persoane alta decât soţii, pentrucă are în vedere căsătoria, nici în folosul copiilor ce se vor naşte din acea căsătorie, pentrucă aceşti copii nu sunt încă concepuţi (art. 808).

Copiii soţilor.

Copiii soţilor instituiţi se vor folosì însă ca moştenitori, în urma morţei părinţilor lor, de instituţia contractuală făcută acestor din urmă, dacă dăruitorul, care a supraveţuit soţilor donatari n'a revocat-o (art. 933 § ultim).

Deoseb. de C. francez.

Legea noastră se deosebeşte deci de cea franceză (art. 1082), care nu numai că permite de a se institui prin contractul de căsătorie şi pe copiii, neconcepuţi încă, ce se vor naşte din acea căsătorie, în cazul când dăruitorul ar

---

pag. 239 urm.; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 6 *bis* şi tom. I al Coment. noastre, p. 167.

Mijloacele de probă.

In fine, încât priveşte mijloacele de probaţiune ale obligaţiilor sau ale oricărui fapt juridic în care intervine voinţa părţilor, se admite, în genere, că ele sunt cârmuite de legea ţărei în care obligaţia sau faptul juridic a luat naştere. Vezi *suprà*, p. 288 şi tom. I al Coment. noastre, p. 177 urm. (ed. a 2-a). Cpr. Surville et Arthuys, *op. cit.*, 419 urm., p. 561 urm. (ed. a 5-a).

(1) Vezi Baudry et Colin, II, 3891 şi autorităţile citate acolo. Cpr. Aubry et Rau, I, § 31, p. 135 urm. (ed. a 5-a). Mai vezi Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v⁰ *Testament*, 109 urm., etc.

supraviețuì soțului donatar, dar care presupune chiar, în acest caz, că liberalitatea a fost făcută în folosul acestor copii (¹).

O donațiune de bunuri viitoare, făcută prin contractul de căsătorie, altor persoane decât soților de exemplu: copiilor ce se vor naște din această căsătorie, va fi deci radical nulă, sau mai bine zis inexistentă.

Dacă instituția contractuală a fost făcută de odată și soților și copiilor viitori, ea va fi validă în privința soților și inexistentă numai în privința copiilor (²).

Sancțiunea condițiilor cerute pentru validitatea instituțiilor contractuale.

Cazurile de inexistență sau de anulabilitate.

Chestiunea de a se ști care este soarta instituției contractuale când îi lipsește una din condițiile mai sus expuse, nu poate fi rezolvită decât după principiile generale și cunoscute, relative la inexistența și anulabilitatea actelor. Astfel, instituția contractuală poate fi, în unele cazuri, *inexistentă*, iar în altele ea poate fi numai *anulabilă*.

Cazurile în care instituția este inexistentă.

Instituția contractuală este *nulă de drept*, după cum se exprimă art. 961, fără ființă sau *inexistentă*: 1⁰ când n'a fost făcută prin contractul de căsătorie (art. 932, 933), căci de câteori ea a fost făcută printr'un alt act decât acest contract, ea constitue un pact succesoral oprit de lege (art. 702, 965 § 2) (³); 2⁰ când ea a fost făcută în folosul altor persoane decât al ambilor soți sau al unuia din ei. Astfel, instituția contractuală, făcută în folosul copiilor ce au a se naște din viitoarea căsătorie, n'ar fi, după legea noastră, numai anulabilă, ci *inexistentă*.

Dacă ea a fost făcută atât în folosul soților cât și a copiilor viitori, ea va fi inexistentă numai în privința acestor din urmă, fiind însă validă în privința soților (⁴).

(¹) Vezi *suprà*, pag. 679, nota 1. Vezi și tom. I al Coment. noastre, p. 672, nota 2 (ed. a 2-a).

(²) Cpr. Laurent, XV, 175. Vezi și *suprà*, p. 674, nota 2.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11769; Laurent, XV, 208. — *Contrà:* Demolombe (XXIII, 296) și Aubry et Rau (VIII, § 739, p. 72, text și nota 35), după care asemenea instituție ar fi numai anulabilă (argum. din art. 821, modificat de legiuitorul nostru).

(⁴) Vezi *suprà*, p. 694, nota 2.

Cine poate propune inexistenţa.

In toate aceste cazuri, inexistenţa actului va puteà fi propusă de oricine şi oricând, fără ca actul să poată fi confirmat. Ceeace art. 1168 zice în privinţa donaţiunilor, este aplicabil tuturor contractelor inexistente.

Incapacitatea dispunătorului.

Singurul caz, în care instituţia contractuală va fi numai anulabilă, este acela în care dispunătorul ar fi fost incapabil de a dispune în momentul facerei ei (¹).

Aplic. art. 1900.

In caz de facerea unei instituţii contractuale din partea unui incapabil, acţiunea în anulare va puteà fi exercitată în termen de 10 ani, cu începere din ziua încetărei incapacităţei sale, adecă: în privinţa minorilor şi a interzişilor, din ziua majorităţei sau ridicărei interdicţiei, iar în privinţa femeilor măritate neautorizate, din ziua desfacerei căsătoriei (art. 1900) (²).

Exercit. acţiunei din partea moştenitorilor incapabilului. Aplic. art. 1890. Controversă.

Ea poate fi exercitată şi de moştenitorii incapabilului, însă, bine înţeles, numai în urma încetărei din viaţă a dispunătorului; şi aceasta chiar dacă ar fi trecut mai bine de 10 ani din ziua când incapabilul ar fi putut cere anularea; pentrucă deşi, în pricipiu, moştenitorii nu au mai multe drepturi decât cele ce aveà autorul lor, totuşi acest principiu sufere excepţie decâteori este vorba de un act cu titlu gratuit, pe care moştenitorii îl atacă în numele lor propriu. Moştenitorii nefiind deci reprezentaţi de autorul lor, în momentul facerei instituţiei contractuale, ei fiind consideraţi ca terţii, rămân supuşi dreptului comun, şi acţiunea lor se prescrie prin 30 de ani dela moartea dispunătorului (art. 1890) (³).

(¹) Vezi *suprà*, p. 695. Cpr. Laurent, XV, 209; Pand. fr., *v° cit.*, 11775; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 28, etc.

(²) Cpr. Laurent, XV, 211. — Vezi însă C. Besançon, D. P. 45. 4. 365, No. 2, care a decis că acţiunea în anulare a unei instituţii contractuale, făcută de o femee măritată neautorizată, curge din ziua morţei femeei dăruitoare.

(³) Laurent, XV, 210, 211; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 72, text şi nota 38; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 750, p. 528, nota 10, *in fine* (ed. Crome); Demolombe, XXIII, 296; Pand. fr., *v° cit.*, 11776. — *Contrà:* Zachariæ, *op. cit.*, IV, § 739, pag. 418, nota 10 (ed. Anschütz) (părere respinsă de Crome); Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, art. 1082, 1083, No. 28, p. 385; Faure, *Instit. contractuelle*, p. 183; Duranton, IX, 725; Toullier-Duvergier, IV, partea I-a, 610; Cas. fr. D. P. 47. 1. 15, etc., care aplică prescripţia de 10 ani şi moştenitorilor.

Efectele instituției contractuale (art. 933 § 2).

Art. 933 § 2.

In privința efectelor instituției contractuale, legea noastră, ca și cea franceză (art. 1083), nu cuprinde decât o singură dispoziție, și anume: art. 933 § 2, unde se zice că dăruitorul, care a dispus, prin contractul de căsătorie, de averea sa viitoare (în totul sau în parte), în folosul ambilor soți sau al unuia din ei, nu mai poate dispune cu titlu gratuit, de bunurile cuprinse în dispozițiune [1], adecă: nici prin donațiune, nici prin testament; de unde rezultă, *a contrario*, că el poate dispune de ele prin acte cu titlu oneros [2].

Vom studià efectele instituției contractuale în privința dispunătorului și în privința instituitului, adecă al soțului donatar.

Dreptul dispunătorului de a dispune, cu titlu gratuit, de lucrurile cuprinse în donațiune, pentru sume mici.

[1] Art. 1083 din codul francez adaogă însă că dispunătorul păstrează dreptul de a dispune cu titlu gratuit de obiectele cuprinse în donațiune pentru sume mici *(pour sommes modiques)*, cu titlu de recompensă sau altfel. Cu toate că textul nostru nu prevede asemenea excepție, credem că dăruitorul va puteà și la noi dispune cu titlu gratuit de un lucru de mică însemnătate și să facă oarecare prezenturi mici, ce obișnuit se fac la anul nou, la zile onomastice, etc. (cpr. art. 759), pentrucă legiuitorul n'a putut, rațional vorbind, să înțeleagă a oprì pe acela care ar fi consimțit o instituție contractuală universală, de a răsplătì serviciile ce i s'au adus de alții și de a nu lăsà amicilor sau cunoscuților săi un semn de amintirea lui. Cpr. Petrescu, *Donațiunile*, II, pag. 84. — *Contrà:* Bonachi, *Codicele civil român comentat*, IV, p. 319. — Modicitatea darului atârnă, pe de o parte, de averea dispunătorului, iar pe de alta, de serviciile ce voește să răsplătească. Judecătorii vor menține deci darul sau îl vor reduce, ori anulà cu totul, după împrejurări, ținând seamă de însemnătatea instituției contractuale, de valoarea lucrurilor de care instituitorul a dispus către cunoscuții, amicii sau slugile sale, precum și de natura serviciilor ce el înțelege a răsplătì, dacă este vorba de un dar sau de un legat remunerator. Laurent, XV, 221; Demolombe, XXIII, 318; Duranton, IX, 704; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11823; Baudry et Colin, II, 3914, etc. Dacă dispoziția cu titlu gratuit emanată dela dăruitor, în urma facerei instituției contractuale, ar întrece limitele determinate de lege, adecă n'ar fi modică, ca nu va fi numai redusă, ci va fi chiar anulată. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11805 urm., precum și numeroasele autorități citate acolo.

[2] Vezi *suprà*, p. 685.

1° Efectele instituţiei contractuale în privinţa dispunătorului.

In ce consistă irevocabilitatea instit. contractuale.

Irevocabilitatea care, în privinţa dăruitorului, este efectul principal al instituţiei contractuale, consistă în aceasta că dispunătorul păstrează dreptul de a înstrăinà cu titlu oneros (vânzare, schimb, tranzacţie, ipotecă, etc.) toate bunurile cuprinse în patrimoniul său, neputând însă să le înstrăineze cu titlu gratuit (donaţiune), fie ea chiar deghizată sau ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros (1), testament sau altă instituţie contractuală) (2).

Instrăinarea totală sau parţială a bunurilor cuprinse în instituţie.

Dăruitorul păstrează deci proprietatea bunurilor cuprinse în instituţia contractuală, putând să le înstrăineze cu titlu oneros, fie în totul, fie în parte (3), bine înţeles de bună credinţă şi fără fraudă, şi să le greveze de sarcini reale: ipoteci, servituţi, etc. (4); să se ruineze prin speculaţii gre-

---

(1) Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1082, 1083, No. 29 şi 36; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4959 şi autorităţile citate acolo.

(2) Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 73; Demolombe, XXIII, 315; Laurent, XV, 212, 216, 220; Baudry et Colin, II, 3910; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11801 urm. Cpr. C. Lyon, Sirey, 55. 2. 742; D. P. 56. 2. 46.—Vezi însă C. Paris (*Pand. Périod,* 88. 2. 4), care a decis că dăruitorul poate face nouă liberalităţi, rămânând ca ele să fie reduse de câteori atacă rezerva.

Dacă instituţia contractuală nu este însă universală, ci cuprinde numai o parte din bunurile dispunătorului, de exemplu: o jumătate sau numai nişte obiecte particulare, nu mai încape îndoială că dispunătorul rămâne liber de a dispune cu titlu gratuit de cealaltă jumătate sau de celelalte bunuri necuprinse în instituţie. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11817; Demolombe, XXIII, 316, etc.

(3) „Reconnaisance générale du principal héritier n'empêche qu'on ne puisse s'aider de son bien, ziceà Loysel; ains seulement qu'on avantage un autre, au préjudice du marié, des biens qu'on avoit alors". (*Institutes coutumières*, I, p. 302, No. 309, ed. Dupin et Laboulaye din 1846).

(4) Cpr. Thiry, II, 617; Laurent, XV, 214; Demolombe, XXIII, 311; Troplong, IV, 2349, 2354; Beltjens, III, *loco cit.*, No. 29, *in medio;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11783, etc.

Ipoteca legală.

Bunurile cuprinse în instituţia contractuală sunt supuse ipotecei legale a minorilor şi acelor ale femeei măritate. Pand. fr., *v⁰* şi *loco cit.*; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4856 şi autorităţile citate acolo.

Actele ce poate face dăruitorul.

Dăruitorul rămâne, de asemenea, liber de a pledà, de a face tranzacţii, compromisuri, etc., de a face comerţ, de a contractà şite şi să contracteze datorii chirografare sau ipotecare care, la un moment dat, pot nimicì întreaga donaţiune.

Instrăinarea averei în schimbul unei rente.

El poate, de asemenea, nimicì efectele instituţiei contractuale, înstrăinându-şi averea nu numai pentru un preţ fix şi exigibil îndată, dar şi în schimbul unei rente viagere, pentrucă înstrăinarea este, în asemenea caz, oneroasă ([1]).

Dăruitorul nu poate renunţà la dreptul ce-i dă legea de a-şi înstrăinà averea prin acte cu titlu oneros. Controversă.

Soarta instituţiei contractuale va atârnà deci foarte mult de dăruitor, de buna sa credinţă şi de inteligenţa ce el va depune în gestiunea averei sale. El putând să contracteze împrumuturi, să-şi înstrăineze averea cu titlu oneros şi să se sărăcească prin speculaţii greşite, soţul donatar nu are decât un singur mijloc de a se asigurà, într'o mă-

---

o societate, etc. Pand. fr., v^0 şi *loco cit.* Cpr. Baudry et Colin, II, 3918.

Art. 1718.

Bunurile sale mobiliare şi imobiliare continuă de a fi gajul şi garanţia creditorilor săi, atât în privinţa datoriilor anterioare cât şi celor posterioare instituţiunei (art. 1718). Pand. fr., v^0 *cit.*, 11784, etc.

Renunţarea la prescripţia dobândită.

El poate să renunţe la o prescripţie câştigată, când această renunţare nu are de scop o liberalitate, ci îndeplinirea unei obligaţii naturale sau a unei datorii de conştiinţă. Pand. fr., v^0 *cit.*, 11786; Demolombe, XXIII, 311; Troplong, IV, 2353; Cas. fr. Sirey, 47. 1. 120, etc.

[1] Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 75, text şi nota 52; Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 4964; Pand. fr., v^0 *cit.*, 11787 şi alte autorităţi citate acolo.

Neaplic., în specie, a art. 845 C. civ.

Instrăinarea averei ar fi, în asemenea caz, validă, chiar dacă ar fi fost consimţită în folosul unui succesibil în linie dreaptă, art. 845 nefiind aplicabil în specie. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 75, nota 52; Demolombe, XXIII, 313; Duranton, IX, 714, etc.

Neaplic., în specie, a art. 975 C. civ. Controversa.

Donatarul ar puteà însă să dovedească că înstrăinarea făcută cu sarcina unei rente, ca şi orice înstrăinare în genere, este, în realitate, o liberalitate, în care caz această liberalitate va fi anulată în baza art. 933 § 2, chiar dacă terţii, care ar fi contractat cu dăruitorul, n'ar fi complici ai fraudei, nefiind vorba în specie de o acţiune pauliană (art. 975), ci de o nulitate întemeiată pe incapacitatea de a dispune cu titlu gratuit. Laurent, XV, 214; Pand. fr., v^0 *cit.*, 11788; Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 4960, etc.— Vezi însă Demolombe, (XXIII, 312) şi Duranton (IX, 714), care făcând o confuzie regretabilă între acţiunea pauliană şi cea care izvorăşte din art. 933 § 2, cer complicitatea terţiilor. Cpr. şi Répert. Dalloz, *Supplément*, v^0 *Disp. entre-vifs*, 558.

sură oarecare, contra unui asemenea pericol, şi anume: acel de a cere o donaţiune cumulativă de bunuri prezente şi viitoare, permisă de lege (art. 934, 935), fără a puteà însă oprì pe dispunător, printr'o clauză a contractului, de a dispune decât cu consimţimântul donatarului, căci renunţarea din partea dăruitorului la dreptul ce-i dă legea de a-şi înstrăinà averea prin acte cu titlu oneros, ar fi un pact succesoral, adecă o convenţie asupra succesiunei sale viitoare, oprită de lege, ca fiind contrară bunelor moravuri (art. 702 şi 965 § 2). Această soluţie este cu atât mai admisibilă cu cât proiectul primitiv prevedeà că dăruitorul îşi păstrează până la moartea sa libertatea de a vinde şi de a ipotecà bunurile dăruite, *afară de cazul când el a renunţat expres, în totul sau în parte, la această facultate*, cuvinte care s'au şters din textul proiectului. La acest argument de text se mai poate adăogà că orice inalienabilitate este contrară interesului social şi economic (1).

Dacă instit. contractuală poate fi garantată printr'o ipotecă convenţională.

O altă chestiune, care stă în legătură intimă cu cea precedentă este următoarea: instituţia contractuală poate ea fi garantată printr'o ipotecă convenţională, consimţită de dăruitor în folosul soţului sau soţilor donatari? Curtea din Paris, reformând o sentinţă a tribunalului Senei, a decis că dăruitorul având dreptul de a dispune cu titlu oneros de averea sa, caracterul esenţial al instituţiei contractuale se opune la constituirea unei asemenea ipoteci, pentrucă ipoteca fiind un drept real şi o desmembrare a proprietăţei (art. 1746)(2), nu poate să existe într'o instituţie contractuală, care presupune din partea dăruitorului păstrarea integrală a dreptului său de proprietate(1). Ipoteca, care ar garantà o instituţie contractuală, ar fi deci neavenită, fără a anulà însă instituţia(2).

---

(1) Acollas, II, p. 673; Laurent, XV, 215; Demolombe, XXIII, 314; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 76, text şi nota 56; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 750, p. 531, nota 24 (ed. Crome); Duranton, IX, 712, 713; Baudry et Colin, II, 3919; T. Huc, VI, 458; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 30; Pand. fr., v° *cit.*, 11796 urm. — Vezi însă în sens contrar, Troplong, IV, 2349, *in fine*; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 1083, No. 3, p. 573; Bonnet, *Dispositions par contrat de mariage et dispositions entre epoux*, II, 422; C. Toulouse, Pand. fr., v° *cit.*, 11795 şi Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 2074, nota 1. Vezi şi sistemul intermediar profesat de Marcadé (IV, 293).

(2) Vezi tom. X al Coment. noaste, p. 546.

2° Efectele instituţiei contractuale în privinţa instituitului, adecă a soţului donatar.

Efectele instituţiei contractuale în privinţa soţului donatar trebuesc examinate din două puncte de vedere: *a)* în timpul vieţei dăruitorului; *b)* în urma morţei sale.

1) Efectele instituţiei contractuale în timpul vieţei dăruitorului.

Natura dreptului ce instituţia contractuală conferă instituitului în timpul vieţei sale. Controversă.

Care este natura dreptului ce instituţia contractuală conferă instituitului, în timpul vieţei dăruitorului? Autorii sunt departe de a se înţelege asupra naturei acestui drept. Unii ar voì ca soţul instituit moştenitor prin contractul de căsătorie să aibă, în timpul vieţei dăruitorului, un drept de proprietate condiţional, ceeace nu este adevărat, pentrucă dacă dreptul său ar fi condiţional, înstrăinările cu titlu oneros emanate dela dăruitor ar trebuì să fie desfiinţate prin efectul retroactiv al condiţiei (art. 1015), ceeace nu este. Alţii zic că soţul instituit moştenitor, prin contractul de căsătorie, nu are în timpul vieţei dăruitorului decât o speranţă, ceeace este iarăş inexact, fiindcă el are un drept pozitiv, de oarece dăruitorul nu poate să-i ridice calitatea conferită prin instituţia contractuală. Acest drept este însă un drept *eventual* de succesiune, care are multă analogie cu acel al moştenitorului rezervatar, în timpul vieţei lui *de cujus*; căci dăruitorul nu poate nimicì dreptul donatarului prin acte cu titlu gratuit(3).

---

(1) C. Paris, D. P. 75. 2. 155; Sirey, 75. 2. 129.

(2) Cpr. Pand. fr., *v° cit.*, 11799; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1082, 1083, No. 39 *bis*, p. 386, etc.

(3) Cpr. Thiry, II, 527; Arntz, II, 2289; Mourlon, II, 980; Demante et Colmet de Santerre, IV, 256 *bis* II. Acest din urmă autor zice că dreptul soţului instituit prin contractul de căsătorie, nu poate fi calificat *prin nicio expresie tecnică*, iar Demolombe (XXIII, 309) zice că dreptul său este un drept *tel quel*. Mai vezi în diferite sensuri: Laurent, XV, 223;

De aceea, tribunul Jaubert zicea în raportul său către Tribunat(¹), că *titlul*, adecă calitatea de moştenitor a instituitului este irevocabil; pe când emolumentul, care consistă în bunurile ce el va luà, nu se va puteà cunoaşte decât la moartea dăruitorului. Dispunătorul având, în adevăr, facultatea de a înstrăinà averea sa cu titlu oneros şi de a face oricât de multe datorii, numai calitatea de moştenitor a soţului instituit este irevocabilă, iar emolumentul său, în timpul vieţei dăruitorului, este cu totul necert, pentrucă instituţia contractuală deschizându-se, ca orice succesiune, la moartea dăruitorului, numai atunci se va vedeà dacă acesta a lăsat ceva avere.

Donatarul nu poate dispune de bunurile dăruitorului, în timpul vieţei acestui din urmă.

Din împrejurarea că soţul donatar nu are, în timpul vieţei dăruitorului, niciun drept la bunurile care compun patrimoniul acestui din urmă, rezultă că el nu poate dispune nici cu titlu oneros, nici cu titlu gratuit de bunurile ce el va găsì în patrimoniul dăruitorului, şi asemenea înstrăinare ar fi nulă, chiar dacă el ar devenì mai în urmă proprietarul bunurilor înstrăinate, căci el nu are un drept convenţional, ci un drept de succesiune, asigurat prin contractul de căsătorie, drept care nu se deschide însă decât la moartea dăruitorului(²).

In timpul vieţei dăruitorului, bunurile dăruite nu sunt gajul creditorilor soţului instituit.

Tot în puterea acestui principiu se decide că, în timpul vieţei dăruitorului, bunurile dăruite nu constituesc gajul creditorilor soţului instituit şi nu pot fi urmărite de creditorii lui personali, nici nu pot în acest timp fi afectate, în numele instituitului, la o ipotecă legală sau convenţională(³).

Necontrol. înstrăinărilor.

In fine, din acelaş principiu mai rezultă că soţul donatar nu are, în timpul vieţei dăruitorului, calitatea de a

---

Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 76, text şi nota 57; Chabot, *Comment. sur la loi des successions*, I, art. 720, No. 7, p. 21 (ed. Belost-Jolimont din 1839); Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11381 urm., etc.

(¹) Vezi Laurent, XV, 223; Demolombe, XXIII, 322; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11831, *in fine*, etc.

(²) Laurent, XV, 227; Arntz, II, 2287; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 39; Demolombe, XXIII, 322; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 79, 80; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11833, etc.

(³) Vezi Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 569; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 80, text şi nota 62; Beltjens, III, *loco cit.*, Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11835 şi autorităţile citate acolo. Cpr. C. Paris, Sirey, 75. 2. 129; D. P. 75. 2. 155.

atacà și de a controlà înstrăinările făcute de acest din urmă; căci, în privința acestor înstrăinări, soțul donatar neavând, după cum vom vedeà mai la vale, decât o acțiune în revendicare, donatarul nu este încă proprietar al bunurilor înstrăinate de dăruitor, în timpul vieței sale(¹).

Luarea de măsuri conservatorii. Controversă.

El n'ar puteà chiar, după părerea generală, să provoace măsurile conservatorii necesare pentru a-și asigurà exercițiul ulterior al dreptului său de succesiune, pentru a împiedecà, de exemplu, compromiterea acestui drept prin niște înstrăinări frauduloase, făcute sub aparența unor contracte cu titlu oneros, pentrucă situația sa fiind analogă cu aceea a unui moștenitor rezervatar, acest drept nu aparține, după cum știm, nici acestui moștenitor(²). (V. p. 606).

Donatarul nu poate, în timpul vieței dăruitorului, să renunțe la dreptul său sau să-l cedeze altuia. Controversă.

O altă chestiune nu mai puțin controversată, este aceea de a se ști dacă soțul instituit moștenitor prin contractul de căsătorie, poate sau nu, în timpul vieței dăruitorului, să renunțe la dreptul său sau să-l cedeze unui terțiu. Dacă aplicăm însă adevăratele principii asupra materiei, chestiunea este foarte simplă: soțul donatar neavând, precum vom vedeà mai la vale, decât un drept de succesiune, care se va deschide la moartea dăruitorului, nu poate, în timpul vieței acestui din urmă, să renunțe la dreptul său, pentrucă asemenea renunțare ar fi contrară art. 702 din codul civil. El nu poate, de asemenea, să cedeze altuia dreptul ce-i conferă contractul de căsătorie, prin care este instituit moștenitorul dăruitorului, nici chiar cu consimțimântul acestui din urmă, pentrucă asemenea cesiune ar fi contrară art. 965 § 2 (³).

(¹) Thiry, II, 527; Arntz, II, 2287; Laurent, XV, 228; Demolombe, XXIII, 323; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 80; Pand. fr., v° *cit.*, 11838; Cas. fr., D. P. 55. 1. 193; Sirey, 56. 1. 178; Sirey, 73. 1. 57; D. P. 73. 1. 473, etc.

(²) Acollas, II, p. 673; Laurent, XV, 228; Demolombe, XXIII, 323; Thiry, II, 527; Aubry et Rau, VI, § 739, p. 266, text și nota 63 (ed. a 3-a). — *Contrà:* Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 80, text și nota 64 (ed. a 4-a), care revin asupra primei lor opiniuni; Vigié, II, 985, *in fine;* Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 39; Faure, *Instit. contractuelle*, p. 194; Pand. fr., v° *cit.*, 11840; Cas. fr., Sirey, 73. 1. 57; D. P. 73. 1. 473, etc. Vezi și *suprà*, p. 606. Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 4858 urm.

(³) Thiry, II, 527; Demante et Colmet de Santerre, IV, 256 *bis*, III;

Drepturile donatarului în urma morţei dăruitorului.

Rămâne însă bine înţeles că, în urma morţei dăruitorului, soţul donatar este liber de a face cu dreptul său ce va voi, pentrucă atunci el a dobândit în mod irevocabil titlul de moştenitor (1).

B) Efectele instituţiei contractuale în urma morţei dăruitorului.

Art. 651, 654.

Instituţia contractuală fiind un dar de succesiune *(datio successionis)*, ca orice succesiune se deschide prin moartea dăruitorului (art. 651)(2), şi soţii instituiţi moştenitori prin contractul lor de căsătorie nu se pot folosi de ea decât dacă există în acest moment (art. 654); de unde rezultă că instituţia contractuală ar trebuì să fie caducă, adecă *inexistentă*, precum o şi declară art. 1089 din codul francez, în caz când soţul donatar, instituit moştenitor, ar murì înaintea dăruitorului.

Deoseb. de C. francez.

Cu toate acestea, textul nostru (art. 933 § ultim) o declară, în asemenea caz, numai *revocabilă* (3).

Dacă numai unul din soţi a fost instituit moştenitor prin contractul de căsătorie, moartea lui, întâmplată înaintea acelei a dăruitorului face neapărat ca instituţia să devie revocabilă, ca şi atunci când ambii soţi ar fi fost instituiţi

---

Laurent, XV, 224, 225; Demolombe, XXIII, 324; Troplong, IV, 2355; Acollas, II, p. 673; Massé-Vergé, III, § 517, p. 326; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 78, 79, text şi nota 60 (ed. a 4-a) (în ediţiile anterioare savanţii autori susţinuseră părerea contrară); Vigié, II, 986; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11843; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4866 şi 4869; T. Huc, VI, 458; Saintespès-Lescot, V, 1894, p. 453 urm.; Baudry et Colin, II, 3925; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 38 şi 39 *bis;* C. Orléans, D. P. 89. 2. 114 şi Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 561, notele 1 şi 2. — *Contrà*: Duvergier, *Vente*, I, 232; Benech, *De la quotité disponible entre époux*, p. 449 urm. (ed. din 1843), precum şi deciziile citate în Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11842.

(1) Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, art. 1082, 1083, No. 45, p. 387 şi autorităţile citate acolo.

(2) Baudry et Colin, II, 3922; Thiry, II, 527; Laurent, XV, 223; Duranton, IX, 700; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11847, etc.

Absenţa dăruitorului.

In privinţa absenţei dăruitorului, vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 45, nota 2. Cpr. Pand. fr., *loco cit.*

(3) Vezi *infrà*, p. 712.

în mod separat, în care caz instituţia va fi revocabilă numai pentru partea soţului săvârşit din viaţă.

Cazul când ambii soţi au fost instituiţi moştenitori împreună. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz când ambii soţi ar fi fost instituiţi împreună moştenitori *(conjointement)*? Partea soţului săvârşit din viaţă spori-va ca partea celui care trăeşte? Cu alte cuvinte, dreptul sporirei, prevăzut de art. 829, este el aplicabil în specie? Chestiunea este controversată, însă părerea cea mai juridică este, de bună seamă, acea care respinge în specie aplicarea acestui text, pentrucă dreptul sporirei fiind o excepţie dela dreptul comun, se aplică numai la legate (art. 829) şi la succesiunea ab intestat (art. 697), nu însă la donaţiuni (¹); şi am văzut că soţii instituiţi prin acelaş contract de căsătorie nu sunt consideraţi ca legatari, ci ca donatari. Sporirea nu poate deci aveà loc între soţi decât în virtutea voinţei exprese a dăruitorului (²). La noi este un argument şi mai mult în favoarea acestei soluţii, pentrucă moartea soţului instituit moştenitor, întâmplată înaintea aceleia a dăruitorului, nu face ca instituţia să fie caducă, ci numai *revocabilă*.

Lepădarea instituţiei în urma morţei dăruitorului. Art. 686.

Instituţia contractuală deschizându-se prin moartea dăruitorului, soţul donatar devine în acest moment, *ipso jure*, proprietarul bunurilor coprinse în ea, având facultatea de a o lepădà, întocmai ca un moştenitor (art. 686), cu toate că el ar fi primit-o în mod expres sau tacit, prin contractul de căsătorie; pentrucă el n'a acceptat din capul locului decât titlul de moştenitor prezumptiv ce-i dădeà această instituţie, iar nu titlul de moştenitor definitiv (³).

Art. 685.

El rămâne, de asemenea, liber de a acceptà instituţia, şi în asemenea caz, acceptarea sa poate fi pură şi simplă sau beneficiară (art. 685) (⁴).

(¹) Vezi în tom. IV, partea II, al Coment. noastre, explic. art. 929.

(²) Laurent, XV, 229; Coin-Delisle, *op. cit.*, art. 1082, No. 25; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11851. — *Contrà*: Demolombe, XXIII, 326; Troplong, IV, 2363; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 85.

(³) Thiry, II, 527; Arntz, II, 2288; Laurent, XV, 235; Demolombe, XXIII, 331; Demante, IV, 256 *bis* IV; Baudry et Colin, II, 3923; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11859; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 81 text şi nota 66; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4874; T. Huc, VI, 458, etc.

(⁴) Laurent, Demolombe, Aubry et Rau, *loco suprà cit.;* Répert.

Primirea p. o parte și lepădarea p. alta.

Soțul donatar n'ar puteà însă să primească instituția pentru o parte numai și s'o lepede pentru alta. *Nemo pro parte heres* (art. 789, 1027, 1037 C. Calimach și art. 12 partea IV, capit. 3, C. Caragea)(¹).

Exercit. dreptului de opțiune este irevocabilă.

El n'ar puteà, de asemenea, să renunțe la instituție, după ce a acceptat-o în urma morței dăruitorului, nici s'o accepte după ce a lepădat-o, pentrucă de câteori el și-a exercitat dreptul de opțiune, el nu mai poate reveni asupra lui(²).

Formele renunțărei. Neaplic. art. 695. Controversă.

Legea nearătând de astă dată, ca și la legate(³), formele renunțărei, de aici rezultă că ea nu are numai decât nevoe de a fi făcută la grefa tribunalului conform art. 695, fiind suficient ca voința soțului de a renunțà să fie manifestată într'un mod clar și neîndoelnic(⁴).

Soțul donatar nu are sezina. Neaplic. art. 653.

In Franța se controversează chestiunea de a se ștì dacă soțul donatar are sau nu are sezina(⁵). La noi, nu poate însă să existe nicio controversă în această privință, și soțul donatar nu are sezina nici într'un caz, chiar dacă ar fi descendentul dăruitorului, pentrucă art. 653 din codul civil nu conferă posesiunea bunurilor defunctului decât descen-

---

Sirey, v⁰ *cit.*, 4876; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 45, *in medio*, p. 387 (ed. a 3-a), etc.

C. Caragea.

(¹) „Moștenitorul nu este slobod o parte din averea mortului să moștenească și alta nu; ci ori toată, ori nimic", zice acest din urmă text. Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 223, 226 și 278 (ed. a 2-a). Cpr. Demolombe, XXIII, 333; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11863.

(²) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11864; Cas. fr., D. P. 53. 1. 17 și 21; Sirey, 53. 1. 65. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 222 și p. 282, 3⁰ (ed. a 2-a).

(³) Asupra chestiunei de a se ștì dacă art. 695 C. civ. se aplică sau nu la legate (chestie controversată în Franța), vezi nota în D. P. 1909. 2. 211, col. 1. Vezi și tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 277, nota 3.

(⁴) Laurent, XV, 235; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11862; Beltjens, III, art. 1082, 1083, No. 45, p. 387; Cas. fr. D. P. 57. 1. 425; Sirey, 58. 1. 240; D. P. 80. 1. 319. Cpr. C. Dijon, D. P. 1909. 2. 211. — *Contrà*: Vigié, II, 987, *in fine*; T. Huc, VI, 458; Baudry et Colin, II, 3924; C. Poitiers, Sirey, 88. 2. 32; D. P. 89. 2. 114. Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4882 urm.

(⁵) Vezi asupra acestei controverse, Pand. fr., v⁰ *cit.*, 11868 urm.

denţilor şi ascendenţilor, care primesc succesiunea în calitate de moştenitori ab intestat, iar nu donatarilor şi legatarilor(1). Ei vor cere deci posesiunea averei dela moştenitorii învestiţi cu sezina şi, în lipsa lor, dela justiţie(2).

Dreptul soţului donatar la fructe.

Imprejurarea că soţii donatari nu au sezina nu-i împedică însă de a aveà drept la fructele averei, ce face obiectul instituţiei, pentrucă ei fiind nişte adevăraţi moştenitori şi, ca atare, devenind proprietari ai averei dăruite din momentul morţei dăruitorului (art. 644), fructele se cuvin, în regulă generală, proprietarului, afară de cazul când legea le conferă posesorului (art. 485 urm.)(3).

Cazul când instit. are de obiect o sumă de bani.

Acelaş principiu este, fără nicio excepţie, aplicabil chiar când instituţia contractuală ar aveà de obiect o sumă de bani, ce urmează a fi luată din succesiunea dăruitorului(4).

Cererea posesiunei dela descendenţi sau ascendenţi, sau dela justiţie.

Soţul instituit moştenitor prin contractul de căsătorie, neavând sezina bunurilor dăruite, va trebuì s'o ceară şi s'o dobândească dela descendenţii sau ascendenţii defunctului, când el se va găsi în concurenţă cu dânşii (art. 889, 895), sau dela justiţie, în lipsa unor asemena moştenitori (art. 653 § 2), şi numai în urma dobândirei acestei posesiuni, el va puteà să exercite acţiunile relative la bunurile cuprinse în instituţiune(5). Aceasta nu este decât aplicarea principiilor

---

(1) Cpr. Beltjens, III, *loco cit.*, No. 46, p. 387; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11869 şi autorităţile citate acolo.

(2) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 4901 şi autorităţile citate acolo.

(3) Laurent, XV, 238; Demolombe, XXIII, 334; Troplong, IV, 2366; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 82, text şi nota 70; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11870; Pand. belges, v⁰ *Instit. contractuelle*, 196; Beltjens, III, *loco cit.*, No. 46; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 4911 urm.; T. Huc, VI, 459; C. Tulouse, Sirey, 43. 2. 194.

(4) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11871; Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 4912 şi autorităţile citate acolo. — *Contrà:* Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 83, text şi nota 71; Faure, *Instit. contractuelle*, p. 202, care aplică în privinţa sumelor de bani art. 1088, după care dobânda nu curge decât dela cererea în judecată. Această soluţie este însă, după părerea noastră, inadmisibilă, pentrucă textul de mai sus presupune o obligaţie convenţională, adecă un debitor şi un creditor şi, în specie, soţii instituiţi nu sunt creditori, ci moştenitori, adecă proprietari (art. 644).

(5) Laurent, XV, 239, 240; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11872 şi autorităţile citate acolo.

generale în materie de succesiune, pe care le cunoaştem şi pe care le-am expus cu ocazia explicărei art. 653 C. civ. (¹).

Revendicarea lucrurilor de care dăruitorul a dispus cu titlu gratuit. Art. 1890, 1895 urm., 1909.

Intre acţiunile, ce soţul instituit moştenitor poate să exercite în urma dobândirei posesiunei, este şi aceea ce el are dreptul de a exercità atunci când dăruitorul, în contra dispoziţiilor exprese ale art. 933 § 2, a dispus cu titlu gratuit de unul sau mai multe din obiectele cuprinse în instituţia contractuală. Această acţiune nefiind o acţiune în anulare, ci o adevărată acţiune în revendicare, va puteà, ca orice revendicare, fi exercitată timp de treizeci de ani (art. 1890). Acest termen va începe a curge din ziua morţei dăruitorului, rămânând ca cei care deţin cu bună credinţă şi cu un titlu translativ de proprietate, imobilele dăruite, să invoace art. 1895 urm., iar detentorii de lucruri mobile să invoace art. 1909 din codul civil, adecă prescripţia instantanee (²).

Plata datoriilor dăruitorului.

Dar dacă soţul instituit moştenitor prin contractul de căsătorie are drepturi de exercitat, el poate să aibă şi sarcini de îndeplinit. Ştim, în adevăr, că prin primirea instituţiei contractuale, el contractează obligaţia de a plătì datoriile dăruitorului (³); şi, conform principiilor generale, el le va plătì *ultra vires emolumenti*, dacă n'a primit succesiunea sub beneficiu de inventar (art. 897).

Despre caducitatea şi revocarea instituţiilor contractuale.

1⁰ Caducitatea instituţiei contractuale.

Art. 1088, 1089 C. fr.

Codul nostru nu vorbeşte nicăeri de caducitatea instituţiilor contractuale, eliminând cu desăvârşire art. 1088 şi 1089 din codul francez, care determină cazurile de caducitate.

Cazul în care instituţia este caducă.

De aci n'ar trebuì însă să conchidem că instituţia contractuală nu este la noi niciodată caducă, căci ea este caducă în următoarele trei cazuri: 1⁰ când condiţia, adecă căsătoria în vederea căreia ea a fost făcută, nu se îndepli-

---

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, pag. 57, 58, nota 1 şi p. 897 *ad notam* (ed. a 2-a).

(²) Thiry, II, 527, *in fine;* Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 83; Laurent, XV, 240; Demolombe, XXIII, 336; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11873, etc.

(³) Vezi *suprà*, p. 689.

neşte. *Deficiente conditione, deficit donatio* (art. 1017)(¹); 2⁰ când soţul sau soţii donatari renunţă în mod unilateral la donaţiune (art. 928), fără însă ca renunţarea să se facă în folosul cuiva, căci în acest din urmă caz, renunţarea n'ar atrage caducitatea instituţiei contractuale(²); 3⁰ şi în fine, când lucrul determinat, care face obiectul instituţiei contractuale, a perit cu totul în timpul vieţei dăruitorului (art. 927)(³).

Cui foloseşte caducitatea instituţiei contractuale.

In toate aceste cazuri, instituţia contractuală se consideră ca şi cum n'ar fi avut fiinţă niciodată, şi bunurile dăruite soţilor prin contractul de căsătorie rămânând în succesiunea ab intestat a dăruitorului, caducitatea instituţiei foloseşte, în limitele părţei disponibile, donatarilor posteriori sau legatarilor care, fără această împrejurare, n'ar fi avut niciun drept asupra bunurilor lăsate lor; pentrucă dacă instituţia n'ar fi fost caducă, dăruitorul n'ar mai fi putut dispune de averea sa prin acte cu titlu gratuit, în dauna soţilor instituiţi prin contractul lor de căsătorie (art. 933 § 2)(⁴).

(¹) Vezi *suprà*, pag. 671. Cpr. Laurent, XV, 107; Demolombe, XXIII, 251; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11605 şi 11882; Arntz, II, 2274; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1088, No. 4.

Anul. căsătoriei.

In caz de anularea căsătoriei, donaţiunea făcută în favoarea căsătoriei va cădeà, afară de eeeace priveşte soţul de bună credinţă, în privinţa căruia ea va rămâneà validă. Beltjens, III, art. 1088, No. 9 şi alte autorităţi citate *suprà*, p. 672, nota 1.

Nulitatea contractului de căsătorie.

Nulitatea contractului de căsătorie ar atrage însă nulitatea donaţiunei ce el cuprinde. Beltjens, *loco suprà cit.*, şi autorităţile citate acolo.

Căsăt. contractată de rea credinţă.

Anularea căsătoriei contractată de ambii soţi, de rea credinţă, atrage nulitatea donaţiunei făcută de unul din ei celuilalt, prin contractul de căsătorie.

Fraudă la lege.

Dacă această donaţiune a fost ascunsă sub forma unei recunoaşteri de dotă, această simulaţie constituind o fraudă la lege, poate fi dovedită prin simple prezumpţii.

O obligaţie contractată în frauda legei poate fi atacată de acel care a subscris-o şi de reprezentanţii săi. Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1088, No. 10 şi autorităţile citate acolo.

(²) Cpr. Laurent, XV, 245; Aubry et Rau, VIII, § 739, p. 87, text şi nota 94; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11885, etc.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11888.

(⁴) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11886 urm.; Baudry et Colin, II, 3941. Vezi şi *suprà*, p. 706.

Moşt. ab intestat.

Dacă nu există alţi donatari sau legatari, caducitatea instituţiei contractuale va folosi moştenitorilor ab intestat (¹).

2° Revocarea instituţiei contractuale.

Cazurile de revocare ale instit. contractuale.

Instituţia contractuală mai este încă lipsită de efecte în cazurile când este revocată. Din cele trei cazuri de revocare prevăzute de art. 829, două numai sunt aplicabile instituţiei contractuale, şi anume: 1° neîndeplinirea sarcinilor impuse soţilor donatari (art. 830); 2° survenirea de copii dăruitorului (art. 836 urm.) (²).

Ingratitudine.

Cât pentru ingratitudinea soţului donatar, ştim că ea nu este aplicabilă instituţiilor contractuale (art. 835) (³).

Art. 933 § ultim.

Instituţia contractuală mai este încă *revocabilă*, iar nu caducă, ca în codul francez, când dăruitorul supravieţueşte soţului sau soţilor donatari (art. 933 § ultim) (⁴); de unde rezultă, prin argument *a contrario sensu*, că altfel ea este irevocabilă.

Trecerea drepturilor soţului instituit la moştenitorii săi.

In caz deci când dăruitorul, supraveţuind soţilor donatari, n'a revocat donaţiunea, dreptul soţului sau soţilor instituiţi trece la moştenitorii lor, ca un drept dobândit încă din momentul facerei donaţiunei (⁵).

3° Despre donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare.

Art. 934. — Prin contractul de maritagiu, se poate face cumulativ o donaţiune a bunurilor prezente şi viitoare, sau a unei părţi numai dintr'aceste bunuri, cu îndatorire însă de a se anexà

(¹) Laurent, XV, 246.

(²) Cpr. Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 11890.

(³) Cpr. Arntz, II, 2272; Beltjens, III, art. 1088, No. 2.

Art. 924.

(⁴) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* din 1893, No. 60. — Testamentul este, din contra, *caduc* prin moartea legatarului întâmplată înaintea acelei a testatorului (art. 924).

(⁵) Cpr. Bonachi, *Codicile civil român comentat*, IV, p. 381. Vezi şi Windscheid, *Zur Lehre des Cod Napoleon von der Ungiltigkeit des Rechtsgeschäftes*, p. 283. — D-l Petrescu (*Donaţiunile*, II, p. 117) greşeşte deci când zice că revocabilitatea prevăzută de textul nostru este o adevărată caducitate, căci dacă instituţia ar fi caducă la noi, ca şi în codul francez, ea ar fi *inexistentă* şi, prin urmare, drepturile soţilor instituiţi n'ar actului un stat de datoriile şi sarcinile existente, la care este supus donatorul în momentul donaţiunei. In acest caz donatarul este liber să se lepede, la moartea donatorului, de bunurile viitoare şi să oprească numai pe cele prezente. (Art. 651, 821, 823, 826, 835, 836, 933, 935 C. Civ. Art. 1084 C. fr. *nemodificat).*

Art. 935. — Dacă statul de care se face menţiune în art. precedent(¹), nu s'a anexat actului ce conţineà donaţiunea bunurilor prezente şi viitoare, donatarul nu poate decât: sau a acceptà sau a se lepădà de donaţiune în întregul ei.

Când acceptă, el nu poate cere decât bunurile existente la moartea donatorului, şi este supus la toate datoriile şi sarcinile succesiunii. (Art. 696, 777, 827, 933, 934 C. civ. Art. 1085 C. fr. *nemodificat).*

Definiţia don. cumulative de bunuri prezente şi viitoare. Art. 934.

Donaţiunea cumulativă, prevăzută de textele mai sus reproduse, este o dispoziţie prin care o persoană, rudă sau străină, dă prin contractul de căsătorie, viitorilor soţi sau numai unuia din ei, totul sau parte din bunurile sale viitoare (adecă din bunurile ce acea persoană va lăsà la moartea sa) şi totul sau parte din bunurile sale prezente şi actuale, aşa că soţul sau soţii donatari au, la moartea dăruitorului, facultatea de a primi această donaţiune în întregimea ei, sau de a opri numai bunurile prezente, lepădând pe cele viitoare (art. 934).

Nulit. contractului de căsătorie.

Nulitatea contractului de căsătorie ar atrage nulitatea donaţiunilor bunurilor prezente şi viitoare făcute de terţii prin acest contract (²).

Origina art. 934, 935.

Donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare îşi are origina sa în vechiul drept francez, şi mai cu seamă în art. 17 al ordonanţei din 1731, de unde au luat-o redactorii codului Napoleon (³).

Dr. roman.

Ea erà însă admisă şi in dreptul roman (⁴).

---

trece la moştenitorii lor, în caz când ea n'ar fi fost revocată de dăruitor. Vezi *infrà,* p. 739.

(¹) Iar nu în *articolele* precedente, după cum din eroare prevede textul oficial.

(²) Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1084, No. 6 *bis*, p. 390.

(³) Vezi Demolombe, XXIII, 344; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5070.

(⁴) Iată, în adevăr, cum se exprimă, în această privinţă, Cujacius asupra legei 35, Cod, *De donationibus*, 8, 54: „*At si donatio perficiatur traditione corporali, ut voluerit Constantinus et veteres voluerunt, ut usus magis probat, evidentissimum est*

Scopul don. cumulative de bunuri prezente și viitoare.

Donațiunea de bunuri viitoare sau instituția contractuală, de care am vorbit mai sus, este foarte favorabilă dispunătorului, de oarece el rămâne liber de a-și înstrăinà averea prin acte cu titlu oneros (argument *a contrario* din art. 933 § 2); ea nu prezintă însă destule garanții soțului donatar, care nu va luà nimic dacă dăruitorul își va înstrăinà averea sau va contractà datorii, ori se va sărăcì prin speculații greșite; de aceea, legiuitorul a înființat donațiunea cumulativă de bunuri prezente și viitoare, care permite soțului donatar de a acceptà, la moartea dăruitorului, întreaga donațiune, ceeace el va face de sigur dacă dăruitorul nu și-a risipit averea, donațiunea producând în asemenea caz efectele unei instituții contractuale, sau de a oprì numai bunurile prezente, renunțând la cele viitoare, asemenea alegere conferindu-i proprietatea bunurilor prezente cu efect retroactiv până în ziua facerei donațiunei(¹).

Don. cumulativă constitue o don. unică, iar nu două liberalități întrunite la un loc.

Donațiunea cumulativă de bunuri prezente și viitoare nu se descompune, după cum pe nedrept susțin unii(²), în două donațiuni deosebite: una de bunuri prezente și alta de bunuri viitoare, producându-și fiecare efectele sale după natura sa specială: pentrucă, în asemenea caz, ar fi fost inutil de a se conferì soțului donatar un drept de opțiune care rezultă din însăș natura bunurilor și n'ar mai fi fost nevoe de a se prevedeà anume regulele speciale, care trebue să cârmuiască această donațiune cumulativă. Această donațiune cumulativă de bunuri prezente și viitoare constitue, deci, o donațiune unică de o natură specială *(sui generis)*, cârmuită de art. 934 și 935, iar nu două liberalități întrunite la un loc. Ea fiind o specie și o varietate a donațiunilor de bunuri viitoare, nu se deosebește de instituția contractuală decât prin alegerea sau dreptul de opțiune ce se conferă

---

non consistere rerum futurarum donationem, quia rerum quæ nondùm sunt, nulla fieri potest traditio". Citație împrumutată dela Ricard, *Tr. des don. entre-vifs et testamentaires*, I, partea 1-a, p. 224, No. 1006 (ed. din 1735). Vezi și Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 5069.

(¹) Cpr. Thiry, II, 529; Arntz, II, 2293, etc.

(²) Guilhon, *Donations*, II, 903. — Această părere, care fusese mai întâi susținută și de Grenier, a fost mai în urmă părăsită de acest autor (III, 434, p. 353 urm.).

soţului donatar (¹). Acest punct este neîndoelnic, cu toată discuţia ce s'a ivit asupra lui.

Revocabilitatea acestei donaţiuni.

Ca atare, ea nu poate deci fi făcută decât prin contractul de căsătorie şi în favoarea unuia sau ambilor soţi, fiind *revocabilă* în caz când dăruitorul ar supraveţuì soţului sau soţilor donatari.

Trecerea dreptului de opţiune la moştenitori.

Dreptul de opţiune, pe care îl are soţul donatar, trece deci la moştenitorii săi, în caz de supraveţuirea dăruitorului, dacă el n'a revocat această donaţiune (art. 933 § ultim).

Cazul când donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare a fost făcută printr'o donaţiune ordinară. Controversă.

Donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare poate dà loc la dificultăţi când n'a fost făcută prin contractul de căsătorie, ci printr'o donaţiune ordinară. In adevăr, donaţiunea de bunuri prezente fiind irevocabilă (art. 801), iar acea de bunuri viitoare fiind, din contra, revocabilă (art. 821), chestiunea este de a se şti: ce se va face cu donaţiunea prin care dăruitorul ar fi dispus în mod cumulativ atât de bunurile sale prezente cât şi de cele viitoare? Asemenea donaţiune fi-va ea revocabilă în întregimea ei, sau numai pentru bunurile viitoare? Chestiunea poate astăzi fi la noi controversată, după cum erà şi în dreptul francez anterior ordonanţei din 1731 (²).

Cazul când dăruitorul a înţeles să facă două donaţiuni: una de bunuri prezente şi alta de bunuri viitoare.

Rămâne însă bine înţeles că soluţia de mai sus, după care donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare constitue o donaţiune *unică sui generis*, nu va fi admisă decât în lipsa unei voinţe contrare manifestată de dăruitor, căci nimic nu se opune ca o persoană să facă în acelaş contract de căsătorie două donaţiuni deosebite: una de bunuri prezente (art. 931) şi alta de bunuri viitoare (art. 933) (³).

(¹) Cpr. Planiol, III, 3190; Thiry, II, 530; Arntz, II, 2292, 2294; Laurent, XV, 254 urm.; Demolombe, XXIII, 348; Acollas, II, p. 677; Vigié, II, 991; Marcadé, IV, 296; Demante et Colmet de Santerre, IV, 257 *bis* I; Baudry et Colin, II, 3950; T. Huc, VI, 462; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 91, 92, text şi nota 3; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 751, p. 533, text şi nota 3 (ed. Crome) (*eine einzige Verfügung*); Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11927; Pand. belges, *v⁰ Instit. contractuelle*, 219; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5076; Beltjens, III, art. 1084, No. 1; C. Limoges, D. P. 73. 2. 104; Sirey, 74. 2. 10, etc.

(²) Vezi *suprà*, p. 396 urm.

(³) Baudry et Colin, II, 3951; Demolombe, XXIII, 347; Laurent, Cazul când dăruitorul a făcut două donațiuni deosebite.

Dacă dăruitorul n'a făcut o singură donațiune *cumulativă* de bunuri prezente și viitoare, ci două donațiuni deosebite: una de bunuri prezente și alta de bunuri viitoare, nu se vor aplicà art. 834 și 835 din codul civil, ci fiecare donațiune își va produce efectele sale, conform cu natura sa proprie(¹).

Chestie de fapt.

Chestiunea de a se ști dacă părțile au înțeles a face două donațiuni deosebite, sau o singură donațiune cumulativă de bunuri prezente și viitoare, este o chestiune de fapt, care se apreciază în mod suveran de instanțele de fond(²).

Despre dreptul de opțiune al soțului donatar și despre condițiile prescrise pentru exercițiul acestui drept.

Dreptul de opțiune pe care il are donatarul, la moartea dăruitorului.

In cazul unei donațiuni cumulative de bunuri prezente și viitoare, soțul donatar sau moștenitorii lui, dacă el a murit înaintea dăruitorului și donațiunea n'a fost revocată conform art. 933 § ultim(³), are alegerea, *la moartea dăruitorului*, sau de a acceptà liberalitatea în întregimea ei, sau de a lepădà bunurile viitoare, oprind numai pe cele prezente. Acest drept fiind un drept de succesiune, nu poate fi exercitat decât la moartea dăruitorului (art. 651)(⁴).

Donatarul nu poate să lepede bunurile prezente spre a se scuti de datoriile actuale.

Donatarul n'ar puteà însă să lepede bunurile prezente, spre a se scuti de plata datoriilor existente în momentul donațiunei, și să oprească pe cele viitoare, pentrucă legea nu-i conferă opțiunea decât în privința bunurilor prezente (⁵).

XV, 257; Arntz, II, 2292; Beltjens, III, art. 1084, No. 5; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5079; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11928; Planiol, III, p. 814, nota 1 (ed. a 5-a). Cpr. Cas. fr. D. P. 82. 1. 216; D. P. 91. 1. 473, etc.

(¹) Acollas, II, p. 677; Marcadé, IV, 276; Laurent, XV, 257; Demolombe, XXIII, 347; Arntz, II, 2292; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11928, etc.

(²) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 93; Baudry et Colin, II, 3951; Mourlon, II, 987; Arntz, II, 2292; Vigié, II, 990; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11933; Cas. fr. D. P. 91. 1. 473; Sirey, 93. 1. 454, etc.

(³) Vezi *suprà*, p. 715.

(⁴) Cpr. Thiry, II, 531; Arntz, II, 2295; Laurent, XV, 276; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 95, etc.

(⁵) Duranton, IX, 726, p. 732 (ed. a 4-a).

Opţiunea este irevocabilă.

Odată executată, opţiunea rămâne irevocabilă şi donatarul n'ar puteà, după ce a optat pentru bunurile prezente, să revie asupra deciziunei sale(1).

Anexarea la donaţiune a unui stat al datoriilor şi sarcinelor.

Dreptul de opţiune este supus îndeplinirei următoarei condiţii: pentru ca el să aparţie donatarului se cere ca, la actul de donaţiune, să fi fost anexat(2) un stat, adecă un inventar detaliat şi exact al datoriilor şi al sarcinelor dăruitorului, existente în momentul donaţiunei (art. 934).

Scopul statului de datorii.

Acest inventar al pasivului existent în momentul donaţiunei, care nu se cereà în dreptul anterior francez şi care a fost adaos de redactorii codului actual, după observaţile lui *Rousseau de Lacombe* asupra art. 17 al ordonanţei din 1731(3), permite donatarului de a primì numai bunurile prezente ale dăruitorului, cu îndatorirea de a-i plătì datoriile, care astfel îi sunt aduse la cunoştinţă.

Scutirea de plata datoriilor.

Inventarul prescris de art. 934 ar fi însă de prisos, dacă dăruitorul bunurilor prezente ar fi scutit pe donatar de plata datoriilor, impunându-le numai moştenitorilor săi(4).

Cazul când nu s'a făcut inventarul datoriilor.

In lipsa unui inventar detaliat al datoriilor şi sarcinilor dăruitorului, donaţiunea nu este nulă, însă soţul donatar nu mai are dreptul de opţiune ce-i conferă legea, ci el trebue să primească sau să lepede întreaga donaţiune,

---

(1) Baudry et Colin, II, 3961; Laurent, XV, 276; Demolombe, XXIII, 356. — Vezi însă C. Grenoble, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 2166.

(2) Cerinţile legei ar fi îndeplinite dacă inventarul datoriilor, în loc de a fi anexat la act, ar fi fost cuprins în însuş actul de donaţiune. Cpr. Marcadé IV, 297; Laurent, XV, 268; Pand. fr., v° *cit.*, 11962, etc.

Neînlocuirea inventarului printr'o declaraţie.

Inventarul prescris de lege nu poate însă fi înlocuit printr'o declaraţie, care ar arătà pe scurt suma totală a datoriilor. Laurent, XV, 268; Demolombe, XXIII, 360; Troplong, IV, 2441; Arntz, II, 2296; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 95; C. Limoges, Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 2158, nota 1, etc.

Inventar anterior.

Părţile pot însă să se refere la un act autentic anterior, de exemplu: la un inventar în care ar fi trecute datoriile şi sarcinile dăruitorului. Pand. fr., v° *cit.*, 11963.

(3) Vezi Demolombe, XXIII, 344.

(4) Thiry, II, 531; Laurent, XV, 269; Demolombe, XXIII, 361; Demante et Colmet de Santerre, IV, 258 *bis* II; Pand. fr., v° *cit.*, 11954; Baudry et Colin, II, 3968.

ea fiind, în asemenea caz, o instituţie contractuală ordinară, deşi cuprinde şi bunuri prezente (art. 933, 935).

Cazul când donatarul a lepădat donaţiunea.

Donatarul, care a lepădat donaţiunea în întregimea ei, se consideră ca şi cum n'ar fi fost niciodată moştenitor (art. 696), el neputând să ieà nimic din bunurile dăruite, şi fiind dator a restituì pe cele primite, în caz când ar fi fost pus în posesiunea lor[1].

Cazul când donatarul a optat pentru bunurile prezente.

Donatarul, care a optat pentru bunurile prezente, are drept la toate bunurile care au fost considerate ca atare în momentul facerei donaţiunei. El are deci drept la toate bunurile care aparţineau în acel moment dăruitorului, presupunând, bine înţeles, o donaţiune universală.

Revendic. imobilelor înstrăinate de dăruitor.

El va puteà, deci, să revendice dela terţii detentori imobilele înstrăinate de dăruitor chiar cu titlu oneros şi să nu respecte drepturile reale constituite către terţii, dacă a avut însă grija de a transcrie donaţiunea[2].

Complectarea art. 935 prin art. 933.

Donatarul, care a acceptat donaţiunea *în întregimea ei*, poate cere nu numai bunurile existente la moartea dăruitorului, după cum pe nedrept dispune art. 935 § 2, ci şi bunurile de care dăruitorul a dispus cu titlu gratuit în contra art. 933 § 2, pentrucă donaţiunea cumulativă fiind, în asemenea caz, o instituţie contractuală, art. 935 se complectează prin art. 933, şi din acest text rezultă *a contrario* că dăruitorul n'a putut, în timpul vieţei sale, să dispue de averea sa cu titlu gratuit decât într'o limită foarte restrânsă (vezi *suprà*, p. 699, nota 1), ci numai cu titlu oneros, adecă: prin vânzare, schimb, tranzacţie, etc.

Bunurile la care are drept donatarul, care a acceptat întreaga donaţiune.

Prin urmare, în cazul art. 935, ca şi în cazul art. 933, donatarul, care a acceptat *întreaga donaţiune*, nu va aveà niciun drept la bunurile eşite din patrimoniul dăruitorului prin acte cu titlu oneros, ci numai la cele existente la moartea acestuia şi la cele înstrăinate *cu titlu gratuit*, care există în succesiune, de vreme ce dăruitorul nu puteà să dispue de ele (art. 933 § 2)[3].

---

(1) Laurent, XV, 272; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11976; C. Grenoble, Sirey, 48. 2. 144; D. P. 56. 2. 11.

(2) Baudry et Colin, II, 3962. Vezi şi autorii citaţi *infrà*, p. 720, nota 5.

(3) Acollas, II, p. 678, 679; Arntz, II, 2297; Laurent, XV, 273; Demolombe, XXIII, 345, 351; Demante et Colmet de San-

Bunurile existente la moartea dăruitorului.

Intre bunurile existente la moartea dăruitorului trebue să cuprindem şi bunurile mişcătoare, chiar pentru care n'ar fi existat actul estimativ prescris de art. 827, pentrucă acest text nu se aplică decât donaţiunilor de bunuri prezente, şi donaţiunea cumulativă este o instituţie contractuală de câteori donatarul o primeşte în întregimea ei (1).

Plata datoriilor.

Donatarul, care a acceptat donaţiunea în întregimea ei, va plătì *toate* datoriile şi sarcinele succesiunei, adecă atât cele anterioare cât şi cele posterioare donaţiunei (art. 935. *in fine*), pe când donatarul care a oprit numai bunurile prezente, va plătì numai datoriile existente în momentul donaţiunei (art. 934).

Plata proporţională a datoriilor.

Rămâne însă bine înţeles că donatarul, care va acceptà întreaga donaţiune, nu va plătì toate datoriile, dacă el n'a fost instituit decât pentru o parte din bunuri, ei numai o parte din datorii, în proporţie cu partea pentru care el a fost instituit; căci este de principiu că datoriile se împart între diferiţii moştenitori, în proporţie cu partea lor de succesiune (art. 770, 1060)(2). Şi aceste datorii şi sarcini, el le va plătì *ultra vires bonorum*, dacă n'a avut prudenţa de a acceptà succesiunea sub beneficiu de inventar (art. 897)(3).

Art. 897.

Donatarul unor lucruri particulare.

Incât priveşte donatarul unor obiecte particulare, el nu va plătì nicio datorie a dăruitorului, fiindcă în asemenea caz, el este un succesor cu titlu particular (4).

Aplic., în specie, a art. 827. Controversă.

Dacă donaţiunea cumulativă ar cuprinde şi averea mobiliară, ea ar mai trebuì, după unii, să fie însoţită de actul estimativ cerut de art. 827, pentrucă legea nefăcând nicio derogare dela acest text, lipsa unui asemenea act ar face ca donaţiunea să fie validă numai în privinţa imobilelor,

---

terre, IV, 258 *bis* I; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 95; Duranton, IX, 730; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11968, etc.

(1) Cpr. Arntz, II, 2297; Laurent, XV, 273; Duranton, IX, 733; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11970; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 96, etc.

(2) Baudry et Colin, II, 3966; Laurent, XV, 274; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 96, text şi nota 17; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 751, p. 534, nota 8 (ed. Crome); Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11971; T. Huc, VI, 463, *in fine*.

(3) Vezi *suprà* p. 336, 690, 710, etc. Cpr. Planiol, III, 3193.

(4) Laurent, XV, 274; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11974; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5208, etc.

de câteori donatarul, folosindu-se de dreptul de opțiune, ce-i conferă legea, ar transformà donațiunea cumulativă în donațiune de bunuri prezente(1).

După un alt sistem, se admite însă că lipsa actului estimativ nu împedică pe donatar de a revendicà dela moștenitorii dăruitorului mobilele ce aceștia ar posedà la moartea lui, pentrucă art. 934 nu dispune că opțiunea donatarului transformă donațiunea cumulativă într'o donațiune de bunuri prezente, ci că donatarul poate numai să oprească bunurile prezente, ceeace nu împedică donațiunea cumulativă de a rămâne tot o instituție contractuală, la care, după cum știm, art. 827 este inaplicabil(2).

Netranscr. don. cumulative de bunuri prezente și viitoare.

S'a ivit discuție asupra chestiunei de a se ști dacă donațiunea cumulativă de bunuri imobiliare este sau nu supusă transcrierei. In principiu, răspunsul trebue să fie negativ, pentrucă o asemenea donațiune fiind o instituție contractuală, asemenea instituții nu sunt, după părerea generală, supuse transcrierei(3), numai donațiunile de bunuri prezente fiind supuse acestei formalități(4).

Interesul ce are donatarul de a transcrie don. cumulativă.

Donatarul are însă interes de a transcrie donațiunea cumulativă, dacă, la moartea dăruitorului, el se leapădă de bunurile viitoare, oprind numai pe cele prezente, cel puțin în privința imobilelor înstrăinate de defunct; pentrucă, în asemenea caz, el având dreptul de a le revendicà dela terții detentori, deși legea n'o spune anume(5), el n'a devenit proprietar față de acești terții decât dacă a transcris actul de donațiune înaintea înstrăinărei făcută de dăruitor (art. 818, 819 C. civ., 723 Pr. civ.). In vederea dreptului său de opțiune, el va trebuì deci să transcrie actul de danie cât mai curând, pentrucă neîndeplinirea acestei formalități înainte de înstrăinare, face revendicarea lui cu neputință([1]).

---

(1) Vezi în acest sens, Arntz, II, 2296, *in fine*; Mourlon, II, 988; Demolombe, XXIII, 363; Demante et Colmet de Santerre, IV, 257 *bis* III; Aubry et Rau, VIII, § 740, *in fine*, p. 97.

(2) Vezi *suprà*, p. 222, nota 1 și p. 692. Cpr. în acest din urmă sens, Laurent, XV, 261; Troplong, IV, 2444; Duranton, IX, 733; Pand. fr., v^0 *cit.*, 11988. V. și *infrà*, p. 734, nota 1.

(3) Vezi *suprà*, p. 690, 691. Cpr. Beltjens, III, art. 1084, No. 8.

(4) Vezi *suprà*, p. 676.

(5) In adevăr, dacă înstrăinările consimțite de dăruitor cu titlu gratuit sau cu titlu oneros ar rămâneà în picioare, donatarul, care ar oprì bunurile prezente, n'ar mai aveà niciun drept de câteori imobilele ar fi fost înstrăinate de dăruitor. El trebue, deci, să le poată revendicà dela terții dobânditori și de a face să cadă toate drepturile reale consimțite de dăruitor în urma donațiunei, dacă, bine înțeles, donațiunea a fost transcrisă înaintea înstrăinărei. Cpr. Laurent, XV, 279; Mourlon, II, 987; Marcadé, IV, 295; Arntz, II, 2297; De-

Cazul când donatarul nu are interes de a transcrie donațiunea.

Din cele mai sus expuse rezultă că donatarul nu are niciun interes a transcrie actul de donațiune, dacă dăruitorul nu și-a înstrăinat imobilele și, în asemenea caz, donatarul va puteà să-și exercite dreptul de opțiune, chiar dacă donațiunea n'ar fi fost transcrisă.

Cazul când donatarul nu se folosește de dreptul de opțiune.

Formalitatea transcrierei ar fi de asemenea inutilă, în cazul când donatarul nu s'ar folosì de dreptul de opțiune ce-i conferă legea, căci atunci donațiunea cumulativă de bunuri prezente și viitoare fiind o instituție contractuală ordinară, nu are, după cum știm, nevoe de a fi transcrisă([2]).

---

molombe, XXIII, 358; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 97; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11984, 11985; Baudry et Colin, II, 3962. Vezi și *suprà*, p. 718.

Aplic. art. 1090 C. civ.

Acțiunea în revendicare a donatarului se prescrie prin 30 de ani (art. 1890) și acest termen curge din ziua morței dăruitorului, pentrucă revendicarea fiind, în specie, o acțiune ereditară, succesiunea dăruitorului nu s'a deschis decât prin moartea lui (art. 651, 934). Vezi Laurent, XV, 281; Demolombe, XXIII, 358; Aubry et Rau, VIII, § 740, p. 97, text și nota 23; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11990, etc.

Aplic. art. 1909.

In privința mobilelor corporale, acțiunea în revendicare a donatarului fiind cu neputință din cauza art. 1909, donatarul va aveà recurs contra moștenitorilor dăruitorului spre a-i plătì valoarea mobilelor ce acesta nu puteà să înstràineze decât sub condiția rezolutorie îndeplinită prin opțiunea donatarului. Cpr. Laurent, XV, 279; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11986.

(¹) Cpr. T. Huc, VI, 462, *in fine*; Arntz, II, 2297; Marcadé, IV, 295; Demolombe, XXIII, 363; Laurent, XV, 260, 279 și XXIX, 51; Demante et Colmet de Santerre, IV, 257 *bis* IV; Duranton, IX, 737; Aubry et Rau, *loco cit.*, pag. 97; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 11985; Baudry et Colin, II, 3963; Beltjens, III, art. 1084, No. 9, etc. Vezi diversele sisteme ce există în privința transcrierei donațiunei cumulative, în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 4884 urm. și în Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5158 urm.

(²) Vezi *suprà*, p. 690, 691 și p. 726. Cpr. Laurent, XV, 260 și XXIX, 51.

Efectele donaţiunei cumulative.

Art. 934, 935. Pentru a puteà determinà efectele donaţiunei cumulative, trebue să distingem două cazuri: 1° cazul când donatarul primeşte, la moartea dăruitorului, donaţiunea întreagă sau, ceeace revine la acelaş lucru, cazul când el a perdut dreptul de opţiune, pentrucă nu s'a anexat la donaţiune statul constatător al datoriilor şi sarcinilor existente (art. 935); şi 2° cazul când donatarul primeşte bunurile prezente, lepădând pe cele viitoare (art. 934).

Cazul când donatarul a perdut dreptul de opţiune. In cazul întâiu, donaţiunea este o adevărată instituţie contractuală, atât în privinţa bunurilor prezente cât şi a celor viitoare. Astfel, dăruitorul rămânând liber de a-şi înstrăinà bunurile cu titlu oneros, donatarul va trebuì să respecte aceste înstrăinări, el fiind considerat ca un proprietar sub condiţie suspensivă. Cât pentru dispoziţiile cu titlu gratuit, ele nu vor rămâneà în picioare (art. 933 § 2. Cu alte cuvinte vom aplicà cazului de faţă tot ce am zis în privinţa efectelor instituţiei contractuale (¹).

Cazul când soţul donatar a oprit numai bunurile prezente lepădând pe cele viitoare. In cazul al doilea, adecă când soţul donatar a oprit numai bunurile prezente, lepădând pe cele viitoare, dăruitorul va fi considerat că a păstrat în tot timpul vieţei sale proprietatea bunurilor prezente sub o condiţie rezolutorie, care consistă în opţiunea donatarului pentru aceste bunuri. Soţul donatar n'a avut deci, în asemenea caz, proprietatea acestor bunuri din momentul donaţiunei, ca în donaţiunile de bunuri prezente ordinare, ci el va aveà proprietatea lor numai la îndeplinirea condiţiei, adecă din momentul ce el va exercità dreptul său de opţiune, la moartea dăruitorului.

Din cele mai sus expuse rezultă că, în acest caz, dăruitorul, proprietar sub condiţie rezolutorie, a putut să înstrăineze aceste bunuri, atât cu titlu oneros cât şi cu titlu gratuit şi că aceste înstrăinări nu pot, în tot cursul vieţei sale, să fie atacate de către soţul donatar, nici chiar în privinţa bunurilor prezente (²).

La moartea dispunătorului însă, atunci când donatarul

(¹) Cpr. Thiry, II, 532; Baudry et Colin, II, 3959, etc.

(²) Cpr. Thiry, II, 533; Arntz, II, 2294; Mourlon, II, 989; Demante et Colmet de Santerre, IV, 257 *bis* V; Laurent, XV, 262, 263; Demolombe, XXIII, 349, etc.

exercitându-şi dreptul de opţiune, primeşte bunurile prezente, condiţia rezolutorie îndeplinindu-se, dreptul de proprietate al dăruitorului este desfiinţat cu efect retroactiv până în ziua facerei darului, şi această desfiinţare atrage rezolvirea tuturor înstrăinărilor, atât acelor cu titlu oneros cât şi acelor cu titlu gratuit, consimţite de dăruitor, precum şi desfiinţarea drepturilor reale: ipotecí, servituţi sau altele, de care bunurile dăruite au fost grevate; căci dăruitorul având un drept de proprietate supus desfiinţărei, n'a putut să transmită mai multe drepturi decât aveà el însuş (¹). *„Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet“* (²).

Plata datoriilor.

Donatarul nu va primì bunurile decât sub obligaţia de a plăti datoriile şi sarcinile menţionate în statul anexat la actul de donaţiune (³).

4⁰ Despre donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului (art. 822, 823, 824, 826).

Donaţiunile ordinare nu pot să atârne numai de voinţa dăruitorului.

Donaţiunile ordinare nu pot, după cum ştim, să fie făcute sub o condiţie care să atârne numai de voinţa dăruitorului, pentrucă aceasta ar fi o călcare a principiului irevocabilităţei darului (art. 801), şi ştiut este că, în materie de donaţiuni: *donner et retenir ne vaut* (¹).

Neaplic. acestei regule don. făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie.

Acest principiu fiind însă restrictiv, legiuitorul nu puteà să-l aplice donaţiunilor ce se fac viitorilor soţi prin contractul lor de căsătorie, fiindcă asemenea liberalităţi au de scop înlesnirea căsătoriei, pe care legea a voit s'o favorizeze. De aceea, art. 826, aplicabil şi donaţiunilor făcute soţilor în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), declară, între altele, că art. 822—824, care cuprind o aplicare a irevocabilităţei donaţiunei, nu se aplică donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul lor de căsătorie (⁵).

(¹) Thiry, II, 533 şi autorii citaţi în nota precedentă.

(²) L. 54, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17 şi art. 580 C. Calimach. Vezi *infrà*, p. 742.

(³) Thiry, *loco suprà cit.*

(⁴) Cpr. art. 273 din cutuma Parisului şi art. 283 al cutumei din Orléans, precum şi art. 15 şi 16 ale ordonanţei din 1731. Vezi *suprà*, p. 370, 371. Dr. vechiu fr.

(⁵) Vezi *suprà*, p. 373, nota 2; p. 383, 385, nota 4 şi *infrà*, explic. art. 826, p. 782.

CAPITOLUL VII

(iar nu capit. IX, după cum din eroare se prevede în ediţia oficială) (¹).

Despre dispoziţiunile dintre soţi, făcute sau în contractul de căsătorie, sau în timpul căsătoriei.

Capitolul de faţă se ocupă: 1⁰ de donaţiunile făcute între viitorii soţi prin contractul de căsătorie (art. 936); 2⁰ de donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei (art. 937 urm.); şi în fine 3⁰ de cotitatea disponibilă între soţi (art. 939 urm.).

Despre donaţiunile făcute între viitorii soţi prin contractul de căsătorie (adecă înainte de căsătorie).

Art. 936. — Soţii pot, prin contractul de maritagiu, să-şi facă reciproc, sau numai unul altuia, orice donaţiune vor voì. (Art. 806, 836, 937 urm., 1223 urm., 1231 C. civ. Art. 1091 C. fr.).

Donaţiunile ce soţii pot să-şi facă prin contractul de căsătorie.

Art. 936 pune în principiu că viitorii soţi pot, prin contractul lor de căsătorie, să-şi facă unul altuia, înainte de căsătorie, cu sau fără reciprocitate, orice donaţiune ar voì (²): prin urmare, atât o donaţiune de bunuri prezente sau viitoare, cât şi o donaţiune cumulativă de bunuri prezente şi viitoare, precum şi o donaţiune supusă unei condiţii

---

(¹) Numerotarea capit. precedent fiind greşită, se înţelege că tot greşită este şi acea a capitolului de faţă. Vezi *suprà*, p. 669, nota 1.

Art. 796 § 2 C. com.

(²) Facultatea de care se bucură viitorii soţi de a-şi face orice liberalitate ar voì, prin contractul lor de căsătorie, este supusă unei restricţii în cazul când bărbatul, fiind comerciant la epoca celebrărei căsătoriei, sau devenind comerciant în anul următor, a fost declarat falit; căci, după art. 796 § 2 din codul comercial, în cazurile de mai sus, femeea nu poate exercità nicio acţiune asupra masei falimentului, pentru avantagiile derivând din contractul său de căsătorie; şi creditorii nu pot, nici ei, să se prevaleze de avantagiile derivând din acelaş contract în favoarea bărbatului. Cpr. Troplong, IV, 2526; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12062. D-l G. T. Pallade are o bogată adnotaţie asupra acestui text, în care figurăm şi noi. Vezi *Codul falimentelor adnotat* (Iaşi, 1912), asupra art. 796, p. 323 urm.

potestative din partea dăruitorului (art. 822 urm.)(1). Aceasta rezultă din art. 826, care dispune că 821—825 nu se aplică donațiunilor prevăzute în capit. VIII și IX (VI și VII) din titlul de față. „Vericum și verice se va așezà înaintea nunței, acea tocmală să se păzească întocmai“, zice codul Caragea (art. 2, partea IV, capit. 2, pentru darurile dinaintea nunței)(2).

Aplic. art. 814, 818 și 827.

Aceste donațiuni vor trebuì însă să fie acceptate de soțul donatar (art. 814); donațiunile imobiliare sunt supuse transcrierei (art. 818), iar cele mobiliare sunt supuse actului estimativ cerut de art. 827, cel puțin în cazul când este vorba de bunuri prezente (3).

Motivele art. 936.

Legea permite viitorilor soți de a-și face orice liberalități, prin contractul de căsătorie: 1^0 pentrucă, înaintea celebrărei căsătoriei, ambii viitorii soți fiind într'o poziție egală de neatârnare, nicio rațiune nu erà de a se pune vreo piedică sentimentelor de afecțiune, care îi apropie și îi împinge a-și face liberalități reciproci; și 2^0 pentrucă

---

(1) Judecătorii fondului au o putere suverană de apreciere spre a determinà natura donațiunilor dintre soți. La caz de îndoială, asemenea liberalități vor fi considerate ca donațiuni de bunuri viitoare, pentrucă soții trebuind să trăiască în comun, nu au, în genere, niciun motiv spre a-și face liberalități actuale. Cpr. Baudry et Colin, II, 3987.

C. Caragea.

(2) Sub imperiul legiuirei Caragea, soții puteau deci să-și facă liberalități între ei, înaintea căsătoriei. Cas. rom. Bult. 1895, p. 686. — *„Inter eos qui matrimonio coituri sunt, ante nuptias donatio facta jure consistit, etiamsi eodem die nuptiæ fuerint consecutæ“*. (L. 27, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1). Cpr. Cod, *De donationibus ante nuptias, vel propter nuptias, et sponsalitiis*, 5, 3.

C. Caragea.

S'a decis că, sub imperiul codului Caragea, darurile dinaintea nunței nu au caracterul unei înzestrări și nu intră decât eventual în patrimoniul femeei, în caz de vină din partea bărbatului ori de predeces al acestuia, cu condiție ca să nu existe copii, căci dacă sunt copii, darul este al lor, iar femeea se folosește numai de rodul lui. In caz de predeces al soției, moștenitorii acesteia nu au niciun drept asupra darului dinaintea nunței, care se întoarce în patrimoniul bărbatului și se cuvine moștenitorilor lui. C. Galați, *Dreptul* din 1912, No. 27, p. 211. Vezi și *suprà*, p. 671, nota 2.

(3) Vezi *suprà*, p. 676. Cpr. Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1091, No. 7, p. 399.

asemenea liberalități sunt adeseori, ca și cele care emană dela terții, cauza determinantă a căsătoriei (¹).

Cazul când soții sunt minori. Art. 1231.

Viitorii soți au capacitatea de a-și face donațiuni prin contractul de căsătorie, chiar când ei sunt minori și deci, incapabili de a face o donațiune ordinară (art. 806), deși art. 1095 din codul francez, care este expres în această privință, n'a fost reprodus de legiuitorul nostru, pentrucă este de principiu că minorul, capabil de a se căsătorì, este capabil de a face orice convențiuni relative la contractul său de căsătorie (art. 1231) (²). *Habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia*, sau *ad matrimonii consequentias*. „Orice dar dinaintea nunței va dăruì nevârsnicul, se primește“, zice codul Caragea (art. 5, partea IV, capit. 2). Pentru ca unul din viitorii soți, minor, să poată face o donațiune celuilalt soț, se cere: 1⁰ ca el să aibă vârsta prescrisă spre a se puteà căsătorì (art. 127, 128); și 2⁰ ca el să fie asistat, în contractul de căsătorie, de persoana al cărei consimțimânt este necesar pentru validitatea ei (art. 1161, 1231) (³).

Aplic. regulelor din capit. precedent.

Regulele care cârmuesc aceste donațiuni sunt, în principiu, acele prevăzute în capit. precedent, care, după cum am văzut, se ocupă de donațiunile ce terții pot face viitorilor soți prin contractul lor de căsătorie (⁴).

(¹) Cpr. Demolombe, XXIII, 408; Demante et Colmet de Santerre, IV, 267; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12047, etc.

(²) Minorul va trebuì însă să fie capabil în momentul facerei convenției matrimoniale, iar nu numai în momentul celebrărei căsătoriei, căci donațiunea se face prin convenția matrimonială. Vezi *suprà*, p. 54, *ad notam*.

Cazul când unul din soți este pus sub consiliul judiciar. Controversă.

(³) Vezi *suprà*, p. 55 și p. 693. — S'a decis că individul pus sub consiliul judiciar nu poate face o donațiune viitorului soț, prin contractul de căsătorie (art. 936) nici chiar în timpul căsătoriei (art. 937 urm.), fără asistența acestui consiliu (C. Orléans, *Dreptul* din 1890, No. 81 și D. P. 91. 2. 362); însă această decizie a fost casată. Vezi *Dreptul* din 1890, No. 81, p. 651 și D. P. 91. 1. 449. Vezi și tom. III, partea I al Coment. noastre, p. 101, text și nota 3 (ed. a 2-a), unde se arată controversa. Cpr. Beltjens, III, art. 1095, No. 4.

Se decide de asemenea, în genere, deși chestiunea este controversată, că nici soțul, căruia s'a rânduit un consiliu judiciar, nu poate face o donațiune celuilalt soț, fără asistența acestui consiliu. Vezi *suprà*, p. 63, 64 și *infrà*, p. 744.

(⁴) Cpr. Laurent, XV, 298; Demolombe, XXIII, 422; Baudry

Necelebrarea căsătoriei face ca donaţiunea să fie inexistentă.

Astfel, nesăvârşirea căsătoriei în vederea căreia donaţiunea a fost făcută, face ca ea să fie inexistentă, după cum tot inexistentă este şi convenţia matrimonială. „Când nu se va face nunta, darurile dinaintea nunţei se întorc înapoi“, zice codul Caragea (art. 6, partea IV, capit. 2). Aceasta nu este decât aplicarea principiilor generale, care cârmuesc contractele condiţionale (art. 1017) (1).

Deoseb. de codul fr. în privinţa revocabilităţei p. survenire de copii.

Spre deosebire însă de ceeace se întâmplă în codul francez, asemenea donaţiuni sunt revocabile pentru naştere de copii, conform principiului general inscris în art. 836, de oarece cuvintele: „*par autres que par les conjoints l'un à l'autre*“, care se văd în textul corespunzător francez (960), şi care au de scop de a face ca asemenea donaţiuni să fie în Franţa irevocabile (2), au fost eliminate de legiuitorul nostru. Copiii ce se vor naşte din căsătoria, în vederea căreia donaţiunea fusese făcută, nu vor găsì deci la noi averea dăruită în patrimoniul soţului donatar, ci în acel al dăruitorului (3).

Revocarea p. ingratitudine. Controversă.

Tot astfel am văzut *suprà*, pag. 454, 455, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că donaţiunile făcute de unul din viitorii soţ, *celuilalt*, prin contractul de căsătorie, sunt, conform regulelor generale, revocabile din cauza ingratitudinei soţului donatar, şi aceasta: 1° pentrucă asemenea revocare nu produce nicio daună copiilor, care vor găsì bunurile dăruite în patrimoniul soţului dăruitor, în loc de a le găsi în acel al donatarului; şi 2° pentrucă niciunul din motivele care justifică irevocabilitatea donaţiunilor făcute în favoarea căsătoriei, de câteori aceste donaţiuni

---

et Colin, II, 3989; Demante et Colmet de Santerre, IV, 270; Aubry et Rau, VIII, § 741, p. 98; Pand. fr., v° *cit.*, 12054; Cas. fr. D. P. 55. 1. 408; Sirey, 56. 1. 332.

(1) Vezi *suprà*, p. 671. Cpr. Pand. fr. v° *cit.*, 12055; Demante, *loco cit.*; Demolombe, XXIII, 423; C. Poitiers, D. P. 46. 2. 195; Sirey, 46. 2. 526, etc.—Art. 1247 din codul austriac, partea finală (nereprodusă în codul Calimach), dispune că, de câteori unul din viitorii soţi sau o a treia persoană promite sau dă ceva celuilalt soţ în vederea căsătoriei, darul poate fi revocat atunci când căsătoria nu are loc fără culpa dăruitorului: „*So kann, wenn die Ehe ohne Verschulden des Geschenkgebers nicht erfolgt, die Schenkung widerrufen werden*“.

C. austriac. Art. 1247.

(2) Vezi Baudry et Colin, II, 3990.

(3) Vezi *suprà*, p. 492, 493.

emană dela străini, nu sunt aplicabile donaţiunilor dintre viitorii soţi (1).

Art. 280. Donaţiunile făcute între viitorii soţi prin contractul de căsătorie sunt, de asemenea, revocate de drept prin pronunţarea divorţului pentru cauză determinată contra soţului donatar (art. 280) (2). (Vezi *suprà*, p. 456 şi *infrà*, p. 739).

Art. 937. Cât pentru donaţiunile ce soţii şi-ar face în timpul căsătoriei, ele sunt totdeauna revocabile şi revocarea atârnă de simpla voinţă a dăruitorului, fără ca el să aibă nevoe de a invocà vreo cauză legală de revocare (art. 937) (3).

Art. 836, 937. Singura cauză de revocare, neaplicabilă în specie este acea pentru naştere de copii (art. 836, 937).

Despre donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei (4).

Soţii nu pot renunţà la dreptul de a se avantajà între ei. Soţii pot, în timpul căsătoriei, să-şi facă orice donaţiuni, pe care ei pot să şi le facă prin contractul matrimonial, fără a puteà renunţà la dreptul ce le conferă legea de a se avantajà unul pe altul, pentrucă dreptul de a dispune de lucrul său este un atribut al proprietăţei (art. 480), şi proprietatea este de ordine publică (5). (Vezi *infrà*, p. 736).

Nerevoc. prezenturilor de nuntă. (1) Vezi *suprà*, p. 455. — Prezenturile de nuntă *(munera sponsalitia)*, care se obişnuesc a se face la logodnă sau mai târziu, însă înaintea celebrărei căsătoriei şi care nu se menţionează în convenţia matrimonială, nu sunt însă atinse prin revocarea pentru ingratitudine. Cpr. Pand. fr. *v⁰ cit.*, 12060; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5464; Trib. Orange, D. P. 91. 3. 111.

(2) Cpr. Cas. rom. S-a I, Bult. 1872, p. 31. — Astfel, s'a decis că femeea perde dota ce-i constituise bărbatul, dacă divorţul a fost pronunţat în contra ei. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 177, nota 1 (ed. a 2-a). Vezi şi tom. VIII, p. 507.

(3) Cpr. Planiol, III, 3217; Marcadé, IV, 331, Vezi şi *infrà*, p. 739, explic. art. 937, etc.

(4) Vezi asupra acestei materii, Renard, *Des donations entre époux pendant le mariage* (Paris, 1862).

(5) Vezi Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 5627; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 12199; Beltjens, III, art. 1096, No. 2; Troplong, *Idem*, IV, 2680; Laurent, XV, 316; Aubry et Rau, VII, § 648, pag. 18; Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, I, 79; Odier, *Idem*, II, 634, p. 38, etc. — *Contrà:* Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, V, p. 20, 21. Acest din urmă sistem erà admis în dreptul vechiu francez de către Pothier *(Don. entre mari et femme*, VII, 27, p. 459, ed. Bugnet), pentrucă

Donaţiunile ce soţii pot să-şi facă între ei.

Astfel, ei pot să-şi facă o donaţiune de bunuri prezente (art. 932), o donaţiune de bunuri viitoare (art. 933), o donaţiune cumulativă de bunuri prezente şi viitoare (art. 934, 935), precum şi o donaţiune supusă unei condiţii potestative din partea dăruitorului (art. 822 urm., 826) (¹). Aceasta

---

asemenea renunţare tindeà a conservà bunurile în familie, consideraţie care nu se mai potriveşte cu spiritul legilor moderne.

(¹) Cpr. Thiry, II, 540; Arntz, II, 2318; Laurent, XV, 315; Demolombe, XXIII, 455 urm.; Marcadé, IV, 329; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276; Beltjens, III, art. 1096, No. 1, etc.

Dr. vechiu roman. L. Cincia.

La Romani, din capul locului, liberalităţile dintre soţi nu erau oprite, pentrucă femeea fiind *in manu mariti*, nu aveà mai niciodată vreo avere proprie şi, ca atare, nu puteà să facă liberalităţi bărbatului său, nici să primească ceva dela el. Legea *Cincia*, de care am mai vorbit *suprà*, p. 215, nota 4, şi care este din anul 550 dela fondarea Romei, nu numai că permiteà asemenea daruri, dar încă le înlesneà, punând pe soţul donatar între persoanele exceptate şi permiţându-i de a primì peste maximul hotărît de această lege. Cpr. Frag. Vaticana, § 302, unde se zice: *„Excipiuntur et adfinium personæ ut priuignus priuigna, nouerca uitricus, socer socrus, gener nurus,* **uir et uxor,** *sponsus sponsa"*.

Dr. roman ulterior.

Mai târziu însă, donaţiunile dintre soţi, în timpul căsătoriei, fură cu desăvârşire oprite, din cauza înrâuririi ce unul din ei exercită asupra celuilalt. *„Moribus apud nos receptum est, ne inter virum et uxorem donationes valerent. Hoc autem receptum est, ne mutato amore invicem spolierentur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate"*. (L. 1, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1). Vezi şi L. 3, Dig., *loco cit.* Inrâurirea ce unul din soţi exercită necontestat asupra celuilalt, n'a fost singura raţiune care a făcut pe legiuitorul roman să oprească darurile dintre soţi; căci, după cum ne atestă jurisconsultul Paul (L. 2, Dig., *loco cit.*), Sextus Cæcilius arată că căsătoriile devenise un obiect de comerţ şi de speculă *(ut venalia essent matrimonia)* şi că, adesecori, unul din soţi nu consimţeà a rămâneà în căsătorie decât sub condiţia de a primì un dar dela celalalt. Oprirea darurilor dintre soţi aveà deci de scop de a împedicà o speculă ruşinoasă şi de a face ca soţul cel mai puţin scrupulos să nu să înavuţească în detrimentul soţului de bună credinţă. ... *„ne concordia pretio conciliari videretur, neve melior in paupertatem incideret, deterior ditior fieret"* (L. 3, Pr., *in fine*, Dig., *loco cit.*). Această nulitate erà absolută şi executarea liberalităţei nu puteà fi cerută niciodată. Dacă donaţiunea fusese executată, contractul erà considerat ca neavenit şi rezultă din art. 826, care dispune că art. 821—825 nu se

dăruitorul puteà să revendice lucrurile dăruite. In caz când lucrurile dăruite nu mai aveau ființă, el puteà să revendice valoarea lor printr'o *condictio sine causâ* (L. 1, §§ 3, 10 şi 12; L. 5 §§ 1 şi 18; L. L. 6 şi 16; L. 31 § 3, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1).

Senatusconsult al lui Caracalla.

Cu toate acestea, un senatusconsult, dat în anul 206, după propunerea lui Antonin Caracalla, cunoscut sub numele de *oratio Antonini*, admite validitatea donaţiunei *inter virum et uxorem*, în privinţa moştenitorilor dăruitorului, dacă acest din urmă n'a revocat darul în timpul vieţei sale: „*Ait oratio: fas esse, eum quidem qui donavit pœnitere: heredem verò eripere forsitan adversus voluntatem supremam ejus qui donaverit, durum et avarum esse*“. (L. 32 § 2, Dig., *loco cit.*). Astfel, printr'o ficţiune, donaţiunea nerevocată erà considerată ca o donaţiune *mortis causâ*, permisă între soţi (L. 9 § 2 şi L. 10, Dig., *loco cit.*, precum şi art. 1688 C. Calimach) şi, ca atare, erà validă. Această donaţiune, ca şi cea *mortis causâ*, deveneà caducă prin moartea soţului donatar întâmplată înaintea acelei a dăruitorului (L. 18, Cod, *De donationibus inter virum et uxorem*, 5, 16 şi L. 32 § 14, Dig., *loco cit.*), unde se zice: „*Oratio, si ante mors contigerit ei qui donatum est, nullius momenti donationem esse voluit*“.

Tăcerea soţului dăruitor nu erà totdeauna îndestulătoare pentru a confirmà liberalitatea, căci darul nu erà valid decât, dacă la moartea dăruitorului, părţile erau capabile, adecă: dacă dăruitorul erà capabil de a dispune, iar donatarul capabil de a primì (L. 32 § 6, Dig., *loco cit.*). Cât pentru schimbarea voinţei dăruitorului, care făceà obstacol la confirmarea donaţiunei, nu erà necesar ca ea să fi fost formulată în termeni expreşi, fiind suficient pentru ca darul să fie revocat, ca dăruitorul să se fi căit într'un mod neîndoelnic *(evidenter)* de ceeace făcuse, îndoiala interpretându-se în favoarea donaţiunei: „*Sed ubi semel donatorem pœnituit, etiam heredi revocandi potestatem tribuimus, si appareat defunctum evidenter revocasse voluntatem. Quod si in obscuro sit, proclivior esse debet judex ad comprobandam donationem*“. (L. 32 § 4, Dig., *loco cit.*, 24, 1).

Oratio Antonini se aplicà nu numai la donaţiunile care aveau de obiect transferirea proprietăţei unui lucru *(donatio rerum)*, dar şi la cele care aveau de obiect o obligaţie luată de dăruitor sau remiterea unei datorii făcută de el *(donatio obligando et liberando)*.

S'a zis, cu toate acestea, că au existat două senatusconsulte deosebite: unul dat sub domnia lui Septim-Sever, relativ la donaţiunile *rerum*, iar celalalt dat sub domnia lui Antonin Caracalla, relativ la donaţiunile *obligando vel liberando;* însă aplică donaţiunilor din capit. VIII şi IX (adecă VI şi VII). (Vezi *suprà*, p. 725).

---

această soluţie pare a fi contrazisă de Ulpian în legea 32 §§ 1 şi 23, Dig., *loco cit.* Vezi asupra acestui punct, Acollas, II, p. 683, nota 3; Rambaud, *Explic. élément. du droit romain*, I, p. 432, 433; E. Petit, *Tr. élément. de droit romain*, 431, p. 434, 435; Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, IV, § 164, etc.

Dreptul Justinian.

Justinian menţine senatusconsultul lui Caracalla, cu această deosebire că donaţiunea pentru o sumă mai mare de 500 solizi (7500 lei), care nu fusese însinuată, erà validă, însă fără efect retroactiv, sub condiţia de a fi confirmată în mod expres de dăruitor prin testamentul său. (L. 25, Cod, *De donationibus inter virum et uxorem*, etc., 5, 16 şi Nov. 162, capit. 1, *De donationibus)*.

Aceasta este ultima stare a legislaţiunei romane, precum ne atestă Pothier (VII, *Don. entre mari et femme*, No. 6, p. 450 urm.), care trecuse în provinciile de drept scris ale Franţei, pe când, din contra, în provinciile de drept obişnuelnic, domneà în această privinţă, ca şi în multe altele, cea mai mare diversitate (Pothier, *op. cit.*, 7 urm., p. 451 urm.). Vezi asupra vechiului drept francez, Planiol, III, 3205.

C. Caragea.

Codul Caragea, în vedere ca nu cumva soţii, din cauza dragostei conjugale, să-şi dăruiască toată averea unul altuia şi, în urmă, după despărţenie, să se găsească săraci, sau să-şi facă asemenea daruri în frauda creditorilor lor, interzice donaţiunile dintre soţi, în timpul căsătoriei, considerându-le ca împrumuturi (L. 1, Dig., *De don. inter virum et uxorem*, 24, 1). „Orice va dărui bărbatul în viaţa femeei sale, după nuntă, şi femeea bărbatului său, se socoteşte împrumutare, iar nu dar“ (art. 5, partea IV, capit. I, pentru daruri). Cpr. Cas. rom. S-a civ., anul 1869, p. 31 şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 80.

C. Calimach şi Andr. Donici.

Codul Calimach, reproducând principiile dreptului roman, permite între soţi darurile cu pricină de moarte, pentrucă primitorul unor asemenea daruri câştigă proprietatea lor numai după moartea dăruitorului (art. 1688), soluţie admisă şi de Andr. Donici (capit. 38 §§ 6 şi 11). „*Inter virum et uxorem mortis causâ donationes receptœ sunt, quia in hoc tempus excurrit donatonis eventus, quo vir et uxor esse desinunt*“. (L. 9 § 2 şi L. 10, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1). Vechiul legiuitor al Moldovei opreşte însă, în principiu, darurile dintre soţi (art. 1687 C. Calimach), permiţându-le numai în anumite cazuri. Cpr. C. Iaşi, Galaţi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 61; din 1892, No. 45 şi din 1893, No. 34; Bult. 1893, p. 312, etc. Astfel, codul Calimach permite soţilor de a-şi face daruri măsurate, adecă

Formele don. dintre soţi.

Donaţiunile dintre soţi, făcute în timpul căsătoriei, sunt supuse formelor ordinare ale donaţiunilor în genere. Aceasta

---

care nici nu sărăcesc pe dăruitor, nici nu îmbogăţesc pe donatar (art. 1689) (cpr. L. 5 §§ 8, 13 şi 14, Dig., *loco cit.*); daruri pentru pricini cuvioase şi de răsplătire; acele făcute de femee, bărbatului, spre câştigarea unei boerii (art. 1690), *honoris causâ* (L. 40—42, Dig., *loco cit.*), prezenturi obişnuite şi măsurate, care se dau femeei la anul nou şi la alte zile de praznice, cum şi la naşterea unui copil şi spre împodobirea ei, *ad ornatum* (art. 1691), excepţii care erau admise şi la Romani. Cpr. L. 5 §§ 8, 13 şi 14; L. 7 § 9; L. 40—43, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1.

C. austriac. Art. 1247.

Toate aceste daruri, afară poate de micile prezenturi, erau revocabile. Vezi *infrà*, p. 735, *ad notam*. Aceasta rezultă din art. 1697, după care darul rămâne puternic, dacă dăruitorul bărbat sau dăruitoarea femee nu-l oborîse cu dovadă în viaţa sa; şi art. 1692 adaogă că înstrăinarea lucrului dăruit din partea dăruitorului se socoteşte ca o desfiinţare tăcută a darului. După art. 1693 din acelaş cod, darul deveneà revocabil prin constituirea lui ca dotă copiilor, cu învoirea ambilor soţi. In fine, pietrele cele scumpe şi alte lucruri date femeei de către bărbat spre împodobirea ei, la caz de îndoială, nu se socoteau ca dăruite, ci date numai spre întrebuinţare (art. 1694). Art. 1247 din codul austriac dispune, din contra, că, la caz de îndoială, asemenea lucruri nu se socotesc împrumutate, ci dăruite femeei. „*Was ein Mann seiner Ehegattin an Schmuck, Edelsteinen und andern Kostbarkeiten zum Putze gegeben hat, wird im Zweifel nicht für gelehnt, sondern für geschenkt angesehen*“.

Teoretre (Morgengabe). C. Calimach.

C. Ipsilant.

Osebit de aceste daruri, excepţional permise şi care, după cum am văzut, erau revocabile (art. 1692, 1697 C. Calimach), bărbatul sau rudele femeei obişnuiau a-i face a doua zi după nuntă un prezent, numit la greci *theoretrum*, iar în dreptul german *Morgengabe* (art. 1232 C. austriac), care, în realitate, nu erà decât preţul virginităţei sale *(prœmium virginitatis)*, *darul pentru cinstea fecioriei*, după cum se exprimă art. 1683 din codul Calimach. Vezi şi art. 3 din codul Ipsilant, capit. pentru trimerie, unde se zice: „Teoretra se numesc cele ce va dà bărbatul, muerei, a doua zi după nuntă“. Acest obiceiu barbar, cunoscut altă dată la toate popoarele de origină germană, de a plătì femeei cu bani sau cu alte obiecte de valoare cinstea şi fecioria ei, tinde astăzi să dispară, şi va dispare de bună seamă cu desăvârşire, înaintea unui sentiment de delicateţă.

Abendgabe.

Teoretra sau darul de dimineaţă nu se cuveneà văduvelor, care se căsătoreau de al doilea şi a căror noapte de nuntă rezultă tot din art. 826, care sustrage pe soţi dela regulele prescrise de art. 821—825, fără a-i sustrage însă dela regulele prescrise de art. 813 urm. Astfel, donaţiunea dintre soţi va trebuì să fie făcută prin act autentic (art. 813) (¹); ea va trebuì să fie acceptată de soţul donatar (art. 814) (²); donaţiunile imobiliare vor trebuì să fie transcrise (art. 818) (³), iar cele mobiliare sunt supuse statului estimativ prevăzut de art. 827 C. civ., cel puţin când au de obiect bunuri prezente (⁴).

Cazul unei don. de bunuri viitoare.

Rămâne însă bine înţeles că atât transcrierea cât şi actul estimativ nu mai au nicio raţiune de a fi, de câteori donaţiunea între soţi are de obiect bunuri viitoare (⁵).

Don. cumulativă.

Încât priveşte donaţiunea cumulativă de bunuri pre-

---

se răsplătea printr'un alt dar, numit *Abendgabe* (vezi Acollas, II, p. 684, *ad notam*), ci numai fetelor, care-şi jertfeau virginitatea. Teoretrele consistau, în genere, în obiecte mobile de o valoare proporţională cu starea şi condiţia socială a soţilor. Câte odată teoretrele consistau în moşii şi domenii întregi. Vezi Er. Lehr, *Droit germanique*, No. 229, p. 348. „Dacă nu s'au dat teoretrele, zice art. 1685 din codul Calimach, sau făgăduindu-se, nu s'au hotărît câtimea lor, se dă, în loc de teoretre, cât va face a doăsprezecea parte a zestrei, însă nu peste 1000 galbeni, dacă s'ar întâmplà ca suma zestrei să treacă peste 12000 galbeni".

Teoretrele erau proprietatea femeei.

Aceste daruri, departe de a fi revocabile, se cuveneau, din contra, femeei în deplină proprietate şi-i rămâneau în totdeauna ei sau moştenitorilor săi, chiar la caz de desfacere sau de anularea căsătoriei (art. 151, 1683, 1688 C. Calimach). Vezi asupra teoretrelor, tom. I al Coment. noastre, p. 107 (ed. a II-a) şi tom. VIII, p. 112, 113 şi 534. Cpr. Er. Lehr, *op. cit.*, p. 347 urm.; Acollas, II, p. 683, nota 4; Troplong, *Contrat de mariage*, I, préface, p. 93 urm., etc.

(¹) Thiry, II, 540; Arntz, II, 2317; Laurent, XV, 317; Baudry et Colin, II, 4011; Vigié, II. 1014; Marcadé, IV, 328; Mourlon, II, 1005; Acollas, II, p. 693; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12200 urm. şi toţi autorii.

(²) Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12203; Baudry et Colin, II, 4011; Beltjens, III, art. 1096, No. 3 şi toţi autorii.

(³) Beltjens, *loco cit.*; Baudry et Colin, II, 4011, 4012; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12206 şi autorităţile citate acolo.

(⁴) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12207; Beltjens, *loco cit.*; şi autorităţile citate acolo. — *Contrà:* Duranton, VIII, 410.

(⁵) Cpr. Laurent, XV, 321; Troplong, IV, 2654; Baudry et Colin, II, 4011; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12208, etc.

zente şi viitoare, există oarecare dificultăţi; însă soţul donatar va face foarte bine de a transcrie donaţiunea imobiliară; pentrucă, la caz de opţiune a bunurilor prezente, el să poată să revendice, dela terţii dobânditori, bunurile înstrăinate de *dăruitor* (1).

Art. 857, 937, 938.

Am văzut că regulele generale dela donaţiuni sunt aplicabile donaţiunilor făcute între soţi în timpul căsătoriei. Soţii nu pot însă să-şi facă nici prin acte între vii, nici prin testament, vreo donaţiune mutuală şi reciprocă, prin unul şi acelaş act (art. 857, 938), pentrucă donaţiunile dintre soţi sunt revocabile, ca şi testamentele (art. 937) (2).

Efectele donaţiunilor dintre soţi şi revocabilitatea lor.

Art. 937. — Orice donaţiune făcută între soţi, în timpul maritajului, este revocabilă.

Revocarea se poate *cere* de femee fără nicio autorizare (3).

O asemenea donaţiune nu este revocabilă pentrucă în urmă s'au născut copii. (Art. 199, 280, 801, 821, 826, 827, 829, 836, 938 C. civ. Art. 1096 C. fr.).

Revoc. don. dintre soţi.

Donaţiunile dintre soţi nu mai sunt astăzi oprite, după cum erau, în principiu, sub codul Calimach (art. 1687)(4). Ele

---

(1) Vezi *suprà*, p. 720, 721. Cpr. Laurent, XV, 260 şi 321.

Art. 827.

In cât priveşte chestiunea de a se şti dacă donaţiunea cumulativă de bunuri prezente sau viitoare are sau nu nevoe de a fi însoţită de actul estimativ, cerut de art. 827, vezi *suprà*, p. 719, 720, unde se arată controversa.

(2) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1889, No. 74; Laurent, XV, 322; Demolombe, XXIII, 449; Pand. fr., *v° cit.*, 12211, etc. Vezi în tom. IV, partea II, coment. art. 857 şi 938, care sunt explicate la un loc.

Inexactitate de text.

(3) Textul fr. zice: revocarea va puteà fi făcută de femee *(pourra être faite par la femme).* In loc de a se exprimà astfel, textul nostru zice: revocarea *se poate cere* de femee, ceeace cuprinde o inexactitate, căci revocarea fiind, în specie, manifestarea voinţei dăruitorului, nu are nevoe de a fi cerută dela justiţie.

C. Caragea.

(4) Vezi *suprà*, p. 731, 732, *ad notam.* — Donaţiunile dintre soţi, în timpul căsătoriei, erau oprite şi de codul Caragea, care le considerà ca împrumuturi (art. 5, partea IV, capit. 1).

C. Calimach.

Vezi *suprà*, p. 731, *ad notam* — S'a decis cu, privire la donaţiunile dintre soţi, care, prin excepţie, erau permise de codul Calimach, că, după art. 1697 din acest cod, numai soţul dăsunt permise, însă sunt revocabile în tot timpul vieţei dăruitorului (art. 937 § 1), chiar în urma morţei donatarului (1), şi nu numai când au de obiect bunuri viitoare (art. 821), dar şi bunuri prezente, ele nedevenind irevocabile decât prin moartea dăruitorului.

Toate donaţiunile dintre soţi sunt revocabile, oricare ar fi forma lor.

Acest principiu fiind general, orice donaţiune făcută între soţi, în timpul căsătoriei, este revocabilă, puţin importă forma sub care ar fi fost făcută. Astfel, sunt revocabile: donaţiunile manuale, care, după cum ştim, sunt permise între soţi (2); donaţiunile făcute prin persoane interpuse (3); acele ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros (4); asigurările pe viaţă contractate în timpul căsătoriei de unul din soţi în folosul celuilalt (5), etc.

Motivele acestei dispoziţii.

Această dispoziţie se întemeiază pe împrejurarea că asemenea donaţiuni pot adeseori fi rezultatul înrâurirei unuia din soţi asupra celuilalt şi că, în orice caz, dăruitorul poate mai târziu să se căiască de ceeace a făcut (6)... „*Fas esse*,

---

ruitor având dreptul de a cere anularea donaţiunei fie directă sau indirectă, fie pe faţă sau deghizată, urmează că din momentul ce soţul donator a murit fără a fi cerut revocarea darului în timpul vieţei sale, donaţiunea rămâne validă şi neatacabilă; iar faptul că soţul donator a încetat din viaţă sub imperiul legei actuale nu schimbă întru nimic soluţia de mai sus, de oarece din moment ce donaţiunea a fost făcută sub imperiul codului Calimach, principiile acestui cod sunt aplicabile, adecă art. 1697, care dispune că darul rămâne puternic, dacă dăruitorul bărbat sau dăruitoarea femee nu l-au oborît cu dovadă în viaţa sa. Cas. rom. Bult. 1910, p. 1183 şi *Dreptul* din 1910, No. 73.

(1) Vezi *infrà*, p. 737.

(2) Vezi *suprà*, p. 277. Cpr. Trib. Tutova, *Dreptul* din 1913, No. 23; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1911, No. 17, p. 136 şi *Cr. judiciar* din acelaş an, No. 26, p. 209; T. Huc, VI, 471; Laurent, XV, 327; Beltjens, III, art. 1096, No. 12, etc.

(3) Laurent, *loco cit.*; Beltjens, *loco cit.*; C. Paris, D. P. 53. 2. 221, etc.

(4) C. Toulouse, D. P. 87. 2. 40. Vezi Cas rom. Bult. 1891, p. 756 şi *Dreptul* din 1892, No. 5, p. 33; T. Huc, VI, 471; Beltjens, *loco cit.*

(5) Cas. fr. şi C. Orléans, D. P. 93. 1. 401; Sirey, 94. 1. 65; Sirey, 49. 2. 76; Baudry et Colin, II, 4015, etc.

(6) Cpr. Planiol, III, 3219; Thiry, II, 541; Despagnet, *Pr. de droit international privé*, 387, p. 1121 (ed. a 5-a revăzută de Ch. de Boeck, 1909).

eum quidem qui donavit, pœnitere", după cum se exprimă legea romană (1).

Inovația codului italian. Art. 1054.

De aceea, codul italian a și oprit cu desăvârșire asemenea liberalități, declarând prin art. 1054 că soții nu pot, în timpul căsătoriei, să-și facă liberalități decât prin acte de ultimă voință, cu observarea formelor și regulelor stabilite pentru aceste acte (2); și un autor modern aprobă această inovație, pentrucă o donațiune revocabilă nu este o adevărată donațiune, ci o pură manifestare a intențiunei, care nu va devenì definitivă decât prin moartea dăruitorului, dacă în tot timpul vieței sale el nu și-a schimbat părerea (3).

Părțile nu pot să renunțe la principiul revocabilităței.

Acest caracter al revocabilităței donațiunilor dintre soți este atât de esențial, încât părțile n'ar puteà să renunțe la dreptul de revocare nici în timpul căsătoriei, în urma săvârșirei darului, nici de mai 'nainte prin convenția lor matrimonială (art. 1224) (4).

Soții nu pot să renunțe nici la dreptul de a se avantajà între ei.

Soții n'ar puteà, de asemenea, să renunțe la dreptul ce le conferă legea de a se avantajà unul pe altul (5), nici să facă revocarea inadmisibilă, ascunzând donațiunea sub forma unui contract cu titlu oneros (6).

---

(1) L. 32 § 2, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1. Vezi *suprà*, p. 730, *ad notam*.

(2) Vezi *infrà*, p. 783.

(3) Vezi T. Huc, *Le code civil italien et le code Napoléon*, I, p. 243, No. VI. Vezi de acelaş autor: *Comment. du code civil*, VI, 469.—Vezi însă Demolombe (XXIII, 443), care combate pe autorul de mai sus.

(4) Planiol, III, 3218; T. Huc, VI, 471; Baudry et Colin, II, 4016; Laurent; XV, 326; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 103; Troplong, IV, 2663, 2680; Duranton, IX, 770; Pand. fr., v° *Don. et testaments*, 12238; Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Disp. entre-vifs*, 595 și toți autorii.

(5) Vezi *suprà*, p. 728.

(6) Cas. rom. Bult. 1891, p. 756 și *Dreptul* din 1892, No. 5; Beltjens, III, art. 1096, No. 9. Vezi și *suprà*, p. 735. Această decizie pune în principiu că, în cazul unei simulații, care are de obiect de a ascunde o fraudă la lege, precum este o ipotecă, care ascunde o donațiune deghizată, constituită de unul din soți în favoarea celuilalt, în timpul căsătoriei, cu scopul de a face ca donațiunea să fie irevocabilă, ceeace nu se poate, proba testimonială și a prezumpțiilor nu poate fi subordonată existenței unui început de dovadă scrisă chiar atunci când simulația este invocată de una din părțile con-

Femeea măritată poate să revoace don. făcută bărbatului ei, fără nicio autorizare.

Prin excepţie dela art. 199 C. civil, femeea măritată poate să revoace donaţiunea făcută bărbatului său, fără nicio autorizare, pentru ca ea să poată lucrà în deplină libertate şi pentru ca determinarea voinţei sale să fie scutită de orice înrîurire străină, *ne ex alieno penderet arbitrio*. Legiuitorul nu puteà, în adevăr, să prescrie în specie autorizarea bărbatului, pentrucă revocarea este îndreptată tocmai contra lui. Cât pentru autorizarea justiţiei, necesitatea de a o dobândì ar fi paralizat uneori drepturile femeei. De aceea, legea nu cere, în specie, nicio autorizare (¹).

Neaplic. în specie a art. 974.

Dreptul de a revocà donaţiunea este personal soţului dăruitor şi nu poate fi exercitat nici de creditorii lui, în baza art. 974, nici de către moştenitorii lui(²).

Don. devine irevocabilă numai prin moartea donatorului, nu însă şi a donatarului.

Donaţiunea devine deci irevocabilă prin moartea dăruitorului, nu însă prin moartea donatarului, cât trăeşte dăruitorul, pentrucă acest din urmă poate să exercite dreptul său contra moştenitorilor soţului donatar. Art. 1096 din codul francez este chiar expres în această privinţă, prevăzând că aceste donaţiuni sunt *în totdeauna* revocabile. Aceeaş soluţie este admisibilă şi la noi:

„Considerând, zice Curtea noastră de casaţie, că darurile dintre soţi fiind eminamente revocabile, şi revocaţiunea fiind un act unilateral, dăruitorul, în lipsa unei dispoziţii contrare a legei, are o

---

tractante. Vezi şi Cas. rom. Bult. S-a I, 1878, p. 112. Vezi asupra acestui din urmă punct *suprà*, p. 310, text şi nota 3 şi *infrà*, p. 772, 774, 780, etc.

(¹) Cpr. Laurent, XV, 334; Demolombe, XXIII, 476; Baudry et Colin, II, 4014, p. 876 (ed. a 3-a), etc.

(²) Cpr. Thiry, II, 541; Laurent, XV, 334; Demolombe, XXIII, 477; Planiol, III, 3220; Baudry et Colin, II, 4017; Aubry et Rau, VIII, § 744, *in fine*, p. 116, text şi nota 38; Pand. fr., *v⁰ Don. et testaments*, 12250, 12251; Beltjens, III, art. 1096, No. 17, p. 412.

Cazurile în care moştenitorii şi creditorii donatorului au acţiunea.

Moştenitorii dăruitorului vor puteà însă să ceară prin justiţie (art. 832) revocarea donaţiunei pentru ingratitudinea donatarului (art. 931) sau neexecutare de sarcini (art. 829 urm.) (cpr. Marcadé, IV, 331; Demolombe, XXIII, 485 urm.; Thiry, II, 541, *in fine;* Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* VII), iar creditorii vor puteà să exercite acţiunea pauliană de câteori donaţiunea a fost făcută de soţul debitor, în frauda drepturilor lor (art. 975). Vezi Demolombe, *loco cit.;* Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12251, etc. V. şi *infrà*, p. 743, 744.

întreagă libertate de a alege epoca la care el voeşte să facă revocarea, *fără ca moartea donatarului să-i poată închide dreptul la aceasta*" (¹).

Nerevoc. don. prin moartea soţului donatar.

Donaţiunea, chiar de bunuri prezente, nu este însă revocată de drept prin moartea soţului donatar, pentrucă legea neadmiţând asemenea revocare, ea nu poate fi înfiinţată de către interpret (²).

Aplic. acestui principiu la toate donaţiunile.

Această soluţie este admisibilă în dreptul nostru nu numai în privinţa donaţiunilor de bunuri prezente (art. 932), dar chiar şi în privinţa donaţiunilor de bunuri viitoare (art. 933) şi acelor cumulative de bunuri prezente şi viitoare (art. 934

(¹) Cas. rom. Bult. 1891, p. 756 şi *Dreptul* din 1892, No. 5, p. 33. Cpr. C. Toulouse, Sirey, 86. 2. 238; D. P. 87. 2. 40; Planiol, III, 3221; T. Huc, VI, 471; Thiry, II, 541; Baudry et Colin, II, 4018; Laurent, XV, 330; Demolombe, XXIII, 469; Beltjens, III, art. 1096, No. 13, p. 412; Pand. belges, v° *Don. entre époux*, 151; Pand. fr., *v° cit.*, 12309, etc.

S'a decis că juvaerele şi alte ornamente date de bărbat femeei măritate sub regimul dotal, în urma căsătoriei, *ad ornatum*, trebue să fie restituite bărbatului, în caz de a murì femeea înaintea lui; pe când juvaerele menite prin natura lor a servì uzului zilnic al soţiei, *ad utendum*, rămân proprietatea ei. C. Aix, Sirey, 32. 2. 435. Vezi Pand. fr., *v° cit.*, 12310.

(²) Vezi în acest sens, Thiry, II, 541; Arntz, II, 2322; Laurent, XV, 339; Demolombe, XXIII, 469; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* VI; Troplong, IV, 2659; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 110, text şi nota 24; Saintespès-Lescot, V, 2001, p. 603 urm.; Baudry et Colin, II, 4019 urm.; Pand. fr., *v° cit.*, 12305. — *Contrà:* Marcadé, IV, 330; Duranton, IX, 777; Coin-Delisle, art. 1096, No. 6, pag. 601, etc. Aceşti din urmă autori, întemeindu-se pe tradiţie, admit că chiar donaţiunile de bunuri prezente dintre soţi devin caduce prin moartea donatarului, ceeace este inadmisibil: 1° pentrucă aceste liberalităţi nu mai au astăzi, ca la Romani, caracterul unei donaţiuni *mortis causâ;* şi 2° pentrucă caducitatea nu rezultă nici din lege, nici din natura şi caracterul donaţiunei.

Art. 825.

Pentru ca predecesul soţului donatar să producă revocarea de drept a donaţiunei, trebue ca dăruitorul să fie subordonat, printr'o clauză neîndoelnică, efectele donaţiunei condiţiei de supravieţuire a soţului donatar, sau să fi stipulat, cu alte cuvinte, dreptul de reîntoarcere convenţională, prevăzut de art. 825 C. civil. Cpr. Demolombe, XXIII, 471; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 110, nota 23; Pand. fr., *v° cit.*, 12307, etc.

urm.), pentrucă, la noi, asemenea liberalităţi nu devin caduce prin moartea donatarului, ca în codul francez, ci sunt numai revocabile (art. 933 § ultim); de unde rezultă că dacă soţul dăruitor n'a revocat donaţiunea, dreptul soţului donatar trece la moşenitorii săi, ca un drept dobândit încă din momentul facerei darului (1).

Nerevoc. acestor donaţiuni prin survenire de copii.

Dar, dacă donaţiunile făcute între soţi, în timpul căsătoriei, sunt revocabile pentru ingratitudinea soţului donatar şi neexecutare de sarcini (2), şi chiar după bunul plac al dăruitorului *(ad nutum)*, fără nicio cauză legală de revocare (3), prin excepţie dela art. 836, ele nu sunt revocate prin naştere de copii în urma facerei donaţiunei, pentrucă dăruitorul căsătorindu-se, s'a aşteptat de bună seamă a aveà copii. El ne având însă nevoe de a invocà nicio cauză legală de revocare, n'are decât să-şi revoace donaţiunea conform § 1 al art. 937, în care caz copiii vor găsi averea dăruită în patrimoniul dăruitorului, în loc de a o găsì în acel al părintelui donatar, ceeace pentru dânşii este tot una.

Pronunţarea divorţului. Art. 280.

Aceste donaţiuni sunt însă revocate de drept prin pronunţarea divorţului în contra soţului donatar (art. 280), în care caz copiii vor găsì iarăşi bunurile dăruite în patrimoniul soţului dăruitor, în loc de a le găsì în acel al părintelui donatar (4).

Deoseb. între dreptul nostru şi cel francez.

(1) Vezi *suprà*, p. 712.—In codul francez, soluţia este cu totul alta în ceeace priveşte donaţiunile de bunuri viitoare şi cele cumulative de bunuri prezente şi viitoare, pentrucă acolo, asemenea liberalităţi devin caduce prin moartea donatarului (art. 1089 C. fr.). Cpr. Baudry et Colin, II, 4020; Thiry, II, 541; Laurent, XV, 339; Demolombe, XXIII, 473, etc. La noi niciun text de lege nu declară o donaţiune dintre soţi caducă din cauza predecesului soţului donatar. C. Iaşi, *Dreptul* din 1903, No. 23 şi *Cr. judiciar,* din 1903, No. 40. Vezi şi Cas. rom. Bult. 1904. p. 1567, ultimul considerent.

(2) Acest punct este în afară de orice îndoială, fiindcă art. 937 § ultim îndepărtează numai survenirea de copii. Vezi Baudry et Colin, II, 4010; Thiry, II, 541, *in fine*, p. 528, 529; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 105. Vezi şi *suprà,* p. 737, nota 2.

(3) Vezi Marcadé, IV, 331.

(4) Vezi *suprà*, p. 456 şi 728.

Dr. internaţional.

Revocările produse prin pronunţarea despărţeniei sunt, în dreptul internaţional privat, cârmuite de legea naţională a

Formele revocărei.

Donațiunile făcute între soți, în timpul căsătoriei, fiind revocabile după bunul plac al dăruitorului, chiar în urma morței soțului donatar, și legea nearătând formele acestei revocări, ea se va face conform principiilor generale, adecă: atât în mod expres cât și tacitamente (¹).

Revocarea expresă. Controversă.

Revocarea expresă va aveà loc de câteori soțul dăruitor va fi exprimat voința sa neîndoelnică într'un act oarecare, fie și sub semnătura privată, chiar dacă acest act n'ar fi fost scris în întregimea lui și datat de dânsul. Cu alte cuvinte, regulele speciale, prevăzute de art. 920 urm. pentru revocarea testamentelor, nu sunt aplicabile în specie (²).

Revocarea tacită.

Cât pentru revocarea tacită, ea rezultă din faptele care arată în mod neechivoc și neîndoelnic voința de a revocà donațiunea. Astfel ar fi, de exemplu, donațiunea sau legatul posterior al lucrului dăruit, făcut către o altă persoană (cpr. art. 921), sau înstrăinarea cu titlu oneros a acelui lucru în urma facerei donațiunei (cpr. art. 923), după cum dispune anume art. 1692 din codul Calimach (³).

---

soților. Vezi Despagnet, *Pr. de droit international privé*, 387, *in fine*, p. 1122 (ed. a 5-a din 1909, revăzută de Ch. de Boeck, profesor la Bordeaux).

(¹) Baudry et Colin, II, 4021; Planiol, III, 3222; Thiry, II, 541; Beltjens, III, art. 1096, No. 13 și toți autorii.

(²) Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1903, No. 23 și *Cr. judiciar* din acelaș an, No. 40; Cas. rom. Bult. 1904, consid. dela p. 1567, unde se zice că instanțele de fond apreciază în mod suveran dacă există sau nu o revocare îndoelnică. V. Thiry, II, 541; Laurent, XV, 331; Coin-Delisle, art. 1096, No. 15, p. 603, etc. — *Contrà:* Arntz, II, 2320; Marcadé, IV, 331; Demolombe, XXIII, 478; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* IX; Baudry et Colin, II, 4022, etc. care aplică în specie regulele dela revocarea testamentelor. Vezi și Beltjens, III, art. 1096, No. 13.—D-l Petrescu (*Donațiunile*, II, p. 200 urm.), după ce admite mai întâi această din urmă părere, consacrată în Franța în termeni expreși prin legea din 22 Iunie 1843 (art. 2), se contrazice câteva pagini mai la vale (p. 210), susținând de astădată că revocarea se poate face în tot felul, când se dovedește în mod evident că dăruitorul a înțeles a-și revocà donațiunea.

(³) Cpr. Thiry, II, 541; Laurent, XV, 332; Demolombe, XXIII, 481; Baudry et Colin, II, 4024; Planiol, III, 3222; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12261 urm.; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1096, No. 14, etc.

Instrăin. parţială. Instrăinarea parţială ar revocà donaţiunea numai pentru partea înstrăinată (1).

Stabilirea unui uzufruct, unei servituţi, etc. Stabilirea din partea dăruitorului a unui uzufruct, a unei servituţi, etc. asupra lucrului dăruit, ar restrânge de asemenea donaţiunea în măsura în care aceste drepturi au fost constituite. (Cpr. art. 923) (2).

Don. unei sumi de bani. Donaţiunea unei sumi de bani, făcută între soţi, în timpul căsătoriei, n'ar fi însă revocată prin donaţiunea posterioară a unei alte sumi de bani, făcută unei alte persoane, chiar dacă ambele sume dăruite ar întrece partea disponibilă, pentrucă această nouă donaţiune nu dovedeşte intenţia dăruitorului de a revocà prima donaţiune (3).

Contractarea de datorii considerabile. Tot astfel, donaţiunea nu este revocată prin faptul că dăruitorul a contractat datorii considerabile în urma facerei donaţiunei (4), nici prin constituirea unei ipoteci, care ar dà numai loc la aplicarea art. 905 C. civil (5).

Efectul retroactiv al revocărei. Revocarea odată îndeplinită, are efect retroactiv. Ea operează *ex tunc* şi atrage desfiinţarea tuturor drepturilor dobândite de terţii asupra bunurilor dăruite, prin aplicarea regulei cunoscute: *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis.* Persoanele care au contractat cu soţul donatar nu pot, în adevăr, să se plângă, fiindcă ele au trebuit să se aştepte la desfiinţarea drepturilor lor, de oarece ele au contractat cu soţul donatar, al cărui titlu erà supus desfiinţărei (6); şi ştiut este că: *Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet* (¹).

---

(1) Glasson, *Revue pratique de droit français*, tom. 37, anul 1874, No. 102, p. 488.

(2) Glasson, *loco suprà cit.;* Troplong, IV, 2667; Laurent, XV, 333; Demolombe, XXIII, 482; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12272, Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1096, No. 14.

(3) Glasson, *loco cit.;* Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 115, text şi nota 34; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12272, etc. Este, în adevăr, de principiu că o liberalitate ulterioară nu revoacă numai decât pe cea anterioară, aceasta fiind o chestie de intenţie. Beltjens, III, art. 1096, No. 15, p. 412.

(4) Glasson, *loco cit.;* Demolombe, XXIII, 482; Troplong, IV, 2668, etc.

(5) Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 115; Beltjens, III, art. 1096, No. 14; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12275; Laurent, XV, 333; Demolombe, *loco cit.*; C. Limoges, Sirey, 40. 2. 241, etc.

(6) Cpr. Arntz, II, 2321; Laurent, XV, 335; Demolombe, XXIII, 484; Troplong, IV, 2674; Glasson, *Revue pratique, loco suprà cit.*, No. 103; Baudry et Colin, II. 4026; Pand. fr., *v⁰ cit.*,

Art. 1909. Terţii de bună credinţă vor puteà însă să opue, în privinţa mobilelor corporale, art. 1909 din codul civil (²).

Art. 1019. Revocarea donaţiunei de către soţul dăruitor nefiind decât îndeplinirea condiţiei rezolutorii sub care donaţiunea fusese făcută, se înţelege că ea trebue să producă toate efectele îndeplinirei acestei condiţii (art. 1019).

Restituirea lucrului dăruit cu foloasele trase din el. Indeplinirea condiţiei producându-şi efectele sale din ziua facerei donaţiunei (art. 1015), donaţiunea se socoteşte, în privinţa soţului donatar, ca şi cum n'ar fi avut niciodată fiinţă; de unde rezultă că el va trebuì să restitue lucrul dăruit împreună cu toate foloasele trase din el, afară de fructele percepute înainte de revocare (³).

Don. dintre soţi sunt nişte adevărate donaţiuni supuse unei condiţii rezolutorii. Controversă. Din împrejurarea că donaţiunile făcute între soţi, în timpul căsătoriei, sunt revocabile, n'ar trebuì să conchidem, după cum pe nedrept s'a susţinut uneori, că ele nu sunt decât nişte dispoziţii testamentare, sau nişte donaţiuni *mortis causâ*, pentrucă art. 937 le califică *donaţiuni*. Intenţia legiuitorului de a privì aceste dispoziţii ca nişte adevărate donaţiuni, supuse însă unei condiţii rezolutorii, adecă revocărei din partea dăruitorului, rezultă în mod manifest din împrejurarea că el are grija de a ne zice în art. 937 că donaţiunea făcută de către o femee măritată, soţului ei, poate fi revocată fără nicio autorizare, căci dacă asemenea dispoziţie ar fi fost un testament, aceasta s'ar fi înţeles dela sine (⁴).

12283; Pand. belges, v⁰ *Don. entre époux*, 165; Planiol, III, 3223; Beltjens, III, art. 1096, No. 20, p. 412 şi toţi autorii.

(¹) L. 54, Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17. Vezi *suprà*, p. 410, 411, 423, 723, etc.

(²) Vezi *suprà*, p. 721, *ad notam*.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12282; Demolombe, XXIII, 483; Laurent, XV, 335; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* IX, etc.

(⁴) Cpr. Thiry, II, 541, *in medio;* Vigié, II, 1013; Mourlon, II, 514 şi 1004; Arntz, II, 2315; Demante, IV, 276 *bis* I; Marcadé, IV, 327; Acollas, II, p. 695; Laurent, XV, 314; Glasson, *Revue pratique*, anul 1874, tom. 37, p. 475 urm. No. 90 urm.; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 105, 106, text şi note; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3439 şi 12192; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 596 urm.; Baudry et Colin, II, 4005, etc. — Cu toate acestea, chestiunea este controversată şi unii, precum Troplong (IV, 2640), văd în donaţiunile

Don. de bunuri viitoare.

Aceste principii sunt, cu toată părerea contrară a unor autori (1), aplicabile nu numai donațiunilor de bunuri prezente, dar și celor de bunuri viitoare ce soții și-ar face în timpul căsătoriei (2).

Consecințile care rezultă din aceste principii.

Acesta fiind, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, caracterul donațiunilor făcute între soți, în timpul căsătoriei, trebue să deducem de aci următoarele importante consecinți:

Formele don. dintre soți.

1° Asemenea liberalități sunt, în privința formelor, supuse tuturor condițiilor necesare la existența donațiunilor în genere (3);

Efectele acceptărei donațiunei.

2° Acceptarea din partea soțului donatar îl face să devie imediat proprietarul lucrului dăruit, cel puțin în privința bunurilor prezente, și până la revocarea donațiunei, creditorii soțului dăruitor nu mai pot urmări bunurile dăruite, dacă donatarul a îndeplinit formalitatea transcrierei (art. 818)(4), creditorii dăruitorului putând numai, în asemenea

---

făcute între soți, în timpul căsătoriei, o liberalitate de o natură *mixtă*, care-și împrumută caracterele sale atât dela donațiunile între vii cât și dela vechile donațiuni *mortis causâ*, iar alții, precum Toullier (III, partea I-a, 918), Duranton (IX, 777), etc. socot că asemenea dispoziții nu sunt, în privința efectelor lor, decât niște adevărate donațiuni cu pricină de moarte, ceeace este inadmisibil, pentrucă, după cum știm, asemenea dispoziții nu mai există astăzi (vezi *suprà*, p. 7 urm.) și legea actuală nu mai recunoaște decât două moduri de dispoziție cu titlu gratuit și anume: donațiunea și testamentul (art. 800), la care trebue să adăogăm: instituția contractuală (art. 933). Trebue să considerăm deci ca greșită părerea emisă de Chabot (*Successions*, II, art. 871, No. 11, p. 563, ed. Belost-Jolimont din 1839) și de Vazeille (*Success. et donations*, II, art. 904, No. 2, p. 123), care consideră donațiunile făcute între soți, în timpul căsătoriei, *ca legate*.

(1) Vezi Duranton, IX, 778.

(2) Cpr. C. Riom, *Pand. Périod.* 87. 2. 230.

(3) Vezi *suprà*, p. 732, 733.

(4) Vezi *suprà*, p. 734. Cpr. Thiry, II, 541; Vigié, II, 1019; Arntz, II, 2319; Mourlon, II, 1005; Laurent, XV, 338; Demolombe, XXIII, 461; Troplong, IV, 2642, 2657; Baudry et Colin, *op. cit.*, II, 4008; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 109; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12293, etc. Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența. Vezi deciziile citate în Pand. fr., *loco suprà cit.*

caz, să atace prin acţiunea pauliană, donaţiunile făcute în frauda drepturilor lor (art. 975) (1).

Aplic. acestor principii don. de bunuri viitoare şi celor cumulative de bunuri prezente şi viitoare. Controversă.

Aceste principii, necontestate în privinţa donaţiunilor de bunuri prezente, sunt admisibile şi în privinţa celor de bunuri viitoare sau de bunuri prezente şi viitoare (cumulative), căci şi în privinţa acestor donaţiuni soţul donatar este sezisat actualmente de dreptul ce-i conferă donaţiunea, aşa că el nu mai are nevoe, la moartea dăruitorului, de a face o cerere de predare, având drept dela această epocă la fructele produse de lucrul dăruit, afară de fructele care, după dreptul comun, ar fi fost percepute de bună credinţă de către moştenitorii dăruitorului (art. 485 urm.) (2).

Imposibilitatea în care se găseşte soţul minor de a face o don. celuilalt soţ. Controversă.

3° Soţul minor, chiar mai mare de 16 ani, deşi este capabil de a testà într'o limită oarecare (art. 807), totuşi nu poate, în timpul căsătoriei, să dispue prin donaţiune în folosul celuilalt soţ, pentrucă această liberalitate este o donaţiune, cu toate că este revocabilă, iar nu un testament, şi această soluţie este aplicabilă atât donaţiunilor de bunuri prezente cât şi celor de bunuri viitoare (3);

Consiliu judiciar.

4° Pentru aceleaşi motive, soţul căruia s'a rânduit un consiliu judiciar, nu poate să facă o donaţiune celuilalt soţ, fără asistenţa acestui consiliu (4);

Don. bunurilor dotale. Controversă.

5° Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, în timpul căsătoriei, să deà bărbatului său bunurile sale dotale, pentrucă deşi asemenea donaţiune este revocabilă, totuşi ea ar constitui o *înstrăinare* care, în principiu, este oprită

---

(1) Vezi *suprà*, p. 737, nota 2.

(2) Pand. fr., *v° cit.*, 10295; Demolombe, XXIII, 461; Laurent, XV, 326, 338; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 109; Troplong, IV, 2660. — *Contrà:* Duranton, IX, 778.

(3) Vezi *suprà*, p. 56, 57 şi 742, text şi nota 4. Cpr. Baudry et Colin, II, 4007; T. Huc, VI, 470, p. 610; Laurent, XV, 337; Mourlon, II, 1005; Thiry, II, 541; Marcadé, IV, 328; Arntz, II, 2316; Demolombe, XXIII, 462; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* IV; Aubry et Rau, VIII, § 744, pag. 108; Massé-Vergé, III, § 522, p. 335, nota 6; Pand. fr., *v° cit.*, 12297. — *Contrà:* Vazeille, *Successions, don. et testaments*, IV, art. 904, No. 2, p. 123 (ed. din 1837).

(4) Baudry et Colin, *loco cit.;* Aubry et Rau, *loco cit.;* Demolombe, VIII, 742 şi XXIII, 646; T. Huc, VI, 470, p. 610; Laurent, XV, 337; Pand. fr., *v° cit.*, 12299. — *Contrà:* Merlin,

(art. 1248) (¹). Cu toate acestea, chestiunea este controversată şi soluţia contrară erà admisă în dreptul roman.

Soţii, care voesc a-şi face liberalităţi în timpul căsătoriei, trebue să fie capabili.

Principiile mai sus expuse ne conduc la concluzia că soţii, care voesc a-şi face liberalităţi între vii în timpul căsătoriei, trebue să fie capabili în momentul facerei donaţiunei sau notificărei acceptărei, de câteori ea se face prin act separat (art. 814), fără ca incapacitatea, care ar interveni mai în urmă, să poată aveà vreun efect asupra validităţei liberalităţei. Astfel, donaţiunea făcută între soţi, în timpul căsătoriei, ar rămâneà validă, cu toate că, în urmă, soţul dăruitor ar fi condemnat la munca silnică sau la recluziune (art. 13, 16 C. penal) (²), sau ar fi declarat în stare de faliment (art. 724 C. com.) (³).

Don. de bunuri vitoare.

Aceleaşi principii sunt aplicabile şi donaţiunilor de bunuri viitoare, întrucât asemenea liberalităţi nu au niciodată caracterul unor dispoziţii testamentare (⁴).

Reductibilitatea don. dintre soţi. Controversă.

6⁰ In fine, ultima consecinţă care rezultă din împrejurarea că liberalităţile între vii dintre soţi, în timpul căsătoriei, îşi păstrează caracterul lor de donaţiuni, este că donaţiunile de bunuri prezente sunt reductibile, conform art. 850, de câteori întrec partea disponibilă şi atacă rezerva, în urma dispoziţiilor testamentare şi după toate donaţiunile între vii posterioare în dată (⁵).

Répert., v⁰ *Don manuel*, § 2, No. 11; C. Bruxelles, Sirey, 88. 4. 13. Vezi *suprà*, p. 63, 64 şi 726, nota 3.

(¹) Baudry et Colin, II, 4007; Demolombe, XXIII, 464; Laurent, XV, 337; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12300. — *Contrà*: Duranton, XV, 534; Troplong, *Don. et testaments*, IV, 2647; Tessier, *Traité de la dot*, I, p. 315, 316 (ed. din 1835). Această din urmă soluţie, inadmisibilă astăzi, erà admisă la Romani, pentrucă sub imperiul acestei legislaţii, donaţiunile dintre soţi, în timpul căsătoriei, erau, încât priveşte efectele lor, nişte adevărate donaţiuni *mortis causă*. Vezi Tessier, *op. cit.*, I, p. 317, nota 515 şi autorităţile citate acolo.

(²) Vezi *suprà*, p. 72 urm.

(³) Vezi *suprà*, p. 69 urm. Cpr. Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12301; Demolombe, XXIII, 465; Laurent, XV, 337; Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 108; Demante et Colmet de Santerre, IV, 276 *bis* IV, etc.

(⁴) Vezi *suprà*, p. 742.

(⁵) Thiry, II, 541, p. 528; Mourlon, II, 1005; Troplong, VI, 2658; Marcadé, III, 600; Arntz, II, 1817; Vigié, II, 1019;

Don. de bunuri viitoare. Controversă.

Regula de mai sus, incontestabilă în privinţa donaţiunilor de bunuri prezente, este aplicabilă şi donaţiunilor de de bunuri viitoare (1).

Despre partea disponibilă dintre soţi.

Deoseb. de C. francez.

Codul francez, pe care legiuitorul nostru l-a reprodus numai în unele puncte, statorniceşte că partea bunurilor, de care unul din soţi poate dispune în favoarea celuilalt, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei, este alta decât acea ordinară, această porţiune fiind când mai mare, când mai mică.

Cazurile ce trebuesc avute în vedere spre a se determină partea disponibilă dintre soţi.

Pentru a puteà determinà partea disponibilă dintre soţi, trebue să distingem trei cazuri deosebite, şi anume: 1⁰ cazul când soţul dăruitor n'a lăsat niciun descendent; 2⁰ cazul când el n'a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară, ci numai din căsătoria actuală; 3⁰ şi în fine, cazul când el a lăsat copii numai din căsătoria anterioară, singura ipoteză în care art. 939 face, la noi, o derogare dela dreptul comun.

1⁰ Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat niciun descendent.

In această ipoteză, dacă presupunem că soţul dăruitor nu a lăsat la moartea sa moştenitori rezervatari, adecă:

T. Huc, VI, 470, p. 610; Laurent, XI, 97, *in fine;* XII, 188 şi XV, 340; Demolombe, XXIII, 466; Aubry et Rau, VII, § 685 *bis*, p. 223, text şi nota 11 şi tom. VIII, § 744, p. 109; Massé-Vergé, III, § 457, p. 148, nota 7; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3279 şi 3439; Baudry et Colin, II, 4009.— Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vezi sistemele (patru la număr) expuse, cu argumentele lor respective, în Acollas, II, p. 697 urm.

(1) Baudry et Colin, *loco suprà cit.;* Demolombe, XXIII, 467; T. Huc, VI, 470, p. 610, 3⁰; C. Riom, *Pand. Périd.* 87. 2. 230. — *Contrà:* Aubry et Rau, VIII, § 744, p. 110, text şi nota 22; Troplong, IV, 2661; Demante et Colmet de Santerre, IV, 576 *bis* VIII, după care donaţiunile de bunuri viitoare, făcute între soţi în timpul căsătoriei, ar fi reductibile în urma dispoziţiilor testamentare, însă înaintea celorlalte donaţiuni, chiar posterioare în dată.

nici descendenți (art. 841, 842), nici ascendenți din gradul întâi, adecă: tată sau mamă (art. 843), el a putut să dispue prin acte cu titlu gratuit, în favoarea soțului său, atât prin contractul de căsătorie cât și în timpul căsătoriei, după cum el a putut să dispue în folosul oricărei alte persoane[1], legiuitorul modern ne mai reproducând vechile cutume franceze, care voiau ca bunurile să nu iasă din familie. Art. 916 din codul francez este expres în această privință; însă acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru ca deprisos. Dacă presupunem, din contra, că soțul dăruitor a lăsat la moartea sa pe tatăl sau pe mama sa în viață, sau pe amândoi părinții, el a putut să dispue de jumătate din averea sa, cealaltă jumătate fiind rezerva ascendenților (art. 843).

Dispoziția codului francez.

Înainte de legea din 14 Februar 1900, soțul dăruitor puteà, în asemenea caz, să dispue către celălalt soț, prin donațiune sau testament, de partea de care el ar fi putut dispune către o persoană străină, *putând încă să-i mai deà uzufructul părței ce legea conferă ascendenților cu titlu de rezervă* (art. 1094 § 1).

Critica acestei dispoziții. Soluția dreptului nostru.

Această dispoziție, edictată de legiuitorul francez în favoarea căsătoriei, erà stranie și inexplicabilă, pentrucă de câteori ea erà aplicată, ascendenții nu aveau decât nuda proprietate a averei constituită în uzufruct soțului supravețuitor, și dreptul lor a rareori se realizà, ei fiind, în regulă generală, mai în vârstă decât soțul rămas în viață: așa că, în realitate, rezerva lor nu foloseà decât moștenitorilor lor, afară de cazul când ascendenții s'ar fi decis a vinde nuda proprietate; și încă și în asemenea caz ei nu trăgeau din vânzare aproape niciun folos, pentrucă prețul acestei înstrăinări erà derizoriu, nuda proprietate neavând nicio valoare atunci când uzufructuarul este, ca în specie, tânăr. Asemenea dispoziție fiind criticată de aproape întreaga doctrină[2], legiuitorul nostru a eliminat-o cu drept cuvânt, rămânând ca, în specie, să se aplice dreptul comun, adecă art. 843.

---

[1] Cpr. Thiry, II, 543; Demolombe, XXIII, 493; Troplong, IV, 2555; Acollas, II, p. 701; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12317, etc.

[2] Cpr. Planiol, III, 3228; T. Huc, VI, 475; Mourlon, II, 1010; Acollas, II, pag. 702, 703; Vigié, II, 1024; Thiry, II, 543; Laurent, XV, 344; Demolombe, XXIII, 495; Baudry et Colin, II, 4035, etc. — Vezi însă Troplong (IV, 2556), Demante et Colmet de Santerre (IV, 273 *bis* I) și Benech (*Quotité disponible entre époux*, p. 159 urm.), care aprobă această dispo-

Legea fr. din 1900, care abroagă art. 1094 § 1. Sistemul admis de codul francez erà atât de nedrept, încât o lege recentă din 1900 a abrogat § 1 al art. 1094, iar soţii au perdut dreptul de a dispune unul în favoarea altuia de uzufructul rezervei cuvenită ascendenţilor. Dela această lege, ascendenţii îşi păstrează averea lor intactă. S'a menţinut însă efectul donaţiunilor consimţite sub vechiul text francez, şi aceasta spre a se respectà principiul fundamental al neretroactivităţei legilor (art. 1 C. civil) (¹).

2⁰ Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară, ci numai din căsătoria actuală.

Art. 1094 § fr. Deoseb. de C. francez. In codul francez, acest caz este prevăzut de § 2 al art. 1094, pe care legea din 1900 nu l-a atins. După acest text, soţul poate dispune în favoarea celuilalt soţ de o pătrime din bunurile sale în plină proprietate şi de o altă pătrime în uzufruct, sau de jumătate din toate bunurile sale în uzufruct numai. In această ipoteză, partea disponibilă dintre soţi nu este deci schimbătoare după numărul mai mic sau mai mare al descendenţilor, conform dreptului comun (art. 841), ci ea este fixă şi invariabilă, în unele cazuri mai mare, iar în altele mai mică decât partea disponibilă ordinară.

Justificarea dispoziţiei de mai sus. Pentru a se justificà această dispoziţie excepţională, care a dat loc la multe dificultăţi, se zice că scopul ei este de a permite soţului rămas în viaţă să trăiască, în timpul văduviei, într'o situaţie aproape egală cu acea pe care el a avut-o în timpul căsătoriei (²). Nevoile soţului supraveţuitor neschimbându-se după numărul copiilor săi, legea franceză a hotărît pentru acest caz o parte disponibilă invariabilă. Codul francez, din cauza unei lacune regretabile, neconferind, după cum ştim, până la legea din 9 Martie 1891,

---

ziţie, pe care Maleville a calificat-o, cu drept cuvânt, de *derizorie*. Vezi Demolombe şi Baudry et Colin, *loco suprà cit.* Mai vezi Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1094, No. 3 *bis*, *in medio*.

(¹) Vezi Planiol, III, 3229; Baudry et Colin, II, 4037, 4038.

(²) Vezi Thiry, II, 544; Laurent, XV, 349 şi *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 482.

niciun drept de succesiune soţului rămas în viaţă asupra averei celuilalt soţ, în concurenţă cu rudele soţului defunct (¹), s'ar păreà că, prin fixarea acestei părţi disponibile, legea a voit să îndrepte această lacună, permiţând soţilor de a îndreptà viciul şi lacuna legei prin liberalităţile lor (²).

Codul nostru. — Aplicarea dreptului comun.

Acest text fiind eliminat de legiuitorul nostru, dreptul comun va fi aplicat şi în cazul de faţă, ca şi în acel precedent. Prin urmare, soţul rămas în viaţă va fi considerat ca un străin şi soţul său a putut să-i lase prin donaţiune sau testament jumătate, a treia sau a patra parte din averea curată, ce el a avut la moartea lui, după numărul copiilor rămaşi (art. 841). Odată cu eliminarea din codul nostru a art. 1094 fr., legiuitorul nostru a pus capăt controverselor ce a ridicat acest text şi care se pot vedeà în autori (³).

3· Cazul când soţul dăruitor a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară.

Acest caz, singurul în care legiuitorul nostru face o derogare dela dreptul comun, este prevăzut de art. 939, care are de scop ocrotirea drepturilor de succesiune ale copiilor născuţi dintr'o căsătorie anterioară, în contra liberalităţilor părintelui care, prin a doua căsătorie, a contractat alte afecţiuni.

Art. 939. — Bărbatul sau femeea care, având copii dintr'un alt maritaj, va trece în al doilea sau subsecvent maritaj, nu va puteà dărui (⁴) soţului din urmă decât o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puţin, şi fără ca, nici într'un

---

(¹) Vezi tom. III, partea II, al Coment. noastre, p. 204, 205.

(²) Cpr. Laurent, *Avant-projet de révision du code civil*, III, p. 482.

(³) Vezi Thiry, II, 545 urm.; Troplong, IV, 2559 urm.; Laurent, XV, 346 urm.; Demolombe, XXIII, 497 urm.; Acollas, II, p. 705 urm.; Pand. fr., *vº cit.*, 12322 urm.; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1094, No. 12, p. 404, etc.

(⁴) Şi trebue adaos: nici lăsà prin testament. Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 547, p. 252 (ed. Bugnet); Demolombe, XXIII, 573, 622; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 276, nota 22; Baudry et Colin, II, 4086; C. Caen, Sirey, 45. 2. 393; C. Craiova, *Cr. judiciar* din 1900, No. 68 şi *Dreptul* din 1901, No. 22, etc. Vezi *infrà*, p. 753, şi 767, nota 1.

caz, donațiunea să treacă peste cuartul bunurilor. (Art. 841, 847 urm., 940, 941 C. civ. Art. 1098 C. fr.) (1).

Dr. roman și dr. vechiu francez.

Căsătoriile de al doilea fiind rău văzute de legiuitor, din cauză că adeseori sunt obijduitoare pentru copiii născuți din însoțirea anterioară (2), încă dela Romani soțul, care având copii, se căsătoreà de al doilea, nu puteà să lese prin testament maștinei sau tatălui vitrig *(novercæ vel vitrico)* decât partea ce se cuvineà unui copil născut din prima însoțire (3), dispoziție care trecând în edictul lui Francisc al II-lea din 1560, supranumit *l'édit des secondes noces* (4), opera ilustrului cancelar *de L'Hôpital*, a devenit, cu oarecare schimbări, art. 1098 din codul francez, care a trecut și în codul nostru.

Mai mult încă, la Romani, după o lege a Impăraților Grațian, Valentinian și Theodosie, din anul 382, femeea, care având copii din prima însoțire, se căsătorià de al doilea, perdeà în folosul copiilor săi anteriori nuda proprietate a câștigurilor sale nuntești, adecă a bunurilor primite sub

---

Bibliografie.

(1) Vezi asupra acestui text, Benech, *De la quotité disponible entre époux* (Paris, 1843); Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700 (690), pag. 287 urm. (ed. Anschütz), pag. 352 urm. (ed. Crome); Kohler, *Ueber den beschränkten Freitheil des zweiten Ehegatten;* Windscheid, *Zur Lehre des Cod Napoleon, von der Ungültigkeit des Rechtsgeschäftes*, p. 109, nota 60; P. Vincent, *De la quotité disponible entre époux en droit français et dans les principales législations étrangères* (teză p. doctorat, Paris, 1896);

Stigmatizarea căsătoriilor de al doilea.

(2) Părinții bisericei latine stigmatizau căsătoriile de al doilea, considerându-le ca o prostituție legală. Vezi Laurent, *Droit civil international*, VI, 276. Mai vezi Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 528 urm., p. 244 urm. „Les lois civiles regardent, dans les secondes noces, l'inconvénient du tort que font à leurs enfants les personnes qui se remarient", zice Domat *(Lois civiles dans leur ordre naturel*, VI, p. 350, 351, ed. Carré din 1824). De aceea, dreptul roman organizase pedepse bănești contra soților care se căsătoreau de al doilea: *Pœna contra binubos* (Nov. II, capit. 2, § 1). Vezi P. Dupin, *Traité sur les peines des secondes noces* (Paris, 1743).

(3) L. 6, Pr. și L. 9 Pr., Cod, *De secundis nuptiis*, 5, 9.

(4) Vezi asupra acestui edict celebru, pe lângă cele spuse, *suprà* p. 519, 520 și *infrà*, p. 764, Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 533 urm., p. 246 urm. (ed. Bugnet). Mai vezi Planiol, III, 1399 și 3237; Baudry et Colin, II, 4073 urm., etc.

orice titlu dela primul ei bărbat, păstrând numai uzufructul acestor bunuri (1), această dispoziţie fiind mai târziu aplicată printr'o constituţie a Impăraţilor Valentinian III şi Theodosie II, din anul 444, şi bărbatului care se căsătorià de al doilea (2).

Copiii aveau drept siguranţă, pentru garantarea dreptului lor, o ipotecă legală asupra bunurilor părintelui căsătorit de al doilea (3), iar mama pe lângă cele de mai sus, mai perdeà, prin a doua căsătorie, tutela (4) şi dreptul de educaţiune al copiilor născuţi din însoţirea anterioară (5).

Dreptul roman mergeà până a restrânge şi dreptul de succesiune ce mama căsătorită de al doilea aveà asupra averei copiilor născuţi din prima însoţire, de oarece ea nu aveà decât uzufructul părţei sale, nuda proprietate cuvenindu-se fraţilor şi surorilor copilului defunct (6).

Dr. actual. Art. 939.

Origina art. 939 fiind astfel cunoscută, să vedem care este cuprinderea lui. După acest text, bărbatul sau femeea (7),

---

(1) L. 3, Pr., Cod, *De secundis nuptiis*, 5, 9 şi L. 2, Cod Theodosian, *De secundis nuptiis*, 3, 8.

(2) L. 5, Cod, *De secundis nuptiis*, 5, 9; Nov. 2, capit. 1, 2, 3; Nov. 22, capit. 23—26, 30 şi 34, precum şi Nov. 98, capit. 2; Nov. 127, capit. 3, etc. Cpr. art. 151, 152 C. Calimach; art. 12, partea IV, capit. 2 C. Caragea; art. 11, capit. 30 C. Andr. Donici, etc.

(3) L. 6 § 2 şi L. 8 § 4, Cod, *De secundis nuptiis*, 5, 9.

(4) Nov. 94, capit. 2, *in fine*. Vezi şi L. 2, Cod, *Quando mulier tutelæ officio fungatur*, 5, 35, unde se zice: „*Nam si malunt alia optare matrimonia, tutelam administrare non debent*". Această soluţie erà admisă în dreptul nostru anterior şi este admisă şi astăzi în unele legiuiri străine. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 565, nota 2 (ed. a 2-a).

(5) Nov. 22, capit. 38. Cpr. art. 340, 347 C. civil actual.

(6) Nov. 22, capit. 46, § 2, *De successione matrum in bonis filiorum pro quâ parte fiat, et quomodo* şi capit. 47.

Dr. vechiu francez.

(7) Dreptul vechiu francez nu aplicà, din capul locului, această restricţie decât femeei: „*Femme convolant en secondes ou autres noces, ayant enfants, ne peut avantager son second mari... plus que l'un de ses enfants*",ziceà art. 279 din cutuma Parisului. Mai târziu această dispoziţie a fost întinsă şi la bărbaţi, pentrucă, după cum observă Ferrière: „*les hommes qui se remarient sont capables de la même faiblesse*". Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 537, pag. 247, 248; Planiol, III, 3237; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6022.

care având unul sau mai mulți copii (1) dintr'o altă însoțire, legitimi sau legitimați (art. 306) (2), s'a căsătorit din

---

Existența unui singur copil dintr'o căsătorie anterioară face ca art. 939 să fie aplicabil.

(1) Deși textul vorbește de *copii* la înmulțit, ca și art. 836, totuși nu mai încape îndoială că existența unui singur copil ar fi suficientă pentru ca art. 939 să fie aplicabil. „*Non est* **sine liberis,** *cui vel unus filius, unave filia est*" (L. 148, Dig., *De verborum significatione*, 50, 16). Vezi *suprà*, pag. 481. Cpr. Laurent, XV, 383; Marcadé, IV, 343; Pand. fr., v^0 *cit.*, 12418; Baudry et Colin, II, 4076; T. Huc, VI, 485; Planiol, III, 3239; Beltjens, art. 1098, No. 1; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, *ab initio*, p. 352 (ed. Crome), etc.

Copiii legitimați.

(2) Copiii legitimați sunt, în adevăr, puși pe aceeaș treaptă cu copii legitimi (art. 306) (Baudry et Colin, II, 4068; Planiol, III, 3239 și toți autorii); și aceasta chiar dacă copiii legitimați erau *adulterini sau incestuoși*, pentrucă, în legislația noastră, spre deosebire de cea franceză, copiii adulterini și incestuoși pot fi legitimați prin căsătoria subsecventă a părinților lor. Cas. rom. S-a 1, dec. No. 919 din 18 Decembrie 1912, și deciz. S-a 1, No. 183 din 21 Februar 1913. *Jurisprudența română* din 1913, No. 11, p. 162 și No. 21, p. 322, 323; *Dreptul* din 1913, No. 22. Vezi și tom. II al Coment. noastre, p. 300 (ed. a 2-a).

Divorț.

In rândul copiilor de care vorbește art. 939 intră și acei născuți dintr'o căsătorie anterioară, desfăcută prin divorț. Planiol, III, 3240.

Copiii adoptați. Controversă.

Art. 939 n'ar fi însă, după unii, aplicabil copiilor adoptați, ce dispunătorul ar fi lăsat la moartea sa, pentrucă acești copii nefiind născuți dintr'o căsătorie anterioară a adoptătorului, căsătoria părintelui lor adoptiv nu este o *a doua sau subsecventă căsătorie*, după cum cere textul. Vezi în acest sens, Baudry et Colin, II, 4078; Planiol, III, 3239; T. Huc, III, 126 și VI, 485; Acollas, I, p. 374 și II, p. 710, text și nota 2; Aubry et Rau, VI, § 560, p. 140, text și nota 121 și tom. VII, § 690, p. 273; Massé-Vergé, III, § 461, p. 163, nota 4, care se contrazic cu cele spuse în tom. I, § 179, p. 353, nota 10; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p 352, text și nota 3 (ed. Crome); Beltjens, III, art.1098, No. 1; Thiry, II, 549; Troplong, IV, 2701; Valette, *Cours de code civil*, I, p. 471, nota 1 și *Explic. sommaire du 1-er livre du code civil*, pag. 195; Pand. fr., v^0 *Adoption*, 387, etc. — *Contrà:* Demolombe, VI, 163 și XIII, 560 și 586; Baudry et Chénaux, *Personnes*, IV, 98; Pand. fr., v^0 *Don. et testaments*, 12433; Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 6066, etc. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* 1911, No. 1. Vezi tom. II al Coment. noastre, pag. 406, 407. Vezi și *suprà*, p. 525, nota 3.

Copiii naturali.

Cât pentru copiii naturali recunoscuți, ei având în legea nou, pentru a doua sau a treia oară, etc., nu va puteà face celuilalt soț o liberalitate prin donațiune între vii sau prin testament (¹), decât pentru o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puțin, fără ca nici într'un caz liberalitățile făcute noului soț să poată întrece o pătrime din bunurile dăruitorului (²).

Legea actuală e mai riguroasă decât vechiul drept francez.

Această din urmă dispoziție nu-și aveà ființă în edictul lui Francisc al II-lea, ci a fost adaosă în codul francez după propunerea lui Berlier (³), așa că legiuitorul actual este mai riguros decât dreptul vechiu francez, de oarece partea disponibilă ordinară este, în genere, mai mare decât cea statornicită de art. 939 (⁴).

---

noastră, față de mama lor, aceleași drepturi ca și copiii legitimi (art. 652, 667, 678), credem că ei se bucură de rezerva excepțională statornicită de art. 939, de câteori mama lor se va căsători. Vezi tom. II al Coment. noastre, p. 407. *Contrà:* Petrescu, *Donațiunile,* II, p. 233 și 241. Vezi și *infrà,* p. 756.

(¹) Vezi *suprà,* p. 749, nota 4.

Art. 939 nu se aplică liberalităților dintre concubini.

(²) Restricția adusă de art. 939 părței disponibile, în folosul copiilor ce soțul căsătorit actualmentele de al doilea are dintr'o însoțire anterioară, nu se aplică liberalităților făcute între concubini, persoanele care au copii legitimi, legitimați, adoptivi și chiar naturali, dacă este vorba de mama naturală, fiind libere de a dispune cu titlu gratuit în folosul concubinului lor, se înțelege în limitele părței disponibile ordinare. Cpr. Baudry et Colin. II, 4080; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs.* 6030; Planiol, III, 3241; C. Alger. Sirey, 80. 2. 9; D. P. 80. 2. 224. Concubinajul nu mai poate fi astăzi o cauză de anulare a liberalităței decât dacă ea este rezultatul dolului și al fraudei, în care caz consimțimântul dispunătorului n'a fost liber. Vezi *suprà,* p. 47. Cpr. Trib. și C. Paris. *Pand. Périod.* 91. 2. 153; *Pand. Périod.* 94. 2. 10.

Dr. vechiu fr.

Dreptul vechiu francez oprià, din contra, cu desăvârșire darurile dintre concubini (art. 132 al ordonanței din 1629 și edictul lui Carol-Quint din 1540). Vezi *suprà,* p. 46.

(³) Vezi Pand. fr., v⁰ *cit.,* 12425; Thiry, II, 549; Demolombe, XXIII, 571; Duranton, IX, 801, etc.

(⁴) De câteori însă soțul are trei copii născuți dintr'o căsătorie anterioară, partea disponibilă statornicită de art. 939 este egală cu partea disponibilă ordinară, adecă o pătrime (art. 841). Vezi Mourlon, II, 1016; Acollas, II, p. 710; Laurent, XV, 392, *in medio;* Arntz, II, 2341; Beltjens, *op. cit.,* III, art. 1098, No. 8, etc. Vezi *infrà,* p. 765.

Pentru ca art. 939 să fie aplicabil trebue ca copiii să existe la moartea soţului dăruitor şi să vie la succesiunea lui.

Pentru ca art. 939 să fie aplicabil, nu este suficient ca soţul dăruitor să aibă, în momentul facerei liberalităţei sau în momentul contractărei căsătoriei de al doilea, unul sau mai mulţi copii născuţi dintr'o căsătorie anterioară, ci este necesar ca aceşti copii să existe *la moartea lui*, pentrucă textul menţionat are tocmai de scop de a face ca liberalităţile consimţite către noul soţ să nu micşoreze din cale afară partea ce se cuvine copiilor născuţi dintr'o căsătorie anterioară, din succesiunea autorului lor. Acest text presupunând, deci, că copiii născuţi din prima însoţire vin la succesiunea părintelui lor căsătorit de al doilea, nu mai este aplicabil de câteori copiii, care trăiau în momentul căsătoriei subsecvente, au încetat din viaţă înaintea părintelui lor, sau trăind, nu voesc ori nu pot veni la succesiune. Prin urmare, în asemenea caz, nu se va aplicà art. 939, ci dreptul comun (art. 841)(¹). *Non habet legitimam nisi qui heres est* (²).

Cazul când soţul nu are copii din căsăt. anterioară.

Tot dreptul comun se va aplicà, de asemenea, de câteori soţul care se va căsătorì de al doilea, nu are copii născuţi din căsătoria anterioară, pentrucă, în asemenea caz, nu mai suntem în ipoteza excepţională prevăzută de art. 939 (³).

Ce se înţelege prin cuvântul copii.

Prin cuvintele: *copii* născuţi din altă căsătorie, ce se văd în art. 939, trebue să înţelegem nu numai copiii din gradul întâiu, ci toţi descendenţii legitimi din orice grad (art. 842) (⁴), şi chiar copiii care, fiind numai zămisliţi în

---

(¹) Thiry, II, 549; Acollas, II, p. 711; Arntz, II, 2340; Mourlon, II, 1017; Baudry et Colin, II, 4084, 4093; Planiol, III, 3247, 3248; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 12435, 12453 şi autorităţile citate acolo. Vezi şi *infrà*, p. 761.

(²) Vezi *suprà*, p. 509. Cpr. Planiol, III, 3248; Thiry, II, 550; Marcadé, IV, 347; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12453; Baudry et Colin, II, 4098; Aubry et Rau, VII, § 690, pag. 280; Demolombe, XXIII, 564. — Vezi însă Pothier, *Contrat de mariage*, VI, No. 568, p. 263 şi No. 590, p. 272 (în privinţa vechiului drept francez). Cpr. Troplong, IV, 2724 (în privinţa dreptului actual).

(³) Marcadé, IV, 354; Laurent, XV, 382; Demolombe, XXIII, 555, etc.

(⁴) Baudry et Colin, II, 4077; Beltjens, art. 1098, No. 1, *in medio*; Thiry, II, 549; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 272; Marcadé, IV, 343; Mourlon, II, 1017; Arntz, II, 2340; Laurent, XV, 384; Demolombe, XXIII, 557; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12420, etc.

Nepoţii dispunătorului.

Descendenţii unui copil mort înainte (nepoţii dispunătorului) nu se numără însă decât drept unul, pentrucă oricâţi momentul celebrărei căsătoriei de al doilea, s'au născut în urmă, dacă au supravețuit părintelui lor (1). „*Nasciturus pro jam nato habetur quotiescumque de ejus commodo agitur* (art. 654) (2).

Aplic. art. 939 tuturor liberalităților în genere.

Restricția admisă de art. 939 se aplică tuturor liberalităților ce soțul, care se căsătorește din nou, ar face soțului său actual prin donațiune sau testament, fie prin contractul de căsătorie (art. 936), fie în timpul căsătoriei (art. 937), și chiar liberalităților mutuale sau remuneratorii (3).

Liberalitățile făcute unei persoane străine.

Liberalitățile, ce o persoană văduvă ar face unei alte persoane mai înainte de a se fi gândit să se căsătorească cu aceasta din urmă, nu cad însă sub previziunea acestui text (4).

De asemenea, soțul căsătorit de al doilea ar puteà face orice liberalitate unei persoane străine, dispunând în favoarea ei, conform dreptului comun, de partea sa disponibilă ordinară (art. 841 urm.), destul este ca acea persoană să nu fie o persoană interpusă (5).

Copiii care trebue să fie numărați.

Pentru a se determinà partea care poate fi dăruită sau legată soțului actual, se vor numărà toți copiii dărui-

---

ar fi, ei nu au drept decât la o parte: acea a părintelui lor săvârșit din viață. Demolombe, XXIII, 585; Marcadé, IV, 346; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 280; Acollas, II, p. 713; Baudry et Colin, II, 4077 și 4084, p. 910 (ed. a 3-a); Beltjens, III, art. 3098, No. 2. p. 415; Planiol, III, 3243; Pand. fr., v° *cit.*, 12432, etc. Vezi *infrà*, p. 756.

(1) Aubry et Rau, *loco cit.*; Laurent, XV, 385; Demolombe, XXIII, 558; Pand. fr., v° *cit.*, 12421, etc.

(2) Vezi legile citate *suprà*, p. 83, nota 2.

(3) Thiry, II, 549; Laurent, XV, 394 urm.; Demolombe, XXIII, 575; Pand. fr., v° *cit.*, 13450 urm.; Baudry et Colin, II, 4082, 4085; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 273; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p. 353, nota 9 (ed. Crome). Iată cum se exprimă acest din urmă autor: „*Auch donationes reciprocæ vel remuneratoriæ, sie mögen in dem Heirathsvertrage oder während der Ehe gemacht worden sein, sind unter der Regel begriffen*".

(4) Laurent, XV, 395; Demolombe, XXIII, 574; Marcadé, IV, 344; Troplong, IV, 2721, etc.

(5) Laurent, XV, 391; Thiry, II, 552, *in fine*, p. 538; Beltjens, III, art. 1098, No. 7, p. 415; Baudry et Colin, II, 4080.

torului, nu numai cei din prima căsătorie, dar şi cei din alte însoţiri, precum şi cei din acea actuală, numărându-se şi noul soţ şi împărţindu-se succesiunea între ei. Cu alte cuvinte, dacă sunt de tot patru copii, se vor face cinci părţi: dacă sunt cinci copii, se vor face şase părţi, şi aşa mai departe, soţul numărându-se totdeauna drept un copil (¹).

Copiii nedemni sau renunţători nu sunt număraţi.

Se înţelege însă că nu se pun la număr decât copiii legitimi sau legitimaţi şi după, unii, chiar copiii adoptaţi (²), care vin la succesiune, iar nu cei nedemni sau renunţători, nici cei morţi înaintea părintelui lor dăruitor sau testator, căci pentru a aveà drept la rezervă, trebue neapărat a fi moştenitor (³).

Copiii naturali.

Copiii naturali recunoscuţi se vor numărà şi ei când mama lor, care s'ar fi căsătorit în urmă, ar fi făcut o liberalitate bărbatului ei, pentrucă aceşti copii au faţă de mama lor naturală aceleaşi drepturi ca şi copiii legitimi (art. 652, 677, 678) (⁴).

Nepoţii dispunătorului.

Dacă unul din copiii morţi înainte a lăsat şi el copii (nepoţii dispunătorului), aceştia, oricâţi ar fi, neavând decât o parte, nu vor numărà decât drept unul (⁵).

Cazul unei liberalităţi făfăcută fără scutire de raport.

In caz când dăruitorul ar fi făcut liberalităţi *fără scutire de raport*, unuia sau mai multora din copiii săi (art. 751), soţul donatar sau legatar ar fi în drept, după doctrina generalmente admisă, să ceară raportul fictiv al

---

(¹) Astfel, dacă presupunem că am lăsat la moartea mea trei copii dintr'o primă însoţire, trei dintr'o a doua şi unul din căsătoria actuală, adăogându-se la aceşti copii şi soţia mea de al treilea, cărei i-am făcut o liberalitate, partea de care am putut în mod valid să dispun în favoarea ei (partea unui copil) este o optime, pe când, după dreptul comun, aş fi putut lăsà soţiei mele o pătrime (art. 841). Cpr. Thiry, II, 550; Arntz, II, 2341; Beltjens, III, art. 1098, No. 12 şi 19; Vigié, II, 1031; Mourlon, II, 1017; Marcadé, IV, 345, 346; Acollas, II, p. 713; Laurent, XV, 393; Demolombe, XXIII, 583, 584; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* IV; Planiol, III, 3242; Aubry et Rau, VII, § 690, pag. 280; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12431; C. Bordeaux, D. P. 54. 2. 23. Vezi şi Trib. Suceava, *Dreptul* din 1893, No. 67, p. 540.

(²) Vezi *suprà*, p. 752, nota 2.

(³) Vezi *suprà*, p. 754.

(⁴) Vezi *suprà*, nota 2, *in fine* dela p. 752, 753.

(⁵) Vezi *suprà*, nota 4 dela p. 754, 755.

bunurilor dăruite sau legate, spre a se socotì asupra întregei mase de bunuri partea disponibilă şi rezerva: 1^0 pentrucă acesta este singurul mijloc stabilit de lege spre a se socotì în toate cazurile partea disponibilă (art. 849); şi 2^0 pentrucă dacă nu s'ar urmà conform acestei dispoziţii şi dacă partea soţului nu s'ar socotì decât asupra bunurilor existente în patrimoniul defunctului, la moartea sa, el n'ar luà o parte virilă, adecă cât un copil *(pro numero virorum)*, după cum dispune art. 939 (¹).

Soţul donatar nu poate cere raportul real.

Rămâne însă bine înţeles că art. 849 nu va fi aplicat, dacă soţul dăruitor sau testator a manifestat o voinţă contrară şi că, nici într'un caz, soţul donatar nu va puteà cere raportul *real* al liberalităţilor făcute de către soţul dăruitor, copiilor săi (²).

Aplic. art. 849

Regula statornicită de art. 849 se va aplicà şi atunci când noul soţ ar fi primit o liberalitate între vii excesivă (³).

Scutirea liberalităţei de raport.

Pentru ca soţul donatar sau legatar să poată cere raportul fictiv, prevăzut de art. 849, trebue ca liberalitatea făcută copiilor să nu fi fost scutită de raport, căci dacă în această liberalitate se zice că ceeace s'a dat copilului este

---

(¹) Thiry, II, 550; Marcadé, IV, 349; Laurent, XV, 401; Arntz, II, 2342; Vigié, II, 1032; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* VI; Duranton, IX, 821; Troplong, IV, 2710; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 281, text şi nota 34; Chabot, *Successions*, II, art. 857, No. 5, p. 498 urm. (ed. Belost-Jolimont din 1839); Pand. fr., v^0 *cit.*, 12464, etc.

(²) Pand. fr., v^0 *cit.*, 12466; Massé-Vergé, III, p. 169, nota 32, *in fine*; C. Paris, Sirey, 36. 2. 354 şi Répert. Dalloz, v^0 *Disp. entre-vifs*, 1073, nota 1.

(³) Thiry, II, 550; Demolombe, XXIII, 598; Pand. fr., v^0 *cit.*, 12468, etc.

Impărţirea excendentului între soţ şi copii. Controversă.

S'a ivit însă dificultăţi asupra punctului de a se şti ce se va face, în asemenea caz, cu excedentul. Unii voesc ca el să fie împărţit numai între copii, fără ca noul soţ să participe întru nimic la el. Cpr. Troplong, IV, 2706 urm. Cei mai mulţi autori voesc însă, şi cu drept cuvânt, ca excedentul să fie împărţit, ca şi bunurile existente, la moartea dispunătorului, între soţ şi copii. Vezi în acest sens, Demolombe, XXIII, 600; Demante, IV, 278 *bis* VI; Laurent, XV, 401; Pand. fr., v^0 *cit*, 12469; Aubry et Rau, VII, § 690, pag. 281, text şi nota 35; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civirechts*, IV, § 700, p. 359, text şi nota 27 (ed. Crome); Massé-Vergé, III, § 461, p. 169, nota 32, etc.

peste partea sa (art. 846); adecă, cu alte cuvinte, dacă dispunătorul a înţeles a avantajà pe copilul donatar şi a-l scutì de raport, se va aplicà restricţia prevăzută de art. 939, de oarece acest text statorniceşte că partea disponibilă a noului soţ trebue să fie egală cu partea copilului ce a luat mai puţin, ceeace însemnează că dacă unii din copii au fost favorizaţi prin liberalităţi scutite de raport, partea cuvenită soţului nu va fi egală cu acea cuvenită acestor copii, ci cu acea a copilului care n'a primit nicio liberalitate [1].

---

[1] Thiry, II, 550; Laurent, XV, 388, 401; Mourlon, II, 1015; Marcadé, IV, 345; Arntz, II, 2342; Demolombe, XXIII, 581; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* VII; Duranton, IX, 802; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12429; Planiol, III, 3243, etc.

Cazul don. unei părţi de copil.

Unul din soţi ar puteà să deà celuilalt *o parte de copil (une part d'enfant)*, însă asemenea liberalitate ar fi o donaţiune de bunuri viitoare (art. 821, 937), a cărei câtime nu se va puteà cunoaşte decât la moartea dăruitorului. Cpr. Baudry et Colin, II, 4088; Marcadé, IV, 348; Arntz, II, 2340; Laurent, XV, 390; Demolombe, XXIII, 579; Troplong, IV, 2736; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 287, etc.

O asemenea donaţiune, adecă a *unei părţi de copil*, făcută soţului actual, de către un soţ care ar aveà copii dintr'o căsătorie anterioară, neputând fi determinată, în privinţa câtimei sale, decât la moartea sa, prin împărţeală, va fi mai mică sau mai mare după numărul copiilor care vor venì la succesiunea sa. Dacă s'ar întâmplà ca toţi copiii să moară înaintea soţului dăruitor, sau să renunţe la succesiunea lui, soţul donatar al unei părţi de copil nu va aveà, cu toate acestea, drept decât la o pătrime din bunurile dispunătorului, pentrucă acesta este presupus a fi dat tot ce puteà să deà atunci când a făcut liberalitatea. Marcadé, IV, 348; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 287, text şi nota 48; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12436 urm.; Laurent, XV, 389; Demolombe, XXIII, 590; Troplong, IV, 2719. — Vezi însă Vazeille, *Successions, donations et testaments*, III, art. 1098, No. 11 şi 12, p. 346 urm. (ed. din 1837).

Cazul când soţul donatar se găseşte numai în faţa copiilor actuali.

Aceeaş soluţie este aplicabilă şi în cazul când toţi copiii născuţi din prima însoţire au murit înaintea dăruitorului sau au renunţat la succesiune şi soţul donatar se găseşte numai în faţa unor copii născuţi din căsătoria actuală, afară de cazul, bine înţeles, când dăruitorul ar fi manifestat o intenţie contrară. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 287, nota 48, *in fine*; Demolombe, XXIII, 590; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12438, etc.

Don. de bunuri viitoare.

Donaţiunea *unei părţi de copil* fiind, după cum am văzut, o donaţiune de bunuri viitoare, a cărei câtime nu se poate cunoaşte

Partea soţului donatar sau legatar nu poate nici într'un caz să fie mai mare de o pătrime.

Mai mult încă, partea soţului donatar sau legatar nu poate, nici într'un caz, să treacă peste o pătrime a bunurilor defunctului, cu toate că copilul, care ar luà mai puţin, ar aveà mai mult decât o pătrime. Astfel, dacă presupunem că, la moartea mea, am lăsat doi copii dintr'o căsătorie anterioară, partea ce voiu puteà lăsà soţiei mele de al doilea nu va fi o treime (art. 841), ci numai o pătrime (art. 939), eu având facultatea de a dispune de restul părţei disponibile în favoarea unei persoane străine. Tot astfel, dacă n'aş fi lăsat la moartea mea decât un singur copil, partea disponibilă faţă de a doua mea soţie nu va fi jumătate din averea mea, conform dreptului comun (art. 841), ci tot o pătrime (art. 939), eu având şi de astă dată facultatea de a dispune încă de o pătrime, până la complectarea părţei disponibile ordinare, către o persoană străină, dacă acea persoană n'ar fi însă o persoană interpusă, care indirect să primească liberalitatea pentru soţia mea (art. 940, 941) (¹).

Cu alte cuvinte, liberalitatea făcută soţului său actual de un soţ având copii dintr'o căsătorie anterioară, este fixată de lege, ca maximum, *la o pătrime* din averea soţului dispunător, acest soţ putând însă să-i lese mai puţin (²).

---

decât la moartea dăruitorului, adecă o instituţie contractuală (art. 933), ea nu va deveni caducă, ca în codul francez, prin moartea soţului donatar întâmplată înaintea acelei a dăruitorului (art. 1089 C. fr.) (cpr. Demolombe, XXIII, 579; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 287; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12439), ci va trece la moştenitorii donatarului ca un drept dobândit încă din momentul facerei donaţiunei dacă dăruitorul n'a revocat-o (art. 933 § ultim.). Vezi *suprà*, p. 712.

(¹) Cpr. Laurent, XV, 392; Duranton, IX, 802, etc.

Aplic. art. 844.

(²) Cpr. Laurent, XV, 388. — Astfel, liberalitatea soţului căsătorit de al doilea poate să consiste numai într'un uzufruct, şi acest uzufruct poate să aibă de obiect mai mult decât o pătrime din bunurile sale, destul este ca uzufructul să nu întreacă a patra parte din aceste bunuri; căci, în asemenea caz, rezervatarii ar aveà, conform art. 844, facultatea de a executà dispoziţia sau de a abandonà proprietatea părţei disponibile. Planiol, III, 3246 *bis*; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6086 urm.; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 3155 şi 12476; Aubry et Rau, VII, § 684 *bis*, p. 199; Demolombe, XIX, 462 urm. şi XXIII, 605; Arntz, II, 2341; Laurent, XV, 402; Troplong, IV, 2731; Vigié, II, 1032; Répert. Dalloz, *Supplément*, Reducerea liberalităților excesive.

Dacă soțul căsătorit de al doilea a făcut soțului său o liberalitate, care întrece partea disponibilă statornicită de art. 939, această liberalitate nu este nulă, ci numai reductibilă (art. 847), reducțiunea făcându-se după dreptul comun, conform art. 850 (1). Art. 939 cuprinde în adevăr, după părerea aproape unanimă a autorilor, o regulă de disponibilitate reală, iar nu o regulă de capacitate personală, acest text având mai mult de scop ocrotirea drepturilor de succesiune ale copiilor născuți dintr'o căsătorie anterioară (2), decât pedepsirea soțului care se căsătorește de mai multe ori. De aceea se și decide, cu drept cuvânt, că, de câteori este vorba de a se hotărî soarta liberalităței făcută soțului de al doilea, nu se are în vedere momentul facerei acestei liberalități, ci momentul morței dispunătorului (3).

Consecințile care rezultă din principiile de mai sus.

Din cele mai sus expuse rezultă următoarele consecinți foarte importante: 1° Copiii născuți dintr'o căsătorie anterioară nu pot, în timpul vieței părintelui lor, să renunțe la dreptul de a reduce donațiunile excesive făcute de acest părinte soțului său actual, pentrucă asemenea renunțare ar constitui un pact succesoral oprit de lege (art. 702, 965

---

v° *Don. entre-vifs*, 230; Beltjens, III, art. 1098, No. 15, p. 416; Benech, *Quotité disponible entre époux*, p. 440; Beautemps-Beaupré, *Portion de biens disponible et réduction*, I, 432 și II, 618, p. 44, etc. Vezi și *suprà*, p. 624, nota 3.—*Contrà:* C. Caen, Sirey, 60. 2. 615; C. Amiens, Répert. Dalloz, v° *Don. entre-vifs*, 900, nota 1, etc.

Cazurile când art. 844 nu se mai aplică.

Art. 844 ar înceta însă de a fi aplicabil liberalităței făcute de dăruitor soțului său, dacă acesta ar fi manifestat intenția clară și neîndoelnică de a nu gratifica pe soțul său decât cu uzufructul părței disponibile, după art. 939. Arntz, II, 2341, *in fine;* Demolombe, XIX, 462 *bis;* Pand. fr., *v° cit.*, 12478; Cas. fr. Sirey, 74. 1. 17; D. P. 74. 1. 26; C. Bastia, Sirey, 76. 2. 174; D. P. 78. 5. 365, etc.

(1) Vezi *suprà*, p. 745, unde se arată controversa.

(2) Cpr. Laurent, *Droit civil international*, VI, 276, p. 471. — Tot în interesul copiilor născuți dintr'o căsătorie anterioară sunt edictate și art. 334, 335, 347, 348, 350, etc.

(3) Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 560, p. 260; Marcadé, IV, 353; Pand. fr., *v° cit.*, 12416; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* I; Laurent, XV, 382; Demolombe, XXIII, 552; Vigié, II, 1032; Duranton, IX, 816; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 272, text și nota 2; Baudry et Colin, II, 4092, 4093, etc.

§ 2, 1226 C. civ.)(1); 2° dreptul copiilor anteriori de a cere reducerea liberalităţilor excesive nu se deschide decât prin moartea soţului dispunător, ei neputând, în cursul vieţei lor, să ieà nici chiar măsuri conservatorii, pentrucă nu se poate luà nicio măsură spre conservarea unui drept care nu există încă (2); 3° în urma morţei părintelui lor, copiii anteriori nu pot să invoace art. 939 decât primind succesiunea, căci, după cum am spus-o de mai multe ori, pentru a aveà drept la rezervă şi la acţiunea în reducţiune trebue neapărat a fi moştenitor (3).

Dr. internaţional.

O altă consecinţă a realităţei legei care determină partea disponibilă dintre soţi, este că regula statornicită de art. 939 se va aplicà tuturor bunurilor situate în ţara noastră, chiar când ele ar fi posedate de străini şi că ea nu va fi aplicată bunurilor ce Românii ar aveà în străinătate (4).

Numai copiii născuţi dintr'o căsătorie anterioară sunt în drept a atacà liberalităţile excesive.

Restricţia adusă prin art. 939 părţei disponibile ordinare, având de obiect mărirea relativă a rezervei în folosul copiilor născuţi dintr'o căsătorie anterioară, în scopul de a apărà aceşti copii în contra liberalităţilor pe care părinţii lor sunt mai în totdeauna dispuşi a le face soţului de al doilea (maştinei sau tatălui vitrig al copiilor), se înţelege că numai ei sunt în drept a cere reducerea liberalităţilor care ar întrece această parte disponibilă specială, sub condiţia bine înţeles, de a fi moştenitori (5); aşa că dacă toţi copiii născuţi din căsătoria anterioară au murit, sau renunţă la succesiunea părintească, ori s'au făcut nedemni de ea, art. 939 încetează de a fi aplicabil, şi copiii comuni născuţi din ultima căsătorie nu pot cere această reducţiune, ei având numai dreptul la rezerva ordinară, statornicită de art. 841 (1). Asupra acestui punct niciο discuţie nu este posibilă.

---

(1) Cpr. Baudry et Colin, II, 4096.

(2) Baudry et Colin, II, 4097; Demolombe, XXIII, 562; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12454, etc. Vezi şi *suprà*, p. 606.

(3) Vezi *suprà*, p. 754. Cpr. T. Huc, VI, 485, p. 631.

(4) Cpr. Marcadé, IV, 353, *in fine*. Vezi şi tom. I al Coment. noastre, p. 137 (ed. a 2-a). Cpr. C. Craiova, *Cr. judiciar* din 1900, No. 68, p. 543 şi *Dreptul* din 1901, No. 22, p. 170. Mai vezi Cas. rom. Bult. 1901, p. 222 şi *Cr. judiciar* din 1901, No. 24 (cu observ. noastră).—Vezi însă Laurent, *Droit civil international*, VI, 276, p. 471, după care statutul ar fi personal.

(5) Vezi *suprà*, p. 754.

Copiii comuni se folosesc însă indirect de reducţiunea cerută de copiii anteriori.

Trebue însă să observăm că copiii comuni, născuţi din ultima căsătorie, se vor folosì în mod indirect de reducţiunea cerută şi admisă în folosul copiilor anteriori, pentrucă partea de bunuri dedusă din liberalităţile excesive reintră în masa succesorală, care se împarte de o potrivă între toţi copiii, chiar dacă ar fi născuţi din diferite căsătorii (art. 669) (2).

Legatarii, creditorii, etc.

Reducerea nu foloseşte însă celorlalţi donatari sau legatari, nici creditorilor soţului dăruitor (3).

Cazul când copiii comuni pot cere reducerea liberalităţilor excesive. Controversă.

Mai mult încă, se admite, în genere, că acţiunea în reducţiune odată deschisă în persoana copiilor născuţi dintr'o căsătorie anterioară, poate fi exercitată de copiii comuni, născuţi din noua însoţire, în proporţie cu partea lor de succesiune, de câteori copiii anteriori refuză sau neglijează de a o exercità, căci n'ar fi logic de a se recunoaşte acestor copii dreptul de a se folosì de acţiunea în reducţiune, fără a li se conferì dreptul de a o puteà exercità, cu atât mai mult cu cât această din urmă soluţie erà admisă în dreptul vechiu de Pothier (4).

---

(1) Thiry, II, 552; Mourlon, II, 1019; Demolombe, XXIII, 601; Laurent, XV, 398, 399; Marcadé, IV, 354; Arntz, II, 2344; Duranton, IX, 816; Acollas, II, p. 711; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 284, text şi nota 41; Demante et Colmet de Santerre, IV, 178 *bis* X; Troplong, IV, 2723; Pand. fr., v° *cit.*, 12456; Baudry et Colin, II, 4093 urm. C. Orléans, D. P. 55. 2. 234, etc.

(2) Cpr. Planiol, III, 3249; Baudry et Colin, II, 4094; Thiry, II, 552; Mourlon, II, 1019; Acollas, II, p. 711, Arntz, II, 2344; Marcadé, IV, 354; Laurent, XV, 399; Demolombe, XXIII, 602; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* X; Pand fr., v° *cit.*, 12457; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 6133; T. Huc, VI, 485, p. 631. Cpr. C. Bourges, Sirey, 92. 2. 69; D. P. 93. 2. 169, etc.—Vezi însă Proudhon, *Tr. des droits d'usufruit, d'usage personnel et d'habitation*, I, 347, p. 403 (ed. din 1836).

(3) Arntz, II, 2344; Demolombe, XXIII, 605; Pand. fr., v° *cit.*, 12462.

(4) Vezi Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 567, p. 263; Planiol, III, 3250; Baudry et Colin, II, 4095; T. Huc, VI, 485, p. 631; Laurent, XV, 400; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 285, text şi nota 43; Demante et Colmet de Santerre, IV, 278 *bis* X; Demolombe, XXIII, 602; Vigié, II, 1033; Mourlon,

Cazul când copiii anteriori au renunţat la succesiune.

Copiii născuţi din a doua căsătorie nu pot însă să exercite acţiunea de câteori cei născuţi din căsătoria anterioară au renunţat la succesiunea părintelui lor dăruitor ori s'au făcut nevrednici de ea (¹).

Acţiunea în reducţiune a liberalităţilor făcute ultimului soţ, nu aparţine însă altor persoane.

Soţul dăruitor.

Astfel, ea nu poate fi exercitată de către soţul dăruitor, fiindcă ea nu se deschide decât la moartea lui (²).

Prescrierea acţiunei.

Acţiunea în reducţiune, care aparţine copiilor născuţi din căsătoriile anterioare, nefiind decât acţiunea în reducţiune ordinară, poate fi exercitată 30 de ani dela moartea părintelui dăruitor şi este transmisibilă moştenitorilor (³).

Partea disponibilă, statornicită de art. 939 nu poate fi dată decât o singură dată tuturor soţilor la un loc.

Intre numeroasele controverse la care a dat loc art. 939 este şi următoarea: iată o persoană, care având copii dintr'o căsătorie anterioară, a contractat mai în urmă mai multe căsătorii succesive; acest soţ putea-va el să dispue în mod colectiv în folosul tuturor soţilor numai de o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puţin, sau putea-va el să dispue către fiecare din ei de o parte egală cu acea a unui copil, sub condiţia, bine înţeles, de a nu întrece partea disponibilă?

Dr. vechiu fr.

In vechiul drept francez, Pothier ne arată că maximul disponibilului, *către toţi soţii împreună*, nu puteà fi decât o parte de copil (⁴).

Dr. actual. Controversă.

In dreptul actual, chestiunea este controversată. Se susţine, în adevăr, că dăruitorul poate să deà fiecărui soţ

II, 1020; Duranton, IX, 817; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12458, etc. — *Contrà:* Marcadé, IV, 354; Arntz, II, 2345; Saintespès-Lescot, V, 2033, p. 622; Beltjens, III, art. 1098, No. 13.

(¹) Laurent, XV, 400 şi *Supplément*, IV, 530, p. 405.

(²) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12459; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6118; Demolombe, XXIII, 603; C. Colmar şi Orléans, D. P. 46. 2. 197; D. P. 55. 2. 234, etc. — Vezi însă C. Bordeaux, Répert. Dalloz, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 909, nota 1.

(³) Demolombe, XXIII, 605; Troplong, IV, 2734; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12461. Vezi şi *suprà*, p. 608.

(⁴) Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 566, p. 262 şi *Tr. des don. entre-vifs*, VIII, 271, p. 438. Vezi şi Ricard, *Tr. des donations entre-vifs et testamentaires, 3-a partie*, No. 1321, p. 715. „Le second et le troisième mary qui sont avantagez, ne prennent ensemble qu'une part d'enfant", zice acest din urmă autor.

o parte de copil, destul fiind ca toate liberalitățile la un loc să nu întreacă partea disponibilă ordinară: și acest sistem se întemeiază pe textul art. 939, care zice: „bărbatul sau femeea . . . nu va puteà dăruì *noului ei soț (à son nouvel époux)* . . .", etc. (¹).

După un alt sistem, mult mai juridic, se admite însă că partea disponibilă, prevăzută de art. 939, nu poate fi dată, de câteori există o căsătorie subsecventă, decât o singură dată tuturor soților la un loc. Această soluție este conformă edictului menționat al lui Francisc al II-lea, de unde textul art. 939 este împrumutat, cu o restricție mai mult. El este confirmat și prin lucrările pregătitoare ale codului francez (²).

Concursul între partea disponibilă prevăzută de art. 841 urm. și acea prevăzută de art. 939 și reducerea liberalităților excesive.

Cumulul părței disponibile ordinare și acelei speciale a art. 939. Controversă.

Se poate întâmplà ca un soț să fi făcut, fie prin acelaș act, fie prin acte deosebite, mai multe liberalități, unele către copii sau către niște persoane străine, iar altele către soțul său; și, în asemenea caz, se naște întrebarea: dacă cumulul este cu putință sau dacă, cu alte cuvinte, soțul a putut, în

---

(¹) Duranton, IX, 804, p. 834 urm. (ed. a 4-a); Taulier, *Théorie raisonnée du code civil*, IV, p. 946. Acest sistem este admis și de Colmet de Santerre, continuatorul lui Demante (IV, 278 *bis* XI), cu această deosebire că, după acest din urmă autor, toate liberalitățile întrunite la un loc nu pot trece peste o pătrime a bunurilor, după cum dispune art. 939. Vezi și Bugnet asupra lui Pothier, *op. cit.*, VI, p. 248, nota 3. Mai vezi Pothier, *Tr. des don. entre-vifs*, VIII, p. 438, nota 1 (ed. Bugnet.)

(²) Vezi în acest din urmă sens, Thiry, II, 551; Planiol, III, 3246; Baudry et Colin, II, 4091; Beltjens, III, art. 1098, No. 3; Laurent, XV, 386 și *Supplément*, IV, 527, lit. A, p. 403; Arntz, II, 2343; Mourlon, II, 1018; Marcadé, IV, 350; Acollas, II, p. 712; Vigié, II, 1034; T. Huc, VI, 485; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 286, text și nota 46; Massé-Vergé, III, § 461, pag. 170, nota 33; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, *in fine*, p. 361 (ed. Crome); Demolombe, XXIII, 572; Troplong, IV, 2720; Pand. fr., v° *cit.*, 12428, etc.

mod valid, să deà unora partea disponibilă prevăzută de art. 841 urm., iar celuilalt partea disponibilă prevăzută de art. 939? Negativa este afară de orice îndoială, căci, cumulul ar duce mai în totdeauna la nimicirea rezervei (1). Prin urmare, liberalitățile făcute străinilor și cele făcute soțului de al doilea nu pot niciodată la un loc să întreacă maximul părței disponibile.

In fine, se admite, de asemenea, că atât terții cât și soțul nu pot să obție fiecare decât partea disponibilă statornicită în favoarea lor (2).

In caz când, înainte de a se căsătorì, soțul făcuse oarecare liberalități, se va examinà dacă aceste liberalități au epuizat sau nu partea disponibilă prevăzută de art. 841 urm. In cazul întăi, soțul nu mai poate dà absolut nimic nici soțului său, nici altor persoane. De câteori însă el n'a epuizat partea disponibilă prin liberalitățile sale anterioare, de atâtea ori el poate să deà soțului său ceeace rămâne disponibil, însă, bine înțeles, în limitele art. 939 (3).

Dacă, înainte de a se căsătorì, soțul nu făcuse nicio liberalitate, el poate dispune către soțul său actual de partea unui copil, sub condiție însă ca, nici într'un caz, liberalitatea sa să nu treacă peste o pătrime din bunurile sale (art. 939); și fiindcă această liberalitate va fi adeseori mai mică decât partea disponibilă ordinară, el va puteà, în asemenea caz, să dispue către străini de ceea ce i-a rămas, până la complectarea disponibilului ordinar.

Dacă partea disponibilă, statornicită de art. 939, se confundă cu acea ordinară, ceeace se va întâmplà de câteori soțul dăruitor va aveà trei copii (4), partea disponibilă fiind atunci de o pătrime (art. 841 și 939), soțul va dispune către celălalt soț de această pătrime (art. 939), fără a puteà însă, în asemenea caz, să mai facă și liberalități, fiindcă el a dispus de tot ce îi permiteà legea [1].

---

(1) Thiry, II, 553; Marcadé, IV, 392; Vigié, II, 1040; Baudry et Colin, II, 4081; Beltjens, III, art. 1098, No. 7 *bis*; Demolombe, XXIII, 566; Pand. fr., *v° cit.*, 12442. Dar dacă, în specie, nu poate să fie vorba de cumul, partea disponibilă statornicită de art. 939 poate fi combinată cu partea disponibilă ordinară, în caz când există concurs de liberalități făcute străinilor și soțului din a doua căsătorie. Beltjens, *loco cit.*

(2) Thiry, II, 553; Cas. fr. D. P. 69. 1. 10; Sirey, 69. 1. 145.

(3) Cpr. Laurent, XV, 392.

(4) Vezi *suprà*, p. 753, nota 4.

Reducerea liberalităței excesive.

Dacă soțul a dat celuilalt soț mai mult decât i se cuveneà după art. 939, făcând apoi liberalități și în folosul altor persoane, aceste persoane vor puteà cere ca liberalitatea excesivă a soțului să fie redusă la partea unui copil si prisosul lor să fie atribuit lor [2].

In fine, dacă soțul a dispus prin testament atât în folosul celuilalt soț cât și în folosul unor persoane străine, trecând peste partea disponibilă ordinară, se va aplicà dreptul comun, reducându-se toate legatele cu analogie (art. 852), și începându-se cu acel al soțului, care va fi redus la o pătrime, el neputând nici într'un caz să primească mai mult după art. 939 [3].

Sancțiunea art. 939.

Art. 940. — Soții nu pot să-și dăruiască indirect mai mult decât s'a arătat mai sus.

Orice donațiune, deghizată sau făcută unei persoane interpuse, este nulă. (Art. 812, 937, 939, 941, 1307 C. civ. Art. 1099 C. fr.).

Art. 941. — Sunt reputate persoane interpuse: copiii ce soțul donatar are din alt maritaj; asemenea sunt reputate *și rudele soțului donatar, la a căror ereditate acesta este chemat în momentul donațiunei* [4]. (Art. 812, 842, 940, 968, 1200, 1202, 1308 C. civ. Art. 1100 C. fr.).

---

[1] Laurent, XV, 392.

[2] Laurent, XV, 375, 392.

[3] Laurent, XV, 392; Demolombe, XXIII, 567; Duranton, IX, 815; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 286; Pand. fr., *v⁰ Don. et testaments*, 12447, etc.

Greșală de redacție.

[4] Partea finală a art. 941 este rău redactată. In adevăr, trebuià zis: *rudele la a căror succesiune soțul dăruitor ar fi fost chemat, dacă ar fi murit în momentul donațiunei;* și trebue adaos, după cum face textul francez: *chiar când acest din urmă n'ar fi supravețuit rudei sale primitoare a donațiunei (encore que ce dernier n'ait point survécu à son parent donataire).* Legea a voit, în adevăr, să zică, după cum se exprimă și art. 1100 din codul francez, că se consideră ca persoane interpuse și rudele al căror moștenitor prezumptiv ar fi soțul dăruitorului, în momentul facerei liberalităței. Nu

Necesitatea unei sancţiuni.

Dacă legea s'ar fi mărginit a stabili o parte disponibilă între soţi, fără a edictà nicio sancţiune, ei n'ar fi lipsit de a fraudà legea şi de a face în mod indirect ceeace ei sunt opriţi de a face *rectă vià*. Art. 940 şi 941 au tocmai de scop împiedicarea acestei fraude, după cum şi art. 812 are de scop împedicarea liberalităţilor indirecte ce s'ar face unor persoane incapabile de a primi.

Prin urmare, soţii nu pot nici prin contractul lor de căsătorie, nici în timpul căsătoriei, să-şi dăruiască sau să-şi lase prin testament(¹), direct ori indirect, mai mult decât s'a dispus prin art. 939.

Ce se înţelege prin liberalitate indirectă.

Prin liberalităţi *indirecte* se înţelege, în genere, atât liberalităţile deghizate cât şi cele făcute prin persoane interpuse; într'un cuvânt, toate liberalităţile care se fac pe o cale piezişă şi cu alte forme decât cele prescrise de lege (art. 813 urm.) (²).

Art. 940 pare însă să distingă donaţiunile indirecte de cele deghizate sau făcute prin persoane interpuse, ocupându-se de cele dintâi în § 1 al textului menţionat iar de cele de al doilea în § 2 al aceluiaş text.

Liberal. directă.

Liberalitatea este *directă* de câteori este făcută cu învestirea tuturor formelor legale.

Liberal. indirectă.

Ea este *indirectă* când este făcută fără formele legale, printr'un act făţiş, însă fără nicio fraudă sau ascundere. Autorul liberalităţei indirecte nu ascunde deci nici natura actului, nici persoana donatarului(³). Astfel ar fi, de exemplu, cazul când doi soţi fiind colegatarii aceluiaş lucru, unul din ei ar renunţà la legat în folosul exclusiv al celuilalt (⁴).

înţelegem pentru ce legiuitorul nostru de astă dată, ca şi în art. 753, s'a ferit de a întrebuinţà expresiunea *moştenitor prezumptiv*, care se vede în textul corespunzător francez şi care, de altmintrelea, se vede întrebuinţată şi în codul nostru de art. 106, 107, 109, 112, etc.

(¹) Cuvintele *a dărui*, care se văd în art. 939 şi 940, cuprind orice liberalitate, atât cele care s'ar face prin donaţiuni între vii cât şi prin testamente. Vezi *suprà*, p. 749, nota 4.

(²) Cpr. Thiry, II, 555; Arntz, II, 2348; Mourlon, II, 402 *ter;* Marcadé, IV, 355, etc.

(³) Cpr. Planiol, III, 3253; Baudry et Colin, II, 4103.

(⁴) Cpr. Baudry et Colin, II, 4101; Thiry, II, 555; Laurent, XV, 404, etc. —Vezi însă Demante et Colmet de Santerre (IV, Liberalitatea deghizată sau ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros.

In fine, liberalitatea *deghizată* este acea care se ascunde sub forma unui contract cu titlu oneros sau care se face printr'un act simulat. Astfel, faptul din partea bărbatului de a declarà în contractul matrimonial că a primit o dotă dela femeea lui, pe când, în realitate, el n'a primit nimic sau a primit mai puţin decât a declarat în contractul de căsătorie, constitue, pentru diferenţa neprimită, o liberalitate deghizată, fiindcă bărbatul se recunoaşte debitor al unei sume de bani pe care el n'a primit-o şi n'o datoreşte, ceeace constitue o simulaţie (1).

Liberalităţile deghizate sunt deci nişte liberalităţi indirecte, pe când orice liberalitate indirectă nu este neapărat o liberalitate deghizată sau simulată (2).

Liberalitate prin persoane interpuse.

Cât pentru liberalităţile făcute *prin persoane interpuse* (art. 812, 940 § 2), ele se adresează unui intermediar care, în calitate de donatar aparent, este însărcinat printr'o convenţie secretă (fideicomis tacit) a remite lucrul dăruit aceluia pe care dispunătorul a voit să-l gratifice, în specie, soţul său(3).

Art. 751.

Aceste liberalităţi sunt şi ele indirecte şi, ca atare, supuse raportului (art. 751) (4).

Liberalităţile indirecte nu sunt nule, ci numai reductibile Controversă.

Aceste principii generale odată expuse, cată acum să ne întrebăm: care este sensul art. 940? Chestiunea este controversată, însă atât jurisprudenţa cât şi doctrina disting între liberalităţile *indirecte* şi cele *deghizate sau făcute prin persoane interpuse*. Liberalităţile indirecte, fiind făcute pe faţă şi fără nicio fraudă, nu sunt nule, ci numai

---

279 *bis* I), care prin donaţiuni indirecte înţeleg liberalităţile ce gratifică pe donatar, fără ca un bun al dăruitorului să fi devenit bun al donatarului; de exemplu: unul din soţi a plătit datoriile celuilalt; unul din soţi a impus într'o convenţie încheiată cu alţii o sarcină în favoarea celuilalt soţ, etc. In toate aceste cazuri, ar existà, după autorii de mai sus, o liberalitate, însă *indirectă*, pentrucă soţul gratificat nu primeşte lucrul direct dela donator.

(1) Vezi *suprà*, p. 296, nota *in fine*. Cpr. Laurent, XV, 404; Baudry et Colin, II, 4101; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 276, nota 23; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p. 354, nota 12, *in fine* (ed. Crome); Cas. fr. D. P. 74. 1 344; Sirey 86. 1. 289, 290, etc.

(2) Cpr. Troplong, IV, 2742.

(3) Vezi *suprà*, p. 109 şi 152 urm.

(4) Vezi tom III, partea II, al Coment. noastre, p. 589.

reductibile, ca şi liberalităţile directe, de câteori întrec partea disponibilă (¹), reducerea neputând fi cerută decât de moştenitorii rezervatari (²).

Don. manuale.

Această soluţie se aplică şi donaţiunilor manuale care, în realitate, nu constituesc decât liberalităţi indirecte (³).

Anulabilitatea liberalităţilor deghizate şi celor făcute prin persoane interpuse. Controversă.

Cât pentru donaţiunile deghizate şi cele făcute prin persoane interpuse, jurisprudenţa şi doctrina le declară anulabile în toate cazurile, fie că ele întrec sau nu partea disponibilă, fie că ele au fost făcute prin contractul de căsătorie sau în timpul căsătoriei, şi fără a se cercetà scopul care a impins pe soţi a recurge la simulaţie. Acest sistem se întemeiază atât pe spiritul legei cât şi chiar pe textul art. 940 § 2, care declară asemenea donaţiuni *nule* (⁴). In

---

(¹) C. Iaşi, *Dreptul* din 1883, No. 68, p. 560; Cas. rom. Bult. 1908, p. 1085 şi *Dreptul* din 1908, No. 63; C. Rennes, D. P. 92. 2. 245; Baudry et Colin, II, 4103; Planiol, III, 3253; T. Huc, VI, 486; Demolombe, XXIII, 610; Laurent, XV, 404; Thiry, II, 555; Acollas, II, p. 713; Arntz, II, 2348; Mourlon, II, 1021; Troplong, IV, 2742; Vigié, II, 1037; Marcadé, IV, 355; Demante et Colmet de Santerre, IV, 279 *bis* 1; Massé-Vergé, III, § 461, p. 166, nota 19, *in medio*; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 276; Duranton, IX, 830; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12486; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6281 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 1099, No. 17 urm., etc.

(²) Cas. fr. D. P. 54. 1. 236; Sirey, 54. 1. 556; Trib. Brăila, *Dreptul* din 1897, No. 53; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12428, etc.

(³) Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12492; Demolombe, XXIII, 453; Troplong, IV, 2577. Vezi şi *suprà*, p. 277, unde am arătat că donaţiunile manuale pot aveà loc şi între soţi.

(⁴) Vezi în acest sens, Baudry et Colin, II, 4103 urm.; Thiry, II, 557; Acollas, II, p. 714, 715; Marcadé, IV, 355; Laurent, XV, 404 urm.; Demolombe, XXIII, 611 urm.; Vigié, II, 1037; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Disp. entre-vifs*, 232 urm.; Massé-Vergé, III, § 461, p. 166, nota 19; Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 12499 urm. şi numeroasele autorităţi citate acolo; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6156 urm. şi autorităţile citate acolo; Boutry, *Histoire des donations entre époux*, 457, etc. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa. Vezi C. Iaşi, *Dreptul* din 1883, No. 68; *Dreptul* din 1902, No. 23 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 40 (cu observ. noastră); Cas. rom. Bult. 1882, p. 1028; Bult. 1904, p. 1566; Bult. 1908, p. 1085; *Dreptul* din 1908, No. 63, p. 517; C. Rennes şi Limoges, D. P. 92. 2. 245; D. P. 97. 2. 273. — Cu toate acestea, chestiunea este foarte controversată şi mai multe adevăr, dacă s'ar admite validitatea donaţiunilor deghizate dintre soţi sau făcute între ei prin persoane interpuse, în timpul căsătoriei, dispoziţia art. 937, care, în interesul ordinei publice, prevede revocabilitatea lor, ar deveni cu totul iluzorie, după cum foarte bine observă Curtea din Iaşi (¹), fiindcă soţii n'ar aveà decât să recurgă la donaţiuni deghizate, pentru ca ele să rămâe valide, cel puţin până la concurenţa părţei disponibile, în detrimentul drepturilor şi aspiraţiunilor naturale ale altor persoane.

Raţiunea acestei distincţii între liberalităţile indirecte şi cele deghizate sau făcute prin persoane interpuse, este lesne de priceput. Donaţiunile indirecte fiind făcute pe faţă şi lipsite de orice fraudă (vezi *suprà*, p. 768), nu erà nicio raţiune ca legea să le fi tratat cu o severitate excepţională, pe când donaţiunile deghizate şi cele făcute prin persoane interpuse constituesc o simulaţie şi o fraudă care trebuià pedepsită (²).

Distincţia între liberalităţile indirecte şi cele deghizate sau făcute prin persoane interpuse, este foarte bine făcută prin decizia Curţei din Iaşi, de care am vorbit mai sus (³).

---

sisteme se găsesc în prezenţă. Vezi aceste sisteme pe larg expuse în Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 12495 urm. şi în Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*. 6156 urm. Vezi şi Planiol, III, 3254 urm.

(¹) *Dreptul* din 1883, No. 68. Cpr. şi C. Paris, D. P. 70. 2. 221.

(²) Troplong, IV, 2742; Mourlon, II, 1021; Laurent, XV, 404. Cpr. Trib. Figeac şi C. Agen, D. P. 50. 2. 7; C. Iaşi, *Dreptul* din 1883, No. 68, consid. dela pag. 562.

(³) „Considerând, zice Curtea, că, după art. 940 C. civ., este *nulă* orice donaţiune ce soţii îşi fac în timpul căsătoriei, în mod deghizat sau prin persoane interpuse; că, deşi din primul alineat al acestui text rezultă că, în cazul când soţii îşi fac în timpul căsătoriei donaţiuni indirecte, aceste donaţiuni nu sunt nule, ci numai reductibile când întrec partea disponibilă, totuşi nu se poate susţine că trebue admis aceeaş interpretare şi pentru donaţiunile deghizate sau făcute prin persoane interpuse; căci din acest raţionament ar rezultà că alineatul ultim al citatului text 940 este numai o repetiţie neînţeleasă şi inutilă a primului alineat, ceeace nu se poate crede că a fost în spiritul legiuitorului. Considerând că nu numai din comparaţia celor două alineate ale acestui text, ci şi din dispoziţiile art. 751 şi 1642, combinate cu art. 812, rezultă că legiuitorul a voit a tratà în mod favorabil donaţiunile indişi printr'o decizie veche a Curţei din Toulouse, care este juridică şi bine motivată ([1]).

Persoanele care pot propune anularea don. deghizate. Controversă.

Donaţiunile deghizate şi cele făcute prin persoane interpuse, nefiind numai reductibile, ci anulabile, chestiunea este de a se şti: cine poate propune nulitatea? După o părere se susţine că nulitatea stabilită de art. 940 nu poate fi propusă decât de persoanele în folosul cărora ea a fost creată, adecă: de către moştenitorii rezervatari, în specie, copiii născuţi din căsătoria anterioară, şi numai de ei, nu însă şi de soţul dăruitor, nici de către creditorii săi, afară de cazul când aceşti din urmă ar atacà actul ca fraudulos prin acţiunea pauliană (art. 975) ([2]).

După un alt sistem mult mai juridic, se recunoaşte însă dreptul de a propune nulitatea, fie pe cale de acţiune, fie pe cale de excepţiune, nu numai moştenitorilor rezervatari, dar tuturor celor interesaţi, prin urmare: moştenitorilor nerezervatari şi însuş dăruitorului sau creditorilor săi, anteriori sau posteriori donaţiunei, în baza art. 974. In adevăr, de câteori donaţiunea este anulabilă pentru un viciu de formă sau din cauza unor consideraţii de ordine

---

recte, supunându-le numai la reducţiune, când întrec partea disponibilă; pe când, din contra, pe cele deghizate sau făcute prin persoane interpuse el le opreşte prin sacţiunea energică a nulităţei, chiar dacă nu întrec partea disponibilă. etc." *Dreptul* din 1883, No. 68, consid. dela pag. 562.

([1]) Répert. Dalloz, v° *Disp. entre-vifs*, 945, p. 327, nota 1.

([2]) Cpr. Laurent, XV, 414, 416; Beltjens, III, art. 1099, No. 3; Arntz, II, 2355; Aubry et Rau, VII. § 689. p. 259 şi § 690, p. 282; Troplong, IV, 2745, 2746; Cas. fr. Sirey, 85. 1. 112; D. P. 85. 1. 164; Cas. rom. Bult. S-a I, 1886, p. 692; Bult. Cas. 1904, p. 1566 şi *Cr. judiciar* din 1904, No. 81; Bult. 1910, p. 483 şi *Dreptul* din 1910, No. 73, p. 583; C. Iaşi, *Dreptul* din 1903, No. 23 şi *Cr. judiciar* din 1903, No. 40 (cu observ. noastră). — Decizia mai sus citată a Curţei de casaţie din 1910 pune în principiu, că nulitatea donaţiunilor dintre soţi, cuprinsă în art. 940 fiind stabilită numai în folosul moştenitorilor rezervatari, pentru ocrotirea unui interes bănesc, şi neatingând ordinea publică, urmează că această nulitate nu poate fi aplicată la donaţiunile făcute sub codul Calimach, fiindcă legea nouă nu poate avea efect retroactiv şi nu poate fi aplicată la drepturile ce derivă din contracte încheiate mai înainte şi care constituesc pentru părţi drepturi câştigate (art. 1 C. civil).

publică, precum este în specie, nulitatea poate fi propusă de oricine are interes (1). Zicem că, în specie, ordinea publică este în cauză, pentrucă nulitatea are de scop de a oprì printr'o sancţiune energică pericolul care ar puteà să rezulte din donaţiunile frauduloase (2).

Anularea liberalit. în limitele părţei reclamate.

Nulitatea liberalităţei nu poate însă fi cerută şi admisă decât în limitele părţei ce se reclamă. Astfel, moştenitorul pentru o a patra parte nu poate cere nulitatea liberalităţei deghizată sau făcută prin persoane interpuse decât pentru partea ce i se cuvine în succesiune (3).

Efectele anulărei liberalităţei.

Liberalitatea odată anulată, nulitatea îşi produce efectele sale nu numai între părţile contractante, dar şi în contra terţiilor care au dobândit drepturi reale *a non domino*, adecă: dela soţul care nu erà proprietar (4); şi fiindcă, în specie, simulaţia între soţi constitue o fraudă la o lege care interesează ordinea publică, dovada ei va puteà fi făcută de cel care o invoacă, prin toate mijloacele: martori, prezumpţii, etc, şi aceasta chiar între părţile contractante (5).

---

(1) Cpr. Demolombe, XXIII, 615; Planiol, III, 3258; Demante et Colmet de Santerre, IV, 279 *bis* III; Pand. fr., v^0 *cit.*, 12507; T. Huc, VI, 487; Vernet, *Revue pratique de droit français*, anul 1863, tom. 15, p. 85 urm.; Bonnet, *Disp. par contrat de mariage*, III, 1103, 1106; Cas. rom. C. Iaşi, Bucureşti, Trib. Prahova, etc. *Dreptul* din 1882, No. 13, 14 şi 84; *Dreptul* din 1883, No. 68; Bult. 1908, p. 1085 şi *Dreptul* din 1908, No. 63, pag. 517; C. Craiova, *Dreptul* din 1910, No. 80, p. 641. Vezi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 6235 urm.; Dalloz, *Nouveau code civil annoté*, II, art. 1099, No. 61 urm.

(2) Vezi Demolombe, XXIII, 615. — *Contrà:* Laurent, XV, 414.

(3) C. Iaşi, decizia mai sus citată, *Dreptul* din 1883, No. 68.

(4) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 54, p. 438; Cas. fr. D. P. 62. 1. 277; Sirey, 62. 1. 401. Pand. fr., v^0 *cit.*, 12512.

(5) Cpr. Marcadé, IV, 361, text şi nota 2; Troplong, IV, 2756; Laurent, XII, 331 şi XV, 412; Larombière, *Oblig.*, V, art. 1348, No. 19; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1669; Bonnier, *Tr. des preuves*, 142, p. 118 (ed. Larnaude din 1888); Pand. fr., v^0 *cit.*, 12515; Répert. Sirey, v^0 *Don. entre-vifs*, 6205; Beltjens, III, art. 1096, No. 21; Cas. fr. D. P. 1911. 1. 52; C. Bordeaux, *Pand. Périod.* 97. 2. 21; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 54, p. 438; Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1878, p. 112; Bult. 1891, p. 756 şi *Dreptul* din 1892, No. 5; C. Bucureşti, *Dreptul* din 1884, No. 62;

Aplic. art. 1890. Controversă.

Acțiunea prin care se tinde a se dovedì că părţile au recurs la un contract cu titlu oneros sau la o interpunere de persoane pentru a ascunde o liberalitate, se prescrie prin 30 de ani, conform dreptului comun (art. 1890) (1).

Acest termen începe a curge din ziua morţei dăruitorului, pentrucă atunci se deschide acţiunea în nulitate (2).

Despre liberalităţile făcute prin persoane interpuse. Persoanele presupuse interpuse (art. 941).

Fideicomis tacit.

Liberalitatea făcută printr'o persoană interpusă este, după cum știm, acea adresată unui intermediar care, în calitatea sa de donatar aparent, este însărcinat printr'o convenţie secretă (fideicomis tacit) a remite lucrul dăruit soţului, pe care legea îl declară incapabil de a primì direct dela soţul său.

Anularea liberalităţei.

Această fraudă care, după cum știm, se practicà și la Romani (3), nu face ca liberalitatea să fie numai reductibilă, așa cum pe nedrept susţin unii (4), ea fiind anulabilă în întregimea ei (5).

Dovedirea fraudei.

Frauda nepresupunându-se însă niciodată (art. 960 § 2 și 1899 § 2), acel care cere anularea liberalităţei pentrucă

C. Galaţi, *Dreptul* din 1909, No. 75, p. 595 (cu observ. noastră); C. Craiova, *Dreptul* din 1910, No. 80, p. 641. Vezi *suprà*, p. 310, 736, nota 6 şi *infrà*, p. 774, 780, etc. — Vezi însă C. Bucureşti, *Dreptul* din 1897, No. 74, p. 616.

(1) Cas. rom. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 36 şi 68; Bult. S-a I, 1887, p. 419; Bult. 1890, p. 1100 şi *Dreptul* din 1890, No. 67; Laurent, XIX, 33; Aubry et Rau, IV, § 339, p. 458, text şi nota 28 (ed. a 5-a); T. Huc, VIII, 191, *in fine*, p. 244; Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 714; Demolombe, XXIX, 128; Dalloz, *Noveau code civil annoté*, II, art. 1099, No. 101. Vezi şi alte autorităţi citate *suprà*, p. 312, nota 1.— *Contrà*; Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1099, No. 8, care aplică, în specie, prescripţia de 10 ani.

(2) Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, III, art. 1099, No. 5, p. 419.

(3) Vezi *suprà*, p. 153.

(4) Vezi în acest sens, Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1099, No. 2. Cpr. C. Grenoble, D. P. 70. 2. 190.

(5) Vezi *suprà*, p. 769, text şi nota 4.

ea ar fi fost făcută de către unul din soţi, celuilalt, prin persoane interpuse, trebue, ca orice reclamant, să-şi dovedească afirmaţia sa (art. 1169); şi fiindcă, în specie, este vorba de fraudă la lege, dovada se va puteà face prin orice mijloace: martori, prezumpţii, mărturisire, jurământ, etc (1).

Prezumpţie de fraudă *juris et de jure.*

Fiind însă că uneori ar fi foarte greu de a se stabilì că liberalitatea făcută de către unul din soţi unei alte persoane, se adresează în realitate celuilalt soţ, legea stabileşte de astă dată, ca şi într'un alt caz analog (art. 812 § 2) (2), o prezumpţie legală de interpunere de persoane, care scuteşte de orice probă pe acei în folosul căror ea este înfiinţată şi nu admite proba contrară din partea celor în contra cărora prezumpţia este satornicită. Prezumpţia admisă de art. 941, ca şi cea admisă de art. 812, este deci, pentru a întrebuinţà limbagiul obişnuit la şcoală, o prezumpţie *juris et de jure* (art. 1202) (3).

Combaterea acestei prezumpţii prin mărturisire şi jurământ.

Prezumpţia de interpunere de persoane putând însă fi combătută prin mărturisire şi jurământ (argument din ultimele cuvinte ale art. 1202), nimic n'ar împedicà pe donatarul, care s'ar vedeà acţionat în anularea donaţiunei de a interogà pe dăruitor şi de a-i deferì chiar jurământul decizor asupra punctului de a se şti dacă donaţiunea nu i-a fost în realitate făcută lui, iar nu soţului său, asemenea dovadă putându-se administrà chiar în contra moştenitorilor dăruitorului sau testatorului, dacă ei ar fi acei care ar atacà liberalitatea ca cuprinzând o interpunere de persoane (¹).

---

(1) Thiry, II, 556; Laurent, XII, 331 şi XV, 412; Mourlon, II, 1023; Troplong, IV, 2756; Beltjens, III, art. 1100, No. 1, p. 419; Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1669; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 280; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p. 354, 355, text şi nota 13 (ed. Crome); Baudry et Colin, II, 4111; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6205; Vezi *suprà*, p. 772. Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 542, p. 250. Vezi şi Planiol, III, 3259, 1⁰.

(2) Vezi *suprà*, p. 155 urm.

(3) Thiry, II, 556 şi III, 173; Aubry, et Rau, *loco cit.*, p. 280; Massé-Vergé, III, § 461 p. 165, text şi n. 15; Acollas, II, p. 715; Mourlon, II, 1023; Marcadé, IV, 359; Vigié, II, 1038; Laurent, XV, 412; Troplong, IV, 2752; Planiol, III, 3259, *in fine*; T. Huc, VI, 487; Demolombe, XXIII, 671; Larombière, *Oblig.*, V, art. 1352, No. 4; Beltjens, III, art. 1100, No. 9 *ter;* Baudry et Colin, II, 4112; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12531; Répert. Sirey, v⁰ *cit.*, 6230; Dalloz, *Noveau code civil annoté*, II, art. 1100, No. 15; C. Lyon, Sirey, 81. 2. 38, etc. Vezi *suprà*, p. 159 şi *infrà*, p. 780.

Când încetează aplicarea acestei prezumpţii.

Aplicarea acestei prezumpţii nu va încetà de a-şi produce efectele sale decât atunci când celalalt soţ ar fi în imposibilitate de a se folosì de liberalitate (²).

(¹) Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6233; Laurent, XI, 402 şi XIX, 622; Demolombe, XXX, 278; Demante, IV, 32 *bis* IV; Bonnier, *Tr. des preuves*, 846, p. 681, text şi nota 2 (ed. Larnaude). Vezi şi *suprà*, p. 159. — *Contrà:* Larombière, *Oblig.*, V, art. 1352, No. 10 şi Duranton, VIII, 268 şi XIII, 415, care nici într'un caz nu admit interogatorul şi jurământul, sub cuvânt că ordinea publică ar fi direct interesată la menţinerea prezumţiunei. Cpr. şi Jolly, *Des seconds mariages, Etude historique sur la législation des seconds et subséquents mariages* (teză, Paris, 1896), p. 530. In fine, după Aubry et Rau, VIII, § 750, p. 165, text şi nota 14, interogatorul şi jurământul ar puteà fi administrate numai contra dăruitorului sau testatorului, nu însă în contra moştenitorilor dăruitorului sau testatorului, distincţie care, în orice caz, este inadmisibilă, pentrucă sau prezumpţia statornicită de art. 812 şi 941 interesează ordinea publică, şi atunci ea nu poate nici într'un caz fi combătută prin mărturisire şi jurământ; sau ordinea publică este, precum credem, afară din cauză şi, în asemenea caz, jurământul poate fi deferit atât dăruitorului cât şi moştenitorilor săi. Cpr. Mourlon, II, 1635; Marcadé, V, art. 1352, No. III; Acollas, II, p. 962, 963; Massé-Vergé, III, § 604, p. 534, nota 6; Répert. Dalloz, *Supplément*, v⁰ *Oblig.*, 2047, etc. Vezi asupra acestei controverse tom. VII al Coment. noastre, nota 4 dela pag. 366, 367. Vezi şi Pand. fr., v⁰ *Délation de serment*, No. 139 urm.

(²) Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12528; Laurent, XV, 411; Demolombe, XVIII, 663; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 279; Troplong, IV, 2755; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12528. — Astfel, art. 941 n'ar mai fi aplicabil, dacă liberalitatea ar fi fost făcută copilului soţului donatar, în urma săvârşirei din viaţă a acestui soţ (cpr. L. 3, *in fine*, Cod. *De donationibus inter virum et uxorem*, 5, 16), pentrucă nu se poate gratificà pe un mort, şi pentrucă copilul donatar nu este incapabil de a primì personal, ci numai ca persoană interpusă (art. 941). Cpr. Laurent, XV, 411; Troplong, IV, 2755; Beltjens, III, art. 1100, No. 6; T. Huc, VI, 487; Baudry et Colin, II, 4113; Aubry et Rau, *loco cit.;* Massé-Vergé, III, § 461, p. 165, nota 17. Vezi şi *suprà*, p. 162.

Pentru aceleaşi motive, prezumpţia statornicită de art. 941 nu-şi mai poate primì aplicare de câteori, prin natura sa, Persoanele presupuse interpuse. Copiii donatarului născuţi dintr'o altă căsătorie.

Venim acum la persoanele pe care legea le consideră ca persoane interpuse. Faţă cu soţul dăruitorului art. 941 consideră ca interpuse, următoarele persoane: 1⁰ copiii ce soţul donatar are *dintr'o altă căsătorie*, iar nu din căsătoria sa cu dăruitorul. Cu alte cuvinte, liberalitatea făcută de unul din soţi copilului (¹) celuilalt soţ, născut dintr'o

---

liberalitatea nu poate să producă efecte decât la moartea soţului, ceeace s'ar întâmplà, de exemplu, atunci când unul din soţi ar constitui o rentă viageră în folosul copilului celuilalt soţ, cu condiţie ca ea să nu fie executată decât la moartea acestuia; pentrucă, în specie, soţul neputând să se folosească de liberalitate, nu este cu putinţă ca copilul său să fie considerat ca o persoană interpusă. Cpr. Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12529; Laurent, Aubry et Rau, Troplong, *loco cit.*; C. Caen, Sirey, 48. 2. 657; D. P. 49. 1. 72 (sub Cas.), etc.

Sensul cuvântului copii.

(¹) *Prin copii* trebue să înţelegem, *lato sensu*, nu numai copiii din gradul întâi, dar şi nepoţii soţului donatar, pentrucă cuvântul copii cuprinde, în genere, după cum au spus-o de mai multe ori, toţi descendenţii în infinit (art. 669, 842 C. civ., art. 62, 826, 966 C. Calimach şi L. L. 201, 220. Pr., Dig., *De div. regulis juris antiqui*, 50, 17). Vezi *suprà*, p. 113, nota 4, pag. 407, nota 2, 524, 754, etc. A dà un asemenea sens cuvântului *copii* nu însemnează a întinde prezumpţia statornicită de art. 841 la cazuri neprevăzute de lege, ci a o interpretà. Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 540, p. 249; Marcadé, IV, 359; Laurent, XV, 409; Demolombe, XXIII, 619; Troplong, IV, 2753; Pand. fr., *v⁰ cit.*, 12521; Baudry et Colin, II, 4108; T. Huc, VI, 487; Beltjens, III, art. 1100, No. 4; Répert. Sirey, v⁰ *Don. entre-vifs*, 6218; Massé-Vergé, III, § 461, p. 165, nota 16; C. Agen, Sirey, 50. 2. 74; D. P. 50. 2. 104, etc.

Copiii legitimi şi cei adoptaţi.

Sub denumirea de copii trebue de asemenea să cuprindem atât copiii legitimi şi legitimaţi (art. 306) cât şi cei adoptaţi, pentrucă aceşti copii au, faţă cu adoptătorul, aceleaşi drepturi şi îndatoriri ca şi copiii legitimi (art. 314, 315). Cpr. Répert. Sirey, *v⁰ cit.*, 6222; Thiry, II, 556; Marcadé, IV, 359; Demolombe, XXIII, 618; Troplong, IV, 2754; Duranton, IX, 834, etc. Vezi *suprà*, p. 752, nota 2. — *Contrà*: Massé-Vergé, III, § 461, p. 165, nota 16, *in fine*. Cpr. Laurent, XV, 409.

Copiii naturali.

In privinţa copiilor naturali, chestiunea este controversată în codul francez (Vezi Dalloz, *Nouv. C. civil annoté*, II, art. 1100, No. 6 urm.; Beltjens, art. 1100, No. 4; Laurent, XV, 409); însă la noi nu mai încape îndoială ca copiii naturali recunoscuţi, ai mamei căsătorite, vor fi consideraţi ca persoane interpuse, pentrucă, faţă cu mama lor ei sunt legitimi. Vezi *suprà*, p. 156, nota 3. — In ceeace priveşte pe tatăl natural, altă căsătorie, prin urmare, unui copil care nu este al dăruitorului, este presupusă[1] a fi făcută soțului, părintele acestui copil, pentrucă liberalitatea nu este de astă dată inspirată de dragostea părintească, de vreme ce copilul donatar nu este al dăruitorului, ci prin afecțiunea ce acesta are către soțul său, pe care legea îl consideră în specie ca adevăratul donatar.

Copiii comuni nu sunt considerați ca interpuși.

Cât pentru copiii comuni, adecă născuți din căsătoria soțului donator cu soțul donatar, toată lumea recunoaște că ei sunt excluși de art. 941 și nu se consideră ca persoane interpuse, pentrucă liberalitatea făcută acestor copii se datorește, de bună seamă, afecțiunei părintești, iar nu afecțiunei conjugale,... *quia scilicet ut donet mater, naturalis affectio facit*, după cum se exprimă Cujacius. Apoi, dacă prezumpția de interpunere ar fi fost aplicată și acestor copii, ei ar fi fost loviți de incapacitatea de a primi o liberalitate dela tatăl sau mama lor, ceace nu aveà nicio rațiune de a fi[2].

Ascendenții soțului donatar sau legatar.

Ascendenții soțului donatar sau legatar nu sunt, de asemenea, cuprinși în prezumpția statornicită de art. 941. Ei nu vor fi deci considerați ca persoane interpuse decât atunci când soțul donatar sau legatar ar fi moștenitorul lor prezumptiv, în momentul facerei liberalității (art. 941, *in fine*)[3].

Art. 941 § ultim.

2° A doua categorie de persoane considerate ca interpuse

---

copilul lui firesc nu va fi presupus a fi persoană interpusă, pentrucă nicio legătură de înrudire nu există la noi între tatăl și copilul său natural. Vezi *suprà*, p. 157, nota 3.

[1] Art. 941 întrebuințează neologismul reputat *(réputé)*, ca și art. 812 și 880.

[2] Cpr. Thiry, II, 556; Planiol, III, 3259; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 6223; Pand. fr., *v° cit.*, 12520; Marcadé, IV, 359; Acollas, II, p. 715; Troplong, IV, 2752; Laurent, XV, 409; Demolombe, XXIII, 617; T. Huc, VI, 487; Baudry et Colin, II, 4107; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 280; Massé-Vergé, III, § 461, p. 165, nota 16; Beltjens, III, art. 1100, No. 4 și toți autorii.

Dr. vechiu fr.

Această soluție erà admisă și în vechiul drept francez. Vezi Pothier, *Donations entre mari et femme*, VII, 112, p. 490.

[3] Cpr. Bédarride, *Du dol et de la fraude*, IV, 1668; Répert. Sirey, v° *Don. entre-vifs*, 6222. — Vezi însă Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 539, p. 249 și *Don. entre mari et femme*, VII, 110, p. 490 (în privința vechiului drept francez).

față cu soțul dăruitorului, cuprinde persoanele al căror moștenitor prezumptiv soțul dăruitorului ar fi în momentul facerei liberalității sau, pentru a ne servi de expresiunile întrebuințate de legiuitorul nostru, *rudele la a căror succesiune soțul donatar ar fi fost chemat, dacă ar fi murit în momentul donațiunei* (¹).

Exemplu. Astfel, liberalitatea ce eu aș fi făcut, fie prin donațiune, fie prin testament, unei persoane al cărei moștenitor prezumptiv soția mea erà în momentul săvârșirei acestei liberalități, se consideră de lege ca destinată chiar soției mele, și eu sunt presupus a fi voit a avantajà pe această rudă tocmai pentru ca soția mea să găsească lucrurile dăruite în succesiunea rudei sale. Legea nu se referă, în cazul de față, decât la raporturile existente între ruda gratificată și soțul dispunătorului, *în momentul facerei liberalității*, fără a se îngriji de ceeace se va întâmplà mai în urmă, adecă: dacă soțul dispunătorului va venì sau nu la succesiunea persoanei gratificate; și aceasta cu drept cuvânt, pentrucă, în specie, fiind vorba de interpretarea voinței dispunătorului, nu se poate luà de bază decât starea de lucruri existentă în momentul facerei liberalității (²): de unde rezultă că prezumpția de interpunere nu există dacă, în momentul liberalității, soțul dăruitorului sau testatorului nu erà moștenitor prezumptiv al donatarului sau legatarului, cu toate că el ar fi dobândit mai târziu această calitate (³).

Din cele mai sus expuse rezultă că, dacă aș fi făcut o donațiune bunului soției mele, pe când în momentul acestei liberalități tatăl ei erà încă în viață, bunul donatar nu s'ar socotì ca persoană interpusă, pentrucă, în momentul facerei acestei donațiuni, femeea mea nu erà încă moștenitoare prezumptivă a bunului, ci tatăl ei care, în acel moment, se

---

(¹) Vezi *suprà*, p. 766, nota 4, unde se îndreaptă greșala de redacție strecurată în textul nostru.

(²) Cpr. Thiry, II, 556; Laurent, XV, 410; Pand. fr., v⁰ *cit.*, 12523, etc.

(³) Cpr. Pand. fr., v⁰ *Don. et testaments*, 12523; Marcadé, IV, 360; Laurent, XV, 410; T. Huc, VI, 487; Demolombe, XXIII, 621; Baudry et Colin, II, 4110; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil belge*, tom. III, art. 1100, No. 3, p. 419; Arntz, II, 2347 și toți autorii.

află încă în viaţă. Cu toate acestea, chestiunea este astăzi controversată şi eră decisă în sens contrar de către Pothier (¹).

Interpunere de fapt.

Dar, dacă nu există în specie o prezumpţie legală de interpunere de persoane, poate să fie o interpunere de fapt, care se va apreciă în mod suveran de instanţele de fond (²) şi care va puteà fi dovedită conform dreptului comun (³).

Art. 941 se referă la momentul facerei donaţiunei şi a testamentului. Controversă.

Pentru a stabilì prezumpţia de interpunere de persoane, art. 941 se referă la momentul *donaţiunei*. Aceste cuvinte nu trebuesc însă luate *stricto sensu*, aceeaş regulă fiind aplicabilă şi testamentelor, de oarece şi în asemenea caz, se va aveà în vedere momentul facerei testamentului, iar nu acel al morţei testatorului, după cum pe nedrept susţin unii, pentrucă, în toate cazurile, fiind vorba de a se înfrânà intenţia frauduloasă a dispunătorului, trebue neapărat a se aveà în vedere momentul când s'a făcut liberalitatea, fie că această liberalitate este o donaţiune fie un testament; de unde rezultă că art. 941 se va aplicà numai atunci când soţul testatorului va fi în acel moment moştenitorul prezumptiv al legatarului (⁴).

Strictă interpretare a legei.

Acestea sunt singurile cazuri în care interpunerea de persoane este presupusă de drept, şi niciodată nu este permis

---

(¹) Vezi Pand. fr., *v*^{0} *cit.*, 12524; Duranton, IX, 832; Demolombe, XXIII, 623; Laurent, XV, 410; Massé-Vergé, III, § 461, p. 165, nota 17; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 279 nota 26; Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 700, p. 355, nota 16 (ed. Crome). — *Contrà*: Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 539, p. 249 (ed. Bugnet); Toullier-Duvergier, III, partea I, 903, p. 493; Grenier, *Don. et testaments*, IV, 687, p. 379 (ed. Bayle-Mouillard din 1847). Aceşti autori trag argument din L. L. 51 şi 201, *in fine*, Dig., *De verb. significatione*, unde se zice: *„Patris nomine avus quoque demonstrari intelligitur“*. Tot astfel şi art. 62, 966 din codul Calimach (42 şi 762 din codul austriac) dispun că: sub numele de părinţi se înţeleg bunii şi ceilalţi suitori. Vezi *suprà*, p. 535, nota 5.

(²) Cpr. Cas. fr. *Dreptul* din 1892, No. 62.

(³) Laurent, Demolombe, *loco cit.;* Beltjens, *op. cit.*, III, art. 1100, No. 10; Baudry et Colin, II, 4111; Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 480, etc. Vezi şi *suprà* p. 774.

(⁴) Thiry, II, 356; Marcadé, IV, 360; Demolombe, XXIII, 622; Pand. fr., *v*^{0} *cit.*, 12527; C. Caen, D. P. 45. 2. 115; Sirey, 45. 2. 393. — *Contra:* Coin-Delisle, *Don. et testaments*, art. 1100, No. 9. p. 613 (ed. din 1855).

interpretului sau judecătorului de a întinde aceste prezumpţii la alte persoane decât la cele anume prevăzute de lege(¹). *Odia restringenda.*

Dovedirea interpunerei de fapt.

De fapt, interpunerea de persoane putând însă să aibă loc şi în alte cazuri, acei care vor pretinde că unul din soţi a fost în mod indirect gratificat de celălalt, printr'o persoană interpusă, vor trebui, ca orice reclamant, să-şi dovedească afirmaţiunea lor (art. 1169), asemenea dovadă putându-se face, după cum am văzut mai sus, prin orice probe, fiind vorba, în specie, de o fraudă la lege(²).

Liberalităţile făcute prin contr. de căsătorie.

Prezumpţia legală de interpunere de persoane, în cele două cazuri statornicite de art. 941, se aplică, după părerea generală, nu numai liberalităţilor făcute în timpul căsătoriei, dar şi celor făcute prin contractul de căsătorie(³).

Prezumpţie absolută.

Art. 940 şi 941 pot fi invocate nu numai de moştenitorii rezervatari, dar de toţi acei interesaţi, precum de dăruitor şi de moştenitorii săi chiar nerezervatari(⁴).

Prezumpţia statornicită de art. 941 este absolută ca şi acea statornicită de art. 812. Ea nu poate deci fi combătută prin dovada contrară(⁵).

Neaplicarea regulei donner et retenir ne vaut la donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi la cele dintre soţi în timpul căsătoriei.

Art. 826. — Dispoziţiunile art. 821, 822, 823, 824 şi 825(⁶), nu se aplică la donaţiunile din capitolul VIII (VI) şi IX (VII) din acest titlu. (Art. 821—825 urm., 936 C. civ. Art. 947 C. fr.).

(¹) Cpr. C. Bordeaux, D. P. 87. 2. 216; Baudry et Colin, II, 4111. Vezi şi *suprà*, p. 158.—Astfel, art. 941 nu poate servì spre a interpretà şi complectà art. 812, cu toate că, în ambele texte, este vorba de o liberalitate făcută unei persoane incapabile. Vezi şi *suprà*, p. 156, nota 2.

(²) Vezi *suprà*, p. 310, text şi n. 3; p. 736, n. 6, 772, 774, etc.

(³) Vezi Pand. fr., *v° cit.*, 12530 şi deciziile citate acolo. Mai vezi C. Paris, D. P. 69. 2. 221. — *Contrà:* Laurent, XV, 413; Beltjens, III, art. 1100, No. 7. Cpr. T. Huc, VI, 487.

(⁴) Baudry et Colin, II, 4117, *in fine* şi deciziile citate acolo.

(⁵) Baudry et Colin, II, 4112; Aubry et Rau, VII, § 690, p. 280; Planiol, III, 3259, etc. Vezi *suprà*, p. 159 şi 774.

(⁶) Textul corespunzător francez (art. 947) nu face nicio dero-

Irevocabilitatea donaţiunilor.

Donaţiunile sunt, în principiu, irevocabile (art. 801) şi numai printr'o stranie anomalie art. 821 din codul civil declară *revocabilă* donaţiunea de bunuri viitoare, în loc de a o declară *nulă*, după cum o declară codul francez[1].

C. Calimach. Art. 1272.

Irevocabilitatea este sufletul donaţiunei, pentru a întrebuinţà expresia lui Ricard[2], şi lucrul este aşa de adevărat încât însuş codul Calimach declară, prin art. 1272 (946 C. austriac), că *darurile, după regulă, nu se răstoarnă*. Acel care dă un lucru nu poate deci în acelaş timp să-l reţie, nici să-şi rezerve facultatea de a nu-l dà, căci donaţiunea ar fi nulă, chiar dacă dăruitorul n'ar face uz de facultatea ce şi-a rezervat[3].

Donner et retenir ne vaut este deci un principiu fundamental în materie de donaţiuni, pe care vechiul drept francez l-a împrumutat dela dreptul germanic[4].

Don. făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie.

Cu toate acestea, prin excepţie şi din cauza căsătoriei, pe care legea voeşte s'o înlesnească, vechia maximă: *donner et retenir ne vaut* nu mai este aplicabilă donaţiunilor făcute viitorilor soţi, prin contractul lor de căsătorie (art. 932 urm.). Regula de mai sus trebue deci aplicată astfel: *Donner et retenir hors mariage ne vaut*[5].

Don. făcute între soţi în timpul căsătoriei.

Cât pentru donaţiunile ce soţii îşi fac în timpul căsătoriei (art. 936 urm.), ele putând fi revocate în mod direct şi expres de către dăruitor (art. 937), legiuitorul nu mai aveà nicio raţiune de a oprì clauzele care ar tinde la revocarea lor indirectă. Aceasta este sensul art. 826 C. civil.

Neaplic. în specie a art. 822—824.

Prin aplicarea acestui principiu, art. 826 declară că art. 822—824 nu se aplică donaţiunilor făcute de terţii, viitorilor soţi, prin contractul lor de căsătorie (art. 932—935), nici acelor făcute între soţi, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei[6]; de unde rezultă că

---

gare dela art. 825, ci numai dela art. 821—824. Vezi *suprà*, p. 410 şi 678, text şi nota 2. Vezi şi *infrà*, p. 782.

[1] Vezi *suprà*, p. 368 şi 390 urm.

[2] Vezi *suprà*, p. 368.

[3] Vezi *suprà*, p. 369.

[4] Cpr. Arntz, II, 1841 urm. Vezi şi *suprà*, p. 370.

[5] Cpr. Laurent, XV, 282; Beltjens *op. cit.*, III, art. 947, No. 1.

[6] Zachariæ, *Handbuch des fr. Civilrechts*, IV, § 654, p. 216, nota 2 (ed. Crome). „*Kein Zweifel, dass der art. 947 auch*

Art. 822, 826. donaţiunile dintre soţi şi cele făcute viitorilor soţi, sunt valide, chiar când ar fi fost făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului (art. 822, 826)(¹).

Art. 823, 824, 826. Tot astfel, asemenea donaţiuni sunt valide, chiar dacă ele ar impune soţului donatar, fie în mod expres, fie tacitamente, obligaţiunea de a plătì datorii viitoare şi nedeterminate (art. 823, 826), sau dacă dăruitorul şi-ar rezervà dreptul de a dispune mai târziu de lucrurile dăruite (art. 824, 826) (²).

Art. 821, 826. Pe lângă acestea, art. 826 prevăzând că art. 821 nu este aplicabil donaţiunilor din capit. VI şi VII al titlului de faţă, are aerul de a dispune că aceste donaţiuni *sunt irevocabile*, iar nu revocabile, după cum sunt cele de bunuri viitoare (art. 821); pe când din art. 937 rezultă, din contra, că orice donaţiuni făcute între soţi, în timpul căsătoriei, sunt *revocabile*. Numai donaţiunile făcute de terţii viitorilor soţi, prin contractul lor de căsătorie, sunt irevocabile în acest sens că dăruitorul nu mai poate dispune de bunurile sale, cu titlu gratuit, ci numai cu titlu oneros (art. 933 § 2). Prin urmare, art. 821, modificând în mod radical principiul admis de codul francez, art. 826 nu mai trebueà să se refere la acest text (³).

Art. 825, 826. In fine, art. 826 statornicind că art. 825 nu este aplicabil donaţiunilor prevăzute în capit. VI şi VII din titlul de faţă, aceasta însemnează că, în dreptul nostru, spre deosebire de ceeace se întâmplă în codul francez, (⁴), stipulaţia reîntoarcerei bunurilor dăruite unei alte persoane decât dăruitorului este, prin excepţie, permisă în donaţiunile care se fac viitorilor soţi prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.) şi în donaţiunile dintre soţi, făcute fie prin contractul de căsătorie (art. 932 urm.), fie în timpul căsătoriei (art. 936 urm.).

---

auf die donationes inter conjuges anwendbar ist", zice acest din urmă autor.

(¹) Cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1884, No. 17. Vezi *suprà*, p. 373, nota 2, p. 393, 385, nota 4, 677 şi 723.

(²) Vezi *suprà*, p. 383, 385, nota 4, 723, etc.

(³) Vezi *suprà*, p. 390 urm.

(⁴) Vezi *suprà*, pag. 410, 678, nota 2, precum şi nota 6 dela pag. 780, 781.

Natura statutului donațiunilor dintre soți. — Drept internațional.

Statutul personal al soților. Controversă.

Chestiunea de a se ști care este natura statutului donațiunilor dintre soți este controversată. S'a decis însă, cu drept cuvânt, că chestiunea de a se ști dacă donațiunile dintre soți sunt valide și irevocabile atârnă de statutul personal al soților (1).

Capacitatea soților.

Această soluție este juridică, pentrucă, în specie, este vorba de capacitatea soților în relațiile lor reciproci.

C. italian. Art. 1054.

Din cele mai sus expuse rezultă că, dacă donațiunea a fost făcută de doi soți români în străinătate, sau în România, însă pentru bunuri situate în țară străină, această donațiune va fi cârmuită de legea română. Dacă, din contra, donațiunea a fost făcută între doi soți străini, de exemplu, între italieni, fie în țară, fie în străinătate, însă pentru bunuri mobiliare situate în România, această donațiune va fi declarată nulă, pentrucă art. 1054 din codul italian proibă orice donațiuni între soți, nepermițând decât dispozițiile de ultimă voință (2). (Vezi *suprà*, p. 736).

Art. 2 § 1. C. civ.

Dacă ar fi însă vorba de un imobil al soților italieni, situat în România, donațiunea va fi, cel puțin după jurisprudență, validă, prin aplicarea art. 2 § 1 din codul nostru civil (3).

---

(1) Trib. imper. german, *Journal de droit international privé (Clunet)*, anul 1908, p. 1188 și *Dreptul* din 1908, No. 64, p. 528 (cu observ. noastră).

(2) Vezi în acest sens, Surville et Arthuys, *Cours élément. de droit international privé*, 375, p. 469 (ed. a 5-a, 1910); Despagnet, *Précis de droit international privé*, 387, p. 1121, 1122 (ed. a 5-a, 1909); Weiss, *Tr. théorique et pratique de droit international privé*, tom. III, p. 510 urm.; T. Huc, VI, 473; Laurent, *Droit civil international*, VII, 294; C. Paris, Sirey, 92. 2. 73 (cu nota lui Pillet); D. P. 92. 2. 553 (cu nota lui P. de Loynes); *J. Clunet*, anul 1892, p. 940; Cas. fr. *J. Clunet*, anul 1894, p. 562, etc.

(3) Cpr. C. Paris, decizie citată în nota precedentă și *J. Clunet*, anul 1901, p. 775. Chestiunea este însă controversată. Vezi Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international privé*, v⁰ *Testament (donation)*, 85 și autoritățile citate acolo, din care se va vedea că autorii se pronunță, în genere, în contra jurisprudenței.

Despre vânzările şi schimburile dintre soţi.

Vânzările voluntare sunt, în principiu, oprite între soţi.

Până acum ne-am ocupat numai despre donaţiunile dintre soţi. Încât priveşte vânzările de bună voe (1), ele sunt, în principiu, oprite, nefiind permise decât pentru cauză de lichidare, în cele trei ipoteze prevăzute de art. 1307 (2); şi aceasta pentru a se împedicà fraudarea terţiilor (3).

Art. 940 § 2.

Vânzările dintre soţi fiind nule, afară de cazurile prevăzute de art. 1307, ele nu pot valorà nici ca donaţiuni ascunse sau deghizate, nulitatea unor asemenea liberalităţi rezultând din art. 940 § 2 (4).

C. Caragea.

Vânzările dintre soţi erau oprite şi în dreptul nostru anterior. „Bărbatul nu e volnic a vinde muerei, nici muerea bărbatului“, zice codul Caragea (art. 4, partea III, capit. 2) (5).

Schimbul între soţi.

Dispoziţia art. 1307, care opreşte vânzările dintre soţi, nu este consecinţa unei regule generale ci, din contra, o derogare dela dreptul comun, care permite, în genere, contractele cu titlu oneros dintre soţi, soluţie care erà admisă

Vânzările silite nu sunt oprite între soţi.

(1) Vânzările silite nu sunt însă oprite, dacă soţul, care a cumpărat imobilul celuilalt soţ la mezat, a fost de bună credinţă. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1879, No. 28 şi alte autorităţi citate în tom. VIII al Coment. noastre, p. 590, 591.

Vânzările dintre viitorii soţi.

Se admite, de asemenea, că proibiţia prevăzută de art. 1307 nu se aplică vânzărilor consimţite *între viitorii soţi*, chiar în intervalul care s'ar strecurà între contractul de căsătorie şi celebrarea căsătoriei. Vezi tom. VIII, p. 591, text şi n. 2.

(2) Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 589 urm.

(3) Vezi C. Bucureşti, Trib. Prahova şi Cas. rom., *Dreptul* din 1882, No. 13, 14 şi 84; Bult. S-a I, 1882, p. 1028; *Cr. judiciar* din 1903, No. 3. Cpr. Planiol, II, 1437; T. Huc. X, 40; Thiry, III, 541; Arntz, III, 931; Guillouard, *Vente*, I, 146, etc.

(4) Cpr. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 13, p. 109 şi No. 84; Bult. 1882, p. 1028; Trib. Prahova şi Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 14 şi 54; Trib. Tutova, *Cr. judiciar* din 1901, No. 80, p. 672 urm. (cu observ. noastră).

Dr. vechiu fr. şi C. italian.

(5) Aceeaş soluţie erà admisă şi în vechiul drept francez. Vezi Pothier, *Tr. des don. entre mari et femme*, VII, 78, p. 478 (ed. Bugnet). Vezi şi tom. VIII al Coment. noastre, p. 590. Codul italian a admis principiul contrar, recunoscând de bune vânzările dintre soţi, de câteori ele au fost autorizate de justiţie (art. 136), inovaţie care este departe de a fi fericită. Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 590.

și la Romani (¹). Art. 1307 n'ar aveà, în adevăr, niciun sens, dacă contractele cu titlu oneros ar fi oprite între soţi. De aici rezultă că schimbul este permis între soţi.

Antipricon.

Imobilul dotal poate deci fi schimbat nu numai cu imobilul unui terţiu (art. 1254), dar chiar cu un imobil al bărbatului (²), ceeace în dreptul nostru anterior se numeà *antipricon* (art. 33, partea III, capit. 16 C. Caragea și art. 1403, 1643 C. Calimach) (³). Instituţia antipriconului își aveà deci fiinţă și în codul Calimach (⁴), deși această expresie nu se găsește în vechia legiuire a Moldovei.

Transcrierea schimbului. Controversă.

Rămâne însă bine înţeles că schimbul imobilului dotal, fie el făcut cu imobilul unui terţiu, fie ca un imobil al bărbatului sau chiar al femeei (⁵), este, în privinţa terţiilor, supus transcrierei, deși chestiunea este controversată (⁶).

FINELE TOM. IV, PARTEA I-A

(¹) Vezi tom. VIII suscitat, p. 591.

(²) Vezi tom. VIII al Coment. noastre, p. 311 și 592, precum și autorităţile citate acolo.—Vezi însă în sens contrar, Trib. Iași, *Dreptul* din 1908, No. 72 și 83. Vezi tom. IX, p. 7.

(³) Vezi asupra *antipriconului,* tom. VIII menţionat, p. 149 și 311. Cpr. Trib. Ilfov, *Gazeta tribunalelor* din 1861, No. 13, p. 109; Cas. rom. Bult. S-a civ., 1866, p. 678; Bult. 1867, p. 3; Bult. 1868, p. 204; Bult. S-a I, anul 1873, p. 123 și *Dreptul* din 1873, No. 50, p. 2; Bult. 1886. p. 528; *Dreptul* din 1886, No. 67; Trib. Argeș, *Dreptul* 1881, No. 42, etc.

Antipriconul, nu se puteà face decât cu consiţimântul femeei, stăpâna dotei. Cas. rom. Bult. 1900, pag. 1175 și *Cr. judiciar* din 1900, No. 77 (decizie la care am luat și noi parte ca consilier). — *Contrà:* Nacu, III, p. 11.

(⁴) Cpr. Cas. rom. Bult. S-a I, anul 1879, p. 30 urm. și *Dreptul* din 1879, No. 27.

(⁵) Femeea ar puteà deci să schimbe un imobil dotal cu un alt imobil al ei, care nu este dotal și care astfel va deveni dotal. Vezi tom. IX al Coment. noastre, p. 7.

(⁶) Vezi tom. IX suscitat, p. 7, text și nota 3.

ADDENDA ET CORRIGENDA

La pag. 10, finele notei 1, se va adăogà: p. 391, 392.

La pag. 14, finele notei 1, se va adăogà: p. 230 şi 240.

La pag. 14, finele notei 3, se va adăogà: p. 210, nota 2.

La aceeaş pag., finele notei 4, se va adăogà: p. 370.

La pag. 15, finele notei 4 dela pag. precedentă, se va adăogà: Vezi p. 368, n. 4.

La pag. 16, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 368.

La pag. 17, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 377 şi 394.

La pag. 33, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 309, nota 4.

La pag. 38, prima notă mărginală, se va cetì: Act. ab irato, în loc de: Act. ab irato.

La pag. 45, finele notei 2, se va adăogà: Cas. rom. Bult. 1906, p. 254 şi *Dreptul* din 1906, No. 20.

La pag. 47, nota 3, rândul al 13-lea, după cuvintele: *Cr. judiciar* din 1902, No. 84, se va adăogà: C. Bucureşti, *Dreptul* din 1909, No. 43, p. 139.

La pag. 101, *ad notam*, începutul rândurilor 3 şi 8, a se cetì: cunoştinţă în loc de: cunoştiinţă.

La pag. 102, finele notei 2, se va adăogà: Vezi Cas. rom. S-a III, *Cr. judiciar* din 1913, No. 43, p. 514.

La pag, 109, rândul al 20-lea din text, a se cetì: (Vezi *infrà*, p. 152, 153), în loc de: p. 125 urm.

La pag. 113, finele notei 4, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 407, nota 2 şi p. 524.

La pag. 124, a 5-a notă mărginală, a se cetì: copiii, soţia tutorului, în loc de: soţia testatorului.

La pag. 138, nota mărginală dela nota 2, a se cetì: Art. 894 § 2, în loc de art. 994 § 2.

La pag. 151, începutul notei 2, a se cetì: C. Craiova. în loc de: C. Bucureşti.

La pag. 156, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 780, nota 1.

La pag. 158, finele rândului al 14-lea, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 780.

La pag. 165, al 3-lea rând din nota 9 dela p. precedentă, după cuvintele: pag. 208, 209, se va adăogà: și pag. 416, 495, 496, 497.

La pag. 173, finele ultimului rând din text, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 379, nota 2 și p. 418, nota 1.

La pag. 205, al doilea rând din text, la fine, a se cetì: art. 971 și 1295, în loc de: art. 975.

La pag. 206, finele rândului al 25-lea, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 416, text și nota 5.

La pag. 207, finele notei, se va adăogà: p. 415 urm.

La pag. 208, finele notei dela pag. precedentă, se va adăogà: Art. 1167 nu se aplică nici donațiunilor cu pricină de moarte. — *Contrà:* Trib. Imper. german, Sirey, 96. 4. 12 și *Cr. judiciar* din 1913, No. 60 (cu observ. noastră).

La pag. 208, finele notei 1, se va adăogà: Vezi Cas. rom., S-a I-a, decizia No. 341 din 7 Maiu 1913, *Jurisprudența română* din 1913, No. 23, p. 354 și *Cr. judiciar* din 1913, No. 46, p. 551.

La pag. 209, finele rândului al 3-lea din text, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 416.

La pag. 215, finele notei 4, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 729, nota 1.

La pag. 220, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 261, nota 3.

La pag. 222, finele notei 1, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 692 și 720.

La pag. 230, finele notei 5, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 268.

La pag. 249, începutul rândului al 5-lea, a se cetì: le-a adus o daună, în loc de le-au adus o daună.

La pag. 261, nota marginală dela nota 2, a se cetì: art. 827, în loc de: Art. 227.

La aceeaș pag., finele aceleași note, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 220.

La pag. 276, finele notei 3, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 426 și 452.

La pag. 296, la finele notei 3 dela pag. precedentă, a se adăogà: Vezi *infrà*, p. 768.

La pag. 298, rândul al 5-lea din nota 1, după cuvintele: *Săptămâna juridică* din 1912, No. 8, p. 126, a se adăogà cu privire la validitatea donațiunilor deghizate: Cas. rom., S-a I-a, decizia No. 423 din 10 Iunie 1913. *Cr. judiciar* din 1913, No. 53, p. 619, 620 și *Dreptul* din 1913, No. 55 (cu observ. noastră). Apoi urmează: C. București și Focșani, etc.

La pag. 305, finele notei 3 dela pag. precedentă, a se adăogà: Vezi și C. București, *Dreptul* din 1913, No. 54, p. 426.

La pag. 308, rândul al 8-lea, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 603 și 612.

La aceeaș pagină (308), finele rândului al 8-lea din nota 2, se va adăogà, după art. 849: p. 559.

La pag. 310, finele rândului al 17-lea, se va citì: (art. 1175), în loc de: art. 1875.

La pag. 312, finele notei 1, se va adăogà: Vezi şi *infrà*, p. 773.

La pag. 324, finele notei 3 dela pag. precedentă, se va adăogà: *Dreptul* din 1912, No. 69 (cu nota d-lui I. D. Filitti) şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 53 (cu observ. noastră).

La pag. 342, finele rândului al 27-lea, după cuvintele: (Vezi *infrà*, explic. art. 834), se va adăogà: p. 470 urm.

La pag. 347, la începutul notei 2, după cuvintele: Vezi *infrà*, explic. art. 933, se va adăogà: p. 690 urm.

La pag. 353, nota 4, se va adăogà: Vezi *suprà*, p. 236.

La pag. 368, finele notei 5, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 781.

La pag. 369, finele notei 1, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 781.

La pag. 373, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 677 şi 782.

La pag. 377, al doilea cuvânt din text, rândul al 21-lea, se va cetì: donatarul, în loc de: dăruitorul.

La pag. 407, finele rândului al 6-lea din nota 2, se va adăogà: şi *infrà*, p. 524.

La pag. 416, începutul notei 3, după cuvintele: p. 124, 208, 209, se va adăogà: Vezi şi *infrà*, p. 495, 496.

La p. 419, finele notei 1, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 530, *ad notam*.

La pag. 426, nota 5, se va adăogà: şi *infrà*, p. 452.

La pag. 452, rândul al doilea din nota 4 dela pag. precedentă, se va cetì; *nicht*, în loc de: *nicth*.

La pag. 457, finele notei 3 dela pag. precedentă, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 728 şi 739.

La pag. 481, finele notei 1, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 752, nota 1.

La pag. 493, al doilea rând din text, se va adăogà: (Vezi *infrà*, p. 727).

La pag. 511, al 5-lea rând din text, se va cetì: de câteori copilul, căruia ea este datorită, renunţă la ea, în loc de: căruia ea este datorită renunţă, la ea. Cu alte cuvinte, virgula, care se vede după cuvântul: renunţă, trebue pusă după cuvântul: datorită.

La pag. 528, finele notei 2, se va adăogà: Vezi *infrà*, p. 565.

La pag. 529, la începutul rândului 35 din nota 1, se va cetì: în privinţa acelor descendenţi, în loc de: celor descendenţi.

La pag. 532, începutul rândului al 4-lea din text, se va cetì: trebue să fie considerat ca inexistent în privinţa formărei *ei*. Cu alte cuvinte, se înlocueşte cuvântul *dar*, care se vede la începutul rândului al 5-lea din text, cu cuvântul *ei*.

TABLA MATERIILOR

CUPRINSE

ÎN VOLUMUL AL IV-lea (PARTEA I)

(Donaţiunile între vii)

CARTEA III

TITLUL II

Despre donaţiuni între vii şi despre testamente

Pagina

Despre natura dreptului de a dispune cu titlu gratuit 2—3

CAPITOLUL I

Dispoziţii generale.—Modurile de a dispune cu titlu gratuit (art. 800) . . . . 3—4
Despre donaţiunile cu pricină de moarte *(mortis causă)* 4—11
Definiţia donaţiunei (art. 801) . . . . 11—18
Definiţia testamentului (art. 802) . . . . 19—26

CAPITOLUL II

Despre capacitatea de a dispune sau de a primì prin donaţiune între vii sau prin testament . . . . . 26—28
Despre incapacitatea absolută de a dispune 28
Persoanele absolut incapabile de a dispune atât prin donaţiune cât şi prin testament . . . . 28—29
Despre cei care nu se bucură de întregimea minţei lor (art. 901 din codul fr. eliminat de legiuitorul nostru.—Incapacitatea naturală sau de fapt) . . 29—50

Pagina

Despre interziși.—Incapacitate de drept . . . . . . 50—53
Despre minorii mai mici de 16 ani.—Altă incapacitate de drept (art. 806, 1231) . . . . 53—57
Despre persoanele capabile de a testà și incapabile de a dăruì 57
Minorii care au împlinit vârsta de 16 ani (art. 807) . 57—63
Despre cei puși sub consiliu judiciar (art. 445, 458) . 63—65
Despre femeile măritate (art. 199, 208) . . . . 65—69
Despre faliți (art. 724 C. com.) . . . . 69—72
Despre cei condemnați la munca silnică sau recluziune (art. 12, 16 C. penal) . . . . 72—75
Despre alte incapacități existente în dreptul nostru anterior, care astăzi nu-și mai au ființă . . . . . 75—79
Despre câteva incapacități din dreptul roman . . . . 79—80
Despre străini 80
Despre persoanele capabile de a dăruì și incapabile de a testà (art. 806, 1231) . . . . 80—81
Despre incapacit. de a primì prin donațiune sau testament 81
Incapacitățile absolute de a primì. 81
Despre persoanele care nu au o existență fizică (art. 808) 82—86
Despre persoanele care nu au o existență civilă (art. 811, 817) . . . . 86—91
Caracterul nulităței dispozițiilor cu titlu gratuit, făcute în folosul unei persoane morale inexistente.—Consecințile acestei nulități . . . . 92—93
Despre dreptul de fondațiune pioasă . . . . 93—100
Despre incapacitatea străinilor de a dobândì imobile rurale (art. 7 § 5 Constit. revizuită la 1879) . . 100—104
Despre persoanele necerte.—Incapacitatea acestor persoane de a culege o liberalitate între vii sau testamentară . . . . 105—116
Incapacitățile relative de a primì 116
Incapacitatea minorului sau fostului minor de a dispune în folosul tutorului sau fostului său tutor (art. 809) 117—125
Incapacitatea medicilor, ofițerilor de sănătate, farmaciștilor și a miniștrilor cultului (art. 810) . . . 125—137
Excepțiile dela principiul de mai sus, admise de art. 810. 137
Prima escepție. — Dispozițiile remuneratorii cu titlu particular . . . . 137—139
A doua excepție.—Dispozițiile universale făcute în favoarea unor rude determinate . . . . 140—144
A treia și ultima excepție.—Dispozițiile făcute în favoarea soțului . . . . 144—145
Incapacitatea ofițerilor de bastiment (art. 883) . . . . 145—147
Despre art. 908 din codul francez, privitor la incapacitatea copiilor naturali.—Incapacitate inexistentă în codul nostru . . . . 147—150

Pagina

Donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros . . . . 150—151
Sancţiunea incapacităţilor statornicite de lege în privinţa dreptului de a dispune şi de a primì (art. 812). 151—152
Liberalităţile făcute prin persoane interpuse.—Interpunere de fapt . . . . 152—155
Interpunerea de persoane care rezultă din prezumpţii legale . . . . 155—159
Incapacităţile la care se aplică art. 812 C. civil . . . 160—162
Despre acţiunea în nulitate pentru fraudă la lege . . 163—165
Momentul când trebue să existe capacitatea de a dispune şi de a primì 165
Capacitatea de a dispune şi de a primì prin donaţiune. 165—169
Capacitatea de a dispune şi de a primì prin testament. 169—173
Despre efectul condiţiilor imposibile, imorale şi ilicite asupra donaţiunilor şi testamentelor. (Art. 900 C. fr. eliminat de legiuitorul nostru) (art. 1008) . 173—204

CAPITOLUL III

Despre donaţiuni între vii . . . . 204 urm.

SECŢIUNEA I

Despre forma şi efectele donaţiunilor între vii.—Forma donaţiunilor între vii (art. 813, 1168) . . . . . 204—219
Despre formalităţile speciale la care sunt supuse donaţiunile mobiliare (art. 827) . . . . 219—226
Despre acceptarea donaţiunei (art. 814) . . . . 227—232
Acceptarea donaţiunei făcută minorului şi interzisului (art. 407, 815) . . . . 232—236
Acceptarea donaţiunei făcută unei femei măritate (art. 199, 201) . . . . 237—238
Acceptarea donaţiunei făcută unui surdo-mut (art 816). 239—242
Acceptarea donaţiunei făcută unei persoane morale . . 242—243
Efectele acceptărei 243
Efectele acceptărei regulate 243
Efectele acceptărei neregulate.—Nulitatea acceptărei. . 244
Cazurile în care acceptarea donaţiunei, făcută unui incapabil, este nulă . . . . 244—247
Consecinţile lipsei de acceptare (art. 820) . . . . . . 247—250
Despre notificarea acceptărei (art. 814, partea finală) . 250—254
Excepţiile admise dela principiul solemnităţei donaţiunilor. 254—257
Despre donaţiunile manuale . . . . 257—294
Despre donaţiunile deghizate sau ascunse sub forma şi aparenţa unui contract cu titlu oneros . . . . . 294—303

Pagina
Condiţiile de formă . . . 303—305
Condiţiile relative la natura contractuală a donaţiunei deghizate . . . 305—307
Regulele de fond la care sunt supuse donaţiunile deghizate. 307—309
Dovedirea simulaţiei sau ascunderei donaţiunei sub forma unui contract cu titlu oneros . . . 309—312
Despre liberalităţile care nu constituesc o donaţiune. Alte excepţii dela principiul solemnităţei donaţiunilor 312—314
Donaţiunile oneroase sau însărcinătoare . . . 314—317
Donaţiunile mutuale sau reciproci . . . 317—319
Pactele sau aranjamentele de familie . . . 319
Liberalităţile făcute pentru plata unei obligaţii naturale. 319—324
Despre donaţiunile făcute de Români în străinătate şi de străini în România . . . 324—327
Despre efectul donaţiunilor între vii . . . 327
Efectele donaţiunilor între părţi . . . 327
Transferirea proprietăţei . . . 328—330
Obligaţiile dăruitorului şi ale donatarului . . . 330
Garanţia pentru evicţiune. — Obligaţia dăruitorului (art. 828) . . . 331—335
Plata datoriilor. — Obligaţiile donatarului . . . 336—341
Efectele donaţiunilor în privinţa terţiilor . . . 341
Mobilele corporale sau incorporale . . . 341—342
Imobile. — Transcripţie (art. 818) . . . 342—348
Persoanele care pot şi care trebue să ceară transcrierea donaţiunei . . . 348
Persoanele care pot cere transcrierea, fără a fi silite la aceasta (art. 940 din codul francez eliminat din codul nostru) . . . 348—350
Persoanele obligate a cere transcrierea donaţiun. (art. 820) 350—357
Persoanele care pot opune şi care nu pot opune donatarului sau reprezentanţilor săi lipsa de transcriere. 357
Persoanele care pot opune lipsa transcrierei . . . 357—361
Persoanele care nu pot opune lipsa transcrierei (art. 819, partea finală) . . . 361—367
Finele de neprimire opozabile persoanelor care pot să opue lipsa transcrierei . . . 367—368
Irevocabilitatea donaţiunilor între vii . . . 368—370
Aplicarea principiului irevocabilităţei donaţiunilor. — Despre donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului. — Nulitate (art. 822). 371—379
Despre donaţiunile făcute cu sarcina pentru donatar de a plătì datoriile dăruitorului (art. 823) . . . 379—384
Despre donaţiunile făcute sub rezerva de a dispune de lucrul dăruit (art. 824) . . . 385—389
Despre clauzele compatibile cu caracterul de irevocabilitate al donaţiunilor între vii (art. 821) . . . 389—398

Pagina

Despre donaţiunile cu rezerva uzufructului (art. 949, 950 din codul fr., eliminate de legiuitorul nostru). 398—399
Despre reîntoarcerea sau reversiunea convenţională a bunurilor dăruite (art. 825) . . . . 400—410
Efectele dreptului de reîntoorcere convenţională (art. 952 din codul fr., eliminat de legiuitorul nostru) . . 410—415
Despre acţiunea în anulare a donaţiunilor.—Aplicarea art. 1900 C. civil . . . . 415—417

SECŢIUNEA II

Despre cazurile în care donaţiunea se poate revocà (art. 829) . . . . 417—419
Revocarea donaţiunei pentru neîndeplinirea sarcinilor sau obligaţiilor impuse donatarului (art. 830, 832) . 420—434
Revocarea donaţiunei pentru ingratitudinea donatarului. 435—439
Faptele care constituesc ingratitudinea donatarului (art. 831) . . . . 439—451
Donaţiunile supuse revocărei pentru ingratitudine (art. 835) . . . . 451—455
Despre acţiunea în revocare pentru ingratitudine (art. 832) . . . . 455—456
Termenul acţiunei în revocare pentru ingratitudine (art. 833 § 1) . . . . 456—461
Persoanele care pot cere şi în contra cărora se poate cere revocarea donaţiunei pentru ingratitudine (art. 833 § 2) 461
Persoanele care pot cere revocarea pentru ingratitudine. 462—466
Persoanele în contra cărora se poate cere revocarea donaţiunei pentru ingratitudine . . . . 466—468
Efectele revocărei donaţiunei pentru cauză de ingratitudine 468
Efectele revocărei în privinţa terţiilor (art. 834 § 1) . 468—472
Efectele revocărei între părţi (art. 834 § 2) . . . . 473—478
Revocarea donaţiunei pentru survenire de copii dăruitorului, în urma donaţiunei . . . . 478—480
Condiţiile la care este supusă revocarea donaţiunei pentru survenire de copii (art. 836, 837) . . . . 480—488
Donaţiunile revocabile pentru naştere de copii (art. 836). 489—493
Donaţiunile care, prin excepţie, nu sunt revocabile pentru naştere de copii (art. 836) 493
Modul cum se îndeplineşte revocarea pentru naştere de copii (art. 836) . . . . 494—495
Consecinţile revocărei de drept (art. 838 § 1, 839) . . 495—497
Efectele revocărei între părţile contractante . . . . . 497—498
Restituirea fructelor (art. 838 § 2) . . . . 498—501

Pagina

Efectele revocărei în privința terțiilor (art. 963 din codul fr., eliminat de legiuitorul nostru) . . . . . . 501—503
Prescrierea acțiunei prin care dăruitorul cere înapoi lucrurile dăruite, fie dela donatar, fie dela terții detentori (art. 840) . . . . 503—506

CAPITOLUL IV

Despre partea disponibilă a bunurilor și despre reducțiune . . . . 506 urm.
Considerații generale și istorice asupra rezervei . . . 506—522

SECȚIUNEA I

Despre partea disponibilă a bunurilor 522
Persoanele care au drept la o rezervă . . . . 522—524
Rezerva descendenților (art. 841, 842) . . . . 524—533
Rezerva ascendenților (art. 843) . . . . 533—540
Condițiile cerute pentru ca descendenții și ascedenții să aibă drept la rezervă . . . . 540—546

SECȚIUNEA II

Despre reducțiunea donațiunilor și legatelor 546
Formarea masei asupra căreia urmează a se calculà câtimea părței disponibile și a rezervei (art. 849). 546—547
Bunurile existente în succesiune la moartea dăruitorului sau testatorului . . . . 547—553
Prețeluirea bunurilor ce dăruitorul sau testatorul a lăsat în momentul morței sale . . . . 554—556
Bunurile de care defunctul a dispus prin donațiuni între vii . . . . 556—570
Prețeluirea bunurilor dăruite prin acte între vii . . . 570—574
Deducerea datoriilor defunctului din averea sa reală . 574—582
Despre imputațiunea liberalităților . . . . 582—583
Liberalitățile imputabile asupra părței disponibile . . 583—584
Cazul excepțional prevăzut de art. 845 . . . . 584—594
Efectele prezumpției statornicite de art. 845 . . . . 594—595
Mijloacele ce părțile pot să întrebuințeze pentru a se sustrage dela prezumpția de liberalitate statornicită de art. 845 . . . . 595—599
Liberalitățile imputabile asupra rezervei . . . . . . 600—601
Despre acțiunea în reducțiune (art. 847, 1641) . . . 602
Natura acțiunei în reducțiune . . . . 602—606
Persoanele care pot exercità acțiunea în reducțiune (art. 848) . . . . 606—611

Pagina
Liberalităţile supuse reducţiunei (art. 847) . . . . . 611—616
Condiţiile cerute pentru ca reducţiunea să poată fi admisă (art. 847) . . . . 616—620
Despre cazul prevăzut de art. 844 . . . . 620—630
Finele de neprimire opozabile acţiunei în reducţiune . 630—633
Modurile prin care se poate recunoaşte dacă partea disponibilă a fost sau nu întrecută 633
Ordinea în care trebue să se reducă liberalităţile defunctului 634
Cazul întâi. — Defunctul a făcut numai donaţiuni (art. 850 § 2) . . . . 634—639
Cazul al doilea. — Defunctul a făcut numai legate (art. 852, 853) . . . . 639—644
Cazul al treilea. — Defunctul a făcut în acelaş timp şi donaţiuni şi legate . . . . 644—645
Modul cum se face reducţiunea. — Cazul când acţiunea în reducţiune se exercită contra donatarului (art. 770, 851) . . . . 645—652
Cazul când acţiunea în reducţiune se exercită contra terţiilor (art. 855) . . . . 653—656
Efectele reducţiunei 657
Efectele reducţiunei în privinţa folosinţei (art. 854) . 657—660
Efectele reducţiunei cu privire la despăgubirile ce donatarul ar puteà să datorească, sau la care el ar puteà să aibă drept . . . . 660—663
Efectele reducţiunei în privinţa proprietăţei . . . . . 663—664
Asemănarea şi deosebirea ce există între reducţiune şi raport . . . . 664—667
Despre partea disponibilă şi rezerva din punctul de vedere al dreptului internaţional privat . . . . . 667—668

CAPITOLUL VI

(iar nu capit. VIII, după cum din eroare se prevede în ed. oficială) 669
Despre donaţiunile făcute soţilor (sau mai bine zis viitorilor soţi) prin contractul de căsătorie . . . 669—673
Despre donaţiunile de bunuri prezente (art. 932) . . 673—678
Despre donaţiunile de bunuri viitoare sau instituţii contractuale (art. 933) . . . . 678—685
Caracterele instituţiei contractuale . . . . 685—687
Actele prin care se poate face o instituţie contractuală 687—688
Bunurile care pot fi cuprinse într'o instituţie contractuală şi plata datoriilor dăruitorului . . . . . 688—692
Persoanele care pot face o instituţie contractuală . . 692—696

Pagina

Persoanele în folosul cărora instituţia contractuală poate fi făcută . . . . 696—697
Sancţiunea condiţiilor cerute pentru validitatea instituţiilor contractuale . . . . 697—698
Efectele instituţiei contractuale (art. 933 § 2) 699
Efectele instituţiei contractuale în privinţa dispunătorului . . . . 700—703
Efectele instituţiei contractuale în privinţa instituitului, adecă a soţului donatar . . . . 703—706
Efectele instituţiei contractuale în urma morţei dăruitorului . . . . 706—710
Despre caducitatea şi revocarea insituţiei contractuale.— Caducitatea instituţiei contractuale . . . . . . 710—712
Revocarea instituţiei contractuale 712
Despre donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare (art. 934, 935) . . . . 712—716
Despre dreptul de opţiune al soţului donatar şi despre condiţiile prescrise pentru exerciţiul acestui drept 716—721
Efectele donaţiunei cumulative . . . . 722—723
Despre donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului (art. 822, 823, 824, 826) 723

CAPITOLUL VII

(iar nu capit. IX, după cum din eroare se prevede în ediţia oficială) 724
Despre dispoziţiunile dintre soţi, făcute sau în contractul de căsătorie, sau în timpul căsătoriei . . 724
Despre donaţiunile făcute între viitorii soţi prin contractul de căsătorie (adecă înainte de căsătorie) (art. 936) . . . . 724—728
Despre donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei . . . . 728—734
Efectele donaţiunilor dintre soţi şi revocabilitatea lor (art. 937) . . . . 734—746
Despre partea disponibilă între soţi 746
Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat niciun descendent 746—748
Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară, ci numai din căsătoria actuală 748—749
Cazul când soţul dăruitor a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară (art. 939) . . . . 749—764
Concursul între partea disponibilă prevăzută de art. 841 urm. şi acea prevăzută de art. 939 şi reducerea liberalităţilor excesive . . . . 764—766
Sancţiunea art. 939 (art. 940, 941)' . . . . 766—773
Liberalităţile făcute prin persoane interpuse (persoanele

Pagina

presupuse interpuse) (art. 841) . . . . 773—780
Neaplicarea regulei *donner et retenir ne vaut* la donațiunile făcute viitorilor soți prin contractul de căsătorie (art. 826). . . . . 780—782
Natura statutului donațiunilor dintre soți. — Drept internațional 783
Despre vânzările și schimburile dintre soți . . . . . 784—785

TABLA NUMERICĂ A ARTICOLELOR

CUPRINSE

IN TOMUL IV, PARTEA I-A

CODUL CIVIL

Art.	Pagina
1	8 n. 3; 419 n. 1; 530 *ad notam*; 558 n. 3; 748, 771 n. 2
2	62, 325, 327, 510, 667, 695 n. 4; 783
5	165, 187, 188, 637
11	80
61	227 n. 3
106	592 n. 1; 611, 767 *ad notam*
107	592 n. 1; 767 *ad notam*
109	402, 592 n. 1: 767 *ad notam*
112	592, n. 1; 767 *ad notam*
115	611 n. 1
127 128	53 n. 4; 54 n; 693, 726
183 184	484, 526, 672
185	517
186	321, 566
187	384, 534, 535
194	144, 145
199	57, 65 urm., 237 urm., 245, 354, 737
201	237 urm., 248 n. 1
205	245
207	69, 244, 246
208	57, 65 urm.; 693, 694
212	444 n. 5; 448 text şi n. 1
215	441 n. 1
246 urm.	158
252	458 nota
276	158
280	426, 456, 728, 739
285	567 text şi n. 1
290 291	488
306	407 n. 2; 483, 533, 525, 752 text şi n. 2; 776 n. 1
307	324 text şi nota
311	235, n. 5
313	484, 525, n. 3
314	157 n. 2; 776 n. 1
315 urm.	157 n. 2; 525, 526 *ad notam*, 534 n. 1; 776 n. 1
316 317	400 n. 1
340	751 n. 5
343	249
345 346	123
347	751 n. 5
348	123
390	243, 247 n. 4; 249, 351, 459

Art.	Pagina
407	232 urm., 243, 244, 269, 356
419 420	122
425	233
427	353, 412, 503
435	28, 50
439	32
445	57, 63, 64, 236, 353, 695
448	50
449	52 text şi n. 2; 53
454	235
458 urm.	57, 63, 64, 236, 353, 606, 695
480	329, 370, 476, 506, 528 n. 2, 728
483	412, 424, 499, 659
485 urm.	164, 658 n. 2; 709, 744
486	424, 425, 499
487	424
494	101 *ad notam*; 332, 661 n. 1
495 urm.	661 n. 2
526	573, 574, 652, 666 n. 3, 674
528	399
534	503
535	661 n. 2
539	332, 661 n. 2
545	660
546	660
550	338 urm.
552	234, 340 text şi n. 3
557	398 n. 2; 573 n. 2; 622
565 urm.	621 n. 3
644	100, 259, 261, 328, 709 text şi n. 4
645	504
651	654, 706, 716
652	125, 156 n. 3; 234, 483, 526
653	647, 708, 709
654	83, 235, 530, 706, 755
655	441 text şi n. 1; 706
659	549
664	527
669	527, 529, 762, 776 n. 1
670	534, 538
671 673	143, 536, 538, 539 text şi nota; 624 n. 3
676	147, 365 n. 2
677 678	125, 156 n. 3; 234, 483, 534 n. 1; 526, 535, 756
684	523, 563
685 686	707
695	255 n. 4; 708 text şi n. 3
696	531, 535, 540, 545, 718
697	255, 511, 707
699	609
701	541
702	20, 308 n. 2; 597 text şi n. 4; 603, 678, 686, 697, 702, 705, 760
703	552
708	579
712	308 n. 2
723	579
724	71
741	617 n. 3
751 urm.	261, 564, 645 n. 2 şi 3; 566, 649 *ad notam*; 665, 666, 676, 685, 756, 768, 770 n. 3
752	544
753 754	592 n. 1; 767 *ad notam*
755	564
756	592 n. 1; 665
758	261, 566, 613, 665
759	67, 277, 490, 493, 559, 612, 665, 699 n. 1
760	568 n. 1; 666
761	196, 566, 613, 665
762	412, 660, 664
763	561, 562, 600, 601, 609
764	647, 648
765	614, 647, 648, 656, 664, 666
766 urm.	477, 661, 665

Art.	Pagina
767	477, 662
769	570 n. 2
770	592 n. 1; 645 urm., 719
771	662
772	220, 222, 261, 476, 573 n. 1; 592 n. 1; 647, 648, 666 n. 2; 667
773	592 n. 1
774	340 n. 3; 579,
775	337, 689
777	579
786	590 nota
791	590 nota
794	665, 669 urm., 799
795	345, 346, 564
798	508
800	3 urm., 20
801	11 urm., 13, 26, 55, 66, 278, 328, 368, 390, 418, 480, 481, 610, 635, 640, 644, 715, 723, 781
802	12 n. 1; 19 urm., 20 n. 1; 170, 172, 409 n. 3; 640, 642, 688
803	64, 66, 99, 154 n. 1; 191, 197, 409, 619 n. 2; 640, 642, 644, 681, 688 și tom. IV, partea II
806	27, 29, 53 urm.; 80, 81, 117 n. 1; 676, 726
807	53 n. 2; 55, 57 urm., 117, 693, 744
808	18, 81, 82, 83, 105, 113, 160, 166, 172, 235, 674, 676, 696
809 810	17, 27, 48 *ad notam*; 55, 58 n. 1; 116, 117 urm., 146, 147, 160, 161, 162, 163 text și nota 3
811	81, 86 urm., 160, 242, 247, 276, 355
812	92, 124 n. 5; 143, 151 urm., 161, 296, 299, 300, 588, 767, 768, 770 n. 3; 774, 775 n. 1; 780
813 814	12 nota; 14, 66, 70, 71, 84, 91, 105, 165, 166, 168, 169, 204, 214, 227 urm.; 228 *ad notam*, 232, 240, 241, 242, 248, 250 urm.; 261, 264 n. 2; 268, 270, 299, 303, 307, 312, 317, 318, 329, 348, 357 urm.; 382, 559, 634 n. 2; 635 *ad notam*, 675, 725, 733, 745, 767
815	232 urm., 239 n. 3; 243, 245, 248 text și n. 1; 249, 269, 303, 349, 351, 352, 353, 364
816	166, 239 urm.; 245, 249, 355
817	81, 86 urm., 161, 242, 247, 276, 355
818	91, 254 n; 318, 328 n. 1; 342 urm., 470, 471, 676, 690, 691, 721, 725, 733, 743
819	357 urm., 690, 721
820	91, 233, 240, 247 urm.; 349, 350 urm.
821	8, 9, 368, 390 urm.; 419, 547 n. 2; 635, 645, 678 n. 2; 697 n. 3; 715, 725, 730 urm.; 733, 735, 758 n. 1; 781, 782
822	16, 17, 371 urm.; 379, 390, 402, 673, 677, 678 n. 2; 723, 725, 781, 782
823	17, 173, 314, 336, 379 urm.; 673, 677, 781
824	384, 385 urm.; 398 n. 2; 673, 677, 678 n. 2, 781, 782
825	195, 376, 377, 389, 400 urm.; 419 n. 1; 424, 553, 678 text și n. 2; 733, 738 n. 2; 781 *ad notam*, 782
826	278 text și n. 2; 373, 391, 410, 673, 677, 678, 723, 725, 729, 730, 733, 780 urm.

Art. — Pagina

827 . 209 n. 1; 219 urm., 261 n. 3; 303, 676, 692, 719, 720, 725, 733, 734 n. 1
828 . . . 331 urm.; 676, 677
829 . 173, 278, 336, 417 urm.; 429, 676, 707, 712
830 . 173, 319, 419, 420 urm.; 468, 469, 663, 664, 676
831 . 336, 418 nota; 439 urm., 452, 455, 610
832 . 306, 419, 420 urm.; 426 urm., 455 urm., 494
833 . 419, 450, 456 urm.; 461
834 . 342, 412, 419, 420, 455, 468, 473 urm.; 663, 716
835 . 451 urm., 455, 674 n. 1; 676, 678, 712, 716
836 . 317, 318, 375 n. 1; 419, 426, 469, 480, 489 urm.; 493 urm., 501, 504, 664, 676, 712, 727, 728, 739, 752 n. 1
837 . . . . 480 urm.
838 . 412, 495 urm.; 498 urm.
839 . . . . . 495, 496, 497
840 . . . 494, 502, 503 urm.
841 urm. . 60, 375 n. 1; 522, 523, 540, 541 n. 3; 544 n. 1; 562, 573, 593 *ad notam;* 606, 617, 633, 636, 638, 643, 650 n. 1; 665, 676, 747, 748, 749, 753 n. 4; 754, 755, 756 n. 1; 759, 762, 764
842 . 113 n. 4; 407, 522, 523, 524 urm.; 535 n. 5; 593 *ad notam*; 606, 665, 747, 754, 776 n. 1
843 . 522, 523, 533 urm., 592 n. 2; 593 *ad notam;* 606, 608, 633, 665, 747, 748
844 . 573 n. 2; 587, 589, 592 n. 2; 620 urm., 625, 626, 628, 629, 630, 759 n. 2; 760 *ad notam*
845 . 290, 300, 584 urm.; 588, 589, 590 *ad notam* şi n. 1; 591, 592 n. 1; 594 urm., 631, 646, 701 n. 1
846 . . . 528, 588, 592 n. 1; 600, 601, 665, 683, 758
847 . 63, 278, 507, 530, 534, 602 urm., 611 urm.; 616 urm., 633, 634, 666, 685, 760
848 . . 365 n. 1; 576, 594, 604, 608 urm.
849 . 308 n. 2; 541 n. 3; 546 urm., 554, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 566, 569, 571, 574, 576, 579, 582, 595, 612, 615, 633, 636, 757
850 . 634 urm.; 637, 745, 760
851 . 592 n. 1; 640, 645 urm.; 651 n. 2
852 . . . 627 n. 2; 634, 639 urm., 766
853 . 508, 637, 639 urm., 642
854 855 . 570, 603 text şi n. 5; 604 text şi n. 1; 613, 614 text şi n. 2; 632 n. 1; 658, 660, 661 n. 1; 663, 664
856 81
857 . 688, 734 text şi n. 2 şi tom. IV, partea II
859 . 22 şi tom. IV, partea II
860 . . . tom. IV, partea II
861 862 . . 212, 213 şi tom. IV, partea II
874 . . . . 146 n. 2
883 . 116, 145 urm.; 160, 161
885 . . . . . . 80 n. 4, 324
886 198
888 . . . . . 60 n. 2; 688
889 . . . . 647, 709
891 647
893 . . . 338, 340 n. 3; 689
894 . 138 n. 2; 641 n. 3; 688
895 709
896 . 338, 340 n. 3, 341, 689
897 . 338, 340 n. 3; 341, 689, 710, 719

Art.	Pagina
899	647
905	741
906	19 n. 3
909	337, 689
914	66
919	579
920 921	740
923	740, 741
924	640, 712 n. 4
925	85, 174
927 928	74
931	450, 715
932 933	256, 283, 341, 347, 373 n. 2; 385, 391, 410, 547 n. 2; 631 n. 2; 645, 670, 672, 673, 674, 676, 678 urm.; 681, 687, 696, 697, 699 urm.; 714, 715, 716, 718, 722, 729, 738, 739, 759 *ad notam;* 781, 782
934 935	381, 383 n. 2; 672, 673, 702, 712 urm.; 722 urm., 738
936	55, 373 n. 2; 385, 391, 410, 678, 755, 781, 782
937	11, 56, 57, 66, 277, 383, 391, 454, 493, 635, 645, 734 urm.; 755, 758 n. 1; 770, 781, 782
938	734 şi tom. IV, partea II
939	153, 508, 525 n. 3; 624 n. 3; 746, 749 urm. 764 urm.
940	152 n. 4; 153, 296, 299, 300, 759, 766 urm., 780, 784
941	51 n. 1; 153, 156 n. 2; 759, 766 urm.; 773 urm.
942	205 text şi n. 2; 227, 231
943 944	14
945	3, 557
946	4
947	17, 334, 335

Art.	Pagina
948	29, 51 n. 1; 323, 390, 418 n. 1
949	26
952	69, 74, 245, 246
953	48, 596 n. 3
955 956	39 text şi n. 2
958	39 n. 3
959	40
960	40 n. 5; 41 n. 1; 150, 154, 727, 773
961	697
964	329
965	20, 394, 597 text şi n. 4; 603, 678, 686, 697, 702, 705, 760
966	92, 306, 323, 379
968	92, 323, 379
969	231, 376, 381, 598
971	15, 205, 216, 328, 329
972	261, 265, 341
974	163, 173, 231, 348, 381, 365 n. 2; 431, 609, 610, 624, 737, 771
975	71, 232, 309, 337 text şi n. 2; 432, 503, 609, 701 n. 1; 737 n. 2; 744, 771
977	407 n. 2
987 urm.	228 nota, 269
998 999	247 n. 4; 248 n. 1; 353, 662
1003	93
1004	173, 418 n. 1; 550 n.
1005	16, 371, 375
1006	371, 372, 373
1007	371, 375 nota; 378
1008	16, 173 urm., 377, 409, 685
1010	370, 371, 372
1011	407 n. 2
1012	671 n. 4
1015	173, 376, 411, 412, 703, 742
1016	411, 472

Art. Pagina

1017 . . . . . . 671, 711, 727
1019 . 401, 402, 411, 412, 413, 419, 422, 425, 495, 497, 742
1020, 1021 . 402, 418 nota; 419, 421, 427, 429, 434, 437, 495
1022 . . . . 377, 457
1026, 1029 . . . . . . 332 *ad notam*
1035 551
1057 urm. 551
1060 . . . . . 622 n. 3; 719
1081 . . . . . 424, 425, 454
1084 353
1088 . . . . . 658 *ad notam*
1092 . 259, 320, 321, 323, 489, 578 n. 1
1095 . . . . 331 n. 3
1102 329
1108 334
1138 . 67, 254 text și n. 1; 490
1154 urm. 550, 678
1156 329
1161 . . . . 55, 726
1162 443
1167 . 207 *ad notam;* 208 nota *in fine;* 226, 417
1168 . 12 nota; 14, 154, 165, 205 urm.; 209 n. 1; 259, 299, 322, 416, 417, 698
1169 . 150, 154, 155, 278, 279, 616, 774, 780
1171, 1173 . . . . 33 n. 2
1175 310
1176 . . . . 365 n. 1
1179 . . . . 304, 636
1180 305
1182 . 254 n., 381, 635 *ad notam*
1190 208
1191 urm. . 205, 281 text și n. 2; 310
1198 . . . . 282, 636
1202 . . . . 193, 774
1206 . . . 290, 291, 292, 293
1224 736

Art. Pagina

1226 . 20, 597, 603, 627, 678, 686, 702, 705, 761
1228 . . . . . . 256, 675, 691
1229, 1230 687
1231 . 29, 53 urm.; 55, 80 urm., 117 n. 1; 726
1235 230
1240 . . . . . . 234, 676, 677
1242 urm. 238, 349
1248 . . . . 694, 745
1249 694
1250 66
1254 785
1265 66
1268 . . . . 412, 503
1279 579
1282 . . . . 566, 613
1295 urm. . 15, 205, 216, 299, 329, 357
1307 . . . . 784, 785
1308 161
1316 . . 264, 265 text și n. 3
1337 urm. 334, 502
1339 333
1344 . . . . 334 n. 2
1356 350
1380 412
1385 . . . . 622 n. 3
1388 . . . . 648, 652
1391 urm. 272
1393 . . 221, 328 n. 1; 341, 342, 472
1403 . . . . 550 nota
1419 . . . . 412, 503
1526 552
1532 urm. . . . . . . 227 n. 3
1536 . 211 n. 1; 228 *ad notam*
1540 243
1611 269
1621 282
1638 320
1639 622
1640, 1641 . 491, 602, 603, 620 n. 3; 621 n.; 627 text și n. 2
1642 . 255, 299, 300, 770 n. 3
1651 . . . 573 n. 1; 582, 622

Art. Pagina
1718 . . . 576, 701 *ad notam*
1731 . . . 638, 715
1746 . . . 702
1750 . . . 344
1754 urm. . . . 352, 415
1762 . . . 351, 352
1767 . . . 352
1773 . . . 326
1779 . . . 636
1789 . . . 326
1801 . . . 303, 691
1816 urm. . . . 342
1837 . . . 504
1838 . . . 497
1839 . . . 255
1842 . . . 578 n. 1
1847 . . . 280
1863 urm. . . . 506, 632
1874 urm. . . . 506
1876 . . . 458, 459

Art. Pagina
1881 . . . 458, 459
1890 . 164, 247, 309, 312, 403, 415, 416, 433, 504, 505, 632, 698, 710, 721 *ad notam*; 773
1895 urm. . 93, 208 n. 1; 414, 433, 505, 633, 710
1899 . . . 773
1900 . 69, 164, 206 n. 2; 207 *ad notam*, 225, 247, 255, 309, 312, 367, 413, 415 urm.; 417, 698
1901 . . . 122
1909 . 259, 261 text şi n. 4; 265, 279 text şi n. 3; 280, 282, 284 n. 2; 286, 290, 342 n. 1; 413, 424, 433, 434, 472, 505 n. 2; 710, 721 *ad notam*; 742
1914 . . . 566, 613, 665

PROCEDURA CIVILĂ

58 . . . 603
408 . . . 195 n. 3
514 . . . 360
708 . . . 256, 675, 691
721 . . . 303, 691
722 . . . 347
723 . 344 n. 5; 359, 360, 361, 367, 721

CODUL COMERCIAL

171 . . . 273
277 }
279 } . . . 274, 342
280 . . . 274
490 . . . 272 n. 2
493 . . . 272 n. 2
506 urm. . . . 146 n. 2
717 . . . 71 n. 2
724 . 69 urm., 347, 695, 745
727 . . . 71
796 § 2 . . . 724 n. 2

CODUL COMERCIAL VECHIU

133 . . . 274 n. 3

CODUL PENAL

Art. — Pagina
13} . 57, 72 urm., 123, 277,
16} 695, 745
57 443
58 443
62} 443
63}
241} 444
242}
250 urm. 443
253 443
256 urm. 443
270 465
275 488
322 urm. . . . . . . 281 n. 2
327 443

PROCEDURA PENALĂ

12 467
445 urm. 73

CONSTITUŢIE

7 § 5 . p. 81, 100, 101 nota;
160, 163, 531
9 102
11 80
13 188
23 . . . . 189, 190
131 . . . . 86 n. 2

Legile speciale cele mai importante menţionate în acest volum

L. din 12 Iulie 1866 pentru desfiinţarea Consiliului de Stat . . . . 86 n. 2
L. din 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietăţei imobiliare în Dobrogea 103
L. din 21 Ianuarie 1883 asupra titlurilor la purtător, pierdute, furate sau distruse . . . . 285, 293 n. 2
L. pentru autentificarea actelor din 1 Septembrie 1886:
(Art. 8) . . . . 228 *ad notam*
(Art. 19 şi 33) . . . . 213, 251 *ad notam*
L. din 13 Februarie 1894 pentru reorganizarea Minist. afacerilor străine (art. 23, 24) 325
L. din 31 Iulie 1894 pentru organizarea com. urbane (art. 89) . . . . 86 n. 3
L. din 15 Decembrie 1894 asupra alienaţilor 52
L. din 18 Martie 1895 asupra numelui . . . . 203 n. 1
L. timbrului din 1900 . . . . 292 n. 1; 296 n. 1; 401
L. din 8 Martie 1904 pentru organizarea com. rurale (art. 53) . . . . 86 n. 3

Pagina

L. din 15 Martie 1906 pentru modificarea unor dispoziții din codul civil (art. 285 C. civ.) 567
L. asupra poliției vânatului din 28 Martie 1906 (art. 6) . 447
L. pensiunilor din 27 Martie 1909 (art. 6) 553
L. din 4 Maiu 1910 pentru organ. centrală a Minist. instr. publice și al cultelor . . . . 112 n. 2
Regulamentul pentru serviciul portăreilor din 30 Maiu 1909 (art. 16) 254
Legea sanitară din 20 Decembrie 1910 (art. 20, 82 și 88) . . . . 128 text și n. 2

Textele din codul francez eliminate sau modificate de legiuitorul nostru

Art. C. fr. Pagina

472 . . . . 122 n. 3
503 . . . . 51 n. 1
610 . . . . 338 urm.
747 . . . . . 400 n. 1; 404
766 404
816 . . . . . . 523 n. 1
821 . . . . 697 n. 3
894 . . 12 *ad notam* și n. 1
900 . . 177 urm., 409, 410
901 . . . . 29, 694
902 206
905 65
908 . . . . 147 urm.
914 . . . . . 528 *ad notam*
915 . 533 n. 2; 535, 536, 537
916 747
918 . . . . 585 n. 1
920 605
921 . . . . 609 n. 5
922 557
925 640
926 640
927 . . . . . 640, 643 n. 3
929 . . . . 655, 663
930 . . 604, 613, 614 text și n. 2; 653
931 261
932 . 12 *ad notam*, 167, 168, 227 n. 1; 230, 252 text și n. 3; 675

Art. C. fr. Pagina

933 . . . 227 n. 3; 228 nota
934 237
936 239
938 . . . . 328 n. 2
940 . . 248 urm. n. 1; 348 urm.; 354, 355
942 . . . . 352 n. 1
943 . . . . . 317, 390 n. 1
947 . . 410, 678 n. 2 și n. 6 dela p. 780, 781, 782
949 . . . . 398, 399
950 . . . . 398, 399
952 . . 410 urm., 414, 415
954 . . . . 420 n. 1
959 411
960 . . . . 455, 727
963 . . . . 501 urm.
966 . . . . 505 n. 5
1005 . . . . 659 n. 2
1021 . . . . 398 n. 2
1048 urm. . 82 n. 4; 669 n. 1; 673 n. 1
1070 358
1071 471
1072 358
1081 . . 673 text și n. 1; 674 text și n. 2; 679 n. 1
1082, 1083 . . 674 n. 2: 679 n. 1; 682, 688, 692, 696, 699 text și n. 1

Art.	Pagina
1087	675
1088	455, 671, 710
1089	455, 679 n. 1; 706, 710, 739 n. 1
1090	613, 614, 676 n. 2; 685
1093	682
1094 § 1 și 2	747, 748, 749
1095	56, 726
1096	734 n. 3; 737
1100	766 n. 4
1599	330
2139	349 n. 6
2194	349 n. 6

TABLA ALFABETICĂ ŞI ANALITICĂ

A

MATERIILOR CUPRINSE IN TOM. IV

(PARTEA I-a, EDIŢIA A II-a)

(Donaţiunile între vii)

A

Absenţă. — Absenţa declarată a donatarului şi, după împrejurări, a descendenţilor săi, face să se deschidă, în mod provizor, dreptul de reîntoarcere convenţională stipulat de dăruitor, 402. V. *Reîntoarcere convenţională,* pag. 873 (tabla).

— Absenţa dăruitorului, declarată înaintea morţei donatarului sau descendenţilor săi, atrage, cel puţin în mod provizor, stingerea dreptului de reîntoarcere, 404.

— Dacă copilul donatorului, absent în momentul facerei donaţiunei, este considerat ca existent sau inexistent în privinţa revocărei donaţiunei pentru survenire de copii (Controv.), 485.

— Reîntoarcerea unicului copil absent al dăruitorului nu poate fi asimilată cu naşterea sa şi, ca atare, nu poate să aducă revocarea donaţiunei făcută în timpul absenţei acestui copil, reîntoarcerea lui dovedind că el există în momentul facerei donaţiunei, 487. V. *Donaţiune*, p. 839 (tabla).

— Copilul declarat sau numai presupus absent nu se numără pentru stabilirea rezervei şi părţei disponibile, 530, 531. V. *Rezervă,* p. 881 (tabla).

— Chestiunea de a se şti dacă moştenitorul absent poate fi reprezentat de către copiii săi este controversată. Vezi tom. I, p. 520, text şi n. 2 şi tom. III, partea II, p. 132, 133.

— Moştenitorii rezervatari, puşi în posesiunea averei unui absent, nu au acţiunea în reducţiune, cât timp nu vor stabili moartea autorului lor absent (Controv.), 611. V. *Reducţiune*, p. 874 (tabla).

— Este vorba, în specie, numai de donaţiunea între vii, căci dacă ar fi vorba de liberalităţi făcute de absent prin testament, legatarii nu vor puteà cere predarea legatelor decât în limitele părţei disponibile, 611. V. *Reducţiune.*

Abendgabe, 732, 733 *ad notam.*

Ab irato (Acţ.).– Nu mai există în dreptul actual, 38.

— Judecătorii ar puteà însă să decidă, în fapt, că defunctul n'a avut uzul raţiunei sale când a făcut liberalitatea, 39.

Abitaţie. — Deşi art. 844 nu vorbeşte decât de uzufruct, totuşi dispoziţia acestui text se aplică şi la drepturile de uz şi abitaţie, aceste drepturi nefiind decât nişte diminutive ale uzufructului, 621, n. 3. V. *Reducţiune*, p. 874, *Uz, Uzufruct*, etc.

— Neaplicarea art. 845 C. civil înstrăinărilor făcute cu rezerva unui drept de abitaţie, 590 n. 1.

Abuz de încredere. — Contractele (mandatul, depozitul, etc.), a căror violare constitue abuzul de încredere, nu pot fi dovedite, peste 150 de lei, chiar înaintea tribunalelor represive, decât conform regulelor stabilite de dreptul civil, 281 n. 2. Mai vezi tom. II, p. 275 n. 2; tom. VII, p. 252 n. 2; tom. VIII, p. 798 n. 1; tom. X, p. 2 nota 6, etc.

— Abuzul de încredere, care loveşte în averea dăruitorului, poate dà loc la revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, 445 n. 2. V. *Donaţiune, Faliment, Furt, Inşălăciune*, etc.

— Art. 1909 § 2 C. civ., care permite revendicarea mobilelor în caz de furarea sau perderea lor, nu se aplică la caz de abuz de încredere sau de escrocherie, aşa că acel care a fost lipsit de un lucru mobil printr'un abuz de încredere şi chiar printr'o escrocherie, nu are acţiunea în revendicare contra terţiului posesor a acestui lucru, ci numai o acţiune personală. C. Douai, *Cr. judiciar* din 1913, No. 59 (cu observ. noastră). Vezi *Escrocherie, Revendicare*, etc.

Act autentic. — Menţiunile care, într'un act autentic, se cred până la înscrierea în falş, 33 n. 2 şi 309 n. 4. Vezi şi tom. VII, p. 155, text şi n. 2. V. *Inscrierea în falş.*

— Actul autentic este cerut p. existenţa tuturor actelor solemne în genere, deci şi a donaţiunilor, 205, 206, 210 urm. V. *Donaţiune.*

— Formalităţile cerute pentru autentificarea actelor se îndeplinesc pe ambele exemplare ale actului, 212.

— In caz de lipsa unei formalităţi pentru autentificarea actelor, donaţiunea este inexistentă, 213, 254. V. *Donaţiune.*

— O donaţiune neînvestită cu formele legale nu poate deci servi ca un titlu just spre a conduce la uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, 208 n. 1 şi Cas. rom. dec. No. 341 din 7 Maiu 1912, publicată în *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 23, p. 354, No. curent 460. V. *Donaţiune, Uzucapiune*, etc.

— Inainte de promulgarea legei pentru autentificarea actelor, cetirea actului din cuvânt în cuvânt, în auzul părţilor, erà o formalitate esenţială cerută pentru toate actele autentice în genere, deci şi pentru donaţiuni, 213.

— Formalităţile autentificărei cerute în privinţa testamentelor autentice, 212, 213. V. *Testament* şi tom. IV, partea II, tabla anal., v° *Testament autentic.*

— Dacă, în caz de a se instrumentà la domiciliul unei părţi, care este bolnavă, se poate luà la acel domiciliu şi consimţimântul părţei care nu este bolnavă (Controv.), 251 nota.

Actul estimativ. — Pe lângă formalitatea autentificărei, donaţiunea de lucruri mobile mai e supusă la o formalitate specială, şi anume: la încheierea unui act, numit estimativ, prin care se descriu şi se preţeluesc în mod individual toate mobilele dăruite, 219, 222, 223.

— Nulitatea unei don. lipsită de actul estimativ prescris de lege, este o nulitate de formă, 209 n. 1. V. *Confirmare.*

— Origina acestei formalităţi (dr. vechiu francez), 219 n. 4.

— Scopul acestui act, inexistent la Romani şi în dreptul nostru anterior, 220.

— Don. manuale nu sunt supuse acestei formalităţi, 220, 261 n. 3. V. *Don. manuale*, p. 847 (tabla).

— Nici don. deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, 221 şi 303. V. *Donaţiuni deghizate*, p. 845 (tabla).

— Nici don. de drepturi succesorale, 222 *ad notam.*

— Nici instituţiile contractuale, (Controv.), 222 n. 1, 692, 719, 720. V. *Institut. contractuală*, p. 856 (tabla).

— Formalitatea actului estimativ se aplică nu numai donaţiunilor de mobile corporale, dar şi celor de mobile incorporale, precum: rente, creanţe, valori cotate la bursă, etc., 221 text şi n. 2.

— Ea nu se aplică însă imobilelor prin natură, nici celor prin

destinaţie sau incorporaţie, 221 nota 2.
— Ea este aplicabilă imobilelor prin destinaţie numai atunci când ele au fost dăruite spre a fi separate de fondul la care erau alipite, 221 n. 2.
— Formalitatea acestui act se aplică tuturor donaţiunilor mobiliare, constatate printr'un act, fie ele remuneratorii, oneroase, condiţionale, cu termen, pure şi simple, etc., 222.
— Ea se aplică donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie sau între soţi in timpul căsătoriei, 222, 676, 725. Vezi *Donaţiune*, p. 843 (tabla).
— Actul estimativ nu are însă nicio raţiune de a fi de câteori donaţiunea dintre soţi are de obiect bunuri viitoare, 733. V. *Donaţiune*, p. 843 (tabla).
— Ea se aplică şi donaţiunilor cumulative de bunuri prezente şi viitoare (Controv.), 719, 720. Vezi *Donaţiune*.
— Cazul când donaţiunea cuprinde mai multe lucruri, care formează un tot indivizibil, precum: o bibliotecă, o colecţie de medalii, geologie, tablouri, autografe, etc., n. 3 dela p. 222, 223.
— Formele actului estimativ (act autentic sau sub semnătură privată), 223.
— Acest act poate face parte din însuş actul de donaţiune, 223.
— El nu are nevoe de a fi redactat în momentul facerei donaţiunei (Controv.), 223.
— Lipsa actului estimativ nu atrage inexistenţa donaţiunei, ci numai anularea ei (Controv.), 224, 225.
—In consecinţă, o donaţiune mobiliară făcută fără existenţa acestui act, poate fi confirmată de dăruitor, 225, 226.
— O altă consecinţă a împrejurărei că donaţiunea este, în specie, numai anulabilă, este că anularea nu mai poate fi cerută dacă au trecut 10 ani dela săvârşirea donaţiunei, prescripţia curgând, în asemenea caz, din ziua săvârşirei contractului, iar nu din ziua morţei dăruitorului, 225.
— Dreptul creditorilor dăruitorului de a cere anularea donaţiunei pentru lipsa actului estimativ (Controv.), 226.

Acţiunea pauliană.—Liberalităţile făcute de falit înaintea perioadei suspecte nu sunt nule de drept, însă pot fi anulate după cererea judecătorului sindic, pe cale acţiunei pauliene, 71. V. *Faliment*.
— Creditorii donatarului nu pot să accepte donaţiunea pe care debitorul lor refuză de a o primi, fiindcă prin aceasta el nu-şi micşorează patrimoniul său, ci pierde numai ocazia de a se înavuţi, 231, 232 şi tom. V, p. 247. V. *Donaţiune*, p. 831 (tabla).
— Ei pot însă să atace donaţiunile făcute de debitor în frauda drepturilor lor, 737 n. 2; 744, 771.
— Dreptul dăruitorului de a atacă contractele de închiriere sau arendare, încheiate în frauda lui de către terţii, cu privire la revocarea donaţiunei pentru survenire de copii, 503. V. *Donaţiune*.
— Dreptul dăruitorului de a atacă şi desfiinţă contractele de închiriere încheiate de donatar *pendente conditione*, în caz de desfiinţarea donaţiunei prin stipularea clauzei de reîntoarcere, 412. V. *Reîntoarcere convenţională*.
— Dreptul creditorilor moştenitorului rezervatar de a atacă, prin acţiunea pauliană, renunţarea la acţiunea în reducţiune, 609. V. *Reducţiune*.

Administraţie legală. — Incapacitatea prevăzută de art. 809 nu se aplică tatălui administrator legal, în timpul căsătoriei, aşa că acest din urmă poate să primească o liberalitate dela copilul său minor, 124 şi tom. II, pag. 503 n. 1. V. *Minor*, p. 863 (tabla).
— Tatăl administrator legal este responsabil către copiii săi minori pentru neacceptarea donaţiunei făcută acestor copii, 249.

Adopţiune.— Copiii adoptaţi de o persoană incapabilă de a primi liberalităţi sunt, ca şi copiii săi legitimi sau legitimaţi, presupuşi persoane interpuse, 157, 776 n. 1. V. *Capacitate*.

Adopţiune

— Un surdo-mut poate să adopteze, 242. V. *Surdo-mut.*

— Când se constată că transcrierea unei adopţiuni, sub imperiul vechiului art. 323 C. civ., s'a cerut şi s'a făcut peste termenul de 3 luni, prescris de acest text, în asemenea caz adopţiunea rămâne fără efecte, neputându-se susţine că modificându-se acest text prin legea din 1906, această modificare ar fi aplicabilă şi actelor de adopţiune anterioare promulgărei acestei legi. Cas. rom. Secţii unite, decizia No. 6 din 21 Mai 1913, *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 24, p. 370.

— Copiii adoptaţi ai donatarului nu împedică reintoarcerea bunurilor de a se îndeplinì în persoana dăruitorului, afară de cazul când contrariul ar rezultà din termenii actului şi din voinţa părţilor, 407, n. 2 şi tom. II, p. 407 text şi n. 3. V. *Reintoarcere concenţională*, p. 873.

— Dacă existenţa unui copil adoptat în momentul donaţiunei face sau nu obstacol la revocarea donaţiunei pentru survenire de copii (Controv.), 484. V. *Donaţiune*, p. 838. 839 (tabla).

— Adopţiunea unui copil nu poate să aducă revocarea unei donaţiuni anterioare, pentru survenire de copii, 487.

— Adopţiunea nu este revocabilă pentru survenire de copii adoptătorului, 492.

— Copilul adoptat are o rezervă în averea adoptătorului, ca şi în acea a părintelui său adevărat 525, text şi n. 3; 606 n. 3, precum şi tom. II, p. 406. V. *Rezervă.*

— Dreptul copilului adoptat la rezerva specială statornicită de art. 939 (Controv.), 525 n. 3 şi 752 n. 2. V. şi tom. II, p. 406, 407, text şi n. 1. Vezi *Partea disponibilă între soţi, Rezervă*, p. 881, etc.

— In orice caz, adoptatul este în drept a reduce donaţiunile făcute de adoptător înainte de adopţiune, 525 n. 3 şi 606 n. 3.

— Copilul adoptat nu are nicio rezervă în succesiunea rudelor adoptătorului, el nefiind moştenitorul lor, 526 nota.

— Descendenţii adoptatului nu au, de asemenea, nicio rezervă în succesiunea adoptătorului, fiindcă ei nu moştenesc pe adoptător (Controv.), 526 nota şi tom. II, p. 408 urm.; tom. III, partea II, tabla anal., v° *Adopţiune*, etc..

— Ascendenţii adoptatorului nu au nicio rezervă în succesiunea adoptatului, 526 nota.

— Părinţii adoptivi nu au nici ei rezervă în averea adoptatului, 534 n. 1. V. *Rezervă*, p. 881 (tabla).

— Existenţa dreptului de reîntoarcere legală în favoarea adoptătorului şi a descendenţilor săi, 400 n. 1, 404. V. *Reîntoarcere succesorală*, p. 879 (tabla).

Adulter. — Bărbatul care şi-a ucis pe soţia sa, surprinsă în flagrant delict de adulter, poate fi lipsit, pentru ingratitudine, de donaţiunea ce-i făcuse această din urmă, 443.

— Copiii adulterini, ca şi cei incestuoşi pot fi legitimaţi în legislaţia noastră, 752 n. 2. V. *Incest, Legitimare*, etc.

Aes alienum universi patrimonii, non certarum rerum onus est, 689.

Alianţă. — V. *Cuscrie.*

Alienaţi. — Validitatea sau nevaliditatea testamentelor alienaţilor (chestie de fapt), 52. V. *Capacitate.*

Alimente. — Cazurile în care donatarul este în drept a refuzà alimente dăruitorului (Controv.), 439 n. 2.

— Refuzul fără cuvânt al donatarului de a alimentà, la caz de nevoe, pe dăruitor, poate dà loc la revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, 450, 451 şi tom. I, p. 700 urm.

— Oblig. alimentară dintre socri, gineri şi nurori, 439 n. 2.

— Fraţii nu au drept la alimente, 523 n. 2 şi tom. I, p. 702. V. *Fraţi.*

— Dăruitorul nu are acţiunea în reducţiune a donaţiunei făcută de dânsul, el putând numai să ceară alimente şi să provoace revocarea don., dacă donatarul îi refuză aceste alimente, 610.

iversit

Animalele (bolnave de moarte). — Nu sunt cuprinse în masa asupra căreia are să se calculeze partea disponibilă și rezerva, 548. V. *Rezervă*.

Antipricon (schimbul imobilului dotal), 785, text și n. 3. V. *Schimb*.

Apel. — Raportul poate fi cerut pentru prima oară în apel, 602 n. 3. V. *Raport*.

— Nu însă reducțiunea, 602 n. 3. V. *Reducțiune*.

— Tardivitatea apelului fiind de ordine publică, poate fi discutată pentru prima oară înaintea Curței de casație și trebue chiar să fie invocată de judecători din oficiu. Cas. rom. S-a III-a, deciz. No. 57 din 29 Ianuarie 1913, *Cr. judiciar* din 1913, No. 31, p. 372. V. și Cas. belg. Sirey, 1910, 4, p. 15, precum și *Dreptul* din 1910, No. 82, p. 660. *Idem.* Garsonnet, *Tr. de procéd. civile*, V, 2981, p. 847 urm. (ed. a 2-a).

— Admiterea aceleiaș soluții nu numai în materie civilă, dar și în materie corecțională. Cas. fr. Sirey, 1908. 1. 60; C. București, *Dreptul* din 1882, No. 12; F. Hélie, *Instruc. criminelle*, VI, 3001, p. 761 (ed. a 2-a).

Armele (defunctului) nu se pun în masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă și rezerva, decât atunci când sunt împodobite cu pietre scumpe, 548 n. 3. V. *Rezervă*, p. 882 (tabla).

Arterio-scleroza. — Nu implică o slăbire a facultăților mintale pentru anularea unui act de dispoziție cu titlu gratuit, 35 n. 1.

Ascendenți.— Au facultatea, nu însă obligația de a acceptà o donațiune făcută descendentului lor minor, 233 urm. Vezi *Donațiune, Minori*, etc.

Asigurarea pe viață. — Poate constituì o donațiune indirectă, scutită de formele solemne, 256.

— Asigurarea pe viață, constituită în mod gratuit de către ascendent, în folosul descendenților săi succesibili, este supusă raportului, 256 n. 1 și tom. III, partea II, p. 558 *ad notam*.

— Dacă folosul ce ar rezultà dintr'un contract de asigurare pentru un copil pe care tatăl său l-ar fi asigurat la o societate de asigurare, este sau nu supus raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civ., 560. V. *Rezervă*.

— Dacă asigurarea pe viață, contractată de un falit în timpul perioadei suspecte, cade sau nu sub aplicarea art. 724 C. com. (Controv.), 69 n. 3. V. *Faliment*.

— S'a decis că asigurarea unui capital pentru cazul de viață, însoțită de o contra-asigurare a primelor pentru caz de moarte, constitue un risc legitim, care poate formà obiectul unui contract de asigurare asupra vieței. Cas. rom. S-a III, *Dreptul* din 1912, No. 49, p. 389; *Cr. judiciar* din 1912, No. 47 și *Cercul juridic* din 1913 (revistă de drept care apare la Craiova sub îngrijirea d-lui I. N. Fințescu), No. 2, p. 101 urm. (cu o observ. a prof. Cesare Vivante). — *Contrà*: C. Craiova, *Dreptul* 1913, No. 23.

Avocat. — Femeea nu poate fi avocat (Controv.). (Vezi C. Iași, *Dreptul* din 1913, No. 47 (cu observ. noastră în sens contrar) și *Cr. judiciar* din 1913, No. 49. Vezi și tom. I, p. 254 n. 1.

— S'a decis că avocatul care, primind o remunerație, dă cu ușurință un sfat greșit acelui care-l consultă, este responsabil de prejudiciul cauzat prin sfatul său greșit. Trib. imper. german și trib. regional superior *(Oberlandesgericht)*, din Hamburg, *J. Clunet*, anul 1913, p. 949 și 951. V. asupra responsabilității avocaților, tom. V, p. 447, 448. V. și art 23 al legei pentru organizarea corpului de avocați din 12 Martie 1907.

B

Bărbat. — Autorizarea de care are nevoe femeea măritată pentru a primì o donațiune, 237 urm. V. *Femee măritată*.

— Cazul când bărbatul este dăruitor (autorizare implicită), 238.

— Bărbatul poate primì donațiunea în numele femeei, însă

Bărbat

pentru aceasta, el are nevoe de un mandat autentic, fie chiar general, 238.

— El este obligat a transcrie donaţiunea făcută femeei, atunci când are administraţia averei dăruite, adecă sub regimul dotal, 238, 349, 350 n. 4; 352, 353. V. *Transcriere*, p. 891 (tabla).

— Recursul femeei în contra bărbatului (inexactitate de text), 350 n. 4; 353 urm.

—De câteori bărbatul este obligat a cere transcrierea donaţiunei, de atâtea ori el nu poate opune femeei lipsa de transcriere, 364. V. *Transcriere*.

— Autorizarea de care femeea măritată are nevoe pentru a dispune de averea sa prin acte între vii, 66 urm. V. *Femee măritată*.

— Un bărbat nu se poate obligà a plăti o sumă de bani unei femei spre a întreţine relaţii trupeşti cu ea, 323. V. *Oblig. naturală*.

— Oblig. ar fi însă validă dacă n'ar aveà de scop răsplătirea relaţiilor ilicite, ci despăgubirea prejudiciului cauzat prin seducţiunea femeei, obligaţia bărbatului fiind atunci îndeplinirea unei datorii de conştiinţă, 323 text şi n. 3. V. *Oblig. naturală*, *Seducţiune*, etc.

Beţia.—Opreşte pe om de a dispune de averea sa, când este complectă sau desăvârşită, pentrucă atunci ea alterează facultăţile intelectuale, 36, 37.

— Dacă beţia a fost provocată prin uneltirile viclene ale părţei adverse, atunci ea se complică cu dolul, 36 n. 4.

— Beţia poate fi dovedită prin orice soiu de probe, 36 n. 4.

— In pravilele lui V. Lupu şi M. Basarab, beţia erà, în materie represivă, o circumstanţă uşurătoare, 36 n. 4.

— Responsabilitatea penală a omului bat, 37 nota.

—In codul german (art. 6), beţia este o cauză de interdicţie, 37.

Biserică. — Punerea prin testament a unei biserici sub ocrotirea unui Suveran străin, este o condiţie ilicită, 191. V. *Condiţie imposibilă, imorală, ilicită*, etc.

Bona non intelliguntur nisi deducto ære alieno, 72, 577, 610. V. *Nemo liberalis, nisi liberatus*.

Botez. — Acei care se lepădau de sf. botez erau altă dată opriţi de a testà, 77. V. *Capacitate*, p. 818.

Bun şi aprobat. — Actul căruia îi lipseşte această formalitate constitue un început de probă scrisă, 305; t. VII, n. 7 dela p. 207, 208; tom. X, p. 128. V. *Don. deghizate*.

Bunele moravuri.—Ordinea publică cuprinde în sine şi bunele moravuri, 187 şi tom. I, p. 226. Vezi şi tom. V, p. 134 n. 2. V. *Ord. publică*.

Brevete de invenţie. — Brevetele de invenţie, conservate conform legilor în vigoare, figurează în masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva, 551. V. *Rezervă*, p. 882.

Bursă.—Valorile cotate la bursă sunt supuse formalităţei actului estimativ, de câteori fac obiectul unei donaţiuni, 221 n. 2. V. *Act estimativ*.

—Ele se preţeluesc după preţul ce aveau în momentul morţei dăruitorului sau testatorului, când se formează masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva, 556. V. *Rezervă*, p. 883 (tabla).

Burse. — Se poate însărcinà prin testament o persoană morală pentru înfiinţarea unei burse sau unui stipendiu, pentru trimeterea de elevi în străinătate, etc., 96 n. 3.

— In asemenea caz, persoana morală arătată de testator sau Ministerul instrucţiunei publice va acceptà legatul şi va remite premiul sau bursa celui în drept, 112, 113. V. *Premii, Stipendii*, etc.

C

Cambii. — Nu pot face obiectul unui dar manual, proprietatea lor strămutându-se prin gir, 274, 342. V. *Don. manuale, Gir*, etc.

Capacitatea (şi incapacitatea) de a dispune sau de a primì prin donaţiune sau testament, 26 urm.

— Capacitatea este activă şi pasivă, 26.

— Capacitatea este regula generală, iar incapacitatea o excepţie, 26.

— Incapacitatea de a dispune sau de a primì nu poate să rezulte decât din lege, 26.

— Textele care prevăd o incapacitate sunt de strictă interpretare, 26.

— Incapacitatea este absolută şi relativă, 27.

— Incapacitatea relativă de a dispune este totdeauna corelativă cu cea de a primì; incapacităţile relative nu sunt însă totdeauna reciproci, 27.

— Incapacitatea este de fapt şi de drept, 27.

— Deoseb. între incapacitatea de fapt şi cea de drept, 27, 28.

— *Incapacităţile absolute de a dispune*, 28 urm.

—Persoanele absolut incapabile de a dispune atât prin donaţiune cât şi prin testament sunt: 1° cei care nu se bucură de întregimea minţei lor; 2° interzişii; 3° minorii de 16 ani, afară de unele excepţii, 28, 29.

— Despre cei care nu se bucură de întregimea minţei lor, 29 urm.

—Dacă dăruitorul sau testatorul a avut sau nu, în momentul dispoziţiei, întregimea minţei sale, aceasta este o chestie de fapt, 30 n. 3.

— Actele de dispoziţie făcute într'un interval lucid sunt valide, dacă dispunătorul nu erà interzis, 31.

— Validitatea căsătoriei interzisului într'un interval lucid (Controv.), 31 n. 2; tom. I, pag. 551; tom. III, partea I-a, p. 66, text şi n. 2; tom. VII, p. 2 n. 2; tom. VIII, p. 62 n. 3, etc. V. *Căsătorie, Interdicţie*, etc.

— Ce trebue să dovedească acel care atacă o dispoziţie cu titlu gratuit pentru insanitate de spirit? 32.

— Cazul când pârîtul devine, la rândul lui, reclamant, 32, 33.

— Toate dovezile sunt admise spre a se stabilì insanitatea de spirit, 33.

— Cazurile când înscrierea în fals este sau nu este necesară, 33 n. 2.

— O simplă slăbiciune a minţei sau bătrâneţele şi chiar infirmităţile fizice nu sunt o cauză de anulare a dispoziţiei, dacă dispunătorul a fost în stare să-şi manifeste voinţa, 34.

— Capacitatea orbilor, surdomuţilor, etc., 34 n. 2 şi 241. V. *Orbi, Surdo-mut*, etc.

— A paraliticilor atinşi de o boală chiar mortală, 35 n. 1. V. *Paralitici*.

— Surdo-mutul, care nu ştie să scrie, nu poate acceptà o donaţiune decât cu asistenţa unui curator, numit după regulele dela tutelă, 239 urm. V. *Surdo-mut*.

— Delirul febril poate, uneori, să aducă o insanitate de spirit, care se opune la exerciţiul facultăţei de a dispune de averea sa, 36. V. *Delir febril*.

—Acelaş lucru trebue să-l zicem despre beţie, 36. V. *Beţie*.

— O pasiune violentă ar puteà, de asemenea, să tulbure în aşa mod facultăţile intelectuale încât să aducă anularea dispoziţiei, 37.

— Sinuciderea dispunătorului nu dovedeşte însă, fără alte împrejurări, că autorul ei nu se bucură de întregimea facultăţilor sale, n. 5 dela p. 37, 38. V. *Sinucidere*.

—Ura şi mânia, împinse la exces, pot, ca orice pasiune omenească, să altereze facultăţile dispunătorului şi să aducă anularea dispoziţiei sale, 39.

— Violenţa este, de asemenea, o cauză de anulare a dispoziţiilor cu titlu gratuit, 39, 40. V. *Violenţă*.

—Acelaş lucru trebue să-l zicem despre dol sau vicleşug, 40. V. *Captaţiune, Dol*, etc.

— Dacă violenţa sau dolul au fost sau nu de natură a distruge voinţa dispunătorului, aceasta este o chestie de fapt, 40, 41.

—Dolul şi frauda joacă un mare rol, în această materie sub numele de sugestiune și captațiune, 41 urm. V. *aceste cuvinte.*

—Cazurile în care eroarea poate aduce anularea unei dispoziții cu titlu gratuit, 48 urm. V. *Eroare.*

— A doua categorie de persoane incapabile (de drept) de a dispune prin acte cu titlu gratuit, sunt acei interziși judecătorește, 50 urm. V. *Interdicție, Interziși.*

— Testamentul făcut de persoanele internate într'un stabiliment de alienați, 52. V. *Alienați.*

— Neaplic. art. 449 C. civil actelor cu titlu gratuit (Controv.), 52, 53 și t. III, partea I-a, p. 71 urm.

— O altă incapacitate de drept de a dispune este acea privitoare la minorii mai mici de 16 ani, 53 urm. V. *Minori.*

— Incapacitatea minorului de a dispune prin testament în favoarea tutorul său, 55, 117 urm. V. *Minori.*

—*Persoanele capabile de a testà și incapabile de a dărui.* Acestea sunt: minorii care au împlinit vârsta de 16 ani; majorii puși sub consiliu judiciar, femeile măritate, faliții și cei aflați în stare de interdicție legală, 57 urm. V. *Consiliu judiciar, Femeea măritată, Faliment (Faliți), Interdicția legală,* etc.

— Călugării, care erau altă dată incapabili de a testà, nu mai sunt astăzi loviți de această incapacitate, 75. V. *Călugărie, Călugăr.*

— Codul lui Andr. Donici mai opreà încă de a testà pe cei care se lepădau de sf. botez, 77. V. *Botez.*

— După codul Calimach, care consacră un vechiu obiceiu al pământului și care reproduce o novelă a împăratului Profirogenit, din anul 947 al erei creștine, cei săraci și neputernici nu puteau să facă o donațiune celor bogați și puternici, dacă aceștia nu erau rude, 77.

— *Persoanele capabile de a dăruì și incapabili de a testà* (minorii care n'au împlinit încă vârsta de 16 ani), 55, 80, 81, 726.

— Incapacitatea de a primi prin donațiune sau testament, 81 urm.

—Incapacitățile de a primì sunt absolute și relative, 81 urm., 116 urm.

—Incapacitățile absolute lovesc: persoanele care nu au o existență fizică; acele care nu au o existență civilă; străinii, însă numai în privința imobilelor rurale și persoanele necerte, 81, 160.

— Cât pentru călugări, dreptul bisericesc nu îi oprește de a dobândì avere cu titlu gratuit, în urma intrărei lor în tagma monachală, 81. V. *Călugărie, Călugăr.*

— *Persoanele care nu au o existență fizică,* 82 urm.

— Prin excepție, copilul conceput se consideră ca existent, dacă este vorba de interesele lui și dacă se naște viu, deși nu este născut viabil, 82 n. 2, 83. V. *Viabilitate.*

— Excepțiile admise de codul fr. dela principiul că cineva trebue să existe spre a puteà dobândì prin donațiune și testament, excepții care n'au fost admise de legiuitorul nostru, 82 n. 4.

— Stabilirea momentului concepțiunei (Controv.), 83 n. 3 și tom. III, partea II, p. 75, 76.

— Spre a fi capabil de a primì prin donațiune, trebue a fi dacă nu născut, cel puțin conceput în momentul donațiunei, adecă în momentul autentificărei actului, iar nu în momentul acceptărei donațiunei (Controv.), 84.

— Pentru a fi capabil de a primì prin testament, trebue a fi dacă nu născut, cel puțin conceput în momentul morței testatorului, 84, 172. Cpr. Trib. Rodez, *Dreptul* din 1913, No. 57 (cu observ. noastră).

—Modul cum se poate gratificà prin testament un copil neconceput încă în momentul morței testatorului, 84 n. 2.

— De câteori este vorba de un legat condițional, legatarul trebue să fie capabil și în momentul îndeplinirei condiției, 85 și 172.

— La Romani și în vechiul drept francez, legatarul, spre a primì un legat condițional, trebuià să fie capabil numai în momentul îndeplinirei condiției, 85 n. 1.

— In privința legatului pur și simplu, legatarul trebuià, după regula catoniană, să fie capabil atât în momentul facerei testamentului cât şi în momentul morţei testatorului, 85 n. 1 şi 171, text şi n. 4. V. *Regula Catoniană.*

— Regula catoniană ne mai având astăzi putere de lege, este suficient ca legatarul să fie capabil în momentul morţei testatorului, 172. V. Trib. Rodez (cu observ. noastră), *Dreptul* din 1913, No. 57.

— *A fortiori,* deci, legatarul nu are nevoe de a fi capabil în timpul intermediar între facerea testamentului şi acel al morţei testatorului, 172.

— Aplicarea regulei, după care este suficient ca legatarul să fie capabil de a primi în momentul morţei testatorului, şi legatelor condiţionale, 85 n. 1 şi 172.

— Nu se poate face un legat în favoarea unei persoane neconcepute în momentul morţei testatorului, nici chiar sub condiţia suspensivă a naşterei legatarului *(si nascatur),* 85. V. şi Trib. Toulouse, *Dreptul* din 1913, No. 58.

— Admiterea aceleiaşi soluţii în privinţa persoanelor morale, 86, 90. V. *Persoane morale.*

— A doua categorie de persoane lovite de incapacitatea absolută de a primi cuprinde persoanele care nu au o existenţă civilă, 86 urm. V. *Persoane morale.*

— A treia categorie cuprinde străinii în privinţa imobilelor rurale, 100 urm. V. *Străini.*

— In fine, ultima categorie de persoane lovite de incapacitatea absolută de a primi cuprinde persoanele necerte, 105 urm. V. *Persoane necerte.*

— *Incapacităţile relative de a primi,* 116 urm., 160.

— Incapacitatea minorului sau fostului minor de a dispune în folosul tutorului sau fostului său tutor, 117 urm. V. *Minori.*

— Incapacitatea medicilor, ofiţerilor de sănătate, farmaciştilor şi miniştrilor cultului, 125 urm. V. *Farmacişti, Moaşe, Medici, Miniştrii cultului, Ofiţeri de sănătate,* etc.

— Excepţiile dela această incapacitate, 137 urm.

— Incapacitatea ofiţerilor de bastiment în privinţa testamentelor făcute pe mare din partea unui călător, 145 urm. V. *Ofiţer de bastiment.*

— Această incapacitate, privitoare la testamente, nu se aplică la donaţiuni, 146 n. 4. V. *Ofiţer de bastiment.*

— Copiii naturali, chiar adulterini sau incestuoşi, nu sunt la noi incapabili de a primi liberalităţi dela părinţii lor, în limitele părţei disponibile, 149. V. *Copiii naturali.*

— Dr. internaţional în această privinţă, 149 şi tom. III, partea II, p. 184, 185. V. *Dr. internaţional.*

— Sancţiunea incapacităţilor statornicite de lege în privinţa dreptului de a dispune şi de a primi, 151 urm.

— Nulitatea dispoziţiei directe sau indirecte făcută unui incapabil sau emanată dela un incapabil, adecă ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, ori făcută prin persoane interpuse, 151 n. 1 şi 152.

— Liberalităţile făcute prin persoane interpuse (interpunere de fapt), 152 urm.

— Fraudarea legei printr'un fideicomis tacit, 152, 153. V. *Fideicomis tacit, Partea disponibilă între soţi,* etc.

— Dovedirea interpunerei de persoane prin orice mijloace de probă, 154, 155.

— Interpunerea de persoane este o chestie de fapt, 155.

— Interpunerea de persoane care rezultă din prezumpţii legale, 155 urm.

— Persoanele pe care art. 812 le declară interpuse sunt tatăl şi mama, fie chiar naturală, copiii şi ceilalţi descendenţi, precum şi soţul persoanei incapabile, 156 text şi n. 3.

— Bunii şi străbunii persoanei incapabile nu sunt însă consideraţi ca persoane interpuse, 156.

— Intre descendenţi trebue să socotim nu numai copiii legitimi sau legitimaţi, dar şi cei adoptaţi și chiar naturali, față de mama lor, 157, 776 n. 1. V. *Adopțiune, Copiii naturali,* etc.

— Nu poate însă fi considerat ca persoană interpusă copilul născut din a doua căsătorie, față cu soțul rămas în viață, 157.

— Se consideră, în fine, ca persoană interpusă soțul legitim al incapabilului, cât timp ține căsătoria, 158.

— Prezumpțiile de mai sus sunt de strictă interpretare, 156 n. 2, 158.

— De aceea art. 941, care statornicește și el o prezumpție de interpunere de persoane, nu poate servì spre a interpretà art. 812, p. 156 n. 2, 780 n. 1. V. *Partea disponibilă între soți.*

— In privința interpunerei de persoane statornicită de art. 941, vezi p. 773 urm. V. *Partea disponibilă între soți.*

— Interpunerea de persoane nu poate fi întinsă la cuscrii incapabilului, nici la colateralii săi, nici la concubinul lui, nici la logodnicul lui, 158, 159. V. *Concubinaj,* etc.

— In privința acestor persoane poate însă să existe o interpunere de fapt, 159, 780.

— Prezumpția de interpunere de persoane statornicită de art. 812 C. civil, fiind *juris et de jure,* nu poate fi combătută prin dovada contrară, 159.

— Admiterea aceleiași soluții în privința prezumpției statornicite de art. 941 C. civil, 774, 780. V. *Partea disponibilă între soți.*

— Persoanele presupuse interpuse ar puteà însă să recurgă la interogatorul adversarului și să-i defere jurământul pentru ca acesta să declare dacă nu are cunoștință că liberalitatea, deși făcută unei persoane presupusă interpusă, totuși se adresează, în realitate, acestei persoane, iar nu unui incapabil, 159 și 774, 775.

— Incapacitățile la care se aplică art. 812 C. civil. Partea întâi a acestui text se aplică la toate incapacitățile, fie absolute, fie relative, 160.

— Cazul unei persoane morale inexistente, 161.

— Partea a doua a textului se aplică numai la incapacitățile relative prevăzute de art. 809 și 810 C. civil, 161, 162.

— Acțiunea în nulitate pentru fraudă la lege, 163 urm.

— Fie că liberalitatea este inexistentă, fie că este numai anulabilă, în ambele cazuri este nevoe de o acțiune în justiție; însă în cazul întâi, tribunalele nu vor anulà liberalitatea, ci vor declarà că ea n'a avut nicio dată ființă, nulitatea neputând fi confirmată, nici validată prin prescripție, 163.

— Persoanele care pot propune anularea dispoziției pentru cauză de incapacitate, 163.

— Efectele anulărei, 163.

— Cazul când liberalitatea a fost făcută prin persoane interpuse, 163, 164.

— Stingerea acțiunei în anulare pentru incapacitățile relative (renunțarea celor în drept sau executarea voluntară a liberalităței din partea moștenitorilor, in urma morței dispunătorului), 164.

— De câteori este însă vorba de o incapacitate de ordine publică, în care caz liberalitatea este inexistentă, confirmarea este cu neputință, pentrucă nu se poate confirmà ceeace nu există, 164, 206 n. 2; 208, 209, 416, 495, 496, 497, etc. V. *Confirmare.*

— Nici renunțarea nu poate să aibă loc în asemenea caz, 165.

— *Momentul când trebue să existe capacitatea de a dispune și de a primi,* 165 urm.

— *Capacitatea de a dispune și de a primi prin donațiune,* 165 urm.

— Momentul când trebue să fie capabil dăruitorul, 165.

— Momentul când trebue să fie capabil donatarul, 165, 166.

— Cazul când acceptarea se face printr'un act posterior ofertei de a dăruì (capacitatea dăruitorului) (Controv.), 166.

— Capacitatea intermediară *(media tempora non nocent),* 167.

— Capacitatea donatarului (deosebire de C. fr.), 167 urm.

— Capacitatea donatarului în timpul intermediar, 169.

Capacitatea (şi incapacitatea)

— *Capacitatea de a dispune şi de a primi prin testament,* 169 urm. V. *Testament.*

— Capacitatea testatorului (momentul facerei testamentului), 25 n. 1 şi 169.

— Capacitatea testatorului în momentul morţei sale, 170.

— Capacitatea intermediară a testatorului, 170, 171.

— Capacitatea legatarilor (neadmiterea regulei catoniane). 171, text şi n. 4; 172. V. *Legate, Regula Catoniană,* etc.

— Capacitatea intermediară a legatarilor, 173.

— Cazul unui legat condiţional (Controv.), 172.

Captaţiune. — Consistă în manopere frauduloase, care impedică consimţimântul dispunătorului de a fi liber, 41, 42.

— Fără aceste manopere, nu există captaţiune, 42.

— Cazul când manoperele dolozive sunt posterioare datei testamentului, 43.

— Aceste manopere pot să emane nu numai dela părţi, dar şi dela terţii, 40 text şi n. 5. 43. V. Furgole, *Testaments,* I, p. 289. No. 13 şi Trib. Valence, *Cr. judiciar* din 1913, No. 67.

— Manoperele frauduloase pot fi dovedite prin orice soiu de probe: martori, prezumpţii, etc., 44.

— Dacă există sau nu captaţiune, aceasta este o chestie de fapt, 45. Cpr. Cas. rom. Bult. 1906, p. 254 şi *Dreptul* din 1906. No. 20.

— Faptele care constituesc captaţiunea, 45, 46.

— Concubinajul nu mai este astăzi o prezumpţie de captaţiune, 46, 158 şi 284 n. 2. V. *Concubinaj.*

— Cazurile când concubinajul poate dà loc la anularea liberalităţei, 47, text şi nota 3.

Casa bisericei, 112 n. 2.

Casa şcoalelor. — Controlul acestei case asupra fondaţiunilor destinate învăţământului public, provenite din liberalităţi, 112 text şi n. 2. V. *Legate.*

Catoniană (Regula —), 85 n. 1, 171, n. 4. V. *Regula Catoniană.*

Cautela Socini. 620. V. *Clauzula Socini, Reducţiune, Socinus,* etc.

Cauţiunea Muciană (cu privire la căsătoriile de al doilea). Abrogarea ei de către Justinian, 200 n. 7.

Călugărie-Călugăr. — Călugării erau altă dată incapabili de a testà, incapacitate care nu mai există astăzi, 75, 76. V. *Capacitate.*

— Origina acestei incapacităţi (Novelele lui Justinian şi Basilicalele), 76.

— Dispoziţiile privitoare la călugări din Muntenia şi Moldova, 76, 77.

— Călugării nu sunt opriţi de a dobândi avere cu titlu gratuit în urma intrărei lor în tagma monahală, 81. V. *Capacitate.*

— Condiţia de a se face călugăr este ilicită, pe când acea de a nu se face călugăr este, din contra, licită, 191. V. *Condiţie imposibilă, imorală,* etc.

Căsătorie. — Validitatea condiţiei de a se căsători, impusă donatarului sau legatarului, 198 text şi n. 3.

— Nevaliditatea condiţiei de a nu se căsători *(de non nubendo)* (Controv.) 199. V. *Condiţie imposibilă, imorală,* etc.

— Condiţia de a nu se căsători cu consimţimântul unei terţii persoane, 199. 200.

— Condiţia de a nu se căsători naintea unui timp determinat, 200.

— Condiţia de a nu se căsători impusă unei persoane văduve (dr. roman şi C. Calimach), 200, 201.

— Dreptul actual (Controv.), 200. V. *Condiţie ilicită, Văduv,* etc.

— Impusă unui călugăr (ilicită), 198. V. *Condiţie ilicită,* etc.

— Căsătoria celor interzişi judecătoreşte într'un interval lucid (Controv.), 31 n. 2. V. *Capacitate, Interdicţie,* etc.

— Acelor interzişi legalmente (Controv.), 74 nota.

— Căsătoria surdo-muţilor, 242. V. *Surdo-mut.*

— La Romani, cei care contractase o căsătorie incestuoasă nu puteau testà în favoarea acelor care erau străini de familia lor, 80.

Căsătorie

— Copilul ce dăruitorul ar fi avut dintr'o căsătorie putativă, chiar anulată, în momentul facerei donațiunei, împedică revocarea donațiunei pentru survenire de copii de a aveà loc, chiar în privința acelui din soți care ar fi fost de rea credință, 484. V. și p. 486 n. 1. V. *Donațiune*, p. 839.

— Copiii născuți dintr'o căsătorie putativă au drept la rezervă în averea părinților lor, 525, 526.

— Donațiunea făcută prin contractul de căsătorie cade prin anularea acestei căsătorii, ea rămânând validă numai în privința soțului de bună credință 672, 711 n. 1.

—Necelebrarea căsătoriei în vederea căreia donațiunea a avut loc face ca această donațiune să fie inexistentă, după cum tot inexistentă este și convenția matrimonială, 671, 727.

— Căsătoriile de al doilea sunt rău văzute de legiuitor, 750 urm.

— Dr. roman în această privință, 750 urm.

— Dr. vechiu francez, 750, 751 n. 7.

— Edictul lui Francisc al II-lea din 1560 contra acestor căsătorii, 519, 520, 750, 764.

— Condițiile de formă ale căsătoriei fiind cârmuite de legea locului celebrărei, un Grec se poate căsători în mod valid în Englitera, fără asistența unui preot, cu toate că această asistență este necesară după legea grecească. Inalta Curte de justiție din Anglia, *J. Clunet*, 1913, p. 963 și *Cr. judiciar* din 1913, No. 63 (cu observ. noastră).

Cercetarea paternității. — Deși cercetarea paternității, este în principiu, oprită, totuși femeea abandonată de bărbatul cu care, în urma relațiilor trupești ce a avut, a dat naștere unui copil, poate cere în justiție ca acesta să fie condamnat ca, prin plata unei sume de bani, să-i repare prejudiciul material și moral cauzat prin nașterea acestui copil. 324 *ad notam*, precum și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1912, No. 69 (cu nota d-lui I. D. Filitti); *Cr. judiciar* din 1913, No. 53. V. *Seducțiune*, V. asupra cercetărei paternităței. tom. I. pag. 94, 149, 230 n. 2 și tom. II, p. 350 urm., precum și noua lege franceză din 16 Noembrie 1912. V. textul acestei legi, care modifică art. 340 din codul francez (expunerea istorică și scopul ei) în *Annuaire de législ. française, publié par la société de législ. comparée* (anul 1912), pag. 185 urm. Mai vezi asupra acestei legi, A. Wahl, *Recherche de la paternité d'après la loi du 16 Novembre 1912* (Paris, Larose et Tenin, 1913); Gr. Puricescu, *Dreptul* din 1913, No. 29.

Cincia (Legea—), 215 n. 4 și 729 n. 1. V. *Legea Cincea*.

Cinematograf. V. *Proprietate artistică, industrială, literară*, etc.

Clauză penală. — Este validă clauza penală inscrisă într'un testament, de câteori ordinea publică nu este la mijloc, 196, 197. V. și tom. III, partea II, tabla anal., v° *Clauză penală* și trimeterile făcute acolo. Mai vezi *Revue trimestr. de droit civil*, tom. 9, p. 866, 867 (anul 1910) și *Cr. judiciar* din 1913, No. 63 (cu observ. noastră).

— O asemenea clauză este nulă de câteori dispozițiile testamentare atacă rezerva, 197, 198; t. III, partea II. pag. 855 și 890 nota 2, precum și tom. X, pag. 218 n. 3. V. *Reducțiune*, p. 874, *Rezervă*, p. 880, etc.

Clauzula sau Cautela Socini, 620. V. *Reducțiune, Socinus*, etc.

Codicil.—Codicilul de altă dată corespunde cu testamentul de astăzi, fiindcă testamentul nu mai are astăzi nevoe de a cuprinde o instituție de moștenitori, 25.

— In limba de toate zilele se numește *codicil* o declarație de ultimă voință, posterioară testamentului, prin care se schimbă, se adaogă sau se suprimă ceva din actul primitiv, confirmându-l pentru partea neschimbată. Tom. IV, partea II, p. 5.

Concubinaj.—Nu mai este astăzi prin el insuș o dovadă irefragabilă a captațiunei, chiar dacă ar

Concubinaj

constitui un adulter, 46, 158; 284 n. 2, 753 n. 2.

— Cazurile când concubinajul poate dà loc la anularea liberalităţei (dol sau fraudă), 47 text şi n. 3; 753 n. 2.

— Concubinajul este pedepsit ca un delict special în unele legislaţii străine, 47, text şi n. 2.

— Prezumpţia statornicită de art. 812 C. civ. în privinţa interpunerei de persoane, nu se întinde la persoanele care ar trăi în concubinaj, 158.

—Darul manual făcut unei concubine sau unui concubin, în limitele părţei disponibile, este valid astăzi, 284 n. 2. V. *Don. manuale.*

— Este licită condiţia impusă donatarului sau legatarului de a nu trăi în concubinaj, 203.

— Restricţia adusă de art. 939 părţei disponibile, în folosul copiilor ce soţul căsătorit de al doilea are dintr'o însoţire anterioară, nu se aplică liberalităţilor făcute între concubini, care sunt cârmuite de partea disponibilă ordinară, 753 n. 2. V. *Partea disponibilă între soţi*, p. 867 (tabla).

Concubinat. — Concubinatul la Romani, 47 *ad notam.*

Condiţie. — Definiţie. Un eveniment viitor şi necert, care suspendă fie naşterea unui drept (condiţie suspensivă), fie desfiinţarea acelui drept (cond. rezolutorie), şi care îşi produce efectul său în mod retroactiv, 173.

— Condiţia este deci suspensivă si rezolutorie, 173, 375, 376, 401, 402, 419.

— In materie de don. şi testamente, prin condiţie se mai înţelege şi sarcinile *(modus)* impuse donatarului sau legatarului, 173, 379 n. 2; 418 n. 1.

—Deoseb. între donaţiunea oneroasă (*sub modo*) şi cea condiţională, 314 n. 3. V. *Donaţiune*, p. 830 (tabla).

— Cazurile când modul se confundă cu condiţia, 315 nota. V. *Donaţiune*, p. 830.

— Chestiunea de a se şti când clauza va trebui să fie considerată ca condiţie sau ca sarcină este o chestie de fapt, 418 n. 1.

—La caz de îndoială, dispoziţia va fi considerată ca făcută *sub modo*, iar nu condiţională, 315 *ad notam.*

— Condiţia sub care o oblig. poate fi contractată este cazuală, mixtă şi potestativă, 371.

—Condiţia cazuală (care atârnă numai de întâmplare), 371.

— Condiţia mixtă (care atârnă de voinţa uneia din părţi şi de aceea a unei alte persoane), 371, 379.

— Condiţia potestativă, 371.

— Condiţia pur potestativă şi simplu potestativă, 371, 372.

— Deoseb. între condiţia simplu şi pur potestativă, 372 şi tom. VI, p. 30 urm.

— Nulitatea donaţiunilor făcute sub condiţie potestativă din partea dăruitorului, 371 urm., 723. V. *Donaţiune*, p. 833.

— Donaţiunea ar fi însă validă, dacă îndeplinirea condiţiei n'ar atârnà numai de voinţa dăruitorului, ci şi de aceea a unui terţiu, 375 *ad notam.*

— Tot validă ar fi donaţiunea făcută sub condiţia de a aveà sau de a nu aveà copii, ca şi acea făcută sub condiţia ca donatarul să aibă un copil viu la moartea dăruitorului, 375 n. 1. V. *Donaţiune.*

— Aceste principii nu se aplică însă donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi celor făcute între soţi în timpul căsătoriei, 723 şi 781 urm. V. *Donaţiune*, p. 833 (tabla).

Condiţiile imposibile, imorale, ilicite, etc. — Efectul acestor condiţii asupra donaţiunilor şi testamentelor, 173 urm.

— Efectul acestor condiţii în privinţa donaţiunilor (nulitatea donaţiunei), 175, 176.

— Efectul acestor condiţii în privinţa testamentelor (nulitatea testamentului) (Controv.), 176 urm. Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1913, No. 36.

— Chestiunea de a se şti dacă condiţia inscrisă într'o donaţiune sau testament este sau nu imposibilă, ilicită sau imorală, este o chestie de fapt, 175, n. 2.

— Spre a se vedeà dacă o condiţie trebue să fie considerată ca imposibilă, ilicită sau imorală, trebue a se aveà în vedere starea de lucruri existentă, în privinţa donaţiunilor, în momentul facerei lor, iar în privinţa testamentelor, în momentul morţei testatorului, 184.

— Exemple de condiţii materialmente imposibile, 185.

— Cazul când condiţia ar fi imposibilă numai pentru unii, 185, 186.

— Condiţiile falşe se consideră tot ca imposibile, 186.

— Condiţia de a nu face un lucru imposibil (nu produce niciun efect în privinţa actului juridic), 186.

— Toate condiţiile ilicite sunt potestative, pentrucă împing pe donatar sau legatar a face un fapt determinat, 186.

— Numai condiţiile contrare legilor de ordine publică anulează convenţiile şi, după părerea noastră, şi testamentele. 186. 187, 188.

— Legile care interesează ordinea publică (legile politice, constituţionale, administrative, penale, etc.), 187.

— Ce se înţelege prin ordine publică, 187, n. 1.

— Ordinea publică cuprinde în sine şi bunele moravuri, 187. Vezi *Bune moravuri*, *Ordinea publică*, etc.

— Şi legile de drept privat pot interesà ordinea publică, 188.

— Exemple de condiţii ilicite (acele care impun o constrângere libertăţei individuale), 188.

— Exemple de condiţii contrare sau necontrare libertăţei individuale, 188, n. 4.

— Este ilicită condiţia impusă cuiva de a îmbrăţişà sau de a nu îmbrăţişà o carieră sau o profesiune, 189.

— Condiţiile contrare libertăţei de conştiinţă şi religiunei sunt ilicite, 190 text şi n. 2. V. *Religiune*.

— Condiţia de a se face sau de a nu se face preot ori călugăr (Controv.), 190, 191. V. *Călugăr*, *Preot*, etc.

— Acea de a conservà averea legată şi de a o remite unei terţii persoane, 191. V. *Substituţie fidecomisară*.

— Condiţia impusă legatarului sau donatarului de a nu-şi exercità drepturile sale civile sau politice, de a votà într'un sens determinat sau de a nu fi funcţionar public, 191.

— Mai sunt ilicite condiţiile care ar derogà dela puterea părintească sau maritală, dela tutelă, dela ordinea succesiunilor şi, în fine, dela toate legile care interesează ordinea publică şi organizarea corpului social, 191.

— Tot ca ilicită a fost considerată clauza dintr'un testament prin care s'a pus o biserică sub ocrotirea unui Suveran străin, 191. V. *Biserică*.

— Clauza prin care se opreşte schimbarea calendarului, 192.

— Oprirea în mod absolut de a înstrăinà sau ipotecà averea legată este contrară ordinei publice, 192. V. *Instrăinare*.

— Tot astfel trebue să fie considerată şi oprirea vremelnică de a înstrăinà bunurile dăruite sau legate (Controv.), 193 urm. Vezi *Instrăinare*.

— *Quid* în privinţa clauzei prin care bunurile dăruite sau legate sunt declarate neurmăribile (Controv.), 195.

— Tot ilicită ar fi şi clauza prin care testatorul ar oprì pe creditorii săi de a cere separaţia patrimoniului defunctului de acel al moştenitorilor săi (Controv.), 196. V. *Separ. de patrimonii*.

— Condiţia de a nu atacà testamentul, sub pedeapsa unei clauze penale, 196 urm. V. *Clauză penală*, *Testament*, etc.

— Validitatea condiţiei de a se căsătorì, 198 t. şi n. 3. V. *Căsătorie*.

— Condiţia de a se căsătorì impusă unui călugăr (ilicită), 198. V. *Căsătorie*, *Călugăr*, etc.

— Condiţia de a nu se căsătorì decât cu consimţimântul unui terţiu sau înaintea unui termen determinat, 199, 200.

— Condiţia de a nu se căsătorì impusă unei persoane văduve, 200, 201, 202. V. *Căsătorie*, *Văduv*.

— Este licită condiţia de a-şi schimbà numele său de a adăogà un alt nume la numele său, 203 text şi n. 1. V. *Nume*.

— Tot licită este şi condiţia impusă donatarului sau legatarului de a nu trăi în concubinaj sau de a trăi în mod cinstit, 203. V. *Concubinaj*.

— Dr. internaţional în privinţa condiţiilor imposibile, ilicite sau imorale (statut personal), 204.

— Chestiunea de a se şti dacă cutare condiţie este sau nu ilicită ori imorală, se va decide după legea română, legea străină fiind aplicabilă numai asupra punctului de a se şti dacă asemenea condiţie se consideră ca nescrisă, sau anulează liberalitatea, 204.

Confirmare.—Actele inexistente nu pot fi confirmate nici în mod expres, nici în mod tacit, 164, 206 n. 2; 208, 209, 416. 495, 496, 497. V. *Capacitate*, p. 820. *Donaţiune*, etc.

— De aici rezultă că o donaţiune, nulă în privinţa formelor, nu poate fi confirmată nici de dăruitor nici de donatar, nici în mod expres, nici tacitamente, 208. 209, 416, 417, 496, 497. V. *Donaţiune*, p. 829 (tabla).

— Donaţiunea poate fi însă confirmată de dăruitor când nu este vorba de un viciu de formă, ci de incapacitatea dăruitorului sau de un alt viciu străin de formele donaţiunei, 209, n. 1, 416.

— Astfel, bărbatul poate confirmă, în timpul căsătoriei, donaţiunea făcută de femeea sa neautorizată (Controv.), 68.

— Bărbatul nu mai poate însă confirmă donaţiunea după ce femeea a exercitat acţiunea în anulare, 68.

— Confirmarea donaţiunei în urma desfacerei căsătoriei, 68, 69. V. *Femeea măritată*.

— Nulitatea unei donaţiuni mobiliare, lipsită de actul estimativ prescris de art. 827 C. civ., este o nulitate de formă (Controv.), 209. n. 1. V. *Actul estimativ*.

—Printr'o stranie anomalie, moştenitorii dăruitorului pot confirmă donaţiunea, 207, *ad notam*, 417. V. *Donaţiune*, p. 829 (tabla).

— Aplicarea art. 1900 moştenitorilor dăruitorului, 207 nota, 417. V. *Donaţiune*.

— Neconfirmarea testamentelor (Controv.), 208 nota *in fine* şi tom. VII, p. 51, 52. Vezi *infră*, v° *Testament* şi tom. IV, partea II, rubrica: *Despre confirmarea testamentelor*.

—Confirmarea donaţiunilor *mortis causă* de către moştenitorii dăruitorului (Controv.), Trib. imperiului german din Leipzig, Sirey, 1896, 4, 12 şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 60 (cu observ. noastră) V. *Don. mortis causă*, p. 849 (tabla).

Consiliu judiciar. — Acel pus sub consiliu judiciar nu poate, fără asistenţa acestui consiliu, să dispue de averea lui nici prin acte cu titlu oneros, nici prin donaţiune între vii, 63, 64.

— El nu poate, fără asistenţa acestui consiliu, să-şi dăruiască averea sa nici chiar viitorului soţ, prin contractul de căsătorie, şi aceasta fără a se distinge între donaţiunile de bunuri prezente şi cele de bunuri viitoare (Controv.), 63, 64, 726, n. 3 şi 744.

— Nici să facă o instituţie contractuală, fără asistenţa consiliului său, 695, 696. V. *Instit. contractuală*.

— Acel pus sub consiliu judiciar poate însă testă fără asistenţa consiliului, dacă se bucură de întregimea minţei sale, 64, 65. V. *Testament*, p. 889.

— El poate, de asemenea, să primească singur donaţiunea făcută în folosul lui şi să ceară transcrierea ei, dacă este imobiliară, pentrucă el are capacitatea de a face toate actele neoprite de lege, 236, 353. Vezi *Donaţiune*, *Transcriere*, p. 891 (tabla).

— Cazurile când acest consimţimânt este necesar (donaţiune cu sarcină, *sub modo*), 236.

— Tatăl, mama şi ascendenţii donatarului pus sub consiliu judiciar, nu au capacitatea de a primi donaţiunea în numele lui, dispoziţia excepţională a art. 815 C. civ. fiind aplicabilă numai minorilor şi interzişilor, 236.

— Femeea măritată poate fi pusă sub consiliu judiciar 606 n. 1. V. *Femeea măritată*.

Constitut posesor, 265, n. 3. V. *Don. manuale*, p. 846 (tabla).

Constituţionalitatea legilor. — Dreptul instanţelor judecătoreşti de a pipăi constituţionalitatea internă a legilor (Controv.), 102 n. 2 şi tom. I, p. 62. Cpr. Cas. rom. S-a III, *Cr. judiciar* din 1913, No. 43, p. 514 urm. şi *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 26, p. 408 No. curent 524.

Consuli onorifici. — Au dreptul de a instrumentà actele autentice în străinătate, 325.

Contracte. — Unele contracte sunt consensuale, iar altele solemne, 205, 206.
— Donaţiunea este un contract solemn, 12 nota, 206, 328, 329. V. *Donaţiune.*

Contumacie. — Aplicarea interdicţiei legale contumacilor (Controv.), 73 n. 2. V. *Interdicţie legală.*

Convenţie matrimonială. — Capacitatea minorilor de a-şi face conv. lor matrimoniale, cu consimţimântul celor în drept a consimţi la căsătoria lor, 55, 726.
— Convenţia matrimonială fiind un contract solemn, nu poate fi dovedită prin jurământul decizor, 210 nota.
— Conv. matrimonială, făcută în vederea unei căsătorii, este caducă dacă căsătoria proiectată nu are loc, 671, 727. V. şi p. 710, 711.
— Nulitatea conv. matrimoniale atrage nulitatea donaţiunei ce ea cuprinde, 711 n. 1, 713. V. *Donaţiune.*

Copii. — Sub numele de copii se înţelege, în genere, toţi descendenţii în infinit, 113 n. 4, 407 n. 2, 408 nota, 524, 754, 776 n. 1
— Revocarea donaţiunilor pentru survenire de copii, 478 urm. V. *Donaţiune*, p. 838 urm. (tabla).

Copii adoptivi. — V. *Adopţiune.*

Copii legitimaţi. — Sunt puşi pe aceeaş treaptă cu copiii legitimi, chiar când ei sunt aldulterini sau incestuoşi, 407 n. 2, 483 text şi n. 2; 486 text şi n. 2; 525, 752 n. 2; 776 n. 1. V. *Legitimare.*

Copii naturali. — Nu sunt incapabili de a primì liberalităţi dela părinţii lor, în limitele părţei disponibile, 149. V. *Capacitate, Dr. internaţional*, etc.
— Drept internaţional în această privinţă, 149 şi tom. III, partea II, p. 184, 185.
— Copiii naturali recunoscuţi sunt consideraţi ca persoane interpuse faţă de mama lor, nu însă faţă de tatăl lor, nicio înrudire neexistând între ei şi acest din urmă, 157, 776 n. 1.
— Dacă copiii naturali împiedică reîntoarcerea bunurilor de a se îndeplinì în persoana dăruitorului, nota 2 dela p. 407, 408. V. *Reintoacere convenţională*, p. 878.
— *Quid* în privinţa copiilor naturali ce donatarul ar aveà în urma donaţiunei? 408 nota.
— Naşterea sau recunoaşterea unui copil natural nu revoacă donaţiunea făcută mai înainte mamei acestui copil, 486. V. *Don.*, p. 839.
— *Quid* în privinţa legitimărei unui copil natural? 483. V. *Donaţiune.*
— Copiii naturali recunoscuţi au o rezervă în succesiunea mamei lor şi a ascendenţilor de pe mamă, nu însă în averea tatălui lor natural, pentrucă copiii naturali nu moştenesc niciodată pe tatăl lor, 526, 527. V. *Rezervă*, p. 881.
— Dreptul copiilor naturali recunoscuţi faţă de mama lor la rezervă specială statornicită de art. 939 C. civ., n. 2 dela p. 752, 753. V. *Partea disponibilă între soţi.*
— Tatăl natural nu are nicio rezervă în averea copiilor săi naturali, ci numai mama lor naturală, 534 n. 1. V. *Rezervă.*
— Donaţiunea făcută unui copil natural poate fi acceptată de mama sa naturală şi chiar de ascendenţii săi de pe mamă, 234. V. *Donaţiune, Minori*, etc.

Corăbii. — V. *Vase.*

Creanţe. — Creanţele nu pot face obiectul unei donaţiuni manuale, 272. V. *Don. manuale.*
— Donaţiunea unei creanţe nu devine perfectă, faţă de terţii, decât prin îndeplinirea dispoziţiilor art. 1393 C. civil. 341, 342, 472. V. *Donaţiune.*
— Prescripţia instantanee, sta-

tornicită de art. 1909 nu se aplică creanţelor, adecă mobilelor incorporale, 505 n. 2 şi tom. III, partea II, p. 919 n. 1. V. *Prescrip. instantanee.*

— Creanţele lipsite de efecte civile sau insolvabile nu se pun în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 548. V. *Rezervă*, p. 882 (tabla).

— Cazurile când creanţele insolvabile figurează în masă, 549.

— In caz de revocarea unei donaţiuni având de obiect o creanţă, dăruitorul poate urmări restituirea lucrului dăruit, chiar în contra unui terţiu achizitor de bună credinţă, 424 n. 1.

— *Quid* în privinţa creanţelor îndoelenice? (Controv.), 549.

— Creanţele ce defunctul are în contra moştenitorului rezervatar figurează în activul ereditar, după cum şi creanţele ce moştenitorul are în contra defunctului intră în pasivul ereditar, 550, 551, 581. V. *Rezervă*, p. 885.

— Remiterea voluntară a titlului unei creanţe în mânile debitorului constitue o donaţiune indirectă scutită de solemnităţile donaţiunilor în genere, 254 n. 1, 255 nota. V. *Remit. titlului creanţei*, p. 879.

Cumul. — Dacă moştenitorul donatar sau legatar, care renunţă la succesiune, poate sau nu cumulă rezerva cu partea disponibilă (Controv.), 541 urm. V. *Parte disponibilă*, *Rezervă*, p. 882 (tabla).

Cuscrie. — Excepţia statornicită de art. 809 C. civil fiind, ca toate excepţiile, de strictă interpetare, nu se întinde la ascendenţii prin cuscrie ai minorului, 125.

— Excepţia statornicită de art. 810 în favoarea înrudirei nu se întinde, de asemenea, la cuscrie sau alianţă, 140 n. 1. V. *Medici.*

— Nici acea statornicită de art. 883 C. civ., privitoare la ofiţerii de bastiment, 147 n. 2. V. *Of. de bastiment*, p. 865.

— Nici prezumpţia de interpunere de persoane, statornicită de art. 812 C. civil, nu se întinde la cuscrii incapabilului, de exemplu: la socrul sau soacra sa, 158.

D

Dar manual. V. *Donaţiuni manuale.*

Dascăli. — Dascălii dela biserici nu sunt loviţi de incapacitatea de a primi dela un bolnav, de care sunt loviţi miniştrii cultului, 131, 132. V. *Medici*, *Miniştrii cultului*, *Paraclisieri*. etc.

Datorii. — V. *Plata datoriilor.*

Dată certă. — Reducerea donaţiunilor deghizate şi manuale, care nu au dată certă, 635 *ad notam.* V. *Reducţiune.*

Declaraţia drepturilor omului din 1789, p. 189.

Decoraţiile (defunctului). — Nu figurează în masa asupra căreia urmează a se calculă partea disponibilă şi rezerva, 548 n. 3. V. *Rezervă*, p. 882 (tabla).

Delir febril. — Poate, după împrejurări, să producă o insanitate de spirit, care să facă cu neputinţă exerciţiul facultăţei de a dispune de averea sa, 36. V. *Capacitate.*

Démission de biens. — Mod special de a dispune de averea sa în vechiul drept francez, 5.

Desmoştenire. — Nu mai există astăzi, fiind înlocuită prin nedemnitate, 515 *ad notam* şi tom. III, partea II, p. 84 n. 1.

— Cazurile de desmoştenire în dreptul roman şi în dreptul nostru anterior, nota 5 dela p. 512 urm.

Divorţ. — Bunurile atribuite de lege copiilor născuţi din căsătoria desfăcută prin divorţ, nu sunt supuse raportului fictiv statornicit de art 849 C. civil, după cum nu sunt supuse nici raportului real, nici reducţiunei, fiindcă copiii nu dobândesc aceste bunuri prin liberalitatea părinţilor, ci prin efectul legei, 567 şi tom. II, p. 203, 204. V. *Rezervă*, p. 884 (tabla).

— Donaţiunile făcute între viitorii soţi prin contractul de căsătorie, sunt revocate de drept prin pronunţarea divorţului pentru

cauză determinată, contra soţului donatar, 456, 728 n. 2 V. *Donaţiune*, p. 837 (tabla), *Dotă*, etc.
— Admiterea aceleiaşi soluţii în privinţa donaţiunilor făcute între soţi, în timpul căsătoriei, 739.
— Revocările produse prin pronunţarea despărţeniei sunt, în dreptul internaţional privat, cârmuite de legea naţională a soţilor, 739 n. 4. V. *Dr. internaţional*.
— Copiii născuţi dintr'o căsătorie anterioară, desfăcută prin divorţ, au drept la rezerva specială statornicită de art. 939 C. civil, 752 n. 2, *in medio*.

Dol. — Este o cauză de anulare a dispoziţiilor cu titlu gratuit, chiar atunci când nu emană dela una din părţi, 40 text şi n. 5, 43. Vezi şi tom. III, partea II, p 268 n. 1. V. *Captaţiune, Sugestiune*, etc.
— Dacă există sau nu dol, aceasta este o chestie de fapt de suverana apreciere a instanţelor de fond. Cas. rom. *Dreptul* din 1913, No. 55.
— Dacă anularea p. cauză de dol se resfrânge sau nu asupra terţilor succesori cu titlu particular de bună credinţă ai părţilor contractante, ca şi nulitatea întemeiată pe violenţă şi eroare (Controv.), tom. V, p. 90, 91 şi tom. X, p. 192 n. 4.
— Dolul poate fi dovedit prin orice soiu de mijloace, 44.

Doliu. — Cheltuelile p. doliul văduvei defunctului fac parte din cheltuelile de înmormântare, 579. V. *Imormântare, Rezervă*, p. 885, etc.

Donaţiune. — Definiţie, 13.
— Donaţiunea este un contract solemn, 12 nota, 13, 14, 206 urm., 329.
— Donaţiunea se interpetă conform regulelor dela contracte, 307. V. *Interpetare*.
— Ea este un act de liberalitate, 13 n. 3.
— Până la acceptare nu există contract, ci ofertă, o policitaţie, 13.
— Contractul este unilateral, el nefiind bilateral decât atunci când donatorul impune o sarcină donatarului, 14.
— Motivele solemnităţei şi origina ei, 14 text şi n. 3; 213, 214, 669. V. *infrà*, p. 830 (tabla).
— Legile străine în care donaţiunea nu este un contract solemn, 14 n. 3 şi n. 2 dela p. 210, 211.
— Legile străine în care, din contra, donaţiunea este un act solemn, ca şi la noi, 210 n. 2.
— Donaţiunea este perfectă fără tradiţie, tradiţia lucrului servind numai la executarea contractului, 15, 377. V. *Tradiţie*.
— Validitatea donaţiunei unui lucru determinat numai în gen, 15.
— Donaţiunea este, în principiu, irevocabilă, 14 şi 368 urm., 781. V. *infrà*, p. 832 urm. (tabla).
— Ea nu poate fi declarată revocabilă prin convenţia părţilor, 16 n. 2 şi 368.
— Origina şi scopul irevocabilităţei, 370.
— In dreptul muzulman, donaţiunea este, din contra, revocabilă după voinţa dăruitorului, 15 *ad notam* şi 368 n. 4. V. *Drept muzulman*.
— Donaţiunea poate fi supusă unei condiţii cazuale (suspensivă sau rezolutorie) sau unui termen, 17, 174, 375, 376, 377; 405 n. 2.
— Exemple de condiţii suspensive, 376.
— Termenul poate fi moartea dăruitorului, 17 n. 2, 377 şi 394. V. *Termen*.
— Reîntoarcerea convenţională a lucrului dăruit, stipulată de dăruitor, nu este decât efectul îndeplinirei condiţiei rezolutorii, 376, 401, 402. V. *Reintoarcerea convenţională*.
— Revocarea pentru neîndeplinire de sarcini are loc în baza unei condiţii rezolutorii tacite, 421, 422, 427, 469. V. şi p. 834 (tabla).
— Validitatea don. făcută sub o condiţie mixtă (Controv.), 377, 378.
— Validitatea donaţiunei făcută sub condiţia de a se căsătorì, 198 text şi n. 3. V. *Condiţie ilicită*, etc.
— Sub condiţia de a se căsătorì cu o persoană anume determinată, 374 n. 3, 378.
— Sub acea de a aveà sau de a nu aveà copii, 375 n. 1. V. *Con-*

diţie, *Condiţii imposibile, imorale şi ilicite*, etc.

— Nulitatea donaţiunilor făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului, 371, 723.

— Excepţie în privinţa donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi între soţi, în timpul căsătoriei, 373 n. 2, 383, 385 n. 4; 723, 729 şi 782.

— Deoseb. între donaţiunile condiţionale şi cele oneroase sau însărcinătoare, 314 n. 3. V. *Condiţie*.

— Cazul când sarcina sau modul se confundă cu condiţia, 315 nota. V. în privinţa don. oneroase, *infrà*, p. 830 (tabla).

— Donaţiunea fiind o liberalitate, gratuitatea este de esenţa ei, 17.

— Se poate însă impune o sarcină donatarului (don. oneroasă), 17, 314 urm.

— Don. mai poate încă fi remuneratorie sau răsplătitoare, 17, 312 urm.

— Ele mai pot fi mutuale sau reciproci, 317 urm.

— Donaţiunea poate astăzi să emane dela un bolnav, ceeace nu erà admis altă dată după unele cutume franceze, 18 text şi n. 2.

— Incât priveşte capacitatea de a dispune şi de a primi prin donaţiune, V. *Capacitate, Incapacitate*, etc.

— Donaţiunea fiind un contract solemn, este inexistentă de câteori îi lipseşte una din condiţiile cerute pentru solemnitatea ei, 206, 213.

— O donaţiune inexistentă nu poate fi confirmată nici în mod expres, nici în mod tacit de dăruitor sau donatar, ci numai de moştenitorii dăruitorului. Nulă, în privinţa formelor, ea trebue să se refacă cu formele legale, 164, 207 *ad. notam*, 208, 209, 416, 417, 495, 496, 497, etc. V. *Confirmare*.

— Ea poate însă fi confirmată de dăruitor, când nu este vorba de un viciu de formă, ci de incapacitatea dăruitorului sau de un alt viciu străin de formele ei, 209 n. 1, 416. V. *Confirmare*.

— In caz de a fi inexistentă, inexistenţa donaţiunei poate fi propusă de toate părţile interesate, deci şi de însuş dăruitorul, fără ca acţiunea sa să poată fi declarată prescrisă, 206 n. 2.

— Dacă dăruitorul a executat contractul inexistent, el poate timp de 30 de ani să ceară înapoi tot ce donatarul a primit în virtutea acestui contract, 206 n. 2, 416.

— Dacă contractul n'a fost executat, dăruitorul poate în totdeauna să opue inexistenţa donaţiunei, 416.

— In orice caz, art. 1900 este inaplicabil în specie, prescripţia statornicită de acest text nefiind decât o confirmare tacită, şi actele inexistente neputând fi confirmate, 164, 206 n. 2; 208, 209, 416, 495, 496, 497. V. *Capacitate, Confirmare*, etc.

— Art. 1900, inaplicabil dăruitorului, este printr'o stranie anomalie aplicabil moştenitorilor săi, 207 nota 417 şi tom. VII, p. 49 urm. V. *Confirmare*.

— O donaţiune neinvestită cu formele legale şi, deci, inexistentă, nu poate servi ca un just titlu spre a conduce la uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, 208 n. 1 şi Cas. rom. S-a I, dec. No. 341 din 7 Maiu 1913. *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 23, p. 354, No. curent 460 şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 46 p. 551. V. *Uzucapiune*, p. 893.

— Donaţiunea fiind un act solemn, nu poate fi făcută decât prin act autentic 13, 210 urm.

— Formele autenticităţei se îndeplinesc pe ambele exemplare ale actului, 212.

— Lipsa unei formalităţi a autentificărei ar face ca donaţiunea să fie inexistentă, cu toate că actul ar fi fost semnat de dăruitor, 213.

— Formele donaţiunilor la Romani, 214, 215.

— Deoseb. între dreptul roman şi dreptul actual, 215, 216.

— Formele don. in dreptul nostru anterior (C. Calimach şi Andr. Donici), 216 urm.

— Legislaţia Munteniei (C. Caragea şi circulara din 1848), 218, 219.

— Atât donatorul cât şi donatarul pot fi reprezentaţi prin mandatari, însă mandatul dat de donatar va trebui să fie autentic, iar acel dat de dăruitor, pe lângă autenticitate, va mai trebui să fie şi special, 211 n. 1, 227 n. 3; 228 nota. V. vº *Mandat.*

— Motivele solemnităţei actului, 14 text şi n. 3; 213, 214, 669. Vezi *suprà*, p. 828 (tabla).

— Pe lângă formalitatea autentificărei, donaţiunile mobiliare mai sunt supuse încheierei unui act estimativ, 219 urm. V. *Actul estimativ.*

— Donaţiunile de bunuri imobiliare, mai trebue să fie transcrise, însă numai în interesul terţiilor, 318 text şi n. 3; 342, 345, 357, 362, 676, 725, 733, 734. Vezi *Transcriere*, p. 890 (tabla).

— Cu toate că donaţiunile sunt acte solemne, unele din ele sunt însă scutite de orice solemnitate. Acestea sunt: donaţiunile indirecte (exemple de donaţiuni indirecte), 254 urm., 294, 295.

— Donaţiunile manuale şi cele deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, 15, 150, 257 urm., 294 urm. V. *Don. deghizate*, *Don. manuale*, etc.

— Mai sunt scutite de formele solemne: donaţiunile remuneratorii sau răsplătitoare, însă numai când serviciile prestate pot fi apreciate în bani şi valoarea acestor servicii este egală sau aproape egală cu valoare lucrurilor dăruite, 312—314.

— Admiterea aceleiaşi soluţii în privinţa donaţiunilor oneroase sau însărcinătoare, 314 urm.

— Deoseb. între donaţiunile oneroase şi cele condiţionale, 314 n. 3. V. *Condiţie.*

— Cazul când sarcina sau modul se confundă cu condiţia, 315 nota. V. *Condiţie, Sarcină.*

— Sarcinile se impun, în genere, în mod expres, afară de sarcina de a plăti datoriile dăruitorului, care poate fi şi tacită, 315 text şi n. 1 şi n. 3 dela p. 421, 422.

— Cazul când sarcina este mai mică decât lucrul dăruit, 316.

— Don. oneroase, ca şi cele remuneratorii, sunt supuse raportului, 316 n. 6 şi tom. III. partea II, p. 557 *ad notam.*

— Don. oneroase sunt supuse formelor solemne de câteori sarcina este mai mică decât valoarea lucrului dăruit, 317.

— Don. mutuale sau reciproci, 317 urm.

— Încât priveşte dificultăţile la care revocarea acestor donaţiuni a dat loc, vezi p. 425, 426.

— Pactele sau aranjamentele de familie, 319.

— Liberalităţile făcute pentru plata unei oblig. naturale, 319 urm. V. *Oblig. naturale.*

— Acel care plăteşte o oblig. naturală, nefăcând o donaţiune, nu poate să fie vorba de a se aplică în specie regulele de formă sau de fond dela donaţiuni (Controv.), 321.

— *Acceptarea donaţiunilor.* Donaţiunea fiind un contract, nu devine perfectă decât prin acceptarea ei; de unde rezultă că până în momentul acceptărei sau notificărei acceptărei, dăruitorul poate să-şi retragă oferta, 227, 288.

— Faptele care pot să atragă retragerea ofertei sau policităţei, 228 n. 1.

— La noi, acceptarea donaţiunei nu are nevoe de a fi expresă, ea putând fi şi tacită, 14, 227 n. 1; 230, 240, 241, 675.

— Don. poate fi acceptată prin mandatar, mandatul neavând nevoe de a fi special, ci numai autentic, 211 n. 1, 227 n. 3, 228 nota. V. *Mandat.*

— Don. poate fi acceptată şi printr'un gerant de afaceri, 228 *ad notam.* V. *Gestiune de afaceri.*

— Acceptarea donaţiunei în dreptul roman (Controv.). — Solemnitatea acceptărei eră necunoscută, 229 n. 1.

— *Quid* în privinţa dreptului nostru anterior? 229 n. 1, 230 nota.

— In dreptul actual, acceptarea donaţiunei este solemnă (fără cuvinte sacramentale), ea putând fi şi tacită, 230, 675.

— In privinţa don. manuale, acceptarea consistă în primirea lucrului dăruit, 230, 268. V. *Don. manuale*, p. 847 (tabla).

— Acceptarea donaţiunilor nu poate aveà loc decât înaintea morţei dăruitorului sau perderei capacităţei sale, soluţie admisă şi în privinţa donaţiunilor deghizate, 231, 232, 250, 303. V. *Don. deghizate.*

— Don. făcute prin contractul de căsătorie nu pot fi anulate pentru lipsă de acceptare, ele fiind implicit acceptate prin semnarea convenţiei matrimoniale şi celebrarea căsătoriei, 231. 256.

— Moştenitorii donatarului nu pot primì donaţiunea în urma morţei acestui din urmă, 231.

— O donaţiune neacceptată de donatar, ne făcând parte din patrimoniul lui, nu poate fi acceptată de către creditorii săi, 231, 232 şi tom. V. p. 247. V. *Acţ. pauliană.*

— Creditorii donatarului nu pot atacà prin acţiunea pauliană refuzul lui de a primi o donaţiune, pentrucă prin acest refuz donatarul nu-şi micşorează patrimoniul său, ci pierde numai ocazia de a se înavuţi. 232 şi tom. V, p. 247. V. *Acţ. pauliană.*

— Acceptarea donaţiunei făcută minorului şi interzisului, 232 urm. V. *Interzişi*, *Minori*, etc.

— Acceptarea don. făcută unei femei măritate, 237 urm. V. *Femee măritată.*

— Acceptarea don. făcută unui surdo-mut, 239 urm. V. *Sordo-mut.*

— Acceptarea don. făcută unei persoane morale, 242 urm. V. *Persoane morale.*

— Efectele acceptărei, 243 urm.

— Efectele acceptărei regulate (donaţiunea este perfectă şi irevocabilă), 243.

— Incapabilii nu pot deci să atace, nici chiar sub cuvânt de leziune, actele făcute de reprezentantul lor legal, ei având acţiune contra acestor reprezentanţi numai pentru daunele ce au suferit cu toate că s'au îndeplinit formele legale, 243.

— Efectele acceptărei neregulate (nulitatea donaţiunei), 244.

— Dacă donaţiunea a fost acceptată de o persoană lipsită de calitate, donaţiunea este nulă şi nulitatea este absolută, putând fi invocată de însuş dăruitorul şi de moştenitorii sau reprezentanţii săi, 244.

— Tot lovită de o nulitate absolută este şi acceptarea unei donaţiuni făcută de o persoană morală fără autorizarea guvernului, 247.

— Admiterea acceleiaşi soluţii în caz când acceptarea donaţiunei a fost făcută de o persoană, care nu aveà mandat dela donatar, 244.

— In caz când reprezentantul legal al incapabilului n'a observat formele legale, acceptarea este numai anulabilă, nulitatea fiind relativă, 238, 244, 245, 246.

— Admiterea acestei soluţii în privinţa donaţiunilor deghizate (Controv.), 246.

— Acţiunea în anulare, fiind în specie relativă, se prescrie, prin 10 ani din ziua morţei dăruitorului, 246.

— Acţiunea în anularea unei donaţiuni deghizate, exercitată pentru neregularitatea acceptărei, având un caracter pur relativ, se prescrie tot prin zece ani, iar nu prin 30 de ani, 247, 416.

— Numai acţiunea în simulaţie, care tinde a se declarà că, sub aparenţa unui contract cu titlu oneros, se ascunde o liberalitate deghizată, se prescrie prin 30 de ani, 247, 312. V. *Simulaţie.*

— Consecinţile lipsei de acceptare, 247 urm.

— Minorii şi interzişii nu pot, în lipsă de acceptare, să ceară lucrurile dăruite, ei având numai recurs contra tutorului lor, care neglijând de a acceptà donaţiunea, le-a adus o pagubă în averea lor, 248, 249. V. *Minori.*

— Admiterea acceleiaşi soluţii în privinţa curatorului minorului emancipat sau surdo-mutului, tătălui administrator legal în timpul căsătoriei, administratorilor persoanelor morale, etc., 249.

— Cazul când tutorul sau ascendentul a făcut o donaţiune minorului, interzisului sau descendentului său, 249.

— Responsabilitatea tutorului sau ascendentului dăruitor pentru neprovocarea rânduirei unui tutor *ad hoc* (Controv.), 249, 250.

— *Notificarea acceptărei*, 250 urm.

— In caz când acceptarea donaţiunei nu se face prin însuş actul de donaţiune, ci printr'un act autentic posterior, donaţiunea nu-şi produce efectele sale decât din ziua în care s'a notificat dăruitorului actul de acceptare, 250.

— Origina acestei formalităţi, 251.

— Neîndeplinirea acestei formalităţi face ca donaţiunea să fie inexistentă atât în privinţa donatorului cât şi a donatarului, 252.

— Consecinţile care rezultă din împrejurarea că donaţiunea nu este perfectă ***în privinţa ambelor părţi*** decât din momentul notificărei acceptărei, 252, 253.

— Formele notificărei acceptărei (Controv.), 253, 254, text şi n. 4.

— ***Donaţiunile făcute de Români în străinătate şi de străini în România,*** 324 urm.

— Românii care vor voi să facă o donaţiune în străinătate, o vor face în forma autentică înaintea funcţionarilor respectivi străini (notari), sau înaintea agenţilor români din străinătate, 325.

— Cazul când Românul voeşte a face o donaţiune într'o ţară, precum este Serbia, de exemplu, în care donaţiunea nu este un act solemn (Controv.), 326.

— Străinii, care vor voi să facă o donaţiune în România, o vor face înaintea funcţionarilor competenţi români (tribunalul), sau înaintea agenţilor lor diplomatici, 327.

— Donaţiunile făcute în străinătate sunt supuse transcrierei în privinţa imobilelor situate în România, 327. V. *Transcriere*.

— *Efectele donaţiunilor între vii*, 327 urm.

— Efectele între părţi (transferirea proprietăţei) prin simplul efect al consimţimântului, când donaţiunea are de obiect un corp cert şi determinat, 328, 329.

— Dacă lucrul este determinat numai în specie, proprietatea va fi strămutată prin tradiţie sau printr'o nouă convenţie, 329. V. *Tradiţie*.

— Donaţiunea lucrului altuia (Controv.), 330. V. *Lucrul altuia*.

— *Obligaţiile donatorului şi ale donatarului*, 330.

— Obligaţiile donatorului sunt relative la garantarea donatarului pentru evicţiune, iar acele ale donatarului sunt relative la plata datoriilor dăruitorului, 330. V. *Garanţia pentru evicţiune, Plata datoriilor*, etc.

— *Efectele donaţiunilor în privinţa terţiilor, 341 urm.*

— In privinţa terţiilor, proprietatea mobilelor corporale se transmite, ca şi între părţi, prin efectul perfecţiunei contractului, 341.

— In privinţa donaţiunilor manuale, tradiţia este însă necesară, 264 urm. şi 341. V. *Donaţiuni manuale*.

— In privinţa mobilelor incorporale (creanţe), donatarul nu devine proprietar, faţă de terţii, decât prin îndeplinirea dispoziţiilor art. 1393 C. civil, 341, 342. V. *Creanţe*.

— In privinţa titlurilor la purtător, proprietatea se strămută faţă de terţii, ca şi pentru celelalte mobile corporale, 342. V. *Titluri la purtător*.

— In privinţa cambiilor şi altor efecte negociabile, proprietatea se transferă prin gir, 274, 342. V. *Cambii, Gir*, etc.

— *Donaţiunile având de obiect imobile.* — In privinţa acestor donaţiuni, proprietatea se strămută, faţă de terţii, numai prin transcriere, 342 urm. V. *Transcriere*.

— *Irevocabilitatea donaţiunilor între vii*, 368 urm.

— Donaţiunile sunt, în principiu, irevocabile, şi acest principiu este atât de esenţial încât dăruitorul n'ar puteà stipulà revocaţiunea după bunul său plac, 14, 16 n. 2; 368, 781. V. *suprà*, p. 828 (tabla).

— Ca atare, donaţiunea de bunuri viitoare trebuià deci să fie nulă, ca în codul francez, iar nu revocabilă, ca în codul nostru, 368, 390 urm., 781.

— In vechiul drept francez, principiul irevocabilităţei erà formulat prin următoarea maximă: *Donner et retenir ne vaut*, 369, 781.

— Origina şi scopul irevocabilităţei, 370.

— Admiterea principiului irevocabilităţei în codul Calimach, în codul austriac, în codul german, etc., 369 n. 2.

— Admiterea principiului contrar în dreptul muzulman, 15 nota şi 368 n. 4. V. *Drept muzulman.*

— Aplicarea principiului irevocabilităţei donaţiunilor. Nulitatea don. făcută sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului, 371 urm., 723.

— Toate donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului sunt anulabile, chiar şi cele indirecte sau deghizate, 373.

— Neaplic. acestui principiu donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi celor făcute între soţi în timpul căsătoriei, 373 text şi n. 2, 723, 725, 729, 782. V. *Condiţie*, p. 823 şi *infră Donaţiune*, p. 842 urm. (tabla).

— Ce se înţelege, în specie, prin condiţie potestativă (condiţia pur sau simplu potestativă)? (Controv.), 372, 373. V. *Condiţie.*

— Deoseb. între condiţia simplu şi pur potestativă, 372 şi tom. VI, p. 30 urm.

— Exemple de condiţii potestative care anulează donaţiunea, 374, 375.

— Condiţia cazuală nu anulează donaţiunea, precum ar fi de exemplu: acea de a aveà sau de a nu aveà copii, 375 text şi n. 1. V. *Condiţie.*

— *Quid* în privinţa donaţiunei făcută sub o condiţie mixtă? (Controv.), 377, 378.

— O altă aplicare a principiului irevocabilităţei donaţiunei, o găsim în art. 823, care declară nulă, în sens de anulabilă, donaţiunea făcută sub condiţia de a plăti datorii sau sarcini inexistente la epoca donaţiunei sau nearătate în actul de donaţiune, 379 urm. V. *Plata datoriilor.*

— O a treia aplicare a aceluiaş principiu o găsim în art. 824, care declară donaţiunea anulabilă, de câteori dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a dispune de lucrul dăruit, 385.

— Intreaga donaţiune va fi, de asemenea, anulabilă, dacă dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a înstrăinà ceeace va crede de cuviinţă, 385.

— Şi aici se face însă excepţie în privinţa donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi între soţi în timpul căsătoriei, 385 n. 4 şi 781 urm.

— Art. 824, care cuprinde o aplicare a regulei *donner et retenir ne vaut,* nu se aplică la testamente, 385 n. 2. V. *Testament.*

— Donaţiunea este nulă chiar dacă dăruitorul şi-ar fi rezervat dreptul de a dispune numai de o parte din lucrurile dăruite, 385, 386.

— Cazul când dăruitorul a murit fără a fi dispus de lucrurile asupra cărora el şi-a rezervat dreptul de a dispune, 386.

— Cazul când rezervele făcute de dânsul ar fi independente de voinţa lui (Controv.), 387.

— Aplic. principiilor de mai sus când dăruitorul şi-a rezervat dreptul de a înfiinţà o sarcină, 387.

— Plata unui capital sau unei rente perpetue, 387, 388.

— Plata unei rente viagere, unei persoane determinate, 388.

— Cazul când persoana care urmează a se folosì de rentă nu este determinată. (Controv.), 388.

— Nu numai moştenitorii dăruitorului, dar şi însuş dăruitorul poate propune anularea donaţiunei pentru bunurile rezervate, refuzând predarea lor, sau cerându-le înapoi, dacă ele au fost predate donatarului, 388.

— Dacă dăruitorul lasă pe donatar în posesiunea lucrurilor dăruite, acest din urmă va dobândì proprietatea fructelor percepute de dânsul, în timpul posesiunei sale, nu ca proprietar sau uzufructuar, nici ca posesor de bună credinţă, ci în virtutea unui dar manual, 389.

— Clauzele compatibile cu caracterul de irevocabilitate al donaţiunilor între vii, 389 urm.

— Acestea sunt: 1° rezerva în folosul dăruitorului sau unui terţiu a uzufructului lucrurilor dăruite, 389, 398 urm. V. *Uzufruct.*

— 2° Stipularea dreptului de reintoarcere a bunurilor dăruite, în folosul dăruitorului, 389 şi 400 urm. V. *Reîntoarcerea convenţională.*

— *Donaţiunile de bunuri viitoare* (revocabilitatea lor în dreptul nostru), 390 urm., 419, 781.

— Prin lucrurile viitoare se înţelege aci bunurile ce dăruitorul va lăsà la moartea sa, 393, 682, 688.

— Prin lucruri viitoare se mai înţelege încă roada anului viitor a unei moşii, a unei vii, a unei livezi, etc., care nu este încă în patrimoniul nostru, dar pe care le vom dobândi în viitor, 393, 394.

— Roada viitoare a unei proprietăţi care se găseşte actualmente în patrimoniul nostru, este însă un bun prezent, iar nu viitor, 394.

— Tot ca o donaţiune de bunuri prezente va fi considerată şi acea care ar aveà de obiect beneficiile ce dăruitorul are să primească dintr'o societate contractată înainte de donaţiune, 394.

—Dacă donaţiunea are de obiect un corp cert şi determinat, lucrul fiind prezent, donaţiunea este irevocabilă, 394, 395.

— Cazul când donaţiunea are de obiect o sumă de bani (Controv.), 395 text şi n. 2, 396.

— Soarta donaţiunilor cumulative de bunuri prezente şi viitoare, 396 urm., 712 urm.

— Lucrurile ce pot fi dăruite (toate bunurile care sunt în comerţ), 398.

— Se poate dà nu numai proprietatea plină, dar şi nuda proprietate singură, sau numai uzufructul, 398, 399.

— Dăruitorul nu poate dispune prin testament de uzufructul bunurilor dăruite, 398 n. 2. V. *Testament.*

— *Acţiunea în anulare a donaţiunilor* (aplicarea art. 1900 C. civ.), 415 urm.

— Cazul când donaţiunea poate fi revocată (neîndeplinirea sarcinilor impuse donatarului, ingratitudinea donatarului şi survenirea de copii dăruitorului, în urma donaţiunei), 417 urm.

— Donaţiunea se mai revoacă prin îndeplinirea condiţiei rezolutorii, iar donaţiunea de bunuri viitoare este revocabilă după bunul plac al dăruitorului, însă pe cale de acţiune, 419.

— Deoseb. între desfiinţarea şi revocarea donaţiunei, 419.

— Revocarea donaţiunei se face, ca şi reducţiunea, după legea în vigoare în momentul donaţiunei, 530 *ad notam.*

— *Revocarea donaţiunei pentru neîndeplinire de sarcini sau obligaţii impuse donatarului*, 420 urm.

— La Romani, neîndeplinirea sarcinilor erà considerată ca o ingratitudine a donatarului, 420.

— Astăzi, revocarea donaţiunei pentru neîndeplinirea sarcinei impusă fie în folosul dăruitorului, fie în folosul unui terţiu, se îndeplineşte în baza condiţiei rezolutorii tacite, 421, 422, 427, 469. V. *suprà*, p. 828 (tabla).

— Consecinţile care rezultă din aplicarea condiţiei rezolutorii tacite (revocarea se îndeplineşte cu efect retroactiv, desfiinţând înstrăinările sau sarcinile reale constituite de donatar), 422, 423.

— Dreptul dăruitorului de a revendicà imobilul înstrăinat dela terţii detentori, 423, 424.

— Soarta actelor de administraţie făcute de donatar (Controv.), 423, n. 2.

— Restituirea fructelor de către donatar (Controv.), 424.

— Cazul când donatarul poate fi condamnat la daune, 424.

— Cazul când revocarea are de obiect donaţiunea unei rente (urmărirea rentei în mânile terţilor achizitori chiar de bună credinţă), 424 n. 1.

—Despăgubirea donatarului pentru cheltuelile necesare făcute de dânsul şi despăgubirea dăruitorului pentru degradările aduse lucrului de către donatar, 425.

— Restituirea fructelor atât de donatar cât şi de terţii detentori (Controv.), 425.

— Restituirile ce trebue să facă dăruitorul, 425.

— Donaţiunile deghizate, ca şi cele manuale, sunt revocabile pentru neîndeplinire de sarcini, 276 urm., 307, 426.

— In privinţa donaţiunilor mutuale, chestiunea de a se şti dacă revocarea unei donaţiuni atrage sau nu revocarea celeilalte donaţiuni, este controversată, 425, 426.

— Revocarea pentru neîndeplinire de sarcini nu se îndeplineşte niciodată de drept, afară de cazul unei stipulaţii contrare, 426.

— Revocarea fiind în specie judiciară, în baza condiţiei rezolutorii tacite, judecătorii pot să acorde donatarului nenorocit un termen de graţie, părţile putând chiar stipulà un pact comisor expres, 427, 428. V. *Pact comisor expres.*

— Chestiunea de a se şti dacă dăruitorul poate cere îndeplinirea sarcinilor este controversată, 428, 429.

— Terţii, în folosul cărora s'a stipulat o prestaţie apreciabilă în bani, pot obligà pe donatar la executarea acestei prestaţii, fără a puteà însă cere revocarea donaţiunei, 430.

— Donatarul nu poate să se libereze de executarea sarcinilor prin părăsirea bunurilor dăruite, 336, 382, 430.

— Donatarul nu poate să renunţe la donaţiune decât dacă el şi-ar fi rezervat această facultate, 430, 431.

— Perderea fortuită a lucrului dăruit nu scuteşte pe donatar de obligaţia de a executà sarcinile donaţiunei, 431.

— Revocarea poate fi cerută de dăruitor şi moştenitorii săi şi chiar de creditorii săi, 431.

— Creditorii moştenitorilor au şi ei acelaş drept, dacă debitorul n'a renunţat la acţiunea ce-i aparţineà, 431, 432.

— Finele de neprimire opozabile acţiunei creditorilor, 432.

— Acţiunea în revocare mai poate fi exercitată de cesionarul ei, 432.

— Acel care cere revocarea donaţiunei, trebue însă să aibă interes la aceasta, 432.

— Persoanele în contra cărora se exercită acţiunea în revocare pentru neîndeplinire de sarcini, 432.

— Acţiunea în revocare pentru neîndeplinire de sarcini este divizibilă, de câteori însăşi sarcina este şi ea divizibilă, 433.

— Cazul când acţiunea în revocare are un caracter indivizibil, 433.

— Contra donatarului şi moştenitorilor lui acţiunea în revocare poate fi exercitată timp de 30 de ani dela naşterea ei, 433.

— Cât pentru acţiunea în revendicare ce dăruitorul ar exercità contra terţiilor detentori ai lucrurilor dăruite, ea se va prescrie fie prin 30 de ani, fie prin 10 sau 20 de ani, dacă terţii au fost de bună credinţă, 433.

— Detentorii de mobile corporale pot însă să invoace prescripţia instantanee, dacă sunt de bună credinţă, 433, 434. V. *Prescripţie instantanee.*

— Chestiunea de a se şti dacă revocarea trebue sau nu să fie precedată de o punere în întârziere este controversată, 434.

— Punerea în întârziere este, în orice caz, inutilă de câteori sarcina consistă într'a nu face ceva *(in non faciendo)*, 434.

— ***Revocarea donaţiunei pentru ingratitudinea donatarului***, 435 urm.

— Revocarea don. pentru ingratitudine la Romani şi în dreptul nostru anterior, 435, 437.

— Temeiul juridic al revocărei pentru ingratitudine, 432.

— Această revocare fiind o pedeapsă, este de strictă interpretare, 438, 440.

— Analogie între ingratitudine şi nedemnitate în materie de succesiuni, 438.

— Deoseb. între ingratitudine şi nedemnitate, 438 text şi n. 2.

— Justificarea asprimei legi în materie de ingratitudine, 438.

— Faptele care constituesc ingratitudinea donatarului, 430 urm.

— Aceste fapte sunt determinate de lege în mod limitativ şi sunt de strictă interpretare, 438, 440.

— 1° Prima cauză de ingratitudine şi cea mai gravă din toate este atentatul la viaţa dăruitorului, 441.

— Nu se cere ca să existe o condemnare penală în contra donatarului, 438 n. 2, 441.

— Revocarea pentru ingratitudine poate aveà loc chiar atunci când o condemnare penală nu este cu putinţă contra donatarului, de exemplu, în cazul unei crime săvârşite, dar neisbutite, 441 text şi n. 6.

— Intenţia criminală, chiar manifestată printr'un început de executare, nu se consideră ca un act de ingratitudine, 442.

— Cuvântul atentat implică o intenţie criminală, 442, text şi n. 2.

— Crimele declarate scuzabile de legea penală pot aduce revocarea donaţiunei, 443.

— Faptul că donatarul ar fi fost minor în momentul comiterei atentatului nu-i serveşte de scuză, dacă el a lucrat cu pricepere, 443.

— Interzisul şi femeea măritată nu se pot pune sub scutul incapacităţei lor spre a fi sustraşi dela pedeapsa revocărei, 444. V. *Femee măritată, Interdicţie.*

— Omorîrea donatarului în duel de către donator nu poate, în genere, fi considerată ca un atentat la viaţa dăruitorului, 444. V. *Duel.*

— 2° A doua cauză de ingratitudine, care aduce revocarea donaţiunei, consistă în delicte, cruzimi şi injurii grave, 444 urm.

— Sensul cuvântului delicte. Prin această expresie se înţelege nu numai crimele şi delictele în contra persoanei, dar şi în contra averei dăruitorului, precum: furtul, abuzul de încredere, incendiul, falimentul, ruina, etc., 445, text şi n. 2. V. *Abuz de încredere, Faliment, Furt,* etc.

— Paguba adusă averei donatarului nu are astăzi nevoe de a fi considerabilă, după cum se cereà la Romani, n. 2, *in fine* dela p. 445, 446.

— Deşi calificativul *grav* se referă la injurii, totuşi şi delictele trebue să aibă o gravitate oarecare spre a produce revocarea donaţiunei, 446.

—Ceeace se caută, într'adevăr, este intenţia criminală, 447.

— Delictele care nu aduc revocarea donaţiunei pentru ingratitudine (de exemplu: faptul de a vânà pe proprietatea dăruitorului fără învoirea lui), 446, 447. V. *Vânat.*

—Falşificarea testamentului dăruitorului poate însă să aducă revocarea donaţiunei făcută de acest din urmă, autorului falşificărei, 447.

— *Quid* în privinţa lovirilor provocate de însuş dăruitorul? 447.

—Delictele grave comise contra rudelor dăruitorului (Controv.), 447.

— Cruzimile, adecă actele de asprime şi vexaţiune sau răutate îndreptate în contra dăruitorului sunt şi ele o cauză de revocare, chiar dacă nu sunt pedepsite de lege, 448.

—Exemple de fapte care constituesc cruzimi, 448 n. 3.

—Injuriile pentru a aduce revocarea trebue să fie grave, această gravitate apreciindu-se în mod suveran de judecătorii fondului, 449.

— Refuzul femeei de a locui la un loc cu bărbatul său poate atrage revocarea donaţiunei făcută de bărbat, 449.

— Tot astfel ar fi şi faptul din partea unei fete, de a părăsi casa părintească, 449.

—O cerere de interdicţie, făcută de către un fiu în contra părintelui său, nu constitue însă un act de ingratitudine, ci exerciţiul unui drept, 449. V. *Interdicţie.*

— Injuriile grave aduse de donatar memoriei dăruitorului nu constituesc o cauză de revocare a donaţiunei (Controv.), 450.

— 3° In fine, ultima cauză de revocare pentru ingratitudine este refuzul, fără cuvânt, al donatarului de a alimentà, la caz de nevoe, pe dăruitor, 450, 451 şi tom. I, p. 709 urm.

— Toate donaţiunile sunt revocabile pentru ingratitudine, chiar şi cele manuale, fie ele remuneratorii, oneroase, mutuale, directe sau indirecte, şi chiar deghizate sau ascunse sub forma unui contract cu titlu oneros, 451—453.

—Nu sunt însă revocabile pentru ingratitudine prezenturile obişnuite şi donaţiunile făcute în favoarea căsătoriei, 453, 454, 493 n. 2. V. *Prezenturi obişnuite*.

— Aplicarea celorlalte cazuri de revocare donaţiunilor făcute în favoarea căsătoriei, 454.

— Donaţiunile ce viitorii soţi şi-ar face între ei fie prin contractul de căsătorie, fie printr'un act separat, sunt revocabile, ca şi cele ce ei şi-ar face în timpul căsătoriei (Controv.), 454, 455, 727.

— Revocarea pentru ingratitudine este judiciară, ea neavând loc de drept decât în caz de divorţ pentru cauză determinată, 456, 728. V. *Divorţ*.

—Motivele revocărei judiciare, 456.

— Acţiunea în revocare pentru ingratitudine se stinge prin iertarea dăruitorului, 457 n. 3.

— Neaplicarea în specie a art. 252 C. civil, 458 nota.

—Legea presupune această iertare de câteori dăruitorul a lăsat să treacă un an fără a reclama, 457.

— Acest termen de un an nu este o adevărată prescripţie (Controv.), 458.

—Acest termen curge deci între soţi, art. 1881 C. civil nefiind aplicabil în specie, 459.

— Nici art. 1876 nu este aplicabil în specie (Controv.), 459.

— Neaplicarea în specie a regulei: *Quæ temporiala sund ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum*, 459. V. aceste cuvinte.

— Acţiunea în revocare este independentă de acţiunea publică şi de acea civilă, 459.

— Dreptul dăruitorului de a se constitui parte civilă înaintea instanţelor represive, 458.

—Nesuspendarea termenului de un an prin imposibilitatea fizică în care s'ar găsi dăruitorul de a exercită acţiunea, 459.

— Nici prin demenţa sau interdicţia donatarului, intervenită în urma faptelor care constituesc ingratitudinea, 460.

— Dăruitorul nu poate să păstreze acţiunea în revocare decât exercitând-o în realitate în termenul prescris de lege, 460.

— Faptul dăruitorului de a denunţă pe donatar sau de a se constitui parte civilă înaintea instanţelor represive nu-l împiedică de a pierde acţiunea în revocare, dacă n'a exercitat-o în timp de un an, 460.

— De când curge termenul de un an, 460.

—Dacă donatarul s'a făcut culpabil de mai multe fapte de ingratitudine, termenul de un an curge din ziua comiterei ultimului fapt, 461.

—Cazul când faptul, care constitue ingratitudinea, ţine toată viaţa dăruitorului, 461.

—Persoanele care pot cere revocarea pentru ingratitudine (dăruitorul şi moştenitorii lui, însă aceşti din urmă numai în două cazuri excepţionale), 462 urm., 737 n. 2.

— Persoanele în contra cărora se poate cere revocarea pentru ingratitudine (donatarul ingrat), 466.

—Acţiunea nu mai poate astăzi fi exercitată contra moştenitorilor donatarului, 466.

—Continuarea acţiunei în contra acestor moştenitori, atunci când revocarea a fost cerută în contra donatarului şi el a murit *pendente lite* (Controv.), 467.

— Dacă donatarul a murit în urma pronunţărei hotărîrei dela prima instanţă, dreptul de apel aparţine moştenitorilor săi sau dăruitorului, 467, 468.

—Efectele revocărei donaţiunei pentru cauză de ingratitudine, 468 urm.

— Revocarea pentru ingratitudine nu produce niciun efect în privinţa terţiilor care au contractat cu donatarul, aceasta fiind o pedeapsă care nu poate să atingă decât pe donatar, singurul vinovat în specie, 468, 469 text şi n. 2; 470.

— Efectele revocărei admisă contra unei femei măritate cu privire la drepturile bărbatului ei (Controv.), 469.

— Soarta înstrăinărilor consimţită de donatar, în urma inscrierei, cererei de revocare pe marginea registrului respectiv (nulitatea acestor înstrăinări), 342, 470. V. *Transcriere*, p. 890 (tabla).

— Scopul înscrierei cererei de revocare (prevestirea terţiilor şi înlăturarea erorei lor), 470, 471.

— Cazul când donaţiunea n'a fost transcrisă (Controv.), 471.

— Efectele revocărei în privinţa donaţiunilor de bunuri mobiliare, 471.

— Terţii achizitori de bună credinţă ai mobilelor corporale pot invocà prescripţia instantanee, 472. V. *Prescripţie instantanee.*

— In privinţa creanţelor se va aplicà art. 1393 (Controv.), 472. V. şi p. 341, 342. V. *Creanţe.*

— Dreptul dăruitorului de a luà măsuri conservatorii, 472.

— Cazul când donaţiunea are de obiect o sumă de bani sau alte lucruri fungibile, 472.

—Efectele revocărei între părţi. Donatarul trebue să restitue dăruitorului *valoarea* obiectelor înstrăinate de dânsul cu titlu gratuit sau oneros, iar nu *preţul* cu care el a înstrăinat acele lucruri, 473, 474.

— Donatarul restitue valoarea din momentul cererei în revocare, 468 n. 2, 474.

—Donatarul restitue şi fructele tot din ziua cererei în revocare (Controv.), 474.

— Critica legei, 474, 475.

— Temeiul juridic al art. 834 § 2 (Controv.), 475.

— Cazul când donatarul este insolvabil, 475.

— Lucrurile neînstrăinate sunt restituite de donatar în natură, art. 772 dela raport nefiind aplicabil în specie, 476.

—Starea în care lucrurile trebue să fie restituite dăruitorului (starea în care ele se găsesc în momentul cererei în revocare), 476.

— Despăgubirea ce trebue să primească şi să plătească dăruitorul, 476.

— Plata degradărilor aduse lucrului dăruit de către donatar, 477.

— Despăgubirea dăruitorului pentru înstrăinările parţiale ale lucrului dăruit, 477.

—Dăruitorul nu poate însă cere ca donatarul să degreveze imobilul şi să-l restitue liber de orice sarcină, 477.

— Respectarea, de către dăruitor, a actelor de administraţie emanate dela donatar şi a contractelor de închiriere încheiate pe un period chiar mai lung de cinci ani, rămânând ca dăruitorul să fie despăgubit de către donatar atunci când el ar suferi vreo daună din cauza termenului prea lung al contractelor de închiriere sau arendare, 477, 478.

— *Revocarea donaţiunei pentru survenire de copii dăruitorului, în urma donaţiunei,* 478 urm.

— Origina acestei revocări (dreptul roman), 478.

— Istoricul acestei cauze de revocare (dreptul vechiu francez), 479.

— Motivele acestei revocări şi critica legei, 479.

— Cum erà întocmit proiectul primitiv al codului francez în această privinţă, 480.

— Condiţiile la care este supusă revocarea donaţiunei pentru survenire de copii, 480 urm.

— 1° Dăruitorul nu trebue să aibă nici copii, nici alţi descendenţi, în momentul facerei donaţiunei, 481.

— Dacă el are un copil în acel moment, donaţiunea este irevocabilă, 481.

— Pentru ca să împedice revocarea copilul trebue să fie născut, iar nu numai conceput în momentul facerei donaţiunei, 482.

— Critica legei, 483.

— Nu numai copilul legitim, dar şi cel legitimat împedică revocarea, 483. V. *Legitimare.*

— Pentru ca un copil legitimat să facă obstacol la revocarea donaţiunei, atât naşterea cât şi legitimarea lui trebue să fie ambele anterioare donaţiunei, 483 n. 2.

— *Quid* în privinţa existenţei unui copil natural în momentul facerei donaţiunei? 483. V. *Copii naturali.*

— Existenţa unui copil natural din partea mamei (Controv.), 483.

— Existenţa unui copil adoptat

în momentul donaţiunei (Controv.), 484. V. *Adopţiune*, p. 814 (tabla).

— Existenţa unui copil născut dintr'o căsătorie putativă, 484, 485.

—Existenţa unui copil absent în momentul donaţiunei (Controv.), 485. V. *Absenţă*.

— Pentru a împedică revocarea copilul trebue să fie existent în momentul facerei donaţiunei, 485.

— Cazul când copilul, pe care l-a avut dăruitorul, nu mai există în momentul donaţiunei, 485.

— 2° A doua condiţie cerută pentru ca donaţiunea să fie revocată este ca dăruitorul, care nu aveà copii, să dobândească, în urma facerei donaţiunei, un copil legitim sau legitimat chiar dacă copilul legitimat după donaţiune erà născut înaintea ei, 486 text şi n. 2.

— *Quid* în privinţa copilului născut dintr'o căsătorie putativă, atunci când dăruitorul a contractat cu rea credinţă o căsătorie anulabilă (Controv.), 486 n. 1. V. *Căsătorie*.

— Naşterea sau recunoaşterea unui copil natural nu revoacă donaţiunea nici chiar în privinţa mamei dăruitoare, pentrucă altfel ea ar fi avut interes a-şi creà o descendenţă nelegitimă spre a puteà redobândi bunurile eşite din patrimoniul ei, 486. V. *Copii naturali*.

— *Quid* în privinţa adopţiunei? 487. V. *Adopţiune*.

— Reîntoarcerea unui copil absent nu poate fi asimilată cu naşterea unui copil, 487. V. *Absenţă*.

—Survenirea unui copil postum, adecă născut în urma morţei dăruitorului, revoacă donaţiunea, 487.

—Naşterea unui nepot încă mai aduce revocarea donaţiunei, 487, 488.

— Donatarul n'ar puteà, pentru a împiedicà revocarea, să conteste legitimitatea copilului sau nepotului survenit în urma donaţiunei, 488.

— El ar puteà însă să dovedească că dăruitorul a recurs la manoperele prevăzute de art. 275 C. penal, pentru a face să se creadă că femeea a născut, în urma facerei donaţiunei, un copil, pe care nu l-ar fi născut în realitate, 488.

— Toate donaţiunile (directe sau indirecte, oneroase, remuneratorii, mutuale, manuale, deghizate, etc., instituţiile contractuale, împărţelile ascendenţilor făcute sub forma unei donaţiuni, etc.) sunt revocabile pentru survenire de copii, 490, 491 text şi n. 4.

—Nu sunt însă revocabile pentru această cauză, testamentele şi contractele cu titlu oneros, calificate în mod impropriu donaţiuni, 491, 492. V. *Testament*, p. 890 (tabla).

— Nu sunt, de asemenea, revocabile pentru naştere de copii: remiterea unei datorii, renunţarea la prescripţie, recunoaşterea unui copil natural, adopţiunea, etc., 492.

— Spre deosebire de codul francez, donaţiunile dintre viitorii soţi sunt revocabile pentru naştere de copii, 492, 493.

— Donaţiunile care, prin excepţie, nu sunt revocabile pentru naştere de copii: prezenturile obişnuite, 489 n. 1; 490, 493. V. *Prezenturi obişnuite*, p. 972 (tabla).

— Donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei, 493.

— Donaţiunile făcute de ascendenţi în favoarea căsătoriei, 493.

—Pe când revocarea donaţiunei pentru neîndeplinire de sarcini şi ingratitudine este judiciară, revocarea pentru survenire de copii se îndeplineşte, din contra, de drept, fără ştirea şi voinţa dăruitorului şi fără intervenţia justiţiei, revocarea fiind de astă dată legală, 494, 495.

— Consecinţile care rezultă din revocarea de drept a donaţiunei, 494, 495.

— Copilul nu poate opune revocarea, pentrucă el nu este parte contractantă. El se foloseşte însă indirect de revocare, dacă bunurile dăruite se găsesc în succesiunea dăruitorului, 479, 494 n. 2.

—Consecinţile revocărei cu privire la proprietatea lucrului dăruit. Dacă în momentul revocărei donatarul se găseşte în posesiunea lucrurilor dăruite, el trebue să le restitue, iar dacă lucrurile nu i-au fost încă predate, el nu poate să le ceară dela dăruitor, 495, 496.

— In urma revocărei, donaţiunea nu mai poate fi confirmată, 496. V. *Confirmare*.

— Revocarea odată îndeplinită, moartea copilului care a produs-o, nu poate să reînvie donaţiunea, şi singurul mijloc ce ar aveà dăruitorul de a transmite din nou donatarului proprietatea lucrurilor dăruite, ar fi de a-i face o nouă donaţiune, 496.

— Dăruitorul nu poate de mai înainte să renunţe nici în mod total, nici în mod parţial, la revocarea donaţiunei, 496, 497.

— Dăruitorul nu poate să renunţe la revocare nici chiar în urma îndeplinirei ei prin survenirea copilului, 497.

— Dăruitorul nu poate nici vinde, nici cedà altuia dreptul său de revocare, 497.

— Art. 839, care anulează orice clauză prin care dăruitorul ar renunţà la revocarea donaţiunei pentru naştere de fiu, se aplică tuturor donaţiunilor, chiar şi celor deghizate, 497.

— Cazul când dăruitorul poate renunţà la revocarea donaţiunei, 497.

— Efectele revocărei între părţile contractante (restituirile dintre dăruitor şi donatar), 497, 498.

— Dăruitorul are contra terţiilor acţiunea în revendicare, iar în contra donatarului, acţiunea personală care izvorăşte din contract şi din desfiinţarea lui, 498, 504.

— Ambele aceste acţiuni se prescriu prin 30 de ani, 504.

— Dreptul dăruitorului de a dispune de lucrul dăruit, în urma revocărei donaţiunei, 498.

— Donatarul dobândeşte proprietatea fructelor până în ziua notificărei naşterei sau legitimărei copilului, care a produs revocarea, 499.

— Titlul în baza căruia donatarul dobândeşte proprietatea acestor fructe (Controv.), 499.

— Momentul când donatarul trebue să restitue fructele (notificarea naşterei sau legitimărei copilului), 499.

— Cunoştinţa despre naşterea sau legitimarea copilului nu obligă pe donatar la restituirea fructelor, 500.

— Notificarea naşterei sau legitimărei copilului se face, în genere, prin portărei, 500.

— Dacă donatarul nu se găseşte în posesiunea lucrurilor dăruite, el este în drept a cere fructele dela dăruitor, 500, 501.

— Donatarul având, până la notificare, drept la fructele lucrului dăruit, este în drept a face acte de administraţie, administraţia nefiind decât o consecinţă a folosinţei, 501.

— In privinţa terţiilor, revocarea donaţiunei având efect retroactiv, orice act de dispoziţie făcut de donatar este nul în baza regulei: *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis*, 501.

— Nulitatea înstrăinărilor totale sau parţiale, ipotecilor, servituţilor, etc. consimţite de donatar, 501.

— Dăruitorul sau moştenitorii lui au o acţiune în revendicare contra terţiilor, spre a cere dela ei imobilul dăruit liber de orice sarcini, această acţiune prescriindu-se prin 30 de ani dela naşterea sau legitimarea copilului, care a produs revocarea, 502.

— Terţii dobândesc însă proprietatea fructelor până în ziua notificărei naşterei sau legitimărei, ei nefiind datori a restitui fructele decât din ziua acestei notificări, 502.

— Dreptul terţiilor de a face acte de administraţie, precum: contracte de închiriere sau arendare pe termen de cinci ani, 503.

— Dreptul dăruitorului de a atacà aceste contracte prin acţiunea pauliană, 503. V. *Acţ. pauliană*.

— Acţiunea personală, pe care dăruitorul o are contra donatarului spre a cere restituirea bunurilor dăruite şi acea pe care el o are în contra terţiilor tot în acest scop (acţiunea în revendicare) se prescriu prin 30 de ani, conform dreptului comun, aceeaş prescripţie aplicându-se şi donaţiunilor deghizate, 504.

— Deci, dacă donatarul a posedat 30 de ani imobilul dăruit dela naşterea sau legitimarea copilului care a produs revocarea, el a devenit proprietarul acestui imobil prin prescripţia achizitivă, 504, 505.

— Donatarul nu poate însă să opue uzucapiunea de 10 sau 20 ani, pentrucă, în urma revocărei donaţiunei, el nu mai are niciun titlu, de oarece titlul său este desfiinţat, 504, 505.

— Această uzucapiune nu poate fi opusă nici de terţii, ei putând însă să opue prescripţia instantanee, în privinţa mobilelor corporale, dacă sunt de bună credinţă, 505 n. 2. V. *Prescripţie instantanee.*

— Neaplicarea acestei prescripţii mobilelor incorporale, 505 n. 2 şi t. III, partea II, p. 919 n. 1.

— Prescripţia de 30 de ani, de care s'a vorbit mai sus, este supusă întreruperei şi suspendărei în materie de prescripţie în genere, 506.

— *Donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie,* 14 şi 669 urm.

— Derogare dela regulele ordinare în privinţa acestor donaţiuni, care au de scop înlesnirea căsătoriilor, 670, 781 urm.

— Aceste derogări nu există decât în privinţa donaţiunilor făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie, căci dacă ele au fost făcute printr'un act separat, se aplică dreptul comun, 670, 671 text şi n. 1; 674.

— Deoseb. între donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi donaţiunile *ante* sau *propter nuptias* din dreptul roman, 670 n. 2.

— Caracterul donaţiunilor dinaintea nunţei sub codul Caragea, 725 n. 2.

— Dacă căsătoria în vederea căreia donaţiunea a fost făcută nu are loc, donaţiunea este caducă, ca şi convenţia matrimonială, principiu admis şi la Romani, 671, 710, 711.

— Dacă căsătoria a avut loc, însă în urmă a fost anulată, donaţiunea va cădea, ea nefiind validă decât în privinţa soţului de bună credinţă, 672, 711 n. 1.

— Nulitatea contractului de căsătorie atrage, de asemenea, nulitatea donaţiunei ce el cuprinde, 711 n. 1.

— Caducitatea donaţiunei îşi produce efectele sale în privinţa terţiilor, chiar dacă ei au fost de bună credinţă, 672.

— Donaţiunile făcute prin contractul de căsătorie pot fi relative la donaţiuni de bunuri prezente, la cele de bunuri viitoare, la cele cumulative de bunuri prezente şi viitoare şi la cele făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului, 672.

— *Donaţiunile de bunuri prezente,* 673 urm

— Persoanele capabile de a dispune, rude sau străine, pot să deà averea lor ambilor soţi sau numai unuia din ei, nu însă şi copiilor ce se vor naşte din căsătoria proiectată, pentrucă aceşti copii nefiind încă concepuţi nu sunt capabili de a primi, 674, 683.

— Aceste donaţiuni sunt însă sustrase dela formele statornicite de dreptul comun, fiindcă ele trebue să fie făcute prin contractul de căsătorie, care este un act solemn, 674.

— Aceste donaţiuni nu sunt revocabile pentru neîndeplinire de sarcini şi survenire de copii, ele fiind însă revocabile pentru ingratitudine; ele sunt supuse raportului şi reducţiunei când atacă rezerva; ele sunt supuse transcrierei când au de obiect imobile şi actului estimativ, când au de obiect bunuri mobiliare, 676. V. *Actul estimativ.*

— Incât priveşte reducţiunea acestor donaţiuni se va urmà conform art. 850 C. civil, 672 n. 2.

— Donatorul este obligat a garantà pe soţul donatar de evicţiune, 676, 677.

— Deoseb. între donaţiunile ordinare şi cele făcute prin contractul de căsătorie, 677, 678.

— *Donaţiunile de bunuri viitoare,* 678 urm. V. *Instituţie contractuală.*

— *Donaţiunile cumulative de bunuri prezente şi viitoare,* 712, urm.
— *Definiţie,* 713.
— Nulitatea contractului de căsătorie ar atrage nulitatea donaţiunei de bunuri prezente şi viitoare, 713.
— Origina don. cumulative de bunuri prezente şi viitoare (dreptul vechiu francez), 713.
— Foloasele acestor donaţiuni, 714.
— Donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare constitue, în lipsa unei voinţi contrare a dăruitorului, o singură donaţiune, iar nu două liberalităţi întrunite la un loc, 714.
— Ea nu poate fi făcută decât prin contractul de căsătorie, în favoarea ambilor soţi sau unuia din ei, fiind revocabilă în caz când dăruitorul ar supraveţui soţului donatar, 715.
— Cazul când donaţiunea cumulativă de bunuri prezente şi viitoare n'a fost făcută prin contractul de căsătorie, ci printr'o donaţiune ordinară, 715.
— Dreptul de opţiune conferit soţului donatar şi exerciţiul acestui drept, adecă dreptul de a accepta liberalitatea în întregimea ei, la moartea dăruitorului, sau de a lepădă bunurile viitoare, oprind numai pe cele prezente, 716 urm.
— Acest drept de opţiune trece la moştenitorii soţului donatar în caz de supraveţuirea dăruitorului, dacă el n'a revocat donaţiunea, 715.
— Odată exercitată, opţiunea este irevocabilă, 717.
— Condiţiile la care este supus dreptul de opţiune (anexare la actul de donaţiune a unui inventar detaliat şi exact al datoriilor dăruitorului, existente în momentul donaţiunei), 717.
— Cazul când acest stat sau inventar este deprisos, 717.
— In lipsa unui asemenea inventar, donaţiunea nu este nulă, însă soţul donatar nu mai are dreptul de opţiune, ci trebue să primească sau să lepede întreaga donaţiune, 717, 718.
— Donatarul, care a lepădat donaţiunea, se consideră ca şi cum n'ar fi fost niciodată moştenitor, 718.
— Donatarul, care a optat pentru bunurile prezente, are drept la toate bunurile considerate ca atare în momentul donaţiunei, 718.
— El poate să revendice dela terţii detentori imobilele înstrăinate de dăruitor şi să nu respecte drepturile reale constituite către terţii, dacă el a avut grija de a transcrie donaţiunea, 718.
— Donatarul, care a acceptat donaţiunea în întregimea ei, va plăti toate datoriile şi sarcinile succesiunei, pe când donatarul care a optat pentru bunurile prezente va plăti numai datoriile existente în momentul donaţiunei, 719. V. *Plata datoriilor*, p. 871 (tabla).
— Donatarul unor obiecte particulare nu plăteşte nicio datorie, 719.
— Don. cumulativă de bunuri prezente şi viitoare este supusă actului estimativ, când cuprinde bunuri mobiliare (Controv.), 719, 720. V. *Actul estimativ.*
— Transcrierea donaţiunei cumulative de bunuri prezente şi viitoare, 720, 721, 734.
— Efectele donaţiunei cumulative de bunuri prezente şi viitoare, 722, 723.
— *Donaţiunile făcute sub o condiţie potestativă din partea dăruitorului.* — Donaţiunile ordinare nu pot fi făcute sub asemenea condiţii, ci numai cele făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi cele făcute între soţi în timpul căsătoriei, 373 text şi n. 2; 383, 385, 723, 725, 729, 782, etc. V. *suprà, Donaţiune,* p. 833 (tabla).
— *Donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie.* — Viitorii soţi pot, prin contractul de căsătorie să-şi facă unul altuia, înainte de căsătorie, orice donaţiune ar voi, cu restricţia însă a art. 796 § 2 C. comercial, p. 724 text şi n. 2.
— Motivele pentru care viitorii soţi pot, prin contractul de căsătorie, să-şi facă orice donaţiuni ar voi, 725, 726.
— Aceste donaţiuni sunt supuse

acceptărei din partea soţului donatar, cele mobiliare sunt supuse actului estimativ, iar cele imobiliare sunt supuse transcrierei, 725. V. *Actul estimativ, Transcriere*, etc.

— Judecătorii fondului apreciază în mod suveran natura donaţiunilor dintre soţi. La caz de îndoială, donaţiunea va fi considerată ca don. de bunuri viitoare, pentrucă soţii trăind în comun, nu au, în genere, niciun motiv de a-şi face liberalităţi actuale, 725 n. 1.

— Viitorii soţi au capacitatea de a-şi face donaţiuni chiar când sunt minori. Pentru aceasta trebue însă ca ei să aibă vârsta spre a se puteà căsătorì şi să fie asistaţi de persoanele al căror consimţimânt este necesar pentru validitatea căsătoriei, 726.

— Necelebrarea căsătoriei în vederea căreia donaţiunea a fost făcută, face ca liberalitatea să fie inexistentă, după cum tot inexistentă este şi convenţia matrimonială, 671, 727. V. *Căsătorie, Convenţie matrimonială*, etc.

— Spre deosebire de codul fr., aceste donaţiuuni sunt revocabile pentru naştere de copii, 492, 493, 727.

— Ele sunt, de asemenea, revocabile pentru ingratitudinea soţului donatar, 454, 455, 727.

— Ele sunt revocate de drept prin pronunţarea divorţului contra soţului donatar, 456, 728. V. *Divorţ*.

— *Donaţiunile făcute între soţi în timpul căsătoriei*, 728 urm.

— Soţii pot, în timpul căsătoriei să-şi facă orice donaţiuni pe care ei pot să şi-le facă prin contractul de căsătorie, 728.

— Astfel, ei pot să-şi facă donaţiuni de bunuri prezente, de bunuri viitoare, de bunuri prezente şi viitoare (cumulative), precum şi donaţiuni supuse unei condiţii potestative din partea dăruitorului, etc., 729 urm., 781, 782.

— Aceste donaţiuni sunt supuse tuturor formelor ordinare ale donaţiunilor în genere, 732.

— Nici transcrierea nici actul estimativ n'au însă raţiune de a fi, de câteori donaţiunile dintre soţi au de obiect bunuri viitoare, 733. V. *Actul estimativ*, p. 813, *Transcriere*, etc.

— Donaţiunea imobiliară cumulativă de bunuri prezente şi viitoare trebue însă să fie transcrisă, 720, 721, 734. V. *Transcriere*.

— Soţii nu pot însă să-şi facă în timpul căsătoriei, nici prin acte între vii, nici prin testament, vreo donaţiune mutuală şi reciprocă prin unul şi acelaş act, 734. V. şi tom. IV, partea II, p. 8 urm.

— Istoricul donaţiunilor dintre soţi la Romani şi în dreptul nostru anterior, nota 1 dela p. 729—733.

— Donaţiunile dintre soţi sunt revocabile în tot timpul vieţei dăruitorului, chiar în urma morţei donatarului, ele devenind irevocabile numai prin moartea dăruitorului, 728, 735, 737.

— Toate donaţiunile dintre soţi sunt revocabile, oricare ar fi forma sub care ele ar fi fost făcute: donaţiuni manuale, deghizate sau făcute prin persoane interpuse, etc., 297, 735.

— Motivele revocabilităţei, 735.

— Părţile nu pot să renunţe la dreptul de revocare nici în timpul căsătoriei, nici de mai nainte prin convenţia lor matrimonială, 736.

— Soţii n'ar puteà, de asemenea, să renunţe la dreptul ce le conferă legea de a se avantajà unul pe altul, nici să facă revocarea inadmisibilă, ascunzând donaţiunea sub forma unui contract cu titlu oneros, 736.

— Prin excepţie, femeea poate să revoace donaţiunea făcută bărbatului ei, fără nicio autorizare, 737, 742. V. *Femee măritată*, p. 853.

— Dreptul de a revocà donaţiunea este personal soţului dăruitor şi nu poate fi exercitat nici de creditorii lui, nici de către moştenitorii lui, 737.

— Moştenitorii dăruitorului pot însă să ceară prin justiţie revocarea don. pentru ingratitudine sau inexecutare de sarcini, iar creditorii pot să exercite acţiunea pauliană, de câteori donaţiunea a fost făcută de soţul debitor, în frauda drepturilor lor, 737 n. 2. V. *Acţ. pauliană*.

— Donaţiunea, chiar de bunuri prezente, nu este însă revocată de drept prin moartea soţului donatar, soluţie aplicabilă la toate donaţiunile în genere, 738, 739.

— Donaţiunile dintre soţi, sunt revocabile pentru ingratitudinea soţului donatar şi pentru neîndeplinire de sarcini, şi chiar fără nicio cauză legală de revocare, după bunul plac al dăruitorului; ele nu sunt însă revocabile pentru survenire de copii, 419, 728, 739.

— Aceste donaţiuni sunt revocate de drept prin pronunţarea divorţului contra soţului donatar, 728, 739. V. *Divorţ*.

— Revocarea după bunul plac al dăruitorului poate fi atât expresă cât şi tacită, 740.

— Această revocare există chiar când este vorba de donaţiuni manuale, 277. V. *Don. manuale, Soţi*, etc.

— Cazurile în care donaţiunea este revocată în mod expres, 740.

— Cazurile în care donaţiunea este revocată tacitamente, 740.

— Instrăinarea parţială revoacă donaţiunea numai pentru partea instrăinată, 741.

— Donaţiunea unei sumi de bani făcută între soţi, în timpul căsătoriei, n'ar fi revocată prin donaţiunea posterioară a unei alte sumi de bani făcută unei alte persoane, 741.

— Tot astfel, donaţiunea nu este revocată prin faptul că dăruitorul a contractat datorii sau prin constituirea unei ipoteci, 741.

— Revocarea odată indeplinită, are efect retroactiv, ea atrăgând desfiinţarea tuturor drepturilor dobândite de terţii dela donatar, terţii de bună credinţă putând însă să opue prescripţia instantanee în privinţa mobilelor corporale, 742.

— Restituirea din partea donatarului a lucrului dăruit cu toate foloasele trase din el, afară de fructele percepute înainte de revocare, 742.

— Deşi dispoziţiile dintre soţi sunt revocabile, ele tot donaţiuni rămân, supuse însă unei condiţii rezolutorii, 742, 744.

— Aplicarea acestor principii nu numai donaţiunilor de bunuri prezente, dar şi celor de bunuri viitoare ce soţii şi-ar face în timpul căsătoriei (Controv.), 743.

— Consecinţile care rezultă din acest principiu, 743 urm.

— Soţii, care voesc a-şi face liberalităţi între vii în timpul căsătoriei, trebue să fie capabili în momentul facerei donaţiunei sau notificărei acceptărei, fără ca incapacitatea care ar interveni mai în urmă să poată aveà vreun efect asupra validităţei liberalităţei, 745.

— Aceleaşi principii se aplică şi donaţiunilor de bunuri viitoare, 745.

— Donaţiunile dintre soţi sunt reductibile conform art. 850, de câteori întrec partea disponibilă, în urma dispoziţiilor testamentare şi după toate donaţiunile posterioare în dată, 745, 746.

— Natura statutului donaţiunilor dintre soţi (drept internaţional), 783. V. *Dr. internaţional*.

— Neaplicarea regulei: *donner et retenir ne vaut* la donaţiunile făcute viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi la cele dintre soţi în timpul căsătoriei, 780 urm.

Donaţiuni ante sau propter nuptias, 670 n. 2, 725, n. 2.

Donaţiuni deghizate, 150, 151, 294 urm.

— Donaţiunea este deghizată când este ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros (de exemplu: o vânzare, etc.), sau când se face printr'un act simulat, 295 urm., 768.

— Toate donaţiunile deghizate sunt liberalităţi indirecte, pe când orice liberalitate indirectă nu este neapărat o donaţiune deghizată sau simulată, 768.

— Aceste donaţiuni sunt recunoscute valide de jurisprudenţă şi de o parte din doctrină, când sunt făcute între persoane capabile, 296 urm. şi Cas. S-a I-a, decizia No. 423 din 10 Iunie 1913, *Cr. judiciar* din 1913 No. 53, p. 619, 620 şi *Dreptul* din 1913, No. 55 (cu observ. noastră).

— Argumentele pe care se întemeiază validitatea acestor donaţiuni şi combaterea acestor argumente, 298, 299—303.

— Aceste donaţiuni nu sunt supuse formelor solemne, 303, 307.

— Acceptarea lor poate fi tacită, însă nici într'un caz nu poate să aibă loc în urma morţei dăruitorului sau perderei capacităţei sale, 231, 303. V. *Don.*, p. 831 (tabla).

— Acceptarea unei donaţiuni deghizate din partea unui incapabil (nulitate relativă), 246.

— Acţ. în anulare pentru neregularitatea acceptărei se prescrie prin 10 ani, 247.

— Persoanele morale au nevoe, spre a primi asemenea liberalităţi de autorizarea guvernului, 90, 161, 276, 306. V. *Persoane morale.*

— Donaţiunile primite de o persoană morală neautorizată sunt lovite de o nulitate absolută, 247.

— Don. deghizate nu sunt supuse actului estimativ cerut de art. 827 C. civil, 221, 303. V. *Actul estimativ.*

— Ele sunt însă supuse transcrierei când au de obiect imobile, transcriindu-se actul cu titlu oneros care ascunde liberalitatea, 303, 304, 346. V. *Transcriere*, p. 891.

— Dar dacă donaţiunile deghizate nu sunt supuse formelor ordinare ale donaţiunilor în genere, ele sunt supuse condiţiilor cerute pentru existenţa actelor cu titlu oneros care ascund liberalitatea, 304, 306, 307.

— Dacă actul de vânzare sub semnătură privată, care ascunde liberalitatea, nu este făcut în dublu exemplar, donaţiunea nu este nulă, ci constitue un început de probă scrisă de natură a fi complectat prin alte dovezi, 304. V. *Dublu original.*

— Aceeaşi soluţie este admisă şi atunci când actul, care ascunde liberalitatea, nu cuprinde menţiunea bunului şi aprobat, cerută de art. 1180 C. civ., 305. V. *Bun şi Aprobat.*

— Donaţiunile deghizate trebue să fie supuse condiţiilor relative la natura contractuală a donaţiunei. Astfel, părţile trebue să fie capabile de a contractă; cauza donaţiunei trebue să fie licită; trebue să existe acord de voinţe, etc., 305 urm.

— Consimţimântul părţilor poate însă să fie manifestat în mod tacit, 306, 307.

— La caz de îndoială, dispoziţia va fi interpretată contra donatarului, 307.

— Lacunele ce s'ar găsi într'un contract de donaţiune vor fi complectate cu dispoziţiile dela titlul obligaţiilor, 307. V. *Interpretare.*

— Donaţiunile deghizate sunt supuse regulelor de fond la care sunt supuse toate donaţiunile în genere, 307 urm.

— Ele nu se deosebesc de celelalte donaţiuni decât în privinţa formelor, 504.

— Astfel, ele sunt anulabile dacă au fost făcute sub o condiţie potestativă fie suspensivă, fie rezolutorie din partea dăruitorului, 373.

— Sau sub rezerva dreptului din partea dăruitorului de a dispune de lucrul dăruit, 386 n. 2.

— Ele sunt nule de drept faţă cu masa creditorilor, dacă au fost făcute de falit fie în urma încetărei plăţilor sale, fie cu 6 luni înainte de încetarea acestor plăţi (perioada suspectă), 70. V. *Faliment.*

Ele sunt revocabile pentru cauzele statornicite de lege, 101, 307, 426, 453, 490, 491. V. *Donaţiune*, p. 839 (tabla).

— Dăruitorul nu poate să renunţe la revocarea donaţiunei pentru survenire de copii, 497.

— Don. deghizate mai pot încă fi revocate prin voinţa ambelor părţi, 308.

— Ele sunt supuse raportului şi reducţiunei, 308, 603, 612. V. *Raport.*

— Ele sunt reductibile prin analogie, data lor fiind acea a morţei dăruitorului, dacă nu au dată certă. 635 *ad notam.* V. *Reducţiune.*

— Ele sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil, 308 n. 2, 559.

— Ele pot fi anulate de câteori

Donaţiuni deghizate

simulaţia are de scop înlăturarea unei incapacităţi a donatarului sau fraudarea unei dispoziţii prohibitive a legei, 308, 309.
— Creditorii dăruitorului pot cere anularea unei don. deghizate, făcută în dauna drepturilor lor, această acţiune prescriindu-se prin 30 de ani (Controv.), 309.
— Donaţiunile deghizate făcute unui moştenitor rezervatar, fără scutire de raport, sunt imputabile asupra rezervei, de câteori acest moştenitor primeşte succesiunea, 600. V. *Rezervă*,
— Dovedirea simulaţiei sau ascunderei donaţiunei sub forma unui contract au titlu oneros, 309 urm.
— Orice persoană interesată poate stabili caracterul adevărat al unei donaţiuni deghizate, 309, 771, 772.
— Intre părţi simulaţia nu poate fi dovedită prin martori şi prezumpţii decât dacă există un început de probă scrisă sau fraudă la lege, 310. V. *Simulaţie*.
— Afară de cazul când ea are de scop fraudarea unei legi de ordine publică sau când este rezultatul dolului ori violenţei celeilalte părţi, 310, 311 n. şi 772, 774.
— Pentru terţii, proba testimonială şi a prezumpţiilor este totdeauna admisă, independent de orice început de probă scrisă, 151, 311. V. *Simulaţie*, p. 887.
- Moştenitorii dăruitorului se consideră că terţii, 311, 615, 616.
— Acţiunea în simulaţie se prescrie prin 30 de ani, 247, 312 şi 773. Vezi şi tom. V, p. 283, text şi n. 1.
— Dr. internaţional în privinţa donaţiunilor deghizate, 325 n. 1. V. Dr. *internaţional*.

Donaţiuni manuale.—Aceste donaţiuni, scutite de formele solemne, sunt relative la sume de bani şi alte mobile corporale, oricare ar fi valoarea lor, 257, 258, 267, 268, 272.
— Ele constituesc liberalităţi indirecte, 769.
— Femeea măritată neautorizată nu poate să facă donaţiuni manuale, după cum ea nu poate face nici celelalte donaţiuni, 67.
— Deoseb. între donaţiunile manuale şi prezenturile obişnuite, 258 *ad notam*. V. *Prezenturi obişnuite*, p. 871 (tabla).
— Justificarea donaţiunilor manuale, 259.
— Controversa la care donaţiunile manuale au dat loc în dreptul nostru, 260 urm.
— Ele erau admise în codul Calimach, 217.
— Don. manuală este un contract *re* în sensul riguros ce această expresie aveà la Romani, 260, 264, 330, 341. *V. Tradiţie*.
— Dreptul străin în privinţa don. manuale, 262 urm.
— Deoseb. între codul Calimach şi codul austriac, 264 n. 1.
— Ce se cere pentru ca să existe don. manuale (tradiţia făcută în mod irevocabil de un dăruitor capabil de a dispune, cu intenţia de a gratificà pe un donatar capabil de a primì), 264 text şi n. 2; 496 n. 1.
— Tradiţia trebue să se îndeplinească într'un mod extern şi vizibil şi să procure donatarului posesiunea reală şi efectivă a lucrului dăruit, 265.
— Remiterea cheilor clădirei în care se găsesc lucrurile dăruite nu este, în genere, suficientă, 265, 266.
— Tradiţia îndeplinită pe cale de constitut posesor nu produce o don. manuală, pentrucă, în asemenea caz, pretinsul donatar nu are posesiunea reală şi efectivă a lucrului dăruit, 265 n. 3.
— Punerea unui semn pe lucrul dăruit din partea donatarului nu înlocueşte, de asemenea, tradiţia necesară pentru perfectarea don. manuale, 266
— Tradiţia *brevi manu* este însă suficientă pentru existenţa don. manuale, 266 *ad notam*.
— Când trebue să intervie tradiţia şi *animus donandi* (înaintea morţei dăruitorului), 266.
— Posibilitatea unei don. manuale făcută *in extremis*, 266, 267.
— Tradiţia perfectează don. manuală, scutind-o de formele solemne ale donaţiunilor în genere, 258, 267, 268. V. *Tradiţie*.

— Cazul când actul scris neregulat ar fi fost redactat în urma facerei tradiţiei, 268.
— Acceptarea don. manuale nu se face în formă solemnă, ci prin primirea lucrului dăruit, 230, 268. V. *Donaţiune*, p. 830 (tabla).
— Tradiţia poate fi făcută prin intermediul unui terţiu, mandatul putând fi şi verbal în această privinţă, 268, 269.
— Cazul când lucrul dăruit a fost trădat unui reprezentant legal al donatarului, 269.
— Cazul când mandatarul dăruitorului n'a făcut tradiţia donatarului înaintea morţei mandantului (Controv.), 269.
— Terţiul însărcinat cu remiterea lucrului dăruit se consideră, în genere, ca un mandatar al dăruitorului, 270.
— Până la acceptare, dăruitorul poate să-şi retragă oferta sa, 270.
— Acceptarea donaţiunei nu poate să aibă loc decât în timpul vieţei şi capacităţei dăruitorului, 270.
— Dacă, la moartea dăruitorului, lucrul dăruit se găseşte încă în mânile mandatarului, el va fi restituit moştenitorilor dăruitorului, 271.
— Cazul când dăruitorul a poruncit ca lucrul să nu fie trădat decât în urma morţei sale, 271.
— Cazul când don. manuală a fost făcută cu titlu de restituire (Controv.), 271.
— Cazul unei liberalităţi pioase (Controv.), 271, 272.
— Lucrurile care pot face obiectul unei don. manuale (banii şi alte mobile corporale), 257, 272.
— Vasele sau corăbiile, deşi sunt lucruri mobile, totuşi nu pot face obiectul unei don. manuale, 272 n. 2. V. *Vase*.
— Proprietatea artistică, industrială, literară, etc., nu poate face obiectul unui dar manual, 275, 276. V. *Proprietate artistică, industrială, literară*, etc.
— Numai mobilele corporale individuale pot face obiectul unei donaţiuni manuale, nu însă şi universalităţile de mobile, 272 n. 2.
— Imobilele şi mobilele incorporale nu pot face obiectul unei don. manuale, 272.
— Titlurile la purtător pot face obiectul unei donaţiuni manuale, 273 text şi nota. V. *Titluri la purtător*, p. 890 (tabla).
— Dăruitorul unui titlu la purtător poate să-şi rezerve uzufructul sau nuda proprietate, 273.
— Dar dacă titlurile la purtător pot face obiectul unei don. manuale, proprietatea cambiilor, poliţelor şi altor efecte negociabile se strămută numai prin gir, 274, 342. V. *Cambie, Gir*, etc.
— Un manuscris poate şi el face obiectul unei don. manuale, 274, 275. V. *Manuscris*, p. 861.
— Donaţiunea manuscrisului nu atrage însă transferirea proprietăţei literare (Controv.), 275. V. *Proprietate artistică, industrială, literară*, p. 872 (tabla), etc.
— Donaţiunile manuale deroagă numai dela formele donaţiunilor ordinare, nu însă şi dela regulele de fond, 276, 426, 452.
— Ele nu sunt însă supuse actului estimativ, 220, 261 n. 3. V. *Act. estimativ*, p. 812 (tabla).
— Donaţiunile manuale nu pot să aibă loc decât între persoane capabile de a primì şi de a dispune, 276, 277.
— Persoanele morale nu au deci capacitatea de a primì o donaţiune manuală, oricât de neînsemnată ar fi, fără autorizarea puterei executive, 89, 90, 161, 276, 306, etc. V. *Persoane morale*, p. 870.
— Donaţiunile manuale pot aveà loc între soţi, ele fiind însă revocabile, ca toate donaţiunile în genere, 277, 735. V. *Donaţiune*, *Soţi*.
— Donaţiunile manuale sunt supuse raportului şi reducţiunei, 277, 278, 612. Vezi şi tom. III, partea II, p. 566 n. 1.
— Ele sunt reductibile după ordinea lor cronologică, conf. art. 850 C. civil, 635, 636.
— In caz când donaţiunile manuale nu au dată certă, data lor este aceea a morţei dăruitorului, 635 *ad notam*. V. *Don. deghizate*.
— Ele sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil, 308 n. 2, 559, 612. V. *Rezervă*.

— Don. manuale sunt, în principiu, irevocabile şi dăruitorul nu se poate sustrage dela această regulă, 278.

— Ele sunt însă revocabile pentru aceleaşi cauze pentru care sunt revocabile şi celelalte donaţiuni, 276 urm., 307, 426, 453, 454, 490. V. *Donaţiune*.

— Donaţiunile manuale pot fi pure şi simple sau supuse unei condiţii ori sarcini, precum ar fi, de exemplu: acea de a servi o rentă viageră dăruitorului sau unui terţiu, 278.

— Acel care invoacă o don. manuală trebue s'o dovedească, 278, 279.

— Dovedirea don. manuale din partea pretinsului donatar (Controv.), 278.

— Modul cum se va puteà face această dovadă, 286 urm.

— Dovedirea tradiţiei prin martori, prezumpţii, etc., 287.

— Dovedirea datei don. manuale, 288.

— Cazul când donaţiunea a fost făcută în străinătate. Dovedirea ei conform legei străine, 288.

— Cazul când donaţiunea a fost făcută de o femee măritată (aplicarea statutului personal), 288, 289. V. şi p. 325 n. 1. V. *Dr. internaţional*.

— Cazul când dovada don. manuale se face în contra donatarului, de către dăruitor sau moştenitorii lui (Controv.), 289.

— Cazul când donaţiunea se revoacă de moştenitorii dăruitorului, în virtutea unui drept personal al lor, 289.

— Cazul când donatarul tăgădueşte posesiunea pe care o are, 289, 290.

— Recurgerea la mărturisirea pârîtului, 290. V. *Mărturisire*.

— Indivizibilitatea acestei mărturisiri (Controv.), 290 urm.

— Cazurile când se aplică dreptul comun, 292.

— Cazurile când mărturisirea nu este indivizibilă, 292, 293.

— Cazul când mărturisirea denotă indicii de dol sau fraudă, 293.

— Dacă pretinsul donatar se găseşte în posesiunea mobilelor litigioase, el nu are nicio dovadă de făcut, posesiunea constituind pentru el un titlu de proprietate, 279.

— Condiţiile ce trebue să întrunească această posesiune, 280.

— Cazul când posesiunea lui este precară sau echivocă, 280, 281.

— Dovedirea precarităţei posesiunei se face conform dreptului comun, 281.

— Precaritatea posesiunei mai poate fi dovedită prin mărturisire şi jurământ, 281.

— Posesiunea trebue să fie nechivocă, 282.

— Faptele care fac ca posesiunea să fie echivocă, 282 urm.

— Aceste fapte sunt următoarele: comunitatea de locuinţă între pretinsul dăruitor şi posesorul efectelor pretinse dăruite, 283, 284.

— Inseşi actele defunctului, 285.

— Incasarea de către defunct a cupoanelor efectelor pretinse dăruite, 285.

— Incasarea acestor cupoane de către detentorul titlurilor pretinse dăruite, 285, 286.

— Atitudinea luată de pretinsul donatar în urma morţei pretinsului dăruitor, 286.

— Aprecierea suverană a instanţelor de fond (chestie de fapt), 284, 285.

— Critica legei în privinţa donaţiunilor manuale, 260, 294.

— **Donaţiuni mortis causă**.

— Aceste donaţiuni existau în dr. roman, în dr. vechiu şi există şi astăzi în unele legiuiri străine, 4, 5, 7.

— Revocabilitatea lor, 5, 686 n. 3.

— Deoseb. între donaţiunile *mortis causă* şi donaţiunile între vii, 5, 6.

— Caracterul mixt al donaţiunilor *mortis causă*, 6.

— Asemănarea între aceste donaţiuni şi testamentul, 6.

— Asimilarea acestor donaţiuni în dreptul roman cu legatul, 6, 7.

— Abrogarea donaţiunilor *mortis causă* în dreptul actual (Controv.), 7 urm., 686 n. 3, 743 *ad notam*.

Donaţiuni mortis causă

— Art. 1167 § 3 nu este aplicabil acestor donaţiuni, care sunt inexistente în acest sens că nu pot niciodată să aibă fiinţă. — *Contră:* Trib. imperiului german, Sirey, 96. 4. 12 şi *Cr. judiciar,* din 1913, No. 60, p. 675 (cu observ. noastră). V. *Confirmare,* p. 825.

Dotă. — Dacă constituirea de dotă se consideră ca un act cu titlu gratuit sau cu titlu oneros (Controv.), 69 n. 3 şi tom. V, p 227 urm. *ad notam.*

— Dacă constituirea de dotă făcută de un falit în perioada suspectă cade sau nu sub dispoziţia art. 724 C. com., 69 n. 3. V. *Faliment.*

— Dota este supusă raportului fictiv prescris de art. 849 C. civil, 565, 566, 615. V. *Rezervă,* p. 884.

— Dacă bărbatul erà insolvabil în momentul constituirei dotei, masa nu va cuprinde decât acţiunea ce femeea are în contra bărbatului ei insolvabil, 566.

— Dota este supusă şi raportului real, 665 şi tom. III, partea II, p. 593 urm.

— Dota este supusă acţiunei în reducţiune de câteori atacă rezerva (Controv.), 613 urm., 665 şi tom. III, partea II, p. 594, text şi n. 2. V. *Reducţiune,* p. 874.

— In caz de reducţiunea dotei, femeea este datoare să restitue fructele porţiunei care întrece partea disponibilă şi atinge rezerva, din momentul morţei înzestrătorului, şi fără deosebire dacă aceste fructe au fost percepute de femee sau de bărbat, pentru susţinerea sarcinilor căsătoriei, 658 n. 1.

— Părinţii nu mai au astăzi, oblig. civilă de a-şi înzestrà copiii, această obligaţie fiind naturală, 566 şi tom. III, partea II, p. 590 n. 5 şi 623 n. 2. V. *Inzestrare, Oblig. naturală.*

— Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, nici chiar fiind autorizată conform legei, să dispue de imobilele sale dotale printr'o instituţie contractuală, afară de cazul când ar fi vorba de stabilirea sau căpătuirea unui copil al ei, 693, 694. V. *Femee măritată, Instit. contractuală,* p. 857, etc.

— Incât priveşte înstrăinarea dotei, vezi excelenta şi conştiincioasa lucrare a d-lui I. I. Ionescu, *Dota sub raportul înstrăinărei,* (teză p. doctorat, Bârlad, 1913).

— Femeea poate însă să dispue de dota ei mobiliară, fiindcă această dotă este alienabilă, 694. V. *Femee măritată, Instit. contractuală,* p. 857 (tabla). etc.

— Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, în timpul căsătoriei, să deà bărbatului său bunurile sale dotale, 744, 745. V. *Femee măritată.*

— Femeea măritată este obligată a reparà daunele cauzate prin delictele sau quasi-delictele ei, chiar cu averea ei dotală, 444 n. 2; tom I, p. 755; tom. III, partea I, p. 196; tom. V, p. 473 urm.; tom. VII. p. 28, text şi n. 1; tom. VIII, p. 245, 260, 261, etc. V. *Femee măritată.*

— Femeea pierde dota ce-i constituise bărbatul, dacă divorţul a fost pronunţat în contra ei, 728 n. 2. V. *Divorţ.*

Dreptul de a dispune (cu titlu gratuit). — Natura acestui drept (drept natural), 2, 3.

— Diferitele moduri de a dispune (cu titlu oneros şi cu titlu gratuit), 2. 3, 4.

— Donaţiunile cu pricină de moarte nu mai există astăzi ca mod deosebit de a dispune, 4 urm. V. *Donaţiuni mortis causă.*

Drept internaţional.—In privinţa testamentului unui Grec făcut în România (dacă acest testament trebue să cuprindă o rânduire de moştenitor), 24 nota. V. *Testament.*

— In privinţa minorului de 16 ani, capabil de a dispune prin testament într'o limită oarecare (statut personal) 55 n. 3, 60 urm.

— Consecinţile care rezultă din aplicarea în specie a statutului personal, 61, 62. V. *Minori.*

— Dr. internaţional în privinţa femeei măritate, 67 n. 2, 288, 289.

— In privinţa incapacităţei minorului de a dispune în favoarea tutorului său (statut personal), 119, 120.

Drept internaţional

— In privinţa incapacităţei de a primi a medicilor, farmaciştilor, miniştrilor cultului etc., care au curarisit pe bolnavul de boala de care a murit (statut personal), 137, 138. V. *Farmacişti, Medici*, etc.
— In privinţa copiilor naturali de a primi liberalităţi dela părinţii lor, 149 şi tom. III, partea II, p. 184, 185. V. *Capacitate, Copii naturali*, etc.
— In privinţa condiţiilor imposibile, ilicite, imorale (Controv.), etc., 204. V. *Condiţie imposibilă*, etc.
— In privinţa fondaţiunilor cu caracter de perpetuitate. de interes general (statut real), 204.
— In privinţa donaţiunilor făcute de Români în străinătate şi de străini în România, 324 urm. V. *Donaţiune*.
— In privinţa donaţiunilor manuale şi celor deghizate, 288, 289, 325 n. 1. V. *Don. deghizate, Don. manuale*, etc.
— In privinţa donaţiunilor dintre soţi, 783. V. *Donaţ.*, p. 844 (tabla).
— In privinţa rezervei, 510, 520 n. 3 şi tom. I, p. 135, 136. V. *Rezervă*.
— In privinţa determinărei părţei disponibile şi a rezervei, 25, text şi n. 1; 667, 668. V. *Parte disponibilă, Rezervă*.
— In privinţa părţei disponibile dintre soţi (Controv.), 761.
— In privinţa instituţiilor contractuale (Controv.), 695, 696. V. *Instit. contractuală*.
— In privinţa principiului autonomiei voinţei părţilor în materie de contracte şi obligaţii, 695, n. 4.
— In privinţa capacităţei părţilor contractante, 695, n. 4.
— In privinţa formelor contractelor, 695, n. 4.
— In privinţa mijloacelor de probe ale obligaţiilor în genere, 288, 696 *ad notam*. V. *Obligaţii, Probe*, etc.
— In privinţa revocărei donaţiunilor prin pronunţarea divorţului, 739 n. 4. V. *Divorţ*.
— Capacitatea testatorului şi a legatarilor (statut personal), 668. V. *Legate*.
— Capacitatea de a testă şi formele testamentului sunt cârmuite de legea în vigoare în momentul facerei testamentului (*tempus regit actum*). 25 n. 1, *in fine*; 119 şi tom. I, p. 99 urm.

Dreptul muzulman. — In dreptul muzulman, donaţiunea este revocabilă după voinţa dăruitorului, 15 *ad notam* şi 368 n. 4. V. *Donaţiune*, p. 828 şi 833 (tabla).

Drepturile omului (declaraţia din 789), p. 189.

Dreptul de retenţie (al donatarului pentru despăgubirile ce-i datoresc rezervatarii). 661, 662. V. *Reducţiune*, p. 877 (tabla).

Dublu original. — Actul sub semnătură privată neincheiat în dublu exemplar, constitue un început de probă scrisă de natură a fi complectat prin alte dovezi (martori, jurământ), etc. 304, text şi nota 3, precum şi tom. VII, p. 199 text şi n. 1; tom. IX, p 24 n. 1: tom. III, partea II, p. 492 n. 4. V. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1913, No. 54, p. 426. V. *Donaţiune*, p. 845 (tablă).

Duel. — Omorârea donatorului în duel de către donatar nu se consideră, în genere, ca un atentat la viaţa dăruitorului, 444. V. *Donaţiune*, p. 836 (tabla).
— Asupra chestiunei de a se şti dacă omorârea lui *de cujus* în duel atrage sau nu, pentru autorul acestui fapt, nedemnitatea dela succesiunea acelui omorât, vezi tom. III, partea II, p. 87 *ad notam*.

E

Edictul lui Francisc al II-lea din 1560 (în contra căsătoriilor de al doilea), 519, 520, 750. 764.
— Istoricul acestui edict celebru 520 n. 1.

Egalitate. — Promisiunea sau făgăduinţa de egalitate, făcută unui copil la căsătoria sa, este o varietate a instituţiei contractuale, 684. V. *Instit. contractuală*, p. 856.

Eroarea. — Aduce anularea unei dispoziţii cu titlul gratuit, când este substanţială, adecă când cade asupra identităţei persoanei donatarului sau legatarului, asupra calităţei acestor persoane şi asupra însuş lucrului dăruit sau legat, 48, 49.

— Eroarea asupra numelui legatarului sau donatarului, ori asupra descrierei obiectului legat sau dăruit nu aduce însă anularea legatului sau donaţiunei, 49, text şi n. 5; 105 n. 2.

— Nici acea asupra profesiunei, originei sau altor calităţi accesorii ale legatarului, 106 *ad notam*. V. *Legate*.

— Eroarea poate fi de drept sau de fapt, 49.

— Eroarea de drept viciază consimţimântul, ca şi cea de fapt, 49 şi 607 *ad notam*. Mai vezi tom. V, p. 53, 370, 371; tom. VII, p. 340 urm.; tom. X, p. 221, etc.

Eunuci. — Testamentul eunucilor la Romani, 27 n. 1. V. *Testament*.

Escrocherie. — Mobilele sustrase printr'o escrocherie sau un abuz de încredere, nu pot fi revendicate, cum pot fi revendicate în caz de furarea sau perderea lor. V. *Abuz de încredere*.

Evicţiune. — V. *Garanţie pentru evicţiune*.

Executor testamentar. — Femeea măritată are nevoe de autorizare spre a fi executoare testamentară, 66. V. *Femee măritată Testament*, p. 889, etc.

Expropriere pentru cauză de utilitate publică. — Dacă imobilul dăruit a fost expropriat pentru cauză de utilitate publică şi este vorba de formarea masei asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, se va adăogă la bunurile existente despăgubirea primită de donatar, 572. V. *Rezervă*, p. 884 (tabla).

F

Faliment, Falit. — Pentru fixarea datei încetărei plăţilor nu este nevoe de o sentinţă contradictorie, o încheiere pronunţată în camera de consiliu fiind suficientă, 70 *ad notam*.

— Dacă constituirea de dotă făcută de falit în perioada suspectă cade sau nu sub art. 724 C. com. (Controv.), 69 n. 3. V. *Dotă*.

— *Quid* în privinţa asigurărei pe viaţă (Controv.), 69 n. 3 V. *Asigurare pe viaţă*.

— Toate donaţiunile directe sau indirecte, chiar cele manuale şi deghizate, făcute de falit în perioada suspectă sunt nule de drept faţă de masa creditorilor, 70.

— Liberalităţile făcute înaintea perioadei suspecte nu sunt nule de drept, însă pot fi anulate, după cererea judecătorului sindic, pe calea acţiunei pauliene, 71. V. *Acţ. pauliană*.

— Dacă este însă vorba de donaţiunea unui imobil, acceptată de donatar înainte de perioada suspectă şi trarscrisă înlăuntrul acelei perioade, donaţiunea este validă, 71.

— Falitul nu poate face o instituţie contractuală, 694, 695. V. *Instituţie contractuală*.

— Acela care, prin manoperele sale, aduce ruina sau falimentul donatarului, poate să vadă revocată pentru ingratitudine donaţiunea ce-i făcuse acest din urmă, 445 n. 2.

— Transcrierea donaţiunei înainte ca dăruitorul să fi fost declarat în încetare de plăţi (opunerea ei creditorilor), 347. V. *Transcriere*, p. 891 (tabla).

— Restricţia la care este supusă facultatea ce au viitorii soţi de a-şi face liberalităţi, în caz când bărbatul a fost declarat falit, 724 n. 2.

Farmacie. — Concesiunea dreptului de a aveà o farmacie făcând parte din activul ereditar, trebue să figureze în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 551. V. *Rezervă*, p. 882.

Farmacişti. — Sunt incapabili de a primi liberalităţi dela bolnavul pe care l-au curarisit ca un medic, de boala de care acest bolnav a murit, 130.

— Farmacistul nu este însă lovit de această incapacitate dacă el s'a mărginit a dà medicamentele prescrise de medic, fără a

Farmaciştii

prescrie el însuşi medicamente şi fără a se amestecà în atribuţiile medicului, 130.

— Această incapacitate se întemeiază, ca şi acea a medicilor şi a miniştrilor cultului, pe o prezumpţie de sugestiune şi de captaţiune, care nu poate fi combătută prin dovada contrară, 126, 127, 145. V. *Medici*.

— In privinţa excepţiilor dela această incapacitate admise de lege (p. 137—145). V. *Capacitate*, *Medici*, etc.

— Dr. internaţional în privinţa acestei incapacităţi, 137, 138. V. *Dr. internaţional, Medici*, etc.

Femeea măritată. — Este obligată a reparà daunele cauzate prin delictele sau quasi-delictele sale, chiar cu averea ei dotală, 444 n. 2; tom. I p. 755; tom. III, partea I, p. 196; tom. V. p. 473 urm.; tom. VII, p. 28, text şi nota 1; tom. VIII, p. 245, 260, 261. V. *Dotă*.

— Femeea măritată, în calitatea sa de donatară ingrată, nu s'ar puteà sustrage dela pedeapsa revocărei donaţiunei sub cuvânt că n'ar fi fost autorizată sau că convenţia ei matrimonială n'ar permite înstrăinarea averei sale, 444. V. *Donaţiune*, p. 836 (tabla).

— Efectele revocărei donaţiunei admisă în contra unei femei măritate, cu privire la drepturile bărbatului ei (Controv.), 469.

— Femeea măritată poate face testament fără autorizarea bărbatului, 65, 66. V. *Testament*, p. 889.

— Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa prezenturilor obişnuite, care se fac la anul nou, etc. 67. V. *Prezenturi obişnuite*.

— Ea nu poate însă fi executoarea testamentară fără autorizarea bărbatului, 66. V. *Executor testamentar*.

— Nici să dispue de averea sa prin donaţiune între vii, 66.

— Această dispoziţie se aplică şi la legate, 237 n. 2.

— Şi la toate donaţiunile în genere, donaţiuni manuale, deghizate, instituţii contractuale, etc., 67, 277 n. 3, 693. V. *Instit. contract.*, p. 857.

— Femeea măritată sub regimul dotal nu poate să deà bărbatului său bunurile sale dotale, pentrucă deşi asemenea donaţiune este revocabilă, totuşi ea constitue o înstrăinare care, în principiu, este oprită (Controv.), 744, 745. V. *Dotă*.

— Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, nici chiar fiind autorizată conform legei, să dispue de imobilele sale dotale printr'o instituţie contractuală, afară de cazul când ar fi vorba de stabilirea sau căpătuirea unui copil al ei, 693, 694. V. *Dotă*.

— Ea poate însă dispune de dota ei mobiliară, fiindcă această dotă este alienabilă, 694. V. *Dotă, Instit. contractuală*, etc.

— Femeea măritată are nevoe de autorizarea bărbatului sau a justiţiei spre a acceptà o donaţiune fie chiar manuală, conform principiilor generale, 237, 277 n. 3.

— Ea nu are însă nevoe de autorizare spre a cere transcrierea donaţiunei, 349. V. *Transcriere*.

— Autorizarea bărbatului poate fi expresă sau tacită, conform dreptului comun, 68, 238.

— Autorizarea, când este scrisă, nu are nevoe de a fi autentică, ca însăşi donaţiunea (Controv.), 68, 237 şi tom. I, p. 761 n. 1.

— Dacă bărbatul este dăruitor, autorizarea lui este implicită, 238.

— Bărbatul nu este responsabil pentru lipsă de autorizare, ci numai pentru lipsă de transcriere, atunci când el are administraţia averei dăruite femeei, 238, 248 n. 1, 354. V. *Donaţiune, Transcriere*, etc.

— Donaţiunea acceptată de o femee măritată fără autorizare este anulabilă şi nulitatea este numai relativă (Controv.), 69, 238, 245, 246.

— Aplicarea în specie a art. 1900 C. civil, 69, 164.

— Se decide în adevăr, cu drept cuvânt, că orice nulitate care rezultă din lipsa de capacitate a femeei măritate este relativă. Cas. rom. S-a I, decizia No. 90 din 29 Ianuar 1913, *Cr. judiciar* din 1913, No. 20, p. 238, 239.

— Confirmarea de către bărbat a donaţiunei făcută de femee fără autorizare, 68.

Femeea măritată

— Cazul când femeea a apucat a exercità acţiunea în anulare (confirmarea bărbatului nu mai este cu putinţă), 68.

— Efectele confirmărei bărbatului făcută în urma desfacerei căsătoriei, 68.

— Femeea nu are nevoe de nicio autorizare în privinţa prezenturilor obişnuite, 67. V. *Prezenturi obişnuite.*

— Nici pentru facerea unei donaţiuni manuale răsplătitoare, din economiile veniturilor ei, 277 n. 2.

— Nici pentru a transcrie o donaţiune imobiliară, transcrierea fiind un act de conservare, 349. V. *Transcriere*, p. 891 (tabla).

— Nici pentru a cere revocarea donaţiunei făcută bărbatului ei în timpul căsătoriei, 737, 742

— Indată însă ce donaţiunea n'ar mai fi făcută din veniturile ei, ea are nevoe de a fi autorizată chiar în privinţa donaţiunilor manuale sau deghizate, 67.

— Femeea măritată poate fi pusă sub consiliu judiciar, 606 n. 1. V. *Consiliu judiciar.*

— Dreptul internaţional în privinţa incapacităţei femeei măritate (statut personal), 67 n. 2, 288, 289. V. *Dr. internaţional.*

— Dacă femeea poate fi avocat (Controv.). V. *Avocat.*

Femee săracă. V. *Văduvă săracă.*

Fideicomis tacit. — Există fideicomis tacit de câteori cineva dispune în folosul unei persoane pentru ca acea persoană să dispue, la rândul ei, de legat conform dorinţei şi voinţei testatorului pe care ea o cunoaşte, în genere un incapabil, 109, 173, 768.

— Neadmiterea unui asemenea fideicomis în dreptul nostru, 109 urm., 152 urm.

— Nici în dreptul roman, 153.

— Şi donaţiunile pot fi astfel făcute, însărcinându-se pe un donatar aparent a remite lucrul dăruit, unui incapabil, 768, 773. V. *Partea dispon. între soţi.*

Fidejusiune. — Este reductibilă când atacă rezerva, de câteori constitue o liberalitate, 612. V. *Reducţiune,* p. 874 (tabla).

Fond de comerţ. — Proprietatea mărfei şi clientela unui fond de comerţ intră în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 551. V. *Rezervă*, p. 882.

Fondaţiune pioasă. — Ce se înţelege prin fondaţiune pioasă, 94 n. 3.

— Infiinţarea fondaţiunilor pioase în ţara noastră, după un vechiu obiceiu al pământului, 94 urm.

— Infiinţarea unei asemenea fondaţiuni prin rânduirea unui legatar cu sarcină, 96 urm. V. *Legate.*

— Infiinţarea de burse, premii, stipendii, 96 n. 3. V. *Burse, Premii, Stipendii*, etc.

— Fondaţiunea făcută în folosul invăţământului public, sub forma unei sarcini pusă într'o donaţiune nu este supusă acceptărei solemne. ~~ci~~ poate fi acceptată chiar în urma morţei dăruitorului, 242, 243.

— Drept internaţional în materie de fondaţiune pioasă, de interes general (statut real), 204. V. *Dr. internaţional.*

Fraţii. — Nu au drept la rezervă, 522, 523, 624 n. 3. V. *Rezervă*, p. 881.

— Nici la alimente, 523 n. 2 şi tom. I, p. 702. V. *Alimente.*

Furt. — Furtul care loveşte în averea dăruitorului poate dà loc la revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, 445 n. 2. V. *Donaţiune.*

— Mobilele furate pot fi revendicate timp de trei ani, dela detentorul lor, chiar de bună credinţă, nu însă şi cele sustrase printr'un abuz de încredere sau printr'o escrocherie. V. *Abuz de încredere, Escrocherie, Revendicare*, etc.

G

Garanţia pentru evicţiune. — Una din obligaţiile donatorului este de a dà lucrul dăruit în primirea donatarului, 331.

— In principiu, donatorul nu este obligat a garantà pe donatar evicţiunea lucrului dăruit 332.

Garanţie pentru evicţiune

— Cazul când lucrul dăruit este determinat numai în specia sa (oblig. dăruitorului de a dà alt lucru de aceeaşi specie), 331 n. 3.
— Cazul unei donaţiuni a două lucruri alternative (admiterea aceleiaş soluţii, 332 nota.
— Donatorul nu răspunde deci de o simplă greşeală, ci numai de *culpa lata* şi de dol, precum şi de faptele sale personale, 232, 233 text şi n. 2.
— Răspunderea lui pentru viciile lucrului dăruit, când este de rea credinţă, 333 n. 2.
— Cazurile în care dăruitorul răspunde de evicţiune, 334.
— Cazul unei donaţiuni de bunuri prezente făcută prin contractul de căsătorie (existenţa oblig. de garanţie prin aplicarea art. 1240 C. civil), 676, 677.
— Donatarul evins din lucrul dăruit, poate, în calitatea sa de reprezentant al donatorului, să exercite acţiunea în garanţie pe care însuş donatorul ar fi putut s'o exercite în contra autorilor săi, dacă el ar fi fost acela care ar fi fost evins, 335.

Gestiune de afaceri. — Acceptarea unei donaţiuni printr'un gerant de afaceri, 228 *ad notam*. V. *Donaţiune*, p. 830 (tabla).

Gir. — Strămută proprietatea cambiilor şi a altor efecte negociabile, 264, 342. V. *Cambii, Donaţiune*.
— Cazul când girul se consideră ca un mandat, 274. V. *Mandat*.

Gramofon. — V. *Proprietate artistică, industrială, literară*, etc.

H

Habilis ad nuptias, habilis ad matrimonii consequentias, 55, 242, 726.

Hermafrodiţi. — Pot testà, 27. V. Furgole, *Tr. des testaments*, I, p. 188, No. 1 (ed. din 1779).
— Pot adoptà, tom. II, p. 384.
— In privinţa sexului şi condiţiei lor juridice, v. tom. II, tabla analitică, v° *Ermafrodiţi*.

Hogea. — (Ministru al cultului muzulman). — Este incapabil de a primi liberalităţi dela bolnavul pe care l-a asistat sufleteşte în boala de care acest bolnav a murit, 132. V. *Miniştrii cultului*.

I

Imobile prin destinaţie, incorporaţie, etc. — Nu sunt supuse formalităţei actului estimativ, 221 n. 2. V. *Actul estimativ*.

Imobile rurale. — Nu pot fi dobândite de străini prin niciun mod de achiziţie, 100 urm. V. *Străini*.

Impărţeală. — Aplicarea art. 545 C. civil la înstrăinările care cuprind o împărţeală (Controv.), 590 nota.
— După art. 729 din codul civil, împărţeala nu mai poate fi cerută contra aceluia care opune prescripţia, adecă care a exercitat o posesiune în termenii şi condiţiile cerute de art. 1846 şi urm. C. civil. Cas. rom. *Cr. judiciar* din 1913, No. 34, p. 406, 407 şi *Dreptul* din 1913, No. 45, p. 355. V. şi tom III, partea II, p. 462.
— Impărţeala fiind declarativă, iar nu translativă de drepturi, este opozabilă terţiilor fără a fi transcrisă, 691 nota 1 şi tom. III, partea II, p. 790; tom. X, p. 739, n. 3.

Impărţeala ascendenţilor. — Este revocabilă pentru survenire de copii, de câteori este făcută în forma unei donaţiuni, 491 n. 4.
— Dacă împărţeala ascendenţilor, făcută prin donaţiune, este sau nu supusă raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil (Controv.), 564, 565 şi tom. III, partea II, p. 860, 861, text şi n. 5. V. *Rezervă*, p. 883 (tabla).
— Aplic. art. 850 § 2 împărţelei ascendenţilor, 635.
— Transcrierea împărţelei ascendenţilor făcută prin donaţiune, 345, 346 şi tom. III, partea II, p. 874. V. *Transcriere*.
— Netranscrierea împărţelei făcută prin testament, 346 n. 1; tom. III, partea II, p. 7 n. 1; tom. X, p. 715 n. 1 şi 742. V. *Transcriere*.

Incapacitatea (de a dispune şi de a primi). V. *Capacitate.*

Incest. — Copii incestuoşi pot fi legitimaţi în legislaţia noastră, ca şi cei adulterini, 752 n. 2. V. *Adulter, Legitimare,* etc.

Infans conceptus pro nato habetur, quotiens de ejus commodis agitur. — Cazurile când se aplică această regulă, 83, 755.
— Cazurile când această regulă este inaplicabilă (spre a împedică revocarea donaţiunei, copilul trebue să fie născut, iar nu numai conceput în momentul donaţiunei, 482.

Infirmieri. — Nu sunt loviţi de incapacitatea de a primi, statornicită de art. 810 C. civil, pentrucă ei nu curarisesc pe bolnav, ci îl îngrijesc numai (Controv.), 129, 130. V. *Capacitate, Farmacişti, Medici, Moaşe,* etc.

Ingratitudinea (donatarului). — Aduce revocarea judiciară a donaţiunei, 435 urm. V. *Donaţiune,* p. 835 urm. (tabla).

Inmormântare. — Cui aparţine dreptul de a hotărî înmormântarea unei persoane: soţului supravieţuitor sau moştenitorilor defunctului? (Controv.), 115 n. 3; tom. I, p. 735, text şi n. 6; tom. X, p. 384 urm.
— Mormintele de familie fiind proprietatea moştenitorilor concesionarului, în proporţie cu partea lor ereditară, fiecare din ei poate să înmormânteze în ele pe membrii familiei sale, respectând drepturile comoştenitorilor săi şi conformându-se regulelor edictate de autoritatea comunală, 548 n. 3, *in fine.* V. *Morminte.*
— Mormintele de familie nu figurează în masa asupra căreia urmează a se calculă partea disponibilă şi rezerva, 548 n. 3. V. *Morminte, Rezervă,* etc.
— Mormintele nu sunt supuse raportului, nici pot fi împărţite sau licitate. V. *Morminte.*
— Renunţarea la succesiune nu se întinde deci, afară de cazul unei declaraţii exprese, la coproprietatea unui mormânt de familie, din cauza caracterului special al mormintelor, care sunt bunuri afară din comerţ. C. Turin, Sirey, 1906. 4. 13 şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 58 (cu observ. noastră). V. şi C. Paris, *Dreptul* din 1913, No. 62.
— Cheltuelile de înmormântare, fiind o sarcină a succesiunei, se scad din activul ereditar, când se compune masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 579. V. *Rezervă,* p. 884, *Sarcină,* etc.
— In cheltuelile de înmormântare intră pomenirile pentru odihna sufletului defunctului, doliul văduvei sale, suma necesară la ridicarea unui monument, etc. 884. 580. V. *Doliu, Rezervă,* p. 885 (tabla), etc.
— Donatorul poate să oblige pe donatar la plata cheltuelilor sale de înmormântare, 384. V. *Plata datoriilor.*

Inscrierea în fals. — Ce se crede într'un act autentic până la înscrierea în fals, 33 n. 2, 309 n. 4. V. *Act autentic.*

Instituţie contractuală. — Definiţia instit. contractuale sau donaţiunei de bunuri viitoare, adecă a bunurilor ce dăruitorul va lăsă la moartea sa, 679.
— Origina acestei instituţii (legile barbare şi dreptul vechiu francez), 679, 680.
— Instituţia contractuală cuprinde un pact succesoral excepţional permis de lege, pentru înlesnirea şi încurajarea căsătoriilor, 681, 686.
— Existenţa instituţiei contractuale în dreptul nostru (Controv.), 681, 683.
— Existenţa ei în dreptul german, 680 n. 2.
— Inexistenţa ei în codul italian, 686, 687.
— Deoseb. între dreptul nostru şi cel francez în privinţa copiilor neconcepuţi încă, ce se vor naşte din căsătorie, care, la noi, nu pot fi instituiţi prin contractul de căsătorie al părinţilor lor, 674, 683, 696.
— Judecătorii apreciază în mod suveran intenţia părţilor spre a decide dacă dăruitorul a înţeles

a dispune de lucrurile ce el va aveà la moartea sa, 683.

— La caz de îndoială, dispoziţia nu va fi interpretată ca o instituţie contractuală sau donaţiune de bunuri viitoare, ci ca o donaţiune de bunuri prezente, 684.

— Promisiunea sau făgăduinţa de egalitate, făcută unui copil la căsătoria sa, este o varietate a instituţiei contractuale, 684.

— Niciun termen sacramental nefiind cerut pentru existenţa instituţiei contractuale, autorii văd o instituţie contractuală în declaraţia părintelui făcută prin contractul de căsătorie al unui fiu al său, pe care el recunoaşte pe acest din urmă ca moştenitorul său, 684, 685.

— Instituţiile contractuale sunt supuse raportului şi reducţiunei, 685. V. *Raport, Reducţiune,* etc.

— Ele pot fi supuse aceloraşi modalităţi şi sarcini la care pot fi supuse orice liberalităţi în genere, 685.

— Instituţia contractuală este revocabilă pentru survenire de copii, 491 n. 4.

— Ea nu este însă supusă formalităţei actului estimativ, de câteori are de obiect lucruri mobile, 222 n. 1; 692, 719, 720. V. *Actul estimativ.*

— *Caracterul instituţiilor contractuale.* — Deoseb. între instit. contractuală şi don. între vii, 685.

— Instit. contractuală apropiindu-se mai mult de donaţiune decât de testament, două sau mai multe persoane pot face o instituţie contractuală prin acelaş contract de căsătorie, art. 857, care opreşte testamentele conjuctive, nefiind aplicabil în specie, 687, 688.

— Deoseb. între instit. contractuală şi testament, 686. V. *Testament.*

— Instit. contractuală este de strictă interpretare, 686.

— Actele prin care se poate face o instituţie contractuală (numai contractul de căsătorie) (Controv.), 687.

— Instituţia contractuală poate fi făcută prin mandatar, însă mandatul trebue să fie autentic şi special (Controv.), 687. V. *Mandat.*

— *Bunurile care pot fi cuprinse într'o instituţie contractuală* (toate sau parte din bunurile viitoare, adecă ce dispunătorul va aveà la moartea sa), 688.

— Instit. contractuală poate fi universală, cu titlu universal şi chiar particulară, 688.

— Dacă ea este universală, soţul donatar va plătì toate datoriile dispunătorului, pe când el nu le va plătì decât în proporţie cu averea ce va luà, când instituţia va fi cu titlu universal, necontribuind de loc la plata acestor datorii de câteori instit. contractuală va aveà de obiect un bun anume determinat, 689. V. *Plata datoriilor.*

— In caz de a existà mai mulţi donatari instituiţi cu titlu universal, fiecare va contribuì la plata datoriilor şi sarcinilor, în proporţie cu emolumentul său, 689.

— Soţul instituit pentru universalitatea bunurilor dăruitorului sau pentru o fracţiune din aceste bunuri, va plăti datoriile pentru partea sa corespunzătoare *ultra vires emolumenti,* dacă n'a făcut inventar, 689, 710, 719.

— Soţul instituit nu plăteşte însă legatele, care rămân exclusiv în sarcina moştenitorilor şi a legatarilor, 690. V. *Legate,* p. 860 (tabla).

— El nu plăteşte decât legatele de mică însemnătate, 690.

— Instit. contractuală nu este supusă transcrierei (Controv.), 347, 690, 691, 692, 720, 721. V. *Transcriere,* p. 891 (tabla).

— Nici formalităţei actului estimativ (Controv.), 222 n. 1; 692, 719, 720. V. *Actul estimativ.*

— Transcrierea ei în urma morţei dăruitorului, 601, 692,

— Persoanele care pot face o instituţie contractuală, 692.

— Capacitatea ce trebue să aibă dispunătorul, 692, 693.

— Instit. contractuală este cârmuită de legea în vigoare în momentul facerei contractului, iar nu de acea în vigoare în momentul morţei dăruitorului, 693.

— Minorii nu pot deci face o instit. contractuală, afară de minorii capabili de a se căsători, care pot face o asemenea instituţie viitorului lor soţ, cu consimţimântul celor în drept, 693. V. *Minori.* p. 864 (tabla).

— Femeea măritată neautorizată nu poate, de asemenea, face o instituţie contractuală. 67, 693. V. *Femee măritată.* p. 852 (tabla).

— Femeea măritată sub regimul dotal nu poate, nici chiar fiind autorizată, să dispue de imobilul său dotal printr'o instit. contractuală, afară de cazul când ar fi vorba de căpătuirea unui copil al ei, 693. V. *Dotă, Femee măritată,* etc.

— Ea poate însă dispune de dota ei mobiliară, fiindcă această dotă este alienabilă, 694. V. *Dotă, Femee măritată,* etc.

— Nu pot, de asemenea, face o instituţie contractuală: interzişii, faliţii, cei puşi sub consiliu judiciar, fără asistenţa consiliului, cei interzişi legalmente, în tot timpul pepepsei lor, etc. 694, 695.

— Instit. contractuală făcută de un incapabil nu este inexistentă, ci numai anulabilă, 695, 698.

— Dreptul internaţional în privinţa instituţiei contractuale (Controv.). 695, 696.

— *Persoanele în folosul cărora instit. contractuală poate fi făcută* (numai soţii, nu însă şi copiii viitori), 674, 683, 696, 697.

— Dacă instit. contractuală a fost făcută şi soţilor şi copiilor viitori, ea va fi validă numai în privinţa soţilor şi inexistentă în privinţa copiilor, 697.

— Sancţiunea condiţiilor cerute pentru validitatea instituţiilor contractuale. In unele cazuri ele sunt inexistente, iar în altele, numai anulabile, 697, 698.

— Singurul caz în care instituţia este anulabilă este numai acela în care donatorul eră incapabil de a dispune în momentul facerei ei, 695, 698.

— In asemenea caz, acţiunea în anulare se prescrie prin 10 ani, cu începere din ziua incapacităţei, 698.

— Acţiunea poate fi exercitată şi de moştenitorii incapabili, în urma încetărei din viaţă a dispunătorului, acţiunea lor prescriindu-se prin 30 de ani dela moartea acestui din urmă, 698.

— *Efectele instituţiei contractuale,* 699 urm.

— Efectele ei în privinţa dispunătorului. Dăruitorul păstrează proprietatea bunurilor cuprinse în instit., putând să le înstrăineze cu titlu oneros şi să le greveze de sarcini, fără însă a le puteă înstrăină cu titlu gratuit, 684, 688, 690, 692, 700 urm., 714, 718.

— Dăruitorul nu poate renunţă la dreptul ce-i dă legea de a-şi înstrăină averea cu titlu oneros, căci asemenea renunţare ar constitui un pact succesoral oprit de lege, 702. V. *Pact succesoral.*

— Garantarea instit. contractuale printr'o ipotecă convenţională (Controv.). 702, 703. V. *Ipotecă.*

— Efectele instit. contractuale în privinţa soţului donatar (efectele în timpul vieţei dăruitorului). Soţul donatar are un drept eventual de succesiune (Controv.), 703. 704.

— Consecinţile care rezultă din acest principiu, 704, 705.

— Soţul donatar nu poate, în timpul vieţei dăruitorului, să provoace măsurile conservatorii necesare pentru a-şi asigură exerciţiul ulterior al dreptului său de succesiune (Controv.), 606, 705.

— Soţul instituit moştenitor nu poate, în timpul vieţei dăruitorului, să renunţe la dreptul său, nici să-l cedeze altuia, pentrucă asemenea renunţare ar constitui un pact succesoral nepermis de lege, 705. V. *Pact succesoral.*

— Soţul donatar este însă liber de a face cu dreptul său ce va voi, în urma morţei dăruitorului, 706.

— Efectele instituţiei contractuale în urma morţei dăruitorului, 706 urm.

— Dacă soţul donatar moare înaintea dăruitorului, instituţia este revocabilă, iar nu caducă, ca în codul francez, 706.

— Cazul când ambii soţi au fost instituiţi moştenitori împreună (Controv.), 707.

— Instit. contractuală deschizându-se la moartea dăruitorului, soţul donatar devine în acest moment *ipso jure* proprietarul bunurilor cuprinse în ea, el având facultatea de a o lepădà, de a o primì pur şi simplu sau sub beneficiu de inventar, 707.

— Soţul donatar nu poate însă să primească instituţia pentru o parte numai şi s'o lepede pentru alta, 708.

— El nu poate, de asemenea, să renunţe la instit. contractuală, după ce a acceptat-o, în urma morţei dăruitorului, nici s'o accepte după ce a lepădat-o, 708.

— Renunţarea nu are nevoe de a fi făcută la grefa tribunalului, fiind suficient ca voinţa de a renunţà să fie manifestată în mod neîndoelnic, 708.

— Soţul donatar nu are sezina, el fiind obligat a cere posesiunea bunurilor dela descendenţii sau ascendenţii defunctului, sau dela justiţie, 708, 709.

— El are însă drept la fructele averei ce face obiectul instituţiei, 709.

— Cazurile în care instituţia contractuală este caducă, 710, 711.

—Cui foloseşte instituţia caducă, 711, 712.

— Cazurile în care instituţia contractuală este revocabilă, 706, 712. V. asupra acestei materii, C. Tiron, *L'instit. contractuelle en droit fr. et roumain* (teză, Paris, 1914).

Instrăinare. — Oprirea în mod absolut de a înstrăinà sau ipotecà averea dată sau legată este ilicită, 192. V. *Condiţii ilicite*, etc.

— Tot astfel trebue să fie considerată şi proibiţia vremelnică de a înstrăinà bunurile dăruite sau legate (Controv.), 193 urm.

— Omul poate să înstrăineze toată averea sa prin acte cu titlu oneros, 528 n. 2, 565.

— Spre a puteà înstrăinà toată averea sa prin acte cu titlu gratuit, trebue a nu lăsà, la moartea sa, nici descendenţi, nici tată sau mamă, 536. V. *Rezervă.*

— Instrăinările cu titlu oneros nu intră în masa asupra căreia are a se calculà rezerva şi partea disponibilă, pentrucă aceste înstrăinări nu micşorează patrimoniul defunctului, după cum îl micşorează liberalităţile sale, 528, n. 2, 565. V. *Rezervă*, p. 884.

Inşălăciune. — Inşălăciunea comisă de donatar în paguba donatorului, poate dà loc la revocarea donaţiunei pentru ingratitudine, 445 n. 2. V. *Abuz de încredere.*

Interdicţie, Interzis. — Acei interzişi judecătoreşte nu pot dispune de averea lor cu titlu gratuit nici chiar în intervalele lor lucide, 50.

— Sunt însă valide actele de dispoziţie făcute înainte de publicarea hotărîrei de interdicţie, dacă dispunătorul se bucurà atunci de întregimea facultăţilor sale intelectuale, 51 şi tom. III, partea I, pag. 58.

— Deoseb., în această privinţă, între codul fr. şi codul nostru (eliminarea art. 503 fr. din codul nostru), 51 n. 1 şi tom. III, partea I, p. 58.

— Cazul când terţii, care au contractat cu interzisul, erau de rea credinţă, n. 1 dela p. 51, 52.

— Neaplic. art. 449 C. civil la actele cu titlu gratuit, atunci când dăruitorul sau testatorul a încetat din viaţă, fără ca interdicţia să fi fost pronunţată sau măcar cerută (Controv.), 52, 53 şi tom. III, partea I, p. 71 urm.

— Neaplicarea incapacităţei statornicite de art. 809 C. civil tutorului interzişilor, 123.

— Donaţiunea făcută unui interzis se acceptă de tutor, cu autorizarea consiliului de familie, 233, 235.

— Dreptul ascendenţilor de a primi donaţiunea făcută interzisului (deoseb. de C. francez), 236.

— Tutorul, care n'ar fi ascendent, are nevoe de autorizarea cons. de familie, pe când ascendenţii n'au nevoe de nicio autorizare, 235.

— Validitatea căsătoriei interzisului într'un interval lucid (Controv.), 31 n. 2; tom. I, p. 551 (ed. a 2-a); tom. II, p. 323, 386 (ed. a 2-a); tom. III, partea I, p. 66 text şi n. 2 (ed. a 2-a); tom. VII, p. 2 n. 2; tom. VIII. p. 62 n. 3, etc.

Interdicție.

— Interzisul nu se poate pune sub scutul incapacității sale spre a se sustrage dela revocarea donațiunei pentru ingratitudine, 444.

— O cerere de interdicție făcută de un fiu contra părintelui său nu se consideră ca un act de ingratitudine, care să aducă revocarea donațiunei făcută de părinte, ci ca exercițiul unui drept, 449. V. *Donațiune*, p. 836.

— Termenul de un an, statornicit de art. 833 § 1 pentru exercițiul acțiunei în revocare din cauza ingratitudinei donatarului, nu se suspendă prin interdicția acestui din urmă, 460.

Interdicție legală. — Sunt în stare de interdicție legală: acei condamnați la muncă silnică sau recluziune, 72 urm.

— Când începe și când încetează interdicția legală, 72, 73.

— Efectele acestei interdicții, 73.

— Păstrarea drepturilor excluziv persoanele, 73.

— Dreptul acelui interzis legalmente de a testă (Controv.), 73.

— In dreptul nostru anterior, el nu aveà însă dreptul de a testa decât prin iertarea vinovăției sale, care îl reintegrà în drepturile sale civile, 74, 75.

— Dreptul acelor interziși legalmente de a se căsători (Controv.), 74 *ad notam*. V. *Căsătorie*.

— Acei interziși legalmente nu pot însă dispune de averea lor prin donațiuni între vii, nici chiar prin donațiuni manuale, 74, 277.

— Actele făcute de un interzis legalmente în contra dispozițiilor exprese ale legei, sunt lovite de o nulitate absolută, pe când cele făcute de un interzis judecătorește sunt numai anulabile, nulitatea fiind relativă, 74.

— Motivele acestei deosebiri, 74.

— Incapacitatea statornicită de art. 809 C. civ., nu se aplică curatorului rânduit acelor interziși legalmente, 123. V. *Minori*.

— Aplicarea interdicției legale contumacilor (Controv.), 73 n. 2. V. *Contumacie*.

— Acelor evadați, 73 n. 2.

Interpretarea (donațiunilor). — Se face după regulele dela contracte în genere, 307. V. *Don. deghizate*, p. 825 (tabla).

Interval lucid. — Validitatea actelor juridice făcute de un smintit într'un interval lucid, dacă nu este interzis, 31. V. *Capacitate*.

— Validitatea căsătoriei interzisului contractată într'un interval lucid (Controv.), 31 n. 2. V. *Căsătorie, Interdicție*.

Inzestrare. — Inzestrarea copiilor nu mai este astăzi obligatorie pentru părinți, ea constituind numai o obligație naturală, 321, 566. V. și Judecât ocol. Suraia-Putna (C. S. Bailan), *Pagini juridice* din 1913, No. 113, pag. 898. V. *Dotă, Oblig. naturală*, etc.

— Jurisprudența și o parte din doctrină decide, însă pe nedrept, că de câteori părintele a inzestrat pe un copil, fără nicio formă solemnă, acest părinte nu mai poate cere lucrul înapoi, de câteori lucrul a fost transmis înzestratului de bună voe, deși nu s'a încheiat pentru înzestrare niciun act solemn, 321, 322. V. și cartea de judecată a judecătoriei ocol. Suraia (Putna) mai sus citată.

Ipotecă. — Garantarea instituției contractactuale printr'o ipotecă convențională (Controv.), 702, 703. V. *Instit. contractuală*, p. 857.

Ipotecă legală. — Bunurile cuprinse într'o instituție contractuală sunt supuse ipotecilor legale a minorilor și a femeilor măritate, 700 n. 4.

— In caz de stipularea reîntoarcerei convenționale către dăruitor, a bunurilor dăruite, aceste bunuri se reîntorc la acest din urmă, prin efectul îndeplinirei condiției rezolutorii, libere de orice sarcină, chiar de ipoteca legală a femeei donatarului, căci legea noastră n'a admis, în această privință, excepția pe care a admis-o art. 952 din codul francez, 414, 415. V. *Reîntoarcere convențională*, p. 879 (tabla).

J

Judecătorii de ocoale. — Sunt în drept uneori de a examinà validitatea şi caracterul actelor emanate dela o instanţă superioară, ele exercitând, în limitele competinţei lor, o plenitudine de jurisdicţiune (Controv.), 224 n. 3.

Juvaere. — Juvaerele şi alte ornamente, date de bărbat femeei sale sub regimul dotal, *ad ornatum*, trebue să fie restituite bărbatului în caz de a muri femeea înaintea lui, pe când juvaerele menite prin natura lor a servì uzului zilnic al soţiei. *ad utendum*, rămân proprietatea ei, 738 *ad notam*.

L

Legate, Legatari. — Particularii pot să înfiinţeze un aşezământ de utilitate publică, punând o sarcină unui legatar universal, 96 urm. V. *Fondaţiune pioasă*.

— Minorul nu poate însă să lese un legatar universal, fiindcă nici într'un caz el nu poate dispune prin testament de averea sa întreagă, 60 n. 1. Vezi *Minoritate, Minori*, etc.

— Arătarea clară şi precisă a legatarului este o condiţie esenţială a validităţei legatului, 105 nota 2.

— Legatul nu este nul de câteori persoana legatarului poate fi bine determinată, ceeace este o chestie de fapt, 115, 116. V. *Persoane necerte*.

— Eroarea asupra numelui, originei, profesiunei şi altor calităţi accesorii ale legatarului, nu face ca dispoziţia să fie nulă, n. 2 dela p. 105, 106.

— Se poate face un legat săracilor unei comune (în asemenea caz legatul se primeşte de comună), 86, 87, 111.

— Se poate face un legat în folosul învăţământului public (controlul casei şcoalelor), 112.

— Se poate face un legat rudelor şi slugilor sale, 113.

— Se poate înfiinţa o bursă. un premiu, un stipendiu, etc., 96. n. 3, 112, 113. V. *Burse*, *Stipendii*, etc.

— S'au văzut legate pe numele sfinţilor, a lui Christos, etc. 112, 114.

— Legatele făcute sufletului testatorului, 114.

— Legatele făcute rămăşiţilor mortuare ale defunctului, unui lucru, etc., 115.

— Când trebue să fie legatarii capabili de a primì (neadmiterea regulei catoniene în dreptul actual), 171, 172. V. *Capacitate*.

— Femeea măritată neautorizată nu poate primì niciun legat, nici o donaţiune, 237, n. 2. Vezi *Donaţiune*, *Femee măritată*, etc.

— Legatele, plătindu-se în urma datoriilor, creditorii defunctului pot cere reducerea lor, 610.

— Legatele sunt deci reductibile când atacă rezerva moştenitorilor, deşi legea vorbeşte numai de reducerea liberalităţilor făcute prin acte între vii, 611, 612. Vezi *Reducţiune*.

— Legatele se reduc după analogie, 634.

— Ele sunt reductibile înaintea donaţiunilor, 640. V. *Reducţiune*.

— Toate legatele, fie ele universale, cu titlu universal sau singular, sunt reductibile cu analogie, afară de cazul când testatorul ar fi dispus contrariul, 641, 642. V. *Reducţiune*.

— Soţul instituit moştenitor prin contractul de căsătorie nu plăteşte legatele, ele rămânând excluziv în sarcina moştenitorilor şi legatarilor, 690. V. *Instit. contractuală*.

— Acest soţ nu plăteşte decât legatele de mică însemnătate, 690.

— Dacă, în urma unei donaţiuni, care n'a fost transcrisă, imobilul dăruit a fost legat altuia, legatarul va puteà să opue lipsa de transcriere donatarului sau reprezentanţilor săi, pentrucă interesul pe care îl are al doilea donatar îl are şi legatarul, 361. V. *Transcriere*, p. 892 (tabla).

— Legatarii pot cere raportul fictiv, statornicit de art. 849, dacă dispunătorul n'a dispus contrariul (Controv.), 561, 562 şi tom. III, partea II, p. 581 text şi n. 1.

— Art. 695, după care renunţarea la succesiune nu se poate face decât la grefa tribunalului. nu se aplică la legate, 708, n. 3 şi tom. III, partea II, p. 277 n. 3.

— Capacitatea legatarilor în dreptul internaţional privat (statut personal), 668. Vezi *Dr. internaţional*.

Legea Cincia, 215 n. 4, 729 n. 1.

Legitimare. — Copiii legitimaţi sunt în toate privinţele puşi în rândul celor legitimi, 407, n. 2, 483 text şi n. 2; 486 text şi n. 2; 525, 752 n. 2, 776 n. 1. V. *Copii legitimaţi*.

— Copiii adulterini şi incestioşi pot fi legitimaţi în legislaţia noastră, 407 n. 2. 752 n. 2. V. *Adulter*, *Incest*. etc.

— Rezerva copiilor legitimaţi, 525.

Logodnă. — Logodnicul unei persoane incapabile de a primi liberalităţi nu se consideră ca o persoană interpusă, 158. V. *Capacitate*, p. 820 (tabla).

Lucrul altuia. — Vânzarea lucrului altuia (Controv.), 330 n. 3; tom. III, partea II, p. 588 n. 4; tom. VI. p. 261; tom. VIII, p. 569 urm.; tom. X, pag. 194 n. 2. Vezi *Vânzare*, p. 894 (tabla).

— Donaţiunea lucrului altuia, 330. V. *Donaţiune*, p. 832 (tabla).

— Legatul lucrului altuia, tom. IV, partea II (la art. 906, 907).

M

Mandat. — Se poate face o donaţiune prin mandatar, însă mandatul dat de dăruitor trebue să fie nu numai autentic, dar şi special, fiind vorba în specie de un act de înstrăinare, 211 n. 1; 228 nota.

— Mandatul dat pentru acceptarea donaţiunei nu are însă nevoe de a fi special, ci numai autentic, 211 n. 1, 238. V. *Donaţiune*, p. 830 (tabla).

— În privinţa donaţiunilor manuale, ele fiind scutite de solemnitate, mandatul nu are nevoe de a fi autentic, 268, 370.

— Cazul când lucrul dăruit a fost trădat unui reprezentant legal al donatarului, 269.

— Cazul când mandatarul dăruitorului n'a făcut tradiţia donatarului înaintea morţei mandantului, 269.

— Şi transcrierea donaţiunei poate fi făcută prin mandatar, 350. V. *Transcriere*, p. 891 (tabla).

— Mandatul dat spre a acceptă donaţiunea sau un mandat simplu de administrare cuprinde şi pe acela de a transcrie donaţiunea, 350. V. *Transcriere*.

Şi instituţia contractuală poate fi făcută prin mandatar, însă mandatul va trebui să fie autentic şi expres, 687. Vezi *Instit. contractuală*, p. 856 (tabla).

— În materie de cambii şi alte efecte negociabile, girul care, în genere, strămută proprietatea lor, se consideră uneori ca un mandat, 274. V. *Gir*.

Manie (Monomanie).—Constitue o incapacitate de a dispune prin acte cu titlu gratuit (donaţiuni şi testamente), 28 text şi n. 3; 32.

Manuscris. — Poate face obiectul unei donaţiuni manuale, însă această donaţiune nu strămută proprietatea literară a manuscrisului dăruit (Controv.), 274, 275. V. *Don. manuale*, p. 847 (tabla). *Proprietate artistică, literară*, etc.

— Manuscrisele needitate, care ar fi opera defunctului, nu figurează în masa care are de scop calcularea părţei disponibile şi a rezervei, decât atunci când defunctul a tratat cu un editor pentru publicarea lor, sau când ar fi vorba de publicarea unei alte ediţii a operei publicată mai înainte, 551 nota 4.

Masa (succesorală).— Formarea ei, tom. III, partea II, p. 517 urm.

Masa (asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva) (formarea ei), 547 urm. V. *Rezervă*, p. 882 urm. (tabla).

Mânăstiri.— Nu puteau fi zidite altă dată fără voia arhiereului, 95, n. 4.

— Dacă mai sunt astăzi persoane morale, tom. I, p. 270 urm., şi tom. III, partea II, p. 48 n. 2.

Mărturisire. — Cazurile de divizibilitate şi indivizibilitate ale mărturisirei judiciare, 290 urm.; tom. VII, pag. 15 n. 1. V. *Don. manuale*, p. 848 (tabla).

Medici. — Medicul, care a curarisit pe un bolnav de boala de care a murit, nu poate primi liberalități dela acest bolnav, 126 urm.

— Curarisirea durerilor prin mână *(Chiropractic adjustments)*, constitue un exercițiu al medicinei. Trib. orașului New-York, *J. Clunet*, anul 1913, p. 990.

— Origina acestei incapacități (dreptul vechiu francez), 127.

— Art. 810 din codul civil statornicește, ca și art. 809, o îndoită incapacitate: acea a bolnavului de a dispune și acea a medicului și celorlalte persoane de a primi, 127, 128.

— Persoanele la care se aplică această incapacitate (medicilor, ofițerilor de sănătate, persoanelor care exercită medicina în mod ilegal și, după unii, chiar moașelor (Controv.), 128, 129.

— Incapacitatea de mai sus este însă inaplicabilă infirmierilor poslujnicelor, etc. (Controv.), 129, 130.

— Pentru ca medicul sau acel asimilat medicilor să fie lovit de această incapacitate, și cere ca el să fi curarisit în mod constant și obișnuit pe bolnav în boala de care el a murit, ceeace este o chestie de fapt, 134, 135.

— Din cele mai sus expuse rezultă că medicul, care a fost chemat la un consult sau care a dat numai oarecare sfaturi, sau care s'a mărginit a dà bolnavului medicamentele prescrise de alții, nu este lovit de această incapacitate, 135 nota. V. Trib. Cahors, *Cr. judiciar*, 1913, No. 66.

— Sancțiunea incapacităței stabilită de lege este anularea liberalităței, nulitatea fiind relativă, 135, 136.

— Această incapacitate este, ca toate incapacitățile, de strictă interpretare, 136

— Motivele acestei incapacități (prezumpție de sugestiune și de captațiune), 126.

— Această prezumpție fiind *juris et de jure*, nu poate fi combătută prin dovada contrară (Controv)., 127, 145.

— Dreptul internațional în privința acestei incapacități (statut personal), 136, 137.

— *Excepțiile admise de lege în privința acestor incapacități*, 137 urm.

— 1° Legea permite bolnavului de a face dispoziții cu titlu particular, remuneratorii sau răsplătitoare, 137, 138.

— Liberalitatea nu are însă nevoe de a arătà că este răsplătitoare (Controv.), 138, n. 1.

— Acela căruia i se face o liberalitate răsplătitoare nu poate, în principiu, să ceară plata onorarului său, n. 3 dela p. 138, 139.

— Dacă bolnavul a făcut o dispoziție cu titlu universal, în loc de o dispoziție cu titlu particular, ea va fi anulată (Controv.), 139.

— 2° A doua excepție: bolnavul poate face dispoziții universale sau cu titlu universal și, deci, și cu titlu particular, în favoarea unor rude determinate (până la al 4-lea grad inclusiv), afară de cazul când defunctul ar aveà descendenți și ascendenți; și încă și în asemenea caz, dispoziția ar fi validă, dacă medicul (farmacistul sau ministrul cultului, care a curarisit sau asistat pe bolnav), ar fi el însuș moștenitor în linie dreaptă sau directă cu dispunătorul, 140 urm.

— Această dispoziție nu se aplică alianței sau cuscriei, 140, n. 1. V. *Cuscrie*.

— Ce se înțelege prin cuvântul *erezi*, întrebuințat de art. 810 (Controv.), 141 urm.

— 3° A treia excepție, admisă de doctrină, este relativă la dispozițiile făcute în favoarea soțului bolnavului, care ar fi medic, farmacist sau ministru al cultului, 144, 145.

— Excepțiile statornicite de art. 810 sunt, ca toate excepțiile, de strictă interpretare, 145.

Miniștrii cultului. — Miniștrii cultului, care au asistat spiritual sau sufletește și în permanență pe un bolnav, în boala de care a murit, nu poate primi liberalități dela acest bolnav, 130 urm.

— Această incapacitate se întemeiază pe o prezumpție de sugestiune și de captațiune, care

Miniştrii cultului

nu poate fi dărâmată prin dovada contrară, 127.

— Această prezumpţie se aplică miniştrilor tuturor cultelor (acel ortodox, catolic, ebraic, protestant, muzulman, etc.), 131, 132. V. *Hogea*.

— Condiţiile cerute pentru existenţa acestei incapacităţi, 132.

— Validitatea dispoziţiei făcute în timpul sănătăţei, 133.

— Cazul când moartea se datoreşte unei boli chronice, 133 n. 4.

— Capacitatea ministrului cultului chemat numai spre a spovădui sau împărtăşi pe bolnav, 130 n. 3.

— In ce consistă tratamentul ministrului cultului, pentru ca el să fie incapabil, 135.

— Sancţiunea acestei incapacităţi (anularea liberalităţei), 135.

— In privinţa excepţiilor dela această incapacitate, admisă de lege (p. 137—145), vezi *Medici*.

Minoritate, Minori. — Minorul, fie chiar emancipat prin căsătorie, nu poate dispune de bunurile sale până la împlinirea vârstei de 16 ani, 55.

— Minorul, care a împlinit 16 ani, este incapabil de a dispune prin donaţiune între vii; el poate însă dispune într'o limită oarecare prin testament, în favoarea altor persoane decât tutorul său, 55, 59, 60, 117 text şi n. 3.

— Motivele acestei incapacităţi şi justificarea ei, 117, 118.

— Prezumpţie de captaţiune *juris et de jure*, 118.

— Sancţiunea acestei incapacităţi este anularea testamentului, 118.

— Origina acestei incapacităţi, 118, text şi n. 5.

— Indoită incapacitate, pe de o parte acea a minorului de a dispune şi, pe de alta, acea a tutorului de a primi (Controv.), 118, 119.

— Dreptul internaţional în privinţa acestei incapacităţi, 60 urm., 119, 120. V. *Dr. internaţional*.

— In privinţa minorului de 16 ani, capabil de a dispune prin testament într'o limită oarecare, 55 n. 3.

— Aplicarea incapacităţei de mai sus acelor care ar fi încetat de a fi tutori (Controv.), 120.

— Ipotezele prevăzute de art. 809 C. civil, 120, 121.

— Minorul devenit major poate dispune prin don. şi testament în favoarea fostului său tutor, în urma predărei şi primirei socotelelor definitive, 121.

— Socotelele tutelei trebue însă să fie complecte şi regulate, 121 n. 4.

— Incapacitatea încetează îndată ce socotelele au fost date şi primite, chiar dacă tutorul n'a plătit încă fostului minor sumele cu care el rămăsese dator din administraţia sa, 122.

— Minorul, devenit major, poate să testeze în favoarea fostului său tutor chiar în ziua primirei socotelelor; el nu poate însă dispune prin donaţiune către fostul său tutor, decât în urma expirărei unei luni dela primirea socotelelor, 122.

— Incapacitatea minorului încetează nu numai când tutorul şi-a dat socotelele sale definitive, dar şi în caz când au trecut 10 ani dela majoritatea fostului minor, 122.

— Incapacitatea de mai sus se aplică tutorilor de fapt (Controv.), 123.

— Ea nu se aplică însă tutorilor *ad hoc*, nici membrilor consiliului de familie, nici tutorului interzisului (Controv.), 123.

— Nici curatorului acelor interzişi legalmente, 123.

— Nici tatălui administrator legal în timpul căsătoriei, 124 şi tom. II, p. 503 n. 1. V. *Administr. legală*.

— Nici stăpânilor, patronilor, etc. 124.

— Nici copiilor sau soţului tutorului, 124.

— Excepţia admisă de lege, în caz când tutela se exercită de un ascendent al minorului, şi motivele acestei excepţii, 125.

— Această excepţie fiind, ca toate excepţiile, de strictă interpetare, nu poate fi întinsă la ascendenţii prin alianţă ai minorului, nici la colateralii lui, 125.

— Soţii minori pot să-şi facă

Minoritate, Minori

donaţiuni prin contractul lor de căsătorie, însă cu asistenţa celor în drept a consimţi la căsătorie, 55, 726.

— Minorul capabil de a se căsătorì poate, cu consimţimântul acelor în drept, să facă o instituţie contractuală în folosul viitorului său soţ, 693. V. *Instit. contractuală*, p. 857 (tabla).

— *Quid* în privinţa donaţiunilor dintre soţi, în timpul căsătoriei? 714.

— Donaţiunile făcute unui minor emancipat se acceptează de însuş minorul cu asistenţa curatorului, fără autorizarea consiliului de familie, sau de părinţi ori ceilalţi ascendenţi ai minorului, 233, 235.

— Părinţii şi ceilalţi ascendenţi nu sunt responsabili pentru lipsă de acceptare, fiindcă legea le dă numai facultatea de a primi donaţiunea făcută descendentului lor, iar nu le impune o obligaţie în această privinţă, 248 n. 1.

— Cazul când ascendenţii minorului pot fi declaraţi responsabili, 248 n. 1, 249.

— Responsabilitatea ascendentului dăruitor pentrucă n'a provocat rânduirea unui tutor *ad hoc* (Controv.), 219, 250.

— Cazul când ascendentul sau tutorul dăruitor este responsabil, 250.

— Cazul când se rândueşte minorului un *tutor ad hoc*, 233, 235.

— Cazurile de responsabilitate ale curatorului (art. 820), 249.

— Donaţiunea făcută unui minor neemancipat, care se află sub tutelă, sau unui interzis se acceptează de tutor, cu autorizarea consiliului de familie, 234, 235.

— Donaţiunea făcută unui minor mai poate încă fi primită de părinţi (tatăl şi mama) şi ceilalţi ascendenţi ai săi, 233, 235.

— Dacă tutorul sau ascendentul este el insuş dăruitor, acceptarea se va face de un alt ascendent sau de un tutor *ad hoc*, 233, 235.

— Mama este în drept a primi, fără nicio autorizare, don. făcută copilului său, chiar când tatăl ar fi în viaţă şi n'ar voi s'o primească, 234.

— Mama naturală este în drept a primi don. ce s'ar face copilului său natural neemancipat, 234.

— Acelaş drept îl au, în legislaţia noastră, şi ascendenţii de pe mamă, 234. V. *Copiii naturali*.

— Incât priveşte copiii găsiţi, ei vor puteà fi reprezentaţi de către primarul comunei, 235.

Moaşe. — Dacă sunt sau nu lovite de incapacitatea de a primi dela persoanele pe care le-au asistat la facere (Controv.), 129.

Morgengabe. V. *Teoretre*.

Morminte (de familie). —Nu figurează în masa asupra căreia are a se calculà partea disponibilă şi rezerva, pentrucă ele nu sunt supuse regulelor ordinare ale transmiterei patrimoniului, 548 n. 3. V. *Inmormântare, Rezervă*, p. 882.

— Mormintele nu sunt supuse raportului, nici pot fi împărţite sau licitate, tom. III, partea II, p. 487; C. Paris, Sirey, 93. 2. 189 şi *Dreptul* din 1913, No. 62. V. şi Cas. Turin, Sirey, 85. 4. 7.

— Renunţarea la succesiune nu se întinde deci, afară de cazul unei declaraţii exprese, la coproprietatea unui mormânt de familie, din cauza caracterului special al mormintelor, care sunt bunuri afară din comerţ, C. Turin, Sirey, 1906. 4. 13 şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 58 (cu observ. noastră). V. *Inmormântare*.

N

Nemo ex delicto suo meliorem suam conditionem facere potest, 364.

Nemo in re sua auctor esse potest, 235.

Nemo liberalis, nisi liberatus, 610. V. *Bona non intelliguntur*, etc.

Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet, 410, 411, 423, 723, 742.

Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus, decedere potest, (abrogarea acestei regule în dreptul modern), 23, 24. V. *Testament*

Nemo videtur dolo facere qui suo jure utitur, 449, 450 text şi n. 1.

Nume. — Este licită condiţia impusă donatarului sau legatarului de a-şi schimbà numele sau de a adăogà un alt nume la numele său, 203 text şi n. 1. V. *Condiţie imposibilă, ilicită,* etc.

Nuntă. — Prezenturile de nuntă *(munera sponsalitia),* nu sunt atinse prin revocarea donaţiunei dintre soţi pentru ingratitudine, 728 n. 1. V. *Prezenturi de nuntă.*

O

Obligaţie. — Definiţie, 319.
— Obligaţii contractate în străinătate. Dovedirea lor după legea ţărei în care s'a încheiat contractul, 288, text şi n. 6; tom. I, p. 177 n. 1; tom. VII, p. 242 n. 5. V. şi C. Alger, *Cr. judiciar* din 1913, No. 61 (cu observ. noastră). V. *Dr. internaţional, Probe,* etc.

Obligaţie alimentară. V. *Alimete.*

Obligaţie naturală. — Definiţie, 320.
— Deoseb. între oblig. naturale şi cele morale sau de conştiinţă, 320.
— Oblig. naturale în dreptul actual (aprecierea suverană a judecătorilor de fond), 320 şi tom. VI, p. 6 urm. Vezi şi Judecăt. ocol Suraia-Putna (C. S. Ballan), *Pagini juridice,* din 1913, No. 113, p. 898.
— Exemple de oblig. naturale (joc sau prinsoare, înzestrarea copiilor, etc.), 321. V. *Dotă, Inzestrare,* etc.
— Discuţiile şi controversele la care au dat loc înzestrările copiilor, 321 urm. V. *Inzestrare.*
— Un bărbat nu se poate obligà a plăti o sumă de bani unei femei spre a întreţine relaţii trupeşti cu ea, 323. V. *Bărbat.*
— Obligaţia ar fi însă validă dacă n'ar aveà de scop răsplătirea relaţiilor ilicite, ci despăgubirea prejudiciului cauzat prin seducţiunea femeei; căci, în asemenea caz, bărbatul şi-ar îndeplinì o datorie de conştiinţă, 323, text şi n. 3. V. *Bărbat, Seducţiune,* etc.
— Cazul când o obligaţie naturală s'ar transformà într'o obligaţie civilă (Controv.), 208 *ad notam.*

Ofiţeri de bastiment. — Sunt incapabili de a primì liberalităţi prin testament dela un călător călătorind pe mare, 146.
— Prezumpţie de captaţiune, 146.
— Origina acestei dispoziţii (dr. vechiu francez), 145 n. 3.
— Sancţiunea acestei incapacităţi (nulitatea dispoziţiei care gratifică pe ofiţerul vasului), 146.
— Neaplicarea acestei dispoziţii la donaţiuni, ci numai la testamente, 146 n. 4. V. *Capacitate.*
— Excepţia admisă de lege în privinţa ofiţerilor de bastiment, care sunt rude până la al 12-lea grad cu testatorul, 147.
— Această excepţie nu se întinde la alianţă sau cuscrie, 147 n. 2. V. *Cuscrie,* p. 827 (tabla).
— Ofiţerul de bastiment este incapabil numai când vasul călătoreşte pe mare, nu însă pe un fluviu, precum ar fi, de exemplu, Dunărea, 147.
—Neaplicarea, în specie, a prezumpţiei statornicite de art. 812 § 2, în privinţa persoanelor considerate ca interpuse, 161.

Ofiţeri de sănătate. — Infiinţarea lor prin decretul lui Cuza-Vodă din 1862, p. 128 n. 2.
— Legea sanitară nu vorbeşte însă de ei, 128.
— Incapacitatea lor (dacă ar mai există astăzi) de a primì liberalităţi dela bolnavul pe care l-au curarisit în boala de care acesta a murit, 128.

Orbii. — Capacitatea lor de a dispune prin acte cu titlu gratuit, 34 n. 2.
— Orbii nu pot însă testà în formă mistică, 36. V. *Testament.*

Ordinea publică. — Ce este ordinea publică, 187 n. 1 şi tom. I, p. 224 urm.; tom. V, p. 134 n. 2.
— Ordinea publică cuprinde în

sine bunele moravuri, 184. V. *Bunele moravuri*, p. 816 (tabla).
— Numai condiţiile contrare legilor de ordine publică anulează convenţiile şi, după părerea noastră, chiar testamentele, 186, 187. 188. V. *Cond. imposibile, ilicite*, etc.
— Legile de drept privat pot să intereseze ordinea publică, 188 şi tom. I, p. 225.

P

Pact comisor expres. — Poate fi stipulat de părţi într'o donaţiune, 428. V. *Donaţiune*, p. 835.

Pact de răscumpărare. — Cesiunea cu titlu gratuit a acţiunei care are de obiect exercitarea pactului de răscumpărare, este supusă transcrierei (Controv.), 345. V. *Transcriere*, p. 890 (tabla).
— Aplicarea art. 1380 § 2 dela pactul de răscumpărare, dreptului de reintoarcere, 412.

Pacte succesorale. — Lucrurile viitoare pot face obiectul unui testament, nu însă şi a unei donaţiuni ordinare, fiindcă aceasta ar constitui un pact succesoral oprit de lege, 678. Mai vezi p. 702, 705.
— Instituţia contractuală cuprinde un pact succesorul excepţional permis, 681, 686.
— Mai vezi un alt exemplu de pacte succesorale excepţional permis de lege, p. 597.
— Vezi asupra pactelor succesorale, tom. III, partea II, p. 314 urm. (ed. a 2-a).

Pădure. — Don. unei păduri supusă tăerei nu este supusă transcrierei, 346. V. *Transcriere*.
— Străinul, care a dobândit un imobil rural în contra prescripţiilor constituţionale, nu are drept la pădurea de pe moşia dobândită, căci pădurea fiind un fruct al moşiei, nu poate folosì posesorului de rea credinţă, 101 *ad notam*. V. *Străini*.

Paraliticii. — Au capacitatea de a dispune de bunurile lor, dacă sunt în stare de a-şi manifestà voinţa, 35 n. 1.

Paraclisierii (bisericilor). — Nu sunt loviţi de incapacitatea de a primì dela bolnavi, de care sunt loviţi, miniştrii cultului, 131, 132. V. *Dascăli, Miniştrii cultului*, etc.

Partea disponibilă. — Este partea de care *de cujus* a putut să dispue prin donaţiuni şi testamente, 508. V. *Rezervă*.
— Legea determină partea disponibilă în mod direct, iar rezerva în mod indirect, 523, 530.
— Partea disponibilă se determină după numărul descendenţilor, 530. V. *Rezervă*.
— Dacă moştenitorul donatar sau legatar, care renunţă la succesiune, poate cumulà rezerva cu partea disponibilă (Controv.), 541 urm. V. *Cumul, Rezervă*, etc.
— Formarea masei asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 546 urm. V. *Rezervă*.
— Liberalităţile care se impută asupra părţei disponibile, 583, 584, V. *Rezervă*, p. 885 (tabla).
— Modul prin care se poate recunoaşte dacă partea disponibilă a fost sau nu întrecută, 633. V. *Reducţiune*.
— Dr. internaţional în privinţa părţei disponibile, 667 urm. V. *Dr. internaţional*.

Partea disponibilă între soţi, 746 urm.
— Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat niciun descendent, 746—748.
— Cazul când soţul dăruitor n'a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară, ci numai din căsătoria actuală, 748, 749.
— Cazul când soţul dăruitor a lăsat descendenţi dintr'o căsătorie anterioară, 749 urm.
— Căsătoriile de al doilea sunt rău văzute de legiuitor, 750 urm. V. *Căsătorie*.
— Părinţii bisericei latine le stigmatizau, considerându-le ca o prostituţie legală, 750 n. 2.
— Bărbatul sau femeea, care având unul sau mai mulţi copii dintr'o altă însoţire, legitimi sau legitimaţi, adoptaţi şi chiar naturali, dacă este vorba de mamă, s'a căsătorit din nou, pentru a doua, a treia oară, etc. nu poate

face liberalităţi celuilalt soţ decât pentru o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puţin, fără ca, nici într'un caz, liberalităţile făcute noului soţ să poată întrece o pătrime din bunurile dăruitorului, 751—753.

— Această restricţie nu se aplică liberalităţilor dintre concubini, cărora se aplică dreptul comun, adecă partea disponibilă ordinară, 753 n. 2. V. *Concubinaj*.

— Nici liberalităţilor ce o persoană văduvă ar face unei alte persoane înainte de a se fi gândit să se căsătorească cu această din urmă, 755. V. *Văduv, Văduvă*.

— Soţul căsătorit de al doilea poate, de asemenea, face orice liberalitate unei persoane străine, dispunând în favoarea ei conform dreptului comun, destul este ca acea persoană să nu fie o persoană interpusă, 755.

— Restricţia admisă de art. 939 se aplică însă tuturor liberalităţilor ce soţul, care se căsătoreşte din nou, ar face soţului său actual prin don. sau testament, fie prin contractul de căsătorie, fie în timpul căsătoriei, şi chiar liberalităţilor mutuale sau remuneratorii, 755.

— Condiţiile cerute pentru aplicarea dispoziţiunei excepţionale privitoare la partea disponibilă dintre soţi (copiii născuţi dintr'o căsătorie anterioară). Aceşti copii trebue să existe la moartea soţului dispunător şi să vie la succesiunea lui, 754, 756.

— Copiii nedemni sau renunţători, ori morţi înaintea dispunătorului (părintele lor) nu se pun deci la număr, 756.

— Prin cuvântul *copii* născuţi din altă căsătorie, se înţelege nu numai copiii din gradul întâiu, ci toţi descendenţii legitimi de orice grad, 754. Mai vezi p. 113 n. 4, 407 n. 2, 408 nota, 524, etc.

— Descendenţii unui copil mort înainte (nepoţii dispunătorului) nu numără însă decât drept unul, nota 4 dela p. 754. 755 şi 756.

— Dacă dăruitorul a făcut liberalităţi fără scutire de raport, unuia sau mai multora din copiii săi, soţul donatar ori legatar este în drept să ceară raportul fictiv al bunurilor dăruite sau legate, spre a se socoti asupra întregei mase partea disponibilă şi rezerva, de câteori soţul dăruitor sau testator n'a manifestat o voinţă contrară, 756, 757.

— Pentru ca soţul donatar sau legatar să poată cere raportul fictiv, statornicit de art. 849, trebue ca liberalitatea să nu fi fost scutită de raport, 757, 758.

— Cazul când unul din soţi a dat celuilalt o parte de copil, 758 n. 1.

— Liberalitatea făcută soţului actual de către celălalt soţ, având copii dintr'o căsătorie anterioară, este fixată de lege, ca *maximum*, la o pătrime din averea soţului dispunător, acest soţ putând însă să-i lese mai puţin, 759.

— Dacă soţul căsătorit de al doilea a făcut celuilalt soţ o liberalitate care întrece partea disponibilă, statornicită de art. 939, această liberalitate nu este nulă, ci reductibilă, reducţiunea făcându-se conform dreptului comun, 760.

— Numai copiii născuţi din căsătoria anterioară pot cere reducerea liberalităţilor excesive făcute maştinei sau tatălui vitrig, sub condiţie, bine înţeles, de a fi moştenitori, 754, 761.

- Copiii comuni, născuţi din ultima căsătorie, se vor folosi însă în mod indirect de reducerea cerută şi admisă în folosul copiilor anteriori, 762.

— Reducerea nu foloseşte însă celorlalţi donatari sau legatari, nici creditorilor soţului dăruitor, 762.

— Se admite, în genere, că acţiunea în reducţiune, născută în persoana copiilor eşiţi dintr'o căsătorie anterioară, poate fi exercitată de copiii comuni, născuţi din noua însoţire, în proporţie cu partea lor de succesiune, de câteori copiii anteriori refuză sau neglijează de a o exercită (Controv.), 762.

— Copiii născuţi din a doua căsătorie nu pot însă să exercite acţiunea, de câteori cei născuţi din căsătoria anterioară au renunţat la succesiunea părintelui lor ori s'au făcut nevrednici de ea, 763.

— Acţiunea în reducţiune nu poate fi exercitată de alte persoane. Astfel, ea nu poate fi exercitată de soţul dăruitor, 763.

— Acţiunea se prescrie prin 30 de ani dela moartea părintelui dăruitor şi se transmite moştenitorului, 763.

— Art. 939 cuprinde o regulă de capacitate personală; de unde rezultă că, pentru a se hotărî soarta liberalităţei făcută soţului de al doilea, nu se are în vedere momentul facerei acestei liberalităţi, ci momentul morţei dispunătorului, 760.

— Alte consecinţi care mai rezultă din principiul de mai sus, 760 urm.

— Regula statornicită de art. 939 se aplică tuturor bunurilor situate în ţara noastră, chiar când ele ar fi posedate de străini; ea nu este însă aplicabilă bunurilor ce Românii ar aveà în străinătate (Controv.), 761.

— Dacă soţul având copii născuţi dintr'o căsătorie anterioară, a contractat mai în urmă mai multe căsătorii succesive, partea disponibilă, statornicită de art. 939 nu poate fi dată decât o singură dată tuturor soţilor la un loc (Controv.), 763, 764.

— Concursul între partea disponibilă ordinară şi aceea prevăzută de art. 939 şi reducerea liberalităţilor excesive, 764 urm.

— Sancţiunea art. 939. — Soţii nu pot să se avantajeze nu numai în mod direct, dar nici în mod indirect peste partea statornicită de art. 939 C. civil, 767.

— Ei nu pot să se avantajeze peste această parte nici prin liberalităţi deghizate, nici prin liberalităţi făcute prin persoane interpuse, 768.

— Liberalităţile făcute prin persoane interpuse sunt acele adresate unui intermediar care, în calitate de donatar aparent, este însărcinat printr'o convenţie secretă (fideicomis tacit) a remite lucrul dăruit aceluia pe care dispunătorul a voit să-l gratifice, în specie, soţului său, 768, 773. V. *Fideicomis tacit*, p. 853 (tabla).

— Liberalităţile sunt *directe* când sunt făcute cu formele legale; ele sunt *indirecte*, când sunt făcute pe cale piezişă, fără îndeplinirea vreunei formalităţi, 767.

— Toate liberalităţile deghizate sunt liberalităţi indirecte, 768. V. *Don. deghizate.*

— Iată acum care este sensul sancţiunei legei: liberalităţile indirecte, făcute pe faţă şi fără fraudă, nu sunt nule, ci numai reductibile, ca şi liberalităţile directe, de câteori întrec partea disponibilă. reducerea neputând fi cerută decât de rezervatari, 768, 769.

— Aceeaş soluţie este aplicabilă şi don. manuale care, în realitate, nu sunt decât nişte liberalităţi indirecte, 769.

— Donaţiunile deghizate şi cele făcute prin persoane interpuse, care întrec partea disponibilă, nu sunt numai reductibile, ci anulabile (Controv.), 769 urm., 773.

— Raţiunea distincţiei între liberalităţile indirecte şi cele deghizate sau făcute prin persoane interpuse, 770.

— Persoanele care pot propune nulitatea don. deghizate sau făcute prin persoane interpuse (toţi acei interesaţi) (Controv.) 309, 771, 772.

— In specie, fiind vorba de o fraudă adusă unei legi de ordine publică, simulaţia poate fi dovedită, chiar între părţi, prin orice probe: martori, prezumpţii, etc. 310, 772, 774, 780. V. *Don. deghizate*, *Simulaţie*, etc.

— Acţiunea se prescrie prin 30 de ani, conform dreptului comun, acest termen curgând din ziua morţei dăruitorului, 247, 312, 773.

— Nulitatea nu poate însă fi cerută şi admisă decât în limitele părţei ce se reclamă, 772.

— Liberalitatea odată anulată, nulitatea îşi produce efectele sale nu numai între părţile contractante, dar şi în contra terţiilor care

au dobândit drepturi reale dela soţul ce nu erà proprietar, 772.

— Cazurile în care art. 841 stabileşte o prezumpţie legală de interpunere de persoane, 773 urm.

— Fiindcă, uneori, ar fi greu de a se stabilì că liberalitatea făcută de unul din soţi, unei persoane străine, se adresează în realitate celuilalt soţ, legea stabileşte de astă dată, ca şi în cazul art. 812 § 2 (p. 155 urm.), o prezumpţie legală de interpunere de persoane, care scuteşte de orice probă pe acei în folosul cărora ea este înfiinţată şi nu admite proba contrară din partea celor în contra cărora prezumpţia este statornicită, 774, 780.

— Prezumpţia de interpunere de persoane putând însă fi combătută prin mărturisire şi jurământ, donatarul care s'ar vedeà acţionat p. anularea donaţiunei ar puteà să interoge pe dăruitor sau pe moştenitorii lui, dacă ei ar atacà liberalitatea, să le defere chiar jurământul decizor asupra punctului de a se şti dacă donaţiunea nu i-a fost în realitate făcută lui, iar nu unui incapabil, 159, 774, 775.

— Cazurile când aplicarea prezumpţiei de mai sus încetează, 775, 776 text şi n. 2.

— Persoanele presupuse interpuse de art. 941: 1° copiii ce soţul donatar are dintr'o altă căsătorie, iar nu din căsătoria sa cu dăruitorul, 776, 777.

— Prin copii se înţelege nu numai copii din gradul întâi, dar şi nepoţii soţului donatar, şi aci este vorba de copii legitimi, legitimaţi, adoptaţi şi chiar de copiii naturali recunoscuţi, faţă de mama lor, 157 n. 3, 776 n. 1. V. *Adopţiune, Copii legitimaţi, naturali, Legitimare,* etc.

— Încât priveşte însă pe tatăl natural, copilul lui firesc nu este presupus a fi persoană interpusă, pentrucă nicio înrudire nu există între tată şi copilul său natural, 157 n 3, 777, *ad notam*. V. *Copii naturali*

— Ascendenţii soţului donatar nefiind cuprinşi în prezumpţia statornicită de art. 941, nu vor fi consideraţi ca persoane interpuse, decât atunci când acest soţ ar fi moştenitorul lor prezumptiv, în momentul facerei liberalităţei, 777.

2° A doua categorie de persoane considerate ca interpuse faţă cu soţul dăruitorului, cuprinde persoanele a căror moştenitor prezumptiv soţul dăruitorului ar fi în momentul facerei liberalităţei, 777 urm.

— Pentru a stabilì prezumpţia de interpunere de persoane, legea se referă la momentul facerei donaţiunei, şi trebue să adăogăm şi a facerei testamentului (Controv.), 779.

— Acestea fiind singurile persoane presupuse interpuse, prezumpţia nu poate fi întinsă la alte persoane, 779, 780.

— Se poate însă ca alte persoane să fi fost de fapt interpuse, ceeace trebue dovedit, dovada putându-se face prin orice probe, în specie fiind vorba de o fraudă la lege, 310, 772, 774, 778.

— Art. 941 nu poate servì spre a interpretà şi complectà art. 812, cu toate că, în ambele texte, este vorba de o liberalitate făcută unui incapabil, 156 n. 2, 780 n. 1. V. *Capacitate*, p. 820.

— Prezumpţia legală de interpunere de persoane se aplică nu numai liberalităţilor făcute în timpul căsătoriei, dar şi celor făcute prin contractul de căsătorie (Controv.), 780.

— Persoanele care pot invocà art. 940 şi 941 din codul civil (toţi acei interesaţi), 780.

— Prezumpţia statornicită de art. 941 este absolută, ca şi cea statornicită de art. 812, şi nu poate fi combătută prin proba contrară 159, 774, 780.

Paternitate. V. *Cercetarea paternităţei*, p. 822 (tabla).

Perimare. — Cererea apelantului de a se fixà termenul de judecarea apelului, în baza unui act de paupertate, admis de instanţa de fond, deşi citaţiile n'au fost scoase din negligenţa func-

Partea disponibilă între soţi

ţionarilor grefei, constitue un act cu caracter contradictor, astfel că dacă apelentul a făcut o asemenea cerere înainte de expirarea termenului hotărît de lege pentru perimarea apelului, instanţa de fond violează art. 257 Pr. civ. când admite cererea intimatului de a se perimà acel apel. Cas. rom. I, decizia No. 392 din 24 Maiu 1913. *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 26, p. 402.

— S'a decis că, dacă s'a făcut în aceeaş zi o cerere de perimare şi o cerere de redeschidere a procesului, se poate admite cererea de perimare, dacă are un număr de înregistrare anterior cererei de redeschidere. Judecăt. Ocol. II Ploeşti (St. Scriban), *Cr. judiciar* din 1903, No. 38, p. 328.

Persoane morale. — Persoanele morale pot fi gratificate prin liberalităţi, însă pentru aceasta se cer următoarele condiţii: 1° persoana morală trebue să fie recunoscută de lege în momentul donaţiunei sau morţei testatorului, 88, 242.

— Admiterea aceleiaşi soluţii şi în privinţa persoanelor morale străine, 88, 89.

— Recunoaşterea persoanei morale, de legiuitor nu are efect retroactiv (Controv.), 90, 94. — *Contrà:* C. Bucureşti, *Dreptul* din 1911, No. 40, p. 316.

— 2° Persoanele morale recunoscute prin lege, trebue să fie autorizate de guvern a primì liberalitatea, 89.

— Această regulă îşi primeşte aplicare chiar în privinţa donaţiunilor manuale şi a celor deghizate, 89, 90, 161, 276, 306. V. *Don. deghizate,* p. 845. *Don. manuale,* etc.

— Membrii care compun persoana morală sunt însă capabili în mod individual, 89 n. 4.

— Autorizarea guvernului trebue să fie dată în timpul vieţei dăruitorului, 290 n. 1.

— Liberalitatea se primeşte de administratorii persoanelor morale, în urma unui decret regal, 90, 91, 242.

— Aprobarea guvernului poate fi implicită, 91.

— Autorizarea guvernului trebue să fie anterioară acceptărei liberalităţei, 91.

— Guvernul poate să impue acceptarea liberalităţei stabilimentelor publice a căror administraţie este în legătură cu acea a Statului, 91.

— Responsabilitatea administratorilor persoanelor morale pentru lipsa de acceptare şi de transcriere a donaţiunei, 91, 249.

— Administratorii persoanelor morale au deci obligaţia nu numai de a acceptà donaţiunea făcută persoanelor aflate sub administraţia lor, dar încă şi de a cere şi transcrierea lor, 352, 355. V. *Transcriere,* p. 891 (tabla).

— Liberalitatea făcută unei persoane morale nerecunoscută de lege sau neautorizată de guvern este inexistentă, 92, 247.

— Dreptul moştenitorilor dispunătorului de a revendicà averea dăruită, fără ca posesorii averei să poată opune prescripţia de 10 sau 20 de ani şi nici chiar acea de 30 de ani, 92, 93.

— Ei nu pot să opue nici finele de neprimire trase din executarea sau confirmarea testamentului, 93.

— Ei vor trebuì să restitue nu numai averea ce deţin, dar şi fructele ce au perceput, 93.

— Dacă mănăstirile mai sunt astăzi persoane morale (Controv.). V. *Mănăstiri.*

Persoane necerte. — Persoana necertă sau nedeterminată cu precizie nu poate fi gratificată prin liberalităţi, 105.

— Legatul nu este însă nul dacă persoana legatarului poate fi determinată, ceeace este o chestie de fapt, 115. 116. V. *Legate.*

— Persoanele necerte la Romani, 106 urm.

— Exemple de persoane necerte în dreptul actual, 108.

— Fideicomis tacit (nevaliditatea lui), 109 urm., 152 urm. V. *Fideicomis tacit.*

Plata. — Validitatea plăţei făcută în mânile unui surdo-mut. V. *Surdo-mut,* p. 883 (tabla).

Plata datoriilor. — Donatarul plătește datoriile dăruitorului, dacă s'a obligat la aceasta fie în mod expres, fie tacitamente, 336.

— *Quid juris* dacă nu s'a făcut nicio convenţie în această privinţă? Cazul unei donaţiuni universale (Cntrov.), 336, 337 urm.

— Este anulabilă donaţiunea făcută cu sarcina de a plăti datorii inexistente în momentul donaţiunei şi care nu erau arătate în actul de donaţiune, 379 urm.

— Prin excepţie, sunt valide donaţiunile făcute în asemenea condiţii prin contractul de căsătorie sau în timpul căsătoriei, 383 şi 782. V. *Donaţiune.*

— Se poate însă impune donatarului, fie în mod expres, fie în mod tacit, plata datoriilor existente în momentul donaţiunei, adecă care au dată certă în acel moment, 381.

— Datoriile prezente n'au nevoe de a fi trecute în actul de donaţiune, 381.

— Convenţiunea dintre dăruitor şi donatar, în privinţa datoriilor şi sarcinilor impuse donatarului, nu conferă nicio acţiune directă creditorilor dăruitorului, ei putând numai să exercite drepturile debitorului lor, 381.

— Convenţia de a plăti datoriile prezente este validă, chiar dacă valoarea lor ar fi mai mare decât valoarea bunurilor dăruite, 382.

— Donatarul nu s'ar puteà liberà de datorii sau sarcini prin renunţare la donaţiune (Controv.), 336, 382, 430.

— *Plata datoriilor viitoare.* — Distincţia între cazul când datoriile viitoare nu sunt determinate prin actul de donaţiune şi acela când ele sunt determinate prin acest act, 382, 383.

— In acest din urmă caz, donaţiunea este validă, 383.

— Dăruitorul, care ar dispune de toate bunurile sale prezente, n'ar puteà să impue donatarului sarcina de a execută testamentul ce el ar puteà face mai în urmă, 384.

— Nu se exceptează în această privinţă nici legatele pioase sau remuneratorii ce dăruitorul şi-ar rezervà dreptul de a face, 384.

— Dăruitorul ar puteà însă să oblige pe donatar la cheltuelile sale de înmormântare, la plata alimentelor ce el ar datorì membrilor familiei sale în lipsă, etc. 384. V. *Alimente, Inmormântare,* etc.

— Cazurile când donatarul plăteşte datoriile *ultra vires bonorum* 689, 690, 710, 719.

— Plata datoriilor în cazul unei donaţiunii cumulative de bunuri prezente şi viitoare, 719.

— De câteori se formează masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, datoriile defunctului se scad din averea sa reală, 574 urm. V. *Rezervă,* p. 884 (tabla).

Poliţe. — V. *Cambii.*

Portrete de familie. — Nu se pun în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 548 n. 3. V. *Rezervă,* p. 882.

Poşluşnice. — V. *Infirmieri.*

Premii. — Infiinţarea de premii în interesul învăţământului public, 96 n. 3, 112, 113. V. *Burse, Stipendii,* etc.

Preoţi. — Dacă condiţia de a se face sau de a nu se face preot este ilicită (Controv.), 190.

— In privinţa incapacităţei preoţilor care au asistat spiritual pe un bolnav, de a primì liberalităţi dela acest bolnav. V. *Miniştri cultului.*

Prescripţia instantanee. — Cazurile în care ea poate fi invocată de terţii achizitori de bună credinţă a unor mobile corporale 413, 423, 424, 433, 434, 472, 505 n. 2; 710, 721 *ad notam,* 742. V. *Donaţiune. Reîntoarcere convenţională,* etc.

Prezenturi obişnuite. — Deoseb. între prezenturile obişnuite şi donaţiunile manuale, 258 *ad notam.* V. *Don. manuale,* p. 846 (tabla).

— Femeea măritată nu are nevoe de autorizare spre a puteà face prezenturile obişnuite, 67. V. *Femee măritată.*

— Prezenturile obişnuite nu sunt revocabile p. ingratitudine, 453, 493 n. 2. V. *Donaţiune*, p. 837 (tabla).

— Nici pentru survenire de copii, 489 n. 1, 490, 493. V. *Donaţiune*, p. 839 (tabla).

— Ele nu sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil, 559, 560. V. *Rezervă*, p. 883 (tabla).

— Ele nu sunt supuse reducţiunei, 665, 666. V. *Reducţiune*.

Prezenturile de nuntă. — Nu sunt atinse prin revocarea donaţiunei dintre soţi pentru ingratitudine, 728 n. 1. V. *Nuntă*.

Prezumpţii de interpunere de persoane. — Cazul statornicit de art. 812 C. civil, 155 urm. V. *Capacitate*.

— Cazul statornicit de art. 841 C. civil, 773 urm. V. *Partea disponibilă între soţi*.

Primar. — Este în drept a primì liberalităţile făcute săracilor, 86, 87 text şi n. 1; 111. V. *Săraci*.

— Şi liberalităţile făcute unui copil găsit, 235.

Privilegiu. — Dacă dăruitorul, care, într'o donaţiune, a optat pentru executarea sarcinilor stipulate de el, în loc de a cere revocarea donaţiunei, are sau nu privilegiu asupra imobilului dăruit (Controv.), 430 *ad notam* şi tom. X, p. 483 n. 1.

— Privilegiile sunt de drept strict şi nu pot să existe decât în baza unui text de lege, 430 *ad notam* şi tom X, p. 361, 392.

Probe. — Mijloacele de probaţiune ale obligatiilor sunt cârmuite de legea ţărei în care s'a încheiat contractul, 288, precum şi tom. I, p. 177, text şi n. 1 (ed. a 2-a); tom. VII p. 242, text şi n. 2. V. şi C. Alger, *Cr. judiciar* din 1913, No. 61 (cu observ. noastră). V. *Dr. internaţional, Oblig.*, etc.

Promisiune de egalitate (varietate a instituţiei contractuale), 684. V. *Instit. contractuală*.

Proprietatea artistică, industrială, literară, etc. — Nu poate face obiectul unui dar manual. 275, 276 V. *Don. manuale*, p. 847.

— Donaţiunea manuală a unui manuscris nu strămută proprietatea literară a manuscrisului dăruit, 274, 275. V. *Manuscris*.

— Proprietatea operelor literare, ştiinţifice, industriale, artistice etc. ale defunctului se pun în masa asupra căruia se calculează partea disponibilă şi rezerva, 551. V. *Rezervă*, p. 882 (tabla).

— Dreptul de traducere face parte din proprietatea literară a operei originare. C. Paris, J. *Clunet*, anul 1913, p. 940.

— S'a decis, de asemenea, că este oprită reproducerea unei bucăţi de muzică prin gramofon, tot în baza dreptului de proprietate literară a autorului acelei bucăţi. C. supremă din Austria, *J. Clunet*, anul 1913, p. 968.

— În privinţa reproducerei unei opere literare prin cinematograf, v. C. Paris, *Dreptul* din 1913, No. 46 (cu observ. d-lui S. Rădulescu).

Q

Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiedum, 459. V. *Donaţiune*, p. 837.

— Chestiunea de a se şti dacă regula de mai sus mai este sau nu în vigoare astăzi, este controversată, v. tom. VII, p. 84 urm.

Quem de evictione tenet actio, eumdem agentem repellit exceptio, 364 şi alte trimeteri făcute acolo în nota 2.

Quod nullum est confirmari nequit, 164, 208, 209, 416, 495, 496. 497. V. şi Judecăt. ocol. Câmpu-Lung, *Cr. judiciar* din 1913, No. 63. p. 698.

R

Raportul (real). — Poate fi făcut pentru prima oară în apel, 602 n. 3 şi tom. III, partea II, p. 531 şi 588.

— S'a decis că, prin derogare dela dispoziţia art. 751 C. civil, după care este supus raportului tot ce donatarul a primit dela *de cujus* prin dar, direct sau indirect, fructele şi interesele bunurilor dăruite şi percepute de donatar din momentul donaţiunei şi până în momentul morţei lui *de cujus*, nu sunt supuse raportului, şi aceasta indiferent dacă este vorba de bunuri producătoare de venituri sau de o donaţiune de venituri, întrucât art. 762 C. civil nu face nicio deosebire. Cas. rom. I, decizia No. 92 din 1 Februarie 1913, *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 17, p. 259 şi *Dreptul* din 1913 No. 44.

— Punctele de asemănare şi de deosebire ce există între raport şi reducţiune, 660, 664—667. V. *Reducţiune*.

— Analogie între situaţia descedentului donatar supus raportului şi acea a donatarului supus reducţiunei, 661. V. *Reducţiune*.

— Ca şi donaţiunile de bunuri prezente, acele de bunuri viitoare sunt supuse raportului, de câteori soţul donatar moşteneşte ab intestat pe ascendentul său dăruitor, 676, 685. V. *Instit. contractuală*.

— Soţul donatar nu poate cere raportul liberalităţilor făcute de soţul dăruitor copiilor săi, spre a se stabili partea disponibilă statornicită de art. 939 C. civil, 757.

— Donaţiunile deghizate şi cele făcute prin persoane interpuse, fiind liberalităţi indirecte, sunt şi ele supuse raportului, 768 şi tom. III, partea II, p. 582. V. *Don. deghizate*.

Raportul fictiv (p. calcularea părţei disponibile şi a rezervei), 547 urm., 757, 758, etc. V. *Rezervă*.

— In caz când unul din soţi ar fi făcut liberalităţi fără scutire de raport, unuia sau mai multor din copii săi, celălalt soţ donatar sau legatar poate cere raportul fictiv spre a se stabili partea disponibilă statornicită de art. 939 C. civ. 756, 757.

Reducţiune. — Acţiunea în reducţiune este sancţiunea rezervei, 603, 604, 646, 647. V. *Rezervă*.

— Această acţiune nu poate fi exercitată pentru prima oară în apel, 602 n. 3. V. *Apel*.

— Donaţiunile făcute sub legea veche vor fi reduse după acea lege, iar nu după legea actuală, căci legea nu poate să aibă efect retroactiv, 530 nota, 555 n. 3.

— Persoanele contra cărora această acţiune poate fi exercitată, 602 n. 2.

— Acţiunea în reducţiune este o acţiune personală, 603.

— Nu există însă în specie o condiţie rezolutorie tacită, căci dreptul de reducţiune izvorăşte din lege, 604.

— Acţ. în reducţiune nu este o acţiune în anulare a donaţiunei, 604.

— Ea nu poate fi exercitată decât în urma deschiderei succesiunei, 605.

— Consecinţile care rezultă din împrejurarea că acţiunea în reducţiune se exercită la deschiderea succesiunei, 605.

— Copiii nu pot sili pe părinţi ca aceştia să le asigure, în timpul vieţei, rezerva lor, neputând luà nicio măsură conservatorie în această privinţa, 605, 606, 705.

— Părintele risipitor poate însă fi pus sub consiliu judiciar, 606.

— Persoanele care pot exercità acţiunea în reducţiune, 606 urm.

— Aceste persoane (descendenţii şi dintre ascendenţi numai tatăl şi mama) sunt determinate de lege în mod limitativ, 606.

— Pentru a puteà exercità acţiunea în reducţiune, moştenitorii rezervatari trebue să fi acceptat successiunea fie pur şi simplu, fie sub beneficiu de inventar, 606.

— Moştenitorul care a renunţat la succesiune poate să revie asupra acestei renunţări, dacă există din partea lui o eroare de drept, 541 şi n. 2 dela p. 606, 607.

— Modul cum poate moştenitorul rezervatar să stabilească că bunurile succesiunei sunt insuficiente pentru a-i complectà rezerva (Controv.), 607.

— Acţiunea în reducţiune fiind divizibilă, ca orice acţiune ereditară, fiecare moştenitor o poate exercità pentru partea lui, 607. Cpr. Cas. rom. *Cr. judiciar* din 1913, No. 59, p. 667 şi *Dreptul* din 1913, No 63, p. 500.

— Acţiunea în reducţiune este

o acţiune pe care moştenitorii o exercită în puterea legei, ca un drept propriu al lor, iar nu în numele dăruitorului, 607, 608.

— Acţ. în reducţiune nu este personală moştenitorului rezervatar, căci ea trece la moştenitorii săi, 608.

— Ea mai poate încă fi exercitată de reprezentanţii moştenitorului rezervatar: cesionarii, donatarii, legatarii şi creditorii lui, 608.

— Creditorii moştenitorilor au acţiunea în reducţiune, ei putând să atace, prin acţiunea pauliană, renunţările la această acţiune făcute de debitorul lor, 609. V. *Acţ. pauliană.*

— Această acţiune nu aparţine însă donatarilor şi legatarilor defunctului, nici creditorilor lui, 609.

— Creditorii defunctului pot însă cere reducerea legatelor, 610.

— Cazul când creditorii defunctului pot exercită acţiunea în reducţiune chiar în privinţa donaţiunilor, 610.

— Dăruitorul nu poate exercită acţiunea în reducţiune, el având numai dreptul de a cere alimente şi de a revocă donaţiunea, dacă donatarul i-ar refuză aceste alimente, 610.

— Acţiunea în reducţiune nu aparţine nici moştenitorilor rezervatari puşi în posesiunea averei unui absent, cât timp ei nu vor stabilì moartea autorului lor absent (Controv.), 611. V. *Absenţă.*

— *Quid* în privinţa liberalităţilor făcute de absent prin testament? 611. V. *Absenţă.*

— Liberalităţile supuse reducţiunei (donaţiunile şi legatele), 611, 612.

— In privinţa donaţiunilor, toate sunt reductibile, chiar şi cele scutite de raport; cele directe ca şi cele indirecte; donaţiunile deghizate, cele manuale, cele de bunuri viitoare (instituţiile contractuale) şi chiar şi cele dintre soţi, 612, 685.

— Fidejusiunea este şi ea supusă reducţiunei, de câteori constitue o liberalitate, adecă când a fost subscrisă pentru garantarea unei donaţiuni, 612. V. *Fidejusiune*, p. 853.

— Şi dota este reductibilă de câteori atacă rezerva (Controv.), 613 urm., 665 şi tom. III, partea II, p. 594, text şi n. 2. V. *Dotă.*

— Moştenitorul, care atacă liberalitatea defunctului ca întrecând partea disponibilă, nu reprezintă pe defunct, ci se consideră ca terţiu, 615, 616.

— Pentru ca o liberalitate să fie redusă, se cere ca ea să fie excesivă, adecă să atace rezerva, 616.

— Ce trebue să dovedească moştenitorul care atacă liberalitatea ca excesivă? 616.

— Cazul când defunctul a dăruit toată averea sa, 616, 617.

— Mijloacele de probă admise de lege, 617.

— Rezerva moştenitorilor trebue să fie atinsă, 617.

— Cazul când defunctul a înstrăinat imobilele sale, lăsând în succesiune bani suficienţi pentru complectarea rezervei moştenitorilor, 617 n. 3.

— Rezerva trebue să parvie moştenitorilor intactă şi liberă de orice sarcină sau modalitate, 618.

— Ea nu poate fi atinsă prin înscrierea unei clauze penale în testament, 197, 198. V. *Clauză penală*, p. 822 (tabla).

— Cazurile când rezerva poate fi grevată de sarcini posibile şi licite, 619. V. *Rezervă*, p. 880 (tabla).

— Conferirea unui drept de opţiune moştenitorilor, 620.

— Clauzula sau cautela Socini, 620. V. *aceste cuvinte.*

— Cazul prevăzut de art. 844, adecă când dispoziţia constitue un uzufruct sau o rentă viageră a cărei valoare trece peste partea disponibilă (dreptul moştenitorilor rezervatari de a execută această dispoziţie sau de a abandonă proprietatea părţei disponibile), 620 urm.

— Aplicarea art. 844 la dispoziţia unei drept de uz sau de abitaţie, 621 n. 3. V. *Abitaţie, Uz, Uzufruct*, etc.

— Art. 844 are de scop curmarea discuţiunilor ivite asupra

acestei, ipoteze în vechiul drept francez 621, 622.
— Afară de dreptul de opţiune, conferit prin art. 844, moştenitorii nu pot recurge la alt mijloc, oricât de favorabil şi folositor ar fi, 623.
— Cazul când exerciţiul dreptului de opţiune are efect retroactiv, 623.
— Cazul uzufructului unui lucru indivizibil, 623 nota.
— Dacă moştenitorul rezervatar a murit fără a fi exercitat opţiunea sa, el transmite acest drept moştenitorilor săi, 624.
— Art. 844 fiind o derogare dela dreptul comun, este de strictă interpretare, 624.
— Aplicare acestui text cazurilor prevăzute de art. 671, 673 şi de art. 939 C. civil, 624 n. 3.
— Opţiunea odată făcută şi acceptată de donatar sau legatar, este irevocabilă şi moştenitorul rezervatar nu mai poate reveni asupra ei, 625.
— Art. 844 nefiind de ordine publică, încetează de a fi aplicabil de câteori dăruitorul sau testatorul a dispus neaplicarea lui, 625.
— Condiţia la care este supus dreptul de opţiune, pe care îl are moştenitorul rezervatar (Controv.), 625.
— Textul art. 844 este rău redactat. Cum ar trebui redactat, 626.
— Cazurile când dreptul de opţiune al moştenitorului poate aveà loc, 626.
— Art. 844 nu se aplică raporturilor dintre donatari şi legatari între ei, 626, 627.
— Cazurile când dreptul viager urmează a fi preţeluit şi redus conform dreptului comun, 627 n. 2.
— Formele în care moştenitorul rezervatar trebue să lese donatarului sau legatarului proprietatea deplină a părţei disponibile (în genere un act extrajudiciar), 628.
— Moştenitorul trebue să lese donatarului sau legatarului de drepturi viagere, partea disponibilă în natură (Controv.), 628.
— Caracterul şi efectele abandonărei proprietăţei părţei disponibile (Controv.), 628, 629.

— Ipoteza inversă acelei prevăzută de art. 844 C. civil (Controv.), 629, 630.
— Finele de neprimire opozabile acţiunei în reducţiune, 630 urm.
— Moştenitorul, care a renunţat la succesiune, nu mai poate exercita acţiunea în reducţiune, 630.
— Moştenitorul rezervatar nu mai poate, de asemenea, să exercite această acţiune contra donatarilor sau legatarilor, dacă ar fi primit dela defunct un dar sau un legat, care ar urmà a fi imputat asupra rezervei sale, 631.
— Acţ. în reducţiune mai este inadmisibilă de câteori moştenitorul a renunţat la ea fie în mod expres, fie în mod tacit, 631, text şi n. 2.
— Executarea sau confirmarea unui legat excesiv constitue o renunţare tacită (Controv.), 631 n. 2.
— Acţ. în reducţiune se stinge prin prescripţia de 30 de ani, 632.
— Această prescripţie este supusă cazurilor de întrerupere şi suspendare ale dreptului comun, 632.
— Donatarii sau legatarii, care pot opune moştenitorului prescripţia de 30 de ani, nu pot opune uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, fiindcă ei nu au un titlu just în sensul legal al cuvântului, 638.
— Modurile prin care se poate recunoaşte dacă partea disponibilă a fost sau nu întrecută, 633. V. *Partea disponibilă.*
— Ordinea în care trebue să se reducă liberalităţile defunctului, 634.
— *Cazul când defunctul a făcut numai donaţiuni.* Donaţiunile nu sunt, ca legatele, reductibile după analogie, ci reducţiunea va începe dela cea din urmă donaţiune, trecând apoi la a doua, şi aşa mai departe, 634.
— Reducţiunea donaţiunilor se face deci după ordinea datei, cu începere dela cea din urmă, 634 635.
— Această regulă se aplică tuturor donaţiunilor în genere: donaţiunilor manuale, acelor deghizate; donaţiunilor de bunuri vi-

itoare, ca şi celor făcute între soţi, în timpul căsătoriei, 635, 636.

— Care este data donaţiunei manuale şi deghizate, care nu are dată certă conform art. 1182 ? 635 *ad notam*. V. *Don. man.*, p. 848.

— Cazul când toate donaţiunile sunt reductibile prin analogie (când toate au fost făcute în aceiaşi zi), căci art. 1779 dela ipoteci nu se aplică în specie, 636, 637.

— Dăruitorul sau testatorul nu poate derogà dela regula de mai sus a reducţiunei după ordinea datei, cu începere dela ultima donaţiune, 637.

— Cazul când dăruitorul ar puteà regulà ordinea reducţiunei 637.

— Cazul când donatarul a devenit insolvabil (Controv.), 637—639.

— Donatarii care au suferit reducerea nu au niciun recurs contra donatarilor anteriori (Controv.), 639.

— *Cazul când defunctul a făcut numai legate*, 639 urm.

— Inainte de a atinge donaţiunile, reducţiunea loveşte mai întâi legatele, 640.

— Cazurile când legatele sunt caduce, 640.

— Codul actual a admis reducerea proporţională sau prin analogie a tuturor legatelor în genere, fie ele universale, cu titlu universal sau singulare, dacă testatorul n'a dispus altfel în termeni expreşi, 641 urm.

— Regula de mai sus se aplică şi legatelor de corpuri certe şi determinate, 642 n. 1.

— Cum se operează reducţiunea proporţională într'un legat universal şi un legat particular, 643.

— Nu numai testatorul, dar şi legatarii pot să deroage dela reducerea proporţională a legatelor, sub condiţia însă de a nu aduce nicio jignire rezervei moştenitorilor, 644.

— *Cazul când defunctul a făcut în acelaş timp şi donaţiuni şi legate*, 644.

— In asemenea caz se vor reduce mai întâi legatele şi apoi donaţiunile, şi acestea chiar în caz când testamentul ar fi cu mult anterior donaţiunei, 644.

— Rezervatarii nu se vor atinge deci de donaţiunile făcute de defunct decât atunci când ei n'au putut să-şi complecteze rezerva lor din reducerea legatelor, 644.

— Şi donaţiunile de bunuri viitoare, deşi au oarecare asemănare cu legatele, vor fi considerate tot ca donaţiuni, iar nu ca legate, 645.

— Modul cum se face reducţiunea. Cazul când acţiunea se exercită în contra donatarului, 645 urm.

— Legea ne arătând cum se face reducţiunea legatelor şi a donaţiunilor, ea se va face în natură, ca şi raportul, de câteori este vorba de lucruri divizibile, soluţie care erà admisă şi în vechiul drept francez, 617 n. 3, 647, 653, 667.

— Dacă împărţeala în natură este cu neputinţă, lucrul legat sau dăruit se va vinde la licitaţie, preţul lui împărţindu-se între moştenitori şi legatari, 648.

— Dacă licitaţia este cu neputinţă, legatarii vor păstrà lucrurile indivizibile, plătind moştenitorilor rezervatari suma până la care legatul lor este reductibil, 648.

— Principiul reducţiunei în natură se aplică atât imobilelor cât şi mobilelor, 648, 667.

— Excepţii dela principiul reducţiunei în natură. Prima excepţie (cazul când donaţiunea excesivă a fost făcută unui descendent cu scutire de raport), 648 urm.

— Motivele acestei excepţii, 650, 651.

— A doua excepţie (cazul prevăzut de art. 770 C. civil), 651, 652.

— A treia excepţie rezultă din natura bunurilor dăruite (lucruri fungibile sau consumptibile), 652.

— A patra excepţie (cazul prevăzut de art. 854, care prevede ipoteza când bunurile dăruite au fost înstrăinate de donatar), 653 urm.

— In asemenea caz, spre deosebire de codul francez, legea noastră sacrificând dreptul rezervatarilor şi ocrotind numai pe acel al terţiilor, obligă pe autorul înstrăinărei a plăti comoştenitorilor săi în bani, *iar nu în natură*, partea care întrece cotitatea disponibilă, după valoarea ce lucrurile aveau în momentul deschiderei succesiunei; de unde rezultă că, în caz de insolvabilitatea donatarului, rezervatarii rămân păgubaşi. Acesta este sistemul legei noastre, 654 urm.

— Această soluţie nu-şi primeşte însă aplicarea în privinţa înstrăinărilor *anterioare* deschiderei succesiunei, căci dacă donatarul a înstrăinat lucrul dăruit, în urma morţei dăruitorului, rezervatarii au acţiunea în reducţiune contra terţiilor achizitori, pentrucă donatarul a dispus, în asemenea caz, de un lucru care aparţineà rezervatarilor, 655.

— Efectele reducţiunei în privinţa folosinţei, 657 urm.

— In dreptul nostru, spre deosebire de cel francez, rezervatarii au totdeauna, ca şi la Romani, dreptul la fructe din ziua deschiderei succesiunei, oricând ei ar fi exercitat acţiunea în reducţiune 659.

— In această privinţă, nu există la noi nicio deosebire între reducţiune şi raport, 660.

— Terţii achizitori ai lucrului dăruit fiind la adăpost de orice revendicare din partea moştenitorilor, nu pot fi obligaţi a restitui fructele, 660.

— Efectele reducţiunei cu privire la despăgubirile ce donatarul ar puteà să datorească, sau la care el ar puteà să aibă drept. Donatarul, a cărui donaţiune a fost redusă, va fi despăgubit de rezervatari de cheltuelile utile şi necesare făcute de dânsul lucrului dăruit, 660.

— Aplicarea soluţiei de mai sus îmbunătăţirilor ce donatarul ar fi adus imobilului dăruit, chiar în urma morţei dăruitorului, 661.

— Donatarul nu poate cere nicio despăgubire dela rezervatari pentru cheltuelile voluptuoare, având însă dreptul, ca şi uzufructuarul, de a ridicà oglinzile, tablourile şi celelalte ornamente, dacă aceasta se poate face fără stricăciune, 661 n. 2. V. şi tom. III, partea II, p. 669.

— Analogie între situaţia donatarului supus reducţiunei şi acea a descendentului donatar supus raportului, 661. V *Raport*, p. 873.

— Dreptul de retenţie al donatarului, 661, 662. V. *Dr. de retenţie.*

— Cazul când imobilul supus reducţiunei a fost degradat prin faptul, culpa sau negligenţa donatarului (dreptul rezervatorilor la despăgubire până la concurenţa scăderei în valoare a imobilului, în momentul deschiderei succesiunei), 662.

— Răspunderea donatarului pentru micşorarea valorei ce ar rezultà din schimbările aduse, de bună credinţă, lucrului dăruit (Controv.), 662.

— Cazul când degradarea sau deprecierea imobilului provine din întâmplare, vechime, caz fortuit sau forţă majoră (donatarul nu datoreşte nicio despăgubire), 662, 663.

— Efectele reducţiunei în privinţa proprietăţei (reducţiunea nu are efect retroactiv), 663.

— Admiterea aceleiaş soluţii în privinţa revocărei pentru ingratitudine, 663.

— Efectul retroactiv al reducţiunei în privinţa revocărei pentru neîndeplinire de sarcini şi pentru survenire de copii, 664.

— Punctele de asemănare şi de deosebire între reducţiune şi raport, 664—667. V. *Raport.*

— Dreptul internaţional în privinţa determinărei părţei disponibile şi a rezervei, 667, 668. V. *Drept internaţional, Rezervă*, etc.

Regula catoniană. — După această regulă, legatarul trebuià, în privinţa legatului pur şi simplu, să fie capabil atât în momentul facerei testamentului cât şi în momentul morţei testatorului, 85 n. 1, 171 n. 4. V. *Capacitate.*

— Astăzi, este suficient ca legatarul să fie capabil în momentul morţei testatorului, 84, 172. V. *Legate.*

Reîntoarcerea convenţională.— Este o clauză compatibilă cu principiul irevocabilităţei donaţiunilor, 401.

—Ea consistă în stipularea clauzei ca bunurile dăruite să se întoarcă la dăruitor pentru cazul când el ar supravețuì fie donatarului singur, fie donatarului şi descendenţilor săi, 401.

— Legea timbrului, considerând dreptul de reîntoarcere la dăruitor ca o nouă donaţiune, îl supune taxelor de înregistrare, 401.

— Adevărul este însă că, de câteori această clauză se îndeplineşte, donaţiunea este revocată şi bunurile se reîntorc la dăruitor prin efectul îndeplinirei condiţiei rezolutorii, 376, 401, 402, 404.

— Această clauză de reîntoarcere erà admisă şi la Romani, 402.

— Dreptul de reîntoarcere se deschide prin moartea donatarului singur sau a donatarului şi a descendenţilor săi, întâmplată înaintea morţei dăruitorului, 402.

— Absenţa donatarului şi a descendenţilor săi aduce deschiderea provizorie a dreptului de reîntoarcere, 402. V. *Absenţă.*

— Dreptul de reîntoarcere se stinge prin renunţarea dăruitorului, 403.

— Dacă dăruitorul a renunţat sau nu la dreptul său. aceasta este o chestie de fapt, 403.

— Dreptul de reintoarcere se mai stinge prin moartea donatorului întâmplată înaintea acelei a donatarului sau descendenţilor săi, 404.

— Absenţa dăruitorului declarată înaintea morţei donatarului sau descendenţilor săi atrage în mod provizor stingerea dreptului de reîntoarcere, 404.

— Reîntoarcerea convenţională cere o stipulaţie expresă, însă fără termeni sacramentali. această clauză fiind de strictă interpretare, 404, 405.

— Cazurile în care se poate stipulà reîntoarcerea convenţională, 405, 406.

— Cazul când dreptul de reîntoarcere a fost stipulat pur şi simplu (Controv.), 406.

— Stipularea acestei clauze pentru cazul când donatarul ar murì înaintea dăruitorului, fără a lăsà copii (Controv.), 406

— Existenţa copiilor lăsaţi de donatar la moartea lui va stinge dreptul de reîntoarcere, chiar dacă aceşti copii ar fi renunţat la succesiunea donatarului, 406.

— Modul cum trebue să se interprete clauza de reîntoarcere (intenţia probabilă a părţilor), 407.

— Sensul cuvântului copii (toţi descendenţii in linie dreaptă, de orice sex), 123. text şi n. 2, 407, 408 nota, 524. V. *Copii.*

— Copiii legitimaţi, chiar adulterini şi incestuoşi împedică, ca şi cei legitimi, reîntoarcerea bunurilor la dăruitor, 407 n. 2. V. *Copii legitimaţi, Legitimare,* etc.

— Copiii adoptaţi de donatar nu împedică însă reîntoarcerea bunurilor de a se îndeplini în persoana dăruitorului, afară de cazul când contrariul ar rezultà din termenii actului şi din voinţa părţilor, 407 n. 2. V. *Adopţiune,* p. 814 (tabla).

— Aceiaşi soluţie este admisibilă în privinţa copiilor naturali, chiar în privinţa mamei lor, n. 2 dela p. 407, 408. V. *Copii naturali.*

— *Quid* în privinţa copiilor naturali ce donatarul ar aveà în urma donaţiunei? 408 nota.

— Cazul unei donaţiuni făcută prin contractul de căsătorie, 408 *ad notam.*

— *Quid* în privinţa copiilor născuţi dintr'o căsătorie posterioară acelei care a motivat liberalitatea? (Controv.), 408 *ad notam.*

— Dreptul de reintoarcere nu poate fi stipulat decât în folosul dăruitorului, 409.

— Dreptul de reîntoarcerea bunurilor la o altă persoană decât dăruitorul este, prin excepţie, permisă în dreptul nostru, spre deosebire de ceeace se întâmplă în dreptul francez, în privinţa donaţiunilor ce se fac viitorilor soţi prin contractul de căsătorie şi în privinţa donaţiunilor făcute între soţi în timpul căsătoriei, 410. 678 text şi n. 2 şi n. 6 dela p. 780, 781. V. şi p. 782.

— Stipularea dreptului de reîntoarcere pentru cazul când donatarul va murì înaintea dăruitorului fără moştenitori, 409 *ad notam.*

— Dreptul de reîntoarcere nu

Reîntoarcerea convențională

poate fi stipulat prin testament, 409 n. 3. V. *Testament*, p. 889 (tabla).

— *Efectele dreptului de reîntoarcere convențională*, 410 urm.

— Până la îndeplinirea condiției rezolutorii, donatarul poate să dispue de lucrul dăruit, să-l vândă, să-l ipoteceze, etc. cumpărătorul sau creditorul ipotecar dobândind numai un drept supus rezoluției, astfel cum îl aveà şi donatarul în patrimoniul său, 410.

— Bunurile dăruite fiind, până la îndeplinirea condiției rezolutorii, în patrimoniul donatarului, creditorii săi personali pot să le urmărească şi să le vândă pentru îndestularea creanței lor, 410 n. 3.

— Dăruitorul, stipulând dreptul de reîntoarcere, ar puteà să interzică donatarului facultatea de a înstrăinà lucrul dăruit, 410 n. 2.

— In orice caz, donatarul nu are dreptul de a degradà sau distruge lucrul dăruit, 411.

— In urma îndeplinirei condiției rezolutorii, donațiunea este revocată cu efect retroactiv şi lucrurile dăruite se reîntorc la dăruitor libere de orice sarcini, 411.

— Codul francez face însă excepție dela acest principiu, lăsând să subziste ipoteca legală a femeei asupra bunurilor dăruite, excepție pe care legea noastră n'a admis-o, 414, 415. V. *Ipotecă legală*, p. 859.

— Părțile sunt însă libere de a stipulà o ipotecă convențională asupra bunurilor dăruite, 415.

— Donatarul nu restitue fructele percepute de dânsul, ci numai lucrul dăruit, 412.

— Aplicarea art. 483 în privința fructelor, 412.

— Actele de administrație făcute de donatar *pendente conditione* sunt menținute, rămânând ca ele să fie revocate prin acțiunea pauliană, în caz de a fi fost făcute în frauda drepturilor dăruitorului, 412. V. *Acț. pauliană*.

— Răspunderea donatarului în privința mobilelor corporale, 413.

— Dacă donatarul a înstrăinat mobilele corporale ce i se dăruise, donatorul nu le mai poate revendicà dela terții, care le-au dobândit de bună credință şi au devenit proprietarii lor prin prescripția instantanee, 413, 424. V. *Prescripția instantanee*.

— Cazul când donațiunea are de obiect bani sau lucruri supuse stricăciunei, 413.

— Pe lângă acțiunea în revendicare pe care dăruitorul o are, la deschiderea dreptului său, el mai are şi o acțiune personală în restituire contra moştenitorilor donatarului, acțiune care se prescrie prin 30 de ani, 414.

— Terții achizitori pot opune dăruitorului prescripția de 10 sau 20 de ani, această prescripție curgând în favoarea lor din ziua achiziției ce ei au făcut de bună credință, iar nu din ziua morței dăruitorului, 414.

Reîntoarcerea succesorală. — Inexistența acestui drept în codul nostru, pentru motive economice 400 n. 1, 404. Cpr. Trib. Tutova, *Cr. judiciar* din 1906, No. 58.

— Existența acestui drept numai în favorea adoptătorului şi a descendenților săi, 400 n. 1, 404. V. *Adopțiune*, p. 814 (tabla).

Religiune. — Condițiile contrare religiunei sunt ilicite, 190, text şi n. 2. V. *Condiții imposibile, ilicite*, etc.

Remiterea titlului creanței. — Remiterea voluntară a titlului creanței în mânile debitorului stabileşte o prezumție de liberare şi constitue o donațiune indirectă, scutită de solemnitățile donațiunilor în genere, 254 n. 1, 255 nota. V. *Creanțe*, p. 827 (tabla).

Renta perpetuă. — Inexistența ei în dreptul nostru, 388, 590 n. 1 şi tom. X, p. 95 urm.; tom. III, partea II, p. 611 n. 1—*Contrà:* C. Craiova, *Dreptul* din 1911, No. 80 şi *Cr. judiciar* din 1912, No. 8, p. 91.

Renta viageră. — De câteori donațiunea a fost făcută cu sarcina unei rente viagere, plătibilă în folosul dăruitorului, neplata rentei la timp autoriză pe dăruitor a cere revocarea donațiunei, art. 1647 nefiind aplicabil în specie, 421 n. 2.

— Instrăinarea bunurilor mobile

sau imobile, făcută de un ascendent descendentului său, cu sarcina unei rente viagere (caz special prevăzut de art. 845 C. civil), 585 urm., 590, text și n. 1. V. *Rezervă*, p. 885 (tabla).
— Ce se pune în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă și rezerva atunci când defunctul datorește o rentă viageră, (Controv.), 582. V. *Rezervă*, p. 885.
— Cazul când dispoziția prin acte între vii sau prin testament constitue o rentă viageră a cărei valoare trece peste partea disponibilă (dreptul moștenitorilor rezervatari de a executà această dispoziție sau de a abandonà proprietatea deplină a părței disponibile, conform art. 844 C. civil), 620 urm. V. *Reducțiune*. *Uzufruct*, etc.

Renunțări (la un drept). — Nu se presupun niciodată, ci trebue să fie exprimate în mod formal, 598, 631 n. 2, *in medio*. V. și Cas. rom., decizia S-a III, No. 199 *bis* din 3 Aprilie 1913, *Cr. judiciar* din 1913, No. 46 p. 552, No. curent 2, lit. *c*.
— Deoseb. între renunțarea la acțiunea în reducțiune și renunțarea la succesiune, 631 n. 2.

Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis, 411, 414, 423, 468, 501, 603 n. 5, 655 n. 1, 664, 672, 741.

Retenție. V. *Dreptul de retenție*.

Revendicarea (mobilelor pierdute sau furate).
— Nu este admisă în caz de sustragerea mobilelor prin abuz de încredere sau escrocherie. V. *Abuz de încredere*, *Escrocherie*, etc.

Reversiune convențională. V. *Reîntoarcerea convențională*.

Rezervă. — Considerații generale și istorice asupra rezervei și justificarea ei, 506 urm., 517.
— Rezerva nu este o restricție la capacitatea de a dispune, ci o indisponibilitate a bunurilor, 508.
— Sancțiunea rezervei este reducerea liberalităților excesive, 530, 534, 546, urm., 603, 604, 646, 647. V. *Reducțiune*. V. în privința acțiunei în reducțiune, p. 602 urm.
— Ea este o parte din succesiunea ab intestat *(pars hereditatis)*, de care defunctul nu poate dispune prin acte cu titlu gratuit, 508, 509, 530, 540, 647, 667.
— Rezerva trebue să parvie moștenitorilor liberă de orice sarcină sau modalitate, 618.
— Ea nu poate fi atinsă prin inscrierea unei clauze penale în testament, 197, 198. V. *Clauză penală*, p. 882.
— Cazurile când rezerva poate fi grevată de sarcini posibile și licite, 619. V. *Reducțiune*, p. 874.
— Omul poate să dispue de toată averea sa prin acte cu titlu oneros, fiindcă, în asemenea caz, intră un echivalent în patrimoniul său, 528 n. 2, 565. V. *Instrăinare*, p. 858 (tabla).
— După codul Caragea, se puteà dispune de toată averea sa prin daruri între vii, legitima nefiind admisă de acest cod decât în privința dispozițiilor testamentare, ceeace nu erà admis de codul Calimach, 529 n. 1.
— Astăzi, spre a puteà dispune de toată averea sa prin acte cu titlu gratuit, trebue a nu lăsà la moartea sa nici descendenți, nici tată sau mamă legitimă ori naturală, 536.
— Consecințile care rezultă din împrejurarea că rezerva este o parte din succesiunea ab intestat, 510, 511.
— Rezerva fiind o parte din succesiunea ab intestat, de câteori succesiunea unui străin se compune numai din imobile situate în România, devoluția acestor bunuri, prin urmare, și rezerva și partea disponibilă se vor determinà după legea română, 510, 520 n. 3 V. *Dr. internațional*.
— Rezerva și partea disponibilă se determină după legea în vigoare în momentul morței testatorului, 25 text și n. 1. V. și p. 667, 668. Mai vezi tom. I, p. 101, 104, 105.
— Partea renunțătorului sporește partea celorlalți moștenitori sau partea moștenitorilor din gradul următor, 511.
— Legea determină în mod di-

rect numai partea disponibilă, rezerva fiind determinată în mod indirect, 522, 530. V. *Partea disponibilă*, p. 866 (tabla).

— Persoanele care aveau legitima la Romani, 516, 517.

— Rezeva în dreptul străin. 518, n. 1.

— Persoanele care au rezerva în dreptul nostru actual (descendenții și ascendenții din gradul întâi, adecă: tatăl și mama). 522.

— *Rezerva descendenților*, 522 urm.

— Frații nu au drept la nicio rezervă, 522, 523, 624 n. 3. V. *Frați*.

— Nici văduva săracă, care vine la succesiunea bărbatului ei, 523 și tom. III, partea II, p. 709. V. *Văduvă săracă*, p. 894 (tabla).

— Legile străine care conferă o rezezvă femeei, 524.

— Toți descendenții în infinit au drept la rezervă, 524.

— Nepoții au deci o rezervă în averea bunilor, de câteori vin la succesiunea acestora, 527.

— Cazul când nepoții vin la succesiunea bunului lor prin reprezentarea părintelui lor, 527.

— Rezerva nepoților, care vin la succesiunea bunului lor *jure proprio* (deoseb. de redacție de codul francez), 528 *ad notam*.

— Copiii legitimați și adoptați au și ei dreptul la rezervă, 525, text și nota; 606 n. 3. V. *Adopțiune*, *Legitimare*, etc.

— Dreptul adoptatului la rezerva specială statornicită de art. 939 (Controv.). 525 n. 3; 752 n. 2. V. *Adopțiune*, p. 814 (tabla).

— Mai au drept la rezervă copiii născuți dintr'o căsătorie putativă și copiii naturali față de mama lor și ascendenții de pe mamă. 525, 526.

— In privința tatălui natural, nu poate fi vorba de rezerză, pentrucă copilul natural nu moștenește niciodată pe tatăl său, 527 și tom. III, partea II, p. 175 urm. V. *Copii naturali*..

— Determinarea rezervei în caz când există un singur copil legitim, legitimat sau adoptat, 528.

— Cazul când există mai mulți descendenți, 528, 529.

— Sancțiunea rezervei este reducerea liberalităților excesive, 530, 534, 546 urm., 602 urm., 646, 647. V. *Reducțiune*, p. 873.

— Rezerva și partea disponibilă se determină după numărul descendenților, 530.

— Nu se numără însă descendenții incapabili, nici acei declarați sau presupuși absenți, 530, 531. V. *Absență*

— Nici copilul născut înaintea înpământenirei unui străin, cu privire la imobilele sale rurale, 531.

— Cazul când copiii capabili de a moșteni au renunțat la succesiune ori s'au făcut nevrednici de ea (Controv.). 531.

— Soluția codului austriac și codului Calimach în această privință, 532.

— Soluția codului german, 533.

— *Rezerva ascendenților*, 533 urm.

— In dreptul nostru, numai tatăl și mama au dreptul la rezervă, 533 urm., 535, 587, 592 n. 2, 606.

— In dreptul roman și în dreptul nostru anterior, toți ascendenții aveau dreptul la rezervă, 535 text și n. 5.

— Părinții, când vin amândoi la succesiunea copilului lor, au drept la rezervă în mod colectiv și o iau în indiviziune, 535.

— Mama naturală are o rezervă în averea copilului său natural recunoscut, nu însă tatăl natural, 534 n. 1. V. *Copii naturali*.

— Părintele adoptiv nu are nicio rezervă în averea copilului adoptat, 534 n. 1. V. *Adopțiune*.

— Condițiile cerute pentru ca părinții să aibă dreptul la rezervă în averea copiilor lor (lipsă de descendenți), 534.

— Descendenții fac obstacol la rezerva ascendenților numai când sunt moștenitori (Controv.), 535.

— Rezerva ascendenților se împlinește mai 'nainte de a putea cere ceva colateralii privilegiați, chemați împreună cu tatăl și mama, la succesiunea ab intestat a defunctului, 536, 537,

— Copilul care, la moartea sa, lasă în viață pe tatăl și pe mama sa, sau numai pe unul din'ei, nu poate dispune prin acte cu titlu gratuit decât de jumătate din averea sa, cealaltă jumătate fiind rezerva ascendenților, 537, 538.

— Cazul prevăzut de art. 670 C. civil, 538.

— Cazul prevăzut de art. 671, 673 (anomalia legei), 539, 540.

— Condițiile necesare pentru ca descendenții și ascendenții să aibă drept la rezervă. 540 urm.

— Spre a aveà drept la rezervă și, deci, și la acțiunea în reducțiune, trebue a fi moștenitor, 510, 540, 606, 630.

— Rezerva poate fi cerută pe calea acțiunei în reducțiune sau pe cale de excepție, 540.

— Moștenitorul, care renunță la succesiune, nu are drept la rezervă, 510, 540.

— Cazul prevăzut de art. 701 (Controv.), 541.

— Dacă moștenitorul donatar sau legatar, care renunță la succesiune, poate cumulà rezerva cu partea disponbilă (Controv.), 541 urm. V. *Cumul*, p. 827 (tabla).

— Inadmisibilitatea cumulului 541, 542.

— Inadmisibilitatea sistemului imputațiunei, 542, 543, 545 și tom. III, partea II, p. 566.

— Moștenitorul, care renunță la succesiune, nu poate deci cumulà rezerva cu partea disponibilă, 510, 543 și tom. III, partea II, p. 564 urm.

— Moștenitorul rezervatar poate însă cumulà rezerva cu legatul dacă judecătorii, care interpretă în mod suveran voința testatorului, găsesc că aceasta a fost intenția lui, 543 n. 3.

— Cazul când un ascendent a făcut o donațiune unui descendent succesibil renunțător, după ce a epuizat partea disponibilă prin liberalități anterioare, 545 și tom. III, partea II. p. 566.

— ***Formarea masei asupra căreia urmează a se calculà câtimea părței disponibile și a rezervei***, 546 urm.

— Adunarea tuturor bunurilor, care se găsesc în patrimoniul dăruitorului sau testatorului în momentul morței sale, chiar și cele de care el a dispus prin testament, 547, 548.

— Pentru ca bunurile cuprinse în succesiune să facă parte din activul ereditar, se cere ca ele să aibă o valoare reală apreciabilă în bani, 548.

— Astfel, nu vor fi cuprinse în masă: animalele atinse de o boală, care trebue să le facă să piară, 548. V. *Animale*.

— Nici decorațiile, armele defunctului, portretele de familie, etc., 548 n. 3. V. *Arme*, *Decorații*, *Portrete*, etc.

— Nici mormintele de familie, 548 n. 3. V. *Morminte*.

— Nici creanțele lipsite de efecte civile sau insolvabile, 548. V. *Creanțe*, p. 827 (tabla).

— Cazurile în care creanțele insolvabile figurează în masă, 549.

— Creanțele îndoelnice, 549.

— *Quid* în privința creanțelor condiționale, drepturilor litigioase, etc.? 550 *ad notam*.

— Creanțele ce defunctul are în contra moștenitorului rezervatar figurează în activul ereditar, după cum și creanțele ce moștenitorul ar aveà contra defunctului figurează în pasivul ereditar, 550, 551, 581.

— Creanțele solidare sau indivizibile vor figurà în masă numai pentru suma ce aparțineà în realitate defunctului, 551.

— Masa va mai cuprinde fondurile de comerț (proprietatea, marfa, clientela lor), concesiunea dreptului de a aveà o farmacie, proprietatea literară, artistică, industrială, etc. brevetele de invenție, capitalul ce o societate de asigurare s'ar fi obligat a plăti succesiunei defunctului pentru primele vărsate de dânsul, obiectele ereditare ascunse sau puse la o parte de către moștenitorul rezervatar, etc., 551, 552. V. ***Brevete de invenție, Farmacie, Fond de comerț, Proprietate artistică, literară***, etc.

— Averea dăruită descendenților, fără scutire de raport, face parte din activul ereditar, dacă acei descendenți primesc succesiunea, 556.

— *Quid* în privinţa manuscriselor needitate? 551 n. 4. V. *Manuscris*, p. 861 (tabla).

— Preţeluirea bunurilor existente în momentul morţei dispunătorului, după valoarea reală ce ele aveau în momentul deschiderei succesiunei, 554, 555.

— Valorile cotate la bursă vor fi preţeluite după cursul ce aveau în momentul deschiderei succesiunei, 556. V. *Bursă*.

— Această preţeluire poate fi făcută prin bună înţelegere, 555.

— Banii găsiţi în numerar nu comportă nicio preţeluire, 555.

— La această masă, din care se deduc datoriile şi sarcinile impuse donatarului, în interesul dăruitorului, se adaogă prin calcul fictiv, bunurile de care defunctul a dispus prin daruri între vii, fără a se ţine seamă de veniturile acestor bunuri, reconstituindu-se patrimoniul defunctului astfel cum el s'ar fi găsit în ziua morţei sale, dacă n'ar fi făcut nicio liberalitate, 557, 574.

— Intrunirea de care vorbeşte art. 849 este o simpă operaţie de calcul (pe hârtie), 557, 574.

— Bunurile dăruite între vii reintră în mod fictiv în succesiune chiar atunci când defunctul n'a lăsat la moartea sa nicio avere, 557, 558

— Termenii art. 849 fiind generali, toate bunurile dăruite trebue să intre în acest calcul fictiv, oricare ar fi natura lor, fără a se aveà în vedere momentul când s'a făcut donaţiunea, nici valoarea bunurilor dăruite, nici forma sau caracterul donaţiunei, nici persoana donatarului (p. 558, 559); de unde rezultă că şi donaţiunile făcute sub legea veche sunt adaose prin calcul fictiv la bunurile existente în momentul morţei dăruitorului, 558, text şi n. 3.

— Toate donaţiunile oricare ar fi forma lor, cele directe ca şi cele indirecte, cele manuale ca şi cele deghizate, sunt supuse calculului fictiv prevăzut de art. 849 C. civil, 308 n. 2, 559, 612.

— Donaţiunile reciproci, remuneratorii, oneroase, etc., acele făcute din capitaluri sau din venituri, sunt şi ele supuse acestei formalităţi, 559.

— Prezenturile obişnuite neavând însă caracterul unei adevărate donaţiuni, nu sunt supuse raportului fictiv, 559, 560. V. *Prezenturi obişnuite*, p. 872 (tabla).

— Nici actele de binefacere şi milele făcute din venituri, nu însă şi acele făcute din capital, 560.

— *Quid* în privinţa folosului ce ar rezultà pentru un copil din contractul prin care tatăl său l-ar fi asigurat la o societate de asigurare (Controv.), 560.

— Donaţiunile făcute străinilor, ca şi cele făcute unui moştenitor, sunt supuse acestui raport fictiv, 560, 561.

— Raportul fictiv poate fi cerut de donatarii şi legatarii străini, art. 763 dela raport nefiind aplicabil în specie (Controv.), 561, 562 şi tom. III, partea II, p. 581 nota 1.

— Dar dacă donatarii şi legatarii au, în principiu, dreptul de a cere raportul fictiv statornicit de art. 849, dispunătorul poate să le interzică acest raport, şi judecătorii fondului interpretează în mod suveran testamentul spre a decide dacă testatorul a avut sau nu această intenţie, 563.

— Art. 849 nu se aplică însă pentru calcularea părţei succesorale cuvenită văduvei sărace în cazul art. 684 C. civil (Controv.), 563 şi tom. III, partea II, p. 523, 524. V. *Văduvă săracă*, p. 894.

— Bunurile dăruite unui succesibil trebue să fie cuprinse în masă, chiar dacă donatarul s'ar fi săvârşit din viaţă înaintea dăruitorului, 564.

— Cazul când moştenitorul, care a primit o donaţiune, a renunţat la succesiune, 564.

— Sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849, şi bunurile cuprinse într'o împărţeală de ascendenţi, făcută prin acte între vii, dacă ascendentul n'a manifestat o voinţă contrară (Controv.), 564, 565 şi tom. III, partea II, p. 860, 861, text şi n. 5. Vezi *Impărţeala ascendenţilor*, p. 854.

— Instrăinările cu titlu oneros nu intră însă în masa asupra căreia se calculează partea disponibilă şi rezerva, pentrucă aceste înstrăinări nu micşorează patrimoniul defunctului, după cum il micşorează liberalităţile, 528 n. 2 565.

— Cu toate acestea, liberalităţile făcute cu titlu de dotă sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil, 565, 566, 615. V. *Dotă,* p. 849 (tabla).

—Dacă bărbatul erà insolvabil în momentul constituirei dotei, nu se va cuprinde în masă decât acţiunea ce femeea are în contra lui, 566.

— Bunurile atribuite de lege copiilor născuţi din căsătoria desfăcută prin divorţ nu sunt supuse acestui raport fictiv, după cum ele nu sunt supuse nici raportului real, nici reducţiunei, fiindcă copiii nu dobândesc aceste bunuri prin liberalitatea părinţilor, ci prin efectul legei, 567 şi tom. II, p. 203, 204. V. *Divorţ,* p. 827 (tabla).

— Lucrurile care au perit prin caz fortuit sau forţă majoră, fără culpa donatarului, nu intră în masă, fie că ele au perit în mâna donatarului, fie în mânile unui terţiu achizitor, 567, 569

— In privinţa raportului real, art. 760 face însă deosebire între mobile şi imobile, 568, n. 1 şi tom. III, partea II, p. 641 şi 660.

— Cazul când defunctul a dăruit o sumă de bani (Controv.), 569.

— Fructele produse de lucrul dăruit până în ziua morţei dispunătorului nu sunt supuse raportului fictiv statornicit de art. 849 C. civil, 569.

— *Quid* în privinţa fructelor prinse de rădăcini în momentul deschiderei succesiunei şi în privinţa fructelor percepute în urma morţei dăruitorului? 570.

— Preţeluirea bunurilor dăruite prin acte între vii se face după valoarea ce aceste lucruri aveau în momentul morţei dispunătorului, 554, 570.

— Spre a se fixà valoarea acestor bunuri se va luà de bază starea în care ele se găseau în momentul facerei donaţiunei, 571.

— Despăgubirile ce pot să-şi datorească donatarul şi rezervatarii, 571 n. 1 şi 600 urm.

— Prefacerile aduse lucrului dăruit prin faptul întâmplărei sunt luate în consideraţie, 572.

— Dacă imobilul dăruit a perit prin caz fortuit sau forţă majoră, nu se procede la nicio preţeluire, fiindcă raportul fictiv nu are loc, 572.

— Dacă imobilul dăruit a fost expropriat pentru cauză de utilitate publică, se va adăogà la bunurile existente despăgubirea primită de donatar, 572. V. *Expropr.,* p. 851.

— Dacă imobilul dăruit a fost vândut de către creditorii personali ai donatarului, ceeace se va adăogà la bunurile existente în succesiune nu va fi preţul adjudecărei, ci valoarea imobilului din momentul deschiderei succesiunei, 572.

— Mobilele se preţeluesc în acelaş mod ca şi imobilele (Controv.), 572, 573.

— Preţeluirea mobilelor incorporale, 573.

— Lucrurile fungibile şi consumptibile vor fi preţeluite după valoarea ce aveau în momentul facerei donaţiunei, 573, 574.

— In privinţa uzufructului sau rentelor viagere ce ar fi fost dăruite se va aplicà art. 844 C. civil, 573 n. 2, 621 urm.

— Cazul când lucrurile fungibile şi consumptibile intră în masă după valoarea ce ele aveau în momentul morţei dăruitorului, 574.

— Deducerea datoriilor defunctului din averea sa reală, 574 urm.

— Distincţia între cazul când activul ereditar este mai mare sau mai mic decât pasivul, 575.

— Prin datorii trebue să înţelegem toate obligaţiile existente în contra defunctului, oricare ar fi natura lor, precum: contribuţiile datorite fiscului, salariile servitorilor, datoriile ipotecare sau chirografare ale defunctului, etc., 578.

— Sarcinile succesiunei, pentru cheltuelile de înmormântare, sunt o datorie a succesiunei şi, ca atare, se scad din activul ereditar, 579. V. *Inmormântare, Sarcină,* etc.

— In cheltuelile de înmormântare intră pomenirile pentru odihna sufletului defunctului, doliul văduvei sale, suma necesară pentru ridicarea unui monument, etc., 579, 580. V. *Inmormântare*.

— Vor fi deduse din averea existentă şi cheltuelile făcute cu ocazia punerei peceţilor, inventarierei şi preţeluirei averei, etc., nu însă şi cheltuelile de timbru şi înregistrare făcute pentru actele de înstrăinare, 580, text şi n. 4.

— După cum creanţele ce defunctul aveà în contra unui moştenitor intră în activul succesiunei (p. 550), tot astfel se vor scădeà din masă datoriile ce defunctul ar aveà către moştenitorii săi, 581. V. *Creanţe*, p. 827 (tabla).

— Cazul când unul din codebitori erà insolvabil în momentul succesiunei, 581.

— Datoriile contractate de defunct sub o condiţie suspensivă neexistând până la îndeplinirea condiţiei, deducerea lor se va face în mod provizor, rămânând să se facă o nouă răfuială, dacă condiţia nu se va îndeplinì, 582.

— Cazul când defunctul datoreşte o rentă viageră, 582. Vezi *Rentă viageră*, p. 880 (tabla).

— Imputaţiunea liberalităţilor, 583.

— Liberalităţile imputabile asupra părţei disponibile, 583, 584.

– Cazul excepţional prevăzut de art. 845, adecă a înstrăinărei bunurilor mobile sau imobile făcută de un ascendent unui descendent, cu sarcina unei rente viagere sau cu rezerva unui uzufruct din partea vânzătorului, 585 urm.

— Aceste înstrăinări, deşi cu titlu oneros, totuşi se consideră ca adevărate liberalităţi, 588.

— Elementele pe care se întemeiază această prezumpţie, 589 urm.

— Această prezumpţie nu poate fi combătută prin proba contrară (Controv.), 593.

— Art. 845 fiind excepţional, nu se aplică înstrăinărilor dintre străini sau colaterali, care rămân ceeace sunt, adecă nişte convenţii aleatorii cu titlu oneros (Controv.), 587, n. 2.

— Aplicarea art. 845 la înstrăinările care cuprind o împărţeală (Controv.), 590 *ad notam*.

-Efecte prezumpţiei statornicite de art. 845 (readucerea în natură la masa succesiunei a excedentului ce trece peste partea disponibilă), 594, text şi n. 5.

— Pentru ca donaţiunea să poată fi imputată asupra părţei disponibile se cere ca această parte să nu fi fost epuizată prin alte liberalităţi, 594, 595.

— Ceeace se impută asupra părţei disponibile este valoarea deplinei proprietăţi a bunurilor, 595.

— Prin aplicarea art. 849, această valoare se va determinà printr'o expertiză, având-se în vedere momentul morţei autorului înstrăinărei, iar nu momentul când a fost făcută înstrăinarea, 595.

— Mijloacele ce părţile pot să întrebuinţeze pentru a se sustrage dela prezumpţia de liberalitate statornicită de art. 845 C. civil, 595 urm.

— Moştenitorii în privinţa cărora prezumpţia de fraudă încetează, 596. 597.

— Moştenitorii, care au consimţit la donaţiune, nu mai pot invocà prezumpţia de fraudă statornicită de citatul text. 597.

— Consimţimântul moştenitorului constitue, în specie, un pact succesoral excepţional permis de lege, 597.

— Consimţimântul moştenitorului poate fi nu numai expres, dar şi tacit, 598.

– Cazul când numai unii din moştenitori au consimţit la înstrăinare, 598.

— Consimţimântul dat de moştenitorii existenţi în momentul înstrăinărei nu împiedică pe acei care s'ar ivì mai în urmă de a invocà art. 845 (Controv.), 599.

— Liberalităţile imputabile asupra rezervei (dispoziţiile directe sau indirecte, făcute unui rezervatar fără dispensă de raport, când el primeşte succesiunea), 600.

— Moştenitorul donatar sau legatar nu poate să opue art. 763

C. civil acelui care cere imputaţiunea, 600, 601
— Mai sunt imputabile asupra rezervei: bunurile dăruite ca o anticipare asupra succesiunei, când succesibilul donatar moare înaintea dăruitorului, lăsând un copil care vine la succesiunea acestui din urmă prin reprezentaţia tatălui său, 601.
— Modul cum trebue să se facă imputaţiunea (Controv.), 601.

S

Sarcină. — Ce se înţelege prin sarcină în materie de donaţiuni şi testamente, 173, 174, 380, n. 1.
— O sarcină poate fi impusă nu numai prin donaţiune, dar şi prin testament, 422, n. 2. V. *Testament*, p. 89[illegible].
— Deoseb. între donaţiunile însărcinătoare şi cele condiţionale, 314, n. 3. V. *Condiţie*, *Donaţiune*, etc.
— De câteori donaţiunea este făcută sub o sarcină oarecare *(sub modo)*, donatarul trebue să o execute, căci altfel donaţiunea este revocabilă, 336, 420 urm. V. *Donaţiune*.
— Sarcinile, afară de plata datoriilor, nu pot, în regulă generală, fi impuse în mod tacit, ci numai în mod expres, 315, n. 1; 336 text şi n. 4; 380, n. 3. Vezi şi n. 3 dela p. 421, 422.
— Cazul când sarcina este mai mică decât lucrul dăruit, 316.
— Se poate impune într'o donaţiune sarcina de a întreţine pe dăruitor, 317.
— Sarcinile succesiunei, pentru cheltuelile de înmormântare, sunt o datorie a succesiunei şi, ca atare, se scad din activul ereditar, 579. V. *Rezervă*, p. 884 (tabla).

Săraci. — Liberalităţile făcute săracilor unei comuni se acceptează de către primarul comunei 86, 87, text şi n. 1, 111. V. *Donaţiune*.

Schimb. — Schimbul este permis între soţi, 785.
— Imobilul dotal al femeei poate fi schimbat nu numai cu imobilul unui terţiu, dar chiar cu un imobil al bărbatului, ceeace în dreptul nostru anterior se numià *antipricon*, 785, text şi n. 3. Vezi *Antipricon*, p. 815 (tabla).
— Femeea poate, de asemenea, să schimbe un imobil dotal al ei cu un alt imobil tot al ei, care nu este dotal, dar care devine astfel dotal, 785 n. 5 şi tom. IX, p. 7.
— Transcrierea acestui schimb (Controv.), 785 şi tom. IX, p. 7. V. *Transcriere*, p. 892 (tabla).

Seducţiune. — Existenţa unei acţiuni în daune contra seducătorului din partea femeei seduse, 324 nota. V. tabla analit. a vol. I şi II (ed. a 2-a), v⁰ *Seducţiune*.
— Dreptul femeei abandonate, care a născut un copil, de a cere dela seducătorul ei repararea prejudiciului material şi moral cauzat prin naşterea acestui copil, 324, nota. V. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1912, No. 69 (cu nota d-lui I. D. Filitti) şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 53. V. *Cercetarea paternităţei*.

Separaţie de patrimonii. — Testatorul nu poate opri pe creditorii săi de a cere separ. patrimoniului defunctului de acel al moştenitorilor săi (Controv.), 196.

Sezină. — In materie de instituţie contractuală, soţul donatar nu are sezina, chiar dacă ar fi descendentul dăruitorului, 708, 709. V. asupra sezinei tom. III, partea II, p. 52 urm. şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1913, No. 41.
— S'a decis că formalitatea trimeterei în posesiune, cerută de art. 653 C. civil, pentru ca moştenitorii, afară de descendenţi şi ascendenţi, să poată intrà în posesiunea succesiunei, nu este necesară atunci când acţiunea exercitată de către un moştenitor este o acţiune în împărţeală, îndreptată contra unui comoştenitor, de oarece în asemenea caz instanţa de fond este chemată tocmai să lichideze toate pretenţiile ce moştenitorii ar aveà de făcut cu privire la compunerea masei succesorale. Cas. rom. I, decizia No. 92 din 1 Februarie 1913. *Jurisprudenţa română* 1913, No. 17, p. 258, 259 şi *Dreptul* din 1913, No. 44.

Simulaţie. — Intre părţile contractante, simulaţia nu poate fi dovedită cu prezumpţii şi martori decât atunci când există un început de probă scrisă, sau când ea este rezultatul manoperelor viclene întrebuinţate de cealaltă parte, sau, în fine, când simulaţia are de scop fraudarea unei legi de ordine publică, 310, 311 nota; 772, 774, 780. V. *Don. deghizate*, *Partea disponibilă între soţi*, etc.

— Terţii sunt însă în toate cazurile în drept a dovedi simulaţia prin martori şi prezumpţii, fiindcă ei au fost în imposibilitate de a-şi procură un început de probă scrisă, 151, 311 şi tom. V, p. 275 n. 1; tom. VII, p. 156, 157; tom. X, p. 333, text şi n. 2, etc.

— Acţiunea în simulaţie se prescrie prin 30 de ani, iar nu prin 10 ani, p. 247, 312, 773. V. *Donaţiune*, p. 831 şi 846 (tabla).

Sinucidere. — Este condamnată de morală şi de religie, 38 nota.

— Imprejurarea că autorul unei dispoziţii cu titlu gratuit s'ar fi sinucis îndată după confecţionarea actului, nu este îndestulătoare pentru a aduce anularea acestei dispoziţii, rămânând ca judecătorii să aprecieze în fapt dacă autorul dispoziţiei s'a bucurat ori nu, în momentul facerei dispoziţiei, de întregimea minţei sale, nota 5 dela p. 37, 38. V. şi Trib. Nantes, *Dreptul* 1913, No. 58 (nota S. Rădulescu).

Societate de asigurare, 552, text şi n. 2; 555, 560, etc.

Societate comercială. — Dacă poate dobândi liberalităţi cu titlu gratuit (Controv.), 87, 88.

Socinus. — Cautela sau clausula Socini, 620. V. aceste cuvinte şi v⁰ *Reducţiune*, etc.

Solus Deus heredem facere potest, non homo, 681 şi tom. III, partea II, p. 40 şi 41, text şi n. 1. V. şi tom. IV, partea II.

Soţi. — Donaţiunile dintre viitorii soţi prin contractul de căsătorie, 14 şi 669 urm. V. *Donaţiune*.

— Donaţiunile făcute între soţi, în timpul căsătoriei, 728 urm. V. *Donaţiune*.

— Asemenea donaţiuni sunt revocabile chiar când consistă în donaţiuni manuale, 277, 735.

— Vânzările între soţi, 784. V. *Vânzare*.

— Schimbul între soţi, 785. V. *Antipricon*, *Schimb*, etc.

— Partea disponibilă între soţi, 746 urm. V. *Partea disponibilă*.

Statut. — Statuele sau tablourile, care ar fi opera unui sculptor sau unui pictor cu renume, vor figurà în masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva, 548 n. 3.

Stipendii. — Infiinţarea de stipendii prin acte cu titlu gratuit (donaţiuni sau testamente), 96 n. 3, 112, 113. V. *Burse*, *Premii*, etc.

Stipulaţie. — Sensul acestui cuvânt în dreptul actual (sinonim cu convenţie), 400 n. 2.

— Sensul acestui cuvânt la Romani, 400 n. 2, 401 nota.

— Validitatea stipulaţiilor pentru alţii, 421 n. 2; tom. V, p. 97 urm.; tom. X, p. 102, 103.

Străini. — Pot testà în România, dreptul de a testà fiind astăzi un drept civil, 80.

— Ei nu pot însă dobândì nici prin succesiune ab intestat, nici prin succesiune testamentară, nici prin donaţiuni, imobile rurale în România, dreptul de a dobândì asemenea imobile fiind astăzi un drept politic, 100 urm.

— Ce se înţelege prin imobile rurale, 100 n. 2.

— Străinii nu au drept nici la valoarea acestor imobile (critica jurisprudenţei), 101, 102.

— *Quid* în privinţa Românilor din alte State? 102 urm.

— Străinul, care a dobândit un imobil rural în contra prescripţiilor constituţionale, nu are drept nici la plus-valuta imobilului dobândit de dânsul, nici la valoarea construcţiilor, nici la pădurea de pe fond, ci numai la cheltuelile făcute pentru conservarea lucrului, 101 *ad notam*. V. *Pădure*.

— Străinul dobânditor al unui asemenea imobil se consideră ca un posesor de rea credinţă, neputând invocà necunoştinţa viciului de care este pătat titlul său, 101 nota,

Substituţie fideicomisară.—Când se înfiinţează un aşezământ public prin impunerea unei sarcini legatarului universal, nu există substituţie fideicomisară, fiindcă legatarul nu este obligat a păstrà bunurile legate şi a le remite unei a treia persoane, 99.

— Este ilicită, ca cuprinzând o substituţie fideicomisară, condiţia impusă unui donatar sau legatar de a conservà averea legată spre a o remite unei terţii persoane, 191. V. *Condiţie ilicită.*

— Rezerva moştenitorului nu poate fi grevată de o substituţie fideicomisară, 619 n. 2. V. *Rezervă.*

Succesibil. — Diferitele înţelesuri ale cuvântului succesibil, 592 n. 1, 596 n. 2.

Sugestiune. — Când există sugestiune, 41.

— Nu este prin ea însăş, ca şi captaţiunea, o cauză de anulare (necesitatea de manopere viclene sau frauduloase), 42. V. *Captaţiune*, p. 821 (tabla).

Surdo-mut.—Are capacitatea de a dispune prin acte cu titlu gratuit (donaţiuni şi testamente), dacă poate să-şi manifeste voinţa într'un mod clar şi precis, în formele prescrise de lege, 34 n. 2, 241.

— Incapacitatea surdo-muţilor în dreptul roman şi în dreptul nostru anterior, 35 *ad notam.*

— Surdo-mutul, care ştie să scrie, are capacitatea de a primì o donaţiune, de câteori este major şi capabil, 239.

—Dacă surdo-mutul este minor neemancipat şi chiar major, însă interzis, acceptarea donaţiunei se face de reprezentantul său legal, 239 n. 3.

— Când surdo-mutul nu ştie să scrie, acceptarea donaţiunei se face de dânsul, însă cu asistenţa unui curator *ad hoc*, numit de consiliul de familie, 240.

— Cazurile când acest curator poate fi responsabil (când refuză pe nedrept asistenţa sa), 240, 249.

—Excepţia statornicită de lege cu privire la acceptarea donaţiunei fiind, ca toate excepţiile, de strictă interpretare, nu poate fi întinsă la alte cazuri, 241.

— Astfel, surdo-mutul are capacitatea de a primì o plată, 241. V. *Plată*, p. 870 (tabla).

— El poate cere transcrierea donaţiunei, aceasta fiind un act de administraţie şi de conservare, 353. V. *Transcriere.*

— El poate face şi un testament, 34 n. 2, 241.

— El poate să se căsătorească, să facă o convenţie matrimonială, să adopteze, etc., fiind capabil de toate actele vieţei civile, afară de excepţia admisă de lege în privinţa acceptărei unei donaţiuni, 242.

T

Tablouri. — Tablourile care ar fi opera unui pictor cu renume figurează în masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva, 548 n. 3. V. *Rezervă.*

Tempus regit actum, 25 n. 1, *in fine*, 119 şi tom. I, p. 99 urm. (ed. a 2-a).

Teoretre *(Morgengabe)*, 732, 733, *ad notam*

Termen. — Donaţiunea poate fi pură şi simplă, condiţională sau cu termen, 174.

— Termenul poate fi cert şi necert, 174 n. 2.

—Acest termen poate fi moartea dăruitorului, 17 n. 2; 377, 394. V *Donaţiune*, p. 828 (tabla).

Testament. — Definiţie, 19, 20.

— Asemănare între testament şi donaţiunea *mortis causă*, 6.

— Testamentul este un act de voinţă unilaterală, eminamente revocabil, care conferă legatarului numai o expectativă până la moartea testatorului, 20, text şi n. 2; 24.

— Consecinţile care rezultă din revocabilitatea testamentului, 24, 25.

— Testamentul fiind un act solemn, testamentul nuncupativ sau

verbal nu mai este admis în dreptul actual, 21.
—Admiterea şi astăzi a acestui testament în unele legiuiri străine, 21 n. 2. V. tom. IV, partea II, p. 26, text şi n. 4.
— Testamentul trebue să fie opera excluzivă a testatorului, deşi el poate recurge la luminile unui om de drept, 21, 22.
— Un terţiu nu poate însă interveni la scrierea unui testament olograf, 22 şi tom. IV, partea II (explic. art. 859), p. 41.
— Dacă testamentul trebue să cuprindă o dispoziţie de bunuri (Controv.), 22, 23.
— Exemple de testamente ciudate, 23 n. 4.
— Testatorul poate dispune astăzi numai de o parte din bunurile sale (abrogarea dreptului roman): *Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest,* 23, 24.
— Astăzi nu mai este deci nevoe ca testamentul să cuprindă o instituţie sau rânduire de moştenitor, 24 n. 1. V. şi tom. IV, partea II, p. 3 urm.
— *Quid* în privinţa testamentului unui Grec făcut în România, 24 nota. V. *Dr. internaţional.*
—Testamentul de astăzi nu este deci decât codicilul de altădată, 25 şi tom. IV, partea II, p. 4.
—Testamentul eunucilor la Romani, 27 n. 1. V. *Eunuci,* p. 851.
— Deosebire între testament şi donaţiune, 25, 26.
—Intre testament şi donaţiunea *mortis causă,* 6.
— Intre testament şi instituţia contractuală, 686. V. *Instit. contractuală,* p. 856 (tabla).
— Capacitatea minorului, care a împlinit 16 ani, de a dispune într'o limită oarecare prin testament în favoarea altor persoane decât tutorul său, 55, 60, 117 urm.
— Critica acestor dispoziţii, 60.
— Drept internaţional, 55 n. 3, 60 urm. V. *Dr. internaţional.*
— Spre a se determină capacitatea personală a minorului, se are în vedere momentul facerei testamentului, iar pentru a se determină partea de care el a putut dispune, se are în vedere momentul morţei sale, 62.
— Dacă minorul a dispus peste ceeace permite legea, dispoziţia sa nu este nulă, ci reductibilă, reducerea făcându-se conform regulelor generale, 63. V. *Capacitate, Reducţiune,* etc.
— Incapacitatea minorului este relativă, ea fiind absolută numai atunci când el a dispus înaintea vârstei de 16 ani, 63.
— Acel pus sub consiliu judiciar poate testă, fără asistenţa consiliului său, 64, 65. V. *Consiliu judiciar,* p. 825 (tabla).
—Femeea măritată nu are nevoe de nicio autorizaţie spre a-şi face testamentul său, 65, 66. V. *Femee măritată,* p. 852.
— Ea are însă nevoe de autorizare spre a fi executoare testamentară, 66. V. *Executor testamentar, Femee măritată,* etc.
— Testamentul alienaţilor, 52. V. *Alienaţi, Capacitate,* etc.
— Testamentul orbilor şi al surdo-muţilor. Vezi *Orbi, Surdomut,* etc.
— Testamentul acelui interzis legalmente (Controv.), 73. V. *Interdicţie legală.*
— Oprirea de a atacă testamentul sub pedeapsa unei clauze penale, 196 urm. V. *Clauză penală,* p. 822 (tabla).
— Pentru mai multe detalii asupra tuturor chestiunilor de capacitate sau incapacitate, v. *Capacitate, Medici, Ofiţer de bastiment,* etc.
— Capacitatea testatorului este cârmuită de legea sa naţională, 668. V. *Dr. internaţional.*
— Formele de autentificare ale testamentului, 212, 213.
— Art. 824 nu se aplică la testamente, 385 n. 2. V. *Donaţiune,* p. 833 (tabla).
— Nici art. 825, aşa că dreptul de reîntoarcere nu poate fi stipulat prin testament, ci numai prin donaţiune, 409 n. 3. V. *Reîntoarcere convenţională,* p. 879.
— Nici art. 1167 § 3 (neconfirmarea testamentelor) (Controv.). 208 nota, *in fine* şi tom. VII, p. 51, 52. V. *Confirmare* şi tabla tom. IV,

Testament

partea II, v° *Confirmare*, *Testament*, etc.

— Se poate impune o sarcină nu numai prin donațiune, dar și prin testament, 422 n. 2. V. *Sarcină*, p. 886 (tabla).

— Revoc. testamentului pentru o injurie gravă adusă memoriei testatorului (neaplic. dispozițiilor dela testamente la donațiuni), 450.

— Aplicarea art. 833 la testamente, 458.

— Testamentul nu se revoacă pentru survenire de copii, 491, 492. V. *Donațiune*, p. 839 (tabla).

— Dacă dăruitorul poate să-și rezerve dreptul de a dispune prin testament de uzufructul sau de nuda proprietate a bunurilor dăruite, 398 n. 2. V. *Donațiune*.

— Netranscrierea împărțelei făcută de ascendenți prin testament. Vezi *Impărțeala ascendenților*, *Transcriere*, etc.

Titluri la purtător. — Pot face obiectul unei donațiuni manuale, nu însă titlurile nominative, 273 text și nota. V. *Don. manuale*, p. 847.

— Aplicarea art. 1909 titlurilor la purtător, 342 n. 2 și tom. III, partea II, p. 802 și 919.

— Dăruitorul unor titluri la purtător poate să-și rezerve uzufructul lor, 399. V. *Uzufruct*, p. 893.

Tradiție. — Strămută proprietatea lucrului dăruit de câteori acest lucru nu este determinat decât în specia sa, 329. V. *Donațiune*, p. 832 (tabla).

— Necesitatea tradiției pentru perfectarea donațiunilor manuale, 264, 265 și 341. V. *Don. manuale*.

— Tradiția *brevi manu*, 266 *ad notam*. V. *Don. manuale*, p. 846 (tabla).

— Când donațiunea cu termen (la moartea dăruitorului), are de obiect un corp cert și determinat, donatarul dobândește proprietatea acestui lucru îndată ce donațiunea este perfectă, și numai tradiția de fapt a lucrului are să se facă mai târziu, adecă la moartea dăruitorului, 377.

Transcriere. — Toate donațiunile, care au de obiect bunuri imobiliare, nu sunt opozabile terțiilor decât în urma transcrierei lor, 318, text și n. 3; 342, 345, 357, 362, 676, 725, 733, 734. V. *Donațiune*, p. 830, 832, 845 (tabla).

— Este supus transcrierei nu numai actul autentic care cuprinde oferta de a dărui, dar încă și actul de acceptare și de notificare al acceptărei, când acceptarea are loc prin act separat, 348.

— Donațiunile făcute în străinătate sunt supuse transcrierei în privința imobilelor situate în România, 327.

— Scopul transcrierei (prevenirea terțiilor contra fraudelor dăruitorului), 343.

— Origina acestei formalități (dreptul roman), 343.

— Dreptul nostru anterior în privința acestei publicități, 344.

—Validitatea înstrăinărilor constituite de dăruitor înaintea transcrierei donațiunei, 344.

—Transcrierea actului prin care se dăruește cuiva dreptul de a revendica un imobil sau de a cere anularea unei înstrăinări imobiliare anterioare (Controv.), 345.

— Cedarea cu titlu gratuit a acțiunei pentru exercitarea pactului de răscumpărare (Controv.), 345. V. *Pact de răscumpărare*.

— Netranscrierea împărțelei, 691 n. 1. V. *Impărțeală*.

—Sunt însă supuse transcrierei împărțelele imobiliare făcute de ascendenți prin acte între vii, 345, 346 și tom. III, p. 874, text și n. 3.

—Netranscrierea împărțelei făcută prin testament, 346 n. 1; tom. III, partea II, pag. 7, n. 1; tom. X, p. 715 n. 1 și p. 742. V. *Impărțeala ascendenților*.

— Publicitatea la care este supusă cererea de revocare pentru ingratitudine, relativ la imobile (înscrierea pe marginea registrului în care s'a transcris donațiunea), 342, 470 urm.

—Transcrierea donațiunei unor drepturi succesorale, când ea cuprinde lucruri susceptibile de ipotecă, 346.

— Nu sunt însă supuse transcrierei, don. fructelor sau recoltelor prinse de rădăcini, nici acele ale pădurilor supuse tăierei, cu

toate că ele au de obiect imobile, 346, text şi n. 3.
— Nici don. de imobile prin destinaţie, 346.
— Cât pentru donaţiunile deghizate se va transcrie numai actul cu titlu oneros care ascunde liberalitatea, 303, 304, 346. V. *Don. deghizate*, p. 845 (tabla).
— Sunt supuse transcrierei şi don. făcute soţilor prin contractul de căsătorie, ca şi cele făcute între soţi în timpul căsătoriei, 347, 676.
— *Quid* în privinţa instituţiilor contractuale? (Controv.), 347, 690, 691, 692, 720, 721. V. *Instit. contractuală*.
—Transcrierea don. cumulative de bunuri prezente şi viitoare, 720, 721, 733, 734.
— Transcrierea consistă în copiarea actului într'un registru public, pe care fiecare poate să-l consulte, 342.
— Locul unde se face transcrierea (tribunalul judeţului unde este situat imobilul dăruit). 347.
— Legea nu fixează niciun termen pentru facerea transcrierei, 347.
— Cazul când dăruitorul a fost declarat în stare de faliment, 347. V. *Faliment*, p. 851 (tabla).
— Cazul când donaţiunea a fost transcrisă înlăuntrul perioadei suspecte, 71.
— *Persoanele care pot cere transcrierea donaţiunei, fără a fi silite la aceasta*, 348 urm.
— Persoana cea mai interesată a cere transcrierea este donatarul, 348.
— Succesorii universali ai donatarului, succesorii cu titlu particular, precum şi creditorii lui au şi ei acelaş drept, 348.
— Donatarul poate cere transcrierea chiar când este incapabil, aceasta fiind un act de conservare, 349.
—Femeea măritată nu are nevoe pentru aceasta de nicio autorizare, 349. V. *Femee măritată*, p. 853.
— Dreptul şi uneori chiar obligaţia de a cere transcrierea donaţiunei făcută femeei îl are şi bărbatul, 238, 349, 350 n. 4; 352, 353. V. *Bărbat*, p. 816.
— Femeea nu are însă niciun recurs în contra bărbatului pentru lipsa transcrierei, de câteori ea şi-a rezervat administraţia averei sale prin contractul de căsătorie, transcrierea din partea bărbatului fiind, în asemenea caz, facultativă, iar nu obligatorie, 355.
— Transcrierea donaţiunei din partea tutorului şi ascendenţilor minorului, din partea tatălui administrator legal, etc., 349. V. *Minori*, *Tutor*, etc.
— Minorul emancipat şi surdomutul sunt singuri în drept a cere transcrierea donaţiunei, curatorul lor neavând acest drept, 350, 353. V. *Minori, Surdo-mut*, etc.
— Acei puşi sub consiliu judiciar sunt, de asemenea, în drept a cere transcrierea donaţiunei făcută în folosul lor, 236, 353. Vezi *Consiliu judiciar*, p. 825 (tabla).
—Transcrierea donaţiunei poate fi făcută prin mandatar, 350. V. *Mandat*.
— Mandatul de a acceptă o donaţiune sau de a administră averea cuiva cuprinde şi pe acela de a cere transcrierea donaţiunei, 350. V. *Mandat*, p. 861 (tabla).
— Transcrierea poate fi cerută şi de dăruitor, 350.
— *Persoanele obligate a cere transcrierea donaţiunei*, 350 urm.
— Aceste persoane sunt: tutorul minorilor sau interzişilor, 351.
— Bărbatul, când are administraţia bunurilor dăruite soţiei sale, 238, 349, 350. n. 4, 353 urm.
— Administratorii persoanelor morale, 352, 355. V. *Persoane morale*, p. 870 (tabla).
— Responsabilitatea acestor administratori pentru lipsa de acceptare şi de transcrierea donaţiunei, 91, 249. V. *Persoane morale*.
— Oricine este obligat a acceptă donaţiunea este obligat a face şi transcrierea ei, 352.
— Responsabilitatea ascendenţilor minorului, care au acceptat donaţiunea şi n'au cerut transcrierea ei (Controv.), 352.
— Recursul minorilor şi al interzişilor contra mandatarilor lor legali pentru lipsa de acceptare sau de transcriere a donaţiunei, 355.

Transcriere

— Pentru ca incapabilii să aibă acest recurs contra mandatarilor lor legali, aceştia trebue să fie în culpă, ceeace este o chestie de fapt, 355, 356.

— Recursul mandatarilor legali contra dăruitorului, care ar fi înstrăinat imobilul înainte de transcrierea actului, 356.

— Responsabilitatea mandatarilor legali ai unui incapabil pentru lipsa de transcriere a contractelor cu titlu oneros, 257.

— *Persoanele care pot opune lipsa transcrierei*, 357 urm.

— Aceştia sunt: toţi acei care, între donaţiune şi transcriere, au dobândit dela dăruitor proprietatea imobilului dăruit sau măcar un drept real asupra acestui imobil, 357, 358.

—Al doilea donatar, care a transcris actul său, poate şi el opune lipsa transcrierei unei donaţiuni anterioare, 358, 360.

— Donatarul posterior nu se va puteà însă folosì de anterioritatea transcrierei sale, când donaţiunea sa va fi rezultatul fraudei concertate cu dăruitorul contra primului donatar, 360, 367.

— Simpla cunoştinţă ce donatarul posterior ar fi avut despre donaţiunea anterioară, nu se consideră ca fraudă, 344, n. 5; 360, 361, 367.

— Dacă, în urma unei donaţiuni netranscrise, imobilul dăruit a fost legat altuia, legatarul poate opune lipsa de transcrie donatarului sau reprezentanţilor săi (Controv.), 361, text şi n. 2. V. *Legate, Legatari*, p. 860 (tabla).

—Lipsa de transcriere mai poate fi opusă de dobânditorul cu titlu oneros al imobilului dăruit, 358.

— Creditorii care au inscripţii ipotecare asupra imobilului dăruit, fără a se distinge dacă inscripţia lor a fost luată înainte sau în urma donaţiunei, 358, 359.

— Creditorii chirografari ai dăruitorului (Controv.), 359.

— Dreptul acestor creditori de a urmări imobilul dăruit cât timp donaţiunea n'a fost transcrisă, 360.

— *Persoanele care nu pot opune lipsa transcrierei*, 361 urm.

—Aceştia sunt: dăruitorul şi moştenitorii săi universali; donatarul şi reprezentanţii săi, persoanele obligate a face transcrierea şi reprezentanţii lor, 361 urm.

— Reprezentanţii universali ai persoanei obligate a face transcrierea, nu pot, fără îndoială, să opue lipsa transcrierei, ei neputând să aibă mai multe drepturi decât autorul lor, 366.

—*Quid* pentru reprezentanţii cu titlu particular? (Controv.), 366.

— Finele de neprimire opozabile persoanelor care pot să opue lipsa transcrierei (fraudă şi viclenie), 367.

— Renunţarea la dreptul de a opune lipsa transcrierei, 368.

— Chestiunea de a se şti dacă prescripţia poate sau nu să înlocuiască transcrierea este controversată, 368.

— Schimbul imobilului dotal al femeei cu un alt imobil al bărbatului sau a unui terţiu, este supus transcrierei (Controv.), 785 şi tom. IX, p. 7. V. *Schimb*, p. 886 (tabla).

Trusou. — V. t. III, partea II p. 623 şi tom. VIII (tabla analitică), v⁰ *Trusou*

S'a decis că, sub nume de trusou, se înţelege numai rufăria şi veştmintele ce se dau fetei care se mărită, *iar nu şi mobilele din casă.* Trib. Romanaţi. *Dreptul* din 1913, No. 32 şi *Pagini juridice* din 1913, No. 110. Această soluţie este însă aspru criticată de d. Ed. Diogenide, distins avocat al baroului doljean (*Pag. juridice, loco cit.*) şi aprobată de d. D. D. Stoenescu, alt distins avocat al aceluiaş barou (*Pag. juridice* din 1913, No. 112). Ambii autori invoacă părerea noastră. Nu vedem pentru ce trusoul n'ar cuprinde şi mobilierul, precum: patul, garderobele, etc., mai ales dacă aceasta a fost intenţia părţilor. Prin trusou se înţelege, în adevăr, *lato sensu*, în lipsa unei convenţii restrictive, toate lucrurile mobiliare ce se dau unei fete la căsătoria ei. V. Littré, *Dictionn. de la langue fr.*, v⁰ *Trousseau.*

Tutor. — Socotelile definitive ale tutelei pot fi date de bună voe, fără intervenţia justiţiei (Controv.).

121 n. 4 şi tom. II, pag. 793 urm.

— Incapacitatea tutorului de a primì liberalităţi dela minor, precum şi incapacitatea minorului de a dispune prin acte cu titlul gratuit în favoarea tutorului sau fostului său tutor, 117 urm. V. *Minori*.

— Tutorul are obligaţia de a acceptà donaţiunea şi de a cere transcrierea ei în numele minorului sau interzisului, 351. V. *Minori. Transcriere*, etc,

U

Uz. — Deşi art. 844 nu vorbeşte decât de uzufruct, totuşi dispoziţia acestui text se aplică la drepturile de uz şi de abitaţie, aceste drepturi nefiind decât nişte diminutive ale uzufructului, 621 n. 3. V. *Abitaţie. Reducţiune,* p. 874, *Uzufruct,* etc.

— Neaplicarea art. 845 C. civil înstrăinărilor făcute cu rezerva unui drept de uz, 590 n. 1. V. *Rezervă.*

Uzucapiune. — După un vechiu obiceiu al pământului, cei puternici, care impresurase şi stăpânise cu puterea lucruri nemişcătoare de ale celor neputernici, nu puteau invocà uzucapiunea fie chiar de 40 de ani, întemeiată pe o asemenea posesiune, 78, 79.

— Donaţiunea neînvestită cu formele legale nu poate servì ca un titlu just spre a conduce la uzucapiunea de 10 sau 20 de ani, 208, n. 1. V. şi Cas. rom. I, decizia No. 841 din 7 Mai 1913, *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 23, p. 354 şi *Cr. judiciar* din 1913, No. 46, p. 551. V. *Donaţiune,* p. 829 (tabla), *Act autentic.* p. 812, etc.

— S'a decis că şi sentinţele judecătoreşti nu pot constituì un just titlu, în sensul art. 1897 C. civil, întrucât nu sunt translative, ci declarative de drepturi. Cas. rom. S-a I, decizia No. 275 din 2 Aprilie 1913. *Jurisprudenţa română* din 1913, No. 19, p. 294, No. curent 391.

— Incât priveşte cazurile în care uzucapiunea de 10 sau 20 de ani poate sau nu să fie invocată în materie de donaţiuni, vezi paginele indicate în tabla pe articole, la art. 1890 urm.

Uzufruct. — Renunţarea unilaterală la uzufruct, fără concursul proprietarului, nu este supusă la nicio formalitate, pe când renunţarea la exerciţiul dreptului de uzufruct, care s'ar face cu titlu gratuit prin concursul voinţei ambelor părţi, trebue să întrunească toate formele prescrise pentru donaţiuni în genere, 255, n. 4, 256 nota şi tom. III, partea I, p. 570, text şi n. 5.

— Se poate face o donaţiune, rezervându-şi dăruitorul uzufructul bunurilor dăruite, 398 urm. V. *Titluri la purtător,* p. 890 (tabla).

— Uzufructul ce şi-a rezervat dăruitorul este supus regulelor ordinare dela uzufruct, cu această deosebire că el este scutit de a dà cauţiune, 399.

— Dăruitorul sub rezerva uzufructului răspunde numai de dolul şi culpa sa, 399.

— El nu răspunde însă de cazul fortuit, nici de perderea lucrului întâmplată din vechime, 399.

— Dăruitorul nu poate dispune prin testament de uzufructul bunurilor dăruite, 398 n. 2.

— Nuda proprietate a aceluiaşi lucru poate fi dată unuia, iar uzufructul altuia, fiecare donatar plătind, în asemenea caz, câte o taxă de înregistrare, 398, n. 2, *in fine.*

— Instrăinarea bunurilor mobile sau imobile făcută de un ascendent, cu rezerva uzufructului (caz special prevăzut de art. 845 C. civil), 585 urm. V. *Rezervă.*

— Cazul când dispoziţia prin acte între vii sau prin testament constitue un uzufruct a cărui valoare trece peste partea disponibilă (dreptul moştenitorilor rezervatari de a executà această dispoziţie sau de a abandonà proprietatea cantităţei disponibile conform art. 844 C. civil,) 620 urm. V. *Abitaţie, Reducţiune, Rentă viageră, Uz,* etc.

V

Vase. — Nu pot face obiectul unui dar manual, fiindcă nu pot fi înstrăinate decât printr'un act scris, 272 n. 2. V. *Don. manuale*, p. 847 (tabla).

Văduv, Văduvă.—Dacă condiţia de a nu se căsătorì impusă unui văduv sau unei văduve, este sau nu licită (Controv.), 200, 201. V. *Căsătorie, Condiţii imposibile, ilicite,* etc.
— Condiţia de a se căsătorì este însă validă, 198, text şi n. 3. v. *Căsătorie.*
— Liberalitatea ce o persoană văduvă face unei alte persoane, înainte de a se fi gândit să se căsătorească cu aceasta din urmă, nu cade sub previziunea art. 939 C. civ., 755. V. *Partea disponibilă între soţi,* p. 867 (tabla).

Văduvă săracă. — Are în averea bărbatului un adevărat drept de succesiune, iar nu numai un drept de creanţă (Controv.), 523 şi tom. III, partea II, p. 214 urm.
— Nu are nicio rezervă în averea bărbatului ei, 523, 524 şi tom. III, partea II, p. 709. V. *Rezervă*, p. 881 (tabla).
— Legile străine care conferă o rezervă femeei, 524.
— Ar. 849, care statorniceşte modul de a se formà masa asupra căreia urmează a se calculà partea disponibilă şi rezerva, nu se aplică când este vorba de a se determinà partea ce văduva săracă are în averea bărbatului ei (Controv.), 563 şi tom. III, partea II, p. 523, 524. V. *Rezervă*, p. 883.

Vânat. — Faptul din partea donatarului de a vânà fără permisie pe proprietăţile dăruitorului, nu este de natură a aduce revocarea donaţiunei, 446, 447. V. *Donaţiune*, p. 836 (tabla).

Vânzare. — Vânzarea lucrului altuia (Controv.), 330 n. 3; tom. III, partea II, p. 588 n. 4; tom. VI, p. 261; tom. VIII, p. 569 urm.; tom. X, p. 194 n. 2. V. *Lucrul altuia,* p. 851 (tabla).

Vânzările dintre soţi. — Vânzările de bună voe sunt, în principiu, oprite între soţi, ele nefiind permise decât pentru cauză de lichidare în cele trei ipoteze prevăzute de art. 1307 C. civil, 784.
— Vânzările dintre soţi fiind nule, nu pot valorà nici ca donaţiuni deghizate, 784.
— Vânzările dintre soţi erau oprite în dreptul nostru anterior şi în vechiul drept francez, 784, text şi n. 5.
— Validitatea vânzărilor silite dintre soţi, dacă cumpărătorul este de bună credinţă, 784, n. 1.
— Validitatea vânzărilor dintre viitorii soţi, 784, n. 1. V. în privinţa vânzărilor dintre soţi, tom. VIII, p. 589 urm.

Viabilitate. — Spre a fi o persoană, copilul nu are nevoe de a se naşte viabil *(vitæ habilis)*, fiind suficient ca el să se nască viu, 82 n. 2 şi tom. I, p. 246; tom. II, p. 245, 246; tom. III, partea II, p. 73, 74, text şi nota; tom. VII, p. 308, 309, etc. V. *Capacitate.*

Violenţa (fizică sau morală).— Este o cauză de anulare a dispoziţiilor cu titlu gratuit (chestie de fapt), 39, 40. V. *Capacitate.*

Z

Zestre. — V. *Dotă, Inzestrare, Oblig. naturală,* etc.

Ziar. — Faptul unui ziar de a oferì premii abonaţilor săi, care se atribue câştigătorilor prin tragere la sorţi, constitue un joc la noroc, pentru care legea nu conferă nicio acţiune în justiţie. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Cr. judiciar* din 1911, No. 50 şi *Dreptul* din 1913, No. 26. Vezi şi *Jurisprudenţa în fişe* (Revistă de drept, care apare la Craiova, sub direcţia noastră şi sub îngrijirea d-lui D. Călinescu), adnot. 1 asupra art. 1636 C. civil.

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 2857 - 2